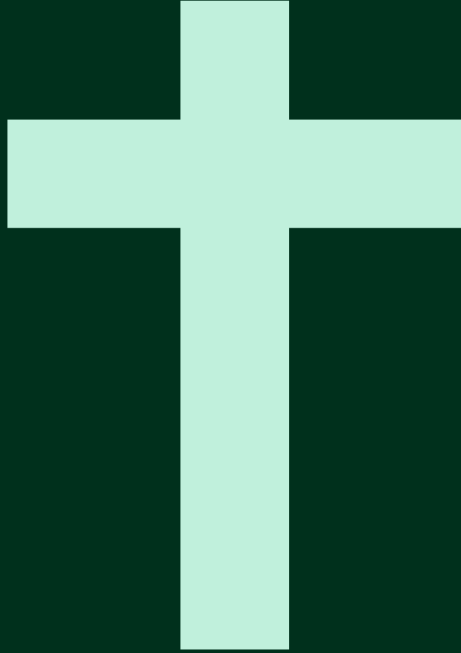

A Dorang Daxa Zin
Nakmai

The New Testament in the Nalik Language of New Ireland
Province, Papua New Guinea

A Dorang Daxa Zin Nakmai
The New Testament in the Nalik Language of New Ireland Province, Papua New Guinea
Nupela Testamen long toples Nalik long Niugini

copyright © 2023 Wycliffe Bible Translators Australia

Language: Nalik

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-03-28

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Mar 2024 from source files dated 28 Mar 2024
42305cda-c6c8-512e-a277-ab36f573c0db

Contents

INT	1
Metiu	2
Maak	59
Luk	93
Jon	152
Amun Gigiuang	192
Rom	247
1 Korin	274
2 Korin	300
Galesia	317
Efesas	326
Filipaai	335
Kolosi	342
1 Tesalonikaa	348
2 Tesalonikaa	354
1 Timoti	358
2 Timoti	366
Taaitus	372
Filamon	376
Amun Ibru	378
Jems	398
1 Pita	405
2 Pita	413
1 Jon	418
2 Jon	425
3 Jon	427
Jut	429
A Vaatangaaiang	432
Amun Dor Vaamaravazang	461
Amun Faraviraaiang	477

a Waata Dorang, ina di nimnimanin lalozang atavura amun faraviraaiang.

A Dor Vaamaravazang

Lamaskana a baar angkari, di ra varaar a dorang pana a Piran Iesu Kaarisito. A baar angkari xa dadorin a Dorang Daxa zina. Mumua pis a Laklagaai a Raabu xa ra lis a rexaazang sin ubina ma di ra varaar a Dorang Daxa angkari. La raan Iesu Kaarisito di ra luk naan ma xa utuaas taning araan di ra plaas pana a linga bina Nalik ka malasing 2023 amun maariaas. A baar angkari xa dador wana a lan iwana vaamadaiang faraxai wana Nakmai. Naari lamaskana, xa rauxin amun baar xa zangaafu urua ma xa wizik urua, singsaxai naandi vaakdul dit faraxas faraxai ma di vatangin Naata Nakmai, naan Iesu Kaarisito.

Metiu ma Maak ma Luk ma Jon ma Pol ma azanon ubina di ra varaar a baar angkari wana a linga bina Grik. Lamur azanon ubina rawarak di raamaai wana a linga bina Grik ma di plaas pana amun linga bina zin naandi vaatak. A baar angkari di ra plaas ma di ra varaar malasing kanaan. A dorang kari xawit di plaas a waaling saksaxai, xawit. Aknaaza linga bina Grik di plaas ma aknaasna vaatak di zuruk ma di varaar wana mit pana a linga bina Nalik. Lalozang a lan iwana wukang a linga bina Nalik, azanon non mumut di duma varaxin saait malasing kari, 2-3 o 10-12.

Amun baar angkari xa zangaafu urua ma xa wizik urua, naan a Dorang Daxa zin Iesu. Ma amun maariaas ka varas lamur azanon ubina di ra varaar a vaakatang iwana amun non laba ma amun non mumut, kuna tangin fazauzang a non faatak kuna vakotang.

Ma lamaskana a baar, waanaburut mase di vamaravaas aknaaza dorang. Azanon non di rauxin a vaakilanang malasing kari * wana naandi. A vaakilanang kanaan ka vatangin adu xa rauxin a dor vaamaravazang ipaa waanaburut mase.

Lamuraana a vaanongang iwana a baar iwana Dorang sin Nakmai xa rauxin azaan urua, azaxai xanaan a Dorang Iwana Vamaravaazang Aknaas Azanon Paana Ling, ma aza axazak a Vamaravaazang

English Preface

This book is a translation of the New Testament into the Nalik language. This is the language of approximately 5,000 people who live in the northwestern part in New Ireland Province of Papua New Guinea.

Metiu
A Dorang Daxa Zin Iesu
Kaarisito
Metiu Xa Varaar
A Dor Vaamaravazang
Pana A Baar Angkari

Metiu ina xa ra varaar a baar angkari, naan azaxai zin a zangaafu ma urua ubina varaviraai zin Iesu. Metiu naan a Judaa. Naan ka farar waan sin amun Judaa ina dit simbong a balazang sin a rapti ina Nakmai xa ra kling fawat kuna xana balas a Mesaaia zin naandi. Pana a linga bina Ibru, aknaaza aiza Mesaaia adu Nakmai xa kalin naan. Nakmai xa ra kalin Iesu xuna zaxot faulinang aubina zina. Pana a linga bina Grik, a waaling iwana adu Kaarisito.

Lamaskana a baar angkari Metiu xa vazei aubina adu Iesu naan a Mesaaia. Ma naan ka vamaravaas saait azanon dorang lamaskana a Baar Xoxok ina xai dador wana a Mesaaia. Ma Iesu xa waambazof ka amun dorang kanaan.

Ka malasing amun maariaas ka zangaafu vaarua lamuraana Iesu xa maat ma Nakmai xa varamaraat faulin naan, Metiu xa varaar a baar angkari. Malasing ma a maariaas iwana fararang ka malasing AD 53 o AD 57.

A baar Metiu xa malasing kari:

- (1) 1:1-2:23 Di luk Iesu la bina zin A Xalxaal Dewit
- (2) 3:1-12 Jon A Rapti Iwana Baaptaazang ka nimmimanin a lan aaxan Iesu
- (3) 3:13-4:11 Jon ka baaptaais Iesu ma Saatan ka vaxabebeu naan
- (4) 4:12-14:12 Iesu xa waan farawuk la pira Gaalili ma xat faraviraai
- (5) 14:13-17:21 Iesu xa waan la amun non farawuk ma xat faraviraai
- (6) 17:22-18:35 Iesu xa uli waan Gaalili ma xat faraviraai
- (7) 19:1-20:34 Iesu xa waan la pira Judia ma xat faraviraai
- (8) 21:1-27:66 A vaanongang iwana wik pana vaamuzazang sin Iesu ma a maatang sina
- (9) 28:1-20 A ramaraat puliang sin Iesu

*A Vaatizang Pana Amun Kulmua Rapti
 Zin Iesu Kaarisito
 (Lk 3:23-38)*

¹ Naari a vaatizang pana amun kulmua rapti zin Iesu Kaarisito, a natnaat sin Dewit, ma Dewit a natnaat sin Aabaraam:

² Aabaraam, naan damana Aaisaak, ma Aaisaak, naan damana Jekop, ma Jekop damana Judaa varaxai wana amun daasna.

³ Judaa, naan damana Perez nandiaa Zeraa ma naanaa zin nandiaa Taamaar. Perez naan damana Esron,

ma Esron, naan damana Raam,

⁴ ma Raam, naan damana Aaminaadaap, ma Aaminaadaap, naan damana Naason, ma Naason, naan damana Saalmon,

⁵ ma Saalmon, naan damana Boaz ma naanaa zin Boaz, aizina Reaap.

Boaz naan damana Obet ma naanaa zin Obet, aizina Rut.

Obet naan damana Jesi,

⁶ ma Jesi naan damana a Xalxaal Dewit.

Dewit naan damana Solomon, ma naanaa zina xa tabung maxus kalaak sin Uriaa waamua.

⁷ Solomon naan damana Reoboaam, ma Reoboaam naan damana Aabijaa, ma Aabijaa naan damana Aasaa,

⁸ ma Aasaa naan damana Jeosefaat, ma Jeosefaat naan damana Joraam,

ma Joraam naan damana Uziaa,

⁹ ma Uziaa naan damana Jotaam,

ma Jotaam naan damana Aaxaaz,

ma Aaxaaz naan damana Ezekia,

¹⁰ ma Ezekia naan damana Manaase,

ma Manaase naan damana Aamon,

ma Aamon naan damana Josaaia,

¹¹ ma Josaaia naan damana Jekoniaa varaxai wana amun daasna. La notaan angkanaan amun Baabilon di vangarin amun Israael ma di raagul Baabilon malasing amun topuran.

¹² Lamuraana amun taan angkanaan di iziar Baabilon,

Jekoniaa naan damana Salaatiel,

ma Salaatiel naan damana Zerubaabel,

¹³ ma Zerubaabel naan damana Aabiut,

ma Aabiut naan damana Eliaakim,
 ma Eliaakim naan damana Aazor,
¹⁴ ma Aazor naan damana Zaadok,
 ma Zaadok naan damana Aakim,
 ma Aakim naan damana Eliut,
¹⁵ ma Eliut naan damana Eliezaa,
 ma Eliezaa naan damana Maataan,
 ma Maataan naan damana Jekop,
¹⁶ ma Jekop naan damana Iosep, la-
 bana Maaria, naanaa zin Iesu,
 Iesu angbani di vakilaan naan a
 Mesaaia.*

¹⁷ Ka zangaafu ma urulavaat a watkul di
 varumara zin Aabaraam ma xa wat tuaas
 sin Dewit, ma xa zangaafu ma urulavaat
 a watkul, di varumara zin Dewit ma xa
 wat tuaas sin amun Baabilon di vangarin
 amun Israael ma di raagul Baabilon, ma xa
 zangaafu ma urulavaat a watkul di varu-
 mara la raan amun Baabilon di vangarin
 amun Israael ma di raagul Baabilon ma xa
 wat tuaas a Mesaaia di luk naan.

Maaria Xa Luk Iesu (Lk 2:1-7)

¹⁸ A vaatizang pana Iesu Kaarisito di luk
 naan ka malasing kari: Maaria, naanaa
 zin Iesu, di vakol naan kana zaxot Iosep,
 Singsaxai la raan nandiaa xawit nanga
 di maxus iaa, di raamin adu Maaria xa
 buxut faanong. A Laklagaai a Raabu nanga
 xa vabalos a nalik la xuna. ¹⁹ Iosep, la-
 bana Maaria, naan kat falos amun Lus
 sin Moses, singsaxai xawit na saxot kana
 vamangil Maaria lamarana aubina. Ka
 naxaam adu xana vataling burungin be
 naan.

²⁰ Singsaxai araan naan ka inaxam
 nanga wana azaan angkanaan, a aangelo
 zin a Piran ka balas lamaskana a mirifdaa-
 iang sina ma xa vazei naan naako, "Iosep,
 a natnaat sin Dewit, tuaa gu maraaut pana
 zaxotang Maaria malasing taak sunum,
 panaze a nalik la xuna, a Laklagaai a
 Raabu nanga xa vabalos. ²¹ Ma naan kana
 luk a nalik tapti ma guna vakilaan aizina
 Iesu, wanaze naan kana zaxot faulin

* **1:16** Aknaas a dorang kari adu, a rapti Nakmai xa ra kalin naan. Lamaskana Baar Xoxok amun Judaa di ra piaat Nakmai xana kling fawat naan kuna zaxot faulinang aubina zina. Aza waaling iwana adu "Kaarisito." **1:18** Lk 1:27 **1:21** Lk 1:31 **1:25** Lk 2:21 * **2:6** Aknaaza dorang kari adu Betliem ka rauxin aiza laba lamaskana amun bina laba in Judaa.

aubina zina ziaana amun matmalabuk
 taksaat sin naandi."

²² Amun saan faakdul angkanaan ka ra
 balas kuna waambazovang a dorang sin a
 Piran, ina a profet sina xa ra piaat malas-
 ing kari, ²³ "Naagu langar, aza rakfaaxur
 ina xawit nanga nat milivin ta rapti, xana
 buxut ma xana luk a nalik tapti ma dina
 vakilaan naan Imaanuel." (*Aais 7:14*)
 Aknaaza waaling angkanaan Imaanuel
 adu, "Nakmai xa iziar varaxai wana dia."

²⁴ Lamur Iosep ka ravaangun ma xa za-
 xot Maaria malasing taak sina, malasing
 be a aangelo zin a Piran ka ra vazei naan
 pana. ²⁵ Singsaxai Iosep kawit na milivin
 Maaria xa ruaas Maaria xa luk a nalik
 tapti. Ma Iosep ka vakilaan naan pana
 Iesu.

2

Ubina Mazam Di Wat Talaas Iesu

¹ Di luk Iesu la bina laba Betliem, la pira
 Judia la notaan sin a xalxaal Erot. Lamur
 azanon ubina mazam ila non a iaas kai
 laak pana, di wat balas Jerusalem. ² Ma di
 iaari malasing kari, "Naan a nalik faa ina
 di luk naan kana balas a xalxaal zin amun
 Judaa? Maadi raamin a watpada zina la
 non a iaas kai laak pana ma maadi wat kari
 xuna maadina lotu wana naan."

³ Araan a xalxaal Erot ka langarin
 azaan angkanaan, ka inaxam farvaras
 ma xa maskalus, ma aubina vaakdul in
 Jerusalem saait di inaxam farvaras ma di
 maskalus. ⁴ A xalxaal Erot ka viring fatuin
 amun pris laba vaakdul ma amun maravas
 faakdul iwana amun Lus sin Moses ma
 xa iaari zin naandi naako, "Dina luk a
 Mesaaia vaa?" ⁵ Ma di xis naan malasing
 kari, "Dina luk naan la bina laba Betliem,
 la pira Judia, wanaze a profet ka ra varaar
 vating malasing kari,

⁶ 'Nua Betliem, ila pira Judaa,
 nua xawit a zaxamur lawalaua naandi
 ubina laba di ratasin a lus in Judaa.*
 Avuna a rapti laba xa ratasin a lus kana
 tukbilak inaan sunum,

naan kana xatkatong aubina zurugu,
amun Israael,
malasing a rapti xa rataamaai xaaul
wana amun sipsip.” (Maai 5:2)

⁷ Ma a xalxaal Erot ka viring funfunin
ubina mazam angkanaan, ma xa iaari
zin naandi wana aze ra raan mase di ra
raamin a watpada angkanaan ka balas.
⁸ Ma xa kling pizin naandi xun Betliem,
ma xa vazei naandi malasing kari, “Naagu
waan ma naagu wa saaleng daxa wana a
nalik angkanaan. Ma araan naagu tangin
naan, naagu wat fazei nia xuna nia zaait
gana wa lotu wana naan.”

⁹ Di langarin fanong a dorang sin a xalxa-
aal ma di waan. Pana a zangazang sin
naandi, a watpada ina naadi ra raamin la
non a iaas kai laak pana, xa waamuain
naandi ma xa wa iziar vaatak la non a nalik
ka itate wana. ¹⁰ Naandi di nanam mase
araan di raamin a watpada angkanaan.
¹¹ Di balas la vaal zin nandiaal ma di al-
bis ma di raamin a nalik ma naanaa zina
Maaria. Di zibukaak lamarana ma di lotu
wana a nalik angkanaan. Naanaan di kaas
amun laxa zin naandi wana amun lulu-
gaan, ma di ralaas naan pana amun ta-
lazang kari, a goul, ma a laas ina dit faif ma
ambuan iwana xa milalas mikuf, ma aza
wat daanim ina xa milalas mikuf, di vak-
ilaan a mar. ¹² Lamaskana mirifdaaiang,
Nakmai xa vazei naandi adu tuaa dina uli
waan sin Erot. Malasing ma di uli xula
bina zin naandi wana aza lan tawarak.

Iosep Ma Uru Vatina Zina Di Valaau Raal Xun Ijip

¹³ Araan di waan faanong, a aangelo
zin a Piran ka balas sin Iosep lamaskana
a mirifdaaiang, ma xa vazei naan naako,
“Tamaraat, saxot a nalik ma naanaa zina
ma naagu valaau raal xun Ijip. Naaguna
iziar raal inaan ka ruaas a raan nia nanga
gana vazei nua, wanaze Erot kana zaleng a
nalik kuna naana zop famaata.”

¹⁴ Labung angkanaan nanga Iosep ka
zuruk a nalik ma naanaa zina ma di waan
taal Ijip.

¹⁵ Di iziar raal inaan ka ruaas lamuraana
Erot ka maat. Azaan angkanaan ka balas
ka waambazof a dorang sin a Piran ina a

profet ka ra piaat malasing kari, “Ga viring
pizin luk naarugu inaan Ijip.” (Osi 11:1)

¹⁶ Araan Erot ka mazaam ka adu ubina
mazam di vagit naan, ka boromaazik
mase. Ma xa rasin a lus dikdik, adu
dina zop famaata a funalik tapti vaakdul in
Betliem ma amun non faasilik. A funalik a
maariaas sin naandi urua ma xa wizik tu-
aas pana naandi ina di samura luk naandi,
lalozang a raan angkanaan ubina mazam
di ra vazei naan pana. ¹⁷ Malasing ma
a dorang kanaan profet Jeremaiaa xa ra
piaat ka balas faaratunaan malasing kari:

¹⁸ “A linga xazak di langarin la bina laba
Raamaa,
xa rataangis pana adi maskaluzang.
Raakel xa rataangis saxot a funalik sina
ma xa bain taxazak kana mada naan,
panaze naandi vaakdul di maat.” (Jer
31:15)

Iosep Ma Uru Vatina Zina Di Uli Raal Xun Naazaret

¹⁹ Lamuraana Erot ka maat faanong, a
aangelo zin a Piran ka balas sin Iosep
lamaskana mirifdaaiang araan di iziar
Ijip. ²⁰ Ma xa vazei naan malasing kari,
“Tamaraat, saxot a nalik ma naanaa zina
ma naagu uli raal xula pira Israael, wanaze
ubina ina adu dina zop famaata a nalik di
maat faanong.”

²¹ Ma naan ka ramaraat ma xa zaxot a
nalik ma naanaa zina ma di uli raal xula
pira Israael. ²² Singsaxai araan Iosep ka
langarin adu Aakelaus ka xul damana
Erot, malasing a xalxaal zin amun Ju-
daa, xa maraaut pana waanang inaan.
Ma lamaskana a mirifdaaiang, Nakmai
xa vazei Iosep ma nandiaal di ramaraat
taal inaan kula pira Gaalili. ²³ Nandiaal
di wa raagul raal la bina laba di vaki-
laan Naazaret. Malasing ma di waam-
bazof a dorang sin amun profet di ra piaat
malasing kari, “Dina vakilaan naan a rapti
Naazaret.”

3

*Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang Ka
Fazei*
(Mk 1:1-8, Lk 3:1-18, Jn 1:19-28)

¹ Lamun taan angkanaan, Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang ka balas ma xai fazei la non bingil in Judia. ² Ma xa piaat malasing kari, “Naaguna inaxam taawuk, panaze a bikabar ila lia xa wat faasilik faanong.” ³ Jon, naan a rapti ina a profet Aaisaia xa ra dador wana naako,

“A linga xazak ka viviraai la non bingil malasing kari,

‘Naaguna nimnimanin a lan sin a Piran, naaguna waafatok amun lan aaxana xuna zangazang.’” (Aais 40:3)

⁴ Jon kat falaak a marapi di giu wana a vura kaamel ma xat lagot kol a zuruna wana a let di giu wana a wina bulumagau. Ma a vanganang sina xanaan amun sixa ma a aani ilauran. ⁵ Aubina in Jerusalem ma aubina ilamun non faakdul in Judia ma aubina ilamun non faakdul lapaara daanim Jodaan di waan sina. ⁶ Di pitfiaat amun matmalabuk taksaat sin naandi, ma Jon ka baaptaais naandi la daanim Jodaan.

⁷ Singsaxai araan Jon ka raamin amala amun Faarasi ma amun Saadusi di uwat kuna xana baaptaais naandi, xa vazei naandi malasing kari, “Nim a funalik sin amun sizi di ikarat! Nis ka vazei nim kuna naaguna valaau ziaana a boromaazikang sin Nakmai ina xana balas?” ⁸ Naaguna giu amun matmalabuk kuna vatanginang adu faaratunaan naagu inaxam taawuk faanong. ⁹ Tuua naagu naxaam adu xat faraxas naaguna piaat malasing kari, ‘Aabaraam, naan damana maam.’ Ga vazei nim, Nakmai xat faraxas kana xul amun faat angkari xuna dina balas amun natnaat sin Aabaraam.

¹⁰ A raamu xari xa iziar vaanong la vuna amun iaai, ma amun iaai vaakdul ina xawit nat fuain amun fnuaai daxa, dina raraai psin ma dina psin lamaskana xaiaf.

¹¹ Gai baaptaais nim pana a daanim kuna vatanginang adu faaratunaan naagu inaxam taawuk faanong, singsaxai axazak ina xana wat lamuraagu, naan ka laaup mase wana nia, ma nia xawit a rapti daxa xuna xanat faraxas gana vazaak uru su

zina. Naan kana baaptaais nim pana a Laklagaai a Raabu ma wana a xaiaf. ¹² Naan ka ratoting a saawol xuna gi-maan pizinang a wakpaak amun kalamona wit. Araan naa vatawaraxin fakdul vanong, kana waaturin amun kalamona wit lamaskana vaal iwana. Singsaxai a wakpaakna, naana vaif lamaskana xaiaf ina xawit nat faraxas dina zop famaaf.”

Jon Ka Baaptaais Iesu

(Mk 1:9-11, Lk 3:21-22)

¹³ Ma Iesu xa ramaraaf Gaalili ma xa waan la daanim Jodaan kuna Jon kana baaptaais naan. ¹⁴ Singsaxai Jon ka saxot kana vazobuaak naan, ma xa piaat sina naako, “Ka tak adu nua guna baaptaais nia. Kunaze gu wat surugu?”

¹⁵ Singsaxai Iesu xa vazei naan naako, “Guna baaptaais be nia. Ka tak dina los iaa a lan angkanaan kuna waambazovang amun matmalabuk faakdul xa tak Nakmai xa saxot.” Naanaan Jon ka rudaxa ma xa baaptaais Iesu.

¹⁶ Araan Jon ka baaptaais fanong Iesu, Iesu xa kasaai wat la daanim ma fazaaus mase a lia xa ralakas ma xa raamin a Laklagaai a Nakmai xa kabal wat malasing a baalus ma xa ziar wana naan. ¹⁷ Ma a linga xazak ka wat ikula la lia xa piaat malasing kari, “Naan kari Naarugu. Nia ga sasaxot naan, ma ga nanam mase wana naan.”

4

Saatan Ka Vaxabebeu Iesu

(Mk 1:12-13, Lk 4:1-13)

¹ Naanaan a Laklagaai a Raabu xa zaxot Iesu xu lamaskana a non bingil xuna Saatan kana vaxabebeu naan. ² Iesu xa ra valvaal wana a vanganang pana a raan ka zangaafu vaaralavaaf ma a suk ka zangaafu vaaralavaaf, malasing ma naan ka lagaai. ³ Ma Saatan, a rapti xat faaxabebeu, xa balas sina, ma xa piaat naako, “Tamon nua Naata Nakmai, gu vazei amun faat angkari xuna dina balas a raraba.”

⁴ Ma Iesu xa xis naan naako, “Di varaar vating lamaskana a Baar Xoxok malasing kari, ‘Aubina xawit di roro wana vanganang be, xawit. Di roro wana a dorang

faakdul ina xa tukbilak la nguza Nakmai.”
(*Lus 8:3*)

⁵ Naanaan Saatan ka zaxot naan kun Jerusalem, a bina xoxok ma xa varur naan laaxur mase la waata vaal ila vaal xoxok.
⁶ Ma Saatan ka vazei naan malasing kari, “Tamon nua Naata Nakmai, gu fida wizik paanaburut la pira. Avuna di varaar vating lamaskana a Baar Xoxok malasing kari,

‘Nakmai xana kling amun aangelo zina xuna dina raamaai xaaul wana nua, ma dina raxut fauzaa nua laaxur wana mita naandi xuna guna wen tuxin nua wana vaat.”
(*Saam 91:11-12*)

⁷ Ma Iesu xa xis naan naako, “Di varaar vating lamaskana Baar Xoxok malasing kari, ‘Tuua gu vaxabebeu a Piran, Nakmai zunum.”
(*Lus 6:16*)

⁸ Ma Saatan ka zaxot Iesu xula waatawut lapuk mase ma xa vatangin naan pana amun kaantri vaakdul ila pira angkari ma amun marmari daxaiang sin naandi. ⁹ Ma xa vazei Iesu naako, “Tamon gu zibukaak ma gu lotu wana nia, gana lis amun saan faakdul angkanaan sunum.”

¹⁰ Ma Iesu xa vazei Saatan naako, “Saatan! Paan siaagu! Avuna di varaar vating lamaskana a Baar Xoxok malasing kari, ‘Gu lotu wana a Piran, Nakmai zunum ma gu vaamuzas be xu naan.”
(*Lus 6:13*)

¹¹ Ma Saatan ka waan fataling naan ma amun aangelo di balas ma di vaxatkatong naan.

Iesu Xa Fazei La Pira Gaalili
(*Mk 1:14-15, Lk 4:14-15*)

¹² Araan Iesu xa langarin adu Jon di rasin naan la vaal a vaamaazikang, ka uli xun Gaalili. ¹³ Naan ka ramaraat fataling Naazaret ma xa wa raagul Kaapernaum. Kaapernaum ka iziar lapaara Laman Gaalili, la non pira Zebulon ma la non pira Naaftali. ¹⁴ Naan ka luaa Naazaret ma xa waan Kaapernaum kuna waambazovang a dorang sin a profet Aaisaia malasing kari,

¹⁵ “La non pira Zebulon ma la non pira Naaftali,
la lan kula laman laza rita daanim Jodaan,
a pira Gaalili zin aubina xawit amun Judaa,

¹⁶ aubina di raagul lamaskana bungszuk, di raamin fanong adi maravas. Ma naandi a bungszuk iwana maatang ka waramin naandi,
a maravas ka vamaravaas fanong naandi.”
(*Aais 9:1-2*)

¹⁷ La notaan angkanaan ka, Iesu xa varumara a fazeiang sina malasing kari, “Naagu inaxam taawuk, panaze a bikabar ila lia xa wat faasilik faanong.”

Iesu Xa Tabung Firing Luk Ubina Urulavaat, Ubina Varaviraai Zina
(*Mk 1:16-20, Lk 5:1-11*)

¹⁸ Araan Iesu xa zazangas lapaara Laman Gaalili, xa raamin uru vandaas, Saaimon ina dit fakilaan saait naan pana Pita, ma daasna Endru. Nandiaa di waataas iaa la laman panaze nandiaa uru rapti iwana vaaianang. ¹⁹ Ma Iesu xa piaat sin nandiaa malasing kari, “Laawus iaa. Naagu los iaa nia ma gana viraai numaa wana a lan iwana urivang aubina.”

²⁰ Fazaaus mase di luaa iaa amun ubina iwana vaaianang sin nandiaa ma di los iaa Iesu.

²¹ Iesu xa zangas paan faamumut kaarik ma xa raamin aza ru vandaas, Jems naata Zebedi, ma daasna Jon. Di iziar iaa lamaskana a mon faraxai wana damana nandiaa Zebedi. Di iom taal amun ubina zin nandiaal. Ma Iesu xa viring nandiaa, ²² ma faabuza mase di vataling iaa a mon ma damana nandiaa, ma di los iaa Iesu.

Iesu Xa Vira Atavura Giazang
(*Lk 6:17-19*)

²³ Iesu xa waan lamun non faakdul la pira Gaalili ma xat faraviraai lamaskana amun faal a maainungang sin amun Judaa. Naan ka fazei wana a Dorang Daxa iwana a bikabar zin Nakmai ma xa vira aubina wana atavura giazang faakdul. ²⁴ A dorang pana naan ka waan farawuk sin aubina vaakdul in Siria, malasing ma di zaxot

fawat aubina vaakdul di gias pana atavur amun giazang faakdul zina, ma aubina di xazanin a maazikang lapuk, ma aubina ina amun sapalaau di ragul naandi, ma aubina dit gaga ma aubina ina di zipas ma naandi vaakdul Iesu xa vira naandi. ²⁵ Amun kulutung aubina in Gaalili ma Dekapolis ma Jerusalem ma Judia ma ila non pira laza rita daanim Jodaan, di los naan.

5

Aubina Ina Di Zuzuruk A Daxaiang

¹ Araan Iesu xa raamin adi xulutung aubina, xa uzaa laaxur la rit aza wut, ma xa ziar. Ma ubina varaviraai zina di wat faraxulin naan. ² Ma xa varumara viraa- iang naandi naako,

- ³ “Aubina ina di raamin fakilaan adu di gof pana amun matmalabuk Nakmai xai sasaxot, naan ka lis a daxaiang sin naandi,
wanaze a bikabar ila lia aaxan naandi.
- ⁴ Aubina ina di rataangis pana maskaluzang, Nakmai xa lis a daxaiang sin naandi,
wanaze naan kana mada naandi.
- ⁵ Aubina ina dit mainof ma dit famumut naandi, Nakmai xa lis a daxaiang sin naandi,
wanaze naan kana lis a pira vaakdul angkari zin naandi.
- ⁶ Aubina ina dit lagaai ma dit maaru za- xotang amun matmalabuk ka tak, Nakmai xa lis a daxaiang sin naandi,
wanaze mur dina maazur.
- ⁷ Aubina ina dit faramaaluf, Nakmai xa lis a daxaiang sin naandi,
wanaze naan kana maluf naandi.
- ⁸ Aubina ina ainaxamang sin naandi xa ninis, Nakmai xa lis a daxaiang sin naandi,
wanaze dina raamin Nakmai.
- ⁹ Aubina ina dit fabalos a luaai, Nakmai xa lis a daxaiang sin naandi,
wanaze naan kana vakilaan naandi a funalik sina.
- ¹⁰ Aubina ina dit fazaak a maazikang sax- otang amun matmalabuk ka tak, Nakmai xa lis a daxaiang sin naandi,
wanaze a bikabar ila lia aaxan naandi.

¹¹ Araan aubina di piaat faraksaat nim, ma di vamazik nim, ma di piaat a dorang taksaat pana nim ina xawit na vaaratu- naan, panaze naagui los nia, Nakmai xa lis a daxaiang sinim. ¹² Naaguna dokdok ma naaguna nanam, panaze a wulwulang sinim ikula la lia xa laba marazaat, malas- ing saait amun profet ina di iziar waamua wana nim, aubina dit famazik naandi.”

A Rasmexas Ma A Maravas (Mk 9:50, Lk 14:34-35)

¹³ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Nim naagu malasing a rasmexas sin aubina ila pira angkari. Sing saxai tamon a ras- maxas kana wen tauxin a miaana, dina giu malasing faa xuna xana rauxin kaarik a miaana? Kawit kaarik na daxa wana dina giu tazaar pana. Ka daxa be xuna dina xailungin pizin ma aubina dina was paramin.

¹⁴ Nim naagu malasing a maravas ila pira angkari. A bina laba xa iziar la waatawut kawit nat faraxas kana izi vun- fun. ¹⁵ Aubina xawit dit failaap a laam ma di ratasin lawaana baakit. Kawit. Di ratasin fatok nanga la kin sizarang iwana, ma xai lis a maravas sin aubina vaak- dul lamaskana vaal. ¹⁶ Malasing saait bani, naaguna vatangin a maravas sinim lamarana aubina, xuna dina raamin amun gigiuang daxa zinim ma dina wisfalik Damana nim ina xa iziar ikula laaxur la lia.”

Iesu Xa Balas Kuna Waambazovang *Amun Lus Sin Moses*

¹⁷ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Tuua naagu naxaam adu nia ga wat kuna zu- ruk pizinang amun Lus sin Moses faraxai wana dorang sin amun profet. Kawit. Ga wat kuna waambazovang naandi. ¹⁸ Ga vazei varatunaan nim, ka ruaas a lia ma a pira angkari dina malik iaa, xawit ta nan fararang mumut, ma xawit ta nan sina xizong di xalaar xana malik pana amun Lus sin Moses. Amun dorang kanaan kana iziar nanga malasing kanaan ka ru- aas amun saan faakdul di waambazof. ¹⁹ Tamon axazak ka laxau ta nan lus mu- mut iwana amun lus faakdul angkari, ma

xat firaai aubina adu naandi dina valos a matmalabuk angkanaan sina, Nakmai xana vakilaan naan adu naan ka mumut mase la bikabar ila lia. Singsaxai axazak kat falos fakdul naandi ma xat firaai aubina wana amun lus angkari, Nakmai xana vakilaan naan adu naan ka laaup la bikabar ila lia. ²⁰ Avuna ga vazei nim, tamon amun matmalabuk ka tak sinim, kawit na laaup pana amun matmalabuk ka tak sin amun Faarasi ma zin amun maravas iwana amun Lus sin Moses, naaguna wen libis mase la bikabar ila lia.”

A Matmalabuk Iwana Vaamadaiang
(Lk 12:57-59)

²¹ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Naagu ra langarin fanong adu amun kulmua zin dia mumua di zuruk a dorang malasing kari, ‘Tuua ra zop famaatang taxazak. Nis nanga xa zop famaatang axazak, kana rur wana aikilizang.’ (Zax 20:13, Lus 5:17)

²² Singsaxai ga vazei nim adu nis ka mangaring taatum sina lamaskana Kaarisito, naan kana rur wana aikilizang. Ma nis nanga xa piaat faraksaat taatum sina, xana rur wana aikilizang lamarana amun paamua laba. Singsaxai nis nanga xa piaat naako, ‘Gu rabanat,’ naan kat faraxas kana waan pana a bina iwana adi xaiaf kawit nai maat.

²³ Malasing ma tamon gu zuruk a talazang sunum kuna ralaazang Nakmai xula aalta, ma gu naxaam luk azaan taksaat gu ra giu wana taatum sunum ma a maravanang kanaan ka iziar nanga, ²⁴ gu luaa xalaak a talazang sunum inaan la paara aalta, ma gu waan sin taatum sunum ma gu vaamada varaxai wana naan ma mur gu uli ma gu lis a talazang sunum sin Nakmai.

²⁵ Aaraan axazak ka rasin nua wana aikilizang, gu waafatok fazaus a dorang faraxai wana naan, naapalaau tamon naagu zazangas iaa nanga la lan, paamua wana gu rur lamarana a rapti xai kilis. Taulaan kana lis nua la mit a rapti xai kilis ma a rapti xai kilis kana lis nua la mita ubina dauran ma naandi dina valbis nua la vaal a vaamaazikang. ²⁶ Ga vazei

varatunaan nua, guna wen tukbilak ka ruaas guna wul vakdul amun kaakaai angkanaan.”

A Matmalabuk Iwana Milivinang A Ravin Tawarak O A Rapti Rawarak

²⁷ Iesu xa piaat kaarik naako, “Naagu langarin fanong di piaat malasing kari, ‘Tuua naagu giu a matmalabuk taksaat iwana milivinang a ravin tawarak o a rapti rawarak.’ (Zax 20:14)

²⁸ Singsaxai ga vazei nim, tamon a rapti xa raamin a ravin ma a inaxamang sina xa raksaat saxot naan, naan ka giu vanong a matmalabuk taksaat iwana milivinang a ravin tawarak faraxai wana a ravin angkanaan la inaxamang sina.

²⁹ Tamon a xalimaraam la mit sazaxa xat faxalxaal nua xuna zuiang pana matmalabuk taksaat, bilok pizin ma gu psin. Ka daxa tamon ta non ila winum kana malik, kuna dina wen pizin fakdul a winum lamaskana a bina iwana adi xaiaf ina xawit nai maat. ³⁰ Ma tamon a mit sazaxa zunum kat faxalxaal nua xuna zuiang pana matmalabuk taksaat, kip pizin ma gu psin. Ka daxa tamon ta non ila winum kana malik, kuna dina wen pizin fakdul a winum lamaskana a bina iwana adi xaiaf kawit nai maat.”

Iesu Xa Wisbuaak A Matmalabuk Iwana Kipang A Maxuzang

(Mt 19:9, Mk 10:11-12, Lk 16:18)

³¹ Iesu xa piaat kaarik naako, “Mumua di ra piaat malasing kari, ‘Axazak ka kip a maxuzang sin nandiaa taak sina, naan kana lis a waambaar iwana kipang a maxuzang sin taak sina.’ (Lus 24:1)

³² Singsaxai ga vazei nim, a rapti xa kip a maxuzang sin nandiaa taak sina aaraan taak sina xawit na giu a matmalabuk iwana milivinang a rapti rawarak, naan ka vaxalxaal taak sina xuna giuang a matmalabuk taksaat iwana milivinang a rapti rawarak, aaraan naan ka maxus kaarik. Ma a rapti ina xa maxus sina, naan saait ka giu a matmalabuk taksaat angkanaan.”

Iesu Xa Dador Wana Matmalabuk Iwana Xalxalang

³³ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Naagu langarin fanong di ra vasei aubina mumua malasing kari, ‘Tuaa ra kipang a xalxalang sunum, singsaxai gu waambazof a xalxalang sunum sin a Piran.’ ³⁴ Singsaxai ga vasei nim, tuaa ra xalxalang pana tazaan. Tuaa naagu xalxal wana a lia, wanaze a lia xari akin izi xalxaalang sin Nakmai. ³⁵ Ma tuaa ra xalxalang pana a pira angkari, wanaze a pira angkari akin faiavuzang uru xaaka Nakmai. Ma tuaa zaait ta xalxalang pana Jerusalem, panaze Jerusalem kari a bina laba zin a Xalxaal Laba. ³⁶ Ma tuaa ra xalxalang pana a waarum, panaze xawit nat faraxas guna giu vabalos ta vur la waarum kana xufkuf o xana maxit. ³⁷ Naagu rudaxa be o naagu piaat kawit. Ma aze ra dorang kaarik naagu piaat fauzaa, xa wat sin a rapti raksaat.”

*Tuua Ra Xizang A Matmalabuk Taksaat
Pana Matmalabuk Taksaat
(Lk 6:29-30)*

³⁸ Iesu xa piaat kaarik naako, “Naagu langarin fanong di piaat malasing kari, ‘Tamon axazak ka vamarawif a xalimarana aza xazak tawarak, dina vamarawif saait a xalimarana. Ma tamon axazak ka tukbuaak alvana aza xazak tawarak, dina tukbuaak saait alvana.’ (Zax 21:24)

³⁹ Singsaxai ga vasei nim, tuaa naagu xis faulin a matmalabuk taksaat angkanaan axazak ka giu wana nim. Tamon axazak ka rabaaf a paarum la mit sazaxa, gu rutaawuk kuna xana rabaaf saait aza paarum la mit kais. ⁴⁰ Ma tamon axazak ka saxot kana rasin nua wana aikilizang kuna xana zuruk a marapi zunum i laaxur, gu lis saait a marapi baraaf sunum sina. ⁴¹ Ma tamon axazak ka vangarin nua xuna fazakang ku naan pana a kilomita azaxai, gu fazak ku naan pana a kilomita urua. ⁴² Tamon axazak ka maainung nua wana tazaan, gu lis sina. Ma tamon axazak ka maainung tazaan ma mur naana lis faulin, tuaa gu piaat kawit.”

*Naaguna Sasaxot Amun Purua Zinim
(Lk 6:27-28,32-36)*

⁴³ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Naagu langarin fanong di piaat malasing kari, ‘Guna sasaxot a waliaanum ma guna maska raksaat pana a purua zunum.’ ⁴⁴ Singsaxai gana vasei nim, naaguna sasaxot aubina ina di purua wana nim ma naagu maainung sin Nakmai wana naandi ina di vamazik nim, ⁴⁵ kuna naaguna balas a funalik sin Damana nim la lia. Avuna naan kat fabalos a iaas sina xuna wilakang pana aubina raksaat ma aubina daxa, ma xai lis fawat a daavur xai zu laaxur wana aubina di tak ma aubina ina xawit di tak.

⁴⁶ Tamon naagui sasaxot be naandi ina di sasaxot nim, aze ra wulwulang naaguna zuruk? A wat matmalabuk angkanaan aubina iwana zurukang a taakis saait di gigi. ⁴⁷ Ma tamon naagui ruzuaai be amun daaza nim, naagu rawarak pana azanon malasing faa? Aubina zaait ina xawit di rexaazin Nakmai di gigi malasing kanaan. ⁴⁸ Malasing ma nim naaguna gigi amun matmalabuk ka tak faakdul malasing Damana nim la lia, naan ka tak faakdul.”

6

*Iesu Xa Dador Wana Matmalabuk
Iwana Ralaazang Aubina Di Izi Gogof*

¹ Iesu xa piaat kaarik naako, “Naagu naknakaai! Tuaa naagu giu amun matmalabuk daxa be lamarana aubina xuna dina raamin nim. Tamon naagu giu malasing kanaan, Damana nim la lia xana wen lis ta wulwulang sinim.

² Malasing ma, araan naagu ralaas aubina di izi gogof, tuaa naagu vamaravaas labirua wana bina, malasing axazak ka wif a raavuru xuna aubina dina raamaai ma dina raamin a matmalabuk daxa zinim. Aubina ina xawit dit falos amun dorang sin naandi di gigi malasing kanaan la vaal a maainungang ma lamun rita lan kuna aubina dina raamin amun matmalabuk sin naandi ma dina varanop pana naandi. Ga piaat faratunaan, di zuruk fanong a wulwulang faakdul zin naandi.

³ Malasing ma araan naagu ralaas axazak ka izi gogof, tuaa a mit kais sinim

kana rexaazin aze a mit sazaxa zinim ka giu, ⁴ xuna a talazang sinim kana vunfun be. Ma Damana nim singbe, ina xa rataamin aze naagu gigiu vunfunin, naan kana lis a wulwulang sinim.”

Iesu Xa Dador Wana Matmalabuk Iwana Maainungang
(Lk 11:2-4)

⁵ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Ma araan naagu maainung, tuaa naagu malasing aubina ina xawit dit falos a dorang sin naandi, wanaze di sasaxot adu dina irur ma dinat maainung lamun faal a maainungang ma lamun rita lan kuna aubina dina raamin naandi. Ga vazei varatunaan nim, naandi di zuruk fanong a wulwulang faakdul zin naandi. ⁶ Singsaxai araan gu maainung, gu albis la rumaaf sunum ma gu baraat kol a mara ma gu maainung sin Damaam ina xawit nat faraxas dina raamin naan. Damaam singbe, ina xa rataamin aze gu gigiu ma xawit nat faraxas azanon dina raamin, kana lis a wulwulang sunum. ⁷ Ma araan naagu maainung, tuaa naagu piaat a dorang ka varas kawit ta vuvuna, malasing aubina di wetexaazin Nakmai. Dit naxaam adu amun nakmai zin naandi dina langarin naandi avuna wana amun dorang ka varas naadi ipiaat.

⁸ Malasing ma tuaa naagu malasing naandi, wanaze Damana nim ka rexaas faanong pana aze rasaan naagu izi gogof pana, waamua wana naagu maainung naan.

⁹ Malasing ma naaguna maainung malasing kari,

‘Damana maam la lia,
aubina dina vaxoxok aizinum,

¹⁰ maadi saxot adu a bikabar zunum kana balas.

Gu waambazof ainaxamang
ma sasaxotang sunum iriat la pira
angkari malasing saait ikula la lia.

¹¹ Talaas maam pana vanganang ku tanging.

¹² Naxaam pizin amun matmalabuk taksaat simaam,
malasing maam saait maadi naxaam
pizin amun matmalabuk taksaat sin
naandi ina di ra giu wana maam.

¹³ Ma xana daxa tamon guna wen luaa maam ku lamaskana vaaxabebeuang,
singsaxai gu zaxot faulin maam siaana rapti raksaat.’

¹⁴ Tamon naagu naxaam pizin amun matmalabuk taksaat ina aubina di ra giu wana nim, Damana nim la lia zaait kana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sinim. ¹⁵ Singsaxai tamon kawit naagu naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin naandi, Damana nim saait kana wen naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sinim.”

Iesu Xa Dador Wana Matmalabuk Iwana Valvaalang Pana Vanganang

¹⁶ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Araan naagu valvaal wana vanganang, tuaa naagu vatangin lamarana nim, malasing aubina ina xawit dit falos a dorang sin naandi. Naandi di iplaas a marana naandi xa raamaai maaluf kuna vatanginang sin aubina adu naandi di valvaal wana vanganang. Ga vazei varatunaan nim, naandi di zuruk fanong a wulwulang faakdul zin naandi. ¹⁷ Araan naagu valvaal wana vanganang, naagu zuksuk mara ma naagu rasin a wel la waata nim, ¹⁸ kuna aubina xawit nat faraxas dina rexaas adu naagu valvaal wana vanganang, singsaxai Damana nim singbe, ina xawit nat faraxas dina raamin naan, kana raamin nim. Ma Damana nim, ina xa rataamin aze naagu gigiu ma xawit nat faraxas azanon dina raamin, naan kana lis a wulwulang sinim.”

Amun Lulugaan Daxa Ikula La Lia
(Lk 12:33-34)

¹⁹ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Tuua naagu gonin tasin amun lulugaan daxa aaxa nim nanga iriat la pira angkari, ina amun kokaros dina saxa wana ma a ros kana vanong psin ma amun finaau dina albis ma dina vinau. ²⁰ Singsaxai naagu gonin tasin amun lulugaan daxa aaxa nim nanga ikula la lia, ina amun kokaros dina wen saxa wana ma a ros kana wen fanong pizin ma amun finaau dina wen libis ma

dina vinau. ²¹ Avuna aze ra non amun lugaan sunum ka iziar wana, ainaxamang sunum saait ka iziar inaan.”

A Maravas Ila Winpin
(Lk 11:34-36)

²² Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Amun marana dia xari xa malasing a maravas ila wina dia. Tamon uru maraam di daxa iaa, a winum faakdul xana bas pana maravas. ²³ Singsaxai tamon uru maraam di raksaat iaa, a winum faakdul xana bas pana bungsuzuk. Ma tamon a maskaam ka bungsuzuk be, a bungsuzuk angkanaan kana suk baangut.

²⁴ Kawit taxazak kat faraxas kana vaamuzas aaxan a mono urua. Naan kana maska raksaat pana axazak ma xana sasaxot aza xazak. Ma xana vaaratunaan be wana azaxai ma xana wiaal axazak. Kawit nat faraxas naaguna iaana kilaaiang sin Nakmai varaxai wana naaguna sasaxot famarazaat saait a kaakaai.”

Tuaa Ra Inaxam Farvarazang
(Lk 12:22-31)

²⁵ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Malasing ma ga vazei nim, tuaa naagu inaxam farvaras pana roroiang sinim o wana aze naaguna iaan o aze naaguna imin o wana a wina nim adu aze naaguna valaak. A roroiang sinim azaan laba wana a vanganang, ma a wina nim azaan laba wana amun marapi. ²⁶ Naagu raamin amun maani laaxur la ambara, naandi xawit dit faazu ma xawit dit laflaaf a vanganang ma xawit dit sirin turin a vanganang kula vaal a vanganang. Singsaxai Damana nim la lia xat favangaan naandi. Nim nanga naagu rexaas adu nim naagu laaup marazaat pana amun maani. ²⁷ Kawit nat faraxas tazaxai zinim kana vadumduma xaarik nanga ta aaua azaxai wana a roroiang sina, araan ka inaxam farvaras pana a roroiang sina.

²⁸ Ma xunaze naagu inaxam farvaras pana marapi? Naagu raamin amun iaai di rauxin amun purpur daxa, di mitai bok lauran. Kawit dit faamuzas ma xawit dit saba amun marapi aaxa naandi nanga. ²⁹ Ga vazei nim, amun mamaauzang sin a xalxaal Solomon ka marmari daxa

marazaat mase, singsaxai nanga a marmari daxaiang sin amun purpur angkari xa waramin sina. ³⁰ Nakmai xa vamamaus amun lauran pana amun purpur daxa, ina taning be di rasin a purpur ma lamaf di vaif lamaskana a xaiaf. Tamon naan ka giu malasing kanaan pana amun lauran, malasing faa, xana wen famamaus saait nim? Ainaxam paazaaiang sinim ka xalxaalif. ³¹ Malasing ma tuaa naagu inaxam farvaras ma naagu piaat malasing kari, ‘Maadina iaan aze?’, o ‘Maadina imin aze?’, o ‘Maadina valaak aze?’ ³² Aubina ina xawit di inaxam paazaai wana Nakmai, di inaxam farvaras pana zalengang amun saan angkanaan, singsaxai Damana nim ikula la lia, xa rexaas faanong adu naagu izi gogof pana amun saan angkanaan. ³³ Singsaxai azaan laba mase nim naaguna tabung giu xa malasing kari, naaguna zaleng kalaak amun matmalabuk ila bikabar zin Nakmai varaxai wana amun matmalabuk ka tak sina, ma amun saan faakdul angbani, naana lis saait sinim.

³⁴ Malasing ma tuaa naagu inaxam farvaras pana lamaf. A raan lamaf kana inaxam farvaras pana naan nanga. Ma amun taan saksaxai xa rauxin amun maravanang sina nanga.”

7

Tuaa Naagu Klis Aubina Rawarak
(Lk 6:37-38,41-42)

¹ Iesu xa piaat kaarik naako, “Tuaa naagu klis a matmalabuk sin azanon tawarak, taulaan Nakmai xana klis nim. ² Avuna aze ra lan naagu klis azanon pana, naan a lan angbani Nakmai xana klis faulin nim pana. Ma aze ra xarxarangang iwana ikilizang naagu giu wana azanon, Nakmai xana klis nim pana xarxarang angkanaan.

³ Kunaze gu raamaai be wana a nan bes ka iziar lamarana daazum ma xawit gu naxaam a vang palaang laba xa iziar la maraam? ⁴ Araan ka rauxin a vang palaang la maraam, kunaze gu piaat sin daazum malasing kari, ‘Laawus gana waapizin a bes la maraam?’ ⁵ Nua a rapti xawit gut falos a dorang sunum, paamua

xalaak guna waapizin a vang palaang la maraam ma araan gu raamaai daxa laxo, guna waapizin a nan bes lamarana daazum.

⁶ Tuaa naagu lis amun saan ka xoxok sin amun piu, taulaan amun piu dina ru-taawuk ma dina xaraat faraksaat nim. Ma tuaa naagu psin amun kuxut daxa zinim ina di giu wana amun katura zaang sin amun bari, taulaan amun bari dina was kixip pana xaaka naandi.”

Naagu Maainung Ma Naagu Saaleng Ma Naagu Pidik
(Lk 11:9-13)

⁷ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Naagu maainung Nakmai ma naan kana lis sinim. Naagu saaleng ma naaguna tangin. Naagu pidik ma a mara xana ralakas pana nim. ⁸ Avuna aubina vaakdul ina dit maainung, naan kana lis aze razaan naadit maainung pana, ma nis kai saaleng, kana tangin aze razaan naa zazaleng, ma nis kai pidik, a mara xana ralakas pana naan.

⁹ Ma nis sinim, tamon naatna xa maainung naan pana raraba, xana lis a vaat sina? ¹⁰ O tamon ka maainung pana ian, kana lis a zizi raksaat sina? Kawit. ¹¹ Naapalaau nim naagu gigi amun matmalabuk tak-saat ka varas, naagu rexaas pana lizang amun talazang daxa zin a funalik sinim. Faaratunaan mase, Damana nim ikula la lia xana lis amun talazang daxa zin aubina dit maainung sina.

¹² Malasing ma wana amun matmal-abuk faakdul naagu saxot aubina dina giu wana nim, naan amun matmalabuk angbani naaguna giu wana naandi. Awat matmalabuk angkanaan, naan aknaas amun Lus sin Moses ma amun dorang sin amun profet.”

Naaguna Albis Pana A Marana Mara Mumut

¹³ Iesu xa piaat kaarik naako, “Naaguna albis lamarana mara mumut. Avuna a marana mara xula milung tapal xa lapuk ma a lan ka waan pana, xa ralakas ma amala aubina di albis pana. ¹⁴ Sing saxai a marana mara xa waan pana a roroiang ka

mumut marazaat, ma a lan ka waan pana aubina xawit faras be di tangin.”

Naaguna Naknakaai Wana Amun Profet Faagit
(Lk 6:43-44)

¹⁵ Iesu xa piaat kaarik naako, “Naaguna naknakaai wana amun profet faagit. Dina babof mara adu naandi di malasing nim. Naandi dina malasing amun sipsip lawalau amun sipsip. Sing saxai wana ainaxamang sin naandi di saxot dina vanong pizin nim malasing amun piu wungpung ina di ikarat. ¹⁶ Naaguna raamin fakilaan naandi wana fnuaai a naandi. Aubina xawit di mos amun fnuaai a waain pana amun iaarus koxot. Ma xawit saait di mos amun fnuaai iwana fik pana amun iaai masang. Kawit. ¹⁷ Malasing saait bani wana amun iaai daxa, dit fuain amun fnuaai daxa, sing saxai amun iaai raksaat dit fuain amun fnuaai raksaat. ¹⁸ A iaai daxa xawit nat faraxas kana vuain a fnuaai iwana a iaai raksaat ma a iaai raksaat kawit nat faraxas kana vuain a fnuaai iwana a iaai daxa. Kawit. ¹⁹ Amun iaai vaakdul ina xawit dit fuain a fnuaai daxa, dina raraai psin naandi ma dina psin lamaskana xaiaf. ²⁰ Ka malasing saait kanaan pana amun profet faagit, naaguna raamin fakilaan naandi wana amun fnuaai iwana vaamuzazang sin naandi.

²¹ Kawit aubina vaakdul ina dit fakilaan nia, ‘Piran, Piran,’ dina albis la bikabar ila lia. Kawit. Sing saxai naandi be ina dit falos a sasaxotang ma ainaxamang sin Maagu ikula la lia, naandi dina albis la bikabar. ²² La raan iwana aikilizang, amala dina piaat surugu malasing kari, ‘Piran, Piran, pana aizinum maadi dador profet, ma wana aizinum maadi mof pizin amun sapalaau, ma wana aizinum maadi giu amun faamuzazang ka banglala.’ ²³ Sing saxai gana vazei be naandi malasing kari, ‘Ga wetexaazin nim. Nim aubina raksaat! Naagu waan siaagu!’”

Uru Rapti Iwana Gigi Vaalang
(Lk 6:47-49)

²⁴ Iesu xa piaat kaarik naako, “Malasing ma aubina vaakdul dit langarin a dorang surugu ma naadit falos, di malasing a rapti mazam ina xa giu a vaal zina laaxur wana vaat siar. ²⁵ Araan a daavur xa uzan, ma a daanim ka ulim ma a maaliu xa taaif dikdik ma xa valvalingin a vaal angkanaan, kawit mase na zu, wanaze xa irur laaxur wana vaat siar.

²⁶ Sing saxai aubina vaakdul dit langarin a dorang surugu ma xawit dit falos, di malasing a rabanat ina xa giu a vaal zina laaxur wana xon. ²⁷ Araan a daavur xa uzan ma a daanim ka ulim ma a maaliu xa taaif dikdik ma xa valvalingin a vaal angkanaan, a vaal xa rambara ma a lingna xa pau lapuk mase.”

²⁸ Araan Iesu xa piaat fanong amun saan angkanaan, amala aubina inaan di banglala wana varaviraaiang sina, ²⁹ wanaze xa varaviraai malasing a rapti ina Nakmai nanga xa lis a burburaiang sina. Kawit na varaviraai malasing amun maravas iwana amun Lus sin Moses dit faraviraai.

8

Iesu Xa Vira A Rapti Xa Rauxin A Tapak (Mk 1:40-44, Lk 5:12-14)

¹ Araan Iesu xa kabal wat paanaburut la rita wut, amun kulutung aubina di los naan. ² Ma aza rapti xa rauxin a giazang tapak ka wat sibukaak lamarana Iesu ma xa piaat naako, “Piran, tamon gu saxot, gu vira nia xuna gana ninis lamarana Nakmai.”*

³ Ma Iesu xa vatok a mitna ma xa xaaf a wina rapti ma xa piaat naako, “Ga saxot! Gu ninis!” Fazaus mase a tapak la wina rapti xa vaanong, ma a wina xa ninis. ⁴ Ma Iesu xa piaat sina naako, “Gu langar! Tuaa gu vazei taxazak pana aze rasaan ka balas sunum. Sing saxai gu waan ma gu vatangin a winum sin a pris, ma gu lis a talazang sin Nakmai malasing ina Moses ka ra piaat lamaskana Baar Xoxok, kuna aubina vaakdul dina rexaas adu a giazang sunum ka vaanong.”

Ainaxam Paazaaiang Sin A Waamua Zin Ubina Dauran (Lk 7:1-10)

⁵ Ma araan Iesu xa albis la bina Kaapernaum, a waamua zin azangaaf lu varazuai ubina dauran in Rom ka wat ma xa iaari zin Iesu xuna vawaalang naan. ⁶ Ma xa piaat malasing kari, “Piran, a iaana kilaaiaang surugu xa itate gigias la vaal, a wina xa maat pop saxai ma xa xazanin adi maazikang lapuk.”

⁷ Ma Iesu xa xis naan malasing kari, “Gana wa vira naan.”

⁸ Sing saxai a waamua zin ubina dauran ka xis naan naako, “Piran, nia xawit a rapti daxa xuna guna albis la vaal zurugu. Sing saxai gu piaat be ma Nakmai xana vira naan. ⁹ Avuna nia zaait ga iziar lawaana burburaiang sin amun paamua zurugu, ma azanon ubina dauran di iziar lawaana burburaiang surugu. Ma araan ga piaat sin azaxai angkari, ‘Paan,’ naan ka waan. Ma araan ga piaat sin axazak angkanaan, ‘Laawus,’ naan ka wat. Ma araan ga piaat sin a iaana kilaaiaang surugu malasing kari, ‘Gu giu azaan angkari,’ naa giu.”

¹⁰ Araan Iesu xa langarin a dorang kanaan, ka raknar ma xa vazei aubina ina di los naan naako, “Ga vazei varatunaan nim, kawit nanga ga tangin taxazak in Israael, ainaxam paazaaiang sina xa laba malasing kari. ¹¹ Ga vazei nim adu aubina xa varas dina ramaraat fataling amun bina di iziar la non a iaas kai laak pana ma la non a iaas kai si wana, ma dina wat iziar wana flangan laba ma dina vangan faraxai wana Aabaraam, ma Aaisaak ma Jekop lamaskana bikabar ila lia. ¹² Azanon Judaa di naxaam adu dina albis la bikabar angkanaan, sing saxai Nakmai xana psin fatukbilok naandi xula non bungsuzuk, a non ina di rataangis ma dit karaat alvana naandi.”

¹³ Naanaan Iesu xa vazei a waamua zin ubina dauran malasing kari, “Paan kabe, azaan kana balas malasing gu inaxam paazaai wana.” Ma la notaan angkanaan nanga a giazang ka vataling a iaana kilaaiaang sina.

7:28 Mk 1:22, Lk 4:32 * **8:2** Amun Judaa di piaat a rapti xa rauxin a tapak, naan ka mitikaai ma xawit nat faraxas kana zangas lawalau aubina. Liv 13 ma 14. **8:4** Liv 14:1-32 **8:11** Lk 13:29 **8:12** Mt 22:13, 25:30, Lk 13:28

*Iesu Xa Vira Amala Aubina
(Mk 1:29-34, Lk 4:38-41)*

¹⁴ Araan Iesu xa albis la vaal zin Pita, xa raamin nimuna Pita xa win lagaf ma xa itate la wina iban. ¹⁵ Iesu xa xaaf a mitna ma a giazang ka vaanong pana naan, ma xa ramaraat ma xa nimnimanin a van-ganang aaxan Iesu.

¹⁶ Languzaraaf angkanaan, di wat sin Iesu ma di zaxot fawat amala aubina ina amun sapalaau di ragul naandi. Ma Iesu xa mof pizin amun sapalaau wana dorang sina be ma di tukbilak siaana aubina angkanaan, ma xa vira naandi vaakdul ina di gias. ¹⁷ Azaan angkanaan ka balas ka waambazof a dorang sin Nakmai ina a profet Aaisaia xa ra piaat naako,

“Naan nanga xa vazaak pizin amun maazikang sin dia,
ma xa zuruk pizin amun giazang sin dia.”
(Aais 53:4)

*Aubina Ina Di Saxot Dina Los Iesu
(Lk 9:57-60)*

¹⁸ Araan Iesu xa raamin adi mala aubina di irur varaxulin naan, ka vazei ubina varaviraai zina adu dina kas buak kulaza non rita laman. ¹⁹ Ma aza maravas iwana amun Lus sin Moses ka wat sina ma xa vazei naan naako, “Maravas, gana los nua xu lamun non faakdul gu waan pana.”

²⁰ Ma Iesu xa xis naan malasing kari, “Amun piu wungpung di rauxin amun luk lamaskana pira, ma amun maani di rauxin amun nu zin naandi. Singsaxai Naata Rapti xawit ta non kuna vatateiang a waatna ma xana ziaavus lamaskana.”

²¹ Ma aza rapti varaviraai xa piaat sina naako, “Piran, luaa xalaak nia wana no-taan mumut kuna gana wa xavin maamaa zurugu.”

²² Singsaxai Iesu xa piaat sina malasing kari, “Los nia, ma luaa aubina di maat, dina xavin a maat sin naandi.”

*Iesu Xa Wisbuaak A Maaliu Ma A Rof
(Mk 4:36-41, Lk 8:22-25)*

²³ Naanaan Iesu xa xawas pana a mon ma ubina varaviraai zina di waan faraxai wana naan. ²⁴ Fazaas mase adi maaliu xa ramaraat la laman ma a rof ka rambur wana a mon. Singsaxai Iesu xai milaaif.

²⁵ Ubina varaviraai di waan ma di wan-gun naan, di piaat malasing kari, “Piran! Fawaal dia! Dia dina samura xanak!”

²⁶ Ma Iesu xa xis naandi naako, “Kunaze naagu maraaut? Ainaxam paazaa-iang sinim ka xalxaalif.” Ka ramaraat ma xa vadawaar a maaliu varaxai wana rof ma a laman ka malaai.

²⁷ Naandi di banglala mase ma di piaat malasing kari, “Aze rawat tapti mase xari? A maaliu ma a rof di langar iaa zaait sina!”

*Iesu Xa Mof Pizin Amun Sapalaau Zi-aana Aza Ru Rapti
(Mk 5:1-17, Lk 8:26-37)*

²⁸ Araan Iesu xa wat balas laza rita Laman Gaalili, la non pira zin aubina in Gaadaraa, aza ru rapti ina amun sapalaau di ragul nandiaa, di tukbilak iaa lamun baaul a maat ma di vasuin iaa naan. Nandiaa di rabanat iaa mase, malasing ma xawit taxazak kai lu la lan angkanaan.

²⁹ Ma di viraai iaa malasing kari, “Naata Nakmai, aze razaan gu saxot guna giu wana nimaa? Malasing faa, gu wat kari xuna vamazikang nimaa? Singsaxai a raan Nakmai xa ra kalin kuna vamazikang nimaa xawit nanga na balas.”

³⁰ Adi lemlem bari di isuar lawalaa vaa-mumut pana naandi. ³¹ Ma amun sapalaau angkanaan di maainung Iesu malasing kari, “Tamon gu mof pizin maam, guna kling maam ku lamaskana adi lemlem bari angkapaa.”

³² Ma Iesu xa vazei naandi naako, “Naagu waan!” Ma amun sapalaau angkanaan di tukbilak ma di albis lamaskana amun bari. Ma adi lemlem bari vaakdul angbani di zazarai wizik lalos a rita wut ina xa ru vaatak, ma di zu lamaskana laman ma di xanak ma naandi vaakdul di maat. ³³ Ma aubina ina dit katkatong amun bari, di valaau. Di waan la bina ma di kus sin aubina wana aze razaan ka balas ma di kus saait pana aze xa balas sin uru rapti ina amun sapalaau di ragul nandiaa. ³⁴ Ma aubina vaakdul ila bina laba angkanaan di waan kuna raaminang Iesu. Ma araan di raamin naan, di iaari zina xuna xana waan fataling a non pira zin naandi.

9

Iesu Xa Vira A Zipas (Mk 2:1-12, Lk 5:17-26)

¹ Iesu xa xawas pana a mon ma xa kas buak kulaza rita laman ma xa balas la bina zina vaatak. ² Ma azanon ubina di vazaak aza zipas pana a iban xa waan sina. Araan Iesu xa raamin ainaxam paazaaiang sin naandi, xa piaat sin a zipas naako, “Naarugu, gu dikdik, ga naxaam pizin fanong amun matmalabuk taksaat sunum.”

³ Azanon maravas iwana amun Lus sin Moses di langarin a dorang kanaan ma di piaat lawalaua naandi nanga malasing kari, “A rapti angkanaan ka lingpuak, ka dador malasing adu naan Nakmai.”

⁴ Iesu xa rexaazin ainaxamang sin naandi ma xa piaat naako, “Kunaze naagu rauxin awat inaxamang taksaat lamaskana nim? ⁵ Malasing faa, gana piaat, ‘Ga naxaam pizin fanong amun matmalabuk taksaat sunum,’ o gana piaat, ‘Tamaraat ma gu waan?’ Aze ra dorang ka maravas kuna piaatang? ⁶ Singsaxai ga piaat malasing kanaan kuna naaguna rexaas adu Naata Rapti xa rauxin a burburaaiang kuna naxaam pizinang amun matmalabuk taksaat iriat la pira angkari.” Naanaan ka vazei a zipas angkanaan naako, “Tamaraat, suruk luk a xaazira zunum ma gu waan la vaal zunum.”

⁷ Ma a rapti angkanaan ka ramaraat ma xa waan la vaal zina. ⁸ Araan adi mala aubina di raamin aze razaan ka balas, di banglala mase ma di wisfaru aizina Nakmai, ina xa lis awat burburaaiang kari zin aubina.

Iesu Xa Viring Metiu (Mk 2:13-17, Lk 5:27-32)

⁹ Araan Iesu xa ramaraat ma xa waan, ka raamin a rapti aizina Metiu, xa iziar la vaal iwana zuzurukang a taakis. Ma xa vazei naan malasing kari, “Gu los nia.” Ma Metiu xa ramaraat ma xa los naan.

¹⁰ Lamur araan Iesu xa vavangan la vaal zin Metiu, ubina xa varas iwana zuzurukang a taakis ma aubina raksaat di wat sina ma di vangan faraxai wana Iesu ma ubina varaviraai zina. ¹¹ Araan amun

Faarasi di raamin malasing kanaan, di iaari zin ubina varaviraai zina malasing kari, “Kunaze a maravas sinim ka vangan faraxai wana ubina di zuzuruk a taakis ma aubina raksaat?”

¹² Iesu xa langarin ma xa piaat malasing kari, “Aubina a roroiang sin naandi xa daxa, dina wen paan sin a dokta. Kawit. Aubina be ina di gias, naandi di wanpaan sin a dokta. ¹³ Naagu waan ma naagu zaleng aknaaza dorang lamaskana Baar Xoxok ina xa piaat naako, ‘Ga sasaxot famarazaat a matmalabuk iwana varamaaluvang, ma xawit amun talazang ina naagut faif.’ (Osi 6:6)

Avuna xawit ga wat iriat saxotang aubina di tak. Kawit! Ga wat saxotang aubina raksaat.”

Di Iaari Zin Iesu Wana Matmalabuk Iwana Valvaalang Pana Vanganang (Mk 2:18-22, Lk 5:33-39)

¹⁴ Naanaan ubina varaviraai zin Jon di wat iaari zin Iesu malasing kari, “Kunaze maam faraxai wana amun Faarasi maadit falvaal wana vanganang ma ubina varaviraai zunum kawit dit falvaal?”

¹⁵ Ma Iesu xa xis naandi naako, “Kawit nat faraxas pana amun topuran sin a rapti adu xana maxus, dina maskalus araan naan ka iziar nanga varaxai wana naandi. Singsaxai xa rauxin a raan kana balas, araan dina zaxot pizin a rapti angkanaan siaana naandi, ma naandi laxo dina valvaal.

¹⁶ Kawit taxazak kat saxazit kol a non tamatar wana a marapi xabaar wana a waan marapi vaaxur. Kawit. Tamon naana giu malasing kanaan, a waan marapi vaaxur xana fis ma xana urif taraar a marapi xabaar, ma a non tamatar xana vut laba laxo. ¹⁷ Ma xawit taxazak kat fitor sfaar a waain faaxur xu lamaskana a wakpaaka waain kabaar ina di giu wana a wina xaktalavaat. Tamon naana giu malasing kanaan, a wakpaak a waain kabaar xana ring ma xana pau ma a waain faaxur xana ravukaai psaa ma a wakpaaka waain angkanaan kana vaanong mase. Singsaxai dit fitor sfaar nanga a waain faaxur xu lamaskana a wakpaaka

waain faaxur xuna nandiaa varaxai dina daxa iaa.”

Iesu Xa Varoro Vaulin A Fnaalik Ma Xa Vira A Ravin Ka Rauxin A Dari Laba
(Mk 5:22-43, Lk 8:41-56)

¹⁸ Araan Iesu xai dador nanga, aza waamua xa wat ma xa zibukaak lamarana, ma xa piaat naako, “Nativugu xa samura maat be. Singsaxai laawus ma gu rasin a mirum pana naan kuna xana roro uli xaarik.” ¹⁹ Iesu xa ramaraat ma xa waan faraxai wana naan ma ubina varaviraai zina di los nandiaa.

²⁰ Kawit nanga lawalaa ma aza ravin ina xa rauxin a dari laba wana a maariaas ka zangaafu ma urua, xa wat lamuraana ma xa xaaf a zuva marapi baraaaf sina.

²¹ Avuna a ravin angkanaan ka naxaam malasing kari, “Tamon ga xaaf be a zuva marapi baraaaf sina, gana roro daxa.”

²² Iesu xa rutaawuk ma xa raamin naan. Ma xa piaat naako, “Nativugu, gu dokdok, ainaxam paazaaiang sunum ka vira nua.” Ma la notaan angkanaan mase, a giazang ka vaanong ma a ravin angkanaan ka roro daxa.

²³ Araan Iesu xa albis lamaskana vaal zin a waamua angkanaan, ka raamin aubina di wifpif amun lexu wana ranganang iwana maat ma aubina xa varas di vaanggala wana rataangis. ²⁴ Ma naan ka piaat naako, “Naagu tukbilak, a fnaalik angkari xawit na maat. Naan kai milaaif be.” Singsaxai di vanangon naan. ²⁵ Araan di kling fatukbilok fanong mala aubina angkanaan, Iesu xa albis lamaskana ru-maaf ma xa roting a mita fnaalik, ma a fnaalik ka ramaraat. ²⁶ Ma a dorang pana azaan Iesu xa ra giu, xa waan farawuk lamun non faakdul angkanaan.

Iesu Xa Vira Uru Marawif Ma A Rapti Xa Nguspo

²⁷ Araan Iesu xa ramaraat ma xa waan, uru marawif di los iaa naan, ma dit firaai iaa malasing kari, “A Natnaat Sin Dewit! Maluf nimaa!”

²⁸ Iesu xa albis la vaal ma uru marawif di wat iaa zina. Ma xa iaari zin nandiaa naako, “Malasing faa, naagu inaxam

paazaai iaa adu xat faraxas nia gana giu azaan angkanaan?”

Ma di xis iaa naan malasing kari, “Piran, aiang.”

²⁹ Ma naan ka xaaf amun marana nandiaa ma xa piaat naako, “Azaan angkanaan kana balas lalozang ainaxam paazaaiang sunumaa.” ³⁰ Naan laxo amun marana nandiaa xa ralakas ma di raamaai iaa. Ma Iesu xa dador dikdik sin nandiaa malasing kari, “Tuua naagu vazei iaa taxazak pana azaan nia ga giu wana numaa.” ³¹ Singsaxai di waan iaa ma di wa

fazei varawuk iaa wana azaan angkanaan lamaskana a non faakdul angkanaan.

³² Araan uru rapti di waan faanong iaa, azanon aubina di zaxot fawat aza rapti zin Iesu, ina a zapalaa ma ragul naan, ma xawit nat faraxas kana dador. ³³ Araan Iesu xa mof pizin a zapalaa angkanaan, a rapti ina xawit nai dador, xa dador laxo. A xulutung aubina di banglala ma di piaat malasing kari, “Dia xawit di rataamin awat saan malasing kanaan iriat la pira in Israael.”

³⁴ Singsaxai amun Faarasi di piaat malasing kari, “Naan kai mof pizin amun sapalaa wana dikdikang sin a waamua zin amun sapalaa.”

Iesu Xa Rauxin A Varamaaluvang Pana Aubina

³⁵ Iesu xa rai lu labirua wana amun bina vaakdul, ma xat faraviraai lamaskana amun faal a maainungang sin naandi ma xai fazei wana a Dorang Daxa wana a bikabar ma xat fira aubina vaakdul wana amun giazang sin naandi. ³⁶ Araan ka raamin adi mala aubina, naan ka rauxin a varamaaluvang pana naandi. Avuna ainaxamang sin naandi xa baabaa varawuk laaxur wana amun maravanang sin naandi ma xawit di rauxin taxazak kuna vawaalang naandi. Di malasing amun sipsip ina xawit ta rapti xa rataamaai xaaul wana naandi. ³⁷ Ma naan ka vazei ubina varaviraai zina malasing kari, “A vanganang kuna laavang ka varas, singsaxai ubina vaamuzazang kawit faras be. ³⁸ Malasing ma naaguna maainung sin a Piraana laflaavang, kuna naan kana

klings tazanon ubina vaamuzazang kula uma zina.”

10

Aizina Amun Aaposal Xa Zangaafu Ma Urua

(Mk 3:13-19, Lk 6:12-16)

¹ Iesu xa viring fawat ubina varaviraai zina, xa zangaafu ma urua ma xa lis a burburaaiiang sin naandi xuna mof pizinang amun sapalaau ma xuna viraiiang aubina wana amun giazang.

² Naan aizina amun aaposal, xa zangaafu ma urua xari: A varumaraiang kari Saaimon, ina Iesu xa vakilaan naan pana Pita, ma daasna Endru, ma uru naata Zebedi, Jems ma daasna Jon, ³ ma Filip ma Baatalomeu, ma Tomaas ma Metiu, a rapti iwana zuzurukang a taakis, ma aza Jems, ma naata Aalfias, ma Taadius, ⁴ ma aza Saaimon, sin a lemlem Zelot,* ma Judaas Iskaariot, ina mur xana ngutlis Iesu zin amun purua.

Iesu Xa Kling Amun Aaposal Xa Zangaafu Ma Urua

(Mk 6:7-13, Lk 9:1-5)

⁵ Iesu xa kling pizin amun aaposal xa zangaafu ma urua varaxai wana dorang dikdik malasing kari, “Tuua naagu waan lawalau aubina xawit amun Judaa, ma tuua naagu albis la non sin amun Samaaria. ⁶ Naagu waan be zin amun sipsip in Israael, naandi di milung.

⁷ Araan naagu waan, naagu fazei malasing kari, ‘A bikabar ila lia xawat faasilik faanong.’ ⁸ Ma naagu vira aubina wana atavura giazang, ma naagu varamaraat faulin amun maat, ma naagu vira aubina di rauxin a giazang tapak* kuna dina ninis lamarana Nakmai, ma naagu mof pizin amun sapalaau. Ga lis palau a burburaaiiang kari malasing a talazang aaxanim, kuna nim naaguna lis palau zait sin aubina malasing a talazang.

⁹ Tuua naagu flus funfunin a goul o siliwa o kopa lamaskana baak sinim. ¹⁰ Ma

araan naagu waan, tuua naagu roting ta laxa, o ta marapi xuna xulxulang, o ta su o ta laak. Avuna xa tak pana a rapti xat faamuzas kana zuruk a vanganang sina wana vaamuzazang sina.

¹¹ Araan naagu albis lamaskana ta bina, naagu zaleng ta axazak ka rauxin aiza daxa inaan, ma naagu iziar varaxai wana naan la vaal zina, xa ruaas a raan naagu ramaraat fataling a bina angkanaan.

¹² Araan naagu albis la vaal angkanaan, naagu vazei naandi malasing kari, ‘A luaai xa iziar varaxai wana nim.’ ¹³ Tamon aubina ila vaal angkanaan di ruzuaai nim, a dor daxaiiang sinim iwana a luaai xana iziar inaan faraxai wana naandi. Singsaxai tamon kawit di ruzuaai nim, naagu zuruk faulin a dor daxaiiang sinim iwana a luaai ma xana uli varaxai wana nim. ¹⁴ Tamon taxazak kawit na ruzuaai nim o xawit na langarin a dorang sinim, naagu taaf pizin a paauf la xaaka nim aaraan naagu vataling a vaal o a bina angkanaan. ¹⁵ Ga piaat faratunaan sinim, la raan iwana aikilizang, a maravanang ina Nakmai xana lis sin aubina ilamaskana bina angkanaan, kana laba mase wana a maravanang ina naa ra lis sin aubina in Sodom ma Gomoraa.”

Atavur Amun Maazikang Kana Balas

(Mk 13:9-13, Lk 21:12-17)

¹⁶ Iesu xa piaat kaarik naako, “Naagu langar! Ga kling nim malasing amun sipsip di zangas paan lawalau amun piu wungpung di karat. Malasing ma naaguna mazam malasing amun sizi ma naaguna mainof malasing amun baalus.

¹⁷ Naagut naknakaai wana aubina. Dina zaraak nim ma dina lis nim la mita ubina di ikilis ma dina kmis nim pana wip lamaskana amun faal a maainungang sin naandi. ¹⁸ Dina urif nim panaze naagui los nia, ma dina varur nim lamarana amun paamua laba zin a gaapman ma amun kalxaal xuna naaguna pitfiaat ainaxam paazaaiiang sinim sin naandi ma zin aubina xawit amun Judaa. ¹⁹ Singsaxai

* **10:4** Zelot a lemlem ubina ina xawit di saxot dina iziar lawaana lus ila bikabar in Rom. * **10:8** Amun Judaa di piaat aubina di rauxin a giazang tapak, di mitikaai, ma xawit nat faraxas dina zangas lawalau aubina. **10:10** 1Kor 9:14, 1Tim 5:18 **10:14** Giu 13:51 **10:15** Mt 11:24, Var 19:24-28 **10:15** Lk 10:4-12 **10:16** Lk 10:3 **10:17** Mk 13:9-11, Lk 12:11-12, 21:12-15

araan di zaraak nim, tuaa naagu inaxam farvaras pana aze raraan naaguna piaat o naaguna mita ipiaat, avuna la notaan angkanaan Nakmai nanga xana vasei nim pana dorang naaguna piaat, ²⁰ panaze xawit nim ka naagu dador. Kawit. A Laklagai zin Damana nim kana rasin a dorang la nguza nim.

²¹ A rapti xana ngutlis daasna xuna dina zop famaata naan, ma maamaa xana giu zaait malasing kanaan pana naatna. Ma a funalik dina bain a valozang a dorang sin amun damana naandi ma dina naandi ma dina vasei aubina dina zop famaata naandi. ²² Aubina vaakdul dina maska raksaat pana nim lalozang nia. Singsaxai nis ka irur dikdik ka ruaas a vaanongang, Nakmai xana zaxot faulin naan. ²³ Aaraan di vamazik nim lamaskana ta bina, naagu valaau xu laza bina. Ga piaat faratunaan sinim, naaguna wen fanong nanga vaamuzazang sinim lamun bina laba vaakdul in Israael, ma Naata Rapti xana balas.

²⁴ A nalik faraviraai xawit na laaup pana a maravas sina. Kawit. Ma a iaana kilaaiang kawit na laaup pana a mono zina. ²⁵ Kat faraxas a nalik faraviraai xana malasing a maravas sina ma a iaana kilaaiang malasing a mono zina. Tamon damana vaal di vakilaan pana Belzebul,* aubina zaait lamaskana vaal angkanaan dina vakilaan naandi wana amun iza xa raksaat mase.”

*Naaguna Maraaat Be Wana Nakmai
(Lk 12:2-7)*

²⁶ Iesu xa piaat kaarik naako, “Malasing ma tuaa naagu maraaat pana amun purua angkanaan sinim. Amun saan faakdul ina di flus kol, mur dina kaas pizin, ma amun saan faakdul ina xa izi vunfun, mur xana balas la maravas. ²⁷ Aze ga vasei nim pana la bungszuk, naaguna piaat la waanaas. Aze ra dorang ga ngif la alngana nim, naaguna rur lawaata vaal ma naaguna pitfiaat sin aubina.

²⁸ Tuaa naagu marauring aubina ina dina zop famaata a winpina nim singsaxai

xawit nat faraxas dina zop famaata a laklagaaia nim. Singsaxai naaguna marauring Nakmai ina xat faraxas kana vanong a laklagaaia nim faraxai wana a winpina nim lamaskana a bina iwana adi xaiaf kawit nai maat. ²⁹ Naagu rexaas adu aubina di wulwul a kaana masmaas urua wana a nan kaakaai mumut. Singsaxai xawit tazaxai zin naandi xana maat tamon Maamaa xawit na rudaxain. ³⁰ Faaratunaan mase, Nakmai xa rexaazin amun fur vaakdul la waata nim. ³¹ Malasing ma tuaa naagu maraaat, avuna nim naagu laaup marazaat mase wana amun masmaas ka varas lamarana Nakmai.”

*Axazak Kai Dador Vaamaravas Pana Iesu Ma Axazak Kai Wispuxin Iesu
(Lk 12:8-9)*

³² Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Axazak kai dador vaamaravas lamarana aubina adu naan surugu, nia zaait gana dador vaamaravas lamarana Maagu la lia adu naan surugu. ³³ Singsaxai axazak kai wispuxin nia lamarana aubina, nia zaait gana wispuxin naan lamarana Maagu la lia.”

*Iesu Xawit Na Wat Kuna Lizang A Luaai
(Lk 12:51-53, 14:26-27)*

³⁴ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Tuaa naagu naxaam adu ga wat kuna lizang a luaai iriat la pira angkari. Kawit. Ga wat kuna lizang a baainaat kuna varopang. ³⁵ Ga wat kuna vabalozang amun matmalabuk malasing kari,

‘a rapti xana purua wana damana,
ma natifna xana purua wana dina,
ma ninana xana purua wana dina labana.

³⁶ Aubina lamaskana vaal zin a rapti, naandi nanga dina balas amun purua zina.’ *(Maai 7:6)*

³⁷ Tamon a matmalabuk sin axazak iwana sasaxotang damana o dina xa laaup pana a matmalabuk iwana sasaxotang sina wana nia, xawit nat faraxas gana vakilaan naan adu naan axazak surugu. Ma tamon a sasaxotang sin axazak pana

10:21 Mk 13:12, Lk 21:16 **10:22** Mt 24:9, Mk 13:13, Lk 21:17, Mt 24:13, Mk 13:13 **10:24** Lk 6:40, Jn 13:16, 15:20
10:25 Mt 9:34, 12:24, Mk 3:22, Lk 11:15 * **10:25** Aiza Belzebul xari aza izina Saatan, taamin Mt 12:22-28. **10:26**
Mk 4:22, Lk 8:17 **10:33** 2Tim 2:12 **10:38** Mt 16:24, Mk 8:34, Lk 9:23

naatna o natifna xa laba wana sasaxotang sina wana nia, xawit nat faraxas gana vak-ilaan naan adu naan axazak surugu. ³⁸ Ma axazak kawit na vazaak a robuxul zina ma xa los nia, naan kawit nat faraxas kana balas a rapti varaviraai zurugu. ³⁹ Axazak ka saxot kana roting falagot a roroiang sina, a roroiang sina xana milung siaana. Ma axazak ka lis pizin a roroiang sina saxotang nia, naan kana tangin a roro tapal.”

Axazak Ka Ruzuaai A Rapti Varaviraai Zin Iesu Xana Zuruk A Wulwulang

(Mk 9:41)

⁴⁰ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Axazak kai ruzuaai nim, naan kai ruzuaai nia. Ma axazak kai ruzuaai nia, naan kai ruzuaai axazak ina xa ra kling fawat nia. ⁴¹ Axazak kai ruzuaai a profet avuna xa rexaas adu naan a profet, naan saait kana zuruk a wulwulang bani malasing sin a profet. Ma axazak kai ruzuaai axazak ka tak avuna xa rexaas adu naan ka tak, naan kana zuruk a wulwulang malasing bani zin axazak ka tak. ⁴² Ga piaat faratunaan sinim, tamon axazak ka lis a daanim pana win imiminang sin azaxai zin naandi ina xawit ta izina lawalau aubina, avuna naan a rapti varaviraai zurugu, naan kana zuruk faratunaan a wulwulang sina.”

11

Iesu Xa Dador Wana Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang

(Lk 7:18-35)

¹ Araan Iesu xa vanong a dorang dikdik sina wana a zangaafu ma urua ubina varaviraai zina, xa ramaraat inaan ma xa waan kuna xana wa viraai aubina ma xana wa fazei lamun bina laba in Gaalili.

² Jon ka iziar la vaal a vaamaazikang ma araan ka langar wana amun gigiuang a Mesaai xa gigiu, xa kling azanon ubina varaviraai zina ³ xuna iaariang sin Iesu malasing kari, “Malasing faa, naan nua xari axazak ina Nakmai xa ra xalxalin adu xana balas, o axazak tawarak nanga maadina zimbong?”

⁴ Ma Iesu xa xis naandi naako, “Naagu uli ma naagu vazei Jon pana aze razaan naagu langarin ma naagu raamin. ⁵ Amun saan malasing amun marawif di raamaai, ma amun kaak taksaat di zangas, ma aubina di gias pana tapak di ninis,* ma amun lingambat di langar, ma amun maat di ramaraat puli, ma aubina di izi gogof di langarin a Dorang Daxa. ⁶ Axazak ka raamin amun saan angkari ga vabalos, ma ainaxam paazaaiang sina xawit na zu, naan kana zuruk a daxaiang.”

⁷ Araan ubina varaviraai zin Jon di waan faanong, Iesu xa vazei amala aubina angkanaan pana Jon naako, “Aze naagu ra raamin araan naagu waan la non bingil? Iaak naagu wa xalim be a waxana ri ina xa ritiria araan a maaliu xai wif? ⁸ Tamon kawit, aze naagu wa raamin? A rapti xa mamaus pana marapi xa marmari daxa? Kawit. Ubina ina dit mamaus pana marapi xa marmari daxa di iziar lamaskana amun faal laba zin amun kalx-aal. ⁹ Singsaxai aze xa naagu wa raamin? A profet? Aiang faaratunaan. Ga vazei nim, a profet angkari Jon, a vaamuzazang sina xa laaup pana amun profet. ¹⁰ Ma di ra varaar vating lamaskana a Baar Xoxok pana naan malasing kari,

‘Gana kling a wangpaang surugu waamua wana nua,
ma xana nimmimanin a lan sunum.’
(Maal 3:1)

¹¹ Ga piaat faratunaan sinim, Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang ka laaup pana aubina vaakdul ina di ra luk naandi, xa utuaas la notaan angkanaan, singsaxai axazak ina xa mumut mase la bikabar ila lia, naan ka laaup pana Jon. ¹² La raan Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang ka varumara fazeiang pana dorang sin Nakmai ma xa utuaas taning, a bikabar ila lia xa wat faraxai wana dikdikang ma xat laba uzaa, ma aubina dikdik di gut kuna albizang lamaskana.* ¹³ Avuna amun profet ma amun Lus sin Moses di pitfiat a dorang

10:39 Mt 16:25, Mk 8:35, Lk 9:24, 17:33, Jn 12:25 **10:40** Lk 10:16, Jn 13:20, Mk 9:37, Lk 9:48 **11:5** Aais 35:5-6, Aais 61:1 * **11:5** Amun Judaa di piaat adu axazak ka gias pana tapak ka mitikaai ma xana wen sangas lawalau aubina. **11:12** Lk 16:16 * **11:12** Axazak sin naandi xanaan Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang. **11:14** Maal 4:5, Mt 17:10-13, Mk 9:11-13

sin Nakmai, xa ruaas Jon ka balas. ¹⁴ Ma tamon naagu saxot naaguna rudaxain a dorang kanaan, Jon bani Elaaija, ina a Baar Xoxok ka ra piaat adu xana wat. ¹⁵ Axazak ka rauxin uru alngana, xana langar ma xana zuruk.

¹⁶ Gana vatfaraxazin a watkul angkari wana aze razaan? Di malasing a funalik ina di iziar la xumanar ma dit kupkup sin azanon funalik tawarak malasing kari,

¹⁷ 'Araan maadi wif a lexu,
xawit naagu riria,
ma araan maadi rangon a ranganang
maaluf,
kawit naagu raangis.'

¹⁸ Ka malasing bani wana a watkul angkari. Araan Jon ka wat, kat falvaal wana vanganang ma xawit na imimin a waain, malasing ma di piaat pana naan malasing kari, 'A zapalaau xa ragul naan.'

¹⁹ Ma araan Naata Rapti xa wat, naan ka vavangan ma xa imimin a waain ma naandi di piaat pana naan malasing kari, 'Naagu raamin, a rapti angkari, naan a balang ma a rapti xa imimin famarazaat a daanim dikdik, ma a paasaxo zin ubina iwana zuzurukang a taakis ma zin aubina di gigiu a matmalabuk taksaat.' Singsaxai a vaamuzazang sin Nakmai xat fatangin adu a mazamang sina, naan a mazamang faaratunaan."

Aikilizang Aaxan Aubina Xawit Di Inaxam Taawuk
(Lk 10:13-15)

²⁰ Ma Iesu xa vadawaar aubina lamun bina ina naan ka ra giu amun faamuzazang ka banglala wana, wanaze xawit di inaxam taawuk. ²¹ Ka piaat naako, "Kana raksaat mase wana nim aubina in Korazin, ma aubina in Betsaaida. Tamon ga lek giu amun faamuzazang ka banglala zin aubina in Taair ma aubina in Saaidon malasing ga ra giu lamarana nim, naandi di lek inaxam taawuk faanong paamua nanga ma dina maskalus ma dina mamaaus pana mamaauzang iwana maskaluzang ma dina xawur a waata

naandi wana burut iwana xaiaf kuna vatanginang adu di maskalus lalozang amun matmalabuk taksaat sin naandi. ²² Ga vazei nim, la raan iwana aikilizang, a maravanang Nakmai xana lis sinim kana laaup pana maravanang naana lis sin aubina in Taair ma Saaidon.

²³ Ma malasing faa wana nim aubina in Kaapernaum, naagu naxaam adu Nakmai xana wisfaru nim la lia? Kawit. Naan kana psin fawizik nim paanaburut lamaskana adi xaiaf. Tamon amun faamuzazang ka banglala ga ra giu lamarana nim, di lek giu Sodom, taning Sodom ka lek iziar nanga. ²⁴ Singsaxai ga vazei nim, la raan aikilizang, a maravanang Nakmai xana lis sinim kana laaup pana a maravanang naana lis sin aubina in Sodom."

Naaguna Wat Surugu Ma Naaguna Iaavus
(Lk 10:21-22)

²⁵ La notaan angkanaan Iesu xa piaat naako, "Maamaa, nua a Piraana lia ma a pira angkari. Ga wisfaru nua wanaze gu ra vun amun saan angkanaan siaana aubina mazam ma ziaana naandi ina di rexaazin atavur amun saan faakdul, ma gu viaat sin aubina ina di malasing a kaana funalik mumut. ²⁶ Aiang, Maamaa, avuna gu saxot nanga malasing kanaan.

²⁷ Maamaa zurugu xa ra lis amun saan faakdul zurugu. Kawit taxazak na rexaazin Naatna, Damana zingbe. Ma xawit saait taxazak na rexaazin Maamaa, Naatna zingbe varaxai wana naandi ina Naatna xa saxot kana viaat Damana zin naandi.

²⁸ Nim faakdul ina naagut fazaak a maravanang ma a winpina nim ka malumbaai, naaguna wat surugu, ma gana vaiavus nim. ²⁹ Naaguna vazaak a iaapaaraas surugu ma naaguna varaviraai zurugu, avuna a matmalabuk surugu xa mainof ma nia gat famumut nia nanga. Naaguna zuruk a iaapaaraas angkari zurugu ma naaguna tangin a iaavuzang. ³⁰ Avuna a iaapaaraas surugu xa mamaraxas ma a vaamuzazang surugu xu nim kawit na lagaf."

12

Iesu Naan A Piraana Saabat (Mk 2:23-28, Lk 6:1-5)

¹ Lamur, aza Saabat Iesu xa zazangas lamaskana amun uma wit. Ma ubina varaviraai zina di lagaai ma di imos azanon kalamona wit ma naadi iaan.

² Araan amun Faarasi di raamin aze razaan ka balas, di piaat sina malasing kari, “Taamin! Araan ubina varaviraai zunum di giu malasing kanaan, di laxau a lus ina xa pitkol adu tuua di vaamuzas la raan a Saabat.”

³ Ma Iesu xa xis naandi naako, “Malasing faa, xawit nanga naagu vakot aze Dewit ka ra giu, araan naan faraxai wana ubina zina di lagaai? ⁴ Naan ka albis la vaal zin Nakmai ma naan faraxai wana ubina zina di iaan a raraba ina amun pris di talazin aaxan Nakmai. A raraba angkanaan ka xoxok. Kawit na tak pana amun Lus sin Moses adu aubina walaau dina iaan a raraba angkanaan, amun pris singbe di iaan. ⁵ Malasing faa, xawit nanga naagu vakot lamaskana a baar iwana amun Lus sin Moses adu amun pris dit faamuzas lamaskana vaal xoxok la raan a Saabat malasing ma di laxau a lus ina xa pitkol adu tuua di vaamuzas la raan a Saabat? Singsaxai Nakmai xawit na vakor naandi adu di laxau a lus angkanaan. ⁶ Ga vazei nim, adu axazak iriat, naan ka laaup pana a vaal xoxok.

⁷ A Baar Xoxok ka piaat malasing kari, ‘Ga sasaxot a matmalabuk iwana varamaaluvang, kawit amun talazang sinim ina dit faif.’ *(Osi 6:6)* Tamon naagu lek texaazin aknaaza dorang kanaan, naagu lek pen fakor naandi ina xawit di laxau amun Lus sin Moses. ⁸ Avuna Naata Rapti naan a Piraana Saabat.”

Iesu Xa Vira A Rapti A Mitna Xa Maat (Mk 3:1-6, Lk 6:6-11)

⁹ Iesu xa waan fataling a non angkanaan ma xa albis la vaal a maainungang sin naandi. ¹⁰ Ma aza rapti inaan, a mitna xa maat. Ma naandi di saxot dina vakor Iesu malasing ma di iaari zina malasing

kari, “Malasing faa, wana lus simaam ka tak pana dina vira aubina la raan a Saabat o xawit?”

¹¹ Ma naan ka xis naandi naako, “Nis sinim tamon a sipsip sina xa zu lamaskana a luk la raan a Saabat, naana wen toting ma naana raxut fawat kaarik laaxur? ¹² A roroiang sin a rapti xa laaup pana a sipsip. Malasing ma xa tak pana dia dina giu a matmalabuk daxa la raan a Saabat.”

¹³ Ma naan ka vazei a rapti angkanaan naako, “Fatok a mirum.” Ma naan ka vatok a mitna, ma a mitna xa daxa uli xaarik, malasing aza mitna. ¹⁴ Singsaxai amun Faarasi di tukbilak la vaal a maainungang, ma di pis a dorang kuna dina zop famaam Iesu.

Iesu A Iaana Kilaiang Ina Nakmai Xa Kalin

¹⁵ Iesu xa rexaas adu naandi di pis a dorang kuna dina zop famaam naan, malasing ma xa waan lawalaau ziaana a non angkanaan. Ma adi mala aubina di los naan ma xa vira naandi vaakdul ina di ra gias. ¹⁶ Ma xa wisbuaak naandi tuua dina pitfiaat naan nis. ¹⁷ Naan ka piaat malasing kanaan kuna waambazovang a dorang ina Nakmai xa ra vazei a profet Aaisaia. Naan ka ra piaat naako,

¹⁸ “A iaana kilaiang surugu xari ina ga ra kalin,
axazak ina ga sasaxot, ma ga nanam
pana naan.

Gana sfaar a Laklagai zurugu wana naan,
ma xana pitfiaat aikilizang ka tak, sin
aubina vaakdul la pira angkari.

¹⁹ Naan kana wen faruaas ma xana wen
kupkup,
ma xawit taxazak kana langarin ta
ling labaiang sina varawuk lamun
lan.

²⁰ Naan kana wen buaak a vis ina xa ambi
naan,
ma xana wen pif famaam a laam ina
xawit na ililap daxa.**

Naan kana giu malasing kanaan

12:1 Lus 23:25 **12:3** 1Sml 21:1-6 **12:4** Liv 24:9 **12:5** Vaak 28:9-10 **12:7** Mt 9:13 **12:11** Lk 14:5

* **12:20** Iesu xana wen faraksaat axazak ina a maravanang ka ambi naan malasing a vis ka ambi naan. ** **12:20** Iesu xana wen paramin axazak ina a maravanang adu xana vanong pizin a roroiang sina.

ka ruaas kana vabalos aikilizang ka tak, ina xana waramin amun tak-saarang faakdul.

²¹ Ma aubina xawit amun Judaa zaait dina inaxam paazaai wana aizina ma dina zimbong naan.” (*Aais 42:1-4*)

Di Piaat Adu Iesu Xa Vaamuzas Pana Dikdikang Sin Belzebul
(*Mk 3:20-30, Lk 11:14-23*)

²² Naanaan di zaxot fawat aza rapti zin Iesu ina a zapalaau xa ragul naan, ka marawif ma xa nguspo zaait. Ma Iesu xa vira naan ma naan ka raamaai ma xa dador xaarik. ²³ Aubina vaakdul di raknar ma di iaari malasing kari, “Iaak naan a Natnaat Sin Dewit?”*

²⁴ Singsaxai amun Faarasi di langarin ma di piaat malasing kari, “A rapti angkanaan kai mof pizin amun sapalaau wana dikdikang sin Belzebul, a waamua zin amun sapalaau.”

²⁵ Iesu xa rexaazin ainaxamang sin naandi, ma xa piaat naako, “Tamon aubina lamaskana ta bikabar di varop farawuk lawalaua naandi nanga, a bikabar angkanaan kana vaanong palaau be. Tamon aubina ilaza bina o ilamaskana ta vaal di varop lawalaua naandi nanga, dina wen iziar varaxai xaarik. ²⁶ Tamon Saatan ka mof pizin amun iaana kilaaiang sina, naan ka varop faraxai wana naandi zina nanga. Tamon ka malasing kanaan, a bikabar zina xana irur dikdik malasing faa? ²⁷ Tamon ga mof pizin amun sapalaau wana a dikdikang sin Belzebul, aubina zinim di mof pizin amun sapalaau wana dikdikang sinis? Amun faamuzazang sin naandi nanga xana vatangin adu aikilizang sinim kawit na tak. ²⁸ Singsaxai araan ga ra mof pizin amun sapalaau wana dikdikang sin a Laklagaai a Nakmai, naagu rexaas adu a bikabar zin Nakmai xa balas faanong sinim.

²⁹ Ma xawit saait nat faraxas taxazak kana albis la vaal zin ta rapti maradikdikang ma xana vazaak finau amun lulugaan sina, tamon kana wen tabung pis fating kalaak a rapti

angkanaan. Naan kana tabung pis fating naan ma mur laxo xana vinaau la vaal zina.

³⁰ Axazak ina xawit nat fawaal nia, naan kai ruxol nia. Ma naan ina xawit nat firing fatuiang aubina varaxai wana nia, naan ka vutfut farauxin naandi. ³¹ Malasing ma ga vazei nim adu Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat faakdul zin aubina ma amun dorang iwana wispi-aalang Nakmai, singsaxai amun dor lingpuak lawaana Laklagaai a Raabu, Nakmai xana wen naxaam pizin. ³² Ma tamon axazak ka piaat ta dorang taksaat pana Naata Rapti, Nakmai xana naxaam pizin, singsaxai tamon axazak ka piaat ta dorang taksaat pana a Laklagaai a Raabu, Nakmai xana wen naxaam pizin a matmalabuk taksaat angkanaan sina, wana roroiang kari ma wana roroiang mur zaait.”

A Iaai Di Rataamin Fakilaan Pana Vuaaina
(*Lk 6:43-45*)

³³ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Tamon a iaai xa daxa, amun fnuaaina xana daxa, ma tamon a iaai xa raksaat, amun fnuaaina xana raksaat, avuna dina raamin fakilaan a iaai wana amun fnuaaina. ³⁴ Nim a funalik sin amun sisi di ikarat. Naaguna piaat amun saan daxa malasing faa araan naagu bas pana matmalabuk taksaat? Avuna a nguza aubina xai pitfiaat amun matmalabuk ina xa bas pakluaai lamaskana naandi. ³⁵ A rapti daxa xat fatangin a matmalabuk daxa zina wana a daxaiang ina xa iziar lamaskana roroiang sina. Ma a rapti raksaat kat fatangin a matmalabuk taksaat sina wana a raksaatang ina xa iziar lamaskana roroiang sina. ³⁶ Ga vazei nim adu amun dorang taksaat faakdul ina aubina di valai psin palau, Nakmai xana iaari zin naandi wana la raan aikilizang. ³⁷ Araan gu rur wana aikilizang, a dorang sunum nanga xana vamamaraxas nua o xana vamazik nua.”

* **12:23** Amun Judaa dit fakilaan a Mesaai adu naan a Natnaat Sin Dewit panaze di rexaas adu a Mesaai xana balas lamaskana amun natnaat sin a Xalxaal Dewit. **12:24** Mt 9:34, 10:25 **12:30** Mk 9:40 **12:32** Lk 12:10 **12:33** Mt 7:20, Lk 6:44 **12:34** Mt 3:7, 23:33, Lk 3:7, Mt 15:18, Lk 6:45

*Di Vazei Iesu Xana Giu Amun Faamuza-
zang Ka Banglala*

(Mk 8:11-12, Lk 11:29-32)

³⁸ Naanaan azanon Faarasi ma azanon maravas iwana amun Lus sin Moses di piaat sina malasing kari, “Maravas, maadi saxot guna giu ta vaamuzazang ka banglala xuna maadina raamin.”

³⁹ Ma Iesu xa xis naandi malasing kari, “Aubina ilamaskana watkul i taning, nim aubina raksaat. Naagu waan fataling Nakmai malasing a ravin ka waan fataling labana ma xa wa maxus sin a rapti rawarak. Naagu saxot naaguna raamin a vaakilanang, singsaxai gana wen fabalos ta vaakilanang aaxan nim. Gana vabalos be a vaakilanang sin Jonaa. ⁴⁰ Jonaa xa iziar lamaskana xuna adi ian pana a raan urul ma a suk urul, malasing saait bani Naata Rapti xana iziar a raan urul ma a suk urul lamaskana pira. ⁴¹ Ma la raan iwana aikilizang, aubina in Niniwe dina rur ma dina vakor valagot aubina ilamaskana a watkul i taning, panaze naandi di inaxam taawuk pana fazeiang sin Jonaa, ma axazak ina xa laaup pana Jonaa, naan kari xa iziar vaanong faraxai wana nim. ⁴² La raan iwana aikilizang, a ravin kalxaal ina xa iziar la saaut, naan kana rur ma xana vakor valagot aubina lamaskana watkul i taning panaze naan ka wat lawalaaau xuna langarinang a mazamang sin a Xalxaal Solomon, ma axazak ina xa laaup mase wana Solomon, naan kari xa iziar vaanong faraxai wana nim.”

A Dorang Lalaamangaai Wana A Zapalaau Xa Uli

(Lk 11:24-26)

⁴³ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Tamon a zapalaau xa tukbilak siaana taxazak, a zapalaau angkanaan kana waan lamun non kawit ta daanim kuna xana ziaavus, singsaxai xana wen tangin ta non siaavuzang. ⁴⁴ Ma a zapalaau xana piaat naako, ‘Gana uli xula vaal zurugu ina ga ra waan fataling.’ Ma araan kana balas, kana raamin a vaal xana gof, dina sor vanong ma dina rasin fatalamin amun saan. ⁴⁵ Naanaan kana waan ma

xana wa zaxot fawat uzamun sapalaaau xa wizik urua ina di raksaat marazaat pana naan nanga. Ma naandi vaakdul dina albis lamaskana vaal angkanaan ma dina raagul inaan. Malasing ma a roroiang sin a rapti angkanaan kana raksaat pana a roroiang sina i waamua. Kana malasing kanaan pana aubina ilamaskana a watkul i taning, naandi aubina raksaat.”

Naanaa Zin Iesu Ma Amun Daasna
(Mk 3:31-35, Lk 8:19-21)

⁴⁶ Araan Iesu xai dador nanga zin aubina, naanaa zina varaxai wana amun daasna di wat, ma di rur inaan lamanar, wanaze di saxot dina dador zina. ⁴⁷ Ma axazak ka vazei naan naako, “Naanaa zunum ma amun daazum di irur lamanar, di saxot dina dador zunum.”

⁴⁸ Ma Iesu xa xis naandi naako, “Nis naanaa zurugu ma nis amun daazugu?” ⁴⁹ Iesu xa zaxatalus ubina varaviraai zina ma xa piaat naako, “Naandi xari naanaa zurugu ma amun daazugu. ⁵⁰ Avuna nis be xa giu lalos a sasaxotang ma ainaxamang sin Maagu la lia, naan daazugu ma fafnugu ma naanaa zurugu.”

13

A Dorang Lalaamangaai Wana A Rapti Xat Faazu

(Mk 4:1-9, Lk 8:4-8)

¹ La raan angkanaan nanga, Iesu xa tukbilak fataling a vaal angkanaan ma xa wa iziar la rita laman. ² Ma adi mala aubina di wat sina malasing ma naan ka wa xawas pana a mon ma xa ziar lamaskana, araan aubina vaakdul angkanaan di irur laxon. ³ Ma naan ka vazei naandi wana amun dorang lalaamangaai xa varas, ma xa piaat malasing kari, “Naagu langar! Aza rapti xat faazu, xa waan ma xa wa psin garavin amun kalamona wit. ⁴ Araan naa psin garavin, azanon kala di zu la lan, ma amun maani di lif puat ma di tok fanong mase. ⁵ Azanon ka zu wana amun faat ina a pira xawit na varas laaxur wana. Amun paxana xa balas fazaaus avuna a pira xawit be na varas laaxur wana ⁶ Singsaxai araan a iaas ka lang, ka laang naandi ma di plaxas,

avuna amun katkadora naandi xawit na laba. ⁷ Azanon kala di zu lawalau amun iaarus ka xoxorang. Araan amun iaarus a xoxot di bok, di wof a xalamona wit ma xawit na bok daxa. ⁸ Ma azanon kala di zu wana pira daxa, ma di vuai, azanon a zangaafu varazuai, ma azanon azangaafu vaawizik saaxa, ma azanon azangaafu vaarul. ⁹ Axazak ka rauxin alngana, xa daxa xana langar ma xana zuruk.”

A Vuvuna Fazeiang Pana Amun Dorang Lalaamangaai

(Mk 4:10-12, Lk 8:9-10)

¹⁰ Ubina varaviraai zin Iesu di waan ma di iaari zina malasing kari, “Kunaze gui dador zin aubina wana dorang lalaamangaai?”

¹¹ Ma naan ka ra xis naandi naako, “Nakmai xa lis a rexaazang sinim ma naagu mazaam amun dorang funfun iwana a bikabar ila lia, singsaxai xawit naa lis sin aubina vaakdul angkari. ¹² Axazak ka rauxin a rexaazang, Nakmai xana valaup a rexaazang ina naa rauxin, kuna a rexaazang sina xana bas pakluaai. Singsaxai axazak ina xawit na rauxin ta rexaazang, Nakmai xana zuruk pizin a nan texaazang mumut angkanaan naa rauxin. ¹³ Ga dador zin naandi wana dorang lalaamangaai wanaze:

Di raamaai, singsaxai xawit di raamaai vaakilan,
di langar, singsaxai xawit di langarin fakilaan ma xawit di mazaam.

¹⁴ A dorang sin a profet Aisaai xa balas faaratunaan pana naandi ina naa ra piaat naako:

‘Naagunat langar, singsaxai nanga naaguna wen mazaam,
ma naaguna rataamaai, singsaxai nanga naaguna wen taamaai vaakilan.

¹⁵ Avuna a waata ubina angkanaan ka dikdik,
ma di baai dina langar,
ma di bafkol amun marana naandi.
Dina put taamaai vaakilan,
ma dina langar vaakilan,

ma ainaxamang sin naandi xana maravas,
ma dina uli wat surugu ma gana vira naandi.’
(Aais 6:9-10)

¹⁶ Singsaxai Nakmai xa ra lis a daxaiang lamun marana nim ma amun alngana nim, panaze naagu raamin ma naagu langar. ¹⁷ Ga piaat faratunaan sinim, mumua amun profet ka varas faraxai wana aubina xa varas di tak, di ra sasaxot famarazaat adu dina raamin aze nim naagu rataamin, singsaxai xawit naadi ra raamin. Ma di ra sasaxot famarazaat dina langarin aze naagut langarin, singsaxai xawit naadi ra langarin.”

Iesu Xa Vamaravaas A Dorang Lalaamangaai Wana Axazak Kat Faazu
(Mk 4:13-20, Lk 8:11-15)

¹⁸ Iesu xa piaat kaarik naako, “Naagu langar, naari aknaaza dorang lalaamangaai wana a rapti xat faazu. ¹⁹ Araan axazak ka langarin a Dorang Daxa iwana a bikabar, ma xawit naa maravas pana, naan ka malasing a xalamona wit ina xa zu be la lan, ma a Rapti Raksaat ka wat ma xa zuruk pizin kaarik a dorang ina Nakmai xa ra vazul lamaskana roroiang sin axazak angkanaan.

²⁰ Ma a xalamona wit ina xa zu laaxur wana a pira xa rauxin amun faat ka varas, ka malasing a xazak ina xa langarin a dorang, ma fazaaus mase naa rudaxain faraxai wana nanamang. ²¹ Singsaxai xawit na iziar vaabung baraaf, malasing a wit ina amun katkadora xawit na laba. Ma fazaaus ka zu, araan ka tangin a maravanang ma araan aubina di vamazik naan lalozang a dorang ina naa inaxam paazaai wana.

²² A xalamona wit ina xa zu lawalau amun iaarus ka xoxorang, ka malasing axazak ina xa langarin a dorang, singsaxai naan ka inaxam marazaat pana amun saan iniat la pira angkari, ma a matmalabuk iwana sasaxot famarazaatang amun lulugaan ka varas. Amun saan angkanaan ka vagit naan ma xa waramin a dorang sin Nakmai malasing a iaarus koxot ka waramin a wit, ma xawit nat fuai.

²³ Ma a xalamona wit ina xa zu la pira daxa xat faraxas be malasing axazak ina xa langarin a dorang ma naa maravas pana. Naan kana malasing a wit ina xat fuain amun fnuaai xa zangaafu varazuai o azangaafu vaawizik saaxa o xa zangaafu vaarul.”

A Dorang Lalaamangaai Wana Amun Wit Ma Amun Lauran Taksaat

²⁴ Iesu xa vazei xaarik naandi wana aza dorang lalaamangaai naako, “A bikabar ila lia xa malasing a rapti ina xa waan ma xa wa vazu amun kalamona wit daxa la uma zina. ²⁵ Singsaxai araan aubina vaakdul di vara milaaif, a purua zina xa wat fazu amun kalamona lauran taksaat lawalau amun kalamona wit ma xa waan. ²⁶ Araan amun kalamona wit di bok ma faasilik dina vuai, amun lauran taksaat saait di bok faraxai wana.

²⁷ Ma amun iaana kilaiiang sin damana uma di waan sina ma di vazei naan malasing kari, ‘Dipiran, gu ra vazu be amun kalamona wit daxa la uma zunum. Malasing faa ma amun lauran taksaat di bok lamaskana a uma zunum?’

²⁸ Ma naan ka xis naandi naako, ‘Aza purua xa giu a matmalabuk angkanaan.’

Ma amun iaana kilaiiang sina di iaari zina malasing kari, ‘Malasing faa, gu saxot maadina waan ma maadina wa uraas pizin fakdul naandi?’

²⁹ Ma naan ka wisbuaak naandi naako, ‘Tuua, taulaan naaguna uraas pizin saait amun wit faraxai wana amun lauran taksaat. ³⁰ Naagu luaa psin kalaak dina bok faraxai xa ruaas a raan iwana laflaavang. Ma la notaan angkanaan laxo gana vazei ubina iwana laflaavang malasing kari, “Naaguna tabung uraas pizin kalaak amun lauran taksaat ma naaguna pis faraxin kuna vaivang naandi, ma lamur naaguna laaf faraxin amun wit ma naaguna sfaar la vaal a rataasmaaiiang surugu.”’”

A Dorang Lalaamangaai Wana A Xalamona Maastat
(Mk 4:30-32, Lk 13:18-19)

³¹ Ma naan ka vazei xaarik naandi wana aza dorang lalaamangaai naako, “A bikabar ila lia xa malasing a xalamona maastat ina a rapti xa zuruk ma naa vazu la uma zina. ³² A nan kala angkanaan ka mumut

mase wana amun kala vaakdul dit fazu la uma, singsaxai araan ka bok puzaa, xa walak laba waamuain amun saan faakdul di vazu lamaskana uma. Ma amun maani di inu wana amun rangtangaana.”

A Dorang Lalaamangaai Wana Is
(Lk 13:20-21)

³³ Iesu xa vazei xaarik naandi wana aza dorang lalaamangaai malasing kari, “A bikabar ila lia xa malasing a is ina a ravin ka zuruk ma naa plaas faraxai wana a flaaua lamaskana a boul. Ma a flaaua vaakdul xa ring.”

Iesu Xai Dador Wana Amun Dorang Lalaamangaai
(Mk 4:33-34)

³⁴ Amun dorang faakdul angkanaan Iesu xa vazei adi mala aubina wana, naan ka dador wana amun dorang lalaamangaai be. ³⁵ Ka dador malasing kanaan ma a dorang sin a profet ka balas faaratunaan naako,

“Nia gana dador wana dorang lalaamangaai.

Gana piaat amun saan ina xa izi vunfun,

la varumaraiiang nanga araan Nakmai xa ra vaziaar a pira angkari.” (Saam 78:2)

Aknaas A Dorang Lalaamangaai Wana A Wit Ma A Lauran Taksaat

³⁶ Naanaan Iesu xa ramaraat fataling adi mala aubina angkanaan ma xa albis la vaal. Ma ubina varaviraai zina di wat ma di iaari zina malasing kari, “Kat faraxas guna akpaat aknaaza dorang lalaamangaai wana lauran taksaat ina xa bok la uma?”

³⁷ Ma xa vazei naandi malasing kari, “A rapti ina xa vazu a xalamona wit daxa, naan Naata Rapti. ³⁸ A uma angkanaan naan a pira angkari, ma amun kalamona wit daxa xanaan, aubina ilamaskana bikabar ila lia. Ma amun lauran taksaat kanaan aubina zin a Rapti Raksaat. ³⁹ Ma a purua ina xa ra vazu amun lauran taksaat, naan bani Saatan. Ma a raan iwana laflaavang kanaan a vaanongang iwana amun taan i taning ma ubina iwana laflaavang kanaan amun aangelo.

⁴⁰ Amun lauran taksaat ina di uraas pizin ma di rasin turin ma di vaif lamaskana xaiaf, kana malasing saait bani la vaanongang iwana amun taan i taning.

⁴¹ Naata Rapti xana kling amun aangelo zina, ma dina uraas pizin amun saan faakdul la bikabar zina ina xat faxalxaal aubina xuna giuang amun matmalabuk taksaat faraxai zaait pana aubina vaakdul ina di gigi amun matmalabuk taksaat.

⁴² Ma dina psin naandi lamaskana adi xaiaf, inaan dina rataangis ma dinat karaat alvana naandi. ⁴³ Aubina di tak dinat pilwilak malasing a iaas la bikabar zin Damana naandi. Axazak ka rauxin alngana, xa daxa xana langarin a dorang kari.”

A Dorang Lalaamangaai Wana A Zaan Daxa Mase Di Vun

⁴⁴ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “A bikabar ila lia xa malasing azaan daxa mase ina di vun laza uma. Araan aza rapti xa tangin, naa vun kaarik. Ma xa waan faraxai wana dokdokang ma xa vaangurin amun lulugaan faakdul zina xuna aubina dina wul, ma wana a kaakaai iwana naa wulang a uma angkanaan.”

A Dorang Lalaamangaai Wana A Xatura Zaang

⁴⁵ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “A bikabar ila lia xa malasing saait a rapti vaan-gurang ka zazaleng amun katura zaang.

⁴⁶ Araan ka tangin a xatura zaang ina a maraana xa laaup marazaat, ka waan ma xa vaangurin amun lulugaan faakdul zina ma wana a kaakaai iwana naa wulang a xatura zaang angkanaan.”

A Dorang Lalaamangaai Wana Aubina Ina Dit Faaian Pana

⁴⁷ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “A bikabar ila lia xa malasing saait aubina ina dit faaian pana, di psin nana raas ma atavura ian faakdul di laxar lamaskana.

⁴⁸ Araan aubina xa bas, di urif fawat laxon. Ma di ziar ma di zুরু pilaai amun ian daxa ma di rasin lamaskana amun laxa. Singsaxai amun ian taksaat, naadi psin. ⁴⁹ Kana malasing saait bani la vaanongang iwana amun taan i taning. Amun aangelo dina wat ma dina zুরু

pizin aubina raksaat siaana aubina di tak. ⁵⁰ Ma dina psin aubina raksaat lamaskana adi xaiaf. Ma inaan naandi dina rataangis ma dinat karaat alvana naandi.”

⁵¹ Ma Iesu xa iaari zin ubina varaviraai zina naako, “Malasing faa, naagu maravas pana aknaaza amun dorang faakdul ga ra vazei nim pana?”

Ma di xis naan malasing kari, “Aiang.”

⁵² Ma naan ka vazei naandi naako, “Amun maravas faakdul iwana amun Lus sin Moses ina di ra zুরু a rexaazang pana a bikabar ila lia, di malasing damana aza vaal ina xa zুরু fatukbilok amun saan daxa la vaal a ratasmaaiang sina, azanon ka vaaxur ma azanon ka xabaar zaait.”

Aubina In Naazaret Kawit Di Inaxam Paazaai Wana Iesu

(Mk 6:1-6, Lk 4:16-30)

⁵³ Araan Iesu xa ra piaat fanong amun dorang lalaamangaai angkanaan, ka ramaraat fataling a bina angkanaan. ⁵⁴ Ma xa uli xula bina zina vaatak. Naan ka viraai aubina inaan la vaal a maainungang sin naandi, ma di banglala mase ma di iaari malasing kari, “A rapti angkari xa zুরু a rexaazang laba vaa? Ma xa zুরু a dikdikang kuna giuang amun faamuza-zang ka banglala vaa? ⁵⁵ Dia di rexaas be adu damana naan a rapti xat gigi vaal, ma naanaa zina xanaan Maaria, ma amun daasna xanaan Jems, ma Iosep, ma Saai-mon, ma Judaas. ⁵⁶ Ma amun fafina xari varaxai wana dia. Naan ka zুরু amun saan faakdul angkanaan faa?” ⁵⁷ Malasing ma naandi di maska raksaat pana naan.

Singsaxai Iesu xa piaat sin naandi naako, “A profet dit faranop pana naan lamun bina rawarak, singsaxai la bina zina vaatak ma lamaskana a vaal zina vaatak, kawit dit faranop pana naan.”

⁵⁸ Ma xawit na giu amun faamuzazang ka banglala xa varas inaan, panaze xawit di inaxam paazaai wana naan.

14

A Maatang Sin Jon A Rapti Iwana Baap-taizang

(Mk 6:14-29, Lk 9:7-9)

¹ La raan angkanaan, Erot a waamua zin a gaapman in Gaalili xa langarin

amun saan Iesu xa giu. ² Ma xa vazei ubina vaamuzazang sina naako, “A rapti angkanaan, naan bani Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang, ka ramaraat puli ziaana maatang. Malasing ma naan ka rauxin a dikdikang kuna giuang amun faamuza-zang ka banglala.”

³⁻⁴ Azanon flan paamua Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang ka vazei Erot naako, “Kawit na tak pana nua guna maxus sin Erodiaas, taak sin daazum, Filip.” Malasing ma Erot ka vazei ubina dauran sina ma di zaraak naan. Di pis fating naan ma di rasin naan la vaal a vaamaazikang. ⁵ Ma Erot ka saxot kana zop famaot Jon singsaxai xa marauring aubina, wanaze di naxaam adu Jon naan a profet.

⁶ La raan iwana naxaamang araan naanaa xa ra luk Erot, nativa Erodiaas ka riria lawalau amun topuran sin Erot. Ma Erot ka dokdok mase wana a fnaalik angkanaan, ⁷ ma xa xalxal wana a waata fafina adu aze razaan a fnaalik ka maainung naan pana, naana lis. ⁸ A fnaalik angkanaan ka vazei Erot naako, “Gu rasin a waata Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang pana a win laba ma gu lis surugu.” Naan ka piaat malasing kanaan panaze naanaa zina xa ra vazei naan adu xana vazei Erot malasing kanaan.

⁹ A xalxal xa langarin a maainungang sin a fnaalik angkanaan ma xa maskalus. Singsaxai naan ka ra xalxal zin a fnaalik angkanaan, lamarana amun topuran sina ina di izi vavangan faraxai wana naan, malasing ma naan ka valos a maainungang sin a fnaalik. ¹⁰ Ma naan ka kling ubina dauran ma di kip pizin a waata Jon inaan la vaal a vaamaazikang. ¹¹ Di rasin a waatna wana a win laba ma di lis sin a fnaalik angkanaan ma naa zuruk lis sin naanaa zina. ¹² Ubina varaviraai zin Jon di wat ma di vazaak pizin naan ma di wa xavin naan. Ma di waan ma di vazei Iesu.

Iesu Xa Vavangan Aubina Di Laaup Pana A Tausan Ka Watmit
(Mk 6:30-44, Lk 9:10-17, Jn 6:1-13)

¹³ Araan Iesu xa langarin adu Jon ka maat faanong, ka xawas pana mon ma xa waan laza non ka iziar naan singit kuna

naan singbe xana wa iziar inaan. Ma aubina di langarin malasing kanaan, ma di ramaraat lamun bina zin naandi ma di zangas lalos a lan ma di los naan. ¹⁴ Araan naan ka xozaraai, xa raamin adi xulutung aubina, ma xa maskalus saxot naandi, ma xa vira aubina di gias.

¹⁵ Ka nguzaraaf ka, ma ubina varaviraai zina di wat sina ma di vazei naan malasing kari, “A non angkari xa bingil, ma araan ka valaau. Guna kling pizin kabe axulutung aubina angkari, ma naandi dina waan lamun bina ma dina wa wulwul vanganang ku naandi nanga.”

¹⁶ Ma Iesu xa xis naandi naako, “Kawit ta vuvuna ma naandi dina waan. Naagu ralaas naandi wana vanganang.”

¹⁷ Ma di vazei naan malasing kari, “Maadi rauxin be a raraba xa watmit ma a ian urua.”

¹⁸ Ma Iesu xa vazei naandi naako, “Naagu zuruk fawat amun raraba ma amun ian iriat surugu.” ¹⁹ Naanaan naan ka vazei axulutung aubina angkanaan ma di iziar waanaburut pana wilaangis. Ma naan ka zuruk a raraba xa watmit ma a ian urua, ma xa raamaai uzaa laaxur la lia, ma xa wisfaadaxa wana zin Nakmai. Naa biaak ma naa lis sin ubina varaviraai zina ma di ralaas aubina wana. ²⁰ Aubina vaakdul di vangan ma di maazur. Ma ubina varaviraai zina di sfaar vambos amun laxa xa zangaafu ma urua wana amun kibaal a vanganang ina naadi ra maazur vataling. ²¹ Ma a vaakatang pana ubina ina di ra vangan ka malasing a tausan ka watmit, singsaxai xawit di vakot a furavin ma a funalik.

Iesu Xa Zangas Laaxur Wana Daanim
(Mk 6:45-52, Jn 6:16-21)

²² Fazaaus mase Iesu xa kling paamuain ubina varaviraai zina xuna dina albis lamaskana a mon ma dina kas buak kulaza rita laman. Ma naan kana iziar uli xuna xana kling pizin aubina angkanaan.

²³ Araan ka kling pizin fanong aubina, naan singbe xa waan ikula la waatawut kuna xana wa maainung. A bina xat faakilan tapti xa languzaraaf, ma naan singbe xa iziar inaan. ²⁴ Ma araan a mon ka iziar labirua wana laman, ka uzaa laaxur ma

xa wizik paanaburut pana rof, panaze a maaliu xa taaf puat fatok naandi.

²⁵ Lawalau a marana iaas urul ma xa wizik saaxa paanaraan gufguf mase, Iesu xa zangas paan sin naandi laaxur wana laman. ²⁶ Araan ubina varaviraai zina di raamin naan ka zazangas laaxur wana laman, di maraaut mase ma di viraai malasing kari, "A warak ka wat!"

²⁷ Fazaaus mase Iesu xa vazei naandi naako, "Naagu dikdik. Nia be. Tuua naagu maraaut!"

²⁸ Ma Pita xa xis naan naako, "Piran, tamon nua be, vazei nia gana zangas puat sunum laaxur wana daanim."

²⁹ Ma Iesu xa piaat sina naako, "Laawus!"

Pita xa ramaraat fataling a mon, ma xa varumara zangazang paan sin Iesu laaxur wana daanim. ³⁰ Singsaxai araan ka raamin adi maaliu, xa maraaut mase ma xa varumara wizikang lamaskana laman, ma xa viraai naako, "Piran, saxot faulin nia!"

³¹ Fazaaus mase Iesu xa vatok a mitna ma xa roting naan ma xa urif fauzaa naan laaxur ma xa piaat naako, "Ainaxam paazaaiang sunum ka xalxaalif. Kunaze gu rauxin ainaxamang urua?"

³² Araan nandiaa varaxai di albis iaa lamaskana a mon, a maaliu xa maat. ³³ Ma ubina varaviraai ina di iziar lamaskana a mon di lotu wana naan ma di piaat malasing kari, "Faaratunaan mase, nua Naata Nakmai!"

Iesu Xa Vira Amun Giazang Ka Varas La Non Genesaret
(Mk 6:53-56)

³⁴ Araan di kas buak faanong, di xozaraai la non Genesaret. ³⁵ Ma araan aubina ininaan di raamin fakilaan Iesu, di lis a dorang ka waan lamun bina vaasilik faakdul ma di zaxot fawat aubina vaakdul ina di gias, sina. ³⁶ Ma di maainung fadikdik Iesu xuna aubina di gias dina xaaf be a zuva marapi barAAF sina, ma naandi vaakdul ina di ra xaaf naan, di roro daxa xaarik.

15

Amun Faarasi Dit Paramin Amun Lus Sin Nakmai
(Mk 7:1-13)

¹ Ma azanon Faarasi varaxai wana azanon maravas iwana amun Lus sin Moses inikula Jerusalem, di wat sin Iesu ma di iaari zina malasing kari, ² "Kunaze ubina varaviraai zunum kawit dit falos amun faraviraaiang sin amun maravas sin amun kulmua zin dia? Kawit dit suksuk mit paamua wana di vavangan."

³ Ma naan ka xis naandi naako, "Ma xunaze naagut laxau amun lus sin Nakmai ma naagut falos amun faraviraaiang sin amun maravas sin amun kulmua zinim?" ⁴ Avuna Nakmai xa piaat malasing kari, 'Naagu varanop pana maamaa ma naanaa zinim,' ma xa piaat saait naako, 'Tamon axazak ka lingpuak lawaana maamaa zina ma naanaa zina, dina zop famaata naan.' (Zax 20:12, Zax 21:17)

⁵ Singsaxai naagui piaat adu xa daxa wana axazak kana piaat sin maamaa ma naanaa zina malasing kari, 'Azaan ina ga lek fawaal numaa wana, ga rasin parok fanong, gana lis sin Nakmai.' ⁶ Naagui piaat malasing kanaan ma axazak angkanaan kawit ka na varanop pana damana o naanaa zina. Araan naagu giu malasing kanaan, naagu wengin pizin a dorang sin Nakmai xuna naaguna valos be a varaviraaiang sin amun maravas sin amun kulmua zinim. ⁷ Nim aubina xawit naagut falos a dorang sinim. A profet Aaisaia xa piaat faratunaan pana nim araan ka dador waamua naako,

⁸ 'Aubina angkari dit faranop pana nia wana nguza naandi, singsaxai a maskana naandi xa iziar lawalau wana nia.

⁹ Dit lotu walaau be wana nia, wanaze dit firaai aubina wana amun lus sin aubina be.'" (Aais 29:13)

A Matmalabuk Ina Xat Famitikaai Aubina Lamarana Nakmai
(Mk 7:14-23)

¹⁰ Iesu xa viring fawat adi mala aubina zina ma xa vazei naandi naako, "Naaguna langar ma naaguna mazaam a dorang surugu. ¹¹ A vanganang ka albis la balana axazak, kawit na vamitikaai naan lamarana Nakmai. Kawit. Singsaxai azaan ka tukbilak la balana axazak, naan azaan angkanaan ka vamitikaai naan."

¹² Ma ubina varaviraai di wat sina ma di iaari malasing kari, “Malasing faa, gu rexaas saait adu amun Faarasi di langarin a dorang sunum ma di maska maazik pana nua?”

¹³ Ma naan ka vazei naandi naako, “Amun iaai vaakdul ina Maagu la lia xawit na vazu, naana put pizin naandi wana xatkadora naandi. ¹⁴ Naagu raamin pizin naandi, di malasing a marawif kat paa-muain aubina. Tamon ta marawif ka waa-muain aza marawif, nandiaa varaxai dina zu iaa lamaskana luk.”

¹⁵ Ma Pita xa vazei naan naako, “Guna vamaravaas aknaaza dorang lalaaman-gaai angkanaan simaam.”

¹⁶ Ma Iesu xa iaari zina naako, “Aze, ainaxamang sinim kawit nanga na mar-avas? ¹⁷ Malasing faa, xawit naagu rexaas adu amun fanganang faakdul ina xa albis la balana axazak, ka wizik faatak la xuna ma naa wizin pizin? ¹⁸ Singsaxai a dorang ina xa tukbilak la balana, xa wat lamaskana ainaxamang sina, ma xa vamitikaai naan lamarana Nakmai. ¹⁹ Avuna atavur amun matmalabuk taksaat faakdul xai tukbilak lamaskana ainaxamang sin axazak malasing kari: ainaxamang taksaat, ma a matmalabuk iwana zop famaatang aubina, ma a matmalabuk iwana milivinang a ravin o a rapti rawarak, ma amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang, ma a matmalabuk iwana vinaauang, ma a matmalabuk iwana vaagitang pana axazak, ma a matmalabuk iwana wispi-aalang azanon. ²⁰ Atavura matmalabuk angkanaan, kat famitikaai aubina lamarana Nakmai, singsaxai tamon axazak ka vangan ma xawit na zukmit, a matmalabuk angkanaan kana wen famitikaai naan.”

Ainaxam Paazaaiang Sin A Ravin In Kenaan
(Mk 7:24-30)

²¹ Iesu xa ramaraat inaan ma xa wa balas la non pira in Taair ma Saaidon. ²² Ma aza ravin Kenaan, naan ila non angkanaan, ka wat ma xa viraai waan sin Iesu malasing kari, “Piran! A Natnaat Sin Dewit, maluf

nia! A zapalaauxa ragul nativugu ma xa vamazik mase naan.”

²³ Singsaxai Iesu xawit na xis naan. Ma ubina varaviraai zina di wat sina ma di vazei naan malasing kari, “Kling pizin naan, panaze xa viraai vaamosmos lamuraana dia.”

²⁴ Ma Iesu xa xis naandi naako, “Nakmai xa ra kling fawat be nia iriat kuna vawaalang amun sipsip faakdul in Israael, di ra milung.”

²⁵ Singsaxai a ravin angkanaan ka wat sin Iesu ma xa zibukaak lamarana, ma xa piaat naako, “Piran, fawaal nia!”

²⁶ Ma Iesu xa xis naan naako, “Kawit na tak pana dina zuruk a vanganang sin a funalik ma dina psin lis sin amun piu.”

²⁷ Ma a ravin angkanaan ka piaat naako, “Piran, ka vaaratunaan, singsaxai amun piu zaait di iaan a sina vanganang sin amun mono zin naandi ina xa zuzu wizik lawaana iban favanganang.”

²⁸ Ma Iesu xa xis naan malasing kari, “Diravin, ainaxam paazaaiang sunum ka laaup. Gana giu vatfaraxazin a maainungang sunum.” Ma la notaan angkanaan mase a fnaalik sina xa roro daxa.

Iesu Xa Vira Aubina Xa Varas Pana Amun Giazang Sin Naandi

²⁹ Iesu xa ramaraat inaan ma xa zangas lapaara rita laman Gaalili ma xa laak a wut ma xa wa iziar inaan. ³⁰ Ma amun kulutung aubina di wat sina. Di zaxot fawat amun kaak taksaat, ma dit findaan fawat amun marawif, ma naandi amun mita naandi xa xolxoli, ma amun nguspo, ma aubina xa varas pana atavura giazang tawarak, ma di vaziaar naandi lamarana, ma xa vira naandi. ³¹ Adi mala angkanaan, di raknar mase araan di raamin amun nguspo di dador, ma naandi amun mita naandi xa xolxoli xa balas daxa, ma amun kaak taksaat di zangas, ma amun marawif di raamaai. Ma di wisfaru Nakmai zin amun Israael.

Iesu Xa Vavangaan Aubina Di Laaup Pana A Tausan Urulavaat
(Mk 8:1-10)

³² Iesu xa viring fawat ubina varaviraai zina ma xa vazei naandi malasing kari, “Ga rauxin a varamaaluvang pana aubina

angkari, wanaze di ra iziar varaxai wana nia wana a raan urul ma xawit na rauxin ta vanganang aaxan naandi xuna naadina ian. Ga baai gana kling pizin palau naandi varaxai wana lagaaiang, taulaan dina zumaat pana lagaaiang la lan.”

³³ Ubina varaviraai di vazei naan malasing kari, “A non angkari xa iziar naansing it, maadina zuruk a vanganang faa xuna vavanganang awat kulutung angkari?”

³⁴ Ma Iesu xa iaari zin naandi naako, “Usfa raraba naagu rauxin?”

Ma di xis naan malasing kari, “A raraba xa wizik urua ma a kaana ian mumut.”

³⁵ Ma xa vazei aubina xuna dina iziar wizik paanaburut la pira. ³⁶ Naan ka zuruk a raraba angkanaan ka wizik urua ma a kaana ian angkanaan ma xa wisfaadaxa wana xa waan sin Nakmai. Naa biaak ma naa lis sin ubina varaviraai zina ma di talazin sin aubina.

³⁷ Naandi vaakdul di vangan ma di maazur. Ma lamuraana, ubina varaviraai zina di sfaar amun laxa xa wizik urua wana amun kibaala vanganang ina naadi maazur vataling. ³⁸ Ma a vaakatang pana ubina ina di ra vangan, kat faraxas pana a taausan urulavaat, singsaxai xawit di vakot a furavin ma a funalik. ³⁹ Lamuraana Iesu xa kling farauxin pizin fanong adi mala aubina angkanaan, ka xawaas a mon ma xa waan la non in Maagadaan.

16

Amun Faarasi Ma Amun Saadusi Di Iaari Wana Ta Vaakilanang

(Mk 8:11-13, Lk 12:54-56)

¹ Amun Faarasi varaxai wana amun Saadusi di wat sin Iesu ma di saxot adu dina vaxabebeu naan. Malasing ma di iaari zina xana giu ta vaamuzazang ka banglala lamarana naandi malasing a vaakilanang kuna vatanginang adu Nakmai xa kalin naan.

² Ma Iesu xa xis naandi naako, “Araan a iaas ka si, naagu piaat malasing kari, ‘Kana raan daxa, wanaze ambara xa memek.’

³ Ma paanaraan naagu piaat malasing kari, ‘Kana daavur, wanaze a bina xa bubung ma a iaas ka memek.’ Naagu raamin

fakilaan amun faakilanang la ambara ma naagu rexaazin a raan kana malasing faa. Singsaxai xawit nat faraxas naaguna raamin fakilaan amun faakilanang ilamun taan angkari. ⁴ Nim a watkul angkari taning, nim aubina raksaat, naagu waan fataling Nakmai malasing a ravin ka waan fataling labana ma xa zaxot aza rapti rawarak. Naagu iaari wana ta vaakilanang, singsaxai a vaakilanang be gana vatangin sinim, naan a vaamuzazang ka banglala ina xa balas pana Jonaa.” Ma Iesu xa vataling naandi ma xa waan.

A Fanaauang Pana A Is Sin Amun Faarasi Ma Amun Saadusi
(Mk 8:14-21)

⁵ Araan Iesu varaxai wana ubina varaviraai zina di kas buaak a laman, ubina varaviraai di naxambain dina zuruk tazanon raraba. ⁶ Ma Iesu xa vazei naandi malasing kari, “Naagu naknakaai, naagu xatkatong fatalamin nim siaana a is sin amun Faarasi ma amun Saadusi.”

⁷ Ma ubina varaviraai di xulus a dorang kanaan lawalaua naandi nanga ma di piaat malasing kari, “Naan ka piaat malasing kanaan panaze dia xawit di zuruk ta raraba.”

⁸ Singsaxai Iesu xa rexaas faanong pana aze rasaan naadi xulus, malasing ma xa piaat naako, “Ainaxam paazaaiang sinim ka xalxaalif. Kunaze naagui dador lawalaua nim nanga adu xawit naagu zuruk ta raraba? ⁹ Malasing faa, xawit nanga naagu mazaam? Iaak naagu naxambain fanong a raraba xa watmit ina ubina xa taausan ka watmit di ra ian. Ma usfa laxa naagu sfaar vambos pana amun kibaala vanganang? ¹⁰ Ma iaak naagu naxambain fanong a raraba xa wizik urua ina ubina xa taausan urulavaat di ra ian. Ma usfa laxa naagu sfaar vambos pana amun kibaala vanganang?

¹¹ Kunaze xawit naagu maravas? Nia xawit ga dador zinim pana raraba. Singsaxai naaguna naknakaai wana a is sin amun Faarasi ma amun Saadusi.”

¹² Ma naanaan di maravas laxo adu naan kawit na piaat adu dina naknakaai wana a is lamaskana raraba, xawit.

Singsaxai naan ka ra vazei naandi adu dina naknakaai wana amun faraviraaiang sin amun Faarasi ma amun Saadusi.

*Pita Xa Pitfiaat Adu Iesu A Mesaaia
(Mk 8:27-30, Lk 9:18-21)*

¹³ Araan Iesu xa balas la pira in Sesaria Filipaai, xa iaari zin ubina varaviraai zina naako, “Aubina di piaat adu Naata Rapti nis?”

¹⁴ Ma di xis naan malasing kari, “Azanon di piaat naan Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang, ma azanon di piaat naan Elaaija, ma azanon nanga di piaat naan Jeremaai, o naan azaxai zin amun profet.”

¹⁵ Ma Iesu xa iaari zin naandi naako, “Ma malasing faa wana nim? Naagu piaat adu nia nis?”

¹⁶ Ma Saaimon Pita xa xis naan malasing kari, “Nua a Mesaaia,* Naata Nakmai xa roro.”

¹⁷ Ma Iesu xa xis naan naako, “Saaimon, naata Jonaa, Nakmai xa ra lis a daxaiang sunum, panaze xawit ta rapti ila pira angkari xa viaat a dorang kanaan sunum. Maagu la lia xa viaat sunum. ¹⁸ Ma ga vazei nua adu nua Pita.* Ma wana a vaat siar angkanaan,** gana varur a lotu zurugu. Ma a dikdikang iwana maatang kawit nat faraxas kana waramin a lotu angkanaan.

¹⁹ Gana lis amun ki ila bikabar ila lia zunum: Aze razaan gu pis tasin iriat la pira angkari, Nakmai xana pis tasin ikula la lia, ma aze razaan gu akpaat iriat la pira angkari, Nakmai xana akpaat ikula la lia.”

²⁰ Ma xa dador dikdik sin ubina varaviraai zina adu tuua di vazei taxazak adu naan a Mesaaia.

*Iesu Xa Tabung Piaat Paamuin A
Maatang Sina
(Mk 8:31-9:1, Lk 9:22-27)*

²¹ La notaan angkanaan ma xa uzaa, Iesu xa varumara vazeiang ubina varaviraai zina adu naan kana waan Jerusalem kuna xana vazaak a vaamaazikang ka varas la mit amun paamua zin amun Judaa ma amun pris laba ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses. Ma naandi dina zop

famaat naan ma la varulang a raan, kana ramaraat puli xaarik siaana maatang.

²² Pita xa zaxot parok Iesu ma xa vadawaar naan naako, “Piran, kawit mase! Tuua gu piaat malasing kanaan. Amun saan angkanaan kana wen balas sunum.”

²³ Ma Iesu xa plaas a marana xa waan sin Pita ma xa vazei naan naako, “Saatan! Paan siaagu. Gu malasing a vaat kuna tuxinang nia, wanaze amun inaxamang kanaan sunum kawit gu zuruk sin Nakmai. Gu valos be amun inaxamang sin aubina.”

²⁴ Ma Iesu xa vazei ubina varaviraai zina naako, “Tamon axazak ka saxot kana los nia, xana vazaak a robuxul zina ma xana los nia. ²⁵ Avuna nis ka saxot kana roting falagot a roroiang sina, a roroiang kanaan sina xana milung siaana, singsaxai nis ka lis pizin a roroiang sina saxotang aizinugu, naan kana tangin a roro tapal. ²⁶ Tamon axazak ka rauxin amun saan faakdul ila pira angkari singsaxai a roroiang sina xa milung ma xa waan la bina iwana adi xaiaf kawit nai maat, amun saan angkanaan kana vabalos a daxaiang aaxana malasing faa? Ma aze razaan naana lis kuna wul xulang a roroiang sina? ²⁷ Avuna Naata Rapti xana uli wat lamaskana marmari daxaiang sin Damana ma varaxai wana amun aangelo zina. Ma la notaan angkanaan, naan kana lis a wulwulang sin axazak saxaxai lalozang aze razaan naa ra giu. ²⁸ Ga piaat faratunaan sinim, azanon angbari di irur iriat taning, dina wen maat nanga ma dina raamin Naata Rapti xana wat faraxai wana a bikabar zina.”

17

*A Winpina Iesu Xa Xulxulaai
(Mk 9:2-13, Lk 9:28-36)*

¹ A raan ka wizik saaxa lamur, Iesu xa zaxot Pita, ma uru vandaas Jems ma Jon, ma naandi urulavaat di laak fauzaa adi waatawut, naandi zingbe. ² Ma inaan lamarana nandiaal, di raamin taal a winpina Iesu xa xulxulaai. A marana xa wilwilak malasing a marana iaas ma amun

16:14 Mt 14:1-2, Mk 6:14-15, Lk 9:7-8 **16:16** Jn 6:68-69 * **16:16** Mesaaia adu Kaarisito. * **16:18** Aknaaza waaling Pita adu a vaat. ** **16:18** Ubina mazaam di piaat adu aknaaza dorang kanaan adu Pita o a dorang sin Pita o Iesu nanga (1Kor 10:4). **16:19** Mt 18:18, Jn 20:23 **16:24** Mt 10:38, Lk 14:27 **16:25** Mt 10:39, Lk 17:33, Jn 12:25 **16:27** Mt 25:31, Saam 62:12, Rom 2:6

marapi zina zaait di xufkuf marazaat ma di wilwilak. ³ Fazaaus mase ubina varaviraai angkanaan urul, di raamin taal Moses ma Elaaija di balas iaa, ma di dador iaa varaxai wana Iesu.

⁴ Ma Pita xa vazei Iesu naako, “Piran, ka daxa wana dia di iziar iriat. Tamon gu saxot gana giu a vaal maling urul, azaxai aaxanum, ma azaxai aaxan Moses ma azaxai aaxan Elaaija.”

⁵ Araan kai dador nanga, a vang bara xa wilwilak marazaat ka vakuf kol naandi ma a linga xazak inaan lamaskana bara xa dador malasing kari, “Naan kari Naarugu, ina ga sasaxot ma ga nanam mase wana naan. Naagu langar zina.”

⁶ Araan ubina varaviraai angkanaan urul di langarin taal, di maraaut taal mase ma di zu wizik taal wana marana nandiaal waanaburut la pira. ⁷ Singsaxai Iesu xa wat ma xa xaaf nandiaal ma naako, “Naagu ramaraat taal. Tuua naagu maraaut.” ⁸ Araan di raamaai uzaa laaxur, di raamin taal Iesu zingbe.

⁹ Ma araan naandi urulavaat di kabal wizik la waatawut, Iesu xa dador vaalagat sin nandiaal naako, “Tuua naagu vazei raal taxazak pana aze razaan naagu ra raamin taal, xa ruaas a raan Naata Rapti xana ramaraat puli ziaana maatang.”

¹⁰ Ubina varaviraai angkanaan urul, di iaari raal zina malasing kari, “Kunaze amun maravas iwana amun Lus sin Moses di piaat adu Elaaija xana tabung balas paa-mua wana a Mesaaia?”

¹¹ Ma Iesu xa xis nandiaal naako, “Ka vaaratunaan mase adu Elaaija xana tabung balas kuna xana giu vatalamin faulin kaarik amun saan faakdul. ¹² Singsaxai ga vazei numtaal, Elaaija xa balas faanong, singsaxai xawit di raamin fakilaan naan, ma di giu a matmalabuk taksaat pana naan lalozang ainaxamang sin naandi nanga. Kana malasing saait kanaan pana Naata Rapti. Naan kana vazaak a maazikang la mita naandi.” ¹³ Ma ubina varaviraai angkanaan urul di

rexaas ka adu naan kat fazei be nandiaal wana Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang.

Iesu Xa Mof Pizin A Zapalaau Ziaana A Nalik

(Mk 9:14-29, Lk 9:37-42)

¹⁴ Araan naandi urulavaat di wat balas sin axulutung aubina, aza rapti xa wat sin Iesu ma xa zibukaak lamarana, ¹⁵ ma xa vazei naan naako, “Piran, gu maluf naarugu. Kat gaga ma xat kazanin adi maazikang laba. Amun taan ka varas, naan ka zuzu lamaskana axaiaf ma amun taan ka varas ka zuzu lamaskana daanim. ¹⁶ Ga ra saxot naan ka waan sin ubina varaviraai zunum, singsaxai xawit nat faraxas dina vira naan.”

¹⁷ Ma Iesu xa vazei naan malasing kari, “Nim ilamaskana watkul angkari, xawit naagu inaxam paazaai ma ainaxamang ma matmalabuk sinim kawit na tak. Usfa raan gana iziar nanga varaxai wana nim? Usfa raan nanga gana vamalmalin ainaxam paazaaiang sinim ka xalxaalif? Saxot fawat naarum iriat surugu.” ¹⁸ Ma Iesu xa vadawaar a zapalaau angkanaan ma xa waan fataling a nalik ma la notaan angkanaan mase, a nalik ka balas daxa.

¹⁹ Naanaan ubina varaviraai di wat sin Iesu ma di iaari vunfun sina malasing kari, “Kunaze xawit nat faraxas maam maadina mof pizin a zapalaau ziaana?”

²⁰⁻²¹ Ma Iesu xa xis naandi naako, “Panaze ainaxam paazaaiang sinim ka xalxaalif marazaat. Ga piaat faratunaan sinim, tamon ainaxam paazaaiang sinim ka mumut malasing a xalamona maastat, kat faraxas naaguna vazei a waatawut angkari malasing kari, ‘Gu ramaraat iriat kunipaa,’ ma faaratunaan mase xana ramaraat. Kawit tazaar kana lagaf pana nim.”*

Iesu Xa Dador Xaarik Adu Naan Kana Maat

(Mk 9:30-32, Lk 9:43-45)

²² Araan Iesu varaxai wana ubina varaviraai zina di wat balas fatu la pira Gaalili, naan ka vazei naandi naako, “Dina ngutlis Naata Rapti la mit amun purua.

^{17:5} Var 22:2, Saam 2:7, Aais 42:1, Mt 3:17, 12:18, Mk 1:11, Lk 3:22, Lus 18:15 ^{17:5} 2Pit 1:17-18 ^{17:10} Maal 4:5 ^{17:12} Mt 11:14 ^{17:20-21} Mt 21:21, Mk 11:23, 1Kor 13:2 * ^{17:20-21} Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: Singsaxai awat sapalaau malasing kari xana tukbilak be wana matmalabuk iwana valvaalang pana vanganang ma maainungang ma xawit pana tazaar tawarak.

²³ Dina zop famaata naan ma wana varulang a raan, naan kana ramaraat puli." Ma ubina varaviraai zina di maskalus mase.

Iesu Xa Wul A Taakis La Vaal Xoxok

²⁴ Iesu varaxai wana ubina varaviraai zina di balas Kaapernaum. Ma ubina iwana zuzurukang a taakis ila vaal xoxok di wat sin Pita ma di iaari zina malasing kari, "Malasing faa, a maravas sunum ka wulwul zaait a taakis la vaal xoxok o xawit?"

²⁵ Ma Pita xa xis naandi naako, "Aiang, naa wulwul."

Araan Pita xa albis la vaal, xawit nanga na dador ma Iesu xa tabung iaari zina naako, "Saaimon, gu naxaam malasing faa? Amun kalxaal ila pira angkari di zuzuruk a wulwulang iwana amun taakis faakdul zinis? Sin aubina zin naandi vaatak o zin azanon tawarak?"

²⁶ Ma Saaimon ka xis naan naako, "Zin aubina rawarak."

Ma Iesu xa vazei naan naako, "Tamon malasing kanaan, aubina zin naandi vaatak tuua di wul a taakis. ²⁷ Singsaxai taulaan dina mangaring diaa, guna waan la laman ma guna ngangaul. Ma a ian guna tabung kos, guna kaas a balana ma guna raamin a kaakaai xat faraxas pana a taakis sin diaa. Guna zuruk ma guna lis zin naandi xuna wulang a taakis sin diaa."

18

Nis Ka Laaup Mase La Bikabar Ila Lia (Mk 9:33-37, Lk 9:46-48)

¹ La raan angkanaan, ubina varaviraai di wat sin Iesu ma di iaari zina malasing kari, "Nis mase xa laaup la bikabar ila lia?"

² Iesu xa viring fawat aza nan nalik ma naa varur lawalua naandi. ³ Ma xa piaat naako, "Ga piaat faratunaan sinim, tamon kawit naagu xul ainaxamang sinim ma naagu inaxam malasing a kaana funalik mumut, kawit nat faraxas naaguna albis la bikabar ila lia. ⁴ Malasing ma tamon axazak be xat famumut naan nanga ma xa malasing a nan nalik angkari, naan kana

laaup mase la bikabar ila lia. ⁵ Ma tamon axazak ka ruzuaai a nan nalik mumut malasing kari lapaarugu wana aizinugu, naan ka ruzuaai nia."

Naaguna Maraaut Pana Giuang Amun Matmalabuk Taksaat (Mk 9:42-48, Lk 17:1-2)

⁶ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, "Singsaxai tamon axazak ka vaxalxaal azaxai zin a kaana funalik angkari ina di inaxam paazaai wana nia, ma xa zu lamaskana matmalabuk taksaat. A matmalabuk taksaat angkanaan ka raksaat mase wana tamon di pis adi vaat la vuruna ma di vaxanak naan la laman gafeu.

⁷ Kana raksaat mase zin aubina ila pira angkari, lalozang amun saan ina xat faxalxaal aubina ma di zu lamaskana matmalabuk taksaat. Amun saan angkanaan kana balas faaratunaan, singsaxai xana raksaat mase nanga wana axazak ina xat fabalos naandi.

⁸ Tamon a mirum azaxai o a xaakum azaxai xa vaxalxaal nua ma gu zu lamaskana matmalabuk taksaat, ka daxa tamon gu kip pizin. Ka daxa tamon guna albis la non iwana roro tapal varaxai wana a mitfu o a xaakfu, taulaan dina psin nua varaxai wana uru mirum ma uru xaakum lamaskana adi xaiaf ina xawit nai maat. ⁹ Tamon azaxai zin uru maraam ka vaxalxaal nua ma gu zu lamaskana matmalabuk taksaat, bilok pizin ma gu psin. Ka daxa tamon gu albis la non iwana roro tapal varaxai wana a mara azaxai be, taulaan dina psin nua varaxai wana uru maraam lamaskana a bina iwana adi xaiaf kawit nai maat."

A Dorang Lalaamangaai Wana A Sipsip Ka Malik (Lk 15:3-7)

¹⁰⁻¹¹ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, "Tuua naagu raamin azaxai zin a kaana funalik angkari malasing amun sangof. Ga vazei nim, amun aangelo zin naandi la lia di rataamin a marana Maagu la lia.*

¹² Naagu naxaam malasing faa wana a rapti ina xa rauxin amun sipsip ka zangaafu varazuai, ma a zaxai zin naandi

17:24 Zax 30:13, 38:26 **18:1** Lk 22:24 **18:3** Mk 10:15, Lk 18:17 **18:8** Mt 5:30 **18:9** Mt 5:29 **18:10-11** Lk 19:10 * **18:10-11** Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: Avuna Naata Rapti xa ra wat kuna zaxot faulinang aubina ina di milung.

xa malik? Naan kana waan fataling a zangaafu vaawizik faat ma xa wizik faat inaan la waatawut ma xana wa zaleng azaxai angkanaan ka malik. ¹³ Ga piaat faratunaan sinim, araan naa tangin fanong, a dokdokang sina wana a sipsip angkanaan azaxai xa laaup mase wana a dokdokang sina wana amun sipsip ka zangaafu vaawizik faat ma xa wizik faat ina xawit di malik.

¹⁴ Ka malasing saait bani wana Damana nim la lia, naan kawit na saxot adu tazaxai zin akaana funalik angkari xana milung.”

A Matmalabuk Iwana Vatokang Amun Matmalabuk Taksaat

¹⁵ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Tamon taatum sunum lamaskana Kaarisito xa giu a matmalabuk taksaat pana nua, gu wat ma gu vazei naan pana matmalabuk taksaat sina labirua wana numaa zingbe. Tamon ka langar zunum, naanaan guna vaamada iaa xaarik. ¹⁶ Sing saxai tamon kawit na langar zunum, gu maainung taxazak azaxai o urua dina waan faraxai wana nua, wanaze a Baar Xoxok ka piaat naako, ‘A dorang sin axazak urua o urul xana maravan.’ *(Lus 19:15)*

¹⁷ Tamon kawit na langar zin nandiaa, guna vazei aubina vaakdul ila lotu, wana naan. Ma tamon kawit na langar zaait sin naandi, naaguna naxaam naan malasing axazak kawit na inaxam paazaai wana Nakmai o axazak iwana zuzurukang a taakis.

¹⁸ Ga piaat faratunaan sinim, aze razaan naagu pis tasin iriat la pira angkari, Nakmai xana pis tasin saait la lia. Ma aze razaan naagu akpaat la pira angkari, Nakmai xana akpaat saait la lia.

¹⁹ Ga vazei xaarik nim adu tamon axazak urua iriat la pira angkari, di rudaxa varaxai iaa wana tazaar naadina maainung iaa wana, Maagu la lia xana lis sin nandiaa. ²⁰ Tamon urua o urul di wat faraxai wana aizinugu, nia gana iziar varaxai wana naandi.”

A Dorang Lalaamangaai Wana A Iaana Kilaiiang Kawit Nat Faramaaluf

²¹ Pita xa wat sin Iesu ma xa iaari zina naako, “Piran, faa sfa gana naxaam pizin a matmalabuk taksaat ina daazugu xa ra giu wana nia? Faawizik urua?”

²² Ma Iesu xa xis naan naako, “Ga vazei nua, xawit faawizik urua be, singsaxai guna naxaam pizin a matmalabuk taksaat sina vaa zangaafu xa wizik urua ma xa wizik urua.

²³ Ga piaat malasing kari zinim panaze a bikabar ila lia xa malasing a xalxaal ina xa saxot kana raamin fakilaan amun kaakaai iwana vaamuzazang sin amun iaana kilaiiang sina. ²⁴ Araan ka iaari zin naandi, di zaxot fawat a iaana kilaiiang sina ina naa ra pis a rudaxaiiang faraxai wana naan kuna lizang amun kaakaai zin a xalxaal xat faraxas pana 60 milian amun kaakaai denaarias.* ²⁵ Sing saxai naan kawit nat faraxas kana lis amun kaakaai zin a xalxaal. Malasing ma a xalxaal, a mono zina, xa lis a dorang dikdik kuna dina vaangurin a rapti angkanaan ma taak sina ma a funalik sina ma amun saan faakdul zina zin taxazak kuna xana wul naandi xuna wulang amun dinaau zina.

²⁶ Sing saxai a iaana kilaiiang kanaan ka zibukaak lamarana ma xa maainung naan malasing kari, ‘Simbong fatalamin nia wana notaan angkari, mur gana lis fakdul amun kaakaai zunum.’ ²⁷ Ma a mono zina xa maluf a iaana kilaiiang kanaan ma xa vazei naan adu tuua xana xis amun kaakaai angkanaan. Ma xa kling pizin naan.

²⁸ Sing saxai araan a iaana kilaiiang kanaan ka tukbilak ma xa waan, ka tangin a waliaana dit faamuzas faraxai iaa, ina xa ra pis a rudaxaiiang faraxai wana naan kuna lizang amun kaakaai xat faraxas pana a zangaafu varazuai amun kaakaai denaarias. Naan ka roting naan ma xa xafkuxut a bukadolna ma xa vazei naan naako, ‘Gu xis fazaus a kaakaai gu ra xalxalin.’

²⁹ Ma a waliaana xa zibukaak lamarana ma xa maainung naan naako, ‘Simbong fatalamin nia wana notaan angkari, mur gana xis a kaakaai angkanaan.’

18:15 Lk 17:3 **18:18** Mt 16:19, Jn 20:23 **18:21** Lk 17:3-4 **18:22** Var 4:24 * **18:24** A kaakaai denaarias azaxai xari a wulwulang ila raan azaxai zin axazak kat faamuzas la tesin.

³⁰ Singsaxai naan kawit na rudaxa. Ka zaxot naan ma xa rasin naan la vaal a vaamaazikang, ka ruaas la raan naan kat faraxas kana xis faulin a kaakaai zina.

³¹ Araan azanon paliaana a iaana kilaiang kanaan di raamin azaan angkanaan ka balas sina, a maskana naandi xa raksaat. Di waan sin a mono zin naandi ma di vazei naan pana amun saan faakdul xa ra balas.

³² A mono zina xa kilai xun a iaana kilaiang kanaan ma xa piaat sina naako, 'Nua a iaana kilaiang taksaat, nia ga ra naxaam pizin amun saan gu ra zuruk surugu wanaze gu zibukaak la maraagu ma gu maainung nia. ³³ Kunaze xawit gu rauxin a varamaaluvang pana a wali-aanum malasing nia ga rauxin a varamaaluvang pana nua?' ³⁴ A mono zina xa mangat pana naan ma xa lis naan sin amun tuxaaul ila vaal a vaamaazikang kuna dina lis a vaamaazikang sina xa ruaas a raan naan kat faraxas kana xis amun kaakaai vaakdul naa ra xalxalin sin a xalxal.

³⁵ Maagu la lia xana giu zaait malasing kanaan pana nim ina xawit naagu naxaam pizin faratunaan a matmalabuk taksaat amun taatum sinim di ra giu wana nim."

19

Iesu Xa Dador Wana A Matmalabuk Iwana Kipang A Maxuzang
(Mk 10:1-12)

¹ Araan Iesu xa dador vaanong, ka rama-raat inaan Gaalili ma xa waan la pira Judia, ma xa waan laza non rita daanim Jodaan.

² Amun mala aubina di los naan ma xa vira naandi di rauxin amun giazang inaan.

³ Azanon Faarasi di wat sina xuna dina vaxabebeu naan, ma di iaari zina malasing kari, "Malasing faa, wana amun Lus sin Moses, ka tak pana a rapti xana kip a maxuzang sina varaxai wana taak sina tamon ka rauxin ta vuvuna?"

⁴ Iesu xa xis naandi naako, "Malasing faa, xawit nanga naagu vakot a dorang lamaskana Baar Xoxok? Ka piaat malasing kari, 'La varumaraiang iwana faaziarang, Nakmai xa ra vaziaar aubina ma di balas a rapti ma a ravin,' ⁵ ma xa piaat naako,

'Naan a vuvuna xanaan a rapti xana vataling damana ma dina ma xana iziar varaxai wana taak sina ma nandiaa di zaxai iaa la winpin.'

(Var 1:27, Var 2:24)

⁶ Ma xawit ka di urua iaa, singsaxai di zaxai iaa. Malasing ma aze razaan Nakmai xa ra дума varaxin, tuaa xaarik taxazak ka kip."

⁷ Ma amun Faarasi di iaari xaarik sina malasing kari, "Tamon ka malasing kanaan, kunaze Moses ka piaat adu a rapti xana varaar a waambaar xuna kipang a maxuzang ma naana lis sin taak sina xuna xana kling psin naan?"

⁸ Ma Iesu xa xis naandi malasing kari, "Moses ka rudaxain nim kuna kipang a maxuzang faraxai wana amun taak sinim panaze a maskana nim ka dikdik marazaat, singsaxai la varumaraiang mase, xawit na malasing kanaan. ⁹ Ga vazei nim, tamon a rapti xa kip a maxuzang sina varaxai wana taak sina araan taak sina xawit na giu a matmalabuk iwana milivinang a rapti rawarak, ma a rapti angkanaan ka maxus sin aza ravin tawarak, a rapti angkanaan ka giu a matmalabuk taksaat iwana milivinang a ravin tawarak."

¹⁰ Ma ubina varaviraai zina di vazei naan malasing kari, "Tamon a lus iwana maxuzang ka lagaf marazaat malasing kanaan, kana daxa be tamon tuaa ra maxuzang."

¹¹ Iesu xa xis naandi naako, "Kawit aubina vaakdul dit faraxas dina rudaxa wana varaviraaiang kanaan. Kawit. Nakmai xa lis a dikdikang be zin azanon.

¹² Avuna ubina xawit di maxus panaze xa rauxin a vuvuna xa varas. Azanon di luk naandi ma xawit nat faraxas dina raxunalik. Azanon, ubina di valup naandi ma xawit nat faraxas dina maxus, ma azanon, panaze di naxaam a vaamuzazang ila bikabar ila lia ma xawit di maxus. Axazak kat faraxas kana rudaxain a varaviraaiang kanaan, naana rudaxain."

Iesu Xa Rasin A Daxaiang Laaxur Wana A Funalik Mumut
(Mk 10:13-16, Lk 18:15-17)

¹³ Azanon aubina di zaxot fawat a funalik mumut sin Iesu xuna xana rasin uru

mitna laaxur wana naandi ma xa maainung pana naandi. Singsaxai ubina varaviraai zina di vadawaar aubina angkanaan.

¹⁴ Ma Iesu xa vazei naandi malasing kari, “Naagu luaa a funalik mumut angkanaan dina wat surugu. Tuaa naagu ruxol naandi wanaze a bikabar ila lia zin a funalik mumut malasing kari.” ¹⁵ Araan ka rasin uru mitna wana naandi ma xa maainung faanong, ka ramaraat inaan ma xa waan.

A Xulaau Ina Xa Rauxin A Lulugaan Ka Varas

(Mk 10:17-31, Lk 18:18-30)

¹⁶ Aza xulaau xa wat sin Iesu ma xa iaari zina naako, “Maravas, aze razaan daxa gana giu xuna gana zuruk a roro tapal?”

¹⁷ Ma Iesu xa xis naan naako, “Kunaze gu iaari zurugu wana aze razaan ka daxa? Ka rauxin be Azaxai ina xa daxa, ma naan Nakmai. Tamon gu saxot guna zuruk a roro tapal, guna valos amun lus sina.”

¹⁸ A xulaau angkanaan ka iaari zina naako, “Aze ramun lus?”

Ma Iesu xa xis naan naako, “Tuaa gu zop famaax azak, ma tuaa gu giu a matmal-abuk iwana milivinang a ravin tawarak, ma tuaa gu vinaau, ma tuaa gu vaagit pana axazak, ¹⁹ ma gu varanop pana damaam ma dinaam. Ma guna sasaxot a waliaanum malasing gu sasaxot nua nanga.” *(Zax 20:12-16, Liv 19:18)*

²⁰ Ma a xulaau angkanaan ka vazei naan naako, “Amun lus faakdul angkanaan ga valos naandi. Ma aze nanga nia xawit ga giu?”

²¹ Ma Iesu xa xis naan naako, “Tamon gu saxot guna tak faakdul mase, paan ma guna vaangurin amun lulugaan faakdul zunum kuna aubina dina wul ma a kaakaai iwana guna lis sin aubina di izi gogof. Araan guna giu malasing kanaan, guna raxumbaaxut pana amun lulugaan daxa ila lia. Mur guna wat los nia.”

²² A xulaau xa langar malasing kanaan ma xa ramaraat ma xa waan. Ka maskalus marazaat mase avuna amun lulugaan sina xa varas marazaat.

²³ Ma Iesu xa vazei ubina varaviraai zina naako, “Ga vazei varatunaan nim, kana lagaf pana axazak ina xa rauxin a

lulugaan ka varas kana albis lamaskana a bikabar ila lia. ²⁴ Ga vazei zaait nim, iaak kat faraxas pana a kaamel xana albis lamaskana a luk iwana a nil iwana zaxazitang? Singsaxai xana lagaf marazaat nanga wana a rapti raxumbaaxut kana albis lamaskana bikabar zin Nakmai.”

²⁵ Araan ubina varaviraai zina di langarin, di raknar mase ma di piaat malasing kari, “Tamon malasing kanaan, nis mase Nakmai xana zaxot faulin?”

²⁶ Iesu xa daamaai wana naandi ma xa piaat naako, “Aubina xawit nat faraxas dina giu azaan angkanaan, singsaxai Nakmai xat faraxas kana giu amun saan faakdul.”

²⁷ Ma Pita xa xis naan naako, “Malasing ma, maadi vataling fanong amun saan faakdul zimaam ma maadi los nua. Aze xapaa xa itate aaxa maam ku mur?”

²⁸ Ma Iesu xa vazei naandi malasing kari, “Ga piaat faratunaan sinim, araan amun saan faakdul xa balas faaxur ma Naata Rapti xa iziar a xalxaal wana akin siziarang sina ina xa rauxin adi marmari daxaiang, nim ina naagu los nia, naaguna iziar zaait pana amun kin siziarang ka zangaafu ma urua zin amun paamua ma naaguna klis amun patbung ka zangaafu ma urua in Israael. ²⁹ Ma aubina vaakdul ina di vataling amun faal zin naandi o amun daaza naandi o amun fafina naandi o amun damana naandi o amun dina naandi o vataling a funalik sin naandi o a pira zin naandi, ma di los nia, Nakmai xana lis kaarik amun saan angkanaan, ka zangaafu varazuai laaxur wana ina naadi rauxin fanong ma dina raumana a roro tapal. ³⁰ Singsaxai amala aubina ina di waamua dina wat mur. Ma amala aubina ina di wat mur dina waamua.”

20

A Dorang Lalaamangaai Wana A Wulwulang Sin Ubina

¹ Iesu xa piaat kaarik naako, “A bikabar ila lia xa malasing kari: Aza rapti xa raumana a non pira laba. Ka waan paanaraan gufguf kuna wa zaxotang tazanon ubina xuna dina vaamuzas la tesin waain sina. ² Ma xa rudaxa varaxai wana naandi

adu xana wul naandi wana a kaakaai denaarias* azaxai, a wulwulang iwana vaamuzazang ila raan azaxai ma xa kling naandi xa waan la tesin waain sina.

³ La marana iaas ka wizik faat paanaraan, ka waan kaarik ma xa raamin azanon ubina di irur walaau be la non iwana balas faraxumulang. ⁴ Ma xa vazei naandi malasing kari, 'Naagu waan saait ma naagu vaamuzas la tesin waain surugu ma gana wul nim pana ainaxamang ka tak.' ⁵ Ma di rudaxa ma di waan.

Ma lamarana iaas ka izi vaatak lawaanaas, ka waan kaarik ma xa zaxot azanon ubina ma di wa vaamuzas. Ma lamarana iaas urul languzaraaf, ka zaxot kaarik azanon ma di wa vaamuzas. ⁶ La marana iaas ka watmit languzaraaf ka waan kaarik ma xa raamin azanon ubina nanga di irur walaau ma xa iaari zin naandi naako, 'Kunaze naagu vala irur walaau be iriat la raan kudul angkari?'

⁷ Ma di xis naan malasing kari, 'Kawit taxazak na zaxot maam kuna vaamuzazang.'

Ma xa vazei naandi naako, 'Nim saait, naaguna waan ma naaguna vaamuzas la tesin waain surugu.'

⁸ Languzaraaf, kat faakilan tapti, a rapti ina xa rauxin a tesin waain ka vazei a waamua zin ubina vaamuzazang naako, 'Firing fawat ubina iriat ma guna wul naandi. Guna tabung pul xalaak naandi ina di balas mur ma xa uzaa faanong pana naandi ina di balas paamua.'

⁹ Ma ubina vaamuzazang ina di samura vaamuzas be lamarana iaas ka watmit languzaraaf di waan ma naan ka lis a kaakaai denaarias azaxai zin naandi zaksaxai, a wulwulang kat faraxas pana a vaamuzazang ila raan azaxai. ¹⁰ Ma ubina ina di tabung faamuzas di waan ma di naxaam adu dina zuruk a wulwulang laba. Singsaxai xawit, naan ka lis saait a kaakaai denaarias azaxai zin naandi zaksaxai. ¹¹ Araan naandi di suruk pulwulang faanong, di dador varvaras ka wana damana tesin waain. Di vazei naan malasing kari, ¹² 'Ubina ina gu ra zaxot be naandi languzaraaf, di vaamuzas be wana a aua azaxai. Ma maam maadi vaamuzas

pana a raan kudul ma a iaas ka laang maam, singsaxai gu wul maam malasing be naandi.'

¹³ Ma xa vazei axazak sin naandi naako, 'A paasaxo zurugu, xawit ga varaksaat nua. Malasing faa, xawit di rudaxa iaa wana a kaakaai denaarias azaxai? ¹⁴ Suruk a wulwulang sunum ma gu waan. Nia nanga ga saxot gana wul naandi ina di balas mur, xat faraxas malasing nua gu balas paamua. ¹⁵ Ka tak pana nia nanga gana giu aze razaan pana kaakaai zurugu lalozang a inaxamang surugu. Tuua gu marazuzuai wanaze ga giu a matmalabuk daxa wana ubina angkanaan.'

¹⁶ Malasing ma aubina ina di wat mur dina waamua. Ma aubina ina di waamua dina wat mur."

A Varulang A Raan Iesu Xa Piaat Naan Kana Maat

(Mk 10:32-34, Lk 18:31-33)

¹⁷ Araan Iesu xa zazangas puzaa xun Jerusalem, ka zaxot luk ubina varaviraai zina ziaana amala aubina ma xa vazei naandi malasing kari, ¹⁸ "Naagu langar, naari di uzaa xari xunikula Jerusalem ma axazak kana ngutlis Naata Rapti la mit amun pris laba ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses. Ma naandi dina klis adu naan kana maat. ¹⁹ Dina lis naan la mita aubina xawit amun Judaa ma dina vis naan ma dina kmis naan pana wip ma dina tukfating naan pana robuxul. Ma wana varulang a raan, naan kana rama-raat puli."

A Maainungang Sin Naanaa Zin Uru Naata Zebedi Xa Waan Sin Iesu

(Mk 10:35-45)

²⁰ Naanaan taak sin Zebedi, varaxai wana uru naatna di waan sin Iesu ma naanaa zin nandiaa xa zibukaak lamarana ma xa iaari zina wana aza zaan.

²¹ Iesu xa iaari zina naako, "Gu saxot aze?"

Ma naan ka xis Iesu malasing kari, "Araan guna balas a xalxaal, guna vaziaar uru naarugu la bikabar zunum, azaxai la mit sazaxa zunum ma axazak la mit kais sunum."

²² Ma Iesu xa xis naan naako, "Kawit naagu rexaazin taal aze naagu maainung

* **20:2** A denaarias kari a kaakaai zin amun Rom. **20:8** Liv 19:13, Lus 24:15 **20:16** Mt 19:30, Mk 10:31, Lk 13:30

taal wana. Malasing faa, xat faraxas guna imin iaa wana a win imiminang ina nia gana imin?”*

Ma di xis iaa naan malasing kari, “Maadit faraxas iaa.”

²³ Iesu xa xis nandiaa naako, “Faaratunaan, guna imin iaa wana win imiminang surugu, singsaxai wana iziarang la mit sazaxa zurugu o la mit kais surugu, nia xawit ga xatkatong kuna gana lis. Maagu nanga xana lis sin naandi ina naa ra nimmimanin aaxan naandi.”

²⁴ Araan amun sangaafu ubina varaviraai di langarin, di mangat pana uru vandaas. ²⁵ Iesu xa viring fatu naandi ma xa piaat naako, “Naagu rexaas adu amun kalxmaal zin aubina xawit amun Judaa, di rauxin a burburaaiiang laba laaxur wana naandi ma dit falaup naandi nanga, ma amun paamua laba zin naandi di ratasin a lus dikdik laaxur wana aubina. ²⁶ Singsaxai nim tuua naagu malasing naandi. Tamon axazak ka saxot kana laaup lawalaua nim, naan kana vamumut naan nanga, ma xana balas axazak kat faamuzas be aaxan nim. ²⁷ Ma nis ka saxot kana balas a waamua zinim, naan kana balas a iaana kilaaaiiang sinim. ²⁸ Kat faraxas malasing pana Naata Rapti. Naan kawit na wat kuna aubina dina vawaal naan. Kawit. Naan ka wat kuna xana vawaal aubina ma xana lis a roroiang sina nanga xuna wul vaulinang amala aubina.”

Iesu Xa Vira Uru Marawif
(Mk 10:46-52, Lk 18:35-43)

²⁹ Araan Iesu varaxai wana ubina varaviraai zina di waan fataling Jeriko, adi mala aubina di los naan. ³⁰ Uru marawif di iziar iaa la rita lan. Araan di langarin iaa adu Iesu xa wat faasilik, di xupkup iaa malasing kari, “Piran, a Natnaat Sin Dewit, gu maluf nimaa.”

³¹ Ma axulutung aubina angkanaan di vadawaar nandiaa xuna dina ziburung iaa. Singsaxai di xupkup laba iaa nanga malasing kari, “Piran, a Natnaat Sin Dewit! Maluf nimaa!”

³² Iesu xa rur ma xa viring fawat nandiaa ma xa iaari zin nandiaa naako, “Aze

razaan naagu saxot iaa gana giu wana nu-maa?”

³³ Ma di xis iaa naan malasing kari, “Piran, maadi saxot maadina raamaai iaa.”

³⁴ Iesu xa maluf nandiaa ma xa xaaf a marana nandiaa. Ma fazaaus mase di raamaai iaa ma di los iaa naan.

21

Iesu Xa Albis Jerusalem Malasing A Xalxaal

(Mk 11:1-11, Lk 19:28-40, Jn 12:12-19)

¹ Araan di wat faasilik lapaara Jerusalem, di balas Betfaage la Waatawut Olif, ma Iesu xa kling urua zin ubina varaviraai zina, ² ma xa vazei nandiaa malasing kari, “Naagu waan iaa la bina xa iziar waamua wana numaa. Araan naagu balas iaa inaan, naaguna raamin iaa a dongki ina di pis fating faraxai wana naatna. Gu akpaat iaa nandiaa ma naagu zaxot fawat iaa nandiaa zurugu. ³ Tamon taxazak ka iaari zunumaa, adu xunaze naagu akpaat iaa uru dongki angkanaan, naagu vazei iaa naan malasing kari, ‘A Piran ka saxot nandiaa.’ Ma fazaaus mase naan kana luaa psin nandiaa zunumaa.”

⁴ Amun saan angkanaan ka balas malasing ma a dorang sin Nakmai xa balas faaratunaan ina a profet ka ra piaat naako,

⁵ “Fazei aubina in Zaaion malasing kari,
‘Naagu raamin a xalxaal zinim ka wat sinim,
naan ka vamumut naan nanga,
ma xa xawaas fawat a dongki,
a dongki vaaxur, a naata dongki.’”
(Zek 9:9)

⁶ Uru rapti varaviraai angkanaan, di waan iaa ma di giu iaa malasing Iesu xa vazei nandiaa. ⁷ Di zaxot fawat iaa a dongki ma naatna ma di zawarin amun marapi baraaf sin nandiaa wana uru dongki angkanaan ma Iesu xa ziar wana. ⁸ Ma adi xulutung di zawarin amun marapi baraaf sin naandi la lan ma azanon di tok a rangtangaan amun iaai ma di zawarin la lan. ⁹ Adi xulutung aubina ina dit

* **20:22** A win imiminang ka iru vakilaan a maazikang ina Iesu xana vazaak. **20:25** Lk 22:25-26 **20:26** Mt 23:11, Mk 9:35, Lk 22:26

paamuain Iesu ma naandi ina di ilas, dit firaa malasing kari,

“Osaanaa* zin a Natnaat Sin Dewit!”

“A daxaiang ka waan sina ina xa wat pana aizina a Piran.” (Saam 118:25-26)

“Osaanaa ikula mase laaxur!”

¹⁰ Araan Iesu xa albis Jerusalem aubina vaakdul di banglala ma di iaari varawuk lawalaua naandi zaksaxai malasing kari, “Nis kanaan?”

¹¹ Adi mala ina di wat faraxai wana naan, di xis naandi malasing kari, “Naan Iesu, a profet in Naazaret ila non laba Gaalili.”

Iesu Xa Vut Pizin Aubina La Vaal Xoxok
(Mk 11:15-19, Lk 19:45-48, Jn 2:13-22)

¹² Iesu xa albis lamaskana rabaraau ila vaal xoxok ma xa vut pizin aubina vaakdul ina dit pulwul ma naandi dit faangur. Ma xa wukfukin amun iban taasmaaiang sin aubina ina dit kulxulaai kaakaai ma amun iban sizarang sin aubina in dit faangur baalus. ¹³ Ma xa vazei naandi naako, “Di ra varaar vating lamaskana a Baar Xoxok malasing kari, ‘Dina vakilaan a vaal zurugu adu a vaal a maainungang, singsaxai nim naagu giu malasing a non iwana zikamang sin amun finaau.’” (Aais 56:7, Jer 7:11)

¹⁴ Ma amun marawif ma amun kaak taksaat di wat sina la vaal xoxok ma xa vira naandi. ¹⁵ Singsaxai araan amun pris laba varaxai wana amun maravas iwana amun Lus sin Moses di raamin amun saan daxa naa vabalos, ma a funalik dit firaa inaan la rabaraau ila vaal xoxok malasing kari, “Osaanaa zin a Natnaat Sin Dewit,” di mangat taksaat.

¹⁶ Ma di iaari zin Iesu malasing kari, “Gu langarin aze a funalik angkari di ipiaat?”

Ma Iesu xa xis naandi naako, “Aiang. Malasing faa, xawit nanga naagu vakot a Baar Xoxok? Ka piaat malasing kari,

‘Naagu viraai vanong a funalik ma amun popo xuna wisfaruiang aizinum.’” (Saam 8:2)

¹⁷ Ma Iesu xa vataling naandi inaan Jerusalem ma xa waan Betani ma xa wa iziar inaan labung.

Iesu Xa Vadawaar A Iaai A Fik Ma Xa Maraang

(Mk 11:12-14,20-24)

¹⁸ Paanaraan gufguf, Iesu xa uli uzaa xun Jerusalem ma xa lagaai. ¹⁹ Ka raamin a iaai a fik inaan la rita lan ma xa waan lapaarana. Singsaxai xawit na raamin ta vuaaina, amun paxana be. Ma xa vazei a iaai a fik naako, “Taning ma xa uzaa, guna wen fuai xaarik.” Ma fazaaus mase a iaai a fik ka maraang.

²⁰ Araan ubina varaviraai di raamin, di raknar ma di iaari zina malasing kari, “Malasing faa a iaai a fik ka maraang fazaaus?”

²¹ Naan ka xis naandi naako, “Ga vazei varatunaan nim, tamon naagu rauxin a inaxam paazaaiang ma xawit naagu rauxin ainaxamang urua, xat faraxas naaguna giu a zaan ina ga ra giu wana a iaai a fik angkari. Ma xat faraxas saait naaguna vazei a waatawut angkari malasing kari, ‘Tamaraat inaan ma gu psin nua nana raas,’ ma xana balas malasing kanaan. ²² Tamon naagu inaxam paazaai, amun saan faakdul ina naagu maainung pana, naaguna zuruk.”

Di Iaari Zin Iesu Wana Burburaaiang Naa Vaamuzas Pana

(Mk 11:27-33, Lk 20:1-8)

²³ Iesu xa albis lamaskana rabaraau ila vaal xoxok ma araan kat firaa aubina, amun pris laba varaxai wana amun paamua zin aubina di wat ma di iaari zina malasing kari, “Gu zuruk a burburaaiang faa xuna giuang amun saan angkanaan? Ma nis ka lis a burburaaiang kanaan sunum?”

²⁴ Ma Iesu xa xis naandi naako, “Nia zaait gana iaari zinim pana aza iaariang. Tamon naaguna xis nia, gana vazei nim nis ka lis a burburaaiang nia ga giu amun saan angkari wana. ²⁵ A burburaaiang sin Jon kuna baaptaaizang ka wat faa? Ikula la lia o zin aubina be?”

Di dador wana lawalau a naandi nanga malasing kari, “Tamon dina piaat adu

* 21:9 A vuvuna a waaling “osaanaa” wana linga Ibru adu “saxot faulin.” 21:21 Mt 17:20, 1Kor 13:2

inikula la lia, naan kana iaari zin dia adu ma xunaze xawit naagu inaxam paazaai wana naan? ²⁶ Ma tamon dina piaat adu zin aubina be, dia dina maraaut pana aubina zaait, taulaan dina mangat pana dia wanaze naandi vaakdul di inaxam paazaai adu Jon naan a profet.”

²⁷ Malasing ma di xis be Iesu malasing kari, “Kawit maadi rexaas.”

Ma Iesu xa vazei naandi naako, “Ma nia zaait gana wen fazei nim a burburaiiang ka wat faa, nia ga giu amun saan angkari wana.”

A Dorang Lalaamangaai Wana Uru Naata Aza Rapti

²⁸ Iesu xa vazei xaarik amun paamua naako, “Naagu naxaam malasing faa? Aza rapti xa rauxin uru naatna. Ka waan sin a ruaan ma xa vazei naan naako, ‘Naarugu, taning guna wa vaamuzas lamaskana tesin waain.’

²⁹ Ma xa xis damana naako, ‘Ga baai.’ Singsaxai mur naan ka plaas ainaxamang sina ma xa waan.

³⁰ Mur damana nandiaa xa waan kaarik sin aza naatna ma xa vazei naan malasing saait kanaan, ma naatna xa xis naan naako, ‘Aiang maamaa, gana waan.’ Singsaxai xawit na waan.”

³¹ Ma Iesu xa iaari zin naandi malasing kari, “Nis sin nandiaa xa giu aze damana nandiaa xa saxot?”

Ma di xis naan malasing kari, “A ruaan.”

Ma Iesu xa vazei naandi naako, “Ga vazei varatunaan nim, aubina iwana zuzurukang a taakis faraxai wana a furavin dit faangurin a winpina naandi xuna kaakaai dina albis paamuain nim la bikabar zin Nakmai. ³² Naan a vuvuna xanaan Jon ka ra wat ma xa viraai nim pana matmalabuk ka tak ma xawit naagu inaxam paazaai wana naan. Singsaxai ubina iwana zurukang a taakis ma a furavin dit faangurin a winpina naandi xuna kaakaai, di inaxam paazaai wana naan. Ma araan naagu ra raamin naandi di inaxam taawuk, kawit naagu inaxam taawuk ma naagu inaxam paazaai wana naan.”

A Dorang Lalaamangaai Wana Ubina Di Xatkatong A Tesin Waain

(Mk 12:1-12, Lk 20:9-19)

³³ Iesu xa piaat kaarik naako, “Naagu langarin aza dorang lalaamangaai: Aza rapti xa vazu a tesin waain la pira zina ma naa pai xol wana balavaat. Inaan lamaskana tesin waain angkanaan ka xaaf a luk kuna maios turinang a daanim a waain. Ma xa varur a nan faal xa uzaa mase laaxur aaxan ubina xuna raamaai xaaulang pana a tesin. Mur xa lis a tesin waain la mita azanon ubina xuna dina xatkatong pana azanon flan ma di pis a rudaxaiiang kuna dina lis tazanon fnuaaia waain sina. Ma naan ka waan laza bina lawalaau. ³⁴ La raan iwana mos turinang amun fnuaaia waain, ka kling azanon iaana kilaiiang ka waan sin ubina dit katkatong a tesin waain sina xuna dina zuruk tazanon fnuaaia waain.

³⁵ Ma ubina angkanaan di zaraak amun iaana kilaiiang sina ma di wit azaxai, di zop famaata axazak ma di tuk axazak pana amun faat. ³⁶ Ma xa kling kaarik azanon iaana kilaiiang ka waan sin naandi, ma di varas pana naandi angkaina naa tabung kling paamua. Singsaxai ubina angkanaan, di zaraak kaarik naandi ma di giu malasing be naadi ra giu wana azanon paamua. ³⁷ Mur mase naan ka kling naatna vaaratunaan ka waan sin naandi wanaze xa naxaam adu dina varanop pana naan.

³⁸ Singsaxai araan ubina di raamin naatna, di pis tasin a dorang malasing kari, ‘A rapti angkanaan kana raumana amun saan sin damana. Dia dina zop famaata naan kuna a tesin waain angkari aaxan dia xa.’ ³⁹ Di zaraak fating naan ma di psin fatukbilok naan la tesin waain angkanaan ma di zop famaata naan.

⁴⁰ Malasing ma, araan damana tesin waain angkanaan ka balas, aze xa naana giu wana ubina angkanaan?”

⁴¹ Ma amun paamua zin aubina di xis naan malasing kari, “Naan kana zop famaata ubina raksaat angkanaan ma xana lis a tesin waain sin tazanon ubina rawarak kuna dina lis azanon fnuaaia

waain sina la raan a mozang amun fnuaaia waain.”

⁴² Ma Iesu xa xis naandi naako, “Malasing faa, xawit nanga naagu vakot a dorang kari lamaskana Baar Xoxok? Ka piaat malasing kari,

‘A vaat ina aubina di gigiu vaal di bain pizin,

naan kanaan ka balas a varumaraiang a vaat iwana vaal.

Nakmai xa ra giu azaan angkanaan

ma xa marmari daxa wana rataamaaiang sin dia.’

(Saam

118:22-23)

⁴³ Malasing ma ga vazei nim, Nakmai xana zuruk pizin a bikabar zina ziaana nim ma naana lis sin aubina a roroiang sin naandi xana vabalos a fnuaai daxa ina xat faraxas pana a bikabar zina. ⁴⁴ Tamon taxazak kana zu wana a vaat angkanaan, kana raabuak faamimidi ma axazak ina a vaat angkanaan kana zu waramin naan, naan kana mem.”

⁴⁵ Araan amun pris laba ma amun Faarasi di langarin amun dorang lalaamangaai zin Iesu, di rexaas adu naan kai dador be wana naandi. ⁴⁶ Ma di zaleng ta lan kuna zaraakang naan, singsaxai di marauring adi xulutung angkanaan panaze aubina di naxaam adu naan a profet.

22

A Dorang Lalaamangaai Wana A Flangan Iwana Vaamaxuzang

(Lk 14:16-24)

¹ Iesu xa vazei xaarik naandi wana aza dorang lalaamangaai naako, ² “A bikabar ila lia xa malasing a xalxaal ina naatna adu xana maxus. Malasing ma a xalxaal xa nimnimanin adi flangan lapuk. ³ Naan ka kling amun iaana kilaaiang sina xuna xaxot fatuiang aubina ina naa ra maainung naandi xuna watang pana a flangan iwana vaamaxuzang, singsaxai di baai.

⁴ Ka kling kaarik azanon iaana kilaaiang ma xa vazei naandi naako, ‘Naaguna waan sin naandi ina ga ra maainung naandi xuna watang ma naagu vazei

naandi adu a flangan ka nimniman ka. Ga zop famaam amun bulumagau rapti varaxai wana amun bulumagau vaaxur ina di walak daxa ma amun saan faakdul xa nimniman faanong. Naandi dina wat pana a flangan iwana vaamaxuzang.’

⁵ Singsaxai aubina ina naa ra maainung naandi xuna watang kawit di langar. Di raalil wana amun faamuzazang sin naandi. A xazak ka waan la uma zina ma xazak ka wa vaamuzas kuna kaakaai aaxana. ⁶ Ma azanon di zaraak amun iaana kilaaiang sin a xalxaal ma di wit naandi ma di zop famaam naandi. ⁷ A xalxaal angkanaan ka mangat mase ma xa kling ubina dauran sina ma di zop famaam ubina ina di ra zop famaam palau amun iaana kilaaiang sina ma xa vaif a bina zin naandi.

⁸ Ka vazei xaarik amun iaana kilaaiang sina naako, ‘A flangan iwana vaamaxuzang ka nimniman faanong. Singsaxai naandi ina ga ra maainung naandi xuna watang, a matmalabuk sin naandi xa vatangin adu xawit nat faraxas naandi dina iziar wana a flangan. ⁹ Naaguna waan lamun nguza lan ka varazuai ma aubina vaakdul ina naagu vasuin naandi, naagu maainung naandi dina wat iriat pana flangan iwana vaamaxuzang.’ ¹⁰ Malasing ma amun iaana kilaaiang di waan lamun nguza lan ka varazuai ma di viring fatu aubina vaakdul ina naadi vasuin. Aubina raksaat ma aubina daxa zaait, ma a vaal angkanaan ka bas pana amun topuran.

¹¹ Singsaxai araan a xalxaal xa albis kuna raaminang amun topuran sina, xa raamin aza rapti xawit na valaak a marapi xat faraxas kuna iziarang pana a flangan iwana vaamaxuzang. ¹² Ma xa iaari zina naako, ‘Paluaak, gu albis malasing faa iriat pana xawit gu mamaaus pana amun marapi xat faraxas pana iziarang pana flangan iwana vaamaxuzang.’ Singsaxai a rapti xawit na dador.

¹³ Ma a xalxaal xa vazei amun iaana kilaaiang naako, ‘Naagu pis fating uru mitna ma uru xaakna ma naagu psin fatukbilok naan ku lamaskana bungsuzuk, a non aubina di rataangis ma dit karaat alvana naandi.’”

¹⁴ Ma Iesu xa vanong a dorang sina malasing kari, “Nakmai xat maainung aubina xa varas kuna watang, singsaxai xai kalin luk be aubina xawit faras.”

A Iaariang Pana Matmalabuk Iwana Wulang A Taakis

(Mk 12:13-17, Lk 20:20-26)

¹⁵ Mur amun Faarasi di waan ma di pis a dorang adu dina vaxabebeu Iesu wana azanon dorang kuna dina vakor naan. ¹⁶ Di kling ubina varaviraai zin naandi ma ubina zin Erot di waan sin Iesu ma di piaat sina malasing kari, “Maravas, maadi rexaas adu nua a rapti gu tak. Gut firai aubina wana matmalabuk sin Nakmai wana dorang faaratunaan. Ma xawit gut maraaut pana axazak ina xa rauxin aiza laba. Gui piaat a dorang azaxai zin aubina vaakdul, naapalaau naandi di rauxin aiza laba o naandi xawit ta iza. ¹⁷ Gu naxaam aze, fazei maam, ka tak pana dina wul a taakis ka waan sin Siza o xawit?”

¹⁸ Singsaxai Iesu xa rexaas mase wana ainaxamang taksaat sin naandi, malasing ma xa vazei naandi naako, “Nim aubina ina xawit naagut falos a dorang sinim. Kunaze naagu saxot naaguna vaxabebeu nia? ¹⁹ Naaguna vatangin ta kaakaai zurugu ina di wulwul a taakis pana.” Ma di zuruk fawat a kaakaai denaarias sina. ²⁰ Ma xa iaari zin naandi naako, “A waroka nis kari ma a fararang kari wana nis?”

²¹ Ma di xis naan malasing kari, “Zin Siza.”

Ma xa vazei naandi naako, “Aze razaan sin Siza, naagu lis sin Siza, ma aze razaan sin Nakmai, naagu lis sin Nakmai.”

²² Araan di langarin, di raknar mase ma di waan fataling naan.

A Iaariang Iwana Maxuzang La Raan Iwana Ramaraat Puliang Pana Maatang

(Mk 12:18-27, Lk 20:27-40)

²³ La raan angkanaan nanga, amun Saadusi di waan sin Iesu varaxai wana aza iaariang. Di ipiaat adu xawit a ramaraat puliang pana maatang. ²⁴ Ma di piaat malasing kari, “Maravas, Moses ka ra varaar adu, tamon a rapti xa maat fataling taak sina, ma xawit di raxunalik iaa, daasna xana zaxot a raksiziar zina

ma xana vabalos a funalik aaxan daasna ina xa maat. ²⁵ Ka rauxin amun fandaas ka wizik urua xari lawalaua maam. A ruaan ka maxus ma xa maat fataling taak sina ma xawit ta nalik sin nandiaa. Ma a varuaiang daasna xa maxus kaarik a ravin angkanaan. ²⁶ Ka malasing saait be xanaan pana varuaiang daasna ma a varulang. Ma naandi vaakdul xa wizik urua di maxus sina ma di maat. ²⁷ Ma mur a ravin saait ka maat. ²⁸ La raan a ramaraat puliang, a ravin angkanaan, mase taak sinis sin naandi? Avuna naandi vaakdul xa wizik urua amun fandaas di maxus sina.”

²⁹ Ma Iesu xa vazei naandi naako, “Ainaxamang sinim kawit na tak, panaze xawit naagu rexaazin a dorang lamaskana Baar Xoxok o a dikdikang sin Nakmai. ³⁰ La raan a ramaraat puliang, aubina dina wen maxus ka, dina malasing amun aangelo inikula la lia. ³¹ Naagu ipiaat adu amun maat dina wen tamaraat puli. Malasing faa, xawit nanga naagu vakot a dorang ina Nakmai xa ra vazei nim pana? Naan ka piaat naako, ³² ‘Nia Nakmai zin Aabaraam ma Nakmai zin Aaisaak ma Nakmai zin Jekop.’ *(Zax 3:6)*

Nakmai xawit Nakmai zin amun maat. Kawit. Naan Nakmai zin aubina di roro.”

³³ Araan amala aubina di langarin, di raknar mase wana varaviraaiang sina.

Uru Lus Ina Di Laaup Iaa Mase
(Mk 12:28-31, Lk 10:25-28)

³⁴ Araan amun Faarasi di langar adu Iesu xa waramin amun Saadusi wana dadorang, di wat faraxai lapaarana. ³⁵ Ma axazak sin naandi, naan axazak ka mazam pana amun Lus sin Moses, ka lalaaman-gaain Iesu wana iaariang malasing kari, ³⁶ “Maravas, aze ra lus ka laaup lamaskana amun Lus faakdul zin Moses?”

³⁷ Ma Iesu xa xis naan naako, “Naaguna sasaxot a Piran Nakmai zinim pana maska vaakdul zinim ma wana a laklagai vaakdul zinim ma wana a inaxamang faakdul zinim.” *(Lus 6:5)*

³⁸ A lus angkanaan ka varumara ma xa laaup mase. ³⁹ Ma a varuaiang a lus ka malasing a lus angkanaan. Ka piaat malasing kari, ‘Guna sasaxot a waliaanum

malasing be gu sasaxot nua nanga.’ (Liv 19:18)

⁴⁰ Amun Lus sin Moses faraxai wana amun baar vaakdul zin amun profet di irur laaxur be wana uru lus angkanaan.”

A Mesaaia Xari Naata Nis
(Mk 12:35-37, Lk 20:41-44)

⁴¹ Araan amun Faarasi di iziar nanga varaxai wana naan inaan, Iesu xa iaari zin naandi naako, ⁴² “Naagu naxaam malasing faa wana a Mesaaia? Naan mase naata nis?”

Di xis naan malasing kari, “Naan a natnaat sin Dewit.”

⁴³ Ma Iesu xa piaat sin naandi naako, “Tamon malasing kanaan, kunaze Dewit ka vakilaan a Mesaaia wana ‘a Piran’ araan a Laklagaai a Raabu xa sfaar naan? Avuna Dewit ka ra piaat naako,

⁴⁴ ‘A Piran Nakmai xa piaat sin a Piran surugu naako,

“Siar la mit sazaxa zurugu, xa ruaas a raan gana rasin amun purua zunum lawaana uru xaakum.” (Saam 110:1)

⁴⁵ Dewit ka vakilaan a Mesaaia wana ‘a Piran.’ Tamon malasing kanaan, malasing faa naan a natnaat sin Dewit?” ⁴⁶ Kawit taxazak kat faraxas kana piaat ta dorang kuna xizang naan. Ka varumara la raan angkanaan, kawit ka taxazak na iaari zina xaarik pana ta iaariang.

23

Iesu Xa Vadawaar Amun Paamua
(Mk 12:38-40, Lk 11:39-52, 20:45-47)

¹ Naanaan Iesu xa vazei amun mala aubina varaxai wana ubina varaviraai zina naako, ² “Amun maravas iwana amun Lus sin Moses ma amun Faarasi di zুরুk a kiana Moses pana viraiiang aubina wana lus. ³ Malasing ma nim naaguna valos a dorang faakdul zin naandi ma naaguna giu amun saan faakdul ina naadi piaat sinim. Sing saxai tuaa naagu valos amun matmal-abuk sin naandi, wanaze naandi nanga

xawit dit falos amun saan ina naadi ipiaat. ⁴ Naandi di ipis amun maravanang la xalxalana aubina, singsaxai naandi nanga xawit di saxot dina raxut ta klusmit kuna vawaalang naandi xuna vazaakang.

⁵ Amun Faarasi di gigi amun saan faakdul xuna aubina dina raamin. Araan naandi di giu akaana bogis kuna rasinang azanon dorang mumut ila Baar Xoxok,* dina giu zin naandi xana lapuk pana zin aubina vaakdul. Ma araan di pis a iaarus la zuva amun marapi zin naandi, xana baraaf pana zin aubina vaakdul.** ⁶ Ma di sasaxot amun kin siziarang sin ubina laba wana amun flangan ma di sasaxot saait dina iziar wana amun kin siziarang sin ubina laba lamaskana amun faal a maain-ungang sin amun Judaa. ⁷ Di sasaxot adu aubina dina lis a varanopang pana naandi lamun non iwana balas fatuiang ma dina vakilaan naandi Raabi.*

⁸ Sing saxai nim, tuaa dina vakilaan nim Raabi wanaze azaxai be naan a Maravas sinim ma nim faakdul amun fandaas. ⁹ Ma tuaa naagu vakilaan taxazak iriat la pira angkari damana nim panaze axazak be azaxai naan Damana nim ina xa iziar la lia. ¹⁰ Ma tuaa dina vakilaan nim adu nim amun maravas panaze azaxai be naan a Maravas sinim, naan a Mesaaia. ¹¹ Axazak ka laaup lawalaua nim, kana vamumut naan nanga ma xana balas a iaana kilaiiang sinim. ¹² Avuna axazak kat falaup naan nanga, Nakmai xana vamumut naan ma axazak kat famumut naan nanga, Nakmai xana valaup naan.

¹³⁻¹⁴ Kana raksaat mase zinim amun maravas iwana amun Lus sin Moses ma amun Faarasi, nim aubina xawit naagut falos a dorang sinim. Naagui ruxol aubina xuna tuaa dina albis la bikabar ila lia. Nim

22:40 Lk 10:25-28 **23:5** Mt 6:1, Vaak 15:38 * **23:5** Amun Judaa di varaar azanon pop iwana dorang ila Baar Xoxok ma di ratasin lamaskana a kaana bogis mumut ma naadi pis la nona naandi ma la mit kais sin naandi (Lus 6:8).
** **23:5** Di ipis a iaarus la zuva amun marapi malasing a vaakilanang pana amun Lus sin Moses (Vaak 15:38-41).
* **23:7** A waaling in Grik kari adu Mono. Aubina dit fakilaan kuna varanopang pana amun maravas. **23:11** Mt 20:26-27, Mk 9:35, 10:43-44, Lk 22:26 **23:12** Lk 14:11, 18:14

nanga xawit naagu albis ma naagu ruxol zaait aubina ina di saxot dina albis.*

¹⁵ Kana raksaat mase wana nim amun maravas iwana amun Lus sin Moses ma amun Faarasi, nim aubina xawit naagut falos a dorang sinim. Naagu zazangas farawuk lamun non taas ma lamun non ila pira angkari xuna urivang taxazak kuna lozang awat matmalabuk sinim. Ma araan naan kat falos amun matmalabuk sinim, naagut fabalos naan kuna amun matmalabuk sina xana raksaat marazaat mase wana zinim ma naan kana vazaak adi maazikang laba malasing nim lamaskana a bina iwana adi xaiaf kawit nai maat.

¹⁶ Kana raksaat mase wana nim amun paamua ina naagu malasing amun marawif, naagut fatangin a lan sin aubina malasing faa? Avuna naagui piaat malasing kari, 'Tamon taxazak ka xalxal wana a vaal xoxok, a xalxalang sina xa zaan palaau be singsaxai tamon axazak ka xalxal wana a goul ina xa iziar la vaal xoxok, naan kana waambazof a xalxalang sina.' ¹⁷ Nim amun tabanat, naagu malasing amun marawif. Aze razaan ka laaup lamarana Nakmai: a goul xa laaup o a vaal xoxok ina xat faxoxok a goul lamarana Nakmai? ¹⁸ Naagui piaat saait malasing kari, 'Tamon axazak ka xalxal wana a aalta, a xalxalang sina xa zaan palaau be, singsaxai tamon ka xalxal wana a talazang laaxur wana aalta, naan kana waambazof a xalxalang sina.' ¹⁹ Naagu malasing amun marawif! Aze ra zaxai zin nandiaa xa laaup lamarana Nakmai: a talazang o a aalta ina xat faxoxok a talazang lamarana Nakmai? ²⁰ Malasing ma tamon axazak ka xalxal wana a aalta, naan ka xalxal zaait pana amun talazang faakdul laaxur wana aalta. ²¹ Ma tamon axazak ka xalxal wana a vaal xoxok, naan ka xalxal zaait pana Nakmai ina xa iziar inaan. ²² Ma tamon axazak ka xalxal wana a lia, naan ka xalxal zaait pana akin izi xalxaalang sin Nakmai ma wana Nakmai ina xa iziar wana.

²³ Kana raksaat mase wana nim amun maravas iwana amun Lus sin Moses ma amun Faarasi, nim aubina xawit naagut falos a dorang sinim. Naagui talas sin Nakmai wana a ngabuk azaxai iwana amun ngabuk ka zangaafllu iwana amun paxana kaana iaai ila uma xat famikuf a vanganang, malasing a mint ma a dil ma a kumin. Singsaxai xawit naagut falos amun faraviraaiang iwana amun lus ina di laaup pana amun lus angkanaan, malasing a matmalabuk iwana klis fatokang aubina ma a matmalabuk iwana varamaaluvang ma a matmalabuk iwana giu valozang amun dorang sinim nanga. Naaguna giu vatfaraxazin amun faraviraaiang iwana amun lus angkanaan, ma tuua naagu naxambain a kaana lus mumut lamaskana amun Lus sin Moses. ²⁴ Nim naagu malasing amun marawif, naagut fatangin a lan sin aubina malasing faa? Naagui gut mase xuna valozang a kaana lus mumut malasing axazak ina xai daring a ngit lamaskana a win daanim naana imin ma naai gut kuna waapizinang, singsaxai xawit naagu valos amun non laba lamaskana lus malasing axazak angkanaan kawit na raamin adi kaamel lamaskana a daanim ma naa imin ma naa xanom fakdul.

²⁵ Kana raksaat mase wana nim amun maravas iwana amun Lus sin Moses ma amun Faarasi, nim aubina xawit naagut falos a dorang sinim. Naagu zuksuk fatalamin a tora amun pin imiminang ma amun pin favanganang, singsaxai a maskana naandi xa bas pana amun saan ka mitikaai naagu zuzuruk pana matmalabuk iwana lamaiang ma a matmalabuk iwana valozang be a sasaxotang sinim nanga. ²⁶ Amun Faarasi, naagu marawif! Naaguna tabung suk fatalamin kalaak a maskana amun pin imiminang ma amun pin favanganang ma mur laxo lamanar zaait kana ninis.

²⁷ Kana raksaat mase wana nim amun maravas iwana amun Lus sin Moses ma amun Faarasi, nim aubina xawit naagut fa-

* **23:13-14** Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: Kana raksaat mase zinim amun maravas iwana amun Lus sin Moses ma amun Faarasi, nim aubina xawit naagut falos a dorang sinim. Naagut fagit amun taksiziar ma naagut paxaar luk amun lulugaan faakdul zin naandi, ma naagut fakilaan amun maainungang baraaaf kuna aubina dina raamin nim. Malasing ma naaguna vazaak a maazikang laba nanga wana azanon la raan aikilizang. **23:22** Aais 66:1, Mt 5:34 **23:23** Liv 27:30 **23:27** Giu 23:3

los a dorang sinim. Naagu malasing amun baaul a maat ina di zaaf faxufkuf pana a waraxa ma di marmari daxa lu lamanar. Singsaxai a maskana naandi xa bas pana ruaana maat ma amun saan faakdul ina xa mitikaai. ²⁸ Malasing bani zaait pana nim, lamanar naagu raamaai malasing naagu tak mase lamarana aubina, singsaxai a maskana nim ka bas pana matmalabuk iwana piaatang amun dorang singsaxai xawit naagut falos ma wana amun matmalabuk taksaat.

²⁹ Kana raksaat mase wana nim, amun maravas iwana amun Lus sin Moses ma amun Faarasi, nim aubina xawit naagut falos a dorang sinim. Naagut farur a waata iza wana amun baaul a maat sin amun profet ma naagut famamaus amun luka maat sin aubina di tak. ³⁰ Ma naagu ipiaat sinim malasing kari, "Tamon dia di lekiziar la raan sin amun kulmua zin dia, dina wen fawaal naandi wana zop famaatang amun profet." ³¹ Singsaxai naari naagu pitfiaat nim nanga adu nim amun duxuna naandi ina di ra zop famaata palau amun profet. ³² Lawaxas, naagu waan ma naagu vanong fakdul amun matmalabuk taksaat ina amun kulmua zinim di ra varumara.

³³ Nim amun sizi! Nim a funalik sin amun sizi di ikarat! Malasing faa, xat faraxas naaguna valaau ziaana aikilizang kuna valiuang a bina iwana adi xaiaf kawit nai maat? ³⁴ Malasing ma naagu langar. Gana kling fawat amun profet ma ubina mazam ma amun maravas inaan sinim. Naaguna zop famaata azanon sin naandi ma azanon naaguna tukfating naandi laaxur wana robuxul. Ma azanon naaguna kmis naandi lamaskana amun faal a maainungang sinim ma naaguna vut pizin naandi ma dina valaau waan laza bina xu laza bina. ³⁵ Malasing ma naaguna zuruk a vaamaazikang sin aubina vaakdul ina di ra zop famaata palau aubina di tak laaxur wana a pira angkari, di varumarain pana Aabel, ma xa uzaa tuaas pana Zekaria di zop famaata naan, naan naata Berekia, ina naagu ra zop famaata lawalaua vaal xoxok ma a aalta. ³⁶ Ga piaata faratunaan sinim, a wulwulang taksaat

iwana amun matmalabuk taksaat faakdul angkanaan kana balas sin a watkul angkari i taning."

Iesu Xa Maluf Jerusalem

(Lk 13:34-35)

³⁷ Ma Iesu xa piaata kaarik naako, "Amun Jerusalem, amun Jerusalem, naagu zopsop famaata amun profet ma naagui tukfamaata naandi ina Nakmai xa ra kling fawat naandi zinim. Faavaras faanong, gat naxaam adu gana zaxot fatuin nim malasing a uraa ravin kat fatu a funalik sina xula waana bibina. Singsaxai xawit naagu saxot nia gana xatkatong nim. ³⁸ Naagu langar! Nakmai xana vataling a bina zinim ma xana bingil. ³⁹ Ga vazei nim, naaguna wen taamin kaarik nia, xa ruaas la raan naaguna piaata malasing kari, 'Naan ina xa wat pana aizina a Piran, Nakmai xa ra lis a daxaiang sina.'" *(Saam 118:26)*

24

Amun Faakilanang Iwana Amun Taan Iwana Vaanongang

(Mk 13:1-13, Lk 21:5-19)

¹ Araan Iesu xa vataling a rabaraau ila vaal xoxok ma xa zangas ku lamanar, ubina varaviraai zina di wat sina xuna dina vatangin azanon faal ila vaal xoxok di rur lapaarana. ² Ka piaata sin naandi naako, "Naagu raamin amun saan faakdul angkari, aan? Ga vazei varatunaan nim, kawit ta vaat azaxai xana imaal laaxur wana axazak, amun purua dina wul psin ku waanaburut."

³ Iesu xa waan ma xa iziar la Waatawut Olif, ma ubina varaviraai zina zingbe di wat sina ma di piaata malasing kari, "Fazei maam, lasang amun saan faakdul angkanaan kana balas? Ma aze ra wat faakilanang kana balas kuna xana vatiadaai maam pana a uli watang sunum ma a vaanongang iwana a pira angkari?"

⁴ Ma Iesu xa xis naandi naako, "Naagu naknakaai, taulaan taxazak kana vagit nim. ⁵ Avuna amala dina wat dina vaagit pana vakilaanang aizinugu ma dina piaata malasing kari, 'Nia a Mesaai,' ma dina vagit aubina xa varas. ⁶ Naaguna langarin

a ling amun faropang lapuk ma amun fingaaiang pana varopang, singsaxai tuua naagu maraaut. Awat saan malasing kanaan kana balas faaratunaan singsaxai a vaanongang iwana a raan kawit nanga. ⁷ Ma aza gaapman kana varop faraxai wana aza gaapman tawarak ma aza xalx-aal xana varop faraxai wana aza xalx-aal rawarak. Ma amun zong ma amun maraulia dina balas lamun non farawuk. ⁸ Amun saan angkari xana malasing a varumara-ang a maazikang ina a ravin kana tabung kazanin araan naako xana luk a popo.

⁹ Mur aubina dina lis pizin nim kuna dina vamazik nim ma dina zop famaam nim ma amun kaantri vaakdul dina maska rak-saat pana nim, a vuvuna wana aizinugu. ¹⁰ La raan angkanaan, amala ina di inaxam paazaai wana nia, a inaxam paazaaiang sin naandi xana zu ma dina maska rak-saat pana naandi zaksaxai ma dina ngut-lis naandi la mit amun purua. ¹¹ Amun profet faagit ka varas saait dina balas ma dina vagit aubina xa varas. ¹² A matmal-abuk taksaat kanat laba uzaa, malasing ma aubina xa varas dinat luaa psin a matmal-abuk iwana sasaxotang azanon tawarak. ¹³ Singsaxai axazak ina xa irur dikdik ka ruaas pana vaanongang, Nakmai xana za-xot faulin naan. ¹⁴ Ma dina fazei wana Dorang Daxa angkari iwana a bikabar, la pira vaakdul angkari malasing a dor vaamar-avazang ka waan sin aubina iwana amun linga bina vaakdul, ma mur a vaanongang iwana amun taan kana balas.”

A Fanaauang Pana Azaan Ka Mitikaai Adu Xana Balas
(Mk 13:14-23, Lk 21:20-24)

¹⁵ Iesu xa piaat kaarik naako, “Naaguna raamin azaan ka mitikaai xana rur lamaskana vaal xoxok. Kana vamitikaai amun non kuna xawit nat faraxas tax-azak kana iziar inaan. Azaan angkari ina profet Daaniel xa ra dador wana.* Ax-azak ka vakot a dorang kari xana mazaam aknaasna. ¹⁶ Ma la notaan angkanaan, naandi ina di iziar Judia, dina valaau xu lamun paatawut. ¹⁷ Axazak ka irur laaxur la waata vaal zina, araan ka kabal xuna

valaauang, tuua xana albis kuna zuruk fatukbilokang amun lulugaan sina. ¹⁸ Ma axazak ka iziar la uma, tuua xana uli xula vaal xuna zurukang a marapi baraaf sina.

¹⁹ Ma la raan angkanaan, kana raksaat mase wana a furavin ina di buxut ma a furavin di vaazus. ²⁰ Naaguna maainung kuna a raan angkanaan iwana valaauang kana wen balas lamun flan iwana milaatus o la raan a Saabat. ²¹ Avuna la raan angkanaan kana rauxin adi mara-vanang laba mase. Mumua pis araan a pira xa vaaxur nanga ma xa ruaas tan-ing, kawit awat maravanang malasing kanaan ka ra balas. Ma mur zaait kana wen tauxin ta wat maravanang malasing kanaan kana balas. ²² Tamon Nakmai xana wen kip fabut amun taan angkanaan iwana maravanang, kawit taxazak kana roro. Singsaxai naana kip fabut panaze naan ka inaxam pana aubina ina naa kalin naandi. ²³ La notaan angkanaan tamon axazak ka piaat sinim naako, ‘Taamin, a Mesaaia xari,’ o ‘A Mesaaia xa paa,’ tuua naagu inaxam paazaai wana dorang sina. ²⁴ Avuna azanon dina balas ma dina vaagit malasing kari, ‘Nia a Mesaaia.’ Ma azanon dina balas ma dina vaagit malasing kari, ‘Nia a profet sin Nakmai.’ Ma dina vabalos amun faakilanang laba ma amun faaxox-ovang. Ma tamon kat faraxas, dina vagit saait naandi ina Nakmai xa ra kalin adu naandi aaxana vaatak. ²⁵ Naagu langar, ga vazei vanong nim paamua wana amun saan kana balas.

²⁶ Malasing ma tamon taxazak kana vazei nim naako, ‘A Mesaaia xa kula la non bingil,’ tuua naagu waan la non angkanaan. O tamon taxazak ka vazei nim naako, ‘Naan kari lamaskana vaal,’ tuua naagu inaxam paazaai wana dorang kanaan. ²⁷ Avuna auli watang sin Naata Rapti, xana malasing a wilak kat pilwilak la non a iaas kai laak pana ma aubina dina rataamin la non a iaas kai si wana. ²⁸ A non ina a maat ka itate wana, la non angkanaan amun kor dina wat fatu wana.”

A Uli Watang Sin Naata Rapti
(Mk 13:24-27, Lk 21:25-28)

²⁹ Iesu xa pfaat kaarik naako, “Fazaau mase lamuraana amun maravanang ila-
mun taan angkanaan,

‘a iaas kana suk,
ma a flan kana wen ilap,
amun patpada dina zu wat paanaburut,
ma amun saan faakdul nana mof kana
valvaaliang.’ (Aais 13:10, 34:4)

³⁰ La notaan angkanaan, a vaakilanang
sin Naata Rapti xana balas la ambara ma
aubina ilamun linga bina vaakdul la pira
angkari dina raamin Naata Rapti xana wat
pana ambara i nana mof, faraxai wana a
dikdikang ma adi wilaakna. Ma naandi
dina raangis maskalus. ³¹ Ma a raavuru
xana raangis lapuk mase, ma naan kana
kling amun aangelo zina ma dina za-
xot fatu aubina vaakdul ina naa ra kalin
fanong adu naandi aaxana vaatak. Amun
aangelo dina zaxot fatu naandi lamun
non faakdul wana amun marana maaliu
urulavaat ila pira angkari ma lamun non
faakdul i nana mof.”

A Varaviraaiiang Pana A Iaai A Fik
(Mk 13:28-31, Lk 21:29-33)

³² Ma Iesu xa pfaat kaarik naako, “Naa-
guna zuruk a varaviraaiiang pana a iaai
a fik. Araan amun baurivi di balas ma
di rasin amun paxana naandi, naagu rexa-
as adu araan a maariaas ka vaasilik
ka. ³³ Malasing saait bani, araan naagu
raamin amun saan faakdul angkari xa
balas faanong, naagu rexaas adu a raan
sina xa vaasilik ka, lamarana mara. ³⁴ Ga
vazei varatunaan nim, a watkul angkari
xana wen maat nanga xa ruaas amun saan
faakdul angkari xana balas. ³⁵ A lia ma
a pira angkari xana milung, singsaxai a
dorang surugu xana wen milung.”

*Kawit Taxazak Na Rexaazin A Raan Iesu
Xana Uli Wat*
(Mk 13:32-37, Lk 17:26-30,34-36)

³⁶ Ma Iesu xa pfaat kaarik naako, “Kawit
taxazak na rexaas pana a raan angkanaan
o a aua angkanaan kana balas, amun aan-
gelo ila lia zaait kawit di rexaas, ma Naatna
zaait kawit na rexaas, singsaxai Damana
zingbe, xa rexaas. ³⁷ Ka malasing bani

lamaskana amun taan sin Noaa, malasing
saait bani la raan Naata Rapti xana balas.
³⁸ Lamaskana amun taan paamua wana
adi ulim, aubina di vavangan ma di im-
imin ma dit maxus, ma ubina di lis amun
nativa naandi zin azanon kuna maxuzang,
ka ruaas la raan Noaa xa albis lamaskana
a sip sina. ³⁹ Aubina xawit di rexaas aze
razaan kana balas ka ruaas adi ulim ka
balas ma xa vazaak pizin fakdul naandi.
Kana balas malasing kanaan la raan Naata
Rapti xana balas. ⁴⁰ La notaan angkanaan
uru rapti dina vaamuzas iaa la uma, azaxai
dina zaxot pizin naan, ma axazak dina
luaa naan. ⁴¹ Uru ravin dinat maios iaa
amun wit kuna flaaau, azaxai dina zaxot
pizin ma axazak dina luaa naan.

⁴² Malasing ma naaguna naknakaai,
wanaze xawit naagu rexaas aze ra raan
a Piran sinim kana balas. ⁴³ Singsaxai
naaguna maravas pana azaan angkari,
tamon damana vaal xa ra lek texaas aze
ra raan labung a vinaau xana wat, naan
ka lek izi naknakaai, ma xana wen luaa
a vinaau angkanaan kana taar a vaal ma
xana albis lamaskana. ⁴⁴ Malasing ma nim
saait naaguna nimniman, panaze Naata
Rapti xana wat pana a raan nim kawit
naagu naxaam naan kana wat.”

*A Dorang Lalaamangaai Wana A Iaana
Kilaaiang Daxa Ma Iaana Kilaaiang Tak-
saat*
(Lk 12:42-46)

⁴⁵ Ma Iesu xa pfaat kaarik naako, “Nis a
iaana kilaaiang kat falos a dorang sina ma
xa mazam? A mono xai kalin awat iaana
kilaaiang kari xuna xana xatkatong amun
iaana kilaaiang sina xuna xana talazin a
vanganang sin naandi la raan iwana zu-
rukang a vanganang. ⁴⁶ Kana daxa wana
a iaana kilaaiang kanaan araan a mono
zina xa uli wat ma xa tangin naan kai giu
vatfaraxazin a vaamuzazang sina. ⁴⁷ Ga
vazei varatunaan nim, a mono xana kalin
naan kana xatkatong amun lulugaan faak-
dul zina. ⁴⁸ Singsaxai tamon naan a iaana
kilaaiang taksaat, ma xa naxaam la inaxa-
mang sina nanga naako, ‘A mono zurugu
xana wen puli wat fazaau,’ ⁴⁹ ma xana
ramaraat ma xana zop amun paliaana,

amun iaana kilaaiang, ma xa wa vavangan ma xa imimin faraxai wana ubina di imimin. ⁵⁰ Ma a mono zina xana wat balas la raan naan kawit na naxaam adu a mono xana wat balas pana. ⁵¹ A mono xana ftuk famimidi naan ma xana rasin naan faraxai wana aubina ina xawit dit falos a dorang sin naandi, inaan la non iwana rataangizang ma xaraatang alva.”

25

A Dorang Lalaamangaai Wana Amun Takfaaxur Di Zangaafu

¹ Iesu xa piaat kaarik naako, “La raan angkanaan a bikabar ila lia xana malasing a fingaaiang pana amun takfaaxur xa zangaafu ina di zuruk amun laam sin naandi ma di waan kuna ruzuaaiang a rapti xana maxus. ² Naandi xa watmit di rabanat ma xa watmit di rauxin a mazamang daxa. ³ Naandi di rabanat di zuruk amun laam sin naandi singsaxai xawit di zuruk ta mis wel varaxai zaait pana. ⁴ Naandi di rauxin a mazamang daxa di suruk wel varaxai zaait. ⁵ A rapti ina xana maxus, kawit na wat fazaaus, malasing ma a marana amun takfaaxur angkanaan ka zangaafu, xa maravan ma di wa milaaif.

⁶ La xuxuna suk di langarin a ling a xazak ka viraai malasing kari, ‘A rapti xana maxus kari xa balas! Naagu wat ma naagu ruzuaai naan.’

⁷ Ma amun takfaaxur angkanaan di ravaangun ma di nimnimanin amun laam sin naandi. ⁸ Ma naandi di rabanat di piaat sin naandi di rauxin a mazamang daxa malasing kari, ‘Naagu ralaas maam pana tazanon wel zinim panaze amun laam simaam dina samura maat.’

⁹ Singsaxai naandi di rauxin a mazamang daxa, di xis naandi malasing kari, ‘Kawit. A wel angkari xawit nat faraxas pana dia vaakdul. Naaguna waan la non dit faangurin a wel wana ma naaguna wul a wel aaxanim faatak.’

¹⁰ Singsaxai araan naandi angkanaan ka watmit di rabanat di waan faanong kuna wulang a wel, a rapti xana maxus ka balas. Naandi ina di nimniman, di albis lamaskana vaal varaxai wana naan kuna

vanganang pana a flangan iwana vaamaxuzang. Ma xa baraat a mara.

¹¹ Mur naandi di watmit di rabanat di balas ma di viraai malasing kari, ‘Piran, piran! Kaas a mara wana maam!’

¹² Singsaxai naan ka xis naandi naako, ‘Ga vazei varatunaan nim, ga wetexaazin nim.’

¹³ Malasing ma nim saait naaguna izit nimniman, panaze xawit naagu rexaazin a raan o a aaua a Piran sinim kana balas.”

A Dorang Lalaamangaai Wana A Iaana Kilaaiang Urul

(Lk 19:11-27)

¹⁴ Iesu xa piaat kaarik naako, “A bikabar ila lia xana malasing aza rapti xa nimniman kuna waanang pana a zangazang baraaif. Naan ka viring fawat amun iaana kilaaiang sina ma xa lis amun lulugaan sina zin naandi xuna naadina xatkatong.

¹⁵ Ka vatawaraxin a kaakaai lalozang a mazamang sin naandi zaksaxai. Ka lis a taalen* kaakaai xa watmit sin azaxai, ma a taalen kaakaai urua zin axazak, ma a taalen kaakaai azaxai zin axazak. Ma mur naan ka waan pana zangazang sina.

¹⁶ Fazaaus mase axazak angkaina xa ra zuruk a kaakaai xa watmit, ka waan ma xa vaamuzas pana ma xa vabalos aza watmit.

¹⁷ Ma xa malasing saait pana axazak ina xa zuruk a kaakaai urua. Fazaaus mase naan ka wa vaamuzas pana ma xa vabalos aza urua xaarik. ¹⁸ Singsaxai axazak angkaina xa ra zuruk a kaakaai azaxai, xa wa xaaf a luk lamaskana pira ma xa vun a kaakaai zin a mono zina.

¹⁹ Lamuraana a notaan baraaif, a mono zin nandiaal xa uli wat ma xa saxot kana waafatok a dorang faraxai wana nandiaal wana a kaakaai zina. ²⁰ Axazak ina xa ra zuruk a taalen kaakaai xa watmit, ka wat sin a mono zina varaxai wana aza watmit kaarik, ma xa vazei naan naako, ‘Dipiran, gu ra lis a taalen kaakaai xa watmit ma ga vaamuzas pana. Taamin aza watmit kari ga vabalos.’

²¹ Ma a mono zina xa xis naan naako, ‘Ka daxa marazaat mase. Nua a iaana kilaaiang daxa. Gut falos a dorang sunum. Gu ra xatkatong fatalamin a kaana zaan

25:1 Lk 12:35 **25:11** Lk 13:25 **25:14** Lk 19:11-27
wizik saaxa amun kaakaai denaarias.

* **25:15** A taalen azaxai xat faraxas pana a tausan ka

mumut. Malasing ma ga saxot gana rasin nua a waamua xuna guna xatkatong amun saan ka varas. Laawus ma dina nanam faraxai iaa.'

²² Ma naan ina xa ra zuruk a taalen kaakaai urua xa wat sin a mono zina ma xa vazei naan naako, 'Dipiran, gu ra lis a taalen kaakaai urua. Taamin, aza urua xari ga vabalos.'

²³ Ma a mono zina xa xis naan naako, 'Ka daxa marazaat mase. Nua a iaana kilaiiang daxa. Gut falos a dorang sunum. Gu ra xatkatong fatalamin a kaana zaan mumut. Malasing ma ga saxot gana rasin nua a waamua xuna guna xatkatong amun saan ka varas. Laawus ma dina nanam faraxai iaa.'

²⁴ Mur naan ina xa ra zuruk a taalen kaakaai azaxai xa wat sin a mono zina ma xa vazei naan naako, 'Dipiran, ga rexaas adu nua a rapti xawit taxazak kat faraxas kana plaas a waarum. Gut laflaaf a vanganang lamun uma azanon tawarak di ra vazuu ma gu iot turin amun fnuaai lamun non ina azanon tawarak di ra xalawirin amun kala wana. ²⁵ Malasing ma ga maraaut ma ga wa vun a kaakaai zunum lamaskana a pira. Taamin, naan a kaakaai zunum kari.'

²⁶ Ma a mono zina xa xis naan naako, 'Nua a iaana kilaiiang taksaat. Gut malumbaai. Gu piaat adu gu rexaas nia gat laflaaf lamun uma azanon tawarak di ra vazuu ma gu iot turin amun fnuaai lamun non ina azanon tawarak di ra xalawirin amun kala wana. ²⁷ Tamon malasing kanaan, gu lek sivaar a kaakaai zurugu lamaskana adi vaal a kaakaai xuna araan gana uli wat, ga lek suruk faulin faraxai wana azanon kaakaai xaarik laaxur wana.'

²⁸ Ma a mono xa vazei amun iaana kilaiiang sina naako, 'Naagu zuruk a kaakaai ziaana ma naagu lis sin axazak angkaina xa rauxin ka zangaafu. ²⁹ Avuna aubina vaakdul ina di rauxin fanong, dina lis azanon kaarik sin naandi, xuna naandi dina rauxin kana bas pakluaai. Singsaxai axazak ina xawit na rauxin, naapalaau xa rauxin be xawit faras, dina zuruk pizin siaana. ³⁰ Ma a iaana kilaiiang taksaat angkanaan, naagu psin fatukbilok naan ku

lamanar la bungszuk. La non angkanaan dina rataangis ma dinat karaat alvana naandi.'"

Amun Sipsip Ma Amun Meme

³¹ Iesu xa piaat kaarik naako, "Araan Naata Rapti xana uli wat faraxai wana adi marmari daxaiiang sina ma varaxai wana amun aangelo vaakdul, naan kana iziar la kin izi xalxaalang sina lamaskana adi marmari daxaiiang. ³² Amun lemlem aubina vaakdul dina balas fatu lamarana ma xana vatawaraxin aubina wana a lemlem urua malasing a rapti xa rataamaai xaaul wana amun sipsip, kai iot parok amun sipsip siaana amun meme. ³³ Naan kana rasin amun sipsip la mit sazaxa zina ma amun meme la mit kais sina.

³⁴ Ma a Xalxaal xana vazei naandi angkanaan la mit sazaxa zina naako, 'Naagu wat, nim aubina ina a daxaiiang sin Maagu xa iziar wana nim. Naaguna raumana a xalxalang ina Nakmai xa ra xalxal wana aaxa nim, naan a bikabar ina Nakmai xa ra nimmimanin tasin aaxa nim mumua pis araan naan ka ra vaziaar a pira angkari. ³⁵ Avuna ga ra lagaai ma naagu ralaas nia wana vanganang, ga ra maaru ma naagu vaimin nia wana daanim, ga ropuran, ma naagu zaxot nia xu lamaskana amun faal zinim. ³⁶ Kawit ga rauxin a marapi ma naagu vamamaus nia, ga ra gias ma naagu ra xatkatong nia, ga ra iziar lamaskana vaal a vaamaazikang, ma naagu wa rutaamin nia.'

³⁷ Ma aubina la mit sazaxa, naandi aubina di tak, dina xis naan malasing kari, 'Piran, lasang maadi raamin nua gu ra lagaai ma maadi ralaas nua wana vanganang, o gu ra maaru ma maadi vaimin nua wana daanim? ³⁸ Ma lasang gu ropuran ma maadi ra zaxot nua xu lamaskana amun faal zimaam, o araan a waan marapi zunum ka xabaar ma maadi vamamaus nua? ³⁹ Aze ra raan maadi raamin nua gu ra gias, o gu ra iziar la vaal a vaamaazikang ma maadi wa rutaamin nua?'

⁴⁰ Ma a Xalxaal xana xis naandi malasing kari, 'Ga vazei varatunaan nim, aze rasaan

naagu ra giu wana azaxai zin amun taatum surugu ina xawit di rauxin aiza laba, naagu giu wana nia.'

⁴¹ Ma xana piaat sin naandi la mit kais sina malasing kari, 'Nim aubina a raksaatang sin Nakmai xa iziar wana nim, naagu waan siaagu, naagu waan lamaskana axaiaf kawit akin faanongang iwana, ina Nakmai xa ra nimnimanin tasin aaxan Saatan ma amun aangelo zina.*

⁴² Avuna ga ra lagaai ma xawit naagu ralaas nia wana tazaar kuna gana iaan, ma ga ra maaru ma xawit naagu vaimin nia wana daanim. ⁴³ Ma ga ropuran ma xawit naagu ra zaxot nia xu la vaal zinim. Ma xawit ga rauxin a marapi ma xawit naagu ra vamamaus nia. Ma ga ra gias ma ga ra iziar la vaal a vaamaazikang ma xawit naagu xatkatong nia.'

⁴⁴ Ma naandi zaait dina xis naan malasing kari, 'Piran, aze ra raan maadi raamin nua gu ra lagaai o gu ra maaru o gu ropuran o a waan marapi zunum ka xabaar o gu ra gias o gu ra iziar la vaal a vaamaazikang, ma xawit maadi vawaal nua?'

⁴⁵ Ma xana xis naandi malasing kari, 'Ga vazei varatunaan nim, aze raraan kawit naagu giu aaxan amun taatum surugu ina xawit di rauxin aiza laba, xawit naagu giu wana nia.'

⁴⁶ Ma naandi angkanaan dina waan lamaskana a vaamaazikang ina xawit akin faanongang iwana, singsaxai naandi di tak dina rauxin a roro tapal."

26

Amun Paamua Di Pis A Dorang Kuna Dina Zop Famaat Iesu

(Mk 14:1-2, Lk 22:1-2, Jn 11:45-53)

¹ Araan Iesu xa piaat fanong amun saan faakdul angkanaan, ka vazei ubina varaviraai zina naako, ² "Naagu rexaas adu a raan urua nanga xa iziar ma mur A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang kana balas. Ma dina lis Naata Rapti la mit amun purua ma dina tukfating naan laaxur wana robuxul."

³ La notaan angkanaan amun pris laba ma amun paamua zin amun Judaa di wat fatu la adi vaal zin a waamua zin amun pris faakdul aizina xanaan Kaailapaas. ⁴ Di pis a dorang kuna dina zaraak funfunin Iesu ma dina zop famaata naan. ⁵ Ma di piaat malasing kari, "Tuua dina giu la raan laba iwana Zangas Fasaalang, taulaan kana rauxin a varamangatang ma varopang lawalau aubina."

A Ravin Ka Vukin A Daanim Milalas Mikuf Pana Iesu

(Mk 14:3-9, Jn 12:1-8)

⁶ Iesu xa iziar la bina Betani, la vaal zin aza rapti aizina xanaan Saaimon ina waamua xa ra rauxin a giazang di vakilaan a tapak. ⁷ Araan Iesu xa vavangan nanga, aza ravin ka wat sina, xa vazaak a win di giu wana waraxa ma xa marmari daxe mase, xa rauxin a daanim milalas mikuf lamaskana. A daanim angkanaan a maraana xa laaup marazaat. Ma naa vukin la waata Iesu araan ka iziar la iban favanganang.

⁸ Singsaxai araan ubina varaviraai di raamin naan ka ra giu azaan angkanaan, di mangat ma di piaat malasing kari, "Kunaze xa kawin palau a daanim milalas mikuf? ⁹ Di lek faangurin ma dina zuruk a wulwulang iwana ma dina lis sin aubina di izi gogof."

¹⁰ Singsaxai Iesu xa rexaazin fanong aze naadi ipiaat, malasing ma xa vazei naandi malasing kari, "Kunaze naagui dador varvaras pana a ravin angkari? Naan ka giu azaan daxe wana nia. ¹¹ Aubina di izi gogof dina iziar bulaai varaxai wana nim, singsaxai nia, gana wen iziar bulaai varaxai wana nim. ¹² Naan ka vukin a daanim milalas mikuf pana nia xuna nimnimaninang a winpinugu xula raan a kaavaaiang. ¹³ Ga vazei varatunaan nim, lamun non faakdul la pira angkari, araan aubina di ifazei wana a Dorang Daxe angkari, azaan naa ra giu naadina ipiaat saait, kuna aubina dinat naxaam naan."

* **25:41** Amun aangelo zin Saatan kanaan ina di ra pukling sin Nakmai ma di balas amun sapalaau. **25:46** Daan 12:2 **26:2** Zax 12:1-27 **26:7** Lk 7:37-38 **26:11** Lus 15:11 **26:15** Zek 11:12

Judaas Ka Rudaxa Xana Ngutlis Iesu Zin Amun Pris
(Mk 14:10-11, Lk 22:3-6)

¹⁴ Ma Judaas Iskaariot, azaxai zin azangaafu ma urua ubina varaviraai zin Iesu, xa waan sin amun pris laba ¹⁵ ma xa iaari zin naandi naako, “Tamon gana lis Iesu la mita nim, naaguna lis aze zurugu?” Ma naandi di vakot a kaakaai xat faraxas pana azangaafu urul amun siliwa* aaxana. ¹⁶ La notaan angkanaan ma xa uzaa, Judaas ka zimbong a notaan mase xat faraxas pana naan kuna xana lis Iesu la mita naandi.

Iesu Varaxai Wana Ubina Varaviraai Zina Di Vangan Pana A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang
(Mk 14:12-21, Lk 22:7-14,21-23, Jn 13:21-30)

¹⁷ La varumaraiang amun taan iwana A Raan Laba Iwana A Raraba Xawit A Is, ubina varaviraai di wat sin Iesu ma di iaari zina malasing kari, “Aze ra non gu saxot maadina wa nimmimanin a vanganang kuna guna iaan faraxai wana maam la Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang?”

¹⁸ Ma xa xis naandi naako, “Naaguna albis Jerusalem ma naaguna vasuin aza rapti ma naaguna vazei naan malasing kari, ‘A Maravas ka piaat, a raan surugu xa vaasilik faanong. Nia varaxai wana ubina varaviraai zurugu maadina vangan pana A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang la vaal zunum.” ¹⁹ Ma ubina varaviraai di giu malasing Iesu xa ra vazei naandi, ma di nimmimanin a vanganang kuna A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang.

²⁰ Lamuraana a iaas ka si, Iesu xa izi vangan la iban favanganang faraxai wana azangaafu ma urua ubina varaviraai zina. ²¹ Araan di vangan, ka vazei naandi malasing kari, “Ga vazei varatunaan nim, azaxai zinim nanga xana ngutlis nia zin amun purua.”

²² Di langarin a dorang kari ma a maskana naandi xa maravan. Ma naandi zaksaxai di iaari zina malasing kari, “Piran, kawit nia, aan?”

²³ Ma Iesu xa vazei naandi naako, “A xazak ina xa rasin a mitna lamaskana a win favanganang faraxai wana nia, naan bani xana ngutlis nia. ²⁴ Naata Rapti xana maat malasing be di ra varaar vating lamaskana a Baar Xoxok.* Singsaxai xana raksaat mase wana a rapti ina xa ngutlis Naata Rapti zin amun purua. Ka lek daxa mase tamon a rapti angkanaan kawit di ra luk naan.”

²⁵ Ma Judaas ina xana ngutlis Iesu zin amun purua, xa iaari malasing kari, “Maravas, kawit nia, aan?”

Ma Iesu xa xis naan naako, “Faaratunaan, nua bani.”

A Vanganang Sin A Piran
(Mk 14:22-26, Lk 22:15-20, 1Kor 11:23-25)

²⁶ Araan di vangan, Iesu xa zuruk a raraba ma xa wisfaadaxa zin Nakmai ma xa biaak ma xa ralaas ubina varaviraai zina wana. Ma naan ka vazei naandi naako, “Naagu zuruk ma naagu iaan, naari a winugu.”

²⁷ Ma xa zuruk a win imiminang, a waain lamaskana, ma xa wisfaadaxa zin Nakmai ma xa ralaas naandi wana, ma xa piaat naako, “Nim faakdul naagu imin. ²⁸ Naari a dari zurugu xuna pizang a rudaxaiang. Ka zaal zaxot aubina xa varas kuna naxaam pizinang amun matmalabuk taksaat sin naandi. ²⁹ Ga vazei nim, gana wen imin kaarik a waain angkari xa ruaas a raan gana imin favaxur a waain faraxai wana nim lamaskana bikabar zin Maagu.”

³⁰ Araan di rangon fanong a ranganang, di luaa a vaal angkanaan ma di waan kula Waatawut Olif.

Iesu Xa Piaat Adu Pita Xana Wispuxin Naan
(Mk 14:27-31, Lk 22:31-34, Jn 13:36-38)

³¹ Ma Iesu xa vazei naandi naako, “Azaan kana balas pana nia taning labung, ma xana kawin ainaxamang sinim ma naaguna valaau vataling nia malasing di ra varaar vating lamaskana a Baar Xoxok,

‘Gana zop famaata a rapti xa rataamaai xaaul wana amun sipsip

* **26:15** Kat faraxas pana azangaafu varazuai azaxai ma azangaafu urua amun kaakaai denaarias. **26:23** Saam 41:9 * **26:24** Taamin Aais 53 ma Daan 9:26. **26:28** Zax 24:8, Jer 31:31-34

ma amun sipsip dina valaau
varawuk.' (Zek 13:7)

³² Singsaxai lamuraana gana ramaraat puli ziaana maatang, gana waamuin nim kun Gaalili."

³³ Ma Pita xa xis naan naako, "Iaak naandi aubina vaakdul angkari dina raamin azaan kana balas pana nua ma xana kawin ainaxamang sin naandi ma dina valaau vataling nua, singsaxai nia mase xawit."

³⁴ Iesu xa xis naan naako, "Ga vazei varatunaan nua, taning mase labung, paamua wana a uraa xana kaakaluk, guna wispuxin nia faarul."

³⁵ Singsaxai Pita xa vazei naan naako, "Naapalaau tamon gana maat faraxai wana nua, gana wen pispuxin nua. Kawit mase." Ma ubina varaviraai vaakdul di piaat saait malasing bani.

Iesu Ma Ubina Varaviraai Zina Di Waan Getsemani
(Mk 14:32-42, Lk 22:39-46)

³⁶ Ma Iesu varaxai wana ubina varaviraai zina di waan pana aza non di vakilaan Getsemani. Ma xa vazei naandi naako, "Naagu iziar iriat ma nia gana waan ma gana wa maainung." ³⁷ Naan ka zaxot Pita ma uru naata Zebedi varaxai wana naan. A maskana xa maravan marazaat ma a xazanaaiang sina xa raksaat mase.

³⁸ Ma naan ka vazei nandiaal naako, "A maskaagu xa maravan marazaat, ma ga xazanin malasing adu gana maat. Naagu iziar raal iriat ma naagu rataamaai xaaul raal varaxai wana nia."

³⁹ Naan ka zangas paan lawalaau vaamumut ma xa psin fawizik naan paanaburut la pira ma xa maainung naako, "Maagu, tamon kat faraxas, suruk pizin a win imiminang* kari ziaagu. Singsaxai guna wen los a sasaxotang surugu, xawit. Guna los be a sasaxotang sunum."

⁴⁰ Ma Iesu xa uli wat sin nandiaal ubina varaviraai zina ma xa tangin nandiaal di imilaaif taal. Ma xa iaari zin Pita naako, "Malasing faa, xawit nat faraxas naaguna rataamaai xaaul varaxai wana nia wana a aua azaxai? ⁴¹ Naaguna raamaai xaaul

raal ma naaguna maainung taal xuna naaguna wen su raal lamaskana amun faaxabebeuang. A maskana dia xa saxot kana giu azaan, singsaxai a winpin kawit na rauxin a dikdikang kuna giu vabalozang azaan angkanaan."

⁴² Ma faarua xaarik Iesu xa wa maainung, ma xa piaat naako, "Maagu, tamon kawit nat faraxas a win imiminang kari xana vasaal nia ma gana imin, ka daxa gu los be a sasaxotang sunum."

⁴³ Araan ka uli wat sin nandiaal, xa tangin kaarik nandiaal di imilaaif taal, wanaze a marana nandiaal xa maravan marazaat. ⁴⁴ Ka luaa xaarik nandiaal ma xa varul xaarik a waanang ma xa wa maainung, ma xa piaat amun dorang bani ina naa ra tabung piaat pana maainung-paamua.

⁴⁵ Naanaan ka uli wat kaarik sin ubina varaviraai zina ma xa piaat sin naandi naako, "Malasing faa, naagu imilaaif iaavus nanga? Kat faraxas ka! Naagu langar, a notaan ka balas faanong kuna dina ngutlis Naata Rapti zin aubina raksaat. ⁴⁶ Naagu ramaraat ma di waan! Naagu raamin, a rapti xana ngutlis nia xari xa balas faanong."

Aubina Di Zaraak Iesu
(Mk 14:43-50, Lk 22:47-53, Jn 18:3-12)

⁴⁷ Araan naan kai dador nanga, Judaas, azaxai zin azangaafu ma urua ubina varaviraai, xa wat balas. Adi mala ubina di wat faraxai wana naan, di roting amun baainaat ma amun iaai iwana varopang. Amun pris laba ma amun paamua zin aubina di ra kling fawat naandi. ⁴⁸ A rapti angkanaan ina xana ngutlis Iesu zin naandi, xa tabung fazei rasin naandi wana aza vaakilanang kuna naandi dina raamin fakilaan Iesu. Naan ka vazei naandi naako, "Axazak angkanaan gana ngus, naan a rapti angkanaan, naaguna zaraak fating naan." ⁴⁹ Fazaaus mase Judaas ka wat sin Iesu ma xa vazei naan naako, "Maravas, labung ka!" Ma xa ngus naan.

⁵⁰ Ma Iesu xa vazei naan naako, "Palu-aak, aze gu wat kuna giuang, giu xabe."

Naanaan ubina di wat ma di zaraak fating Iesu. ⁵¹ Aza waliaana Iesu xa urif luk

a baainaat sina ma xa kip pizin alngana a iaana kilaaiang sin a waamua zin amun pris.

⁵² Singsaxai Iesu xa vazei naan naako, “Tasin faulin a baainaat sunum lamaskana wakpaakna, wanaze aubina vaakdul ina di urif luk a baainaat, dina maat saait malasing kanaan. ⁵³ Malasing faa, gu naxaam adu xa lagaf pana nia xuna gana maainung Maagu xuna naambari nanga, naan kana kling fawat amun aangelo, a vaakatang sin naandi xa laaup pana a taausan ka zangaafu vaawizik urua ma urua, ma dina varop ku nia? ⁵⁴ Singsaxai tamon gana giu malasing kanaan, a dorang lamaskana Baar Xoxok kana wen balas faaratunaan. A matmalabuk angkari naagu raamin, a Baar Xoxok ka dador wana adu xana balas malasing kari wana nia.”*

⁵⁵ La notaan angkanaan, Iesu xa vazei adi mala aubina naako, “Malasing faa, nia axazak kat farop ma xat finaau malasing ma naagu wat pana amun baainaat ma amun iaai iwana varopang kuna naaguna zaraak nia? Amun taan faakdul nia ga iziar varaxai wana aubina la rabaraau ila vaal xoxok ma gat firai naandi ma xawit naagu zaraak nia. ⁵⁶ Amun saan faakdul angkanaan ka balas malasing kanaan kuna a dorang lamaskana amun baar zin amun profet kana balas faaratunaan.” Ma ubina varaviraai vaakdul zina di vataling Iesu ma di valaau varawuk siaana.

Iesu Xa Rur Wana Aikilizang Lamarana Amun Paamua
(Mk 14:53-65, Lk 22:54-55,63-71, Jn 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Ma ubina ina di ra zaraak Iesu di zaxot naan ka waan la vaal zin Kaaiapaas, naan a waamua zin amun pris faakdul. Ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses faraxai wana amun paamua di iziar vaanong inaan. ⁵⁸ Pita xai las lawalaa nanga xu lamaskana rabaraau ila vaal zin a waamua zin amun pris faakdul. Naan ka albis lamaskana rabaraau ila vaal angkanaan, ma xa iziar varaxai wana ubina di ruxaul, xuna naan kana raamin aze xana balas pana Iesu.

⁵⁹ Amun pris laba varaxai wana ubina vaakdul iwana Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa, di zaleng ta dorang faagit kuna vakorang Iesu, xuna dina zop famaanaan, ⁶⁰ singsaxai naandi xawit di tangin, naapalaa aubina xa varas di balas faraxai wana amun faagitang sin naandi.

Lamuraana aza ru rapti di balas iaa, ⁶¹ ma di piaat iaa malasing kari, “A rapti angkari xa ra piaat naako, ‘Nia gat faraxas gana bara psin a vaal xoxok sin Nakmai, ma gana varur vaulin lamuraana a raan urul.’”

⁶² A waamua zina amun pris faakdul xa rur ma xa piaat sin Iesu malasing kari, “Malasing faa, xawit gu saxot guna xis a dorang kanaan naadi vakor nua wana?”

⁶³ Singsaxai Iesu xawit na dador.

Ma a waamua zin amun pris faakdul xa piaat sina naako, “Ga maainung nua wana aizina Nakmai xa roro, guna piaat faratunaan. Fazei maam tamon nua a Mesaaia, Naata Nakmai.”

⁶⁴ Ma Iesu xa xis naan malasing kari, “AiAng, malasing bani gu piaat. Singsaxai ga vazei nim faakdul, lamur naaguna raamin Naata Rapti xana iziar la mit sazaxa zin Nakmai a Maradikdikang ma xana wat pana ambara i nana mof.”

⁶⁵ A waamua zin amun pris faakdul xa langarin Iesu xa piaat malasing kanaan ma xa taar a marapi zina ma xa piaat naako, “A rapti angkari xa lingpuak lawaana Nakmai! Kunaze xaarik dia di saxot tazanon aubina xuna wat dadorang. Naagu langarin fanong amun lingpuakang sina lawaana Nakmai. ⁶⁶ Naagu naxaam malasing faa?”

Ma di xis naan malasing kari, “Naan kat faraxas kana maat.”

⁶⁷ Naanaan di kanis naan lamarana ma di tuk naan pana mita naandi. Azanon di rabaaf naan, ⁶⁸ ma di piaat malasing kari, “Mesaaia, gu dador profet simaam, adu nis kari xa rabaaf nua?”

Pita Xa Wispuxin Iesu
(Mk 14:66-72, Lk 22:56-62, Jn 18:15-18,25-27)

* **26:54** Taamin Aais 53. **26:55** Lk 19:47, 21:37 **26:61** Jn 2:19 **26:64** Daan 7:13 **26:65** Liv 24:16 **26:67** Aais 50:6

⁶⁹ Pita xa iziar inaan lamaskana a rabaraau ila vaal laba ma aza rakfaaxur, a iaana kilaaiang ka wat sina ma naako, “Nua zaait gu ra iziar varaxai wana Iesu in Gaalili!”

⁷⁰ Ma xa wispuuk lamarana naandi vaakdul naako, “Kawit ga rexaazin aze razaan gui piaat.”

⁷¹ Ma xa waan lamarana mara iwana balavaat, ma aza rakfaaxur xaarik ka raamin naan ma xa vazei aubina ininaan naako, “A rapti angkari xa ra iziar varaxai wana Iesu in Naazaret.”

⁷² Ma Pita xa xalxal wana a waata fafina ma xa wispuuk kaarik naako, “Ga wetexaazin a rapti angkanaan!”

⁷³ Lamur vaamumut, aubina ina di irur inaan di piaat malasing kari, “Faaratunaan nua bani azaxai zin naandi, avuna a lingum ka pitflaat nua.”

⁷⁴ Ma Pita xa viring fawat amun taksaarang laaxur wana naan ma xa xalxal wana a waata fafina ma xa piaat malasing kari, “Ga wetexaazin a rapti angkanaan!”

Ma fazaaus mase a uraa xa kaakaluk. ⁷⁵ Naanaan Pita xa naxaam faulin a dorang Iesu xa ra piaat naako, “Paamua wana a uraa xana kaakaluk, guna wispuuxin nia faarul.” Ma xa tukbilak ma xa wa raangis taksaat mase.

27

Amun Paamua Di Zaxot Iesu Xa Waan Sin Paailat

(Mk 15:1, Lk 23:1-2, Jn 18:28-32)

¹ Paanaraan gufguf, amun pris laba vaakdul ma amun paamua vaakdul zin amun Judaa, di pis a dorang adu dina zop famaas Iesu. ² Di pis fating uru mitna ma di valos lis naan sin Paailat, a rapti in Rom ina Siza xa kalin naan ka waamua zin amun Judaa.

A Maatang Sin Judaas

³ Judaas a rapti ina xa ra ngutlis Iesu zin amun purua, xa raamin adu di varur Iesu wana dorang ma di rasin a maravanang pana naan. Naanaan Judaas ka maskalus mase wana azaan naa ra giu ma xa zuruk a kaakaai angkanaan amun siliwa xa zangaafu vaarul ma naa lis faulin sin amun

pris laba ma amun paamua zin amun Judaa. ⁴ Ma xa piaat naako, “Ga ra ngutlis a rapti angkari zinim, singsaxai xawit na giu ta matmalabuk taksaat, ma naari naagulis a vaamaazikang sina xuna maatang, malasing ma nia ga ra giu a matmalabuk taksaat.”

Singsaxai di xis a dorang sina malasing kari, “Kawit azaan simaam. A maravanang sunum kanaan.”

⁵ Naanaan Judaas ka psin amun kaakaai lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok ma xa waan fataling naandi ma xa wa xutmaat.

⁶ Amun pris laba di iot amun kaakaai ma di piaat malasing kari, “A kaakaai angkari, di vaulang a dari malasing ma xawit na tak pana amun Lus sin Moses kuna dia dina rasin faraxin lamaskana kaakaai ila vaal xoxok.” ⁷ Malasing ma di pis a dorang ma di wul a non pira zin a rapti xai giu a sopen pana pira. Di saxot adu a non pira angkanaan kuna xavinang amun maat sin amun topuran. ⁸ Naan avuna xari, taning nanga dit fakilaan a non pira angkanaan adu, “A Non Pira Iwana Dari.” ⁹ Malasing ma a dorang a profet Jeremaia xa ra piaat ka balas faaratunaan pana Iesu naako, “Di zuruk a kaakaai, amun siliwa xa zangaafu vaarul, a maraana wulwulang amun Israael di maraana naan pana. ¹⁰ Ma a kaakaai angkanaan naadi wulang a non pira zin a rapti xai giu a sopen pana pira, malasing a Piran ka ra vazei nia.”*

Iesu Xa Rur Lamarana Paailat

(Mk 15:2-5, Lk 23:3-5, Jn 18:33-38)

¹¹ Ma Iesu xa rur lamarana a waamua Paailat, ma naan ka iaari zin Iesu naako, “Nua a xalxaal zin amun Judaa aan?”

Ma Iesu xa xis naan naako, “Aiang, nua nanga gu piaat fanong.”

¹² Amun pris laba ma amun paamua di vakor naan pana amun dorang, singsaxai xawit na xis ta dorang. ¹³ Paailat ka iaari zina naako, “Malasing faa, xawit gu langarin amun dorang faakdul naandi di vakor nua wana?” ¹⁴ Singsaxai Iesu xawit na xis ta dorang sin naandi. Malasing ma Paailat ka banglala mase.

^{27:3} Giu 1:18-19 * ^{27:10} Taamin Zek 11:12-13 ma Jer 19:1-13, 32:6-9.

¹⁵ Lamun maariaas faakdul Paailat kat falos aza matmalabuk. La Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang, naan kat familuaar psin a rapti azaxai ina xa iziar wana vaamaazikang ina aubina di kalin naan.

¹⁶ La notaan angkanaan aza rapti, aizina xanaan Iesu Baarabaas,* naan ka rauxin aiza laba wana gigiuang amun matmalabuk taksaat mase ma xa iziar lamaskana a vaal a vaamaazikang. ¹⁷ Araan adi mala aubina di wat balas fatu, Paailat ka iaari zin naandi naako, “Nis mase naagu saxot gana vamiluaar lis sinim, Baarabaas o Iesu ina di vakilaan adu a Mesaaiia?” ¹⁸ Paailat ka rexaas adu amun paamua zin amun Judaa di marazuzuai wana Iesu ma naan a vuvuna xanaan di lis Iesu la mitna.

¹⁹ Araan Paailat ka iziar wana akin ikilizang sina, taak sina xa iaalis dorang puat sina naako, “Tuua gu giu tazaar pana a rapti angkanaan, kawit na giu ta matmalabuk taksaat. Avuna labung ga ra mirifdaai ma ga raamin naan, ma ga xazanin a maravanang laba.”

²⁰ Sing saxai amun pris laba ma amun paamua dit faxalxaal aubina xuna dina iaari zin Paailat kuna xana vamiluaar Baarabaas ma dina zop famaata Iesu.

²¹ Paailat ka iaari zin naandi naako, “Nis sin nandiaa naagu saxot gana vamiluaar lis sinim?”

Ma di xis naan malasing kari, “Baarabaas!”

²² Ma Paailat ka iaari zin naandi naako, “Gana uvin Iesu angkari dit fakilaan naan a Mesaaiia?” Ma di laanga xis naan malasing kari, “Tukfating naan pana robuxul!”

²³ Ma Paailat ka iaari xaarik naako, “Kunaze? Naan ka giu aze rawat matmalabuk taksaat?” Sing saxai dit kupkup laba nanga malasing kari, “Tukfating naan pana robuxul!”

²⁴ Araan Paailat ka raamin adu aubina xawit di langor naan ma faasilik a varopang kana balas, ka zuruk amis daanim ma xa zuk uru mitna lamarana naandi ma xa piaat naako, “Nia ga maraxas tamon a rapti angkari xa maat. Azaan sinim ka.”

²⁵ Ma aubina vaakdul di xis naan malasing kari, “A maravanang kari xana iziar wana maam ma wana a funalik simaam saait.”

²⁶ Naanaan Paailat ka vamiluaar lis Baarabaas sin naandi. Sing saxai xa lis Iesu la mita ubina dauran kuna dina kmis naan ma dina tukfating naan pana robuxul.

*Ubina Dauran Di Vis Iesu
(Mk 15:16-20, Jn 19:2-3)*

²⁷ Ubina dauran sin Paailat di zaxot Iesu xu lamaskana a vaal zin a waamua zin naandi ma naandi vaakdul ubina dauran di wat faraxulin naan. ²⁸ Ma di gamul psin amun marapi zina ma di vamamaus naan pana a marapi baraaf ka raubung. ²⁹ Ma di kos a iaarus koxot malasing a lawilot ma di rasin la waatna. Di rasin a laak malasing a rol la mit sazaxa zina ma di zibukaak lamarana ma di vis naan malasing kari, “A varanopang lamaraam, a xalxaal zin amun Judaa!” ³⁰ Di kanis naan ma di zuruk a laak la mitna ma di wit faavarazin naan la waatna. ³¹ Lamuraana di vis fanong naan, di gamul psin a marapi baraaf siaana ma di vavalaak kaarik naan pana a marapi zina nanga. Ma di zaxot psin fatukbilok naan la vaal laba angkanaan kuna dina wa tukfating naan pana robuxul.

*Iesu Xa Rokaai Laaxur Wana Robuxul
(Mk 15:21-32, Lk 23:26-43, Jn 19:17-27)*

³² Araan ubina dauran di zazangas tukbilak, di tangin aza rapti in Saairini aizina xanaan Saaimon ma di vangarin naan ma xa vazaak a robuxul zin Iesu. ³³ Di wat balas la non di vakilaan Golgaata. Aknaaza waaling angkanaan adu, “A Non Iwana Barang.” ³⁴ Inaan di ralaas Iesu wana a waain di plaas faraxai wana a makara xa mawaak, sing saxai araan naa imin taamin, naa bain ka naana imin. ³⁵ Naanaan di tukfating fanong naan laaxur wana robuxul, ma di raktaaxin amun faat kuna dina vatawaraxin amun marapi zina lawalaua naandi nanga. ³⁶ Ma mur di ziar waanaburut ma di rataamaai xaaul wana naan inaan. ³⁷ Laaxur la waata robuxul zina, di rasin a dorang ka pitfiaat a vuvuna maravanang sina. A dorang kanaan ka malasing kari, “Iesu

* **27:16** Amun fararang ka varas i mumua, xawit di rauxin aiza Iesu. Aknaaza waaling Baarabaas adu naata damana. **27:24** Lus 21:6-9 **27:34** Saam 69:21 **27:35** Saam 22:18

xari, a xalxaal zin amun Judaa.” ³⁸ Di tukfating saait uru vinaau wana uru robuxul lapaara Iesu, azaxai la mit sazaxa zina ma axazak la mit kais sina.

³⁹ Ma aubina di zazangas bilaas a non angkanaan, di idador lingpuak lawaana ma dit favalingin amun paata naandi, ⁴⁰ ma di ipiaat malasing kari, “Gu piaat adu nua guna bara psin a vaal xoxok ma guna varur vaulin lamaskana a raan urul. Tamon nua Naata Nakmai, gu vawaal nua nanga ziaana maatang ma gu kabal wat paanaburut siaana robuxul.”

⁴¹ Ma malasing saait bani wana amun pris laba varaxai wana amun maravas iwana amun Lus sin Moses ma amun paamua, naandi di visfis naan ⁴² malasing kari, “Naan ka varoro azanon tawarak siaana maatang, singsaxai xawit nat faraxas kana varoro naan nanga. Malasing faa, naan a Xalxaal in Israael? Kana kabal wat paanaburut pana robuxul ma dia dina raamin ma dina inaxam paazaai wana naan. ⁴³ Naan ka inaxam paazaai wana Nakmai ma xa piaat naako, ‘Nia Naata Nakmai.’ Malasing ma naari dina raamin tamon Nakmai xa saxot naan, kana varoro naan.” ⁴⁴ Ma uru vinaau ina di rokaai iaa lapaarana, nandiaa zaait di dador lingpuak iaa wana naan.

A Maatang Sin Iesu

(Mk 15:33-41, Lk 23:44-49, Jn 19:28-30)

⁴⁵ La marana iaas ka zangaafu vaaxaxai ma urua lawaanaas, ma xa ruaas a marana iaas urul languzaraaf, a bung-suzuk ka pung paramin a non pira vaakdul ininaan. ⁴⁶ Ka malasing adu a marana iaas urul languzaraaf, ma Iesu xa xupkup laba malasing kari, “Eli, Eli, lema saabaaktaani.” Aknaas u waan dorang kari adu, “Nakmai zurugu, Nakmai zurugu, xunaze gu luaa psin nia?” *(Saam 22:1)*

⁴⁷ Azanon aubina ina di irur, di langarin ma di piaat malasing kari, “Naan kat firing Elaaija.”

⁴⁸ Fazaas mase azaxai zin naandi xa valaau ma xa zuruk azaan malasing a lingmut, ma naa burung pana a waain mawaak. Ma naa pis fating la nguza vang

tangtangaana iaai ma naa lis fauzaa zin Iesu xuna vaiminang naan. ⁴⁹ Ma naandi vaakdul ina di irur varaxai wana naan di piaat malasing kari, “Naagu luaa psin naan. Dina raamin kalaak tamon Elaaija xana balas faaratunaan kuna zaxot fauling naan.”

⁵⁰ Ma Iesu xa xupkup laba xaarik, ma xa vamiluaar psin a laklagaaina ma xa maat. ⁵¹ La notaan angkanaan, adi marapi laba xa ratokaai lamaskana a vaal xoxok, ka ramatar laaxur ma xa wizik mase waanaburut ma xa balas uwaan marapi urua. A maraulia xa gis a pira ma amun faat di raabiak. ⁵² Ma amun baaul a maat di ralakas, ma amala aubina xoxok sin Nakmai ina di ra maat faanong, di ramaraat puli. ⁵³ Di ramaraat fataling amun baaul a maat ma lamuraana Iesu xa ramaraat puli, naandi di waan la bina laba zin Nakmai ma di balas sin aubina xa varas.

⁵⁴ A waamua zin a zangaafu varazuai ubina dauran in Rom faraxai wana azanon ubina dauran ina di rataamaai xaaul wana Iesu, di raamin a maraulia ma amun saan faakdul ina xa ra balas ma di maraaut marazaat. Ma di piaat malasing kari, “Faaratunaan, naan Naata Nakmai!”

⁵⁵ A furavin ka varas di ra irur lawalaau vaamumut ma di rataamin a maatang sin Iesu. Naandi di ra ilos Iesu araan ka vataling Gaalili ma xa wat Jerusalem ma dit fawaal naan. ⁵⁶ Ma a furavin angkari di irur lawalaua naandi, Maaria in Maakdaalaa, ma Maaria naanaa zin Jems ma Iosep, ma naanaa zin uru naata Zebedi.

A Kaavaaiang Sin Iesu

(Mk 15:42-47, Lk 23:50-55, Jn 19:38-42)

⁵⁷ Aza rapti raxumbaaxut in Aarimaa-tiaa, aizina Iosep, naan saait aza rapti varaviraai zin Iesu. Languzaraaf, naan ka wat balas. ⁵⁸ Naan ka wat sin Paailat ma xa iaari zina xuna xana vazaak luk Iesu. Ma Paailat ka rudaxa ma xa vazei ubina dauran ma di lis Iesu zina. ⁵⁹ Iosep ka vazaak luk naan kula aza non ma naa flus naan pana a marapi vaaxur, ⁶⁰ ma naa vatate naan lamaskana baaul a maat faaxur ina naa ra xaaf lamaskana a vaat siar. A baaula maat angkanaan sin Iosep faatak. Ma Iosep ka wul xol a marana baaul a maat

pana adi vaat ma xa waan. ⁶¹ Maaria in Maakdaalaa nandiaa aza Maaria di iziar iaa laza non rita baaul a maat ma di rataamaai iaa.

A Ruxaaul Ila Baaula Maat

⁶² A raan lamuraana, a raan a Saabat, amun pris laba ma amun Faarasi di waan sin Paailat. ⁶³ Ma di piaat sina malasing kari, “Dipiran, maadi naxaam faulin a dorang sin a rapti angkanaan iwana rategitang, araan nanga xa izi roro, xa piaat naako, ‘Lamuraana a raan urul, gana ramaraat puli.’ ⁶⁴ Malasing ma gu lis a dorang dikdik kuna dina raamin kol a baaul a maat pana a raan urul. Taulaan ubina varaviraai zina dina wat finau luk naan ma dina vazei aubina adu naan ka ramaraat puli vaanong siaana maatang. A vaagitang faaxur angkanaan kana raksaat mase wana vaagitang sina i waamua.”

⁶⁵ Ma Paailat ka xis naandi naako, “Naagu vazei amun tuxaaul ma dina raamin kol a baaul a maat. Naagu waan naagu giu aze ramun saan nanga xuna waakol valagotang a baaul a maat.”

⁶⁶ Malasing ma naandi di waan ma di waakol valagot a baaul a maat ma di bulut kol a vaat lamarana ma amun tuxaaul di izi rataamaai xaaul wana.

28

Iesu Xa Ramaraat Puli Wana Maatang (Mk 16:1-10, Lk 24:1-10, Jn 20:1-10)

¹ A raan lamuraana Saabat, la varumaraiang a raan iwana wik, paanaraan gufguf mase, Maaria in Maakdaalaa ma aza Maaria di wa raamin iaa a baaul a maat.

² Adi maraulia dikdik ka balas panaze a aangelo zin a Piran ka kabal wat la lia, ma xa wul psin a vaat lamarana a baaul a maat. Ma naan ka iziar laaxur wana adi vaat angkanaan. ³ A rataamaaiang sina xa wilwilak malasing a wilak ma amun marapi zina xa xufkuf malasing a xuf. ⁴ Ma amun tuxaaul ila baaul a maat di maraaut mase wana naan ma di dakdakur ma di malasing ubina di maat.

⁵ Ma a aangelo xa vazei uru ravin naako, “Tuua naagu maraaut iaa, ga rexaas naagu zazaleng iaa Iesu, ina di ra tukfating naan

pana robuxul. ⁶ Naan ka malik kari, xa ramaraat puli vaanong, malasing be naa ra piaat. Naagu wat iaa ma naagu raamin iaa a non ina naa ra imaal wana. ⁷ Naaguna uli vazaaus iaa ma naaguna vazei iaa ubina varaviraai zina malasing kari, ‘Iesu xa ramaraat puli vaanong siaana maatang. Ma naan ka waamuain nim kun Gaalili ma naaguna raamin naan inaan.’ Ga wat fazei vaanong numaa.”

⁸ Malasing ma uru ravin di ramaraat fataling iaa a baaul a maat ma di waan iaa. Naapalaau di maraaut iaa, di bas iaa wana dokdokang ma di valaau iaa be xuna wa vazeiang ubina varaviraai zina wana dorang kanaan. ⁹ Fazaaus mase Iesu xa vasuin nandiaa ma xa waanaraan sin nandiaa. Di wat iaa zina ma di roting iaa uru xaakna ma di lotu iaa wana naan. ¹⁰ Ma Iesu xa vazei nandiaa naako, “Tuua gu maraaut iaa. Naagu waan iaa ma naagu vazei iaa amun daazugu ma dina waan Gaalili ma dina raamin nia inaan.”

A Vaagitang Sin Ubina Dauran Ina Di Ru Xaaul La Baaul A Maat

¹¹ Araan uru ravin angkanaan di zangan-gas iaa nanga la lan, azanon ubina dauran ina di ruxaaul la baaul a maat, di waan Jerusalem ma di vazei amun pris laba wana amun saan faakdul ina xa ra balas. ¹² Ma amun pris laba di balas fatu varaxai wana amun paamua zin amun Judaa, ma di balas pana ainaxamang azaxai. Ma di lis a kaakaai laba zin ubina dauran, ¹³ ma di vazei naandi malasing kari, “Naaguna vazei aubina malasing kari, ‘Labung araan maadi milaaif, ubina varaviraai zina di wat finau luk naan.’ ¹⁴ Ma tamon a waamua zin a gaapman kana langarin ma xana iaari, maadina dador xol nim ma naaguna wen iziar lamaskana maravanang kari.” ¹⁵ Ma ubina dauran di zuruk a kaakaai angkanaan, ma di los aze ra dorang amun pris laba ma amun paamua di ra vazei naandi wana. Ma a dorang kanaan ka waan farawuk lawalau amun Judaa ma xa ruaas taning.

Iesu Xa Lis A Vaamuzazang Sin Ubina Varaviraai Zina (Mk 16:14-18, Lk 24:36-49, Jn 20:19-23)

¹⁶ Ma azangaafu ma zaxai ubina varaviraai zina di waan Gaalili, la waatawut Iesu xa ra vazei naandi dina waan pana. ¹⁷ Ma araan di raamin naan, di lotu wana naan. Singsaxai azanon sin naandi di rauxin ainaxamang urua. ¹⁸ Iesu xa balas sin naandi ma xa vazei naandi naako, “Nakmai xa lis a burburaaiiang faakdul zurugu la lia ma la pira angkari. ¹⁹ Malasing ma naaguna waan sin aubina lamun non faakdul, ma naaguna viraai naandi xuna naandi zaait dina balas aubina varaviraai zurugu. Naaguna baaptaais naandi wana aizina Maagu ma wana aizina Naatna ma wana aizina a Laklagaai a Raabu. ²⁰ Ma naaguna viraai naandi xuna dina valos amun dorang faakdul zurugu ina ga ra vazei nim pana. Ma faaratunaan mase, nia gana iziar bulaai varaxai wana nim, ka ruaas pana vaanongang iwana notaan angkari.”

Maak
A Dorang Daxa Zin Iesu
Kaarisito
Maak Ka Varaar
A Dor Vaamaravazang
Pana A Baar Angkari

Aizina Maak faaratunaan kari Jon Maak. La raan ina Iesu xa ra gigiu a vaamuzazang sin Nakmai, Maak be xa ra xulaau, ma xawit na waan farawuk faraxai wana Iesu. Singsaxai naan ka laba Jerusalem ma xa langarin a dorang pana Iesu. Araan Pol ma Baanabaas di tabung paan farawuk iaa wana fazeiang pana Dorang Daxa, di zaxot iaa Maak. Lamur Maak ka iziar varaxai wana Pita la bina laba Rom. Maak ka varaar a baar angkari wana amun dorang sin Pita wana Iesu. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 55 o AD 65.

A varaviraaiiang sin Maak ka waan sin naandi dit fakot a dorang sina adu Iesu Kaarisito vaaratunaan mase naan Naata Nakmai. Maak ka varaar a baar angkari aaxan aubina di inaxam paazaai di iziar Rom.

A baar Maak ka malasing kari:

- (1) 1:1-13 Iesu xa varumara a vaamuza-zang sina
- (2) 1:14-6:29 Iesu xa varaviraai varawuk la pira Gaalili
- (3) 6:30-9:29 Iesu xa varaviraai lamun non farawuk
- (4) 9:30-50 Iesu xa uli Gaalili ma xat faraviraai
- (5) 10:1-52 Iesu xa waan la pira Judia ma la pira Peria ma xat faraviraai
- (6) 11:1-15:47 A zaan Iesu xa giu la Raan Iwana Zangas Fasaalang ma a maatang sin Iesu
- (7) 16:1-20 A ramaraat puliang sin Iesu ziaana maatang

A Fazeiang Sin Jon A Rapti Iwana Baaptaazang Aubina

(Mt 3:1-12, Lk 3:1-18, Jn 1:19-28)

¹ Naari a varumaraiang a Dorang Daxa zin Iesu Kaarisito Naata Nakmai. ² Ka ramaraat malasing be Aaisaia a profet

sin Nakmai xa varaar vating lamaskana a Baar Xoxok naako,

“Nia gana kling a wangpaang surugu waamua wana nua,
 ma naan kana nimnimanin a lan sunum.” *(Maal 3:1)*

³ “A linga axazak ka viviraai la non bingil naako,

‘Naagu nimnimanin a lan sin a Piran,
 naagu waafatok amun lan aaxana xuna zangazang.’” *(Aais 40:3)*

⁴ Malasing ma Jon A Rapti Iwana Baaptaazang ka balas la non bingil ma xai baaptaais aubina ma xa fazei zin naandi adu naandi dina inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi ma dina baaptaais kuna vatanginang adu di inaxam taawuk faanong ma Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin naandi. ⁵ Amala aubina ilamun bina ila pira Judia ma Jerusalem di waan sin Jon kuna langarinang naan. Di pitfiat amun matmalabuk taksaat sin naandi ma Jon ka baaptaais naandi la daanim Jodaan. ⁶ Jon kat falaak a marapi di giu wana a vura kaamel, ma a let di giu wana a wina kaamel, naat lagot kolang a zuruna ma xai iaan a zixa ma a aani ilauran. ⁷ Ma xa fazei malasing kari, “Axazak kana wat lamuraagu. A dikdikang sina xa laaup marazaat pana zurugu. Ma nia xawit a rapti daxa xuna xanat faraxas gana zundung ma gana akpaat a iaarus iwana a su zina wanaze naan ka laaup mase wana nia. ⁸ Nia gat baaptaais nim pana daanim, singsaxai naan kana baaptaais nim pana a Laklagaai a Raabu.”

Jon Ka Baaptaais Iesu

(Mt 3:13-4:11, Lk 3:21-22, 4:1-13, Jn 1:29-34)

⁹ Ma lamun taan angkanaan Iesu xa luaa a bina zina Naazaret, a bina laba ila pira Gaalili ma xa wat la daanim Jodaan ma inaan Jon ka baaptaais naan. ¹⁰ Araan Iesu xai kasaai wat laaxur la daanim, ka raamin a lia xa ralakas ma a Laklagaai a Raabu xa malasing a baalus ka lif puat paanaburut ma xa iziar wana naan. ¹¹ Ma axazak

ka dador wat laaxur la lia naako, “Nua Naarugu. Ga sasaxot nua ma ga nanam mase wana nua.”

Saatan Ka Vaxabebeu Iesu

¹² Fazaaus mase a Laklagaai a Raabu xa kling Iesu xu lamaskana a non bingil. ¹³ Naan ka iziar inaan pana a raan ka zangaafu vaaralavaat, ma Saatan ka vaxabebeu naan. Amun pungpung saait di iziar la non angkanaan, ma amun aangelo di rataamaai xaaul wana naan.

Iesu Xa Viring Luk Ubina Urulavaat Iwana Vaaianang

(Mt 4:18-22, Lk 5:1-11, Jn 1:35-42)

¹⁴ Lamuraana di zaraak Jon ma di rasin naan la vaal a vaamaazikang, Iesu xa waan la pira Gaalili, ma xa ifazei wana a Dorang Daxa zin Nakmai. ¹⁵ Naan kai fazei malasing kari, “A bikabar zin Nakmai xa wat faasilik faanong. Naagu inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sinim ma naagu inaxam paazaai wana a Dorang Daxa zin Nakmai!”

¹⁶ Araan Iesu xa zazangas la rita laman Gaalili, naan ka raamin Saaimon ma daasna Endru di ipsin iaa aubina la laman. Nandiaa di isuruk kaakaai iaa wana ian. ¹⁷ Ma Iesu xa piaat sin nandiaa naako, “Laawus iaa ma naagu los iaa nia ma gana viraai numaa wana a lan iwana kozang aubina malasing naagui kos a ian.” ¹⁸ Fazaaus mase di luaa iaa aubina zin nandiaa ma di los iaa Iesu.

¹⁹ Iesu xa zangas paan faamumut kaarik ma xa raamin Jems ma daasna Jon, uru naata Zebedi. Di iziar iaa lamaskana a mon. Dit nimnimanin iaa amun aubina zin nandiaa. ²⁰ Iesu xawit na zimbang, ka viring luk nandiaa ma di ramaraat fataling iaa damana nandiaa Zebedi lamaskana a mon faraxai wana ubina vaamuzazang sin naandi ma di los iaa naan.

Iesu Xa Mof Pizin A Zapalaau Ziaana Aza Rapti

(Lk 4:31-37)

²¹ Iesu ma ubina varaviraai zina di waan la bina Kaapernaam. La raan a Saabat Iesu xa albis lamaskana a vaal a maainungang sin amun Judaa ma xat fraai aubina. ²² Aubina angkanaan di banglala mase wanaze a varaviraaiang

sina xa maravan. Naan kawit na varaviraai malasing amun maravas iwana amun Lus sin Moses, singsaxai malasing axazak ka rauxin a burburaiang. ²³ Ma fazaaus mase aza rapti xa ramaraat inaan lamaskana a vaal a maainungang sin naandi, a zapalaau xa ragul naan ma xa viraai laba naako, ²⁴ “Iesu in Naazaret, aze razaan gu saxot pana maam? Malasing faa, gu wat kuna vanong pizinang mase maam? Ga rexaazin nua. Nua Axazak Koxok, gu wat sin Nakmai!”

²⁵ Iesu xa wisbuaak falagot naan naako, “Tuua gu dador, gu waan siaana!” ²⁶ A zapalaau xa gis fadikdik a rapti angkanaan ma xa viraai laba ma xa waan fataling naan.

²⁷ Aubina vaakdul di banglala mase ma di iaari varawuk lawalaua naandi malasing kari, “Aze razaan kari? A varaviraaiang faaxur varaxai wana a burburaiang! Naan kai lis a dorang dikdik sin amun sapalaau ma dit langar zina.” ²⁸ Fazaaus mase a dorang pana a zaan Iesu xa giu xa waan farawuk lamaskana a pira vaakdul Gaalili.

Iesu Xa Vira Amala Aubina

(Mt 8:14-17, Lk 4:38-41)

²⁹ Ma araan di tukbilak la vaal a maainungang sin amun Judaa, Iesu ma Saaimon ma Endru varaxai wana Jems ma Jon di waan la vaal zin Saaimon nandiaa Endru. ³⁰ Naandi di balas la vaal ma di tangin nimuna Saaimon ka itate gigias la wina iban sina. Naan ka winlagaf, ma di vazei Iesu wana naan. ³¹ Iesu xa wat sina ma xa roting naan la mitna ma xa vawaal varamaraat naan. A winlagaf ka vataling naan ma xa daxa xarik. Naan ka ramaraat ma xa wa nimnimanin a vanganang aaxa naandi.

³² Languzaraaf angkanaan araan a iaas ka si, aubina ininaan di wat sin Iesu ma di zaxot fawat aubina vaakdul ina di rauxin atavur amun gizang ma aubina ina amun sapalaau di ragul naandi. ³³ Aubina vaakdul ila bina angkanaan di wat sin Iesu la vaal angkanaan. ³⁴ Iesu xa vira amala aubina di rauxin atavura gizang. Naan ka mof pizin amun sapalaau ziaana aubina, singsaxai xa wisbuaak naandi dina wen

dador, wanaze naandi di rexaas adu naan Naata Nakmai.

Iesu Xa Waan La Zanon Bina Ikula Gaalili Ma Xa Fazei
(Lk 4:42-44)

³⁵ Paanaraan gufguf mase, araan kat faakilan tapti nanga, Iesu xa ramaraat, ka tukbilak la vaal ma xa waan laza non kawit taxazak na raagul wana, ma xa wa maainung. ³⁶ Saaimon ma amun paliaana di waan ma di zaleng naan, ³⁷ ka ruaas di tangin naan ma di piaat sina malasing kari, “Aubina vaakdul di zزالeng nua.”

³⁸ Ma Iesu xa piaat sin naandi naako, “Dia dina waan lamun bina varawuk di iziar vaasilik iriat, kuna gana fazei zaait sin naandi, wanaze naan a wuvuna xari nia ga wat iriat.” ³⁹ Iesu xa zazangas farawuk lamaskana a pira Gaalili, xa ifazei lamaskana amun faal a maainungang sin naandi ma xai mof pizin amun sapalaau ziaana aubina.

Iesu Xa Vira Aza Rapti Xa Tapak
(Mt 8:1-4, Lk 5:12-14)

⁴⁰ Aza raan aza rapti xa rauxin a tapak ka wat sin Iesu. Naan ka zibukaak lamarana Iesu ma xa maainung naan naako, “Tamon gu saxot, kat faraxas guna vaninis nia.”

⁴¹ Iesu xa maluf naan. Ka vatok a mitna ma xa xaaf a wina rapti ma xa piaat naako, “Ga saxot! Gu ninis!” ⁴² Fazaaus mase a tapak ka vataling naan ma naan ka ninis kaarik.

⁴³ Iesu xa kling pizin naan faraxai wana a dorang dikdik naako, ⁴⁴ “Gu langar! Tuaa gu vazei taxazak pana aze razaan ka balas sunum. Sing saxai gu waan ma gu vatangin a winum sin a pris, ma gu lis a talazang sin Nakmai malasing ina Moses ka ra piaat lamaskana Baar Xoxok, kuna aubina vaakdul dina rexaas adu a giazang sunum ka vaanong.” ⁴⁵ Sing saxai naan saxo xa ramaraat, ka waan ma xa vazei varauxin aubina vaakdul. Malasing ma Iesu xawit na zazangas paan lamun bina laba la maravas. Naan ka iziar lamun non kawit taxazak ka raagul wana. Sing saxai nanga aubina di uwat sina lamun non farawuk.

2

Iesu Xa Vira Aza Rapti Xa Zipas
(Mt 9:1-8, Lk 5:17-26)

¹ Azanon taan lamuraana, araan Iesu xa balas kaarik Kaapernaam, aubina di langar adu naan ka wat ma xa iziar la vaal zina. ² Adi mala di wat fatu ma xawit ta marapalau xa izi walaau, ma lamarana mara zaait ka bas. Iesu xa fazei wana a dorang sin Nakmai zin naandi. ³ Azanon tapti di zaxot fawat a rapti xa zipas. A rapti urulavaat di vazaak naan. ⁴ Sing saxai xawit nat faraxas dina zaxot fawat naan sin Iesu wanaze adi mala marazaat. Di vazaak a zipas kula waata vaal laaxur. Di waapizin a waata vaal fatokang Iesu ma di waafining a mara xuna rasin fawizikang a zipas angkanaan paanaburut. Di vakabaal vawizik a zipas laaxur wana a iban xu waanaburut. ⁵ Araan Iesu xa raamin fakilaan adu aubina angkari di inaxam paazaai, naan ka vazei a zipas naako, “Naarugu, ga naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sunum.”

⁶ Inaan azanon maravas iwana amun Lus sin Moses di iziar ma di naxaam lamaskana naandi malasing kari, ⁷ “Kunaze a rapti angkari xa dador malasing kanaan? Ka lingpuak lawaana Nakmai. Nis kat faraxas kana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat? Nakmai zingbe azaxai.”

⁸ Fazaaus mase Iesu xa rexaas lamaskana a laklagai zina adu naandi di inaxam malasing kanaan lamaskana naandi ma xa piaat sin naandi naako, “Kunaze naagut naxaam amun saan angkanaan? ⁹ Aze ra dorang ka maravas kuna piaatang sin a zipas, ‘A matmalabuk taksaat sunum ga naxaam pizin,’ o gana piaat, ‘Tamaraat, suruk a xaazira zunum ma gu zangas?’ ¹⁰ Sing saxai ga saxot naaguna rexaas adu Naata Rapti xa rauxin a burburaiiang laaxur wana pira angkari xuna naxaam pizinang amun matmalabuk taksaat.” Malasing ma naan ka piaat sin a zipas naako, ¹¹ “Ga vazei nua, tamaraat, suruk a xaazira zunum ma gu waan la vaal zunum.” ¹² A zipas ka ramaraat, ka zuruk luk a xaazira zina ma xa zangas tukbilak lamarana naandi

vaakdul. Azaan angkanaan ka vabanglala aubina vaakdul ma di wisfaru Nakmai, ma di piaat malasing kari, “Kawit nanga di rataamin tawat saan malasing kanaan.”

Iesu Xa Viring Livaai
(Mt 9:9-13, Lk 5:27-32)

¹³ Iesu xa waan kaarik ku laxon lapaara Laman Gaalili. Adi mala di wat sina ma xat fraai naandi. ¹⁴ Araan ka zazangas pizik, ka raamin Livaai naata Aalfias ka iziar la vaal iwana zuzurukang a taakis. Iesu xa vazei naan naako, “Gu los nia.” Ma Livaai xa ramaraat ma xa los naan.

¹⁵ Iesu xa izi vavangan la vaal zin Livaai. Ma amala ubina dit suzuruk a taakis* ma azanon aubina raksaat saait di vavangan faraxai wana naan ma ubina varaviraai zina. Avuna amala di los naan. ¹⁶ Amun maravas iwana amun Lus sin Moses, naandi amun Faarasi, di raamin Iesu xa vavangan faraxai wana aubina raksaat ma ubina dit suzuruk a taakis ma di iaari zin ubina varaviraai zina malasing kari, “Kunaze Iesu xa vangan faraxai wana ubina di zuzuruk a taakis ma aubina raksaat?”

¹⁷ Araan Iesu xa langar, xa piaat sin naandi naako, “Aubina xawit di gias, dina wen paan sin a dokta, singsaxai naandi ina di gias, naandi dina waan sin a dokta. Nia ga wat kawit kuna viringang aubina di tak singsaxai ga wat kuna viringang aubina raksaat.”

A Iaariang Iwana Valvaalang Pana Vanganang
(Mt 9:14-17, Lk 5:33-39)

¹⁸ Aza raan ubina varaviraai zin Jon ma amun Faarasi di valvaal ma xawit di vangan. Azanon aubina di wat ma di iaari zin Iesu malasing kari, “Kunaze ubina varaviraai zin Jon ma amun Faarasi dit falvaal ma zunum kawit?”

¹⁹ Iesu xa xis naandi naako, “Lamaskana a vaamaxuzang, amun paasaxo zin a rapti xa maxus dina wen falvaal wanaze a rapti di vamaxuzin ka iziar varaxai wana naandi. ²⁰ Singsaxai a raan kana wat ma dina zaxot pizin a rapti di vamaxuzin siaana naandi ma la raan angkanaan laxo dina valvaal.”

A Varaviraaiang Faaxur Zin Iesu

²¹ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Kawit taxazak kat saxazit kol a waan marapi vaaxur varaxai wana a marapi xabaar. Tamon naana giu malasing kanaan, a waan marapi vaaxur xana urif taraar a marapi xabaar ma a non ka ramatar xana ramatar laba xaarik laxo. ²² Ma xawit taxazak kat fitor sfaar a waain faaxur lamaskana a wakpaaka waain kabaar, wanaze tamon naana giu malasing kanaan a waain kana ring ma xana pau taraar a wakpaakna ma a waain ma a wakpaakna varaxai zaait kana raksaat. Singsaxai naan kana vitor sfaar a waain faaxur lamaskana a wakpaaka waain faaxur.”

Iesu Naan A Piraana Saabat
(Mt 12:1-8, Lk 6:1-5)

²³ Aza raan a Saabat, Iesu xa zazangas lamaskana amun uma wit faraxai wana ubina varaviraai zina. Ubina varaviraai zina dit sazangas ma di imos azanon kalamona wit kuna naadina iaan, malasing amun Lus sin Moses di rudaxain. ²⁴ Amun Faarasi di piaat sin Iesu malasing kari, “Taamin, kunaze ubina varaviraai zunum di giu azaan angkari xawit na tak la raan a Saabat?”

²⁵ Ma Iesu xa vazei naandi malasing kari, “Kawit nanga naagu vakot azaan angkaina Dewit ka giu mumua laraan naan ma ubina zina di ra lagaai ma xawit di rauxin ta vanganang? ²⁶ La notaan Aabiaataa xa waamua zin amun pris laba, Dewit ka albis lamaskana a vaal zin Nakmai ma xa iaan a raraba di talas pana xa waan sin Nakmai. Singsaxai a Lus ka rudaxain be amun pris dina iaan. Ma naan ka ralaas saait ubina zina wana uzavang.”

²⁷ Iesu xa vazei amun Faarasi naako, “Nakmai xa rasin a raan a Saabat kuna vawaalang aubina, xawit na vaziaar aubina xuna vawaalang a raan a Saabat. ²⁸ Malasing ma Naata Rapti naan nanga a Piraana Saabat.”

3

Iesu Xa Vira A Rapti La Raan A Saabat
(Mt 12:9-14, Lk 6:6-11)

* **2:15** Amun Faarasi dit naxaam adu ubina di zuzuruk a taakis di raksaat panaze di zuzuruk a taakis aaxan amun Rom. **2:23** Lus 23:25 **2:26** Liv 24:9 **2:26** 1Sml 21:1-6

¹ Aza raan kaarik Iesu xa albis lamaskana a vaal a maainungang sin amun Judaa. Aza rapti a mitna xa maat ka iziar inaan. ² Amun Faarasi di rataamaai wana Iesu tamon naan kana vira a rapti angkanaan la raan a Saabat. Di saxot adu dina vakor Iesu wana xa laxau a lus iwana Saabat. ³ Ma Iesu xa vazei a rapti angkanaan a mitna xa maat naako, “Tamaraat ma gu rur lamarana aubina vaakdul.”

⁴ Ma Iesu xa iaari zin amun Faarasi malasing kari, “Aze razaan a Lus sin dia xa rudaxain dia dina giu la a raan a Saabat, kuna vawaalang a rapti o xuna vamazikang naan, kuna zaxot faulinang a rapti o xuna zop famaatang naan?” Singsaxai xawit di xis naan.

⁵ Iesu xa boromaazik ma xa raamaai varawuk pana naandi, ma xa maskalus mase zaait pana naandi wanaze a waata naandi xa dikdik marazaat. Ma xa vazei a rapti angkanaan naako, “Gu vatok a mirum.” A rapti angkanaan ka vatok a mitna ma a mitna xa daxa uli xaarik.

⁶ Ma amun Faarasi di luaa a vaal a maainungang ma fazaaus mase di waan ma di tangin amun Judaa di ilos Erot. Ma naandi vaakdul di zaleng ta lan kuna dina zop famaata Iesu.

*Amala Aubina Di Los Farauxin Iesu
(Lk 6:17-19)*

⁷ Iesu varaxai wana ubina varaviraai zina di waan fataling a vaal a maainungang ma di waan la Laman Gaalili. Ma adi xulutung ka los naan. ⁸ Aubina di wat lamun pira Gaalili ma pira Judia ma Jerusalem ma pira Idumia ma amun pira la ritita daanim Jodaan ma ilapaara uru bina Taair ma Saaidon. Naandi vaakdul di wat sin Iesu wanaze di langar wana amun saan faakdul naa ra gigi. ⁹ Ka rauxin adi mala, ma Iesu xa vazei ubina varaviraai zina adu dina nimnimanin ta nan mon mumut aaxana xuna naan kana iziar wana, ma naandi dina wen bas farawuk lapaarana ma xana fazei ma naandi dina langarin naan. ¹⁰ Avuna naan ka rat fira vanong amala, malasing ma amala aubina di rauxin atavura giazang dit fasingin paa-muin naandi xuna dina xaaf be naan ma

a giazang sin naandi xana vaanong. ¹¹ Ma azanon aubina amun sapalaau di ragul naandi, di wat sin Iesu, ma di zibukaak lamarana ma dit firaai malasing kari, “Nua Naata Nakmai.” ¹² Singsaxai naan ka dador dikdik sin naandi xuna tuua dina vazei taxazak tawarak pana naan mase nis.

Iesu Xa Kalin Amun Aaposal Di Zangaafu Ma Urua

(Mt 10:1-4, Lk 6:14-16)

¹³ Ma mur Iesu xa zangas puzaa xula waatawut ma xa viring luk ubina angkanaan naa saxot ma di wat sina.

¹⁴ Naan ka kalin ubina di zangaafu ma urua xuna dina iziar varaxai wana naan, ma xana ikling farauxin naandi xuna dina ifazei, ¹⁵ ma dina rauxin a burburaaiang kuna mof pizinang amun sapalaau ziaana aubina. ¹⁶ Aizina ubina di zangaafu ma urua ina naa kalin naandi xari, Saaimon, ina naa lis aza izina Pita, ¹⁷ ma Jems ma daasna Jon, uru naata Zebedi, ina naan ka vaiza zaait nandiaa wana aiza Boaneges, aknaaza waaling angkari adu “Amun Naata Bambarak,” ¹⁸ ma Endru, ma Filip, ma Baatalomeu, ma Metiu, ma Tomaas, ma aza Jems kaarik naata Aalfias, ma Taadius, ma aza Saaimon, sin a lemlem Zelot,* ¹⁹ ma Judaas Iskaariot, naan saait ina mur xana ngutlis Iesu zin amun purua.

Iesu Ma Belzebul

(Mt 12:22-29, Lk 11:14-23)

²⁰ Mur Iesu xa waan la vaal. Ma axulutung kaarik ka wat fatu malasing ma naan ma ubina varaviraai zina xawit nat faraxas dina vangan. ²¹ Araan naanaa zina ma amun daasna di langar, di wat kuna zaxot faulinang naan panaze di piaat malasing kari, “Naan ka ngong.”

²² Amun maravas iwana amun Lus sin Moses ina di kabal wat Jerusalem, di langar adu Iesu xai mof pizin amun sapalaau ma di piaat malasing kari, “Belzebul, a waamua zin amun sapalaau, xa ragul naan pana dikdikang sina malasing ma Iesu xai mof pizin amun sapalaau.”

²³ Iesu xa viring fawat amun maravas iwana amun Lus sin Moses ma xa

3:9 Mk 4:1, Lk 5:1-3
3:22 Mt 9:34, 10:25

* **3:18** Zelot a lemlem ubina ina xawit di saxot dina iziar lawaana lus ila bikabar in Rom.

dador zin naandi wana amun dorang lalaamangaai malasing kari, “A dorang sinim kawit na tak panaze Saatan kawit nat faraxas kana mof pizin naan nanga. ²⁴ Tamon aubina ila bikabar azaxai di varop lawalaua naandi nanga, dina wen tur dikdik faraxai. ²⁵ Tamon aubina ila maskana a vaal azaxai di varop lawalaua naandi nanga, naandi angkanaan dina wen taagul malasing a vatama azaxai. A dikdikang iwana raagul vatamaiang kanawit. ²⁶ Malasing saait tamon Saatan ma amun sapalaau zina dina varop, dina vatawagalaai ma naan kana zu ma a dikdikang sina xana vaanong.

²⁷ Tamon taxazak ka saxot kana vazaak luk amun saan la vaal zin ta rapti xa maradikdik, naan kana pis fating kalaak a rapti angkanaan ma mur loxo xana vazaak luk amun saan sina.

²⁸ Ga piaat faratunaan, Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat faakdul ma amun dorang faakdul iwana piaat faraksaatang aubina. ²⁹ Singsaxai tamon axazak ka piaat faraksaat a Laklagaai a Raabu, Nakmai xana wen naxaam pizin a matmalabuk taksaat angkari. A matmalabuk taksaat angkari xai izi tapal. Ma naan ka vaaxapara wana.” ³⁰ Iesu xa piaat azaan angkanaan panaze amun maravas iwana amun Lus sin Moses di piaat malasing kari, “A zapalaau xa ragul naan.”

Naanaa Ma Amun Daaza Iesu (Mt 12:46-50, Lk 8:19-21)

³¹ Naanaan naanaa zin Iesu ma amun daaza Iesu di wat balas. Di wat irur lamanar ma di kling axazak kuna viring lukang Iesu. ³² Ka rauxin axulutung ka izi varaxulin Iesu ma di vazei naan malasing kari, “Naanaa zunum ma amun daazum di irur lamanar. Di zaleng nua.”

³³ Ma Iesu xa iaari zin naandi naako, “Nis naanaa zurugu ma nis amun daazugu?”

³⁴ Naan ka raamaai varawuk sin aubina vaakdul di iziar varaxulin naan ma xa piaat malasing kari, “Aubina angkari naandi amun naanaa zurugu ma amun daazugu!” ³⁵ Axazak be xat falos a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai, naan daazugu ma fafnugu ma naanaa zurugu.”

4

A Dorang Lalaamangaai Wana A Rapti Xa Vazu Amun Kala (Mt 13:1-9, Lk 8:4-8)

¹ Mur Iesu xat faraviraai xaarik lapaara Laman Gaalili. Ma axulutung ka wat faraxulin naan, ma aubina di bas malasing ma naan ka xawas ma xa iziar lamaskana a mon ma xat faraviraai. A mon angkanaan ka iziar la laman. Singsaxai axulutung angkanaan ka irur laxon ma dit langarin naan. ² Iesu xa varaviraai wana amun saan ka varas mase wana amun dorang lalaamangaai, ma xa dador lalaamangaai malasing kari, ³ “Naagu langar! Aza rapti xa ra waan la uma ma xa vazu amun kalamona wit. ⁴ Araan ka psin farauxin amun kalamona wit, azanon kala xa zu la lan. Ma amun maani di wat ma di tok fanong amun kalamona wit angkanaan. ⁵ Azanon kala xa zu la non ka rauxin amun faat ka varas, a pira xawit na wizik paanaburut, ma a wit ka bok fazaas panaze a pira xa iziar be laaxur. ⁶ Singsaxai araan a iaas ka wat laaxur, xa laang faplasas amun wit, panaze amun katkadar xawit na wizik paanaburut ma amun wit di bok di vara maat. ⁷ Ma azanon kala di zu lawalau amun lauran ka xoxorang. Ma axoxot ka kos paramin a wit ma xawit na vuai. ⁸ Ma azanon kala di zu wana a pira daxa. Di bok daxa ma di laba ma mur di vuai ma di vamos mase naandi. Azanon di vuain azangaafu vaarul, azanon azangaafu vaawizik saaxa ma azanon azangaafu varazuai.”

⁹ Naanaan Iesu xa vazei naandi naako, “Nis ka rauxin alnga xuna langarang, naan kana langar.”

A Vuvuna Fazeiang Pana Amun Dorang Lalaamangaai (Mt 13:10-17, Lk 8:9-10)

¹⁰ Lamur, araan Iesu xa iziar naansing, amun sangaafu ma urua ma azanon aubina nanga di iziar zaait di iaari zina wana a vuvuna amun dorang lalaamangaai naa ra piaat. ¹¹ Naan ka xis naandi malasing kari, “Nakmai xa viraai vanong nim pana a vuvuna dorang funfun pana a bikabar zin Nakmai. Singsaxai naandi di

iziar lamanar wana a bikabar zin Nakmai, dit langarin amun saan faakdul wana dorang lalaamangaai. ¹² Naan ka giu malas-ing kanaan kuna:

‘Naandi dina raamin amun faamuzazang singsaxai dina wen taamaai vaaki-lan,
ma naandi dina langarin amun dorang singsaxai dina wen mazaam, taulaan dina inaxam taawuk
ma Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin naandi.’”
(Aais 6:9-10)

Iesu Xa Akpaat A Vuvuna Dorang Lalaamangaai

(Mt 13:18-23, Lk 8:11-15)

¹³ Iesu xa vazei zaait naandi naako, “Malasing faa, xawit naagu mazaam avuvuna dorang lalaamangaai angkanaan? Tamon kawit naagu mazaam a dorang lalaamangaai angkari, naaguna mazaam amun dorang lalaamangaai rawarak malasing faa? ¹⁴ Lamaskana dorang lalaamangaai angkanaan, amun kalamona wit ka iru vakilaan amun dorang sin Nakmai, ina a rapti xat faazu xa vazuu. ¹⁵ Azanon kalamona wit di zu la lan. Di ru vakilaan aubina di langarin a dorang sin Nakmai, singsaxai Saatan ka wat fazaaus ma zuruk pizin a dorang di vazuu lamaskana naandi. ¹⁶ Azanon kalamona wit di zu wana amun faat, a non pira mumut ka iziar wana. Ka iru vakilaan naandi aubina di langarin a dorang ma fazaaus mase di zuruk faraxai wana dokdokang. ¹⁷ Singsaxai naandi di malasing amun iaai xawit amun katkadorna. A dorang kawit na albis lamaskana roroiang sin naandi ma ainaxam paazaaiang sin naandi xawit na iziar vaabungbaraaf marazaat. Malasing ma araan a maravanang ka balas o aubina di vamazik naandi lalozang a dorang sin Nakmai, ainaxam paazaaiang sin naandi xa zu vazaaus mase. ¹⁸ Azanon aubina di malasing amun kalamona wit di zu lamaskana amun lauran ka xoxorang. Naandi di langarin a dorang, ¹⁹ singsaxai di inaxam marazaat pana amun saan ka varas iwana roroiang kari, ma di sasaxot

dina raxumbaaxut ina xat fagit naandi, ma di mazaalu saxotang dina rauxin azanon saan nanga xa varas ila pira angkari. Naan amun saan angkanaan ka albis lamaskana roroiang sin naandi ma xa waramin a dorang sin Nakmai ma a dorang kawit na vuain a fnuaai. ²⁰ Azanon aubina di malasing amun kalamona wit di zu wana pira daxa. Naandi di langarin a dorang sin Nakmai ma di rudaxain ma a roroiang sin naandi xa vabalos amun fnuaai. Azanon di vuain amun fnuaai xat faraxas pana azangaafllu vaarul, azanon ka zangaafllu vaawizik saaxa ma azanon ka zangaafllu varazuai.”

A Dorang Lalaamangaai Wana A Laam
(Lk 8:16-18)

²¹ Ma Iesu xa dador lalaamangaai zaait sin naandi malasing kari, “Ka malasing faa, laak naagut failaap a laam ma naagu pung paramin pana a boul o naagu vun lawaana iban? Kawit. Naagu ratasin la akin siziarang iwana la maravas. ²² Aze rasaan ka izi vunfun kana balas la maravas, ma a dorang aknaasna xa izi vunfun, mur dina mazaam. ²³ Naagu langar! Tamon naagu rauxin alnga xuna langarang, naagu langarin a dorang kari.”

²⁴ Iesu xa piaat saait sin naandi malasing kari, “Naagu inaxam daxa wana a dorang naagu langarin. Pana aze ra lan naagu giu wana azanon tawarak, naan a lan angbani naadina giu wana nim, ma dina giu vauzaa nanga. ²⁵ Avuna tamon axazak ka rauxin a mazamang, Nakmai xana lis saait a mazamang laba xaarik sina. Tamon axazak kawit na rauxin, Nakmai xana zuruk pizin anan mazamang mumut naa rauxin.”

A Dorang Lalaamangaai Wana Axala Xa Bok

²⁶ Iesu xa piaat kaarik naako, “A bikabar zin Nakmai xa malasing kari. Aza rapti xa vazuu amun kalamona wit la uma. ²⁷ Labung naan ka imilaaif ma lawaanaas ka rataalil wana amun faamuzazang sina, ma amun kalamona wit di bok ma di laba ma a rapti angkanaan kawit na rexaas adu amun kalamona wit ka bok malasing faa. ²⁸ A pira nanga xat fabalos axala ma

xai bok. Axala xa bok kalaak ma lamur a waxana ma mur amun kalamona wit ka vuai. ²⁹ Araan amun wit ka makal, a rapti angkanaan ka zuruk a sikal ma xa laaf amun kalamona wit panaze a raan a laflaavang ka balas faanong.”

A Dorang Lalaamangaai Wana A Xalamona Maastat

(Mt 13:31-32, Lk 13:18-19)

³⁰ Iesu xa piaat kaarik naako, “Dia dina piaat a bikabar zin Nakmai xa malasing faa, o aze ra dorang lalaamangaai dina piaat pana? ³¹ A bikabar zin Nakmai xa malasing a xalamona maastat ka mumut mase wana amun kala vaakdul dit fazu la pira. ³² Araan di vazu ma xa bok, kana bok laba ma xana laba luaa amun saan faakdul dit fazu la uma. Amun tangtangaana zaait di laba ma amun maani di uwat ma di iziar la maliaangna.”

³³ Amun dorang lalaamangaai xa varas malasing kanaan Iesu xa dadorin sin aubina, xat faraxas pana naandi dina mazaam. ³⁴ Naan kai fazei zin naandi be wana dorang lalaamangaai. Sing saxai araan naan singbe xa iziar varaxai wana ubina varaviraai zina, xa vamaravaas aknaaza dorang sin naandi.

Iesu Xa Vadawaar Adi Maaliu Ma Xa Maat

(Mt 8:23-27, Lk 8:22-25)

³⁵ La raan angkanaan araan a iaas kai si wizik, Iesu xa vazei ubina varaviraai zina naako, “Dina kas buak kulaza non ritita laman.” ³⁶ Di vataling axulutung ma di xawaas a mon angkanaan Iesu xa iziar lamaskana ma di waan faraxai wana naan. Azanon mon saait di waan faraxai wana a mon sin naandi. ³⁷ Adi maaliu xa taaif dikdik ma a laman ka varop ma a rof ka rambur wana a mon ma xa raamaai malasing adu faasilik a mon kana lus. ³⁸ Ma Iesu xa milaaif la muraana mon, ka itate wana a ulingan. Ubina varaviraai zina di wangun naan ma di piaat sina malasing kari, “Maravas, malasing faa, xawit gu maluf dia dina xanak?”

³⁹ Iesu xa ramaraat ma xa vadawaar a maaliu ma xa vazei a rof malasing kari, “Gu ziburung! Gu malaai!” Ma a maaliu xa maat ma a laman ka malaai mase.

⁴⁰ Ma Iesu xa vazei ubina varaviraai zina naako, “Kunaze naagu maraaut? Ka malasing faa, xawit nanga naagu inaxam paazaai?”

⁴¹ Ma naandi di maraaut mase ma di dador lawalaua naandi zaksaxai malasing kari, “Nis mase xari? A maaliu ma rof di langar iaa zina!”

5

Iesu Xa Vira A Rapti A Zapalaau Xa Ragul Naan

(Mt 8:28-34, Lk 8:26-39)

¹ Iesu ma ubina varaviraai zina di balas laza rita Laman Gaalili la non pira zin aubina in Gerasaa. ² Araan Iesu xa kasaai wana a mon, fazaas mase aza rapti a zapalaau xa ragul naan, ka wat lamun baaul a maat ma xa vasuin naan. ³ Naan ka rataagul lamaskana amun baaul a maat ma aubina ila non angkanaan kawit dit faraxas dina zaxir vating naan, naapalaau tamon di zaxir vating naan pana amun sen. ⁴ Faavaras faanong, aubina ila bina zina di rat saxir vating naan pana amun sen, singsaxai xai kip amun sen dit saxir vating uru mitna ma uru xaakna wana. Kawit taxazak ka maradikdik, kat faraxas kana rotfating naan. ⁵ Lamun taan faakdul lawaanaas ma labung, naan ka zazangas farawuk ku lamaskana amun baaul a maat ma xula kaana wut ma xa rataangis kupkup ma xa rataaraai a winpina wana amun faat.

⁶ Araan ka raamin Iesu lawalaua nanga, xa valaau wat ma xa zibukaak lamarana Iesu. ⁷ Naan ka xupkup laba malasing kari, “Iesu, Naata Nakmai Laaxur Mase! Aze raraan gu saxot guna giu wana nia? Ga maainung nua guna xalxal zin Nakmai adu tuaa gu vamazik nia.” ⁸ Avuna Iesu xa ra vazei naan naako, “Nua a zapalaau, gu tukbilak siaana a rapti angkari.”

⁹ Ma Iesu xa iaari zina naako, “Nis aizinum?”

Naan ka xis Iesu malasing kari, “Aizinugu Amala, wanaze maam maadi varas.”

¹⁰ Ma xa maainung Iesu faavaras tuaa xana kling pizin naandi ziaana a non pira angkanaan.

¹¹ Ka rauxin adi lemlem bari di vavan-gan la nan put faasilik. ¹² Ma amun sapalaa di maainung Iesu malasing kari, “Gu kling maam, maadina sfaar amun bari angkapaa.” ¹³ Naan ka rudaxain naandi ma amun sapalaa di tukbilak ma di sfaar amun bari. Amun bari angkanaan, di malasing a taausan urua vaakdul, di zazarai wizik paanaburut ku lamaskana laman ma di xanak ma di maat.

¹⁴ Naandi ina di italas bari di raamin azaan angkanaan ma di valaa. Di waan ma di fazei la bina laba ma lamun non farawuk. Ma aubina di wat kuna dina raamin aze razaan ka balas. ¹⁵ Araan di wat sin Iesu, di raamin a rapti amala amun sapalaa di ragul naan ka iziar. Naan ka mamaaus ma ainaxamang sina xa uli. Singsaxai aubina angkanaan di maraaut. ¹⁶ Naandi di ra raamin azaan angkanaan, di xus aubina wana aze razaan Iesu xa giu wana a rapti ma amun bari. ¹⁷ Aubina angkanaan di maainung fadikdik Iesu xuna naan kana waan fataling a non pira angkanaan sin naandi.

¹⁸ Araan Iesu xat kawas pana a mon, a rapti angkanaan a zapalaa xa ra ragul naan, ka maainung naan kuna xana waan faraxai wana naan. ¹⁹ Singsaxai Iesu xawit na rudaxain naan. Ka vazei naan naako, “Gu waan la vaal zunum ma gu vazei naandi zunum pana azaan a Piran ka ra giu wana nua, ma wana a varamaaluvang sina wana nua.” ²⁰ Ma a rapti angkanaan ka waan fataling Iesu ma xa zangas farawuk ku lamun bina laba xa zangaafllu, ma xa fazei zin aubina vaakdul wana azaan angkanaan Iesu xa giu wana naan. Ma aubina vaakdul di langarin ma di banglala.

*Iesu Xa Vira A Ravin
(Mt 9:18-26, Lk 8:40-56)*

²¹ Iesu xa kas buaak faulin kaarik a Laman Gaalili wana a mon ma axulutung ka wat sina ipaa laxon. ²² Ma aza rapti xa balas, naan a waamua ila vaal a maainungang sin amun Judaa ma aizina Jaairus. Araan naan ka raamin Iesu, xa psin fawizik naan paanaburut la pira la xaaka Iesu. ²³ Naan ka maainung Iesu malasing kari, “A fnaalik mumut surugu adu xana maat.

Ga saxot guna wat ma guna rasin uru mirum pana naan kuna guna vira naan ma xana roro.” ²⁴ Ma Iesu xa waan faraxai wana naan.

Ma axulutung ka los naan ma dit faramburut farawuk lapaarana. ²⁵ Ma aza ravin inaan ka giazin a dari laba. A giazang kanaan ka iziar wana naan pana a maari-aas ka zangaafllu ma urua. ²⁶ Naan ka wanpaan bulaai zin amun dokta, singsaxai dit famazik be naan ma xawit dit fawaal naan. A kaakaai zina xa vaanong ma a giazang kawit na vaanong, singsaxai xa vut balas taksaat kaarik laxo. ²⁷ Naan ka langar wana Iesu ma xa wat lamuraana lamaskana axulutung ma xa xaaf a marapi baraa sin Iesu, ²⁸ wanaze xa naxaam naako, “Tamon gana xaaf be a marapi baraa sin Iesu, gana roro daxa xaarik.” ²⁹ A ravin ka xaaf a marapi baraa sin Iesu ma fazaaus mase a dari laba xa vaanong ma xa xazanin a winpina xa mamaraxas.

³⁰ Ma fazaaus mase Iesu xa xazanin adu azanon dikdikang sina xa waan siaana. Naan ka rutaawuk lamaskana axulutung angkanaan ma xa iaari malasing kari, “Nis ka xaaf a marapi zurugu?”

³¹ Ma ubina varaviraai zina di xis naan malasing kari, “Aubina xa varas di zangan-gas lapaarum ma dit birit nua, malasing ma xunaze gu iaari malasing kari, ‘Nis ka xaaf a marapi zurugu?’”

³² Singsaxai Iesu xa raamaai varawuk nanga xuna raamin salengang axazak angkanaan ka xaaf a marapi zina. ³³ A ravin angkanaan ka rexaas adu a giazang sina xa vaanong. Naan ka maraaut ma xa dakdakur ma xa wat sibukaak lamarana Iesu ma xa vazei naan pana amun saan faakdul. ³⁴ Ma Iesu xa vazei naan naako, “Finaalik, ainaxam paazaaiang sunum ka vira nua. Gu waan faraxai wana a luaai, ma guna mamaraxas siaana a maazikang sunum.”

Iesu Xa Vira A Fnaalik

³⁵ Araan Iesu nanga xai dador varaxai wana a ravin angkanaan, azanon ubina di vinang la vaal zin Jaairus, a waamua ila vaal a maainungang, di balas sin Jaairus ma di piaat, “Nativum ka maat faanong. Tuua xaarik gu varalil a maravas.”

³⁶ Iesu xa langar wana dorang sin naandi singsaxai xa piaat sin a waamua ila vaal a maainungang naako, "Tuua gu maraaut, gu inaxam paazaai be."

³⁷ Kawit na luaa taxazak kana los naan, Pita be, ma Jems ma daasna Jon. ³⁸ Araan di balas la vaal zin Jaairus, Iesu xa raamin aubina di vaanggala. Azanon di rataangis ma azanon di rataangis kupkup. ³⁹ Iesu xa albis la vaal angkanaan ma xa piaat sin naandi naako, "Kunaze naagu vaanggala ma naagu raangis kupkup? A fnaalik kawit na maat, ka imilaaif be." ⁴⁰ Singsaxai di vanangon naan.

Iesu xa kling fatukbilak naandi ma xa zaxot damana ma dina a fnaalik angkanaan faraxai wana ubina varaviraai urul zina, ma di albis lamaskana a rumaaf a fnaalik ka itate lamaskana. ⁴¹ Ka taaxur la mitna ma xa vazei naan naako, "Taalita, koum." Aknaaza dorang kari xa malasing kari, "Finaalik, ga vazei nua, tamaraat." ⁴² Ma fazaus mase a fnaalik ka ruzaa ma xa zangas farawuk la non angkanaan. A maariaas sina xa zangaafu ma urua. Ma naandi di iziar inaan di banglala marazaat. ⁴³ Ma Iesu xa vazei vadikdik naandi adu tuua dina piaat azaan angkanaan sin taxazak, ma xa vazei damana varaxai wana dina a fnaalik adu dina ralaas iaa naan pana tazaar kuna iaanang.

6

A Profet Kawit Di Wisfaru Naan La Bina Zina Vaatak (Mt 13:53-58)

¹ Iesu xa luaa a bina angkanaan ma xa uli xula bina zina vaatak, faraxai wana ubina varaviraai zina. ² La raan a Saabat ka albis lamaskana a vaal a maainungang sin amun Judaa ma xat faraviraai. Ma amala aubina di langarin naan ma di banglala.

Ma di iaari malasing kari, "A rapti angkari xa rexaazin amun saan angkanaan malasing faa? Ma awat mazamang kanaan, nis ka lis sina ma xat fabalos saait amun faamuzazang ka banglala! ³ Naan bani a kaamdaa, naata Maaria, ma daaza Jems ma Iosep ma Judaas ma Saaimon.

Ma amun fafina di iziar iriat faraxai wana dia." Ma di maska raksaat pana naan.

⁴ Iesu xa vazei naandi naako, "Aubina dit faranop pana a profet lamun bina rawarak, singsaxai xawit dit faranop pana naan la bina zina vaatak, lawalau amun taauna ma la vaal zina vaatak saait." ⁵ Naan kawit nat faraxas kana giu vabalos amun faamuzazang ka banglala inaan, singsaxai xa rasin be uru mitna wana aubina xawit faras be ina di gias ma xa vira naandi. ⁶ Ma naan ka banglala wana xawit di inaxam paazaai wana naan.

Iesu Xa Lis A Vaamuzazang Sin A Zangaafu Ma Urua Ubina Varaviraai (Mt 10:1-14, Lk 9:1-5)

Naanaan Iesu xa waan farawuk lamun bina ma xat faraviraai. ⁷ Ka viring luk a zangaafu ma urua zina, ma xa kling paanin naandi, urua urua, ma xa lis a burburaaiang sin naandi xuna dina mof psin amun sapalaaui.

⁸ Iesu xa vazei naandi naako, "Tuua naagu zuruk tazaar faraxai wana nim pana a zangazang sinim, a laak be. Amun saan malasing a raraba ma a laxa ma a kaakaai la baak, tuua. ⁹ Naagu valaak be a su la xaaka nim singsaxai tuua naagu zuruk kaarik nanga tazaar marapi wana xulxulang. ¹⁰ Araan naaguna albis la zera vaal, naan a vaal angbani naagu iziar wana xa ruaas naagu luaa a bina angkanaan. ¹¹ Tamon naagu balas la aze ra bina ma xawit di nanam pana ruzuaaiang nim, o xawit di langar zinim, naagu taaf pizin a paauf la axaaka nim araan naagu waan. Ka vatangin adu naagu mamaraxas siaana aze ra maravanang kana balas sin naandi mur."

¹² Di waan ma di fazei varawuk adu aubina dina inaxam taawuk. ¹³ Di mof pizin amun sapalaaui xa varas ma di vukin a wel iwana olif pana aubina di gias ma di vira naandi.

A Maatang Sin Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang (Mt 14:1-12, Lk 9:7-9)

¹⁴ A Xalxal Erot ka langarin amun saan angkanaan, avuna aizina Iesu xa laba

lamaskana amun bina. Azanon aubina di piaat pana Iesu malasing kari, “A rapti angkanaan naan Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang, ka ramaraat puli wana maatang malasing ma xa rauxin a dikdikang kuna giuang amun faamuzazang ka banglala.”

¹⁵ Ma azanon di piaat malasing kari, “Naan bani Elaaija.”

Singsaxai azanon nanga di piaat malasing kari, “Naan a profet malasing azaxai zin amun profet i mumua pis.”

¹⁶ Singsaxai araan Erot ka langarin a dorang kanaan, naan ka piaat naako, “Jon a rapti ina ga ra kip pizin a vuruna, xa ramaraat puli xaarik pana maatang!”

¹⁷ Azanon flan paamua, Erot ka ra lis a dorang dikdik ma di zaraak Jon ma di zaxir vating naan ma di rasin naan la vaal a vaamaazikang. Naan ka giu a matmalabuk angkanaan panaze wana Erodiaas, paamua naan a ravin sin daasna Filip. Singsaxai Erot ka ra urif Erodiaas siaana Filip ma naa zaxot. ¹⁸ Paamua wana di zaraak Jon, naan ka rat fazei Erot naako, “Kawit na tak pana nua gu maxus sin a ravin sin daazum.” ¹⁹ Malasing ma Erodiaas ka saxot kana puxaai wana Jon panaze xa vakor nandiaa wana maxuzang sin nandiaa ma xa zaleng a lan kuna zop famaatang Jon singsaxai naan kawit nat faraxas, ²⁰ panaze Erot kat faranop pana Jon ma xa rataamaai xaaul wana naan. Avuna xa rexaas adu Jon naan a rapti xa tak ma xa ninis lamarana Nakmai. Araan Erot kat langarin a dorang sin Jon, ka inaxam farvaras mase singsaxai xai saxot nanga xana langarin Jon.

²¹ Aza raan daxa mase xa balas. A raan angkanaan Erot ka giu a flangan kuna naxaamang a raan di luk naan. Ka vazei amun paamua ila gaapman ma amun paamua ila aami ma amun paamua nanga ila pira Gaalili dina wat fangan faraxai wana naan. ²² Araan di vavangan, nativa Erodiaas ka albis ma xa riria lamarana Erot ma amun paamua ma di nanam mase. Ma a xalxhaal xa vazei a fnaalik naako, “Tamon guna maainung nia wana aze razaan gu saxot, gana lis sunum.” ²³ Ma xa xalxal

wana a waata fafina naako, “Aze razaan gu iaariin naambari, gana lis be zunum, naapalaau tamon guna iaari wana gana kip a bikabar zurugu labirua ma gana lis aza non sunum, gana lis be.”

²⁴ A fnaalik ka tukbilak ma xa iaari zin naanaa zina naako, “Gana iaari wana aze?”

Naanaa zina xa xis naan malasing kari, “Gu iaari wana a waata Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang.”

²⁵ Fazaauus mase a fnaalik ka albis puli ma xa vazei a xalxhaal naako, “Ga saxot naambari nanga guna lis a waata Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang surugu wana a win.”

²⁶ A xalxhaal xa maskalus mase, singsaxai xawit nat faraxas kana iaalauxaai lamarana amun paamua di vavangan faraxai wanaze naan ka ra xalxhal vaanong. ²⁷ Fazaauus mase naan ka kling aza rapti xai saaup ka waan la non Jon ka iziar wana, ma xa kip pizin a vuruna Jon ²⁸ ma xa zuruk fawat a waata Jon pana a win. Naa lis sin a fnaalik ma xa lis sin dina. ²⁹ Ubina varaviraai zin Jon di langar ma di wat fazaak luk naan ma di vatate naan la baaul a maat.

Iesu Xa Vavangaan Aubina Di Laaup Pana A Tausan Ka Watmit (Mt 14:13-21, Lk 9:10-17, Jn 6:1-13)

³⁰ Amun aaposal di uli wat ma di wat faraxulin Iesu ma di vazei naan pana amun saan faakdul naadi ra giu ma di ra varaviraai wana. ³¹ Amala di wat ma di wanpaan malasing ma Iesu ma amun aaposal xawit ta marapalau aaxan naandi xuna vanganang. Iesu xa vazei naandi naako, “Nim singbe naagu wat faraxai wana nia ma dina waan la non kawit taxazak pana ma dina iaavus.”

³² Malasing ma naandi zingbe di waan pana a mon ku laza non kawit taxazak pana. ³³ Singsaxai aubina xa varas di raamin fakilaan naandi di waan ma di valaau vataling amun bina laba vaakdul ma di tabung balas paamuain naandi. ³⁴ Araan di balas, Iesu xa raamin axulutung, ka maluf naandi wanaze di malasing amun sipsip kawit a rapti xa rataamaai

xaaul wana naandi. Naan ka ramaraat ma xa viraaai naandi wana amun saan ka varas.

³⁵ A bina xa nguzaraaf ka ma ubina varaviraai zin Iesu di wat sina ma di piaat malasing kari, “A non angkari xawit taxazak ma xa nguzaraaf faanong. ³⁶ Gu kling pizin aubina xuna dina waan lamun non farawuk ma amun bina xuna dina wulwul vanganang kun naandi.”

³⁷ Singsaxai Iesu xa xis naandi naako, “Nim nanga naagu ralaas naandi.” Ma di vazei naan malasing kari, “Kana zুরুk a wulwulang pana a flan ka wizik tul zin axazak kat faamuzas. Iaak gu saxot maadina waan ma maadina wul a raraba wana awat pulwulang kari xuna ralaazang naandi?”

³⁸ Iesu xa iaari zin naandi naako, “Usfa raraba naagu rauxin? Naagu waan ma naagu raamaai.” Di wa raamaai vaanong ma di wat piaat malasing kari, “A raraba xa watmit ma a ian urua.”

³⁹ Ma xa vazei ubina varaviraai zina dina vazei aubina dina iziar wana amun lemlem laaxur wana a wilaangis ka maraxawa. ⁴⁰ Aubina di iziar wana amun lemlem ka zangaaf lu varazuai, ma azanon azangaaf lu vaa watmit. ⁴¹ Iesu xa zুরুk a raraba xa watmit ma a ian urua, xa raamaai uzaa la lia ma xa wisfaadaxa ma xa biaak a raraba. Naa lis sin ubina varaviraai zina xuna dina talazin lawalau aubina. Ka talazin saait uru ian lawalau naandi vaakdul. ⁴² Naandi vaakdul di vangan ma di maazur. ⁴³ Ubina varaviraai di sfaar vambos amun laxa xa zangaaf lu ma urua wana amun kibaala raraba ma ian di biaak. ⁴⁴ A furavin, a funalik ma ubina, naandi vaakdul di ra vangan. Singsaxai di vakot ubina la raan angkanaan ka malasing a taausan ka watmit.

Iesu Xa Zangas Laaxur Wana Laman (Mt 14:22-36, Jn 6:16-21)

⁴⁵ Fazaaus mase Iesu xa vazei ubina varaviraai zina dina waan pana a mon ma di kas buak kun Betsaaida. Naan singbe xa iziar ma xa kling pizin axulutung. ⁴⁶ Ka vataling naandi ma xa uzaa la waatawut kuna maainungang.

⁴⁷ Labung ka, a mon pana ubina varaviraai xa iziar labirua wana laman, ma Iesu zingbe xa iziar la waatawut. ⁴⁸ Iesu xa

raamin adu ubina varaviraai zina di gut pana kaaulang, panaze a maaliu xa varop faraxai wana naandi. La notaan malasing la birua wana a marana a iaas urul ma xa wizik saaxa paanaraan gufguf Iesu xa waan sin naandi, xa zazangas laaxur wana laman. Faasilik kana zangas bilaas naandi, ⁴⁹ ma di raamin naan ka zazangas laaxur wana laman ma di naxaam adu a warak. Ma di xupkup laba, ⁵⁰ panaze di laanga raamin naan ma di maraaut taksaat mase.

Fazaaus mase xa dador zin naandi naako, “Naagu dikdik! Nia be. Tuaa naagu maraaut.” ⁵¹ Naan ka albis lamaskana mon ina naandi di iziar lamaskana ma a maaliu xa maat. Di banglala mase, ⁵² wanaze xawit di mazaam a vuvuna azaan Iesu xa giu wana raraba. Amun maskana naandi xa dikdik.

⁵³ Araan di kasbuak faanong, di xozaraai la bina Genesaret, ma di rasin a mon inaan. ⁵⁴ Araan di kasaai wana mon, aubina di raamin fakilaan Iesu. ⁵⁵ Di valaau varawuk lamaskana a non pira vaakdul angkanaan ma di vazaak luk aubina di gias pana a xaazira xula aze ranon Iesu xa iziar wana. ⁵⁶ Ma aze ra non Iesu xa waan pana, la amun bina o la amun bina laba o la amun non mumut, di rasin aubina di gias la non a vaangurang. Di maainung Iesu xana luaa aubina angkanaan di gias dina xaaf be a zuva marapi zina. Ma naandi vaakdul ina di xaaf, di daxa xaarik.

7

Amun Lus Sin Nakmai Xa Laaup Pana Amun Lus Sin Amun Kulmua (Mt 15:1-20)

¹ Amun Faarasi ma azanon maravas iwana amun Lus sin Moses di vinang Jerusalem ma di wat faraxulin Iesu ² ma di raamin azanon ubina varaviraai zina di vavangan be wana amun mita naandi ina amun Faarasi di ipiaat adu xa mitikaai lamarana Nakmai, wanaze xawit di valos a rataawuka zuksukang amun mita naandi. ³ (Amun Faarasi ma aubina vaakdul in Judia dit falos a dorang i mumua adu dina wen fangan tamon kawit di tabung suk amun mita naandi lalozang a rataawuka amun kulmua zin naandi. ⁴ Araan naandi di vinang la non iwana vaangurang, dina wen fangan tamon kawit di tabung suksuk

mit. Ma amun saan saait nanga xa varas naadit gigiu lalos amun tataawuka naandi, malasing dit suksuk amun pin imiminang ma amun pin laba nanga ma amun ketal.)

⁵ Ma amun Faarasi ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses di iaari zin Iesu malasing kari, “Kunaze ma ubina varaviraai zunum kawit di valos a rataawuka amun kulmua zin dia, ma di vangan pana amun mita naandi xa mitikaai lamarana Nakmai?”

⁶ Iesu xa xis naandi naako, “A profet Aaisaia xa vaaratunaan mase araan ka dador profet pana nim ubina xawit naagut falos amun dorang sinim. Naan ka varaar vating a dorang sin Nakmai malasing kari,

‘Aubina angkari di nop nia wana nguza naandi,
singsaxai a maskana naandi xa lawalaa mase wana nia.

⁷ Naandi di lotu walaau wana nia,
wanaze dit firaai aubina lalozang amun lus sin aubina be.’ (Aais 29:13)

⁸ Naagu luaa vanong amun Lus sin Nakmai ma naagu los amun tataawuka aubina be.”

⁹ Ma Iesu xa vasei xaarik naandi naako, “Ka raksaat pana naagu valiu amun Lus sin Nakmai ma naagui los be amun tataawuka nim nanga! ¹⁰ Avuna mumua pis Moses ka ra piaat naako, ‘Gu nop damaam ma dinaam,’ ma ‘Tamon taxazak kana piaat faraksaat damana o dina, dina zop famaata naan.’ (Zax 20:12, Zax 21:17)

¹¹ Sing saxai nim, naagu viraai aubina adu tamon axazak kana vasei damana o naanaa zina adu aze razaan naan kana vawaal nandiaa wana, azaan angkanaan a talazang sina aaxan Nakmai,* ¹² naanaan naagu wisbuaak naan kuna tuua naan kana vawaal damana o naanaa zina. ¹³ Malasing ma wana a lan angkanaan, naagu waramin a dorang sin Nakmai, ma naagu los be amun tataawuka nim ina amun kulmua zinim di lis. Ma naagu

gigiu amun saan ka varas saait malasing kanaan.”

¹⁴ Iesu xa viring fawat kaarik axulutung ma di wat sina, ma xa piaat naako, “Nim faakdul naagu langar zurugu ma naagu mazaam a dorang kari: ¹⁵⁻¹⁶ Aze razaan axazak ka iaan ma xa albis lamaskana a xuna, xana wen famitikaai naan lamarana Nakmai. Sing saxai amun saan ina xa tukbilak lamaskana axazak ku lamanar, naan kana vamitikaai naan.”*

¹⁷ Iesu xa vataling axulutung angkanaan ma xa albis la vaal. Ma ubina varaviraai zina di iaari wana a dorang lalaamangaai angkanaan. ¹⁸ Ma Iesu xa iaari zin naandi naako, “Malasing faa, nim saait kawit naagu maravas pana? Kasaa, xawit naagu mazaam adu amun saan faakdul xa albis lamaskana a xuna axazak, kana wen famitikaai naan lamarana Nakmai? ¹⁹ Avuna xawit na wizik lamaskana ainaxamang sina, singsaxai xa wizik lamaskana a xuna ma naa wizin pizin.” (Araan Iesu xa piaat a dorang kanaan, ka piaat naako lamarana Nakmai amun fanganang faakdul xa daxa xuna iaanang.)

²⁰ Iesu xa piaat saait nanga naako, “Aze razaan ka iziar lamaskana axazak ma xa tukbilak la balana, a zaan angkanaan kana vamitikaai naan lamarana Nakmai. ²¹ Avuna naan amun saan angkari xai tukbilak lamaskana axazak: ainaxamang taksaat ma amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang ma a matmalabuk iwana vinaauang ma a matmalabuk iwana zop famaatang axazak ²² ma a matmalabuk iwana milivinang a ravin tawarak o a rapti rawarak ma a matmalabuk iwana lamaiang ma a matmalabuk iwana kawinang azanon ma a matmalabuk iwana vaagitang ma a matmalabuk iwana vaamaangilang ka mitikaai ma a matmalabuk iwana maraxatang ma a matmalabuk iwana piaat faraksaatang axazak ma a matmalabuk iwana valaupang nua nanga ma a matmalabuka rabanatang. ²³ Amun matmalabuk taksaat faakdul angkanaan kai tukbilak

* **7:11** Avuvuna dorang kari xa malasing kari: Azanon taan axazak kana piaat adu a talazang sina xa waan sin Nakmai, xuna xana valiu be a vawaalang maamaa o naanaa zina. Sing saxai lalozang a rataawuk amun kulmua zin naandi, naan kat faraxas kana rasin fatalamin aaxana. * **7:15-16** Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: Axazak ka rauxin alnga, naan kana langarin a dorang kanaan.

lamaskana axazak ma xat famitikaai naan lamarana Nakmai.”

A Ravin In Fonia Xa Inaxam Paazaai Wana Iesu
(Mt 15:21-28)

²⁴ Iesu xa ramaraat ma xa vataling a pira Gaalili ma xa balas lapaara bina laba Taair. Naan ka albis laza vaal. Kawit na saxot adu taxazak kana rexaas pana naan ka iziar inaan, singsaxai naan kawit nat faraxas kana vunfunaai. ²⁵ Nativa aza ravin, a zapalaau xa ragul naan. Araan bani xa langar wana Iesu, fazaas mase xa wat ma xa zibukaak la xaakna. ²⁶ A ravin angkanaan, naan a ravin in Grik, ma di luk naan la non laba Fonia la provins Siria. Naan ka maainung Iesu xuna xana mof pizin a zapalaau ina xa ragul natifna.

²⁷ Iesu xa vazei a ravin naako, “Guna luaa xalaak a funalik dina vangan maazur, wanaze xawit na tak pana dina zuruk a raraba zin a funalik ma dina psin sin amun piu.”

²⁸ A ravin angkanaan ka xis naan naako, “Piran, singsaxai amun piu zaait lawaana iban favanganang, di iaan a sina vanganang sin a funalik.”

²⁹ Iesu xa vazei naan naako, “Pana a wat dorang daxa zunum, gu uli xabe xula vaal zunum. A zapalaau xa vataling fanong nativum.”

³⁰ A ravin ka uli xula vaal zina ma xa raamin natifna xa itate la wina iban, ma a zapalaau xa vataling fanong naan.

Iesu Xa Vira A Rapti Alngana Xa Bat Ma A Ngusna Xa Po

³¹ Naanaan Iesu xa vataling a bina angkanaan lapaara bina laba Taair ma xa bilaas a bina laba Saaidon ma xa waan kula Laman Gaalili ma xa balas la pira Dekaapolis* ma xa iziar inaan. ³² Inaan la non angkanaan aubina di zaxot fawat aza rapti zin Iesu. A rapti angkanaan alngana xa bat ma a ngusna xa po. Ma di maainung Iesu xuna xana rasin uru mitna wana a rapti.

³³ Iesu xa zaxot parok a rapti angkanaan siaana a xulutung, ma xa rasin amun klusmitna la ulngana rapti, xa kaanis ma xa

xaaf a xaramana a rapti. ³⁴ Naan ka raa-maai uzaa laaxur la lia ma xa maabus dikdik ma xa piaat sin a rapti naako, “Efa-taa!” (Aknaas a dorang adu, “Gu ralakas!”). ³⁵ Fazaas mase ulngana rapti xa ralakas ma a xaramana xa rapalas ma a rapti xa dador daxa.

³⁶ Iesu xa pitkol naandi adu tuua dina vazei taxazak. Singsaxai araan ka pitkol naandi, xawit di langar zin Iesu, a dorang ka valaau varawuk. ³⁷ Ma naandi vaakdul ina di langarin azaan angkanaan, di banglala marazaat mase ma di piaat, “Amun saan faakdul naa giu, naa giu vatalamin mase. Naan ka vira zaait nanga amun linga bat dina langar ma amun ngus po dina dador.”

8

Iesu Xa Vavangaan Ubina Di Tausan Urulavaat
(Mt 15:32-39)

¹ Laza raan kaarik axulutung ka wat fatu. Ma xawit di rauxin tazaar kuna iaanang. Ma Iesu xa viring fawat ubina varaviraai zina ma xa piaat malasing kari, ² “Ga maluf aubina angkari wanaze di iziar vaanong faraxai wana nia wana a raan urul. Ma xawit ta vanganang naadina iaan. ³ Ma tamon gana kling pizin naandi xula bina zin naandi varaxai wana lagaa-iang, azanon sin naandi dina zumaat la lan panaze di wat pana a lan baraa.”

⁴ Ma ubina varaviraai zina di xis naan malasing kari, “A non angkari xa bingil, ma dina zuruk a raraba xat faraxas kuna vavanganang naandi vaa?”

⁵ Ma Iesu xa iaari zin naandi naako, “Usfa raraba naagu rauxin?”

Di xis naan malasing kari, “A raraba xa wizik urua.”

⁶ Iesu xa vazei axulutung kuna iziarang paanaburut pana pira. Naan ka zuruk amun raraba xa wizik urua ma xa wisfaadaxa zin Nakmai ma naa biaak. Naa lis sin ubina varaviraai zina xuna vatawaraxinang pana aubina. Ma naadi giu malasing naa piaat. ⁷ Di rauxin a kaana ian saait. Naan ka wisfaadaxa zaait pana ma xa vazei ubina varaviraai zina xuna vatawaraxinang pana aubina. ⁸ Aubina di

* **7:31** A pira angkanaan ka rauxin amun bina laba xa zangaafu di iziar lamaskana.

vangan ma di maazur. Lamuraana di vangan faanong, ubina varaviraai di waaturin amun kibaala vanganang ma di sfaar vambos amun laxa xa wizik urua. ⁹ A furavin, a funalik ma ubina, naandi vaakdul di ra vangan. Di vakot ubina ma xa malasing a taausan urulavaat. Naanaan Iesu xa kling pizin naandi, ¹⁰ ma xa xawaas a mon faraxai wana ubina varaviraai zina ma di kaaul la Laman Gaalili xula aza non pira in Daalmanutaa.

Amun Faarasi Di Iaari Zin Iesu Xuna Xana Vabalos A Vaamuzazang Ka Banglala (Mt 16:1-4)

¹¹ Amun Faarasi di wat ma dit faramakalaai varaxai wana Iesu. Di saxot dina lalaamangaain naan ma di iaari zina xuna xana vatangin ta vaamuzazang ka banglala malasing a vaakilanang adu Nakmai xa kling fawat naan. ¹² Iesu xa maabus dikdik ma xa piaat naako, “Kunaze a watkul ila raan angkari taning di saxot dina raamin ta vaakilanang? Ga piaat faratunaan, gana wen fatangin ta vaakilanang.” ¹³ Naan ka luaa naandi ma xa xawaas a mon ma xa kas buak kula aza non ritita Laman Gaalili.

A Dorang Lalaamangaai Wana A Is Sin Amun Faarasi Ma Erot (Mt 16:5-12)

¹⁴ Ubina varaviraai di naxambain kuna zurukang a raraba. Ma xa rauxin a raraba azaxai be xa iziar lamaskana a mon. ¹⁵ Iesu xa vazei vadikdik naandi naako, “Naagu naknakaai, naagu raamaai daxe wana a is sin amun Faarasi ma zin Erot.” ¹⁶ Ubina varaviraai di dadorin azaan angkanaan lawalaua naandi nanga ma di piaat malasing kari, “Naan ka piaat malasing kari wanaze dia xawit di rauxin a raraba.” ¹⁷ Iesu xa rexaazin aze rasaan naadi dadorin ma xa iaari zin naandi naako, “Kunaze naagu ipiaat kawit a raraba? Kawit nanga naagu raamaai vaakilan ma xawit saait naagu mazaam? A maskana nim nanga xa dikdik? ¹⁸ Malasing faa, naagu rauxin a marana nim singsaxai xawit nat faraxas naaguna raamaai vaakilan? Ma malasing faa, naagu rauxin alngana nim singsaxai

xawit nat faraxas naaguna langar? Ma malasing faa, xawit nat faraxas naaguna naxaam faulin? ¹⁹ Araan ga biaak a raraba xa watmit aaxan aubina xa taausan ka watmit, usfa laxa naagu sfaar vambos pana akbaala vanganang?”

Ma ubina varaviraai di piaat malasing kari, “Ka zangaafu ma urua.”

²⁰ Ma Iesu xa piaat naako, “Ma araan ga biaak a raraba xa wizik urua aaxan aubina xa taausan urulavaat, usfa laxa naagu sfaar vambos pana akbaala vanganang?”

Di xis naan malasing kari, “Ka wizik urua.”

²¹ Ma xa iaari zin naandi naako, “Malasing faa, xawit nanga naagu mazaam?”

Iesu Xa Vira Aza Rapti Xa Marawif La Bina Betsaaida

²² Iesu ma ubina varaviraai zina di balas la bina Betsaaida ma azanon aubina di zaxot fawat aza rapti uru marana varaxai di wif iaa. Ma di maainung Iesu xuna xana rasin a mitna wana naan kuna xana raamaai. ²³ Iesu xa taaxur la mita rapti ma xa vindaan naan kula manar ziaana bina. Naan ka kanis a marana a rapti ma xa rasin uru mitna laru marana. Ma araan ka waapizin uru mitna, xa iaari zin a rapti naako, “Gu raamin ta zaan?”

²⁴ A rapti xa raamaai uzaa laaxur ma xa piaat naako, “Ga raamin aubina, ma di raamaai malasing amun iaai di zazangas farawuk.”

²⁵ Faazaxai xaarik Iesu xa rasin uru mitna lamarana a rapti. Ma araan ka waapizin uru mitna, umarana di ralakas iaa. Ka raamaai daxe xa ma xa raamin fakilaan amun saan faakdul. ²⁶ Iesu xa kling naan kula vaal zina ma xa vazei naan naako, “Tuua gu waan lamaskana bina.”

Pita Xa Pitffaat Adu Iesu A Mesaia (Mt 16:13-16, Lk 9:18-22)

²⁷ Iesu ma ubina varaviraai zina di waan lamun bina di iziar varawuk lapaara bina laba Sesaria Filipai. Araan di zazangas la lan Iesu xa iaari zin naandi naako, “Aubina di piaat nia nis?”

²⁸ Di xis naan malasing kari, “Azanon di piaat nua Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang

ma azanon di piaat nua Elaaija ma azanon di piaat nua azaxai zin amun profet i mu-mua.”

²⁹ Iesu xa iaari xaarik sin naandi naako, “Ma nim, naagu naxaam adu nia nis?”

Ma Pita xa xis naan naako, “Nua a Mesaaija.”*

³⁰ Iesu xa dador dikdik sin naandi adu tuua dina vazei taxazak pana.

Iesu Xa Dador Wana A Maatang Sina (Mt 16:21-28, Lk 9:22-27)

³¹ Iesu xa varumara xuna viraaiiang ubina varaviraai zina adu Naata Rapti xana vazaak a maazikang pana amun saan ka varas. Amun paamua zin amun Ju-daa, ma amun pris laba ma amun mar-avas iwana amun Lus sin Moses dina bain naan ma dina zop famaata naan. Ma lamu-raana a raan urul naan kana ramaraat puli xaarik. ³² Iesu xa dador la maravas pana amun saan angkanaan, ma Pita xa zaxot naan siaana ubina varaviraai zina ma xa vadawaar naan pana azaan naa piaat.

³³ Singsaxai araan Iesu xa rutaawuk ma xa raamin ubina varaviraai zina, xa vadawaar Pita naako, “Saatan, paan siaagu! Kawit gu rauxin ainaxamang pana aze ramun saan Nakmai xa saxot gana giu, singsaxai aze aubina ila pira angkari di saxot.”

³⁴ Naan ka viring fawat a xulutung faraxai wana ubina varaviraai zina ma xa piaat naako, “Tamon axazak ka saxot kana los nia, xana naxaam pizin naan nanga ma xana vazaak a robuxul zina ma xana los nia. ³⁵ Ma tamon axazak ka saxot be xana roting falagot a roroiang sina, a roroiang sina xana milung. Singsaxai tamon axazak ka lis psin a roroiang sina xu nia ma a Dorang Daxa zin Nakmai zaait, Nakmai xana zaxot faulin naan. ³⁶ Avuna axazak ina xa rauxin amun saan faak-dul naa saxot la pira angkari singsaxai a roroiang sina xa milung ma xa waan la bina iwana adi xaiaf kawit nai maat, aze ra daxaiiang amun saan angkanaan kana lis sina? ³⁷ Naan kana xul a roroiang kanaan sina wanaze? ³⁸ Tamon axazak ka

maangil wana nia o wana a dorang surugu lamaskana a watkul i taning, di lis a tora naandi zin Nakmai ma di gigiu amun mat-malabuk taksaat, Naata Rapti zaait kana maangilin axazak angkanaan araan naan kana balas faraxai wana amun aangelo xoxok lamaskana a marmari daxaiiang sin Damana.”

9

¹ Ma Iesu xa vazei naandi naako, “Ga piaat faratunaan sinim, azanon sinim di irur xari, dina wen maat nanga xa ruaas dina raamin a bikabar zin Nakmai xana balas faraxai wana dikdikang.”

A Wina Iesu Xa Xulxulaai (Mt 17:1-13, Lk 9:28-36)

² Lamuraana a raan ka wizik saaxa Iesu xa zaxot Pita ma Jems ma Jon, ma xa va-los fauzaa nandiaal xu la aza waatawut ka uzaa mase laaxur. Di wa iziar naandi zingbe inaan. Ma la non angkanaan a win-pina Iesu xa xulxulaai lamarana nandiaal.

³ Amun marapi zina xa xufkuf mase ma xa wilwilak. Awat kufkuf angkanaan, kawit taxazak ila pira angkari xat faraxas kana pot faxufkuf a marapi malasing kanaan.

⁴ Ma ubina varaviraai angkanaan urul di raamin taal Elaaija ma Moses di balas iaa ma di dador varaxai iaa wana Iesu.

⁵ Ma Pita xa vazei Iesu naako, “Maravas, ka daxa wana nimtaal maadi iziar raal iriat. Maadina varur a vaal maling urul, axazak aaxanum ma axazak aaxan Moses ma axazak aaxan Elaaija.” ⁶ Pita xawit na rexaas aze naana piaat panaze naan ma Jems ma Jon di maraaut taal mase.

⁷ Naanaan a vang bara xa balas ma xa vakuf kol naandi ma alinga axazak ka dador lamaskana bara naako, “Naan kari Naarugu, ga sasaxot naan. Naagu langar raal zina!”

⁸ Fazaaus mase di raamaai varawuk taal ma xawit kaarik di raamin taxazak, Iesu zingbe varaxai wana nandiaal.

⁹ Araan di kabal wizik paanaburut la waatawut, Iesu xa dador dikdik sin nandiaal adu tuua dina vazei raal taxazak pana aze razaan naadi ra raamin, ka

8:29 Jn 6:68-69 * **8:29** Aknaas a waaling angkari wana linga bina Ibru adu, a rapti di ra kalin naan. Lamaskana Baar Xoxok amun Judaa di ra piaat Nakmai xana kalin naan ma xana kling fawat naan kuna zaxot faulinang aubina zina. A waaling pana linga bina Grik adu “Kaarisiko.” **8:34** Mt 10:38, Lk 14:27 **8:35** Mt 10:39, Lk 17:33, Jn 12:25 **9:2** 2Pit 1:17-18 **9:7** Mt 3:17, Mk 1:11, Lk 3:22

ruaas Naata Rapti xana ramaraat puli wana maatang. ¹⁰ Azaan angkanaan ka iziar zin nandiaal nanga ma di iaari raal lawalaua nandiaal nanga malasing kari, “Aze ra aknaaza dorang ‘ramaraat puli wana maatang?’”

¹¹ Di iaari raal zin Iesu malasing kari, “Kunaze ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses di piaat Elaaija xana tabung balas paamua wana a Mesaaia?”

¹² Iesu xa xis nandiaal naako, “Ka vaaratunaan mase, a Baar Xoxok ka piaat Elaaija xana balas paamua ma xana waafatok amun saan faakdul. Singsaxai xunaze di varaar vating lamaskana a Baar Xoxok adu Naata Rapti xana vazaak adi maazikang laba ma aubina dina bain naan? ¹³ Singsaxai ga vazei numtaal, Elaaija xa balas faanong, ma naandi di giu amun saan faakdul naadi saxot pana naan, malasing be a dorang di varaar vating lamaskana a Baar Xoxok ka piaat pana naan.”

Iesu Xa Vira A Nalik A Zapalaau Xa Ragul Naan

(Mt 17:14-21, Lk 9:37-43)

¹⁴ Araan Iesu ma ubina varaviraai zina urul di wat balas sin uza ubina varaviraai, di raamin axulutung ka irur varaxulin naandi. Ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses dit faramakalaai varaxai wana naandi. ¹⁵ Araan bani aubina vaakdul di raamin Iesu, di banglala mase ma di valaau waan ma di ruzuaai naan.

¹⁶ Iesu xa iaari zin ubina varaviraai zina naako, “Aze rasaan naagu varamakalaai wana varaxai wana naandi?” ¹⁷ Aza rapti lamaskana axulutung angkanaan ka xis naan naako, “Maravas, ga zaxot fawat naarugu zunum, a zapalaau xa ragul naan ma xawit nat faraxas kana dador. ¹⁸ Ma araan kat suruk naan, kai psin naan paanaburut pana pira. A busbuzak ka uwat la balana ma xat karaat alvana ma a wina xai dikdik faakdul. Ga maainung ubina varaviraai zunum kuna mof pizinang a zapalaau ziaana, singsaxai xawit dit faraxas.”

¹⁹ Iesu xa xis naandi malasing kari, “Nim a watkul i taning, kawit naagu inaxam paazaai. Usfa raan nanga gana

iziar varaxai wana nim, ma naaguna iziar nanga malasing kari? Usfa raan nanga gana vamalmalin nim faraxai wana amun matmalabuk taksaat sinim? Saxot fawat a nalik iriat surugu.”

²⁰ Malasing ma di zaxot fawat a nalik sin Iesu. Araan a zapalaau xa raamin Iesu, fazaaus mase xa psin a nalik paanaburut pana pira ma a nalik ka plaas farawuxin naan ma a busbuzak ka balas la balana.

²¹ Iesu xa iaari zin damana a nalik naako, “Lasang azaan angkari xa balas sina?”

Naan ka xis Iesu naako, “Araan ka nalik mumut nanga. ²² Amun taan ka varas kai psin naan lamaskana xaiaf o lamaskana daanim kuna zop famaatang naan. Singsaxai tamon kat faraxas guna giu tazaar, maluf nimaa ma fawaal ni-maa.”

²³ Iesu xa piaat sina naako, “Kunaze gu piaat malasing kari, ‘Tamon kat faraxas guna giu tazaar?’ Amun saan faakdul xat faraxas sin axazak ka inaxam paazaai.”

²⁴ Fazaaus mase damana a nalik ka viraa labaa naako, “Ga inaxam paazaai, fadikdik anan inaxam paazaaiang surugu!”

²⁵ Iesu xa raamin adu axulutung di valaau wat sin naandi, ma xa vadawaar a zapalaau naako, “Nua a zapalaau gu valbalos alngambat ma a nguspo. Tukbilak siaana ma tuua xaarik gu sfaar naan.”

²⁶ A zapalaau xa xupkup ma xa gisgizin a nalik ma xa tukbilak siaana. A nalik ka raamaai malasing adu xa maat ma amala di piaat malasing kari, “Ka maat fanong.”

²⁷ Singsaxai Iesu xa roting naan la mitna ma xa varamaraat naan ma xa rur.

²⁸ Lamur Iesu xa albis la vaal ma ubina varaviraai zina di iaari vunfun sina malasing kari, “Kunaze ma xawit nat faraxas maadina mof pizin a zapalaau angkanaan?”

²⁹ Iesu xa xis naandi naako, “Awat sapalaau angkanaan, kat faraxas be a matmalabuk iwana maainungang kana waapizin naan.”

Iesu Xa Dadorin Kaarik A Maatang Sina

(Mt 17:22-23, Lk 9:43-45)

³⁰ Di luaa a non angkanaan ma di zangas bilaas a pira Gaalili. Iesu xawit na

saxot adu taxazak kana rexaazin naandi di iziar vaa, ³¹ wanaze naan kat firaai ubina varaviraai zina. Ka vazei naandi naako, “Dina ngutlis Naata Rapti la mita ubina ma dina zop famaata naan. Ma lamuraana a raan urul, naan kana ramaraat puli.” ³² Singsaxai naandi xawit di mazaam aknaaza dorang sina ma di maraaut pana iaariang sina wana.

Nis Mase Xa Laaup?

(Mt 18:1-5, Lk 9:46-48)

³³ Iesu ma ubina varaviraai zina di balas Kaapernaum. Araan di iziar la vaal, Iesu xa iaari zin naandi naako, “Aze razaan naagut faramakalaai wana la lan?”

³⁴ Singsaxai xawit di dador, wanaze la lan naandi di ra varamakalaai wana adu nis mase zin naandi xa laaup.

³⁵ Iesu xa iziar wizik paanaburut ma xa viring luk fawat azangaafu ma urua ubina varaviraai zina ma xa vazei naandi naako, “Tamon axazak ka saxot kana waamua, naan kana rasin naan mase mur ma xana iaana kilaaiang sin aubina vaakdul.”

³⁶ Iesu xa zaxot aza nan nalik ma naa varur lawalaua naandi. Ka rot fawat a nalik lawaana bibina, ma xa vazei naandi naako, ³⁷ “Tamon axazak ka ruzuaai awat nalik mumut malasing kari wana aizinugu, naan ka ruzuaai nia. Ma axazak ka ruzuaai nia, xawit na ruzuaai nia singsaxai xa ruzuaai axazak ka kling fawat nia.”

Axazak Ina Xawit Na Purua Wana Dia Naan Sin Dia

(Lk 9:49-50)

³⁸ Jon ka piaata naako, “Maravas, maadi raamin aza rapti xa mof pizin amun sapalaa wana aizinum, ma maadi wisbuaak naan panaze naan kawit azaxai zin dia.”

³⁹ Iesu xa xis naan naako, “Tuua naagu wisbuaak naan. Axazak ina xat fabalos a vaamuzazang ka banglala wana aizinugu naan kana wen piaata fazaaus ta dorang taksaat pana nia. ⁴⁰ Avuna axazak ina xawit na purua wana dia, naan sin dia.

⁴¹ Ga vazei varatunaan nim, axazak ina xaralaas nim pana a kaap daanim lamaskana aizinugu wanaze nim sin a Mesaia, a wulwulang sina xana wen milung.”

A Valxaalang A Matmalabuk Taksaat

(Mt 18:6-9, Lk 17:1-2)

⁴² Ma Iesu xa piaata kaarik naako, “Tamon axazak ka vaxalxaal azaxai zin a funalik mumut ina di inaxam paazaai wana nia xuna zuiang lamaskana a matmalabuk taksaat. A matmalabuk taksaat angkanaan ka raksaat mase wana tamon dina pis adi vaat la vuruna ma dina psin naan nana raas. ⁴³⁻⁴⁴ Tamon a mirum kat faxalxaal nua xuna zuiang lamaskana a matmalabuk taksaat, kip pizin. Kana daxa tamon gu rauxin a mit azaxai ma gu albis lamaskana roro tapal wana gu rauxin a mit urua ma gu waan lamaskana a bina iwana adi xaiaf kawit nai maat.* ⁴⁵⁻⁴⁶ Ma tamon a xaakum kat faxalxaal nua xuna zuiang lamaskana a matmalabuk taksaat, kip pizin. Kana daxa tamon gu rauxin a xaak azaxai ma gu albis lamaskana roro tapal, wana gu waan lamaskana a bina iwana adi xaiaf kawit nai maat faraxai wana a xaak urua.* ⁴⁷ Ma tamon a maraam kat faxalxaal nua xuna zuiang lamaskana a matmalabuk taksaat, gu bilok pizin. Kana daxa tamon gu rauxin a maraam azaxai ma gu albis lamaskana bikabar zin Nakmai wana gu rauxin a maraam urua ma di psin nua lamaskana a bina iwana adi xaiaf kawit nai maat, ⁴⁸ a non

‘axonip ina xai iaan naandi xawit nai maat, ma xawit taxazak kat faraxas kana tus famaata axaiaf.’ *(Aais 66:24)*

⁴⁹ Aubina vaakdul dina vazaak amun maazikang kuna amun matmalabuk sin naandi xana balas daxa malasing a talazang dit savur wana a rasmexas ma dit faif.

⁵⁰ A rasmexas ka daxa, singsaxai tamon a miaana xa vanong, naaguna mita ratasin faulin kaarik a miaana rasmexas? Naagu

9:34 Lk 22:24 **9:35** Mt 20:26-27, 23:11, Mk 10:43-44, Lk 22:26 **9:37** Mt 10:40, Lk 10:16, Jn 13:20 **9:40** Mt 12:30, Lk 11:23 **9:41** Mt 10:42 **9:43-44** Mt 5:30 * **9:43-44** Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: a non axonip kawit nai maat, ma xawit taxazak kat faraxas kana tus famaata axaiaf. * **9:45-46** Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: a non axonip kawit nai maat, ma xawit taxazak kat faraxas kana tus famaata axaiaf. **9:47** Mt 5:29 **9:50** Mt 5:13, Lk 14:34-35

zavur nim pana rasmexas iwana aizi paasaxoiang ma naaguna iziar lamaskana a luaai lawalaua nim saksaxai.”

10

A Matmalabuk Iwana Kipang A Maxuzang

(Mt 19:1-9)

¹ Iesu xa luaa a non angkanaan ma xa waan lamaskana pira Judia, ma xa kas buaak a daanim Jodaan. Axulutung di wat sina, ma xat firai naandi wana dorang sin Nakmai, malasing a rataawukna.

² Azanon Faarasi di saxot dina vaxabebeu naan ma di wat iaari zina malasing kari, “Malasing faa, a amun Lus sin Moses ka rudaxain a rapti xana kip a maxuzang sina varaxai wana taak sina?”

³ Iesu xa xis naandi malasing kari, “Amun Lus sin Moses ka piaat aze?”

⁴ Ma di piaat malasing kari, “Moses ka rudaxain a rapti xuna varaarang a baar iwana kipang a maxuzang sina ma xana kling pizin taak sina.”

⁵ Iesu xa vazei naandi naako, “A maskana nim ka dikdik malasing ma Moses ka varaar a lus angkanaan aaxan nim. ⁶ Singsaxai la varumaraiang pana faaziarang Nakmai xa ‘vaziar a rapti ma a ravin.’ *(Var 1:27)*

⁷ ‘Malasing ma naan avuvuna xanaan a rapti xana luaa damana ma dina ma xana daxat pana taak sina, ⁸ ma nandiaa, dina zaxai iaa la winpin.’ *(Var 2:24)*

Ma xawit kaarik di urua iaa, di zaxai iaa xa. ⁹ Malasing ma aze ra zaan Nakmai xa pis faraxin fanong, tuaa taxazak kana kip.”

¹⁰ Lamur Iesu varaxai wana ubina varaviraai zina di uli xula vaal, ma ubina varaviraai zina di iaari zina wana azaan angkanaan. ¹¹ Ma Iesu xa xis naandi malasing kari, “Tamon ta rapti xa kip a maxuzang sina varaxai wana taak sina ma xa maxus sin a ravin tawarak, naan ka giu a matmalabuk taksaat pana taak sina wana milivinang a ravin tawarak. ¹² Malasing be tamon a ravin ka kip a maxuzang sina varaxai wana labana, ma xa maxus sin a rapti rawarak, naan ka giu a

matmalabuk taksaat iwana milivinang a rapti rawarak.”

Iesu Xa Piaat Dina Luaa A Funalik Dina Wat Sina

(Mt 19:13-15, Lk 18:15-17)

¹³ Aubina di zazaxot fawat a funalik mumut sin Iesu xuna xana rasin uru mitna laaxur wana naandi. Singsaxai ubina varaviraai zin Iesu di vadawaar naandi.

¹⁴ Iesu xa raamin azaan angkanaan ma xa mangat. Ka vazei naandi naako, “Naagu luaa a funalik mumut dina wat surugu, tuaa naagu waakol naandi, wanaze a bikabar zin Nakmai zin aubina malasing a funalik mumut angkari. ¹⁵ Ga vazei varatunaan nim, axazak kawit na rudaxain a bikabar zin Nakmai malasing a funalik mumut, naan kana wen libis lamaskana.”

¹⁶ Iesu xa zaxot fawat a funalik lawaana bibina, ma xa rasin uru mitna wana naandi ma xa maainung sin Nakmai xuna xana lis a daxaiang sin naandi.

A Rapti Raxumbaaxut Ka Dador Zin Iesu
(Mt 19:16-30, Lk 18:18-30)

¹⁷ Iesu xa ramaraat ma xa waan. Araan ka zazangas, aza rapti xa valaau wat sina ma xa zibukaak lamarana Iesu ma xa iaari naako, “Maravas daxa, aze rasaan gana giu xuna gana rauxin a roro tapal?”

¹⁸ Iesu xa xis naan naako, “Kunaze gu vakilaan nia daxa? Kawit taxazak ka daxa, Nakmai zingbe naan ka daxa. ¹⁹ Gu rexaazin fanong amun Lus: “Tuaa gu zop famaaxazak, ma tuaa gu milivin a ravin tawarak, ma tuaa gu vinaau, ma tuaa gu vaagit pana axazak, ma tuaa gu babof mara, ma gu nop damaam ma dinaam.” *(Zax 20:12-16)*

²⁰ A rapti angkanaan ka piaat naako, “Maravas, amun lus faakdul angkanaan ga valos araan nanga ga nalik mumut.”

²¹ Iesu xa damin naan ma xa sasaxot naan. Ma xa piaat sina naako, “Azaan azaxai nanga xawit gu rauxin. Gu waan ma gu vaangurin amun saan faakdul zunum ma a kaakaai iwana, gu ralaas naandi ina di izi gogof, ma guna rauxin amun lulugaan daxa ikula la lia. Mur gu wat los nia.”

²² A rapti xa langarin ma a marana xa raawuk. Naan ka maskalus ma xa waan

panaze xa rauxin amun lulugaan ka varas marazaat.

²³ Iesu xa raamaai varawuk ma xa vazei ubina varaviraai zina naako, “Ka lagaf mase zin a raxumbaaxut kana albis lamaskana a bikabar zin Nakmai!”

²⁴ Ubina varaviraai di banglala wana dorang sin Iesu. Singsaxai Iesu xa piaat kaarik naako, “Naam funalik, ka lagaf mase wana albizang lamaskana bikabar zin Nakmai! ²⁵ Ka lagaf pana a kaamel xana albis lamaskana a luk iwana nil iwana zaxazitang amun marapi, singsaxai xa lagaf marazaat nanga wana a raxumbaaxut kana albis lamaskana a bikabar zin Nakmai.”

²⁶ Ubina varaviraai di banglala marazaat kaarik ma di iaari lawalaua naandi zaksaxai malasing kari, “Ma nis mase Nakmai xana zaxot faulin?”

²⁷ Iesu xa damin naandi ma xa piaat naako, “Kawit axazak nat faraxas kana giu azaan angkanaan, singsaxai Nakmai naan kat faraxas. Nakmai xat faraxas kana giu amun saan faakdul.”

²⁸ Pita xa vazei naan naako, “Maadi vataling amun saan faakdul ma maadi los nua!”

²⁹ Iesu xa piaat naako, “Ga piaat faratunaan sinim, tamon axazak ka vataling a vaal zina o amun daasna o amun fafina o damana o dina o a funalik sina o vataling amun uma zina xu nia ma a Dorang Daxa zin Nakmai, ³⁰ naan kana zuruk pana roroiang ila notaan angkari, amun saan angkanaan ka zangaafllu varazuai laaxur wana ina naa tabung tauxin fanong, malasing amun faal o amun daasna o amun fafina o amun naanaa o a funalik o amun uma zina varaxai zaait pana amun maazikang lalozang a Dorang Daxa. Ma wana roroiang mur naan kana zuruk a roro tapal. ³¹ Singsaxai amala aubina ina di waamua dina wat mur. Ma amala aubina ina di wat mur dina waamua.”

Iesu Xa Varulin A Piaatang A Maatang Sina

(Mt 20:17-19, Lk 18:31-33)

³² Iesu ma ubina varaviraai zina di zangas paan ikula Jerusalem. Iesu xa waamuain naandi, ma ubina varaviraai zina di banga ma aubina di las lamuraana di

maraaut. Ka zaxot parok kaarik a zangaafllu urua ubina varaviraai zina ma xa vazei naandi wana aze ra amun saan kana balas sina. ³³ Naan ka piaat naako, “Dia dina uzaa xari ikula Jerusalem ma axazak kana ngutlis Naata Rapti zin amun pris laba ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses. Dina varur naan pana dorang ma xana vazaak a maazikang kuna xana maat, ma dina lis naan la mita aubina xawit amun Judaa, ³⁴ ma dina vis naan, ma dina kanis naan, ma dina kmis naan pana wip, ma dina zop famaata naan. Ma la muraana a raan urul naan kana ramaraat puli wana maatang.”

A Maainungang Sin Jems Ma Jon
(Mt 20:20-28)

³⁵ Naanaan Jems ma Jon, uru naata Zebedi, di wat iaa zin Iesu ma di piaat iaa zina malasing kari, “Maravas maadi saxot iaa guna giu aze razaan maadi maainung iaa nua wana.”

³⁶ Iesu xa iaari zin nandiaa naako, “Aze razaan naagu saxot iaa gana giu aaxan numaa?”

³⁷ Di xis iaa naan malasing kari, “Araan gu iziar wana akin siziarang sunum lamaskana a bikabar zunum ka marmari daxa, guna vaziaar axazak sin nimaa la mit sazaxa ma axazak la mit kais sunum.”

³⁸ Ma Iesu xa piaat sin nandiaa naako, “Kawit naagu rexaazin iaa aze naagu maainung iaa. Malasing faa, xat faraxas guna imin iaa wana a win imiminang ina nia gana imin pana? Ma xat faraxas guna zuruk iaa a baaptaaizang iwana maazikang malasing nia gana zuruk?”

³⁹ Di xis iaa naan malasing kari, “Maadit faraxas iaa.”

Ma Iesu xa vazei nandiaa naako, “Guna imin iaa wana a win imiminang ina nia gana imin pana, ma guna zuruk iaa a baaptaaizang iwana maazikang malasing nia gana zuruk. ⁴⁰ Singsaxai wana aiziarang la mit sazaxa ma la mit kais surugu xawit ga rauxin a burburaaiang kuna gana lis. Nakmai xana lis sin aubina naa kalin tasin fanong.”

⁴¹ Araan azangaafllu ubina varaviraai di langarin, di mangat pana Jems ma Jon.

⁴² Iesu xa viring fatu naandi ma xa vazei naandi naako, “Naagu rexaas adu amun paamua zin aubina xawit amun Judaa di rauxin a burburaaiang laba laaxur wana naandi ma dit falaup naandi nanga ma di itingar lawaata naandi. ⁴³ Singsaxai wana nim kawit. Tamon axazak ka saxot adu naan kana laaup lawalaua nim, naan kana vamumut naan nanga ma xana iaana kilaaiang sinim. ⁴⁴ Ma axazak ka saxot kana waamua, naan kana iaana kilaaiang sin aubina vaakdul. ⁴⁵ Avuna Naata Rapti zaait nanga xawit na wat kuna dina vaamuzas aaxana, xawit. Singsaxai naan ka wat kuna vaamuzazang aaxan aubina. Naan kana lis a roroiang sina saxotang aubina vaakdul malasing a vaaxaramang aaxana amala aubina.”

Iesu Xa Vira Baatimaais A Marawif
(Mt 20:29-34, Lk 18:35-43)

⁴⁶ Naanaan Iesu ma ubina varaviraai zina di wat la bina laba Jeriko. Di luaa a bina laba angkanaan faraxai wana adi mala aubina. Aza rapti a marawif, aizina xanaan Baatimaais (aknaaza dorang kari adu naata Timaais), ka iziar lapaara lan ma xat nungnung. ⁴⁷ Ka langar adu Iesu in Naazaret ka wat ma xa xupkup naako, “Iesu, a Natnaat Sin Dewit, gu maluf nia!”*

⁴⁸ Amala di vadawaar naan ma di vazei naan kana ziburung, singsaxai xa vut kupkup nanga naako, “A Natnaat Sin Dewit, gu maluf nia!”

⁴⁹ Iesu xa rur ma naako, “Naagu viring fawat naan.” Di viring fawat a marawif ma di piaat malasing kari, “Gu nanam! Tamaraat! Naan ka viring nua.” ⁵⁰ Fazaas mase Baatimaais ka waapizin a marapi baraaif ila winpina lamanar ma xa ramaraat fazaas ma xa wat sin Iesu.

⁵¹ Ma Iesu xa iaari zina naako, “Aze razaan gu saxot gana giu aaxanum?”

Ma a marawif naako, “Maravas, ga saxot gana raamaai.”

⁵² Iesu xa vazei naan naako, “Paan, ainaxam paazaaiang sunum ka vira vanong nua.” Fazaas mase a marana xa daxa ma naan ka raamaai, ma xa los Iesu la lan.

11

Iesu Xa Albis Jerusalem Malasing A Xalxaal

(Mt 21:1-9, Lk 19:28-38, Jn 12:12-15)

¹ Iesu varaxai wana ubina varaviraai zina di wat lapaara Jerusalem, ma di balas Betfaage ma Betani la Waatawut Olif. Iesu xa saxot kana kling uru rapti varaviraai zina, ² ma xa vazei nandiaa naako, “Gu waan iaa la bina xa iziar waamua wana numaa. Ma araan naagu balas iaa, naaguna tangin iaa aza naata dongki inaan di pis fating naan, kawit nanga taxazak nat kawas pana. Gu akpaat pizin iaa a iaarus pana ma naagu zaxot fawat iaa naan iriat. ³ Tamon taxazak kana iaari zunumaa malasing kari, ‘Kunaze gu giu iaa azaan angkanaan?’, naagu vazei iaa naan malasing kari, ‘A Piran ka saxot kalaak ma xana lis faulin fazaas kaarik.’”

⁴ Naanaan di waan iaa ma di tangin iaa a naata dongki xa irur lapaara lan, di pis fating naan lapaara mara iwana aza vaal. Ma di akpaat iaa a iaarus pana. ⁵ Azanon aubina di irur lapaara dongki di iaari zin nandiaa malasing kari, “Kunaze naagu akpaat iaa a naata dongki angkanaan?” ⁶ Di xis iaa naandi malasing Iesu xa ra vazei nandiaa, ma aubina di luaa nandiaa ma di waan iaa. ⁷ Di zaxot fawat iaa a naata dongki zin Iesu ma di rasin iaa amun marapi baraaif sin nandiaa laaxur wana, ma Iesu xa iziar wana. ⁸ Amala aubina di gamul psin amun marapi baraaif naadit falaak kol a mamaauzang sin naandi wana, ma di zawarin la lan. Ma azanon di tok amun tangtangaana amun baibaai ma naadi rasin la lan. ⁹ Ma naandi di zangas paamua ma naandi di wat lamur di xupkup malasing kari,

“Osaanaa!”

“A daxaiang ka waan sina ina xa wat pana aizina a Piran!” (Saam 118:25-26)

¹⁰ “A daxaiang ka waan la bikabar zin damana dia Dewit ina xana balas!

Osaanaa ikula mase laaxur!”

10:43 Mt 23:11, Mk 9:35, Lk 22:26 * **10:47** A waan dorang kari Naata Dewit, naan aza iza di lis sin a Mesaaiia.

¹¹ Iesu xa albis Jerusalem, ma xa albis lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok, ma xa raamaai varawuk pana amun saan faakdul, singsaxai a iaas kai si, malasing ma Iesu xa tukbilak ma xa waan Betani varaxai wana azangaafllu ma urua ubina varaviraai zina.

*Iesu Xa Vadawaar A Iaai A Fik
(Mt 21:18-19)*

¹² A raan lamuraana, di luaa Betani, ma Iesu xa lagaai. ¹³ Naan ka raamin aza iaai a fik ka irur lawalaau vaamumut ma xa rauxin a waxana xa varas. Iesu xa waan faasilik lapaara iaai xuna xana raamin tamon ka vuai. Singsaxai xawit na raamin ta vuaaina laaxur wana a iaai. Amun paxana be, wanaze xawit a raan iwana amun iaai a fik kuna vuaiang. ¹⁴ Ma Iesu xa vadawaar a iaai a fik naako, “Guna wen fuai xaarik ma aubina dina wen fangan pana nua. Kawit mase.” Ma ubina varaviraai zina di langarin a dorang kanaan.

*Iesu Xa Vut Pizin Aubina Dit Faangur La Rabaraau Ila Vaal Xoxok
(Mt 21:12-17, Lk 19:45-48, Jn 2:13-16)*

¹⁵ Iesu varaxai wana ubina varaviraai zina di balas Jerusalem. Iesu xa albis la rabaraau ila vaal xoxok ma xa vut pizin aubina dit faangur ma dit pulwul inaan. Ka wukfukin amun iban taasmaaiang sin aubina dit kulxulaai kaakaai ma amun siasa zin naandi dit faangurin amun baalus. ¹⁶ Ma xa pitkol naandi, tuaa dina vazaak amun saan iwana vaangurang sin naandi ma dina lu la rabaraau ila vaal xoxok. ¹⁷ Naan ka vazei naandi naako, “Di varaar vating lamaskana a Baar Xoxok malasing kari,

‘A vaal zurugu dina vakilaan
a vaal a maainungang sin amun lem-
lem aubina vaakdul.’ (Aais
56:7)

Singsaxai naagu xul ma xa balas malasing ‘a non funfun sin amun finaau!’” (Jer 7:11)

¹⁸ Amun pris laba ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses di langarin ma di zaleng ta lan kuna zop famaatang Iesu,

avuna di marauring naan, panaze aubina vaakdul di banglala wana amun faraviraai-
iang sina.

¹⁹ A iaas kai si ma Iesu varaxai wana ubina varaviraai zina di luaa Jerusalem ma di waan.

*A Varaviraaiiang Pana A Iaai A Fik
(Mt 21:19-22)*

²⁰ Paanaraan mase, Iesu varaxai wana ubina varaviraai zina di zazangas la lan ma di raamin a iaai a fik ka maraang faanong, la xatkadorna ma xa uzaa laaxur lamun paxana. ²¹ Pita xa naxaam faulin azaan angkanaan ma xa piaat sin Iesu naako, “Maravas, taamin! A iaai a fik gu vadawaar, naari xa maraang faanong.”

²² Ma Iesu xa xis a dorang sina naako, “Naagu inaxam paazaai wana Nakmai. ²³ Ga vazei varatunaan nim, tamon taxazak kana vazei a wut angkari naako, “Tamaraat, ma gu fida wizik ku nana raas,” ma xawit na rauxin ainaxamang urua, singsaxai xa inaxam paazaai wana aze ra zaan naa piaat, kana balas malasing naa piaat. ²⁴ Malasing ma ga vazei nim, aze ra zaan naagu iaariin pana maainungang, naagu inaxam paazaai adu naagu zuruk fanong ma xana balas sinim. ²⁵⁻²⁶ Araan naagu irut maainung ma naagu naxaam axazak ka ra varaksaat nim, naagu naxaam pizin a matmalabuk taksaat sina, xuna damana nim la lia xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sinim.”*

*Di Iaari Zin Iesu Nis Ka Lis A Burburaaiiang Sina
(Mt 21:23-27, Lk 20:1-8)*

²⁷ Iesu varaxai wana ubina varaviraai zina di balas kaarik Jerusalem. Ma araan Iesu xa zazangas lamaskana rabaraau ila vaal xoxok, amun pris laba ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses ma amun paamua zin amun Judaa di wat sina. ²⁸ Di iaari zina malasing kari, “Gu zuruk a burburaaiiang kanaan faa ma gu giu amun saan angkanaan? Ma nis ka lis a burburaaiiang sunum kuna giuang a vaamuzazang kanaan?”

11:23 Mt 17:20, 1Kor 13:2 **11:25-26** Mt 6:14-15 * **11:25-26** Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: Singsaxai tamon kawit naagu naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin azanon, Damana nim saait la lia xana wen naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sinim.

²⁹ Ma Iesu xa xis naandi naako, “Gana iaari xalaak sinim pana aza iaariang. Naagu xis nia. Naanaan gana vazei nim pana a burburaaiiang inifaa ga gigi amun saan angkanaan pana. ³⁰ Araan Jon ka ra baaptaais aubina, malasing faa, naagu naxaam adu a burburaaiiang ila lia o xa wat sin aubina be? Naagu vazei nia.”

³¹ Di xulus lawalaua naandi nanga ma di piaat malasing kari, “Tamon dina piaat malasing kari, ‘A burburaaiiang ila lia,’ naan kana iaari zin dia naako, ‘Naanaan kunaze xawit naagu inaxam paazaai wana dorang sina?’ ³² Singsaxai tamon dina piaat malasing kari, ‘Ka wat sin aubina,’ amala aubina dina purua wana dia.” (Di maraaut pana aubina, wanaze aubina vaakdul di inaxam paazaai adu Jon naan a profet faaratunaan.)

³³ Naanaan di xis Iesu malasing kari, “Maadi wetexaas.”

Ma Iesu xa piaat naako, “Ma nia zaait gana wen fazei nim pana nis ka lis a burburaaiiang surugu xuna giuang amun faamuzazang kanaan.”

12

A Dorang Lalaamangaai Wana Aubina Iwana Vaamuzazang La Auma Waain (Mt 21:33-46, Lk 20:9-19)

¹ Ma Iesu xa varumara dadorang pana amun paamua angkanaan pana amun dorang lalaamangaai. Ka piaat malasing kari, “Aza rapti xa vazu auma waain, ma naa pai xol wana balavaat. Ma lamaskana auma waain angkanaan, ka xaaf a luk aaxan naandi xuna wasfamemang amun fnuaaia waain kuna zurukang a daanim ilamaskana. Ma xa varur anan faal xa irur vaatak puzaa laaxur xuna axazak kana iziar wana ma xana rataamaai xaaul wana auma. Ka rasin la mita zanon ubina xuna naandi dina vaamuzas pana ma dina xatkatong ma dina isuruk kaakaai wana.* Ma naan nanga xa waan laza bina xa lawalauu. ² La flan faatak iwana mos turinang amun fnuaaia waain, damana auma xa kling aza iaana kilaaiaing ka waan sin ubina dit faamuzas la uma. Ka saxot

dina lis tazanon fnuaaia waain ila uma angkanaan sina malasing a wulwulang sina. ³ Singsaxai ubina dit faamuzas la uma angkanaan di zaraak fating a iaana kilaaiaing kanaan ma di zop faraksaat naan ma naadi kling pizin ma xa uli gof. ⁴ Naanaan damana auma xa kling kaarik aza iaana kilaaiaing ka waan sin naandi, ma di wit naan la waatna ma di vamangil mase naan. ⁵ Ma xa kling kaarik nanga aza iaana kilaaiaing, ma di zop famaata naan. Ma mur xa kling ka varas nanga, di zop faraksaat azanon ma di zop famaata azanon.

⁶ Ma azaxai be xa, xa iziar varaxai wana naan. Naan naatna zina ina naa sasaxot. Naa kling naan ka waan sin naandi, avuna xa piaat naako, ‘Dina nop naarugu.’

⁷ Singsaxai ubina dit faamuzas la uma di dador lawalaua naandi malasing kari, ‘A rapti angkanaan kana raumana amun saan faakdul zin damana. Dia dina zop famaata naan ma dina raumana auma waain angkari.’ ⁸ Malasing ma di zaraak naan ma di zop famaata naan ma di psin fatukbilok naan ku lamanar wana auma.

⁹ Ma aze xa damana auma waain angkanaan kana giu? Ga vazei nim, kana wat ma xana zop famaata ubina dit faamuzas la uma ma xana lis auma waain angkanaan sin uzanon ubina. ¹⁰ Malasing faa, iaak kawit nanga naagu vakot a dorang kari lamaskana a Baar Xoxok? Ka piaat malasing kari,

‘A vaat ina aubina iwana giugiang a vaal di bain pizin, naan kanaan ka balas a varumaraiiang a vaat iwana vaal.

¹¹ A Piran nanga xa ra giu azaan angkanaan, ma xa daxa mase wana a rataamaaiiang simaam.” *(Saam 118:22-23)*

¹² Naanaan amun paamua di zaleng ta lan kuna zaraakang Iesu, wanaze di rexaas adu naan ka dador lalaamangaai be wana naandi. Singsaxai di maraaut pana adi mala aubina. Malasing ma di luaa naan ma di waan.

^{12:1} Aais 5:1-2 * ^{12:1} Naandi dina vaulin damana auma wana azanon fnuaaia waain malasing a wulwulang iwana auma.

A Iaariang Pana Wulang A Taakis
(Mt 22:15-22, Lk 20:20-26)

¹³ Lamur amun paamua di kling azanon Faarasi ma azanon ubina zin Erot di waan sin Iesu, adu dina vaxabebeu naan pana tazanon dorang kuna dina vakor naan pana. ¹⁴ Di wat sina ma di piaat malasing kari, “Maravas, maadi rexaas, adu nua a rapti iwana dorang faaratunaan. Ma xawit gut marauring taxazak. Gui piaat a dorang azaxai zin aubina vaakdul, naapalaau naandi di rauxin aiza laba o naandi xawit ta iza. Gut firaai aubina wana matmalabuk sin Nakmai wana a dorang faaratunaan. Malasing faa, xa tak pana dina wul a taakis ka waan sin Siza o xawit?” ¹⁵ Dia dina wul o xawit?”

Singsaxai Iesu xa rexaas faanong adu di lalaamangaain naan pana iaariang ka vaagit. Malasing ma naan ka iaari zin naandi naako, “Kunaze adu naaguna vaxabebeu nia? Naagu lis fawat a denaarias* ma gana raamin.”

¹⁶ Di lis a kaakaai zina, ma xa iaari zin naandi naako, “A waroka nis kari? Ma a fararang pana nis kari?”

Ma di piaat malasing kari, “Zin Siza.”

¹⁷ Ma Iesu xa vasei naandi naako, “Aze razaan sin Siza, naagu lis sin Siza, ma aze razaan sin Nakmai, naagu lis sin Nakmai.”

Amun paamua di langarin a dorang sina ma di banglala.

A Iaariang Pana Vaamaxuzang Lamuraana Ramaraat Puliang
(Mt 22:23-33, Lk 20:27-40)

¹⁸ Amun Saadusi di piaat adu aubina di maat faanong, dina wen tamaraat puli wana maatang. Di wat sin Iesu ma di iaari zina malasing kari, ¹⁹ “Maravas, Moses ka varaar aza dorang aaxan dia malasing kari, tamon ta rapti xa maat fataling taak sina ma xawit na raxunalik, daaza rapti angkanaan kana zaxot a ravin ma dina maxus iaa xuna xana raxunalik lawaana aizina daasna ina xa maat faanong. ²⁰ Aza raan ka rauxin amun fandaas ka wizik urua. A ruuan ka maxus sin aza ravin, ma a rapti angkanaan ka maat ma xawit na raxunalik. ²¹ A varuaiang ka maxus kaarik sin

a ravin angkanaan, ma naan saait ka maat fataling a ravin ma xawit na raxunalik. Ma xa malasing saait kanaan pana a varulang. ²² Naandi vaakdul amun fandaas di wizik urua di maxus sina, singsaxai a ravin kawit na raxunalik lawaana naandi, ma di maat. Naanaan lamur a ravin saait ka maat. ²³ Pana roroiang mur, araan aubina di maat faanong ma di ramaraat puli, a ravin angkari aaxan nis sin naandi? Avuna naandi vaakdul xa wizik urua di maxus sina.”

²⁴ Iesu xa xis naandi naako, “A dorang sinim kawit na tak, panaze xawit naagu rexaazin a dorang lamaskana a Baar Xoxok ma wana a dikdikang sin Nakmai zaait. ²⁵ Araan amun maat di ramaraat puli, dina wen maxus kaarik. Kawit. Dina malasing be xa amun aangelo ila lia. ²⁶ Laloang amun maat dina ramaraat puli wana maatang, iaak kawit nanga naagu vakot a baar zin Moses, ka dador wana axaiaf pana a nan iaai ma Nakmai xa piaat sina naako, ‘Nia Nakmai zin Aabaraam, Nakmai zin Aaisaak ma Nakmai zin Jekop.’ (Zax 3:6)

²⁷ Naan kawit Nakmai zin amun maat. Kawit. Naan Nakmai zin aubina di roro. Malasing ma a dorang sinim kawit mase na tak!”

A Lus Azaxai Xa Laaup Pana Amun Lus Faakdul
(Mt 22:34-40, Lk 10:25-27)

²⁸ Azaxai zin amun maravas iwana amun Lus sin Moses, ka wat ma xa langarin amun Saadusi dit faramakalaai varaxai wana Iesu. Ma xa langarin Iesu xa xis fatalamin naandi, ma xa iaari zina naako, “Aze ra lus ka laaup pana amun lus faakdul?”

²⁹ Iesu xa xis a dorang sina naako, “A lus ka laaup ka malasing kari, ‘Nim amun Israael naagu langar, a Piran sin dia Nakmai, naan singbe a Piran azaxai. ³⁰ Naaguna sasaxot a Piran, Nakmai zinim, pana maskana nim faakdul ma wana a laklagaaia nim faakdul ma wana a inaxamang faakdul zinim ma wana a dikdikang faakdul zinim.’ (Lus 6:4-5)

* **12:14** Siza naan a xalxaal in Rom, ma xa rasin saait a lus pana amun Judaa. **12:18** Giu 23:8 **12:19** Lus 25:5

* **12:15** A denaarias kari a kaakaai

³¹ Ma a varuaiang a lus ka malasing kari, 'Naaguna sasaxot amun paliaana nim malasing be naagu sasaxot nim nanga.' (*Liv 19:18*)

Kawit taza lus ka laaup pana uru lus angkanaan."

³² A maravas iwana amun Lus sin Moses ka vazei Iesu naako, "Maravas, a dorang sunum ka daxa. Gu piaat faratunaan adu a Piran naan singbe Nakmai azaxai ma xawit kaarik taxazak. ³³ Dia dina sasaxot naan pana maskana dia vaakdul ma wana a inaxamang faakdul zin dia ma wana a dikdikang faakdul zin dia. Ma dina sasaxot amun paliaana dia malasing di sasaxot dia nanga. Tamon di valos uru lus angkanaan, a matmalabuk angkanaan ka laaup pana lizang amun talazang dit faif suaai Nakmai ma amun sanon talazang farawuk saait."

³⁴ Iesu xa raamin adu a rapti xa dador varaxai wana a mazamang. Malasing ma xa piaat sina naako, "Kawit gu izi lawalaau wana a bikabar zin Nakmai." Ma mur xawit kaarik taxazak na waan sina wana ta iaariang panaze di maraaut pana dina iaari zina.

A Mesaaia Naata Nis? (*Mt 22:41-46, Lk 20:41-44*)

³⁵ Araan Iesu xat faraviraai la rabaraau ila vaal xoxok, ka iaari naako, "Kunaze amun maravas iwana amun Lus sin Moses di piaat adu a Mesaaia naan a natnaat sin Dewit? ³⁶ A Laklagaai a Raabu xa vaxazanaai Dewit, ma Dewit ka piaat malasing kari,

'A Piran Nakmai xa piaat sin a Piran surugu naako,

"Gu iziar la mit sazaxa zurugu xa ruaas ga waramin amun purua zunum lawaana uru xaakum.'" (*Saam 110:1*)

³⁷ Dewit nanga xa vakilaan a Mesaaia adu a Piran sina. Tamon ka malasing kanaan, malasing faa ma naan a natnaat sin Dewit?"

Axulutung di nanam pana langarinang a dorang sin Iesu.

Iesu Xa Dador Naknakaai Lalozang Amun Maravas Iwana Amun Lus Sin Moses
(*Mt 23:1-7, Lk 20:45-47*)

³⁸ Iesu xat faraviraai ma xa piaat naako, "Naagu naknakaai wana amun maravas iwana amun Lus sin Moses. Di saxot dina zazangas farawuk pana amun marapi baraaf kuna vatanginang adu naandi di rauxin aiza laba. Ma di saxot aubina dina lis a varanopang laba zin naandi la amun non iwana balas fatuiang. ³⁹ Ma di saxot dina iziar lamun kin siziarang sin ubina laba lamaskana amun faal a maainungang sin amun Judaa ma di saxot saait dina iziar lamun kin siziarang sin aubina di rauxin aiza laba lamun flangan. ⁴⁰ Singsaxai dit fagit amun taksiziar ma dit suruk palau amun saan sin naandi. Ma dit fakilaan amun maainungang ka baraaf kuna aubina dina rataamin naandi. Uwat aubina angkari, dina zuruk a maazikang laba la raan iwana aikilizang."

A Talazang Sin A Raksiziar (*Lk 21:1-4*)

⁴¹ Iesu xa iziar lapaara non di ipsin a talazang pana lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok, ma xa rataamin amala aubina di psin a kaakaai zin naandi. Amala aubina raxumbaaxut saait di pizaai ma di psin a kaakaai laba. ⁴² Singsaxai aza raksiziar, xawit na rauxin tazaar, ka wat ma xa psin a kaakaai mumut urua.

⁴³ Ma Iesu xa viring fawat ubina varaviraai zina, ma xa piaat sin naandi naako, "Ga vazei varatunaan nim, a raksiziar angkanaan ka psin a kaakaai laba wana naandi vaakdul ina di pizaai. ⁴⁴ Aubina raxumbaaxut di rauxin a kaakaai laba ma di psin be a non mumut iwana a kaakaai zin naandi. A ravin angkanaan kawit na rauxin tazaar singsaxai xa lis fakdul amun kaakaai zina. Kawit kaarik na rauxin ta kaakaai xuna wulang a vanganang aaxana."

13

Amun Faakilanang Iwana Vanongang A Raan
(*Mt 24:1-25, Lk 21:5-11*)

¹ Araan Iesu xa zazangas luaa a rabaraau ila vaal xoxok, aza rapti varaviraai zina xa piaat sina, naako, "Maravas, taamin amun

faraang a vaal laba, di marmari daxa mase ma di giu wana amun faraang a vaat laba!”

² Ma Iesu xa xis naan naako, “Gu raamin amun faal laba angkari? Amun purua dina wen luaa ta vaat kana iziar la butuaana taza vaat. Kawit. Dina urif pizin fawizik paanaburut.”

³ Iesu xa waan ma xa iziar varaxai wana ubina varaviraai zina la Waatawut Olif, ma xat faraxas dina raamin a vaal xoxok laza wut la rita naandi. Pita ma Jems ma Jon ma Endru naandi zingbe di iziar la-paara Iesu ma di iaari zina malasing kari,

⁴ “Gu vazei maam, aze ra raan mase amun saan angkanaan kana balas? Ma aze ra wat faakilanang kana tabung balas, kuna maadina rexaazin adu amun saan faakdul angkanaan faasilik kana balas?”

⁵ Iesu xa vazei naandi naako, “Naagu naknakaai xuna tuua taxazak kana vagit nim lalozang amun saan angkanaan.

⁶ Amala aubina dina babof mara ma dina wat pana aizinugu ma dina piaat malasing kari, ‘Nia a rapti angkanaan, a Mesaia,’ ma dina vagit amala.

⁷ Araan naagu langar wana amun faropang laba ma a dorang ka valaau wana amun faropang laba xa ra balas, tuua naagu inaxam farvaras. Amun saan angkanaan kana balas, singsaxai a pira angkari xana wen faanong nanga lamun taan angkanaan.

⁸ Aubina ilaza kaantri dina varop faraxai wana aubina ilaza kaantri rawarak, ma azanon saait dina giu malasing kanaan. Ma amun paamua ilaza bikabar dina varop faraxai wana amun paamua ilaza bikabar rawarak, ma azanon saait dina giu malasing kanaan. Kana rauxin amun maraulia xana gizin amun non ka varas ma xana rauxin amun song kana balas. Amun saan angkanaan ka malasing a varumaraiang a maazikang kat balas sin a ravin araan kana luk a popo.

⁹ Naagu naknakaai daxa. Dina lis nim sin amun paamua ila bina ma dina kmis nim pana wip lamaskana amun faal a maainungang sin amun Judaa. Ma dina varur nim lamarana amun gaapman ma amun kalxaal zin naandi xu nia, ma naaguna vazei naandi wana nia. ¹⁰ Dina

tabung fazei wana a Dorang Daxa zurugu ma amun lemlem aubina vaakdul dina langarin, naanaan a vaanongang iwana raan kana balas. ¹¹ Araan di zaraak nim, tuua naagu inaxam farvaras pana aze razaan kuna piaatang pana a raan aikilizang. Naagu piaat be aze razaan a Laklagaai a Raabu xa vazei nim pana la raan angkanaan. Avuna xawit nim nanga naaguna dator, singsaxai a Laklagaai a Raabu.

¹² A rapti xana ngutlis daasna zin amun purua ma xana vazei aubina dina zop famaata daasna, ma azanon saait dina giu malasing kanaan. Amun maamaa dina giu awat matmalabuk malasing kanaan pana a funalik sin naandi. Ma a funalik dina lis a tora naandi zin amun maamaa ma naanaa zin naandi ma dina ngutlis naandi zin amun purua ma dina zop famaata naandi. ¹³ Aubina vaakdul dina maska raksaat pana nim avuna wana nia, singsaxai naan ina xa irur dikdik taning ka ruaas a raan a pira angkari xana vaanong, Nakmai xana zaxot faulin naan.

¹⁴ Taza raan naaguna raamin ‘azaan ka mitikaai ina xat fawaan aubina ma dit falau vataling.’ (*Daan 9:27, 11:31, 12:11*) Naan kana irur la aza non, a non angkanaan kawit sina. Araan naagu vakot a dorang kari, naagu mazaam fatalamin fanong! Nim ina naagu iziar Judia, naaguna valaau waan lamun paatawut!

¹⁵ Axazak ka irur la waata vaal zina, araan kana kabal wizik paanaburut, tuua xana albis la vaal xuna zurukang tazaan. ¹⁶ Ma a rapti ina xa iziar la uma, tuua xana uli xuna zurukang a marapi baraaf sina.

¹⁷ Lamun taan angkanaan kana lagaf mase wana a furavin di buxut ma a furavin dit faazus. ¹⁸ Naagu maainung kuna tuua amun saan angkanaan kana balas pana amun flan iwana milaatus, ¹⁹ panaze lamun taan angkanaan kana rauxin a maravanang laba mase. Mumua pis araan Nakmai xa vaziaar amun saan faakdul ma xa utuaas taning, awat maravanang angkanaan kawit nat balas. Ma mur zaait kanawit awat maravanang kanaan kana balas kaarik. ²⁰ Tamon a Piran kana wen

faxalxalif amun taan angkanaan aubina vaakdul dina milung. Singsaxai naan ka inaxam pana aubina naa kalin fanong aaxana nanga, malasing ma naan ka vaxalxalif amun taan angkanaan. ²¹ Lamun taan angkanaan tamon taxazak kana vazei nim naako, 'Taamin, a Mesaaia xari,' o 'Taamin, naan boxo,' tuua ra inaxam paazaaiang pana. ²² Uzanon aubina di balas ma dina dador vagit aubina malasing kari, 'Nia a Mesaaia,' o 'Nia aza profet,' ma dina vabalos amun faakilanang ma amun faaxoxovang. Naandi dina lalaamangaai xuna valos falmurang aubina zin Nakmai, ina naa kalin aaxana nanga, singsaxai xawit dit faraxas. ²³ Malasing ma naagu naknakaai. Ga vazei vanong nim pana amun saan faakdul xana balas."

A Balazang Sin Naata Rapti
(Mt 24:26-35, Lk 21:25-28)

²⁴ Iesu xa piaat kaarik naako, "Amun taan iwana maravanang kanaan kana vaanong, ma lamuraana,

'a iaas kana bungsuzuk,
ma a flan kana wen ilap,

²⁵ ma amun patpada dina zu wat la bara,
ma amun saan dikdik ila bara dina
valvaaliang.' (Aais 13:10, 34:4)

²⁶ La raan angkanaan aubina dina raamin Naata Rapti xana wat pana bara varaxai wana a dikdikang laba ma adi marmari daxaiang sina. ²⁷ Ma naan kana kling amun aangelo zina dina waan, ma dina zaxot fatu aubina naa ra kalin aaxana nanga. Naandi dina zaxot naandi lamun non faakdul ila pira, varaxai wana amun non faakdul la bara ma nana mof."

A Varaviraaiang Iwana A Iaai A Fik
(Mt 24:32-35, Lk 21:29-33)

²⁸ Iesu xa piaat kaarik naako, "Naagu langarin a varaviraaiang iwana a iaai a fik: Araan a rangtangaana xa baurivi uzaa ma amun paxana vaaxur xa balas, naagu rexaas adu amun flan iwana iaas ka vaasilik. ²⁹ Malasing saait, araan naagu raamin amun saan angkanaan ka balas, naagu rexaas adu a raan kana

samura balas, malasing axazak ka irur lamarana mara xuna albizang. ³⁰ Ga vazei varatunaan nim, araan aubina ila notaan taning kawit di maat nanga, amun saan faakdul angkanaan kana balas. ³¹ Amun faaziarang faakdul xana vaanong, singsaxai a dorang surugu xana wen faanong."

Kawit Taxazak Ka Rexaazin A Raan Ma A Marana Iaas
(Lk 12:35-40)

³² Iesu xa piaat kaarik naako, "Kawit taxazak na rexaas pana a raan angkanaan o a marana iaas araan amun saan angkanaan kana balas. Amun aangelo ila lia o Naatna zaait kawit na rexaas, Maamaa zingbe xa rexaas. ³³ Naagu raamaai daxa! Naagu naknakaai, wanaze naagu wetexaazin aze ra raan amun saan angkanaan kana balas. ³⁴ Ka malasing a rapti xa luaa a vaal zina ma xa waan laza non. Naan ka vazei amun iaana kilaaaiang sina xuna xatkatongang amun saan sina, ma xa lis a vaamuzazang sin naandi zaksaxai ma xa vazei a rapti xa irur la mara xana rataamaai xaaul.

³⁵ Malasing ma naagu rataamaai xaaul. Kawit naagu rexaas aze ra raan damana vaal xana uli wat, kana wat languzaraaf o la xunasuk o la raan auraa xa kaakaluk o paanaraan. ³⁶ Tamon kana wat fazaaus, tuua naagu luaa naan kana tangin nim naagu imilaaif. ³⁷ A dorang kanaan ga vazei nim pana, ga vazei aubina vaakdul malasing kari: Naagu rataamaai xaaul!"

14

Amun Paamua Di Pis A Dorang Kuna Zop Famaatang Iesu
(Mt 26:1-5, Lk 22:1-6)

¹ A raan urua nanga xa iziar xuna A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang ma a raan laba iwana A Raraba Xawit A Is kana balas. Ma amun pris laba ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses di zazaleng ta lan kuna dina vagit Iesu ma dina zaraak burungin naan ma dina zop famaata naan. ² Di piaat malasing kari, "Dia dina wen giu azaan angkanaan la raan laba iwana

lotu. Tamon aubina dina raamin dia, dina mangat ma adu dina varop.”

A Ravin Ka Vukin A Daanim Milalas Mikuf La Waata Iesu

(Mt 26:6-16, Jn 12:1-8)

³ Iesu xa iziar la bina Betani la vaal zin aza rapti aizina xanaan Saaimon, ina waamua xa ra rauxin a tapak. Araan Iesu xa iziar la iban favanganang, aza ravin ka wat, ka vazaak a win di giu wana a waraxa. Ka rauxin a daanim milalas mikuf lamaskana. A daanim angkanaan di vakilaan a naad, ma a maraana xa laaup marazaat. A ravin ka biaak pizin a marana win angkanaan ma xa vukin a daanim milalas mikuf la waata Iesu.

⁴ Azanon sin aubina di iziar inaan, di raamin ma di mangat, ma di dador lawalaua naandi nanga malasing kari, “Kunaze xa vanong palau a daanim milalas mikuf? ⁵ Di lek faangurin, ma di lek suruk a wulwulang iwana a maariaas aza-xai ma azanon taan nanga, ma a kaakaai di lek lis sin aubina di izi gogof.” Ma di vadawaar a ravin angkanaan.

⁶ Singsaxai Iesu xa piaat naako, “Naagu luaa a ravin angkanaan, kunaze naagu vamosmos naan? Naan ka giu a matmal-abuk daxa wana nia. ⁷ Aubina di izi gogof dina iziar bulaai varaxai wana nim, ma xat faraxas naaguna vawaal naandi lamun taan naagu sasaxot. Singsaxai nia gana wen iziar bulaai varaxai wana nim. ⁸ A ravin angkari xa giu aze razaan naan kat faraxas naana giu. Ka vukin a daanim milalas mikuf la winugu xuna nimniman-inang nia wana a kaavaaiang surugu. ⁹ Ga vazei varatunaan nim, lamun non faakdul la pira angkari, araan aubina di ifazei wana a Dorang Daxa, azaan naa ra giu naadina ipiaat saait ma aubina dinat naxaam naan.”

¹⁰ Judaas Iskaariot, azaxai zin amun sangaafu ma urua ubina varaviraai zin Iesu, xa waan sin amun pris laba xuna xana ngutlis Iesu zin naandi. ¹¹ Araan di langarin di nanam mase, ma di xalxal xuna dina ralaas naan pana a kaakaai. Ma Judaas ka zimbong a notaan mase xat

faraxas pana naan, kuna xana ngutlis Iesu zin naandi.

A Vanongang A Vanganang Faraxai Wana Iesu

(Mt 26:17-30, Lk 22:7-20, 1Kor 11:23-25)

¹² A varumaraiang a raan laba iwana A Raraba Xawit A Is ka balas. La raan angkanaan di zopsop famaamun naata sipsip kuna vanganang kuna naxaamang A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang. Ubina varaviraai di iaari zin Iesu malasing kari, “Gu saxot maadina nimnimanin a vanganang aaxan dia vaa?”

¹³ Ma xa kalin urua zin naandi xuna xana kling nandiaa, ma xa vazei nandiaa, naako, “Tamon naaguna albis iaa la bina laba, naaguna vasuin iaa aza rapti xat fazaak a win laba xa rauxin a daanim. Naagu los iaa naan. ¹⁴ Naan kana albis la aza vaal. Naaguna vazei iaa damana vaal malasing kari, ‘A Maravas ka iaari naako, “Aze ra rumaaf la vaal angkari zunum, nia varaxai wana ubina varaviraai zurugu maadina iaan fakilaan A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang lamaskana?”’ ¹⁵ Ma naan kana vatangin a non tumaaf laba, di ra nimnimanin tasin fanong ma xa iziar laaxur la vaal angkanaan. Naagu nimnimanin iaa amun saan kuna vanganang sin dia lamaskana.”

¹⁶ Naanaan uru rapti varaviraai di ramaraat iaa, ma di zangas paan iaa ma di albis iaa la bina laba. Di raamin fakilaan iaa amun saan faakdul xa malasing be Iesu xa ra vazei nandiaa wana. Ma di nimnimanin tasin iaa amun fanganang kuna iaan fakilaanang A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang.

¹⁷ A iaas kai si ma Iesu varaxai wana azangaafu ma urua ubina varaviraai zina di balas. ¹⁸ Araan di izi vavangan la iban favanganang, Iesu xa piaat naako, “Ga vazei varatunaan nim, azaxai zinim kana ngutlis nia zin amun purua. Azaxai angkanaan ka vavangan faraxai wana nia.”

¹⁹ Di langarin a dorang angkanaan ma a maskana naandi xa maravan. Ma naandi zaksaxai di iaari zina malasing kari, “Kawit nia, aan?”

²⁰ Iesu xa vazei naandi naako, “Naa azaxai zinin a zangaafu ma urua. Naa ka zuzuruk a vang raraba ma xat burung lamaskana a win favanganang faraxai wana nia. ²¹ Naata Rapti xana maat malasing be a Baar Xoxok ka piaat fanong pana naan. Singsaxai xana raksaat mase wana a rapti angkanaan ina xana ngutlis Naata Rapti zin amun purua. Ka lek daxa tamon naanaa zina xa lek pen luk naan.”

²² Araan di izi vavangan, Iesu xa zuruk a raraba ma xa wisfaadaxa zin Nakmai. Naa biaak ma xa ralaas ubina varaviraai zina ma xa piaat naako, “Naagu zuruk, naari a winugu.”

²³ Ma naan ka zuruk a win imiminang ma xa wisfaadaxa zin Nakmai ma xa ralaas naandi, ma di laanga imin pana.

²⁴ Ma xa piaat sin naandi naako, “Naari a daraaigu, xana iru vakilaan a rudaxiang faaxur. A daraaigu xana ravukaai ma xana vawaal aubina xa varas. ²⁵ Ga vazei varatunaan nim, gana wen imin kaarik a waain ka ruaas pana a raan gana imin a waain faaxur lamaskana a bikabar zin Nakmai.”

²⁶ Naandi di rangon fanong aza rangang, ma di luua a bina laba ma di waan la Waatawut Olif.

*Iesu Xa Piaat Pita Xana Wispuxin Naan
(Mt 26:31-35, Lk 22:31-34, Jn 13:31-38)*

²⁷ Iesu xa vazei ubina varaviraai zina naako, “Ainaxam paazaaiang sinim faakdul xana zu, wanaze lamaskana a Baar Xoxok Nakmai xa piaat malasing kari:

‘Gana zop famaata a rapti xa rataamaai
xaaul,
ma amun sipsip dina valaau
varawuk.’ *(Zek 13:7)*

²⁸ Singsaxai lamuraana a raan ga ramaraat puli, gana waamuain nim kun Gaalili.”

²⁹ Pita xa vazei Iesu naako, “Naapalaau tamon ainaxam paazaaiang sin naandi vaakdul xana zu vataling nua, nia gana wen luua nua.”

³⁰ Iesu xa xis naan naako, “Ga vazei varatunaan nua, taning labung paamua wana auraa xana kaakaluk faarua, guna wispuxin nia faarul.”

³¹ Singsaxai Pita xa dador dikdik sina naako, “Naapalaau tamon ga maat faraxai wana nua, gana wen pispuxin nua.” Ma naandi azanon ubina varaviraai vaakdul di piaat saait awat dorang kanaan.

*Iesu Xa Maainung Ikula Getsemani
(Mt 26:36-46, Lk 22:39-46)*

³² Iesu varaxai wana ubina varaviraai zina di waan laza uma di vakilaan pana Getsemani, ma Iesu xa vazei naandi malasing kari, “Naagu iziar iriat, gana wa maainung.” ³³ Ka zaxot Pita ma Jems ma Jon ma di waan taal varaxai wana naan, ma a maskana xa maravan marazaat ma a xazanaaiang sina xa raksaat mase.

³⁴ Ma naan ka vazei nandiaal naako, “A maskaagu xa maravan marazaat ma faasilik adu gana maat. Naagu iziar raal iriat ma naagu rataamaai xaaul raal.”

³⁵ Naan ka zangas paan lawalaa vaamumut ma xa psin fawizik naan paanaburut la pira ma xa maainung sin Nakmai adu, tamon kat faraxas a raan angkari iwana maazikang kana valiu naan. ³⁶ Ka maainung malasing kari, “Maamaa, Maagu, nua gut faraxas guna giu amun saan faakdul. Kat faraxas guna zuruk pizin a win imiminang kari ziaagu. Singsaxai, tuua gu los a sasaxotang ma ainaxamang surugu, xawit. Gu los a sasaxotang ma ainaxamang sunum.”

³⁷ Iesu xa uli zin ubina varaviraai zina urul, ma xa tangin nandiaal di imilaaif taal. Ma xa iaari zin Pita naako, “Saaimon, gui milaaif aan? Malasing faa, xawit nat faraxas guna raamaai xaaul wana a aua azaxai? ³⁸ Naagu raamaai xaaul raal ma naagu maainung taal xuna naaguna wen su raal lamaskana amun faaxabebeuang. A maskana axazak ka saxot kana giu azaan, singsaxai a winpin kawit na rauxin a dikdikang kuna giu vabalozang azaan angkanaan.”

³⁹ Iesu xa waan ma xa maainung faaxaxai xaarik pana a maainungang kanaan sina. ⁴⁰ Naan ka uli wat sin nandiaal ma xa tangin kaarik nandiaal di imilaaif taal, wanaze a marana nandiaal xa maravan marazaat. Naan ka wangun nandiaal, ma xawit di rexaas dina piaat taal aze zina.

⁴¹ A varulang a raan naan ka wa maainung ma xa uli. Naan ka vazei nandiaal naako, “Naagu imilaaif iaavus taal nanga, aan? Kat faraxas ka! A raan ka balas faanong. Naagu raamin taal, di ngutlis Naata Rapti la mita aubina di gigi amun matmalabuk taksaat. ⁴² Naagu ramaraat taal ma di waan! Naagu raamin taal, a rapti xa ngutlis nia, xari xa balas faanong!”

*Di Zaraak Iesu
(Mt 26:47-56, Lk 22:47-53, Jn 18:1-12)*

⁴³ Iesu xai dador nanga, ma Judaas, aza-xai zin azangaafu ma urua ubina varaviraai xa wat balas. Amala ubina di wat faraxai wana naan, di roting amun baainaat ma amun iaai iwana varopang. Amun pris laba ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses ma amun paamua zin amun Judaa di kling fawat naandi.

⁴⁴ A rapti angkanaan ina xa ngutlis Iesu, xa tabung fazei rasin naandi wana aza vaakilanang kuna dina raamin fakilaan Iesu. Naan ka vazei naandi malasing kari, “Axazak angkanaan gana ngus, naan a rapti angkanaan. Naagu zaraak fating naan ma naagu ruxaaul wana naan ma naagu zaxot pizin naan.” ⁴⁵ Fazaas mase Judaas ka wat sin Iesu ma xa piaat naako, “Maravas!” Ma xa ngus naan. ⁴⁶ Ubina di wat ma di zaraak fating Iesu. ⁴⁷ Ma azaxai zin ubina varaviraai xa irur vaasilik, ka urif luk a baainaat sina ma xa kip pizin alngana a iaana kilaaiang sin a waamua zin amun pris laba.

⁴⁸ Ma Iesu xa piaat naako, “Malasing faa, naagu wat faraxai wana amun baainaat ma amun iaai iwana varopang kuna zaraakang nia, malasing adu naaguna zaraak axazak kat farop ma xat finaau, aan? ⁴⁹ Amun taan faakdul ga iziar varaxai wana nim, gat faraviraai la rabaraau ila vaal xoxok ma xawit naagu zaraak nia. Singsaxai naagu zaraak nia malasing a Baar Xoxok ka piaat.” ⁵⁰ Mur ubina varaviraai di vataling Iesu ma di valaau.

⁵¹ Aza xulaau, xa valaak be a marapi xufkuf, ma xai los Iesu. Naandi di zaraak

naan, ⁵² ma xa valaau bulbulu ma xa vataling a marapi zina wanaze naadi roting falagot.

Amun Paamua Zin Amun Judaa Di Varur Iesu Wana Dorang

(Mt 26:57-68, Lk 22:66-71, Jn 18:12-13,19-24)

⁵³ Di zaxot lis Iesu zin a waamua zin amun pris. Ma amun pris laba ma amun paamua zin amun Judaa ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses di balas fatu. ⁵⁴ Pita xai rur lawalaau vaamumut nanga ma xai los Iesu. Ka albis lamaskana a rabaraau ila a vaal zin a waamua zin amun pris, ma xa iziar varaxai wana amun tuxaaul ila vaal xoxok ma xat maadur wana axaiaf.

⁵⁵ Amun pris laba ma Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa di zazaleng ta dorang kuna dina varur Iesu wana aikilizang ma dina zop famaata naan, singsaxai xawit di tangin tazaar. ⁵⁶ Amala aubina di vaagit ma di vakor Iesu wana a dorang, singsaxai a dorang sin naandi xawit nat faraxas faraxai.

⁵⁷ Ma azanon aubina di ramaraat ma di vaagit ma di vakor naan malasing kari, ⁵⁸ “Maadi langarin naan ka piaat naako, ‘Gana bara psin a vaal xoxok angkari ina aubina di varur, ma lamaskana a raan urul gana varur xaarik azaxai, xawit pana a mita aubina.’” ⁵⁹ Singsaxai nanga a dorang sin naandi xawit nat faraxas faraxai.

⁶⁰ Ma a waamua zin amun pris ka rur lamarana naandi ma xa iaari zin Iesu naako, “Aze ra vuvuna ma xawit gu dador? Gu bain guna xis a dorang dit fakor nua wana?” ⁶¹ Singsaxai Iesu xawit na dador, ma xawit na xis naan.

A waamua zin amun pris ka iaari xaarik nanga zina. Ma xa iaari zina naako, “Malasing faa, nua a Mesaaia, Naata Nakmai ina xa rauxin amun daxaiang faakdul?”

⁶² Ma Iesu xa xis naan malasing kari, “Nia be. Ma nim faakdul naaguna raamin Naata Rapti xana iziar la mit sazaxa zin Nakmai a Maradikdikang, ma xana wat pana ambara ila lia.”

⁶³ Ma a waamua zin amun pris ka taar a marapi zina nanga ma xa piaat naako,

“Kunaze xaarik dia di saxot tazanon dorang kuna vaakarang? ⁶⁴ Naagu lan-garin fanong amun dorang lingpuak sina lawaana Nakmai. Naagu naxaam malas-ing faa?”

Ma naandi vaakdul di xis naan adu naan kat faraxas kana maat. ⁶⁵ Ma azanon sin naandi di iabis a marana. Ma di bafkol umarana wana a waan marapi, ma di gumut a mita naandi ma di tuk naan, ma di vazei naan malasing kari, “Gu dador profet simaam.” Ma amun tuxaaul ila vaal xoxok di zaxot naan ma di wit kaarik naan.

Pita Xa Wispuxin Iesu

(Mt 26:69-75, Lk 22:54-62, Jn 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Pita xa iziar waanaburut, lamaskana a rabaraau ila vaal laba zin a waamua zin amun pris. Ma aza rakfaaxur xa balas, naan azaxai zin amun iaana kilaaing sin a waamua zin amun pris. ⁶⁷ Naan ka raamin Pita xa izit maadur ma xa damin falagot naan, ma xa piaat naako, “Nua zaait gu ra iziar varaxai wana Iesu in Naazaret.”

⁶⁸ Singsaxai Pita xa wispuk naako, “Kawit ga rexaazin aze razaan gu dador wana.” Ma xa zangas kula mara iwana a rabaraau ila vaal angkanaan. Naanaan auraa xa kaakaluk.

⁶⁹ Ma mur a rakfaaxur angkanaan ka raamin kaarik Pita, ma xa piaat sin aubina di irur inaan naako, “Naan bani azaxai zin ubina varaviraai zin Iesu.” ⁷⁰ Ma Pita xa wispuk kaarik.

Ma mur azanon di irur lapaara Pita, di piaat sina malasing kari, “Ka vaaratunaan, nua azaxai zin naandi, wanaze nua zaait in Gaalili.”

⁷¹ Ma Pita xa viring fawat amun tak-saarang laaxur wana naan ma xa xalxal wana a waata fafina ma xa piaat malasing kari, “Ga wetexaazin a rapti angkanaan naagu dador wana.”

⁷² Ma fazaas mase auraa xa varua a kaakalukang. Naanaan Pita xa naxaam luk a dorang Iesu xa ra piaat sina malasing kari, “Paamua wana auraa xana kaakaluk faarua, guna wispuk faarulin nia.” Ma a maskana xa lus ma xa raangis taksaat.

15

Di Zaxot Lis Iesu Zin Paailat

(Mt 27:11-14, Lk 23:1-3, Jn 18:28-38)

¹ Paanaraan gufguf mase amun pris laba varaxai wana amun paamua ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses ma Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa di balas fatu ma di pis a dorang pana aze ra zaan dina giu wana Iesu. Di pis fating uru mitna ma di valos lis naan sin Paailat.

² Ma Paailat ka iaari zin Iesu malasing kari, “Nua a xalxal zin amun Judaa, aan?”

Ma Iesu xa xis naan naako, “Nua nanga gu piaat fanong.”

³ Ma amun pris laba di vakor naan pana amun dorang ka varas. ⁴ Ma Paailat ka iaari zina xaarik malasing kari, “Malasing faa, guna wen kis amun dorang sin naandi? Langar. Amun dorang ka varas naadi vakor nua wana.”

⁵ Singsaxai Iesu xawit na xis a dorang sin naandi, ma Paailat ka banglala.

Aubina Di Piaat Dina Tukfating Iesu Wana Robuxul

(Mt 27:15-26, Lk 23:18-25, Jn 18:39-19:16)

⁶ Lamun maariaas faakdul Paailat kat falos aza matmalabuk. La Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang, naan kat familuaar psin a rapti azaxai ina xa iziar wana vaamaazikang ina aubina di kalin naan. ⁷ Ma aza rapti aizina xanaan Baarabaas naan ka iziar lamaskana a vaal a vaamaazikang. Mumua naan faraxai wana azanon aubina di ra varop faraxai wana ubina dauran sin a gaapman kuna waapizing a gaapman, ma naan ka zop famaapalau axazak la notaan angkanaan. ⁸ Ma la raan angkanaan aubina di balas sin Paailat ma di iaari zina xuna naan kana vamiluaar taza rapti xa ra iziar la vaal a vaamaazikang.

⁹ Ma Paailat ka iaari zin naandi malasing kari, “Naagu saxot gana vamiluaar a xalxal zinim amun Judaa, aan?” ¹⁰ Paailat ka rexaas adu amun pris laba di ramaai zuzuai wana Iesu ma naan a vuvuna xanaan di lis Iesu la mitna. ¹¹ Singsaxai amun pris laba dit faxalxal aubina xuna

iaariang sin Paailat adu naan kana vamilu-aar Baarabaas.

¹² Ma Paailat ka iaari zin naandi naako, “Ma gana uvin a rapti angkari naagu vakilaan naan a xalxaal zin amun Judaa?”

¹³ Ma di xupkup paan sina malasing kari, “Gu tukfating naan pana robuxul.”

¹⁴ Ma Paailat ka iaari xaarik naako, “Kunaze? Naan ka giu aze rawat matmalabuk taksaat?”

Singsaxai dit kupkup dikdik nanga malasing kari, “Tukfating naan pana robuxul!”

¹⁵ Ma Paailat ka saxot kana vananam naandi ma xa vamilu-aar lis Baarabaas sin naandi. Singsaxai xa lis Iesu zin ubina dauran sina xuna dina kmis naan pana wip ma dina tukfating naan pana robuxul.

Ubina Dauran Di Vis Iesu (Mt 27:27-31, Jn 19:2-3)

¹⁶ Ubina dauran sina di valos lis Iesu xula vaal laba zin a waamua Paailat ma di vir-ing fatuin ubina dauran faakdul. ¹⁷ Ma di vamamaus naan pana a marapi raubung sin a xalxaal ma di kos a iaarus koxot malasing a lawilot ma di rasin la waata Iesu. ¹⁸ Ma di vis naan malasing kari, “Maadi nop nua, a xalxaal zin amun Judaa.” ¹⁹ Ma di wit faavarazin naan la waatna wana a laak ma di iabis naan. Ma di zi bukaak lamarana ma di wisfaru vis-fizin naan. ²⁰ Lamuraana di vis fanong naan, di gamul psin a marapi raubung baraaif siaana, ma di vavalaak kaarik naan pana a marapi zina nanga. Ma di zaxot pizin fatukbilok naan kuna dina wa tukfating naan pana robuxul.

Di Tukfating Iesu Laaxur Wana Robuxul (Mt 27:32-44, Lk 23:32-43, Jn 19:16-24)

²¹ Ma aza rapti in Saairini aizina Saaimon, damana Aaleksenda ma Rufas, naan ka ulili wat kula bina laba, ma araan ubina dauran di raamin naan, di vangarin naan kuna xana vazaak a robuxul zin Iesu. ²² Di valos luk Iesu xula non di vakilaan Golgaata. Aknaas a waan dorang kanaan adu, “A Non Iwana Barang.” ²³ Ma di ralaas naan pana a waain di plaas faraxai wana aza daanim mawaak,

aizina a mar, a makara xai waapizin a maazikang. Singsaxai Iesu xawit na imin. ²⁴ Naanaan di tukfating naan laaxur wana robuxul. Ma di raktaaxin amun faat kuna vatawaraxinang amun marapi zina lawalaua naandi nanga.

²⁵ Di tukfating Iesu waanaraan pana a marana iaas ka wizik faat. ²⁶ Laaxur la waata robuxul zina di rasin a dorang ka pitflaat a vuvuna maravanang sina. A dorang kanaan ka malasing kari, “A Xalxaal zin amun Judaa.” ²⁷⁻²⁸ Ma di tukfating saait uru vinaau wana uru robuxul lapaara Iesu, azaxai la mit sazaxa zina ma axazak la mit kais sina.* ²⁹ Ma aubina ina di zazangas bilaas a non angkanaan dit favalingin amun paata naandi ma di visfis Iesu malasing kari, “Aahaa! Gu piaat adu nua guna bara psin a vaal xoxok ma guna varur vaulin kaarik lamaskana a raan urul. ³⁰ Gu vawaal nua nanga ziaana maatang ma gu kabal wat paanabur-rut siaana robuxul.”

³¹ Ma malasing saait bani wana amun pris laba varaxai wana amun maravas iwana amun Lus sin Moses, di vis naan. Di piaat malasing kari, “Naan ka zaxot faulin azanon tawarak siaana maatang, singsaxai xawit nat faraxas kana zaxot faulin naan nanga. ³² Tamon naan a Mesaaia ma a Xalxaal zin amun Israael, naan kana kabal wat paanaburut pana robuxul ma dia dina raamin ma dina in-axam paazaai laxo wana naan.” Uru rapti di ra rokaai iaa lapaarana, nandiaa zaait di dador lingpuak iaa wana naan.

A Maatang Sin Iesu (Mt 27:45-56, Lk 23:44-49, Jn 19:28-37)

³³ La marana iaas ka zangaafu vaazaxai ma urua lawaanaas, a bungsuzuk ka pung paramin a pira vaakdul xa ruaas a marana iaas urul languzaraaf. ³⁴ La notaan a marana iaas urul, Iesu xa xupkup dikdik malasing kari, “Eloi, Eloi, lama saabaaktaani?” Aknaas a waan dorang kari adu, “Nakmai zurugu, Nakmai zurugu, xunaze gu luaa psin nia?” *(Saam 22:1)*

^{15:21} Rom 16:13 ^{15:24} Saam 22:18 ^{15:27-28} Aais 53:12 * ^{15:27-28} Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: A dorang profet lamaskana a Baar Xoxok ka balas faaratunaan naako, “Aubina di naxaam adu naan saait aza rapti raksaat.” ^{15:29} Saam 22:7, 109:25, Mk 14:58, Jn 2:19

³⁵ Azanon aubina di irur vaasilik, di langarin ma di piaat malasing kari, “Naagu langar, naan kat firing Elaaija.”

³⁶ Aza rapti xa valaau, ma xa zuruk a spaans ma naa burung pana a waain mawaak. Naa pis fating la nguza vang tangtangaana iaai ma naa lis fauzaa zin Iesu xuna vaiminang naan, ma xa piaat malasing kari, “Naagu luaa psin naan. Dina raamin kalaak tamon Elaaija xana balas faaratunaan kuna vakabaal vawatang naan paanaburut.”

³⁷ Iesu xa xupkup dikdik ma xa maat.

³⁸ Ma la notaan angkanaan adi marapi laba xa ratokaai lamaskana a vaal xoxok ka ramatar laaxur ma xa wizik mase waanaburut ma xa balas uwaan marapi urua. ³⁹ Ma a waamua zin ubina dauran in Rom ka irur inaan paanaburut lamarana Iesu, xa raamin awat maatang sina ma xa piaat naako, “Faaratunaan, a rapti angkari naan Naata Nakmai.”

⁴⁰ Azanon furavin di irur lawalaau vaa-mumut di raamin a maatang sin Iesu. Amun izina naandi xanaan, Maaria in Maakdaalaa ma Maaria naanaa zin Jems mumut nandiaa Iosep ma aza ravin aizina Saalomi. ⁴¹ Mumua naandi di ra ilos Iesu lamun taan angkaina naan ka ra iziar ikula Gaalili ma dit fawaal naan. Ma amala a furavin tawarak saait ina di ra los Iesu xun Jerusalem, naandi zaait inaan.

A Kaavaaiang Sin Iesu

(Mt 27:57-61, Lk 23:50-56, Jn 19:38-42)

⁴² La raan angkanaan Iesu xa maat pana languzaraaf, naan a raan a nimmimanang, a raan paamua wana a Saabat. ⁴³ Ma Iosep in Aarimaatiaa, naan aza rapti laba zin ubina iwana Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa ma naan ka izimbong a bikabar zin Nakmai. Naan kawit na maraaut ma xa wat sin Paailat ma xa iaari tamon naan kana lis Iesu zina. ⁴⁴ Ma Paailat ka raknar wana langarinang adu Iesu xa maat faanong. Ma naan ka vir-ing a waamua zin amun aami zina ma xa iaari zina tamon Iesu xa maat faanong o xawit. ⁴⁵ A waamua angkanaan ka vazei naan adu a dorang kanaan ka vaaratu-naan. Ma Paailat ka rudaxain Iosep kana

vazaak pizin Iesu. ⁴⁶ Iosep ka zuruk a marapi vaaxur ma xa vakabaal Iesu xu waanaburut, ma xa xavut Iesu wana a marapi angkanaan. Ma di rasin naan lamaskana a baaul a maat, ina di xaaf lamaskana a varaanga vaat siar. Ma Iosep ka wul xol a marana a baaul a maat pana adi vaat laba. ⁴⁷ Maaria in Maakdaalaa ma Maaria naanaa zin Iosep di raamin iaa a non angkanaan, a baaul a maat sin Iesu xa itate wana.

16

Iesu Xa Ramaraat Puli Wana Maatang *(Mt 28:1-10, Lk 24:1-11, Jn 20:1-8)*

¹ A raan a Saabat ka vaanong Maaria in Maakdaalaa ma Saalomi ma Maaria naanaa zin Jems di wa wul luk taal a daanim milalas mikuf kuna dina vukin taal la wina Iesu. ² Paanaraan gufguf mase lamuraana a iaas ka zarawilak la varu-maraiang a raan iwana a wik, a furavin angkanaan di zazangas taal xula baaul a maat sin Iesu, ³ ma di iaari raal lawalua nandiaal malasing kari, “Nis kana wul psin adi vaat ina di rasin kolang a marana a baaul a maat?”

⁴ Araan di balas taal inaan, di raamaai uzaa raal laaxur ma di raamin taal adu axazak ka wul psin fanong adi vaat laba angkanaan lamarana baaul a maat. ⁵ Di albis taal lamaskana a baaul a maat ma di raamin taal aza xulaau, amun ma-maauzang ila wina xa xufkuf mase ma xa iziar la non mit sazaxa, ma di raknar ma di marauring taal naan.

⁶ Ma naan ka vazei nandiaal malasing kari, “Tuua mase naagu maraaut taal. Naagu zazaleng taal Iesu in Naazaret ina xa rokaai laaxur wana robuxul. Sing saxai naan ka ramaraat puli vaanong. Naagu raamin taal a non di vatate naan pana, xa waan faanong. ⁷ Naagu waan ma naagu balas taal zin ubina varaviraai zina varaxai wana Pita, ma naagu vazei raal naandi malasing kari, ‘Naan ka waamuain fanong nim kun Gaalili. Naaguna waan ma inaan naaguna raamin naan, malasing be xa ra vazei vanong nim pana.’”

⁸ Ma a furavin urul angkanaan di dakdakur raal wana maraautang ma di

banglala raal ma di tukbilak puat taal lamanar ma di valaau raal. Ma xawit di vazei raal taxazak pana azaan angkanaan panaze di maraaut taal.

[Amun fararang i mumua mase di ra varaar iwana waambaar angkari xawit na rauxin amun non mumut 9-20.]

Maaria Maakdaalaa Xa Raamin Iesu (Jn 20:11-18)

⁹ Ma Iesu xa ramaraat puli la varu-maraiang a raan iwana a wik angkanaan. Maaria in Maakdaalaa xa tabung taamin naan, naan bani ina waamua Iesu xa ra mof pizin amun sapalaau xa wizik urua ziaana. ¹⁰ Ma Maaria Maakdaalaa xa uli ma xa balas sin aubina ina di ra ilos Iesu. Naandi di maskalus mase ma di ratangis Iesu, ma Maaria Maakdaalaa xa vazei naandi adu naan ka raamin fanong Iesu. ¹¹ Araan di langarin azaan angkanaan, kawit di inaxam paazaai adu Iesu xa ramaraat puli vaanong ma Maaria Maakdaalaa xa raamin naan.

Ubina Varaviraai Zin Iesu Di Raamin Naan

(Mt 28:16-20, Lk 24:13-49, Jn 20:19-23, Giu 1:6-8)

¹² Lamur uru rapti varaviraai zin Iesu di zazangas iaa la lan labirua wana amun bina ma di raamin iaa Iesu xa rauxin aza wat tataamaaiang. ¹³ Ma di uli iaa ma di vazei iaa azanon ubina varaviraai zina, singsaxai xawit di inaxam paazaai zaait pana nandiaa.

¹⁴ Lamur Iesu xa balas sin a zangaafu ma zaxai ubina varaviraai zina la raan naandi di vavangan, ma naan ka vadawaar naandi wanaze ainaxam paazaaiang sin naandi xawit na dikdik, ma a maskana naandi xa dikdik ma xawit di inaxam paazaai wana naandi ina di ra raamin Iesu lamuraana xa ramaraat puli wana maatang.

¹⁵ Ma Iesu xa vazei naandi malasing kari, “Naagu waan lamun non faakdul ila pira angkari ma naagu fazei wana a Dorang Daxa zurugu xa waan sin aubina vaakdul.

¹⁶ Tamon taxazak ka inaxam paazaai wana a Dorang Daxa zurugu ma naagu baaptaais naan, Nakmai xana zaxot faulin naan. Tamon axazak kawit na inaxam paazaai

wana a Dorang Daxa zurugu, Nakmai xana vamazik naan. ¹⁷ Naandi di inaxam paazaai wana nia, Nakmai xana giu amun fakilaanang la mita naandi malas-ing kari: wana aizinugu dina mof pizin amun sapalaau ziaana aubina, ma dina wuk amun linga bina vaaxur, ¹⁸ ma dina roting amun sizi raksaat, ma aubina dina imin a taaring singsaxai dina wen gias ma dina wen maat, ma dina rasin umita naandi wana aubina di gias ma aubina angkanaan dina balas daxa.”

Nakmai Xa Zaxot Iesu Xula Lia (Lk 24:50-53, Giu 1:9-11)

¹⁹ A Piran Iesu xa ra dador vaanong, ma Nakmai xa zaxot fauzaa naan kunikula la lia, ma xa iziar la mit sazaxa zin Nakmai. ²⁰ Ma ubina varaviraai zina di waan ma di fazei wana a Dorang Daxa lamun non faakdul ma a Piran ka vaamuzas faraxai wana naandi ma xa vadikdik a dorang sina wana amun faakilanang.

Luk A Dorang Daxa Zin Iesu Kaarisito Luk Ka Varaar A Dor Vaamaravazang Pana A Baar Angkari

Luk ka ra varaar a baar angkari. Naan kawit azaxai zin a zangaafu ma urua ubina varaviraai zin Iesu. Ma naan a Grik. A bina zina iaak Entiok, la provins Siria. Luk kawit na raamin amun saan Iesu xa ra giu, singsaxai naan ka zaleng fatalamin amun dorang pana Iesu ma xa varaar amun saan angkanaan. A vaamuzazang sina xa dokta, ma naan ka rexaazin fatalamin a linga bina Grik.

Luk ka farar zin a rapti aizina Tiofilas. Ma xa farar waan sin aubina di inaxam paazaai. Tiofilas kawit na ra raamin a pira ina Iesu xa zangas pana, malasing ma Luk ka lis azanon dor vaamaravazang. Luk ka saxot adu Tiofilas kana rexaazin fakdul amun dorang pana Iesu, waamua wana di luk naan ka ruaas pana xa uzaa ikula la lia. Luk ka vatangin adu Iesu xa wat kuna vamamaraxaazang atavur amun lemlem aubina vaakdul, xawit amun Judaa zingbe.

A baar Luk ka malasing kari:

- (1) 1:1-4 A dor vaamaravazang
- (2) 1:5-2:52 A balazang sin Iesu ma Jon Rapti Iwana Baaptaazang
- (3) 3:1-20 Jon A Rapti Iwana Baaptaazang ka nimmimanin a lan aaxan Iesu
- (4) 3:21-4:13 Jon ka baaptaais Iesu ma Saatan ka vaxabebeu naan
- (5) 4:14-9:9 Iesu xa waan farawuk la pira Gaalili ma xat faraviraai
- (6) 9:10-50 Iesu xa waan la amun non farawuk ma xat faraviraai
- (7) 9:51-13:21 Iesu xa waan la pira Judia ma xat faraviraai
- (8) 13:22-19:27 Iesu xa waan la pira Peria ma xat faraviraai
- (9) 19:28-23:56 A vanongang a wik ma a maatang sin Iesu

(10) 24:1-53 A ramaraat puliang sin Iesu ziaana maatang ma a uzaaiang sina xunikula la lia

A Dor Vaamaravazang

¹ A dorang ka waan sin a piran Tiofilas. Amala di ra lalaamangaai xuna varaar vatingang amun saan Nakmai xa ra waambazof lawalaua maam malasing naa ra pitfiat mumua. ² Naandi ina di ra raamin amun saan angkanaan la varumaraiang iwana ma di balas amun iaana kilaiang iwana a dorang sin Nakmai, di ra vazei maam pana amun saan angkanaan. ³ Ma nia ga zazaleng amun dorang iwana lagazaai zin Iesu ila varumaraiang ma xa utuaas pana vaanongang sina la pira angkari. Malasing ma ga naxaam adu xa daxa nia zaait gana fararin ka waan sunum. Ga varaar amun saan angkanaan lalozang a lan di balas pana, ⁴ kuna guna rexaas mase adu amun saan di ra viraai nua wana xa vaaratunaan.

A Dorang Pana Jon A Rapti Iwana Baaptaazang Dina Luk Naan

⁵ Lamun maariaas araan Erot ka izi a xalxaal in Judia, xa rauxin aza pris aizina xanaan Zekaria, xa wat pana a lemlem pris sin Aabijaa. Aizina taak sin Zekaria xanaan Elizabet, ma naan saait a natnaat sin Aaron.* ⁶ Nandiaa uru xazak di tak iaa lamarana Nakmai, ma dit falos fatalamin iaa amun dorang dikdik faakdul ma amun lus faakdul zin a Piran Nakmai. ⁷ Singsaxai xawit di raxunalik iaa, avuna Elizabet ka mala ma di baiak iaa vaanong saait.

⁸ Aza raan lamaskana amun taan iwana vaamuzazang sin a lemlem sin Zekaria, Zekaria nanga xa giu a vaamuzaang iwana talazang lamarana Nakmai. ⁹ Lalozang a rataawuk amun pris, naandi di raktaaxin amun faat ma di kalin Zekaria xuna naan kana albis lamaskana vaal xoxok sin a Piran ma xana vaif a laas milalas mikuf. ¹⁰ La raan kat faif a laas milalas mikuf, aubina iwana lotu di irur watu lamanar ma dit maainung.

¹¹ Naanaan aza aangelo zin a Piran ka balas sin Zekaria ma xa wat tur la mit sazaxa iwana aalta iwana vaivang a laas

1:5 1Xux 24:10 * 1:5 Livaai a watbung azaxai in Israael, ma azanon Livaai di natnaat sin Aaron, naandi amun pris, ma Aabijaa xa vatama zin Aaron.

milalas mikuf. ¹² Araan Zekaria xa raamin naan, ka raknar ma xa maraaut marazaat. ¹³ Ma xa piaat sina naako, “Zekaria, tuaa gu maraaut, Nakmai xa langarin fanong a maainungang sunum, ma taak sunum Elizabet kana luk a nalik sunum, ma guna vakilaan naan pana Jon. ¹⁴ Guna nanam mase wana naan ma amala dina nanam saait pana a balazang sina, ¹⁵ wanaze naan kana laaup lamarana a Piran. Naan kana wen imimin a waain, o tazanon daanim dikdik ma paamua wana naanaa zina xana luk naan, ma a Laklagaai a Raabu xana iziar wana naan. ¹⁶ Ma xana zaxot faulin amala amun Israael xa waan sin Nakmai a Piran sin naandi. ¹⁷ Naan kana dikdik mase malasing a profet Elaaija, xana waa-muain a Piran kuna xana zaxot fatuin amun damana a funalik faraxai wana a funalik sin naandi, xuna dina maska zaxai ma xana plaas fatok ainaxamang sin aubina dit langar pesalaai xuna dina rauxin ainaxamang daxa zin aubina di tak. Naan kana giu uru zaan angkanaan kuna nimnimaninang aubina zin a Piran pana balazang sina.”

¹⁸ Zekaria xa iaari zin a aangelo naako, “Gana rexaas malasing faa adu azaan angkanaan kana balas faaratunaan? Panaze maadi baiak iaa vaanong.”

¹⁹ Ma a aangelo xa xis naan naako, “Nia xari Gaabriel. Nia gai rur lamarana Nakmai. Naan nanga xa kling fawat nia xuna dadorang sunum ma xuna lizang amun dorang kanaan ka daxa zunum. ²⁰ Singsaxai nua xawit gu inaxam paazaai wana amun dorang surugu, malasing ma naari guna nguspo. Guna wen dador xa ruaas la notaan faatak mase amun saan angkanaan kana balas faaratunaan.”

²¹ La notaan angkanaan aubina ina di rat simbong Zekaria, ma di ra inaxam farvaras pana naan, panaze xa vaabung lamaskana a vaal xoxok. ²² Araan ka tukbilak, kawit nat faraxas kana dador zin naandi, xai talus be naandi wana uru mitna. Malasing ma di rexaas ka adu Zekaria xa raamin fanong aza rataamaai-ang lamaskana vaal xoxok.

²³ Araan a notaan sina iwana vaamuza-zang ka vaanong, naan ka uli xula bina zina. ²⁴ Ma mur taak sina, Elizabet ka buxut, ma lamaskana a flan ka watmit, naan kawit na waan fataling a vaal. ²⁵ Ma Elizabet ka piaat naako, “Naari mase xa, a Piran ka vawaal nia ma xa zuruk pizin azaan ina nia gat maangil wana lamarana aubina.”*

A Aangelo Xa Vazei Maaria Adu Naan Kana Luk Iesu

²⁶ Pana vawizik saaxaiang a flan Elizabet ka buxut, Nakmai xa kling a aangelo Gaabriel xa waan la bina laba Naazaret, la non laba Gaalili. ²⁷ Naan ka waan sin aza rakfaaxur xawit nanga nat milivin ta rapti, aizina xanaan Maaria, ina di vakol naan kana maxus sin Iosep, a natnaat sin a Xalxaal Dewit. ²⁸ A aangelo xa balas sin Maaria ma xa piaat sina naako, “A dor vaananamang ka wat sunum. A daxaiang sin Nakmai xa iziar zunum! A Piran ka iziar varaxai wana nua!”

²⁹ Maaria xa inaxam farvaras pana a dorang kari, adu aze mase a vuvuna. ³⁰ Ma a aangelo xa piaat sina naako, “Maaria, tuaa gu maraaut, Nakmai xa lis a daxaiang sunum. ³¹ Langar! Guna buxut ma guna luk a nalik ma guna vakilaan naan pana Iesu. ³² Ma aizina xana laaup ma dina vakilaan naan pana Naata Nakmai Laaxur Mase. Ma a Piran Nakmai xana vaziaar naan la kin izi xalxaalang sin a xulmua zina Dewit, ³³ ma naan kana rasin bulin a lus laaxur wana amun natnaat sin Jekop ma a bikabar zina xana wen faanong.”

³⁴ Ma Maaria xa iaari zin a aangelo naako, “Azaan angkanaan kana mitat balas, avuna xawit ga milivin ta rapti.”

³⁵ Ma a aangelo xa xis naan naako, “A Laklagaai a Raabu xana wat pana nua ma a dikdikang sin Nakmai Laaxur Mase xana waramin nua. Malasing ma a Nalik Koxok ina nua guna luk dina vakilaan naan pana Naata Nakmai. ³⁶ Langar, a taaum Elizabet ka baiak faanong ma di piaat pana naan adu xa mala, singsaxai naari naan ka buxut faanong, ma a flan sina xa wizik

^{1:15} Vaak 6:3 ^{1:17} Maal 4:5-6 ^{1:19} Daan 8:16, 9:21 * ^{1:25} Naan kat maangil wanaze xawit na raxunalik.
^{1:27} Mt 1:18 ^{1:31} Mt 1:21 ^{1:32} 2Sml 7:12-16, Aais 9:7 ^{1:37} Var 18:14

saaxa. ³⁷ Avuna xawit tazaar Nakmai xawit nat faraxas kana giu.”

³⁸ Ma Maaria xa piaat naako, “Nia a iaana kilaaian sin a Piran. Ka daxa adu naan kana giu wana nia malasing nua gu piaat.” Ma a aangelo xa vataling naan.

Maaria Xa Wa Raamin Elizabet

³⁹ Mur Maaria xa nimniman ma xa uzaa vazaas laza bina ikula lamaskana amun put la pira Judia. ⁴⁰ Naan ka albis la vaal zin Zekaria ma xa piaat lawaanaas sin Elizabet. ⁴¹ Araan Elizabet ka langarin Maaria xa piaat lawaanaas, popo xa fida la xuna ma a Laklagaai a Raabu xa iziar wana Elizabet. ⁴² Ma xa dador laba naako, “Nua gu rauxin a daxaiang ka laaup pana a furavin faakdul ma a nalik saait guna luk ka rauxin a daxaiang sin Nakmai. ⁴³ Nia aze rawat tavin malasing ma naanaa zin a Piran surugu xa wat surugu? A balazang sunum ka lis a daxaiang surugu. ⁴⁴ Araan ga langarin gu piaat fawat lawaanaas surugu, a nalik la xunugu xa fida wana nanamang. ⁴⁵ Gu ra inaxam paazaai adu a Piran kana giu vatfaraxazin malasing naan ka ra vazei nua, malasing ma a daxaiang ka wat sunum.”

A Ranganang Sin Maaria Xa Wisfaru Nakmai

⁴⁶ Maaria xa piaat naako,

“A maskaagu xa valaup a Piran,

⁴⁷ ma a maskaagu xa nanam pana Nakmai a Baraai a Vaaroroian surugu,

⁴⁸ avuna naan kat naxaam nia, a ravin iaana kilaaian palaaui be zina. Taning ma xa uzaa, amun patkul vaakdul dina piaat adu nia ga rauxin a daxaiang,

⁴⁹ avuna naan A Maradikdikang, ma xa ra giu amun saan ka laaup pana nia.

Aizina xa xoxok.

⁵⁰ A varamaaluvang sina xa iziar wana aubina ilamun patkul vaakdul ina dit marauring naan ma dit faranop pana naan.

⁵¹ Naan ka ra giu amun faamuzazang dikdik pana mitna,

ma naan ka ra vut pizin farauxin naandi dit naxaam falaup naandi nanga lamaskana ainaxamang sin naandi.

⁵² Naan ka ra zuruk pizin amun kalxal zi-aana akin izi xalxalang sin naandi, singsaxai xa valaup aubina walaau.

⁵³ Ka ralaas aubina di lagaai wana amun saan daxa xa varas, ma di maazur, singsaxai xa kling pizin fagof aubina di raxumbaaxut.

⁵⁴ Naan ka ra vawaal amun iaana kilaaian sina amun Israael, wanaze xat naxaam faulin a xalxalang sina malasing ma xat faramaaluf

⁵⁵ pana Aabaraam ma amun natnaat sina bulai, lalozang azaan naa ra piaat sin naandi, amun kulmua zin dia.”

⁵⁶ Ma Maaria xa raagul varaxai wana Elizabet pana amun taan ka malasing a flan urul ma mur xa uli xula bina zina.

Elizabet Ka Luk Jon A Rapti Iwana Baaptaizang

⁵⁷ Ma a raan sin Elizabet ka balas kuna lukang a popo, ma naan ka luk a popo rapti. ⁵⁸ Amun paliaana ma amun taaua Elizabet di langar adu a Piran ka rauxin adi varamaaluvang laba wana naan, ma di wat dokdok faraxai wana naan.

⁵⁹ Pana wizik tulang a raan sin a popo lamuraana naanaa zina xa luk naan, di nimniman kuna ftuk pizinang a vang pakpaakna, ma di saxot dina vakilaan naan pana aizina damana Zekaria. ⁶⁰ Singsaxai naanaa zina naako, “Kawit! Aizina Jon.”

⁶¹ Ma naandi di piaat sina malasing kari, “Kawit ta taam na rauxin aiza angkanaan.”

⁶² Mur di talus pana amun mita naandi xa waan sin damana ma di iaari zina wana aze ra iza naana vakilaan a popo wana.

⁶³ Ma xa talus pana tazaar kuna fararang pana ma xa varaar malasing kari, “Aizina Jon.” Naandi vaakdul di raknar.

⁶⁴ Fazaas mase a balana xa ralakas ma a xaramana xa rapalas. Ma naan kat faraxas kana dador ma xa wisfaru Nakmai.

⁶⁵ Ma naandi vaakdul amun paliaana, di banglala marazaat mase. A dorang pana amun saan angkanaan ka waan farawuk lamun bina vaakdul di iziar la non paatawut in Judia. ⁶⁶ Naandi vaakdul ina di langarin, di inaxam marazaat pana ma di iaari malasing kari, “Mur a nalik kana balas malasing faa?” Avuna di raamin adu a dikdikang sin a Piran ka iziar wana naan.

Zekaria Xa Dador Profet

⁶⁷ A Laklagaai a Raabu xa iziar wana Zekaria, damana Jon, ma Zekaria xa dador profet malasing kari,

⁶⁸ “A wisfaaruiang ka waan sin a Piran, Nakmai zin amun Israael, wanaze naan ka balas faanong sin aubina zina ma xa wul vaxarom naandi.

⁶⁹ Naan ka lis fanong a Baraai a Vaaroroiang sin dia, ina xa maradikdik, ka wat pana amun natnaat sin Dewit, a iaana kilaiang sina,

⁷⁰ lalozang aze naa ra piaat mumua pis la nguza amun profet ninis sina.

⁷¹ Naan kana zaxot faulin dia ziaana amun purua zin dia ma la mita naandi vaakdul ina di maska raksaat pana dia.

⁷² Naan kana giu malasing kanaan kuna vatanginang a varamaaluvang sina wana amun kulmua zin dia, ma xana waambazof a rudaxaiang koxok sina varaxai wana naandi.

⁷³ Naan ka xalxal zin a xulmua zin dia Aabaraam,

⁷⁴ adu xana zaxot faulin dia la mita amun purua zin dia, ma xanat faraxas dia dina vaamuzas ku naan ma dina wen maraaut.

⁷⁵ Dina vaamuzas ku naan pana a matmalabuk ka ninis ma xa tak lamarana lamun taan faakdul wana roroiang sin dia.

⁷⁶ Ma nua naarugu, dina vakilaan nua a profet sin Nakmai Laaxur Mase, wanaze guna zangas paamua wana a Piran, ma guna nimnimanin a lan aaxana.

⁷⁷ Guna vamaravaas aubina zina wana a lan ina Nakmai xana zaxot faulin naandi

araan ka naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin naandi,

⁷⁸ wanaze Nakmai zin dia xat mainof pana a varamaaluvang sina zin naandi.

Ma lamaskana varamaaluvang sina, a maravas iwana vaaroroiang inikula la lia xana vamaravaas fawat dia.

⁷⁹ Naan kana lis a maravas sin naandi ina di iziar la bungsuzuk

ma lawaana dikdikang iwana maatang,

ma xana valos dia wana a lan iwana aiziarang lamaskana a luaai.”

⁸⁰ Ma a nalik ka laba uzaa ma Nakmai xa vamaravaas inaxamang sina ma xa makal. Ma xa iziar la non bingil xa ruaas ka balas la maravas sin amun Israael.

2

Maaria Xa Luk Iesu (Mt 1:18-25)

¹ La notaan angkanaan Siza Aaugustus, naan a xalxal in Rom, ka rasin a lus adu dina varaar vating amun izina aubina vaakdul lamun bina vaakdul ina Rom ka rasin a lus laaxur wana naandi.

² La notaan angkanaan a matmalabuk angkanaan iwana varaar vatingang amun izina aubina xa balas mara mase la raan Kuwirinias ka waamua wana a gaapman ila provins Siria. ³ Aubina vaakdul di ra waan lamun bina laba vaatak sin naandi xuna lizang amun izina naandi.

⁴ Malasing ma Iosep saait ka ramaraat la bina laba Naazaret la pira Gaalili ma xa uzaa xunikula la pira Judia, la bina laba zin a Xalxal Dewit, di vakilaan Betliem, panaze naan aza natnaat sin Dewit. ⁵ Naan ma Maaria di ra waan iaa xuna lizang iaa aizina nandiaa. Maaria di ra vakol naan kuna xana maxus sin Iosep ma la raan angkanaan naan ka buxut faanong. ⁶ Di iziar iaa nanga Betliem, ma a raan sin Maaria xa balas kuna xana luk. ⁷ Maaria xa luk a ruaan sina, a popo rapti. Naa flus pana uwaan marapi ma naa vatate la kin favanganang sin amun kak talavaat, panaze xawit ta marapalau aaxan naandi

xuna milaaivang lamaskana ta rumaaf la vaal zin amun topuran.

Amun Aangelo Di Lis A Dorang Sin Ubina Di Rataamaai Xaaul Wana Sipsip

⁸ Ka rauxin azanon ubina di rataamaai xaaul wana amun sipsip sin naandi labung. Naandi di iziar laza non pira vaasilik pana a bina laba. ⁹ Ma aza aangelo zin a Piran ka balas sin naandi ma adi maravaas a Piran ka wilwilak faraxulin naandi, ma di maraaut taksaat mase. ¹⁰ Singsaxai a aangelo xa vazei naandi naako, "Tuaa naagu maraaut. Naagu langar. Ga wat pana a dorang ka daxa aaxan aubina vaakdul xuna nanamang pana. ¹¹ Taning, la bina laba zin Dewit, aza ravin ka luk a popo, naan a Baraai a Vaaroroiang sinim, ma naan a Mesaaia* ma a Piran. ¹² Naaguna raamin fakilaan naan malasing kari: A nan popo di flus naan pana uwaan marapi ma xa itate la kin fanganang sin amun kak talavaat."

¹³ Fazaaus mase adi lemlem amun aangelo ila lia di balas faraxai wana a aangelo angkanaan ma di wisfarur Nakmai malasing kari,

¹⁴ "Aiza laba xa uzaa zin Nakmai xa iziar ikula mase laaxur, ma la pira angkari a luaai xana iziar zin aubina Nakmai xa nanam pana naandi."

¹⁵ Amun aangelo di luaa naandi ma di uli xunikula la lia. Ma ubina di rataamaai xaaul wana amun sipsip di piaat lawalaua naandi nanga malasing kari, "Dia dina waan Betliem ma dina wa raamin azaan angkanaan ina xa ra balas malasing a Piran ka ra vazei dia wana."

¹⁶ Malasing ma naandi di ramaraat fazaus ma di waan. Di tangin Maaria ma Iosep, ma popo xa itate lamaskana akin fanganang sin amun kak talavaat. ¹⁷ Araan di raamin fanong a popo, di waan ma di piaat farauxin a dorang pana aze razaan a aangelo xa ra vazei naandi wana a popo angkanaan. ¹⁸ Naandi vaakdul ina di ra langarin a dorang kanaan ubina

di rataamaai xaaul wana amun sipsip di vazei naandi wana, di banglala marazaat. ¹⁹ Singsaxai Maaria xa naxaam falagot amun saan angkanaan ma naa rasin la inaxamang sina. ²⁰ Ma ubina di rataamaai xaaul wana amun sipsip di uli, ma dit pisfaru Nakmai ma dit falaup aizina wana amun saan faakdul ina naadi ra langarin ma naadi ra raamin malasing be amun aangelo di ra vazei naandi wana.

Iosep Ma Maaria Di Zaxot Iaa Iesu Xula Vaal Xoxok

²¹ La vawizik tulang a raan lamuraana naanaa zin Iesu xa ra luk naan, di ftuk pizin a vang pakpak malasing be a rataawuk amun Judaa. Ma di ra vakilaan naan pana Iesu. Aiza angkanaan a aangelo xa ra lis araan naanaa zina xawit nanga na buxurin naan.

²² A raan iwana vaninizang Iosep ma Maaria xuna balas daxaiiang iaa lamarana Nakmai malasing amun Lus sin Moses ka ra piaat ka vaanong ka, ma di zaxot iaa Iesu xun Jerusalem kuna dina lis iaa naan sin a Piran. ²³ Di valos iaa a dorang lamaskana Lus sin a Piran ka piaat naako, "Dia dina lis amun nalik tuaan faakdul xa waan sin a Piran." (*Zax 13:2,12*)

²⁴ Ma di lis iaa zaait a talazang ka waan sin Nakmai malasing a Lus sin a Piran ka piaat malasing kari, "Dina talazin a baalus urua o a bun faaxur urua." (*Liv 12:8*)

²⁵ La notaan angkanaan ka rauxin aza rapti xa iziar Jerusalem, aizina Simion. Naan a rapti xa gigiu amun matmalabuk ka tak ma xat faranop pana Nakmai. Ma xat simbong Nakmai xana mada amun Israael araan a Mesaaia xana wat ma a Laklagaai a Raabu xa iziar wana naan. ²⁶ A Laklagaai a Raabu xa ra pitfiat sina adu naan kana wen maat nanga xa ruaas kana raamin a Mesaaia zin a Piran Nakmai. ²⁷ A Laklagaai a Raabu xa vazei naan ma xa waan la rabaraau ila vaal xoxok. Ma maa-maa ma naanaa zin Iesu di zaxot falbis iaa naan kuna dina giu wana naan aze ra rataawuk amun Lus sin Moses ka piaat. ²⁸ Simion ka waaluk a popo ma xa

* **2:11** Aknaas a dorang kari adu, a rapti Nakmai xa ra kalin naan. Lamaskana Baar Xoxok amun Judaa di ra piaat Nakmai xana kling fawat naan kuna zaxot faulinang aubina zina. Aza waaling iwana adu "Kaarisito." **2:21** Liv 12:3, Lk 1:31

roting naan pana uru mitna ma xa wisfaru Nakmai malasing kari,

²⁹ “Piran, nua gu waambazof a xalxalang sunum ka wat surugu,

ma naari guna vamiluaar xa nia, a iaana kilaaiang sunum lamaskana a luaai.

³⁰ Avuna nia ga raamin fanong pana uru maraagu a nalik ina xana zaxot faulin aubina.

³¹ Nua gu ra nimnimanin lamarana aubina vaakdul.

³² Naan a maravas kuna vamaravaazang aubina xawit amun Israael wana nua,

ma xana valaup aizinum sin aubina zunum, amun Israael.”

³³ Maamaa ma naanaa zin a popo di banglala iaa wana aze razaan Simion ka piaat pana naan. ³⁴ Ma Simion ka piaat a daxaiang laaxur wana naandi ma xa vasei Maaria, naanaa zin Iesu naako, “Nakmai xa ra kalin a nalik angkari, ma amun Israael xa varas dina zu ma azanon sin naandi xa varas dina ramaraat avuna wana naan. Naan kana balas malasing a vaakilanang ka wat sin Nakmai, singsaxai aubina dina wispuxin naan. ³⁵ Malasing ma amun inaxam funfunang sin amala aubina xana balas la maravas. Ma guna xazanin a maskaluzang malasing adu a baainaat ka zaxa zaait a maskaam.”

³⁶ Ka rauxin aza profet tavin, aizina Aanaa, a fnaalik sin Faanuel, wana watbung sin Aasaa. Naan ka baiak taksaat. Ka ra iziar varaxai wana labana wana a maariaas ka wizik urua lamuraana di maxus iaa, ³⁷ ma labana xa ra maat fataling naan ma xa iziar a raksiziar xa ruuas a maariaas sina xa zangaafllu vaawizik tul ma urulavaat. Naan kawit natluaa a rabaraau ila vaal xoxok, ka gigiu amun faamuzazang sin Nakmai varaxai wana valvaalang ma maainungang labung ma lawaanaas. ³⁸ La notaan angkanaan mase, naan ka wat balas sin nandiaal ma xa wisfaadaxa zin Nakmai ma xa dador wana a nalik angkanaan sin aubina vaakdul ina dit simbong Nakmai xana kling

axazak kuna xana wul vaxarom aubina in Jerusalem.

³⁹ Araan Iosep ma Maaria di giu vatfaraxazin fanong iaa amun saan faakdul wana popo lalozang amun Lus sin a Piran, di uli xula pira Gaalili la bina laba vaatak sin naandi Naazaret. ⁴⁰ A nalik kat laba uzaa, ma xa maradikdik ma xa bas pana mazamang, ma daxaiang sin Nakmai xa iziar wana naan.

A Nalik Iesu Xa Albis La Rabaraau Ila Vaal Xoxok

⁴¹ Lamun maariaas faakdul, maamaa ma naanaa zin Iesu di wanpaan iaa Jerusalem pana A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang. ⁴² Araan a maariaas sin Iesu xa zangaafllu ma urua, nandiaal varaxai di ra waan taal ikula Jerusalem, pana a raan laba angkanaan, malasing a rataawuka naandi. ⁴³ A raan laba angkanaan ka vaanong ka, ma maamaa ma naanaa zin Iesu di uli waan iaa xula bina zin naandi, singsaxai Iesu xa izi uli inaan Jerusalem. Maamaa ma naanaa zina xawit di rexaas iaa adu naan ka izi uli. ⁴⁴ Di naxaam iaa adu naan banaan lawalau a lemlem angkanaan sin naandi ma di zangas faanong pana a raan azaxai. Di ramaraat iaa xa ma di zaleng iaa naan lawalau amun taaua naandi ma amun paasaxo zin naandi. ⁴⁵ Singsaxai xawit di tangin iaa naan, malasing ma di uli waan iaa Jerusalem kuna zalengang naan.

⁴⁶ Lamuraana a raan urul, di tangin iaa naan la rabaraau ila vaal xoxok, ka iziar lawalau amun maravas sin amun Judaa, ma xat langarin naandi ma xai iaari zin naandi wana amun iaariang. ⁴⁷ Naandi vaakdul ina di langarin naan, di banglala wana mazamang sina ma a dorang naai xis naandi wana. ⁴⁸ Maamaa ma naanaa zina di banglala iaa araan di raamin iaa naan. Ma naanaa zina xa piaat sina naako, “Naarugu, xunaze gu giu malasing angkanaan pana nimaa? Nimaa damaam maadi inaxam farvaras iaa ma maadi zaleng iaa nua.”

⁴⁹ Ma Iesu xa xis naan naako, “Kunaze naagu zaleng iaa nia? Malasing faa, xawit naagu rexaas iaa adu xa tak pana nia gana

iziar la vaal zin Maagu?” ⁵⁰ Singsaxai nandiaa xawit di mazaam iaa aze naa piaat sin nandiaa.

⁵¹ Naanaan Iesu xa uli waan Naazaret faraxai wana nandiaa, ma xat langar zin nandiaa. Singsaxai naanaa zina xa naxaam falagot amun saan angkanaan ma naa rasin la inaxamang sina. ⁵² Iesu xa laba uzaa la winpin ma wana mazamang. Ma Nakmai ma aubina di piaat adu naan a rapti daxa.

3

A Fazeiang Sin Jon A Rapti Iwana Baap-taazang

(Mt 3:1-12, Mk 1:1-8, Jn 1:19-28)

¹ Tiberiaas Siza, naan a xalxaal in Rom. Pana a zangaafu vaawatmitang a maariaas naan ka rasin a lus laaxur wana aubina, aza waamua zina Pontias Paailat. Naan a waamua zin a gaapman in Judia, ma Erot naan a waamua ila pira Gaalili. Filip daaza Erot, naan a waamua ilamun pira Ituriaa ma Traakonaaitis, ma Lisaniaas naan a waamua ila pira Aabilene. ² Aanaas ma Kaaiapaas, nandiaa uru Judaa ma uru waamua zin amun pris faakdul in Judia.

La notaan angkanaan, a dorang sin Nakmai xa wat sin Jon, naata Zekaria, araan ka iziar la non bingil. ³ Naan ka ra waan farawuk lamun pira vaakdul lapaara daanim Jodaan ma xa fazei zin aubina adu dina inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi ma dina baaptaais ma Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin naandi. ⁴ Lalozang Jon, a dorang sin a profet Aaisaia naa ra varaar lamaskana baar zina naako,

“A ling axazak ka viviraai la non bingil naako,

‘Naaguna nimnimanin a lan aaxan a Piran, naaguna waafatok amun lan aaxana xuna zangazang.

⁵ Amun balanamaau vaakdul dina sfaar vatok, ma amun paatawut faakdul ma a kaana wut faakdul dina xaaf fatok,

ma amun lan ka xolxoli dina waafatok, ma amun lan ka lukluxang dina sfaar vatok.

⁶ Ma aubina vaakdul dina raamin Nakmai xa zaxot faulin aubina zina.” *(Aais 40:3-5)*

⁷ Amun mala di wat sina xuna xana baaptaais naandi, ma naan ka vazei naandi malasing kari, “Nim a funalik sin amun sizi di ikarat! Nis ka ra vazei nim adu naaguna valaau ziaana a boromaazikang sin Nakmai ina xana balas? ⁸ Amun matmalabuk sinim kana vatangin adu naagu inaxam taawuk faanong siaana amun matmalabuk taksaat sinim. Ma tuaa naagu piaat sinim nanga adu Aabaraam a xulmua zinim, panaze ga vazei nim adu Nakmai xat faraxas kana vabalos a funalik aaxan Aabaraam pana amun faat angkari. ⁹ A raamu xa nimniman faanong la vuna amun iaai xuna raraai psinang amun iaai ina xawit na vuain a fnuuai daxa ma dina psin lamaskana axaiaf.”

¹⁰ Ma aubina di iaari zina malasing kari, “Malasing ma aze rasaan ka maadina giu?”

¹¹ Jon ka xis naandi naako, “Axazak ka rauxin a siot urua, xana ralaas axazak angkaina xawit na rauxin, ma axazak ka rauxin a vanganang, kana giu malasing saait.”

¹² Ubina di zuzuruk a taakis, di wat kuna xana baaptaais naandi, ma di iaari zina malasing kari, “Maravas, maadina saa xari?”

¹³ Ma naan ka vazei naandi naako, “Tuaa naagu zuruk a taakis ka laaup pana usfa naaguna zuruk.”

¹⁴ Ma ubina dauran di iaari zina zaait malasing kari, “Ma maam kari maadina saa?”

Ma naan ka xis naandi naako, “Tuaa naagu vangarin luk a kaakaai zin aubina, ma tuaa naagu vakor walau aubina, ma aze ra wulwulang sinim, kat faraxas be.”

¹⁵ Ainaxamang sin aubina vaakdul xa fida ma dit naxaam adu iaak Jon bani a Mesaia. ¹⁶ Ma Jon ka vazei naandi vaakdul naako, “Nia ga baaptaais nim pana a daanim. Singsaxai xa rauxin nanga axazak ka laaup pana nia xana wat. Nia

xawit a rapti daxa xuna xanat faraxas gana akpaat a iaarus iwana su zina, wanaze naan ka laaup marazaat pana nia. Naan kana baaptaais nim pana a Laklagaai a Raabu ma wana axaiaf. ¹⁷Naan ka ratoting a saawol xuna psin fauzaaiang amun kalamona wit pana maaliu ina xa riaaf pizin amun pakpak siaana amun kala. Naan ka irur la non iwana gimaan psinang amun wit. Ma xana waaturin amun kalamona wit lamaskana vaal iwana ratasmaaiang. Kana zuruk amun pakpaaka wit ma naana vaif lamaskana axaiaf kawit nai maat.” ¹⁸Jon ka vadikdik aubina wana azanon dorang ka varas ma xai fazei wana a dorang ka daxa xa waan sin naandi.

¹⁹ Singsaxai Jon ka vadawaar Erot, a waamua zin a gaapman, panaze xa maxus sin Erodiaas, taak sin daasna ina xawit nanga na maat, ma varaxai zaait pana azanon saan taksaat ina naa ra giu. ²⁰ Malasing ma Erot ka giu vauzaa xaarik aza zaan taksaat araan ka rasin Jon lamaskana a vaal a vaamaazikang.

Iesu Xa Baaptaais

(Mt 3:13-17, Mk 1:9-11, Jn 1:29-34)

²¹ Paamua wana araan Jon ka ra iziar la vaal a vaamaazikang, naan kat baaptaais aubina xa varas, ma xa baaptaais saait Iesu. Ma araan Iesu xat maainung, a lia xa ralakas, ²² ma a Laklagaai a Raabu xa kabal wat malasing a baalus ma xa iziar wana naan. Ma a linga Nakmai xa wat la lia naako, “Nua Naarugu, ina ga sasaxot. Ga nanam mase wana nua.”

Amun Kulmua Rapti Zin Iesu

(Mt 1:1-17)

²³ Iesu xa varumara a vaamuzazang sina araan a maariaas sina xa malasing a zangaafu vaarul. Aubina di naxaam adu naan naata Iosep.

Iosep naan naata Eli, ²⁴ ma Eli naan naata Maataat, ma Maataat naan naata Livaai, ma Livaai naan naata Melki, ma Melki naan naata Jaanaai, ma Jaanaai naan naata Iosep,

²⁵ ma Iosep naan naata Maatatiaas, ma Maatatiaas naata Aamos, ma Aamos naan naata Naaum, ma Naaum naan naata Esli, ma Esli naan naata Naagaai, ²⁶ ma Naagaai naan naata Maat, ma Maat naan naata Maatatiaas, ma Maatatiaas naan naata Semein, ma Semein naan naata Iosek, ma Iosek naan naata Iodaa, ²⁷ ma Iodaa naan naata Ioanaan, ma Ioanaan naan naata Resaa, ma Resaa naan naata Zerubaabel, ma Zerubaabel naan naata Salaaltiel, ma Salaaltiel naan naata Neri, ²⁸ ma Neri naan naata Melki, ma Melki naan naata Aadi, ma Aadi naan naata Kosaam, ma Kosaam naan naata Elmaadaam, ma Elmaadaam naan naata Er, ²⁹ ma Er naan naata Josua, ma Josua naan naata Eliezaa, ma Eliezaa naan naata Jorim, ma Jorim naan naata Maataat, ma Maataat naan naata Livaai, ³⁰ ma Livaai naan naata Simion, ma Simion naan naata Judaa, ma Judaa naan naata Iosep, ma Iosep naan naata Jonaam, ma Jonaam naan naata Eliaakim, ³¹ ma Eliaakim naan naata Meleaa, ma Meleaa naan naata Mena, ma Mena naan naata Maataata, ma Maataata naan naata Naaitaan, ma Naaitaan naan naata Dewit, ³² ma Dewit naan naata Jesi, ma Jesi naan naata Obet, ma Obet naan naata Boaz, ma Boaz naan naata Saalmon, ma Saalmon naan naata Naason, ³³ ma Naason naan naata Aaminaadaap, ma Aaminaadaap naan naata Raam, ma Raam naan naata Ezron, ma Ezron naan naata Perez, ma Perez naan naata Judaa ³⁴ ma Judaa naan naata Jekop, ma Jekop naan naata Aaisaak, ma Aaisaak naan naata Aabaraam, ma Aabaraam naan naata Teraa, ma Teraa naan naata Naaor, ³⁵ ma Naaor naan naata Seruk, ma Seruk naan naata Reu,

ma Reu naan naata Pelek, ma Pelek naan naata Eber,
 ma Eber naan naata Selaa, ³⁶ ma Selaa naan naata Kaainan,
 ma Kaainan naan naata Aafaaksaat, ma Aafaaksaat naan naata Sem,
 ma Sem naan naata Noaa, ma Noaa naan naata Laamek,
³⁷ ma Laamek naan naata Metuselaa, ma Metuselaa naan naata Enok,
 ma Enok naan naata Jaaret, ma Jaaret naan naata Maalalel,
 ma Maalalel naan naata Kenaan, ³⁸ ma Kenaan naan naata Enos,
 ma Enos naan naata Set, ma Set naan naata Aadaam,
 ma Aadaam naan naata Nakmai.

4

Saatan Ka Vaxabebeu Iesu (Mt 4:1-11, Mk 1:12-13)

¹ A Laklagaai a Raabu xa iziar wana Iesu ma xa ramaraat fataling a daanim Jodaan ma xa uli. Ma a Laklagaai a Raabu xa zaxot naan ku lamaskana a non bingil. ² Ma la non angkanaan, Saatan ka vaxabebeu naan pana a raan ka zangaafu vaaralavaat. Kawit na iaan tazaar lamaskana amun taan angkanaan, ma wana vaanonggang iwana amun taan angkanaan, naan ka lagaai.

³ Saatan ka vazei naan naako, “Tamon nua Naata Nakmai, fazei a vaat angkari xuna xana balas a raraba.”

⁴ Ma Iesu xa xis naan malasing kari, “Di ra varaar vating a dorang lamaskana Baar Xoxok malasing kari, ‘Aubina xawit di roro wana a raraba be.’” *(Lus 8:3)*

⁵ Naanaan Saatan ka zaxot luk naan kula waatawut ka uzaa mase laaxur ma fazaas mase xa vatangin amun bikabar vaakdul ila pira angkari zina. ⁶ Ma xa vazei Iesu naako, “Gana lis amun burburaiiang faakdul zin naandi ma a marmari daxaiiang faakdul zin naandi wana amun lulugaan faakdul zin naandi zunum, panaze amun saan faakdul angkari xa izi la mirugu, ma xat faraxas gana lis sin axazak ga saxot gana lis sina. ⁷ Malasing ma tamon guna lotu wana nia, amun saan faakdul angkari aaxanum.”

⁸ Iesu xa xis naan naako, “Di ra varaar vating a dorang lamaskana Baar Xoxok

malasing kari, ‘Guna lotu waan be zin a Piran Nakmai zunum, ma guna vaamuzas be xu naan.’” *(Lus 6:13)*

⁹ Saatan ka zaxot naan kun Jerusalem ma xa varur naan laaxur mase la waata vaal xoxok ma xa vazei naan naako, “Tamon nua Naata Nakmai, guna psin fawizik nua waanaburut. ¹⁰ Avuna di ra varaar vating a dorang lamaskana Baar Xoxok malasing kari,

‘Nakmai xana kling amun aangelo zina xuna dina raamaai xaul wana nua,
¹¹ ma dina raxut fauzaa nua laaxur wana mita naandi,
 xuna guna wen tuxin nua wana vaat.’” *(Saam 91:11-12)*

¹² Ma Iesu xa xis naan naako, “A dorang lamaskana a Baar Xoxok ka piaat malasing kari, ‘Tuua gu vaxabebeu a Piran Nakmai zunum.’” *(Lus 6:16)*

¹³ Saatan ka vaxabebeu vanong Iesu wana amun lan faakdul, ma xa luaa naan ma xa zimbong a notaan mase xat faraxas pana naan.

Iesu Xa Varumara A Vaamuzazang Sina Gaalili

(Mt 4:12-17, Mk 1:14-15)

¹⁴ Naanaan Iesu xa uli xula pira Gaalili ma a dikdikang sin a Laklagaai a Raabu xa iziar wana naan. Ma a dorang pana naan ka waan farawuk lamaskana a pira faakdul angkanaan. ¹⁵ Naan kat faraviraai lamaskana amun faal a maainungang sin naandi ma aubina vaakdul di iwifarur naan.

Di Bain Iesu La Bina Laba Naazaret

(Mt 13:53-58, Mk 6:1-6)

¹⁶ Iesu xa waan la bina laba Naazaret, a bina angkanaan naan ka laba wana. Ma la raan a Saabat, ka albis la vaal a maainungang malasing a rataawukna. Ma xa rur xuna vakotang a dorang sin Nakmai. ¹⁷ Ma di lis a wilwilaia baar zin a profet Aaisaia zina. Naa walaas ma xa tangin a dorang kari lamaskana malasing kari,

¹⁸ “A Laklagai zin a Piran ka iziar wana nia, wanaze naan ka kalin nia xuna gana fazei

wana Dorang Daxa zin aubina di izi gogof.

Naan ka ra kling nia xuna pitfiaatang adu aubina di iziar la vaal a vaa-maazikang, dina mamaraxas, ma aubina di marawif, dina raamaai, ma aubina ina uzanon dit paramin naandi gana vamamaraxas naandi,
¹⁹ ma gana pitfiaat adu naari a maari-aas sin a Piran kana lis a daxaiang sin aubina.” (Aais 61:1-2)

²⁰ Naanaan Iesu xa bafkol a wilwilaai baar ma naa lis faulin sin a iaana kilaa-iang ma xa ziar wizik paanaburut. Aubina vaakdul lamaskana a vaal a maainungang di damin naan. ²¹ Ma naan ka varu-mara dadorang sina zin naandi naako, “A dorang kanaan naagu langarin, taning faanong ka balas faaratunaan.”

²² Ma naandi vaakdul di nanam pana naan, ma di banglala wana a dorang ka daxa xa wat la ngusna. Sing saxai di iaari malasing kari, “Naan bani naata Iosep, aan?”

²³ Ma Iesu xa vazei naandi naako, “Taulaan naaguna dador lalaamangaai wana nia lalozang a dorang kari naako, ‘Dokta, fira nua nanga! Amun saan faakdul maadi ra langarin gu ra giu la bina laba Kaapernaum, guna giu iriat la bina zunum faatak.’”

²⁴ Iesu xa piaat fauzaa xaarik naako, “Ga vazei varatunaan nim, aubina zin a profet la bina zina vaatak kawit di rudax-ain naan. ²⁵ Ga vazei varatunaan nim, adu laraan sin Elaaija, xa rauxin amun raksiziar xa varas in Israael. Ma xawit a daavur wana a maariaas urul ma akbal, ma adi zong ka balas lamun bina vaakdul ila pira. ²⁶ Sing saxai Nakmai xawit na kling Elaaija xa waan sin tazaxai zin naandi, xawit. Naan ka waan sin aza rak-siziar xa iziar la bina laba Zaarefaat la pira Saaidon. ²⁷ Malasing saait la raan sin a profet Elisa, xa rauxin aubina xa varas in Israael di rauxin a giazang tapak, sing saxai xawit tazaxai zin naandi a wina xa ninis siaana a giazang kanaan, Naamaan singbe, ila pira Siria.”

²⁸ Aubina vaakdul lamaskana a vaal a maainungang, di boromaazik mase araan di langarin a dorang kanaan. ²⁹ Di rama-raat ma di urif fatukbilok naan fataling a bina laba, xula xis a wut la non angkanaan a bina laba xa iziar wana, xuna dina psin fawizik naan paanaburut. ³⁰ Sing saxai naan ka zangas lu labirua wana adi mala angkanaan ma xa waan pana a zangazang sina.

Iesu Xa Varaviraai Malasing Axazak Ka Rauxin A Burburaaiang
 (Mk 1:21-28)

³¹ Naanaan Iesu xa kabal wizik Kaaper-naaum, aza bina laba in Gaalili. Ma la raan a Saabat, Iesu xa albis lamaskana a vaal a maainungang ma xa varumara viraaiang aubina. ³² Aubina di banglala wana a var-aviraaiang sina wanaze a dorang sina xa rauxin a burburaaiang.

³³ Inaan lamaskana a vaal a maainun-gang ka rauxin aza rapti, a zapalaau xa ragul naan. Ka viraai laba mase la waata lingna naako, ³⁴ “Aai! Iesu in Naazaret, aze rasaan gu saxot pana maam? Gu saa, gu wat kari xuna guna vanong pizin ka maam? Ga rexaazin nua. Nua a Rapti Xoxok sin Nakmai.”

³⁵ Iesu xa vadawaar naan naako, “Sibu-rung ma gu tukbilak siaana!” A za-palaau xa psin fawizik naan paanaburut, lamarana naandi vaakdul ma xa tukbilak siaana, sing saxai xawit na kawin naan.

³⁶ Aubina vaakdul di banglala ma di dador lawalaua naandi malasing kari, “Aze ra wat faraviraaiang kanaan? Naan kai dador varaxai wana a burburaaiang ma dikdikang ma xai lis a dorang dikdik sin amun sapalaau ma di itukbilak siaana aubina.” ³⁷ Ma a dorang pana Iesu xa waan farawuk lamun bina vaakdul xa iziar varaxulin a non laba angkanaan.

Iesu Xa Vira Aubina Xa Varas
 (Mt 8:14-17, Mk 1:29-34)

³⁸ Iesu xa vataling a vaal a maainun-gang ma xa waan la vaal zin Saaimon. Ma nimuna Saaimon ka gias, a wina xa lagaf marazaat, ma naandi di maainung Iesu xuna vawaalang naan. ³⁹ Iesu xa rur

lapaarana ma xa vadawaar a winlagaf, ma a winlagaf ka vataling naan. Ma fazaau mase, a ravin ka ramaraat ma xa wa nimn-imanin a vanganang aaxan naandi.

⁴⁰ Araan a iaas kai si wizik, aubina di zaxot fawat aubina vaakdul ina di rauxin atavur amun giazang sin Iesu, ma xa rasin uru mitna wana naandi zaksaxai ma xa vira naandi. ⁴¹ Amun sapalaa di tukbilak siaana aubina xa varas ma dit firaai malasing kari, “Nua Naata Nakmai,” wanaze naandi di rexaas adu naan a Mesaaia. Singsaxai Iesu xa vadawaar naandi xuna tuua dina dador.

⁴² A bina xa rataan puat ma Iesu xa luaa a bina laba ma xa waan laza non ka bingil. Aubina di zazaleng naan, ma araan di wat la non naa iziar wana, di saxot dina vaxadong naan kuna tuua xana vataling naandi. ⁴³ Singsaxai Iesu xa piaat naako, “Gana fazei wana a Dorang Daxa iwana a bikabar zin Nakmai lamun bina laba rawarak saait, panaze naan a vuvuna xari Nakmai xa kling fawat nia.” ⁴⁴ Naan ka waan ma xa maandaau nanga wana ifazeiang lamaskana amun faal a maainungang in Judia.

5

A Rapti Urul Di Balas Ubina Varaviraang Sin Iesu

(Mt 4:18-22, Mk 1:14-20, Jn 1:35-42)

¹ Aza raan Iesu xa irur laxon ila Laman Genesaret, ma aubina di wat bas faraxulin naan ma dit langarin a dorang sin Nakmai. ² Naan ka raamin a mon urua laxon, ubina dit faaian di luaa ma di zuksuk aubina zin naandi. ³ Ka xawas lamaskana azaxai zin uru mon angkanaan, a mon sin Saaimon, ma xa maainung Saaimon kuna xana urif faamumurin fauzaa a mon la laman. Naanaan Iesu xa ziar lamaskana a mon ma xat firaai aubina.

⁴ Araan ka dador vaanong, ka vazei Saaimon naako, “Naagu kaaul waan la non ka lamlamanang ma naagu rasin fawizik amun aubina zinim kuna naaguna vaan.”

⁵ Ma Saaimon ka xis naan malasing kari, “Dipiran, maadi gut faraan, singsaxai

maadi vaagof. Singsaxai gana rasin fawizik kaarik amun aubina waanaburut, panaze nua gu piaat.”

⁶ Ma araan naadi giu malasing naa ra piaat, di urif amun ian ka varas marazaat mase, malasing ma amun aubina zin naandi faasilik kana ramatar. ⁷ Di xalif luk amun paliaana naandi lamaskana aza mon kuna dina wat ma dina vawaal naandi. Amun paliaana naandi di wat ma di sfaar vambos mase uru mon angkanaan malasing ma uru mon faasilik dina lus iaa.

⁸ Araan Saaimon Pita xa raamin azaan angkanaan, ka zibukaak la xaaka Iesu ma xa piaat naako, “Piran, paan siaagu. Nia a rapti raksaat!” ⁹ Avuna naan ma amun paliaana vaakdul di banglala mase wana amun ian naadi ra urif. ¹⁰ Ma Jems nandia Jon saait di banglala iaa mase. Nandia uru naata Zebedi, ma amun paliaana Saaimon pana vaanang ma dit suruk kaakaai wana. Naanaan, Iesu xa vazei Saaimon naako, “Tuua gu maraaut, taning ma xa uzaa, gunat purif aubina.”*

¹¹ Naanaan di urif taal uru mon sin nandiaal xu laxon. Ma di vataling taal amun saan faakdul ma di los taal Iesu.

A Rapti Xa Rauxin A Tapak

(Mt 8:1-4, Mk 1:40-45)

¹² Iesu xai ziar laza bina laba ma aza rapti, a wina xa raksaat mase wana tapak, ka wat sina. Araan ka raamin Iesu, xa psin fawizik naan paanaburut la pira ma xa maainung Iesu naako, “Piran, tamon gu saxot, kat faraxas guna vaninis nia.”

¹³ Iesu xa rasin fawat a mitna ma xa xaaf a wina rapti ma xa piaat naako, “Ga saxot! Guna ninis!” Fazaau mase a tapak ka vataling naan ma a wina rapti xa ninis.

¹⁴ Iesu xa dador dikdik sina naako, “Tuua gu vazei taxazak pana azaan angkanaan ka ra balas sunum. Singsaxai gu waan ma gu vatangin a winum sin a pris, ma gu lis a talazang sin Nakmai malasing Moses ka ra piaat lamaskana Baar Xoxok, kuna aubina vaakdul dina rexaas adu a giazang sunum ka vaanong.”

¹⁵ Singsaxai a dorang pana Iesu xa valaau varawuk nanga ma amun amala

5:1 Mt 13:1-2, Mk 3:9-10, 4:1 5:5 Jn 21:3 5:6 Jn 21:6 xana fazei wana Dorang Daxa ma aubina dina wat sin Iesu.

* 5:10 Aknaas a dorang lalaamangaai angkanaan adu 5:14 Liv 14:1-32

aubina di wat kuna langarinang naan ma xuna naan kana vira zaait amun giazang sin naandi. ¹⁶ Ma amun taan ka varas Iesu xai waan la non bingil ma xat maainung.

*Iesu Xa Vira A Rapti Xa Zipas
(Mt 9:1-8, Mk 2:1-12)*

¹⁷ Aza raan araan Iesu xat firai aubina, amun Faarasi ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses di iziar zaait inaan. Naandi di wat lamun bina vaakdul in Gaalili ma Judia ma Jerusalem. Ma a dikdikang sin a Piran ka iziar wana naan kuna viraiang aubina di gias. ¹⁸ Azanon ubina di vazaak fawat aza rapti xa zipas pana a iban, ma di saxot dina zaxot falbis naan ku lamaskana vaal ma dina vamaal naan lamarana Iesu. ¹⁹ Singsaxai xawit nat faraxas dina tangin ta lan kuna dina zaxot fawat naan sin Iesu, wanaze adi mala marazaat. Malasing ma di vazaak a zipas kula waata vaal laaxur. Ma di waafining a mara laaxur la waata vaal. Ma di vakabaal vawizik naan pana a iban sina lamaskana a mara angkanaan, labirua wana adi mala angkanaan lamarana Iesu.

²⁰ Araan Iesu xa raamin fakilaan ainaxam paazaaiang sin naandi, xa piaat naako, "Paasaxo zurugu, ga naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sunum."

²¹ Amun Faarasi ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses di inaxam lamaskana naandi zaksaxai malasing kari, "Nis axazak angkari xa dador lingpuak lawaana Nakmai? Nis kat faraxas kana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat? Nakmai zingbe."

²² Iesu xa rexaazin ainaxamang sin naandi ma xa iaari naako, "Kunaze naagu naxaam amun saan angkanaan lamaskana nim? ²³ Aze ra dorang ka maravas kuna piaatang? 'Amun matmalabuk taksaat sunum ga naxaam pizin,' o gana piaat, 'Tamaraat, ma guna zangas.' ²⁴ Singsaxai gana piaat malasing kari xuna naaguna rexaas adu Naata Rapti xa rauxin a burburaaiang la pira angkari xuna naxaam pizinang amun matmalabuk taksaat." Ma naan ka vazei a zipas naako, "Tamaraat, suruk luk amun saan imilaaivang sunum ma gu waan la vaal zunum."

²⁵ Fazaaus mase, a zipas ka rur lamarana naandi, ma xa zuruk amun saan naa itate wana ma xa waan la vaal zina, ma xai wisfaru Nakmai. ²⁶ Aubina vaakdul di banglala marazaat mase ma di balaxof ma di wisfaru Nakmai ma di piaat malasing kari, "Amun saan ka rawarak mase maadi raamin ka balas taning!"

*Iesu Xa Viring Livaai
(Mt 9:9-13, Mk 2:13-17)*

²⁷ Lamuraana amun saan angkanaan ka balas, Iesu xa waan ma xa raamin aza rapti ina xat suruk a taakis. Aizina xanaan Livaai ma xa iziar la non iwana wulwulang a taakis. Ma Iesu xa vazei naan naako, "Los nia." ²⁸ Livaai xa ramaraat fataling amun saan faakdul ma xa los Iesu.

²⁹ Livaai xa giu a flangan laba aaxan Iesu la vaal zina. Ma ubina xa varas mase iwana zurukang a taakis ma azanon ubina zaait di vavangan faraxai wana nandiaa. ³⁰ Singsaxai amun Faarasi ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses, naandi zin a lemlem Faarasi, di dador varvaras sin ubina varaviraai zin Iesu malasing kari, "Kunaze naagu vangan ma naagu imin faraxai wana ubina di zuzuruk a taakis ma ubina di gigi amun matmalabuk taksaat?"

³¹ Ma Iesu xa xis naandi naako, "Aubina xawit di gias dina wen paan sin a dokta, singsaxai naandi be di gias dina waan sin a dokta. ³² Ga wat kawit kuna gana viring aubina di tak dina inaxam taawuk. Kawit. Nia ga wat kuna gana viring luk aubina di gigi a matmalabuk taksaat kuna dina inaxam taawuk."

Di Iaari Zin Iesu Wana Valvaalang Pana Vanganang

(Mt 9:14-17, Mk 2:18-22)

³³ Azanon aubina di piaat sin Iesu malasing kari, "Ubina varaviraai zin Jon bulaai dit falvaal ma dit maainung ma malasing saait ubina varaviraai zin amun Faarasi. Singsaxai ubina varaviraai zunum di vavangan ma di imimin."

³⁴ Ma Iesu xa xis naandi malasing kari, "Ubina di maainung fawat naandi wana vaamaxuzang, dina mitat falvaal araan a rapti dina vamaxuzin ka iziar varaxai wana naandi? ³⁵ Singsaxai a raan kana wat

araan dina zaxot pizin a rapti di vamaxuzin siaana naandi, ma lamuraana raan angkanaan laxo dina valvaal.”

³⁶ Iesu xa vazei naandi wana a dorang lalaamangaai malasing kari, “Kawit taxazak kai taar luk a waan marapi wana a marapi vaaxur ma naat saxazit pana a marapi xabaar. Tamon naana giu malasing kanaan, kana kawin a marapi vaaxur ma a waan marapi iwana marapi vaaxur zaait kana wen taamaai vatfaraxas pana a marapi xabaar. ³⁷Ma xawit taxazak kat fitor sfaar a waain faaxur lamaskana a wakpaaka waain kabaar ina di giu wana a wina xaktalavaat. Tamon naana giu malasing kanaan, a waain faaxur xana pau taraar a wakpaaka waain kabaar ma a waain kana ravukaai psai ma a wakpaakna xana raksaat. ³⁸Malasing ma dina vitor sfaar nanga a waain faaxur lamaskana a wakpaaka waain faaxur. ³⁹Ma xawit taxazak na saxot kana imin a waain faaxur lamuraana xa imin a waain kabaar, wanaze xana piaat naako, ‘A waain kabaar nanga xa daxa, ma xat faraxas pana nia.’”

6

Iesu Naan A Piraana Saabat (Mt 12:1-14, Mk 2:23-28)

¹ Aza raan a Saabat, Iesu xa zazangas lu lamaskana amun uma wit. Ma ubina varaviraai zina di ramaraat ma di mos azanon kalamona wit, ma di zuga la mita naandi xuna waapizinang a wakpaakna ma naadi iaan. ² Azanon Faarasi di iaari zina malasing kari, “Kunaze naagu giu azaan angkanaan ma naagu laxau a lus ina xa pitkol adu tuua di vaamuzas la raan a Saabat?”

³ Ma Iesu xa xis naandi naako, “Malasing faa, xawit nanga naagu vakot a dorang pana aze razaan Dewit ka giu aaraan naan ma ubina zina di lagaai? ⁴ Naan ka albis lamaskana a vaal zin Nakmai, ma xa zuruk a raraba di talazin sin Nakmai ma naa iaan ma xa lis saait azanon sin ubina zina. Amun lus sin Moses ka piaat adu amun pris be dina iaan a raraba angkanaan.”

⁵ Naanaan Iesu xa vazei naandi naako, “Naata Rapti, naan a Piraana Saabat.”

⁶ Laza raan a Saabat, Iesu xa albis lamaskana a vaal a maainungang sin amun Judaa ma xat firaai aubina. Ma xa rauxin aza rapti inaan a mit sazaxa zina xa maat. ⁷ Amun Faarasi ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses dit sazaleng tazaar kuna vakorang Iesu. Malasing ma di rataamin falagot naan tamon kana vira taxazak la raan a Saabat. ⁸ Singsaxai Iesu xa rexaazin ainaxamang sin naandi ma xa vazei a rapti ina aza mitna xa maat naako, “Tamaraat ma gu rur lamarana aubina vaakdul.” Ma a rapti xa ramaraat ma xa rur.

⁹ Mur Iesu xa piaat sin naandi naako, “Ga iaari zinim, amun lus sin Moses ka piaat aze razaan dina giu la raan a Saabat? Kuna giuang a daxaiang o xuna giuang a raksaatang, kuna zaxot faulinang axazak o xuna vanong pizinang a roroiang sina?”

¹⁰ Naan ka raamaai varawuk pana naandi vaakdul ma xa vazei a rapti naako, “Fatok a mirum.” A rapti xa giu malasing naa piaat, ma a mitna xa daxa uli xaarik. ¹¹ Singsaxai a maskana naandi xa raksaat mase ma di dador lawalaua naandi wana aze razaan naadina giu wana Iesu.

Iesu Xa Kalin Amun Aaposal Xa Zangaafu Ma Urua (Mt 10:1-4, Mk 3:13-19)

¹² Aza raan lamun taan angkanaan, Iesu xa waan la waatawut kuna wa maainungang, ma a suk faakdul angkanaan ka maainung paan sin Nakmai. ¹³ A bina xa raan, ma Iesu xa viring fawat aubina varaviraai zina, ma xa kalin luk naandi di zangaafu ma urua, ma xa vakilaan saait naandi amun aaposal. ¹⁴ Aizina naandi xari, Saaimon (naa vakilaan pana Pita) ma daasna Endru, ma Jems, ma Jon, ma Filip, ma Baatalomeu, ¹⁵ ma Metiu, ma Tomaas, ma aza Jems naata Aalfias, ma aza Saaimon ina di vakilaan pana Zelot,* ¹⁶ ma Judaas naata Jems, ma Judaas Iskaariot ina xana lis Iesu la mit amun purua.

6:1 Lus 23:25 **6:4** Liv 24:9 **6:4** 1Sml 21:1-6 *

lawaana lus ila bikabar in Rom.

6:15 Zelot a lemlem Judaa ina xawit di saxot dina iziar

Iesu Xat Firaai Aubina Ma Xat Fira Amun Giazang
(Mt 5:1-12)

¹⁷ Iesu xa kabal la waatawut faraxai wana naandi, ma xa rur la non ka tak. Adi xulutung aubina varaviraai zina di irur zaait inaan faraxai wana adi mala aubina ilamun bina in Judia ma ila bina laba Jerusalem ma aubina i laxon Taair ma Saaidon. ¹⁸ Naandi di wat kuna langarinang naan ma xuna xana vira naandi wana amun giazang sin naandi. Ma naandi ina amun sapalaau di kawin a roroiang sin naandi, Iesu xa mof pizin amun sapalaau angkanaan ma di daxa xaarik. ¹⁹ Ma aubina vaakdul di saxot dina xaaf naan panaze a dikdikang kai tukbilak pana naan ma xat fira naandi vaakdul.

Amun Daxaiang Ma Amun Fanaauang
(Mt 5:1-12)

²⁰ Iesu xa raamin aubina varaviraai zina ma xa piaat naako,

“Nim naagu izi gogof, Nakmai xa lis a daxaiang sinim,
panaze a bikabar zin Nakmai aaxan nim.

²¹ Nim naagu lagaai taning, Nakmai xa lis a daxaiang sinim,
panaze naaguna maazur.

Nim naagu raangis taning, Nakmai xa lis a daxaiang sinim,
panaze naaguna nangan.

²² Naaguna dokdok, nim ina aubina di maska raksaat pana nim,
ma di vakot pizin nim ma di lingpuak lawaana nim,
ma di bain aizina nim adu xa raksaat avuna wana Naata Rapti,
Nakmai xa lis a daxaiang sinim.

²³ Naaguna dokdok la raan angkanaan ma naaguna fida wana nanamang panaze adi wulwulang laba zinim ka izit simbong nim ikula la lia. Avuna amun kulmua zin naandi di giu malasing kanaan pana amun profet.

²⁴ Singsaxai xana raksaat pana nim naagu raxumbaaxut taning,

panaze naagu zuruk fanong amun saan kuna madaiang nim.

²⁵ Kana raksaat pana nim naagut fangan maazur taning,
panaze naaguna lagaai.

Kana raksaat pana nim naagu nangan taning,
panaze naaguna maskalus ma naaguna raangis.

²⁶ Kana raksaat pana nim ina aubina vaakdul di wisfalik nim,
avuna amun kulmua zin naandi di wisfalik saait amun profet faagit.”

Dina Sasaxot Aubina Di Purua Wana Dia
(Mt 5:38-48)

²⁷ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Singsaxai ga vazei nim angkanaan naagut langar zurugu. Naaguna sasaxot aubina di purua wana nim, ma naaguna giu a daxaiang pana naandi dit maska raksaat pana nim. ²⁸ Naaguna giu a daxaiang pana naandi di pitlis a raksaatang kana kawin a roroiang sinim. Ma naaguna maainung pana naandi ina di purua wana nim. ²⁹ Tamon taxazak kana rabaaf nua la paarum, lis aza paarum kuna naana rabaaf saait. Tamon taxazak ka zuruk a marapi baraaaf sunum, luaa naan kana zuruk saait a marapi zunum i laaxur. ³⁰ Gu ralaas naandi vaakdul ina dit maainung nua. Ma tamon axazak ka zuruk tazaar sunum, tuaa gu iaariin faulin. ³¹ Naaguna giu amun matmalabuk faakdul wana naandi malasing naagu saxot naandi dina giu vawat sinim.

³² Tamon naagu sasaxot be naandi di sasaxot nim, aze ra daxaiang naaguna zuruk? Aubina di gigi amun matmalabuk taksaat saait di sasaxot aubina di sasaxot naandi. ³³ Ma tamon naagu gigi be a daxaiang pana naandi di daxa wana nim, aze ra daxaiang naaguna zuruk? Aubina di gigi amun matmalabuk taksaat saait di gigi malasing kanaan. ³⁴ Ma tamon naagu lis tazaar sin uzanon ina naagu saxot naadina xis, aze ra daxaiang naaguna zuruk? Aubina di gigi amun matmalabuk taksaat saait di lis amun saan sin aubina di gigi amun matmalabuk taksaat, ma di saxot saait dina xis fakdul vaulin.

³⁵ Singsaxai naaguna sasaxot aubina di purua wana nim, ma naaguna daxa wana naandi. Ma naaguna lis amun saan sin naandi ma naaguna wen naxaam adu naadina xis faulin. Ma mur a wulwulang sinim kana laaup mase ma amun matmalabuk angkanaan kana vatangin adu nim a funalik sin Nakmai Laaxur Mase, wanaze naan kai daxa wana aubina xawit di wisfaadaxa ma aubina di raksaat. ³⁶ Naagunat maluf aubina malasing be Damana nim kat maluf naandi.”

*A Matmalabuk Iwana Klizang Azanon
(Mt 7:1-5)*

³⁷ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Tuua naagu klis amun matmalabuk sin azanon tawarak, kuna tuua Nakmai xana klis amun matmalabuk sinim. Tuua naagu vakor taxazak pana ta dorang, kuna tuua Nakmai xana vakor nim pana ta dorang. Naaguna naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin aubina di giu wana nim, ma Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sinim. ³⁸ Naaguna ralaas aubina rawarak, ma Nakmai xana ralaas nim. Ma naaguna zuruk adi wulwulang laba mase, naana sfaar vambos, ma naana pa vawizik paanaburut ma naana gurgurungin, ma xana bas pakluaai ma xana ravukaai zavur nim. Usfa naagu ralaas azanon tawarak pana, naan awat talazang bani Nakmai xana ralaas nim pana.”

³⁹ Iesu xa vazei naandi wana aza dorang lalaamangaai malasing kari, “Malasing faa, xat faraxas a marawif kana vindaan aza marawif? Tamon kana vindaan naan, nandiaa varaxai dina zu iaa lamaskana luk. ⁴⁰ A nalik faraviraai xawit na laaup pana a maravas sina. Singsaxai araan naandi vaakdul, a funalik faraviraai di vanong a varaviraaiang sin naandi, naandi dinat faraxas malasing a maravas sin naandi.”

⁴¹ Ma aza dorang lalaamangaai xaarik Iesu xa vazei naandi wana xa malasing kari, “Kunaze gu raamaai wana a nan bes lamarana daazum, ma nua nanga xawit gu raamin fakilaan a palaang ka iziar la maraam? ⁴² Tamon kawit gu raamin fakilaan a palaang ka iziar la maraam, guna

mitai piaat sin daazum malasing kari, ‘Taatum, laawus gana waapizin a nan bes la maraam?’ Nua a rapti gui piaat azaan singsaxai xawit gut falos. Guna waapizin kalaak a palaang ka waakol a maraam ma mur laxo guna raamaai daxa xuna guna waapizin a nan bes lamarana daazum.”

*A Iaa Daxa Xat Fuain A Fnuuai Daxa
(Mt 7:15-20)*

⁴³ Ma Iesu xa dador lalaamangaai xaarik naako, “A iaa daxa xawit nat fuain a fnuuaia iaa raksaat. Ma a iaa raksaat kawit nat fuain a fnuuaia iaa daxa. ⁴⁴ Dina raamin fakilaan a iaa wana a fnuuai iwana. Aubina xawit di mos a fnuuai iwana fik pana a iaarus koxot. Ma xawit di mos a fnuuai a waain pana a iaa masang. ⁴⁵ A rapti daxa xat fabalos a daxaiang pana amun saan daxa xa iziar lamaskana. A rapti raksaat kat fabalos a raksaatang pana amun matmalabuk taksaat ka iziar lamaskana. Avuna araan a maskana axazak ka bas pakluaai wana aze ramun saan, kana tukbilak lu la ngusna ma naana piaat.”

*Uru Rapti Di Faaru Vaal Iaa
(Mt 7:24-27)*

⁴⁶ Iesu xa piaat kaarik naako, “Kunaze naagut fakilaan nia, ‘Piran, Piran,’ singsaxai xawit naagut falos a dorang surugu? ⁴⁷ Gana viraai nim pana axazak kat langarin a dorang surugu ma naat falos. ⁴⁸ Naan ka malasing a rapti xa varur a vaal. Ka xaaf fawizik mase a luk ipaa waanaburut ma xa rasin fawizik a vaanga vaat lamaskana a luk angkanaan laaxur wana a vaat siar xuna vaziaarang a vaal. Ma araan adi ulim ka fazak puat, ka vاتفalingin a vaal angkanaan. Singsaxai a vaal xawit na rambara wizik paanaburut, panaze naa giu vatalamin mase. ⁴⁹ Singsaxai a rapti xa langarin a dorang surugu ma xawit naa valos, ka malasing a rapti xa varur a vaal wana a pira, ma xawit na tabung tasin fawizik kalaak a vaanga vaat kuna vaziaarang a vaal. Araan adi ulim ka vاتفalingin a vaal angkanaan, ka rambara wizik paanaburut ma xa vaanong faakdul mase.”

7

Iesu Xa Vira A Iaana Kilaaiang Sin A Waamua Zin Ubina Dauran In Rom (Mt 8:5-13)

¹ Iesu xa piaat fanong amun saan angkanaan sin aubina, ma xa albis la bina laba Kaapernaum. ² Aza waamua zin a zangaafu varazuai ubina dauran in Rom, ka iziar inaan. Naan ka rauxin a iaana kilaaiang, ma xa rauxin a varanopang laba wana naan. A iaana kilaaiang kanaan ka gias taksaat ma faasilik ka xana maat. ³ Araan a waamua angkanaan ka langarin a dorang pana Iesu xa balas inaan, naan ka kling azanon paamua zin amun Judaa xa waan sin Iesu, xuna dina wa maainung naan kana wat fira a iaana kilaaiang kanaan sina. ⁴ Di wat sin Iesu ma di maainung fadikdik naan malasing kari, "A rapti angkanaan a rapti daxa, ma xa daxa tamon guna vawaal naan, ⁵ panaze naan kai sasaxot dia amun Judaa ma xa giu a vaal a maainungang sin dia." ⁶ Malasing ma Iesu xa waan faraxai wana naandi.

Naan ka wat ka faasilik pana a vaal zin a waamua angkanaan sin ubina dauran, ma a waamua angkanaan ka kling azanon paasaxo zina ma di waan sin Iesu wana a dorang malasing kari, "Piran, tuaa gu varalil nua nanga wana watang. Nia xawit a rapti daxa xuna guna albis la vaal zurugu. ⁷ Malasing ma ga naxaam adu nia xawit a rapti daxa xuna xanat faraxas gana wat sunum. Singsaxai gu piaat be ma a iaana kilaaiang surugu xana daxa. ⁸ Ga piaat malasing kanaan panaze nia zaait ga iziar lawaana burburaaiiang sin azanon paamua zurugu, ma azanon ubina dauran di iziar lawaanugu. Ma araan ga piaat sin axaxai angkari, 'Paan,' naan ka waan. Ma araan ga piaat sin axazak angkanaan, 'Laawus,' naan ka wat. Ma araan ga piaat sin a iaana kilaaiang surugu malasing kari, 'Giu azaan angkari,' naa giu."

⁹ Araan Iesu xa langarin, ka banglala. Naan ka rutaawuk ma xa vazei adi mala aubina ina di los naan naako, "Ga vazei nim, lamaskana Israael vaakdul, xawit nanga ga tangin taxazak ainaxam paazaaiang sina xa laaup malasing sin a rapti

angkari!" ¹⁰ Ubina angkanaan ina a waamua iwana dauran ka kling naandi, di uli xula vaal zina ma di raamin a iaana kilaaiang sina xa daxa vaanong.

Iesu Xa Varoro Vaulin Naata Raksiziar

¹¹ A notaan mumut lamur, Iesu xa waan laza bina laba di vakilaan Naain, ma ubina varaviraai zina varaxai wana adi mala aubina di waan faraxai wana naan. ¹² Araan di balas lamarana lan ila bina laba angkanaan, aubina ininaan dit fazaak aza rapti xa maat, naan a nalik be azaxai zin aza raksiziar, ma adi amala ila bina laba angkanaan di zazangas tukbilak siaana a bina laba varaxai wana naan. ¹³ Araan a Piran Iesu xa raamin a ravin angkanaan, a maskana xa bas saxotang naan ma xa piaat sina naako, "Tuaa gu raangis!"

¹⁴ Ma xa wa xaaf a bogis sin a maat angkanaan, ma ubina dit fazaak di rur. Ma xa piaat sin a maat naako, "A xulaau! Ga vazei nua, tamaraat!" ¹⁵ A rapti xa maat ka ramaraat ma xa iziar ma xa dador. Ma Iesu xa lis faulin naan sin naanaa zina.

¹⁶ Aubina vaakdul di banglala ma di maraaut ma di wisfaru Nakmai. Ma di piaat malasing kari, "Aza profet laba xa balas faanong lawalaua dia! Ma Nakmai xa balas faanong kuna vawaalang aubina zina!" ¹⁷ Ma a dorang pana Iesu xa waan farawuk lamaskana Judia vaakdul ma lamun non tawarak saait lapaarana.

Jon Ka Kling Uru Rapti Varaviraai Zina Xa Waan Sin Iesu (Mt 11:1-19)

¹⁸ Ubina varaviraai zin Jon, di vazei Jon pana amun gigiuang faakdul angkanaan sin Iesu. Naan ka viring luk fawat urua zin naandi, ¹⁹ ma xa kling nandiaa xa waan sin a Piran kuna dina iaari iaa zina malasing kari, "Malasing faa, naan nua xari axazak ina xana balas, o maadina zimbong axazak tawarak nanga?"

²⁰ Di balas iaa zin Iesu ma di piaat iaa malasing kari, "Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang ka kling fawat nimaa zunum kuna maadina iaari iaa zunum malasing kari, 'Malasing faa, naan nua xari axazak ina xana balas, o maadina zimbong axazak tawarak nanga?'"

²¹ La notaan angkanaan, Iesu xa vira amala aubina wana amun giazang sin naandi, ma xa mof pizin amun sapalaa zi-aana aubina ma xa kaas a marana aubina xa varas ina di marawif. ²² Ma naan ka xis uru rapti di fazak dorang iaa zin Jon naako, “Naaguna uli iaa ma guna vazei iaa Jon pana amun saan naagu ra raamin iaa ma naagu ra langarin iaa. Amun saan malasing, amun marawif di raamaai, ma amun kaak taksaat di zangas, ma naandi di rauxin a tapak, a wina naandi xa daxa, ma amun lingambat di langar, ma aubina di maat di ramaraat puli, ma aubina di izi gogof di langarin a Dorang Daxa. ²³ Nakmai xana lis a daxaiang ka waan sin axazak ina xana wen su vataling nia wanaze a maskana xana wen taksaat pana amun gigiung surugu.”

²⁴ Lamuraana uru rapti di uli waan iaa zin Jon, Iesu xa dador zin axulutung pana Jon naako, “Aze rawat tapti naagu ra naxaam adu naaguna raamin araan naagu wa raamin Jon la non bingil? Malasing faa, naagu ra naxaam adu naaguna raamin a rapti xa malasing a ri, xat falvaaliang pana maaliu xai wif? ²⁵ Tamon kawit, aze rasaan naagu ra naxaam naaguna wa raamin? A rapti xa valaak a mamaauzang daxa mase? Kawit. Aubina dit falaak a mamaauzang daxa mase ma a maraana xa uzaa laaxur ma di rauxin amun lulugaan ka varas marazaat, di iziar lamaskana amun faal laba zin amun kalxaal. ²⁶ Naagu vazei nia, aze rasaan naagu wa raamin? A profet? Aiang, ga vazei nim, naagu waan kuna wa raaminang a rapti xa laaup pana amun profet sin Nakmai. ²⁷ Naan a rapti angkanaan a Baar Xoxok ka dador wana naan malasing kari,

‘Gana kling a wangpaang surugu waamua wana nua,
xuna xana nimnimanin a lan aax-
anum.’” (Maal
3:1)

²⁸ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Ga vazei nim, pana aubina vaakdul la pira angkari, xawit taxazak sin naandi xa laaup pana Jon. Singsaxai tamon axazak kawit ta izina

lamaskana a bikabar zin Nakmai, naan ka laaup pana Jon.”

²⁹ Aubina vaakdul, varaxai zaait pana ubina di zuzuruk a taakis, Jon ka ra baaptaais naandi. Naandi di langarin a dorang sin Iesu ma di rudaxa adu a lan sin Nakmai xa tak. ³⁰ Singsaxai amun Faarasi ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses di bain ainaxamang sin Nakmai wana naandi nanga, avuna di baai Jon kana baaptaais naandi.

³¹ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Gana dador lalaamangaai wana a watkul i taning pana aze rawat saan? Di malasing aze? ³² Di malasing a funalik di iziar la xumanar, ma dit firaii varawuk lawalaua naandi nanga malasing kari,

‘Maadi wif a lexu aaxan nim,
ma xawit naagu riria,
maadi rangan maaluf,
ma xawit naagu raangis!’”

³³ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang ka wat, ma xa valvaal wana vanganang ma xawit na imin a waain, ma naagu piaat malasing kari, ‘A zapalaaau xa ragul naan.’ ³⁴ Singsaxai Naata Rapti xa wat ma xa vangan ma xa imin, ma naagu piaat malasing kari, ‘Naagu raamin, naan a balang ma a rapti xa imimin famarazaat a daanim dikdik, ma naan a paasaxo zin ubina di zuzuruk a taakis ma zin aubina di gigiung amun matmalabuk taksaat!’ ³⁵ Singsaxai aubina vaakdul ina di rauxin a mazamang sin Nakmai, a roroiang sin naandi xa vatangin adu a mazamang sina naan a mazamang faaratunaan.”

Iesu Xa Waan La Vaal Zin Saaimon A Faarasi

³⁶ Azaxai zin amun Faarasi angkanaan ka maainung Iesu xuna xana wa vangan faraxai wana naan. Iesu xa albis lamaskana a vaal zina ma xa zuruk a ki-aana la iban favanganang. ³⁷ Ka rauxin aza ravin ininaan la bina angkanaan, naan a ravin ka gigiung amun matmalabuk taksaat. Naan ka langar adu Iesu xa vavangan la

vaal zin a Faarasi angkanaan. Ma xa zuruk a nan pin mumut di giu wana waraxa ma xa bas pana a daanim milalas mikuf, ³⁸ ma xai ru rataangis lamuraana Iesu la-paara uru xaakna, ma xa ramaraat ma xa vamidaus uru xaaka Iesu waanaburut pana lumara zina. Ma naan ka suxa vama-gala wana a vurna, ma xa ngus uru xaaka Iesu waanaburut ma xa vukin a daanim milalas mikuf pana.

³⁹ Araan a Faarasi angkanaan ka raamin, naan ka dador lamaskana nanga naako, “Tamon a rapti angkanaan naan a profet faaratunaan, ka lek texaazin aze rawat tavin kanaan ka xaaf naan ma xa lek texaazin saait adu naan a ravin ka gigi amun matmalabuk taksaat!”

⁴⁰ Ma Iesu xa vazei a Faarasi naako, “Saaimon, gana vazei nua wana aza dorang.”

Ma Saaimon naako, “Maravas, piaat fawat surugu.”

⁴¹ Naanaan Iesu xa piaat malasing kari, “Uru rapti di zuruk iaa a kaakaai denaarias* sin aza rapti raxumbaaxut ma mur dina xis faulin iaa. Azaxai xa zuruk a denaarias ka zangaafu varazuai xa watmit ma axazak ka zuruk a zangaafu xa watmit. ⁴² Nandiaa varaxai xawit nat faraxas dina xis faulin iaa a kaakaai zin a rapti angkanaan, malasing ma naan ka naxaam pizin usfa kaakaai naadi ra zuruk iaa zina, ma xawit naadi ra xis faulin iaa. Nis sin nandiaa xana sasaxot a rapti angkanaan?”

⁴³ Saaimon ka xis naan naako, “Ga naxaam adu, a rapti angkaina xa ra zuruk a kaakaai laba, ma a rapti raxumbaaxut ka naxaam pizin.”

Ma Iesu xa piaat naako, “A dorang sunum ka tak.”

⁴⁴ Iesu xa rutaawuk fatokang a ravin ma xa vazei Saaimon naako, “Gu raamin a ravin angkari. Ga albis la vaal zunum singsaxai xawit gu lis a daanim surugu xuna gana tus uru xaaku waanaburut pana a lumara zina ma naa suxa vama-gala wana vurna. ⁴⁵ Kawit gu ngus nia, singsaxai araan ga albis puat la vaal, naan

kawit na ziaavus pana nguzang uru xaaku waanaburut. ⁴⁶ Kawit gu rasin a wel la waarugu, singsaxai naan ka zaaf a daanim milalas mikuf la uru xaaku waanaburut. ⁴⁷ Malasing ma naari, ga vazei nua adu wana a sasaxotang laba zina wana nia, Nakmai xa naxaam pizin fanong amun matmalabuk taksaat sina. Tamon axazak ka rauxin akaana matmalabuk taksaat ma aza xazak ka naxaam pizin, naan kana rauxin a sasaxotang mumut be wana naan.”

⁴⁸ Ma Iesu xa vazei a ravin angkanaan naako, “Ga naxaam pizin fanong amun matmalabuk taksaat sunum.”

⁴⁹ Azanon ubina di ra iziar inaan, di dador lawalaua naandi malasing kari, “Nis a rapti angkari xat naxaam pizin amun matmalabuk taksaat?”

⁵⁰ Iesu xa vazei a ravin malasing kari, “Ainaxam paazaaiang sunum ka zaxot faulin fanong nua. Gu waan ma a luaai xana iziar varaxai wana nua.”

8

A Furavin Ina Di Saxat Sin Iesu

¹ Azanon taan lamur, Iesu xa zangan-gas farawuk lamaskana amun bina ma amun bina laba zaait, ma xai fazei wana a Dorang Daxa iwana a bikabar zin Nakmai. Ma ubina varaviraai xa zangaafu ma urua, di zangas faraxai wana naan. ² Azanon furavin di saxat saait sin naandi. Paamua Iesu xa ra vira a furavin angkanaan siaana amun giazang sin naandi ma xa mof pizin saait amun sapalaa u ziaana naandi. Naandi xari, Maaria di vakilaan naan a ravin in Maakdaalaa ina waamua Iesu xa ra mof pizin amun sapalaa u xa wizik urua wana naan, ³ Joanaa, taak sin Kuzaa, aza waamua xat katkatong a vaal zin Erot, ma Susaana ma azanon furavin ka varas nanga zaait. Pana kaakaai zin naandi vaatak di rat fawaal Iesu varaxai wana ubina varaviraai zina wana amun saan naadi izi gogof pana.

A Dorang Lalaamangaai Wana A Rapti Xa Vazu A Wit
(Mt 13:1-9, Mk 4:1-9)

* **7:41** A denaarias kari a kaakaai zin amun Rom. **8:2** Mt 27:55-56, Mk 15:40-41, Lk 23:49

⁴ Adi xulutung ka wat sin Iesu, naandi di wat lamun bina laba xa varas. Araan di wat fatu, Iesu xa dador lalaamangaai zin naandi naako, ⁵ “Aza rapti xat nauma xa waan la uma ma xa vazu a xalamona wit. Azanon kalamona wit ka zu lan ma aubina di was paramin ma amun maani di lif puat ma di tok fanong mase. ⁶ Azanon kalamona wit ka zu wana a non pira xa rauxin amun faat ka varas. Ka bok puzaa singsaxai a non pira angkanaan kawit a daanim ma a wit ka plaxas ma xa maat. ⁷ Azanon kalamona wit ka zu wana pira lawalau amun iaarus koxot ina xa bok faraxai wana. Singsaxai amun iaarus koxot di kos paramin. ⁸ Ma azanon kalamona wit ka zu wana a pira daxa. Ma xa bok laba ma xa vuai ma xa zof mase naan, malasing azangaafu varazuai laaxur wana ina di ra vazu.”

Ma Iesu xa vanong a dorang lalaamangaai angkanaan ma xa viraai malasing kari, “Tamon naagu rauxin alngana nim, naaguna langar daxa wana dorang kanaan.”

A Vuvuna Fazeiang Pana Amun Dorang Lalaamangaai

(Mt 13:10-17, Mk 4:10-12)

⁹ Ubina varaviraai zin Iesu di iaari zina wana aze ra vuvuna dorang lalaamangaai angkanaan. ¹⁰ Ma Iesu xa vazei naandi naako, “Nakmai xa lis fanong a mazamang sinim kuna rexaazang pana amun dorang funfun pana a bikabar zina. Singsaxai wana azanon aubina rawarak, ga rai dador lalaamangaai wana a bikabar zin Nakmai xuna:

‘Naapalaau naandi di rataamaai, dina wen taamaai vaakilan.

Dit langarin a dorang, singsaxai dina wen mazaam.” *(Aais 6:9)*

Iesu Xa Vamaravaas A Dorang Lalaamangaai Wana A Rapti Xat Faazu

(Mt 13:18-23, Mk 4:13-20)

¹¹ Iesu xa piaat kaarik naako, “A vuvuna dorang lalaamangaai xa malasing kari: A xala xari a dorang sin Nakmai. ¹² Laloang a dorang pana a xala xa zu la lan, kai ru vakilaan naandi di langarin a dorang,

singsaxai Saatan ka wat ma xa zuruk pizin a dorang lamaskana naandi, xuna dina wen inaxam paazaai ma Nakmai xana wen saxot faulin naandi. ¹³ Laloang a xala xa zu la pira xa rauxin amun faat, kai ru vakilaan naandi di langarin a dorang ma di ra nanam pana zurukang, singsaxai xawit na wizik lamaskana roroiang sin naandi. Di ra inaxam paazaai be wana a notaan mumut, ma araan a lalaamangaai-iang ka wat, di zu xaarik. ¹⁴ Laloang a xala xa zu lawalau amun iaarus koxot, kai ru vakilaan naandi di langarin a dorang singsaxai amun inaxam farvarazang ma amun lulugaan ma amun saan kat fabalos a malavitang ila pira angkari di bas lamaskana naandi ma di kos paramin a roroiang sin naandi. Malasing ma xawit di valos a dorang sin Nakmai ma xawit di vuain amun saan daxa wana roroiang sin naandi. ¹⁵ Laloang a xala xa zu wana pira daxa, xai ru vakilaan naandi di langarin a dorang ma naadi rasin fatalamin lamaskana naandi, wana vaaratunaanang ma a maska daxaiang. Ma di irur dikdik ka ruaas di vuain a fnuaai.”

A Dorang Lalaamangaai Wana A Laam (Mk 4:21-25)

¹⁶ Ma Iesu xa dador lalaamangaai xaarik naako, “Kawit taxazak kana vailaap a laam ma naana vakuf paramin pana baakit o naana rasin lawaana iban. Singsaxai naana rasin la kin sizarang iwana, xuna aubina ina di albis la vaal, dina raamin a maravas iwana. ¹⁷ Amun saan faakdul ina xa izi vunfun kana balas la maravas. Ma amun saan faakdul di xavut kol, mur Nakmai xana rasin la maravas.

¹⁸ Malasing ma naaguna inaxam daxa wana amun dorang naagu ra langarin. Naandi di rauxin a rexaazang pana dorang sin Nakmai, Nakmai xana lis a rexaazang laba xaarik sin naandi. Ma naandi xawit di rauxin a rexaazang pana dorang sin Nakmai, Nakmai xana zuruk pizin saait anan texaazang di naxaam adu naadi rauxin.”

Naanaa Ma Amun Daaza Iesu (Mt 12:46-50, Mk 3:31-35)

¹⁹ Naanaa zin Iesu ma amun daasna di wat kuna raaminang naan, singsaxai xawit nat faraxas dina wat lapaarana wanaze aubina di bas. ²⁰ Axazak ka vazei Iesu naako, “Naanaa zunum ma amun daazum di irur lamanar, di saxot dina raamin nua.”

²¹ Ma Iesu xa xis naandi malasing kari, “Naanaa zurugu ma amun daazugu xari, naandi ina dit langarin a dorang sin Nakmai ma naadit falos.”

*Iesu Xa Vamalaai Adi Maaliu Dikdik
(Mt 8:23-27, Mk 4:35-41)*

²² Aza raan Iesu xa vazei ubina varaviraai zina naako, “Dia dina kas buak kulaza ritita laman.” Ma naandi di xawas pana a mon ma di waan. ²³ Araan di izaal nanga Iesu xa wa milaaif. Ma adi maaliu xa taaif dikdik inaan la laman ma a daanim ka sfaar a mon ma faasilik kana lus ma naandi vaakdul dina milung.

²⁴ Ubina varaviraai di waan ma di wangun Iesu ma di vazei naan malasing kari, “Dipiran, Dipiran, dia dina samura xanak.”

Ma Iesu xa ramaraat ma xa vadawaar a maaliu ma a rof ma di maat iaa. Ma a laman ka malaai xarik. ²⁵ Ma xa iaari zin naandi naako, “Malasing faa, xawit ta inaxam paazaaiang sinim?”

Singsaxai naandi di maraaut ma di banglala ma di iaari zin naandi zaksaxai malasing kari, “Aze rawat tapti xari? Naan ka vadawaar a maaliu ma a rof ma di langar iaa zina!”

Iesu Xa Mof Pizin Amun Sapalaau Di Ragul A Rapti

(Mt 8:28-34, Mk 5:1-20)

²⁶ Iesu ma ubina varaviraai zina di xozaraai laxon laza non rita Laman Gaalili, xa iziar la non laba di vakilaan Gerasaa. A non angkanaan ka iziar la rita laman ila pira Gaalili. ²⁷ Iesu xa kasaai laxon ma aza rapti ininaan la bina angkanaan, amun sapalaau di ragul naan, ka wat fasuin naan. A maariaas ka varas a rapti angkanaan kawit nat falaak ta marapi ma xawit na rataagul lamaskana ta vaal, singsaxai xa rataagul lamun baaul a maat. ²⁸ Araan ka raamin Iesu, xa viraai laba ma xa psin fawizik naan paanaburut la pira la xaaka Iesu ma naako, “Iesu, Naata Nakmai Laaxur Mase! Aze razaan gu saxot guna giu wana

nia? Ga maainung nua adu tuaa guna vamazik nia ma guna kawin nia.” ²⁹ Naan ka piaat malasing kanaan panaze Iesu xa ra vazei vanong a zapalaau angkanaan kana waan fataling a rapti. Faavaras faanong a zapalaau angkanaan ka rat sop faraksaat naan lamun taan angkanaan naan ka ra iziar lawaana vaaxatkatangang sin aubina. Naandi di pis fating uru mitna ma uru xaakna wana amun iaarus a sen. Singsaxai naan kai kip buaak amun iaarus a sen angkanaan ma a zapalaau xat purif naan ku lamun non bingil.

³⁰ Ma Iesu xa iaari zina naako, “Nis aizinum?” Ma xa piaat naako, “Aizinugu Amala,” wanaze amun sapalaau xa varas di ragul vanong naan. ³¹ Ma amun sapalaau angkanaan dit maainung faavaras sin Iesu xuna tuaa xana kling naandi xu lamaskana maadif kawit ta vaanongang iwana.

³² Ka rauxin adi lemlem bari di vavangan la nan put faasilik. Ma amun sapalaau di maainung Iesu xuna xana kling naandi xu lamaskana amun bari. Ma naan ka rudaxain naandi. ³³ Ma amun sapalaau di valaau tukbilak fataling a rapti angkanaan ma di ragul amun bari angkanaan. Ma amun bari vaakdul angkanaan di zazarai wizik la rita wut ma di zu wizik lamaskana a laman ma di xanak faakdul.

³⁴ Aubina dit katkatong amun bari angkanaan di raamin azaan angkanaan ma di valaau ma di wa fazei wana a dorang kanaan sin aubina ila bina laba zin naandi ma aubina rawarak lamun non faasilik saait. ³⁵ Ma aubina di waan kuna dina wa raamin aze razaan ka ra balas. Di wat sin Iesu ma di raamin a rapti angkanaan amun sapalaau di waan fataling fanong naan ma xa iziar inaan lapaara uru xaaka Iesu. Ka ra mamaaus ma ainaxamang sina xa maravas ka, ma di maraaut. ³⁶ Naandi di ra raamin azaan angkanaan, di vazei aubina wana a rapti angkari xa balas daxa malasing faa. ³⁷ Ma aubina vaakdul ila non laba Gerasaa di maainung Iesu xuna xana waan ka, wanaze di maraaut marazaat. Naanaan Iesu xa xawaas a mon kuna waanang.

³⁸ Ma a rapti angkanaan ina amun sapalaau di waan fataling naan ka maain-

ung falagot Iesu xuna xana saxat sina. Singsaxai Iesu xa kling pizin naan naako, ³⁹ “Gu uli xula vaal zunum ma gu piaat azaan angkanaan Nakmai xa ra giu vanong pana nua.” Ma a rapti angkanaan ka zangas farawuk lamaskana a bina laba angkanaan ma xa fazei wana azaan ina Iesu xa ra giu wana naan.

Nativa Jaairus Ka Maat Ma A Ravin Ka Gias

(Mt 9:18-26, Mk 5:21-43)

⁴⁰ Araan Iesu xa uli waan laza rita laman, adi mala di ruzuaai naan, panaze naandi vaakdul dit simbong naan. ⁴¹ La no-taan angkanaan, aza waamua ila vaal a maainungang sin amun Judaa xa wat, aizina Jaairus. Naan ka psin fawizik naan paanaburut la pira la xaaka Iesu ma xa maainung naan kuna xana wat la vaal zina, ⁴² wanaze natifna be azaxai a maariaas sina xa malasing a zangaafllu ma urua, faasilik ka xana maat.

Araan Iesu xa zangas nanga la lan ku la vaal zin Jaairus, adi mala dit farambirit pana Iesu. ⁴³ Ma aza ravin ka iziar inaan, ka giazin a dari laba lamun taan faakdul lamaskana amun maariaas ka zangaafllu ma urua, ma xa vanong a kaakaai vaakdul zina wana wulwulang amun dokta, singsaxai xawit nat faraxas taxazak kana vira naan. ⁴⁴ Naan ka wat la tora Iesu ma xa xaaf a zuva marapi baraaf ina Iesu xa valaak. Ma fazaaus mase a dari laba zina xa vaanong.

⁴⁵ Ma Iesu xa iaari zin naandi naako, “Nis ka xaaf nia?”

Ma naandi vaakdul di iaalawuk, ma Pita xa piaat naako, “Dipiran, aubina di bas ma dit farambirit pana nua.”

⁴⁶ Singsaxai Iesu xa piaat malasing kari, “Axazak ka xaaf nia, avuna ga xazanin a dikdikang ka vataling nia.”

⁴⁷ Naanaan a ravin angkanaan ka raamin adu di tangin paxot naan, ka dakdakur wat ma xa wat sibukaak la uru xaaka Iesu. Ma inaan lamarana aubina vaakdul naan ka pitfiaat kunaze naan ka xaaf Iesu ma naan ka daxa vazaaus mase malasing faa. ⁴⁸ Ma Iesu xa vazei naan naako, “Aku fnaalik, ainaxam paazaaiang sunum ka vira nua. Guna waan faraxai wana a luaai.”

⁴⁹ Araan naan kai dador nanga, axazak ka vinang la vaal zin Jaairus, a waamua ila vaal a maainungang ma xa wat piaat sina naako, “Nativum ka maat faanong. Tuaa xaarik gu varalil a maravas.”

⁵⁰ Singsaxai Iesu xa langarin ma xa vazei Jaairus naako, “Tuaa guna maraaut. Guna inaxam paazaai be ma naan kana roro.”

⁵¹ Iesu xa balas la vaal zin Jaairus, ma xawit na luaa taxazak kana albis lamaskana vaal varaxai wana naan, Pita ma Jon ma Jems ma maamaa ma naanaa zin a fnaalik be, naandi di albis faraxai wana naan. ⁵² Ma aubina vaakdul inaan di maskalus ma di rataangis kupkup saxotang a fnaalik angkanaan. Ma Iesu xa piaat naako, “Tuaa naaguna raangis. A fnaalik kawit na maat, kai milaaif be.”

⁵³ Di vanangon naan panaze di rex-aas adu a fnaalik ka maat faanong.

⁵⁴ Singsaxai Iesu xa taaxur la mitna ma xa viraai laba zina naako, “Aku fnaalik, tamaraat!” ⁵⁵ A laklagaaina xa uli ma fazaaus mase naan ka ramaraat. Ma Iesu xa vazei naandi xuna dina ralaas naan pana vanganang. ⁵⁶ Maamaa ma naanaa zina di banglala iaa mase, singsaxai Iesu xa dador dikdik sin nandiaa adu tuaa dina piaat iaa azaan angkanaan sin taxazak.

9

Iesu Xa Kling Ubina Varaviraai Xa Zangaafllu Ma Urua

(Mt 10:5-15, Mk 6:8-11)

¹ Araan Iesu xa viring fatuin fanong ubina varaviraai xa zangaafllu ma urua, xa lis a dikdikang ma burburaiiang sin naandi xuna dina mof pizin amun sapalaau vaakdul ma dina vira psin atavur amun giazang. ² Ma naan ka kling naandi xuna dina waan ma dina fazei wana a bikabar zin Nakmai ma dina vira aubina di gias ma dina mof pizin amun sapalaau.

³ Ma xa vazei zaait naandi malasing kari, “Tuaa naagu zuruk tazaar faraxai wana nim pana zangazang kanaan. Tuaa naagu roting ta laak kuna zangazang, ma tuaa naagu vazaak a laxa, ma ta vanganang, ma ta kaakaai ma ta marapi xuna xulxulang.

⁴ Araan naagu balas laza bina, ma naagu albis lamaskana ta vaal, naagu iziar varaxai wana naandi xa ruaas naagu

ramaraat fataling a bina angkanaan.
⁵ Tamon aubina xawit di ruzuaai nim, naagu waan fataling a bina angkanaan ma naagu taaf pizin a paauf la xaaka nim. Naari xa malasing a vaakilanang aaxan naandi xuna vatanginang adu naandi dina vazaak a maravanang pana a matmalabuk naadi ra giu.” ⁶ Ubina varaviraai di waan ma di zangas lu lamun bina. Ma di fazei wana Dorang Daxa ma dit fira aubina di gias lamun non faakdul.

*Erot Ka Saxot Kana Rexaas Nis Iesu
(Mt 14:1-12, Mk 6:14-29)*

⁷ Naanaan Erot a waamua zin a gaapman in Gaalili xa langar wana amun saan angkanaan ka balas. Ma xa baabaa mase wanaze azanon aubina ininaan di ipiaat malasing kari, “Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang, ka ramaraat puli vaanong siaana maatang.” ⁸ Ma azanon aubina nanga di piaat adu Elaaija xa balas, ma azanon aubina di piaat adu aza profet i mumua pis ka ramaraat puli ma xa roro xaarik. ⁹ Singsaxai Erot ka piaat naako, “Nia ga ra kip pizin fanong a vuruna Jon. Ma nis a rapti angkanaan ina gat langarin adu xa gigiu amun saan angkanaan?” Ma naan ka zazaleng ta lan kuna raaminang Iesu.

*Iesu Xa Vavangaan Aubina Di Laaup
Pana A Tausan Ka Watmit
(Mt 14:13-21, Mk 6:30-44, Jn 6:1-13)*

¹⁰ Amun aaposal di uli wat ma di vazei Iesu wana aze naadi ra giu. Ma naan ka zaxot luk naandi, ma naandi zingbe di waan laza bina di vakilaan Betsaaida. ¹¹ Singsaxai nanga aubina di langar wana azaan angkanaan ma di las lamuraana. Naan ka ruzuaai naandi ma xa dador zin naandi wana a bikabar zin Nakmai ma xa vira aubina di gias.

¹² Languzaraaf mase a zangaafu ma urua ubina varaviraai zina di wat sina ma di vazei naan malasing kari, “Gu kling pizin aubina xuna dina waan lamun bina vaasilik ma lamun non farawuk saait ma dina zaleng a vanganang ma akin mi-laivang aaxan naandi, wanaze a non angkari xa bingil mase.”

¹³ Singsaxai Iesu xa xis naandi naako, “Naagu ralaas naandi wana vanganang kuna naadina iaan.”

Ma di xis naan malasing kari, “Maadi rauxin be a raraba xa watmit ma a ian urua. Malasing faa, gu saxot maadina waan ma maadina wulwul vanganang ku naandi, adi mala angkari?” ¹⁴ Ubina di iziar inaan, naandi di malasing a taausan ka watmit.

Iesu xa vazei ubina varaviraai zina naako, “Naagu vaziaar naandi wana amun lemlem, aubina malasing ka zangaafu vaawatmit pana a lemlem saksaxai.”

¹⁵ Ubina varaviraai di giu malasing kanaan ma aubina vaakdul di ziar wizik paanaburut. ¹⁶ Naanaan Iesu xa zুরু amun raraba angkanaan ka watmit ma uru ian ma xa raamaai uzaa laaxur ma xa wisfaadaxa zin Nakmai wana ma naa biaak. Naa lis sin ubina varaviraai zina xuna dina vatawaraxin lawalau aubina. ¹⁷ Naandi vaakdul di vangan ma di maazur mase. Ma ubina varaviraai di sfaar vambos amun laxa xa zangaafu ma urua wana amun kibaala vanganang naadi maazur vataling.

*Pita Xa Pitfiaat Adu Iesu A Mesaaia
(Mt 16:13-16,21-28, Mk 8:27-29)*

¹⁸ Aza raan Iesu xa iziar naansing ma xat maainung, ma ubina varaviraai zina di wat sina ma xa iaari zin naandi naako, “Amala aubina di ipiaat adu nia nis?”

¹⁹ Ma naandi di xis naan malasing kari, “Azanon aubina di piaat adu nua Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang, ma azanon aubina nanga di piaat adu nua Elaaija, ma azanon aubina nanga di piaat adu nua aza profet i mumua pis, ka ramaraat puli ma xa roro xaarik.”

²⁰ Ma Iesu xa iaari xaarik sin naandi naako, “Malasing faa wana nim, naagu piaat adu nia nis?”

Pita xa xis naan naako, “Nua a Mesaaia zin Nakmai.”*

²¹ Iesu xa dador vaalagat sin naandi adu tuua dina vazei taxazak adu naan a Mesaaia.

*Iesu Xa Dador Wana Maatang Sina
(Mt 16:20-28, Mk 8:30-9:1)*

²² Ma Iesu xa vazei naandi naako, “Naata Rapti xana vazaak adi maazikang laba, ma amun paamua zin amun Judaa ma amun pris laba ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses dina bain naan. Dina zop famaata naan ma xana ramaraat puli wana varulang a raan.”

²³ Ma mur xa vazei aubina vaakdul naako, “Tamon axazak ka saxot kana los nia, naan kana naxaam pizin naan nanga, ma lamun taan faakdul xana vazaak a robuxul zina ma xana los nia. ²⁴ Tamon axazak ka saxot kana roting falagot a roroiang sina, naana vamilung. Singsaxai axazak ka lis pizin a roroiang sina xuna giuang a vaamuzazang surugu, naan kana roting falagot. ²⁵ Malasing faa, xana daxa tamon axazak ka rauxin amun saan faakdul la pira angkari ma xana vamilung a roroiang faaratunaan sina varaxai wana Nakmai? Kawit. ²⁶ Tamon axazak ka maangilin nia varaxai wana dorang surugu, Naata Rapti xana maangilin naan la raan angkanaan naan kana wat lamaskana adi wilaakna ma adi wilaaka Nakmai ma adi wilaak amun aangelo xoxok sina. ²⁷ Ga vazei varatunaan nim, azanon sinim di irur xari, dina wen maat nanga xa ruaas la raan angkanaan dina raamin a bikabar zin Nakmai.”

*A Wina Iesu Xa Xulxulaai
(Mt 17:1-8, Mk 9:2-13)*

²⁸ Ka malasing amun taan ka wizik tul lamuraana Iesu xa piaata fanong a dorang kanaan, naan ka zaxot luk Pita ma Jon ma Jems faraxai wana naan ma di uzaa ikula la waatawut kuna xana wa maainung. ²⁹ Ma araan kat maainung, a rataamaaiang ila marana xa xulxulaai, ma a mamaauzang la wina xa wilwilak malasing a wilak. ³⁰ Ma a rapti urua, Moses ma Elaaija, di balas puat iaa lamaskana adi marmari daxaiang ma di dador iaa varaxai wana Iesu. ³¹ Naandi di dador wana dorang sin Nakmai wana waanang sin Iesu, naari naana samura waambazof ikula Jerusalem. ³² Pita ma uru waliaana di milaaif maat taal mase ma araan di

ravaangun, di raamin taal adi wilwilaaka Iesu, ma uru rapti di irur iaa varaxai wana naan. ³³ Araan uru rapti adu dina vataling iaa Iesu, Pita xa piaata sin Iesu naako, “Maimaai, xa daxa mase wana maadi iziar raal iriat. Maadina varur raal ta vaal maling urul, azaxai aaxanum, ma azaxai aaxan Moses ma azaxai aaxan Elaaija.” Naan ka wetexaazin aze razaan kanaan naa ipiaata.

³⁴ Pita xai dador nanga ma a vang bara xa balas puat ma xa pung paramin kol nandiaal ubina varaviraai. Ma nandiaal di maraaut taal mase. ³⁵ Ma a linga axazak ka dador lamaskana a vang bara angkanaan naako, “Naan kari Naarugu. Ga ra kalin naan kuna giuang a vaamuzazang surugu. Naagu langar zina.”

³⁶ Araan a linga xazak angkanaan ka dador vaanong, ubina varaviraai zin Iesu di raamin taal adu Iesu naan singbe xa. Nandiaal di ziburung taal wana azaan angkanaan ma xawit di vazei raal taxazak la notaan angkanaan pana aze razaan naadi ra raamin taal.

*Iesu Xa Mof Pizin A Zapalaau Ziaana
Aza Nalik
(Mt 17:14-18, Mk 9:14-29)*

³⁷ A raan lamuraana, Iesu ma ubina varaviraai angkanaan urul zina di kabal wat la waatawut ma adi mala aubina di vasuin naan. ³⁸ Aza rapti xa xupkup laba labirua wana aubina ma xa piaata malasing kari, “Maravas, ga maainung nua guna raamin naarugu, wanaze naan a nalik be azaxai zurugu! ³⁹ A zapalaau xai zop naan, ma fazaaus mase xat kupkup. Ma xai psin fawizik naan paanaburut la pira. A nalik kat dakdakur ma a busbuzak kat balas la balana. Ma a zapalaau angkari xawit nat luaa naan ma xai kawin naan. ⁴⁰ Ga maainung ubina varaviraai zunum kuna dina mof pizin a zapalaau singsaxai xawit dit faraxas.”

⁴¹ Iesu xa xis naan naako, “Nim aubina i taning, kawit naagu inaxam paazaai ma naagu gigi amun taksaarang. Usfa raan nanga, nia gana iziar varaxai wana nim, ma gana vamalmalin pizin nim? Saxot fawat naarum iriat.”

⁴² Araan a nalik ka zazangas puat sin Iesu, a zapalaau xa psin fawizik naan paanaburut la pira ma xa xaraat alvana. Iesu xa vadawaar a zapalaau ma a zapalaau xa waan fataling a nalik ma a nalik ka daxa xa, ma Iesu xa lis faulin naan sin damana. ⁴³ Ma aubina vaakdul di banglala mase wana adi dikdikang sin Nakmai.

Faarua Xaarik Iesu Xa Dador Wana Maatang Sina

(Mt 17:22-23, Mk 9:30-32)

Araan aubina vaakdul di balaxof nanga wana amun saan faakdul Iesu xa ra giu, naan ka vazei aubina varaviraai zina naako, ⁴⁴ “Naagu langar daxa wana a dorang kari gana vazei nim pana. Axazak kana ngutlis Naata Rapti la mita ubina rak-saat.” ⁴⁵ Singsaxai ubina varaviraai xawit di rexaazin aknaaza dorang sina. Ka izi vunfun siaana naandi malasing ma xawit naadi mazaam ma di maraaut pana iaari-ang sina wana.

Nis Mase Xana Laaup

(Mt 18:1-5, Mk 9:33-40)

⁴⁶ A varamangatang ka balas lawalaua ubina varaviraai zin Iesu wana nis mase zin naandi xa laaup. ⁴⁷ Iesu xa rexaas pana aze ra inaxamang sin naandi, malasing ma xa zaxot luk aza nan nalik mumut ma xa varur naan lapaarana, ⁴⁸ ma mur xa piaat sin naandi naako, “Nis ka ruzuaai a nan nalik angkari lamaskana aizinugu, naan ka ruzuaai nia. Ma nis ka ruzuaai nia, naan ka ruzuaai Nakmai ina xa ra kling fawat nia. Avuna nis kawit ta iza lawalaua nim faakdul, naan ka laaup mase lawalaua nim.”

⁴⁹ Ma Jon ka piaat naako, “Maimaai, maadi raamin aza rapti xa mof pizin amun sapalaau wana aizinum, ma maadi lalaa-mangaai xuna wisbuaakang naan, panaze naan kawit axazak simaam.”

⁵⁰ Ma Iesu xa piaat naako, “Tuua naagu wisbuaak naan, panaze nis kawit a purua zinim, naan sinim.”

Aubina In Samaaria Di Bain Iesu

⁵¹ Araan ka wat faasilik ka xuna Nakmai xana zaxot fauzaa Iesu xunikula la lia, malasing ma Iesu xa inaxam dikdik ma xa ramaraat kun Jerusalem. ⁵² Naan ka zazangas nanga la lan ma xa tabung kling paamuain amun wangpaang kuna dador vaamaravazang. Naandi di albis laza bina zin amun Samaaria xuna dina nimnimanin amun saan babongang naan. ⁵³ Singsaxai aubina ininaan kawit di rudaxain naan kana albis la bina zin naandi, avuna naandi di rexaas adu naan ka zazangas kun Jerusalem. ⁵⁴ Araan uru rapti varaviraai zina, Jems ma Jon di langarin iaa, di iaari iaa malasing kari, “Piran, gu saxot maadina viring fawat iaa a xaiaf inikula la lia xuna vanong pizinang naandi?” ⁵⁵ Singsaxai Iesu xa rutaawuk ma xa vadawaar nandiaa.* ⁵⁶ Naanaan naandi di zangas ku laza bina rawarak.

Amun Maravanang Iwana Lozang Iesu

(Mt 8:18-22)

⁵⁷ Araan di zazangas la lan, aza rapti xa piaat sin Iesu naako, “Gana los nua xu lamun non faakdul gu waan pana.”

⁵⁸ Ma Iesu xa vazei naan naako, “Amun piu wungpung di rauxin amun luk sin naandi xuna milaaivang, ma amun maani di rauxin amun nu zin naandi. Singsaxai Naata Rapti xawit na rauxin ta non kuna tateiang ma xana iaavus.”

⁵⁹ Ma Iesu xa piaat kaarik sin aza rapti naako, “Laawus, los nia.”

Singsaxai a rapti angkanaan ka vazei naan naako, “Piran, paamua xalaak, gu luaa nia gana wa xavin maamaa zurugu.”

⁶⁰ Singsaxai Iesu xa xis naan malasing kari, “Luua aubina di maat dina xavin aubina vaatak sin naandi ina di maat. Singsaxai nua gu waan lamun bina, ma gu fazei wana a bikabar zin Nakmai.”

⁶¹ Ma aza rapti xaarik ka vazei naan naako, “Piran, gana los nua, singsaxai paamua xalaak, gu luaa nia gana uli ma gana vazei amun fatina zurugu adu gana waan.”

⁶² Ma Iesu xa xis naan naako, “Axazak ka saxot kana vaamuzas ku nia singsaxai

9:46 Lk 22:24 **9:48** Mt 10:40, Lk 10:16, Jn 13:20 **9:54** 2Xal 1:9-16 * **9:55** Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: Ma naan ka piaat sin nandiaa naako, “Kawit naagu rexaazin iaa aze rawat lan iwana inaxamang sunumaa, avuna Naata Rapti xawit na wat kuna vanong pizinang a roroiang sin aubina, xawit. Naan ka wat kuna zaxot faulinang naandi.” **9:61** 1Xal 19:20

xa rataamaai uli, naan kawit nat faraxas kana giu a vaamuzazang ila bikabar zin Nakmai.”

10

Iesu Xa Kling Paanin Ubina Di Zangaafllu Vaawizik Urua Ma Urua

¹ Lamuraana azaan angkanaan, a Piran ka kalin paanin ubina di zangaafllu vaawizik urua ma urua, ma xa kling naandi, urua urua xuna dina waamuain naan ma dina fazei wana Dorang Daxa lamun bina laba vaakdul ma lamun non ina naan kana waan pana. ² Naan ka piaat sin naandi malasing kari, “A vanganang kuna laavang ka varas marazaat, singsaxai aubina vaamuzazang kawit faras. Malasing ma naaguna maainung a Piraana laflaavang kuna naan kana kling paanin aubina vaamuzazang ku lamaskana uma laflaavang sina. ³ Naagu waan! Ga kling nim malasing amun naata sipsip lawalau amun piu wungpung. ⁴ Tuua naagu zuruk ta lun baaxut o ta laxa marapi xuna xulxulang o ta su. Ma tuua naagu rur la lan ma naagu dador zin taxazak naagu vasuin.

⁵ Araan naagu albis lamaskana ta vaal, a dorang naaguna tabung piaat ka malasing kari, ‘A luaai xa iziar lamaskana a vaal angkari.’ ⁶ Tamon axazak a maskana xat luaai xa iziar la vaal angkanaan, a luaai zinim kana iziar wana naan. Singsaxai tamon kawit, a luaai xana uli wat sinim. ⁷ Naagu iziar be lamaskana a vaal angkanaan azaxai. Ma naagu iaan ma naagu imin aze rawat saan naadi ralaas nim pana, wanaze axazak kat faamuzas, naan kat faraxas kana zuruk a wulwulang sina. Tuua naagu iziar varawuk lamun faal.

⁸ Araan naagu albis lamaskana ta bina ma di nanam pana ruzuaaiang nim, naagu iaan a vanganang naadi nimnimanin tasin aaxa nim. ⁹ Naagu vira aubina di gias la bina angkanaan ma naagu vazei naandi malasing kari, ‘A bikabar zin Nakmai xa wat faanong lapaara nim.’ ¹⁰ Singsaxai tamon naagu albis lamaskana a bina

ma xawit di nanam pana ruzuaaiang nim, naagu zangas farawuk lamun lan ma naagu vazei naandi malasing kari, ¹¹ ‘A paauf ila bina angkari zinim, ina xa daxat la xaaka maam, maadi taaf pizin faulin pana nim, kuna vatanginang amun matmalabuk taksaat sinim. Singsaxai naaguna rexaas adu a bikabar zin Nakmai xa wat faasilik faanong!’ ¹² Ga vazei nim adu laraan aikilizang, Nakmai xana lis adi maravanang sin aubina raksaat in Sodom, singsaxai wana aubina ila bina angkanaan naagu waan pana, a maravanang kana laba marazaat mase aaxan naandi.”

Aubina Ilamun Bina Laba Xawit Di Inaxam Paazaai (Mt 11:21-24)

¹³ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Kana raksaat mase wana nim aubina ila bina laba Korazin! Ma xana raksaat mase wana nim aubina ila bina laba Betsaaida! Tamon amun faamuzazang ka banglala ina ga ra giu naandi inaan sinim, ga lek giu naandi lamun bina laba Taair ma Saaidon, aubina ilamun bina angkanaan di lek inaxam taawuk faanong mumua nanga, ma di lek iziar wana amun ma-maauzang iwana maskaluzang ma a paauf la wina naandi, xuna vatanginang adu di inaxam taawuk faanong siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi. ¹⁴ Laraan aikilizang, Nakmai xana lis a maravanang sin aubina ila ru bina laba Taair ma Saaidon, singsaxai adi maravanang laba marazaat mase naana rasin pana nim. ¹⁵ Ma nim aubina in Kaapernaum! Malasing faa, Nakmai xana valaup nim kunikula laaxur? Kawit. Nakmai xana psin fawizik nim kunipaa waanaburut la bina zin amun maat.”

¹⁶ Ma Iesu xa piaat sin ubina varaviraai zina naako, “Nis ka langar zinim, ka langar zurugu. Ma nis ka bain nim, ka bain nia. Singsaxai nis ka bain nia, xa bain Nakmai ina xa kling fawat nia.”

Amun Sangaafllu Vaawizik Urua Ma Urua Di Uli

10:2 Mt 9:37-38 **10:3** Mt 10:16 **10:7** 1Kor 9:14, 1Tim 5:18 **10:10** Giu 13:51 **10:11** Mt 10:7-14, Mk 6:8-11, Lk 9:3-5 **10:12** Var 19:24-28, Mt 11:24, Mt 10:15 **10:13** Aais 23:1-18, Izi 26:1-28:26, Jl 3:4-8, Aam 1:9-10, Zek 9:2-4 **10:15** Aais 14:13-15 **10:16** Mt 10:40, Mk 9:37, Lk 9:48, Jn 13:20

¹⁷ Ubina xa zangaafu vaawizik urua ma urua di uli varaxai wana adi nanamang, ma di piaat malasing kari, “Piran, amun sapalaau zaait di langar zimaam araan maadi vadawaar naandi wana aizinum!”

¹⁸ Ma Iesu xa xis naandi naako, “Ga raamin Saatan ka zu wat faabuza mase waanaburut ikula la lia malasing a wilak.

¹⁹ Ga lis fanong a burburaaiang sinim kuna zangazang laaxur wana amun sizi, ma amun guzumaat ma naaguna waramin saait a dikdikang faakdul zin Saatan a purua zinim, ma xawit tazaan kana kawin nim. ²⁰ Sing saxai tuua naagu nanam adu amun sapalaau di langar zinim, sing saxai naagu nanam panaze Nakmai xa varaar vating fanong aizina nim ikula la lia.”

Iesu Xa Nanam
(Mt 11:25-27)

²¹ La notaan angkanaan Iesu xa bas pana nanamang ka wat sin a Laklagaai a Raabu ma xa piaat naako, “Maamaa, a Piraana lia ma a pira angkari! Ga wisfaru nua wanaze gu viraai vanong aubina xawit ta izina naandi wana amun saan angkanaan, ma wanaze gu vun amun saan angkanaan siaana ubina mazam ma ubina di rauxin a rexaazang laba. Ai ang Maamaa, gu giu azaan angkanaan lalozang ainaxamang ma a nanamang sunum.

²² Maamaa xa lis fanong amun saan faakdul zurugu. Kawit taxazak na rexaazin nis Naatna, sing saxai Maamaa zingbe naan ka rexaas. Ma xawit taxazak na rexaazin nis Maamaa, sing saxai Naatna zingbe naan ka rexaas ma naandi be zaait ina Naatna xa ra viaat naan sin naandi.”

²³ Iesu xa plaaspuk naan ka waan sin ubina varaviraai zina ma xa vazei naandi zingbe naako, “Nakmai xa ra lis a daxaiang sin aubina di raamin aze ramun saan nim naagu raamin. ²⁴ Ga vazei nim adu amun profet ka varas ma amun kalxaal xa varas i mumua di saxot dina raamin aze razaan nim naagu raamin, sing saxai xawit naadi ra raamin. Ma di saxot dina langarin a dorang nim naagu langarin, sing saxai xawit naadi ra langarin.”

A Dorang Lalaamangaai Wana A Rapti Daxa In Samaaria
(Mt 22:34-40, Mk 12:28-31)

²⁵ Aza raan aza maravas iwana amun Lus sin Moses ka ramaraat ma xa saxot kana lalaamangaain Iesu. Ma naan ka iaari zin Iesu naako, “Maravas, aze razaan gana giu xuna gana zuruk a roro tapal?”

²⁶ Ma Iesu xa xis naan naako, “Aze razaan amun Lus sin Moses ka dador wana? Ma gu naxaam adu aze ra vuvuna dorang iwana?”

²⁷ A rapti angkanaan ka xis naan malasing kari, “Ka piaat naako, ‘Naaguna sasaxot a Piran Nakmai zinim pana a maska vaakdul zinim ma wana a laklagai vaakdul zinim ma wana a dikdikang faakdul zinim ma wana ainaxamang faakdul zinim.’ Ma ‘Naaguna sasaxot amun paliaana nim malasing be naagu sasaxot nim nanga.’” (Lus 6:5, Liv 19:18)

²⁸ Ma Iesu xa xis naan malasing kari, “A dorang gu xis nia wana xa tak. Gu giu malasing kanaan ma guna rauxin a roro tapal.”

²⁹ Sing saxai a maravas iwana amun Lus sin Moses ka saxot kana waafatok naan lamarana Iesu ma xa iaari zin Iesu naako, “Nis a waliaanugu?”

³⁰ Iesu xa xis naan pana a dorang lalaamangaai naako, “Aza rapti xa ramaraat Jerusalem ma naako xana kabal wizik Jeriko, ma araan ka zazangas pizik la lan, azanon finaau di zaraak fating naan. Di taar psin amun marapi zina, ma di wit faraksaat naan ma di waan fataling naan ka maatsal. ³¹ La notaan angkanaan aza pris ka zazangas pizik saait la lan angbani. Ma araan ka raamin a rapti angkanaan, ka zangas fasaal naan laza rit a lan. ³² Aza Livaai* zaait ka zazangas pizik kaarik inaan, ma araan ka raamin a rapti angkanaan, ka zangas fasaal xaarik naan la rita lan. ³³ Sing saxai aza rapti in Samaaria,* xa los a lan angbani ma xa wat tangin naan. Ma araan ka raamin a rapti angkanaan, a maskana xa bas pana varamaaluvang. ³⁴ Naan ka wizik sina ma

10:19 Saam 91:13 **10:22** Jn 3:35, Jn 10:15 **10:25** Mt 22:35-40, Mk 12:28-34 **10:28** Liv 18:5 * **10:32** A rapti angkari, naan sin a watbung sin Livaai. Naandi dit fawaal amun pris. **10:33** 2Xux 28:15 * **10:33** Pana a notaan baraaf faanong amun Judaa xawit dit farawaal varaxai wana amun Samaaria.

xa vukin a wel iwana a olif faraxai wana a waain pana amun burus sina ma naa xaba xol. Ka vazaak luk a rapti angkanaan ma xa rasin naan laaxur wana a dongki zina ma xa zaxot naan kula vaal imilaaivang sin amun topuran ma xa xatkatong naan.³⁵ A raan lamuraana, waamua wana naan kana waan, ka zুরু azanon kaakaai, a siliwa urua ma naa lis sin a rapti xat katkatong a vaal a imilaaivang ma xa vazei naan naako, ‘Gu xatkatong a rapti angkari, ma aze rasaan kaarik nanga gu zুরু kuna vawaalang naan, gana xis faulin araan gana uli wat.’”

³⁶ Ma Iesu xa piaat sin a maravas iwana amun Lus sin Moses naako, “Pana ainaxamang sunum, nis sin nandiaal gu naxaam adu naan a waliaana a rapti angkanaan ina amun finaau di zop faraksaat?”

³⁷ A maravas iwana amun Lus ka xis naan malasing kari, “A rapti ina xa vatingin a varamaaluvang pana naan.”

Ma Iesu xa vazei naan naako, “Paan ma giu malasing bani.”

Iesu Xa Wa Raamin Maata Ma Maaria

³⁸ Iesu ma ubina varaviraai zina di zangas la lan ma di wa balas laza bina zin aza ravin aizina xanaan Maata. Naan ka ruzuaai Iesu ma xa zaxot naan kula vaal zina. ³⁹ Maata xa rauxin duaana, aizina xanaan Maaria. Naan ka iziar lapaara uru xaaka Piran ma xat langar wana varaviraai zina. ⁴⁰ Singsaxai Maata xa raalil marazaat pana amun saan faakdul ina naa naxaam naana nimnimanin. Malasing ma naan ka wat sin Iesu ma xa piaat naako, “Piran, duaagu xa luaa psin nia ma nia zing gat nimnimanin amun saan. Iaak kawit gu naxaam nia, aan? Fazei naan kana vawaal nia!”

⁴¹ Ma a Piran ka xis naan naako, “Maata, Maata, gu inaxam farvaras ma gu maskalus pana amun saan ka varas. ⁴² Singsaxai azaan be azaxai guna naxaam. Nua gu ra kalin a matmalabuk daxe singsaxai Maaria xa ra kalin a matmalabuk ka daxe marazaat pana zunum. Ma

xawit taxazak kat faraxas kana zুরু pizin siaana.”

11

A Varaviraai Sin Iesu Wana Maainungang

(Mt 6:5-13, 7:7-11)

¹ Aza raan Iesu xa wa maainung laza non. Araan ka vaanong pana maainungang, azaxai zin ubina varaviraai zina xa iaari zina naako, “Piran, guna viraai maam pana maainungang malasing Jon ka ra viraai ubina varaviraai zina.”

² Ma Iesu xa vazei naandi malasing kari, “Araan naagu maainung, naagu maainung malasing kari:

‘Damana maam,*
aubina dina vaxoxok aizinum,
a bikabar zunum kana balas,**

³ Gu ralaas maam pana vanganang ku lamun taan saksaxai.

⁴ Naxaam pizin amun matmalabuk taksaat simaam,
avuna maam saait maadi naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin naandi vaakdul di ra giu wana maam.

Ma xana daxe tamon guna wen luaa maam ku lamaskana vaxabebeuang.’”*

⁵ Ma Iesu xa vazei naandi malasing kari, “Tamon azaxai zinim kana waan sin a paasaxo zina la xuxuna suk, ma xa maainung naan malasing kari, ‘Paasaxo, guna lis a raraba urul zुरुgu ma lamur gana xis faulin. ⁶ Aza paasaxo zुरुgu xa balas surugu wana zangazang sina, ma xawit ga rauxin tasaan kuna ralaazang naan pana.’

⁷ Ma a paasaxo inaan lamaskana vaal xa piaat naako, “Tuua gu vamosmos nia. A mara xa rabanat faanong, ma nia ma a funalik surugu maadi itate vaanong. Kawit nat faraxas gana ramaraat ma gana lis sunum.”

⁸ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Ga vazei nim, kawit adu nandiaa uru paasaxo ma naan kana tukbilak ma xana lis sina, singsaxai naan kana tukbilak ma xana lis

10:38 Jn 11:1 * **11:2** Azanon fararang di rauxin “Damana maam la lia.” ** **11:2** Azanon fararang di rauxin “A sasaxotang ma ainaxamang sunum kana balas iriat la pira angkari malasing ikula la lia.” * **11:4** Azanon fararang di rauxin saait, “singsaxai gu zaxot faulin maam siaana a rapti raksaat.”

amun saan faakdul ina naa saxot, panaze naan ka dikdik pana iaariang faavaras ma xawit na maraaut.

⁹ Malasing ma ga vazei nim, naaguna maainung Nakmai. Pana lan angbani naan kana lis sinim. Naaguna saaleng. Pana lan angbani naaguna tangin. Naaguna pidik. Pana lan angbani a mara xana ralakas pana nim. ¹⁰ Avuna naandi vaakdul ina dit maainung, dina ralaas naandi, ma naandi di saaleng, dina tangin, ma naandi di pidik pana mara, dina kaas a mara wana naandi.

¹¹ Nis sinim amun damana funalik, tamon naatna xa maainung naan pana a ian, kana lis a zizi raksaat sina? ¹² Ma tamon naatna xana maainung pana a xatur, naan kana lis a guzumaat sina? ¹³ Tamon nim aubina raksaat naagu rexaas pana lizang amun talazang daxa zin a funalik sinim, faaratunaan mase Damana nim ina xa iziar ikula la lia, xana lis a Laklagaai a Raabu zin nis naandi dit maainung naan.”

Iesu Ma Belzebul
(Mt 12:22-29, Mk 3:20-30)

¹⁴ Iesu xa mof pizin a zapalaau ina xa ra ragul aza rapti ma xa nguspo. Araan a zapalaau angkanaan ka waan fataling naan, a rapti xa dador xa. Axulutung di banglala mase.

¹⁵ Singsaxai azanon sin naandi di piaat be malasing kari, “Naan kai mof pizin amun sapalaau wana a dikdikang sin Belzebul, a piraana amun sapalaau.” ¹⁶ Ma azanon aubina rawarak di saxot dina lalaamangaain naan, malasing ma di iaari zina xuna xana giu ta vaamuzazang ka banglala xuna vatanginang adu Nakmai xa ra kling naan.

¹⁷ Iesu xa rexaazin fanong ainaxamang sin naandi ma xa vazei naandi naako, “Tamon aubina ila kaantri azaxai, naandi nanga di varavarop lawalaua naandi nanga, a kaantri angkanaan kana raksaat mase. Ma tamon ta vatama di varop lawalaua naandi nanga, naandi dina wen iziar varaxai xaarik.

¹⁸ Tamon Saatan ka varop kaarik be varaxai wana amun iaana kilaaiang sina, a bikabar zina xana rur dikdik malasing

faa? Ga piaat malasing kanaan panaze naagu piaat pana nia adu ga ra mof pizin be amun sapalaau wana a dikdikang sin Belzebul. ¹⁹ Tamon ga mof pizin amun sapalaau wana a dikdikang sin Belzebul, aubina zinim di mof pizin amun sapalaau wana a dikdikang sinis? Malasing ma naandi dina klis nim. ²⁰ Singsaxai tamon ga mof pizin amun sapalaau wana dikdikang ila mita Nakmai, naanaan naagu rexaas adu a bikabar zina xa balas faanong sinim.

²¹ Tamon ta rapti maradikdik ka valaak amun saan sina iwana varopang, ma xa rataamaai xaul wana vaal zina, amun lulugaan sina xana izi daxa. ²² Singsaxai tamon taxazak nanga xa maradikdik pana naan, ka wat ma xa varop faraxai wana naan ma xa waramin naan, kana urif pizin amun saan iwana varopang siaana ina naa inaxam paazaai wana ma xana vatawaraxin amun saan sin a rapti angkanaan lawalau aubina rawarak.

²³ Naan ina xawit na irur varaxai wana nia, naan kai purua wana nia. Ma naan ina xawit na vawaal nia xuna zaxot fatu- iang aubina, naan kai vut pizin farauxin naandi.”

A Dorang Lalaamangaai Wana A Zapalaau Xa Uli Wat
(Mt 12:43-45)

²⁴ Iesu xa dador lalaamangaai xaarik naako, “Araan a zapalaau xa tukbilak siaana axazak, naan kai waan lamun non ina xawit ta daanim kuna xana ziaavus, singsaxai xawit na tangin ta non kuna ziaavuzang inaan. Ma xa piaat malasing kari, ‘Gana uli waan kula vaal ina ga tukbilak pana.’ ²⁵ Ma araan ka balas la vaal, xa tangin adu di sor vatalamin fanong ma di waafatok. ²⁶ Naanaan naan ka waan ma xa zaxot luk kaarik amun sapalaau xa wizik urua, naandi di raksaat mase wana naan, ma di laanga albis la vaal angkanaan ma di iziar lamaskana. Malasing ma a roroiang sin a rapti angkanaan ka raksaat mase wana a roroiang kaina zina iwaamua.”

Naandi Ina Nakmai Xana Lis A Daxa- iang Sin Naandi

²⁷ Iesu xai dador nanga ma aza ravin lamaskana axulutung ka viraai laba malasing kari, “A ravin ina xa luk nua ma xa vazus nua, Nakmai xa lis a daxaiang sina.”

²⁸ Singsaxai Iesu xa xis naan naako, “Naandi ina di langarin a dorang sin Nakmai ma naadi valos, Nakmai xa lis mase a daxaiang sin naandi.”

Aubina Di Saxot Dina Raamin Azanon Faamuzazang Ka Banglala Xa Wat La Lia (Mt 12:39-42)

²⁹ Araan amun mala aubina di uwat nanga zin Iesu, naan ka piaat sin naandi naako, “A watkul angkari taning, a watkul raksaat. Di saxot dina raamin ta vaamuza-zang ka banglala xuna vatanginang adu nia ga giu a vaamuzazang sin Nakmai, singsaxai gana wen fatangin sin naandi. Nakmai xana giu be a vaamuzazang ka banglala malasing sin a profet Jonaa malasing a vaakilanang. ³⁰ Avuna Jonaa, naan a vaakilanang Nakmai xa ra vatangin sin aubina in Niniwe, malasing saait bani Naata Rapti xana balas a vaakilanang aaxan a watkul angkari taning. ³¹ La raan aikilizang, a ravin kalxaal ila saaut kana rur ma xana vakor vadikdik a watkul angkari taning pana amun matmalabuk taksaat sin naandi. Avuna naan ka ra wat mase lawalauu xuna langarinang amun mazamang sin a xalxaal Solomon, singsaxai axazak ina xa laaup mase wana a xalxaal Solomon, ka iziar iriat lawalaua nim. ³² La raan aikilizang, aubina in Niniwe dina rur ma dina vakor vadikdik a watkul angkari taning. Avuna naandi di inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi araan di ra langarin Jonaa xa fazei zin naandi, singsaxai axazak ina xa laaup mase wana Jonaa naan ka iziar iriat lawalaua nim.”

A Laam Ila Wina Dia (Mt 6:22-23)

³³ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Kawit taxazak kana vailaap a laam ma naana vun o naana vakuf paramin pana a baakit. Kawit! Naana rasin nanga laaxur la kin sizarang iwana xuna naandi ina di albis

la vaal dina raamin a maravas. ³⁴ Uru xalimaraam, nandiaa di malasing iaa a laam sunum. Tamon uru xalimaraam di daxe iaa, a winpinum faakdul xana bas pana maravas. Singsaxai tamon nandiaa varaxai di raksaat iaa, a winpinum faakdul zaait kana bas pana bungsuzuk. ³⁵ Malasing ma naagu naknakaai! A maravas angkanaan la winpina nim tuua xana bungsuzuk. ³⁶ Tamon a winpin faakdul zinim ka maravas, ma xawit ta non iwana xa bungsuzuk, kana maravas faakdul mase, malasing a laam ina a maravaasna xa maravas pana nim.”

Iesu Xa Vakor Amun Faarasi Ma Amun Maravas Iwana Amun Lus Sin Moses (Mt 23:1-36, Mk 12:38-40, Lk 20:45-47)

³⁷ Araan Iesu xa dador vaanong, aza Faarasi xa maainung naan kuna nandiaa dina wa vangan iaa. Iesu xa albis ma xa wa iziar lapaara iban favanganang. ³⁸ Araan a Faarasi xa raamin adu Iesu xawit na tabung sukmit paamua wana vanganang, naan ka raknar mase wana azaan angkanaan.

³⁹ Ma a Piran ka piaat sina naako, “Nim amun Faarasi, naagut suksuk be a tora amun pin imiminang ma amun pin favanganang, singsaxai a maskana nim ka bas pana matmalabuk iwana vinaauang ma amun taksaarang. ⁴⁰ Nim amun tabanat! Kawit naagu rexaas adu naan ina xa giu a tora amun saan, ka giu zaait a maskana naandi? ⁴¹ Naaguna ralaas aubina di izi gogof pana amun saan ila maskana amun pin imiminang ma amun pin favanganang kuna vawaalang naandi, xuna amun saan faakdul zinim kana ninis.

⁴² Kana raksaat mase wana nim amun Faarasi. Naagu inaxam marazaat pana a nan lus mumut malasing kari, uwat iaai di vakilaan a mint, ma a rui ma aze rawat makara nanga ilamaskana uma, naagu rataalaas Nakmai wana azaxai lamaskana a zangaafllu iwana amun saan angkanaan. Singsaxai aikilizang sinim kawit na tak ma xawit naagui sasaxot Nakmai. Kana daxe tamon naagu giu aikilizang ka tak ma a matmalabuk iwana varamaaluvang sin

Nakmai wana aubina, ma tuua naagu nax-ambain azaxai zaxai iwana azangaafu, xuna lizang sin Nakmai.

⁴³ Kana raksaat mase wana nim amun Faarasi. Avuna naagui saxot amun kin sizarang sin ubina laba lamaskana a vaal a maainungang sin amun Judaa. Ma naagu saxot saait adu aubina dina lis a varanopang laba zinim lamun non iwana balas fatuiang.

⁴⁴ Kana raksaat mase wana nim, panaze naagu malasing amun luka maat ina xawit ta waata iza wana, ma aubina di zangas laaxur wana ma xawit di rexaazin.”

⁴⁵ Naanaan azaxai zin amun maravas iwana amun Lus sin Moses ka piaat sin Iesu naako, “Maravas, araan gu piaat malasing kanaan, gu piaat faraksaat maam saait.”

⁴⁶ Ma Iesu xa xis naan naako, “Kana raksaat mase zaaat pana nim amun maravas iwana amun Lus sin Moses. Avuna naagui lis amun lus dikdik kuna aubina dina valos, malasing amun maravanang ina xa lagaf pana naadina vazaak. Singsaxai nim nanga naaguna wen tasin ta klusmit kuna vawaalang naandi xuna vazaakang.

⁴⁷ Kana raksaat mase wana nim, avuna naagut farur a waata iza wana amun baaul a maat sin amun profet, singsaxai amun kulmua zinim di ra zop famaata naandi. ⁴⁸ Pana matmalabuk angkanaan sinim naagu vatangin adu naagu rudaxa wana amun kulmua zinim pana amun faamuzazang sin naandi wana zop famaatang amun profet, ma naagu varur a waata iza wana amun baaul a maat sin naandi.

⁴⁹ Avuna wana azaan angkanaan, Nakmai wana mazamang sina xa piaat naako, ‘Gana kling amun profet ma amun aaposal xa waan sin naandi, ma dina zop famaata azanon profet ma azanon aaposal ma dina vamazik azanon.’ ⁵⁰ Malasing ma nim a watkul angkari taning, naaguna vazaak a maravanang saxotang a dari zin amun profet faakdul ina di ra zop famaata naandi la varumaraiang ila pira angkari xa ruaas taning. ⁵¹ Di varumara araan di ra zop famaata Aabel ma xa uzaa tuaas a raan di ra zop famaata Zekaria, ina xa

maat labirua wana a aalta ma a non koxok sin Nakmai. Malasing ma ga vazei nim, Nakmai xana xis faulin aikilizang laaxur wana a watkul angkari taning pana amun matmalabuk faakdul angkanaan.

⁵² Kana raksaat mase wana nim amun maravas iwana amun Lus sin Moses, panaze naagu baraat kol a mara iwana mazamang. Nim nanga xawit naagu albis lamaskana a non iwana zurukang a mazamang, ma naagu ruxol naandi ina di saxot dina albis lamaskana.”

⁵³ Araan Iesu xa tukbilak la vaal angkanaan, amun maravas iwana amun Lus sin Moses ma amun Faarasi di boro-maazik ma di ramaraat ma di ipurua wana naan ma di iaari wukpuxaai zina wana amun saan ka varas kuna lalaamangaain naan. ⁵⁴ Ma di zimbong Iesu wana tazanon dorang naana psin kuna naadina vakor naan pana.

12

Dina Naknakaai Wana Awat Faagitang Sin Amun Faarasi (Mt 10:26-31)

¹ Araan adi xulutung aubina, naandi di taausan taausan di balas fatu, ma di waspaas farauxin amun kaaka naandi zaksaxai, Iesu xa ramaraat ma xa tabung dador zin ubina varaviraai zina naako, “Naagu xatkatong fatalamin nim nanga ziaana amun Faarasi. Gai dador wana a matmalabuk sin naandi iwana piaatang azaan ma xawit dit falos. ² Amun saan faakdul ina aubina di xavut kol, mur Nakmai xana walaas, ma amun saan faakdul xa izi vunfun, mur Nakmai xana vabalos la maravas. ³ Amun saan faakdul naagu piaat la bungszuk, mur dina langarin lawaanaas. Ma aze naagu ngif funfunin sin axazak la rumaaf lamaskana vaal, mur dina rur la waata vaal ma dina pitfiaat sin aubina.

⁴ Ga vazei nim faakdul amun paasaxo zurugu, tuua naagu maraaut pana ubina ina dit sop famaata a winpin be, ma lamuraana xawit nat faraxas dina giu xaarik taza zaan sinim. ⁵ Singsaxai gana vazei vamaravaas nim pana nis mase naaguna marauring. Naagunat marauring be Nakmai. Araan Nakmai xai zop famaata

axazak, naan ka rauxin a burburaiiang kuna psinang naan ku lamaskana a bina iwana adi xaiaf kawit nai maat. Malasing ma ga vazei nim, naaguna marauring bulin Nakmai zingbe lamun taan faakdul.
⁶ Naagu rexaas adu aubina di wulwul akaana masmaas mumut ka watmit pana a kaakaai mumut urua. Singsaxai Nakmai xawit nat naxambain tazaxai zin a kaana masmaas mumut angkanaan.
⁷ Ka vaaratunaan mase, Nakmai xa ra vakot fanong amun fur vaakdul la waata nim, ma xa rexaas daxe mase wana nim. Malasing ma tuua naagu maraaut, nim naagu laaup marazaat lamarana Nakmai wana amun masmaas mumut ka varas.”

Dia Tuua Di Maraaut Pana Pitfiaatang Adu Dia Zin Iesu
 (Mt 10:32-33, 12:32, 10:19-20)

⁸ Iesu xa piaat kaarik naako, “Ga vazei nim, tamon axazak ka vazei aubina adu naan surugu, naanaan Naata Rapti xana vazei zaait Nakmai lamarana amun aangelo zina adu axazak angkanaan sina vaatak. ⁹ Singsaxai tamon axazak ka vazei aubina adu naan kawit surugu, nia zaait gana vazei Nakmai lamarana amun aangelo zina adu naan kawit surugu.
¹⁰ Ma axazak ka piaat a dorang taksaat pana Naata Rapti, Nakmai xana naxaam pizin a matmalabuk taksaat angkanaan sina. Singsaxai tamon axazak ka lingpuak pana a Laklagaai a Raabu, Nakmai xana wen naxaam pizin a matmalabuk taksaat angkanaan sina.

¹¹ Araan di zaxot fawat nim kuna klizang nim lamaskana amun faal a maainungang sin amun Judaa o lamarana amun paamua o lamarana ubina di rauxin a burburaiiang, tuua naagu inaxam farvaras pana aze rasaan naaguna piaat o wana naaguna mitai dador xol nim lalozang amun faakarang pana nim. ¹² Avuna la notaan angkanaan a Laklagaai a Raabu xana vazei nim pana aze rasaan naaguna piaat sin naandi.”

A Dorang Lalaamangaai Wana A Rapti Raxumbaaxut Ka Rabanat

¹³ Aza rapti lamaskana adi mala xa piaat sin Iesu naako, “Maravas, fazei

daazugu xuna wagaalang amun saan faakdul labirua wana nima ina maamaa zinimaa xa ra maat fataling.”

¹⁴ Ma Iesu xa xis naan naako, “Nalik, nis ka rasin nia a rapti iwana ikilizang o axazak kana wagaal amun saan labirua wana numaa?” ¹⁵ Naanaan ka piaat sin naandi naako, “Naagu naknakaai! Naagu xatkatong fatalamin nim nanga ziaana a matmalabuk iwana lamaiiang, avuna a ro-roiang sin axazak kawit nat faraxas kana balas daxe wana amun lulugaan sina xa varas.”

¹⁶ Ma xa vazei naandi wana a dorang lalaamangaai malasing kari: “A pira zin aza rapti raxumbaaxut ka vabalos amun fanganang ka varas. ¹⁷ Ma xa inaxam naako, ‘Gana giu aze? Kawit ga rauxin ta non kuna rasinang amun fanganang angkari zurugu.’ ¹⁸ Naanaan ka piaat naako, ‘Gana giu azaan angkari: Gana bara psin amun faal a rataasmaaiiang surugu ma gana giu amun salaba nanga, ma inaan gana rasin amun fanganang faakdul zurugu ma aze razanon saan nanga. ¹⁹ Ma gana piaat surugu nanga malasing kari, “Ga rauxin amun saan ka varas kat faraxas pana amun maariaas ka varas. A ro-roiang surugu xana wen lagaf. Naari gana imimin ma gana vavangan ma gana dokdok be.”

²⁰ Singsaxai Nakmai xa vazei naan naako, ‘Gu rabanat! Taning labung mase gana zuruk pizin a ro-roiang sunum. Ma nis ka xana zuruk amun saan faakdul angkanaan gu ra nimnimanin tasin aax-anum nanga?’”

²¹ Iesu xa piaat kaarik sin amala aubina naako, “Kana malasing kanaan pana axazak ina xai waaturin amun lulugaan ka varas aaxana nanga, singsaxai naan kawit nai kaas uru mitna xuna faawalang pana amun faamuzazang sin Nakmai.”

Tuua Naagu Inaxam Farvaras
 (Mt 6:25-34)

²² Iesu xa piaat sin ubina varaviraai zina naako, “Malasing ma ga vazei nim, tuua naagu inaxam farvaras pana a ro-roiang sinim, pana aze rasaan naaguna iaan o aze rasaan naaguna valaak kol a winpina

nim pana. ²³ A roroiang azaan laba wana vanganang, ma a winpin azaan laba wana amun marapi.

²⁴ Naagu raamin amun kor, xawit dit faazu ma xawit dit laflaaf ma xawit di rauxin a vaal a rataasmaaiang, singsaxai Nakmai xat favangaan naandi. Ma nim, azaan laba mase wana amun maani.

²⁵ Nis sinim kai inaxam farvaras pana a roroiang sina xat faraxas kana vandumduma ta aaua xaarik azaxai wana a roroiang sina? ²⁶ Tamon kawit nat faraxas naaguna giu anan saan mumut angkanaan, kunaze naagu inaxam farvaras pana azanon saan?

²⁷ Naagu raamin amun purpur, xawit dit faamuzas ma xawit dit saxazit amun marapi xun naandi nanga. Singsaxai ga vazei nim, a xalxaal Solomon pana amun saan faakdul naa raxumbaaxut pana, xawit ta marapi zina xa marmari daxa malasing a marmari daxaiang iwana amun purpur angkanaan. ²⁸ Nakmai nanga xat famamaus amun laurant angkari ina di iziar taning ma lamaf aubina dina tok pizin ma naadina psin lamaskana axaiaf. Nim aubina ainaxam paazaaiang sinim ka xalxaalif! Tamon Nakmai xa giu azaan angkanaan pana amun laurant, faaratunaan mase naan kana vamamaus saait nim.

²⁹ Ma tuaa naagu rasin ainaxamang sinim pana aze rasaan naaguna iaan o naaguna imin, ma tuaa naagu inaxam farvaras pana. ³⁰ Avuna aubina ila pira angkari dit falau lalos amun saan angkanaan. Singsaxai Damana nim ka rexaas faanong adu naaguna rauxin amun saan angkanaan pana roroiang sinim. ³¹ Singsaxai naaguna zaleng amun matmalabuk iwana a bikabar zin Nakmai, ma amun saan angkanaan naana lis saait sinim.”

Nakmai Xai Lis Amun Gogonaaiang Ina Xa Iziar Ikula La Lia
(Mt 6:19-21)

³² Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Nim a nan lemlem sipsip, tuaa naagu maraaut, Damana nim ka nanam faanong kuna naan kana lis a bikabar zina zinim.

³³ Naaguna vaangurin amun lulugaan sinim ma naaguna lis amun kaakaai zin aubina di izi gogof. Naaguna nimnimanin nim nanga wana amun lulugaan daxa xa iziar la lia, ina xawit na rataksaat. Amun lulugaan angkanaan kana wen faanong, ma xawit ta vinaau xana wat finau ma xawit ta iaani xana saxa wana. ³⁴ Avuna aze ranon amun lulugaan sinim ka iziar wana, naan a non angbani ainaxamang sinim kana iziar zaait pana.”

Amun Iaana Kilaaiang Daxa Dina Nimniman
(Mk 13:32-37)

³⁵ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Naaguna mamaaus taasmaai xuna nimnimanang pana aze rawat faamuzazang kana wat, ma tuaa amun laam sinim kana maat. ³⁶ Naaguna malasing amun iaana kilaaiang dit simbong a mono zin naandi xana uli wana flangan iwana vaamaxuzang kuna araan ka balas ma xa pidik pana mara, fazaaus mase dina kaas a mara. ³⁷ Kana daxa wana amun iaana kilaaiang kanaan, araan a mono zin naandi xa wat tangin naandi di rataamaai xaaul. Ga vazei varatunaan nim, naan nanga xana mamaaus kuna xana talas, ma xana vazei naandi dina iziar la iban favanganang ma xana ralaas naandi. ³⁸ Kana daxa mase wana amun iaana kilaaiang angkanaan ina a mono zin naandi xa wat tangin naandi di izit nimniman naapalaau tamon ka balas la xuxuna suk o paanaraan gufguf mase araan auraa xa kaakaluk mara. ³⁹ Singsaxai naaguna mazaam a dorang kari: Tamon damana vaal xa lek texaas pana aze ra raan a vinaau xana wat, ka lek pen luaa a vinaau xana taar a vaal zina. ⁴⁰ Nim saait naaguna nimniman, panaze Naata Rapti xana wat la notaan nim kawit naagu naxaam naan kana balas.”

A Iaana Kilaaiang Daxa Ma A Iaana Kilaaiang Taksaat
(Mt 24:45-51)

⁴¹ Pita xa iaari zin Iesu naako, “Piran, a dorang lalaamangaai angkanaan gu piaat, sinis, simaam o zin aubina vaakdul?”

⁴² Ma a Piran ka xis naan naako, “Nis a waamua zin amun iaana kilaaiang ina xat falos a dorang sina ma xa mazam? Naan bani ina a mono zina xana kalin naan kuna xana waamuain amun iaana kilaaiang sina ma xana ralaas naandi wana vanganang sin naandi la notaan faatak iwana. ⁴³ Kana daxa mase zin a iaana kilaaiang kanaan tamon a mono zina xana uli wat ma xana balas tangin naan kat gigiu malasing kanaan. ⁴⁴ Ga vazei varatunaan nim, kana rasin naan kuna xana xatkatong amun lulugaan faakdul zina. ⁴⁵ Singsaxai tamon a iaana kilaaiang kanaan ka piaat sina nanga malasing kari, ‘A mono zurugu xana wen puli vazaas,’ malasing ma xa ramaraat ma xa zop amun tapti iaana kilaaiang ma amun tavin iaana kilaaiang ma xa vangan ma xa imin a daanim dikdik ma xa bumaat. ⁴⁶ Tamon naana giu malasing kanaan, a mono zina xana wat balas pana a raan naan kawit na naxaam kana balas pana ma wana a aaua naan kawit na maravas pana. Ma a mono xana ruk famimidi naan ma xana rasin naan la non sin aubina xawit di inaxam paazaai.

⁴⁷ A iaana kilaaiang kaina xa rexaazin a sasaxotang ma ainaxamang sin a mono zina, singsaxai naan kawit na nimmiman kuna giuang ma xawit naa giu, dina zop faraksaat naan. ⁴⁸ Singsaxai a iaana kilaaiang ina xawit na rexaazin a sasaxotang ma ainaxamang sin a mono zina ma xa giu amun saan ina xat faraxas pana dina zop naan, dina wen sop misaai naan.

Aubina vaakdul ina Nakmai xa ra lis amun saan ka varas sin naandi, naan ka dador dikdik adu dina giu amun matmalabuk ka varas aaxana. Ma axazak ina Nakmai xa lis amun dikdikang ma burburaiiang ka varas la mitna, Nakmai xana iaari zina xana giu amun matmalabuk kana varas marazaat nanga.”

Iesu Xa Wat Kuna Vatawagalaaiiang Aubina
(Mt 10:34-36)

⁴⁹ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Ga ra wat kuna rasinang a xaiaf la pira angkari, ma ga saxot mase adu axaiaf ka ililap faanong. ⁵⁰ Singsaxai xa

rauxin aza wat baaptaaizang nanga gana wizik lamaskana iwana vazaakang adi maazikang, ma a maskaagu xa maravan pana xa ruaas kana vaanong. ⁵¹ Malasing faa, naagu naxaam adu ga wat kuna lizang a luaai la pira angkari? Kawit. Ga vazei nim, ga wat kuna aubina ila pira angkari dina iziar vatawagalaai. ⁵² Taning ma xa uzaa, aubina xa watmit lamaskana a vaal dina izi vatawagalaai ziaana naandi zaksaxai, urul dina purua wana urua, ma urua dina purua wana urul. ⁵³ Maamaa xana purua wana naatna ma naatna xana purua wana damana, ma naanaa xana purua wana natifna, ma natifna xana purua wana dina, ma naanaa xana purua wana ninana ma ninana xana purua wana naanaa.”

A Rataamaai Vaakilanang Pana Amun Taan
(Mt 16:2-3)

⁵⁴ Iesu xa vazei adi mala aubina naako, “Araan naagu raamin a bara xa ramaraat la non a iaas kai si wana, fazaas mase naagu piaat malasing kari, ‘Kana uzan,’ ma xa uzan. ⁵⁵ Ma tamon a maaliu ila saaut ka taaif, naagu piaat malasing kari, ‘A bina xana lagaf,’ ma a bina xa lagaf. ⁵⁶ Nim aubina xawit naagut falos a dorang sinim! Naagu rexaas pana raamin fakilaanang amun saan ila pira angkari ma ila bara. Malasing faa xawit nat faraxas naaguna raamin fakilaan amun taan angkari taning?”

Naaguna Vaamada Varaxai Wana Amun Purua Zinim
(Mt 5:25-26)

⁵⁷ Iesu xa piaat kaarik naako, “Kunaze nim nanga xawit naagu klis aze razaan ka tak? ⁵⁸ Tamon axazak ka varur nua wana aikilizang, ma araan naagu zazangas iaa nanga xa waan sin a rapti xai kilis, gu gut kuna guna mada naan inaan la lan, ma mur laxo naaguna balas iaa la non iwana ikilizang. Taulaan naan kana urif nua xa waan sin a rapti xai kilis ma a rapti xai kilis kana lis nua la mit a buzul ma a buzul xana rasin nua la vaal a vaamaazikang.

⁵⁹ Ga vazei nua, guna iziar la vaal a vaa-maazikang ka ruaas gu vanong a maraana a wulwulang faakdul.”

13

Tamon Kawit Naagu Inaxam Taawuk Naaguna Milung

¹ La raan angkanaan azanon aubina ina di ra iziar inaan, di vazei Iesu wana azanon aubina in Gaalili, ina Paailat ka ra kling ubina dauran sina ma di zop famaata naandi araan di lis a talazang sin naandi xa waan sin Nakmai. Ma a daraaia naandi xa ravukaai laaxur wana a daraai amun kak talavaat ina di ra talazin sin Nakmai. ² Ma Iesu xa xis naandi naako, “Araan amun Gaalili angkanaan di maat malasing kanaan, malasing faa, naagu naxaam adu xa viaat adu amun matmalabuk taksaat sin naandi xa laaup pana zin naandi vaakdul azanon aubina in Gaalili? ³ Ga vazei nim, kawit mase! Sing saxai tamon naaguna wen inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sinim, nim faakdul zaait naaguna milung. ⁴ Malasing faa wana aubina in Siloam, naandi di zangaaf lu ma xa wizik tul ina di ra maat araan a vaal baraaf puzaa mase laaxur, xa zu waramin naandi? Malasing faa, naagu naxaam adu amun matmalabuk taksaat sin naandi xa laaup pana zin naandi vaakdul azanon aubina di iziar Jerusalem? ⁵ Ga vazei nim, kawit mase! Sing saxai tamon naaguna wen inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sinim, nim faakdul zaait naaguna milung.”

⁶ Naanaan Iesu xa vazei naandi wana a dorang lalaamangaai malasing kari, “Aza rapti xa ra vazuu a iaai a fik lamaskana auma waain sina, ma mur xa waan ma xa wa raamaai zaleng ta fnuaai iwana fik, sing saxai xawit na tangin tazaxai. ⁷ Malasing ma xa vazei a rapti xat katkatong auma naako, ‘A maariaas urul xari xa gai wat sazaleng a fnuaai iwana iaai angkari, sing saxai xawit gai tangin luk ta zaxai. Guna tok pizin! Kunaze xana vanong palau a vuaan ila pira angkari?’

⁸ Sing saxai a rapti xat katkatong auma xa xis naan naako, ‘Piran! Tuua xalaak kana irur wana a maariaas azaxai xaarik

ma gana xaaf faraxulin a pira la vuna ma gana rasin tazanon fuaan pana. ⁹ Tamon ka vuai la maariaas laaxur, xa daxa. Ma tamon kawit na vuai, naanaan guna tok pizin ka.”

Iesu Xa Vira A Ravin La Raan A Saabat

¹⁰ Aza raan a Saabat Iesu xat faraviraai lamaskana aza vaal a maainungang sin amun Judaa. ¹¹ Ma aza ravin inaan a zapalaau xa ragul naan pana a maariaas ka zangaaf lu ma xa wiziktul. A butuaana xa butufulung, ma xawit mase nat faraxas kana ruvaatak. ¹² Araan Iesu xa raamin naan, ka viring fawat naan paamua ma xa vazei naan naako, “Diravin, gu mamaraxas siaana a maravanang kanaan la winum.” ¹³ Ma Iesu xa rasin uru mitna wana naan ma fazaau mase a ravin ka ruvaatak ma xa wisfaru Nakmai.

¹⁴ A waamua ila vaal a maainungang kanaan ka mangat panaze Iesu xa ra vira a ravin la raan a Saabat. Ma xa piaat sin aubina naako, “Ka rauxin a raan ka wizik saaxa xuna vaamuzazang ma nim naaguna wat lamun taan angkanaan kuna dina vira nim, ma xawit la raan a Saabat.”

¹⁵ Ma a Piran ka xis naan naako, “Nim aubina xawit naagut falos a dorang sinim! Iaak la raan a Saabat, kawit saait tazaxai zinim kai akpaat pizin a bulumagau o a dongki zina la vaal a bulumagau ma xana valos naan kuna xana imin, aan? ¹⁶ Sing saxai a ravin angkari, aza natnaat sin Aabaraam, Saatan ka ra bulupis naan pana maariaas ka zangaaf lu ma xa wiziktul. Malasing faa, xawit na tak pana dina akpaat pizin naan siaana azaan angkanaan ka ra bulupis naan, la raan a Saabat?”

¹⁷ Araan ka piaat fanong malasing kanaan sin naandi, naandi ina di ra mangat paamua, di maangil. Ma amala aubina di nanam pana amun saan faakdul xa marmari daxa ina Iesu xa ra giu.

Uru Dorang Lalaamangaai Wana A Xalamona Maastat Ma A Is (Mt 13:31-32, Mk 4:30-32)

¹⁸ Iesu xa iaari zin naandi naako, “A bikabar zin Nakmai xa malasing aze? Gana vatfaraxazin a bikabar zin Nakmai wana aze rasaan? ¹⁹ Ka malasing a xalamona

maastat ina a rapti xa vazu lamaskana uma zina. Ka bok ma xa balas laba malasing a iaai, ma amun maani di wat ma di nu wana amun tangtangaana.”

²⁰ Ma Iesu xa iaari xaarik malasing kari, “Gana vatfaraxazin a bikabar zin Nakmai wana aze razaan?” ²¹ Ka malasing a is, a ravin ka zuruk ma xa plaas faraxin pana a lun flaaua laba xa ruaas ka ring faakdul mase.”

Dia Dina Albis Lamaskana A Mara Mumut

(Mt 7:13-14,21-23)

²² Araan Iesu xa zazangas puzaa xunikula Jerusalem, naan kat faraviraai lamun bina laba ma lamun bina ina naan kat sazangas pana. ²³ Ma axazak ka iaari zin Iesu naako, “Piran, malasing faa, Nakmai xana zaxot faulin be aubina xawit faras?”

Ma Iesu xa xis naandi naako, ²⁴ “Ga vazei nim, naaguna gut kuna albizang pana a mara mumut, panaze amala aubina dina lalaamangaai xuna albizang, singsaxai xawit nat faraxas dina albis. ²⁵ Araan damana vaal xana rur ma xana baraat kol a mara, nim naaguna irur lamanar naaguna pidik pana a mara ma naaguna viraai lapuk malasing kari, ‘Piran! Kaas a mara wana maam.’

Singsaxai naan kana xis nim malasing kari, ‘Ga wetexaazin nim, o nim inifaa.’

²⁶ Ma naaguna piaat sina malasing kari, ‘Maadi ra vavangan ma maadi ra imimin faraxai wana nua, ma gu ra irur lamun lan simaam ma gut faraviraai.’

²⁷ Singsaxai naan kana xis nim malasing kari, ‘Ga wetexaazin nim, o nim inifaa. Nim faakdul aubina raksaat, naagu waan siaagu!’

²⁸ Dina vut fatukbilok nim, ma araan naagu raamin Aabaraam, ma Aisaak, ma Jekop, ma amun profet faakdul lamaskana bikabar zin Nakmai, naaguna rataangis ma naagunat karaat alvana nim. ²⁹ Aubina dina ramaraat fataling amun bina ila non ina a iaas kai laak pana, ma amun bina ila non ina a iaas kai si wana, ma amun bina ila not, ma amun bina ila saaut ma dina wat iziar ma dina vangan pana a flangan lamaskana bikabar zin Nakmai.

³⁰ Faaratunaan mase, azanon aubina ina di waamua dina wat mur. Ma azanon aubina ina di wat mur dina waamua.”

Iesu Xa Maluf Jerusalem

(Mt 23:37-39)

³¹ La notaan angkanaan, azanon Faarasi di wat sin Iesu ma di vazei naan malasing kari, “Guna luaa a non angkari ma guna waan tawarak. Erot ka saxot adu xana zop famaata nua.”

³² Iesu xa xis naandi malasing kari, “Naagu vazei Erot a raktegit malasing kari, ‘Taning ma lamaf gana mof pizin amun sapalaau ma gana vira aubina di gias, ma wana varulang a raan gana vanong a vaamuzazang surugu.’ ³³ Singsaxai gana zazangas nanga taning, lamaf ma kabung urua zaait panaze xawit nat faraxas ta profet kana maat la bina rawarak, kawit. Dina zop famaata nanga naan Jerusalem.

³⁴ Amun Jerusalem, amun Jerusalem, naagu ra zop famaata amun profet ma naagu ra tukfamaata naandi ina Nakmai xa ra kling fawat naandi zinim. Faavaras ga ra saxot adu gana zaxot fatuin nim malasing naanaa uraa xat saxot fatu a kaana nalik sina xu lawaana bibina. Singsaxai xawit naagu saxot. ³⁵ Naagu langar! A bina zinim kana raksaat ma xana bingil. Ga vazei nim, naaguna wen taamin kaarik nia xa ruaas la raan naaguna piaat malasing kari, ‘Nakmai xa lis a daxaiang sina ina xa wat pana aizina a Piran.’” *(Saam 118:26)*

14

Iesu Xa Vira Aza Rapti A Wina Xa Vangat

¹ Aza raan a Saabat, Iesu xa wa vangan la vaal zin aza waamua zin amun Faarasi, ma aubina di raamin falagot naan kuna raaminang aze razaan naana giu. ² Ma xa rauxin a rapti xa gias, a wina xa vangat ma xa wat saait inaan lamarana Iesu. ³ Ma Iesu xa iaari zin amun Faarasi ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses malasing kari, “Malasing faa, xa tak pana Lus kuna viraiang aubina di gias la raan a Saabat o xawit?” ⁴ Singsaxai xawit di xis naan. Malasing ma Iesu xa rasin a

mitna wana a rapti ma xa vira naan, ma lamuraana xa kling pizin naan.

⁵ Ma Iesu xa iaari zin naandi naako, “Nis sinim, tamon naatna o a bulumagau zina xa zu lamaskana luka daanim la raan a Saabat, naana wen purif fazaus fawat laaxur?” ⁶ Ma xawit nat faraxas dina xis a dorang sina.

Dina Vamumut Dia Nanga Ma Dina Maluf Aubina Di Izi Gogof

⁷ Araan Iesu xa ra iziar nanga wana vanganang, ka raamin azanon topuran ina di wat, di saxot dina zuruk amun kin sizarang sin aubina di rauxin aiza laba. Ma xa dador lalaamangaai zin naandi malasing kari, ⁸ “Tamon axazak ka saaxat kuna waanang pana a flangan iwana vaa-maxuzang, tuaa gu zuruk akin sizarang paamua, taulaan axazak ka laaup pana nua xana wat saait lamuraam. ⁹ Ma a rapti ina xa maainung fawat numaa xana wat sunum ma xana vazei nua naako, ‘Tamaraat ma gu lis akin sizarang kari zin a rapti angkari.’ Ma guna maangil rak-saat mase ma guna wa iziar mase lamur. ¹⁰ Malasing ma tamon di saaxat, gu zuruk akin sizarang la mur xuna a rapti ina xa saaxat kana wat ma xana piaat sunum naako, ‘Paluaak, tamaraat ma gu wat iriat pana akin sizarang daxa.’ Malasing ma naan kana lis aiza laba zunum lamarana amun topuran ina di wat pana flangan. ¹¹ Avuna axazak kat falaup naan nanga, Nakmai xana vamumut naan, ma axazak kat famumut naan nanga, Nakmai xana valaup naan.”

¹² Naanaan Iesu xa piaat sin a Faarasi ina xa zaxot naan kula flangan naako, “Araan gu nimnimanin a flangan, tuaa gu maainung amun paasaxo zunum ma amun daazum ma amun taaum ma aubina di raxumbaaxut lapaarum kuna watang. Avuna araan guna giu malasing kanaan, mur naandi xaarik dina saaxat ma dina xis faulin sunum. ¹³ Singsaxai araan gu nimnimanin a flangan, gu maainung fawat be aubina di izi gogof ma amun sipas ma naandi amun kaaka naandi xa raksaat ma amun marawif. ¹⁴ Naandi uwat aubina angkanaan, kawit nat faraxas dina xis

faulin nua. Singsaxai tamon guna giu malasing kanaan, Nakmai xana lis a daxai-ang sunum. Naan kana xis faulin sunum la raan aubina di tak dina ramaraat puli ziaana maatang.”

A Dorang Lalaamangaai Wana A Flangan Laba

(Mt 22:1-10)

¹⁵ Azaxai zin aubina ina xa vangan faraxai wana Iesu xa langarin a dorang kanaan, ma xa piaat naako, “Naandi ina dina vangan pana flangan lamaskana bik-abar zin Nakmai dina zuruk a daxaiang.”

¹⁶ Ma Iesu xa dador lalaamangaai zina naako, “Aza rapti xa saxot kana giu adi flangan laba, ma xa maainung amala aubina dina wat. ¹⁷ Ma wana raan iwana flangan, ka kling a iaana kilaiang sina xuna vazeiang naandi ina naa ra maainung naako, ‘Naagu wat, panaze amun saan faakdul xa nimniman faanong.’

¹⁸ Singsaxai naandi vaakdul di piaat dina wen balas, ma di lis amun dorang ka rawarak. Azaxai naako, ‘Ga samura wulwul be a vang pira, ma gana waan kalaak gana wa raamin. Ga maainung nua guna luaa psin nia.’ ¹⁹ Ma axazak naako, ‘Ga samura wul be amun bulumagau xa zangaafu, ma gana waan kalaak gana wa lalaamangaain naandi wana vaa-muzazang. Ga maainung nua guna luaa psin nia.’ ²⁰ Ma aza xazak kaarik ka piaat malasing kari, ‘Ga samura maxus be, malasing ma xawit nat faraxas gana wat.’

²¹ A iaana kilaiang ka uli ma xa vazei a mono zina wana amun dorang faakdul angkanaan. A mono zina xa mangat ma xa vazei a iaana kilaiang sina naako, ‘Gu waan fazaus lamun lan laba ma amun lan mumut lamaskana amun bina laba, ma gu zaxot fawat aubina di izi gogof ma aubina amun kaaka naandi xa raksaat ma amun marawif ma amun sipas.’

²² Naanaan a iaana kilaiang ka piaat naako, ‘Piran, ga giu vanong amun saan gu kling nia wana, singsaxai xa rauxin nanga a marapalau lamaskana vaal.’

²³ Ma a mono xa piaat sin a iaan a kilaiang sina naako, ‘Gu waan lamun lan

lamanar wana bina laba ma lamun lan mumut lapaara amun uma ma gu zaxot fawat aubina xuna dina albis lamaskana vaal zurugu xuna xana bas. ²⁴ Ga vazei nim, kawit taxazak sin naandi ina ga ra tabung maainung fawat naandi dina namnaam ta vang fanganang iwana a flangan surugu.”

A Dorang Lalaamangaai Wana Axazak Ka Saxot Kana Los Iesu
(Mt 10:37-38)

²⁵ Adi mala aubina di waan faraxai wana Iesu, ma xa rutaawuk ka waan sin naandi ma xa piaat naako, ²⁶ “Tamon axazak ka saxot kana los nia, ma xana wen maska raksaat pana damana ma dina ma taak sina ma a funalik sina ma amun daasna ma amun fafina ma a roroiang sina zaait, naan kawit nat faraxas kana balas a rapti varaviraai zurugu.* ²⁷ Ma axazak ina xawit na vazaak a robuxul zina ma xa los nia, xawit nat faraxas kana balas a rapti varaviraai zurugu.

²⁸ Tamon axazak sinim ka saxot kana giu a vaal ina xa uzaa mase laaxur, xana daxa tamon naan kana iziar ma xana inaxam daxa xalaak ma xana vakot a maraana amun saan kuna giuang a vaal angkanaan, tamon kat faraxas naan kana vanong a vaal o xawit. ²⁹ Tamon kawit naa giu malasing kanaan ma naan kana rasin be a vaanga vaat laba waanaburut kuna vaziaarang a vaal ma mur xana wen fanong a vaal vaakdul, aubina dina raamin ma dina vis naan. ³⁰ Dina piaat malasing kari, ‘A rapti angkanaan ka vaziaar be akin siarang iwana vaal singsaxai xawit nat faraxas naana vanong.’

³¹ O tamon aza xalxaal xa rauxin ubina dauran ka taausan ka zangaafllu ma xa saxot kana waan pana dauran pana aza xalxaal ina xa rauxin ubina dauran ka taausan ka zangaafllu vaarua, xana daxa tamon naan kana iziar ma xana inaxam daxa xalaak, tamon kana wa varop o xawit. ³² Tamon kawit, naan kana kling azanon paamua zina xuna dina wa dador varaxai wana aza xalxaal xuna rasinang a luaai lawalaua naandi aaran naan ka

iziar nanga lawalaua. ³³ Malasing be nim, tamon kawit nat faraxas naaguna luaa psin amun saan faakdul zinim, kawit nat faraxas naaguna balas ubina varaviraai zurugu.”

A Rasmexas Ina Xawit Na Daxa Wana Tazaan
(Mt 5:13, Mk 9:50)

³⁴ Iesu xa piaat kaarik naako, “A rasmexas azaan daxa, singsaxai tamon a maamis iwana xa malik, dina rasin faulin a maamis iwana malasing faa? ³⁵ Awat rasmexas angkanaan kawit na daxa wana dina rasin pana a pira xuna vawaalang amun fanganang kana bok ma xawit saait na daxa wana dina rasin faraxai wana a mingas sin amun kak talavaat kuna vabalozang a vuaan kuna pira. Dina zuruk be ma dina psin.

Axazak ka rauxin alngana, xa daxa xana langarin a dorang kari.”

15

A Dorang Lalaamangaai Wana Aza Sipsip Ka Malik
(Mt 18:10-14)

¹ Aza raan ubina iwana zurukang a taakis ma aubina di gigi amun matmalabuk taksaat, di waan sin Iesu xuna langarinang a dorang sina. ² Singsaxai amun Faarasi ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses dit murmuru, ma di piaat pana Iesu malasing kari, “A rapti angkari xai paasaxo varaxai wana aubina di gigi amun matmalabuk taksaat ma xa vavangan faraxai wana naandi.”

³ Naanaan Iesu xa vazei naandi wana aza dorang lalaamangaai malasing kari, ⁴ “Tamon azaxai zinim ka rauxin amun sipsip ka zangaafllu varazuaai, ma azaxai zin naandi xa malik. Malasing faa, naan kana wen paan fataling amun sipsip ka zangaafllu vaawizik faat ma xa wizik faat, la non angkanaan naandi dit favangan pana, ma naan kana wa zaleng azaxai angkanaan ka ruaas naana tangin?

⁵ Aaran naan ka tangin fanong a sipsip angkanaan, kana dokdok mase ma naana

14:26 Mt 10:37 * **14:26** Aknaaza dorang kanaan adu dia dina rasin Iesu xana iziar waamua wana roroiang sin dia. Aknaasna xawit adu dia dina maska raksaat pana naandi la vaal zin dia. **14:27** Mt 10:38, 16:24, Mk 8:34, Lk 9:23 **15:1** Lk 5:29-30

rasin la xalxalana, ⁶ ma xana waan la vaal zina. Ma naan kana viring fatu amun paasaxo zina ma amun paliaana varaxai ma xana vazei naandi naako, 'Dia dina dokdok faraxai! Ga tangin fanong a sipsip angkaina zurugu xa ra malik ma ga zaxot faulin fanong naan!' ⁷ Ga vazei nim, pana awat lan angbani a dokdokang laba xat balas ikula la lia araan axazak azaxai xa gigiu amun matmalabuk taksaat ka inaxam taawuk. A dokdokang kanaan ka laaup marazaat pana a dokdokang pana aubina di zangaafu vaawizik faat ma xa wizik faat ina di tak faanong ma xawit a vuvuna xuna dina inaxam taawuk."

A Dorang Lalaamangaai Wana A Kaakaai Azaxai Xa Malik

⁸ Ma Iesu xa pfaat kaarik naako, "Tamon a ravin ka rauxin a kaakaai xa zangaafu zina, ma xa vamalik azaxai. Malasing faa, naan kana vailaap a laam ma xana sor a maskana vaal, ma xana zaleng fatalamin mase xa ruaas naana tangin luk kaarik? ⁹ Araan naan ka tangin fanong, kana viring fatu amun paasaxo zina ma amun paliaana, ma xana vazei naandi malasing kari, 'Dia dina dokdok faraxai, wanaze a kaakaai azaxai zurugu xa malik ma ga tangin fanong ma ga zuruk faulin.'" ¹⁰ Ma Iesu xa pfaat naako, "Ga vazei nim, pana awat lan angbani a dokdokang kat balas lawalau amun aangelo zin Nakmai araan axazak azaxai xa gigiu amun matmalabuk taksaat ka inaxam taawuk."

A Dorang Lalaamangaai Wana Aza Nalik Ka Waan Fataling Damana

¹¹ Iesu xa pfaat kaarik naako, "Aza rapti xa rauxin a nalik urua. ¹² A zaxamur xa vazei maamaa zina malasing kari, 'Mamaa! Ga saxot guna wagaal amun saan faakdul zunum ina guna vatawaraxin labirua wana nimaa daazugu. Aze ramun saan adu aaxaku, gu lis pizin ka zurugu.' Malasing ma maamaa zin nandiaa xa vatawaraxin amun lulugaan sina labirua wana nandiaa. ¹³ Azanon taan lamur, a zaxamur xa zuruk fatuin amun lulugaan faakdul zina ma naa vaangurin sin aubina. Ka zuruk a kaakaai iwana ma xa waan laza non lawalau mase, ma xa vanong

pizin palau amun kaakaai zina wana awat taagulang kawit na tak.

¹⁴ Ma araan ka ra vanong fakdul a kaakaai zina, adi zong laba xa ra balas lamaskana a non laba vaakdul angkanaan ma xa izi gogof. ¹⁵ Ma naan ka waan ma xa wa saaleng faamuzazang kuna dina wul naan. Malasing ma xa wa balas a iaana kilaaiang sin aza rapti ila non laba angkanaan ma a rapti xa kling naan kana wa talas bari. ¹⁶ Ka raamin amun bari di vavangan, ma xa saxot mase adu xana sfaar a xuna wana a vanganang sin amun bari, singsaxai xawit taxazak na ralaas naan pana tazaan.

¹⁷ Naanaan ainaxamang daxe xa balas sina ma xa pfaat sina nanga naako, 'Ubina vaamuzazang sin maamaa zurugu di vavangan daxe ma dit maazur. Ma xa rauxin nanga amun kibaala vanganang ina naadit maazur vataling, singsaxai nia xari gana maat pana lagaaiang! ¹⁸ Gana ramaraat ma gana uli waan sin maamaa zurugu ma gana pfaat sina malasing kari, "Mamaa, nia ga ra giu vanong a matmalabuk taksaat lamarana Nakmai ma lamaraam saait. ¹⁹ Nia xawit a rapti daxe xaarik kuna xanat faraxas guna vakilaan nia naarum. Gu luaa be nia gana iziar malasing aza rapti vaamuzazang sunum.'" ²⁰ Naanaan ka ramaraat ma xa uli waan sin damana.

Singsaxai araan naan ka ra zazangas nanga lawalau vaamumut, damana xa raamin naan ma a maskana xa bas mase wana varamaaluvang pana naan. Naan ka valaau waan sin naatna ma xa rotfating naan ma xa ngus naan.

²¹ Ma naatna xa pfaat sina naako, 'Mamaa, nia ga ra giu a matmalabuk taksaat lamarana Nakmai ma lamaraam saait. Nia xawit a rapti daxe xaarik kuna xanat faraxas guna vakilaan nia a nalik sunum.'

²² Singsaxai damana xa pfaat sin amun iaana kilaaiang sina naako, 'Fazaau! Naagu waan ma naagu zuruk fawat a marapi baraaf angkaina zurugu ina xa marmari daxe, ma naagu vavalaak naan pana. Naagu rasin a ring la klusmitna, ma naagu vavalaak naan pana su la ru xaakna. ²³ Naagu zuruk fawat a naata bulumagau xa walak daxe ma naagu zop

famaat kuna dia vaakdul dina vangan pana flangan ma dina dokdok faraxai. ²⁴ Avuna a nalik angkari zurugu xa maat faanong singsaxai naari xa roro uli xaarik. Naan ka ra milung ma naari xa balas puli vaanong.’ Naanaan di varumara vanganang pana flangan lapuk la raan angkanaan ma di dokdok.

²⁵ Singsaxai a nalik tuaan sina xa ra iziar nanga la uma. Naan ka ramaraat ma xa zangas puat lapaara vaal zin damana, ma xa langarin a linga aubina di ratangan ma di ritiria. ²⁶ Ma xa viring luk aza iaana kilaaiang ma xa iaari zina wana aze razaan ka balas. ²⁷ Ma a iaana kilaaiang ka xis naan naako, ‘Daazum ka balas puli vaanong ma damaam ka zop famaata naata bulumagau xa walak daxa wanaze naatna xa uli daxa xaarik.’

²⁸ Ma a nalik tuaan ka mangat ma xa baai xana albis lamaskana vaal. Malasing ma damana xa tukbilak ma xa maainung falagot naan kuna albizang. ²⁹ Singsaxai naan ka piaata sin damana naako, ‘Langar! A maariaas ka varas ga rat faamuzas aaxanum malasing aza iaana kilaaiang palaau. Ma ga rat langar daxa zunum pana amun faamuzazang gui kling nia xuna giuang. Singsaxai xawit taza raan gu ra lis ta naata meme be zurugu xuna nia varaxai wana amun paasaxo zurugu maadina vangan ma maadina dokdok faraxai. ³⁰ Singsaxai a nalik angkanaan sunum, ka ra vanong palau amun saan faakdul zunum pana furavin dit faangurin a winpina naandi xuna kaakaai. Ma araan ka ra balas, faabuza mase gu zop famaata naata bulumagau xa walak daxa aaxana.’

³¹ Ma damana xa xis naan naako, ‘Naarugu, nua gu iziar bulaai varaxai wana nia. Ma amun saan faakdul zurugu aaxanum. ³² Singsaxai dia dina vangan ma dina dokdok faraxai wanaze daazum ka ra maat faanong ma naari xa roro uli xaarik. Ka ra milung ma naari di tangin fanong naan.’”

16

Iesu Xa Viraai Amala Wana Kaakaai

¹ Iesu xa piaata sin ubina varaviraai zina naako, “Aza rapti raxumbaaxut ka rauxin a rapti vaamuzazang ina xa rat katkatong amun lulugaan sina. Ma di vakor a rapti vaamuzazang kanaan adu xai kawin palau amun saan sin a rapti raxumbaaxut. ² Naan ka viring a rapti vaamuzazang ma xa iaari zina naako, ‘Aze razaan kari ga ra langarin pana nua? Gu dador vaamaravas pana a vaamuzazang sunum, panaze xawit kaarik nat faraxas guna vaamuzas la vaal zurugu.’

³ Ma a rapti vaamuzas angkanaan ka piaata sina nanga naako, ‘Aze mase gana giu? A mono zurugu xana vanong nia wana a vaamuzazang surugu. Kawit ga rauxin a dikdikang kuna kavang, ma ga maangil zaait pana nungnungang. ⁴ Ga rexaas pana aze razaan gana giu xuna aubina dina rudaxain nia ma dina zaxot nia xu lamun faal zin naandi, araan a mono zurugu xa vanong nia wana vaamuzazang surugu.’

⁵ Malasing ma xa viring falbis azaxai zaxai zin aubina vaakdul ina di rauxin amun dinaau zin a mono zina. Ma xa iaari zin azaxai ina xa tabung paamua wat malasing kari, ‘Usfa dinaau zunum sin a mono zurugu?’

⁶ Ma naan ka piaata malasing kari, ‘Azangaafu varazuaai xa wizik tul amun gaalan* wel iwana olif.’

Ma a rapti vaamuzazang ka piaata naako, ‘Suruk a waambaar angkari ina di ra varaar a dinaau zunum pana ma siar vazaus ma gu varaar azangaafu varazuaai urulavaat amun gaalan wel.’

⁷ Ma naan ka iaari zin a varuaiang a rapti malasing kari, ‘Usfa dinaau zunum?’

Ma naan ka xis naan malasing kari, ‘Azangaafu varazuaai vaazangaafu a vaanga laxa laba xa bas pana wit.’

Ma naan ka piaata malasing kari, ‘Suruk a waambaar angkari ina di ra varaar a dinaau zunum pana ma fazaas be gu varaar azangaafu varazuaai xa wiziktul.’

⁸ A mono zina xa rexaas adu a rapti vaamuzazang sina xawit nat faaratunaan pana amun faamuzazang sina, singsaxai xa wisfaru naan pana a mazamang sina

* 16:6 A dorang kari in Grik baatos. Aknaasna xa malasing a gaalan ka wizik tul.

wanaze xa vagit a mono zina singsaxai xa vananam azanon aubina. Avuna aubina ila pira angkari, di rexaas daxa mase wana a wat matmalabuk sin naandi malasing a rapti angkanaan, ma xa laba nanga wana rexaazang sin aubina ila maravas.

⁹ Ga vazei nim, naaguna vabalos amun paasaxo aaxanim nanga lalozang amun lulugaan ila pira angkari. Ma araan amun lulugaan angkanaan kana vaanong, Nakmai xana zaxot nim ma xana rasin nim lamaskana amun faal daxa ina xai rur bulaai ma xawit nat faanong. ¹⁰ Axazak ina xat faaratunaan pana akaana zaan mumut, naan kat faaratunaan saait pana amun saan lapuk. Ma axazak ina xawit nat faaratunaan pana akaana zaan mumut, naan kawit saait nat faaratunaan pana amun saan lapuk. ¹¹ Tamon kawit naagut faaratunaan pana xatkatong fata-laminang amun lulugaan ila pira angkari, nis kana inaxam paazaai wana nim adu naagut faraxas naaguna xatkatong fata-lamin amun lulugaan faaratunaan inikula laaxur? ¹² Ma tamon kawit naagut faaratunaan pana amun saan sin axazak tawarak, nis kana lis tazaar aaxan nim nanga?

¹³ Kawit nat faraxas ta iaana kilaaiang kana vaamuzas sin a mono urua, xawit. Naan kana maska raksaat pana axazak ma xana sasaxot axazak. Ma xana vaaratunaan be wana azaxai ma xana wiaal axazak. Kawit nat faraxas naaguna iaana kilaaiang sin Nakmai varaxai wana kaakaai zaait.”

¹⁴ Amun Faarasi di langarin ma di plaas a iza naandi wana Iesu, wanaze naandi aubina di sasaxot famarazaat a kaakaai. ¹⁵ Ma Iesu xa piaat sin naandi naako, “Naagui waafatok nim lamarana aubina, singsaxai Nakmai xa rexaazin a maskana nim. Avuna amun saan ka laba marazaat lamarana aubina, xa mitikaai lamarana Nakmai.”

Amun Lus Sin Nakmai Xana Wen Malik

¹⁶ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Amun Lus sin Moses ma amun dorang sin amun profet ka ra wat dikdik ka ruaas la raan sin Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang. Lamuraana a raan angkanaan di ifazei wana a

Dorang Daxa wana a bikabar zin Nakmai, ma aubina vaakdul di igut kuna albizang lamaskana. ¹⁷ Ka lagaf pana a bara ma pira dina menawaai iaa, singsaxai xawit mase nat faraxas pana ta nan paaling mumut kana menawaai wana Lus sin Nakmai.

¹⁸ Tamon a rapti xa kip a maxuzang sin nandiaa ma xa maxus kaarik sin aza ravin tawarak, a rapti angkanaan ka giu a matmalabuk taksaat iwana milivinang a ravin tawarak. Ma a rapti ina xa maxus sin a ravin ina labana xa ra vataling naan, naan saait ka giu a matmalabuk taksaat iwana milivinang a ravin tawarak.”

A Rapti Raxumbaaxut Ma Laazarus

¹⁹ Iesu xa dador lalaamangaai xaarik naako, “Aza rapti raxumbaaxut kat maaus pana amun marapi a maraana naandi xa laaup marazaat ma aizi raagulang sina xa laaup marazaat. ²⁰ Ka rauxin aza rapti aizina xanaan Laazarus. Naan a rapti xat nungnung ma dit fазiaar rasin naan lamanar lamarana mara iwana vala zin a rapti raxumbaaxut. A winpina xa bas pana amun burus. ²¹ Naan kai saxot kana iaan a sina vanganang ina xai zu wana aiban favanganang sin a rapti raxumbaaxut angkanaan. Ma amun piu di uwat ma di damit amun burus la winpina.

²² Lamuraana azanon taan ka vaanong, Laazarus a rapti xa izi gogof ka maat. Ma amun aangelo di vazaak naan ma di rasin naan lapaara Aabaraam. Ma a rapti raxumbaaxut angkanaan saait ka maat, ma di xavin naan. ²³ Ka iziar lamaskana a bina zin aubina di maat. A winpina xa maazik marazaat mase, ma xa raamaai uzaa laaxur ma xa raamin Aabaraam lawalaa mase ma Laazarus saait lapaarana. ²⁴ Ma xa viraai waan sina naako, ‘Maamaa Aabaraam, maluf nia. Gu kling Laazarus kana rasin a klusmitna lamaskana daanim ma xana wat famindavut a xaramaagu wana. Ga xazanin adi maazikang laba mase, iriat lamaskana adi xaiaf laba.’

²⁵ Singsaxai Aabaraam ka piaat naako, ‘Naarugu, gu naxaam faulin araan gu izi roro nanga, gu ra rauxin atavur amun saan daxa. Singsaxai wana Laazarus, naan

ka ra rauxin atavur amun saan taksaat pana roroiang sina. Ma taning, Nakmai xa mada naan araan nua gu xazanin adi maazikang laba. ²⁶ Ma aza zaan saait, ka rauxin adi luk laba xa lulungaai la birua wana maam ma nim. Kawit nat faraxas taxazak kana kas buak kuninaan sinim, ma xawit nat faraxas taxazak inaan la non gu iziar wana xana kas buak kunitiat simaam.'

²⁷ Ma a rapti raxumbaaxut ka piaat naako, 'Maamaa, ga maainung nua, gu kling Laazarus kula vaal zin maamaa zurugu. ²⁸ Avuna ga rauxin amun daazugu xa watmit. Naan kana wa fanaau zin naandi xuna tuua naandi zaait dina wat iriat la non angkari iwana adi maazikang laba.'

²⁹ Sing saxai Aabaraam ka xis naan naako, 'Ka rauxin amun Lus sin Moses ma amun dorang sin amun profet ka iziar vaanong faraxai wana naandi. Kana daxa tamon dina langarin ma naadina valos.'

³⁰ Ma a rapti raxumbaaxut ka piaat naako, 'Kawit! Maamaa Aabaraam, sing saxai tamon taxazak ka ramaraat puli wana maatang ma xa balas sin naandi, naan laxo dina inaxam taawuk.'

³¹ Sing saxai Aabaraam ka xis faulin naan malasing kari, 'Tamon kawit di saxot dina langarin amun Lus sin Moses ma amun dorang sin amun profet, dina wen langar zaait sin taxazak, naapalaau tamon taxazak ka ramaraat puli ziaana maatang.'"

17

Tuaa Di Vaxalxaal Azanon Kuna Giuang Amun Matmalabuk Taksaat (Mt 18:6-7,21-22, Mk 9:42)

¹ Iesu xa piaat sin ubina varaviraai zina naako, "Amun saan kana wat faaratu naan ina xana vaxalxaal aubina xuna dina giu amun matmalabuk taksaat, sing saxai xana raksaat mase wana axazak angkanaan kana vabalos. ² Kana daxa dina pis adi vaat laba la vuruna ma dina psin naan la laman kuna xana xanak, taulaan kana vaxalxaal tazaxai zin a kaana funalik angkari wana zuiang lamaskana a matmalabuk taksaat.

³ Malasing ma naagu naknakaai daxa wana nim nanga.

Tamon daazum ka giu a matmalabuk taksaat, guna vadawaar naan. Ma tamon ka inaxam taawuk, guna naxaam pizin a matmalabuk taksaat sina. ⁴ Tamon ka giu a matmalabuk taksaat pana nua faa wizik urua lamaskana a raan azaxai ma faa wizik urua xa wat sunum ma xa piaat naako, 'Ga giu a matmalabuk taksaat pana nua, ma naari ga inaxam taawuk,' guna naxaam pizin a matmalabuk taksaat sina."

Ainaxam Paazaaiang

⁵ Malasing ma amun aaposal di piaat sin a Piran malasing kari, "Gu valaup ainaxam paazaaiang simaam!"

⁶ Ma naan ka piaat naako, "Tamon ainaxam paazaaiang sinim ka mumut malasing a xalamona maastat, kat faraxas naaguna vazei a iaai laba angkari di vakilaan maalberi malasing kari, 'Gu put luk nua ma gu vazuu nua nanga nana raas, ma xana langar zinim.'"

A Vaamuzazang Sin A Iaana Kilaaiang

⁷ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, "Tamon azaxai zinim ka rauxin a iaana kilaaiang sina xat faamuzas la uma o xat katkatong amun sipsip. Malasing faa araan naan ka uli wat pana vaamuzazang, guna vazei naan malasing kari, 'Laawus gu ziar iriat ma gu vangan'? Kawit. ⁸ Guna piaat sina malasing kari, 'Gu nimnimanin a vanganang surugu ma gu mamaaus pana amun marapi daxa ma guna zuruk fawat a vanganang surugu ma gana vangan ma gana imin. Naanaan laxo guna vangan ma guna imin.' ⁹ Malasing faa gu naxaam adu a mono zina xana wisfaadaxa zina wanaze xa langar ma xa giu aze razaan naa ra kling naan kuna giuang? Kawit. ¹⁰ Nim saait araan naagu giu vanong amun saan faakdul ina Nakmai xa ra vazei nim kuna giuang, naaguna piaat malasing kari, 'Dia amun iaana kilaaiang palaau, dia be di ra giu amun faamuzazang sin dia.'"

Iesu Xa Vira Ubina Xa Zangaafu Di Rauxin A Giaazang Tapak

¹¹ Iesu xa zazangas kun Jerusalem la rere in Samaaria ma Gaalili. ¹² Naan ka zou

lamaskana aza bina, inaan ma xa vasuin ubina xa zangaafu di rauxin a tapak. Di irur lawalau vaamumut, ¹³ ma di viraai laba malasing kari, “Iesu, Maimaai, maluf maam!”

¹⁴ Iesu xa raamin naandi, ma xa piaat sin naandi naako, “Naagu waan naagu wa vatangin nim sin amun pris.” Ma araan di zazangas paan, a winpina naandi xa ninis siaana tapak.

¹⁵ Azaxai zin naandi xa raamin a winpina xa ninis, ma xa uli wat ma xa viraai laba xa wisfaru Nakmai. ¹⁶ Ma xa psin fawizik naan paanaburut la pira la xaaka Iesu ma xa wisfaadaxa zin Iesu. A rapti angkanaan in Samaaria.

¹⁷ Iesu xa iaari zina naako, “Malasing faa, xawit nim naagu zangaafu a winpina nim ka ninis? A vaa uza wizik faat? ¹⁸ Kunaze xawit taxazak sin naandi na uli wat kuna wisfaruiang Nakmai? A ropuran angkari zingbe xa uli wat.” ¹⁹ Ma Iesu xa piaat sina naako, “Tamaraat ma gu waan, ainaxam paazaaiang sunum ka vira vatalamin nua.”

A Balazang Iwana Bikabar Zin Nakmai (Mt 24:23-28,37-41)

²⁰ Azanon Faarasi di iaari zin Iesu, wana aze ra raan a bikabar zin Nakmai xana balas ma xa xis naandi naako, “A bikabar zin Nakmai xawit nat faraxas naaguna raamin araan kana balas. ²¹ Ma aubina dina wen piaat, ‘Naari,’ o ‘Naambaxo,’ wanaze a bikabar zin Nakmai xa iziar lawalaua nim.”

²² Naanaan Iesu xa piaat sin ubina varaviraai zina naako, “A raan kana wat araan naaguna saxot mase adu naaguna raamin azaxai iwana amun taan sin Naata Rapti, singsaxai naaguna wen taamin. ²³ Aubina dina vazei nim malasing kari, ‘Naa ka taa,’ o ‘Naa kari!’ Tuua naagu valau lalos naandi. ²⁴ Avuna la raan Naata Rapti xa uli wat, aubina vaakdul dina raamin. Kana malasing a wilak ina xat pilwilak ma xat pilaak a bara itaa ma ipaa. ²⁵ Singsaxai paamua xalaak Naata

Rapti xana xazanin a maazikang laba, ma a watkul itaning kana bain naan.

²⁶ Amun taan sin Naata Rapti xana malasing amun taan sin Noaa. ²⁷ Aubina di vavangan ma di imimin ma dit maxus ka ruaas a raan Noaa xa albis lamaskana a sip sina. Naanaan a daavur xa uzan ma adi ulim ka wat ma xa vanong pizin naandi vaakdul.

²⁸ Ka malasing saait lamun taan sin Lot. Aubina di vavangan ma di imimin ma dit pulwul ma dit faangur ma dit faazu ma di gigi vaal. ²⁹ Singsaxai la raan angkanaan araan Lot ka waan fataling a bina Sodom, a xaiaf faraxai wana saalfa xa zu wat ikula la lia malasing a daavur ma xa vaif naandi vaakdul ma xa vanong pizin naandi.

³⁰ Kana malasing mase bani la raan Naata Rapti xana balas la maravas. ³¹ La raan angkanaan, tamon axazak ka iziar la waat a vaal zina, xana wen pizik paanaburut kuna zurukang amun saan sina lamaskana vaal. Malasing saait bani, tamon axazak ka iziar la uma, naan kana wen puli xula bina xuna zurukang tasaan. ³² Naaguna naxaam taak sin Lot! ³³ Tamon axazak ka saxot kana roting falagot a roroiang sina nanga, a roroiang sina xana milung, singsaxai tamon axazak ka vamiluaar a roroiang sina, xana roting falagot. ³⁴ Ga vazei nim, labung angkanaan axazak urua di itate iaa wana aiban azaxai, azaxai dina zaxot luk, ma axazak dina luaa. ³⁵⁻³⁶ A ravin urua dina maios iaa a wit, ma azaxai dina zaxot luk ma axazak dina luaa.”*

³⁷ Ubina varaviraai zina di iaari zina malasing kari, “Piran, amun saan angkanaan kana balas faa?”

Ma xa vazei naandi naako, “A non a maat ka imaal wana, amun kor dina varazuai inaan.”

18

A Dorang Lalaamangaai Wana Rak-siziar Ma A Rapti Xa Ikilis

¹ Iesu xa ra dador lalaamangaai zin ubina varaviraai zina xuna viraaiang

17:14 Liv 14:1-32 **17:26** Var 6:5-8 **17:27** Var 7:6-24 **17:28** Var 18:20-19:25 **17:31** Mt 24:17-18, Mk 13:15-16 **17:32** Var 19:26 **17:33** Mt 10:39, 16:25, Mk 8:35, Lk 9:24, Jn 12:25 * **17:35-36** Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: A rapti urua dina iziar iaa la uma, ma azaxai dina zaxot luk ma axazak dina luaa.

naandi wana maainungang bulaai ma dina wen malumbaai. ² Iesu xa piaat naako, “Laza bina xa rauxin aza rapti xa ikilis ma naan kawit nat marauring Nakmai ma xawit na varanop pana naan ma xawit na inaxam pana aubina. ³ La bina angkanaan ka rauxin saait aza raksiziar, labana xa maat faanong, ka wat bulaai zin a rapti angkanaan ma xat fazei naan naako, ‘Gu rasin a lus ka tak pana nia ma a purua zurugu wana a matmalabuk taksaat sina naa giu wana nia.’

⁴ Ka vaabung baraaf faanong ma xawit na langor naan, ma lamuraana xa inaxam malasing kari, ‘Naapalaau xawit gat marauring Nakmai ma xawit ga varanop pana naan ma xawit ga inaxam pana aubina, ⁵ a raksiziar angkanaan bulaai xat famosmos nia, iaak ka daxa gana varur nandiaa wana aikilizang kuna vamazikang axazak ina xa giu a matmalabuk taksaat. Taulaan kana vamazik nia wana wat bulaaiang.’”

⁶ A Piran Iesu xa piaat naako, “Naagu langarin a dorang sin a rapti ina xai kilis taksaat. ⁷ Ubina ma furavin Nakmai xa ra kalin naandi aaxana nanga, di rataangis kupkup bulaai waan sina lawaanaas ma labung. Malasing faa, iaak Nakmai xana zimbang pana vawaalang naandi wana amun maravanang sin naandi, aan? Kawit. ⁸ Ga vazei nim, naan kana vazaas mase wana vatokang naandi. Singsaxai a raan Naata Rapti xana wat, malasing faa, xana tangin nanga ubina ma furavin di inaxam paazaai wana naan iriat la pira angkari?”

A Dorang Lalaamangaai Wana a Faarasi Ma A Rapti Xai Suruk Taakis

⁹ Iesu xa piaat a dorang lalaamangaai angkari zin azanon aubina ina di inaxam paazaai wana naandi nanga adu naandi aubina di tak ma di wiaal uzanon. ¹⁰ Naan ka piaat naako, “Uru rapti di uzaa iaa la vaal xoxok ma di wa maainung iaa. Azaxai zin nandiaa a Faarasi, ma axazak a rapti xa zuzuruk a taakis. ¹¹ A Faarasi xa rur ma xa maainung pana naan nanga malasing kari, ‘Nakmai, ga piaat ka daxa zunum

panaze xawit ga malasing azanon aubina, amun finaau o aubina raksaat o aubina dit milivin ubina o furavin tawarak, ma nia zaait kawit ga malasing a rapti angkari xa zuzuruk a taakis. ¹² Gat falvaal a raan urua lamaskana a wik azaxai, ma gai lis a zaxai iwana a zangaafu zurugu wana amun saan faakdul gat fabalos ka waan sunum.’

¹³ Ma a rapti xa zuzuruk a taakis ka rur lawalaau vaamumut nanga ma xawit na raamaai uzaa laaxur la lia, wanaze xa maangil. Ka wit a bangbangana wana maskaluzang ma naako, ‘Nakmai, nia a rapti iwana gigiuang amun matmalabuk taksaat, maluf nia.’”

¹⁴ Iesu xa piaat nanga malasing kari, “Ga vazei nim, a rapti angkari ina xa zuzuruk a taakis araan ka uli xula vaal zina, naan ka tak mase lamarana Nakmai, ma axazak kawit. Avuna naan ina xat falaup naan, Nakmai xana vamumut naan, ma naan ina xat famumut naan, Nakmai xana valaup naan.”

Di Vaxadong A Funalik Mumut Siaana Iesu

(Mt 19:13-15, Mk 10:13-16)

¹⁵ Aubina di zaxot fawat akaana nalik mumut sin Iesu xuna xana rasin uru mitna laaxur wana naandi ma xana lis a daxaiang sin naandi. Araan ubina varaviraai zin Iesu di raamin, di vadawaar naandi.

¹⁶ Singsaxai Iesu xa viring fawat akaana nalik mumut, ma xa piaat malasing kari, “Naagu luaa a funalik dina wat surugu. Tuua naagu vaxadong naandi wanaze a bikabar zin Nakmai, zin naandi malasing kari. ¹⁷ Ga vazei varatunaan nim, tamon axazak kawit na rudaxain a bikabar zin Nakmai malasing a nan nalik, naan kawit nat faraxas kana albis lamaskana.”

A Waamua Xa Raxumbaaxut

(Mt 19:16-30, Mk 10:17-31)

¹⁸ Aza waamua xa iaari zin Iesu naako, “Maravas daxa, gana giu aze ra zaan kuna gana raumana a roro tapal?”

¹⁹ Ma Iesu xa xis naan naako, “Aze ra vu-vuna gu vakilaan nia adu ga daxa? Kawit ta xazak ka daxa, Nakmai zingbe xa daxa. ²⁰ Gu rexaazin amun Lus sin Moses: ‘Tuua gu milivin a ravin tawarak. Tuua gu zop

famaat axazak. Tuaa gu vinaau. Tuaa gu vaagit pana axazak. Guna varanop pana damaam ma dinaam.” (Zax 20:12, Lus 5:16-20)

²¹ A rapti xa xis naan naako, “Amun saan faakdul angkanaan gai giu araan ga nalik mumut nanga xa ruaas taning.”

²² Araan Iesu xa langarin, ka vazei naan naako, “Azaan azaxai nanga xawit gu giu. Guna waan ma guna vaangurin amun saan faakdul gu rauxin, ma amun kaakaai iwana guna ralaas aubina di izi gogof. Tamon guna giu malasing kanaan guna rauxin amun lulugaan daxa ikula la lia. Ma mur guna wat ma guna los nia.”

²³ Araan ka langarin a dorang kanaan ka maskalus mase wanaze naan ka raxumbaaxut. ²⁴ Iesu xa raamin naan ma xa piaat malasing kari, “Ka lagaf pana aubina di raxumbaaxut dina albis la bikabar zin Nakmai! ²⁵ Faaratunaan, ka lagaf pana kaamel xana albis lamaskana marana a nil iwana zaxazitang amun marapi, singsaxai xa lagaf nanga wana a rapti raxumbaaxut kana albis la bikabar zin Nakmai.”

²⁶ Aubina ina di langarin a dorang kanaan, di iaari malasing kari, “Tamon malasing kanaan, nis mase Nakmai xana zaxot faulin?”

²⁷ Ma Iesu xa xis naandi naako, “Amun saan ina aubina xawit dit faraxas dina giu, Nakmai xat faraxas kana giu.”

²⁸ Ma Pita xa vazei naan naako, “Taamin, maadi ra luaa psin fanong amun saan faakdul zimaam ma maadi los nua.”

²⁹ Naanaan Iesu xa vazei naandi naako, “Ga piaat faratunaan sinim, axazak ina xa inaxam pana a bikabar zin Nakmai, ma xa ra vataling a vaal zina o taak sina o amun daasna o amun fafina o damana ma dina o a funalik sina, ³⁰ araan ka iziar nanga wana a roroiang ila pira angkari, Nakmai xana ralaas naan pana amun saan angkanaan, singsaxai xana laaup marazaat mase wana ina naa tabung taxin paamua. Ma wana roroiang mur, naan kana rauxin a roro tapal.”

Iesu Xa Piaat Kaarik Adu Naan Kana Maat

(Mt 20:17-19, Mk 10:32-34)

³¹ Iesu xa zaxot parok a zangaafu ma urua ubina varaviraai zina ma xa vazei

naandi naako, “Naagu langar, naari di uzaa ikula Jerusalem ma amun saan faakdul ina amun profet di ra varaar wana Naata Rapti xana balas faaratunaan pana naan. ³² Amun Judaa dina lis naan la mita ubina xawit amun Judaa. Dina vis naan ma dina lingpuak lawaana ma dina kanis naan ³³ ma dina kmis naan pana wip ma dina zop famaata naan. Ma wana varulang a raan naan kana ramaraat puli ma xana roro.”

³⁴ Ubina varaviraai zina xawit di maravas pana amun saan angkanaan. Avuvuna dorang ka izi vunfun siaana naandi, ma xawit di rexaazin aze razaan Iesu xa rai dador wana.

Iesu Xa Vira A Marawif La Lan Kun Jeriko

(Mt 20:29-34, Mk 10:46-52)

³⁵ Iesu xa wat faasilik pana Jeriko, ma aza rapti xa marawif, ka iziar la rita lan ma xat nungnung aubina. ³⁶ Naan ka langarin a ling amala di zazangas bilas ma xa iaari naako, “Aze razaan ka balas?” ³⁷ Ma di vazei naan malasing kari, “Iesu in Naazaret ka zazangas bilas.”

³⁸ Ma xa viraai malasing kari, “Iesu, a Natnaat Sin Dewit, maluf nia!”

³⁹ Aubina di zangas paamua di vadawaar naan kana ziburung, singsaxai xa vut firaai laba laxo naako, “A Natnaat Sin Dewit, maluf nia!”

⁴⁰ Iesu xa rur ma xa vazei naandi dina zaxot fawat naan sina. Ma araan ka wat faasilik Iesu xa iaari zina naako, ⁴¹ “Aze gu saxot gana giu aaxanum?”

Ma xa xis naan naako, “Piran, ga saxot gana raamaai.”

⁴² Ma Iesu xa vazei naan naako, “Gu raamaai! Ainaxam paazaaiang sunum ka vira vanong nua.” ⁴³ Fazaaus mase naan ka raamaai, ma xa los Iesu ma xa wisfaru Nakmai. Ma aubina vaakdul ina di ra raamin azaan angkanaan, naandi zaait di wisfaru Nakmai.

19

Iesu Ma Saakius A Rapti Xa Zuzuruk A Taakis

¹ Iesu xa zou Jeriko xuna xana waan Jerusalem. ² Ma aza rapti aizina Saakius ka iziar inaan, naan a waamua zin ubina

di zuzuruk a taakis, ma naan saait a raxumbaaxut. ³ Naan ka saxot kana raamin Iesu singsaxai naan ka xalxaalif ma xawit nat faraxas kana raamin naan panaze adi mala marazaat. ⁴ Naan ka valaau waamua ma xa vani a iaai laba di vakilaan a sikamo xuna raaminang Iesu xa zangas la lan angkanaan.

⁵ Iesu xa wat la non angkanaan, ma xa raamaai uzaa laaxur wana iaai, ma xa piaat sina naako, "Saakius, kabal vazaaus. Taning gana iziar la vaal zunum." ⁶ Ka kabal vazaaus puat paanaburut ma xa zaxot Iesu xula vaal zina varaxai wana a dokdokang.

⁷ Araan aubina vaakdul di raamin, di murmuru malasing kari, "A rapti angkari xa ropuran la vaal zin a rapti xa gigi amun matmalabuk taksaat."

⁸ Saakius ka rur ma xa piaat sin a Piran naako, "Piran, gu langar, amun lulugaan faakdul zurugu gana wagaal labirua ma gana lis sin aubina di izi gogof. Ma tamon ga ra vagit fanong taxazak ma ga vinau tazaar sina, gana xis faaralavaarin."

⁹ Ma Iesu xa piaat sin Saakius naako, "Taning nanga a vaamuzazang iwana zaxot faulinang aubina xa balas la vaal angkari, wanaze Saakius saait aza natnaat sin Abaraam.* ¹⁰ Avuna Naata Rapti xa wat kuna zalengang naandi ina di ra milung ma xana zaxot faulin naandi."

A Dorang Lalaamangaai Wana Amun Iaana Kilaaiang Di Xatkatong A Kaakaai (Mt 25:14-30)

¹¹ Aubina di langarin ma di naxaam adu a raan iwana a bikabar zin Nakmai xana balas fazaas mase avuna Iesu xa iziar lapaara Jerusalem. Ka vazei naandi wana aza dorang lalaamangaai ¹² malasing kari, "Aza waamua xa nimmiman kuna waanang pana aza pira lawalaau xuna dina bur naan kana balas a xalxaal, ma mur xana uli wat kaarik la bina. ¹³ Paamua wana naan ka waan, ka viring luk a zangaafu amun iaana kilaaiang sina, ma xa lis a kaakaai azaxai zin naandi zaksaxai di vakilaan a mina* ma xa piaat naako,

'Naaguna vaamuzas laaxur wana xa ruaas gana uli wat.'

¹⁴ Singsaxai aubina ila pira angkanaan di maska raksaat pana naan ma di kling azanon ubina xuna zalengang naan ma di piaat malasing kari, 'Kawit maadi saxot a rapti angkari xana balas a xalxaal zimaam.'

¹⁵ Singsaxai di bur vanong naan ka xalxaal, ma xa uli wat la bina zina xaarik. Naanaan ka kilaai xun amun iaana kilaaiang ina xa ra lis a kaakaai zin naandi xuna xana rexaazin usfa naadi vabalos kuna valaupang a kaakaai angkanaan.

¹⁶ Ma a rapti waamua xa wat sina ma xa piaat naako, 'Piran, ga vaamuzas pana a kaakaai gu ra lis surugu ma ga zuruk a kaakaai xa zangaafu xaarik laaxur wana.'

¹⁷ Ma a mono zina xa piaat malasing kari, 'Ka daxa marazaat, nua mase a iaana kilaaiang daxa! Gana varur nua guna xatkatong amun bina laba xa zangaafu, wanaze ainaxamang sunum ka dikdik pana amun saan mumut.'

¹⁸ Ma a varuaiang ka wat sina ma xa piaat naako, 'Piran, a kaakaai gu lis surugu xa vabalos a kaakaai xa watmit kaarik laaxur wana.'

¹⁹ Ma a mono zina xa piaat naako, 'Nua guna xatkatong amun bina laba xa watmit.'

²⁰ Aza iaana kilaaiang ka wat ma xa piaat naako, 'Piran, a kaakaai zunum kari ina gu ra lis surugu. Ga flus pana waan marapi, ma ga rasin. ²¹ Avuna ga maraaut pana nua a rapti gu maradikdik. Gut suruk amun kaakaai ina xawit gu ra rasin la adi vaal a kaakaai, ma gui laaf amun fanganang nua xawit gu ra vazuu.'

²² A mono zina xa piaat naako, 'Nua a iaana kilaaiang taksaat. Gana klis nua wana amun dorang sunum. Nua gu piaat adu nia a rapti maradikdikang, ma gu piaat saait adu nia gat suruk amun kaakaai ina xawit ga ra rasin la adi vaal a kaakaai, ma gai laaf amun fanganang kawit ga ra vazuu. ²³ Kunaze xawit gu rasin a kaakaai zurugu la vaal a kaakaai xuna araan gana uli wat, gana zuruk

* **19:9** A dorang kari "a natnaat sin Abaraam," adu Saakius ainaxam paazaaiang sina xa malasing saait sin Abaraam. **19:10** Mt 18:11 * **19:13** A kaakaai mina azaxai xari a wulwulang iwana flan urul zin axazak kat faamuzas la tesin.

a kaakaai zurugu varaxai wana azanon kaakaai laaxur wana?

²⁴Ma xa vazei naandi angkanaan di irur inaan naako, 'Naagu zuruk a kaakaai ziaana ma naagu lis sin a rapti ina xa rauxin a kaakaai xa zangaafu.'

²⁵Ma di piaat sina malasing kari, 'Piran, naan ka rauxin fanong a kaakaai xa zangaafu.'

²⁶Ma xa xis naandi naako, 'Ga vazei nim, naandi ina di rauxin azaan, dina lis kaarik nanga zin naandi. Ma naandi ina xawit di rauxin tazaar, naapalaau aze ra nan saan naadi rauxin dina zuruk pizin saait siaana naandi. ²⁷Ma naari, naagu zaxot fawat amun purua zurugu ina xawit di saxot nia gana balas a xalxaal zin naandi, ma naagu zop famaati naandi iriat lamaraagu.'"

Iesu Xa Waan Jerusalem Malasing A Xalxaal

(Mt 21:1-9, Mk 11:1-11, Jn 12:12-15)

²⁸Araan Iesu xa vazei vanong naandi wana a dorang lalaamangaai angkanaan, ka zazangas paamua xunikula Jerusalem.

²⁹Naan ka balas puat lapaara uru bina Betafaage ma Betani la nan paatawut di vakilaan a Waatawut Olif. Ma xa kling urua zin ubina varaviraai zina varaxai wana dorang malasing kari, ³⁰"Naagu waan iaa la bina xa iziar waamua wana numaa, ma araan naagu albis iaa la bina angkanaan, naaguna raamin iaa a dongki vaaxur di pis tasin kawit nanga taxazak nat kawaas. Kiwaat luk iaa ma naagu zuruk fawat iaa iriat. ³¹Tamon taxazak kana iaari zunumaa adu xunaze naagu akpaat iaa a dongki, naagu piaati iaa malasing kari, 'A Piran ka saxot.'"

³²Uru rapti angkanaan ina Iesu xa kling paamuin nandiaa di waan iaa ma di raamin iaa amun saan ka balas faaratu-naan malasing naan ka ra vazei nandiaa wana. ³³Araan di akpaati iaa a dongki, ubina vuvuna dongki di iaari zin nandiaa malasing kari, "Kunaze naagu akpaati iaa a dongki vaaxur?"

³⁴Ma di xis iaa naandi malasing kari, "A Piran ka saxot."

³⁵Naadi wa lis iaa zin Iesu ma di akpaati pizin iaa amun marapi baraaf sin nandiaa,

ma di rasin pana dongki ma di vaziaar iaa Iesu laaxur wana. ³⁶Araan ka zazangas paan aubina di akpaati pizin amun marapi baraaf sin naandi ma di zawarin la lan.

³⁷Araan naan ka wat faasilik pana lan ka kabal wizik la Waatawut Olif, a dokdokang laba mase xa zuruk amala vaakdul aubina varaviraai zina ma di wisfarur Nakmai ma dit kupkup laba wanaze di ra raamin fanong amun faamuzazang ka banglala, ma di xupkup malasing kari,

³⁸"A daxaiang ka waan sin a xalxaal ina xa wat pana aizina a Piran!" *(Saam 118:26)*

"A luaai xa iziar la lia, ma a marmari daxaiang ka waan sin Nakmai ikula mase laaxur!"

³⁹Azanon Faarasi lawalaua mala aubina angkanaan di piaati sin Iesu malasing kari, "Maravas, fadawaar aubina varaviraai zunum."

⁴⁰Singsaxai Iesu xa xis naandi naako, "Ga vazei nim, tamon aubina angkanaan dina ziburung, amun faati dina xupkup pana wisfaaruiang."

Iesu Xa Rangis Jerusalem

⁴¹Iesu xa wat faasilik lapaara Jerusalem, ma naa raamin ma naa rangis saxot, ⁴²ma naako, "Ga saxot taning naaguna rexaazin aze ramun saan kana lis a luaai zinim! Singsaxai xawit nat faraxas naaguna raamin, kai zi vunfun. ⁴³Kana rauxin amun taan kana wat, araan amun purua zinim dina wat tur varaxulin a bina laba zinim, ma dina varur a vala xuna waakolang nim, ma dina varuxol a lan sinim iwana albizang ma tukbilakang, ma dina waakol nim lamun titit faakdul. ⁴⁴Dina albis lamaskana amun balavaat iwana bina laba zinim ma dina tuxin fawizik nim faraxai wana funalik sinim paanaburut ma naaguna maat. Ma dina wen luaa ta vaat kana itete laaxur wana axazak, avuna xawit naagu raamin fakilaan a raan ina Nakmai xa ra wat sinim."

Iesu Xa Albis Lamaskana A Rabaraau Ila Vaal Xoxok
(Mt 21:12-16, Mk 11:15-19)

⁴⁵ Iesu xa albis lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok, ma xa vut fatukbilak aubina dit faangur. ⁴⁶ Ma xa vazei naandi naako, “Di ra varaar vating lamaskana Baar Xoxok malasing kari, ‘Dina vakilaan a vaal zurugu a vaal iwana maainungang.’ Singsaxai naagu xul ma xa malasing ‘a vaal ina amun finaau di rataagul wana.’” (*Aais 56:7, Jer 7:11*)

⁴⁷ Amun taan faakdul Iesu xat firaa i aubina lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok. Amun pris laba ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses, ma amun paamua zin amun Judaa di zaleng a lan kuna zop famaatang naan. ⁴⁸ Singsaxai xawit di tangin ta lan kuna zop famaatang naan, panaze aubina vaakdul di saxot dina langarin a dorang faakdul zin Iesu.

20

Di Iaari Zin Iesu Adu Nis Ka Lis A Burburaaiiang Sina

(*Mt 21:23-27, Mk 11:27-33*)

¹ Aza raan Iesu xat faraviraai lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok, ma xat firaa i aubina wana Dorang Daxa. Ma amun pris laba ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses faraxai wana amun paamua zin aubina di wat sina. ² Di iaari zina malasing kari, “Gu vazei maam, gu zuruk a burburaaiiang faa naanaan gu gigiu amun saan angkanaan pana? Nis ka lis a burburaaiiang kanaan sunum?”

³ Ma Iesu xa xis naandi naako, “Ma nia zaait gana iaari zinim pana aza iaariiang. Naagu vazei nia, ⁴ a burburaaiiang sin Jon kuna baaptaaizang aubina xa wat faa, la lia o zin aubina ila pira angkari?”

⁵ Ma di dador lawalaua naandi nanga malasing kari, “Tamon di piaat ‘Ila lia,’ naan kana iaari, ‘Kunaze xawit naagu inaxam paazaai wana dorang sina?’” ⁶ Singsaxai tamon di piaat ‘Sin aubina,’ aubina vaakdul dina tuk dia wana amun faat panaze naandi di inaxam paazaai wana Jon adu naan a profet.”

⁷ Naanaan di xis be naan malasing kari, “Kawit maadi rexaas ka wat faa.”

⁸ Ma Iesu xa xis naandi naako, “Gana wen fazei zaait nim pana ga zuruk a burburaaiiang faa naari ga gigiu amun saan angkanaan pana.”

A Dorang Lalaamangaai Wana Aubina Di Vaamuzas La Uma Waain (*Mt 21:33-46, Mk 12:1-12*)

⁹ Iesu xa vazei xaarik aubina wana aza dorang lalaamangaai malasing kari, “Aza rapti xa vazu a uma waain ma naa rasin la mita zanon ubina xuna naandi dina vaamuzas pana ma dina xatkatong ma dina isuruk kaakaai wana.* Ma naan ka waan laza bina lawalaua ma xa wa raagul inaan faabung baraaf. ¹⁰ La raan iwana mozang amun fnuaai a waain, ka kling aza iaana kilaaiang sina xa waan sin ubina dit faamuzas la uma waain kuna dina lis tazanon fnuaai a waain aaxana. Singsaxai ubina dit faamuzas la uma waain di zop naan ma di kling fagof faulin naan. ¹¹ Ka kling kaarik aza iaana kilaaiang ka waan sin naandi ma di zop saait naan ma di vamangil naan ma di kling fagof faulin naan. ¹² Lamur xa kling a varulang a iaana kilaaiang. Di zop faraksaat naan ma di psin fatukbilok naan.

¹³ Ma damana a uma xa piaat naako, ‘Aze razaan gana giu? Gana kling naarugu ina ga sasaxot, iaak dina varanop pana naan.’

¹⁴ Singsaxai araan ubina dit faamuzas di raamin naan, di dador lawalaua naandi nanga malasing kari, ‘Naan ina xana xul damana xari xa wat. Naagu wat, dina zop famaatang naan kuna a uma waain angkari aaxan dia.’ ¹⁵ Di psin fatukbilok naan ku lamanar wana a uma ma di zop famaatang naan.”

Ma Iesu xa piaat kaarik sin aubina naako, “Damana a uma xana giu aze wana naandi? ¹⁶ Damana a uma xana wat ma xana zop famaatang ubina dit faamuzas la uma ma naana lis sin azanon ubina rawarak.”

Araan aubina di langarin, di piaat malasing kari, “Kawit mase!”

¹⁷ Ma Iesu xa raamin naandi ma xa piaat naako, “Aze ra aknaas a dorang kari lamaskana Baar Xoxok ina xa piaat naako,

19:47 Lk 21:37 **20:9** Aais 5:1 * **20:9** Naandi dina vaulin damana auma wana azanon kalamona waain malasing a wulwulang iwana auma.

'A vaat ina ubina iwana gigiuang a vaal di bain pizin, naan kanaan ka balas a varumaraiang a vaat iwana vaal.' (Saam 118:22)

¹⁸ Aubina vaakdul ina di zu laaxur wana a vaat angkanaan, dina raabuak mimiringit, ma axazak ina a vaat angkanaan kana zu laaxur wana naan, kana mem."

¹⁹ Amun maravas iwana amun Lus sin Moses ma amun pris laba di zaleng ta lan kuna dina zaraak fazaus Iesu avuna di rexaas adu Iesu xa piaat a dorang lalaamangaai angkanaan pana naandi be. Sing saxai di marauring aubina.

*A Iaariang Pana Taakis
(Mt 22:15-22, Mk 12:13-17)*

²⁰ Amun maravas iwana amun Lus sin Moses ma amun pris laba di rataamaai lalos Iesu. Ma di kling azanon ubina dina wat taamin burungin naan ma di babof mara be adu naandi ubina di tak. Dit simbong Iesu xana piaat ta dorang kawit na tak kuna dina rasin naan pana aikilizang sin a waamua zin a gaapman in Judia.

²¹ Ma di piaat malasing kari, "Maravas, maadi rexaas adu amun dorang sunum ma amun faraviraaiang sunum saait ka tak. Ma gui piaat a dorang azaxai zin aubina vaakdul, aubina di rauxin aiza laba ma aubina xawit ta iza. Gut firaai aubina wana a lan sin Nakmai lalozang a dorang faaratunaan. ²² Malasing faa, xa tak pana dia dina wul a taakis ka waan sin Siza o xawit?"

²³ Iesu xa rexaazin fanong a vaagitang sin naandi ma xa vazei naandi naako, ²⁴ "Naagu vatangin ta denaarias kaakaai azaxai zurugu. A waroka nis kari ma a fararang kari wana nis?"

Ma di xis naan malasing kari, "Zin Siza."

²⁵ Ma xa vazei naandi naako, "Aze razaan sin Siza, naagu lis sin Siza, ma aze razaan sin Nakmai, naagu lis sin Nakmai."

²⁶ Naandi xawit dit faraxas dina vaxabebeu Iesu inaan lamarana amala aubina. Di raknar wana a dorang naa xis naandi wana ma di ziburung.

*A Iaariang Pana A Ramaraat Puliang
Siaana Maatang
(Mt 22:23-33, Mk 12:18-27)*

²⁷ Amun Saadusi di ipiaat kawit ta rama-raat puliang lamuraana maatang, Azanon sin naandi di wat sin Iesu ma di iaari zina malasing kari, ²⁸ "Maravas, Moses ka ra varaar a lus aaxan dia malasing kari, 'Tamon ta rapti xana maat fataling taak sina, ma xawit di raxunalik iaa, daasna xana maxus sin a ravin angkanaan kuna xana raxunalik pana aizina daasna angkanaan ka maat faanong.' ²⁹ Ka rauxin amun fandaas ka wizik urua. A ruaan ka maat fataling taak sina ma xawit ta nalik sina. ³⁰ A varuaiang daasna xa maxus kaarik sin a ravin angkanaan ma xa maat fataling saait naan. ³¹ Naanaan a varulang daasna zaait ka maxus sin a ravin angkanaan, ma xa malasing bani wana amun fandaas faakdul xa wizik urua. Di maxus sina ma naandi vaakdul di maat, singsaxai a ravin kawit na raxunalik lawaana naandi. ³² Lamur a ravin saait ka maat. ³³ Lamur araan ubina di maat faanong dina rama-raat puli wana maatang, a ravin angkari zinis mase? Avuna naandi ubina di wizik urua di ra maxus sina."

³⁴ Iesu xa xis naandi naako, "Aubina ila-mun taan angkari dit maxus. ³⁵ Sing saxai aubina ina Nakmai xa rudaxain naandi adu dit faraxas dina ramaraat puli ziaana maatang ma dina roro wana roroiang mur, naandi dina wen maxus. ³⁶ Ma dina wen maat kaarik panaze di malasing ka amun aangelo. Naandi a funalik sin Nakmai wanaze naan ka varamaraat faulin naandi ziaana maatang. ³⁷ Araan a Baar Xoxok ka dador wana axaiaf pana a nan iaai, Moses saait ka ra vatangin adu aubina ina di ra maat faanong dina rama-raat puli ziaana maatang, avuna naan ka ra vakilaan a Piran adu naan, 'Nakmai zin Aabaraam, ma Nakmai zin Aaisaak, ma Nakmai zin Jekop.' (Zax 3:6)

³⁸ Nakmai xawit Nakmai zin amun maat. Kawit. Naan Nakmai zin aubina di roro wanaze lamarana naandi vaakdul di roro."

³⁹ Ma azanon maravas iwana amun Lus sin Moses di piaat malasing kari, "Maravas, a dorang sunum ka daxa." ⁴⁰ Ma aubina vaakdul di maraaut pana iaariang sin Iesu wana tazanon iaariang kaarik.

*A Mesaaia A Piraana Dewit
(Mt 22:41-46, Mk 12:35-37)*

⁴¹ Iesu xa piaat sin naandi naako, “Kunaze di piaat adu a Mesaaia a natnaat sin Dewit? ⁴² Avuna Dewit nanga xa piaat lamaskana a baar Saam lamaskana Baar Xoxok malasing kari,

‘A Piran Nakmai xa piaat sin a Piran surugu naako:

“Siar la mit sazaxa zurugu,

⁴³ xa ruaas gana rasin amun purua zunum dina balas akin faiavuzang uru xaakum.” *(Saam 110:1)*

⁴⁴ Dewit ka vakilaan a Mesaaia adu a Mesaaia a Piran sina. Tamon ka malasing kanaan, malasing faa a rapti angkanaan a natnaat sin Dewit?”

*Iesu Xa Fanaau Wana Amun Maravas Iwana Amun Lus Sin Moses
(Mt 23:1-36, Mk 12:38-40)*

⁴⁵ Araan aubina vaakdul angkanaan dit langarin nanga Iesu xai fazei, naan ka vazei ubina varaviraai zina naako, ⁴⁶ “Naagu naknakaai wana amun maravas iwana amun Lus sin Moses. Di saxot adu dinat falaak amun marapi baraaaf sin aubina di rauxin aiza laba ma dina zazingas farawuk. Ma di saxot adu aubina dina varanop pana naandi lamun non iwana balas fatuiang. Ma lamaskana amun faal a maainungang, di saxot amun kin siziarang sin ubina laba. Ma wana amun flangan, di saxot dina iziar lamun kin siziarang sin aubina di rauxin aiza laba. ⁴⁷ Dit fagit amun raksiziar ma dit paxaar amun saan faakdul zin naandi malasing ma di izi gogof. Ma dit maainung faabung baraaaf saait kuna aubina dina raamin naandi. Uwat ubina angkanaan dina zuruk a maravanang laba mase la raan aikilizang sin Nakmai.”

21

*A Raksiziar Xa Lis A Talazang Sin Nakmai
(Mk 12:41-44)*

¹ Iesu xa iziar lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok ma xa raamaai uzaa, ma xa raamin ubina raxumbaaxut di pizaai kaakaai lamaskana a bogis iwana rasinang a kaakaai la vaal xoxok. ² Ma xa raamin

saait aza raksiziar, ina xa izi gogof, ka psin be a kaakaai mumut urua. ³ Ma Iesu xa piaat naako, “Ga vazei varatunaan nim, a raksiziar angkanaan ina xa izi gogof ka psin a kaakaai laba wana naandi vaakdul ina di pizaai. ⁴ Naandi vaakdul di psin akbaala kaakaai zin naandi, ma xa rauxin nanga a kaakaai laba zin naandi xa iziar, singsaxai a raksiziar angkari lamaskana izi gogovang sina xa psin fakdul a kaakaai zina ina xat faraxas pana raagulang sina.”

*Amun Faakilanang Iwana Vaanongang Iwana A Raan
(Mt 24:1-25, Mk 13:1-23)*

⁵ Azanon ubina varaxai zin Iesu di dador wana vaal xoxok di ra vamamaus pana amun faat ka marmari daxe mase ma wana amun talazang aubina di ra lis sin Nakmai. Singsaxai Iesu xa piaat naako, ⁶ “Ga saxot gana vazei nim pana amun saan angkanaan naagu raamin. A raan kana wat ma xana wen taurin mase ta vaat kana imaal laaxur wana taza vaat, dina burut psin naandi vaakdul xu waanaburut.”

⁷ Ma naandi di iaari zin Iesu malasing kari, “Maravas, lasang amun saan angkanaan kana balas? Ma aze rawat faakilanang kana waamua xuna maadina rexaas adu amun saan angkanaan kana samura balas?”

⁸ Ma Iesu xa xis naandi naako, “Naagu naknakaai, aubina dina vagit nim singsaxai tuua naagu langar zin naandi. Amala dina balas pana aizinugu, dina piaat malasing kari, ‘Nia a Mesaaia,’ o ‘A raan ka vaasilik.’ Tuua naagu los naandi. ⁹ Araan naagu langarin ka rauxin a dauran ma aubina dit farop faraxai wana amun gaapman sin naandi, tuua naagu maraaut panaze amun saan angkanaan kana tabung balas kalaak, singsaxai a vaanongang iwana raan kana wen balas nanga.”

¹⁰ Ma Iesu xa vazei naandi naako, “Aza kaantri xana varop faraxai wana aza kaantri, ma aza bikabar xana varop faraxai wana aza bikabar. ¹¹ Ma xana rauxin a vaanga maraulia laba ma a zong ma amun giazang dikdik kana balas lamun non farawuk. Ma amun saan kana balas ma xana vamaraut faraksaat aubina ma

amun faanga vaakilanang laba la bara xana balas.”

*Atavur Amun Maazikang Kana Balas
(Mt 10:16-22, Mk 13:9-13)*

¹² Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Singsaxai paamua wana amun saan faakdul angkanaan kana balas, dina zaraak nim ma dina vamazik nim ma dina urif nim ku lamun faal a maainungang sin amun Judaa xuna naaguna rur wana aikilizang, ma dina rasin nim lamun faala vaamaazikang. Dina varur nim lamarana amun kalxaal ma lamarana amun paamua laba. Amun saan faakdul angkanaan kana balas panaze naagui los nia. ¹³ A raan angkanaan, a raan daxa xuna naaguna pitfiaat nia zin naandi. ¹⁴ Paamua xalaak, naaguna inaxam daxa ma tuua naagu inaxam farvaras pana aze ra dorang naaguna dador xol nim pana. ¹⁵ Avuna nia nanga gana rasin a dorang la nguza nim, ma gana lis a mazamang sinim kuna xanawit tazaxai zin amun purua vaakdul zinim kana plaas amun dorang sinim ma xanawit tazaxai xana vatangin adu amun dorang sinim kawit na tak. ¹⁶ Amun damana nim ma amun dina nim ma amun daaza nim ma amun taaua nim ma amun paasaxo zinim dina ngutlis nim sin amun purua, ma dina zop famaata azanon sinim. ¹⁷ Ma aubina vaakdul dina maska raksaat pana nim avuna wana aizinugu. ¹⁸ Singsaxai xawit ta vur azaxai ila waata nim kana malik. ¹⁹ Naaguna irur dikdik. Ma Nakmai xana lis a roro tapal zinim.”

*Iesu Xa Dador Wana Jerusalem Kana Vaanong
(Mt 24:15-21, Mk 13:14-19)*

²⁰ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Araan naagu raamin amala ubina dauran di rur varaxulin Jerusalem, naagu rexaas adu faasilik ka dina vanong pizin Jerusalem. ²¹ Ma nis naandi di iziar la pira Judia, dina valaau xula amun paatawut. Ma naandi di iziar Jerusalem, dina tukbilak ma dina waan tawarak. Ma naandi di iziar lamanar wana bina laba tuua dina albis lamaskana. ²² Avuna a raan angkanaan, a raan

iwana aikilizang ma vaamaazikang kuna waambazovang amun dorang faakdul di ra varaar vating lamaskana Baar Xoxok. ²³ Lamun taan angkanaan kana raksaat mase zin a furavin buxut ma zin naandi zaait dit faazus. Adi maravanang kana balas la pira angkari, ma a boromaazikang sin Nakmai xana wat pana amun Judaa. ²⁴ Azanon aubina dina zop famaata amun Judaa wana baainaat, ma azanon dina zaxir naandi ma dina zaxot naandi xula amun faal a vaamaazikang lamun non sin amun lemlem aubina vaakdul la pira angkari. Ma aubina xawit amun Judaa dina waramin Jerusalem ka ruaas amun taan angkanaan Nakmai xana waambazof ainaxamang sina wana naandi.”

*A Balazang Sin Naata Rapti
(Mt 24:29-31, Mk 13:24-27)*

²⁵ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Amun vaakilanang kana balas pana iaas ma a flan ma amun patpada. Ma iriat la pira angkari amun lemlem aubina dina maraaut ma ainaxamang sin naandi xana baabaa wana raaminang ma langarinang a vaanga rof laba xa ratambur nana raas. ²⁶ Aubina dina zumaata pana maraautang avuna dina naxaam amun saan kana balas la pira angkari. Avuna amun saan dikdik ila bara dina valvaaliang. ²⁷ Ma la notaan angkanaan mase dina raamin Naata Rapti xana wat lamaskana a vang bara varaxai wana dikdikang ma adi maravaasna. ²⁸ Araan amun saan angkanaan di varumara balazang, naagu rur ma naagu raxut fauzaa a waata nim laaxur ma tuua naagu maraaut, avuna a raan Nakmai xana wul vaxarom nim, ka wat faasilik faanong.”

*A Dorang Lalaamangaai Wana A Iaa A Fik
(Mt 24:32-35, Mk 13:28-31)*

²⁹ Ma Iesu xa dador lalaamangaai zin naandi malasing kari, “Naagu raamin a iaa a fik ma amun iaa vaakdul. ³⁰ Araan naagu raamin di rasin afkus, naagu rexaas adu amun flan iwana iaas ka vaasilik. ³¹ Ka malasing saait bani araana naagu raamin amun saan angkanaan ga ra vazei nim

pana xana balas, naagu rexaas adu a raan sin bikabar zin Nakmai xa wat faasilik faanong.

³² Ga vazei varatunaan nim, a watkul angkari xana roro nanga araan amun saan angkanaan kana balas. ³³ A bara ma a pira angkari dina vaanong iaa, singsaxai a dorang surugu xana wen faanong mase.”

Naagunat Naknakaai

³⁴ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Singsaxai naagu naknakaai daxa wana nim nanga, taulaan a maskana nim kana bas pana bumaatang pana daanim dikdik ma matmalabuk taksaat ma amun inaxam farvarazang iwana roroiang ila pira angkari. Taulaan naaguna raknarin a raan angkanaan kana balas sinim malasing axaak talavaat ka zu lamaskana flung. ³⁵ Avuna a raan angkanaan kana balas sin aubina vaakdul di raagul la pira angkari. ³⁶ Malasing ma bulaai naagunat naknakaai. Naagunat maainung lamun taan faakdul zin Nakmai xuna xana lis a dikdikang sinim ma xanat faraxas naaguna valiu amun saan angkanaan kana samura balas ma naaguna maainung saait kuna xanat faraxas nim naaguna rur lamarana Naata Rapti.”

³⁷ Ma lamun taan saksaxai Iesu xat firai aubina lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok ma lamun labung naan kai waan ma xa iziar la waatawut di yakilaan a Waatawut Olif. ³⁸ Paanaraan gufguf lamun taan saksaxai aubina vaakdul di wat sina la rabaraau ila vaal xoxok ma dit langarin naan.

22

Judaas Ka Rudaxa Xana Ngutlis Iesu Zin Amun Purua

(Mt 26:1-5, Mk 14:1-2)

¹ A Raan Laba Iwana A Raraba Xawit A Is, ina dit fakilaan pana A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang ka wat faasilik. ² Ma amun pris laba ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses, di zaleng ta lan kuna zop famaatang Iesu ma aubina dina wetexaas, avuna di maraaut pana aubina. ³ Naanaan Saatan ka sfaar Judaas,

21:37 Lk 19:47 **22:1** Zax 12:1-27

ina aza izina xanaan Iskaariot. Naan aza-xai zin a zangaafu ma urua ubina varaviraai. ⁴ Naan ka waan sin amun pris laba ma amun paamua zin amun tuxaaul ila vaal xoxok ma di dador varaxai xuna naan kana mitai ngutlis Iesu zin naandi. ⁵ Naandi di ra dokdok ma di rudaxa adu dina wul naan pana kaakaai. ⁶ Naan ka rudaxa ma xa rataamaai wana ta raan daxa ina xawit ta mala aubina di iziar xuna xana ngutlis Iesu zin naandi.

Pita Ma Jon Di Nimnimanin Iaa A Vanganang Iwana Zangas Fasaalang *(Mt 26:17-25, Mk 14:12-21)*

⁷ A Raan Laba Iwana A Raraba Xawit A Is ka balas, ma bulaai la raan angkanaan di zopsop famaata amun sipsip faaxur xuna vanganang pana A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang. ⁸ Ma Iesu xa kling Pita ma Jon ma xa vazei nandiaa naako, “Gu waan iaa ma gu nimnimanin iaa a vanganang sin dia xuna vanganang pana A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang.”

⁹ Ma di iaari iaa zina malasing kari, “Gu saxot maadina nimnimanin iaa vaa?”

¹⁰ Ma Iesu xa xis nandiaa naako, “Araan gu albis iaa Jerusalem, guna vasuin iaa aza rapti xat fazaak a daanim lamaskana win laba. Naaguna los iaa naan kula vaal ina naana albis lamaskana. ¹¹ Ma naaguna iaari iaa zin damana vaal malasing kari, ‘A Maravas ka iaari adu a rumaaf sin amun topuran faa, xuna nia varaxai wana ubina varaviraai zurugu maadina iaan fakilaan A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang?’ ¹² Ma naan kana vatangin a rumaaf lapuk la vaal laaxur, ina di ra nimnimanin tasin fanong kuna vanganang, ma naaguna nimnimanin iaa a vanganang inaan.”

¹³ Naanaan di waan iaa ma di wa tangin iaa amun saan faakdul malasing be Iesu xa ra vazei nandiaa wana. Ma di nimnimanin iaa a vanganang kuna iaan fakilaanang A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang.

A Vanongang A Vanganang Faraxai Wana Iesu

(Mt 26:26-30, Mk 14:22-25, 1Kor 11:23-25)

¹⁴ A raan iwana vanganang ka balas ka, ma Iesu varaxai wana amun aaposal zina

di iziar la iban favanganang. ¹⁵ Ma Iesu xa piaat sin naandi malasing kari, “Ga ra sasaxot famarazaat mase adu dia varaxai dina iaan a vanganang iwana A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang, paamua wana gana vazaak a maazikang. ¹⁶ Avuna ga vazei nim, gana wen fangan kaarik pana a vanganang kanaan ka ruaas a vuvuna vanganang kanaan kana balas faaratunaan la bikabar zin Nakmai.”

¹⁷ Naanaan Iesu xa zuruk a win imiminang, a waain lamaskana, ma xa wisfaadaxa wana ma xa vazei naandi naako, “Naagu zuruk a win imimin angkari ma naagu imin ma naagu vatawaraxin lawalaua nim. ¹⁸ Avuna ga vazei nim adu gana wen imin kaarik a waain ka ruaas la raan a bikabar zin Nakmai xana balas.”

¹⁹ Ma xa zuruk a raraba, ma naa wisfaadaxa wana ma naa biaak ma xa ralaas naandi wana. Ma xa piaat naako, “Naari a winugu, ga lis kuna vawaalang nim. Naaguna gigiu malasing kari xuna naagunat naxaam faulin nia.”

²⁰ Pana a lan angbani zaait lamuraana vanganang, ka ra zuruk a win imiminang ma xa piaat naako, “A waain angkari lamaskana a win imiminang, naan a rudaxaiang faaxur ga giu wana a daraaigu ina xana zaal zaxot nim. ²¹ Singsaxai naagu langar, a mita xazak ina xana ngutlis nia zin amun purua xai ziar varaxai wana zurugu la iban favanganang. ²² Naata Rapti xana maat malasing Nakmai xa ra nol rasin, singsaxai xana raksaat mase zin axazak angkanaan ina xana ngutlis naan sin amun purua.” ²³ Ma di iaari varawuk lawalaua naandi zaksaxai adu nis mase axazak sin naandi xana giu malasing kanaan.

Nis Mase Xa Laaup

(Mt 20:25-28, Mk 10:42-45)

²⁴ Naanaan di varamakalaai lawalaua naandi nanga wana nis mase zin naandi dina vakilaan naan adu xa laaup. ²⁵ Singsaxai Iesu xa piaat sin naandi malasing kari, “Amun kalxaal zin aubina xawit amun Judaa, di rauxin a burburaiiang laba laaxur wana naandi ma dit falaup

naandi nanga. Ma naandi ina di rauxin a burburaiiang laaxur wana aubina naandi dit fakilaan naandi nanga malasing kari, ‘Aubina faawalang.’ ²⁶ Singsaxai tuaa naagu malasing kanaan. Naan ina xa laaup mase lawalaua nim, kana malasing a nalik mumut mase, ma a waamua ina xa ratasin a lus pana aubina xana balas malasing a iaana kilaiiang. ²⁷ Avuna nis ka laaup, naan ina xa iziar wana aiban favanganang kuna vanganang o naan ina xai talas? Iaak naan ina xai iziar wana iban favanganang, aan? Singsaxai nia ga iziar lawalaua nim malasing axazak kai talas. ²⁸ Nim naagu ra irur varaxai wana nia lamaskana amun maravanang surugu lamun taan amun maravanang ka ra tangin nia. ²⁹ Ma gana lis a burburaiiang la mita nim kuna naaguna rasin a lus laaxur wana aubina lamaskana bikabar malasing be Maagu xa ra lis surugu, ³⁰ xuna naaguna vangan ma naaguna imin pana iban favanganang surugu lamaskana bikabar zurugu. Ma naaguna iziar wana amun kin izi xalxaalang ma naaguna klis amun patbung ka zangaafllu ma urua in Israael.”

Iesu Xa Piaat Paamuain Adu Pita Xana Wispuxin Naan

(Mt 26:31-35, Mk 14:27-31, Jn 13:31-38)

³¹ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Saaimon, Saaimon, langar. Saatan ka ra iaari adu xana lalaamangaain ainaxam paazaaiiang sinim malasing axazak kat fagiraas a xalamona wit siaana a wakpaakna. ³² Singsaxai Saaimon, ga maainung faanong ku nua xuna ainaxam paazaaiiang sunum kana wen su. Araan gu inaxam taawuk faanong, guna vadikdik amun daazum.”

³³ Singsaxai Pita xa vazei naan naako, “Piran, ga nimniman kuna waanang faraxai wana nua la vaal a vaamaazikang ma xuna maatang.”

³⁴ Ma Iesu xa xis naan naako, “Pita, ga vazei nua, waamua wana a uraa xana kaakaluk, guna wispuk faarul adu gu wextezaazin nia.”

³⁵ Naanaan Iesu xa iaari zin ubina varaviraai zina naako, “Araan ga ra kling nim ma xawit naagu zuruk ta lun baaxut o ta laxa o ta su, malasing faa, naagu gof nanga wana tazaar?”

Ma di xis naan malasing kari, “Kawit.”

³⁶ Ma Iesu xa vazei naandi naako, “Singsaxai taning nis ka rauxin a lun baaxut, luua naan kana zuruk, ma malasing saait pana a laxa. Ma nis kawit na rauxin a baainaat, luua naan kana vaangurin a marapi baraaf sina ma xana wul tazaxai. ³⁷ Di ra varaar vating lamaskana a Baar Xoxok malasing kari, ‘Di ra vakot falbis naan faraxai wana aubina raksaat.’ (Aais 53:12)

Ma ga vazei nim adu azaan angkanaan, kana balas faaratunaan pana nia. Aiang, aze ramun saan a Baar Xoxok ka piaat pana nia xana samura balas faaratunaan.”

³⁸ Ma ubina varaviraai di piaat malasing kari, “Piran, taamin. A baainaat urua xari.”

Ma Iesu xa xis naandi naako, “Kat faraxas.”

Iesu Xa Maainung La Waatawut Olif
(Mt 26:36-46, Mk 14:32-42)

³⁹ Iesu xa waan fataling a bina laba ma xa waan ikula la Waatawut Olif, malasing naa gigi bulin. Ma ubina varaviraai zina di los naan. ⁴⁰ Araan di balas la non angkanaan, ka vazei naandi naako, “Naagu maainung kuna naaguna wen su tamon a vaaxabebeuang kana balas sinim.” ⁴¹ Naan ka waan lawalaa vaamumut siaana naandi, wana awat marapalau ina xat faraxas guna psin a vaat, ma xa wa zibukaak, ma xa maainung naako, ⁴² “Maagu, tamon gu saxot, suruk pizin a win imiminang kari ziaagu. Singsaxai tuua gu valos a sasaxotang ma ainaxamang surugu, gu los a sasaxotang ma ainaxamang sunum.”

⁴³ Ma aza aangelo inikula la lia xa ra balas sina ma xa ra vadikdik naan. ⁴⁴ Ka xazanin adi maskaluzang laba malasing ma naan ka maainung dikdik nanga, ma a klawas ila winpina xa malasing a dari, xa zu wizik paanaburut la pira.

22:53 Lk 19:47, 21:37

⁴⁵ Araan ka maainung faanong, ka ramaraat ma xa uli waan sin ubina varaviraai zina ma xa raamin naandi di milaaif avuna a winpina naandi xa malumbaai wana maskaluzang. ⁴⁶ Ma xa vazei naandi naako, “Kunaze naagu milaaif? Naagu ramaraat ma naagu maainung kuna tuua naaguna zu tamon a vaaxabebeuang kana balas sinim.”

Judaas Ka Ngutlis Iesu Zin Amun Purua
(Mt 26:47-56, Mk 14:43-50, Jn 18:1-12)

⁴⁷ Araan Iesu xai dador nanga, amala ubina di wat balas. Ma Judaas, azaxai zin a zangaafu ma urua ubina varaviraai, xat paamuain naandi. Naan ka wat sin Iesu xuna xana ngus naan. ⁴⁸ Ma Iesu xa iaari zina naako, “Judaas, malasing faa, guna ngutlis Naata Rapti la mit amun purua wana nguzang naan?”

⁴⁹ Ma ubina di iziar varaxai wana Iesu di raamin fakilaan aze razaan kana balas, ma di iaari zina malasing kari, “Piran, malasing faa, xat faraxas maadina zop naandi wana amun baainaat simaam?” ⁵⁰ Ma azaxai zin naandi xa zop a iaana kilaaiang sin a waamua zin amun pris faakdul ma xa kip pizin alnga la mit sazaxa zina.

⁵¹ Ma Iesu xa wisbuaak naan naako, “Tuua!” Ma xa xaaf alngana a rapti angkanaan ma naa vira.

⁵² Iesu xa piaat sin amun pris laba ma amun paamua zin amun tuxaaul ila vaal xoxok ma azanon paamua zin aubina ina di wat ku naan naako, “Malasing faa, iaak nia axazak kat farop ma xat finaau, malasing ma naagu wat faraxai wana amun baainaat ma amun iaai iwana varopang? ⁵³ Amun taan faakdul ga iziar varaxai wana nim la rabaraau ila vaal xoxok ma xawit naagu zaraak nia. Singsaxai naari, a notaan sinim, a dikdikang ila bungsuzuk ka waamuin nim.”

Pita Xa Wispuxin Iesu
(Mt 26:69-75, Mk 14:66-72, Jn 18:15-18,25-27)

⁵⁴ Naanaan di zaraak Iesu ma di zaxot luk naan kula vaal zin a waamua zin amun pris faakdul. Singsaxai Pita xai las lawalaa vaamumut. ⁵⁵ Azanon ubina di sung axaiaf labirua wana a rabaraau ila

vaal angkanaan, ma di iziar varaxulin. Ma Pita xa wat ma xa ziar varaxai wana naandi. ⁵⁶ Aza rakfaaxur, a iaana kilaa-
iang, ka raamin naan araan ka iziar la mar-
avaaza xaiaf ma xa damin falagot naan ma
xa piaat naako, “A rapti angkari xa ra ilos
Iesu.”

⁵⁷ Singsaxai Pita xa wispuuk naako, “Di-
ravin, ga wetexaazin naan.”

⁵⁸ Mur vaamumut be, aza rapti xaarik ka
raamin Pita ma xa piaat naako, “Nua zaait
azaxai zin naandi.”

Singsaxai Pita naako, “Dirapti, nia
xawit.”

⁵⁹ Lamur vaamumut, malasing a aua
azaxai lamur, axazak kaarik ka dador
dikdik naako, “Faaratunaan mase, a rapti
angkari xa ra iziar varaxai wana Iesu,
avuna naan in Gaalili.”

⁶⁰ Ma Pita xa xis naan naako, “Dirapti,
ga wetexaazin aze gui dador wana.” Ma
araan kai dador nanga, fazaaus mase a
uraa xa kaakaluk. ⁶¹ Naanaan a Piran ka
rutaawuk ma xa raamaai vaatak pana Pita
ma Pita xa naxaam luk a dorang sin a Piran
ina xa ra vasei naan malasing kari, “Tan-
ing paamua wana a uraa xana kaakaluk,
guna wispuuk faarul adu gu wetexaazin
nia.” ⁶² Ma Pita xa tukbilak fataling a
rabaraau ma xa wa raangis taksaat mase.

Di Vis Iesu Ma Di Zop Naan

(Mt 26:67-68, Mk 14:65, Jn 18:22-23)

⁶³ Ubina ina di ruxaaul wana Iesu di
vis naan ma di wit naan. ⁶⁴ Di pis kol a
marana wana a waan marapi ma di pi-
aat sina malasing kari, “Gu dador profet!
Fazei maam, nis ka wit nua?” ⁶⁵ Ma di
piaat azanon dorang ka varas ka lingpuak
lawaana.

Di Varur Iesu Lamarana Amun Paamua

*(Mt 26:57-66, Mk 14:53-64, Jn 18:12-
13,19-24)*

⁶⁶ A bina xa raan ka, ma amun paamua
zin amun Judaa, amun pris laba ma amun
maravas iwana amun Lus sin Moses, di
wat fatu ma azanon ubina di zaxot fawat
Iesu lamarana naandi. ⁶⁷ Ma di vasei naan
malasing kari, “Tamon nua a Mesaaia,
fazei maam.”

Ma Iesu xa xis naandi naako, “Tamon
gana vasei nim, naaguna wen inaxam
paazaai wana dorang surugu. ⁶⁸ Ma tamon

gana iaari zinim pana ta iaariang, naaguna
wen kis. ⁶⁹ Singsaxai taning ma xa uzaa,
Naata Rapti xana iziar la mit sazaxa zin
Nakmai, a Maradikdikang.”

⁷⁰ Naandi vaakdul di iaari zin Iesu
malasing kari, “Malasing faa nua Naata
Nakmai?”

Ma naan ka xis naandi naako, “Nim
naagu piaat fanong. Nia be.”

⁷¹ Ma di piaat malasing kari, “Aze ra
dorang kaarik dina zuruk? Dia di langarin
fanong a dorang ka wat faatak la ngusna.”

23

Iesu Xa Irur Wana Aikilizang Lamarana Paailat

(Mt 27:11-14, Mk 15:1-5, Jn 18:28-38)

¹ Aubina vaakdul angkanaan di rama-
raat ma di zaxot Iesu xa waan sin Paailat.
² Ma di ramaraat ma di vakor naan di
piaat malasing kari, “Maadi raamin a rapti
angkari xat falos falmur aubina zimaam.
Naan ka pitkol maam kuna tuua maadina
lis a taakis sin Siza, ma xa kalin saait adu
naan a Mesaaia, a xalxaal.”

³ Ma Paailat ka iaari zina naako, “Malas-
ing faa Nua a xalxaal zin amun Judaa?”

Ma Iesu xa xis naan naako, “Malasing
bani gu piaat.”

⁴ Naanaan Paailat ka piaat sin amun pris
laba ma zin amun mala aubina naako,
“Kawit ga tangin ta vuvuna dorang ina
naagu vakor a rapti angkari wana.”

⁵ Ma dit faangaraai nanga malasing kari,
“Naan kat faramaraat a maskana aubina
wana amun faraviraaiang sina lamun non
faakdul in Judia. Naa varumarain Gaalili
ma xa wat faakdul mase iriat.”

Iesu Xa Irur Wana Aikilizang Lamarana Erot

⁶ Araan Paailat ka langarin, ka iaari zin
naandi tamon Iesu naan in Gaalili. ⁷ Ma
araan naan ka rexaas ka adu Iesu naan ila
non laba ina Erot ka ratasin a lus pana,
xa kling pizin naan ka waan sin Erot.
La notaan angkanaan Erot saait ka iziar
Jerusalem.

⁸ Araan Erot ka raamin Iesu, xa dokdok
mase, wanaze faabung baraaaf faanong ka
saxot kana raamin Iesu. Naan ka ra lan-
garin a dorang pana Iesu, ma xa saxot

mase xana raamin Iesu xana giu ta vaa-muzazang ka banglala. ⁹ Erot ka iaari zin Iesu wana amun iaariang ka varas, singsaxai Iesu xawit na xis naan. ¹⁰ Amun pris laba varaxai wana amun maravas iwana amun Lus sin Moses di irur inaan, ma dit fakor vadikdik Iesu. ¹¹ Ma Erot faraxai wana ubina dauran sina di vis naan ma dit fanangon naan. Ma di vamaus naan pana a marapi baraa ka marmari daxa, ma di kling faulin naan ka waan sin Paailat. ¹² Paamua Erot ma Paailat nandiaa amun purua, singsaxai a raan angkanaan di paasaxo iaa xa.

*Di Klis Iesu Adu Naan Kana Maat
(Mt 27:15-26, Mk 15:6-15, Jn 18:39-19:16)*

¹³ Naanaan Paailat ka viring fatu amun pris laba ma amun paamua ma aubina ¹⁴ ma xa piaat sin naandi naako, "Naagu ra zaxot fawat a rapti angkari zurugu ma naagu ra piaat adu xa rat falos falmur aubina. Ma ga ra iaari zina lamarana nim, ma xawit ga tangin ta vuvuna rak-saatang pana rapti angkari lalozang amun saan naagu vakor naan pana. ¹⁵ Ma Erot saait kawit na tangin ta zaan pana naan ma xa kling faulin naan sin dia. Faaratu-naan kawit di tangin ta zaan taksaat naan naa giu xat faraxas pana naan kana maat saxot. ¹⁶⁻¹⁷ Malasing ma gana vamazik naan pana witang naan ma mur gana vamiluaar naan."*

¹⁸ Ma aubina vaakdul di laanga xupkup laba varaxai, di piaat malasing kari, "A rapti angkanaan kana maat! Familuaar lis fawat Baarabaas simaam!" ¹⁹ A rapti angkanaan Baarabaas ka ra vaxanaat a varopang pana a gaapman lamaskana Jerusalem ma xa ra zop famaata palau zaait azanon ubina ma di rasin naan la vaal a vaamaazikang.

²⁰ Paailat ka saxot nanga xana vamiluaar Iesu ma xa dador xaarik sin naandi. ²¹ Singsaxai dit firaai nanga malasing kari, "Tukfating naan pana robuxul! Tukfating naan pana robuxul!"

²² Naanaan a varulang a iaariang sin naandi naako, "Kunaze? Aze ra matmal-abuk taksaat naa giu? Kawit ga tangin ta vuvuna matmalabuk taksaat naana maat saxot. Malasing kanaan gana vamazik naan pana witang naan ma gana vamiluaar naan."

²³ Singsaxai di ra vaangaraai nanga ma dit firaai laba varaxai adu dina tukfating naan pana robuxul. Ma di vangarin nanga naan. ²⁴ Naanaan Paailat ka los ainaxamang sin naandi. ²⁵ Ka vamiluaar a rapti ina di iaariin naan, naan ina xa ra vaxanaat a varopang pana a gaapman lamaskana bina laba Jerusalem ma xa ra zop famaata palau zaait azanon ubina ma di rasin naan la vaal a vaamaazikang. Ma xa lis pizin Iesu zin ubina dauran malasing aubina di ra saxot.

*Di Tuk Fating Iesu Wana Robuxul
(Mt 27:32-44, Mk 15:21-32, Jn 19:16-24)*

²⁶ Ubina dauran di zaxot pizin Iesu, ma araan di zazangas tukbilak, di vasuin aza rapti in Saairini aizina Saaimon. Naan ka ulili wat kula bina laba. Ma di zaraak naan ma di rasin a robuxul laaxur wana naan ma naa vazaak lamuraana Iesu. ²⁷ Amala aubina di ra los naan faraxai zaait pana a furavin ina di maskalus mase ma di ratangis naan. ²⁸ Iesu xa plaas naan ka waan sin naandi ma xa piaat naako, "Naam furavin in Jerusalem, tuaa naagu raangis pana nia! Naagu raangis pana nim nanga ma a funalik sinim. ²⁹ Avuna a raan iwana maazikang kana wat araan aubina dina piaat malasing kari, 'A daxaiang kana waan sin a furavin di mala, xawit di iluk, ma xawit dit faazus.' ³⁰ Ma a Baar Xoxok ka ra piaat malasing kari,

'Dina piaat sin amun paatawut malasing kari,
"Naagu zu wana maam!"
Ma dina piaat sin a kaana wut malasing kari,
"Naagu pung paramin maam!"' (Osi 10:8)

* **23:16-17** Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: Naandi di rauxin a matmalabuk angkari lamun maariaas faakdul. Lamun taan laba iwana lotu Paailat kat familuaar a rapti xa iziar la vaal a vaamaazikang ka waan sin naandi. **23:30** Vaat 6:16

³¹ Ma Iesu xa piaat nanga malasing kari, “Tamon aubina di giu amun saan angkari wana nia ina ga malasing a iaai xa ro nanga, aze ra zaan dina giu wana nim ina naagu malasing a iaai xana maraang?”

³² Ka rauxin saait uru rapti raksaat, di ra zaxot nandiaa varaxai wana Iesu xuna dina zop famaata nandiaal. ³³ Araan di balas la non di vakilaan “A Barang,” di tukfating Iesu inaan pana robuxul. Di tukfating saait uru rapti angkanaan pana uru robuxul lapaara Iesu, azaxai la mit sazaxa zina ma axazak la mit kais sina. ³⁴ Ma Iesu xa piaat naako, “Maamaa, naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin naandi, avuna xawit di rexaazin aze razaan naadi gigi.” Ma di raktaaxin amun faat kuna vatawaraxinang amun marapi zina lawalaua naandi nanga.

³⁵ Ma aubina di irur rataamin Iesu, singsaxai amun paamua nanga di visfis naan, di piaat malasing kari, “Naan ka ra zuruk pizin amun maravanang sin azanon aubina. Tamon naan a Mesaaia zin Nakmai, axazak ina Nakmai xa ra kalin naan, kana zuruk pizin a maravanang iwana maatang sina nanga.”

³⁶ Ma ubina dauran saait di wat ma di vis naan. Di lis a waain ka mirik sina, ³⁷ ma di piaat sina malasing kari, “Tamon nua a xalxaal zin amun Judaa, taning guna zuruk pizin a maravanang iwana maatang sunum nanga.”

³⁸ Ma xa rauxin a fararang di ra varaar zaait ma di ra varokin la waat a robuxul zina malasing kari, “Naan kari a Xalxaal zin amun Judaa.”

³⁹ Ma azaxai zin uru rapti raksaat angkanaan ina di rokaai iaa lapaara Iesu, xa dador lingpuak sin Iesu naako, “Tamon nua a Mesaaia, gu vawaal dital xuna dina wen maat taal.”

⁴⁰ Singsaxai aza xazak sin nandiaa xa vadawaar naan naako, “Malasing faa, xawit gu marauring Nakmai? Dital varaxai di vazaak taal a maazikang azaxai. ⁴¹ Ka tak pana diaa, wanaze di vazaak iaa a maravanang iwana amun matmalabuk taksaat sin diaa. Singsaxai a rapti angkari xawit na giu ta matmalabuk taksaat.”

⁴² Ma xa vazei Iesu naako, “Iesu, gu naxaam nia araan gu balas a xalxaal lamaskana a bikabar zunum.” ⁴³ Ma Iesu xa xis naan naako, “Ga piaat faratunaan sunum, taning nanga guna iziar varaxai wana nia la paaradaais.”

Iesu Xa Maat

(Mt 27:45-56, Mk 15:33-41, Jn 19:28-37)

⁴⁴ Araan a marana iaas ka iziar vaatak laaxur, a bungszuk ka pung paramin kol a pira vaakdul xa ruaas a marana iaas urul languzaraaf, ⁴⁵ avuna a iaas kawit na lang. Ma adi marapi batbaat ka ratokaai lamaskana vaal xoxok ka rawagal labirua ma xa balas uwaa tua. ⁴⁶ Naanaan Iesu xa viraai laba naako, “Maamaa, ga lis a laklagai zurugu la mirum.” Naan ka piaat fanong malasing kanaan ma xa maat.

⁴⁷ Araan a waamua zin ubina dauran in Rom ka raamin azaan angkanaan, ka wisfarur Nakmai malasing kari, “Faaratunaan mase, a rapti angkari naan a rapti xa tak.” ⁴⁸ Araan aubina vaakdul ina di wat tur watu xuna raaminang amun saan angkanaan, di raamin aze razaan ka balas ma di tuk a bangbangana naandi varaxai wana maskaluzang ma di waan. ⁴⁹ Singsaxai amun paasaxo vaakdul zin Iesu, varaxai wana a furavin ina di ra ilos fawat naan ipaa Gaalili, di irur lawalauu vaamumut ma di rataamin amun saan angkanaan kat balas.

Di Vatate Iesu La Baaul A Maat

(Mt 27:57-61, Mk 15:42-47, Jn 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Aza rapti aizina Iosep naan in Aarimaatiaa. Aarimaatiaa a bina la pira Judia. Iosep a rapti daxa ma matmalabuk sina xa tak, ma naan kat simbong a bikabar zin Nakmai. Naan azaxai zin ubina iwana aiziarang iwana aikilizang sin amun Judaa, singsaxai xawit na rudaxa varaxai wana naandi wana aze razaan naadi ra nol ma naadi ra giu. ⁵² Iosep ka waan sin Paailat ma xa iaari zina xuna xana vazaak luk Iesu. ⁵³ Naa zuruk pizin fawat paanaburut, ma naa fluzang a marapi daxa, ma naa vatate lamaskana baaul a maat, ina naadi ra tok tasin lamaskana vaat siar ma xawit nanga di vatate ta maat

pana. ⁵⁴ A raan angkanaan a raan a nimn-
imanang, ma faasilik ka a varumaraiang a
raan a Saabat kana balas.

⁵⁵ A furavin ina di ra los fawat Iesu
Gaalili, di los Iosep ma di raamin a baaul a
maat angkanaan ma di ra raamin di mitat
fatete Iesu. ⁵⁶ Mur di uli xu lamun faal zin
naandi ma di nimnimanin amun wel ma
amun saan ina xa milalas mikuf. Ma la
raan a Saabat di ziaavus malasing a Lus ka
piaat.

24

Iesu Xa Ramaraat Puli Ziaana Maatang (Mt 28:1-10, Mk 16:1-8, Jn 20:1-8)

¹ Paanaraan gufguf mase, wana varu-
maraiang a raan iwana wik, a furavin di
zuruk amun saan ka milalas mikuf ina
naadi ra nimnimanin tasin ma di waan la
baaul a maat. ² Araan di balas di raamin
adu axazak ka wul psin fanong a vaat
lamarana baaul a maat. ³ Singsaxai araan
di albis, kawit di tangin a Piran Iesu la non
di vatate naan pana.

⁴ Ma araan di inaxam marazaat nanga
wana azaan angkanaan, fazaaus mase uru
rapti di mamaaus iaa wana amun marapi
xa wilwilak marazaat di balas faaknar iaa
ma di rur iaa lapaara naandi. ⁵ Naandi
di maraaut mase ma di zivaakudung, a
marana naandi xu waanaburut la pira. Ma
di vazei iaa naandi malasing kari, “Ku-
naze naagu zaleng a rapti xa rauxin a ro-
roiang lawalau aubina di maat? ⁶ Naan
kawit kaarik na iziar iriat, ka ramaraat
puli vaanong. Naagu naxaam faulin a
dorang ina naa ra vazei nim pana araan
ka iziar nanga varaxai wana nim Gaalili.
⁷ Ka piaat naako, ‘Dina lis Naata Rapti
la mita ubina raksaat, ma dina tukfating
naan pana robuxul, ma wana varulang a
raan, naan kana ramaraat puli xaarik.’”
⁸ Ma la notaan angkanaan mase, a fu-
ravin angkanaan di naxaam faulin a do-
rang kanaan sin Iesu.

⁹ Araan di vataling a baaul a maat ma di
uli, di piaat amun saan faakdul angkanaan
sin a zangaafllu ma azaxai amun aaposal
ma xa waan saait sin naandi vaakdul di
los Iesu. ¹⁰ A furavin angkanaan ina

di vazei amun aaposal wana amun saan
angkanaan, aizina naandi xari: Maaria
in Maakdaalaa ma Joanaa ma Maaria
naanaa zin Jems ma azanon furavin nanga
varaxai wana nandiaal. ¹¹ Singsaxai amun
aaposal di naxaam a dorang sin a furavin
malasing a dorang palaau be ma xawit
di inaxam paazaai wana. ¹² Singsaxai
Pita xa ramaraat ma xa ra valau waan la
baaul a maat. Naanaan ka zundung ma xa
raamaai waan lamaskana ma xa raamin
be uwaan marapi, di imamaal naandi it.
Naan ka uli ma xa inaxam marazaat pana
amun saan angkanaan ka ra balas.

Iesu Xa Balas Sin Uru Rapti Varaviraai La Lan Kun Emaaus (Mk 16:12-13)

¹³ La raan angkanaan nanga, uru rapti
varaviraai, di zazangas iaa xu la bina di
vakilaan Emaaus. A bina xa lawalau,
a kilomita xa zangaafllu ma azaxai wana
Jerusalem. ¹⁴ Araan di zazangas iaa
di dador iaa wana amun saan faakdul
angkanaan ka ra balas. ¹⁵ Araan di dador
iaa ma dit kulus iaa azaan angkanaan
lawalaua nandiaa nanga, Iesu nanga xa
wat lapaara nandiaa ma xa zangas faraxai
wana nandiaa. ¹⁶ Singsaxai Nakmai xa
waakol a marana nandiaa ma xawit di
raamin fakilaan iaa naan.

¹⁷ Naanaan Iesu xa iaari zin nandiaa
naako, “Aze razaan naagut kulus iaa araan
naagu zazangas iaa?”

Ma di rur manunus iaa ma di raamaai
maskalus iaa. ¹⁸ Azaxai zin nandiaa, aizina
xanaan Kleopaas, ka iaari naako, “Iaak
nua be a ropuran iriat Jerusalem gu we-
texaazin amun saan ka balas lamun taan
angkari?”

¹⁹ Ma Iesu xa iaari zin nandiaa naako,
“Aze ramun saan?”

Ma di xis iaa naan malasing kari, “Amun
saan pana Iesu in Naazaret, a profet ina
amun dorang sina ma vaamuzazang sina
xa dikdik lamarana Nakmai ma lamarana
aubina vaakdul zaait. ²⁰ Amun pris laba
ma amun paamua zimaam di rasin naan
pana aikilizang kuna xana maat ma di ra
tukfating naan pana robuxul. ²¹ Singsaxai
maam maadi inaxam paazaai wana naan

adu naan axazak kana wul vaxarom amun Israael. Ma naari, a varulang a raan kari wana amun saan ina xa ra balas. ²² Taning saait, azanon furavin simaam, di ra vabanglala maam. Paanaraan gufguf mase di waan la baaul a maat, ²³ ma xawit di tangin Iesu. Ma di uli wat ma di piaat adu di raamin aza rataamaaiang pana uru aangelo ma di vazei iaa naandi adu naan ka roro uli xaarik. ²⁴ Naanaan azanon pali-aana maam saait di waan la baaul a maat ma di wa raamin amun saan malasing be a furavin di dador wana ma xawit saait di raamin Iesu.”

²⁵ Ma Iesu xa vazei nandiaa naako, “Kunaze xawit naagu maravas iaa ma xawit naagu inaxam paazaai vazaaus iaa wana amun saan faakdul amun profet di ra dador wana? ²⁶ Naandi di piaat adu a Mesaايا xana vazaak amun maazikang kari ma mur naan kana albis lamaskana marmari daxaiang sina.” ²⁷ Iesu xa vamaravaas sin nandiaa, amun saan faakdul di ra varaar vating pana naan nanga lamaskana amun fararang lamaskana a Baar Xoxok, naa varumara wana Moses ma xa ruaas pana amun profet.

²⁸ Araan di zazangas paan taal, di wat taal lapaara bina angkanaan nandiaa dina waan iaa wana. Ma Iesu xa zangas malasing adu xana zangas sazal. ²⁹ Ma di maainung falagot iaa naan, malasing kari, “Gu iziar varaxai wana nimaa wanaze a bina xa nguzaraaf ma a iaas ka si vaanong.” Naanaan di zou raal ma naan ka iziar varaxai wana nandiaa.

³⁰ Araan di iziar raal wana aiban fanganang, Iesu xa zuruk a raraba ma xa wisfaadaxa wana, ma naa biaak ma xa ralaas nandiaa. ³¹ Naanaan Nakmai xa kaas amun marana nandiaa ma di raamin fakilaan iaa Iesu ma fazaaus mase xa malik siaana nandiaa. ³² Ma di dador iaa lawalaua nandiaa nanga malasing kari, “Faaratunaan mase, araan ka rat famaravaas diaa wana a dorang lamaskana a Baar Xoxok, a maskana diaa xa ramaraat.”

³³ La notaan angkanaan nanga, di ramaraat iaa ma di uli vazaaus iaa xun Jerusalem ma di wa tangin iaa azangaaf lu ma azaxai ubina varaviraai varaxai wana azanon di ra izi watu varaxai. ³⁴ Ma di piaat sin nandiaa malasing kari, “Faaratunaan

mase! A Piran ka ramaraat puli vaanong ma xa ra balas sin Saaimon.” ³⁵ Ma di xus iaa amun saan faakdul ina xa ra balas sin nandiaa la lan ma araan naan ka ra biaak a raraba, nandiaa di raamin fakilaan iaa naan.

Iesu Xa Balas Sin Ubina Varaviraai Zina (Mt 28:16-20, Mk 16:14-18, Jn 20:19-23, Giu 1:6-8)

³⁶ Araan di rai dador iaa nanga wana amun saan angkanaan, Iesu nanga xa rur labirua wana naandi ma xa piaat naako, “A luaai xana iziar varaxai wana nim.”

³⁷ Ma di raknar ma di maraaut mase wanaze di naxaam adu di raamin a warak. ³⁸ Ma xa vazei naandi naako, “Kunaze naagu maraaut ma naagu rauxin ainaxamang urua? ³⁹ Naaguna raamin uru mirugu ma uru xaaku. Nia vaaratunaan kari. Naaguna xaaf a winugu ma naaguna raamin. A warak kawit na rauxin a winpin ma a ruan. Singsaxai naaguna raamin, nia ga rauxin a winugu ma a ruaanugu.”

⁴⁰ Araan ka piaat fanong amun saan angkanaan, ka vatangin uru mitna ma uru xaakna zin naandi. ⁴¹ Ma naandi di nanam ma di banglala mase, singsaxai xawit nanga di inaxam paazaai adu naan ka roro uli xaarik. Ma xa iaari zin naandi naako, “Malasing faa, naagu rauxin ta vanganang iriat kuna iaanang?” ⁴² Ma di ralaas naan pana a vang ian ina naadi ra run. ⁴³ Naa zuruk ma naa iaan lamarana naandi.

⁴⁴ Ma xa vazei naandi naako, “Araan ga ra iziar nanga varaxai wana nim, ga ra vazei nim adu amun saan faakdul di ra varaar wana nia lamaskana amun Lus sin Moses ma lamaskana amun baar zin amun profet ma lamaskana a Baar Saam, kana balas faaratunaan.”

⁴⁵ Naanaan Iesu xa kaas ainaxamang sin naandi xuna dina maravas pana amun dorang lamaskana Baar Xoxok. ⁴⁶ Ma xa vazei naandi naako, “Di ra varaar vating adu a Mesaايا xana vazaak a maazikang ma xana maat ma wana varulang a raan, naan kana ramaraat puli ziaana maatang. ⁴⁷ Ma di ra varaar vating saait adu wana aizina, aubina zina dina fazei wana a dorang iwana inaxam taawukang ma naxaam pizinang amun matmalabuk taksaat ka waan sin atavur

aubina vaakdul, ma dina varumarain Jerusalem. ⁴⁸ Nim aubina xuna pitfiaatang amun saan angkanaan. ⁴⁹ Naagu langar, nia gana kling fawat sinim axazak ina Maagu xa ra xalxalin. Singsaxai naaguna iziar iriat la bina laba xa ruaas kana sfaar nim pana a dikedikang inikula laaxur.”

*Iesu Xa Waan Ikula La Lia
(Mk 16:19-20, Giu 1:9-11)*

⁵⁰ Lamur Iesu xa zaxot luk naandi inaan Jerusalem ma di tukbilak ma di balas lapaara bina Betani, ma xa raxut fauzaa uru mitna ma xa maainung Nakmai xana lis a daxaiang sin naandi. ⁵¹ Araan kai lis nanga a daxaiang sin naandi, xa vataling naandi ma Nakmai xa zaxot fauzaa naan kunikula la lia. ⁵² Ma di lotu wana naan ma di uli waan Jerusalem faraxai wana adi nanamang laba. ⁵³ Ma bulaai di iziar lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok ma di wisfaru Nakmai.

Jon

A Dorang Daxa Zin Iesu

Kaarisito

Jon Ka Varaar

A Dor Vaamaravazang

Pana A Baar Angkari

Jon naan azaxai zin azangaafu ma urua ubina varaviraai zin Iesu. Naan “axazak ina Iesu xa sasaxot” (13:23, 19:26, 20:2, 21:7,20,24).

A baar zin Jon ka dador vaamaravas pana a Mesaaia naan nis. Jon ka saxot adu naandi ina dit fakot a baar zina dina inaxam paazaai adu Iesu naan a Mesaaia, axazak ina Nakmai xa ra kalin ma naa ra kling, naan Naata Nakmai, ma adu dina zuruk a roroiang sina (20:31). A maariaas iwana fararang ka malasing AD 87.

A baar Jon ka malasing kari:

- (1) 1:1-18 A dorang pana nis Iesu
- (2) 1:19-51 Iesu xa varumara a vaamuza-zang sina
- (3) 2:1-11:57 Iesu xa giu a vaamuzazang sina la maravas
- (4) 12:1-19:42 A zaan Iesu xa giu la Raan Iwana Zangas Fasaalang ma a maatang sin Iesu
- (5) 20:1-29 A ramaraat puliang sin Iesu
- (6) 20:30-31 Avuvuna xunaze Jon ka varaar a baar zina
- (7) 21:1-25 Iesu xa balas sin ubina varaviraai zina la pira Gaalili

Iesu Naan A Dorang

¹ Mumua pis la varumaraiang mase, a Dorang ka ra iziar vaanong, ma a Dorang ka ra iziar varaxai wana Nakmai, ma a Dorang bani Nakmai. ² Naan bani xa ra iziar varaxai wana Nakmai waamua la varumaraiang mase.

³ Lamaskana naan Nakmai xa ra vaziaar amun saan faakdul, ma xawit tasaan lamaskana faaziarang kari xawit nat faraxas kana balas sin taxazak tawarak ma taza lan tawarak. ⁴ A Dorang naan a vuvuna roroiang ma a roroiang kanaan kai lis a maravas aaxan aubina. ⁵ Ma a maravas ka ililap la bungsuzuk singsaxai

a bungsuzuk kawit nat faraxas kana waramin naan.

A Balazang Sin Jon A Rapti Iwana Baaptaizang

⁶ Nakmai xa kling fawat a wangpaang sina, aizina xanaan Jon. ⁷ Ka wat kuna dador vaamaravazang pana a maravas angkanaan kuna aubina vaakdul dina inaxam paazaai wana naan. ⁸ Naan nanga xawit a maravas, ka wat kuna dador vaamaravazang pana a maravas. ⁹ A maravas faaratunaan angkanaan ina xai lis a maravas aaxan aubina vaakdul, xa kabal wat iriat la pira angkari.

¹⁰ Naan ka ra iziar la pira angkari, ma naapalaau naan ka ra vaziaar a pira angkari aubina ila pira angkari xawit di raamin fakilaan naan. ¹¹ Naan ka wat kun aubina zina vaatak singsaxai aubina zina vaatak kawit di rudaxain naan. ¹² Singsaxai, naandi di rudaxain naan ma di inaxam paazaai wana aizina, naan ka lis a rudaxaiang kuna balazang a funalik sin Nakmai. ¹³ Kawit di balas a funalik sin Nakmai wana matmalabuk ila pira angkari, o xa malasing kari adu a funalik ma fufnaalik sin amun falam-baan o wana sasaxotang sin labana, xawit. Nakmai nanga, naan damana naandi.

¹⁴ A Dorang ka balas axastunaan ma xa raagul varaxaiang dia. Di raamin fanong a marmari daxaiang sina, a marmari daxaiang sin azaxai be a Nalik ka wat sin Damana, ma naan ka bas pana daxaiang ma dorang faaratunaan.

¹⁵ Jon ka ra pitfiat naan, ma xat kupkup dikdik paan sin aubina malasing kari, “Naan a rapti angkari nia ga ra dadorin malasing kari, ‘A rapti angkanaan kana wat la muraagu, xa laaup pana nia wanaze naan ka ra iziar waamua wana nia.’” ¹⁶ A daxaiang sina aaxan dia xa laba marazaat, malasing ma naan ka rai lis a daxaiang sin dia vaakdul, ma xa ralaas bulin dia wana amun daxaiang. ¹⁷ Avuna Nakmai xa lis fawat amun Lus ma Moses ka lis sin dia, singsaxai a daxaiang sin Nakmai ma a dorang faaratunaan ka wat lamaskana Iesu Kaarisito aaxan dia. ¹⁸ Kawit nanga taxazak ka ra rataamin

Nakmai. Naatna zingbe azaxai naan kat faraxas faraxai wana Nakmai, naan ka iziar la rita Damana ma naan nanga xat famaravaas dia wana Nakmai.

A Iaariang Ka Waan Sin Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang

(Mt 3:1-12, Mk 1:1-8, Lk 3:1-18)

¹⁹ A dor vaamaravazang sin Jon kari: Amun paamua zin aubina in Jerusalem di ra kling paanin azanon pris ma azanon iaana kilaaiang sin amun pris,* di waan sin Jon ma di iaari zina malasing kari, “Nua nis?” ²⁰ Jon kawit na langarin pizin naandi, naan ka vazei vamaravaas naandi malasing kari, “Nia xawit a Mesaaiia.”*

²¹ Ma di iaari xaarik sina malasing kari, “Malasing ma nua nis? Ka malasing faa, nua Elaaija a profet i mumua?”

Jon ka xis naandi naako, “Kawit nia.”

Ma di iaari xaarik sina malasing kari, “Ka malasing faa, nua a profet Nakmai xa xalxal wana?”

Ma naan ka xis naandi naako, “Kawit.”

²² Malasing ma di piaat sina, “Gu vazei maam nua nis. Maadi saxot maadina zuruk a xizang iwana iaariang sin naandi amun paamua ina di ra kling maam. Gu vazei maam pana nua.”

²³ Jon ka xis naandi wana dorang sin a profet Aaisaia malasing kari, “Nia a rapti xa viviraai la non bingil, ‘Naaguna waafatok a lan sin a Piran.’” (Aais 40:3)

²⁴ Ma azanon Faarasi, ina amun paamua di kling fawat naandi zin Jon, ²⁵ di iaari zina malasing kari, “Tamon nua xawit a Mesaaiia o Elaaija o a profet angkanaan, kunaze gu baaptaais aubina?”

²⁶ Jon ka xis naandi naako, “Nia ga baaptaais aubina wana daanim, singsaxai axazak lawalua nim, kawit naagu rexazazin naan. ²⁷ Naan kana wat lamuraagu, singsaxai nia xawit a rapti daxa xuna xanat faraxas gana akpaat a iaarus iwana su zina, wanaze naan ka laaup marazaat pana nia.”

* **1:19** Ubina angkari, naandi zin a watbung sin Livaai. kalin naan. Lamaskana Baar Xoxok amun Judaa di ra piaat aubina zina. **1:21** Maal 4:5, Lus 18:15-18

²⁸ Amun saan angkanaan ka balas Betani, laza rita daanim Jodaan, a non Jon ka baaptaais aubina wana.

Iesu A Naata Sipsip Sin Nakmai

²⁹ A raan lamuraana, Jon ka raamin Iesu xa zangas puat sina ma xa piaat sin aubina naako, “Naagu raamin, Naata Sipsip sin Nakmai, ina xana zaf pizin amun matmal-abuk taksaat sin aubina vaakdul. ³⁰ Naan a rapti angkari nia ga dador wana naan sinim araan ga piaat malasing kari, ‘A rapti ina xana wat lamuraagu xa laaup pana nia, wanaze naan ka iziar vaanong paamua wana nia.’ ³¹ Paamua nia nanga xawit ga rexazazin naan, singsaxai a vuvuna watang surugu iriat sinim ka malasing kari, gana baaptaais aubina wana daanim kuna Nakmai xana vatangin naan sin amun Israael.”

³² Ma Jon ka pitfiat a dor vaamaravazang malasing kari, “Ga raamin a Laklagaai a Raabu xa kabal wat laaxur la lia malasing a baalus ma xa wat iziar wana naan. ³³ Nia nanga xawit ga ra rexazazin naan, singsaxai axazak ina xa kling nia xuna baaptaaizang aubina wana daanim, ka ra vazei nia malasing kari, ‘Guna raamin a rapti a Laklagaai a Raabu xana kabal wat ma xa iziar wana naan. A rapti angkanaan kana baaptaais pana a Laklagaai a Raabu.’ ³⁴ Ga ra raamin fanong ma ga dador vaamaravas adu naan Naata Nakmai.”

Ubina Di Tabung Balas Ubina Varaviraai Zin Iesu

(Mt 4:18-22, Mk 1:14-20, Lk 5:1-11)

³⁵ A raan lamuraana Jon ka irur xaarik faraxai wana uru rapti varaviraai zina inaan. ³⁶ Naan ka raamin Iesu xa zazangas bilas, ma xa piaat malasing kari, “Taamin iaa, Naata Sipsip sin Nakmai!”

³⁷ Araan uru rapti varaviraai di langarin iaa, di los iaa Iesu. ³⁸ Iesu xa rutaawuk ma xa raamin nandiaa di los iaa naan ma xa iaari zin nandiaa naako, “Adu gu saxot iaa aze?”

Di piaat iaa, “Raabi.” (Aknaas a waaling malasing, Maravas.) “Gu iziar vaa?”

* **1:20** Aknaas a dorang kari adu, a rapti Nakmai xa ra

³⁹ Ma Iesu xa xis nandiaa naako, “Laawus iaa ma naaguna raamin iaa.”

Ma di wa raamin iaa a non naa raagul wana ma di vanong iaa a raan angkanaan faraxai wana naan. Ka malasing 4:00 languzaraaf.

⁴⁰ Endru, daaza Saaimon Pita, naan azaxai zin nandiaa xa langarin a dorang sin Jon ma xa los Iesu. ⁴¹ Ma Endru xa tabung tangin daasna, Saaimon ma xa vazei naan malasing kari, “Maadi tangin fanong a Mesaaia.” (Aknaas a waaling angkari, adu Kaarisito.) ⁴² Ma xa zaxot naan ka waan sin Iesu.

Iesu xa raamin naan ma xa piaat sina naako, “Nua Saaimon, naata Jon. Maadina vakilaan nua Sifaas.” (A waaling angkari adu Pita.)*

Iesu Xa Viring Filip Ma Naatanaael

⁴³ A raan lamuraana, Iesu xa naxaam kana waan la pira Gaalili. Ka tangin Filip ma xa vazei naan naako, “Laawus, los nia.”

⁴⁴ Filip naan ila bina laba Betsaaida, a bina zaait sin Pita ma Endru. ⁴⁵ Filip ka tangin Naatanaael ma xa vazei naan naako, “Maadi tangin fanong axazak Moses ka ra farar wana naan, lamaskana a baar iwana amun Lus, ma amun profet saait di farar wana naan, naan Iesu in Naazaret, naata Iosep.”

⁴⁶ Naatanaael xa iaari zina naako, “Naazaret, tazaar daxa xana tukbilak inaan?”

Filip ka piaat, “Laawus, ma guna raamin.”

⁴⁷ Iesu xa raamin Naatanaael xa wat sina, ma xa piaat pana naan naako, “A rapti angkari, a rapti vaaratunaan in Israael, xawit a vaagitang lamaskana.”

⁴⁸ Ma Naatanaael xa iaari zin Iesu naako, “Gu rexaazin nia malasing faa?”

Iesu xa xis naan naako, “Araan Filip kawit nanga na viring fawat nua, ga raamin fanong nua lawaana iaai a fik.”

⁴⁹ Ma Naatanaael xa pitfiat naako, “Maravas, nua Naata Nakmai, nua a Xalxaal in Israael.”

⁵⁰ Iesu xa piaat sina naako, “Gu inaxam paazaai wana nia, wanaze ga vazei nua adu, ga raamin nua lawaana iaai a fik.

Guna raamin azanon saan ka laaup pana naari.” ⁵¹ Naan ka piaat kaarik malasing kari, “Ga vazei varatunaan mase nim, naaguna raamin a lia xana ralakas ma amun aangelo zin Nakmai dina zangas puzaa laaxur ma dina zangas kabal wat pana Naata Rapti.”

2

Iesu Xa Plaas A Daanim Ma Xa Balas A Waain

¹ Wana varulang a raan, aubina di giu a flangaana vaamaxuzang la bina laba Kaanaa, ikula la pira Gaalili. Naanaa zin Iesu zaait ka ra iziar inaan, ² ma Iesu varaxai wana ubina varaviraai zina zaait di ra maainung naandi dina wat inaan pana vaamaxuzang, ma di wat. ³ Araan aubina di imin fanong a waain, naanaa zin Iesu xa piaat sina naako, “A waain sin naandi xa vaanong.”

⁴ Iesu xa piaat sina naako, “Naang, azaan angkanaan kawit surugu. A raan kuna vaamuzazang surugu xawit nanga na balas.”

⁵ Naanaa zin Iesu xa piaat sin amun iaana kilaaiang naako, “Naaguna valos aze razaar naana vazei nim pana.”

⁶ Amun Judaa, di rauxin a rataawuka zuksukang naandi xuna dina xoxok kaarik lamarana Nakmai. Malasing ma xa rauxin amun pin laba mase di giu wana vaat, ka wizik saaxa iwana werif sivaarang pana daanim ka iziar inaan, naandi zaksaxai dit faraxas dina werif sivaar naandi wana a daanim ka malasing azangaafu vaa zangaafu a lita.

⁷ Iesu xa piaat sin amun iaana kilaaiang naako, “Naagu werif sivaar amun pin laba angkari wana daanim.” Ma di werif fambos naandi wana daanim.

⁸ Naanaan ka vazei xaarik naandi naako, “Naari naagu werif luk a daanim inaan ma naagu zuruk lis sin a maimaai iwana flangan.”

Naadi giu malasing, ⁹ ma a maimaai iwana flangan ka imin taamin a daanim angkanaan ina xa balas a waain. Naan ka wetexaas pana a waain angkari xa wat faa, singsaxai amun iaana kilaaiang sina ina

* **1:42** Aknaaza waaling Pita adu, “A Vaat Siar.” **1:51** Var 28:12

di ra werif a daanim di rexaas. Naan ka viring luk a rapti angkanaan naadi vamaxuzin, ¹⁰ ma xa piaat sina naako, “Aubina vaakdul di tabung talazin a waain daxa zin amun topuran, ma lamuraana di imin marazaat faanong, di talazin a waain a maraana xa mumut, singsaxai nua gu gonin tasin a waain daxa angkari xa wat tuaas taning.”

¹¹ A gigiuang kanaan ina Iesu xa giu ikula la bina laba Kaanaa, la pira Gaalili, naan a varumaraiang iwana amun faakilanang naat fabalos. Amun faakilanang kanaan ka vatangin a marmari daxaiang sina, ma ubina varaviraai zina di inaxam paazaai wana naan.

Iesu Xa Waan La Rabaraau Ila Vaal Xoxok

(Mt 21:12-22, Mk 11:12-19, Lk 19:45-48)

¹² Lamuraana azaan angkanaan, naan ka wizik paanaburut la bina laba Kaaper-naaum faraxai wana dina, amun daasna, ma ubina varaviraai zina. Di wa iziar inaan pana a raan kawit na varas.

¹³ A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang faasilik kana balas, ma Iesu xa uzaa Jerusalem. ¹⁴ Lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok, ka tangin aubina dit faangurin amun bulumagau ma amun sipsip ma amun baalus, ma azanon di iziar wana amun iban taasmaaiang dit kulxulaai kaakaai. ¹⁵ Naanaan ka xilong a iaarus ma xa vut pizin naandi vaakdul lamaskana a rabaraau iwana a vaal xoxok, faraxai wana amun sipsip ma amun bulumagau. Naan ka psin farauxin a kaakaai zin aubina dit kulxulaai ma xa wukpizin amun iban taasmaaiang. ¹⁶ Ka piaat sin naandi di vaangurin a baalus naako, “Naagu zuruk pizin amun maani angkari! Tuaa naagu xul a vaal zin Maagu malasing a vaal a vaangurang.”

¹⁷ Ubina varaviraai zina di naxaam faulin kaarik a dorang ila maskana a Baar Xoxok malasing kari, “A maskaagu xa ramaraat faakdul xuna xatkatongang a vaal zunum.”

(Saam 69:9)

¹⁸ Naanaan amun paamua zin amun Judaa di iaari dikdik sina malasing kari, “Aze rawat faakilanang guna vatangin simaam

adu nua gu rauxin a burburaaiang kuna giuang amun saan angkanaan?”

¹⁹ Ma Iesu xa xis naandi naako, “Tamon naagu bara psin a vaal xoxok angkari, gana giu vaulin pana a raan urul.”

²⁰ Amun paamua zin amun Judaa di iaari zina malasing kari, “Ka zuruk a maari-aas ka zangaafu vaaralavaat ma xa wizik saaxa xuna giuang a vaal xoxok angkari ma malasing faa nua be guna giu wana a raan urul?” ²¹ Singsaxai a vaal xoxok naa ra dador wana xari, a winpina nanga. ²² Lamuraana naan ka ramaraat puli wana maatang, aubina varaviraai zina di naxaam faulin a dorang naa ra piaat. Ma di inaxam paazaai wana a dorang lamaskana a Baar Xoxok ma a dorang kanaan Iesu xa ra piaat.

²³ Ma araan Iesu xa iziar Jerusalem, pana flangan iwana Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang, amala aubina di raamin amun faakilanang naat fabalos ma di inaxam paazaai wana aizina. ²⁴ Singsaxai Iesu xawit na inaxam paazaai wana naandi, wanaze xa mazaam a rataawuka aubina vaakdul. ²⁵ Kawit nat faraxas axazak kana xus Iesu wana a matmal-abuk sin taxazak, panaze naan ka rexaas faanong pana aze razaan ka iziar lamaskana a roroiang sin axazak.

3

Iesu Xa Viraai Nikodimas

¹ Ka rauxin aza rapti zin amun Faarasi aizina Nikodimas, naan aza waamua zin amun Judaa. ² Ka balas sin Iesu labung ma xa piaat naako, “Maravas, maadi rexaas adu nua a maravas ina Nakmai xa kling fawat. Kawit nat faraxas taxazak kana vabalos amun faakilanang ina nua gu gigiu tamon Nakmai xawit na iziar varaxai wana naan.”

³ Ma Iesu xa piaat sina naako, “Ga vazei varatunaan mase nua, xawit taxazak kana albis lamaskana a bikabar zin Nakmai tamon kawit di luk favaxur naan.”

⁴ Nikodimas ka iaari zina naako, “Dina mitai luk mase axazak ka baiak faanong? Faaratunaan, kawit nat faraxas kana

varua haarik auliang la xuna dina, ma dina xana luk favaxur naan.”

⁵ Iesu xa piaat naako, “Ga vasei varatunaan mase nua, tamon axazak kawit di luk naan pana daanim ma a Laklagaai a Raabu, xana wen libis lamaskana a bikabar zin Nakmai. ⁶ Axazak dina xa luk naan pana matmalabuk sin damana ma dina, naan iwana a roroiang ila winpin, ma tamon a Laklagaai a Raabu xa luk favaxur naan, naan ka rauxin a roroiang pana laklagaaina. ⁷ Tuua gu raknar wana dorang surugu malasing kari, ‘Dina luk favaxur nim.’ ⁸ A maaliu xa taaif pana aze ra non naa saxot. Gu langarin a lingna, singsaxai xawit gu rexaas ka wat malasing faa o xa waa faa. Ka malasing be naandi vaakdul ina di luk favaxur naandi lamaskana a Laklagaai a Raabu.”

⁹ Nikodimas ka iaari zina naako, “Amun saan angkanaan gu piaat kana balas malasing faa?”

¹⁰ Ma Iesu xa piaat naako, “Malasing faa, nua a maravas in Israael, ma xawit gu rexaazin amun saan angkari? ¹¹ Ga vasei varatunaan mase nua, maadi dador wana aze maadi rexaazin, ma maadi pitfiaat aze maadi raamin singsaxai xawit nanga naagu rudaxain a dor vaamaravazang simaam. ¹² Ga dador vaanong sinim pana amun saan ila pira angkari ma xawit naagu inaxam paazaai wana. Tamon gana dador wana amun saan inikula la lia, naaguna mita inaxam paazaai? ¹³ Kawit nanga taxazak ka ra uzaa ikula la lia, Naata Rapti be, ina xa kabal wat la lia. ¹⁴ Moses ka raxut fauzaa a laklagaai a zizi wana iaai la bina bingil ma aubina di raamin ma di roro, ma wana a lan angbani, dina raxut fauzaa Naata Rapti, ¹⁵ xuna naandi vaakdul ina di inaxam paazaai wana naan, dina rauxin a roro tapal lamaskana naan.

¹⁶ Avuna Nakmai xa sasaxot aubina vaakdul la pira angkari, malasing ma naan ka lis azaxai be a Nalik sina, xuna nis ka inaxam paazaai wana naan kana wen milung, singsaxai naan kana rauxin a roro tapal. ¹⁷ Avuna Nakmai xa kling fawat Naatna xunitiat la pira angkari, xawit adu xuna varurang aubina wana dorang,

singsaxai xuna naan kana zaxot faulin naandi lamaskana Naatna. ¹⁸ Axazak ka inaxam paazaai wana Naatna, xawit na irur wana dorang, singsaxai axazak kawit na inaxam paazaai, naan ka irur vaanong pana dorang, panaze xawit na inaxam paazaai wana azaxai be Naata Nakmai. ¹⁹ A dorang laba iwana aikilizang sin Nakmai xa malasing kari: A maravas ka wat faanong la pira angkari, singsaxai aubina di sasaxot be a bungsuzuk ma xawit di sasaxot a maravas, panaze a matmalabuk sin naandi xa raksaat. ²⁰ Naandi vaakdul di gigi a matmalabuk taksaat, di bain a maravas, ma dina wen puat la maravas panaze di maraaut a matmalabuk taksaat sin naandi xana balas la maravas. ²¹ Singsaxai naandi di gigi amun saan pana vaaratunaanang, di wat la maravas, kuna xana maravas adu aze razaan naadi giu, naadi giu lamarana Nakmai.”

Jon A Rapti Iwana Baaptaazang Ka Dador Vaamaravas Pana Iesu

²² Naari lamuraana, Iesu ma ubina varaviraai zina di waan la pira Judia, ma Iesu xa iziar vaamumut faraxai wana naandi wana azanon taan ma xat baaptaais aubina. ²³ Ma Jon saait kai baaptaais aubina ikula Aaenon lapaara Saalim, panaze xa rauxin a daanim ka varas la non angkanaan, ma aubina di uwat sina ma xat baaptaais naandi. ²⁴ (Naari waamua wana Jon di valbis naan lamaskana a vaal a vaamaazikang.) ²⁵ A varamangatang ka balas lawalau azanon aubina varaviraai zin Jon ma aza Judaa wana aze rawat tataawuka zuksukang naandi xuna dina xoxok kaarik lamarana Nakmai. ²⁶ Di wat sin Jon ma di piaat sina malasing kari, “Maravas, a rapti ina xa ra iziar varaxai wana nua laza non ritita daanim Jodaan, gu ra dador vaamaravas pana naan, naan kai baaptaais ma aubina vaakdul di waan sina.”

²⁷ Jon ka xis naandi naako, “Axazak kana zuruk be aze razaan ka wat la lia ina Nakmai xa lis sina. ²⁸ Nim nanga naagu ra langarin nia ga dador vaamaravas adu nia xawit a Mesaaia, singsaxai Nakmai xa kling fawat nia waamua wana naan. ²⁹ Tamon a rapti xa maxus faaxur zin a

ravin, a paasaxo zin a rapti xa irut simbang ma xat langar wana a rapti, ma araan ka langarin a linga rapti, naan ka bas mase wana nanamang. A nanamang kanaan ka wat surugu ma xa bas mase. ³⁰ Naan mase xana laaup ma nia gana mumut.”

³¹ Naan ina xa wat la lia naan ka laaup pana amun saan faakdul. Axazak ila pira angkari, naan ila pira angkari, ma xai dador wana amun saan ila pira. Axazak ina xa wat la lia xa laaup pana amun saan faakdul. ³² Naan kai dador vaamaravas pana aze naa ra raamin ma naa ra langarin, singsaxai xawit taxazak na rudaxain. ³³ Axazak ina xa rudaxain a dorang sina xa vatangin adu Nakmai naan kat faaratunaan. ³⁴ Axazak ina Nakmai xa ra kling fawat, naan kai dador wana amun dorang sin Nakmai, wanaze Nakmai xa ra lis fakdul a Laklagaai a Raabu zina. ³⁵ Damana xai sasaxot Naatna ma xa ra lis amun saan faakdul la mitna. ³⁶ Axazak ka inaxam paazaai wana Naatna, naan ka rauxin a roro tapal. Singsaxai axazak ka bain Naatna, xana wen tauxin a roroiang, kawit. A boromaazikang sin Nakmai xa iziar wana naan.

4

Iesu Xa Dador Varaxai A Ravin Samaaria

¹ Amun Faarasi di langarin adu aubina xa varas mase di las lamuraana Iesu, ma naandi di balas aubina varaviraai zina, ma xa baaptaais naandi. Aubina varaviraai zin Iesu di varas pana zin Jon. ² Singsaxai Iesu nanga xawit na baaptaais aubina, ubina varaviraai zina dit baaptaais naandi. ³ Araan a Piran ka rexaas adu amun Faarasi di langar wana azaan angkanaan, ka luaa a pira Judia ma xa uli xaarik kula pira Gaalili.

⁴ Ka los a lan ka waan labirua wana a pira Samaaria. ⁵ Ma xa balas Samaaria, la bina Sikaar, lapaara vang non pira Jekop ka lis sin naatna Iosep. ⁶ Ka rauxin a luka daanim sin Jekop inaan, ma Iesu xa wat siar lapaara luka daanim, panaze a wina xa malumbaai wana xa los a lan baraaf. Ka

malasing ka zangaafu ma urua a marana maknaas lawaanaas.

⁷ Aza ravin Samaaria xa wat kuna werivang a daanim, ma Iesu xa piaat sina naako, “Kat faraxas guna vaimin nia?” ⁸ (Ubina varaviraai zina di ra waan la bina laba xuna wulwul vanganang.)

⁹ A ravin in Samaaria xa piaat sina naako, “Nua a Judaa, ma nia a ravin Samaaria. Malasing faa gu maainung nia xuna vaiminang nua?” (Avuna amun Judaa xawit di ruvatu varaxai wana amun Samaaria.)

¹⁰ Iesu xa xis naan naako, “Tamon gu lek texaazin a talazang sin Nakmai, ma nis axazak ka maainung nua xuna vaiminang naan, gu lek maainung naan ma xa lek lis a daanim ka roro zunum.”

¹¹ A ravin ka piaat naako, “Piran, kawit gu rauxin tazaar kuna werivang, ma a luka daanim angkari xa duluk. A daanim ka roro, guna zuruk faa? ¹² Axulmua zin dia Jekop ka ra lis a luka daanim simaam, ma naan nanga naa ra imin pana malasing saait amun naatna ma amun bulumagau ma amun sipsip sina. Iak nua gu laaup pana axulmua zimaam Jekop aan?”

¹³ Iesu xa xis faulin naan naako, “Naandi vaakdul di imimin a daanim angkari dina maaru xaarik, ¹⁴ singsaxai axazak ka imin a daanim gana lis sina xana wen maaru xaarik, kawit. A daanim gana lis sina xana iziar lamaskana ma xana balas malasing a daanim kat fuvuat kuna lizang a roro tapal zina.”

¹⁵ Ma a ravin ka vazei Iesu malasing kari, “Piran, gu lis a daanim angkanaan surugu xuna gana wen maaru xaarik, ma gana wen puat bulaai zaait iriat kuna werivang.”

¹⁶ Iesu xa vazei a ravin naako, “Paan gu zaxot labaaam ma naagu uli wat faraxai iaa.”

¹⁷ A ravin ka piaat naako, “Kawit ga rauxin a rapti.”

Iesu xa piaat sina naako, “Gu vaaratunaan araan gu piaat kawit gu rauxin a rapti. ¹⁸ Ka vaaratunaan mase gu rauxin fanong a rapti xa watmit, ma a rapti naari gu iziar varaxai wana naan, kawit labaaam.

Azaan gu tabung piaat fanong ka vaaratunaan mase.”

¹⁹ A ravin ka piaat naako, “Piran, ga raamin fakilaan ka adu nua a profet. ²⁰ Amun kulmua zimaam di lotu la waatawut angkari, singsaxai nim amun Judaa naagu piaat adu a non iwana lotu xa iziar Jerusalem.”

²¹ Iesu xa piaat sina naako, “Diravin, gu inaxam paazaai wana a dorang kari zurugu, a raan kana wat araan naaguna wen lotu waan sin Maamaa la waatawut angkari o ikula Jerusalem. ²² Nim amun Samaaria naagu lotu waan sin axazak kawit naagu rexaazin, singsaxai maam amun Judaa maadi lotu waan sin axazak maadi rexaazin, panaze a vaamuzazang iwana zaxot faulinang aubina xa wat sin amun Judaa. ²³ A raan kana wat ma naari xa balas faanong, araan aubina dit lotu vaaratunaan dina lotu waan sin Maamaa wana laklagaai a naandi ma wana vaaratunaanang. Avuna aubina dit lotu malasing kanaan, Maamaa xai saxot naandi. ²⁴ Nakmai naan a Laklagai, malasing ma naandi dina lotu waan sina wana laklagaai a naandi ma wana vaaratunaanang.”

²⁵ A ravin ka vazei naan naako, “Ga rexaas adu a Mesaaia, di vakilaan naan Kaarisito, xana wat. Ma araan ka wat, naan kana vamaravaas dia wana amun saan faakdul.”

²⁶ Ma Iesu xa piaat sina naako, “Naan bani nia, naari gai dador varaxai wana nua.”

Ubina Varaviraai Di Uli Zin Iesu

²⁷ La non taan angkanaan ubina varaviraai di uli wat ma di raknar wanaze Iesu xai dador varaxai wana a aza ravin. Singsaxai xawit taxazak sin naandi xa iaari zin a ravin naako, “Gu saxot aze?” Ma xawit di iaari zin Iesu malasing kari, “Kunaze gui dador varaxai wana a ravin angkanaan?”

²⁸ A ravin ka luaa adi win laba zina ina naa werif sivaarang a daanim ma xa uli xula bina laba ma xa vazei aubina malasing kari, ²⁹ “Naagu wat naaguna raamin aza rapti xa vazei viaat nia wana amun saan faakdul ga ra gigiu mumua. Iaak naan bani a Mesaaia?” ³⁰ Naanaan di luaa a bina laba ma di zangas puat sin Iesu.

³¹ Araan a ravin ka waan faanong, ubina varaviraai zin Iesu di vazei Iesu malasing kari, “Maravas, gu vangan kalaak.”

³² Singsaxai naan ka vazei naandi malasing kari, “Ga rauxin a vanganang nim kawit naagu rexaas pana.”

³³ Ma ubina varaviraai zina di dador lawalaua naandi di piaat malasing kari, “Iaak taxazak ka wat talaas fanong naan pana vanganang?”

³⁴ Ma Iesu xa piaat sin naandi naako, “A vanganang surugu xari xuna lozang a sasaxotang ma ainaxamang sin axazak ka ra kling fawat nia ma xuna vanongang a vaamuzazang sina. ³⁵ A waan dorang sinim ka uzaa malasing kari, ‘A flan urulavaat ka iziar nanga xuna laflaavang.’ Singsaxai ga vazei nim, naagu kaas amun marana nim ma naagu rataamaai lamaskana amun uma! Auma xa makal vaanong ma xa nimniman kuna laflaavang. ³⁶ A rapti xat laflaaf naan ka zuzuruk a wulwulang sina ma xa laflaaf a vanganang kuna roro tapal, malasing ma axazak kat fazu a vanganang ma axazak kat laflaaf nandiaa varaxai dina nanam iaa. ³⁷ A dorang kari xa vaaratunaan naako, ‘Azaxai xat faazu ma axazak kat laflaaf.’ ³⁸ Ga ra kling nim kuna laavang a vanganang lamaskana auma xawit naagu tabung faamuzas pana. Azanon di ra vaamuzas dikdik pana ma nim naagu zuruk a vanganang iwana gutang sin naandi.”

Amala Amun Samaaria Di Inaxam Paazaai

³⁹ Amala zin amun Samaaria ila bina laba angkanaan di inaxam paazaai wana Iesu, wanaze di langarin a dorang a ravin ka piaat naako, “Naan ka vazei viaat nia wana amun saan faakdul ga ra gigiu mumua.” ⁴⁰ Malasing ma amun Samaaria di wat sin Iesu, ma di maainung naan kana iziar xalaak faraxai wana naandi, ma naan ka iziar a raan urua. ⁴¹ Ma Iesu xa dador zin naandi, ma amala xaarik di inaxam paazaai wana naan.

⁴² Di piaat sin a ravin malasing kari, “Kawit maadi inaxam paazaai be wana naan pana aze rasaan gu piaat, singsaxai maam nanga maadi langarin fatok saait ma maadi rexaas adu naan a rapti angkari

naan faaratunaan a Baraai a Vaaroroiang aaxan aubina vaakdul.”

Iesu Xa Vira Naata Waamua Xat Faamuzas Aaxan A Xalxaal

⁴³ Lamuraana a raan urua Iesu xa waan Gaalili. ⁴⁴ Naan nanga xa tabung piaat fanong adu a profet kawit dit pisfaru naan la bina zina vaatak. ⁴⁵ Araan Iesu xa balas Gaalili, di ruzuuaai naan. Di ra raamin amun saan faakdul naa ra gigiu Jerusalem, la flangan iwana Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang, panaze naandi zaait di ra iziar inaan la raan angkanaan.

⁴⁶ Iesu xa uli xaarik Kaanaa la pira Gaalili ina xa ra plaas a daanim ma xa balas a waain. Ka rauxin aza waamua xat faamuzas aaxan a xalxaal, naatna xa itate gigias la bina zina Kaapernaum. ⁴⁷ Araan a waamua angkanaan ka langar adu Iesu xa luaa a pira Judia ma xa balas faanong Gaalili, naan ka waan sin Iesu ma xa maainung naan kuna xana wat Kaapernaum ma xana vira naatna, ina faasilik kana maat.

⁴⁸ Iesu xa vazei naan naako, “Tamon kawit naagu raamin amun faakilanang ma amun faaxoxovang ga vabalos, naaguna wen inaxam paazaai.”

⁴⁹ A waamua xat faamuzas aaxan a xalxaal xa piaat sina naako, “Piran, laawus paamua wana naarugu xana maat.”

⁵⁰ Iesu xa xis naan naako, “Falaau xabe. Naarum kana roro.”

A rapti xa inaxam paazaai wana dorang sin Iesu ma xa waan. ⁵¹ Araan ka wiwizik nanga la lan amun iaana kilaaiang sina di wat fasuin naan pana a dorang adu naatna xa daxa vaanong. ⁵² Araan ka iaari wana aze raraan mase naatna xa daxa uli, di vazei naan malasing kari, “A winlagaf ka luaa naan laraf languzaraaf pana marana iaas azaxai.”

⁵³ Naanaan, damana xa naxaam luk adu naan a notaan mase xanaan ina naan ka iaari zin Iesu ma Iesu xa ra piaat sina naako, “Naarum kana roro.” Malasing ma naan ma naandi vaakdul la vaal zina di inaxam paazaai wana Iesu.

⁵⁴ Naari a varuaiang a vaakilanang Iesu xa vabalos araan naan ka luaa a pira Judia ma xa balas Gaalili.

5

Iesu Xa Vira Aza Rapti Lapaara Ruru

¹ Azanon taan lamur, xa rauxin A Raan Laba zin amun Judaa, malasing ma Iesu xa zangas kunikula Jerusalem. ² Inaan Jerusalem ka rauxin adi mara, aizina adu, “A Mara Zina Sipsip.” A ruru xa iziar lapaarana, aizina wana linga bina Ibru adu Betesdaa, ma a non faraandaa xa watmit ka iziar varaxulin. ³⁻⁴ Adi mala zin aubina di gigias di itate inaan, amun marawif ma amun kak taksaat ma naandi di zipas.*

⁵ Aza rapti xa iziar inaan ma a giazang ka iziar wana naan pana a maariaas ka zangaafu vaarul ma xa wiziktul vaakdul.

⁶ Iesu xa raamin naan ka itate inaan ma xa rexaas faanong adu naan ka itate vaabung baraaf pana giazang sina, malasing ma Iesu xa iaari zina naako, “Ka malasing faa, gu saxot guna daxa?”

⁷ A rapti xa gias ka piaat naako, “Piran, kawit taku raxazak kuna vawaalang nia xu lamaskana ruru angkari la notaan kana vuvuat kaarik. Nia ga lalaamangaai adu gana wizik lamaskana, singsaxai axazak tawarak ka tabung pizik paamua wana nia.”

⁸ Naanaan Iesu xa vazei naan naako, “Tamaraat, fazaak luk amun saan imilaaivang sunum ma gu waan.” ⁹ Fazaus mase a winpina rapti xa balas daxa uli, ma xa vazaak luk amun saan imilaaivang sina ma xa zangas.

A zaan angkanaan ka balas la raan a Saabat, ¹⁰ malasing ma amun paamua zin amun Judaa di vazei a rapti Iesu xa vira naan malasing kari, “Naari a raan a Saabat, ma xawit na tak pana amun Lus sin dia xuna nua guna vazaak amun saan imilaaivang sunum.”

¹¹ Ma naan ka piaat naako, “A rapti xa vira nia, naan ka vazei nia naako, ‘Fazaak

4:44 Mt 13:57, Mk 6:4, Lk 4:24 **4:45** Jn 2:23 **4:46** Jn 2:1-11 * **5:3-4** Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: Di iziar babong a ruru xuna xana vuvuat kaarik, panaze azanon taan a aangelo zin a Piran ka wiwizik lamaskana a ruru ma xat favuvuat a daanim. Tamon axazak ka gias ka tabung pizik lamaskana a ruru angkanaan ka vuvuat kaarik, naan kana balas daxa ziaana a giazang sina, naapalaau aze rawat giazang naa rauxin. **5:10** Nem 13:19, Jer 17:21

luk amun saan imilaaivang sunum ma gu waan.”

¹² Ma di iaari zina malasing kari, “Nis a rapti angkanaan ka vazei nua gu vazaak luk amun saan imilaaivang ma gu waan?”

¹³ Singsaxai a rapti angkanaan Iesu xa vira, xawit na rexaas pana nis a rapti angkanaan, panaze adi mala aubina di bas la non angkanaan, ma Iesu xa zangas lawalaua naandi ma xa malik.

¹⁴ Mur Iesu xa tangin naan lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok ma xa vazei naan naako, “Gu langar, naari gu daxa vaanong. Gu vaanong ka wana gigiuang a matmalabuk taksaat, taulaan tazaar taksaat mase xana balas sunum.” ¹⁵ A rapti xa waan ma xa vazei amun paamua zin amun Judaa adu naan Iesu bani ina xa ra vira naan.

Iesu Xa Ggiu Be Amun Saan Damana Xa Ggiu

¹⁶ Amun paamua zin amun Judaa di varumara vamazikang Iesu wanaze xa ggiu amun saan angkari laraan a Saabat.

¹⁷ Iesu xa vazei naandi naako, “Maagu xat faamuzas bulaai ma xa ruaas taning, ma nia zaait gat faamuzas.” ¹⁸ Amun paamua zin amun Judaa di langarin a dorang kanaan ma di saxot mase dina zop famaati Iesu, wanaze xawit be adu naan ka kip a lus ila Saabat, singsaxai naan ka piaat saait adu Nakmai xanaan Damana ma xat fatfaraxazin naan malasing Nakmai.

¹⁹ Iesu xa xis a dorang sin naandi naako, “Ga vazei varatunaan mase nim, Naatna xawit nat faraxas kana giu tazaar naan sing. Naan kat faraxas kana giu be amun saan naa raamin Damana xa ggiu. Avuna aze razaar Damana xa ggiu, Naatna zaait ka ggiu. ²⁰ Damana xa sasaxot Naatna ma xat fatangin sina amun saan faakdul naa ggiu. Ma xana vatangin sina amun gigiuang kana laaup nanga wana amun gigiuang kanaan naat fabalos kuna naaguna banglala. ²¹ Damana xat faramaraat amun maat ma xai lis a roroiang sin naandi, malasing saait Naatna xai lis a roroiang sin naandi ina naa saxot naana lis. ²² Avuna Damana xawit nai klis taxazak, singsaxai xa lis fakdul a vaamuzazang iwana aikilizang ka waan sin Naatna,

²³ xuna naandi vaakdul dina nop Naatna malasing di nop Damana. Axazak kawit na nop Naatna, xawit na nop Damana ina xa ra kling fawat naan.”

²⁴ Ma Iesu xa piaat sin amun paamua zin amun Judaa naako, “Ga vazei varatunaan mase nim, axazak ina xa valos a dorang surugu ma xa inaxam paazaai wana naan ina xa ra kling fawat nia, xa rauxin a roro tapal ma xana wen irur wana dorang. Naan ka vataling a maatang ma xa albis pana roroiang. ²⁵ Ga vazei varatunaan mase nim, a raan kana wat ma naari xa balas faanong ma naandi di maat faanong dina langarin a linga Naata Nakmai ma naandi di langarin dina roro. ²⁶ Avuna Damana naan a vuvuna roroiang, ma xa lis a burburaaiang sin Naatna xuna naan saait kana vuvuna a roroiang. ²⁷ Ma naan ka lis a burburaaiang iwana aikilizang sin Naatna wanaze naan Naata Rapti.

²⁸ Tuua naagu banglala wana azaan angkanaan, panaze a raan kana balas ma aubina vaakdul ina di maat faanong dina langarin a lingna, ²⁹ ma dina tukbilak la baaul a maat sin naandi. Ma naandi di ra ggiu amun matmalabuk daxa dina ramaraat puli ma dina rauxin a roroiang. Ma naandi di ra ggiu amun matmalabuk taksaat dina ramaraat puli ma dina irur wana dorang ma dina vazaak a maazikang. ³⁰ Nia nanga xawit gat faraxas gana giu tazaar nia zing. Araan ga ikilis, gat langarin be a dorang sina. Malasing ma a vaamuzazang iwana aikilizang surugu xa tak panaze xawit ga lalaamangaai adu gana giu malasing nia ga saxot, singsaxai ga lalaamangaai adu gana giu xuna vadokdokang axazak ina xa kling fawat nia.”

Amun Dor Vaamaravazang Pana Iesu

³¹ Ma Iesu xa piaat sin amun paamua zin amun Judaa naako, “Tamon gana dador vaamaravas pana nia nanga, a dorang surugu xana wen maravan pana langlangarang sinim. ³² Ka rauxin aza xazak kai dador vaamaravas pana nia, ma ga rexaas adu a dorang sina wana nia xa vaaratunaan.

³³ Nim amun paamua zin amun Judaa naagu kling amun iaana kilaaiang sinim ka waan sin Jon ma naan ka dador vaamaravas pana a dorang faaratunaan pana nia. ³⁴ Kawit adu ga rudaxain a dorang sin aubina wana nia, singsaxai ga piaat a dorang kanaan kuna Nakmai xana zaxot faulin nim. ³⁵ Jon ka malasing a laam ka ililap ma xa ilis a maravas, ma wana azanon taan naagu nanam pana a maravas sina.

³⁶ Nia ga rauxin a dor vaamaravazang ka maravan nanga wana zin Jon. Ka malasing kari: Amun gigiuang Maagu xa lis surugu xuna vanongang ma naari ga gigiu, xa dador vaamaravas adu Maagu xa ra kling fawat nia. ³⁷ Ma Maagu ina xa ra kling fawat nia, naan nanga xa ra dador vaamaravas pana nia. Kawit naagu langarin a lingna ma xawit naagu rataamin naan ³⁸ ma a dorang sina xawit na iziar lamaskana nim, panaze xawit naagu inaxam paazaai wana axazak naa ra kling fawat. ³⁹ Naagu vakot bulin amun dorang lamaskana a Baar Xoxok, panaze naagu naxaam adu wana amun dorang kanaan naaguna zuruk a roro tapal. Naan amun dorang kanaan lamaskana a Baar Xoxok kai dador vaamaravas pana nia. ⁴⁰ Singsaxai xawit naagu saxot naaguna wat surugu xuna zurukang a roroiang.

⁴¹ Kawit ga rudaxain a wisfaaruiang ka wat sin aubina. ⁴² Singsaxai ga rexaazin nim. Ga rexaas adu xawit naagu rauxin a matmalabuk sin Nakmai iwana sasaxotang azanon lamaskana nim. ⁴³ Ga wat pana aizina Maagu, ma xawit naagu rudaxain nia. Singsaxai tamon taxazak tawarak ka wat pana aizina nanga, naaguna rudaxain naan. ⁴⁴ Kawit naagut faraxas naaguna inaxam paazaai wana a dorang surugu, wanaze naagu saxot a wisfaaruiang ka wat lawalaua nim, singsaxai xawit naagu zaleng a wisfaaruiang ina xa wat sin Nakmai azaxai be.

⁴⁵ Singsaxai tuua naagu naxaam adu nia gana vakor nim lamarana Maagu. Axazak kana vakor nim, naan Moses ina naagu rasin amun inaxamang sinim pana

amun dorang sina xuna vawaalang nim. ⁴⁶ Tamon naagu lek inaxam paazaai wana Moses, naagu lek inaxam paazaai wana nia, wanaze naan ka tabung farar wana nia. ⁴⁷ Singsaxai tamon kawit naagu inaxam paazaai wana dorang naa varaar naaguna mita inaxam paazaai wana aze ga piaat?"

6

Iesu Xa Vavangaan Aubina Di Laaup Pana A Taausan Ka Watmit (Mt 14:13-21, Mk 6:30-44, Lk 9:10-17)

¹ Azanon taan lamuraana, Iesu xa kas buak kulaza rita Laman Gaalili, di vakilaan saait pana a Laman Tiberiaas. ² Adi mala aubina di los naan panaze di raamin amun faakilanang Iesu xa vabalos pana viraiang aubina di gias. ³ Naanaan Iesu xa uzaa la waatawut ma xa iziar varaxai wana ubina varaviraai zina. ⁴ A raan ka vaasilik ka wana flangan iwana Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang.

⁵ Iesu xa raamaai uzaa ma xa raamin amala marazaat di zangas suaai naan. Ma xa iaari zin Filip naako, "Dia dina wul a raraba vaa xuna vanganang aaxan aubina angkari?" ⁶ Naan ka iaari lalaamangaa be zin Filip panaze naan ka rexaas faanong pana aze raraan naana giu.

⁷ Filip ka xis naan naako, "A zangaafllu varazuai urua amun kaakaai denaarias* xawit nat faraxas kuna wulang a raraba xuna lizang sin axazak saksaxai xana ian ta vang samumut."

⁸ Aza rapti varaviraai zina, Endru, daaza Saaimon Pita, xa piaat sina naako, ⁹ "Naari aza nalik ka rauxin a raraba mumut ka watmit di vaaf pana baali, ma a ian mumut urua. Singsaxai xana mitat faraxas pana amala vaakdul?"

¹⁰ Iesu xa piaat naako, "Naagu vazei aubina dina iziar waanaburut." Ka rauxin a wilaangis ka varas la non angkanaan, ma ubina vaakdul di iziar, xa malasing a taausan ka watmit. ¹¹ Iesu xa zuruk amun raraba, ma xa wisfaadaxa zin Nakmai, ma xa ralaas naandi angkanaan di iziar xat faraxas pana sasaxotang sin naandi. Malasing saait naa giu wana uru ian.

5:37 Mt 3:17, Mk 1:11, Lk 3:22 * **6:7** A kaakaai denaarias azaxai xari a wulwulang ila raan azaxai zin axazak kat faamuzas la tesin.

¹² Araan di laanga vangan maazur vaanong, ka piaat sin ubina varaviraai zina naako, “Naagu zuruk fatuin amun kibaala vanganang. Tuaa naagu kawin.”

¹³ Malasing ma di zuruk fatuin amun kibaala raraba baali xa watmit ina naadi vakbaal ma di sfaar amun laxa xat faraxas pana azangaafu ma urua.

¹⁴ Aubina di raamin a vaakilanang Iesu xa vabalos, ma mur di piaat malasing kari, “Ka vaaratunaan mase, naan a profet ina xana wat la pira angkari.” ¹⁵ Iesu xa rexaas pana amun inaxamang sin naandi adu dina vangarin naan kana balas a xalxaal, malasing ma xa ramaraat fataling naandi ma naan sing ka uli xaarik kula waatawut.

Iesu Xa Zangas Laaxur Wana Laman (Mt 14:22-33, Mk 6:45-56)

¹⁶ Lamuraana a iaas ka si, ubina varaviraai zina di waan ipaa la laman, ¹⁷ ma di xawas pana a mon ma di ikas buaak a laman kuna waanang Kaapernaum. Naari xa suk ka ma Iesu xawit nanga na balas sin naandi. ¹⁸ Adi maaliu dikdik ka tangin naandi ma a rof ka varop marazaat.

¹⁹ Araan di kaaul wana a kilomita xa malasing ka watmit o xa wizik saaxa di raamin Iesu xa uwat kula mon, ka zangan-gas laaxur wana laman ma di maraaut mase. ²⁰ Singsaxai xa piaat sin naandi naako, “Nia be, tuaa naagu maraaut.”

²¹ Naanaan di saxot dina zaxot fawat naan ku lamaskana a mon ma xa xawas, ma fazaas mase a mon ka xozaraai laxon la non naadina waan pana.

²² A raan lamuraana amala ina di iziar la zanon ritit a laman di raamin fakilaan adu a mon be a zaxai xa tabung iziar inaan, ma Iesu xawit na wizik lamaskana varaxai wana ubina varaviraai zina, singsaxai naandi zingbe di waan.

²³ Naanaan azanon mon ila bina laba Tiberiaas di xozaraai lapaara a bina ina aubina di vangan pana lamuraana a Piran ka wisfaadaxa. ²⁴ Araan amala di raamin fakilaan adu Iesu ma ubina varaviraai zina di malik, di xawaas amun mon ma di waan Kaapernaum kuna zalengang Iesu.

Iesu Naan A Raraba Iwana Roroiang

²⁵ Araan di tangin naan la aza rita laman, di iaari zina malasing kari, “Maravas, lasang gu balas iriat?”

²⁶ Iesu xa xis naandi naako, “Ga vazei varatunaan mase nim, naagu zazaleng nia xawit pana naagu raamin amun faakilanang ga vabalos, singsaxai wanaze naagu iaan amun raraba ma naagu maazur. ²⁷ Tuaa naagu vaamuzas kuna zurukang a vanganang kana raksaat, kawit, singsaxai naagu vaamuzas kuna zurukang a vanganang kana iziar bulaai ma xana lis a roro tapal, ina Naata Rapti xana lis sinim. Avuna Nakmai Damana xa ra vatangin adu xa rudaxain fanong naan.”

²⁸ Naanaan di iaari zina malasing kari, “Aze razaan maadina giu xuna giuang amun faamuzazang Nakmai xa sasaxot.”

²⁹ Iesu xa xis naandi naako, “A vaamuza-zang sin Nakmai xa malasing kari, naa-guna inaxam paazaai wana axazak naa ra kling fawat.”

³⁰ Malasing ma di iaari zina malasing kari, “Aze ra vaakilanang guna vabalos kuna maadina raamin ma maadina in-axam paazaai wana nua? Guna giu aze?”

³¹ Amun kulmua zimaam di iaan a maanaa la bina bingil, malasing di varaar vanong malasing kari, “Naan ka ralaas naandi wana raraba xa wat la lia xuna iaanang.”
(Zax 16:4)

³² Iesu xa vazei naandi naako, “Ga vazei varatunaan mase nim, kawit Moses ina xa ralaas nim pana a raraba inikula la lia, singsaxai Maagu naan kai lis a raraba vaaratunaan ka wat la lia. ³³ Avuna a raraba zin Nakmai xari, naan ina xa kabal wat la lia ma xai lis a roroiang sin aubina ila pira angkari.”

³⁴ Di piaat malasing kari, “Piran, taning ma xa uzaa, gu lis a raraba angkanaan simaam.”

³⁵ Naanaan Iesu xa vazei naandi naako, “Nia nanga a raraba iwana roroiang. Axazak ka wat surugu xana wen lagaai xaarik, ma axazak ka inaxam paazaai wana nia xana wen maaru xaarik.

³⁶ Malasing ga vazei vanong nim, naagu raamin fanong nia singsaxai xawit nanga naagu inaxam paazaai. ³⁷ Naandi vaakdul Maagu xa lis surugu dina wat surugu, ma axazak ka wat surugu gana wen kup pizin naan, ³⁸ wanaze ga kabal wat la lia xawit kuna lozang a sasaxotang ma a

inaxamang surugu nanga singsaxai xuna lozang a sasaxotang ma a inaxamang sina ina xa ra kling fawat nia. ³⁹ Ma naari a sasaxotang ma a inaxamang sina ina xa ra kling fawat nia, adu xawit tazaxai zin naandi vaakdul ina naa lis surugu dina milung, singsaxai gana varamaraat faulin naandi la vaanongang iwana amun taan. ⁴⁰ A sasaxotang ma ainaxamang sin Maagu xa malasing kari, aubina vaakdul ina di raamaai wana Naatna ma di inaxam paazaai wana naan, dina zuruk a roro tapal ma gana varamaraat faulin naandi la vaanongang iwana amun taan.”

⁴¹ Amun paamua zin amun Judaa di murmuru wana naan panaze xa piaat naako, “Nia a raraba ina xa kabal wat ikula la lia.” ⁴² Di piaat malasing kari, “Naan Iesu bani naata Iosep, ina dina ma damana dia di rexaazin. Kana mitai piaat naako, ‘Ga kabal wat la lia?’”

⁴³ Iesu xa xis naandi naako, “Tuua naagu murmuru lawalaua nim. ⁴⁴ Kawit taxazak kat faraxas kana wat surugu, tamon Maagu ina xa ra kling fawat nia, xana wen urif fawat naan ma xana lis naan surugu, ma gana varamaraat faulin naan la vaanongang iwana amun taan. ⁴⁵ Di varaar vating fanong lamaskana a baar zin amun profet malasing kari, ‘Nakmai xana viraai vakdul aubina.’ (Aais 54:13) Naandi vaakdul ina dit langar zin Maagu ma di zuruk a rexaazang ka wat sina, di uwat surugu. ⁴⁶ Kawit taxazak na rataamin Maagu. Kawit. Singsaxai axazak ina xa ra iziar varaxai wana Nakmai ma xa wat, naan be xa raamin Maagu. ⁴⁷ Ga vazei varatunaan mase nim, axazak ka inaxam paazaai wana nia, naan ka rauxin fanong a roro tapal. ⁴⁸ Nia a raraba iwana roroiang. ⁴⁹ Amun kulmua zinim di iaan a maanaa la bina bingil, singsaxai di maat nanga. ⁵⁰ Singsaxai a raraba angkari ina xa wat ikula la lia, aubina dina iaan ma dina wen maat. ⁵¹ Nia nanga a raraba xa roro ina xa kabal wat ikula la lia. Tamon taxazak kana iaan a raraba angkari, xana roro tapal. A raraba angkari a winugu, ina gana lis kuna aubina ila pira angkari dina zuruk a roroiang.”

⁵² Naanaan amun paamua zin amun Judaa di varamakalaai lawalaua naandi

nanga ma di piaat malasing kari, “Malasing faa ma a rapti angkari xana lis a wina zin dia xuna iaanang?”

⁵³ Iesu xa vazei naandi naako, “Ga vazei varatunaan mase nim, tamon kawit naagu iaan a wina Naata Rapti ma xawit naagu imin a daraaina, naaguna wen tauxin a roroiang lamaskana nim. ⁵⁴ Nis nanga xa iaan a winugu ma xa imin a daraaigu xa rauxin a roro tapal, ma gana varamaraat faulin naan pana maatang la vaanongang iwana amun taan. ⁵⁵ A winugu a vanganang faratunaan ma a daraaigu a daanim imiminang faaratu- naan. ⁵⁶ Nis nanga xa iaan a winugu ma xa imin a daraaigu, maadi zaxai varaxai iaa. ⁵⁷ Maagu xa rauxin a roroiang ka ra kling fawat nia ma naan ka lis a roroiang surugu. Malasing saait axazak ina xa iaan a winugu, gana lis a roroiang sina. ⁵⁸ Naan kanaan a raraba ina xa kabal wat la lia. Amun kulmua zin dia di iaan a maanaa ma di maat nanga, singsaxai axazak ka vangan pana a raraba angkari xana roro tapal.” ⁵⁹ Iesu xa piaat a dorang angkanaan araan kat faraviraai lamaskana a vaal a maainungang sin amun Judaa ikula Kaapernaam.

Amala Aubina Varaviraai Di Vataling Iesu

⁶⁰ Araan aubina varaviraai di langarin, amala zin naandi di piaat malasing kari, “A varaviraaiang kanaan ka maravan marazaat. Nis mase xat faraxas kana rudaxain?”

⁶¹ Iesu xa rexaas faanong pana aubina varaviraai zina di murmuru wana a dorang kari, ma xa iaari zin naandi naako, “A dorang kanaan ka kawin a inaxamang sinim? ⁶² Ma naaguna mita inaxam tamon naagu raamin Naata rapti xa uzaa laaxur xula non paamua naa tabung siziar wana! ⁶³ A Laklagaai a Raabu xai lis a roroiang ma a winpina aubina be a zangof. A dorang surugu xa bas pana a Laklagaai a Raabu ma a roroiang. ⁶⁴ Singsaxai xa rauxin azanon sinim kawit di inaxam paazaai.” Ma Iesu xa rexaas faanong paamua nanga wana nis sin naandi xawit di inaxam paazaai ma nis kana ngutlis naan. ⁶⁵ Ma xa piaat saait naako, “Malasing ma ga vazei nim

adu xawit taxazak kana wat surugu tamon Maagu xawit na vainaxaam naandi xuna watang surugu.”

⁶⁶ Ma laraan angkanaan aubina varaviraai zina di uli ma xawit kaarik di los naan.

⁶⁷ Iesu xa iaari zin azangaafu ma urua ubina varaviraai zina naako, “Naagu saxot saait naaguna waan?”

⁶⁸ Saaimon Pita xa xis naan naako, “Piran, maadina waan kaarik sinis? Gu rauxin a dorang kai lis a roro tapal.

⁶⁹ Maadi inaxam paazaai ma maadi rexaas adu nua a Rapti Xoxok gu balas sin Nakmai.”

⁷⁰ Naanaan Iesu xa xis naan naako, “Ga kalin nim, naagu zangaafu ma urua. Singsaxai nanga azaxai zinim naan a zapalaau!” ⁷¹ Kai piaat be Judaas, naata Saaimon Iskaariot, naan azaxai zin naandi di zangaafu ma urua ina mur xana ngutlis Iesu.

7

Iesu Xa Dador Varaxai Wana Amun Daasna

¹ Lamuraana azaan angkanaan, Iesu xa ra zazangas farawuk inaan Gaalili. Naan kawit na saxot adu xana waan la pira Judia, wanaze amun paamua zin amun Judaa di zazaleng ta lan kuna dina zop famaata naan. ² A Raan Laba Iwana Amun Faal Maling ka wat faasilik. ³ Amun daaza Iesu di ra piaat sina malasing kari, “Gu ramaraat fataling a bina angkari, ma gu waan la pira Judia, xuna aubina varaviraai zunum dina raamin amun gigiuang ina gu gigiu. ⁴ Tamon axazak ka saxot adu aubina dina rexaazin naan, tuaa xana iziar vunfun. Nua gu gigiu amun gigiuang kari, malasing ma gu viaat nua zin aubina vaakdul.” ⁵ Avuna xawit taxazak sin naandi amun daaza Iesu di inaxam paazaai wana naan.

⁶ Malasing ma Iesu xa vasei naandi naako, “A raan surugu xawit nanga na balas. Singsaxai amun taan faakdul xat faraxas aaxan nim, ⁷ panaze aubina ila pira angkari dina wen maska raksaat pana nim. Singsaxai di maska raksaat pana nia, wanaze nia gai dador vaamaravas

adu amun matmalabuk sin naandi xa raksaat. ⁸ Naagu waan pana A Raan Laba angkanaan. Kawit nat faraxas gana waan, panaze a raan surugu xawit nanga na balas.” ⁹ Naan ka piaat azaan angkanaan ma xa iziar nanga inaan Gaalili.

Iesu Xa Iziar La Raan Laba Iwana Amun Faal Maling

¹⁰ Amun daasna di waan pana A Raan Laba, ma mur Iesu zaait ka waan. Singsaxai naan kawit na zangas la maravas, naan ka ra zazangas funfun be.

¹¹ Amun paamua zin amun Judaa di ra zazaleng naan inaan pana A Raan Laba, ma di iaari varvaras sin aubina malasing kari, “Naan faa?”

¹² Amala aubina lawalau axulutung dit ngifngif farawuk pana Iesu. Azanon aubina di piaat malasing kari, “Naan a rapti daxa.” Ma azanon di piaat malasing kari, “Kawit, naan kat fagit amala.”

¹³ Singsaxai xawit taxazak kat faraxas kana dador wana naan la maravas, panaze di maraaut pana amun paamua zin amun Judaa.

¹⁴ Pana varalavaatang a raan iwana A Raan Laba, Iesu xa albis lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok ma xat fraai aubina. ¹⁵ Amun paamua zin amun Judaa di banglala ma di iaari malasing kari, “A rapti angkari xawit na waan pana ta varaviraaiang ma xa zuruk a rexaazang kari vaa?”

¹⁶ Iesu xa xis naandi naako, “Amun faraviraaiang surugu xawit surugu nanga, singsaxai xa wat ikula zin axazak ina xa ra kling fawat nia. ¹⁷ Tamon taxazak ka saxot kana giu azaan Nakmai xa saxot, naan kana raamin fakilaan tamon nia ga varaviraai wana a dorang ka wat ikula zin Nakmai, o tamon ga dador wana ainaxamang surugu nanga. ¹⁸ Araan axazak ka dador wana inaxamang sina nanga, naan ka malasing adu xa valaup naan nanga. Araan axazak ka saxot kana valaup axazak ka ra kling fawat naan, naan ka piaat a dorang faaratunaan ma xawit ta vaagitang ka iziar zina. ¹⁹ Moses ka ra lis amun Lus sinim. Singsaxai xawit tazaxai zinim kat

falos amun Lus angkanaan. Kunaze naagu saxot naaguna zop famaata nia?”

²⁰ Ma aubina di piaat malasing kari, “A zapalaau xa ragul nua! Nis kari xa saxot kana zop famaata nua?”

²¹ Ma Iesu xa xis naandi malasing kari, “Ga ra giu aza vaamuzazang ka banglala ma nim faakdul naagu ra banglala.

²² Moses ka ra fararin adu naaguna ftuk pizin a vang pakpaak amun popo rapti zinim. Kawit Moses, singsaxai amun kulmua zinim, naandi di ra varumarain a matmalabuk angkanaan. Azanon taan naagu iftuk pizin a vang pakpaak amun popo rapti la Saabat. ²³ Tamon a raan kuna ftuk pizingan a vang pakpaak amun popo rapti xana balas la raan a Saabat, naagu ftuk pizin nanga xuna naaguna wen laxau amun Lus sin Moses. Malasing ma xunaze naagu mangat pana nia wana ga vira a rapti laraan a Saabat? ²⁴ Tuua naagu klis amun saan pana a rataamaaiang ilamanar, singsaxai naagu klis pana ainaxamang ka tak.”

Jaak Naan A Mesaaia?

²⁵ La raan angkanaan azanon aubina in Jerusalem di varumara iaariang malasing kari, “Jaak naan a rapti xari ina amun paamua di saxot dina zop famaata naan?

²⁶ Naan kari, xai dador la maravas. Ma xawit taxazak ka pukling sina. Jaak amun paamua di rexaas adu naan a Mesaaia?

²⁷ Singsaxai araan a Mesaaia xana wat, kawit taxazak kana rexaas adu naan ka wat faa. Singsaxai dia di rexaazin a rapti angkari xa wat faa.”

²⁸ Ma Iesu xat faraviraai la rabaraau ila vaal xoxok. Naanaan ka dador laba malasing kari, “Ka vaaratunaan nim naagu rexaazin nia, ma naagu rexaazin nia ga wat faa. Singsaxai xawit ga wat pana ainaxamang surugu nanga. Axazak angkanaan ka ra kling fawat nia, naan kat faaratu-naan. Ma nim naagu wetexaazin naan. ²⁹ Singsaxai nia ga rexaazin naan, panaze nia ga kabal wat ikula zina ma naan ka ra kling fawat nia.”

³⁰ Malasing ma di saxot dina zaraak fating naan, singsaxai xawit taxazak na

taaxur wana naan, panaze a raan sina xawit nanga na balas. ³¹ Singsaxai amala aubina lawalau axulutung di ra inaxam paazaai wana naan. Di piaat malasing kari, “A rapti angkari xat fabalos amun faakilanang ka laaup marazaat. Araan a Mesaaia xana wat, malasing faa, naan kana vabalos amun faakilanang ka laaup pana zina.”

Amun Paamua Zin Amun Judaa Di Kling Azanon Ubina Xa Waan Sin Iesu

³² Amun Faarasi di langarin aubina dit ngifngif pana Iesu ma a dorang naa ra piaat sin naandi. Ma naandi varaxai wana amun pris laba di kling azanon tuxaaul ila vaal xoxok di waan sin Iesu xuna dina zaraak fating naan. Ma di waan.

³³ Iesu xa piaat naako, “Gana iziar vaamumut be varaxai wana nim ma mur gana waan sin axazak ka ra kling fawat nia.

³⁴ Naaguna zaleng nia, singsaxai naaguna wen tangin luk nia. Ma a non nia gana iziar wana, nim kawit nat faraxas naaguna waan pana.”

³⁵ Amun paamua zin amun Judaa di dador lawalaua naandi malasing kari, “Kana waa faa ma xawit dit faraxas dina tangin luk naan. Jaak naan kana waan mase laza bina zin amun Grik, ina amun Judaa di ra raagul wana ma naan kana viraai amun Grik? ³⁶ Naan ka piaat naako, ‘Naaguna zaleng nia singsaxai naaguna wen tangin luk nia.’ Ma naan ka piaat saait naako, ‘Nim kawit nat faraxas naaguna waan la non nia gana waan pana.’ Aze ra vuvuna dorang kari?”

A Daanim Kai Lis A Roroiang

³⁷ La adi raan laba mase xuna vanongang a Raan Laba angkanaan, Iesu xa rur ma xa xupkup dikdik malasing kari, “Tamon taxazak inaan ka maaru, naan kana wat surugu ma xana imin. ³⁸ Tamon axazak ka inaxam paazaai wana nia, a Baar Xoxok ka piaat naako, ‘A daanim kai lis a roroiang kana zaal wat lamaskana roroiang sina xu lamanar.’” ³⁹ Iesu xa piaat azaan angkanaan lalozang a Laklagaai a Raabu. Naandi ina di ra inaxam paazaai wana Iesu, mur dina rauxin. Lamun taan

angkanaan Nakmai xawit nanga na lis a Laklagaai a Raabu, wanaze Nakmai xawit nanga na lis a marmari daxaiang sin Iesu.

Aubina Di Dador Lalos Iesu Ma Di Vatawagalaai

⁴⁰ Amala zin naandi aubina lamaskana a xulutung angkanaan di langarin Iesu xa ra piaat a dorang sina ma di piaat malasing kari, “Ka varatunaan mase a rapti angkari, naan a profet, Moses ka ra dador profet pana naan.”

⁴¹ Ma azanon di piaat malasing kari, “Naan a Mesaaia.”

Singsaxai azanon tawarak di piaat malasing kari, “A Mesaaia xawit aro Gaalili. ⁴² A Baar Xoxok ka piaat adu a Mesaaia xana balas pana amun natnaat sin Dewit, ma dina luk naan Betliem, a bina Dewit ka ra raagul wana.” ⁴³ Malasing ma aubina di vatawagalaai lalozang Iesu. ⁴⁴ Azanon di ra saxot adu dina zaraak fating naan, singsaxai xawit taxazak na taaxur wana naan.

Amun Paamua Zin Amun Judaa Xawit Di Inaxam Paazaai Wana Iesu

⁴⁵ Amun tuxaaul ila vaal xoxok di uli waan sin amun pris laba ma amun Faarasi. Ma amun pris laba varaxai wana amun Faarasi di iaari malasing kari, “Kunaze xawit naagu zaxot fawat naan iriat?”

⁴⁶ Ma amun tuxaaul ila vaal xoxok di piaat malasing kari, “Kawit taxazak nai dador wana a dorang ka maravan malasing a rapti angkanaan.”

⁴⁷ Ma amun Faarasi di iaari malasing kari, “Malasing faa, xa vagit saait nim?”

⁴⁸ Malasing faa, tazaxai zin amun paamua zin amun Judaa o amun Faarasi di inaxam paazaai wana naan? ⁴⁹ Kawit mase! Amala angkanaan kawit di rexaazin amun Lus, ma a raksaatang ka iziar wana naandi.”

⁵⁰ Nikodimas naan azaxai zin amun paamua, ina waamua xa ra wat sin Iesu, xa piaat sin naandi naako, ⁵¹ “Lamaskana amun Lus sin dia dina wen famazik axazak, ka ruaas a raan di langarin fanong a dorang sina, xuna tanginang aze naa ra gigi.”

⁵² Di mangat ma di xis naan malasing kari, “Iaak nua zaait a rapti in Gaalili? Gu raamaai daxe lamaskana a Baar Xoxok ma

guna maravas adu xawit ta profet laba inaan, aro Gaalili.”

[Amun laklagaai a fararang i mumua mase xawit na rauxin 7:53-8:11.]

⁵³ Naanaan naandi vaakdul di vatawagalaai ma di waan lamun faal zin naandi.

8

A Ravin Ka Giu A Matmalabuk Iwana Milivinang A Rapti Rawarak

¹ Singsaxai Iesu xa waan la Waatawut Olif. ² Ma paanaraan gufguf laraan lamuraana, naan ka waan la rabaraau ila vaal xoxok. Ma aubina vaakdul di wat faraxulin naan, ma naan ka iziar waanaburut ma xat firaai naandi. ³ Ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses faraxai wana amun Faarasi di zaxot falbis aza ravin, di tangin naan ka milivin a rapti rawarak ma di varur naan lamarana naandi vaakdul. ⁴ Di vazei Iesu malasing kari, “Maravas, a ravin angkari, maadi tangin naan ka milivin a rapti rawarak. ⁵ Amun Lus sin Moses ka lis a dorang dikdik adu awat tavin ka gigi a matmalabuk angkari, dina tuk famaas naan pana amun faat. Aze ra dorang sunum pana a matmalabuk angkari?” ⁶ Di piaat malasing kanaan kuna lalaamangaainang Iesu xuna dina vakor naan.

Singsaxai Iesu xa zundung ma xa farar waanaburut pana pira wana klus mitna. ⁷ Di iru inaan ma di iaari vaararaa zin Iesu, ma naan ka ru vaatak ma xa piaat sin naandi naako, “Tamon taxazak sinim kawit nanga na gigi ta matmalabuk taksaat, naan kana zuruk a vaat ma xana tabung tuk a ravin angkari.” ⁸ Ma naan ka zundung ma xa farar xaarik paanaburut pana pira.

⁹ Araan di langarin, di ramaraat ma di zangas saksaxai waan siaana a non angkanaan, amun takpiwiran kalaak, ma lamur xa Iesu zingbe xa varaxai wana a ravin ka irur nanga inaan. ¹⁰ Iesu xa ru vaatak ma xa iaari zina naako, “Diravin, naandi vaa xa? Ka malasing faa, taxazak nanga naan ka iziar xuna varurang nua wana a dorang kuna vazaakang a maazikang?”

11 Ma a ravin angkanaan ka piaat sina naako, "Piran, kawit taxazak."

Ma Iesu xa piaat sina naako, "Nia zaait gana wen farur nua wana dorang kuna guna vazaak a maazikang. Gu waan, singsaxai tuaa xaarik gu giu ta matmalabuk taksaat."

Iesu Naan A Maravas Sin Aubina Ila Pira Angkari

12 Ma Iesu xa dador xaarik sin aubina naako, "Nia a maravas sin aubina ila pira angkari. Tamon axazak kana los nia, naan kana rauxin a maravas iwana roroiang, ma xana wen sangas la bungsuzuk."

13 Ma amun Faarasi di piaat sina malasing kari, "Nua gu dador vaamaravas pana nua nanga, malasing ma a dorang sunum kawit na vaaratunaan."

14 Iesu xa xis naandi malasing kari, "Naa-palaau tamon ga dador vaamaravas pana nia nanga, a dorang surugu xa vaaratunaan, panaze ga rexaazin a non nia ga ramaraat pana ma a non gana waan pana. Singsaxai nim kawit naagu rexaazin a non nia ga ramaraat pana ma a non nia gana waan pana. 15 Nim naagu klis aubina wana ainaxamang ila pira angkari, singsaxai nia xawit gai klis a matmalabuk sin taxazak. 16 Singsaxai tamon nia ga klis a matmalabuk sin taxazak, a dorang surugu xa vaaratunaan, panaze xawit nia zingbe. Nia varaxai wana Maagu ina xa ra kling fawat nia. 17 Lamaskana amun Lus sinim di ra varaar vating adu tamon axazak urua dina rudaxa iaa wana a dorang, a dorang kanaan ka vaaratunaan. 18 Nia gai dador vaamaravas pana nia nanga, ma Maagu zaait ina xa ra kling fawat nia, naan kai dador vaamaravas saait pana nia."

19 Naandi di iaari zina malasing kari, "Naan damaam faa?"

Ma Iesu xa piaat naako, "Naagu wextezaazin nia o Maagu. Tamon naagu lek texaazin nia, naagu lek texaazin saait Maagu." 20 Iesu xa piaat a dorang kanaan laraan naan kat firaai aubina lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok, la non di ratasin amun talazang sin Nakmai wana. Singsaxai xawit taxazak na zaraak naan, panaze a raan sina xawit nanga na balas.

Naandi Dina Wen Paan La Non Naan Kana Waan Pana

21 Iesu xa piaat kaarik sin naandi naako, "Gana waan fataling nim, ma naaguna zaleng nia, singsaxai naaguna maat ma amun matmalabuk taksaat sinim kana iziar nanga. Kawit nat faraxas naaguna waan la non nia gana waan pana."

22 Amun paamua zin amun Judaa di piaat sin naandi nanga malasing kari, "Naan ka piaat adu dia xawit dit faraxas dina waan la non angkanaan naan kana waan pana. Aze ra vuvuna dorang kari? Iaak naako xana zop famaam naan nanga?"

23 Iesu xa xis naandi malasing kari, "Nim aubina i waanaburut ma nia i laaxur. Nim aubina ila pira angkari singsaxai nia xawit ila pira angkari. 24 Malasing ma ga vazei nim adu naaguna maat ma amun matmalabuk taksaat sinim kana iziar nanga. Avuna tamon naaguna wen inaxam paazaai wana nia adu nia axazak angkanaan ga dadorin, ka vaaratunaan naaguna maat ma amun matmalabuk taksaat sinim kana iziar nanga."

25 Ma di iaari zina malasing kari, "Nua nis?"

Iesu xa xis naandi naako, "Nia axazak angkanaan ga ra dadorin sinim mumua nanga ma xa ruaas taning. 26 Ga rauxin a dorang ka varas kuna klizang nim pana. Axazak angkanaan ka ra kling fawat nia iriat, naan kai dador vaaratunaan ma amun dorang kanaan ga langarin naan kai piaat, gai fazei wana zin aubina ila pira angkari."

27 Naandi xawit di mazaam adu Iesu xa dador zin naandi wana Damana.

28 Malasing ma Iesu xa vazei naandi naako, "Araan naagu raxut fauzaa Naata Rapti laaxur, naaguna rexaas ka adu Nia axazak angkanaan ga dadorin, ma naaguna rexaas ka adu nia xawit ga gigi amun saan pana ainaxamang surugu nanga, singsaxai ga dadorin be amun dorang Maagu xa viraai nia. 29 Ma axazak ina xa ra kling fawat nia, naan ka iziar varaxai wana nia. Kawit na luaa nia zing panaze nia ga gigi bulin amun saan kat fananam naan." 30 Iesu xai fazei wana a dorang

kanaan ma amala di inaxam paazaai wana naan.

A Funalik Sin Aabaraam Ma A Funalik Sin Saatan

³¹ Malasing ma Iesu xa piaat sin amun Judaa ina di inaxam paazaai wana naan naako, “Tamon naaguna roting falagot amun faraviraaiang surugu, nim aubina varaviraai mase zurugu. ³² Malasing ma naaguna rexaazin a dorang faaratunaan, ma a dorang kanaan kana vamaraxaas nim.”

³³ Ma di piaat malasing kari, “Aabaraam naan a xulmua zimaam, ma xawit nanga ta raan maadi iziar malasing amun iaana kilaiiang sin taxazak. Aze ra vuvuna a dorang kanaan sunum gu fazei wana, adu maadina mamaraxas?”

³⁴ Iesu xa piaat sin naandi naako, “Ga vazei varatunaan mase nim. Tamon axazak ka gigiu amun matmalabuk taksaat, naan a iaana kilaiiang sin amun matmalabuk taksaat. ³⁵ A iaana kilaiiang naan kawit azaxai lamaskana aiziarang sin amun fatama. Singsaxai a nalik ka iziar bulaai lamaskana aizi vatamaiiang. ³⁶ Malasing ma tamon Naatna xa vamaraxaas nim, nim naaguna mamaraxas faaratunaan mase. ³⁷ Ga rexaas adu Aabaraam a xulmua zinim. Singsaxai nim nanga naagu zazaleng a lan kuna zop famaatang nia wanaze amun dorang surugu xawit na iziar lamaskana nim. ³⁸ Gai dador wana amun saan ga raamin sin Maagu, singsaxai nim naagu gigiu amun saan naagu langarin sin damana nim.”

³⁹ Di piaat sina malasing kari, “Damana maam kari Aabaraam.”

Ma Iesu xa xis naandi malasing kari, “Tamon nim a funalik faaratunaan sin Aabaraam, naaguna giu amun faamuza-zang malasing be Aabaraam ka gigiu. ⁴⁰ Nia ga fazei be wana amun dorang faaratunaan ga langarin sin Nakmai ma naagu zazaleng a lan kuna zop famaatang nia. Aabaraam kawit na giu amun saan malasing kanaan. ⁴¹ Nim naagu giu amun saan damana nim ka gigiu.”

Di piaat malasing kari, “Maam kawit a funalik ila waana vinaabi. Nakmai zingbe naan damana maam.”

⁴² Iesu xa piaat sin naandi naako, “Tamon Nakmai naan damana nim, naaguna sasaxot nia wanaze nia ga wat sin Nakmai. Kawit ga wat pana ainaxamang surugu nanga, singsaxai Nakmai xa ra kling fawat nia. ⁴³ Kunaze naagu wen mazaam a dorang surugu? A vuvuna xa malasing kari, xawit naagut faraxas naaguna rudaxain amun dorang surugu. ⁴⁴ Nim a funalik sin damana nim Saatan. Ma naagu saxot adu naaguna las lamuraana amun sasaxotang sin damana nim. Ka ramaraat nanga la varumaraiang, naan a rapti xa zopsop famaang palau aubina. Ma naan kawit na irur wana vaaratunaanang panaze xawit ta vaaratunaanang lamaskana. Tamon naan ka rategit, naan ka gigiu be amun saan nat faraxas pana, wanaze naan a rapti iwana vaagitang ma naan damana vaagitang. ⁴⁵ Nia nanga gai piaat a vaaratunaanang, malasing ma xawit naagu inaxam paazaai wana nia. ⁴⁶ Kawit taxazak sinim kat faraxas kana vatangin adu nia ga ra giu a matmalabuk taksaat. Tamon ga dor vaaratunaan, kunaze xawit naagu inaxam paazaai wana nia? ⁴⁷ Axazak sin Nakmai, naan kat langarin amun dorang sin Nakmai. Nim kawit naagut langarin amun dorang sin Nakmai wanaze nim kawit sin Nakmai.”

Iesu Ma Aabaraam

⁴⁸ Amun Judaa di piaat sin Iesu malasing kari, “Maadi piaat fatok adu nua a rapti in Samaaria a zapalaau xa ragul nua.”

⁴⁹ Iesu xa xis naandi malasing kari, “A zapalaau xawit na ragul nia, wanaze nia ga valaup aizina Maagu, singsaxai nim naagu wispiaal aizinugu. ⁵⁰ Kawit ga zazaleng ta lan kuna aubina dina valaup aizinugu. Singsaxai axazak ka saxot adu aubina dina valaup aizinugu, ma naan bani a rapti xai kilis. ⁵¹ Ga vazei varatunaan mase nim. Tamon axazak ka valos a dorang surugu, naan kana wen maat.”

⁵² Amun Judaa di piaat sina malasing kari, “Naari maadi rexaas adu a zapalaau xa ragul nua. Aabaraam ka maat, ma

amun profet saait di maat, ma nua gu piaat adu, axazak ina xa valos a dorang sunum kana wen maat. ⁵³ Damana maam Aabaraam ka maat ma amun profet saait di maat. Malasing faa, nua gu laaup pana Aabaraam? Gu naxaam adu nua mase nis?"

⁵⁴ Iesu xa xis naandi malasing kari, "Tamon ga valaup nia nanga, a gigiuang kanaan ka zaan palaau. Singsaxai Maagu xat falaup nia. Nim naagu kalin adu naan Nakmai zinim. ⁵⁵ Nim nanga xawit naagu rexaazin naan singsaxai nia ga rexaazin naan. Tamon ga lek piaat adu xawit ga rexaazin naan, nia a rapti xa rategit, malasing be nim. Singsaxai nia ga rexaazin naan, ma gat falos a dorang sina. ⁵⁶ Damana nim Aabaraam ka ra nanam adu naan kana raamin a raan surugu, naa raamin ma xa nanam."

⁵⁷ Amun Judaa di piaat sina malasing kari, "A maariaas sunum kawit nanga na zangaafu vaawatmit, ma xunaze gu piaat adu nua gu ra raamin Aabaraam?"

⁵⁸ Iesu xa xis naandi malasing kari, "Ga vazei varatunaan mase nim. Paamua wana Aabaraam di luk naan, nia ga iziar." ⁵⁹ Araan di langarin, di iot amun faat kuna tukang Iesu, singsaxai naan ka zangas fun naan nanga lamaskana a xulutung ma xa waan fataling a rabaraau ila vaal xoxok.

9

Iesu Xa Vira A Rapti Di Luk Naan Ka Marawif

¹ Araan Iesu xa zazangas pizik, ka raamin a rapti xa marawif, ka marawif nanga araan di luk naan. ² Ubina varaviraai zin Iesu di iaari zina malasing kari, "Maravas, nis ka giu a matmalabuk taksaat ma di luk naan ka marawif, a rapti angkari o damana ma dina?"

³ Iesu xa xis naandi naako, "Kawit a rapti angkari o damana ma dina di giu amun matmalabuk ka raksaat, singsaxai azaan angkanaan ka balas kuna dina raamin fakilaan a vaamuzazang sin Nakmai xana vaatangaai wana roroiang sina. ⁴ Araan ka maravas nanga, dia dina giu amun faamuzazang sin axazak ka ra kling fawat nia.

9:5 Mt 5:14, Jn 8:12

A suk kana wat ma xawit taxazak kana vaamuzas. ⁵ Araan ga iziar la pira angkari, nia a maravas sin aubina ila pira angkari."

⁶ Ma xa piaat fanong azaan angkanaan, ka kaanis pana pira, xa vamidaus a pira wana a kaanis sina ma naa rasin lamarana a marawif. ⁷ Naan ka vazei a marawif naako, "Paan, gu izuf la ruru Siloaam." (Aknaaza waaling Siloaam adu "Kling.") A marawif ka waan ma xa izuf, ma xa uli wat faraxai wana uru marana xa ralakas faanong.

⁸ Amun paliaana ma naandi ina waamua di rataamin naan kat nungnung, di iaari malasing kari, "Iaak naan a rapti angbari ina xat siziar ma xat nungnung bulaai?"

⁹ Azanon di piaat adu naan bani.

Ma uzanon di wispuke malasing kari, "Kawit, ka raamaai be malasing naan."

Singsaxai naan nanga xa piaat fadikdik naako, "Nia be a rapti angkanaan."

¹⁰ Di iaari zina malasing kari, "Malasing faa ma a maraam ka ralakas?"

¹¹ Naan ka xis naandi naako, "A rapti di vakilaanang Iesu xa kanis a pira, naa vamidaus ma naa rasin la maraagu. Ka vazei nia gana waan ma gana izuf la ruru Siloaam. Malasing ma ga waan ma ga izuf ma naari ga raamaai xa."

¹² Di iaari zina malasing kari, "Naan a rapti vaa?"

Ma naan ka piaat naako, "Kawit ga rexaas."

Amun Faarasi Di Zaleng A Vuvuna Vaaroroiang

¹³ Di zaxot a rapti ina xa ra marawif ma di lis naan sin amun Faarasi ¹⁴ Ma a raan angkanaan a raan a Saabat ina Iesu xa kanis famidaus a pira ma naa pa ma naa rasin lamarana a rapti ma a marana xa ralakas. ¹⁵ Malasing ma amun Faarasi di iaari xaarik sina wana adu a marana xa mitat balas daxa. A rapti xa xis naandi naako, "Naan ka rasin a pira xa midaus la maraagu ma ga izuf ma naari ga raamaai xa."

¹⁶ Azanon Faarasi di piaat malasing kari, "A rapti angkanaan kawit na wat sin Nakmai waanaze xawit nat falos amun lus ila Saabat."

Singsaxai uzanon di iaari malasing kari, “Ka malasing faa a rapti raksaat kat falos amun faakilanang?” Ma di vatawagalaai.

¹⁷ Lamuraana, di iaari xaarik sin a marawif malasing kari, “Guna piaat aze wana naan? Avuna naan ka varalakaas a maraam.”

A rapti xa xis naandi naako, “Naan a profet.”

¹⁸ Amun paamua zin amun Judaa xawit nanga di inaxam paazaai adu naan ka ra marawif ma xa raamaai xaarik, malasing ma di kilai xun damana ma dina. ¹⁹ Di iaari zin nandiaa malasing kari, “Naan naata numaa xari ina di luk naan ka marawif ma xa malasing faa ma naan ka raamaai?”

²⁰ Damana ma dina di xis naandi malasing kari, “Maadi rexaas iaa adu naan naata nimaa ma maadi rexaas iaa di luk naan ka marawif. ²¹ Singsaxai malasing faa xa raamaai vaanong o nis ka varalakaas a marana, xawit maadi rexaas. Naagu iaari zina. Naan ka laba vaanong, naan kana dador wana naan nanga.” ²² Damana ma dina di piaat malasing kanaan panaze di maraaut iaa wana amun paamua zin amun Judaa, wanaze waamua vaanong naandi di rudaxa adu axazak ina xa raamin fakilaan adu Iesu naan a Mesaaia, dina waapizin naan la vaal a maainungang sin naandi. ²³ Naan azaan kari damana ma dina di naxaam iaa ma di piaat iaa malasing kari, “Naan ka lapuk faanong, naagu iaari zina.”

²⁴ Di varua xaarik a viringang a rapti ina xa ra marawif ma di piaat malasing kari, “Gu piaat faratunaan kuna valaupang aizina Nakmai. Maadi rexaas adu naan a rapti raksaat.”

²⁵ Naan ka xis naandi naako, “Tamon naan a rapti raksaat o xawit, nia xawit ga rexaas. Azaan azaxai be ga rexaazin. Paamua ga marawif ma naari ga raamaai xa!”

²⁶ Naanaan di iaari zina malasing kari, “Naan ka giu aze wana nua? Ka varalakaas a maraam malasing faa?”

²⁷ Naan ka xis faulin naandi naako, “Ga vazei vanong nim ma xawit naagu langar. Kunaze naagu saxot naaguna lan-

garin kaarik? Naagu saxot naaguna balas aubina varaviraai zina zaait?”

²⁸ Di psin amun dorang ka lingpuak pana naan ma di piaat malasing kari, “Nua a rapti varaviraai zin axazak angkanaan! Maam aubina varaviraai zin Moses! ²⁹ Maadi rexaas adu Nakmai xa dador zin Moses, singsaxai axazak angkanaan, kawit maadi rexaas naan ka wat faa.”

³⁰ A rapti xa piaat naako, “A zaan angkanaan ka banglala! Kawit naagu rexaazin naan ka wat faa, singsaxai naan ka varalakaas a maraagu. ³¹ Dia di rexaas adu Nakmai xawit nat langar zin aubina raksaat. Naan kat langar zin naandi dit lotu wana naan ma dit falos a sasaxotang ma ainaxamang sina. ³² Kawit nanga taxazak na langarin adu di varalakaas a marana a rapti di luk naan ka marawif faanong. ³³ Tamon a rapti angkanaan kawit na wat sin Nakmai, xawit nat faraxas kana giu tazaar.”

³⁴ Pana a dorang kanaan ma naandi di xis naan malasing kari, “Gu iziar vaanong pana matmalabuk taksaat araan nanga di luk nua, xa malasing faa adu guna wat firaai maam?!” Ma di waapizin naan la vaal a maainungang.

Aubina Xawit Di Inaxam Paazaai Di Balas Malasing Amun Marawif

³⁵ Iesu xa langar adu di waapizin a rapti angkanaan, ma xa wa tangin naan ma xa iaari zina naako, “Malasing faa, gu inaxam paazaai wana Naata Rapti?”

³⁶ A rapti xa iaari malasing kari, “Piran, naan nis? Fazei nia xuna gana inaxam paazaai wana naan.”

³⁷ Iesu xa piaat naako, “Gu raamin fanong naan. Naan kari xai dador varaxai wana nua.”

³⁸ Naanaan a rapti xa piaat naako, “Piran ga inaxam paazaai.” Ma naan ka lotu wana Iesu.

³⁹ Iesu xa piaat naako, “Ga wat la pira angkari xuna klizang aubina xuna naandi di marawif dina raamaai ma naandi di raamaai dina balas amun marawif.”

⁴⁰ Azanon Faarasi di iziar varaxai wana Iesu di langarin naan ma di iaari zina malasing kari, “Aze? Maam saait maadi marawif?”

⁴¹ Iesu xa piaat naako, “Tamon naagu marawif, kawit taxazak kana vakor nim pana matmalabuk taksaat sinim. Singsaxai amun matmalabuk taksaat sinim nanga xa iziar wanaze naagu kalin adu naagu raamaai.”

10

A Rapti Xa Rataamaai Xaaul Daxa Wana Amun Sipsip Sina

¹ Iesu xa piaat kaarik sin amun Faarasi naako, “Ga vazei varatunaan mase nim, a rapti ina xawit na ilbis lamarana a uwaau zin amun sipsip singsaxai xai fida lu la azanon tawarak, naan a vinaau ma axazak kat paxaar walau amun saan sin azanon. ² A rapti ina xa ilbis lu la mara naan axazak ka rataamaai xaaul wana amun sipsip sina. ³ Axazak kat katkatong a mara xai kaas lis a mara zin a rapti xa rataamaai xaaul wana amun sipsip, ma amun sipsip dit langarin a lingna. Kat fakilaan amun sipsip pana amun izina naandi ma xat falos fatukbilok naandi. ⁴ Araan naan ka zaxot fatukbilok naandi zina vaatak, kat paamuin naandi, ma amun sipsip di los naan panaze di rexaazin a lingna. ⁵ Singsaxai dina wen los axazak tawarak, dina valaau vataling naan panaze xawit dit langarin fakilaan a lingna axazak tawarak.” ⁶ Iesu xa dador lalaamangaai vaanong singsaxai naandi xawit di mazaam a vuvuna a dorang kanaan naa vazei naandi wana.

⁷ Malasing ma Iesu xa piaat kaarik sin naandi naako, “Ga vazei varatunaan mase nim, Nia a mara zin amun sipsip. ⁸ Naandi vaakdul ina di wat paamua wana nia naandi amun finaau ma aubina dit paxaar walau amun saan sin azanon, singsaxai amun sipsip kawit di langar zin naandi. ⁹ Nia a mara, ma axazak ina xa albis lu wana nia, Nakmai xana zaxot faulin naan. Naan kana albis ma xana tukbilak ma xana tangin a vanganang daxa. ¹⁰ A vinaau xa wat be xuna vinaauang ma zop famaatang ma vanong pizinang amun sipsip. Singsaxai nia, ga wat kuna dina rauxin a roroiang ma xana bas pakluaai.

¹¹ Nia a rapti xa rataamaai xaaul daxa wana amun sipsip. A rapti xa rataamaai xaaul daxa wana amun sipsip kat famaal psin a roroiang sina aaxan naandi. ¹² A rapti di wul naan kuna vaamuza-zang, naan kawit a rapti xa rataamaai xaaul wana amun sipsip ma naan kawit damana amun sipsip. Araan ka raamin a wiu wungpung ka wat, kana luaa amun sipsip ma xana valaau. Naanaan a wiu wungpung kana xaraat naandi ma dina valaau varawuk. ¹³ A rapti angkanaan kana valaau wanaze di wul be naan kuna vaamuzazang ma naan kawit na inaxam faalagat pana amun sipsip.

¹⁴ Nia nanga a rapti xa rataamaai xaaul daxa wana amun sipsip. Ga rexaazin amun sipsip surugu ma amun sipsip surugu di rexaazin nia, ¹⁵ malasing be Maagu xa rexaazin nia ma nia ga rexaazin Maagu. Ma ga vamaal psin a roroiang surugu aaxan amun sipsip. ¹⁶ Ga rauxin azanon sipsip ma xawit di iziar lamaskana a uwaau angkari. Gana zaxot fawat saait naandi. Naandi zaait dina langarin a lingugu, ma xana rauxin a lemlem azaxai ma a rapti be azaxai xa rataamaai xaaul wana naandi. ¹⁷ A vuvuna Maagu xa sasaxot nia xa malasing kari, gana vamaal psin a roroiang surugu, xuna gana zuruk faulin kaarik. ¹⁸ Kawit taxazak kana zuruk pizin siaagu, singsaxai ga vamaal psin pana ainaxamang surugu nanga. Nia ga rauxin a burburaiiang kuna vamaal psinang ma ga rauxin a burburaiiang kuna zuruk faulinang kaarik. Maagu xa vazei nia gana giu malasing kanaan.”

¹⁹ Amun paamua zin amun Judaa di langarin a dorang kanaan ma di vara vatawagalaai xaarik. ²⁰ Amala zin naandi di piaat malasing kari, “A zapalaau xa ragul naan ma xa baabaa varawuk. Kunaze naagu langar zina?”

²¹ Singsaxai azanon di piaat malasing kari, “Kawit awat dorang sin a rapti a zapalaau xa ragul naan. Kat faraxas a zapalaau xana varalakaas a marana aubina di marawif?”

Iesu Xa Kalin Adu Naan Naata Nakmai

²² Aza raan laba xa balas ikula Jerusalem. A raan iwana naxaamang A Raan Laba Di Viaat A Vaal Xoxok. A raan angkanaan kat balas la raan a milaatus, ²³ ma Iesu xa zazangas la Faraandaa zin Solomon lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok. ²⁴ Amun paamua zin amun Judaa di wat tur varaxulin naan ma di piaat malasing kari, “Kana ruaas faa guna luaa maam maadina zibanglala? Tamon nua a Mesaaia, fazei vatok maam.”

²⁵ Iesu xa xis naandi naako, “Ga ra vazei nim, singsaxai xawit naagu inaxam paazaai wana nia. Amun gigiuang gat gigiu wana aizina Maagu xat fiaat nia. ²⁶ Singsaxai xawit naagu inaxam paazaai wanaze nim kawit amun sipsip surugu. ²⁷ Amun sipsip surugu dit langarin a lingu. Ga rexaazin naandi, ma di los nia. ²⁸ Gai lis a roro tapal zin naandi, ma dina wen milung. Kawit taxazak kat faraxas kana urif pizin naandi la mirugu. ²⁹ Maagu ina xa lis naandi zurugu, xa laaup pana amun saan faakdul, xawit taxazak kat faraxas kana urif pizin naandi la mita Maagu. ³⁰ Nia ma Maagu maadi zaxai iaa be.”

³¹ Amun paamua zin amun Judaa di iot kaarik amun faat kuna tuk famaatang naan. ³² Singsaxai Iesu xa piaat sin naandi naako, “Ga vatangin fanong amun gigiuang daxa xa varas ka wat sin Maagu. Pana aze ra gigiuang kanaan adu naaguna tuk famaang nia wana vaat?”

³³ Amun paamua di xis naan malasing kari, “Kawit adu maadina tuk nua saxotang amun saan angkanaan, singsaxai wanaze gui lingpuak pana Nakmai. Nua a rapti be, singsaxai gui kalin adu nua Nakmai.”

³⁴ Iesu xa xis naandi naako, “Di varaar lamaskana amun Lus sinim malasing kari, ‘Nia ga ra piaat nim amun nakmai.’ (Saam 82:6)

³⁵ Nakmai xa lis fawat a dorang sina zin naandi ma xa vakilaan naandi amun nakmai, ma amun dorang lamaskana a Baar Xoxok kawit nat faraxas dina zuruk pizin. ³⁶ Kana malasing faa wana naan ina Maagu xa rasin parok malasing sina

vaatak nanga ma naa kling fawat la pira angkari? Kunaze naagu vakor nia adu ga lingpuak pana ga piaat adu nia Naata Nakmai? ³⁷ Tuua naagu inaxam paazaai wana nia tamon kawit ga gigiu amun gigiuang sin Maagu. ³⁸ Singsaxai tamon ga gigiu amun gigiuang sin Maagu, naapalaau xawit naagu inaxam paazaai wana nia, naaguna inaxam paazaai wana amun gigiuang, kuna naaguna rexaas ma naaguna mazaam adu Maagu xa iziar zurugu ma nia ga iziar zin Maagu.” ³⁹ Di lalamangaai xuna zaraakang kaarik naan, singsaxai naan ka valau xaaiwizin naandi ma xa waan.

⁴⁰ Naanaan Iesu xa kas buaak faulin kaarik a daanim Jodaan kula non Jon kai baaptaais aubina wana lamun taan paamua. Ka iziar inaan ⁴¹ ma amala aubina di wat sina. Di piaat malasing kari, “Naapalaau Jon kawit nat fabalos a vaakilanang, amun saan faakdul Jon ka piaat pana a rapti angkari xa vaaratunaan.” ⁴² Ma la non angkanaan amala di inaxam paazaai wana Iesu.

11

A Maatang Sin Laazarus

¹ Aza rapti di vakilaanang Laazarus ka gias. Naan ila bina Betani, a bina zin Maaria ma duaana Maata. ² Maaria angkanaan fafina Laazarus, naari xa itate gigias, mumua be ina xa ra vukin a daanim milalas mikuf, la uru xaaka Piran ma naa suxa wana a vurna. ³ Uru vanduaanan di kilaai iaa xun Iesu ma di piaat iaa malasing kari, “Piran, a rapti gu sasaxot naan, ka gias.”

⁴ Araan Iesu xa langarin ka piaat malasing kari, “A giazang kanaan kana wen faanong pana maatang. Kawit. Naari xuna aubina dina valaup aizina Nakmai ma aizina Naata Nakmai zaait.” ⁵ Iesu xa sasaxot Maata ma duaana ma Laazarus. ⁶ Naapalaau xa langarin adu Laazarus ka gias, ka iziar la non angkanaan a raan urua nanga.

⁷ Ka piaat sin ubina varaviraai zina naako, “Dia dina uli waan la pira Judia.”

⁸Ma naandi di piaat malasing kari, “Maravas, naambari walaau be amun Judaa di ra lalaamangaai xuna dina tuk famaati nua wana vaat, ma adu guna uli xaarik nanga?”

⁹Iesu xa xis naandi naako, “Malasing faa, xawit na rauxin a aaua xa zangaafu ma urua wana a maravas la a raan azaxai? Axazak ina xa zangas la waanaas kana wen tuxin naan panaze xa rataamaai wana a maravas ila pira angkari. ¹⁰Tamon kana zangas labung kana tuxin naan panaze naan kawit na rauxin a maravas kuna rataamaaiang pana.” ¹¹Lamuraana xa piaati fanong azaan angkanaan ka vazei naandi naako, “A paasaxo zin dia Laazarus ka milaaif. Singsaxai gana wa wangun naan.”

¹²Ubina varaviraai zina di piaati malasing kari, “Piran, tamon ka milaaif kana daxa xaarik.” ¹³Iesu xa dador wana maatang sin Laazarus, singsaxai ubina varaviraai zina di naxaam adu a vuvuna dorang sina adu xa milaaif be.

¹⁴Naan ka vazei vatok naandi naako, “Laazarus ka maat faanong. ¹⁵Ga nanam kawit ga iziar varaxai wana naan pana notaan angkanaan, kuna naaguna raamaai vaakilan ma naaguna inaxam paazaai. Naagu wat ma dina waan sina.”

¹⁶Tomaas (di vakilaan Didimas) ka vazei aubina varaviraai vaakdul naako, “Dina waan saait kuna dina maat faraxai wana naan.”

Iesu Xa Piaati Naako, “Nia A Ramaraati Puliang Ma Nia A Roroiang”

¹⁷Araan Iesu xa balas ka tangin adu Laazarus ka itate vaanong la baaul a maat pana a raan urulavaat. ¹⁸Betani xa iziar malasing a kilomita urul wana Jerusalem, ¹⁹ma amala amun Judaa di wat sin Maata ma Maaria xuna vamadaaiang nandiaa wana maatang sin fafina nandiaa. ²⁰Araan Maata xa langar adu Iesu xa uwat, ka tukbilak kuna vasuinang naan, singsaxai Maaria xa iziar la vaal.

²¹Maata xa piaati sin Iesu naako, “Piran, tamon gu lek siziar iriat, fafnugu xa lek pen maat. ²²Singsaxai ga rexaas adu naari nanga Nakmai xana lis aze raraan gu maainung sina.”

²³Iesu xa piaati sina naako, “Fafnum kana ramaraati puli xaarik.”

²⁴Maata xa xis naan naako, “Ga rexaas kana ramaraati puli xaarik la raan aubina vaakdul dina ramaraati puli la vaanongang iwana amun taan.”

²⁵Iesu xa piaati sina naako, “Nia a ramaraati puliang ma nia a roroiang. Axazak ina xa inaxam paazaai wana nia xana roro, naapalaau, tamon ka maat, ²⁶ma nis nanga xa roro ma xa inaxam paazaai wana nia xana wen maat, kawit mase. Malasing faa, gu inaxam paazaai wana aze raraan ga piaati?”

²⁷Maata xa piaati naako, “Aiang Piran, ga inaxam paazaai adu nua a Mesaaia, Naata Nakmai ina xana wat la pira angkari.”

²⁸Ma lamuraana xa piaati fanong azaan angkanaan, ka uli xula vaal ma xa viring luk duaana Maaria ma xa ngif naan naako, “A maravas kari, ma xa iaariin nua.”

²⁹Araan Maaria xa langar xa ramaraati fazaas ma xa waan sin Iesu. ³⁰Naari Iesu xawit nanga na balas la bina, singsaxai xa iziar nanga la non Maata xa vasuin naan pana. ³¹Araan amun Judaa ina di iziar varaxai wana Maaria la vaal dit mada naan, di raamin Maaria xa vazaaus pana ramaraatang ma xa tukbilak, malasing ma di los naan. Di naxaam adu xana waan la baaul a maat kuna wa raangizang.

³²Maaria xa balas la non Iesu xa iziar wana. Ka raamin Iesu, ma xa zibukaak la xaakna ma xa piaati naako, “Piran, tamon gu lek siziar iriat, fafnugu xa lek pen maat.”

³³Araan Iesu xa raamin naan ka rataangis, ma aubina ina di wat faraxai wana naan saait di rataangis, a maskana xa bas ma xa maskalus. ³⁴Naan ka iaari zin naandi naako, “Naagu vatate naan faa?”

Di piaati sina malasing kari, “Piran, laawus gu raamin.”

³⁵Ma Iesu xa raangis.

³⁶Aubina di piaati malasing kari, “Naagu raamin, naan ka sasaxot a rapti angkari.”

³⁷Singsaxai azanon di piaati malasing kari, “Iaak naan a rapti angbari ina xa kaas a marana a marawif, ma xunaze xawit na waakol a rapti angkari wana maatang?”

Iesu Xa Varamaraati Faulin Laazarus Pana Maatang

³⁸ Iesu, faazaxai xaarik pana a maskana xa bas, ka wat la baaul a maat angkanaan. A liang, ma xa rauxin a vaat di rasin kol lamarana. ³⁹ Ka piaat sin naandi naako, “Naagu wul psin a vaat.”

Ma Maata fafina a rapti xa maat ka piaat naako, “Piran, ka itate vaanong a raan urulavaat ma awat taan angkari xa rauxin fanong a milalazang taksaat.”

⁴⁰ Iesu xa piaat naako, “Ga ra vazei vaanong nua adu tamon gu inaxam paazaai guna raamin a laaupang sin Nakmai.”

⁴¹ Naanaan di wul psin a vaat. Ma Iesu xa raamaai uzaa laaxur ma xa piaat naako, “Maagu, ga piaat ka daxa zunum panaze gu langar zurugu. ⁴² Ga rexaas adu gut langar bulaai zurugu, singsaxai ga piaat a dorang kanaan panaze ga naxaam aubina di irur xari xuna dina inaxam paazaai adu nua gu kling fawat nia.”

⁴³ Araan Iesu xa piaat fanong azaan angkanaan, ka viraai laba naako, “Laazarus tukbilak!” ⁴⁴ Ma a rapti xa maat ka tukbilak, amun mitna ma xaakna di bulupis pana uwaan marapi, ma aza waan di waakol a marana wana.

Iesu xa piaat sin naandi naako, “Naagu akpaat uwaan marapi ila baaul a maat ma naagu luaa naan kana zangas.”

A Dorang Di Pis Kuna Zop Famaatang Iesu

(Mt 26:1-5, Mk 14:1-2, Lk 22:1-2)

⁴⁵ Amala zin amun Judaa ina di wat taamin Maaria, di raamin azaan Iesu xa giu ma di inaxam paazaai wana naan. ⁴⁶ Singsaxai uzanon sin naandi di waan sin amun Faarasi ma di vazei naandi wana azaan Iesu xa giu. ⁴⁷ Amun pris laba ma amun Faarasi di viring Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa.

Di iaari malasing kari, “Aze razaan dia di vabalos? Naari a rapti angkari xat fabalos amun faakilanang ka varas. ⁴⁸ Tamon di luaa naan malasing kanaan, aubina vaakdul dina inaxam paazaai wana naan, ma mur amun Rom dina wat kawin fakdul mase a vaal xoxok sin dia ma aubina vaakdul.”

⁴⁹ Azaxai zin naandi, di vakilaan Kaa- iapaas, naan a waamua zin amun pris

faakdul la maariaas angkanaan ka piaat naako, “Kawit mase naagu rexaazin tazaar! ⁵⁰ Kawit naagu raamin fakilaan adu xana daxa aaxan nim tamon a rapti be azaxai xana zuruk a kiaana aubina ma xana maat kuna tuua dia vaakdul dina milung.”

⁵¹ Kawit na piaat azaan angkanaan pana ainaxamang sina nanga, singsaxai xa dador profet panaze naan a waamua zin amun pris faakdul la maariaas angkanaan. Ma xa dador profet adu Iesu xana maat saxotang amun Judaa vaakdul, ⁵² ma xawit saxotang aubina angkanaan be, xawit. Singsaxai saxotang saait a funalik sin Nakmai ina di iziar varawuk, kuna zaxot faraxumulinang naandi xuna dina balas a lemlem azaxai be. ⁵³ Ma la raan angkanaan ma xa uzaa, di zazaleng ta lan kuna zop famaatang Iesu.

⁵⁴ Malasing ma Iesu xawit kaarik na zangas farawuk lamarana amun Judaa, xa luaa a non angkanaan ma xa waan la bina laba lapaara non bingil, a bina di vakilaan Efraaim, ma xa iziar varaxai wana ubina varaviraai zina.

⁵⁵ A raan laba zin amun Judaa xa wat faasilik. A raan angkanaan A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang. Ma amala aubina ila amun bina varawuk di waan Jerusalem kuna zuksukang naandi xuna dina ninis kaarik lamarana Nakmai, waamua wana A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang. ⁵⁶ Di rataamaai zaleng Iesu, ma araan di irur nanga lamaskana rabaraau ila vaal xoxok, di iaari varawuk sin naandi nanga malasing kari, “Naagu naxaam malasing faa? Naan kana wen puat mase la raan laba angkari?” ⁵⁷ Singsaxai amun pris laba ma amun Faarasi di tabung fazei vaanong adu tamon taxazak ka rexaas Iesu xa iziar vaa, naan kana vazei naandi xuna dina zaraak naan.

12

Maaria Xa Vukin A Daanim Milalas Mikuf La Uru Xaaka Iesu

(Mt 26:6-13, Mk 14:3-9, Lk 7:37-38)

¹ A raan ka wizik saaxa nanga xa iziar xuna A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang kana balas, ma Iesu xa balas la bina Betani. A bina zin Laazarus, a rapti

Iesu xa varamaraat faulin pana maatang.
² Di nimnimanin a vanganang ku languzaraaf aaxan Iesu xuna vatanginang a varanopang sin naandi wana Iesu la bina angkanaan. Maata xa faawal wana talazang pana vanganang ma Laazarus ka iziar varaxai wana uzanon aubina wana aiban favanganang faraxai wana Iesu.
³ Naanaan Maaria xa zuruk akbaala lita azaxai wana a daanim milalas mikuf di vakilaan a naad. Awat daanim mikuf angkari a maraana xa uzaa marazaat laaxur. Naa vukin la uru xaaka Iesu ma naa suxa wana a vurna. Ma a miaana a daanim mikuf ka vamilalos a maskana vaal vaakdul.

⁴ Azaxai zin ubina varaviraai zin Iesu, aizina Judaas Iskaariot, ina mur xana ngutlis Iesu la mit amun purua, xa piaat naako, ⁵ “Kunaze xawit di vaangurin a daanim milalas mikuf angkanaan pana a zangaafu varazuai urul amun kaakaai denaarias kuna dina ralaas aubina di izi gogof.” ⁶ Naan kawit na piaat malasing kanaan panaze xa inaxam pana aubina di izi gogof, singsaxai wanaze naan a vinaau. Naan kat gonin a lun di sfaar a kaakaai wana ma bulaai xat finau a kaakaai angkanaan di sfaar lamaskana a lun.

⁷ Iesu xa piaat naako, “Luaa a ravin angkanaan. Naan ka ra gonin a daanim mikuf angkanaan kula raan a nimnimaninang nia wana a kaavaaiang surugu.
⁸ Inaan bulaai xana rauxin aubina di izi gogof lawalaua nim, singsaxai nia gana wen iziar bulaai varaxai wana nim.”

Amun Pris Laba Di Pis A Dorang Kuna Zop Famaatang Laazarus

⁹ La notaan angkanaan adi mala amun Judaa di langar adu Iesu xa iziar Betani ma di wat, kawit kuna raaminang be Iesu singsaxai xuna raaminang saait Laazarus, ina Iesu xa varamaraat faulin pana maatang. ¹⁰ Naanaan amun pris laba di zaleng a lan kuna zop famaatang saait Laazarus, ¹¹ panaze wana naan be ma amala zin amun Judaa di waan sin Iesu ma di inaxam paazaai wana naan.

Iesu Xa Waan Jerusalem Malasing A Xalxaal

(Mt 21:1-9, Mk 11:1-11, Lk 19:28-38)

¹² A raan lamuraana, axulutung angkanaan ina xa wat pana A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang, di langar adu Iesu xa uwat la lan kun Jerusalem. ¹³ Di zuruk amun tangtangaana baibaai ma di waan kuna ruzuaaiang naan ma dit kupkup malasing kari,

“Osaanaa!”

“A daxaiang ka waan sina ina xa wat pana aizina Piran!” (Saam 118:25-26)

“Naan a Xalxaal in Israael!”

¹⁴ Iesu xa zuruk a dongki vaaxur ma xa iziar laaxur wana, malasing di ra varaar vating fanong lamaskana a Baar Xoxok, malasing kari,

¹⁵ “Aubina ila bina laba Zaaion, tuaa naagu maraaut, naagu raamin a xalxaal zinim ka wat, ka iziar laaxur wana a dongki vaaxur.” (Zek 9:9)

¹⁶ Paamua ubina varaviraai zina xawit di maravas pana a vuvuna a dorang kanaan. Singsaxai lamuraana Iesu xa ramaraat puli ma Nakmai xa valaup aizina, naandi di naxaam luk a dorang koxok di ra varaar wana naan ma naadi ra giu vanong saait pana naan.

¹⁷ Adi mala angkanaan di ra iziar varaxai wana Iesu ma di ra raamin naan araan ka viring Laazarus lamaskana baaul a maat ma xa varamaraat faulin naan pana maatang. Di ipiaat farauxin azaan angkanaan. ¹⁸ Amala aubina di waan kuna ruzuaaiang naan panaze di langarin adu naan ka ra vabalos a vaakilanang kanaan. ¹⁹ Naanaan amun Faarasi di dador lawalaua naandi zaksaxai nanga malasing kari, “Naagu raamin, azaan adu di giu, xawit na vawaal dia. Naagu raamin malasing faa, aubina vaakdul di valau lalos naan!”

Iesu Xa Piaat A Maatang Sina

²⁰ Ka rauxin azanon Grik lawalau aubina di wat Jerusalem kuna lotuiang la A Raan Laba angkanaan. ²¹ Amun Grik angkanaan di wat sin Filip, naan in Betsaaida la pira Gaalili. Di vazei Filip malasing kari, “Dipiran, maadi saxot maadina raamin Iesu.” ²² Filip ka waan ma xa vazei Endru, ma nandiaa varaxai di vazei iaa Iesu.

²³ Iesu xa xis nandiaa naako, “A raan ka balas faanong kuna Nakmai xana valaup Naata Rapti. ²⁴ Ga vazei varatunaan mase numaa, tamon a xalamona wit kana wen su wana pira ma xana maat, kana iziar axala be azaxai. Singsaxai tamon kana maat, kana vuain axala xa varas. ²⁵ Axazak ka sasaxot a roroiang sina ila pira angkari, a roroiang sina xana milung, ma axazak ina xa bain mase a roroiang sina ila pira angkari, naan kana roting falagot a roroiang sina xuna roro tapal. ²⁶ Nis nanga xa gigiu a vaamuzazang surugu, naan kana los nia. Ma aze ranon ga iziar wana, a iaana kilaaiang surugu zaait kana iziar wana. Maagu xana wisfaru axazak ka gigiu a vaamuzazang surugu.”

Iesu Xa Dador Wana Ramaraat Puliang Sina

²⁷ Iesu xa piaat fauzaa xaarik naako, “A maskaagu xa maravan, ma gana piaat aze? ‘Maagu, malasing faa, gu waapizin a maravan angkari wana nia’? Kawit. Ga wat iriat paanaburut kuna gana vazaak a maravanang kari. ²⁸ Maagu, gu valaup aizinum!”

Mur a ling ka wat la lia naako, “Ga valaup fanong aizinugu ma gana valaup kaarik nanga.” ²⁹ Adi mala aubina di irur inaan di langarin ma di piaat adu xa bambarak, singsaxai azanon di piaat adu a aangelo xa dador zina.

³⁰ Iesu xa piaat naako, “A ling angkanaan ka balas kuna vawaalang nim, kawit kuna vawaalang nia. ³¹ Naari Nakmai xana klis a matmalabuk sin aubina ila pira angkari, ma naan kana vut pizin a piran ila pira angkari. ³² Singsaxai nia, araan dina raxut

fauzaa nia, gana urif fawat aubina vaakdul zurugu.” ³³ Naan ka piaat malasing kanaan kuna vatanginang aze rawat maatang sina.

³⁴ Adi mala aubina di piaat malasing kari, “Maadi langar vaanong pana amun Lus sin Moses adu a Mesaaia xana iziar tapal. Malasing ma xa malasing faa gu piaat malasing kari, ‘Naata Rapti dina raxut fauzaa naan laaxur’? Nis kari ‘Naata Rapti’?”

³⁵ Ma Iesu xa vazei naandi naako, “A maravas kana wen iziar vaabung baraaf faraxai wana nim. Naagu zangas lamaskana maravas araan naagu rauxin a maravas, paamua wana a bungsuzuk kana waramin nim. Axazak ina xa zazangas la bungsuzuk, kawit na rexaazin naan ka zazangas paafaa. ³⁶ Naagu inaxam paazaai wana a maravas araan a maravas ka iziar varaxai wana nim, kuna naaguna balas a funalik ila maravas.” Araan Iesu xa vanong a dorang sina, xa vataling naandi ma xa zikam siaana naandi.

Amala Amun Judaa Xawit Di Inaxam Paazaai Wana Naan

³⁷ Amun Judaa xawit di inaxam paazaai wana Iesu naapalaau naan ka vabalos amun faakilanang ka varas lamarana naandi. ³⁸ Malasing ma a dorang sin Aisaaia a profet ka balas faaratunaan malasing kari,

“Piran, nis ka ra inaxam paazaai wana a dorang sin diaa,
ma nis ka ra raamin fakilaan a dikdikang sunum, nua a Piran?”
(Aais 53:1)

³⁹ A vuvuna xawit di inaxam paazaai, wanaze xa malasing baina Aisaaia xa piaat naako,

⁴⁰ “Nakmai xa vamarawif amun marana naandi
ma xa waakol ainaxamang sin naandi,
xuna amun marana naandi xana wen taa-
maai vaakilan
ma dina wen inaxam daxa wana
ainaxamang sin naandi.

Ma xuna dina wen inaxam taawuk

ma dina wen puat surugu xuna gana vira naandi.” (Aais 6:10)

⁴¹ Aaisaia xa piaat azaan angkanaan panaze naan ka raamin a marmari daxaiang sin Iesu ma xa dador profet pana naan.

⁴² La raan angkanaan nanga amala lawalau amun paamua zin amun Judaa di inaxam paazaai wana naan. Singsaxai xawit di viaat a inaxamang paazaai zin naandi wanaze di marauring amun Faarasi dina waapizin naandi lamaskana a vaal a maainungang sin amun Judaa.

⁴³ Avuna di sasaxot mase a wisfaaruiang sin aubina wana a wisfaaruiang ka wat sin Nakmai.

⁴⁴ Ma Iesu xa xupkup dikdik naako, “Araan axazak ka inaxam paazaai wana nia, naan kawit na inaxam paazaai wana nia zingbe, singsaxai wana axazak saait ina xa ra kling fawat nia. ⁴⁵ Araan axazak ka raamin nia, naan ka raamin axazak ina xa ra kling fawat nia. ⁴⁶ Ga wat la pira angkari malasing a maravas, kuna nis ka inaxam paazaai wana nia xana wen iziar la bungszuk.

⁴⁷ Axazak ina xat langarin a dorang surugu ma xawit naat falos, kawit gai klis naan, panaze xawit ga wat kuna klizang aubina ila pira angkari, singsaxai ga wat kuna zaxot faulinang naandi. ⁴⁸ Ka rauxin axazak kai klis naandi ina di lis a tora naandi zurugu ma xawit di rudaxain a dorang surugu, a dorang mase ina ga ra dadorin kana varur naandi wana dorang la vaanongang iwana a raan ma dina vazaak a maazikang. ⁴⁹ Kawit ga dador wana ainaxamang surugu nanga, xawit. Maagu ina xa ra kling fawat nia, xa ra vasei nia xuna piaatang amun saan faakdul ga ra piaat. ⁵⁰ Ga rexaas adu a dorang dikdik sina naan a roro tapal. Ma aze razaan ga piaat, naan bani azaan Maagu xa ra vasei nia gana piaat.”

13

Iesu Xa Zuk Axaaka Ubina Varaviraai Zina

13:12 Lk 22:27

¹ A flangan iwana Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang kana samura balas, ma Iesu xa rexaas adu a raan ka wat faanong kuna naan kana luaa a pira angkari ma xana waan sin Damana. Naan ka sasaxot aubina zina di iziar la pira angkari ma naa sasaxot naandi xa ruaas pana vaanongang sina la pira angkari.

² La raan a bina xat faakilan tapti, Iesu ma ubina varaviraai zina di vavangan, ma Saatan ka rasin fanong ainaxamang lamaskana Judaas, naata Saaimon Iskaariot, kuna xana ngutlis Iesu zin amun purua. ³ Iesu xa rexaas adu Damana xa lis fanong amun saan faakdul la mitna, ma Nakmai xa ra kling fawat naan ma xana uli waan sin Nakmai. ⁴ Malasing ma naan ka ramaraat fataling a vanganang, ma xa gamul psin a marapi baraaf zina ilamanar, ma xa pis buaak naan la zuruna wana a taawol. ⁵ Mur xa vukin a daanim lamaskana a win iwana zuksukang ma xa varumara a zulang axaaka ubina varaviraai zina, ma naa suxa wana a taawol ina naa ra pis buaak a zuruna wana.

⁶ Naan ka wat sin Saaimon Pita, ma Saaimon Pita xa piaat sina naako, “Piran, malasing faa, guna zuk kari uru xaaku?”

⁷ Iesu xa xis naan naako, “Kawit gu raamin fakilaan aze ga gigiu, singsaxai mur guna mazaam.”

⁸ Pita xa piaat naako, “Kawit, guna wen suk mase amun kaaku.”

Iesu xa xis naan malasing kari, “Tamon gana wen suk amun kaakum, guna wen iziar varaxai wana nia.”

⁹ Saaimon Pita xa piaat naako, “Piran, kawit uxaaku zingbe, singsaxai umirugu ma a waarugu zaait!”

¹⁰ Iesu xa piaat naako, “Axazak ina xai zuffaanong kat faraxas be xana zuk amun kaakna, a winpina vaakdul xa ninis. Ma nim naagu ninis, singsaxai xawit nim faakdul.” ¹¹ Avuna Iesu xa rexaas nis kana ngutlis naan sin amun purua malasing ma xa piaat kawit naandi vaakdul di ninis.

¹² Araan naan ka zuk fanong amun kaaka naandi, xa valaak faulin amun marapi zina ma xa iziar uli la kiaana. Naan ka iaari zin naandi naako, “Malasing

faa, naagu mazaam aze ga giu xu nim?
¹³ Naagu vakilaan nia 'Maravas' ma 'Piran,' ma a dorang kanaan ka daxa. Avuna nia a rapti angkanaan. ¹⁴ Ma nia, a Piran ma a Maravas sinim, ga zuk fanong axaaka nim, malasing ma nim saait naaguna zuk farauxin amun kaaka nim. ¹⁵ Ga vatan-gin fanong sinim aze rawat matmalabuk ga giu xu nim, ma ga saxot naaguna giu malasing saait. ¹⁶ Ga vazei varatunaan mase nim, kawit na rauxin ta iaana kilaa-ang kana laaup pana a mono zina, ma xawit taxazak di ikling naan ka laaup pana nis ka kling naan. ¹⁷ Ma naari naagu rexaas faanong pana amun saan angkari, malasing ma Nakmai xana lis a daxaiang sinim tamon naagu giu malasing kanaan."

*Iesu Xa Piaat Axazak Kana Ngutlis Naan
 (Mt 26:20-25, Mk 14:17-21, Lk 22:21-23)*

¹⁸ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, "Kawit ga piaat pana nim faakdul, wanaze ga rexaazin nis ga kalin fanong. Naari a dorang kari lamaskana Baar Xoxok kana balas faaratunaan, ka malasing kari: 'Axazak ka varabixin a raraba varaxai wana nia xa raxut a xaakna xuna wasparaminang nia.' (Saam 41:9)

¹⁹ Ga vazei xari nim paamua wana xana balas, kuna araan kana balas faaratunaan, naaguna inaxam paazaai adu nia bani axazak ina ga kalin adu nia. ²⁰ Ga vazei varatunaan mase nim, axazak ina xa rudaxain axazak ga kling, ka rudaxain saait nia. Ma axazak ina xa rudaxain nia, xa rudaxain axazak ka ra kling fawat nia."

²¹ Lamuraana Iesu xa piaat malasing kanaan, a maskana xa maravan marazaat ma xa pitfiat naako, "Ga vazei varatunaan mase nim, axazak sinim kana ngutlis nia zin amun purua."

²² Ubina varaviraai zina di raamin farauxin naandi, ma di bangain nis sin naandi naa ipiaat. ²³ Axazak sin naandi, a rapti varaviraai ina Iesu xai sasaxot, ka iziar lapaarana. ²⁴ Saaimon Pita xa vagilaam a rapti angkanaan ma xa piaat sina naako, "Gu iaari zina, nis mase naa ipiaat."

²⁵ Naan ka zivaraaskal wana Iesu ma xa iaari zina naako, "Piran, nis mase?"

²⁶ Iesu xa xis a dorang sina naako, "Naan axazak ina gana lis a vang raraba zina lamuraana ga vasu lamaskana a win favanganang." Ma Iesu xa vasu a vang raraba, ma naa lis sin Judaas, naata Saaimon Iskaariot. ²⁷ Araan bani Judaas ka zuruk a vang raraba, Saatan ka sfaar naan.

Iesu xa vazei naan naako, "Azaan angkanaan adu guna giu, gu giu vazaus ka." ²⁸ Singsaxai xawit taxazak di iziar varaxai wana aiban favanganang, ka mazaam kunaze Iesu xa piaat malasing kanaan sina. ²⁹ Judaas kat katkatong a kaakaai, malasing ma azanon ubina varaviraai di naxaam adu Iesu xa vazei naan kana wul aze razaan kuna a raan laba, o xuna xana lis sin aubina di izi gogof. ³⁰ Araan bani Judaas ka zuruk a raraba, xa tukbilak. Ma a bina xa suk ka.

*Iesu Xa Piaat Adu Pita Xana Wispuxin Naan
 (Mt 26:31-35, Mk 14:27-31, Lk 22:31-34)*

³¹ Lamuraana Judaas ka waan faanong, Iesu xa piaat naako, "Naari Naata Rapti xana zuruk aiza laba ma Nakmai xana zuruk aiza laba wana naan. ³² Ma araan Nakmai xa zuruk aiza laba, naan kana valaup Naata Rapti, ma naana giu vazaas mase.

³³ Naam funalik, gana iziar varaxai wana nim faamumut be. Naaguna zaleng nia ma malasing ga ra vazei amun paamua zin amun Judaa gana vazei zaait nim malasing kari: Aze ranon gana waan pana xawit naagut faraxas naaguna wat pana.

³⁴ A lus faaxur ga lis sinim malasing kari: Naaguna sasaxot nim saksaxai. Malasing nia ga sasaxot nim, nim saait naaguna sasaxot nim saksaxai. ³⁵ Tamon naaguna sasaxot nim saksaxai, aubina vaakdul dina rexaas adu nim aubina varaviraai zurugu."

³⁶ Saaimon Pita xa iaari zina naako, "Piran, gu waa faa?"

Iesu xa xis naan naako, "Aze ranon gana waan pana, xawit nat faraxas guna los nia naambari, singsaxai mur guna los nia."

³⁷ Pita xa iaari naako, “Piran, malasing faa, xawit nat faraxas gana los nua naambari? Gana lis pizin a roroiang surugu xu nua.”

³⁸ Ma Iesu xa xis naan naako, “Faaratu-naan guna lis pizin a roroiang sunum ku nia? Ga vazei varatunaan mase nua, waa-mua wana a uraa xana kaakaluk, guna wispuxin nia faarul!”

14

Iesu Naan A Lan Ka Waan Sin Damana

¹ Iesu xa piaat kaarik naako, “Tuua naagu maska maravan. Naagu inaxam paazaai wana Nakmai ma naagu inaxam paazaai zaait pana nia. ² Lamaskana a vaal zin Maagu xa rauxin a rumaaf ka varas. Tamon kawit na vaaratunaan ga lek fazei nim pana. Gana waan la non angkanaan kuna nimnimaninang a non aaxan nim. ³ Ma tamon gana waan ma gana nimnimanin a non aaxan nim, gana uli wat kaarik ma gana zaxot nim, ma naaguna raagul varaxai wana nia, xuna a non ga raagul wana, nim saait naaguna raagul wana. ⁴ Naagu rexaazin a lan ka waan la non gana waan pana.”

⁵ Tomaas ka piaat sina naako, “Piran, maadi wetexaas aze ra non guna waan pana. Maadina rexaazin a lan malasing faa?”

⁶ Iesu xa xis naan malasing kari, “Nia a lan ma nia a vaaratunaanang ma nia a roroiang. Kawit nat faraxas taxazak kana wat sin Maagu wana taza lan tawarak, singsaxai wana nia be. ⁷ Tamon naagu rexaazin mase nia, naaguna rexaazin saait Maagu. Ma xa ruaas taning ma xa uzaa xa vaaratunaan, naagu rexaazin naan ma naagu raamin fanong naan.”

⁸ Filip ka piaat naako, “Piran, gu vatangin Damaam simaam ma xanat faraxas pana ainaxamang simaam.”

⁹ Iesu xa xis naan naako, “Filip, ga iziar vaabung baraaf faanong faraxai wana nim. Malasing faa, xawit nanga gu rexaazin nia? Axazak ina xa raamin fanong nia, xa raamin fanong Maagu. Malasing faa gu piaat nu naako, ‘Gu vatangin Damaam simaam’? ¹⁰ Iaak kawit naagu inaxam paazaai adu nia ga iziar lamaskana

Maagu ma Maagu xa iziar la maskaagu? A dorang ga piaat sinim kawit surugu nanga. Singsaxai Maagu, naan ka iziar varaxai wana nia, ma naan ka gigiu amun faamuzazang sina. ¹¹ Naagu inaxam paazaai wana nia araan ga piaat adu nia ga iziar lamaskana Maagu ma Maagu xa iziar la maskaagu. O tamon kawit, naagu inaxam paazaai wana nia wanaze wana amun faamuzazang ka banglala gat fabalos. ¹² Ga vazei varatunaan mase nim, axazak ina xa inaxam paazaai wana nia, naan kana giu amun saan ga gigiu. Ma naan kana giu amun faamuzazang ka laaup pana nia ga gigiu, wanaze gana waan sin Maagu. ¹³ Ma gana giu aze rasaan naagu maainung pana aizinugu, xuna Maagu xana zuruk aiza laba wana Naatna. ¹⁴ Naaguna maainung nia wana aze rasaan pana aizinugu, ma gana giu.”

Iesu Xa Xalxal Adu Xana Kling Fawat A Laklagaai A Raabu

¹⁵ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Tamon naagu sasaxot nia naaguna valos amun dorang dikdik surugu. ¹⁶ Nia gana iaari zin Maagu, ma Naan kana lis taza xazak kuna faawalang sinim, ma naan kana izi tapal varaxai wana nim. ¹⁷ Naan a Laklagai iwana dorang faaratunaan. Aubina ila pira angkari xawit dit faraxas dina rudaxain naan, panaze xawit di rataamin naan ma xawit di rexaazin naan. Singsaxai nim naagu rexaazin naan, panaze xa raagul varaxai wana nim ma xana iziar lamaskana nim. ¹⁸ Gana wen luaa nim malasing amun nakmaal, gana uli wat sinim. ¹⁹ Faasilik ka aubina ila pira angkari dina wen taamin kaarik nia. Singsaxai nim naaguna raamin nia. Nia ga roro, malasing ma nim saait naaguna roro. ²⁰ La raan angkanaan naaguna mazaam adu nia ga iziar lamaskana Maagu, ma nim naagu iziar la maskaagu, ma nia ga iziar lamaskana nim.

²¹ Axazak ina xa rauxin amun dorang dikdik surugu ma naat falos, naan ka sasaxot nia. Naan ina xa sasaxot nia, Maagu xana sasaxot naan, ma nia zaait gana sasaxot naan ma gana vatangin nia zina.”

²² Naanaan Judaas (kawit Judaas Iskaar-iot) ka piaat naako, “Singsaxai Piran, kuzaze adu guna vatangin nua zimaam ma guna wen fatangin nua zin aubina ila pira angkari.”

²³ Iesu xa xis naan naako, “Tamon axazak ka sasaxot nia, naan kana valos amun dorang surugu. Maagu xana sasaxot naan ma maadina wat iaa zina ma maadina raagul iaa varaxai wana naan. ²⁴ Axazak ina xawit na sasaxot nia xana wen falos amun dorang surugu. Amun dorang kari naagu langarin kawit surugu nanga, amun dorang sin Maagu ina xa ra kling fawat nia.

²⁵ Amun saan faakdul angkanaan ga ra vazei nim pana araan ga iziar nanga varaxai wana nim. ²⁶ Singsaxai Axazak Iwana Faawalang, naan a Laklagaai a Raabu, Maagu xana kling fawat naan pana aizinugu. Naan kana viraai nim pana amun saan faakdul ma xana vainaxaam nim pana amun saan faakdul ga ra ipiaat sinim. ²⁷ A luaai ga luaa varaxai wana nim, a luaai zurugu ga lis sinim. Kawit gai lis awat luaai aubina ila pira di ilis. Tuua naagu maska maravan ma tuua naagu maraaut.

²⁸ Naagu langarin ga piaat ninaako, ‘Gana waan tawarak ma gana uli wat kaarik sinim.’ Tamon naagu sasaxot nia, naaguna nanam adu gana waan sin Maagu, wanaze Maagu xa laaup pana nia. ²⁹ Ga tabung fazei vanong nim paamua wana amun saan angkari xana balas, kuna araan kana balas, naaguna inaxam paazaai. ³⁰ Gana wen dador vaabungbaraaf faraxai wana nim, panaze a piran ila pira angkari xana wat ka. Kawit na rauxin a dikdikang kuna waraminang nia, ³¹ singsaxai naan ka wat kuna aubina ila pira angkari dina rexaas adu ga sasaxot Maagu ma ga gigi vafaraxazin amun faamuzazang faakdul Maagu xat fazei nia xuna giuang.

Naagu wat, dina waan fataling a non angkari.”

15

Iesu Naan A Iaa A Waain Faaratunaan

15:12 Jn 13:34, 15:17, 1Jn 3:23, 2Jn 5

¹ Iesu xa piaat kaarik naako, “Nia a iaa a waain faaratunaan, ma Maagu naan damana auma waain. ² Naan kai tok pizin amun tangtanganang ina xawit nat fuvuai, ma xai kdur amun tangtanganang ina xa vuvuai, xuna xana vuain amun fnuaai xa varas. Nim amun tangtanganangu. ³ Nim naagu ninis faanong panaze wana amun dorang ga ra dadorin sinim. ⁴ Naagu iziar la maskaagu, malasing nia ga iziar lamaskana nim. Kawit nat faraxas ta rangtanganang kana vuai naan singit. Naan kana iziar lamaskana a iaa a waain. Malasing saait nim, kawit nat faraxas naaguna vuai tamon kawit naagu iziar la maskaagu.

⁵ Nia nanga a iaa a waain ma nim amun tangtanganang. Tamon axazak ka iziar la maskaagu ma nia ga iziar lamaskana, naan kana vuain amun fnuaai xa varas. Singsaxai tamon naan ka iziar lawalaau ziaagu, xawit nat faraxas kana giu vabalos tasaan. ⁶ Tamon axazak kawit na iziar la maskaagu, naan ka malasing a rangtanganang di tokpizin ma xa maraang. Amun tangtanganang kanaan di iot turin, ma di psin lamaskana xaiaf ma xa if. ⁷ Tamon naagu iziar la maskaagu ma amun dorang surugu xa iziar lamaskana nim, naaguna maainung pana aze rasaan naagu saxot, ma gana giu aaxanim. ⁸ Araan naagu vuain amun fnuaai xa varas, ka valaup aizina Maagu, ma xa vatangin saait adu nim ubina varaviraai zurugu.

⁹ Nia ga sasaxot nim malasing Maagu xa sasaxot nia. Naagu iziar lamaskana a sasaxotang surugu. ¹⁰ Tamon naagu valos amun dorang dikdik surugu, naaguna iziar lamaskana a sasaxotang surugu, malasing saait nia ga valos amun dorang dikdik sin Maagu ma ga iziar lamaskana a sasaxotang sina. ¹¹ Ga ra vazei nim pana a dorang kanaan kuna a nanamang surugu xana iziar wana nim ma a nanamang sinim kana bas mase. ¹² A dorang dikdik surugu xa malasing kari: Naaguna sasaxot nim saksaxai malasing nia ga ra sasaxot nim. ¹³ Kawit taza sasaxotang ka laba wana a sasaxotang sin axazak ina xa lis pizin a roroiang sina aaxan

amun paasaxo zina. ¹⁴ Tamon naagu valos amun dorang dikdik surugu, nim amun paasaxo zurugu. ¹⁵ Gana wen fakilaan kaarik nim amun iaana kilaaiang, panaze a iaana kilaaiang kawit na rexaas pana amun taalilang sin a mono zina. Sing saxai, ga vakilaan nim amun paasaxo zurugu, wanaze amun saan faakdul ga ra varaviraai wana zin Maagu, gat fatangin sinim. ¹⁶ Kawit naagu kalin nia, singsaxai nia ga kalin nim ma ga lis a vaamuzazang sinim, kuna naaguna waan ma naaguna vuain amun fnuaai xana iziar bulaai. Ma Maagu xana lis aze rasaan naagu maainung pana aizinugu. ¹⁷ A dorang dikdik surugu xa malasing kari: Naaguna sasaxot nim sak saxai.”

Aubina Ila Pira Angkari Di Maska Raksaat Pana Aubina Varaviraaiiang

¹⁸ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Tamon aubina ila pira angkari di maska raksaat pana nim, naagu naxaam saait adu di ra tabung maska raksaat pana nia. ¹⁹ Tamon nim ila pira angkari, aubina dina sasaxot nim malasing nim sin naandi vaatak. Sing saxai nim kawit ila pira angkari, xawit. Ga kalin fanong nim siaana aubina ila pira angkari. Malasing ma aubina ila pira angkari di maska raksaat pana nim. ²⁰ Tuua naagu naxambain a dorang ga piaat sinim adu a iaana kilaaiang kawit na laaup pana a mono zina. Tamon di vamazik nia, dina vamazik saait nim. Tamon di valos amun faraviraaiiang surugu, dina valos saait sinim. ²¹ Naandi dina giu malasing kanaan pana nim panaze wana aizinugu, avuna xawit di rexaazin axazak ka ra kling fawat nia. ²² Tamon ga lek pen puat ma ga lek pen dador zin naandi, di lek pen giu amun matmalabuk taksaat pana nia. Sing saxai naari xawit nat faraxas dina dador xol amun matmalabuk taksaat sin naandi. ²³ Axazak ina xa maska raksaat pana nia, xa maska raksaat saait pana Maagu. ²⁴ Tamon ga lek pen puat lawalaua naandi ma ga lek pen fabalos amun faamuzazang ka banglala, ina xawit nat faraxas taxazak tawarak kana giu, di lek pen giu amun matmalabuk taksaat pana nia. Sing saxai faaratunaan

di ra raamin fanong amun faamuzazang ka banglala ma di ra maska raksaat nanga wana nimaa Maagu. ²⁵ Sing saxai di ra giu malasing kanaan malasing ma a dorang di varaar lamaskana amun Lus sin naandi xa balas faaratunaan malasing kari, ‘Di maska raksaat pana nia ma xawit a vuuna.’ (Saam 35:19, 69:4)

A Vaamuzazang Sin A Laklagai A Raabu

²⁶ Gana kling fawat Axazak Iwana Faawalang ma naan kana wat sinim, naan ka wat sin Maagu. Naan a Laklagai iwana vaaratunaanang. Araan naan kana wat, kana pitffaat nia. ²⁷ Ma nim saait naaguna pitffaat nia wanaze naagu iziar varaxai wana nia wana varumaraiiang amun faamuzazang surugu ma xa ruaas taning.”

16

¹ Iesu xa piaat kaarik naako, “Ga vazei vanong nim pana amun saan angkanaan kuna tuua ainaxam paazaaiiang sinim kana zu. ² Dina waapizin nim lamaskana a vaal a maainungang sin naandi. Ma a raan saait kana wat kuna axazak ina xa zop famaam nim kana naxaam adu xa gigiu a vaamuzazang daxa zin Nakmai. ³ Dina giu amun saan angkanaan panaze xawit di rexaazin Maagu o nia. ⁴ Ga vazei vanong nim pana amun saan angkanaan, kuna a raan sin naandi xana balas ma naaguna naxaam faulin a dorang naknakaai ga ra vazei nim pana. Kawit ga ra vazei nim paamua wanaze ga iziar varaxai wana nim.

⁵ Sing saxai naari gana waan sin axazak ina xa ra kling fawat nia. Ma xawit taxazak sinim na iaari zurugu naako, ‘Guna waa faa?’ ⁶ A maskana nim ka maravan marazaat panaze ga piaat amun saan angkanaan sinim. ⁷ Sing saxai ga vazei varatunaan nim. A daxaiiang aaxan nim araan gana waan tawarak, panaze tamon kawit ga waan, Axazak Iwana Faawalang kana wen puat sinim. Sing saxai tamon ga waan, gana kling fawat naan sinim. ⁸ Araan naan kana wat, kana vatangin

sin aubina ila pira angkari adu ainaxamang sin naandi wana a matmalabuk taksaat ma a matmalabuk ka tak ma aikilizang kawit na tak. ⁹ Naan kana vatangin sin naandi adu ainaxamang sin naandi wana a matmalabuk taksaat kawit na tak, panaze aubina xawit di inaxam paazaai wana nia. ¹⁰ Ma naan kana vatangin sin naandi adu ainaxamang sin naandi wana a matmalabuk ka tak kawit na tak, panaze nia gana waan sin Maagu, ma naaguna wen taamin kaarik nia. ¹¹ Ma malasing kanaan pana aikilizang, panaze Nakmai xa varur vanong a piran ila pira angkari wana dorang.

¹² Ga rauxin a dorang ka varas marazaat kuna vazeiang nim, singsaxai xana lagaf mase wana naaguna zuruk. ¹³ Singsaxai araan a Laklagai iwana dorang faaratunaan kana wat, naan kana waamuain nim pana amun dorang faaratunaan faakdul. Naan kana wen dador wana a dorang sina nanga, xana piaat be aze naa langarin ma xana vazei nim pana amun saan kana wat nanga. ¹⁴ Naan kana valaup aizinugu wanaze gana lis amun dorang sina ma xana viaat sinim. ¹⁵ Amun saan faakdul zin Maagu, zurugu. Malasing ma ga piaat a Laklagai xana zuruk amun dorang surugu ma xana viaat sinim.”

Ubina Varaviraai Dina Maskalus Singsaxai Mur Dina Nanam

¹⁶ Iesu xa piaat kaarik naako, “Faamumut be naaguna wen taamin nia, ma faamumut kaarik lamuraana naaguna raamin nia.”

¹⁷ Azanon ubina varaviraai zina di piaat lawalaua naandi zaksaxai malasing kari, “Naan ka piaat naako, ‘Faamumut be naaguna wen taamin nia, ma faamumut kaarik lamuraana naaguna raamin nia,’ ma xa piaat saait naako, ‘Avuna gana waan sin Maagu.’ Aze ra vuvuna amun dorang kanaan?” ¹⁸ Ma di vu iaari malasing kari, “Aze ra wat dorang kari xa piaat, ‘Faamumut be’? Kawit maadi mazaam aze naa ipiaat.”

¹⁹ Iesu xa rexaas adu di saxot dina iaari zina wana dorang kanaan, malasing ma xa piaat sin naandi, naako, “Iaak naagu iaari lawalaua nim saksaxai wana a dorang kari

ga piaat adu ‘Faamumut be naaguna wen taamin nia, ma faamumut kaarik lamuraana naaguna raamin nia’? ²⁰ Ga vazei varatunaan mase nim, naaguna raangis ma naaguna maskalus, singsaxai aubina vaakdul ila pira angkari dina nanam. Naaguna maskalus singsaxai mur naaguna nanam. ²¹ A ravin ina xana luk kat kazanin a maazikang panaze a raan sina xa balas. Singsaxai araan a popo xa balas, naan ka naxambain a maazikang kanaan panaze wana a nanamang sina wana a nalik ka balas faanong la pira angkari. ²² Ka malasing kanaan pana nim. Naari a raan sinim naaguna maskalus, singsaxai gana raamin kaarik nim ma naaguna nanam ma xawit taxazak kana zuruk pizin a nanamang sinim.

²³ La raan angkanaan naaguna wen maainung tazaar surugu. Ga vazei varatunaan mase nim. Aze razaar naagu maainung sin Maagu wana aizinugu, naana lis sinim. ²⁴ Ka ruaas taning kawit nanga naagut maainung tazaar pana aizinugu. Naagu maainung ma naaguna zuruk, ma a nanamang sinim kana bas mase.”

Iesu Xa Waramin Fanong A Dikdikang Ila Pira Angkari

²⁵ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Ga rai dador zinim pana a dorang lalaamangaai. A raan kana wat ma gana wen dor lalaamangaai xaarik, singsaxai gana vazei vatok be nim pana Maagu. ²⁶ Pana a raan angkanaan nim nanga naaguna maainung paan sin Maagu wana aizinugu. Ma xawit ga piaat adu nia gana maainung paan sin Maagu aaxa nim. ²⁷ Avuna Maagu nanga xa sasaxot nim, panaze naagu sasaxot nia ma naagu inaxam paazaai adu ga wat sin Nakmai. ²⁸ Ga wat ikula zin Maagu xuniat la pira angkari. Ma naari gana luaa a pira angkari ma gana uli waan kaarik sin Maagu.”

²⁹ Ubina varaviraai zina di piaat malasing kari, “Naari xa gu dador vaamaravas, ma xawit gu dador lalaamangaai. ³⁰ Naari maadi rexaas adu gu rexaazin amun saan faakdul ma xawit nat faraxas taxazak kana iaari zunum. Pana azaan angkanaan

maadi inaxam paazaai adu nua gu wat sin Nakmai.”

³¹ Iesu xa xis naandi naako, “Malasing faa, naari naagu inaxam paazaai xa? ³² A raan kana balas ma xa balas faanong, araan nim faakdul naaguna waan farawuk, axazak saksaxai la vaal zina. Malasing ma naaguna waan fataling nia zing. Singsaxai xawit ga iziar nia zing, Maagu xa iziar varaxai wana nia.

³³ Ga vazei vanong nim pana amun saan angkanaan, kuna naaguna rauxin a luaai araan naagu iziar zurugu. La pira angkari naaguna xazanin amun maravanang. Singsaxai naagu irur dikdik! Ga waramin fanong a dikdikang ila pira angkari.”

17

Iesu Xa Maainung Kun Naan Nanga

¹ Lamuraana Iesu xa piaat fanong azaan angkanaan, ka raamaai uzaa la lia ma xa maainung naako, “Maagu, a raan ka balas faanong. Gu valaup aizina Naarum, kuna Naarum kana valaup aizinum. ² Avuna gu lis fanong a burburaaiang sina laaxur wana aubina vaakdul xuna naan kana lis a roro tapal zin naandi vaakdul ina gu ra lis sina. ³ Ma a laana roro tapal xa malasing kari, naandi dina rexaazin nua, nua zingbe Nakmai vaaratunaan, ma dina rexaazin nia Iesu Kaarisito ina gu ra kling fawat nia. ⁴ Ga valaup fanong aizinum laaxur wana a pira angkari araan ga vanong amun faamuzazang gu lis surugu xuna giuang. ⁵ Maagu, naari gu valaup aizinugu la maraam pana a marmari daxaiang ga rauxin faraxai wana nua waamua wana a faaziarang ka balas.”

Iesu Xa Maainung Pana Ubina Varavi-raai Zina

⁶ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Ga ra viaat fanong nua zin naandi ina gu ra kalin luk naandi ziaana a pira angkari ma gu lis naandi zurugu. Naandi zunum, ma gu lis naandi zurugu ma di valos a dorang sunum. ⁷ Naari di rexaas ka adu amun saan faakdul gu lis fanong surugu xa wat sunum. ⁸ Avuna amun dorang gu

ra lis surugu ga lis sin naandi ma naadi zuruk. Di rexaazin faratunaan adu ga ra wat sunum, ma di inaxam paazaai adu nua gu ra kling fawat nia. ⁹ Ga maainung kun naandi. Kawit ga maainung kun aubina ila pira angkari, singsaxai aaxan naandi gu ra lis fanong surugu, wanaze naandi zunum. ¹⁰ Naandi vaakdul zurugu naandi zunum, ma naandi vaakdul zunum naandi zurugu zaait. Ma wana naandi ga zuruk aiza laba. ¹¹ Gana wen iziar xaarik la pira angkari, singsaxai naandi di iziar nanga la pira angkari, ma nia gana wat sunum. Maagu gu xoxok, katkatong naandi wana a dikdikang iwana aizinum, aiza gu ra lis surugu, xuna naandi dina zaxai, malasing saait diaa di zaxai iaa. ¹² Araan ga iziar varaxai wana naandi, ga xatkatong naandi ma ga rataamaai xaaul wana naandi wana a dikdikang iwana aizinum, aiza gu lis surugu. Kawit tazaxai na milung, singsaxai be azaxai ina xana waan ma xana milung, kuna a dorang lamaskana a Baar Xoxok kana balas faaratunaan.

¹³ Naari gana wat ka zunum, singsaxai gai piaat amun saan angkanaan araan ga iziar nanga la pira angkari, xuna dina xazanin a nanamang surugu lamaskana naandi ma xana bas mase. ¹⁴ Ga lis fanong a dorang sunum sin naandi, ma aubina ila pira angkari di ra maska raksaat pana naandi, wanaze naandi xawit ila pira angkari malasing saait bani nia xawit ila pira angkari. ¹⁵ A maainungang surugu xawit adu xuna guna zuruk pizin naandi ziaana a pira angkari, xawit. Singsaxai a maainungang surugu adu xuna guna rataamaai xaaul wana naandi ziaana a rapti raksaat. ¹⁶ Naandi xawit ila pira angkari, malasing saait bani nia xawit ila pira angkari. ¹⁷ Faxoxok naandi wana a dorang faaratunaan. A dorang sunum naan a dorang faaratunaan. ¹⁸ Malasing gu ra kling fawat nia xula pira angkari, ga kling saait naandi xula pira angkari. ¹⁹ Ga vaxoxok nia xuna nua zaait guna vaxoxok mase naandi.”

Iesu Xa Maainung Pana Aubina Vaakdul Di Inaxam Paazaai

²⁰ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “A maainungang surugu xawit aaxan naandi zingbe. Ga maainung saait aaxan naandi ina dina langarin a dorang sin ubina varaviraai angkari zurugu ma dina inaxam paazaai wana nia. ²¹ Maagu, ga maainung kuna naandi vaakdul dina zaxai, malasing saait nua gu iziar la maskaagu ma nia ga iziar la maskaam. Ma naandi zaait dina iziar lamaskana diaa xuna aubina ila pira angkari dina inaxam paazaai adu nua gu ra kling fawat nia. ²² Ga ra lis fanong aiza laba gu lis surugu zin naandi xuna dina zaxai malasing diaa di zaxai iaa. ²³ Nia ga iziar lamaskana naandi ma nua gu iziar la maskaagu, xuna naandi dina balas saxai mase. Malasing ma aubina ila pira angkari dina rexaas adu gu ra kling fawat nia ma adu gu sasaxot naandi ina ga iziar lamaskana naandi malasing gu sasaxot nia.

²⁴ Maagu, ga saxot naandi ina gu ra lis surugu dina iziar varaxai wana nia la non ga iziar wana. Ma ga saxot dina raamin a marmari daxaiang surugu. A marmari daxaiang kanaan gu lis surugu wanaze gu sasaxot nia waamua wana nua gu giu a pira angkari.

²⁵ Maagu, nua gu tak mase. Naapalaau aubina ila pira angkari di wetexaazin nua, nia ga rexaazin nua ma naandi angkari zurugu di rexaas adu nua gu ra kling fawat nia. ²⁶ Ga vatangin fanong nua zin naandi ma gana giu vauzaa nanga malasing kanaan, kuna a matmalabuk sunum iwana sasaxotang nia xana iziar lamaskana naandi ma nia zaait gana iziar lamaskana naandi.”

18

Di Zaraak Iesu

(Mt 26:47-56, Mk 14:43-50, Lk 22:47-53)

¹ Araan Iesu xa vaanong pana maainungang, naan faraxai wana ubina varaviraai zina di kas buaak a balanamaau Kidron. Laza rit a non angkanaan ka rauxin a uma olif ma naan ma ubina varaviraai zina di waan lamaskana auma angkanaan.

² Judaas ina xana ngutlis Iesu zin amun purua xa rexaazin a non angkanaan,

panaze faavaras faanong Iesu ma ubina varaviraai zina dit farazawaai inaan. ³ Judaas kat paamuin azanon ubina dauran ma amun lawaza zin amun pris laba ma amun Faarasi ma di wat la uma angkanaan. Di vazaak amun sangat ma amun laam ma amun saan iwana varopang.

⁴ Iesu xa rexaazin fanong amun saan faakdul xana balas sina. Malasing ma xa waan ma xa iaari zin naandi naako, “Naagu zazoleng nis?”

⁵ Di xis naan di piaat malasing kari, “Iesu in Naazaret.”

Iesu xa piaat naako, “Nia bani.” Ma Judaas a rapti ina xa ngutlis Iesu la mit amun purua xa irur zaait faraxai wana naandi.

⁶ Araan Iesu xa piaat naako, “Nia bani,” di zuxa uli ma di zu wizik paanaburut pana pira.

⁷ Ka iaari xaarik sin naandi naako, “Naagu zazoleng nis?”

Ma di piaat malasing kari, “Iesu in Naazaret.”

⁸ Iesu xa piaat naako, “Ga vazei vanong nim adu nia bani. Tamon naagu zazoleng nia, naagu luaa ubina angkari dina waan.”

⁹ Azaan angkanaan ka balas malasing ma a dorang sina naa ra tabung piaat ka balas faaratunaan. A dorang ka malasing kari, “Kawit ga vamilung tazaxai zin naandi gu ra lis surugu.”*

¹⁰ Saaimon Pita xa rauxin a baainaat. Ka urif luk ma xa kip psin alnga la mit sazaxa zin a iaana kilaaiang sin a waamua zin amun pris faakdul. (Aizina a iaana kilaaiang kanaan Maalkus.)

¹¹ Iesu xa vazei Pita naako, “Tasin faulin a baainaat lamaskana wakpaakna. Malasing faa, xawit nat faraxas gana imin pana a win imiminang Maagu xa ra lis surugu?”

Di Zaxot Iesu Xa Waan Sin Aanaas

¹² Naanaan ubina dauran ma a waamua zin naandi ma amun lawaza zin amun Judaa di zaraak Iesu ma di zaxir naan pana a iaarus. ¹³ Ma di tabung saxot naan ka waan sin Aanaas. Aanaas naan aimung sin Kaaiapaas ma Kaaiapaas naan a waamua zin amun pris faakdul la maariaas angkanaan. ¹⁴ Naan Kaaiapaas bani ina xa

* **18:9** Jn 6:39 **18:11** Mt 26:39, Mk 14:36, Lk 22:42 **18:14** Jn 11:49-50

ra wurus amun paamua zin amun Judaa adu xana daxa tamon a rapti be azaxai xana zuruk a kiaana amun Judaa ma xana maat aaxa naandi vaakdul.

Pita Xa Wispuk Adu Xa Wetexaazin Iesu (Mt 26:69-71, Mk 14:66-68, Lk 22:54-57)

¹⁵ Saaimon Pita nandiaa aza rapti varaviraai zin Iesu di los iaa Iesu. A rapti varaviraai angkanaan, a waamua zin amun pris faakdul xa rexaazin naan, malasing ma naan ka albis faraxai wana Iesu xu lamaskana rabaraau iwana a vaal laba zin a waamua angkanaan. ¹⁶ Singsaxai Pita xa irut simbang lamanar lapaara mara. A rapti varaviraai ina a waamua zin amun pris faakdul xa rexaazin naan, ka uli ma xa dador zin a ravin kat katkatong a mara ma xa zaxot falbis Pita.

¹⁷ A ravin kat katkatong a mara xa iaari zin Pita naako, “Iaak nua zaait aza rapti varaviraai zin a rapti angkanaan?”

Pita xa xis naan naako, “Kawit, nia xawit.”

¹⁸ A bina xa milaatus ma amun iaana kilaaiang ma amun lawaza, di sung axaiaf ma di irur varaxulin ma dit maadur. Pita zaait ka irur varaxai wana naandi ma xat maadur.

A Waamua Zin Amun Pris Faakdul Xa Iaari Zin Iesu (Mt 26:57-68, Mk 14:53-65, Lk 22:66-71)

¹⁹ La raan angkanaan a waamua zin amun pris faakdul xa iaari zin Iesu wana ubina varaviraai zina ma amun faraviraaiiang sina.

²⁰ Iesu xa xis naan naako, “Ga rat firaaiaubina vaakdul la maravas. Gat faraviraai bulaai lamaskana amun faal a maainungang sin amun Judaa o lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok, ma la amun non amun Judaa dit balas fatu wana. Kawit gai piaat funfunin ta dorang. ²¹ Kunaze gu iaari zurugu? Gu iaari zin naandi dit langarin a dorang surugu. Faaratunaan, di rexaazin aze ga ra ipiaat.”

²² Araan Iesu xa piaat malasing kanaan, aza lawaza ina xa irur vaasilik ka rabaaf naan ma xa piaat naako, “Naan awat matmalabuk angkanaan guna xis a waamua zin amun pris faakdul wana?”

²³ Iesu xa xis naan naako, “Tamon ga piaat a dorang ka raksaat, gu pitfiaat aze xa raksaat pana. Singsaxai tamon ga piaat a dorang ka vaaratunaan, kunaze gu rabaaf nia?” ²⁴ A iaarus di zaxir Iesu wana xa iziar nanga ma Aanaas ka kling naan ka waan sin Kaaiapaas, a waamua zin amun pris faakdul.

Pita Xa Wispuk Kaarik Adu Xa Wetexaazin Iesu (Mt 26:71-75, Mk 14:69-72, Lk 22:58-62)

²⁵ Araan Saaimon Pita xa irut maadur di iaari zina malasing kari, “Iaak nua zaait aza rapti varaviraai zina, aan?”

Ka wispuk naako, “Kawit, nia xawit.”

²⁶ Azaxai zin amun iaana kilaaiang sin a waamua zin amun pris faakdul, a taaua rapti angkari Pita xa ra kip psin alngana, xa piaat naako, “Iaak ga ra raamin nua varaxai wana naan la uma olif, aan?”

²⁷ Pita xa wispuk kaarik, ma la non taan angkanaan mase a uraa xa kaakaluk.

Amun Paamua Zin Amun Judaa Di Lis Iesu Zin Paailat (Mt 27:11-18, Mk 15:1-15, Lk 23:1-3,18-25)

²⁸ Paanaraan gufguf mase amun paamua zin amun Judaa di luaa Kaaiapaas ma di zaxot Iesu xa waan la vaal laba zin a rapti in Rom ina Siza xa kalin naan ka waamua zin amun Judaa. Singsaxai tamon naandi nanga di albis lamaskana a vaal angkanaan, dina balas mitikaai lawaana amun lus sin naandi. Malasing ma xawit di albis, panaze di saxot dina iaan a vanganang La Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang. ²⁹ Malasing ma Paailat, naan a waamua angkanaan, ka tukbilak puat sin naandi ma xa iaari naako, “Aze ramun saan mase naagu vakor a rapti angkari wana?”

³⁰ Di xis naan malasing kari, “Tamon naan ka lek pen giu ta matmalabuk taksaat, maadi lek pen saraak lis fawat naan sunum.”

³¹ Paailat ka piaat naako, “Naagu zaxot naan ma naagu klis naan pana amun lus sinim nanga.”

Amun paamua zin amun Judaa di piaat malasing kari, “Singsaxai amun lus sinim

ka waakol maam adu maadina wen sop famaas taxazak.”³² Azaan angkanaan ka balas kuna a dorang Iesu xa ra ipiaat pana awat maatang sina xana balas faaratunaan.

³³ Paailat ka albis puli lamaskana a vaal laba zina. Ka viring Iesu ma xa iaari zina naako, “Nua a xalxaal zin amun Judaa aan?”

³⁴ Iesu xa iaari uli zina naako, “Malasing faa, ainaxamang sunum nanga o azanon di vazei nua wana nia?”

³⁵ Paailat ka xis naan naako, “Nia xawit a rapti Judaa. Aubina zunum faatak ma amun pris laba zinim nanga di zaraak lis fawat nua zurugu. Aze razaan gu giu?”

³⁶ Iesu xa piaat naako, “A bikabar zurugu xawit iniat la pira angkari. Tamon iniat la pira angkari, amun iaana kilaiiang surugu di lek farop kol nia xuna tuua amun paamua zin amun Judaa dina zaraak nia. A bikabar zurugu xawit iniat.”

³⁷ Paailat ka piaat naako, “Malasing ma nua a xalxaal, aan!”

Iesu xa xis naan naako, “Nua nanga gu piaat adu nia a xalxaal. Di luk nia ma ga wat la pira angkari xuna pitfaatang a dorang faaratunaan. Aubina vaakdul ina dit falos a dorang faaratunaan dit langar zurugu.”

³⁸ Paailat ka iaari zina naako, “Aze razaan mase a dorang faaratunaan?” Naan ka piaat fanong ma xa waan lamanar xaarik sin amun Judaa ma xa piaat malasing kari, “Kawit ga tangin ta vuvuna a maravanang pana naan.”³⁹ Singsaxai naagu rauxin a rataawuka nim La Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang. Gat familuaar lis a rapti azaxai ina xa iziar wana vaamaazikang ka waan sinim. Malasing ma iaak naagu saxot gana vamiluaar lis ‘A xalxaal zin amun Judaa,’ aan?”

⁴⁰ Di xupkup puli malasing kari, “Kawit, naan kawit! Lis fawat Baarabaas simaam!” Baarabaas naan a rapti xat farop ma xat finaau.

19

*Paailat Ka Klis Iesu
(Mt 27:27-31, Mk 15:16-20)*

¹ Naanaan Paailat ka kling ubina dauran ma di zaxot Iesu ma di kmis naan pana wip. ² Di kos a iaarus koxot malasing a lawilot ma di rasin la waatna. Di vama-maus naan pana a marapi xa raubung³ ma di vis naan malasing kari, “A varanopang lamaraam, a xalxaal zin amun Judaa!” Ma di rabaaf naan.

⁴ Ma Paailat ka tukbilak kaarik ma xa vazei amun Judaa naako, “Naagu raamin. Ga zaxot fatukbilok naan lamarana nim kuna naaguna rexaas adu xawit ga tangin ta vuvuna a maravanang pana naan.”

⁵ Iesu xa tukbilak faraxai wana a lawilot ka xoxorang la waatna ma xa valaak a marapi baraaf ka raubung, ma Paailat ka piaat naako, “Naan a rapti xari!”

⁶ Araan amun pris laba ma amun lawaza zin naandi di raamin naan, di xupkup malasing kari, “Tuk fating naan pana a robuxul! Tuk fating naan pana a robuxul!”

Singsaxai Paailat ka vazei naandi naako, “Naagu zaxot naan ma naagu tukfating naan pana a robuxul. Kawit ga tangin ta vuvuna a maravanang pana naan.”

⁷ Amun paamua zin amun Judaa di xis naan malasing kari, “Maadi rauxin aza lus ma a lus angkanaan ka piaat adu naan kana maat, panaze xa kalin adu naan Naata Nakmai.”

⁸ Araan Paailat ka langarin a dorang kanaan, naan ka vut maraaut laxo, ⁹ ma xa albis puli xu lamaskana a vaal laba ma xa iaari zin Iesu malasing kari, “Nua inifaa?” Singsaxai Iesu xawit na xis ta waaling sina. ¹⁰ Paailat ka iaari zina naako, “Malasing faa, gu baai guna dador zurugu? Iaak kawit gu raamin fakilaan adu nia ga rauxin a burburaaiiang kuna vamiluaarang nua o xuna tukfatingang nua laaxur wana a robuxul?”

¹¹ Iesu xa xis naan naako, “Gu lek pen tauxin a burburaaiiang laaxur wana nia tamon Nakmai xa lek pen lis sunum. Malasing ma axazak ina xa lis nia la mirum, a matmalabuk taksaat sina xa laaup pana zunum.”

¹² Araan Paailat ka langarin, ka zaleng ta lan kuna vamiluaarang Iesu, singsaxai amun Judaa dit kupkup malasing kari, “Tamon guna vamiluaar a rapti angkari, nua xawit a paasaxo zin Siza. Axazak ina xa

kalin adu naan a xalxaal, naan a purua zin Siza.”

¹³ Araan Paailat ka langarin, ka zaxot fatukbilok Iesu. Paailat ka waan ma xa iziar wana a baang sin a waamua iwana aikilizang a dorang. A baang ka iziar la non di vakilaan, “A Laana Vaat” (ma wana a linga bina Ibru di vakilaan Gaabataa).

¹⁴ A raan angkanaan a raan iwana nimnimanang kuna A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang. A marana iaas ka malasing ka zangaafu ma urua lawaanaas.

Paailat ka piaat sin amun Judaa naako, “A xalxaal zinim kari.”

¹⁵ Singsaxai di xupkup malasing kari, “Saxot pizin naan! Saxot pizin naan! Tukfating naan pana robuxul!”

Paailat ka iaari zin naandi naako, “Malasing faa, naagu saxot gana tukfating a xalxaal zinim laaxur wana a robuxul?”

Amun pris laba di piaat malasing kari, “Kawit maadi rauxin kaarik taza xalxaal, Siza zingbe azaxai.”

¹⁶ Malasing ma Paailat ka lis Iesu la mita naandi xuna dina tukfating naan laaxur wana robuxul.

Ubina Dauran Di Tukfating Iesu Laaxur Wana Robuxul

(Mt 27:32-44, Mk 15:21-32, Lk 23:32-43)

Ubina dauran di zaxot Iesu ma di waan. ¹⁷ Ka vazaak a robuxul zina nanga ma xa waan la non di vakilaan, “A Non Iwana Barang.” (Wana a linga Ibru di vakilaan Golgaata.) ¹⁸ Inaan di tukfating naan pana robuxul. Di tukfating saait uru rapti wana uru robuxul, di ratokaai iaa la uritna ma Iesu xa rokaai la birua.

¹⁹ Paailat ka vazei naandi ma di varaar aza waan dorang ma di varokin pana robuxul. A dorang kanaan ka malasing kari, “Iesu in Naazaret, a Xalxaal zin amun Judaa.” ²⁰ Amala aubina di vakot a dorang kanaan, panaze a non Iesu xa rokaai wana xa iziar lapaara bina laba, ma a dorang kanaan di varaar wana a linga bina in Ibru ma Latin ma Grik. ²¹ Amun pris laba xawit di nanam ma di vazei Paailat malasing kari, “Tuua gu varaar, ‘A xalxaal zin amun Judaa,’ singsaxai malasing kari, ‘A rapti angkari xa kalin adu naan a xalxaal zin amun Judaa.’”

19:28 Saam 69:21, 22:15

²² Paailat ka xis a dorang naako, “Aze razaan ga varaar vanong kana iziar malasing ga varaar vanong.”

²³ Araan ubina dauran di tukfating fanong Iesu, di zuruk amun marapi zina ma di vatawaraxin pana unon talavaat lawalau a naandi zaksaxai singsaxai a marapi ilamaskana xa iziar nanga. A marapi angkanaan kawit na rauxin ta non di zaxazit faraxinang pana. Di vir wana a waan marapi a waasaxai be, di varumarain laaxur ma xa wizik sazal waanaburut.

²⁴ Di piaat lawalaua naandi malasing kari, “Tuua dina taar. Dia dina raktaak pana xuna dina raamin nis mase xana zuruk.”

A matmalabuk angkanaan ka balas malasing ma a dorang lamaskana a Baar Xoxok ka balas faaratunaan. A dorang kanaan ka malasing kari,

“Di vatawaraxin amun marapi zurugu lawalaua naandi ma dina raktaaxin amun marapi zurugu xuna raaminang nis kana zuruk.” *(Saam 22:18)*

Ma naan a matmalabuk angkanaan ubina dauran di vabalos.

²⁵ Naanaa zin Iesu ma duaana naanaa zina ma Maaria taak sin Klopaas ma Maaria in Maakdaalaa di irur lapaara robuxul zin Iesu. ²⁶ Iesu xa raamin naanaa zina inaan ma a rapti varaviraai naai sasaxot ka irur la paarana, ma xa piaat sin naanaa zina naako, “Naang, naan kanaan a nalik sunum,” ²⁷ ma xa vazei a rapti varaviraai naako, “A ravin angkanaan naan naanaa zunum.” La non taan angkanaan a rapti varaviraai xa zaxot naanaa zin Iesu xula vaal zina ma xa xatkatong naan.

A Maatang Sin Iesu

(Mt 27:45-50, Mk 15:33-41, Lk 23:44-49)

²⁸ Lamur, Iesu xa rexaas adu amun saan faakdul xa vaanong ka, malasing ma xa piaat naako, “Ga maaru.” Ka piaat a dorang kanaan kuna a dorang lamaskana a Baar Xoxok kana balas faaratunaan. ²⁹ Ka rauxin a sopen waain mawaak ka iziar la

non angkanaan, malasing ma di burung a spaans lamaskana, ma araan a spaans ka bas, di pis fating laaxur wana a vang iaai a isop ma di rasin fauzaa la nguza Iesu. ³⁰ Iesu xa imin ma xa piaat naako, “Ka vaanong ka.” Ma a waatna xa zoluai ma xa vamiluaar psin a laklagaaina.

³¹ A raan angkanaan, a raan a nimnimanang panaze a raan lamuraana, a Saabat. Ma a Saabat angkanaan saait kana balas adi raan laba mase. Amun paamua zin amun Judaa di iaari zin Paailat kuna buaakang a xaaka aubina di rokaai wana robuxul xuna dina maat fazaas ma dina waapizin naandi, wanaze xawit di saxot dina luua aubina di maat dina rokaai wana amun robuxul la raan a Saabat. ³² Ubina dauran di wat buaak amun kaaka rapti wana aza rita Iesu ma mur zin axazak. ³³ Di wat sin Iesu singsaxai di tangin adu naan ka maat faanong malasing ma xawit di buaak amun kaakna. ³⁴ Singsaxai axazak sin ubina dauran ka zaxa a zuruna Iesu wana a bili. Fazaas mase a dari ma a daanim ka zaal. ³⁵ A rapti ina xa ra raamin azaan angkanaan ka pitfiaat fanong amun saan naa raamin ma amun dorang naa ipitfiaat ka vaaratunaan mase. Naan ka rexaas adu naan ka ipitfiaat a dorang faaratunaan, ma naa ipitfiaat kuna nim saait naaguna inaxam paazaai. ³⁶ Amun saan angkanaan ka balas malasing ma a dorang lamaskana Baar Xoxok ka balas faaratunaan. A dorang ka malasing kari, “Kawit ta ruaana xana raabuak,” (*Zax 12:46, Vaak 9:12, Saam 34:20*) ³⁷ ma malasing saait aza waan dorang naako, “Dina raamaai wana naan ina di ra zaxa.” (*Zek 12:10*)

Atkaavaaiang Sin Iesu

(*Mt 27:57-61, Mk 15:42-47, Lk 23:50-56*)

³⁸ Lamuraana, Iosep ila bina laba Aari-maatiaa xa iaari zin Paailat kuna vaziaap lukang Iesu ina xa maat faanong. Iosep naan aza rapti varaviraai zin Iesu, singsaxai a inaxam paazaaiang sina xa vunfunai wanaze xa marauring amun paamua zin amun Judaa. Paailat ka rudaxa wana Iosep kana vaziaap luk Iesu ma naan ka vaziaap luk Iesu ma xa waan.

³⁹ Nikodimas ka wat faraxai wana Iosep. Naan saait ka ra wat paamua labung ma xa raamin Iesu. Naan ka zuruk fawat a laas mikuf ina azanon di plaas pana a bulut iwana uru iaai di vakilaan a mar ma a aaloi. A maravanang iwana xa malasing a zangaafu vaarul a kilogrem. ⁴⁰ Iosep ma Nikodimas di raxut iaa Iesu, ma di xavut iaa naan pana amun marapi vaaxur ma a laas mikuf. Di giu lalos a rataawuk amun Judaa araan di nimnimanin a maat kuna atkaavaaiang. ⁴¹ La non di ra tuk fating Iesu xa rauxin a uma, ma lamaskana a uma angkanaan ka rauxin a baaul a maat faaxur, xawit nanga ta maat di ra vatate inaan. ⁴² Di vatate iaa Iesu inaan panaze a raan angkanaan a raan a nimnimanang pana a Saabat sin amun Judaa, ma di saxot dina vatate vazaas a maat paamua wana a Saabat kana balas, ma a baaul a maat ka vaasilik be.

20

A Baaula Maat Ka Gof

(*Mt 28:1-8, Mk 16:1-8, Lk 24:1-11*)

¹ Paanaraan gufguf la varumaraiang a raan iwana a wik ma xa suk nanga, Maaria in Maakdaalaa xa wat la baaul a maat ma xa raamin a vaat di wul psin lamarana luk. ² Malasing ma naan ka valaau waan sin Saaimon Pita ma aza rapti varaviraai Iesu xai sasaxot ma xa piaat naako, “Di zuruk pizin fanong a Piran lamaskana a baaul a maat, ma xawit maadi rexaas aze ra non di vamaal naan pana!”

³ Malasing ma Pita ma a rapti varaviraai angkanaan di ramaraat iaa xuna waanang la baaul a maat. ⁴ Di valvalaau iaa be, singsaxai a rapti varaviraai angkanaan ka valau waamuin Pita ma xa tabung balas la baaul a maat. ⁵ Naan ka zundung ma xa raamaai waan lamaskana a baaul a maat ma xa raamin amun marapi di fluzang Iesu xa imamaal inaan, singsaxai naan kawit na albis. ⁶ Naanaan Saaimon Pita ina xa wat lamuraana, xa balas ma xa albis lamaskana a baaul a maat. Naan ka raamin amun marapi xa imamaal inaan, ⁷ ma xa raamin saait aza waan marapi ina di ra pis kolang a waata Iesu. A marapi angkanaan di flus parok nanga, ma

xawit na imaal varaxai wana uza waan. ⁸Naanaan a rapti varaviraai ina xa tabung balas paamua la baaul a maat ka albis saait. Ka raamin amun saan angkanaan ma xa inaxam paazaai. ⁹(Kawit nanga di mazaam iaa a dorang ilamaskana a Baar Xoxok adu Iesu xana ramaraat puli wana maatang.) ¹⁰Naanaan uru rapti varaviraai di uli iaa xu la bina.

Iesu Xa Balas Sin Maaria In Maakdaalaa (Mt 28:9-10, Mk 16:9-11)

¹¹Singsaxai Maaria xa irur rataangis lamanar la baaul a maat. Araan ka rataangis, ka zundung ma xa raamaai xu lamaskana a baaul a maat. ¹²Ka raamin a aangelo urua di valaak iaa amun marapi xufkuf. Di iziar iaa la non di ra vamaal Iesu wana, axazak ka iziar la kiaana waatna ma axazak ka iziar la kiaana uru xaakna.

¹³Di iaari iaa zina malasing kari, “Diravin, kunaze gu raangis?”

Naan ka piaat naako, “Di zuruk pizin a Piran surugu, ma xawit ga rexaas di vatate naan faa.” ¹⁴Naanaan ka rutaawuk ma xa raamin Iesu xa irur inaan, singsaxai xawit na raamin fakilaan adu naan Iesu.

¹⁵Naanaan Iesu xa iaari zina naako, “Diravin, kunaze gu raangis? Gu zazaleng nis?”

Maaria xa naxaam adu a rapti xat katkatong a uma ma xa piaat naako, “Dipiran, tamon gu zuruk pizin naan, gu vazei nia gu rasin naan faa xuna gana wa zuruk naan.”

¹⁶Iesu xa piaat sina naako, “Maaria.”

Maaria xa rutaawuk ma xa piaat pana a dorang in Ibru naako, “Raaboni!” (Aknaaza waaling angkari adu Maravas.)

¹⁷Iesu xa vazei naan naako, “Tuua gu taaxur wana nia, wanaze xawit nanga ga uzaa zin Maagu. Singsaxai gu waan sin amun daazugu ma gu vazei naandi adu gana uzaa zin Maagu zurugu ma Damana nim saait, ma zin Nakmai zurugu ma Nakmai zinim saait.”

¹⁸Maaria in Maakdaalaa xa waan sin aubina varaviraai ma xa pitfiat sin naandi naako, “Ga raamin fanong a Piran.” Ma xa vazei zaait naandi wana amun dorang Iesu xa ra piaat sina.

Iesu Xa Balas Sin Aubina Varaviraai (Mt 28:16-20, Mk 16:14-18, Lk 24:36-49)

20:23 Mt 16:19, 18:18

¹⁹La raan a bina xat faakilan tapti la varumaraiang a raan iwana wik aubina varaviraai di iziar varaxai lamaskana a vaal. Di baraat kol amun mara wanaze di marauring amun paamua zin amun Judaa. Ma Iesu xa balas ma xa irur lawalaua naandi ma xa vazei naandi naako, “A luaai xana iziar varaxai wana nim!” ²⁰Iesu xa piaat fanong malasing kanaan ma xa vatangin uru mitna ma a zuruna. Aubina varaviraai di nanam mase araan di raamin a Piran.

²¹Iesu xa piaat kaarik naako, “A luaai xana iziar varaxai wana nim! Maagu xa ra kling fawat nia, malasing saait naari ga kling nim naaguna waan.” ²²Naan ka piaat fanong malasing kari ma xa pivin a maaliu zina wana naandi ma xa piaat naako, “Naagu zuruk a Laklagaai a Raabu. ²³Tamon naagu naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin aubina, Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin naandi. Ma tamon kawit naagu naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin naandi, Nakmai xana wen naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin naandi.”

Iesu Xa Balas Saait Sin Tomaas

²⁴Naari Tomaas (aza izina Didimas) axazak sin ubina varaviraai di zangaafu ma urua, xawit na iziar varaxai wana naandi araan Iesu xa ra balas. ²⁵Azanon ubina varaviraai di vazei naan malasing kari, “Maadi raamin fanong a Piran!”

Singsaxai Tomaas ka vazei naandi naako, “Tamon kawit ga raamin a kiaana amun nil la uru mitna ma xawit ga rasin a klus mirugu la kiaana amun nil, ma tamon kawit ga rasin a mirugu la zuruna, gana wen inaxam paazaai.”

²⁶A wik lamuraana aubina varaviraai zina di iziar xaarik lamaskana a vaal, ma Tomaas saait faraxai wana naandi. Iesu xa balas sin naandi naapalaau di baraat kol amun mara. Ka rur lawalaua naandi ma xa piaat naako, “A luaai xana iziar varaxai wana nim!” ²⁷Ma xa vazei Tomaas malasing kari, “Tasin a klus mirum iriat. Taamin uru mirugu. Tasin fatok fawat a mirum la zurunugu. Tuua gu rauxin ainaxamang urua. Gu inaxam paazaai be.”

²⁸ Tomaas ka piaat sina naako, “Nua a Piran surugu ma nua Nakmai zurugu!”

²⁹ Naanaan Iesu xa vazei naan naako, “Gu inaxam paazaai wanaze gu raamin fanong nia. Naandi ina xawit di raamin nia ma di inaxam paazaai, Nakmai xa lis a daxaiang sin naandi.”

A Vuvuna A Baar Angkari Jon Ka Varaar

³⁰ Iesu xa vabalos nanga azanon faakilanang ka varas lamarana aubina varaviraai zina, singsaxai a dorang pana naandi xawit na iziar lamaskana a baar angkari. ³¹ Singsaxai azanon faakilanang ka iziar lamaskana a baar angkari xuna naaguna inaxam paazaai adu Iesu naan a Mesaaia, Naata Nakmai, ma tamon naagu inaxam paazaai naaguna rauxin a roro tapal lamaskana aizina.

21

Iesu Xa Vabalos A Vaamuzazang Ka Banglala Araan Di Vaaian

¹ Lamur Iesu xa balas kaarik sin ubina varaviraai zina lapaara Laman Tiberiaas, aza izina a Laman Gaalili. Ka balas malasing kari, ² Saaimon Pita ma Tomaas (aza aizina Didimas), ma Naatanaael ila bina Kaanaa la pira Gaalili, ma uru naata Zebedi, ma uzaru rapti varaviraai di iziar varaxai. ³ Saaimon Pita xa vazei naandi naako, “Gana wa vaaian,” ma di piaat malasing kari, “Maadina wat faraxai wana nua.” Naanaan di waan ma di xawaas a mon, singsaxai di vaagof mase labung angkanaan.

⁴ Paanaraan gufguf mase, Iesu xa irur laxon, singsaxai ubina varaviraai xawit di raamin fakilaan adu naan Iesu.

⁵ Naan ka viraai waan sin naandi naako, “Malasing faa, naam nalik, naagu waaluk ta ian?”

Ma naandi di xis naan malasing kari, “Kawit.”

⁶ Ma naan ka vazei naandi naako, “Naagu psin aubina la mit sazaxa iwana mon ma naaguna tangaai.” Di giu malasing naa piaat singsaxai xawit nat faraxas dina urif fawat aubina lamaskana a mon panaze amun ian ka varas marazaat.

⁷ A rapti varaviraai ina Iesu xa sasaxot ka vazei Pita naako, “A Piran taan!” Araan bani Saaimon Pita xa langarin naan ka piaat naako, “A Piran taan,” ka valaak faulin a marapi baraaf sina ilamanar, avuna naa ra gamul psin, ma xa fida lamaskana daanim ma xa kakas paan laxon. ⁸ Azanon ubina varaviraai di los naan pana a mon ma dit purif saait aubina xa bas pana amun ian. Kawit di lawalau wana axon, ka malasing a mita xa zangaafu vaa zangaafu. ⁹ Naandi di xozaraai laxon ma di raamin amun kalaflar xa ingingat inaan ma amun ian lamarana, ma amun raraba zaait ka iziar.

¹⁰ Iesu xa vazei naandi naako, “Naagu waaluk fawat azanon ian ina naagu samura zuruk.”

¹¹ Malasing ma Saaimon Pita xa vaani wana a mon ma xa urif aubina xu laxon. Aubina xa bas mase wana amun ian laba, amun ian ka 153. Singsaxai naapalau amun ian ka varas marazaat, aubina xawit na ramatar.

¹² Iesu xa piaat sin naandi naako, “Naagu wat fangan.” Ubina varaviraai di maraaut kuna iaariang malasing kari, “Nua nis?” Avuna di rexaas faanong adu naan a Piran.

¹³ Iesu xa wat ma xa zuruk amun raraba ma xa lis sin naandi, ma naa giu zaait malasing kanaan pana amun ian. ¹⁴ Naari a varulang ka a raan Iesu xa balas sin ubina varaviraai zina lamuraana xa ramaraat puli wana maatang.

Iesu Xa Vazei Pita Xana Xatkatong Amun Sipsip Sina

¹⁵ Iesu ma ubina varaviraai zina di vangan faanong ma xa iaari zin Saaimon Pita malasing kari, “Saaimon naata Jon, iaak a sasaxotang sunum pana nia xa laaup pana a sasaxotang sin naandi angkari wana nia aan?”

Naan ka piaat naako, “Aiing Piran, gu rexaas adu ga sasaxot nua.”

Iesu xa piaat naako, “Gu vavangaan amun naata sipsip surugu.”

¹⁶ Iesu xa piaat kaarik sina naako, “Saaimon naata Jon, iaak gu sasaxot nia aan?”

Naan ka xis Iesu malasing kari, “Aiing Piran, gu rexaas adu ga sasaxot nua.”

Iesu xa piaat sina naako, “Gu xatkatong amun sipsip surugu.”

¹⁷ A varulang a raan Iesu xa iaari zina naako, “Saaimon naata Jon, iaak gu sasaxot nia aan?”

Pita xawit na nanam panaze Iesu xa varul aiaariang sina naako, “Iaak gu sasaxot nia aan?” Pita xa piaat sina naako, “Piran, gu rexaazin amun saan faakdul, gu rexaas adu ga sasaxot nua.”

Iesu xa piaat sina naako, “Gu vavangaan amun sipsip surugu. ¹⁸ Ga vazei varatunaaan mase nua, araan gu xulaau, nua nanga gut famamaus a winpinum ma gu wanpaan la aze ra non gu saxot. Singsaxai araan gu baiak ka, guna lis uru mirum, ma axazak tawarak kana vamamaus nua ma xana zaxot nua xula non ina xawit gu saxot guna waan pana.” ¹⁹ Iesu xa piaat malasing kanaan kuna vatanginang Pita xana maat malasing faa xuna xana valaup aizina Nakmai. Naanaan ka piaat sin Pita naako, “Gu los nia!”

²⁰ Pita xa rutaawuk ma xa raamin a rapti varaviraai ina Iesu xa sasaxot kai los naandi. (Naan axazak angkanaan ina xa ra zivaraaskal wana Iesu araan di vangan ma xa iaari naako, “Piran nis kana ngutlis nua zin amun purua?”) ²¹ Araan Pita xa raamin naan, ka iaari zin Iesu naako, “Piran, malasing faa wana a rapti angkari?”

²² Iesu xa xis naan naako, “Tamon ga saxot naan kana izi roro xa ruaas gana uli wat, iaak kawit azaan sunum? Gu los nia.” ²³ Pana awat dorang kanaan, a dorang ka valaau lawalau amun fandaas adu a rapti varaviraai angkanaan kana wen maat. Singsaxai Iesu xawit na piaat adu a rapti varaviraai angkanaan kana wen maat. Ka piaat be naako, “Tamon ga saxot naan kana izi roro xa ruaas gana uli wat, iaak kawit azaan sunum?”

²⁴ Nia a rapti varaviraai angkanaan ina xai pitffaat amun saan faakdul angkanaan ma naat faraar vating. Dia di rexaas adu amun dorang sina xa vaaratunaaan.

²⁵ Iesu xa ra gigi vabalos saait azanon saan nanga xa varas. Tamon amun saan faakdul angkanaan di lek faraar vating, ga naxaam adu a pira angkari xa lek pen

tauxin ta non marapalau xuna rasinang amun baar angkari di ra varaar.

Amun Giguang Sin Amun Aaposal A Dor Vaamaravazang Pana A Baar Angkari

A baar angkari Luk ka varaar. Ka uzaa varaxai wana a varumaraiang a baar zina ina naa ra varaar wana a Dorang Daxa zin Iesu Kaarisito. Lamaskana a baar angkari dia di raamin amun dorang pana Pita ma Pol ma azanon paamua rawarak sin aubina di inaxam paazaai wana Iesu Kaarisito. Aubina di inaxam paazaai di tabung iziar Judia ma Gaalili, lamur di waan farawuk Samaaria ma Siria ma Itiopia ma Grik ma Rom. A lelem aubina di inaxam paazaai xa rauxin amun Judaa ma aubina xawit amun Judaa lamaskana.

Azaan laba azaxai naan a varumaraiang iwana a vaamuzazang sin a Laklagaai a Raabu lamaskana aubina di inaxam paazaai la raan a Pentikos.

Luk ka saxat sin Pol wana azanon sangazang sina. Taamin 16:10-17, 20:5-21, 27:1-28:16. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 63.

A baar Amun Giguang ka malasing kari:

- (1) 1:1-8:40 Aubina varaviraai di fazei wana a Dorang Daxa Jerusalem ma Gaalili ma Samaaria
- (2) 9:1-31 Pol xa inaxam paazaai wana Iesu
- (3) 9:32-12:25 A Dorang Daxa xa waan Fonisia ma Saaipras ma Entiok
- (4) 13:1-15:35 A Dorang Daxa xa waan Frigia ma Galesia
- (5) 15:36-21:16 A Dorang Daxa xa waan la pira zin amun Grik
- (6) 21:17-28:31 A Dorang Daxa xa waan la pira zin amun Rom

A Dor Vaamaravazang

¹ A dorang kari xa waan sunum, Tiofilas. Lamaskana a baar zurugu iwaamua ga ra farar vaamaravas sunum pana amun saan faakdul Iesu xa ra giu ma naa ra

varaviraai wana. Naa varumarain la raan angkanaan naan ka varamaraat amun faamuzazang sina, ² xa ruaas la raan Nakmai xa zaxot luk naan kunikula la lia. Naan kawit nanga na uzaa ikula la lia, ma wana a dikdikang sin a Laklagaai a Raabu, xa vazei amun aaposal zina wana aze ramun saan naadina giu. Naandi ubina naan ka ra kalin luk naandi. ³ Naan ka ra vazaak adi maazikang ma xa maat, ma lamuraana, lamaskana amun taan ka zangaafllu vaaralavaat, ka ra balas sin amun aaposal zina ma xa vatangin amun saan ka varas lamarana naandi xuna viaatang adu naan faaratunaan ka roro uli vaanong siaana maatang, ma xa dador zin naandi wana a bikabar zin Nakmai.

Iesu Xa Xalxal Xana Kling Fawat A Laklagai A Raabu

⁴ Aza raan ka izi vavangan faraxai wana naandi ma xa dador dikdik malasing kari, “Tuua naaguna ramaraat fataling a bina laba Jerusalem. Naaguna zimbong a talazang Maagu xa ra xalxal wana, malasing naagu ra langarin ga dador vaanong sinim pana. ⁵ Jon ka ra baaptaais aubina wana daanim, singsaxai xana wen faabungbaraaf ma Nakmai xana baaptaais nim pana a Laklagaai a Raabu.”

Nakmai Xa Zaxot Iesu Xunikula Laaxur La Lia

⁶ Aza raan amun aaposal di ra iziar varaxai wana Iesu ma di iaari zina malasing kari, “Piran, malasing faa, guna vabalos maam amun Israael maadina balas a bikabar zimaam nanga lamun taan angkari?”*

⁷ Iesu xa xis naandi malasing kari, “Maagu nanga xa kalin fanong a raan ina aze rasaan kana balas pana, ma xawit nat faraxas naaguna rexaazin. ⁸ Singsaxai nim naaguna zuruk a dikdikang araan a Laklagaai a Raabu xana iziar wana nim, ma naaguna pitfiat nia zin naandi aubina in Jerusalem, ma ilamun bina vaakdul la uru pira Judia ma Samaaria, ma ila amun non faakdul zaait la pira angkari.”

1:1 Lk 1:1-4 **1:4** Lk 24:49 **1:5** Mt 3:11, Mk 1:8, Lk 3:16, Jn 1:33 * **1:6** La notaan angkari naandi di iziar lawaana lus sin amun Rom. **1:8** Mt 28:19, Mk 16:15, Lk 24:47-48 **1:9** Mk 16:19, Lk 24:50-51

⁹ Lamuraana dorang kanaan sina, Nakmai xa zaxot luk naan lamarana naandi xunikula la lia ma a bara xa waakol naan ma xawit kaarik di raamin luk naan.

¹⁰ Araan Iesu xa uzaa nanga, naandi di rataamaai dikdik puzaa nanga laaxur nana mof, ma fazaaus mase uru rapti di valaak iaa amun mamaauzang kufkuf di wat irur iaa lapaara naandi. ¹¹ Ma di piaat iaa malasing kari, “Naam ubina in Gaalili, xunaze naagu irur rataamaai uzaa laaxur nana mof? Iesu angbani ina Nakmai xa zaxot luk naan siaana nim kunikula la lia, naan kana uli zaait pana a lan angbani malasing be naagu raamin naan ka uzaa laaxur la lia.”

Maatiaas Ka Zuruk A Kiaana Judaas

¹² Mur amun aaposal di luaa a nan paatawut angkanaan ma di uli waan Jerusalem. Aizina a wut angkanaan di vakilaanang a Waatawut Olif, ka iziar lapaara Jerusalem. ¹³ Di albis la bina laba angkanaan ma di laak puzaa laaxur la vaal naandi di iziar wana. Naandi di iziar la notaan angkanaan aizina naandi xari: Pita ma Jon ma Jems ma Endru ma Filip ma Tomaas ma Baatalomeu ma Metiu ma Jems naata Aalfias ma Judaas naata Jems ma Saaimon, sin a lemlen Zelot.* ¹⁴ Naandi dit fatu bulaai varaxai wana maainungang malasing a lemlen azaxai, varaxai wana a furavin ma Maaria naanaa zin Iesu ma amun daasna.

¹⁵ Aza raan aubina di inaxam paazaai di balas fatu. Naandi di zangaafu varazuai ma a zangaafu vaaru. Ma Pita xa ramaraat lawalaua naandi ¹⁶ ma xa vazei naandi naako, “Amun taatum lamaskana Kaarisito, a dorang lamaskana a Baar Xoxok ka balas faaratunaan, malasing be a Laklagaai a Raabu xa pitfiaat lamaskana a dorang sin Dewit, pana Judaas naan a rapti xa waamuain aubina ina di ra zaraak fating Iesu. ¹⁷ Judaas naan azaxai zin dia ma xat faamuzas faraxai wana dia.”

¹⁸ (Judaas ka zuruk a wulwulang iwana a matmalabuk taksaat sina, ma xa wul luk a non pira mumut pana. Naan ka zu inaan ma a xuna xa ramatar ma a xuliwung sina

xa tukbilak puat lamanar. ¹⁹ Ma aubina vaakdul di ra iziar inaan Jerusalem, di langarin azaan angkanaan ma di vakilaan a non pira angkanaan pana a linga bina zin naandi vaatak adu Akeldaamaa. Aknaaza waaling angkari adu, “A Non Pira iwana Dari.”)

²⁰ Ma Pita xa piaat saait naako, “Lamaskana a Baar Saam, di varaar malasing kari,

‘A vaal zina xana izi walaau,
ma xana wen tauxin taxazak kana
raagul lamaskana.’ (Saam 69:25)

Ma laza non ka piaat naako,

‘Axazak tawarak kana vazaak luk a vaamuzazang sina.’ (Saam 109:8)

²¹ Malasing ma naari dia xa dina kalin taxazak sin ubina ina di ra iziar bulaai varaxai wana dia, lamun taan a Piran Iesu xa zangas farawuk faraxai wana dia, ²² la notaan nanga Jon ka baaptaais Iesu ma xa ruaas la raan Nakmai xa zaxot fauzaa naan kunikula la lia. Ma naan kana vazaak luk a vaamuzazang sin Judaas. Axazak angkanaan kana vaamuzas faraxai wana dia ma xana pitfiaat a dorang iwana ramaraat puliang sin Iesu.”

²³ Malasing ma naandi di kalin uru rapti, Iosep, dit fakilaan naan Baarsabaas, (ma aza izina Jaastas) ma Maatiaas. ²⁴ Naanaan di maainung ka ma di piaat malasing kari, “Piran gu rexaazin a inaxamang sin aubina vaakdul. Gu vatangin lis simaam nis sin nandiaa uru rapti angkari gu ra kalin, ²⁵ kuna xana vazaak luk a vaamuza-zang sin a aposal ina Judaas ka vataling kuna waanang la non Nakmai xa nimnimanin aaxana.” ²⁶ Ma di raktaaxin amun faat ma a vaat sin Maatiaas ka tabung su wana pira, malasing ma naan ka albis faraxai wana naandi di zangaafu ma azaxai.

2

A Balazang Sin A Laklagaai A Raabu

^{1:13} Mt 10:2-4, Mk 3:16-19, Lk 6:14-16 * ^{1:13} Zelot a lemlen ubina ina xawit di saxot dina iziar lawaana lus ila bikabar in Rom. ^{1:18} Mt 27:3-8 ^{1:21} Mt 3:16, Mk 1:9, Lk 3:21, Mk 16:19, Lk 24:51

Wana Aubina Di Inaxam Paazaai

¹ A raan laba iwana lotu di vakilaan a Pentikos ka balas.* Aubina vaakdul di inaxam paazaai di ra iziar varaxai lamaskana aza vaal. ² Ma fazaaus mase di langarin a linga zaan ka balas malasing adi maaliu laba xa wat ikula la lia, ma xa sfaar vakdul mase a vaal angkanaan naandi di iziar lamaskana. ³ Ma di raamin azaan ka malasing amun karamana axaiaf ka balas la non angkanaan naandi iziar wana ma xai fida varawuk ma xa iziar wana naandi zaksaxai. ⁴ A Laklagaai a Raabu xa sfaar naandi vaakdul ma dit faraxas dina wuk amun linga bina rawarak. Di wuk aze ra linga bina a Laklagaai a Raabu xa lis sin naandi.

⁵ La raan angkanaan amun Judaa ina di los fatalamin Nakmai lamaskana lotu zin naandi, di wat fatu Jerusalem. Naandi ila amun non faakdul ila pira angkari. ⁶ Araan di langarin a linga zaan angkanaan, axulutung ka balas fatu ma di banglala wanaze naandi zaksaxai di langarin amun aaposal di fazei wana a dorang sin Nakmai wana a linga bina vaatak sin naandi zaksaxai. ⁷ Di banga mase ma di iaari malasing kari, “Malasing faa, aubina angkari di dador, naandi in Gaalili? ⁸ Ka malasing faa dia di langarin naandi di wuk amun linga bina zin dia vaatak? ⁹ Dia xari ilamun pira in Paatia ma Midia ma Ilaam ma Mesapotaamia ma Judia ma Kaapadosia ma Pontas ma Esia ¹⁰ ma Frigia ma Paamfilia ma Ijip ma azanon saait ilamun non Libia lapaara Saairini ma azanon sin dia zaait kari in Rom. ¹¹ Ma azanon sin dia amun Judaa, ma azanon sin dia naandi ila amun non tawarak, di zুরু ainaxam paazaaiang sin amun Judaa. Ma azanon sin dia zaait naandi ila pira Krit ma Ereb-
bia. Sing saxai dia vaakdul di langarin naandi, di wuk amun linga bina vaatak sin dia, ma di dadorin amun faaxoxovang sin Nakmai naa ra giu.” ¹² Ma di banglala ma di baabaa. Ma di iaari varawuk sin naandi zaksaxai malasing kari, “Aze ra vuvuna azaan angkari?”

¹³ Sing saxai azanon di vis amun aaposal,

2:1 Liv 23:15-21, Lus 16:9-11 * **2:1** A raan angkari xat balas la raan ka zangaaf lu vaa watmit lamuraana a raan laba di vakilaan Zangas Fasaalang. * **2:17** Aknaaza dorang kari adu, “Amun taan ka varumara la raan Iesu xa balas la pira angkari ma xa ruaas Iesu xana uli wat la pira angkari.”

ma di piaat malasing kari, “Aubina angkari di imin famarazaat a daanim dikdik.”

Pita Xa Fazei Zin Axulutung

¹⁴ Ma Pita varaxai wana a zangaaf lu ma azaxai amun aaposal di irur lawalau aubina vaakdul ma naan ka dador laba zin axulutung malasing kari, “Nim amun paliaanugu amun Judaa ma nim ina naagu iziar inaan Jerusalem, naaguna langarin fatalamin a dorang surugu. Nia gana akpaat a vuvuna azaan angkari zinim. ¹⁵ Aubina angkari xawit di imin famarazaat a daanim dikdik malasing nim naagu naxaam, naambari be a marana iaas ka wizik faat paanaraan. ¹⁶ Sing saxai malasing baina Nakmai xa ra pitfiat lamaskana dorang sin Joel a profet naako,

¹⁷ ‘Nakmai xa piaat malasing kari,

“La vaanongang iwana amun taan,*

gana kling fakabaal a Laklagaai a Raabu zurugu wana aubina vaakdul.

Amun naata nim ma amun nativa nim dina viaat amun dorang profet.

Amun kulaau zinim dina miriftaain amun saan,

ma amun faanga piran sinim dina mirifdaai amun saan.

¹⁸ Faaratunaan mase, lamun taan angkanaan gana kling fakabaal a Laklagaai a Raabu zurugu zaait nanga

wana amun iaana kilaaiang surugu, ubina ma furavin,

ma naandi dina pitfiat amun dorang profet.

¹⁹ Gana vabalos amun faaxoxovang laaxur la bara

ma gana giu amun faakilanang iriat paanaburut la pira angkari.

Amun saan malasing kari, a dari ma axaiaf ma adi buan kana balas,

²⁰ ma a iaas kana suk ma a flan kana memek malasing a dari,

ma lamuraana xa, adi raan laba varaxai wana a marmari daxaiang sin a Piran kana balas.

21 Ma naandi vaakdul di viring aizina a Piran,
naan kana zaxot faulin naandi.”” (Jl 2:28-32)

22 Ma Pita xa piaat saait naako, “Amun paliaanugu amun Israael, naaguna langarin a dorang kari: Iesu in Naazaret ka ra giu amun faamuzazang ka banglala ma amun faaxoxovang ma amun faakilanang. Pana amun saan angkanaan Nakmai xa vatangin sinim adu Iesu naan nis. Nakmai xa vabalos amun saan angkanaan lawaluaa nim, malasing naagu rexaazin fanong. 23 Di ra lis a rapti angkanaan la mita nim ina Nakmai nanga xa ra nimnimanin naan ma xa rexaazin fanong azaan kana balas, kat faraxas pana ainaxamang faatak sina. Ma nim faraxai wana faawalang sin aubina raksaat, naagu ra tukfating naan laaxur wana robuxul ma naagu zop famaata naan. 24 Singsaxai Nakmai xa varamaraat faulin naan siaana a maatang ma xa vamamaraxaas naan siaana a maazikang iwana maatang, panaze xawit nat faraxas a maatang kana roting falagot naan. 25 Avuna Dewit ka ra dador wana naan malasing kari,

‘Ga raamin a Piran kat paamuin bulin nia, wanaze naan ka irur la mit sazaxa zurugu ma xat katkatong nia, xuna xawit ta zaan kana vamaraut nia.

26 Malasing ma nia ga nanam ma ga dador nanam saait.
Ma nia wana a winugu angkari gana aizit simbang faraxai wana inaxam paazaaiang,

27 panaze nua guna wen luua psin nia lamaskana a bina zin amun maat.
Ma guna wen luua psin a Rapti Xoxok sunum a wina xana murut pizaai.

28 Gu vatangin fanong amun lan iwana roroiang surugu.
Gana irur la maraam ma guna sfaar nia wana nanamang.”” (Saam 16:8-11)

29 Ma Pita xa piaat saait naako, “Amun daazugu ma amun fafnugu, gana vazei vatok nim adu a xulmua zin dia, a Xalx-aal Dewit, ka maat faanong ma di xavin naan, ma a baaul a maat sina xa iziar nanga taning. 30 Singsaxai naan a profet sin Nakmai ma xa rexaazin fanong adu Nakmai xa xalxal wana a waatna xuna xana zuruk taxazak sin amun natnaat sin Dewit ma xana vaziaar naan pana akin izi xalxaalang sina. 31 Dewit ka raamin paamuin fanong aze razaan Nakmai xana giu mur, malasing ma naan ka dador lalos a ramaraat puliang sin a Mesaaia.* Naan ka ra piaat adu Nakmai xana wen luua psin naan la bina zin amun maat ma a wina xana wen murut pizaai. 32 Nakmai xa ra varamaraat faulin Iesu angkanaan siaana maatang, ma dia xari di ra raamin naan ka roro uli. 33 Nakmai xa zaxot naan kunikula la lia ma xa vaziaar naan la mit sazaxa zina ma Nakmai Damana nanga xa lis a Laklagaai a Raabu ina naa xalxalin malasing ma naan ka kling fak-abaal a vaamuzazang ka banglala angkari zimaam malasing be taning naagu raamin ma naagu langarin. 34 Avuna Dewit kawit na uzaa la lia, singsaxai xa piaat malasing kari naako,

‘A Piran Nakmai xa piaat sin a Piran surugu naako,

“Guna iziar iriat la mit sazaxa zurugu,

35 xa ruaas gana rasin amun purua zunum dina balas akin faiavuzang uru xaakum.”” (Saam 110:1)

36 Ma Pita xa piaat kaarik naako, “Malasing ma nim aubina vaakdul in Israael, naaguna rexaas daxa adu Iesu angkanaan ina naagu ra tukfating naan laaxur wana robuxul, Nakmai xa vaziaar naan a Piran ma a Mesaaia.”

37 Aubina di langarin azaan angkanaan, ma xa suk a maskana naandi ma di piaat sin Pita varaxai wana amun aaposal malasing kari, “Amun daaza maam, aze razaan maadina giu?”

2:23 Mt 27:35, Mk 15:24, Lk 23:33, Jn 19:18 2:24 Mt 28:5-6, Mk 16:6, Lk 24:5 2:30 Saam 132:11, 2Sml 7:12-13

* 2:31 Aknaas a dorang kari adu, a rapti Nakmai xa ra kalin naan. Lamaskana Baar Xoxok amun Judaa di ra piaat Nakmai xana kling fawat naan kuna zaxot faulinang aubina zina.

³⁸ Pita xa vazei naandi naako, “Nim saksaxai naaguna inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sinim, ma maadina baaptaais nim pana aizina Iesu Kaarisito xuna Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sinim ma naaguna zuruk a talazang pana a Laklagaai a Raabu. ³⁹ A xalxalang kanaan sin Nakmai aaxan nim ma a funalik sinim ma aaxan naandi vaakdul zaait ina di iziar lawalaa ma aaxan naandi vaakdul ina a Piran Nakmai zin dia xana viring fawat sina.”

⁴⁰ Pita xa wurus naandi wana a dorang ka varas ma xa vadikdik naandi naako, “Naaguna luaa Nakmai xana zaxot faulin nim siaana a watkul angkari taning, naandi aubina raksaat.” ⁴¹ Azanon sin naandi di inaxam paazaai wana a dorang ma amun aaposal di baaptaais naandi. A tausan urul aubina di vakot falbis naandi wana vaakatang sin aubina di inaxam paazaai la raan angkanaan.

A Roroiang Lawalau Aubina Di Inaxam Paazaai

⁴² Amun aaposal dit firaai naandi wana dorang sin Nakmai, ma aubina di inaxam paazaai di dikdik pana langarinang a dorang kanaan. Di izi watu varaxai wana naandi zaksaxai ma di vavangan faraxai ma dit maainung faraxai. ⁴³ Amun aaposal di gigiu amun faaxoxovang ma amun faakilanang ka varas, ma naandi vaakdul di raamin ma di banglala. ⁴⁴ Ma aubina di inaxam paazaai dit balas fatu bulaai ma dit fatawaraxin amun saan lawalaua naandi zaksaxai. ⁴⁵ Dit faangurin amun saan sin naandi ma amun kaakaai iwana dit fatawaraxin lawalaua naandi ina di izi gogof. ⁴⁶ Lamun taan faakdul dit balas fatu bulaai malasing a lemlem azaxai lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok. Ma di vavangan faraxai lamun faal zin naandi varaxai wana a nanamang ma a maskana naandi xa vaaratunaan. ⁴⁷ Di wisfarur Nakmai ma aubina vaakdul in Jerusalem di nanam pana aubina di inaxam paazaai. Lamun taan faakdul a Piran kat fakot falaup falbis saait aubina di inaxam paazaai wana aizina Iesu ma naan ka zaxot faulin naandi.

3

Pita Ma Jon Di Vira Iaa Aza Rapti Uru Xaakna Di Maat Iaa

¹ Aza raan languzaraaf pana marana iaas urul, Pita ma Jon di waan iaa la rabaraau ila vaal xoxok kuna dina maainung iaa, malasing amun Judaa di gigiu bulin. ² Ka rauxin aza marana lan, di vakilaan a Mara Marmari Daxa, ma aza rapti xa iziar inaan, uru xaakna di maat iaa. Naanaa zina xa luk naan nanga malasing kanaan. Ma lamun taan faakdul aubina dit fazaak luk naan ku lamarana lan angkanaan kuna xanat nungnung kaakaai zin aubina di zazangas ku lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok. ³ Naan ka raamin Pita ma Jon di albis iaa la rabaraau ila vaal xoxok, ma xa nungnung nandiaa xuna dina ralaas iaa naan pana kaakaai.

⁴ Di damin falagot iaa naan ma Pita xa piaat sina naako, “Taamin nimaa.” ⁵ A rapti xa raamin nandiaa ma xa naxaam adu xana zuruk tazaar sin nandiaa.

⁶ Singsaxai Pita xa vazei naan naako, “Kawit ga rauxin ta kaakaai siliwa o goul, singsaxai gana ralaas nua wana azaan nia ga rauxin. Lamaskana aizina Iesu Kaarisito in Naazaret, tamaraat ma gu zangas.” ⁷ Ma Pita xa taaxur la mit sazaxa zina ma xa vawaal varamaraat naan ku laaxur. Fazaaus mase uru xaakna di balas dikdik iaa. ⁸ Naan ka fida uzaa ma xa rur ma xa zangas, ma xa albis faraxai wana nandiaa xu lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok. Ka zazangas ma xai fida malavit ma xai wisfaru Nakmai. ⁹ Aubina vaakdul di raamin a rapti xa zazangas ma xai wisfarur Nakmai, ¹⁰ ma di raamin fakilaan adu naan a rapti ina xat nungnung saan ma xa iziar la Mara Marmari Daxa la rabaraau ila vaal xoxok, ma di balaxof ma di banglala wana azaan angkanaan ka balas sina.

Pita Xa Fazei Zin Aubina La Rabaraau Ila Vaal Xoxok

¹¹ Aaraan a rapti angkanaan ka roting fating nanga Pita ma Jon, aubina vaakdul di banglala ma di valaaau wat sin nandiaal la non faraandaa lamaskana rabaraau ila vaal xoxok di vakilaan adu, “A Faraandaa Zin Solomon.”

¹² Pita xa raamin aubina angkanaan ma xa vazei naandi naako, “Naam aubina in Israael, xunaze naagu raknar wana azaan angkanaan? Ma xunaze naagu rudamin falagot maam? Malasing faa, naagu naxaam adu maadi vira iaa a rapti angkari wana a dikdikang sin nimaa nanga o wana a matmalabuk sinimaa iwana valos fata-laminang a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai xuna naan kanat faraxas kana zangas?

¹³ A Nakmai zin Aabaraam ma Aaisaak ma Jekop, faaratunaan mase, Nakmai zin amun kulmua zin dia, naan ka ra valaup Iesu, a iaana kilaaiang sina. Sing saxai nim naagu lis naan la mit amun purua, ma naagu wispuxin naan lamarana Paailat, naapalaau Paailat ka piaat adu xana vamiluaar naan. ¹⁴ Nim naagu wis-puxin A Rapti Ninis ma Xa Tak, ma naagu iaari zin Paailat kuna vamiluaarang lis sinim a rapti xa zopsop famaata palau aubina. ¹⁵ Nim naagu zop famaata axazak ina xa vuvuna roroiang, singsaxai Nakmai xa varamaraat faulin naan pana maatang. Maam maadi pitfiaat azaan angkanaan panaze maadi ra raamin.

¹⁶ Naagu raamin a rapti angkari ma naagu rexaazin naan. Pana ainaxam paazaaiang be wana aizina Iesu, ma xa zuruk a dikdikang faaxur lamaskana uru xaakna. Ainaxam paazaaiang lamaskana aizina Iesu xari, xa vira a rapti angkari iriat lamarana nim faakdul. Nim faakdul naagu raamin adu uru xaakna di balas daxa iaa.

¹⁷ Ma naari, amun daazugu ma amun fafnugu, ga rexaazin aze razaan nim faraxai wana amun paamua zinim naagu ra giu wana Iesu wanaze xawit naagu mazaam adu Iesu naan nis. ¹⁸ A zaan angkanaan ka waambazof a dorang sin Nakmai la nguza amun profet faakdul adu a Mesaaia zina xana vazaak a maazikang laba. ¹⁹ Malasing ma naaguna inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sinim kuna Nakmai xana naxaam pizin, ²⁰ ma xana lis a iaavuzang sinim siaana amun maravanang ma naan kana kling

fawat Iesu, naan a Mesaaia ina naa ra kalin fanong aaxan nim. ²¹ Naan kana iziar laaxur la lia xa ruaas a raan Nakmai xana giu vavaxur amun saan faakdul, malasing be naan ka ra xalxal wana lamaskana a dorang sin amun profet ninis sina imumua.

²² Aiang, Moses ka ra piaat naako, ‘A Piran Nakmai zinim kana kling fawat a profet, ma naan azaxai zinim faatak amun Judaa, malasing be xa ra kling fawat nia. Naaguna langarin amun dorang faakdul naana vazei nim pana. ²³ Tamon tax-azak ka baai xana langarin a dorang sina, Nakmai xana vaanong pizin naan siaana aubina zina vaatak.’” (*Lus 18:15,18-19*)

²⁴ Ma Pita xa piaat saait naako, “Amun profet, di varumarain pana Saamuel ma azanon di balas lamuraana, naandi vaakdul di pitfiaat amun saan ina xat balas lamun taan angkari. ²⁵ Amun dorang sin amun profet ka wat la mita nim ma naagu iziar lamaskana a rudaxaiang ina Nakmai xa ra xalxal wana zin amun kulmua zinim, malasing be xa ra vazei Aabaraam naako, ‘Wana a natnaat sunum gana lis a daxaiang sin amun lemlem aubina vaakdul ila pira angkari.’” (*Var 22:18*)

²⁶ Malasing ma Nakmai xa ra varamaraat a iaana kilaaiang sina ma xa tabung kling fawat naan sinim kuna xana lis a daxaiang sinim malasing kari, naan kana valos puk nim saksaxai ziaana amun matmalabuk taksaat sinim.”

4

Pita Ma Jon Di Irur Iaa Wana A Dorang

¹ Araan Pita ma Jon di dador iaa nanga zin aubina, amun pris faraxai wana a waamua zin amun tuxaaul ila vaal xoxok ma a lemlem Saadusi* di wat sin nandiaa. ² Amun Saadusi di mangat pana nandiaa uru aaposal wanaze di fazei iaa zin aubina adu Iesu xa ramaraat puli vaanong siaana maatang, malasing ma xa vatangin adu aubina di maat faanong dina ramaraat puli zaait.

³ Malasing ma di zaraak nandiaa, ma di rasin nandiaa la vaal a vaamaazikang

3:13 Zax 3:15 **3:14** Mt 27:15-23, Mk 15:6-14, Lk 23:13-23, Jn 19:12-15 * **4:1** A lemlem angkari xawit di inaxam paazaai adu aubina dina ramaraat puli ziaana maatang.

ka ruaas la raan lamuraana, wanaze a iaas ka si vaanong. ⁴ Singsaxai amala zin naandi di langarin a dorang kanaan ma di inaxam paazaai, ma a vaakatang sin ubina di inaxam paazaai xa balas a tausan ka watmit.

⁵ Lamuraana a raan angkanaan amun paamua zin amun Judaa ma a vaanga piran ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses di vatu inaan Jerusalem. ⁶ Di vatu varaxai wana Aanaas, naan a waamua zin amun pris faakdul, ma Kaaiapaas ma Jon ma Aaleksenda ma naandi zaait azanon taaua Aanaas. ⁷ Di varur Pita ma Jon lamarana naandi ma di iaari zin nandiaa malasing kari, “Gu zuruk iaa a dikdikang faa o lamaskana aizina nis naagu giu iaa azaan angkanaan?”

⁸ A Laklagaai a Raabu xa sfaar Pita ma xa piaat sin naandi naako, “Amun paamua zin amun Judaa, ma nim a vaanga piran! ⁹ Naagu iaari zinimaa taning pana amun saan daxa maadi ra giu iaa laraf pana a rapti angkari, uru xaakna di maat iaa, ma naan ka daxa malasing faa. ¹⁰ Nim ma aubina vaakdul zaait in Israael, naaguna rexaazin adu a rapti angkari xa irur waamua lamarana nim, uru xaakna di balas daxa iaa wana a dikdikang iwana aizina Iesu Kaarisito in Naazaret, ina nim naagu ra tukfating naan pana robuxul. Singsaxai Nakmai xa varamaraat faulin naan siaana maatang. ¹¹ Iesu naan a rapti a Baar Xoxok ka dador wana naan malasing kari,

‘A vaat ina nim amun kaamdaa naagu bain pizin,
naan ka balas a varumaraiang a vaat iwana vaal.’ *(Saam 118:22)*

¹² Lamaskana aizina zingbe, Nakmai xana zaxot faulin dia, wanaze xawit mase taxazak ila pira angkari, Nakmai xa lis aizina zina xuna zaxot faulinang dia wana.”

¹³ Amun paamua di banglala wana Pita ma Jon di dador dikdik iaa ma xawit di maraaut iaa. Ma di raamin fakilaan saait adu nandiaa xawit di iziar iaa wana ta varaviraaiang ma nandiaa uru rapti walaau be ma di zazangas bulaai iaa varaxai wana Iesu. ¹⁴ Singsaxai di raamin

a rapti angkanaan di ra vira iaa naan, ka irur varaxai wana nandiaa ma xawit di rauxin a dorang kuna dina xis nandiaa. ¹⁵ Malasing ma di kling pizin fatukbilok nandiaa, fataling a non angkanaan iwana aikilizang, ma naandi zingbe di xulus azaan angkanaan lawalaua naandi.

¹⁶ Di iaari malasing kari, “Dina giu aze razaan pana uru rapti angkari? Aubina vaakdul di rataagul iriat Jerusalem di rexaazin fanong a vaakilanang ka banglala uru rapti angkari di ra giu iaa, ma dia xawit nat faraxas dina wispuk pana. ¹⁷ Singsaxai dia dina ruxol a dorang kanaan kuna xana wen paan farawuk lawalau aubina, dina vazei nandiaa adu tuaa xaarik dina fazei iaa wana aiza angkanaan sin taxazak.” ¹⁸ Ma di viring falbis kaarik nandiaa xu lamaskana vaal ma di dador dikdik sin nandiaa, adu dina wen fazei iaa o dina wen faraviraai iaa xaarik pana aizina Iesu.

¹⁹ Singsaxai Pita ma Jon di xis iaa naandi malasing kari, “Aze xa tak lamarana Nakmai, maadina langar iaa zinim o maadina langar iaa zin Nakmai? Nim nanga naaguna klis. ²⁰ Avuna xawit nat faraxas maadina vaanong iaa wana fazeiang pana amun saan maadi ra raamin iaa ma maadi ra langarin iaa.”

²¹ Amun paamua di lis a dorang dikdik nanga zin nandiaa ma di vamiluaar nandiaa. Singsaxai xawit nat faraxas dina tangin ta lan kuna vamazikang nandiaa, wanaze aubina vaakdul di wisfarur Nakmai avuna di raamin a zaan angkanaan ka ra balas. ²² A rapti angkanaan nandiaa di ra vira iaa naan pana a vaakilanang ka banglala, a maariaas sina xa laaup pana zangaafu vaaralavaat.

A Maainungang Sin Aubina Di Inaxam Paazaai

²³ Lamuraana di vamiluaar Pita ma Jon, nandiaa di uli waan iaa zin amun paliaana nandiaa, ma di vazei iaa naandi wana a dorang faakdul amun pris laba varaxai wana a vaanga piran di ra piaat sin nandiaa. ²⁴ Araan di langarin, di balas pana ainaxamang azaxai ma di maainung sin Nakmai,

di piaat malasing kari, “Piran, gu rauxin a burburaiiang faakdul. Gu vaziaar a lia ma a pira ma a raas ma amun saan faakdul lamaskana naandi. ²⁵ Lamaskana a Laklagaai a Raabu gu ra fazei wana a dorang kari la nguza Dewit, a xulmua zimaam ma a iaana kilaiiang sunum. Naan ka piaat naako,

‘Kunaze amun lemlem aubina di mangat? Ma xunaze aubina di pis a dorang ma di nimniman kuna varopang faraxai wana Nakmai? Singsaxai ainaxamang sin naandi xana zaan palaau.

²⁶ Amun kalxaal ila pira angkari di nimnimanin naandi ma amun paamua zaait di balas fatu xuna varopang faraxai wana a Piran ma A Rapti Naa Kalin.’ (Saam 2:1-2)

²⁷ Ma faaratunaan mase, Erot ma Pontias Paailat di balas fatu iaa la bina laba angkari varaxai wana amun Judaa ma aubina xawit amun Judaa xuna puruaiiang pana Iesu, naan a iaana kilaiiang ninis sunum, ina gu ra kalin. ²⁸ Di giu amun saan angkanaan, singsaxai naadi giu lalozang a dikdikang ma ainaxamang sunum be. Nua gu ra nimnimanin tasin fanong adu xana balas malasing kanaan. ²⁹ Ma Nakmai, gu ra langarin fanong a dorang dikdik naadi piaat kuna vamarautang maam ma guna naxaam. Naari maadi saxot adu guna vadikdik maam amun iaana kilaiiang sunum kuna maadina fazei wana dorang sunum ma maadina wen maraaut. ³⁰ Maadi saxot adu guna rasin a mirum pana aubina di gias ma guna vira naandi ma guna giu amun faakilanang ma amun faaxoxovang lamaskana aizina a iaana kilaiiang ninis sunum, Iesu.”

³¹ Lamuraana a maainungang sin naandi, a non angkanaan naadi watu wana xa valvaaliang. A Laklagaai a Raabu xa sfaar naandi ma di ramaraat ma di fazei dikdik pana a dorang sin Nakmai ma xawit di maraaut.

Aubina Di Inaxam Paazaai Di Vatawaraxin Amun Saan Lawalaua Naandi

³² Aubina vaakdul di inaxam paazaai, di maska zaxai ma ainaxamang sin naandi xa zaxai. Kawit taxazak sin naandi xa naxaam adu amun saan sina, zina vaatak. Kawit. Di vatawaraxin amun saan faakdul naadi rauxin lawalaua naandi zaksaxai. ³³ Wana a dikdikang laba amun aaposal di fazei wana a dorang iwana a ramaraat पुलिङ्ग sin a Piran Iesu. Ma a daxaiiang laba zin Nakmai xa iziar wana naandi vaakdul. ³⁴ Avuna xawit taxazak lawalaua naandi xa ra izi gogof. Azanon di rauxin amun non pira ma azanon di rauxin amun faal, di vaangurin naandi ma di zuruk a kaakaai wana, ³⁵ ma di lis sin amun aaposal, ma a kaakaai angkanaan naadi vatawaraxin lawalaua naandi di izi gogof.

³⁶ Ma aza rapti, aizina xanaan Iosep, naan sin a watbung sin Livaai, naan in Saaipras, amun aaposal dit fakilaan saait naan pana Baanabaas. Avuvuna aiza angkanaan Baanabaas adu, “a rapti xat fadikdik azanon tawarak.” ³⁷ Naan ka vaangurin a vang pira zina ma xa zuruk a kaakaai, ma naa lis sin amun aaposal.

5

Aananiaas Faraxai Wana Saapiraa

¹ Aza rapti aizina xanaan Aananiaas faraxai wana taak sina Saapiraa di vaangurin iaa a vang pira zin nandiaa. ² Ma xa rasin parok azanon kaakaai iwana a wulwulang kanaan aaxana vaatak ma taak sina xa rexaazin azaan angkanaan. Singsaxai Aananiaas ka lis be azanon kaakaai xa waan sin amun aaposal ma xa piaat adu naan amun kaakaai vaakdul xanaan.

³ Ma Pita xa vasei naan naako, “Aaniaas, kunaze gu rudaxain Saatan kana sfaar ainaxamang sunum? Ma xa vaxalxaal nua, ma gu vagit a Laklagaai a Raabu ma gu roting azanon kaakaai iwana a wulwulang gu ra zuruk pana a vang pira angkanaan. ⁴ Paamua araan kawit nanga gu vaangurin, a pira zunum faatak, ma lamuraana gu vaangurin fanong, a kaakaai zaait sunum. Kunaze gu naxaam adu guna giu a matmalabuk angkanaan?”

Kawit gu vagit aubina, singsaxai gu vagit Nakmai.”

⁵ Aananiaas ka langarin ma xa zu wizik paanaburut ma xa maat. Ma naandi vaakdul ina di langarin azaan angkanaan, di maraaut mase. ⁶ Ma azanon kulaau di albis ma di flus naan ma di vazaak fatukbilok naan ku lamanar ma di wa xavin naan.

⁷ Lamuraana a aaua urul, taak sina xa albis singsaxai naan kawit na rexaas aze razaan ka balas. ⁸ Pita xa iaari zina naako, “Gu vazei nia, malasing faa, naan a wulwulang kari numaa labaam gu ra zuruk iaa wana a vang pira angkanaan?”

Ma a ravin ka piaat naako, “Aiang, ka vaaratunaan, naan a wulwulang kanaan.”

⁹ Ma Pita xa vazei naan naako, “Kunaze numaa labaam gu rudaxa iaa adu guna vabe iaa a Laklagaai a Raabu zin a Piran? Aubina di xavin labaam boxo di irur vaanong lamarana mara, ma dina vazaak luk saait nua xu lamanar.”

¹⁰ La notaan angbani naan ka zu lapaara uru xaaka Pita ma xa maat. Amun kulaau di albis ma di raamin naan ka maat, malasing ma di vazaak luk naan ku lamanar ma di xavin naan lapaara labana.

¹¹ Adi maraautang laba xa balas lawalau aubina vaakdul di inaxam paazaai ma naandi zaait ina di langarin azaan angkanaan.

Amun Aaposal Di Giu Amun Faamuzang Ka Banglala

¹² A Piran ka giu amun faakilanang ma amun faaxoxovang ka varas lamun mit amun aaposal zina, ma di vabalos lawalau aubina. Aubina vaakdul ina di inaxam paazaai, dit balas fatu bulaai malasing a lemlem azaxai la non di vakilaan, “A Faraandaa Zin Solomon.” ¹³ Aubina ina xawit di inaxam paazaai, di maraaut pana wat fatuiang faraxai wana naandi, naapalaau di varanop marazaat pana naandi. ¹⁴ Singsaxai amala xaarik nanga ubina ma furavin di inaxam paazaai wana a Piran, ma di vakot falbis naandi lamaskana a lemlem sin naandi.

¹⁵ Malasing ma wana azaan angkanaan, aubina di zaxot luk aubina di gias faraxai wana amun iban sin naandi xula lan ma di vatate naandi inaan kuna araan Pita xana zangas bilas, a maliaangna xana pung

naandi. ¹⁶ Ma aubina xa varas mase ilamun bina lapaara Jerusalem di vatu inaan, ma di zaxot aubina zin naandi di gias, ma naandi zaait amun sapalaau di ragul naandi, ma naandi vaakdul di daxa xaarik.

Amun Aaposal Di Vazaak A Maazikang

¹⁷ Singsaxai a waamua zin amun pris faakdul faraxai wana ubina zina, naandi zin a lemlem Saadusi, naandi di raamaai zuzuai mase wana amun aaposal. ¹⁸ Di zaraak amun aaposal ma di rasin naandi la vaal a vaamaazikang.

¹⁹ Labung angkanaan a aangelo zin a Piran ka kaas amun mara ila vaal a vaamaazikang ma xa zaxot fatukbilok naandi xu lamanar ma xa piaat sin naandi naako, ²⁰ “Naaguna waan la rabaraau ila vaal xoxok ma naaguna fazei wana a roroiang faaxur angkari.”

²¹ Amun aaposal di langar ma paanaraan gufguf mase di albis la rabaraau ila vaal xoxok ma di varumara viraaiang aubina.

A waamua zin amun pris faakdul varaxai wana ubina vaakdul iwana Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa, di viring fatuin amun paamua zin amun Judaa xuna naandi vaakdul dina iziar wana aikilizang, ma di kilaaai waan la vaal a vaamaazikang kuna dina zaxot fawat amun aaposal. ²² Singsaxai araan di balas, kawit di tangin amun aaposal la vaal a vaamaazikang. Malasing ma di uli waan sin amun paamua ma di vazei vamaravaas naandi malasing kari, ²³ “Araan maadi balas la vaal a vaamaazikang, maadi raamin adu di baraat kol valagot amun mara, ma amun tuxaaul zaait di irur lamarana amun mara. Singsaxai araan maadi kaas amun mara, xawit maadi raamin taxazak lamaskana.” ²⁴ Naanaan araan a waamua zin amun pris faakdul ma a waamua zin amun tuxaaul ila vaal xoxok ma amun pris laba di langarin, di inaxam marazaat pana aze razaan kana balas pana amun aaposal.

²⁵ Aza rapti xa wat ma xa vazei naandi naako, “Naagu langar! Ubina naagu rasin naandi la vaal a vaamaazikang, di irur la rabaraau ila vaal xoxok ma dit firaai aubina.” ²⁶ Naanaan a waamua zin amun

tuxaaul ila vaal xoxok ka ramaraat faraxai wana amun tuxaaul zina ma di zaxot fatalamin fawat amun aaposal, wanaze di maraaut adu aubina dina put tukfamaat naandi wana amun faat.

²⁷ Di zaxot luk amun aaposal xu lamarana Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa, ma di varur naandi lamarana amun paamua iwana aikilizang, ma a waamua zin amun pris faakdul xa vazei naandi malasing kari, ²⁸ “Maadi lis a dorang dikdik sinim adu tuaa xaarik naaguna varaviraai wana aizina a rapti angkanaan. Singsaxai naagu langarin pizin. Naagu fazei vaanong pana amun faraviraaiang sinim lamun non faakdul iriat lamaskana Jerusalem, ma naagu saxot mase naaguna vakor vadikdik maam pana a maatang sina.”

²⁹ Pita varaxai wana amun aaposal di xis naandi malasing kari, “Maadina valos be Nakmai, singsaxai xawit aubina. ³⁰ Nakmai zin amun kulmua zin dia xa ra varamaraat faulin Iesu ziaana maatang, ina nim naagu ra tukfating naan pana robuxul ma naagu zop famaata naan. ³¹ Nakmai xa varamaraat fauzaa naan laaxur ma xa vaziaar naan la mit sazaxa zina. Ma naan ka balas a Waamua ma a Baraai a Vaaroroiang kuna xana vatangin a lan sin amun Israael adu dina inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi ma Nakmai xana naxaam pizin. ³² Maam maadi raamin amun saan angkanaan ma maadi pitfiaat a dorang kanaan. Ma a Laklagaai a Raabu zaait kai pitfiaat, ma naan bani a talazang kanaan ina Nakmai xa ra lis sin naandi dit falos a dorang sina.”

³³ Amun paamua di iziar wana aikilizang, di langarin ma di boromaazik mase, ma di saxot adu dina zop famaata naandi. ³⁴ Singsaxai azaxai zin naandi, naan a Faarasi, aizina xanaan Gaamaliel. Naan a maravas iwana amun Lus sin Moses, ma aubina vaakdul dit faranop pana naan. Naan ka rur lawalau amun paamua ma xa maainung naandi xuna kling fatukbilokang amun aaposal xu lamanar wana a notaan mumut.

³⁵ Ma xa vazei amun paamua malasing kari, “Ubina in Israael, naaguna inaxam

daxa wana aze razaan naagu naxaam naaguna giu wana naandi.

³⁶ Azanon maariaas ka vaanong, Teudaas ka balas ma xa kalin adu naan a rapti xa rauxin aiza laba, ma xa urif ubina ma di ra ilos naan, di malasing azangaafu varazuai urulavaat. Singsaxai amun Rom di gaal vamaata naan ma ubina zina di waan farawuk ma amun faamuzazang sin naandi xa maat palaau xa. ³⁷ Lamuraana azaan angkanaan, Judaas in Gaalili xa balas, lamaskana amun taan iwana zurukang aiza. Naan saait ka urif amala ubina ma di los naan kuna dina zop amun Rom ina di rasin a lus pana naandi. Singsaxai amun Rom di zop famaata saait naan ma ubina di ilos naan, di waan farawuk.

³⁸ Malasing ma wana azaan angkanaan, ga vazei nim adu tuaa naagu giu tazaar pana ubina angkanaan. Naaguna vamilu-aar naandi. Avuna tamon a vaamuzazang kanaan naadi gigiu wana ainaxamang sin aubina be, xana menawaai walaau. ³⁹ Singsaxai tamon a vaamuzazang sin naandi xa wat ikula laaxur zin Nakmai, nim kawit nat faraxas naaguna ruxol ma naaguna varop faraxai wana Nakmai.”

⁴⁰ Naanaan amun paamua di valos a dorang kanaan sin Gaamaliel. Di viring falbis amun aaposal, ma di vazei amun tuxaaul ma di kmis naandi wana wip. Ma di dador dikdik sin naandi adu tuaa xaarik dina fazei wana aizina Iesu, ma di vamilu-aar naandi. ⁴¹ Amun aaposal di vataling Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa ma di nanam marazaat mase, wanaze Nakmai xa ra rudaxain naandi adu xat faraxas dina zuruk a maangilang pana aizina Iesu.

⁴² Ma lamun taan faakdul lamaskana rabaraau ila vaal xoxok ma lamaskana amun faal zaksaxai, xawit dit siaavus pana varaviraaiang ma fazeiang pana a Dorang Daxa adu Iesu naan a Mesaaia.

6

Ubina Xa Wizik Urua Xuna Vawaalang Amun Aaposal

¹ Lamun taan angkanaan a vaakatang sin aubina di inaxam paazaai xa uzaa bu-laai laaxur, ma a varamangatang ka balas lawalau amun Judaa di inaxam paazaai ina di wukpuk a linga bina Grik ma amun Judaa di inaxam paazaai di wukpuk a linga bina Ibru.* Aubina angkanaan di wukpuk a linga bina Grik, di piaat adu amun tak-siziar zin naandi xawit di zuzuruk amun fanganang sin naandi ma amun saan kuna vawaalang naandi lamun taan saksaxai.

² Malasing ma amun aaposal xa zangaflu ma urua di viring fatuin aubina varaviraai ma di piaat malasing kari, “Kawit na tak pana maam, maadina luaa psin a vaamuzazang iwana a dorang sin Nakmai ma maadina wa talazin a vanganang.

³ Amun taatum lamaskana Kaarisito, naaguna kalin luk ubina xa wizik urua lawalaua nim nanga, naagu rexaazin naandi ina di bas pana a Laklagaai a Raabu ma mazamang, ma maadina rasin a vaamuzazang kanaan la mita naandi.

⁴ Ma maam nanga maadina raalil wana maainungang ma vaamuzazang iwana a dorang sin Nakmai.”

⁵ Naandi vaakdul di nanam pana dorang sin amun aaposal, malasing ma di kalin Stivan, a rapti ina xa bas pana ainaxam paazaaiang ma wana a Laklagaai a Raabu. Ma di kalin saait Filip ma Prokoras ma Nikaanor ma Timon ma Paamenaas ma Nikolaas naan in Entiok, naan kawit a Judaa, singsaxai xa balas a rapti varaviraai lamaskana lotu zin amun Judaa waamua wana xa inaxam paazaai wana Iesu. ⁶ Di zaxot lis ubina angkari xa wizik urua zin amun aaposal ma amun aaposal di maainung pana naandi ma di rasin a mita naandi laaxur wana naandi xuna Nakmai xanat faraxaas naandi wana vaamuza-zang kanaan.

⁷ Ma a dorang sin Nakmai xa waan farawuk lamun non ka varas. A vaakatang pana aubina di inaxam paazaai inaan Jerusalem ka uzaa laaxur vazaaus, ma amala zin amun pris sin amun Judaa di inaxam paazaai wana Iesu ma di los naan.

Di Zaraak Stivan

* 6:1 Ibru a linga bina in Judia.

⁸ Stivan a rapti xa bas pana daxaiang sin Nakmai ma a dikdikang, ma xa gigiu amun faaxoxovang laba ma amun faakilanang lawalau aubina. ⁹ Singsaxai azanon Judaa di ramaraat ma di varamangat faraxai wana Stivan. Ubina angkanaan ila bina laba Saairini ma bina laba Aaleksendriaa ma a provins Silisia ma a provins Esia, naandi di wisfaaru lamaskana aza vaal a maainungang, aizina di vakilaan adu, “A vaal a maainungang sin ubina di izi mamaraxas.” ¹⁰ Singsaxai a Laklagaai a Raabu xa lis a mazamang sin Stivan, malasing ma naandi xawit nat faraxas dina xis a dorang sina.

¹¹ Naanaan di dador vunfun ma di xul ainaxamang sin azanon ubina malasing ma naandi di vakor naan malasing kari, “Maam maadi langarin Stivan ka piaat faraksaat Moses ma Nakmai.”

¹² Malasing ma naandi di vaxanaat ainaxamang sin aubina ma amun paamua ma amun maravas iwana amun Lus sin Moses. Di wat saraak Stivan, ma di varur naan lamarana Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa. ¹³ Ma di zaxot fawat azanon ubina ma di vakor naan ma di vaagit malasing kari, “A rapti angkari xawit nai ziaavus pana wispiaalang a vaal xoxok sin Nakmai ma amun Lus sin Moses. ¹⁴ Maadi langarin naan ka piaat adu Iesu angbani in Naazaret, kana bara psin a vaal xoxok angkari ma xana xul amun tataawukang imumua ina Moses ka ra lis sin dia.”

¹⁵ Naandi vaakdul di iziar inaan, di raa-maai dikdik pana Stivan ma di raamin a marana xa malasing a marana a aangelo zin Nakmai.

7

A Dorang Sin Stivan

¹ A waamua zin amun pris faakdul xa iaari zin Stivan naako, “Malasing faa wana a dorang kanaan naadi piaat pana nua, xa vaaratunaan?”

² Ma Stivan ka xis naan naako, “Amun daazugu ma amun maagu! Naaguna langar zurugu. Nakmai iwana a marmari daxaiang ka balas sin damana dia Aabaraam la raan ka iziar nanga la pira

Mesapotaamia, waamua wana xa wa raagul la bina laba Aaraan. ³ Ma Nakmai xa vazei naan naako, 'Guna luaa a bina zunum ma a watbung sunum, ma guna waan la pira gana vatangin sunum.' (Var 12:1)

⁴ Malasing ma Aabaraam ka luaa a pira zin amun Kaaldiaa ma xa waan la bina laba Aaraan ma xa raagul inaan. Lamuraana a maatang sin damana Aabaraam, Nakmai xa kling naan kula pira angkari, nim naagu raagul wana. ⁵ Nakmai xawit na lis tazaar laaxur wana a pira angkari zin Aabaraam adu naana raumana, aiang, kawit ta vang pira mumut adu a pira aaxana vaatak. Kawit. Singsaxai Nakmai xa ra xalxal adu Aabaraam ma amun natnaat sina dina raumana. Ma la raan angkanaan Nakmai xa ra xalxal zin Aabaraam, Aabaraam kawit na raxunalik. ⁶ Nakmai xa vazei naan malasing kari, 'Amun natnaat sunum dina raagul la non pira rawarak, kawit sin naandi vaatak, ma dina ropuran inaan. La non angkanaan dina balas amun iaana kilaiiang ma dina vazaak a vaamaazikang pana a maariaas ka zangaafllu varazuai vaaralavaat. ⁷ Singsaxai nia gana klis aubina angkanaan dit famazik aubina zurugu ma gana vamazik naandi. Ma lamur naandi dina luaa a pira angkanaan ma dina wat ma dina lotu wana nia iriat la non angkari.' (Var 15:13-14)

⁸ Ma lamur Nakmai xa lis a rudaxaiiang sin Aabaraam iwana ftuk pizinang a vang pakpak. Malasing ma Aabaraam ka balas damana Aaisaak, ma a vawizik tulang a raan lamuraana di luk naan Aabaraam ka ftuk pizin a vang pakpaakna. Aaisaak ka balas damana Jekop ma xa ftuk pizin a vang pakpaaka naatna, ma Jekop ka balas damana amun kulmua laba zin dia, naandi di zangaafllu ma urua.

⁹ Amun kulmua laba zin dia, amun naata Jekop, dit marazuzuai wana daaza naandi Iosep, malasing ma di vaangurin naan malasing a iaana kilaiiang sin aubina di

zazangas paan la pira Ijip. Singsaxai Nakmai xa iziar varaxai wana naan, ¹⁰ ma xa zaxot faulin naan lamaskana amun maravanang kat balas sina. Aaraan Iosep ka rur lamarana Paaraao, a xalxal in Ijip, Nakmai xa lis a mazamang ma a daxaiiang sina lamarana Paaraao. Malasing ma Paaraao xa rasin naan a waamua laaxur wana amun Ijip ma lamaskana a vaal vaakdul zina.

¹¹ Naanaan adi zong ka balas la uru pira Ijip ma Kenaan, ma xa vabalos adi maravanang laba mase. Malasing ma amun kulmua zin dia xawit nat faraxas dina tangin ta vanganang. ¹² Ma aaraan Jekop ka langar adu di rauxin a vanganang la pira Ijip, ka kling amun kulmua zin dia wana a varumaraiiang a zangazang sin naandi xuninaan. ¹³ Ma wana a varuaiiang a zangazang sin naandi, Iosep ka vatangin naan nanga zin amun daasna, ma Paaraao xa rexaazin amun daaza Iosep la raan angkanaan. ¹⁴ Ma Iosep ka kilaii xun damana Jekop, kuna dina zaxot naan faraxai wana amun taauna vaakdul ma dina waan la pira Ijip, naandi vaakdul di zangaafllu vaawizik urua ma xa watmit. ¹⁵ Ma Jekop faraxai wana amun kulmua zin dia di waan la pira Ijip, ma di raagul inaan ka ruaas di maat. ¹⁶ Di vazaak faulin naandi xula bina laba Sekem, ma di xavin naandi la baaul a maat ina Aabaraam ka ra wul luk sin a funalik sin Aamor.

¹⁷ A raan ka vaasilik ka wana Nakmai xana waambazof a xalxalang sina wana Aabaraam. Ma a vaakatang pana aubina zin dia di iziar la pira Ijip ka laaup marazaat mase. ¹⁸ Naanaan a xalxal vaaxur xa balas ma xa rasin a lus la pira Ijip singsaxai xa wetexaazin Iosep. ¹⁹ Naan ka vagit aubina zin dia ma xa giu a matmalabuk taksaat angkari wana naandi, xa vangarin naandi ma di psin amun popo zin naandi lamanar xuna dina maat.

²⁰ La raan angkanaan naanaa zin Moses ka luk naan, ma naan a nalik daxa mase lamarana Nakmai. Di gon naan la vaal zin damana wana a flan urul. ²¹ Ma aaraan

7:4 Var 11:31, Var 12:4 **7:5** Var 12:7, 13:15, 15:18, 17:8 **7:8** Var 17:10-14, Var 21:2-4, Var 25:26, Var 29:31-35:18
7:9 Var 37:11, Var 37:28, Var 39:2,21 **7:10** Var 41:39-41 **7:11** Var 42:1-2 **7:13** Var 45:1, Var 45:16 **7:14** Var 45:9-10,17-18, Var 46:27 **7:15** Var 46:1-7, Var 49:33 **7:16** Var 23:3-16, 33:19, 50:7-13, Jos 24:32 **7:17** Zax 1:7-8 **7:19** Zax 1:10-11, Zax 1:22 **7:20** Zax 2:2 **7:21** Zax 2:3-10

di rasin naan lamanar, nativa a xalxhaal Paaraao xa zaxot naan ma xa gon naan malasing naatna zina vaatak. ²² Ma Moses ka varaviraai wana amun faraviraaiang daxa vaakdul zin amun Ijip, ma xa balas a rapti, ma a dadorang sina xa maravan marazaat faraxai wana amun giguang sina.

²³ Araan a maariaas sin Moses ka zangaafu vaaralavaat, ka saxot adu xana wa raamin aubina zina vaatak, amun Israael. ²⁴ Ma xa raamin aza rapti in Ijip ka purua wana aza rapti in Israael ma Moses ka vawaal a rapti in Israael ma xa zop famaata a rapti in Ijip. ²⁵ Ka naxaam adu aubina zina vaatak dina mazaam adu Nakmai xa luaa naan kuna naan kana vamamaraxas naandi, singsaxai naandi xawit di mazaam. ²⁶ A raan lamuraana, naan ka raamin uru Israael di varop iaa, ma xa saxot kana rasin a luaai lawalaua nandiaa. Ma xa piaata naako, 'Naagu langar iaa, numaa uru vandaas, kunaze naagu varop iaa malasing kari?'

²⁷ Singsaxai a rapti ina xa vaxanaata a varopang ka burut pizin Moses ma xa piaata naako, 'Nis ka kalin nua guna balas a waamua ma guna klis maam?' ²⁸ Iaak gu saxot guna zop famaata nia malasing gu zop famaata a rapti in Ijip laraf?' (*Zax 2:14*) ²⁹ Araan Moses ka langarin, ka valaau waan kula pira Midian, ma xa raagul malasing a ropuran, ma xa maxus ma xa rauxin a nalik urua.

³⁰ Lamuraana a maariaas ka zangaafu vaaralavaat, a aangelo zin a Piran ka balas lamaskana axaiaf labirua wana amun rangtangaana nan iaai ikula la non bingil lapaara waatawut Saainaai. ³¹ Araan Moses ka raamin ka banglala mase wana. Ka saxot kana raamin fatalamin ma xa zangas paan faasilik nanga, ma xa langarin a ling a Piran naako: ³² 'Nia Nakmai zin amun kulmua zunum, Nakmai zin Aabaraam, Aaisaak ma Jekop.' (*Zax 3:6*) Moses ka dakdakur ma xa maraaut pana raamaaiang.

³³ Ma a Piran ka piaata sina naako, 'Gamul psin amun su zunum, avuna a non angkari

gu irur wana xa xoxok. ³⁴ Ga raamin fanong a vaamaazikang sin aubina zurugu di iziar la pira Ijip ma ga langarin fanong a raangizang sin naandi. Ga wat paanaburut kuna vamamaraxaazang naandi la mit amun Ijip. Ma naari, laawus. Gana kling faulin nua xula pira Ijip.' (*Zax 3:5,7-8,10*)

³⁵ Naan Moses angbani ina paamua amun Israael di ra bain naan di piaata malasing kari, 'Nis ka kalin nua guna balas a waamua ma a rapti ikilizang simaam?' Naan Moses angbani Nakmai nanga xa kling naan ma xa balas a waamua ma a rapti xuna vamamaraxaazang naandi. Naan ka giu azaan angkanaan pana faawalang sin a aangelo ina xa ra balas sina lawalau amun rangtangaana nan iaai mumut. ³⁶ Moses ka ra giu amun faaxoxovang ma amun faakilanang la pira Ijip ma xa valos naandi vataling a pira angkanaan. Ma xa valos naandi la non taas di vakilaan a Raas Memek ma lamaskana a non bingil wana a maariaas ka zangaafu vaaralavaat.

³⁷ Naan Moses angbani xa ra vazei amun Israael naako, 'Nakmai xana kalin azaxai zinim, ma xana balas a profet malasing nia nanga.' (*Lus 18:15*)

³⁸ Mur amun Israael di balas fatu la non bingil, ma Moses ka iziar varaxai wana naandi. Naan ka uzaa la waatawut Saainaai ma a aangelo xa dador zina, ma xa lis a dorang ka rauxin a roroiang sina, xuna naana lis sin dia.

³⁹ Singsaxai amun kulmua zin dia di bain Moses ma xawit di los naan. Ma a maskana naandi xa uli xula pira Ijip. ⁴⁰ Di vazei Aaron malasing kari, 'Kawit maadi rexaas aze ra zaan ka balas sin Moses, a rapti angbani ina xa zaxot fawat dia vataling a pira Ijip. Gu giu amun laklagaai amun nakmai aaxa maam kuna dina waamuain maam la lan.' (*Zax 32:1*)

⁴¹ Ma la raan angkanaan di giu a laklagaai a naata bulumagau ma di lis amun talazang ka waan sin a nakmai vaagit angkanaan. Ma di vaananam pana azaan angkanaan naadi giu la mita naandi nanga. ⁴² Malasing ma Nakmai xa lis a torana zin naandi, ma xa vamalmalin

pizin naandi di lotu wana a iaas ma a flan ma amun patpada ma amun saan malasing kanaan ka iziar laaxur la bara malasing di varaar vating lamaskana a baar zin amun profet malasing kari,

‘Malasing faa nim amun Israael,araan naagu ra iziar a maariaas ka zangaafu vaaralavaat la non bingil, naagu zop famaata nanga tamun bulumagau ma sipsip kuna talazang surugu ma naagu lis tazanon talazang tawarak nanga xa wat surugu?

Kawit.

⁴³ A vaal maling angkanaan iwana lotu naagu vazaak, kawit a vaal maling iwana lotu zurugu, a vaal maling iwana lotu zin Molek, a nakmai vaagit, ma a laklagaai watpada Refaan a nakmai zinim. Naan amun nakmai vaagit kari ina naagu giu xuna naaguna wisfarur. Malasing ma gana kling pizin nim fataling a kaantri zinim’ (*Aam 5:25-27*) ma gana vaziaar nim laza non tawarak ka bilaas a pira Baabilon.

⁴⁴ La non bingil amun kulmua zin dia di rauxin a vaal maling iwana lotu ina xa vatangin adu Nakmai xa raagul varaxai wana naandi. Naadi giu malasing Nakmai xa ra vazei Moses kana giu lalozang aze ra rataamaaiang Nakmai xa ra vatangin sina. ⁴⁵ Lamur la notaan sin Josua, amun kulmua zin dia di zuruk a vaal maling angkanaan iwana lotu zin amun damana naandi, ma naadi vazaak araan di waan faraxai wana Josua ma di zuruk a pira zin amun lemlem aubina ina Nakmai xa vut pizin naandi lamarana amun kulmua zin dia. Ma xa iziar inaan ka ruaas pana a raan sin Dewit. ⁴⁶ Nakmai xa rudaxain naan adu naan a rapti daxa. Ma Dewit ka ra maainung Nakmai xuna xana luaa naan kana giu a vaal xoxok aaxan Nakmai zin Jekop kana raagul lamaskana. ⁴⁷ Singsaxai Solomon ka giu a vaal aaxan Nakmai.

⁴⁸ Singsaxai Nakmai Laaxur Mase, xawit na rataagul lamun faal ubina di giu wana mita naandi. Ka malasing a profet ka piaat naako,

⁴⁹ ‘A Piran ka piaat naako, “A lia naan akin izi xalxaalang surugu, ma a pira angkari akin faiavuzang uru xaaku.

Aze rawat faal naaguna giu aaxaku?

Aze ranon aaxaku gana ziaavus pana?

⁵⁰ Malasing faa, xawit nia ga ra vaziaar amun saan faakdul angkari wana mirugu?”” (*Aais 66:1-2*)

⁵¹ Stivan ka vazei Aiziarang iwana Aikilizang Laba malasing kari, “A waata nim ka dikdik. A maskana nim ma alngana nim ka rabanat ma naagu iziar lawalaaau wana Nakmai. Naagui pukling bulaai wana a dorang sin a Laklagaai a Raabu, malasing amun kulmua zinim di ra gigiu. ⁵² Aze ra profet mumua xa iziar ma amun kulmua zinim kawit di vamazik naan? Di ra zop famaata palau ubina ina mumua di pitfiaat a balazang sin A Rapti Xa Tak. Ma taning a rapti angkanaan ka balas faanong, ma naagu ngutlis naan sin amun purua ma naagu zop famaata palau naan, ⁵³ nim ina naagu ra zuruk amun Lus sin Nakmai la mit amun aangelo, singsaxai xawit naagu valos.”

Ubina Di Tuk Famaata Stivan Pana Vaat

⁵⁴ Amun paamua iwana aikilizang di langarin a dorang sin Stivan, ma di mangat mase wana naan ma di xaraat famut alvana naandi wana naan. ⁵⁵ Singsaxai Stivan ka bas pana a Laklagaai a Raabu ma xa raamaai uzaa la lia ma xa raamin a marmari daxaiang sin Nakmai ma Iesu xai rur la mit sazaxa zin Nakmai. ⁵⁶ Ma Stivan ka piaat naako, “Naagu raamin! Ga raamin a lia xa ralakas ma Naata Rapti xai rur la mit sazaxa zin Nakmai.”

⁵⁷ Araan di langarin, di waakol amun lingana naandi ma di xupkup laba mase, ma di ramaraat faraxai ma di valau waan sina ma di zaraak naan. ⁵⁸ Ma di burut fatukbilok naan ku lamanar ziaana a bina laba angkanaan ma di varumara tukang

naan pana amun faat. Ubina ina di vakor naan, di gamul amun marapi baraa sin naandi, ma naadi rasin lapaara xaaka Sol, aza xulaau.

⁵⁹ Araan di ituk Stivan, Stivan ka maainung naako, “Piran Iesu, gu zuruk a lakla-gaaiugu.” ⁶⁰ Ma xa zibukaak ma xa viraai laba naako, “Piran, tuua gu xis faulin a matmalabuk taksaat angkari zin naandi!” Stivan ka piaat malasing kanaan ma xa maat.

8

¹ Ma Sol xa rudaxa wana di zop famaas Stivan.

Sol Xa Vamazik Aubina Di Inaxam Paazaai

Laraan angkanaan di zop famaas Stivan, di varumara vamazikang famaazaat aubina di inaxam paazaai di iziar Jerusalem. Ma naandi vaakdul di valau waan farawuk kula uru non pira Judia ma Samaaria, ma amun aaposal zingbe di iziar inaan Jerusalem. ² Azanon ubina dit lotu waan sin Nakmai, di xavin Stivan. Di maskalus marazaat ma di raangis laba mase.

³ Singsaxai Sol xa saxot kana vanong fakdul aubina ina di inaxam paazaai wana Iesu. Ka albis lamaskana amun faal xa varas ma xa urif pizin ubina ma furavin ma xa rasin naandi lamaskana a vaal a vaamaazikang.

Filip Ka Fazei Wana Dorang Daxa La Pira Samaaria

⁴ Aubina ina di valaau varawuk ku lamun bina, di fazei wana a Dorang Daxa lamun non naadi waan pana. ⁵ Filip ka waan laza bina laba in Samaaria ma xa fazei wana a Dorang Daxa zin a Mesaaia zin aubina di iziar inaan. ⁶ Amala aubina, araan di langarin naan ma di raamin amun faakilanang iwana amun faamuzazang ka banglala naat fabalos, dit langar daxa wana amun saan Filip kai piaat sin naandi. ⁷ Di raamin Filip ka mof pizin amun sapalaau ziaana aubina xa varas, ma amun sapalaau di raangis laba araan di tukbilak fataling aubina ina naadi ragul, ma amala di zipas ma amun kaaka naandi o amun mita naandi di raksaat, di balas

daxa xaarik. ⁸ Malasing ma adi nanamang mase xa balas la bina laba angkanaan.

Saaimon A Xotinaaring

⁹ Aza rapti aizina xanaan Saaimon ka rai taaring. Naan ka iziar la bina angkanaan, ma xat fabanglala amun Samaaria wana a dikdikang iwana taaring sina. Ma xai piaat adu naan ka laaup mase. ¹⁰ Ma aubina vaakdul ila bina laba angkanaan, naandi di rauxin aiza laba ma naandi walaau, dit langar daxa zina. Ma di piaat malasing kari, “Ka tak pana a rapti angkari di vakilaan adu A Dikdikang Laba zin Nakmai.” ¹¹ Dit falos naan panaze a raan ka varas faanong naan kat fabanglala naandi wana dikdikang iwana taaring sina. ¹² Singsaxai araan Filip ka fazei wana a Dorang Daxa iwana a bikabar zin Nakmai ma wana aizina Iesu Kaarisito, ubina ma furavin di inaxam paazaai ma naan ka baaptaais naandi. ¹³ Saaimon saait ka inaxam paazaai ma Filip ka baaptaais naan. Naan ka los farauxin Filip panaze xa banglala wana amun faakilanang laba ma amun faamuzazang ka banglala naa rataamin Filip ka vabalos.

¹⁴ Amun aaposal ina di iziar Jerusalem di langarin adu aubina in Samaaria di rudaxain a dorang sin Nakmai, ma di kling Pita ma Jon di waan iaa zin naandi. ¹⁵ Araan di balas iaa, di maainung iaa xuna Nakmai xana lis fawat a Laklagaai a Raabu zin naandi. ¹⁶ Avuna a Laklagaai a Raabu xawit nanga na wat sin naandi, ma di baaptaais be wana aizina a Piran Iesu. ¹⁷ Pita ma Jon di rasin iaa a mita nandiaa laaxur wana naandi, ma a Laklagaai a Raabu xa iziar wana naandi.

¹⁸ Araan Saaimon ka raamin adu a Laklagaai a Raabu xa iziar wana naandi araan Pita ma Jon di rasin iaa a mita nandiaa la waata naandi, naako xana lis a kaakaai zin nandiaa, ¹⁹ ma xa piaat naako, “Naagu lis iaa a dikdikang kanaan saait surugu, xuna tamon gana rasin uru mirugu la waata axazak, a Laklagaai a Raabu xana iziar wana naan.”

²⁰ Singsaxai Pita xa xis naan naako, “Guna milung faraxai wana a kaakaai zunum, panaze gu naxaam adu guna wul

luk a talazang sin Nakmai wana kaakaai!
²¹ Kawit gu rauxin ta non pana a vaamuza-
 zang kari zimaam, panaze a maskaam
 kawit na tak lamarana Nakmai. ²² Guna in-
 axam taawuk siaana ainaxamang taksaat
 angkanaan sunum ma guna maainung sin
 a Piran, kuna xana naxaam pizin ainaxa-
 mang kanaan la maskaam. ²³ Avuna ga
 raamin adu a maskaam ka mirik mase
 ma amun matmalabuk taksaat ka bulupis
 nua.”

²⁴ Ma Saaimon ka vazei Pita ma Jon
 naako, “Ga saxot adu guna maainung
 iaa zin a Piran ku nia, xuna amun saan
 angkanaan naagu piaat iaa vanong kana
 wen balas surugu.”

²⁵ Ma Pita ma Jon di pitfiat iaa nanga
 a dorang sin a Piran, ma di uli iaa xun
 Jerusalem. Ma araan di zazangas puli iaa,
 di ifazei iaa wana a Dorang Daxa lamun
 bina xa varas ila pira Samaaria.

Filip Ma A Rapti In Itiopia

²⁶ A aangelo zin a Piran ka vazei Filip
 malasing kari, “Tamaraat ma gu waan ma
 gu los a lan ka wat Jerusalem ma xa kabal
 wizik Gaaza.” (A lan angkari xa lu labirua
 la non bingil.) ²⁷ Ma Filip ka ramaraat ma
 xa waan. Ma la lan angkanaan, ka raamin
 a rapti ila pira Itiopia.* Naan aza waamua
 laba ila bikabar zin Kendaas, a xalxal
 ravin ila pira Itiopia. Naan kat katkatong
 a kaakaai zin a xalxal ravin. Ka ra waan
 Jerusalem kuna wa lotuiang pana Nakmai.
²⁸ Ma auliang sina xula bina zina, xa iziar
 wana a kaaris sina ma xat fakot a baar zin a
 profet Aaisaia. ²⁹ Ma a Laklagaai a Raabu
 xa vazei Filip naako, “Guna zangas lapaara
 kaaris angkanaan.”

³⁰ Naanaan Filip ka valau waan pana
 kaaris, ma xa langarin naan kat fakot a
 baar zin a profet Aaisaia. Ma xa iaari
 zina naako, “Malasing faa, gu mazaam a
 vuvuna dorang kanaan gut fakot, o xawit?”

³¹ Ma a waamua angkanaan ka xis naan
 naako, “Gana mitat mazaam? Tamon tax-
 azak kana vazei vamaravaas nia wana,
 gana mazaam.” Ma xa maainung Filip

kuna xana xawas puzaa laaxur ma xana
 iziar varaxai wana naan lamaskana a
 kaaris sina.

³² A Dorang sin Nakmai lamaskana a
 baar naa vakot, ka piaat malasing kari,

“Naan ka malasing a sipsip di valos naan
 kuna dina zop famaot,
 ma xa ziburung malasing a naata sip-
 sip araan di fut pizin a vurna,
 xawit na kaas a balana.

³³ Di vamangil naan,
 ma aikilizang pana naan kawit na tak.
 Kawit taxazak kat faraxas kana kus pana
 amun natnaat sina,
 wanaze di ra vanong a roroiang sina la
 pira angkari.” (Aais 53:7-8)

³⁴ A waamua angkanaan ka iaari zin
 Filip naako, “Gu vazei nia, nis mase a pro-
 fet angkari xa dador wana, xa dador wana
 naan o wana axazak tawarak?” ³⁵ Ma Filip
 ka varumara wana a non angkanaan mase
 lamaskana a Baar Xoxok ma xa vazei naan
 pana a Dorang Daxa zin Iesu.

³⁶⁻³⁷ Araan di valvalaau wizik iaa la lan
 pana kaaris, di wat iaa la non ka rauxin
 a daanim. Ma a waamua angkanaan ka
 piaat naako, “Taamin, ka rauxin a daanim
 kari. Aze xa ruxol nia xuna gana wen
 baaptaais?”* ³⁸ A waamua angkanaan ka
 vazei a rapti xai vut a os ka urif a kaaris
 sina xuna dina rur ma di rur. Filip ma
 a waamua angkanaan di kabal iaa, ma di
 waan iaa la daanim ma Filip ka baaptaais
 naan. ³⁹ Araan di luaa iaa a daanim ma
 di zangas puat iaa laaxur, fazaaus mase
 a Laklagaai a Raabu xa zaxot pizin Filip
 siaana. Ma a waamua angkanaan kawit
 kaarik na raamin Filip, singsaxai xa waan
 faraxai wana nanamang.

⁴⁰ Filip ka balas la bina laba Aazotas, ma
 xa waan farawuk lamun bina ma xai fazei
 wana a Dorang Daxa xa ruaas la bina laba
 Sesaria.

9

Sol Xa Inaxam Taawuk

* **8:27** Itiopia xa iziar la pira laba Aafrika. * **8:36-37** Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: Filip ka vazei naan naako, “Guna baaptaais tamon gu inaxam paazaai wana a maskaam faakdul.” Ma naan ka xis Filip naako, “Ga inaxam paazaai adu Iesu Kaarisito naan Naata Nakmai.”

¹ Lamun taan angkanaan Sol xat maandaau nanga wana dador dikdikang pana aubina dit falos a Piran adu xana zop famaas naandi. Naan ka waan sin a waa-mua zin amun pris faakdul, ² ma xa iaari zina tamon kat faraxas naan kana varaar lis amun paambaar xa waan sin amun paamua ilamun faal a maainungang sin amun Judaa la bina laba Daamaaskas. Amun baar angkanaan ka lis a dor rudaxaiang kuna tamon kana tangin amun Judaa inaan, naandi dit falos a Lan sin a Piran, kana zaraak fating naandi. Naapalaau tamon naandi ubina o a furavin, kana zaxot paanin naandi Jerusalem. ³ Ma Sol xa zangas paan Daamaaskas faraxai wana amun paambaar angkanaan. Araan naan ka zazangas faasilik, fazaas mase a adi maravas laba inikula la lia xa wilaak naan. ⁴ Ka zu wizik paanaburut la pira ma xa langarin a linga axazak ka piaat sina naako, "Sol, Sol, xunaze gu vamazik nia?"

⁵ Ma Sol xa iaari naako, "Piran, nua nis?"

A ling axazak angkanaan ka piaat sina malasing kari, "Nia Iesu, ina gut famazik nia. ⁶ Naari gu ramaraat ma gu zangas kula bina laba ma inaan axazak kana vazei nua wana aze razaan guna giu."

⁷ Aubina ina di wat faraxai wana Sol, xawit nat faraxas dina piaat tazaar, panaze naandi zaait di langarin a ling axazak, singsaxai xawit di raamin naan.

⁸ Sol xa ramaraat paanaburut la pira ma xa kaas uru marana, singsaxai xawit na raamin luk tazaar. Malasing ma di taaxur la mitna ma di vindaan naan kun Daamaaskas. ⁹ A raan urul naan kawit nat faraxas kana raamin tazaar ma xawit na imimin ma xawit na vavangan.

¹⁰ A rapti varaviraai zin Iesu xa iziar la bina laba Daamaaskas, aizina Aananiaas. Naan ka miriftaain a rataamaaiang ma lamaskana a rataamaaiang kanaan, a Piran ka viring naan naako, "Aananiaas!"

Ma xa xis naan naako, "Piran, nia xari."

¹¹ Ma a Piran ka piaat sina naako, "Tamaaraat ma gu waan la vaal zin Judaas la lan di vakilaan A Lan Ka Tak, ma gu iaariin a rapti in Taasas aizina Sol, avuna naan kat maainung. ¹² Ma lamaskana a rataamaaiang naan ka miriftaain a rapti aizina Aananiaas ka wat libis ma xa rasin uru

mitna laaxur wana naan kuna xana ramaai xaarik."

¹³ Ma Aananiaas ka xis naan malasing kari, "Piran, ga langarin amala di dador wana a rapti angkanaan ma amun matmalabuk taksaat naa gigiu wana aubina ninis sunum di iziar Jerusalem. ¹⁴ Ma naan ka zazangas puat iriat Daamaaskas faraxai wana a burburaiang sin amun pris laba xuna xana zaraak fating aubina vaakdul ina dit fakilaan aizinum."

¹⁵ Ma a Piran ka piaat sina naako, "Nua gu waan sina, wanaze ga kalin fanong naan kana los nia, ma naan kana vazaak aizinugu xa waan sin aubina xawit amun Judaa ma amun kalxaal zin naandi ma zin aubina in Israael. ¹⁶ Gana vatangin atavura amun maazikang ma maravanang ina naana vazaak lalozang aizinugu."

¹⁷ Ma Aananiaas ka waan ma xa albis la vaal zin Judaas. Ma xa rasin uru mitna wana Sol ma xa piaat naako, "Sol, daazugu, a Piran Iesu ina xa balas sunum la lan araan gu zazangas puat kunitiat, ka kling fawat nia xuna nua guna ramaai xaarik ma a Laklagaai a Raabu xana sfaar nua."

¹⁸ La notaan angkanaan mase, amun saan malasing amun karang iwana ian ka zu lamarana, ma naan kat faraxas kana ramaai xaarik. Naan ka ramaraat ma Aananiaas ka baaptaais naan. ¹⁹ Ma xa vangan ma a dikdikang sina xa uli xaarik.

Sol Xa Fazei Daamaaskas

Sol xa iziar wana azanon taan inaan Daamaaskas faraxai wana aubina varaviraai zin Iesu. ²⁰ Fazaas mase naan ka albis lamaskana amun faal a maainungang sin amun Judaa ma xa fazei malasing kari, "Iesu naan Naata Nakmai." ²¹ Ma naandi di langarin, di raknar ma di iaari malasing kari, "Naan bani a rapti ina xa iziar Jerusalem ma xai kawin aubina di inaxam paazaai wana Iesu. Ma xa wat kari iriat kuna xana zaraak fating naandi ma xana zaxot naandi xa waan sin amun pris laba, aan?" ²² Singsaxai a dikdikang sin Sol xa laba uzaa uzaa ma xat fatangin adu Iesu, naan a Mesaia. Ma a dorang sina xa maravan mase ma amun Judaa di iziar Daamaaskas kawit nat faraxas dina xis naan.

²³ Amun taan ka varas ka waan faanong, ma amun Judaa di wat fatu ma di pis a dorang kuna zop famaatang Sol, ²⁴ singsaxai Sol xa langarin a dorang naadi pis. Lawaanaas ma labung di rataamaai xaaul lamun marana mara xu lamaskana a bina laba xuna dina zop famaatan. ²⁵ Singsaxai aza labung azanon ubina ina di ilos amun faraviraaiang sina, di sfaar naan lamaskana adi laxa laba ma di pis farokin fawizik naan paanaburut pana a luk lamaskana a balavaat faraxulinang a bina laba.

²⁶ Sol xa uli Jerusalem ma xa saxot kana vaamuzas faraxai wana aubina varaviraai zin a Piran. Singsaxai naandi xawit di naxaam adu naan a rapti varaviraai vaaratunaan, ma di marauring naan. ²⁷ Singsaxai Baanabaas ka vawaal naan ma xa zaxot lis naan sin amun aaposal. Naan ka vamaravaas naandi adu Sol xa ra raamin a Piran la lan, ma a Piran ka dador zina. Ka vazei naandi adu Sol xawit na maraaut ma xa fazei wana aizina a Piran inaan Daamaaskas. ²⁸ Naanaan Sol xa iziar xa varaxai wana naandi ma xa zazangas farawuk lamun non faakdul inaan Jerusalem, ma xai fazei dikdik pana aizina a Piran ma xawit na maraaut. ²⁹ Ma xai dador dikdik ma xat faramakalaai varaxai wana amun Judaa ina di wukpuk a linga bina Grik, ma naandi di pis a dorang kuna dina zop famaatan. ³⁰ Araan aubina ina di inaxam paazaai di langarin, di zaxot fawizik naan paanaburut la bina laba Sesaria ma di kling naan kula bina laba Taasas.

³¹ Malasing ma aubina di inaxam paazaai ila non faakdul in Judia, Gaalili ma Samaaria di izi vatkul ma Nakmai xa vadikdik naandi, ma a vaakatang sin aubina di inaxam paazaai xa uzaa laaxur wanaze a Laklagaai a Raabu xa dador vawaal naandi, ma dit marauring a Piran ma di ilis a varanopang sina.

Pita Xa Waan La Bina Lida Ma La Bina Jopaa

³² Araan Pita xa zazangas farawuk lamaskana amun non faakdul ila pira Judia, aza raan naan ka wa raamin aubina ninis sin Iesu ina di rataagul la bina Lida.

³³ Ma inaan ka tangin a rapti, aizina Aainiaas, ka zipas ma xawit nat faraxas kana ramaraat fataling a iban sina, wana a maariaas ka wizik tul. ³⁴ Ma Pita xa piaat sina naako, “Aainiaas, Iesu Kaarisito xa vira nua! Tamaraat ma gu plim amun saan imilaaivang sunum.” Fazaaus mase Aainiaas ka ramaraat. ³⁵ Aubina vaakdul di rataagul inaan la bina Lida ma la bina Seron di raamin a rapti angkanaan ka balas daxa xaarik ma di inaxam taawuk paan sin a Piran.

³⁶ Ka rauxin a ravin ka iziar la bina Jopaa, aizina Taabita, (wana a linga bina Grik adu Dokaas) naan a ravin faraviraai zin Iesu. Ma xa gigiu bulin amun matmalabuk daxa ma xat fawaal aubina di iziar gogof. ³⁷ La notaan angkanaan naan ka gias ma xa maat. Di tus naan ma di vamaal naan lamaskana a rumaaf la vaal laaxur. ³⁸ A bina Lida xa iziar lapaara bina Jopaa. Ma araan aubina di inaxam paazaai in Jopaa di langar adu Pita xa iziar Lida, di kling uru rapti xa waan sina, varaxai wana dorang malasing kari, “Guna wat faabuza xalaak.”

³⁹ Pita xa ramaraat ma xa waan faraxai wana nandiaa. Araan ka balas, di zaxot fauzaa naan lamaskana rumaaf laaxur. Amun taksiziar vaakdul di irur varaxulin Pita ma di rataangis ma dit fatangin amun marapi ina Dokaas ka rat saxazit la raan ka roro nanga. ⁴⁰ Pita xa kling fatukbilok naandi vaakdul xu lamanar, ma xa zibukaak ma xa maainung. Ka plaas a marana xa waan sin a ravin ina xa maat ma xa piaat naako, “Taabita, tamaraat.” Taabita xa kaas uru marana ma xa raamin Pita ma xa ziar. ⁴¹ Pita xa roting a mitna ma xa varamaraat naan. Ma xa viring aubina di inaxam paazaai ma amun taksiziar ma xa zaxot lis Taabita zin naandi, xa roro uli vaanong. ⁴² A dorang iwana a vaamuzazang kanaan ka banglala xa waan farawuk lamun non faakdul ila bina Jopaa, ma amala aubina di inaxam paazaai wana a Piran. ⁴³ Ma Pita xa raagul inaan Jopaa wana azanon taan faraxai wana a rapti aizina Saaimon. Naan ka gigiu amun saan pana a wina bulumagau.

10

Konilias Ka Viring Pita

¹ Ka rauxin a rapti xa iziar la bina Sesaria, aizina Konilias, naan aza waa-mua zin azangaafu varazuai ubina dauran ikula Rom, naandi ilamaskana a lemlem di vakilaan naandi, “Ubina Dauran In Itali.” ² Konilias faraxai wana amun fatina vaakdul zina di iwisfarur Nakmai ma di gigiu amun matmalabuk daxa Nakmai xai saxot, ma dit maraaut pana Nakmai ma dit faranop pana naan. Azaan ka varas naa ra gigiu zaait aaxan amun Judaa xuna vawaalang naandi di iziar gogof ma bulaai xat maainung sin Nakmai. ³ Aza raan, ka malasing a marana iaas urul languzaraaf, naan ka mirifftaain a rataamaaiang. Ka raamin fakilaan a aangelo zin Nakmai xa wat sina ma xa piaat naako, “Konilias!”

⁴ Konilias ka damin a aangelo wanaze xa maraaut, ma xa piaat naako, “Piran, gu piaat aze?”

A aangelo xa piaat sina naako, “Nakmai xa rudaxain amun maainungang sunum ma amun faawalang sunum pana naandi di iziar gogof. Ma amun matmalabuk angkanaan ka malasing a talazang ina Nakmai xa nanam pana. ⁵ Ma naari guna kling azanon ubina xun Jopaa xuna dina zaxot a rapti, aizina Saaimon ma aza izina Pita. ⁶ Naan a ropuran la vaal zin a rapti xa gigiu amun saan pana wina bulumagau, aizina Saaimon, ma a vaal zina xa iziar lapaara raas.”

⁷ Araan a aangelo xa waan faanong, Konilias ka viring luk uru iaana kilaaiang sina ma a rapti dauran ina xa gigiu a matmalabuk Nakmai xai saxot ma naan azaxai zin ubina ina dit faamuzas fawaal Konilias. ⁸ Ma Konilias ka vazei vamaravaas naandi wana amun saan faakdul xa balas sina ma xa kling naandi xula bina Jopaa.

Pita Xa Mirifftaain A Rataamaaiang

⁹ A raan lamuraana, a marana iaas ka izi vaatak, araan nandiaal di zazangas taal faasilik la bina Jopaa xuna dina balas, Pita xa uzaa laaxur la waata vaal xuna maainungang. ¹⁰ Naan ka lagaai ma xa saxot kana iaan tazaar, singsaxai dit nimnimanin nanga a vanganang. La notaan

angkanaan naan ka mirifftaain a rataamaaiang. ¹¹ Ka raamin a bara xa ralakas ma azaan di vakabaal xu waanaburut malasing a xabaraai laba, xa rauxin a ritna urulavaat di roting pana ma di rasin fawat paanaburut la pira. ¹² Wana a xabaraai angkanaan ka rauxin a tavur amun kak talavaat ma atavur amun saan faakdul di ios pana xuna naandi ma atavura amun maani vaakdul. ¹³ Ma xa langarin a ling axazak ka piaat sina naako, “Pita, tamaraat, guna zop famaam amun faabus angkari ma guna vangan!”

¹⁴ Singsaxai Pita xa piaat naako, “Piran, kawit mase. Ga wen iaan nanga tawat saan malasing kari xa maak ma xa mitikaai lamaraam.”

¹⁵ Ma a ling angkanaan ka varua xaarik a piaatang sina naako, “Azaan ina Nakmai xa ra vaninis fanong, tuua gu piaat adu xa mitikaai.”

¹⁶ Ma a xabaraai angkanaan ka balas faarul ma fazaaus mase xa uli xaarik kula bara.

¹⁷ Pita xa inaxam pana aze ra vuvuna rataamaaiang kanaan sina. Ma la notaan angkanaan mase, ubina ina Konilias ka ra kling naandi, di zazaleng a vaal zin Saaimon, di wat tur lamarana mara ila vaal zina. ¹⁸ Di viraai ma di iaari tamon ka rauxin a rapti Saaimon aza izina Pita xa iziar inaan.

¹⁹ Singsaxai naan ka inaxam nanga wana aze ra vuvuna rataamaaiang kanaan. La notaan angkanaan a Laklagaai a Raabu xa vazei naan naako, “Langar! A rapti urul di zazaleng taal nua. ²⁰ Gu ramaraat ma gu kabal wizik paanaburut. Tuua gu inaxam marazaat, gu los naandi wanaze nia ga kling fawat naandi.”

²¹ Ma Pita xa kabal wizik paanaburut ma xa vazei naandi naako, “Nia a rapti angkanaan naagu zazaleng. Kunaze naagu wat?”

²² Ma di xis naan malasing kari, “A waa-mua zin ubina dauran, Konilias, ka kling fawat maam. Naan ka tak ma xat maraaut pana Nakmai ma xat faranop pana naan. Ma amun Judaa vaakdul di nop naan. A aangelo xoxok sin Nakmai xa vazei naan kuna zaxotang nua xa waan la vaal zina, ma xana langar wana a dorang guna vazei

naan pana.” ²³ Ma Pita xa maainung naandi ma di albis lamaskana a vaal ma xa vazei naandi adu dina iziar varaxai inaan labung angkanaan.

Pita Xa Waan La Vaal Zin Konilias

A raan lamuraana, Pita xa nimmiman ma xa waan faraxai wana nandiaal, ma azanon ubina di inaxam paazaai in Jopaa di saxat sina. ²⁴ Ma a raan lamuraana, naan faraxai wana naandi di balas la bina Sesaria. Konilias ka iziar zimbong naandi varaxai wana azanon taauna ma azanon paasaxo daxa zina ina naa viring fatu naandi. ²⁵ Pita xa albis lamaskana vaal zin Konilias, ma Konilias ka vasuin naan, ma xa zibukaak lamarana Pita ma xa wisfaru naan. ²⁶ Singsaxai Pita xa varamaraat naan ma xa piaat naako, “Tamaraat, nia a rapti be malasing nua.”

²⁷ Araan Pita xai dador nanga varaxai wana Konilias, ka albis ma xa tangin amala aubina di izi watu. ²⁸ Ma xa piaat sin naandi naako, “Nim nanga naagu rexaas faanong adu a varaviraaiang iwana lotu zin amun Judaa xa piaat adu xawit nat faraxas axazak sin dia xana paasaxo varaxai wana aubina xawit amun Judaa o xana iziar varaxai wana naandi. Singsaxai Nakmai xa ra vatangin surugu adu tuaa gana vakilaan axazak adu naan ka maak o xa mitikaai lamarana Nakmai. ²⁹ Malasing ma araan naagu kilaai xu nia, ga ramaraat ma ga wat, ma xawit ga pukling lawaana dorang sinim. Ma gana iaari xalaak sinim, kunaze naagu kilaai xu nia?”

³⁰ Konilias ka xis naan naako, “A raan urul xa waan faanong pana notaan angkari, lamarana iaas urul languzaraaf, gat maainung lamaskana a vaal zurugu. Ma fazaas mase a rapti, a mamaauzang sina xa wilwilak, ka wat tur lamaraagu. ³¹ Ma xa piaat naako, ‘Konilias! Nakmai xa langarin a maainungang sunum ma xa naxaam faulin amun talazang sunum pana naandi di iziar gogof. ³² Guna kling tazanon dina waan la bina Jopaa xuna dina zaxot fawat a rapti aizina Saaimon, ma aza izina Pita. Naan a ropuran ka iziar varaxai wana Saaimon, a rapti xa gigiu amun saan pana a winpina bulumagau,

ma xa iziar lapaara raas.’ ³³ Malasing ma ga kling fazaas amun iaana kilaaiang surugu xuna dina zaxot fawat nua, ma xa daxa gu wat. Naari maadi iziar lamarana Nakmai xuna maadina langarin a dorang faakdul ina a Piran ka ra vazei nua guna piaat simaam.”

Pita Xa Fazei Wana A Dorang Daxa Ka Waan Sin Konilias Faraxai Wana Aubina Zina

³⁴ Pita xa varumara a dadorang sina ma xa piaat naako, “Naari ga raamin fakilaan adu xa vaaratunaan Nakmai xawit nai waafatalamin be azanon tawarak, singsaxai xa rataamin aubina vaakdul malasing a lemlem azaxai. ³⁵ Nakmai xana rudaxain axazak ka marauring naan ma xa nop naan ma xa giu amun saan ka tak, naapalaau axazak angkanaan ila aze rawat lemlem aubina. ³⁶ Nim naagu rexaazin a dorang Nakmai xa lis sin aubina in Israael, naan a Dorang Daxa ina xa rasin a luaai lawalaua Nakmai ma aubina lamaskana Iesu Kaarisito, naan a Piran sin aubina vaakdul ila pira angkari. ³⁷ Nim naagu rexaazin a lagazaai iwana amun saan laba Iesu xa ra giu lamun non faakdul iriat la pira Judia. Ka varumarain la pira Gaalili, lamuraana Jon ka ra fazei wana a dorang iwana baaptaaizang. ³⁸ Nim naagu rexaas adu Nakmai xa ra kalin Iesu in Naazaret ma xa ra lis a dikdikang sina ma a Laklagaai a Raabu xa ra iziar wana naan. Nakmai xa iziar varaxai wana naan malasing ma naan ka waan farawuk ma xat gigiu amun faamuzazang daxa ma xat fira aubina ina Saatan ka bulupis naandi.

³⁹ Maam kari maadi raamin amun saan faakdul naa ra giu la pira zin amun Judaa ma inaan Jerusalem. Di varokin naan laaxur wana a robuxul ma di zop famaata naan. ⁴⁰ Singsaxai Nakmai xa varamaraat faulin naan pana maatang la varulang a raan, ma xa ra vatangin naan la maravas, ⁴¹ kawit sin aubina vaakdul, singsaxai zimaam, ina Nakmai xa ra kalin ma maadi raamin naan ma maadi fazei wana a dorang sina. Maam ina maadi vangan ma maadi imin faraxai wana naan lamuraana xa ramaraat puli wana maatang. ⁴² Ma

xa dador dikdik simaam kuna fazeiang sin aubina wana a Dorang Daxa ma maadina pitfiaat adu naan axazak ina Nakmai xa ra kalin naan kana klis aubina di roro ma di maat faanong. ⁴³ Amun profet faakdul di pitfiaat naan adu nis ka inaxam paazaai wana naan, Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sina lamaskana aizina Iesu.”

A Laklagaai A Raabu Xa Iziar Wana Aubina Xawit Amun Judaa

⁴⁴ Pita xai dador nanga ma a Laklagaai a Raabu xa wat iziar wana naandi vaakdul ina dit langarin a dorang sina. ⁴⁵⁻⁴⁶ A Laklagaai a Raabu xa lis a talazang sin naandi iwana wukang amun linga bina vaaxur malasing ma di wukpuk amun linga bina vaaxur ma di wisfaru Nakmai. Naandi xawit amun Judaa. Ma amun Judaa ina di inaxam paazaai, di ra wat faraxai wana Pita, di langarin ma di banglala wana azaan angkanaan.

Ma Pita xa piaat naako, ⁴⁷ “A Laklagaai a Raabu xa wat iziar wana naandi malasing be xa ra wat iziar wana dia. Malasing faa, xat faraxas taxazak kana ruxol naandi xuna dina wen baaptaais pana daanim?” ⁴⁸ Malasing ma naan ka dador dikdik sin naandi adu dina baaptaais naandi wana aizina Iesu Kaarisito. Ma naandi di giu malasing kanaan. Naanaan di iaari zina xuna xana iziar varaxai wana naandi wana azanon taan.

11

Pita Xa Vamaravaas Amun Gigiuang Sina

¹ Amun aaposal varaxai wana aubina di inaxam paazaai ilamun bina vaakdul in Judia di langar adu aubina xawit amun Judaa zaait di rudaxain fanong a dorang sin Nakmai. ² Singsaxai araan Pita xa uli uzaa Jerusalem, aubina di inaxam paazaai ina di dikdik pana valozang a matmalabuk iwana ftuk pizinang a vang pakpak, di klis naan. ³ Di piaat malasing kari, “Nua a ropuran lamaskana vaal zin naandi aubina xawit amun Judaa, ina xawit di ftuk pizin a vang pakpaaka naandi ma gu vangan faraxai wana naandi.”

⁴ Ma Pita xa vamaravaas naandi wana amun saan faakdul xa balas malasing kari, ⁵ “Nia ga maainung la bina Jopaa ma ga miriftaain a rataamaaiang. Ga raamin azaan di vakabaal vawat ikula la bara wana uritna urulavaat, ka malasing adi xabaraai laba ma xa wat surugu. ⁶ Ga raamaai lamaskana ma ga raamin amun kak talavaat ina aubina dit katkatong ma azanon di wungpung ma amun saan di ios pana a xuna naandi ma amun maani. ⁷ Ma ga langarin a ling axazak ka piaat surugu malasing kari, ‘Pita, tamaraat, guna zop famaata amun faabus angkari ma guna vangan.’

⁸ Singsaxai nia ga piaat malasing kari, ‘Piran, kawit mase. Ga wen i iaan nanga tawat saan ka maak o xa mitikaai lamaaram.’

⁹ Ma a ling ikula la lia xa varua xaarik a piaatang surugu naako, ‘Azaan ina Nakmai xa ra vaninis fanong, tuaa gu piaat adu xa mitikaai.’ ¹⁰ Azaan angkanaan ka balas faarul ma fazaaus mase amun saan faakdul di uli xaarik kula bara.

¹¹ La non taan angkanaan mase a rapti urul di balas la vaal nia ga iziar wana. Naandi di vinang Sesaria. ¹² Ma a Laklagaai a Raabu xa vazei nia xuna waanang faraxai wana naandi ma tuaa gana inaxam marazaat. Ma amun daazugu lamaskana Kaarisito naandi angkari di wizik saaxa, di saxat faraxai wana nia ma maadi albis la vaal zin Konilias. ¹³ Naan ka vazei maam adu xa raamin a aangelo xa irur lamaskana a vaal zina ma a aangelo xa piaat sina malasing kari, ‘Gu kling tazanon ubina xun Jopaa xuna dina zaxot luk Saaimon aza izina Pita. ¹⁴ Naan kana fazei zunum faraxai wana naandi vaakdul di iziar la vaal zunum pana dorang ma naaguna inaxam paazaai ma Nakmai xana zaxot faulin nim.’

¹⁵ Ma araan kawit nanga ga dador vaabung baraaf, a Laklagaai a Raabu xa wat iziar wana naandi zaksaxai malasing be la raan a Laklagaai a Raabu xa wat iziar wana dia la varumaraiang. ¹⁶ Ma ga naxaam faulin a dorang sin a Piran ka ra piaat malasing kari, ‘Jon ka baaptaais

aubina wana daanim singsaxai nim naa-guna zuruk a baaptaais pana a Laklagaai a Raabu.’ ¹⁷ Ka maravas adu Nakmai ra lis a Laklagaai a Raabu zin aubina xawit amun Judaa, malasing be naa lis sin dia, wanaze dia ma naandi zaait di laanga inaxam paazaai wana a Piran Iesu Kaarisito. Malasing ma nia nis kuna ruxolang a vaamuzazang sin Nakmai?”

¹⁸ Naandi di langarin ma ainaxamang sin naandi xa tate daxa ma di wisfaru Nakmai. Di piaat malasing kari, “Ka vaaratunaan adu Nakmai xai lis saait a matmalabuk iwana inaxam taawukang sin aubina xawit amun Judaa ma a matmalabuk angkanaan kana valos naandi wana roro tapal.”

Aubina Di Inaxam Paazaai Wana Iesu Di Balas Entiok

¹⁹ Lamuraana a raan di zop famaati Stivan, amala aubina di ra lis a maazikang sin aubina di inaxam paazaai malasing ma di valaau varawuk. Azanon sin naandi di zangas paan lawalaa xula pira Fonisia ma xula xurunuzaa Saaipras ma la bina laba Entiok. Singsaxai di ifazei wana a Dorang Daxa zin Iesu xa waan sin amun Judaa be ma xawit sin aubina rawarak. ²⁰ Singsaxai azanon ubina di inaxam paazaai ila xurunuzaa Saaipras ma ila bina laba Saairini, di waan Entiok ma di fazei inaan sin amun Judaa ma aubina xawit amun Judaa zaait pana a Dorang Daxa zin a Piran Iesu. ²¹ A mita Piran ka iziar wana ubina ina di fazei ma amala aubina di inaxam paazaai ma di inaxam taawuk paan sin a Piran.

²² A dorang pana azaan angkanaan ka balas sin aubina di inaxam paazaai Jerusalem malasing ma di kling Baanabaas ka waan Entiok. ²³ Araan naan ka balas ma xa raamin a fnuaai iwana a daxaiang sin Nakmai, xa nanam ma xa vadikdik naandi vaakdul xuna dina iru dikdik lamaskana Piran pana a maskana naandi vaakdul. ²⁴ Baanabaas a rapti daxa, xa bas pana a Laklagaai a Raabu ma ainaxam paazaaiang sina xa dikdik. Ma di zaxot fawit amala aubina zin a Piran.

²⁵ Mur Baanabaas ka waan Taasas kuna zalengang Sol. ²⁶ Naan ka tangin Sol ma xa

zaxot naan kun Entiok. A maariaas azaxai vaakdul nandiaa di iziar iaa varaxai wana aubina di inaxam paazaai ila bina angkanaan ma dit firaai iaa amala aubina wana dorang sin Nakmai. Aubina in Entiok di tabung fakilaan aubina di inaxam paazaai wana aiza angkari Kristian.

²⁷ Lamun taan angkanaan azanon profet di ramaraat ikula Jerusalem ma di kabal wat Entiok. ²⁸ Axazak sin naandi, aizina Aagabus, ka ruzaa ma wana a dikdikang sin a Laklagaai a Raabu xa pitfiaat adu adi zong laba xana balas lamun pira vaakdul amun Rom di xatkatong. (La notaan angkanaan Klodias ka waamua zin amun Rom.) ²⁹ Aubina varaviraai inaan Entiok di dador adu dina vawaal amun taatum sin naandi lamaskana Kaarisito di iziar Judia. Di lis aze xat faraxas naadina lis. ³⁰ Naandi di giu malasing kanaan ma di iaalis kaakaai la mita Baanabaas ma Sol, ma di lis iaa zin amun paamua iwana lotu inaan Jerusalem.

12

Di Zop Famaati Jems Ma Di Rasin Pita La Vaal A Vaamaazikang

¹ Lamaskana notaan angkanaan a xalxaal Erot ka zaraak azanon aubina di inaxam paazaai wana Iesu xuna vaamazikang naandi. ² Naan ka kip pizin a vuruna Jems, daaza Jon pana a baainaat. ³ Ma araan ka raamin adu azaan angkanaan ka vananam amun paamua zin amun Judaa, xa zaraak fating saait Pita. Naari xa balas la raan laba zin amun Judaa, a raan iwana Raraba Xawit A Is. ⁴ Lamuraana di zaraak fating Pita, di rasin naan lamaskana vaal a vaamaazikang. Inaan di lis naan la mita lemlem urulavaat ubina dauran. Ubina urulavaat lamaskana lemlem azaxai xuna iru xaaulang pana naan. Erot ka naxaam adu xana rasin naan pana aikilizang lamarana aubina lamuraana A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang.

⁵ Malasing ma Pita xa iziar lamaskana a vaal a vaamaazikang, singsaxai aubina di inaxam paazaai dit maainung dikdik sin Nakmai xuna vawaalang naan.

A Aangelo Xa Akpaat Pizin Pita La Vaala Vaamaazikang

⁶ Labung angkanaan paamua wana Erot kana varur Pita wana aikilizang, Pita xai milaaif labirua wana uru rapti dauran. Naan kawit nat faraxas kana valaau wanaze di pis fating naan pana a iaarus a sen urua, ma ubina dauran di rataamaai xaul lamarana mara. ⁷ Fazaas mase a aangelo zin a Piran ka balas inaan, ma a maravas ka wilaak a maskana a non angkanaan. A aangelo xa wit pangun Pita la ritna ma xa piaat sina naako, "Fazaas! Tamaraat!" Ma uru iaarus a sen di zu iaa la ru mita Pita.

⁸ Ma a aangelo xa piaat naako, "Pis fating a let sunum, ma pis saait uru su zunum." Ma Pita xa giu malasing a aangelo xa piaat sina. Ma a aangelo xa piaat kaarik naako, "Kavut nua wana a marapi baraaft sunum, ma los nia." ⁹ Pita xa los naan ku lamanar. Naan kawit na rexaas adu azaan angkanaan a aangelo xa giu xa balas faaratunaan. Ka naxaam adu naan ka rataamin a rataamaaiang be. ¹⁰ Di tabung sangas bilaas iaa aza non, uru rapti dauran di rataamaai xaul iaa wana ma lamur di bilaas iaa xaarik azanon ubina dauran la varuaiang aza non. Ma lamur di balas iaa lamarana mara di giu wana aain ma xa iru taamaai waan la bina laba. Ma a marana mara angkanaan ka paata ralakas naansing kun nandiaa ma di zangas tukbilak iaa xu lamanar. Di zangas iaa xa ruaas pana a vaanongang iwana aza lan ma fazaas mase a aangelo xa vataling Pita.

¹¹ Naanaan ainaxamang sin Pita xa uli ma xa raamin fakilaan azaan angkanaan ka balas sina ma xa piaat naako, "Naari ga rexaas ka adu xa vaaratunaan mase! Nakmai xa kling a aangelo zina ma xa zaxot faulin nia la mita Erot ma ziaana amun saan taksaat amun Judaa di naxaam adu naadina giu wana nia."

¹² Lamuraana naan ka raamin fakilaan fanong azaan angkanaan ka balas sina, xa zangas paan la vaal zin Maaria naanaa zin Jon, ma aza izina Maak. Amala aubina di iziar inaan ma dit maainung. ¹³ Pita xa pidik lamarana mara lamanar ma aza fnaalik iaana kilaaiang aizina Rodaa xa zangas puat kuna xana kaas a marana

mara. ¹⁴ Naan ka langarin fakilaan a linga Pita ma xa nanam mase malasing ma faabuza mase xa valau libis kaarik lamaskana vaal singsaxai xawit na kaas a marana mara. Naan ka viraai laba zin naandi naako, "Pita xari xa irur lamarana mara!"

¹⁵ Ma di piaat sina malasing kari, "Gu rabanat!" Singsaxai naan ka ipiaat nanga adu a dorang sina xa vaaratunaan. Malasing ma di piaat malasing kari, "Iaak a aangelo zina."

¹⁶ Singsaxai Pita nanga xai pidik la mara. Di kaas a mara ma di raamin naan, ma di banglala. ¹⁷ Naan ka raba xol a ngusna wana a klusmitna xuna dina ziburung ma xa vazei vamaravaas naandi wana a Piran ka mitat saxot pizin naan la vaal a vaamaazikang. Naan ka piaat naako, "Naaguna vazei Jems ma amun taatum lamaskana Kaarisito wana azaan angkari." Ma xa vataling naandi ma xa waan laza non tawarak.

¹⁸ Paanaraan ubina dauran di baabaa ma dit falaau varawuk pana aze razaan ka balas sin Pita. ¹⁹ Erot ka lis a dorang dikdik kuna dina zaleng Pita singsaxai xawit nat faraxas dina tangin luk naan. Malasing ma xa rasin ubina dauran ina di rataamaai xaul wana Pita wana aikilizang ma xa piaat naandi dina maat.

Lamuraana azaan angkanaan Erot ka vataling a pira Judia ma xa waan la bina laba Sesaria ma xa wa iziar inaan.

A Maatang Sin Erot

²⁰ Erot ka mangat pana aubina la bina Taair ma la bina Saaidon. Singsaxai aubina angkanaan di zaxot Blaastas kuna vawaalang naandi. Naan a waamua xat katkatong amun saan sin a xalxaal Erot. Malasing ma di irur varaxai ma di waan sin Erot pana a lelem azaxai. Ma di iaari zina wana a luaai xana iziar lawalaua naandi ma naan, panaze naandi di zuzuruk a vanganang sin naandi la kaantri zina.

²¹ Di ra kalin aza raan kuna aiziarang sin naandi. Ma la raan angkanaan Erot ka mamaaus pana a marapi marmari daxaiang sin a xalxaal ma xa iziar wana akin izi xalxaalang sina ma xa dador zin aubina. ²² Ma naandi dit kupkup dikdik malasing

kari, “Kawit a ling a rapti xari xai dador singsaxai a ling aza nakmai.” ²³ Fazaas mase a aangelo zin a Piran ka vagiaas faraksaat Erot, panaze naan kawit na lis a wisfaaruang sin Nakmai. Ma amun konip di zaxa a wina ma xa maat.

²⁴ Singsaxai a dorang sin Nakmai xai waan farawuk ma amala xaarik aubina di inaxam paazaai wana naan. ²⁵ Araan Baanabaas ma Sol di vanong iaa a vaamuzazang sin nandiaa Jerusalem, di uli iaa xun Entiok ma di zaxot iaa zaait Jon Maak faraxai wana nandiaa.

13

Amun Paamua Di Kalin Baanabaas Ma Sol

¹ A lotu Entiok ka rauxin azanon profet ma azanon maravas. Aizina naandi xari: Baanabaas ma Simion, dit fakilaan saait naan pana Maxit, ma Lusias ila bina laba Saairini ma Maanaain ma Sol. Maanaain nandiaa Erot a waamua in Gaalili di paasaxo varaxai iaa araan di mumut. ² Aza raan naandi di lotu waan sin a Piran ma di valvaal wana vanganang. Ma a Laklagaai a Raabu xa vazei naandi naako, “Naagu lis Baanabaas ma Sol zurugu xuna dina giu iaa a vaamuzazang nia ga ra kalin nandiaa xuna giuang.” ³ Naandi di valvaal wana vanganang ma di maainung, ma di rasin amun mita naandi laaxur wana nandiaa ma di kling nandiaa di waan iaa.

Baanabaas Ma Sol Di Waan Iaa Saaipras

⁴ A Laklagaai a Raabu xa kling Baanabaas ma Sol di waan iaa la bina laba Selusiaa ma inaan di xawaas iaa a sip ma di zaal iaa xula xurunuzaa Saaipras. ⁵ Di balas iaa la bina laba Saalamis ma di fazei iaa wana dorang sin Nakmai inaan lamun faal a maainungang sin amun Judaa. Jon Maak ka saxat faraxai wana nandiaa xuna vawaalang nandiaa wana vaamuzazang.

⁶ Naandi di zangas lamun non faakdul la xurunuzaa angkanaan ka ruaas di balas la bina laba Paafos. Inaan di vasuin a rapti aizina Baa-Iesu, naan a Judaa ma a xotinaaring ma a profet faagit. ⁷ Naan kat farawaal varaxai wana a waamua ila xurunuzaa angkanaan, aizina Segiaas

Paaulus, a rapti xa rauxin a mazamang laba. A waamua Segiaas ka kilaai xun Baanabaas ma Sol wanaze xa saxot kana langarin a dorang sin Nakmai. ⁸ Singsaxai a xotinaaring angkanaan aza izina wana a linga bina Grik adu Elimaas, ka dikdik kuna ruxolang a dorang sin nandiaa. Ka saxot adu xana ruxol a waamua xuna xana wen inaxam paazaai wana Iesu.

⁹ Ma Sol aza izina Pol, xa bas pana a Laklagaai a Raabu. Naan ka daamaai mase lamarana Elimaas, ¹⁰ ma xa piaat sina naako, “Nua naata Saatan! Nua gu purua wana amun saan faakdul xa daxa. Amun taktegitang ka varas ma amun matmal-abuk taksaat ka bas lamaskana a roroiang sunum. Bulaai gui xul a dorang faaratu-naan sin a Piran pana amun dorang ka vaagit. ¹¹ Naari a mita Piran kana ruxol nua. Uru maraam kana wif. Ma guna wen taamin a maravas iwana iaas pana azanon taan.”

Ma fazaas mase Elimaas ka xazanin a bungsuzuk ka waakol uru marana ma xa bangbaanguf farawuk, ma xa saxot kana tangin taxazak kana vindaan naan. ¹² Araan a waamua xa raamin azaan angkari, xa inaxam paazaai, wanaze naan ka banglala wana a varaviraaiiang naa langarin pana a Piran.

Baanabaas Ma Pol Di Waan Iaa Pisidiaa

¹³ Pol varaxai wana amun paliaana di ramaraat la bina laba Paafos ma di zaal wana sip ma di balas la bina laba Pegaa la pira Paamfilia. Singsaxai Jon Maak ka vataling nandiaa inaan ma xa uli waan Jerusalem. ¹⁴ Di ramaraat iaa Pegaa ma di balas iaa la bina laba Entiok la pira Pisidiaa. Ma la raan a Saabat di albis iaa la vaal a maainungang sin amun Judaa ma di iziar iaa waanaburut. ¹⁵ Axazak ka vaakat lamaskana amun Lus sin Moses ma lamaskana amun dorang sin amun profet, ma amun paamua ila vaal a maainungang di iaalis dorang paan sin nandiaa malas-ing kari, “Uru daaza maam, tamon naagu rauxin iaa ta dorang kuna vadikdikang aubina, maadi saxot naaguna dador iaa.”

¹⁶ Pol xa ramaraat ma xa raba naandi wana a mitna ma xa piaat malasing kari, “Nim amun Israael ma nim aubina

rawarak ina naagui lotu wana Nakmai. Naaguna langar zurugu! ¹⁷ Nakmai zin amun Israael xa kalin amun kulmua zin dia malasing aubina zina vaatak. Ma naan ka vabalos naandi ma di balas adi xulutung aubina lamun maariaas naandi di iziar malasing amun topuran la pira Ijip. Nakmai xa zaxot naandi wana a dikdikang laba zina ziaana a pira angkanaan. ¹⁸ Ma wana a maariaas ka zangaafu vaaralavaat naan ka zimbang daxa wana naandi lalozang amun tataawuk taksaat sin naandi la non bingil. ¹⁹ Ma xa iziar varaxai wana naandi ma xa urif amun pira ziaana amun lemlem aubina xa wizik urua la pira Kenaan ma naa lis aaxan naandi naadina raumana. ²⁰ Amun saan faakdul angkanaan ka balas lamaskana amun maariaas ka malasing azangaafu varazuai vaaralavaat ma azangaafu vaawatmit.

Lamuraana azaan angkanaan, Nakmai xa kalin ubina dina waamuain amun Israael ma dina klis naandi, xa ruaas a balazang sin a profet Saamuel. ²¹ Ma lamuraana di maainung pana ta xalxal, Nakmai xa lis Sol zin naandi, naata Kis, naan ka wat pana a watbung sin Beni-aamin ma xa rasin a lus pana naandi wana a maariaas ka zangaafu vaaralavaat. ²² Lamuraana Nakmai xa waapizin naan, ka kalin Dewit ma xa xalxal ma xa waamuain naandi. Nakmai xa dador wana Dewit naako, 'Nia ga raamin fanong adu Dewit naata Jesi, naan a rapti xat fananam nia. Naan kana giu amun saan faakdul nia ga saxot naana giu.'

²³ Ka wat pana amun natnaat sin Dewit, Nakmai xa kling fawat Iesu zin amun Israael. Naan a Baraai a Vaaroroiang sin naandi malasing naa tabung kalxalin. ²⁴ Araan Iesu xawit nanga na balas, Jon ka fazei zin amun Israael vaakdul xuna inaxam taawukang siaana amun matmal-abuk taksaat sin naandi ma dina baaptaais. ²⁵ Ma faasilik Jon kana vanong fakdul a vaamuzazang sina, xa iaari zin naandi naako, 'Naagu naxaam adu nia

nis? Nia xawit a rapti ina naagut sim-bong. Kawit. Singsaxai naan kana wat lamuraagu ma nia xawit a rapti daxa xuna xanat faraxas gana akpaat a iaarus iwana su zina wanaze naan ka laaup mase wana nia.'

²⁶ Amun taatum surugu, nim amun natnaat sin Aabaraam ma nim aubina xawit amun Judaa naagut lotu wana Nakmai. Nakmai xa ra lis a dorang iwana zaxot faulinang dia. ²⁷ Aubina in Jerusalem ma amun paamua zin naandi xawit di mar-avas adu Iesu naan Kaarisito, ma xawit di mazaam a dorang profet lamaskana a Baar Xoxok naadit fakot lamun Saabat. Singsaxai di waambazof a dorang profet araan di bain Iesu ma di varur naan pana dorang kuna xana maat. ²⁸ Ma naapalaau xawit di tangin ta vuvuna maatang sina di vazei Paailat kana zop famaam naan. ²⁹ Ma lamuraana amun saan faakdul naadi giu wana naan malasing a Baar Xoxok ka piaat, di vakabaal vawizik naan paanabur-rut pana a robuxul ma di vatate naan lamaskana baaul a maat. ³⁰ Singsaxai Nakmai xa varamaraat faulin naan siaana maatang, ³¹ ma amun taan ka varas naan ka balas sin aubina ma di raamin naan. Naandi angkanaan di ra ramaraat faraxai wana naan Gaalili ma di zangas faraxai xun Jerusalem. Ma naandi xa di ipitfiat naan sin aubina zin dia amun Israael.

³² Ma naari nimaa maadi fazei iaa wana Dorang Daxa zinim. Ka malasing kari: A zaan Nakmai xa ra xalxalin sin amun kulmua zin dia ³³ naa waambazof fanong sin dia amun natnaat sin amun Israael malasing kari: Nakmai xa varamaraat faulin Iesu ziaana maatang. Ka malasing be a dorang lamaskana a varuaiang a ranganang lamaskana a baar Saam. Nakmai xa piaat malasing kari,

'Nua Naarugu.

Taning nia ga balas damaam.' (*Saam 2:7*)

³⁴ Ma Nakmai xa dador wana a ramaraat puliang sin Iesu ziaana maatang ma xana

13:18 Vaak 14:34, Lus 1:31 **13:19** Lus 7:1, Jos 14:1 **13:20** Paam 2:16, 1Sml 3:20 **13:21** 1Sml 8:5, 1Sml 10:21
13:22 1Sml 13:14, 1Sml 16:12, Saam 89:20 **13:24** Mk 1:4, Lk 3:3 **13:25** Jn 1:20, Mt 3:11, Mk 1:7, Lk 3:16, Jn 1:27
13:28 Mt 27:22-23, Mk 15:13-14, Lk 23:21-23, Jn 19:15 **13:29** Mt 27:57-61, Mk 15:42-47, Lk 23:50-56, Jn 19:38-42
13:31 Giu 1:3

wen murut. Ka piaat malasing kari,

‘Gana lis amun daxaiang sinim ka xoxok
ma xa vaaratunaan
ina ga ra xalxalin sin Dewit.’ (Aais
55:3)

³⁵ Ma aza dorang saait sin Dewit ka piaat
malasing kari,

‘Guna wen luaa psin a Rapti Xoxok sunum
kana murut pizaai lamaskana baaul a
maat.’ (Saam 16:10)

³⁶ Dewit ka roting a vaamuzazang sin
Nakmai la notaan sina ma lamuraana xa
maat, ma di xavin naan lapaara amun kul-
mua zina ma xa murut pizaai. ³⁷ Sing saxai
a rapti angkanaan Nakmai xa varamaraat
faulin naan siaana maatang, kawit na mu-
rut pizaai.

³⁸ Malasing ma amun taatum surugu, ga
saxot nim naaguna rexaas adu lamaskana
Iesu a lan ka ralakas kuna Nakmai xana
naxaam pizin amun matmalabuk taksaat
sin aubina. Taning maadi fazei wana a
dorang kari zinim. ³⁹ Ga saxot saait nim
naaguna rexaas adu aubina vaakdul di
inaxam paazaai wana Iesu, Nakmai xa
vakilaan naandi adu di tak siaana amun
matmalabuk taksaat sin naandi. Sing saxai
amun Lus sin Moses kawit nat faraxas
kana giu malasing kanaan. ⁴⁰ Naagu
naknakaai daxa wana nim, taulaan a
fanaauang sin amun profet kana balas
sinim. Nakmai xa piaat malasing kari,

⁴¹ ‘Nim ubina iwana vizang a dorang su-
rugu, naagu langar!
Naagu banglala ma naaguna milung!
Nia gana giu amun faamuzazang lamun
taan sinim
sing saxai naaguna wen inaxam
paazaai wana
naapalaau taxazak ka vazei nim
pana.’” (Aab 1:5)

⁴² Araan Pol ma Baanabaas di vataling
iaa a vaal a maainungang sin amun Judaa,
aubina di maainung nandiaa tamon kat
faraxas dina uli iaa xaarik la Saabat laaxur
ma dina fazei iaa xaarik sin naandi wana
a dorang kanaan. ⁴³ Lamuraana aubina

di vataling a vaal a maainungang, amala
amun Judaa ma naandi xawit amun Judaa
ina di los a rataawuka lotu zin amun Judaa,
di los Pol nandiaa Baanabaas. Di dador
iaa zin naandi ma di vadikdik iaa naandi
xuna dina iziar lamaskana daxaiang sin
Nakmai.

⁴⁴ La Saabat laaxur faasilik aubina vaak-
dul la bina laba angkanaan di wat balas
kuna dina langarin a dorang sin a Piran.

⁴⁵ Sing saxai azanon Judaa di raamin adi
xulutung ma di bas pana marazuzuaiang
ma di piaat faraksaat a dorang Pol xa fazei
wana.

⁴⁶ Sing saxai Pol ma Baanabaas kawit
di maraaut iaa, di dador dikdik iaa zin
naandi malasing kari, “Ka tak lamarana
Nakmai adu maadina tabung fazei iaa
wana a dorang sin Nakmai zinim amun
Judaa. Sing saxai naagu bain, ma xa vatan-
gin adu nim kawit nat faraxas naaguna
xazanin adu xat faraxas naaguna rauxin
a roro tapal. Maadina vataling iaa nim
ma maadina fazei iaa wana a dorang sin
Nakmai zin aubina xawit amun Judaa.

⁴⁷ Ka malasing a dorang Nakmai xa lis sin
dia naako,

‘Ga ra kalin luk fanong nua xuna guna
balas a maravas aaxan aubina xawit
amun Judaa
ma guna vatangin a lan kuna zaxot
faulinang aubina lamun non faak-
dul ila pira angkari.’” (Aais
49:6)

⁴⁸ Aubina xawit amun Judaa di langarin
ma di nanam ma di wisfaru a dorang sin
a Piran. Ma naandi Nakmai xa kalin luk
fanong naandi xuna roro tapal, di inaxam
paazaai wana Iesu.

⁴⁹ A dorang sin Nakmai xa waan
farawuk la non pira vaakdul angkanaan.

⁵⁰ Sing saxai amun Judaa di vaxanaat
ainaxamang sin amun paamua ila bina
laba angkanaan ma di vaxanaat saait
ainaxamang sin a furavin di rauxin aiza
laba ma dit lotu zin Nakmai lalozang a lotu
zin amun Judaa. Ma di suk a maskana
aubina ila bina laba angkanaan ma di
vamazik Pol ma Baanabaas ma di vut
pizin nandiaa la non pira angkanaan sin

naandi. ⁵¹ Malasing ma uru aaposal di taaf pizin iaa a paauf la xaaka nandiaa xuna vatanginang adu naandi di ra giu a raksaatang pana nandiaa. Ma di waan iaa Aaikoniam. ⁵² Aubina di inaxam paazaai inaan Entiok di bas pana a nanamang ma a Laklagaai a Raabu.

14

Pol Ma Baanabaas Di Fazei Iaa Aaikoniam

¹ Pol ma Baanabaas di giu iaa a vaamuza-zang la bina Aaikoniam malasing naadi ra giu iaa laza non bina laba. Di albis iaa la vaal a maainungang sin amun Judaa ma di fazei daxa iaa mase malasing ma amala amun Judaa varaxai zaait pana amala aubina xawit amun Judaa di inaxam paazaai. ² Singsaxai azanon Judaa ina di baai dina inaxam paazaai, di suk a maskana azanon aubina xawit amun Judaa malasing ma di maska raksaat pana aubina di inaxam paazaai. ³ Pol ma Baanabaas di iziar iaa inaan pana a notaan baraauf. Ma di fazei iaa wana dorang sin a Piran ma xawit di maraaut iaa, wanaze a Piran ka vawaal a dorang sin nandiaa lalozang a daxaiang sina araan naan ka giu amun faakilanang ma amun faaxoxovang la mita nandiaa.

⁴ Aubina ila bina laba angkanaan di vatawagalaai, azanon sin amun Judaa ma azanon sin uru aaposal. ⁵ Mur amun Judaa ma aubina xawit amun Judaa varaxai wana amun paamua zin naandi di pis a dorang kuna dina giu a raksaatang pana Pol nandiaa Baanabaas ma dina tuk famaaf nandiaa wana amun faaf. ⁶⁻⁷ Singsaxai di langarin iaa azaan angkanaan ma di valaau waan iaa xula uru bina laba Listraa ma Debi. Di ifazei iaa wana Dorang Daxa inaan ma lamun bina rawarak saait lapaara uru bina laba angkanaan lamaskana non laba Likonia.

Pol Ma Baanabaas Di Fazei Iaa Listraa Ma Debi

⁸ Aza rapti xa iziar Listraa, uru xaakna di maat iaa. Ka balas nanga laraan naanaa zina xa luk naan ma xawit nat faraxas kana zangas. ⁹ Naan ka iziar inaan ma xa langarin a dorang sin Pol. Ma Pol xa daamaai lamarana ma xa raamin fakilaan adu a rapti angkanaan ka inaxam paazaai adu Nakmai xana vira naan. ¹⁰ Ma xa viraai laba zina naako, "Tamaraat ma gu rur vaatak pana uru xaakum!" Ma faabuza be a rapti angkanaan ka ramaraat ma xa zangas farawuk.

¹¹ Amala di raamin azaan Pol xa giu ma di xupkup pana a linga bina Likonia malasing kari, "Uru nakmai angkari di balas iaa malasing amun kastunaan ma di wat iaa iriat paanaburut sin dia." ¹² Di vaki-laan Baanabaas pana a nakmai zin naandi aizina Zeus* ma Pol wana a nakmai zin naandi aizina Emes** wanaze naan a rapti iwana dadorang. ¹³ A pris sin a nakmai zin naandi Zeus, ina a vaal xoxok sina xa iziar inaan lamanar wana a bina laba, xa zuruk amun bulumagau varaxai wana amun purpur di ruraan ku laza marana lan ila bina laba angkanaan. Naan faraxai wana adi xulutung di saxot dina faaif suaai nandiaa malasing amun nakmai.

¹⁴ Singsaxai uru aaposal Baanabaas nandiaa Pol di langarin iaa ma di dikdik iaa xuna dina wisbuaak iaa naandi. Malasing ma di taar iaa amun marapi zin nandiaa xuna vatanginang a maskaluzang sin nandiaa ma di valaau iaa lawalau amala ma di xupkup iaa malasing kari, ¹⁵ "Naam aubina, xunaze naagu giu malasing kari? Nimaa zaait uru rapti malasing be nim. Maadi wat kuna fazeiang pana a Dorang Daxa zinim ma naaguna inaxam taawuk siaana amun sangof angkari adu naaguna giu. Ma naaguna valos Nakmai xa roro ina xa ra giu a mof ma a pira ma a raas ma amun saan faakdul ina di iziar lamaskana. ¹⁶ Mumua mase naan ka ra vamiluaar psin amun lemlem aubina vaakdul ma di valos a sasaxotang sin naandi nanga. ¹⁷ Singsaxai naan kat fatangin adu naan aze rawat Nakmai malasing kari: Naan

13:51 Mt 10:14, Mk 6:11, Lk 9:5, 10:11 * **14:12** La notaan angkanaan amun Grik di ra piaat adu xa rauxin amun nakmai xa varas ma Zeus naan a xalxaal zin amun nakmai vaakdul zin naandi. ** **14:12** La notaan angkanaan amun Grik di ra piaat adu Emes naan a nakmai xa rauxin a vaamuzazang kuna lizang a dorang. Naan naata Zeus.

14:15 Zax 20:11, Saam 146:6

kai lis a daxaiang sina araan ka lis a daavur zinim ka wat ikula la bara, ma xa kalin amun taan kuna mos turinang amun fanganang lamaskana amun taan iwana nanga. Naan ka rataalaas nim pana a vanganang ka varas ma xai sfaar vambos a maskana nim pana a nanamang.”

¹⁸ Ma wana a dorang kanaan saait nanga, xa lagaf pana uru aaposal dina wisbuaak iaa amala angkanaan pana faaif suaaiang nandiaa.

¹⁹ Azanon Judaa, di wat la bina laba Entiok la non laba Pisidiaa ma azanon di wat la bina Aaikoniam di suk a maskana ubina ininaan Listraa ma di tuk Pol wana amun faat, ma di urif fatukbilok naan fataling a bina laba, avuna di naxaam adu xa maat.

²⁰ Singsaxai aubina di inaxam paazaai di wat faraxulin naan, ma xa ramaraat ma xa uli xula bina laba angkanaan. Ma a raan lamuraana nandiaa Baanabaas di zangas iaa xula bina laba Debi.

Pol Ma Baanabaas Di Uli Iaa Xun Entiok In Siria

²¹ Pol ma Baanabaas di fazei iaa wana a Dorang Daxa la bina laba Debi ma amala aubina di zuruk ainaxam paazaaiang faaxur. Di uli iaa xula uru bina Listraa ma Aaikoniam ma la mur di waan iaa la bina laba Entiok in Pisidiaa. ²² Dit fadikdik iaa ainaxam paazaaiang sin aubina di inaxam paazaai ma di vadikdik iaa naandi xuna dina paazaai laaxur wana inaxam paazaaiang sin naandi. Di piaat iaa malasing kari, “Dia dina albis lamaskana amun maravanang ka varas paamua wana dina albis lamaskana a bikabar zin Nakmai.”

²³ Lamaskana amun lotu zaksaxai, Pol ma Baanabaas di kalin iaa amun paamua xuna dina xatkatong aubina di inaxam paazaai. Di maainung ma di valvaal iaa wana vanganang ma di lis iaa naandi lawaana vaaxatkatangang sin a Piran, ina naandi di inaxam paazaai wana naan. ²⁴ Nandiaa di ramaraat iaa xaarik ma di zangas iaa lamaskana a non laba Pisidiaa ma di wa balas iaa la non laba Paamfilia. ²⁵ Ma di fazei iaa wana a Dorang Daxa la bina laba Pegaa ma mur di kabal wizik iaa xula bina laba Aataalia.

²⁶ Di xawaas iaa a sip inaan Aataalia ma di uli iaa xun Entiok in Siria. Inaan

paamua la bina laba angkanaan, aubina di inaxam paazaai di ra rasin nandiaa lamaskana daxaiang sin Nakmai xuna giuang a vaamuzazang kari naadi vanong iaa xa. ²⁷ Inaan Entiok di viring fatuin iaa aubina vaakdul ilamaskana lotu ma di pitfiaat iaa amun saan faakdul Nakmai xa giu la mita nandiaa. Ma di pitfiaat iaa adu Nakmai xa kaas a lan sin aubina xawit amun Judaa xuna naandi dina inaxam paazaai. ²⁸ Ma di iziar iaa inaan faabung baraa faraxai wana aubina di inaxam paazaai.

15

Aiziarang Laba Xa Balas Jerusalem

¹ Azanon Judaa ina di inaxam paazaai wana Iesu di vinang Judia ma di waan Entiok. Ma dit firai aubina di inaxam paazaai inaan malasing kari, “Nakmai xana wen saxot faulin nim tamon kawit naagu ftuk pizin a vang pakpaaka nim malasing amun Lus sin Moses ka dadorin.”

² Pol ma Baanabaas di langarin iaa ma di varamakalaai dikdik iaa mase varaxai wana naandi. Malasing ma aubina di inaxam paazaai ila bina laba Entiok, di kalin Pol ma Baanabaas ma azanon ubina di inaxam paazaai zaait kuna dina uzaa Jerusalem sin amun aaposal ma amun paamua ma dina xulus azaan angkanaan.

³ Aubina di inaxam paazaai in Entiok di kling naandi xunikula ma di zangas lamaskana amun non Fonisia ma Samaaria ma di pitfiaat sin aubina di inaxam paazaai inaan adu aubina xawit amun Judaa di inaxam taawuk ma di inaxam paazaai wana Iesu. A dorang kanaan ka vananam mase aubina vaakdul ina di inaxam paazaai lamun non angkanaan. ⁴ Araan naandi di balas Jerusalem, aubina ila lotu inaan ma amun aaposal ma amun paamua di ruzuaai naandi. Ma Pol ma Baanabaas di pitfiaat iaa amun saan angkanaan Nakmai xa giu lamaskana a vaamuzazang sin nandiaa.

⁵ Singsaxai azanon Faarasi ina di inaxam paazaai di ramaraat ma di dador dikdik malasing kari, “Ubina xawit amun Judaa dina ftuk pizin a vang pakpaaka naandi

ma dia dina vazei zaait naandi adu naandi dina valos amun Lus sin Moses.”

⁶ Amun aaposal varaxai wana amun paamua di balas fatu xuna xuluzang a dorang kanaan. ⁷ Di dador marazaat. Naanaan Pita xa ramaraat ma xa piaat naako, “Amun taatum lamaskana Kaarisito, naagu rexaas adu mumua, Nakmai xa ra kalin nia lawalaua nim ma aubina xawit amun Judaa di langarin a fazeiang ila nguzugu wana a Dorang Daxa ma di inaxam paazaai. ⁸ Nakmai ina xa rexaazin a maskana aubina vaakdul xa rudaxain aubina xawit amun Judaa wanaze di inaxam paazaai. Ma naa vatangin araan naan ka lis a Laklagaai a Raabu zin naandi malasing be naa ra lis sin dia. ⁹ Nakmai xa giu a lan azaxai be aaxan dia vaakdul amun Judaa ma aubina xawit amun Judaa. Naan ka zuk favaxur a maskana naandi wanaze di inaxam paazaai wana Iesu. ¹⁰ Malasing ma nim tuua naagu lalaamangaain Nakmai wana lizang a maravanang iwana valozang amun Lus sin Moses sin aubina di inaxam paazaai, wanaze mumua amun kulmua zin dia ma dia zaait nanga xawit mase nat faraxas dina vazaak. ¹¹ Kawit. Dia di inaxam paazaai adu Nakmai xa zaxot faulin dia be lamaskana a daxaiang sin a Piran Iesu malasing saait naandi.”

¹² Naandi vaakdul angkanaan di izi manunus la raan Baanabaas ma Pol di pitfiat iaa amun faakilanang ma amun faaxoxovang Nakmai xa ra giu la mita nandiaa lawalau aubina xawit amun Judaa. ¹³ Lamuraana dorang sin nandiaa, Jems ka piaat malasing kari, “Amun taatum lamaskana Kaarisito, naagu langar zurugu! ¹⁴ Naambari be Saaimon* ka vamaravaas fanong adu waamua Nakmai xa vatangin a varamaaluvang sina zin aubina xawit amun Judaa ma xa zaxot luk azanon sin naandi ma naandi aaxana vaatak. ¹⁵ A dorang kanaan sina xa valaau vatfaraxas pana a dorang sin amun profet, di varaar vating malasing kari, ¹⁶ Nakmai xa piaat naako,

‘Lamuraana amun saan angkanaan, gana

uli wat

ma gana varur vaulin a vaal maling sin Dewit ina xa ra zu vaanong.

Gana rasin faulin amun pop ila vaal angkanaan ina xa ra rambara varawuk ma gana varur vavaxur,

¹⁷ kuna aubina rawarak dina zaleng nia.

Naandi aubina xawit amun Judaa, naandi vaakdul ina ga ra viring luk naandi adu aaxaku.

Nia a Piran ga pitfiat azaan angkari

ma gana giu vatfaraxazin a dorang kari.’ *(Aam 9:11-12)*

¹⁸ Naan ka ra piaat a dorang kari zin aubina mumua nanga.”

¹⁹ Ma Jems ka piaat kaarik naako, “Malasing ma wana ainaxamang surugu, tuua dia dina lis a maravanang sin naandi aubina xawit amun Judaa ina di inaxam taawuk puat sin Nakmai. ²⁰ Singsaxai dina farar waan sin naandi xuna vamaravaazang naandi adu tuua naandi dina iaan a vanganang di talas pana zin amun nakmai vaagit, ma tuua dina giu amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang, ma dina wen iaan a maraaza amun kak talavaat di xut famaata ma tuua dina imin a dari. ²¹ Avuna amun Judaa dit fakot amun Lus sin Moses lamaskana amun faal a maainungang sin naandi lamun Saabat faakdul, di varumara mumua mase ma xa ruaas taning. A dorang kanaan lamaskana amun Lus sin Moses di fazei vaanong pana lamun bina vaakdul.”

A Dorang Ka Waan Sin Aubina Xawit Amun Judaa Di Inaxam Paazaai

²² Amun aaposal ma amun paamua varaxai wana aubina vaakdul ila lotu di naxaam adu dina kalin tazanon ubina lamaskana lemlem angkanaan kuna dina waan Entiok faraxai wana Pol ma Baanabaas. Di kalin Judaas ma aza izina xanaan Baarsabaas, nandiaa Saailaas. Nandiaa uru rapti laba lawalau aubina di inaxam paazaai. ²³ Di lis a waambaar angkanaan sin nandiaa ma xa piaat malasing kari,

^{15:7} Giu 10:1-43 ^{15:8} Giu 10:44, 2:4 * ^{15:14} Aza izina xanaan Pita. ^{15:20} Zax 34:15-17, Liv 18:6-23, Liv 17:10-16

“Maam amun aaposal angkari ma amun paamua, maam amun daaza nim lamaskana Kaarisito.

Maadi varaar a waambaar angkari xa waan sinim aubina xawit amun Judaa naagu iziar Entiok ma Siria ma Silisia.

A dor vaananamang ka waan sinim.

²⁴ Maadi langar adu azanon simaam di waan inaan sinim ma di vabalos a maravanang pana amun dorang sin naandi ma di vamaskalus saait nim. Kawit maadi rudaxain naandi xuna fazeiang pana inaan. ²⁵ Malasing ma maadi wat fatu ma maam faakdul maadi rudaxa adu maadina kalin tazanon ubina ma maadina kling naandi xa waan inaan sinim faraxai wana uru paasaxo daxa zin dia Baanabaas ma Pol.

²⁶ Nandiaa xawit di inaxam marazaat iaa wana roroiang sin nandiaa wana giuang a vaamuzazang sin a Piran Iesu Kaarisito. ²⁷ Ma maadi kling saait Judaa ma Saailaas kuna dina dadorin iaa la nguza nandiaa, a dorang bani ina maadi varaar lamaskana a waambaar. ²⁸ A Laklagaai a Raabu varaxai wana maam maadi naxaam adu xana daxa malasing kari, maadina wen tasin ta maravanang pana nim, singsaxai naaguna valos be a dorang kari: ²⁹ Naaguna wen iaan a vanganang di talazin sin amun nakmai vaagit, ma naaguna wen imin a dari, ma naaguna wen iaan a maraas amun kak talavaat ina di xut famaas, ma naaguna luaa psin amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang. Naaguna balas daxa mase araan naagu valu amun saan angkanaan.

Naan singbe.”

³⁰ Naanaan aubina ila lotu di kling ubina angkanaan ma di waan Entiok. Araan di balas di viring fatu aubina di inaxam paazaai ma di lis a waambaar angkanaan sin naandi. ³¹ Aubina di vakot ma di nanam mase wana amun dor vadikdikang. ³² Judaa ma Saailaas, nandiaa zaait uru profet, di dador marazaat iaa varaxai wana aubina di inaxam paazaai inaan kuna dador vawaalang ma

vadikdikang naandi. ³³⁻³⁴ Lamuraana di ra iziar iaa wana azanon taan inaan, ubina di inaxam paazaai di kling pizin nandiaa varaxai wana a luaai xuna dina uli iaa zin amun aaposal ina di ra kling nandiaa.*

³⁵ Singsaxai Pol ma Baanabaas di iziar iaa inaan Entiok. Nandiaa varaxai wana azanon aubina xa varas dit faraviraai ma di fazei wana dorang sin a Piran.

Pol Ma Baanabaas Di Vatawagalaai Iaa

³⁶ Azanon taan ka vaanong ma Pol xa vazei Baanabaas naako, “Dina uli iaa ma dina wa raamin iaa aubina di inaxam paazaai lamun bina vaakdul ina diaa di ra fazei iaa zin naandi wana a dorang sin a Piran, ma dina wa raamin iaa naandi di iziar malasing faa.” ³⁷ Baanabaas ka saxot kana zaxot Jon aza izina Maak, faraxai wana nandiaa. ³⁸ Singsaxai Pol xa naxaam adu xawit na daxa xuna naan kana saxat faraxai wana nandiaa wanaze waamua Jon Maak ka vataling naandi la non laba Paamfilia ma xawit na iziar varaxai wana nandiaa wana vaamuzazang. ³⁹ Di varamakalaai dikdik iaa ma di vatawagalaai iaa ma Baanabaas ka zaxot luk Jon Maak ma di xawaas iaa a sip kun Saaipras. ⁴⁰ Singsaxai Pol xa kalin luk Saailaas ma aubina ina di inaxam paazaai di lis Pol ma Saailaas lawaana daxaiang sin a Piran ma di ramaraat ma di waan iaa. ⁴¹ Di zazangas iaa lamaskana a non laba ila uru provins Siria ma Silisia ma dit fadikdik iaa aubina ila maskana lotu.

16

Timoti Xa Saxat Sin Pol Ma Saailaas

¹ Pol xa waan la bina laba Debi ma mur la bina laba Listraa. Ka rauxin aza rapti xa inaxam paazaai inaan aizina xanaan Timoti. Naan naat aza ravin Judaa ina xa inaxam paazaai zaait, singsaxai damana naan a Grik. ² Aubina di inaxam paazaai lamun bina laba Listraa ma Aikoniam di piaat adu Timoti naan a rapti daxa. ³ Pol xa saxot kana zaxot luk Timoti varaxai wana naan, malasing ma xa ftuk pizin a vang pakpaakna, wanaze amun Judaa di iziar la bina angkanaan di rexaas adu damana Timoti, naan a Grik. ⁴ Pol ma Saailaas

* **15:33-34** Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: Singsaxai Saailaas ka naxaam adu naan kana iziar inaan. **15:38** Giu 13:13

ma Timoti di zangas taal lamaskana amun bina laba ma di fazei raal wana a dorang di pis araan amun aaposal ma amun paamua di ra iziar wana varaxuluzang Jerusalem. Naandi di dadorin azaan angkari xuna aubina di inaxam paazaai dina valos. ⁵ Malasing ma aubina di inaxam paazaai di balas dikdik pana ainaxam paazaaiang sin naandi lamun non angkanaan ma a vaakatang sin aubina di inaxam paazaai xa uzaa laaxur bulaai lamun taan saxaxai.

Pol Xa Miriftaamin Aza Rapti In Maasedonia

⁶ Pol ma uru waliaana di zangas taal lamaskana amun non laba Frigia ma Galeisia ma di fazei raal wana Dorang Daxa inaan, singsaxai a Laklagaai a Raabu xawit na rudaxain nandiaal dina fazei raal inaan la provins Esia. ⁷ Ma di wa balas taal la rere iwana a non laba Misiaa, ma di saxot dina albis taal xu lamaskana a non laba Bitiniaa, singsaxai a Laklagaai zin Iesu xawit na rudaxain nandiaal dina albis taal. ⁸ Malasing ma nandiaal di zangas bilaas taal a non laba Misiaa ma di balas taal la bina laba Troaas. ⁹ Labung angkanaan Pol xa miriftaamin aza rapti ila provins Maasedonia xa irur ma xat maainung falagot naan naako, “Laawus iriat Maasedonia ma gu vawaal maam.” ¹⁰ Lamuraana Pol xa miriftaamin a rataamaai angkanaan, fazaaus mase maadi nimniman kuna maadina waan Maasedonia wanaze maadi rexaas adu Nakmai xa viring fanong maam kuna maadina fazei wana Dorang Daxa inaan sin naandi.

Lidia Xa Inaxam Taawuk Pana A Piran

¹¹ Maadi xawaas a sip ma maadi waan fataling a bina laba Troaas, ma maadi zaal vaatak fatokang a xurunuza Saamoteres ma a raan lamuraana maadi zaal waan la bina laba Neapolis. ¹² Maadi ramaaraat kaarik inaan ma maadi waan la bina laba Filipaai, aizina a bina laba angkanaan ka laaup pana amun bina laba ila pira angkanaan lamaskana provins Maasedonia. Amun Rom di ra varamaraat a bina laba angkanaan ma di ra iziar inaan. Ma maam maadi iziar inaan pana azanon taan.

¹³ La raan a Saabat, maadi zangas fataling a bina laba angkanaan kula rita daanim. Maadi naxaam adu maadina tangin a non sin amun Judaa iwana maainunggang inaan. Maadi iziar waanaburut ma maadi xumul varaxai wana a furavin di ra balas fatu inaan. ¹⁴ Axazak sin naandi dit langarin maam, aizina xanaan Lidia. Naan ila bina Taaiatiraa ma xat faangurin amun marapi xa raubung. Naan a ravin kai lotu zin Nakmai. A Piran ka kaas a maskana ma xa rudaxa wana a dorang kanaan sin Pol. ¹⁵ Naan faraxai wana naandi vaakdul di iziar la vaal zina di baaptaais. Naanaan ka viring luk maam kula vaal zina ma naako, “Tamon naagu naxaam adu nia a ravin ga inaxam paazaai wana a Piran, ga maainung nim naaguna iziar la vaal zurugu.” Ma xa plaas ainaxamang simaam ma maadi iziar la vaal zina.

Pol Ma Saailaas Di Iziar Iaa La Vaal A Vaamaazikang Filipaai

¹⁶ Aza raan maadi waan la non iwana maainunggang ma maadi vasuin aza fnaalik, a iaana kilaaian. Naan ka rauxin aza wat laklagai lamaskana, xat faraxas kana pitfiat amun saan kana balas mur. Malasing ma naan kat fabalos a kaakaai laba mase aaxan amun mono zina wanaze xai pitfiat aze razaan kana balas lamun taan angkapaa xai rur waamua. ¹⁷ A fnaalik ka los Pol ma maam ma xat firaai malasing kari, “Ubina angkari, naandi ubina dit faamuzas sin Nakmai Laaxur Mase ma di fazei wana a lan naan kana zaxot faulin nim pana.” ¹⁸ Ma lamun taan ka varas, naan ka gigi malasing kanaan. Araan Pol xa mazaagaai wana azaan angkanaan, ka rutaawuk ma xa vazei a zapalaau angkanaan naako, “Lamaskana aizina Iesu Kaarisito, ga dador dikdik sunum, tukbilak siaana a fnaalik.” Ma la notaan angkanaan a zapalaau xa tukbilak fataling naan.

¹⁹ Amun mono zin a fnaalik di raamin adu a lan sin naandi xuna suruk kaakaian ka vaanong ka, di zaraak luk Pol ma Saailaas ma di urif nandiaa xula non iwana balas fatuiang kuna dina varur nandiaa lamarana amun paamua di ikilis. ²⁰ Di varur nandiaa lamarana amun paamua in Rom ina di ikilis ma di piaat malasing kari,

“Uru rapti angkari, nandiaa uru Judaa ma dit faxanaat iaa a maravanang iriat la bina laba zin dia. ²¹ Nandiaa dit firaai iaa aubina wana amun matmalabuk kawit na valos amun lus sin dia in Rom malasing ma xawit na tak pana dia dina rudaxain ma dina valos.”

²² Amala di albis lamaskana a varamangatang kanaan ma di piaat saait amun saan taksaat pana Pol ma Saailaas. Ma ubina di ikilis di kling ubina ma di taar psin amun mamaauzang la wina nandiaa ma di kmis nandiaa wana wip.

²³ Lamuraana di kmis faraksaat fanong nandiaa, di rasin nandiaa la vaal a vaamaazikang ma di vazei a ruxaaul xuna xana rataamaai xaul dikedik pana nandiaa. ²⁴ A ruxaaul ila vaal a vaamaazikang ka langar ma xa rasin nandiaa lamaskana a rumaaf ipaa nanga lamaskana non angkanaan ma xa pis fating amun kaaka nandiaa wana uvang iaai xa maravan.

²⁵ La xuxuna suk, Pol ma Saailaas dit maainung iaa ma di ratangan iaa uzaa zin Nakmai ma uzanon ubina zaait inaan la vaal a vaamaazikang dit langarin nandiaa.

²⁶ Ma fazaaus mase adi maraulia xa balas ma xa gis fakdul a vaal a vaamaazikang kanaan. Ma la notaan angkanaan amun mara xa ralakas ma amun iaaruza sen ka paata ramaakiwat siaana naandi vaakdul inaan lamaskana vaal a vaamaazikang.

²⁷ A ruxaaul ila vaal a vaamaazikang ka ravaangun ma xa raamin adu amun mara ila vaal a vaamaazikang ka ru ralakas faakdul mase ma xa naxaam adu ubina lamaskana di valaau vaanong. Malasing ma xa urif luk a baainaat sina ma naako xana gaal vamaat naan pana. ²⁸ Singsaxai Pol xa viraai laba naako, “Tuua gu gaal nua! Maam faakdul bari maadi iziar.”

²⁹ A ruxaaul xa viraai xuna zuruk lizang amun laam kuna raamaaiang ma xa valau libis lamaskana ma fazaaus mase xa zibukaak faraxai wana dakdakurang la xaaka Pol ma Saailaas. ³⁰ Ka zaxot fatukbilok nandiaa ma xa piaat naako, “Tupiran, aze razaan gana giu xuna Nakmai xana zaxot faulin nia?”

³¹ Di vazei iaa naan malasing kari, “Gu inaxam paazaai wana a Piran Iesu ma Nakmai xana zaxot faulin nua. Ma naandi vaakdul zaait la vaal zunum dina inaxam

paazaai ma Nakmai xana zaxot faulin naandi.” ³² Ma di fazei iaa zina wana a Dorang Daxa zin a Piran ma zin naandi zaait lamaskana a vaal angkanaan sina.

³³ La notaan angkanaan nanga labung, a ruxaaul ila vaal a vaamaazikang ka zaxot luk nandiaa ma xa zuk amun burus la wina nandiaa ma fazaaus mase naan faraxai wana naandi vaakdul la vaal zina di maainung nandiaa ma di baaptaais iaa naandi. ³⁴ Naan ka zaxot Pol ma Saailaas kula vaal zina ma xa wa ralaas nandiaa wana vanganang. Naan faraxai wana naandi vaakdul di iziar inaan la vaal zina di bas pana nanamang panaze di inaxam paazaai wana Nakmai.

³⁵ Paanaraan ka ubina di ikilis di kling ubina zin naandi wana dorang malasing kari, “Naaguna vamiluaar uru rapti angkanaan.” ³⁶ Malasing ma a ruxaaul ila vaal a vaamaazikang ka vazei Pol naako, “Ubina di ikilis di kilaai wat kuna vamiluaarang numaa. Malasing ma, paan iaa, ma a luaai xa iziar varaxai wana numaa.”

³⁷ Singsaxai Pol xa piaat sin ubina angkaina di ra kling fawit naandi naako, “Kawit di tangin ta raksaatang pana nimaa ma di kmis palau nimaa lamarana amala ma di rasin nimaa lamaskana a vaal a vaamaazikang naapalaau nimaa uru rapti in Rom. Malasing faa, naari di naxaam adu dina kling pizin burungin nimaa? Kawit mase! Naandi nanga dina wat iriat ma dina zaxot fatukbilok nimaa.”

³⁸ Di wat piaat a dorang kanaan sin ubina di ikilis ma di maraaut mase araan di langarin adu Pol ma Saailaas nandiaa in Rom. ³⁹ Di wa dador maaluf sin nandiaa ma di zaxot fatukbilok nandiaa la vaal a vaamaazikang ma di maainung nandiaa xuna dina vataling iaa a bina laba angkanaan. ⁴⁰ Pol ma Saailaas di waan fataling iaa a vaal a vaamaazikang ma di waan iaa la vaal zin Lidia. Inaan di tangin iaa aubina di inaxam paazaai ma di vadikedik iaa naandi. Ma di waan iaa.

17

Pol Nandiaa Saailaas Di Vazaak Iaa A Maazikang La Bina Laba Tesalonikaa

¹ Pol ma Saailaas di zangas iaa lamaskana uru bina laba Aamfipolis ma Aapolonia ma di wat balas iaa la

bina laba Tesalonikaa. Ma inaan ka rauxin a vaal a maainungang sin amun Judaa. ² Ma malasing a rataawuka Pol, naan ka albis la vaal a maainungang sin naandi. Malasing ma wana a Saabat urul naan ka gigiu a matmalabuk angkanaan, ma xa xulus a dorang ila Baar Xoxok faraxai wana aubina. ³ Ka vamaravaas naandi ma xa vatangin sin naandi adu a Mesaaia xana vazaak a maazikang ma xana maat ma xana ramaraat puli ziaana maatang. Ma xa piaat saait naako, "Iesu angbani nia gai fazei wana zinim, naan a Mesaaia." ⁴ Azanon sin amun Judaa di plaas ainaxamang sin naandi ma di los Pol ma Saailaas. Ma amala zaait naandi aubina in Grik dit lotu wana Nakmai ma amala zaait sin naandi a furavin di rauxin aiza laba di inaxam paazaai.

⁵ Singsaxai azanon Judaa, di marazuzuai wana nandiaa, malasing ma di viring fatu ubina raksaat la non iwana balas fatu-ang ma di varamaraat ainaxamang sin naandi xuna dina varop. Di rasin a bina laba vaakdul angkanaan lamaskana maravanang laba. Di vazaaus paan la vaal zin aza rapti di vakilaan Jesan ma di zaleng Pol ma Saailaas kuna dina varur nandiaa lamarana amala. ⁶ Singsaxai xawit di tangin nandiaa, ma di ramaraat saxo ma di urif luk Jesan ma azanon ubina di inaxam paazaai xa waan sin amun paamua ila bina laba angkanaan, ma dit kupkup malasing kari, "Ubina angkari di ra vabalos amun maravanang laba lamun bina vaakdul! Ma naari di albis faanong la bina zin dia. ⁷ Ma Jesan ka zaxot nandiaa xula vaal zina. Naandi vaakdul di laxau vanong amun lus sin a xalxaal laba Siza. Ma di piaat adu xa rauxin nanga aza xalxaal rawarak, aizina xanaan Iesu." ⁸ A dorang kanaan ka varamaraat ainaxamang sin aubina ma amun paamua ila bina laba angkanaan ma adi varamangatang ka balas. ⁹ Amun paamua ila bina laba angkanaan di dador zin Jesan ma ubina di inaxam paazaai xuna lizang ta kaakaai xuna wul psinang naandi, mur laxo di luaa

psin naandi di waan.

Amala Aubina In Beria Di Inaxam Paazaai Wana Iesu

¹⁰ Labung angkanaan nanga, aubina di inaxam paazaai di kling Pol ma Saailaas kula bina laba Beria. Araan di balas iaa inaan Beria, di albis iaa la vaal a maainungang sin amun Judaa. ¹¹ Amun Judaa in Beria di daxa nanga wana amun Judaa in Tesalonikaa wana inaxamang sin naandi. Avuna di rudaxain a Dorang Daxa varaxai wana a maskana naandi xa ramaraat, ma lamun taan faakdul dit fakot a Baar Xoxok kuna raaminang tamon a dorang sin Pol xa vaaratunaan. ¹² Amala zin naandi di inaxam paazaai, ma amala zaait a furavin Grik di rauxin aiza laba ma amala zaait ubina Grik di inaxam paazaai.

¹³ Singsaxai azanon Judaa in Tesalonikaa, di langarin adu Pol xai fazei wana dorang sin Nakmai la bina laba Beria ma di wat suk ainaxamang sin aubina inaan. ¹⁴ Ma fazaaus mase aubina di inaxam paazaai di kling Pol xa waan laxon kuna xana xawaas a sip, singsaxai Saailaas ma Timoti nandiaa di iziar iaa inaan Beria. ¹⁵ Naandi angkanaan di zaxot Pol, di waan faraxai wana naan la bina laba Etans. Ma di uli xun Beria varaxai wana dorang sin Pol adu Saailaas ma Timoti dina wat fazaaus iaa zina.

Pol Xa Fazei Zin Aubina In Etans

¹⁶ Araan Pol xat simbong Saailaas ma Timoti la bina laba Etans, ka maskalus mase wanaze xa raamin adu a bina angkanaan ka bas pana amun nakmai vaagit. ¹⁷ Malasing ma xa dador lamaskana a vaal a maainungang sin amun Judaa varaxai wana amun Judaa ma aubina xawit amun Judaa ina dit lotu wana Nakmai inaan. Ma lamun taan faakdul naan ka irur la non iwana balas fatu-ang ma xai fazei zin aubina dit balas inaan. ¹⁸ Azanon maravas sin uru lemlen di vakilaan naandi amun Epikuria* ma amun Stoik** di varamangat faraxai wana Pol. Azanon sin naandi di iaari malasing kari, "Aze rasaan a rabanat angkari xa naxaam adu xana piaat?" Ma azanon di

* 17:18 Amun Epikuria di naxaam adu a nanamang adu zaan laba mase. Di saxot dina valiu amun maravanang. Ma di naxaam adu amun lotu vaakdul xa raksaat. ** 17:18 Amun Stoik di naxaam adu a nanamang laba ma a maskaluzang laba xa raksaat. Di naxaam adu Nakmai be naan aza zaan iwana faaziarang.

piaat malasing kari, “Naan ka dador wana amun nakmai ilamun bina rawarak.” Naandi di piaat malasing kari wanaze Pol xa fazei wana Dorang Daxa zin Iesu ma a ramaraat puliang sina ziaana maatang.

¹⁹ Naanaan di zaxot Pol ma di varur naan lamarana aiziarang sin a Aareopagas* ma di piaat malasing kari, “Maadi saxot maadina langarin a varaviraaiiang faaxur angkari nua gui dador wana. ²⁰ Nua gut faraviraai wana azanon inaxamang ka rawarak mase la alngana maam ma maadi saxot maadina rexaazin a yuvuna xa malasing faa.” ²¹ Amun Etans faakdul ma aubina rawarak faakdul zaait di iziar inaan, di rataalil be wana dadorang ma langarinang amun inaxamang faaxur.

²² Ma Pol xa ramaraat ma xa rur lamarana aiziarang sin a Aareopagas ma xa piaat naako, “Amun Etans! Ga raamin adu wana roroiang faakdul zinim, naagut falos fatalamin amun tataawuka lotu zinim. ²³ Avuna araan ga zangas farawuk lamaskana a bina laba zinim, ga raamin lalos amun saan iwana lotu zinim. Ma ga tangin aza aalta ma a fararang pana xa piaat malasing kari, ‘Ka waan sin a nakmai xawit maadi rexaazin.’ Nim naagut lotu wana naan singsaxai xawit naagu rexaazin naan, naari gana fazei wana naan sinim malasing kari.

²⁴ Nakmai ina xa vaziaar a pira angkari ma amun saan faakdul lamaskana, naan a Piran ila lia ma ila pira angkari. Naan kawit na rataagul lamaskana amun faal xoxok ina aubina di giu wana mita naandi. ²⁵ Ma naan kawit na izi gogof kuna taxazak kana ralaas naan pana tazaar, panaze naan nanga xai lis a roroiang ma xai lis a maaliu ma amun saan faakdul zin aubina vaakdul. ²⁶ Nakmai xa vaziaar a rapti azaxai ma aubina vaakdul naandi amun natnaat sina ma xa rasin naandi xuna iziarang lamun non faakdul ila pira angkari. Ma naan nanga xa kalin amun taan aaxan aubina ma amun bina vaatak aaxan naandi xuna raagulang pana. ²⁷ Nakmai xa giu amun saan angkanaan kuna aubina dina zaleng naan ma dina tangin naan ma dina waan

sina, naapalaau naan kawit nat lawalaau ziaana dia zaksaxai. ²⁸ Malasing di ra piaat malasing kari, ‘Avuna lamaskana naan dia di roro ma di zangas farawuk ma di iziar.’ Ma azanon di varaar amun dorang daxa zinim di piaat malasing kari, ‘Dia a funalik sina.’

²⁹ Faaratunaan, dia a funalik sin Nakmai. Malasing ma tuua dina naxaam adu naan ka malasing a laklagaai azaan di tok pana a goul o a siliwa o a vaat pana a rexaazang ma a dikdikang sin naandi. ³⁰ Mumua Nakmai xa raamin pizin atavur amun matmalabuk taksaat angkanaan sin aubina xawit di rexaazin. Singsaxai taning, naan ka dador dikdik sin aubina ilamun bina vaakdul xuna dina inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi. ³¹ Naan ka kalin tasin fanong a raan naan kana klis aubina vaakdul ma aikilizang sina xana tak mase. Ma xa kalin tasin a rapti ina xana kilis la raan aikilizang. Nakmai xa vatangin sin aubina vaakdul adu azaan angkanaan ka vaaratunaan araan ka varamaraat faulin naan siaana maatang.”

³² Araan di langarin Pol xa dador wana a ramaraat puliang siaana maatang, azanon sin naandi di visfis pana naan. Singsaxai azanon di piaat malasing kari, “Maadi saxot guna dador xaarik pana azaan angkanaan.” ³³ Malasing ma Pol xa waan fataling aiziarang kanaan. ³⁴ Azanon aubina xawit faras be, di los naan ma di inaxam paazaai wana Iesu. Ma lawalaua naandi aza rapti di vakilaan Dionisias, naan azaxai ilamaskana aiziarang kanaan Aareopagas, ma aza ravin saait aizina Daamaaris ma azanon saait nanga.

18

Pol Xa Fazei Wana Dorang Daxa La Bina Laba Korin

¹ Lamuraana, Pol xa vataling a bina laba Etans ma xa waan la bina laba Korin. ² Inaan ka vasuin a rapti Judaa, aizina Aakuilaa, a pira vaatak sina Pontas. Naan ka ra iziar Rom, adi bina laba in Itali, varaxai wana taak sina Prisilaa. Singsaxai naambari walaau be di waan fataling iaa

* **17:19** Aizina a lemlem di ratasin a lus la bina laba Etans. Ma aizina a nan put naandi dit balas fatu wana. **17:24** 1Xal 8:27, Aais 42:5, Giu 7:48

a bina laba angkanaan panaze Siza Klodias ka piaat adu amun Judaa vaakdul dina waan fataling Rom. Ma Pol xa wa raamin nandiaa. ³ Ma xa iziar varaxai wana nandiaa ma xa vaamuzas faraxai wana nandiaa wanaze naan kat faamuzas pana giguang a vaal maling* malasing saait nandiaa, ma di isuruk kaakaai wana. ⁴ Lamun Saabat faakdul naan kai fazei lamaskana vaal a maainungang sin amun Judaa. Naan ka saxot kana plaas ainaxamang sin amun Judaa ma amun Grik kuna dina inaxam paazaai.

⁵ Araan Saailaas ma Timoti di vinang iaa Maasedonia ma di wat balas iaa, Pol xa lis fakdul a raan sina wana fazeiang pana Dorang Daxa ma xai pitfiaat sin amun Judaa adu Iesu naan a Mesaia. ⁶ Singsaxai araan amun Judaa di lis a tora naandi zina ma di lingpuak lawaana, naan ka dador dikdik sin naandi ma xa taaf pizin a paauf pana marapi zina xuna vatanginang adu xawit na saxot amun matmalabuk sin naandi. Ma naan ka vazei naandi naako, “Laraan aikilizang avuvuna a maravanang ka wat nanga zinim. Nia ga mamaraxas, kawit ga rauxin ta dorang pana nim. Naari xa gana waan ma gana fazei wana dorang sin Nakmai zin aubina xawit amun Judaa.”

⁷ Pol xa luaa a vaal a maainungang sin amun Judaa ma xa waan la vaal vaasilik be lapaara vaal a maainungang. A vaal angkanaan sin Titias Jaastas, aza rapti xawit a Judaa, singsaxai xat lotu wana Nakmai. ⁸ A waamua ila vaal a maainungang sin amun Judaa aizina Krispas, naan ka inaxam paazaai wana a Piran. Ma naandi vaakdul di iziar la vaal zina di inaxam paazaai. Ma amala zaait sin naandi ininaan Korin di langarin a Dorang Daxa ma di inaxam paazaai ma di baaptaais.

⁹ Aza suk Pol xa miriftaamin aza rataamaaiang ma a Piran ka vazei naan naako, “Tuua gu maraaut. Gunai fazei bulaa. Ma tuua gu ziburung. ¹⁰ Avuna nia ga iziar varaxai wana nua. Kawit taxazak kat faraxas kana zop nua xuna kawinang nua, wanaze ga rauxin amala aubina zurugu lamaskana a bina laba angkari.” ¹¹ Malasing ma Pol xa iziar inaan pana a

maariaas azaxai ma a flan ka wizik saaxa ma xat firaai naandi wana dorang sin Nakmai.

¹² Araan Gaalio xa waamua zin a gaapman ila provins Aakaiaa, amun Judaa di balas fatu ma di zaraak Pol ma di varur naan pana aikilizang. ¹³ Di piaat malasing kari, “A rapti angkari xat purif ainaxamang sin aubina xuna lotuiang pana Nakmai wana aza lan tawarak ina xawit nat faraxas pana amun lus simaam.”

¹⁴ Araan Pol naako xana dador, Gaalio xa vazei amun Judaa naako, “Nim amun Judaa, tamon naagu dador varvaras pana ta nan taksaarang mumut naa giu, o ta raksaarang laba mase naa giu, xat faraxas nia gana langarin a dorang sinim. ¹⁵ Singsaxai nim naagui dador varvaras pana amun paana ling ma amun iza ma amun lus sinim amun Judaa. Nia gana wen klis awat saan angkanaan. Nim nanga naaguna klis.” ¹⁶ Ma xa dador zin amun tuxaul ma di vut pizin naandi ziaana aiziarang iwana aikilizang. ¹⁷ Azanon aubina inaan di zaraak Sostenes, a waamua ila vaal a maainungang sin amun Judaa ma di zop naan lamarana aikilizang singsaxai Gaalio xa raamin pizin be azaan angkanaan.

Pol Xa Uli Xun Entiok

¹⁸ Pol xa iziar Korin pana azanon taan nanga. Naanaan ka waan fataling aubina di inaxam paazaai ma xa waan la bina laba Senkriiaa varaxai wana Prisilaa ma Aakuilaa. Inaan ka fut pizin a vurna, wanaze waamua xa xalxal zin Nakmai ma a xalxalang kanaan ka vaanong ka. Ma xa xawaas a sip faraxai wana nandiaa ma adu dina zaal waan la provins Siria. ¹⁹ Araan di balas la bina laba Efesas, Pol xa vataling Prisilaa ma Aakuilaa ma naan singbe xa albis lamaskana a vaal a maainungang sin amun Judaa ma xa xulus a Dorang Daxa varaxai wana naandi. ²⁰ Di maainung naan kuna xana iziar varaxai wana naandi wana azanon taan singsaxai xawit na rudaxa. ²¹ Ma araan naako xana waan, ka vazei naandi naako, “Gana uli wat tamon a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai.” Ma naan ka xawas pana a sip ma xa waan fataling Efesas. ²² Naan

* **18:3** La notaan angkanaan di gigu wana wakpaaka bulumagau. **18:18** Vaak 6:18

ka balas la bina laba Sesaria ma xa uzaa ikula Jerusalem ma xa wa ruzuaai aubina di inaxam paazaai inaan. Ma mur xa wizik paanaburut la bina laba Entiok.

²³ Naan ka iziar inaan pana azanon taan. Ma xa ramaraat kaarik ma xa zangas lamaskana amun non faakdul Galesia ma Frigia, ma xat fadikdik aubina di inaxam paazaai inaan.

Aapolos Ka Fazei Efesas

²⁴ Aza Judaa aizina Aapolos, naan ila bina laba Aaleksendriaa, xa wat iziar Efesas. Naan a rapti xa rauxin a mazamang laba ma a dorang sina xa daxa bulaai. Ma xa rexaazin fatalamin a dorang lamaskana a Baar Xoxok. ²⁵ Naan ka zuruk a varaviraaiang pana a lan sin a Piran. Ma a maskana xa ramaraat mase wana viraa- iang aubina wana a dorang sin Iesu, ma a dorang sina xa tak, naapalaau naan ka rexaas be wana a baaptaaizang ina Jon ka ra gigiu. ²⁶ Naan ka varaviraai lamaskana a vaal a maainungang sin amun Judaa ma xawit na maraaut. Araan Prisilaa ma Aakuilaa di langarin iaa naan, di zaxot iaa naan kula vaal zin nandiaa ma di vamaravaas fatalamin iaa naan pana a lan sin Nakmai lalozang Iesu xuna naan kana maravas daxa wana.

²⁷ Aapolos ka saxot kana waan la provins Aakaaiiaa ma aubina di inaxam paazaai Efesas di vadikdik naan kuna waanang ma di varaar lis a waambaar xa waan sin aubina di inaxam paazaai Aakaaiiaa xuna dina ruzuaai naan. Araan ka balas ka vawaal vatalamin naandi ina lamaskana a daxaiang sin Nakmai di inaxam paazaai wana Iesu. ²⁸ Lamun taan dit kulus a Dorang Daxa lamarana aubina vaakdul, naan kat paramin amun Judaa ma xat fatangin lamaskana a Baar Xoxok adu xa vaaratu- naan Iesu naan a Mesaaia.

19

Pol Xa Fazei Wana Iesu La Bina Laba Efesas

¹ Lamun taan angkanaan Aapolos ka iziar la bina laba Korin. Ma Pol xa los a lan baraaf lamun paatawut ma amun bina ma xa balas la bina laba Efesas. Inaan ka vasuin azanon ubina di inaxam paazaai.

² Naan ka iaari zin naandi naako, “Malasing faa, Nakmai xa lis a Laklagaai a Raabu zinim araan naagu inaxam paazaai?”

Ma naandi di xis naan malasing kari, “Kawit nanga maadi langarin adu xa rauxin a Laklagaai a Raabu.”

³ Ma Pol xa iaari zin naandi naako, “Ma di mitat baaptaais nim?”

Ma di xis naan malasing kari, “Di baaptaais maam pana awat baaptaaizang sin Jon.”

⁴ Ma Pol xa piaat naako, “Jon ka baaptaais aubina ina di inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi ma xa vazei naandi adu dina inaxam paazaai wana axazak ina xana wat lamuraana, adu wana Iesu.” ⁵ Naandi di langarin ma di baaptaais pana aizina a Piran Iesu. ⁶ Pol xa rasin uru mitna laaxur wana naandi ma a Laklagaai a Raabu xa iziar wana naandi ma di wuk amun linga bina xawit naadi rexaazin ma di pitfiat amun dorang profet. ⁷ Naandi vaakdul di malasing azangaafu ma urua ubina.

⁸ Lamaskana a flan urul, Pol xat libis lamaskana a vaal a maainungang sin amun Judaa ma xai fazei ma xawit nat marauring taxazak. Naan kat faramakalaaai varaxai wana naandi ma xai saxot adu xana plaas ainaxam paazaaiang sin naandi wana a bikabar zin Nakmai. ⁹ Singsaxai azanon sin naandi a maskana naandi xa dikdik pana a dorang sina ma xawit di inaxam paazaai ma di piaat faraksaat a Lan sin a Piran lamarana aubina vaakdul. Malasing ma Pol xa vataling naandi ma xa zaxot aubina di inaxam paazaai varaxai wana naan. Ma lamun taan faakdul, naandi dit libis la vaal a dadorang sin Tirinaas ma dit kulus a Dorang Daxa. ¹⁰ Lamaskana a maariaas urua, Pol xa iziar inaan ma xat firaai aubina malasing kanaan. Ma aubina vaakdul, amun Judaa ma aubina xawit amun Judaa di raagul la provins Esia, di langarin a dorang sin a Piran.

Amun Sapalaau Di Zop Amun Naata Skevaa

¹¹ Nakmai xa giu amun faamuzazang ka banglala xa rawarak mase la mita Pol.

¹² Ma aubina di zuzuruk uwaan gisip ma uwaan marapi zina ina naa zaaf fanong la wina, ma di ratasin la wina aubina di gias ma amun giazang sin naandi xat faanong. Ma amun sapalaau zaait di tukbilak siaana naandi.

¹³ Azanon Judaa di zazangas farawuk ma di mof pizin amun sapalaau ziaana aubina. Di saxot dina vaamuzas pana aizina a Piran Iesu ma di piaat sin amun sapalaau malasing kari, “Pana aizina Iesu ina Pol xai fazei wana naan, ga vazei nim naagu tukbilak.” ¹⁴ Aza rapti Judaa aizina Skevaa, naan aza pris laba ma xa rauxin amun naatna xa wizik urua, naandi di gigi azaan angkanaan. ¹⁵ Aza raan aza zapalaau xa xis naandi naako, “Ga rexaazin Iesu ma ga rexaazin aizina Pol, singsaxai nim nis?” ¹⁶ A rapti ina a zapalaau xa ragul naan ka fida wana naandi ma xa waramin naandi vaakdul wana a maradikdikang sina. Naan ka zop faraksaat mase naandi ma di valaau tukbilak la vaal angkanaan sina, di bulbulu ma di dandariang.

¹⁷ Aubina vaakdul amun Judaa ma aubina xawit amun Judaa di raagul inaan Efesas di langarin azaan angkanaan ma adi maraautang laba xa zuruk naandi ma di lis adi varanopang laba wana aizina a Piran Iesu. ¹⁸ Amala zin naandi ubina di inaxam paazaai di balas fatu ma di pitffaat amun matmalabuk taksaat naadi gigi waamua. ¹⁹ Azanon sin naandi zaait ina di itaaring, di zuruk fawat amun baar iwana itaaringang sin naandi ma naadi vaif lamarana aubina vaakdul. Di maraana a wulwulang iwana amun baar vaakdul angkanaan naadi ra wul wana, a kaakaai xa malasing 50,000 amun siliwa.* ²⁰ Malasing ma wana a lan angkanaan, a dorang sin a Piran ka waan farawuk ma xa wat faraxai wana dikdikang.

Adi Maravanang Ka Balas Efesas

²¹ Lamuraana amun saan angkanaan ka balas, Pol xa saxot kana tabung los a lan lamaskana amun provins Maasedonia ma Aakaaiiaa ma lamur xana waan Jerusalem. Naan ka piaat naako, “Lamuraana a zangazang surugu xun Jerusalem,

gana wa raamin saait a bina laba Rom.” ²² Naan ka kling uru rapti faawalang sina, Timoti ma Eraastas, kun Maasedonia ma naan ka iziar la provins Esia wana azanon taan.

²³ Lamun taan angkanaan adi maravanang ka balas inaan Efesas lalozang a Lan sin a Piran. ²⁴ Aza rapti inaan aizina Demitrias, naan a itak, kai tok a laklagaai a vaal xoxok sin a nakmai ravin aizina Aatemis pana a siliwa. Amun itak di zuzuruk adi wulwulang laba wana a vaamuzazang kanaan. ²⁵ Naan ka viring fatuin amun paliaana ma naandi zaait di gigi amun faamuzazang malasing kanaan. Ma xa vazei naandi naako, “Nim ubina, naagu rexaas adu dia di zuzuruk a wulwulang daxa wana a vaamuzazang kari. ²⁶ Nim nanga naagu raamin fanong ma naagu langarin fanong saait a dorang a rapti angkanaan Pol xa ra dadorin. Naan ka piaat adu amun nakmai aubina di tok pana mita naandi, xawit amun nakmai vaaratunaan. Ma xa urif falmur amala wana a dorang sina ma xa suk a maskana naandi ma di zu vataling a ravin nakmai iriat Efesas ma faasilik lamun non faakdul ila provins Esia. ²⁷ Ka raksaat ka, adu Pol angkari xa ra wat iriat ma xa vaxalxaal aubina xuna lizang a tora naandi wana vaamuzazang sin dia. Ma xa raksaat saait pana aubina di lis a tora naandi wana a vaal xoxok sin a nakmai ravin Aatemis ma di naxaam adu a marmari daxaiang sina xa zangof be. Singsaxai naan ina amala aubina varawuk iriat Esia ma la pira angkari dit lotu waan sina.”

²⁸ Aubina angkanaan di langarin ma di boromaazik mase ma di xupkup malasing kari, “Aatemis sin amun Efesas ka laaup.” ²⁹ A xupkupang kanaan ka waan farawuk lamaskana a bina laba vaakdul angkanaan. Ma aubina di zaraak Gaaius ma Aaristaakas nandiaa in Maasedonia, uru waliaana Pol, di ra zazangas iaa bulaai varaxai wana naan ma di valaau varaxai wana nandiaa xu lamaskana a adi non iwana balas fatuiang. ³⁰ Pol xa saxot kana balas lamarana adi mala angkanaan singsaxai aubina di inaxam paazaai xawit

* **19:19** La notaan angkanaan, a rapti xat faamuzas la tesin kat suruk a siliwa azaxai la raan a zaxai.

di rudaxain naan. ³¹ Azanon paamua ila provins Esia, naandi amun paasaxo zin Pol, naandi zaait di iaalis dorang paan sina, di maainung naan kuna tuaa xana waan la non iwana balas fatuiang.

³² Aubina la non iwana balas fatuiang di baabaa. Azanon sin naandi di xupkup pana aza zaan ma azanon pana azaan tawarak. Singsaxai amala zin naandi xawit di rexaazin a vuvuna balas fatuiang sin naandi. ³³ Amun Judaa di burut Aaleksenda xu lamarana aubina vaakdul. Aaleksenda xa raba naandi wana mitna xuna dina ziburung ma naan kana vamaravaas naandi adu naan faraxai wana amun paasaxo zina xawit tanon sin naandi wana a varamangatang kanaan. ³⁴ Singsaxai di raamin fakilaan adu naan aza Judaa ma di laanga xupkup faraxai wana a aua urua malasing kari, "Aatemis sin amun Efesas ka laaup!"

³⁵ Ma lamur a waamua ila bina laba angkanaan ka vazei naandi dina ziburung ma xa piaat malasing kari, "Naam ubina in Efesas! Aubina vaakdul di rexaas adu dia iniat Efesas dit katkatong a vaal xoxok sin adi ravin nakmai Aatemis ma a laklagaaia, a vaat ina xa raamaai malasing naan ka zu wat ikula la lia. ³⁶ Ma xawit nat faraxas taxazak kana piaat adu a dorang kanaan kawit na varatunaan. Malasing ma naaguna ziburung ma tuaa naaguna giu tazaar ka raksaat. ³⁷ Naagu zaxot fawat fanong uru rapti iriat naapalaau xawit di vinaau iaa lamun faal xoxok ma xawit di lingpuak iaa lawaana a ravin nakmai zin dia.

³⁸ Tamon Demitrias ma amun paliaana amun itak di rauxin a mangatang pana taxazak, ka rauxin aiziarang iwana aikilizang ma ubina iwana ikilizang di iziar. Kat faraxas dina varur naandi wana aikilizang. ³⁹ Singsaxai tamon ka rauxin nanga tazaar nim naagu saxot naaguna dador wana, naaguna los fatok a lus ma naaguna iaari zin amun paamua ma dina viring aiziarang ma ubina ila bina laba dina kalin aze razaar naadina giu. ⁴⁰ Ma naari dia xari xat faraxas amun paamua zin a gaapman dina klis dia wana azaan angkari xa balas taning ma dina piaat dia di kip a lus lalozang a varopang. Kawit

ta vuvuna a varamangatang kari ma dia xawit nat faraxas dina lis ta dorang pana a vuvuna azaan angkari." ⁴¹ Ma lamuraana dorang sina, xa kling pizin naandi.

20

Pol Xa Waan Maasedonia Ma Grik

¹ Lamuraana a varamangatang sin aubina xa vaanong, Pol xa viring fatu aubina di inaxam paazaai ma xa vadikdik naandi ma xa vazei vamaravaas naandi adu naan kana vataling naandi. Ma xa vataling naandi ma xa waan Maasedonia. ² Naan ka zangas lamaskana a provins angkanaan, ma xai piaat a dorang ka varas kuna vadikdikang aubina di inaxam paazaai, xa ruaas naan ka balas la pira Grik. ³ Naan ka iziar a flan urul inaan ma adu xana vataling a provins angkanaan ma xana wa xawaas a sip ma xana zaal xun Siria. Singsaxai xa langar adu amun Judaa di pis a dorang kuna dina kawin naan, malasing ma naan ka plaas ainaxamang sina ma xa lu uli Maasedonia.

⁴ Naan ka zangas kun Maasedonia varaxai wana Sopaata naata Pirus in Beria, ma Aaristaakas ma Sekundas in Tesalonikaa, ma Gaaius in Debi, ma Timoti, ma Taaikikas ma Trofimas ila provins Esia. ⁵ Ubina angkari di waamua ma di zimbong maam la bina laba Troaas. ⁶ Singsaxai maam maadi zaal wana a sip la bina laba Filipaai, lamuraana a raan laba iwana A Raraba Xawit A Is. Ma lamuraana a raan ka watmit maadi balas tangin naandi Troaas ma maadi iziar inaan pana a raan ka wizik urua.

Pol Xa Varamaraat Faulin Iutikas La Bina Laba Troaas

⁷ La varumaraiang a raan iwana a wik, maadi iziar varaxumul varaxai wana uzanon aubina di inaxam paazaai xuna vanganang faraxai. Ma Pol xa dador zin naandi. Singsaxai naan ka inaxam kuna waanang lamaf, malasing ma xa dador ma xa dador nanga, xa ruaas la xuxuna suk. ⁸ Ka rauxin amun laam ka varas ka ililap lamaskana a rumaaf laaxur la vaal angkanaan maadi izi vatu lamaskana. ⁹ Aza xulaau aizina xanaan Iutikas, ka iziar la nan mara mumut. Pol xa dador marazaat malasing ma Iutikas ka mara

imilaaivang. Araan ka milaaif maat ka zu wizik paanaburut siaana varulang a rumaaf ikula laaxur. Azanon ubina di wizik ma di saxot dina varamaraat naan, singsaxai xa maat faanong.

¹⁰ Pol xa wizik paanaburut ma xa tate waramin a xulaau angkanaan ma xa rot naan pana uru mitna ma Nakmai xa varoro naan ma Pol xa piaat sin naandi naako, “Tuua naagu maskalus, naan ka roro!” ¹¹ Lamuraana, Pol xa uzaa xaarik laaxur la non naadi iziar wana ma xa zuruk a raraba ma naa biaak ma naadi iaan. Pol xa iziar varaxai wana naandi, ma di dador xa ruaas mase waaninaraan, ma naan ka vataling naandi ma xa waan. ¹² Aubina di zaxot a xulaau angkanaan, ma di waan. A maskana naandi xa daxa loxo wana raaminang naan ka roro uli, ma di nanam mase.

Pol Xa Vataling Troaas Ma Xa Waan Miletas

¹³ Maadi waamua ma maadi xawaas a sip ma maadi xozaraai la bina Aasos, a non maadina wa vaxawaas Pol wana. Naan ka ra pis a dorang faraxai wana ubina laaxur wana sip, kuna zaxotang naan la non angkanaan, panaze xa saxot kana zangas kula non angkanaan. ¹⁴ Araan ka vasuin maam ikula Aasos, maadi zaxot fauzaa naan laaxur wana sip, ma maadi waan kula bina laba Mitilini.

¹⁵ A raan lamuraana, maadi xawas kaarik pana sip, ma maadi zaal ma maadi wa xozaraai la xurunuza Kios. A raan lamuraana xaarik, maadi kas buak ma maadi balas la bina laba Saamos. Ma a raan lamuraana maadi zaal xaarik ma maadi xozaraai la bina laba Miletas. ¹⁶ Pol xa naxaam adu xana wen kozaraai Efesas panaze xawit na saxot kana iziar ta raan inaan lamaskana provins Esia. Avuna naan ka saxot adu xana balas faabuza Jerusalem kuna raaminang a raan laba iwana Pentikos tamon naan kat faraxas.

Pol Xa Dador Zin Amun Paamua Iwana Lotu In Efesas

¹⁷ La bina laba Miletas Pol xa fazein amun paamua iwana lotu in Efesas kuna wat tanginang naan. ¹⁸ Naandi di balas ma xa vazei naandi naako, “Naagu rexaazin fatalamin amun tataawukugu, lamun taan

angkapaa ga raagul varaxai wana nim, la raan ga balas marmara nanga inaan Esia. ¹⁹ Ga giu amun faamuzazang sin a Piran faraxai wana a matmalabuk iwana vamumutang nia ma varaxai zaait pana a lumara la maraagu, naapalaau azanon taan amun Judaa di pis a dorang kuna kawinang nia ma amun matmalabuk angkanaan kat faxabebeu nia. ²⁰ Naagu rexaazin adu nia xawit gat funfunin ta fazeiang kuna vawaalang nim. Singsaxai gat firai nim la maravas ma lamun faal zaksaxai zinim. ²¹ Ga ra dador dikdik sin amun Judaa ma amun Grik saait adu dina wat sin Nakmai ma dina inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi ma dina inaxam paazaai wana a Piran sin dia Iesu.

²² Ma naari a Laklagaai a Raabu xa dador vaalagat surugu xuna gana waan Jerusalem. Ma xawit ga rexaazin aze rasaan kana balas pana nia inaan. ²³ Singsaxai ga rexaazin adu lamun bina laba vaakdul a Laklagaai a Raabu xat fazei nia adu aubina dina rasin nia la vaal a vaamaazikang ma gana vazaak amun maravanang ka varas. ²⁴ Singsaxai a roroiang surugu xa zaan palaau be wana nia. Ga saxot be adu gana vanong a valaauang surugu lamaskana Kaarisito ma gana vanong a vaamuzazang a Piran Iesu xa ra lis surugu. A vaamuzazang kanaan iwana pitfiatang a Dorang Daxa lalozang a daxaiang sin Nakmai.

²⁵ Nia ga rat sazangas farawuk faanong lawalaua nim ma gai fazei wana a dorang iwana a bikabar zin Nakmai. Ma naari ga rexaas adu xawit taxazak sinim kana raamin kaarik nia. ²⁶ Malasing ma ga piaat faratunaan sinim taning adu tamon azanon sin aubina di milung, nia gana wen suruk ta dorang pana vaakarang pana naandi. ²⁷ Avuna xawit ga vunfunin ta dorang, singsaxai gai pitfiat fakdul a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai. ²⁸ Naagunat katkatong fatalamin nim, ma naagunat katkatong saait aubina, ina a Laklagaai a Raabu xa ra rasin lawaana vaaxatkatangang sinim. Naaguna malasing aubina dit katkatong

amun sipsip lalozang aubina di inaxam paazaai, naandi zin Nakmai, ina naa ra wul luk pana a daraaia Naatna vaatak. ²⁹ Ga rexaazin adu lamuraana a raan nia gana waan, aubina raksaat dina balas lawalau a nim. Naandi dina malasing amun piu wungpung di ikawin amun sipsip. ³⁰ A raan nanga paa xana balas, ma azanon sinim dina plaas a dorang faaratunaan, kuna urivang ainaxamang sin azanon aubina di inaxam paazaai, ma dina valos naandi. ³¹ Malasing ma naagu lagat! Naagu naxaam faulin a maariaas urul nia ga rai dador vaalagat sinim faakdul lawaanaas ma labung faraxai wana lumara la maraagu.

³² Ma naari ga rasin nim lawaana vaaxatkatangang sin Nakmai ma wana a Dorang Daxa iwana daxaiang sina. A dorang kanaan kat faraxas kana vadikdik ainaxam paazaaiang sinim ma xana lis amun daxaiang sinim ina Nakmai xa ra nimnimanin tasin ikula la lia aaxan aubina vaakdul zina naa vaninis naandi. ³³ Nia xawit ga ra marazaxat pana ta siliwa o ta goul o amun marapi zin taxazak. ³⁴ Nim nanga naagu rexaazin adu ga ra vaamuzas pana uru mirugu xuna vabalozang amun saan nia ma amun paliaanugu maadi izi gogof pana. ³⁵ Pana amun saan faakdul nia ga gigiu, gat fatangin sinim adu nim naaguna gut kuna vawaalang naandi angkaina xawit di rauxin a dikdikang kuna vabalozang ta zaan. Naaguna gigiu malasing kanaan panaze a Piran Iesu xa ra piaat malasing kari, "Tamon guna talas sin taxazak, guna zuruk a daxaiang laba wana guna zuruk azaan."

³⁶ Araan Pol xa dador vaanong ka zibukaak faraxai wana naandi vaakdul ma xa maainung. ³⁷ Naandi vaakdul di raangis araan di rot naan ma di ngus a paarana. ³⁸ Naandi di maskalus pana a dorang naa ra piaat paamua adu naandi dina wen taamin kaarik a marana. Ma naandi di waan faraxai wana naan kula sip.

21

A Zangazang Sin Pol Xun Jerusalem

¹ Maadi vataling naandi varaxai wana adi maskaluzang. Ma maadi xawaas a sip ma maadi zaal vaatak pana xurunuza Kos. La raan lamuraana, maadi balas la bina laba Rodes, ma maadi vataling a non angkanaan ma maadi waan kula bina Paataraa. ² Inaan maadi raamin aza sip adu xana waan la non laba Fonesia. Malasing ma maadi xawaas a sip angkanaan ma maadi zaal. ³ Maadi zaal ma maadi raamin a xurunuza Saaipras, ma maadi vazaal lu la rita xurunuza angkanaan la mit kais, ma maadi balas la provins Siria. Maadi xozaraai xalaak Taair xuna waakpizingang azanon saan iwana sip.

⁴ Maadi tangin azanon ubina di inaxam paazaai inaan ma maadi iziar varaxai wana naandi wana a raan ka wizik urua. Ma lamaskana a Laklagaai a Raabu di vazei Pol adu tuua naan kana waan Jerusalem. ⁵ Singsaxai a raan simaam kuna iziarang faraxai wana naandi xa vaanong, ma maadi waan ma maadi varumara xaarik a zangazang simaam. Ubina vaakdul di inaxam paazaai, naandi varaxai wana a furavin ma a funalik sin naandi, di zangas tukbilak fataling a bina laba varaxai wana maam faakdul xu laxon. Inaan laxon maadi zibukaak ma maadi maainung. ⁶ Ma maadi zaksak mit faraxai wana naandi ma maadi xawaas a sip ma naandi di uli xula bina.

⁷ Maadi vataling Taair ma maadi xozaraai la bina laba Tolemaais, inaan maadi dador vaananam sin aubina di inaxam paazaai ma maadi iziar varaxai wana naandi wana a raan azaxai. ⁸ Lamuraana a raan azaxai angkanaan, maadi waan fataling naandi ma maadi balas la bina laba Sesaria. Inaan maadi waan la vaal zin Filip, a rapti xai fazei wana a Dorang Daxa. Ma maadi iziar varaxai wana naan. Naan azaxai zin ubina xa wizik urua ina di kalin naandi Jerusalem. ⁹ Ma naan ka rauxin a fufnaalik urulavaat, ma xawit nanga di maxus. Naandi di ipitfiaat a dorang profet.

¹⁰ Maadi iziar inaan pana azanon taan, ma aza profet aizina Aagabus ka ramaraat Judia ma xa kabal wat. ¹¹ Naan ka wat

simaam ma xa zuruk a let sin Pol ma xa pis uru mitna nanga ma uru xaakna ma xa piaat naako, “A Laklagaai a Raabu xa piaat adu a rapti vuvuna let angkari, amun Judaa in Jerusalem dina pis naan malasing kari. Dina giu azaan angkari ikula Jerusalem ma dina lis naan la mita aubina xawit amun Judaa.”

¹² Maadi langarin, ma maam faraxai wana aubina di inaxam paazaai ila non angkanaan maadi maainung fadikdik Pol adu tuua xana waan kunikula Jerusalem. ¹³ Singsaxai naan ka piaat naako, “Kunaze naagu rataangis ma naagut famaskalus a maskaagu? Nia ga nimniman pana naandi dina pis nia, singsaxai ga nimniman saait pana naandi dina zop famaata nia ikula Jerusalem, kuna valaupang aizina Piran Iesu.” ¹⁴ Maam kawit maadit faraxas kuna plaazang ainaxamang sina, malasing ma xawit kaarik maadi wisbuaak naan ma maadi piaat malasing kari, “A sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai xana balas.”

¹⁵ Lamur maadi nimnimanin tasin amun saan simaam, ma maadi waan kunikula Jerusalem. ¹⁶ Azanon ubina di inaxam paazaai ininaan Sesaria di waan faraxai wana maam, ma di zaxot maam kula vaal zin Minaason ma maadi iziar varaxai wana naan. Naan in Saaipras ma naan azaxai zin aubina di tabung inaxam paazaai wana a Piran.

Pol Xa Iziar Jerusalem

¹⁷ Araan maadi balas Jerusalem, aubina di inaxam paazaai di ruzuaai maam faraxai wana nanamang. ¹⁸ A raan lamuraana Pol varaxai wana maam maadi waan kuna wa raaminang Jems. Ma amun paamua vaakdul iwana lotu inaan Jerusalem di izi watu zaait faraxai wana maam. ¹⁹ Pol xa dador vaananam sin naandi ma xa pitfiaat amun saan faakdul Nakmai xa ra giu la mitna lawalau aubina xawit amun Judaa.

²⁰ Lamuraana dorang sin Pol, naandi di wisfaru Nakmai, ma di piaat sin Pol malasing kari, “Daaza maam lamaskana Kaarisito, gu rexaas adu amun tausan ka varas amun Judaa di inaxam paazaai wana Iesu ma dit falos falagot amun Lus

sin Moses. ²¹ Ma azanon aubina di ra vazei naandi adu nua gut firaai amun Judaa vaakdul ina di iziar lamun bina zin aubina xawit amun Judaa xuna tuua dina valos amun Lus sin Moses, pana aiftuk pizinang a vang pakpaaka funalik tapti zin naandi, ma tuua dina valos amun tataawuka dia amun Judaa. ²² Naandi dina rexaas adu nua gu balas faanong. Dia xa dina giu aze razaan?

²³ Malasing ma maadi saxot nua guna giu amun saan maadi vazei nua wana malasing kari: Ka rauxin a rapti urulavaat faraxai wana maam di ra xalxal zin Nakmai. ²⁴ Gu zaxot luk naandi ma nua varaxai wana naandi naaguna valos a rataawuka naandi xuna naaguna xoxok lamarana Nakmai. Ma gu wul zaait a maraana amun faamuzazang dina giu wana naandi xuna xanat faraxas naandi dina baak pizin a vur la waata naandi ma dina waambazof a xalxalang kanaan sin naandi wana Nakmai. Naanaan aubina vaakdul dina rexaas adu a dorang kanaan pana nua xawit na vaaratunaan, ma dina maravas adu nua zaait gut falos amun Lus sin Moses. ²⁵ Singsaxai maadi ra fazei waan faanong sin aubina xawit amun Judaa di inaxam paazaai. A dorang kanaan maadi fazei zin naandi wana adu dina wen iaan a vanganang ina di talazin aaxan amun nakmai vaagit, ma dina wen imin a dari, ma dina wen iaan a maraas amun kak talavaat ina di xut famaata, ma dina luaa psin amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang.”

²⁶ Malasing ma Pol xa zaxot luk naandi ubina urulavaat angkanaan ma a raan lamuraana xa waan faraxai wana naandi, ma xa valos amun tataawuka naandi ma xa vaninis naan lamarana Nakmai varaxai wana naandi. Ma naan ka albis lamaskana rabaraau ila vaal xoxok ma xa vamaravaas sin a pris adu lamuraana a vawizik uruaiang a raan dina lis a vaanongang iwana talazang sin naandi zaksaxai.

Amun Judaa Di Zaraak Pol

²⁷ Amun taan ka wizik urua xuna vaa-muzazang kanaan kana samura vaanong ka, ma azanon Judaa la provins Esia di raamin Pol lamaskana rabaraau ila vaal

xoxok. Di suk a maskana ubina vaakdul ma di zaraak naan. ²⁸ Dit kupkup malasing kari, “Nim ubina in Israael. Naagu wat fawaal maam! A rapti angkari xa zangan-gas farawuk lamun non faakdul ma xat firaai aubina adu dina lis a tora naandi zin dia ma a vaal xoxok angkari, ma tuaa dina los amun Lus sin dia ina Moses ka lis sin dia. Ma naari naan ka zaxot ubina xawit amun Judaa xu lamaskana rabaraau ila vaal xoxok malasing ma xa vamitikaai a vaal xoxok angkari.” ²⁹ Naandi di piaa azaan angkanaan panaze di ra raamin Trofimas in Efesas faraxai wana Pol la bina laba angkanaan, ma di naxaam adu Pol xa zaxot naan ku lamaskana rabaraau ila vaal xoxok.

³⁰ Aubina vaakdul ila bina laba angkanaan di bas pana mangatang ma di valaau varaxai ma di zaraak luk Pol. Ma di urif pizin naan ku lamanar ziaana a rabaraau ila vaal xoxok ma fazaas mase amun tuxaaul ila vaal xoxok di baraat kol a mara ila rabaraau. ³¹ Aubina angkanaan adu dina zop famaas Pol, singsaxai a waamua zin ubina dauran in Rom ka langar adu aubina vaakdul in Jerusalem dit faxanaas a maravanang. ³² Ma fazaas mase a waamua angkanaan ka zaxot azanon paamua zin ubina dauran ma azanon ubina dauran saait ma di valaau wizik sin axulutung angkanaan. Ubina di raamin a waamua angkanaan faraxai wana azanon ubina dauran sina ma di vaanong pana zopang Pol.

³³ A waamua zin ubina dauran ka waan sin Pol ma xa zaraak naan ma xa vasei ubina dauran ma di zaxir naan pana a sen urua. Ma naan ka iaari zin amun Judaa naako, “Nis a rapti angkari, ma aze raraan naa giu?” ³⁴ Azanon ubina lamaskana axulutung di xupkup pana aza zaan, ma azanon sin naandi wana aza zaan tawarak. Naandi di vaanggala marazaas malasing ma a waamua zin ubina dauran kawit nat faraxas kana rexaas pana a vuvuna a varopang kanaan. Malasing ma naan ka vasei ubina dauran dina zaxot Pol xu lamaskana vaal zin naandi. ³⁵ Singsaxai araan Pol xa balas la laata iwana a vaal angkanaan, ubina dauran di raamin adu amala di dikdik

mase xuna varopang. Malasing ma ubina dauran di vazaak falaxin naan. ³⁶ Amala di los naandi ma dit firaai la waata naandi malasing kari, “Sop famaas naan!”

Pol Xa Dador Zin Amala

³⁷ Ubina dauran adu dina zaxot fauzaa Pol lamaskana a vaal zin naandi, ma Pol xa iaari zin a waamua zin naandi wana a linga bina Grik malasing kari, “Kat faraxas, gana dador zunum?”

Ma a waamua xa piaa naako, “Giu wukpuk saait a linga bina Grik, aan? ³⁸ Ga naxaam adu nua aza Ijip ina xa ra varamaraat a varopang azanon taan ka vaanong lamaskana gaapman ma naan ka zaxot luk ubina xa taausan urulavaas, dit sop famaas palaau aubina, ma xa zaxot naandi xula non bingil.”

³⁹ Ma Pol xa piaa malasing kari, “Nia aza Judaa ila bina laba Taasas, la provins Silisia. Ma aizinugu xa iziar lamaskana a baar iwana vaakatang ila bina laba. A bina laba zurugu xa rauxin a aiza laba. Ma ga maainung nua tamon kat faraxas gana dador zin aubina.”

⁴⁰ A waamua xa rudaxain naan ma Pol xa rur la laata angkanaan ma xa raba naandi wana a mitna xuna dina ziburung. Ma araan di izi burung, naan ka piaa sin naandi wana a linga bina Ibru malasing kari:

22

¹ “Amun daazugu ma amun maagu. Naagu langar! Naari ga saxot gana dador vaamaravas sinim adu nia xawit ga giu tazaar ka raksaas.” ² Araan di langarin Pol xa dador zin naandi wana a linga bina Ibru, naandi vaakdul di ziburung mase.

Ma Pol xa piaa naako, ³ “Nia aza Judaa, di luk nia la bina laba Taasas, la provins Silisia, singsaxai ga laba iriat la bina laba angkari Jerusalem. Nia aza nalik faraviraai zin Gaamaliel ma naan ka viraai vatalamin mase nia wana amun Lus sin amun kulmua zin dia. Ma nia ga gut mase xuna vadikdikang amun matmalabuk Nakmai xa sasaxot, malasing be nim faakdul naagu giu taning. ⁴ Nia ga rat famazik naandi dit falos a Lan iwana lozang Iesu ma ga rai zop famaas naandi.

Gat saraak ubina ma furavin faraxai ma gat falbis naandi lamaskana a vaal a vaamaazikang. ⁵ A waamua zin amun pris faakdul ma ubina vaakdul iwana aiziarang iwana aikilizang sin amun Judaa di rexaas pana amun matmalabuk angkanaan nia ga ra gigiu ma naandi dit faraxas dina vazei nim pana. Di ra varaar vawat amun paambaar aaxaku xuna gana lis sin amun paliaanugu amun Judaa di iziar Daamaaskas. Lamaskana amun paambaar angkanaan amun paamua di rudaxain nia gana zaxir aubina di inaxam paazaai wana Iesu. Ma nia ga ra zazangas kun inaan kuna zaraakang naandi ma gat saxot fawat naandi Jerusalem kuna dina vamazik naandi.

⁶ Faasilik a marana iaas kana zi vaatak la waanaas nia ga balas faanong lapaara Daamaaskas ma fazaaus mase adi maravas ila lia xa wilwilak marazaat mase varaxulin nia. ⁷ Ma ga zu wizik paanaburur la pira, ma ga langarin a linga xazak ka piaat naako, 'Sol, Sol! Kunaze gut famazik nia?'

⁸ Ma ga iaari malasing kari, 'Piran nua nis?'

Ma naan ka xis nia malasing kari, 'Nia Iesu in Naazaret ina nua gut famazik naan.' ⁹ Amun paliaanugu di raamin a maravas singsaxai xawit di mazaam a linga xazak angkanaan kai dador zurugu.

¹⁰ Ma ga iaari zina malasing kari, 'Piran, gana giu aze?'

Ma a Piran ka piaat naako, 'Tamaraat ma gu albis Daamaaskas. Inaan aza rapti xana vazei nua wana amun saan faakdul Nakmai xa ra kalin aaxanum, guna giu.' ¹¹ Uru maraagu di wif iaa wanaze a wilaaka maravas angkanaan ka dikdik marazaat. Malasing ma amun paliaanugu di taaxur la mirugu ma di vindaan nia ma maadi albis Daamaaskas.

¹² Inaan ka rauxin aza rapti aizina Aaniaas. Naan a rapti xa gigiu a matmalabuk Nakmai xai saxot ma xat falos fatalamin mase amun Lus sin Moses. Amun Judaa di iziar inaan Daamaaskas, di ipiaat adu naan a rapti daxa mase. ¹³ Naan ka wat tur lapaarugu ma xa piaat naako, 'Daazugu, Sol, gu raamaai xaarik.' Ma la notaan

angkanaan mase, a maraagu xa daxa ma ga raamin naan.

¹⁴ Ma naan ka piaat naako, 'Nakmai zin amun kulmua zin dia, naan nanga xa ra kalin fanong nua xuna rexaazinang a sasaxotang ma ainaxamang sina, ma guna raamin A Rapti Amun Matmalabuk Sina Xa Tak Be, ma guna langarin a dorang ka wat la ngusna. ¹⁵ Nua guna pitflaat a dorang sina ma guna vazei aubina vaakdul wana amun saan gu ra raamin ma gu ra langarin. ¹⁶ Ma aze xari gut simbong? Gu ramaraat ma gu viraai wana aizina ma gu baaptaais ma Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sunum.'"

Nakmai Xa Viring Pol Xuna Fazeiang Sin Aubina Xawit Amun Judaa

¹⁷ Pol xa piaat kaarik naako, "Ga uli wat iriat Jerusalem ma ga maainung lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok, ma ga miriftaamin aza rataamaaiang. ¹⁸ Lamaskana a rataamaaiang kanaan ga raamin a Piran. Naan ka vazei nia malasing kari, 'Fazaaus! Tamaraat faabuza ma gu luaa Jerusalem ma gu waan. Tamon guna fazei wana a dorang surugu iriat la bina laba angkari, aubina initiat dina wen tudaxain a dorang gu piaat pana nia.'

¹⁹ Ma nia ga piaat malasing kari, 'Piran, naandi di rexaazin fatalamin mase mumua gai waan farawuk lamun faal a maainungang faakdul zin amun Judaa ma gat saraak aubina di inaxam paazaai wana nua ma ga ratasin naandi la vaal a vaamaazikang ma gai zop naandi. ²⁰ Ma laraan di zop famaas Stivan, a rapti iwana pitflaatang a dorang sunum, nia banaan ga irur lapaara naandi. Ma ga rudaxa wana a matmalabuk naadi giu ma gat katkatong amun marapi zin naandi angkanaan ina di zop famaas naan.'

²¹ Naanaan a Piran ka vazei nia naako, 'Tamaraat ma gu waan. Gana kling nua guna waan lawalaaau zin aubina xawit amun Judaa.'"

A Waamua Laba Zin Ubina Dauran Ka Dador Zin Pol

²² Amun Judaa di langarin a dorang sin Pol xa ruaas la notaan naan ka piaat a dorang kanaan. Di xupkup dikdik malasing kari, “Sop famaas naan! Naan kawit nat faraxas kana roro la pira angkari!”

²³ Di xupkup laba ma di gamul psin amun marapi baraa sin naandi ma di psin fauzaa a paauf ku laaxur. ²⁴ Singsaxai a waamua zin ubina dauran ka vazei ubina dauran kuna zaxotang naan kula vaal zin naandi. Naan ka vazei naandi xuna kmizang naan pana wip ma dina iaari zina xuna dina tangin aze ra vuvuna amun Judaa di xupkup la waatna. ²⁵ Ma di zaxir vating naan pana pos kuna kmizang naan, ma naan ka iaari zin a waamua zin ubina dauran naako, “Malasing faa, xa tak pana a lus sinim kuna kmizang axazak pana wip, aizina xa iziar lamaskana a baar iwana vaakatang in Rom, paamua wana naagu klis naan?”

²⁶ Araan a waamua zin ubina dauran ka langarin, ka waan sin a waamua laba zin ubina dauran ma xa piaat malasing kari, “Gu naknakaai wana aze razaan guna giu. A rapti angkanaan aizina xa iziar lamaskana a baar iwana vaakatang in Rom.”

²⁷ Malasing ma a waamua laba xa waan sin Pol ma xa iaari zina naako, “Fazei nia, aizinum ka iziar lamaskana a baar iwana vaakatang in Rom, aan?”

Ma Pol xa xis naan malasing kari, “Aiang, ka vaaratunaan.”

²⁸ Ma a waamua laba xa piaat naako, “Nia ga ra psin a kaakaai laba ma di varaar aizinugu lamaskana a baar iwana vaakatang in Rom.”

Ma Pol xa piaat naako, “Singsaxai nia xawit. Araan naanaa xa luk nia, di varaar aizinugu lamaskana a baar iwana vaakatang in Rom.”

²⁹ Ma fazaas mase ubina dauran ina adu dina iaari zina wana amun iaariang, di langarin a dorang kanaan ma di zuxa uli. Naanaan a waamua laba zin ubina dauran ka rexaas ka adu Pol a rapti Rom, ma naan nanga xa maraaut panaze naan ka ra kling ubina dauran ma di zaxir Pol wana iaarus amun sen, malasing ma xa akpaat pizin amun sen.

Pol Xa Dador Lamarana Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa

³⁰ A raan lamuraana, a waamua laba xa saxot kana rexaazin a vaaratunaanang pana aze ra vuvuna amun Judaa di vakor Pol. Naan ka vamiluaar Pol ziaana vaal a vaamaazikang ma xa fazein amun pris laba ma Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa ma di wat balas fatu varaxai wana naan. Ma xa zaxot Pol ma xa varur naan lamarana naandi.

23

¹ Pol xa raamaai vaatak pana amun paamua vaakdul iwana aikilizang ma xa piaat naako, “Amun daazugu! Nakmai xa rexaas adu ainaxamang surugu xa maravas lalozang a roroiang surugu lamarana la varumaraiang nanga ma xa ruaas tangin.” ² Singsaxai a waamua zin amun pris faakdul, aizina Aananiaas, ka vazei ubina di irur lapaara Pol xuna dina rabaaf a ngusna. ³ Ma Pol xa piaat sina malasing kari, “Nakmai xana rabaaf nua, gu malasing a xabil raksaat di zaaf faxufkuf. Malasing ma a maskaam ka mitikaai raksaat. Gu iziar inaan kuna klizang a dorang surugu ma gu klis nia wana amun Lus sin Moses. Singsaxai nua nanga gu laxau a lus pana vazeiang ubina dina rabaaf nia.”

⁴ Ma ubina angkanaan di irur lapaara Pol di piaat sina malasing kari, “Gu lingpuak pana a waamua zin amun pris faakdul, naan sin Nakmai!”

⁵ Ma Pol xa xis faulin naandi naako, “Amun daazugu, xawit ga rexaas adu naan a waamua zin amun pris faakdul. A Baar Xoxok ka piaat malasing kari, ‘Naa-guna wen piaat faraksaat ta waamua zin aubina.’” *(Zax 22:28)*

⁶ Ma Pol xa raamin adu azanon sin ubina angkanaan naandi amun Saadusi ma azanon sin naandi zaait amun Faarasi. Malasing ma naan ka dador laba waan sin naandi aubina naako, “Amun daazugu, nia a Faarasi ma naat aza Faarasi. Ga iru wana dorang panaze ga inaxam paazaai adu Nakmai xana varamaraat faulin naandi ina di maat faanong.” ⁷ Araan di langarin,

amun Faarasi ma amun Saadusi di varamangat ma aizardang kanaan ka vatawagalaai wana a lemlem urua. ⁸ Amun Saadusi dit naxaam adu ubina dina wen tamaraat puli ziaana maatang, ma dit naxaam saait adu xawit na rauxin tamun aangelo ma xawit saait ta laklagai. Sing saxai amun Faarasi di inaxam paazaai wana azaan urul angkari.

⁹ A xupkupang ka laba mase ma azanon maravas iwana amun Lus sin Moses, naandi amun Faarasi, di ramaraat ma di varamakalaai malasing kari, “Kawit maadi tangin tazaar ka raksaat pana a rapti angkari. Iaak ta laklagai o ta aangelo xa dador zina?” ¹⁰ A varamangatang kanaan ka dikdik marazaat ma a waamua laba zin ubina dauran ka maraaut adu ubina wana a lemlem angkanaan urua dina put urif farauxin Pol, ma dina buaak famimidi a winpina ma xana maat. Malasing ma xa vazei ubina dauran ma di waan sin ubina angkanaan ma di zaxot pizin Pol ziaana naandi, ma di zaxot naan kula vaal zin naandi.

¹¹ Labung angkanaan a Piran ka balas sin Pol. Naan ka wat tur lapaara Pol ma xa piaat naako, “Gu dikdik! Malasing gu ra pitfiat fanong a dorang surugu iriat Jerusalem, guna kasbuak kun Rom saait ma guna pitfiat nia inaan.”

Azanon Ubina Di Pis A Dorang Kuna Dina Zop Famaat Pol

¹² Paanaraan gufguf la raan lamuraana, azanon Judaa di balas fatu ma di pis tasin a dorang. Di xalxal adu naandi dina wen fangan ma dina wen imin ka ruaas di zop famaats Pol. ¹³ Ubina angkanaan di pis a dorang di zangaaf lu vaaralavaat ma xa uzaa laaxur. ¹⁴ Naandi di waan sin amun pris laba ma amun paamua zin amun Judaa ma di piaat malasing kari, “Maadi pis tasin fanong a dorang ma maadi xalxal adu maadina wen iaan tazaar ka ruaas maadi zop famaats Pol. ¹⁵ Malasing ma nim faraxai wana Aizardang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa, naaguna fazei waan sin a waamua laba zin ubina dauran in Rom kuna naan kana zaxot fawat Pol zinim. Naaguna vagit naan adu nim naagu saxot naaguna langarin azanon dorang ka vaaratunaan pana naan. Sing saxai maam

maadina izi nimniman inaan be vaasilik kuna zop famaats naan paamua wana xana balas iriat sinim.”

¹⁶ Sing saxai naata fafina Pol xa langarin, ma naan ka waan ma xa albis la vaal zin ubina dauran ma xa vazei Pol wana a dorang faakdul naa langarin.

¹⁷ Malasing ma Pol xa viring azaxai zin amun paamua zin ubina dauran ma xa vazei naan naako, “Saxot a xulaau angkari xa waan sin a waamua laba zunum, panaze naan ka rauxin azanon dorang kuna vazeiang naan.”

¹⁸ A waamua angkanaan sin ubina dauran ka zaxot a xulaau angkanaan ka waan sin a waamua laba zin naandi ma xa piaat naako, “Pol a rapti ina xa iziar lamaskana a vaal a vaamaazikang, ka viring nia ma xa vazei nia xuna zaxot fawatang a xulaau angkari iriat sunum. Naan ka rauxin a dorang kuna vazeiang nua.”

¹⁹ A waamua laba zin ubina dauran ka taaxur la mitna ma xa zaxot naan kula zanon kawit taxazak pana ma xa iaari zina zingbe naako, “Aze razaar adu guna vazei nia wana?”

²⁰ Ma naan ka piaat naako, “Amun paamua zin amun Judaa di rudaxa adu dina iaari zunum lamaf kuna guna zaxot Pol xa waan lamarana Aizardang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa. Dina vaagit adu amun paamua vaakdul iwana aikilizang di saxot dina langarin a dorang faaratunaan pana naan. ²¹ Sing saxai tuua gu langar zin naandi, wanaze naandi di zangaaf lu vaaralavaat faraxai wana azanon nanga adu dina zikam simbong naan. Di xalxal vaanong adu dina wen fangan ma dina wen imin ka ruaas di zop famaats Pol. Ma naari di izit nimniman kuna giuang ma dit simbong be a dorang kana wat la nguzum.”

²² Ma a waamua laba zin ubina dauran ka piaat sin a xulaau naako, “Paan. Sing saxai tuua gu vazei taxazak adu gu ra vazei vanong nia wana ainaxamang kanaan sin naandi.”

A Waamua Laba Zin Ubina Dauran Ka Kling Pol Xa Waan Sin Feliks

²³ A waamua laba zin ubina dauran ka viring luk uru waamua zina ma xa vazei nandiaa malasing kari, “Naaguna nimnimanin iaa ubina dauran ka zangaaf lu

varazuai urua dina zangas palaau varaxai wana ubina dauran ka zangaafu vaaw-izik urua ubina dina iziar laaxur wana amun os ma ubina dauran ka zangaafu varazuai urua ubina dina zangas faraxai wana amun bili la mita naandi ma naaguna waan faraxai la bina laba Sesaria. Naaguna nimniman ma naaguna waan pana a marana iaas ka wizik faat labung.²⁴ Naaguna nimnimanin saait tazanon os kuna vazaakang Pol ma amun saan sina ma naaguna zaxot naan ma xana balas daxa zin Feliks, a rapti Rom ka waamua zin a gaapman in Judia.”

²⁵ Ma a waamua laba zin ubina dauran ka varaar a waambaar xa piaat malasing kari,

²⁶ “Nia Klodias Lisiaas.

Ga farar wat sunum a waamua Feliks. Ga lis adi varanopang ma a dor vaanana-mang simaam ka waan sunum.

²⁷ Amun Judaa di zaraak a rapti angkari ma adu dina zop famaam naan. Singsaxai naari ga maravas laxo adu a rapti angkari, naan a Rom. Malasing ma nia varaxai wana ubina dauran surugu maadi wa zaxot faulin naan siaana naandi.²⁸ Ga saxot gana rexaas daxa wana aze ra vuvuna a vaakarang sin naandi wana naan. Malasing ma ga zaxot naan ka waan lamarana Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa.

²⁹ Singsaxai ga tangin adu naan kawit na giu tazaar ka raksaat kuna naan kana maat o gana rasin naan la vaal a vaamaazikang. A dorang naadi vakor naan pana, lalozang be azanon saan lamaskana amun lus sin naandi ina naandi nanga dit faramakalaai wana.

³⁰ Ma a dorang ka balas surugu adu azanon sin amun Judaa, di zaleng a lan kuna dina zop famaam naan. Malasing ma ga kling fazaus naan kuninaan sunum. Ga vazei zaait naandi adu dina rasin naan pana a dorang lamaraam.”

³¹ Ubina dauran di waambazof a dorang sin a waamua laba zin naandi. Di zaxot Pol ma di waan faraxai wana naan labung angkanaan ma di waan la bina laba Aantipaatis.³² A raan lamuraana, ubina

dauran ina di zangas, di vataling ubina dauran pana amun os di waan faraxai wana Pol xula bina laba Sesaria. Ma ubina dauran ina di zangas di uli xula vaal zin naandi.³³ Araan ubina dauran pana amun os di balas Sesaria, di lis a waambaar ina xa dador vaamaravas sin a waamua Feliks ma di lis Pol la mitna.³⁴ A waamua zin a gaapman ka vakot a waambaar angkanaan ma xa iaari zin Pol adu naan inifaa. Pol xa xis naan adu naan in Silisia.³⁵ Ma naan ka vazei Pol malasing kari, “Gana langarin a dorang sunum la notaan ubina di vakor nua wana dorang, dina balas.” Lamur xa vazei aubina di rataamaai xaaul wana non angkanaan, kuna dina zaxot Pol xula rumaaf lamaskana a vaal angkanaan, adi vaal daxa zin Erot, ma amun tuxaaul dina raamaai xaaul wana naan.

24

Amun Judaa Di Varur Pol Wana Dorang Lamarana Feliks

¹ Lamuraana a raan ka watmit, a waamua zin amun pris faakdul, aizina Aananiaas ka waan Sesaria varaxai wana azanon paamua zin amun Judaa, ma aza rapti mazam iwana lus, aizina xanaan Tetalas. Di pitfiat amun dorang naadi vakorang Pol zin a waamua zin a gaapman Feliks.²⁻³ Feliks ka viring falbis Pol xu lamaskana a rumaaf angkanaan ma Tetalas ka varumara a dorang sina malasing kari, “A waamua laba Feliks! A vaaxatkatangang sunum pana maam ka vaziaar vatalamin maam lamaskana a luaai wana a notaan baraaf ma nua gu ra vawaal aubina zimaam pana waafatokang amun saan ka varas ina waamua xawit na izi daxa. Pana amun saan angkanaan, lamun pop faakdul ma lamaskana amun lan faakdul, maadi wisfaadaxa mase zunum.⁴ Kawit ga saxot gana varalil nua wana a dorang surugu singsaxai be ga maainung adu guna langarin anan dorang mumut simaam faraxai wana a matmalabuk iwana mainovang.

⁵ Maadi tangin adu a rapti angkari xat faxanaat amun maravanang. Ma xat faramaraat amun faropang lawalau amun Judaa di iziar varawuk lamun non faakdul ila pira angkari. Ma naan a waamua zin a lemlem taksaat di vakilaan Naazarin.

6-7 Ma xa saxot kana vamitikaai a vaal xoxok, ma maadi zaraak naan.* 8 Ma tamon guna iaari zin a rapti angkari wana amun saan maadi vakor naan pana guna tangin adu a dorang simaam ka vaaratunaan.”

9 Ma amun Judaa di vawaal a dorang sin Tetalas adu a dorang angkanaan ka vaaratunaan.

Pol Xa Xis A Dorang Sin Amun Judaa Lamarana Feliks

10 Feliks ka maranaak Pol xuna naan kana dador ma Pol xa piaat naako, “Ga rexaazin adu nua gui klis a dorang simaam amun Judaa wana maariaas ka varas faanong. Malasing ma ga nanam kuna xis faulinang a dorang sin naandi iriat la maraam. 11 Kat faraxas nua nanga guna tangin paxot adu wana vazangaafllu ma uruaiang a raan ka vaanong nia ga waan Jerusalem kuna lotuiang pana Nakmai. 12 Singsaxai amun Judaa xawit di tangin nia varaxai wana taxazak adu maadi varuaas iaa lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok, o adu ga varamaraat ainaxamang sin ubina lamaskana amun faal a maainungang sin naandi o ta non lamaskana a bina laba angkanaan. 13 Malasing ma xawit nat faraxas dina vatangin adu a dorang kanaan naadi vakor nia wana xa vaaratunaan.

14 Ga piaat faratunaan sunum adu nia gat lotu zin Nakmai zin amun kulmua zimaam malasing kari: Gat falos a Lan sin a Piran. Singsaxai naandi di ipiaat adu awat lotu vaagit. Singsaxai nia ga inaxam paazaai wana amun saan faakdul lamaskana dorang di varaar vatangin lamaskana amun Lus sin Moses ma lamaskana amun fararang sin amun profet. 15 Nia ga inaxam simbang pana Nakmai malasing be ubina angkari iriat, maam faakdul maadi inaxam paazaai adu Nakmai xana varamaraat faulin aubina vaakdul ziaana maatang, aubina di tak ma

aubina raksaat. 16 Malasing ma gai gut bu-laai xuna a maskaagu xana rauxin ainaxamang ka maravas lamarana Nakmai ma lamarana aubina.

17 Ga ra vataling Jerusalem pana azanon maariaas ma mur ga uli wat kuna lizang azanon talazang sin aubina zurugu di izi gogof ma xuna lizang amun talazang sin Nakmai. 18 Ma araan naandi di wat surugu lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok, nia ga ninis faanong lamarana Nakmai. Kawit ta ubina xa varas di iziar varaxai wana nia ma xawit saait ga mangat faraxai wana taxazak lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok. 19 Singsaxai azanon Judaa ila provins Esia, di iziar lamaskana a rabaraau ila vaal xoxok laraan angkanaan. Kana daxa tamon naandi nanga dina wat tur lamaraam ma dina dador tamon di rauxin ta dorang kuna vakorang nia. 20 Ma tamon kawit, iaak ka daxa ubina angkari di irur iriat tangin dina pitfiat aze ramun saan taksaat naadi tangin pana nia la raan angkanaan nia ga ra rur lamarana Aiziarang Iwana Aikilizang Sin Amun Judaa. 21 Azaan azaxai be ga irur wana xa malasing kari: Ga viraai laba la raan angkanaan ga irur lamarana naandi ga piaat malasing kari, ‘Naagu varur nia wana dorang taning panaze ga inaxam paazaai adu Nakmai xana varamaraat faulin naandi ina di maat faanong.’”

22 Feliks ka rat langarin a dorang ka varas pana a Lan sin a Piran. Naan ka vanong a dorang naako, “Gana langarin kaarik laxo a dorang kari lamur. Ma araan a waamua laba zin ubina dauran Lisiaas kana balas, gana lis aikilizang surugu wana dorang sinim.” 23 Naan ka dador dikdik sin a waamua zin amun dauran adu amun tuxaaul dina raamaai xaaul wana Pol, singsaxai azanon taan dina rudaxain naan kana vataling a rumaaf sina varaxai wana a ruxaaul zina ma dina rudaxain saait amun paasaxo zina dina wat talaas naan pana amun saan naa izi gogof pana.

* 24:6-7 Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: Maadi saxot adu maadina rasin naan pana aikilizang malasing be amun Lus simaam ka piaat. Singsaxai a waamua Lisiaas faraxai wana ubina dauran sina di balas simaam ma di zaxot pizin naan siaana maam. Ma Lisiaas ka piaat simaam adu maadina varur Pol wana dorang lamaraam. 24:17 Giu 21:17-28 24:21 Giu 23:6

Pol Xa Rur Lamarana Feliks Ma Daarusila

²⁴ Lamuraana azanon taan, Feliks ka wat balas faraxai wana taak sina Daarusila. Naan a ravin Judaa. Feliks ka fazein Pol xana albis ma Pol xa dador wana ainaxam paazaaiang pana Iesu Kaarisito ma naan ka langarin. ²⁵ Araan Pol xa dador wana a matmalabuk ka tak, ma a matmalabuk iwana vadikdikang nua zi-aana amun sasaxotang taksaat ila winpin ma a raan aikilizang sin Nakmai xana klis aubina vaakdul, Feliks ka maraaut ma xa vazei Pol naako “Kat faraxas kalaak. Gana viring luk kaarik laxo nua tamon gana rauxin ta marapalau.” ²⁶ Feliks ka saxot Pol xana lis funfunin ta wulwulang sina xuna vamiluaarang naan malasing ma xai kilaai vaavaras kun Pol ma xai dador zina.

²⁷ Lamuraana a maariaas urua xa vaanong Pokiaas Festus ka zuruk a kiaana Feliks malasing a waamua zin a gaapman ila provins angkanaan. Singsaxai Feliks ka saxot kana vananam amun Judaa malasing ma xa luaa psin be Pol lamaskana a vaal a vaamaazikang.

25

Pol Xa Rur Lamarana Festus

¹ Festus ka balas la provins angkanaan ila bina laba Sesaria. Lamuraana a raan urul xa vaanong, ka ramaraat inaan ma xa wa balas Jerusalem. ² Inaan amun pris laba ma amun paamua zin amun Judaa di wat lamarana Festus ma di lis a dorang iwana vaakarang pana Pol. ³ Naandi di maainung fazaus Festus kuna naan kana giu azaan daxa aaxan naandi. Di saxot adu naan kana kilaai xun Pol xana wat Jerusalem. Avuna di pis tasin fanong a dorang faraxai wana azanon tawarak adu dina zikamin naan ma dina zop famaata naan araan kana zangas la lan.

⁴ Ma Festus ka xis naandi malasing kari, “Pol xa iziar la vaal a vaamaazikang Sesaria. Ma faasilik ka nia nanga gana uli xun Sesaria. ⁵ Naaguna kling tazanon paamua zinim kuna dina wat faraxai wana nia xun Sesaria xuna dina rasin a dorang pana a rapti angkanaan, tamon naagu naxaam

adu naan ka ra giu vanong tazaar ka raksaat.”

⁶ Festus ka iziar varaxai wana naandi wana a raan ka wizik tul o xa zangaafu, ma xa uli xun Sesaria. A raan lamuraana naan ka iziar wana aikilizang ma xa kilaai xun Pol xuna xana wat tur lamarana. ⁷ Araan Pol xa balas, amun Judaa ina di ra wat Jerusalem di wat tur varaxulin naan ma di rasin amun dorang dikdik ka varas pana naan. Singsaxai naandi xawit nat faraxas dina vabalos la maravas adu a dorang kanaan sin naandi xa vaaratunaan.

⁸ Ma Pol xa dador xol naan naako, “Kawit ga kawin tazaar pana amun lus sin amun Judaa, o a vaal xoxok sin naandi o Siza.”*

⁹ Festus ka saxot adu xana vananam amun Judaa, malasing ma naan ka iaari zin Pol naako, “Malasing faa, gu saxot guna waan ikula Jerusalem ma guna wa rur lamaraagu ikula lalozang a dorang kanaan naadi vakor nua wana?”

¹⁰ Ma Pol xa xis naan naako, “Gai rur xari lamarana akin ikilizang amun lus sin Siza. La non angkari be guna klis nia. Kawit ga giu varaksaat tazaar sin amun Judaa malasing nua nanga gu rexaazin fatalamin. ¹¹ Tamon ga ra giu varaksaat fanong tazaar ina xat faraxas pana nia gana maat, kawit ga bain a maatang. Singsaxai tamon a dorang kari naadi vakor nia wana xawit na vaaratunaan, kawit taxazak ka rauxin a burburaaiang kuna lizang nia la mita naandi. Ga maainung adu Siza nanga xana klis nia.”

¹² Lamuraana Festus ka dador vaanong sin amun paamua iwana aikilizang sina, naan ka piaat malasing kari, “Nua gu maainung fanong Siza ma naari guna waan sin Siza.”

Festus Ka Iaari Zin A Xalxaal Aagripaa Wana Pol

¹³ Lamuraana azanon taan ka vaanong, a xalxaal Aagripaa varaxai wana Benis, di balas iaa Sesaria ma di wa ruzuaai iaa Festus ma di dador vaananam iaa zina. ¹⁴ Nandiaa di iziar iaa inaan pana amun taan ka varas, ma Festus ka dador vaamaravas sin a xalxaal wana Pol malasing kari, “Ka rauxin aza rapti iriat ina Feliks

* **25:8** Siza naan a xalxaal in Rom ma amun kaantri vaakdul ina xa varop ma xa wamin naandi varaxai zaait pana Judia.

ka rasin naan la vaal a vaamaazikang ma xa waan fataling naan. ¹⁵ Araan ga waan Jerusalem, amun pris laba ma amun paamua zin amun Judaa di vakor naan pana a dorang ma di maainung nia xuna gana rasin a maravanang pana naan.

¹⁶ Singsaxai nia ga vazei naandi adu xawit a rataawuka dia in Rom kari wana lis palauang ta rapti la mita amun purua zina. Naan kana tabung dador varazuai xalaak faraxai wana a rapti xa varur naan pana dorang kuna xana dador xol naan pana a dorang kari di vakor naan pana. ¹⁷ Malasing ma araan ubina laba di balas iriat, kawit ga zimbang. A raan lamuraana bani, ga iziar wana aikilizang ma ga kilai xuna zaxot falbizang Pol. ¹⁸ Ubina angkanaan di ramaraat puzaa xuna dadorang ma di vakor naan pana amun dorang. Singsaxai xawit di vakor naan pana amun saan ina ga naxaam adu dina vakor naan pana. ¹⁹ Di varamakalaai be varaxai wana naan lalozang a rataawuka lotu zin naandi nanga ma wana aza rapti xa maat faanong aizina xanaan Iesu, ina Pol xai kalin adu naan ka roro.

²⁰ Nia xawit ga maravas pana aze ra lan gana zuruk a dorang faaratunaan pana azaan angkanaan. Malasing ma ga maainung Pol xuna naan kana waan Jerusalem ma gana klis naan ikula. ²¹ Singsaxai Pol xa maainung adu naan kana iziar iriat lawaana vaaxatkatangang surugu xa ruaas Siza nanga xana langarin a dorang sina. Malasing ma ga vazei ubina dauran ma di xatkatong fatalamin naan ka ruaas gana kling naan ka waan sin Siza.”

²² Aagripaa xa vazei Festus naako, “Ga saxot nia nanga gana langarin a dorang sin a rapti angkanaan.” Ma Festus ka xis naan malasing kari, “Lamaf guna langarin a dorang sina.”

Pol Xa Rur Lamarana A Xalxaal Aagripaa

²³ Malasing ma a raan lamuraana, Aagripaa nandiaa Benis di mamaaus iaa wana amun marapi zin nandiaa xa marmari daxa mase ma di wat balas iaa. Ma aubina di lis adi varanopang sin nandiaa.

Di albis iaa lamaskana a non iwana aikilizang faraxai wana amun paamua zin ubina dauran ma ubina laba ila bina laba angkanaan. Ma Festus ka kilai xuna zaxot falbizang Pol.

²⁴ Ma Festus ka piaat naako, “A xalxaal Aagripaa ma nim faakdul naagu iziar iriat faraxai wana dia taning. Naagu raamin a rapti angkari! Amun Judaa vaakdul iniat Sesaria ma in Jerusalem saait di lis a dorang surugu wana naan. Dit firaai dikdik adu naan kawit kaarik nat faraxas kana izi roro. ²⁵ Singsaxai nia xawit ga tangin tazaar naa giu varaksaat kuna naana maat saxot. Ma naan nanga xa maainung adu Siza xana langarin naan malasing ma ga saxot adu gana kling naan ka waan Rom.

²⁶ Singsaxai ga zaleng ta dorang kuna fazei vaamaravas pana a raan gana farar waan sin a waamua zin dia Siza. Malasing ma ga zaxot fawat naan lamarana nim faakdul ma lamaraam a xalxaal Aagripaa xuna lamuraana naagu langarin fanong a dorang faaratunaan pana naan, nia gana rauxin a dorang kuna varaarang. ²⁷ Ga piaat malasing kari wanaze xawit na tak pana gana kling palau taxazak kat simbong a raan sina xuna klizang naan ma xawit ta dor vaamaravazang pana amun dorang naadi vakor naan pana.”

26

Pol Xa Xis A Dorang Lamarana Aagripaa

¹ Aagripaa xa vazei Pol naako, “Ga lis a rudaxaiang kuna guna dador xu nua nanga.”

Pol xa raba naandi wana a mitna ma xa varumara a dorang sina naako, ² “A xalxaal Aagripaa, ga naxaam adu xa daxa wana nia ga wat tur lamaraam taning ma gana xis amun faakarang faakdul zin amun Judaa. ³ Ma xa daxa mase zaait panaze nua gu rexaazin fatalamin amun tataawuk faakdul zin amun Judaa ma amun faramangatang ka iziar lawalaua naandi. Ga maainung nua adu guna zimbong fatalamin nia ma guna langarin a dorang surugu.

⁴ Amun Judaa vaakdul di rexaazin fata-lamin a roroiang surugu la bina zurugu vaatak ma Jerusalem saait araan nanga ga nalik mumut ma xa ruaas taning. ⁵ Naandi di rexaazin nia vaabung baraaaf faanong ma xat faraxas dina pitffaat adu a dorang pana nia xa vaaratunaan tamon naadi saxot. Naandi di rexaas adu nia ga ra iziar lamaskana amun Faarasi, aza lemlem iwana a lotu zimaam ina dit falos fata-lamin mase amun Lus sin Moses.

⁶ Ma naari gai rur xari wana aik-ilizang panaze gat simbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana Nakmai adu naan kana waambazof a xalxalang sina naa ra giu zin amun kulmua zin dia.*

⁷ Amun patbung sin dia xa zangaaf lu ma urua, dit simbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana Nakmai xuna waambazovang a xalxalang kanaan pana naandi, la notaan angkanaan saait dit faamuzas paan bulaai zina lawaanaas ma labung. A xalxaal Aagripaa. Amun Judaa, aubina zurugu vaatak, di vakor nia wana a zimbongang a xalxalang kanaan! ⁸ Kunaze nim azanon kawit nat faraxas naaguna inaxam paazaai adu Nakmai xat faraxas kana varamaraat faulin aubina di maat faanong?

⁹ Mumua nia zaait ga naxaam adu gana giu amun saan faakdul xuna vapuruaiang aizina Iesu in Naazaret. ¹⁰ Nia ga giu amun saan angkanaan Jerusalem ma ga zuruk a burburaaiang sin amun pris laba xuna gana rasin amala aubina ninis sin Iesu la vaal a vaamaazikang. Ma araan di zop famaata naandi, nia zaait gai rudaxa xuna dina zop famaata naandi. ¹¹ Amun taan ka varas ga wanpaan lamaskana amun faal a maainungang sin amun Judaa ma gat famazik naandi ma gai dikdik pana vangarinang saait naandi xuna dina bain Iesu. Ma wana adi maska raksaatang kanaan surugu wana naandi, gai los naandi xu lamun bina rawarak kawit in Judia xuna kawinang naandi.”

Pol Xa Xus Naan Ka Raamaai Vaakilan Pana Iesu La Lan

* **26:6** A xalxalang kari adu Kaarisito xana wat. Ma Nakmai xa waambazof pana Iesu. **26:9** Giu 8:3, 22:4-5
26:20 Giu 9:20,28-29

¹² Ma Pol xa piaat kaarik naako, “Ma wana azaxai iwana amun sangazang kari, ga zangas paan Daamaaskas pana a bur-buraaiang ma a dor rudaxaiang sin amun pris laba di lis surugu. ¹³ Inaan la lan angkanaan araan a marana iaas ka iziar vaatak labirua, ga raamin a maravas ka wilwilak dikdik puat ikula la lia, ma a wilaakna xa dikdik pana a wilaaka iaas. Ka wilaak faraxulin nia varaxai wana amun paliaanugu. ¹⁴ Maam faakdul maadi zu wizik paanaburut pana a pira, ma ga langarin a ling axazak ka wuk a linga bina lbru zurugu naako, ‘Sol, Sol! Kunaze gut famazik nia? Gut famazik nua nanga malasing be a dongki xai tuxin fadikdik amun kaakna wana a vang iaai a ngusna xa fangan!’

¹⁵ Ma mur ga iaari zina ninaako, ‘Piran, nua nis?’

Ma a Piran ka xis nia naako, ‘Nia Iesu, ina gut famazik nia. ¹⁶ Singsaxai gu ramaraat ma gu rur. Naari ga balas faanong sunum la maravas kuna kalinang nua malasing a iaana kilaaaiang surugu. Nua guna pitffaat azaan angkari gu raamin pana nia taning sin azanon tawarak ma azanon saan saait gana vatangin sunum mur. ¹⁷ Gana zaxot faulin nua ziaana aubina zunum faatak amun Judaa ma ziaana aubina xawit amun Judaa. Naari gana kling nua xa waan sin naandi ¹⁸ xuna guna kaas amun marana naandi ma dina raamaai vaakilan. Ma guna urif naandi vataling a bungszuk kula maravas ma vataling a dikdikang sin Saatan ma dina wat sin Nakmai ma dina inaxam paazaai wana nia. Malasing ma Nakmai xana naxaam pizin amun matmal-abuk taksaat sin naandi ma dina rauxin a non aaxan naandi lawalau aubina ina Nakmai xa vaninis naandi avuna wana ainaxam paazaaiang pana nia.”

Pol Xa Pitffaat A Vaamuzazang Sina Malasing A Aaposal

¹⁹ Pol xa piaat kaarik naako, “Malasing ma a xalxaal Aagripaa, nia xawit ga naxaam pizin a rataamaaiang kanaan ka wat ikula la lia. ²⁰ Ga tabung fazei xalaak sin

amun Judaa in Daamaaskas ma mur zin naandi Jerusalem ma lamun non faakdul zaait in Judia, ma lawalaua naandi zaait kawit amun Judaa. Ga fazei adu naandi dina inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi ma dina los Nakmai. Ma dina giu amun faamuzazang kuna vatanginang adu di inaxam taawuk faanong. ²¹ Naan a vuvuna xari ma amun Judaa di zaraak nia la rabaraau ila vaal xoxok ma di saxot adu dina zop famaata nia.

²² Singsaxai Nakmai xa rat fawaal nia xa ruaas la raan angkari taning. Malasing ma gai rur iriat ma ga pitfiaat a dorang faaratunaan lamarana nim faakdul, aubina laba varaxai wana aubina xawit ta iza laba zin naandi. A dorang surugu xat faraxas be wana a dorang sin amun profet ma zin Moses di piaata adu amun saan angkari xana balas. ²³ Naandi di piaata adu a Mesaaiia xana vazaak a maazikang ma naan kana ramaraat puli wana maatang paamua wana aubina vaakdul xuna xana pitfiaat a lan pana a maravas sin Nakmai zin aubina zina amun Judaa ma zin aubina xawit amun Judaa.”

²⁴ Pol xai dador nanga ma Festus ka xupkup la waatna naako, “Pol! Gu rabanat, adi mazamang sunum ka vabaabaa mase nua.”

²⁵ Pol xa xis naan malasing kari, “A piran Festus! Nia xawit ga rabanat. A dorang kari zurugu xa vaaratunaan ma xawit na baabaa. ²⁶ A xalxal xa rexaazin amun saan angkanaan pana Iesu ma nia xawit ga maraaut pana dadorang sina. Ga rexaas faanong adu naan ka rexaazin amun saan faakdul angkanaan panaze amun saan angkanaan kawit na balas puat la non funfun. ²⁷ A xalxal Aagripaa! Malasing faa, gu inaxam paazaai wana amun dorang sin amun profet? Ga rexaas nua gu inaxam paazaai wana!”

²⁸ Ma a xalxal Aagripaa xa iaari zin Pol naako, “Malasing faa, la notaan mumut angkari be guna plaas ainaxamang surugu xuna gana balas a rapti xa inaxam paazaai wana Iesu?”

²⁹ Ma Pol xa piaata naako, “La notaan ka but o la notaan baraa, nia ga maainung

Nakmai adu nua ma naandi vaakdul naari dit langarin nia taning, naaguna inaxam paazaai wana Iesu malasing nia, singsaxai xawit faraxai wana amun sen angkari.”

³⁰ Naanaan, a xalxal Aagripaa varaxai wana a waamua laba Festus ma Benis ma naandi ina di iziar varaxai wana naandi di ramaraat ma di waan. ³¹ Di tukbilak ma di piaata lawalaua naandi zaksaxai malasing kari, “A rapti angkanaan kawit na giu ta matmalabuk taksaat kuna naana maata saxot, o xuna xana iziar la vaal a vamaazikang.”

³² Ma a xalxal Aagripaa xa piaata sin Festus naako, “A rapti angkanaan di lek familuaar naan, tamon ka lek pen maainung Siza xuna langarinang a dorang sina.”

27

Ubina Dauran Di Zaxot Pol Xun Rom

¹ Di lis a dorang kuna maadina zaal waan Itali. Ma di zaxot luk Pol varaxai wana azanon ubina di vazaak a vamaazikang ka waan sin a waamua zin azangaafu varazuai ubina dauran in Rom, aizina xanaan Julius. Naan aza waamua zin ubina dauran di vakilaan naandi adu, “Ubina dauran sin a xalxal laba in Rom.” ² Maam faraxai wana Pol maadi xawaas a sip la bina Aadramaatiaam ma a sip angkanaan ka nimmiman ka xuna zaal waanang lamun non ka iziar laxon la provins Esia, ma maadi waan ka. Aaristaakas, naan ila bina laba Tesalonikaa la provins Maasedonia, naan ka saxat faraxai wana maam.

³ A raan lamuraana, maadi xozaraai la bina laba Saaidon. Julius ka daxa wana Pol ma xa rudaxain naan ma xa wa raamin amun paasaxo zina ma naandi di ralaas naan pana amun saan naa izi gogof pana. ⁴ Maadi ramaraat ma maadi zaal vataling kaarik a non angkanaan ma maadi zaal waan lamuraana a xurunuza Saaipras, panaze a maaliu xa taaif dikdik puat pana maam. ⁵ Araan maadi vataling Saaipras ma maadi kas buaak a laman gafeu la uru non laba Silisia ma Paamfilia, maadi balas la bina laba Maairaa la non laba Lisiaa.

⁶ Inaan a waamua zin ubina dauran ka langarin adu aza sip in Aaleksendriaa xana zaal waan Itali. Malasing ma naan ka

rasin maam laaxur wana a sip angkanaan. ⁷Maadi valaau mumut pana amun taan ka varas, ma xa lagaf pana maam maadina xozaraai la bina Kinidaas. Ma a maaliu xawit na luaa maam maadina los a lan maadi saxot maadina los panaze xa taaif faatak puat pana maam. Malasing ma maadi zaal vaatakula tora xurunuza Krit, kawit lawalaau wana a non in Saalmoni. ⁸Ka lagaf pana maam malasing ma maadi zaal lapaara xon, ma maadi balas laza non di vakilaan A Xutaaiia Zawai Daxa. Kawit na lawalaau wana a bina laba Laasiaa.

⁹Amun taan ka varas ka vaanong palaau vaanong. Ma xa lagaf pana maam maadina zaal, wanaze lamuraana a raan laba zin Nakmai xuna valvaalang pana vanganang ka vaanong ka, ma a flan iwana a maaliu xa balas ma a raas ka varop marazaat. Malasing ma Pol xa dador naknakaai zin naandi naako, ¹⁰“Naam ubina, ga raamin adu a zangazang kari zin dia xana balas taksaat mase. Adi maravanang kana balas pana amun saan sin dia ma wana a sip saait ma wana a roroiang sin dia zaait.”

¹¹Singsaxai a waamua zin ubina dauran ka valos a dorang sin a rapti ina xa vutfut a sip angkanaan ma zin damana a sip saait ma xawit saxo na valos a dorang sin Pol. ¹²A xutaaiia zawai xawit na daxa wana a sip kana iziar inaan pana amun flan angkanaan iwana maaliu. Malasing ma amala zin naandi wana sip di naxaam adu maadina zaal vaatak kun Finiks tamon kat faraxas. A xutaaiia zawai angkanaan in Krit ka iziar vunfun pana a maaliu ma maadina iziar inaan pana amun flan iwana maaliu.

Adi Maaliu Xa Balas

¹³Araan anan maaliu i nana raas ka taaif, ubina di naxaam adu aze razaan naadi saxot kari xa balas. Malasing ma di urif fauzaa a aangga laaxur ma di zaal lapaara xon ila xurunuza Krit. ¹⁴Singsaxai xawit faabung baraaif adi maaliu dikdik ka ramaraat ma xa taaif pizik paanaburut la xurunuza. Dit fakilaan adi maaliu angkanaan pana maaliu ila non a iaas kai laak pana. ¹⁵Ka taaif dikdik pana a sip angkanaan ma a sip kawit nat faraxas kana valaau zuaai a maaliu angkanaan.

Ubina dit faamuzas pana sip di urif fakabaal a sel iwana a sip ma maadi luaa psin lis sin a maaliu ma xa kaais lalos a maaliu.

¹⁶Maadi zaal vunfun la tora xurunuza mumut Kaauda. Ka lagaf mase wana maam maadina urif fawat a xaleu iwana sip laaxur wana sip. ¹⁷Ma di vazaak fauzaa a xaleu angkanaan laaxur ma di vasingin fawizik amun iaarus lawaana sip ma di pis fating a sip angkanaan pana amun iaarus laba. Di maraaut panaze dina put falau uzaa laaxur wana amun paatazaar a xon in Siratis. Malasing ma di vakabaal vawizik azaan ina xat falaxor a sip tuaa xana valaau vazaaus la raas ma di luaa a sip ka kaais pana a maaliu. ¹⁸A maaliu ma rof kai wit fadikdik a sip malasing ma a raan lamuraana di zuruk azanon saan ka varas laaxur wana a sip ma di psin fawizik nana raas. ¹⁹A varulang a raan kaarik di psin fawizik amun saan iwana vaamuzazang pana sip ku nana raas. ²⁰Pana amun taan ka varas kawit maadi raamin a iaas ma amun patpada. Ma a maaliu xai taaif dikdik nanga ma maadi naxaam adu maam faakdul xawit nat faraxas maadina roro.

²¹Lamun taan angkanaan, aubina xawit di vangan. Naanaan Pol xa rur lamarana naandi ma xa piaat naako, “Ubina, tamon naagu lek falos a dorang surugu ma naagu wen tamaraat Krit ma naagu zaal wat iriat, naagu lek pen fasuin a raan taksaat ma naaguna wen pizin amun saan ku nana raas. ²²Singsaxai naari ga maainung nim naaguna dikdik! Kawit taxazak sinim kana maat, singsaxai a sip be xana vaanong faakdul mase. ²³Labung a aangelo zin Nakmai xa balas surugu. Nia zin Nakmai ma gat faamuzas ku naan. ²⁴Ma a aangelo xa vazei nia malasing kari, ‘Pol! Tuaa gu maraaut. Guna rur wana aikilizang lamarana Siza. Ma Nakmai lamaskana daxaiang sina wana nua xa rudaxa vaanong adu naandi vaakdul laaxur wana a sip dina roro.’ ²⁵Malasing ma nim faakdul ubina naaguna dikdik panaze nia ga inaxam paazaai wana Nakmai adu naan kana waambazof amun saan malasing be naa ra piaat fanong surugu. ²⁶Singsaxai a maaliu xana urif

fazou a sip ku laxon laza xurunuza.”

A Sip Ka Tuxin Naan

²⁷ Labung iwana a vazangaafllu ma urulavaatang a raan, a maaliu nanga xat fazaak maam nana raas Aadriaatik.* La xuxuna suk ubina dit katkatong a sip di naxaam adu maadi zaal xa lapaara xon. ²⁸ Malasing ma di psin fawizik a iaarus amun faakatang ka iziar wana ma maadi tangin adu a dulukang iwana raas kat faraxas pana a mita xa zangaafllu vaaralavaat ka wizik paanaburut. Lamur vaamumut naadi vakot kaarik ma di tangin adu xa zangaafllu vaarul. ²⁹ Di maraaut adu a sip kana put tuxin naan pana amun faat. Malasing ma di psin a aangga urulavaat lamuraana a sip ma di maainung sin amun nakmai zin naandi xuna a bina xana raan.

³⁰ Ubina dit katkatong a sip di naxaam adu dina valaau vataling a sip. Di rasin fawizik a xaleu nana raas ma di vaagit adu dina vakabaal vawizik azanon aangga waamua wana a sip angkanaan. ³¹ Singsaxai Pol xa vazei a waamua ma ubina dauran sina naako, “Tamon ubina dit katkatong a sip dina wen iziar iriat laaxur wana a sip, nim naaguna wen toro.” ³² Malasing ma ubina dauran di kip pizin a iaarus ina xa roting a xaleu ma xa kaais fataling a sip.

³³ A iaas naako xana zarawilak ma Pol xa vazei vadikdik naandi vaakdul xuna dina vangan. Naan ka piaat malasing kari, “Naagu ra inaxam farvaras ma naagu ra izi walaau wana a raan ka zangaafllu ma urulavaat ma lamun taan angkanaan kawit naagu ra iaan tazaan.

³⁴ Naari ga maainung nim naaguna vangan kuna a vanganang kana vawaal nim, kuna xawit taxazak sinim kana milung. Ma xawit ta nan fur la waata nim kana zu.”

³⁵ Lamuraana xa piaat azaan angkanaan, ka zuruk a raraba ma xa wisfaadaxa zin Nakmai lamarana naandi vaakdul ma naa biaak ma xa ramaraat ma naa iaan.

³⁶ Naandi vaakdul di zuruk a dikdikang pana a dorang sin Pol, ma naandi zaksaxai di zuruk a vanganang ma di vangan.

³⁷ Aubina vaakdul wana a sip ka zangaafllu

varazuai urua ma azangaafllu xa wizik urua ma xa wizik saaxa. ³⁸ Lamuraana naandi di vangan maazur vaanong, di psin amun wit ku nana raas kuna a sip kana mamaraxas.

³⁹ Araan a bina xa raan, ubina dit katkatong a sip kawit di raamin fakilaan a xurunuza angkanaan. Singsaxai di raamin aza xutaaiia zawai varaxai wana axon ma di naxaam adu dina valau uzaa wana a sip inaan laaxur laxon tamon kat faraxas. ⁴⁰ Malasing ma di ruk pizin amun iaarus iwana amun aangga ma naadi luaa psin. Ma la notaan angkanaan saait di akpaat amun iaarus ina naadi pis fatingang a stia iwana a sip. Mur di rasin fauzaa a sel la muna sip kuna a maaliu xana wif a sip ma xana zaal vaatak ku laxon. ⁴¹ Singsaxai a sip ka valaau waan la waata zaar axon ma a muna sip ka wa iziar wara. A dikdikang iwana a rof ka buaak faamimidi a muraana sip.

⁴² Ubina dauran di saxot adu dina zop famaata ubina di vazaak a vaamaazikang kuna dina wen kakas ku laxon ma dina valaau. ⁴³ Singsaxai a waamua zin ubina dauran ka saxot Pol xana roro malasing ma xa dador xol naandi adu tuua dina giu malasing kanaan. Naan ka kling aubina ina di rexaas pana kakazang ma di fida vataling a sip ma di kakas ku laxon, ⁴⁴ ma naandi vaakdul ina xawit nat faraxas dina kakas, di los naandi wana uvang palaang o uvang saan ka ralaput pana a sip. Ma wana a lan angkanaan maam faakdul maadi balas daxa laxon.

28

Pol Xa Iziar Maaltaa

¹ Maadi balas daxa ipaa laxon ma aubina ininaan di vazei maam adu aizina a xurunuza angkanaan Maaltaa. ² Di vawaal vatalamin maam. A daavur xa uzan ma maadi milaatus marazaat. Di sung axaiaf ma di ruzuaai vatalamin maam faakdul.

³ Pol xa iot luk a bala vaavian ma naa rasin pana axaiaf ma a zizi xat karaat famaata axazak ka valau tukbilak siaana a lagavang iwana axaiaf ma xa karat la mita Pol ma xa rokaai wana. ⁴ Aubina ila xurunuza angkanaan di raamin a zizi

* 27:27 A non taas angkari taning aubina di vakilaan adu a non taas iwana Raas Mediterenian.

xa rokaai la mita Pol ma di piaat sin naandi zaksaxai malasing kari, “Iaak a rapti angkari xai zop famaas palau ubina, wanaze a ravin nakmai aizina Axazak Iwana Xizang Amun Matmalabuk Taksaat kana wen luua naan kana roro naapalaau xawit na maat nana raas.”⁵ Singsaxai Pol xa xalawirin pizin a zizi angkanaan ku lamaskana axaiaf ma xawit tazaar taksaat na balas sina.⁶ Aubina di zimbang adu a mita Pol xana vangat o naan kana zu ma xana maat. Singsaxai lamuraana di zimbang faabung baraaf ma xawit di raamin tazaar taksaat na balas sina, di plaas a inaxamang sin naandi ma di piaat adu naan a nakmai.

⁷ Ka rauxin a non sin a waamua laba ila xurunua angkanaan ka iziar vaasilik faamumut. Ma aizina a waamua angkanaan Paablias. Naan ka ruzuaai maam ma xa zaxot maam kula vaal zina ma xa xatkatong fatalamin maam malasing amun topuran pana a raan urul.⁸ Ma damana Paablias ka itate la wina iban. Naan ka gias pana a winlagaf ma a xuvaaau. Pol xa albis lamaskana a rumaaf sina ma xa maainung pana naan ma xa rasin uru mitna laaxur wana naan ma xa vira naan.⁹ Lamuraana a zaan angkanaan ka balas, aubina rawarak ila xurunua angkanaan ina di gias di wat, ma Pol xa vira naandi.¹⁰⁻¹¹ Di vatingin adi varanopang laba wana maam ma di ralaas maam pana amun talazang ka varas. Maadi iziar a flan urul inaan. Ma araan maadi nimniman kuna maadina zaal, di rasin amun saan aaxa maam laaxur wana a sip, amun saan kuna vawaalang maam pana zangazang simaam.

Pol Xa Ramaraat Maaltaa Xun Rom

Naanaan maadi ramaraat ma maadi zaal wana a sip ila bina laba Aalek-sendriaa ina di tok a laklagaai uru lua* la muna. A sip angkanaan ka ra iziar la xurunua angkanaan pana amun flan iwana maaliu.¹² Maadi balas la bina laba Siraakius ma maadi iziar inaan pana a raan urul.¹³ Maadi ramaraat inaan ma maadi zaal xaarik ma maadi balas la bina laba Regium. La raan lamuraana a

maaliu daxa xa balas malasing ma maadi ramaraat inaan ma maadi zaal. Ma la raan lamuraana xaarik maadi balas la bina Putioli.

¹⁴ Ma la non angkanaan maadi tangin azanon ubina di inaxam paazaai ma di maainung maam ma maadi iziar varaxai wana naandi wana a raan ka wizik urua. Ma mur maadi balas la pira in Rom.¹⁵ Aubina di inaxam paazaai inaan di langar adu faasilik maadina balas ma di wat. Naandi di ramaraat puat la bina di vakilaan A Non A Vaangurang Sin Aapius ma la bina di vakilaan A Vaal Urul Zin Amun Ropuran ma di wat fasuin maam la lan. Araan Pol xa raamin naandi xa wisfaadaxa zin Nakmai ma ainaxamang sina xa dikdik kaarik.

Pol Xa Vasuin Amun Judaa La Bina Laba Rom

¹⁶ Araan maadi balas la bina laba Rom, a gaapman ka rudaxa adu Pol xana iziar naansing ma aza rapti dauran kana ramaai xaaul wana naan.

¹⁷ Lamuraana a raan urul Pol xa viring fatu amun paamua zin amun Judaa. Di balas fatu ma Pol xa vazei naandi naako, “Amun daazugu! Kawit ga giu tazaar ka raksaat pana aubina zin dia o lalozang a rataawuk amun kulmua zin dia. Singsaxai di zaraak nia Jerusalem ma di lis nia la mita ubina in Rom.¹⁸ Ma naandi di iaari wukpuxaai zurugu ma di saxot adu dina vamiluaar nia wanaze di tangin adu nia xawit ga giu tazaar ka raksaat kuna gana maat saxot.¹⁹ Singsaxai amun Judaa xawit di saxot adu dina vamiluaar nia. Malasing ma azaan angkanaan ka vaxalxaal nia ma ga maainung adu gana rur lamarana Siza xuna naan kana langarin a dorang surugu. Ga giu malasing kanaan, kawit adu xuna gana vakor aubina zurugu vaatak pana ta dorang. Kawit.²⁰ Malasing ma nia ga maainung adu gana raamin nim ma gana dador varaxai wana nim. Di pis nia wana sen angkari wanaze gat simbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana axazak ina Nakmai xa ra xalxal adu xana zaxot faulin amun Israael.”

²¹ Naandi di xis naan malasing kari, “Maam nanga xawit maadi zuruk ta

* **28:10-11** Nandiaa uru naat aza nakmai zin amun Grik aizina Zeus. **28:19** Giu 25:11

waambaar xa wat Judia wana dor vaa-maravazang pana nua. Ma xawit tax-azak in Judia xa wat pana ta dorang o xa piaat ta dorang taksaat pana nua. ²² Sing saxai maadi saxot adu maadina langarin ainaxamang sunum panaze maadi langarin adu lamun non faakdul aubina di dador wana a lemlem angkanaan nua gu iziar lamaskana xa raksaat.”

²³ Malasing ma di kalin aza raan faraxai wana Pol ma amala aubina di wat la raan angkanaan la vaal Pol xa raagul wana. Paanaraan gufuf ma xa ruaas labung naan ka akpaat aknaaza dorang pana a bikabar zin Nakmai xa waan sin naandi. Ka saxot kana plaas ainaxamang sin naandi wana a dorang lamaskana amun Lus sin Moses ma lamaskana fararang sin amun profet kuna dina inaxam paazaai adu Iesu naan a Mesaaia. ²⁴ Azanon sin naandi di inaxam paazaai wana a dorang sina, singsaxai azanon kawit di inaxam paazaai.

²⁵ Di varamakalaai lawalaua naandi zak-saxai ma di ramaraat fataling Pol araan naan ka vanong a dorang sina malasing kari, “A Laklagaai a Raabu xa piaat faratunaan sin amun kulmua zinim la nguza profet Aaisaia naako,

²⁶ ‘Gu waan sin aubina angkanaan ma gu piaat sin naandi malasing kari,
“Naagunat langar singsaxai naaguna wen mazaam.

Naaguna rataamaai singsaxai naaguna wen taamaai vaakilan.”

²⁷ Avuna a maskana aubina angkanaan ka dikkik faanong,
ma xa lagaf pana naandi dina langar wana amun lingana naandi,
ma naandi nanga di ra bafkol amun marana naandi.

Taulaan dina raamaai wana amun marana naandi,
ma dina langar wana amun lingana naandi,
ma dina mazaam pana maskana naandi,
ma dina inaxam taawuk,
ma gana vira naandi.”” *(Aais 6:9-10)*

²⁸⁻²⁹ Ma Pol xa piaat saait naako, “Malasing ma ga saxot naaguna rexaas adu a dorang iwana zaxot faulinang aubina zin Nakmai xa waan fanong sin aubina xawit amun Judaa. Naandi dina langarin.”*

³⁰ A maariaas urua vaakdul Pol xa raagul inaan la vaal angkanaan naa wulwul bulin ma xai ruzuaai aubina vaakdul di uwat kuna raaminang naan. ³¹ Naan ka fazei wana a bikabar zin Nakmai ma xa varaviraai zaait pana aizina a Piran Iesu Kaarisito. Ma xawit taxazak ka ruxol a vaamuzazang sina ma naan kawit na maraaut araan ka dador.

* **28:28-29** Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: Lamuraana Pol xa piaat malasing kanaan, amun Judaa ina di waan fataling naan, dit faramakalaai dikkik mase lawalaua naandi nanga.

A Waambaar Zin Pol Xa Waan Sin Amun Rom A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Araan Pol xa iziar Korin o Senkriaa, naan ka varaar a waambaar angkari xa waan sin aubina di inaxam paazaai in Rom. Ka lis a waambaar zin aza ravin aizina xanaan Fibi ma naan ka ra zuruk kun Rom (16:1-2).

Rom adi bina laba mase, ina a xalxaal laba aizina Siza, a waamua laba laaxur wana amun pira vaakdul ina Rom ka rasin a lus laaxur wana naandi.

Araan Pol xa ra varaar a waambaar angkari, naan kawit nanga na ra waan Rom ma xawit nanga nat firaai naandi. Malasing ma lamaskana a waambaar angkari naan ka saxot kana viraai naandi wana amun saan ka varas. Pol xa vazei zaait naandi adu naan ka saxot kana waan sin naandi.

A maariaas iwana fararang ka malasing AD 57.

A baar Rom ka malasing kari:

- (1) 1:1-7 A dor vaamaravazang
- (2) 1:8-15 Pol xa saxot kana waan Rom
- (3) 1:16-17 Avuvuna xunaze Pol xa farar
- (4) 1:18-3:20 Aubina vaakdul di gigi amun matmalabuk taksaat
- (5) 3:21-5:21 Nakmai xana zaxot faulin dia wanaze dia di inaxam paazaai wana Kaarisito
- (6) 6:1-8:39 Lamaskana Kaarisito dia di iziar wana roroiang faaxur
- (7) 9:1-11:36 Nakmai xawit na naxambain Israael
- (8) 12:1-15:13 Amun matmalabuk daxa dia dina valos
- (9) 15:14-16:27 A vaanongang iwana dorang

A Dor Vaamaravazang

¹ Nia xari Pol, a iaana kilaiiang sin Iesu Kaarisito. Nakmai xa ra viring luk nia ma ga balas a aaposal. Ka ra vaziaar warok nia malasing ma gai fazei wana a Dorang Daxa. ² A Dorang Daxa angkanaan, Nakmai xa ra xalxal wana mumua nanga,

wana dorang sin amun profet lamaskana a Baar Xoxok. ³ A Dorang Daxa xa vazei dia wana Naatna ina xa ra balas a xastunaan ma a natnaat sin a Xalxaal Dewit. ⁴ Ma Nakmai xa lis aiza vaaxur zina malasing kari, Naatna xa Dikdik, panaze naan ka ramaraat puli ziaana maatang. A zaan angkanaan ka balas lamaskana a Laklagai a Raabu ina xai lis aizarang ka xoxok. Ma naan Iesu Kaarisito a Piran sin dia. ⁵ Lamaskana Kaarisito nanga, Nakmai xa ra lis a daxaiiang ma a vaamuzazang sin a aaposal zimaam, kuna fazeiang sin aubina vaakdul ina xawit amun Judaa ma dina inaxam paazaai ma dina valos a dorang sin Kaarisito. Maadina giu malasing kanaan kuna valaupang aizina. ⁶ Nim saait azanon sin naandi xawit amun Judaa ina Nakmai xa ra viring luk nim kuna nim aaxan Iesu Kaarisito.

⁷ Nia ga varaar a waambaar angkari xa waan sinim faakdul inaan Rom. Nakmai xa sasaxot nim ma xa ra viring luk nim kuna balazang aubina ninis sina.

A daxaiiang ma a luaai zin Nakmai Damana dia ma zin a Piran sin dia Iesu Kaarisito xana waan sinim.

Pol Xat Maainung Pana Naandi

⁸ Paamua xalaak, ga wisfaadaxa zin Nakmai zurugu lamaskana aizina Iesu Kaarisito wana nim faakdul, wanaze aubina la pira vaakdul angkari di langarin fanong a dorang pana ainaxam paazaaiiang sinim. ⁹ Nia gat faamuzas ku Nakmai wana a maskaagu vaakdul wana fazeiang pana Dorang Daxa wana Naatna. Nakmai nanga xa rexaas adu nia gat naxaam bulin nim ¹⁰ lamaskana amun maainungang surugu lamun taan faakdul. Ma ga maainung saait tamon pana sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai nanga, naari xa lamuraana a notaan baraaf, naan kana kaas lis ta lan surugu xuna balazang sinim.

Pol Xa Saxot Kana Raamin Naandi

¹¹ Ga saxot mase gana raamin nim kuna gana lis ta talazang sin a Laklagai inaan sinim kuna vadikdikang nim. ¹² Aknaaza dorang surugu xa malasing kari: Araan gana raamin ainaxam paazaaiiang sinim ma nim saait naaguna raamin ainaxam paazaaiiang surugu, dia vaakdul dina

vadikdik dia zaksaxai. ¹³ Amun taatum lamaskana Kaarisito, ga saxot naaguna rexaas adu amun taan ka varas ga rat naxaam tasin adu gana raamin nim kuna vawaalang nim ka ruaas gana raamin tazanon fnuaai iwana vaamuzazang surugu lamaskana roroiang sinim, malasing a fnuaai iwana amun faamuzazang surugu ina ga ra raamin lamun bina rawarak sin aubina xawit amun Judaa. Singsaxai xa ruaas taning, kawit nat faraxas gana wat balas sinim.

¹⁴ Nakmai xa ra lis a vaamuzazang surugu xuna fazeiang sin amun Grik ma naandi aubina xawit amun Grik saait, ma gana fazei zin aubina di rauxin a mazamang ma naandi zaait di rabanat. ¹⁵ Naan a vuvuna xari a maskaagu xa ramaraat kuna fazeiang pana a Dorang Daxa zaait sinim naagu iziar Rom.

A Dikdikang Iwana A Dorang Daxa

¹⁶ Avuna nia xawit ga maangil wana a dorang iwana a Dorang Daxa, wanaze naan a dikdikang sin Nakmai xuna zaxot faulinang aubina vaakdul ina di inaxam paazaai, maam kalaak amun Judaa ma nim saait aubina xawit amun Judaa. ¹⁷ Ma a Dorang Daxa xat famaravaas a lan kuna Nakmai xana vaziaar dia lamaskana aiziarang ka tak faraxai wana naan. A lan iwana ainaxam paazaaiang be aubina dina tak pana xari, dina inaxam paazaai wana Iesu la varumaraiang ma xa ruaas a vaanongang. Ka malasing di ra varaar vat-ing lamaskana Baar Xoxok malasing kari, "Axazak ka tak kana roro lalos ainaxam paazaaiang sina." (Aab 2:4)

Nakmai Xa Boromaazik Pana Aubina Wana Amun Matmalabuk Taksaat Sin Naandi

¹⁸ A boromaazikang sin Nakmai la lia, naat fabalos la maravas pana aubina ina di naxaam pizin naan ma di gigi amun matmalabuk taksaat, ma wana amun matmalabuk taksaat angkanaan sin naandi, di ruxol a dorang faaratunaan. ¹⁹ Nakmai xat boromaazik panaze amun saan kat faraxas pana naandi dina rexaazin Nakmai, naandi di maravas faanong

pana, wanaze Nakmai xa ra vamaravaas sin naandi.

²⁰ Pana faaziarang ila pira angkari ma xa utuaas taning, aubina di rexaazin adu Nakmai xa rauxin a dikdikang ka iziar bulaai bulaai, ma naan Nakmai vaaratunaan, ma azanon saan pana naan malasing kanaan. Kawit nat faraxas dina raamin amun saan angkanaan singsaxai naandi di rexaazin. Di rexaazin amun saan angkanaan panaze di raamin amun saan naa ra giu wana faaziarang kanaan. Malasing ma xawit nat faraxas dina dador xol naandi lamarana.

²¹ Avuna naapalaau di rexaazin Nakmai, xawit di varanop pana naan malasing adu naan Nakmai, ma xawit saait di wisfaadaxa zina. Di inaxam palaau be malasing adu xawit di rexaazin tazaar ma a maskana naandi xa rabanat malasing adu di iziar la bungsuzuk. ²² Naapalaau di piaat adu di mazam singsaxai faaratunaan di balas amun tabanat. ²³ Ma di bain dina lotu waan sin Nakmai xa roro bulaai bulaai, ma di lotu wana a laklagaai aubina ina di imaat ma wana a laklagaai amun saan di tok malasing amun maani ma amun kaktalavaat ma amun saan di ios pana xuna naandi.

²⁴ Malasing ma Nakmai xa vamalmalin pizin naandi xuna giuang amun matmalabuk ka mitikaai lalozang amun sasaxotang taksaat ilamaskana naandi. Malasing bani di gigi amun saan iwana maangilang la winpina naandi wana naandi zaksaxai. ²⁵ Naandi di xul a vaaratunaanang pana Nakmai wana a vaagitang. Ma dit lotu ma dit maainung paan be wana amun saan ina Nakmai xa ra vaziaar ma xawit saxo dit lotu waan sin Nakmai ina xa vaziaar amun saan faakdul. Ma amun aangelo ma aubina zina dina wisfaru naan bulaai bulaai. Ka vaaratunaan.

²⁶ Naandi angkanaan di ra gigi amun taksaarang malasing kanaan, malasing ma Nakmai xa vamalmalin pizin naandi wana sasaxotang taksaat iwana maangilang sin naandi. A furavin sin naandi zaait di xul a lan iwana maxuzang sin amun kastunaan ma di maxus puli zin naandi nanga a furavin. ²⁷ Malasing saait bani

wana ubina, di vataling a lan iwana maxuzang sin a furavin malasing amun kastunaan ma amun maskana naandi xa rama-raat puli wana naandi nanga ubina ma di gigiu amun matmalabuk ka mitikaai wana azanon ubina. Ma dit suruk aikilizang iwana puxaaiang la winpina naandi xat faraxas pana amun matmalabuk taksaat sin naandi.

²⁸ Ma malasing saait, naandi xawit di ra inaxam pana Nakmai, di naxaam adu a matmalabuk iwana rexaazang pana Nakmai azaan palaau be. Malasing ma naan ka vamalmalin pizin naandi xuna ainaxamang sin naandi xana raksaat ma dina giu amun saan kawit na tak pana naadina giu. ²⁹ Di bas pana amun matmalabuk faakdul xawit na tak, ma amun taksaarang faakdul, ma amun matmalabuk faakdul iwana lamaiang, ma amun matmalabuk faakdul iwana kawinang azanon. Ma di bas pana amun matmalabuk iwana marazuzuaiang, ma amun matmalabuk iwana zopsop famaata paluang aubina, ma amun matmalabuk iwana varamangatang, ma amun matmalabuk iwana vaagitang, ma amun matmalabuk iwana maska raksaatang pana azanon. Ma di dador ngutngut, ³⁰ ma di wispiaal azanon tawarak, ma di purua wana Nakmai, ma dit piaal azanon, ma dit langga, ma dit falaup naandi nanga, ma dit naxaam amun lan faaxur xuna giuang a raksaatang, ma xawit dit falos a dorang sin maamaa ma naanaa zin naandi. ³¹ Kawit di rauxin ainaxamang daxa, ma xawit di waambazof amun kalxalang sin naandi, ma xawit di sasaxot azanon tawarak, ma xawit di maaluf azanon tawarak. ³² A lus ka tak sin Nakmai xa piaat adu aubina dit fadada gigiuang amun matmalabuk angkanaan, dina maat. Ma aubina angkanaan di rexaazin fatalamin a lus angkanaan, singsaxai naadi gigiu nanga amun matmalabuk angkanaan ma di rudaxa wana aubina ina di gigiu zaait malasing kanaan.

2

Aikilizang Sin Nakmai Xa Tak

2:1 Mt 7:1, Lk 6:37

¹ Malasing ma, nim faakdul ina naagui klis azanon tawarak ma naagut fakor naandi adu di raksaat, ga vazei nim adu xawit nat faraxas naaguna dador xol nim nanga wana amun taksaarang sinim. Aikilizang sinim kana klis fatok nanga nim, panaze naagui klis azanon tawarak, singsaxai nim bani naagu gigiu zaait amun matmalabuk taksaat malasing naandi. ² Dia di rexaas adu araan Nakmai xai klis aubina di gigiu amun matmalabuk taksaat angkanaan, avuvuna aikilizang sina naan a vaaratunaanang. ³ Nim naagui klis aubina di gigiu amun matmalabuk taksaat, singsaxai nim nanga naagut maandaau zaait pana gigiuang. Malasing ma nim nis ma naagu naxaam adu Nakmai xana wen kilis nim? Nim be amun kastunaan. ⁴ Naan ka ra vatangin fanong a daxaiang sina zinim, ma xawit na klis fazaus nim pana amun matmalabuk taksaat sinim, ma xat simbang daxa wana nim naaguna uli wat sina. Singsaxai iaak naagu wiaal naan ina xa gigiu vamarazaat mase amun matmalabuk daxa angkanaan pana nim? Iaak kawit naagu raamin fakilaan adu Nakmai xa gigiu a daxaiang pana nim kuna naaguna inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sinim?

⁵ Singsaxai a maskana nim ka dikdik ma xawit naagu inaxam taawuk, malasing ma nim nanga naagut falaup a boromaazikang sin Nakmai wana nim kula raan Nakmai xana vabalos a boromaazikang sina la maravas. La raan angkanaan naan kana vatangin aikilizang ka tak sina. ⁶ Naan “kana klis axazak saksaxai lalozang aze ramun saan naa ra giu vanong.” *(Saam 62:12)*

⁷ Azanon aubina di gut kuna giuang amun faamuzazang daxa. Naandi dit saleng amun lan kuna zurukang a marmari daxaiang ma aiza laba ma aizarang ina xawit ta maatang lamaskana. Nakmai xana lis a roro tapal zin naandi. ⁸ Singsaxai wana naandi ina dit falaup naandi nanga ma xawit dit falos a dorang faaratunaan sin Nakmai ma di los be amun taksaarang, Nakmai xana xis faulin naandi wana adi boromaazikang. ⁹ Ma xana lis a mara-

vanang ma adi vaamaazikang lapuk pana aubina vaakdul di gigi amun taksaarang. Aikilizang kanaan, naana vabalos kalaak pana amun Judaa ma lamuraana, wana aubina xawit amun Judaa. ¹⁰ Singsaxai wana naandi vaakdul di ra gigi amun matmalabuk daxa, Nakmai xana lis a marmari daxaiang sin naandi ma xana valaup aizina naandi ma xana lis a lu-aa zina naandi. Naan kana giu xalaak kanaan pana amun Judaa ma lamuraana, wana aubina xawit amun Judaa. ¹¹ Avuna Nakmai xai klis amun matmalabuk sin aubina vaakdul wana a lan azaxai be.

¹² Malasing ma aubina vaakdul ina di wetexaazin amun Lus sin Moses, ma di gigi amun matmalabuk taksaat, Nakmai xana klis naandi singsaxai xawit pana amun lus angkanaan, ma naandi dina milung. Malasing saait bani wana aubina vaakdul ina di rexaazin amun Lus sin Moses, ma di gigi amun matmalabuk taksaat, Nakmai xana klis saait naandi wana a dorang iwana lus. ¹³ Avuna aubina ina di ra langarin be amun Lus sin Moses kawit di tak lamarana Nakmai. Naandi be ina dit falos amun lus angkanaan, naan kana vakilaan naandi aubina di tak. ¹⁴ Avuna azanon aubina xawit amun Judaa, xawit di rauxin amun Lus sin Moses singsaxai di gigi amun matmalabuk daxa malasing amun lus angkanaan ka piaat, ka rauxin nanga paa aza lus ka iziar lamaskana naandi. ¹⁵ Uwat aubina angkanaan, ka maravas adu Nakmai xa ra varaar vat-ing amun inaxamang iwana amun lus angkanaan lamaskana naandi. Avuna araan di gigi amun matmalabuk taksaat, a maskana naandi xat fakor naandi ma araan di gigi amun matmalabuk daxa, a maskana naandi xai rur vawaal naandi. ¹⁶ Malasing ma la raan Nakmai xana klis aubina xana malasing kanaan. Naan kana lis aikilizang ka waan sin Iesu Kaarisito xuna klizang aubina wana amun saan faakdul ina xa izi vunfun lamaskana naandi. Nia gai fazei wana amun saan angkanaan araan ga fazei wana Dorang Daxa.

Amun Judaa Xawit Dit Falos Fatalamin Amun Lus Sin Moses

2:11 Lus 10:17

¹⁷ Ma taning gana dador zinim angkanaan naagut fakilaan nim nanga amun Judaa. Naagu ratasin ainaxamang sinim pana amun Lus sin Moses, ma naagui dador langga wana Nakmai, ¹⁸ ma naagui rexaazin a sasaxotang ma ainaxamang sina, ma xat faraxas naaguna raamin fakilaan amun matmalabuk ina xa daxa mase, wanaze naagu ra zuruk amun faraviraaiang pana amun Lus sin Moses, ¹⁹ ma naagu naxaam mase adu nim naagu malasing axazak ina xat findaan a marawif, ma naagu malasing a maravas sin aubina di iziar la bungszuk, ²⁰ ma naagut firai aubina di rabanat ma a funalik mumut, panaze naagu rauxin amun Lus sin Moses, ina xat fatangin amun texaazang ma dorang faaratunaan. ²¹ Malasing ma naagu virai uzanon tawarak, singsaxai malasing faa, xawit naagu virai nim nanga wana? Naagu fazei tuua ra vinaauang, singsaxai malasing faa, nim nanga naagut finaau? ²² Naagu piaat tuua ra milivinang a rapti o ravin tawarak, singsaxai malasing faa, nim nanga naagut milivin ta rapti o ravin tawarak? Naagu bain amun nakmai vaagit, singsaxai malasing faa, naagu vinaau lamaskana amun faal a lotu zin naandi? ²³ Naagu dador langga wana amun Lus sin Moses, singsaxai malasing faa, naagu laxau amun Lus angkanaan malasing ma naagu kawin aizina Nakmai? ²⁴ Ka malasing a dorang lamaskana Baar Xoxok naako, "Aubina xawit amun Judaa di piaat faraksaat aizina Nakmai avuna wana amun matmalabuk sinim amun Judaa." *(Aais 52:5)*

A Matmalabuk Faaratunaan Iwana Ftuk Pizinang A Vang Pakpak

²⁵ Tamon ta Judaa xa valos amun Lus sin Moses, naanaan a matmalabuk iwana ftuk pizinang a vang pakpak pana naan, kana vawaal naan. Singsaxai tamon kawit na valos amun lus angkanaan, naan ka malasing be axazak ina xawit di ftuk pizin a vang pakpaakna. ²⁶ Azanon ubina ina xawit di ftuk pizin a vang pakpaaka naandi, tamon di valos amun inaxamang iwana amun

Lus sin Moses, Nakmai xa raamin naandi adu di ra ftuk pizin fanong a vang pakpaaka naandi. ²⁷ Axazak ina xawit di ra ftuk pizin a vang pakpaakna ma xawit di ra viraai naan pana lus, singsaxai naan ka valos nanga amun saan a lus ka piaat, a roroiang sina xana vakor axazak ina di ra ftuk pizin a vang pakpaakna ma xa rex-aazin amun lus singsaxai xawit naa valos.

²⁸ Axazak ina xa Judaa wana a winpin be, naan kawit a Judaa vaaratunaan. Ma axazak saait ina di ra ftuk pizin a vang pakpaakna la winpin be, xawit a matmalabuk faaratunaan iwana ftuk pizinang a vang pakpak. ²⁹ Singsaxai tamon axazak ka valos faratunaan Nakmai lamaskana, naan mase a Judaa vaaratunaan. Ma a matmalabuk faaratunaan iwana ftuk pizinang a vang pakpak, a Laklagaai a Raabu xa giu lamaskana axazak angkanaan, ma xawit aubina di gigiu araan di valos be amun lus ina di ra varaar vating. Axazak ina a Laklagaai a Raabu xa ra giu malasing kanaan pana naan, Nakmai nanga xana wisfaru naan, kawit aubina.

3

Amun Matmalabuk Taksaat Sin Dia Xa Vatangin Adu Nakmai Xa Tak

¹ Malasing faa, xana mitat fawaal axazak tamon naan a Judaa ma di ftuk pizin a vang pakpaakna? ² Ka daxa mase wana amun lan faakdul. Paamua, Nakmai xa ra lis a dorang sina zin amun Judaa xuna xatkatong fatalaminang.

³ Ka vaaratunaan, azanon Judaa xawit di valos a dorang sin naandi. Tamon di giu malasing kanaan, malasing faa, xat faraxas kana ruxol Nakmai wana waambazovang amun kalxalang sina? ⁴ Kawit mase! Tamon aubina vaakdul dit faagit, a dorang sin Nakmai xat faaratunaan nanga. Ka malasing di ra varaar vating lamaskana Baar Xoxok malasing kari,

“Kuna araan gu dador, amun saan faakdul xana vatangin adu nua gu tak.
Ma araan di klis nua, guna waramin naandi.” (Saam 51:4)

⁵ Araan dia di giu a matmalabuk kawit na tak, a raksaatang sin dia xat fatangin la maravas adu Nakmai xa tak. Malasing faa, dina piaat adu Nakmai xawit na klis fatok dia wana zaan angkanaan? Azanon aubina ila pira angkari di piaat malasing kanaan. ⁶ Kawit mase! Tamon naan kawit nai klis fatok dia lamun taan angkari, naan kana mitai klis aubina vaakdul ila pira angkari? ⁷ Taxazak kana piaat naako, “Tamon nia a rapti iwana vaagitang ma amun matmalabuk surugu xa vatangin adu a dorang sin Nakmai xa vaaratunaan ma xa valaup aizina, xunaze Nakmai xat fakilaan nia axazak taksaat ma gana purua wana aikilizang sina?” ⁸ Azanon aubina di wispi-aal dia ma di piaat adu dia dit firaai aubina malasing kari, “Dia dina giu a raksaatang kuna a daxaiang kana balas la maravas.” Naandi ina di piaat malasing kanaan ka tak pana naandi dina milung pana aikilizang sin Nakmai.

Kawit Taxazak Ka Tak

⁹ Malasing ma, malasing faa, dia amun Judaa di rauxin aiza daxa wana aubina xawit amun Judaa? Kawit. Ga ra piaat adu amun Judaa ma aubina xawit amun Judaa dit faraxas faraxai be ma di iziar lawaana dikdikang iwana matmalabuk taksaat. ¹⁰ Ka malasing di ra varaar vating lamaskana Baar Xoxok malasing kari,

“Kawit taxazak ka tak,
kawit mase!

¹¹ Kawit taxazak ka mazaam Nakmai.
Kawit taxazak ka zazaleng naan.

¹² Naandi vaakdul di waan fataling fanong naan.

Naandi vaakdul amun sangof.
Kawit taxazak sin naandi xa gigiu amun matmalabuk daxa,
xawit mase taxazak.” (Saam 14:1-3)

¹³ “A bukadola naandi xa ralakas malasing a luka maat.*

Di rategit pana amun karamana naandi.” (Saam 5:9)

“A taaring ka iziar la bula naandi,
malasing a zizi raksaat ina xat karaat axazak.” (Saam 140:3)

^{2:29} Lus 30:6 * ^{3:13} Aknaaza dorang kari adu a dorang sin naandi xa mitikaai.

- 14 “A nguza naandi xa bas pana a dorang taksaat, ma a dorang sin naandi xat faamirik.”
(*Saam 10:7*)
- 15 “A maskana naandi xa ramaraat kuna zop famaatang aubina.
16 Lamun non naadi waan pana, di vanong pizin aubina ma dit famazik famarazaat naandi.
17 Kawit di rexaazin a lan iwana a luaai.”
(*Aais 59:7-8*)
- 18 “Kawit dit maraaut pana Nakmai.”
(*Saam 36:1*)

19 Dia di rexaas adu amun saan angkanaan amun lus ka piaat, naa piaat sin aubina ina di ra iziar lawaana amun lus angkanaan, kuna amun nguza naandi xana ngusbuk ma xawit taxazak kana wisbuk. Ma aubina vaakdul dina irur wana aikilizang sin Nakmai. 20 Naan a vuvuna xanaan kawit taxazak kat faraxas kana tak lamarana Nakmai wana valozang amun lus, panaze amun lus be dit fatangin amun matmalabuk taksaat sin dia.

Wana Ainaxam Paazaaiang Be Aubina Di Tak Lamarana Nakmai

21 Naari Nakmai xa vatangin fanong a lan kuna aubina dina tak pana, singsaxai xawit pana valozang amun lus. Amun Lus Sin Moses ma amun Fararang sin amun Profet di ra dador wana a lan angkanaan. 22 A lan angkanaan kuna dia dina tak ka wat nanga zin Nakmai, ma xa malasing kari: Aubina dina inaxam paazaai be wana Iesu Kaarisito ma Nakmai xana vakilaan naandi adu di tak. Amun Judaa ma naandi xawit amun Judaa dit faraxas faraxai be. 23 Aubina vaakdul di ra gigiu amun matmalabuk taksaat ma xawit nat faraxas dina uzaa ma dina albis lamaskana marmari daxaiang sin Nakmai. 24 Singsaxai wana daxaiang sin Nakmai, aubina di inaxam paazaai ma Nakmai xat fakilaan palau be naandi adu di tak lamarana avuna wana a wulwulang ina Iesu Kaarisito xa ra giu xuna vamamaraxazang naandi. 25 Nakmai xa lis Naatna xuna maatang ma a daraaina xa zaf pizin amun matmalabuk taksaat sin aubina vaakdul ina di inaxam paazaai wana naan. Naan

ka giu malasing kanaan kuna vatanginang a matmalabuk ka tak sina, wanaze waamua Nakmai xa ra vamalmalin pizin amun matmalabuk taksaat sin aubina ma xawit na ra klis naandi wana. 26 Naan ka giu zaait malasing kanaan kuna vatanginang lamun taan angkari adu naan ka tak, malasing ma naan ka tak ma naan axazak kat fakilaan aubina di tak araan di inaxam paazaai wana Iesu.

27 Malasing ma dia dina valaup dia nanga wanaze? Kawit tasaan. Iaak dina valaup dia nanga wanaze di giu amun gigiuang iwana amun lus? Kawit! Dia dina wen falaup dia nanga, wanaze dia di inaxam paazaai wana Iesu. 28 Avuna dia di raamin fakilaan adu Nakmai xat fakilaan aubina di tak lamarana wana ainaxam paazaaiang be wana Iesu ma xawit pana valozang amun lus. 29 Ma xa malasing faa, Nakmai naan Nakmai zin amun Judaa zingbe o Nakmai zin aubina xawit amun Judaa zaait? AiAng, naan Nakmai zin aubina xawit amun Judaa zaait. 30 Avuna Nakmai azaxai be ma xa vakilaan amun Judaa adu naandi di tak lamarana wana ainaxam paazaaiang, ma malasing saait bani, naan ka vakilaan aubina xawit amun Judaa adu naandi di tak pana ainaxam paazaaiang kanaan saait. 31 Malasing faa, tamon dia di inaxam paazaai, dina luaa psin a lus? Kawit! Araan di inaxam paazaai, di vadikdik a lus.

4

Nakmai Xa Vakilaan Aabaraam Adu Xa Tak

1 Malasing ma dia dina piaat aze wana Aabaraam damana dia amun Judaa? Aze rasaan naa ra tangin pana azaan angkanaan? 2 Tamon Nakmai xa ra vakilaan Aabaraam ka tak avuna wana amun gigiuang naa ra giu, xat faraxas Aabaraam kana valaup naan nanga wana. Singsaxai naan kawit nat faraxas kana valaup naan nanga lamarana Nakmai. 3 Aze rasaan a Baar Xoxok ka piaat? Ka piaat malasing kari, “Aabaraam ka inaxam paazaai wana Nakmai ma Nakmai xa kalin naan a rapti xa tak.”
(*Var 15:6*)

⁴ Tamon axazak kat faamuzas, dina wul naan pana vaamuzazang sina, a wulwulang kanaan kawit a talazang. Ka tak nanga wana dina wul naan. ⁵ Sing saxai Nakmai xawit nat fakilaan axazak adu naan ka tak pana vaamuzazang naa gigiu. Kat fakilaan axazak ka tak panaze naan ka inaxam paazaai. Avuna naan ka inaxam paazaai wana Nakmai ina xat fatok aubina di ilis a tora naandi zina. ⁶ Dewit saait ka piaat malasing kanaan. Naan ka piaat adu axazak ka zuzuruk a daxaiang araan Nakmai xat fakilaan naan adu naan ka tak, kawit pana amun saan ina naan ka gigiu, singsaxai wana ainaxam paazaaiang sina be. Naan ka piaat malasing kari,

⁷ “Aubina ina Nakmai xa ra naxaam pizin amun matmalabuk iwana fida laxauang amun lus, ma xa ra zaf pizin amun matmalabuk taksaat sin naandi, di ra zuruk a daxaiang.

⁸ Axazak ina a Piran kana wen naxaam kaarik amun matmalabuk taksaat sina, xa ra zuruk a daxaiang.” (Saam 32:1-2)

⁹ Malasing faa, naandi be ina di ra ftuk pizin a vang pakpaaka naandi dit suruk a daxaiang? Kawit, naandi zaait ina xawit di ra ftuk pizin a vang pakpaaka naandi. Avuna dia di ra piaat fanong adu Aabaraam ka ra inaxam paazaai malasing ma Nakmai xa vakilaan naan a rapti xa tak. ¹⁰ Lasang Nakmai xa ra vakilaan adu naan ka tak? Paamua wana vaamuzazang iwana ftuk pizinang a vang pakpak o lamuraana? Nakmai xa ra vakilaan naan a rapti xa tak paamua wana di ra ftuk pizin a vang pakpaakna ma xawit lamuraana. ¹¹ Nakmai xa ra lis a matmalabuk iwana ftuk pizinang a vang pakpak sin Aabaraam malasing a vaakilanang. A vaakilanang kanaan ka vatan gin a vaaratunaanang adu naan ka tak lamarana Nakmai avuna wana ainaxam paazaaiang sina. Malasing ma Aabaraam naan damana aubina vaakdul ina xawit di ra ftuk pizin a vang pakpaaka naandi

ma di ra inaxam paazaai. Nakmai xa ra vakilaan naandi adu di tak lamarana. ¹² Ma naan saait damana naandi ina di ra ftuk pizin a vang pakpaaka naandi. Kawit panaze di ftuk pizin a vang pakpaaka naandi, singsaxai wanaze di ra los a lan iwana inaxam paazaaiang ina damana dia Aabaraam ka ra los araan kawit nanga di ra ftuk pizin a vang pakpaakna.

A Xalxalang Sin Nakmai Aaxan Aubina Vaakdul Di Inaxam Paazaai

¹³ Nakmai xa ra xalxal zin Aabaraam adu xana lis a pira angkari zin Aabaraam ma amun natnaat sina. A xalxal angkanaan sin Nakmai xa waan sin Aabaraam, kawit pana adu xa valos amun lus, singsaxai wanaze naan ka ra inaxam paazaai ma Nakmai xa vakilaan adu naan a rapti xa tak lamarana. ¹⁴ Avuna tamon Nakmai xana lis a pira angkari zin aubina wanaze di valos amun lus, naanaan ainaxam paazaaiang ma a xalxalang kanaan, uru zaan angkanaan di zaan palaau iaa be, ¹⁵ wanaze xawit taxazak kat faraxas kana valos fakdul amun Lus sin Moses malasing ma a boromaazikang sin Nakmai xa iziar wana naandi. Tamon kawit ta lus, kawit nat faraxas dina fida laxau a lus.

¹⁶ Malasing ma azaan angkanaan ina Nakmai xa ra xalxal wana, naana lis sin naandi ina di inaxam paazaai. Nakmai xa ra giu malasing kanaan kuna xana malasing be a talazang iwana daxaiang ma xana waan sin amun natnaat faakdul zin Aabaraam. Kawit sin amun Judaa be ina di ra lis amun Lus sin naandi, xawit. Sin naandi zaait ina di ra inaxam paazaai malasing Aabaraam. Naan damana dia vaakdul. ¹⁷ Ka malasing di ra varaar vating lamaskana Baar Xoxok malasing kari, “Ga ra vabalos nua xuna nua guna damana amun lemlem aubina xa varas.” (Var 17:5) Lamarana Nakmai, Aabaraam naan damana dia, wanaze naan ka ra inaxam paazaai wana Nakmai, ina xat faramaraat faulin aubina ziaana maatang ma xai dador be ma amun saan ina xawit di iziar di balas.

¹⁸ Nakmai xa ra xalxal zin Aabaraam adu naan kana rauxin a nalik. Ka piaat

sina malasing kari, “Nua guna damana amun lelem aubina xa varas.” (*Var 15:5*) Aabaraam kawit na rexaas Nakmai xana giu vatfaraxazin a xalxalang kanaan malasing faa, singsaxai xa zimbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana azaan angkanaan ma xa inaxam paazaai ma xa balas damana amun lelem aubina xa varas. ¹⁹ Ma ainaxam paazaaiang sina xawit na zu araan ka raamin adu a maariaas sina xa zangaafu varazuai ma xawit kaarik nat faraxas kana raxunalik. Ma Seraa zaait ka baiak ma xawit ka nat faraxas kana luk. ²⁰ Singsaxai Aabaraam kawit na rauxin ainaxamang urua wana a xalxalang sin Nakmai. Ainaxam paazaaiang sina xa dikdik puzaa nanga ma xa valaup aizina Nakmai. ²¹ Ma lamaskana ainaxam paazaaiang sina, xa rexaas nanga adu Nakmai xat faraxas kana waambazof amun saan ina naa ra xalxal wana. ²² Malasing ma wana ainaxam paazaaiang sin Aabaraam, a Baar Xoxok ka piaat malasing kari, “Nakmai xa kalin naan a rapti xa tak.” ²³ Araan ka piaat naako, “Nakmai xa ra vakilaan naan a rapti xa tak,” kawit na dador be wana Aabaraam, kawit. ²⁴ Ka dador zaait pana dia. Tamon dia di inaxam paazaai wana Nakmai, ina xa ra varamaraat faulin Iesu a Piran sin dia ziaana maatang, naan kana vakilaan saait dia adu dia aubina di tak. ²⁵ Nakmai xa ra lis Iesu xuna maat saxotang amun matmalabuk taksaat sin dia. Ma xa ra varamaraat faulin naan siaana maatang ma xa roro xaarik kuna dia dina tak lamarana Nakmai.

5

Dia Di Izi Paasaxo Xaarik Faraxai Wana Nakmai

¹ Malasing ma wana ainaxam paazaaiang sin dia, Nakmai xa ra vakilaan dia adu dia di tak lamarana. Ma dia di iziar lamaskana a luaai varaxai wana Nakmai avuna wana a Piran sin dia Iesu Kaarisito. ² Araan dia di inaxam paazaai wana Iesu, dit faraxas dina albis lamaskana a daxaiang sina. Ma taning dia di iziar vaanong lamaskana. Ma dia di valaup Nakmai ma di fazei adu dit simbang pana a marmari daxaiang sin Nakmai ina dina iziar

lamaskana mur. ³ Ma xawit naanaan singbe, dia dit nanam saait pana amun maravanang dia dit fazaak panaze di rexaas adu amun maravanang kanaan kana vabalos dia dina irur dikdik lamaskana. ⁴ Ma airur dikdikang sin dia xana vabalos a makalang. Ma a makalang kat fadikdik dia wana zimbangang faraxai wana ainaxam paazaaiang. ⁵ Araan dit simbang faraxai wana ainaxam paazaaiang, kawit dit simbang palaau, wanaze Nakmai xa ra sfaar a maskana dia wana a matmalabuk sina iwana sasaxotang azanon araan naan ka ra lis a Laklagaai a Raabu zin dia.

⁶ Paamua araan dia di iziar lawalau wana Nakmai, xawit nat faraxas dina giu tazaar aaxana. Singsaxai la notaan mase xa tak, Kaarisito xa ra maat kun aubina di ilis a tora naandi zin Nakmai. ⁷ Ka lagaf mase wana taxazak kana xul axazak ka tak ma xana maat la kiaana. Iaak kat faraxas axazak kana maat saxot ta rapti xa giu amun matmalabuk daxe. ⁸ Singsaxai araan dia di iziar nanga malasing aubina iwana gigiuang amun matmalabuk taksaat, Nakmai xa ra vatangin a matmalabuk sina iwana sasaxotang dia araan naan ka ra kling fawat Kaarisito ma xa ra maat kun dia.

⁹ Ma wana a dari zin Iesu, Nakmai xat fakilaan dia di tak lamarana. Malasing ma xa vaaratunaan adu Iesu xana zaxot faulin dia ziaana boromaazikang sin Nakmai la raan iwana aikilizang. ¹⁰ Araan dia di iziar nanga malasing amun purua zin Nakmai, naan ka ra kling fawat Naatna ma xa maat kun dia xuna dina vaamada varaxai wana Nakmai. Ma taning araan dia di vaamada varaxai wana naan, ka vaaratunaan adu naan kana zaxot faulin dia lamaskana roroiang sina. ¹¹ Ma xawit naanaan singbe, dia zaait dit falaup Nakmai lamaskana a Piran sin dia Iesu Kaarisito, wanaze naan ka ra vamada dia varaxai wana Nakmai.

Aadaam Ka Ra Lis A Maatang Ma Iesu Xa Lis A Roroiang

¹² A matmalabuk taksaat ka balas la pira angkari lalozang a rapti be azaxai. Ma a matmalabuk taksaat kat fabalos a maatang. Malasing ma aubina vaakdul dina maat panaze naandi vaakdul di giu

amun matmalabuk taksaat. ¹³ Avuna waamua wana Nakmai xa ra lis amun Lus sin Moses, a matmalabuk taksaat ka iziar vaanong la pira angkari. Singsaxai tamon kawit ta lus, Nakmai xana wen fakor aubina ina xawit dit falos amun lus angkanaan. ¹⁴ Singsaxai xa varumara la raan sin Aadaam ma xa utuaas la raan sin Moses, aubina di iziar lawaana dikdikang iwana maatang. Aubina rawarak kawit di ra giu awat matmalabuk taksaat malasing Aadaam ka ra giu, ina xa ra langarin a dorang sin Nakmai singsaxai xawit naa ra valos. Singsaxai naandi zaait di iziar lawaana a dikdikang iwana maatang. Aadaam naan a vivingaaiang pana a rapti ina xa wat mur.

¹⁵ Singsaxai nandiaa xawit dit faraxas faraxai iaa. A talazang sin Nakmai xawit na malasing a matmalabuk taksaat sin Aadaam. Aubina xa varas di ra maat avuna wana a matmalabuk taksaat sin a rapti be azaxai. Singsaxai a daxaiang sin Nakmai xa bas pakluaai ma wana a rapti be azaxai, Iesu Kaarisito, lamaskana a daxaiang kanaan sina, naan ka ra lis palau a talazang iwana roroiang sin aubina xa varas. ¹⁶ Aza zaan saait, a talazang sin Nakmai xawit na malasing azaan ina xa ra balas pana matmalabuk taksaat sin Aadaam. Lalozang a matmalabuk taksaat azaxai, Nakmai xa ra klis ma xa rasin a maravanang, singsaxai lalozang amun matmalabuk taksaat sin amala aubina, a talazang sin Nakmai xa ra wat ma Nakmai xa vakilaan naandi di tak lamarana. ¹⁷ Ma wana a matmalabuk taksaat sin a rapti be azaxai, aubina vaakdul di iziar lawaana dikdikang iwana maatang. Singsaxai xa vaaratunaan adu aubina ina di ra zuruk adi daxaiang laba zin Nakmai ma a talazang iwana vakilaanang naandi aubina di tak, dina waramin a maatang avuna wana a vaamuzazang sin a rapti be azaxai, Iesu Kaarisito.

¹⁸ Malasing ma aubina vaakdul Nakmai xa klis naandi ma xa rasin a maravanang pana naandi avuna wana matmalabuk taksaat azaxai zin Aadaam. Malasing bani zaait a matmalabuk azaxai xa tak Iesu xa ra giu, naa ra giu aaxan aubina vaakdul xuna vakilaanang naandi di tak lamarana

Nakmai ma dina roro. ¹⁹ Amala aubina xa varas di balas aubina iwana giguang amun matmalabuk taksaat panaze a rapti azaxai xawit na valos a dorang sin Nakmai. Malasing saait bani, a rapti azaxai xa valos a dorang sin Nakmai, malasing ma amala aubina xa varas dina balas aubina di tak.

²⁰ Araan Nakmai xa ra lis amun Lus sin Moses, a matmalabuk taksaat ka ra balas laba. Singsaxai araan a matmalabuk taksaat ka balas laba, a daxaiang sin Nakmai xa laba marazaat nanga laaxur wana. ²¹ Malasing ma a matmalabuk taksaat ka waramin a roroiang sin aubina ma xa lis a maatang sin naandi. Ma malasing saait bani, a daxaiang sin Nakmai xa waramin a roroiang sin dia ma wana amun giguang ina Iesu Kaarisito a Piran sin dia xa ra giu, Nakmai xa vakilaan dia di tak lamarana ma xa lis a roro tapal zin dia.

6

Tamon Di Maat Faraxai Wana Kaarisito, Dina Roro Zaait Faraxai Wana Naan

¹ Malasing ma dina piaat aze? Malasing faa, xa daxa be tamon dina maandaau nanga wana giuang amun matmalabuk taksaat kuna a daxaiang sin Nakmai xanat laba uzaa nanga? ² Kawit mase! Dia di maat pana matmalabuk taksaat sin dia. Ma dina mita iziar nanga lamaskana? ³⁻⁴ Kawit naagu rexaas adu di baaptaais dia xuna iziarang lamaskana Iesu Kaarisito? Malasing ma araan di ra baaptaais dia, di maat faraxai wana Kaarisito ma di xavin dia zaait faraxai wana naan. Malasing Nakmai Damana dia xa ra varamaraat faulin Kaarisito ziaana maatang pana dikdikang laba lamaskana marmari daxaiang sin Nakmai, dia zaait dina iziar wana a roroiang faaxur.

⁵ Ma tamon dia di watu varaxai wana Iesu lamaskana a maatang malasing sina, dina watu varaxai zaait pana naan lamaskana a ramaraat puliang siaana maatang malasing sina. ⁶ Dia di rexaas adu a roroiang kabaar zin dia xa maat faanong faraxai wana Kaarisito laaxur wana robuxul xuna a matmalabuk taksaat la winpina dia xana wen tauxin ta dikdikang, ma xuna dia dina wen iaana kilaiang

kaarik sin a matmalabuk taksaat. ⁷ Avuna axazak ka ra maat faraxai wana Kaarisito, Nakmai xa vamamaraxas fanong naan siaana matmalabuk taksaat.

⁸ Tamon dia di maat faraxai wana Kaarisito, di inaxam paazaai adu dina roro zaait faraxai wana naan. ⁹ Avuna di rexaas adu araan Kaarisito xa ramaraat puli ziaana maatang, naan kana wen maat kaarik, panaze a maatang kawit na rauxin a dikdikang kuna waraminang naan. ¹⁰ Naan ka maat faazaxai be xuna zuruk pizinang amun dikdikang faakdul iwana matmalabuk taksaat. Ma araan naan ka roro uli, xa roro xun Nakmai.

¹¹ Malasing saait bani wana nim, naaguna raamin fakilaan adu naagu ra maat pana matmalabuk taksaat sinim, ma lamaskana Iesu Kaarisito, naagu roro xun Nakmai. ¹² Malasing ma tuua xaarik naagu lis pizin a winpina nim ina xai maat be, xuna matmalabuk taksaat kana waramin ma naaguna valos a sasaxotang taksaat ila winpina nim. ¹³ Tuua xaarik naagu lis pizin ta non ila winpina nim kuna xana malasing azaan iwana vaamuzazang kuna giuang a raksaatang. Nakmai xa varamaraat faulin nim siaana maatang ma naaguna lis nim nanga zina. Ma naaguna lis fakdul zaait amun non ila winpina nim sin Nakmai malasing azaan iwana vaamuzazang sina xuna giuang amun faamuzazang ka tak. ¹⁴ Avuna a matmalabuk taksaat kana wen paramin kaarik nim, panaze xawit naagu iziar lawaana amun Lus sin Moses. Kawit. Naagu iziar lawaana daxaiang sin Nakmai.

Dia Amun Iaana Kilaiang Sin Amun Matmalabuk Ka Tak

¹⁵ Kawit kaarik di iziar lawaana lus, dia di iziar lawaana daxaiang sin Nakmai. Malasing ma xa malasing faa, dina giu xaarik a matmalabuk taksaat? Kawit mase! ¹⁶ Iaak kawit naagu rexaas adu tamon naagu lis nim nanga zin taxazak kuna valozang a dorang sina, nim amun iaana kilaiang sina. Tamon nim amun iaana kilaiang sin a matmalabuk taksaat, kana lis a maatang sinim. Singsaxai tamon naagu valos a dorang sin Nakmai, xana vabalos a roroiang ka tak lamarana. ¹⁷ Ga wisfaadaxa zin Nakmai wanaze waamua nim

naagu iaana kilaiang sin a matmalabuk taksaat singsaxai taning pana maskana nim faakdul, naagu valos amun faraviraa- iang ina di ra lis sinim. ¹⁸ Nakmai xa vama- maraxas fanong nim siaana matmalabuk taksaat ma naari naagu iaana kilaiang ka zin amun matmalabuk ka tak.

¹⁹ Ga dador zinim pana amun dorang lalaamangaai wanaze xawit naagu mar- avas daxa wana amun saan iwana lak- lagai. Paamua naagu ra lis amun non ila winpina nim kuna xana iaana kilaa- iang sin amun matmalabuk ka mitikaai ma amun matmalabuk taksaat ina xat balas taksaat mase. Singsaxai naari, naa- guna lis amun non ila winpina nim kuna xana iaana kilaiang sin amun matmal- abuk ka tak kuna roroiang sinim kana ni- nis lamarana Nakmai. ²⁰ Paamua araan naagu iaana kilaiang sin amun matmal- abuk taksaat, kawit naagu iziar lawaana dikdikang iwana amun matmalabuk ka tak. ²¹ Paamua naagu ra gigiu amun mat- malabuk taksaat ma naari naagu maangil wana. Araan naagu ra gigiu, aze razaan daxa naagu zuruk pana? A zaan taksaat be, a maatang. ²² Singsaxai naari, Nakmai xa ra vamamaraxas fanong nim siaana matmalabuk taksaat ma naagu iaana ki- laaiang be xa zin Nakmai. Malasing ma a zaan daxa naagu zuruk kari: Nakmai xat faninis a roroiang sinim ma a fnuaai iwana a matmalabuk angkanaan a roro tapal. ²³ Avuna a wulwulang iwana matmalabuk taksaat a maatang. Singsaxai a talazang sin Nakmai a roro tapal aaxan naandi di iziar lamaskana Iesu Kaarisito a Piran sin dia.

7

A Dorang Lalaamangaai Wana A Lus Iwana Vaamaxuzang

¹ Amun taatum lamaskana Kaarisito, gana dador zinim ina naagu rexaazin amun lus. Malasing faa, xawit naagu rex- aas adu naandi be ina di izi roro, di iziar nanga lawaana amun lus? ² Gana dador lalaamangaai wana a lus iwana vaamax- uzang: Tamon a ravin ka maxus, a lus iwana vaamaxuzang ka pis fating naan faraxai wana labana tamon labana xa izi

roro nanga. Singsaxai tamon labana xa maat, a ravin ka mamaraxas siaana lus iwana vaamaxuzang. ³ Ma tamon a ravin ka maxus kaarik sin taza rapti ma labana xa izi roro nanga, a ravin angkanaan ka giu a matmalabuk taksaat iwana milivinang a rapti rawarak. Singsaxai tamon labana xa maat, a ravin angkanaan ka mamaraxas siaana a lus iwana vaamaxuzang, ma tamon ka maxus kaarik sin taza rapti, naan kawit na giu a matmalabuk taksaat iwana milivinang a rapti rawarak.

⁴ Malasing saait bani wana nim amun taatum surugu lamaskana Kaarisito, araan naan ka ra maat, nim naagu ra maat saait faraxai wana naan. Malasing ma naagu mamaraxas siaana amun Lus kuna naaguna iziar varaxai wana axazak, naan Iesu, ina xa ra ramaraat puli ziaana maatang. Ma naari dia di mamaraxas faanong kuna dina vuain a fnuaai daxa aaxan Nakmai. ⁵ Paamua araan amun sasaxotang taksaat ila winpina dia xa ra waramin a roroiang sin dia, amun Lus di varamaraat a sasaxotang taksaat ila winpina dia xuna giuang amun matmalabuk taksaat, malasing ma amun matmalabuk taksaat lamaskana roroiang sin dia di vuain be a maatang. ⁶ Singsaxai naari dia di maat faanong siaana amun saan ina xa ra bulupis dia waamua. Ma dia di mamaraxas siaana a dikdikang iwana amun Lus ma di vaamuzas ku Nakmai wana roroiang faaxur ina a Laklagai a Raabu xa ra lis sin dia. Kawit na malasing a roroiang iwaamua araan di valos be amun Lus ina di ra varaar.

A Matmalabuk Taksaat Kai Zop Famaat Dia

⁷ Ma aze xa dina piaat? Iaak dina piaat adu amun Lus sin Moses amun saan taksaat? Kawit mase! Tamon kawit ta lus, ga lek pen taamin fakilaan a matmalabuk taksaat. Malasing kari, tamon Nakmai xawit na piaat lamaskana amun Lus naako, "Tuua di maraxaxat," (*Zax 20:17*)

ga lek pen taamin fakilaan adu a maraxaxatang pana azaan sin axazak tawarak kanaan a matmalabuk taksaat. ⁸ Singsaxai

a matmalabuk taksaat ka tangin a lan lamaskana lus angkanaan kuna varamaraatang atavur amun sasaxotang taksaat faakdul la maskaagu wana maraxaxatang pana amun saan sin azanon tawarak. Singsaxai tamon kawit ta lus, a matmalabuk taksaat kawit ta dikdikang iwana. ⁹ Paamua nanga, xawit ga rexaazin amun lus sin Nakmai. Singsaxai araan a lus angkanaan ka maravas surugu, a matmalabuk taksaat ka ramaraat la maskaagu, ¹⁰ ma ga maat. Ga raamin fakilaan adu amun lus angkanaan ina Nakmai xa ra lis kuna lizang a roroiang ka lis be a maatang surugu. ¹¹ Avuna a matmalabuk taksaat ka ra tangin a lan lamaskana lus ma xa vagit nia ma xa zop famaata nia. ¹² Malasing ma amun Lus ka xoxok ma amun dorang dikdik iwana amun Lus ka xoxok ma xa tak ma xa daxa.

¹³ Singsaxai malasing faa, azaan ina xa daxa xa zop famaata nia? Kawit! A matmalabuk taksaat ka ra vaamuzas faraxai wana dorang ka daxa iwana lus, ma xa vaxalxal nia xuna tuua gana valos ma xa lis a maatang surugu. Malasing ma lamaskana lus dia di raamin fakilaan adu a matmalabuk taksaat ka raksaat faakdul mase.

Azaan Daxa Ga Saxot Gana Giu Xawit Ga Giu Vabalos

¹⁴ Dia di rexaas adu amun lus sin Nakmai xanaan amun dorang ina xa wat sin a Laklagai a Raabu aaxan a laklagai zin dia. Singsaxai nia be a rapti ila pira angkari ma a matmalabuk taksaat ka ra bulupis nia xuna gana iaana kilaaiang sina. ¹⁵ Kawit ga maravas pana amun saan ga gigi, avuna azaan daxa ina ga saxot gana giu, xawit gai giu, singsaxai azaan taksaat ina ga bain, naan azaan angkanaan gai giu.

¹⁶ Araan ga giu azaan ina xawit ga saxot gana giu, ga rudaxa adu amun lus sin Nakmai xa daxa. ¹⁷ Singsaxai naari, xawit ka nia ga gigi amun saan angkanaan ka raksaat, kawit. A matmalabuk taksaat nanga ina xa iziar la maskaagu xa gigi.

¹⁸ Avuna ga rexaas adu xawit tazaar daxa xa iziar la maskaagu. Ga dador wana amun sasaxotang taksaat ila winpinugu.

Avuna ga saxot nanga gana giu azaan ka daxa singsaxai xawit nat faraxas gana giu vabalos. ¹⁹ Avuna azaan daxa ina ga saxot gana giu, xawit ga giu. Singsaxai a matmalabuk taksaat ina xawit ga saxot gana giu, naan azaan ga gigiu. ²⁰ Ma tamon ga giu azaan kawit ga saxot gana giu, xawit ka nia ga gigiu, singsaxai a matmalabuk taksaat ina xa iziar la maskaagu xa gigiu.

²¹ Malasing ma azaan angkari xa vaaratunaan: Araan ga saxot gana giu azaan daxa, a raksaatang kat balas. ²² Avuna ipaa la maskaagu, ga sasaxot famarazaat amun lus sin Nakmai. ²³ Singsaxai la winpinugu, ga raamin aza lus kat farop faraxai wana a lus daxa lamaskana ainaxamang surugu ma xat bulupis nia xuna amun non ila winugu xana iziar lamaskana kibizaaiang sin a matmalabuk taksaat. ²⁴ Nia ga izi vupiran mase! Nis kana vamamaraxaas nia ziaana a winpin angkari iwana maatang? ²⁵ A wisfaadaxaiang ka waan sin Nakmai wanaze xa kling fawat Iesu Kaarisito a Piraana dia xuna zুরুk pizinang amun matmalabuk taksaat sin dia. Ma Nakmai nanga xana vamamaraxaas nia.

Malasing ma nia nanga wana ainaxamang surugu, ga saxot gana valos amun lus sin Nakmai, singsaxai araan ga valos amun sasaxotang taksaat ila winugu, nia ga iaana kilaaiang be zin a matmalabuk taksaat.

8

A Roroiang Lamaskana Laklagaai a Raabu

¹ Malasing ma aubina ina di iziar lamaskana Iesu Kaarisito, xanawit ta puxaaiang iwana aikilizang sin Nakmai wana naandi, ² wanaze lamaskana Iesu Kaarisito a dikdikang sin a Laklagaai a Raabu ina xai lis a roroiang, ka vamaraxas nim siaana a dikdikang iwana a matmalabuk taksaat ma a maatang. ³ Amun Lus sin Moses kawit dit faraxas dina ruxol a raksaatang panaze xawit ta dikdikang sin dia xuna valozang amun lus araan di iziar lamaskana sasaxotang taksaat ila winpina dia. Singsaxai azaan

ina a lus kawit nat faraxas kana giu, Nakmai xat faraxas kana giu. Naan ka ra kling fawat Naatna nanga iriat la pira angkari ma xa balas axastunaan malasing dia. Naan ka ra maat kuna wul vaxaromang amun matmalabuk taksaat sin dia. Ma wana amun matmalabuk taksaat angkanaan, Nakmai xa rasin la winpina Iesu, ma xa waramin la winpina. ⁴ Naan ka giu malasing kanaan kuna waambazovang amun matmalabuk ka tak iwana amun Lus sin Moses lamaskana dia ina xawit ka di valos amun sasaxotang taksaat ila winpina dia, singsaxai di valos a sasaxotang sin a Laklagaai a Raabu.

⁵ Aubina ina dit falos a sasaxotang taksaat ila winpina naandi, ainaxamang sin naandi zaaít ka iziar wana amun saan taksaat ina a winpina naandi xai saxot. Singsaxai aubina ina dit falos a sasaxotang sin a Laklagaai a Raabu, ainaxamang sin naandi xa iziar wana amun saan ina a Laklagaai a Raabu xai saxot. ⁶ Ma axazak ina ainaxamang sina xat falos be a sasaxotang taksaat ila winpin, naan kana maat. Singsaxai axazak ina a Laklagaai a Raabu xat paamuain ainaxamang sina, naan kana rauxin a roroiang ma a luaai. ⁷ Axazak ina xat falos a sasaxotang taksaat ila winpina, naan a purua zin Nakmai. Avuna aubina ina ainaxamang sin naandi xa malasing kanaan, kawit dit falos amun lus sin Nakmai, ma xawit nat faraxas naadina valos. ⁸ Aubina ina a sasaxotang taksaat ila winpina naandi xat paamuin naandi, xawit nat faraxas dina vadokdok Nakmai.

⁹ Singsaxai nim kawit kaarik naagu iziar lawaana dikdikang iwana amun sasaxotang taksaat ila winpin. Kawit! Naagu iziar lawaana dikdikang sin a Laklagaai a Raabu, tamon ka vaaratunaan adu a Laklagaai a Nakmai xa iziar lamaskana nim. Singsaxai tamon a Laklagai zin Kaarisito xawit na iziar lamaskana axazak, naan kawit sin Kaarisito. ¹⁰ Tamon Kaarisito xa iziar lamaskana nim, a Laklagaai a Raabu xa lis a roroiang pana a laklagai zinim, panaze naagu tak lamarana. Singsaxai a winpina nim kana maat nanga avuna wana matmalabuk taksaat. ¹¹ Ma tamon

a Laklagaai a Nakmai ina xa ra varamaraat faulin Iesu Kaarisito ziaana maatang, ka iziar lamaskana nim, kana lis saait a roroiang pana a winpina nim ina xai maat, panaze a Laklagaai zina xa iziar lamaskana nim.

Dia A Funalik Sin Nakmai

¹² Malasing ma, amun taatum lamaskana Kaarisito, xa rauxin a matmalabuk ina dia dina valos, singsaxai xawit adu dina valos amun sasaxotang taksaat ila winpin. ¹³ Avuna tamon naagu raagul lalos a sasaxotang taksaat ila winpin, naaguna maat. Singsaxai tamon pana dikdikang sin a Laklagaai a Raabu naagu zop famaamun amun matmalabuk taksaat iwana a winpin, naaguna roro. ¹⁴ Avuna aubina ina a Laklagaai a Nakmai xat paamuin naandi, naandi nanga a funalik sin Nakmai. ¹⁵ Avuna a Laklagai ina Nakmai xa rasin fanong lamaskana dia, xawit na giu dia amun iaana kilaaiang kuna a maraautang kana bulupis kaarik dia, xawit. Nakmai xa rasin a Laklagai zina lamaskana dia malasing ma dia di balas amun gogon faabulus sina ma dit fakilaan Nakmai adu “Maamaa, Maagu.” ¹⁶ Ma a Laklagaai a Raabu xai rudaxa varaxai wana a laklagai zin dia adu dia a funalik sin Nakmai. ¹⁷ Ma tamon dia a funalik sina, dia dina raumana amun saan sin Nakmai varaxai wana Kaarisito, tamon ka vaaratunaan adu dia di xazanin amun maazikang faraxai wana Kaarisito. Tamon di giu malasing kanaan, dia dina iziar zaait faraxai wana naan lamaskana a marmari daxaiang sina.

Mur Dia Dina Iziar Varaxai Wana Nakmai Lamaskana Marmari Daxaiang Sina

¹⁸ Ga naxaam adu amun faamaazikang dia dit kazanin taning ka zaan mumut. Kawit nat faraxas dina vatfaraxaazin pana a marmari daxaiang sin Nakmai ina naana vatangin pana dia mur. ¹⁹ A faaziarang faakdul xat simbang faraxai wana adi maskana xa ramaraat pana a raan angkanaan Nakmai xana vatangin la maravas nis mase a funalik sina. ²⁰ Avuna a faaziarang faakdul xa iziar

raksaat ma xawit nat fuain a fnuaai, xawit malasing paamua araan Nakmai xa ra vaziaar. Kawit pana sasaxotang iwana, singsaxai wana sasaxotang sin Nakmai ma xana zimbong a raan angkanaan, ²¹ araan Nakmai xana vamamaraxas naan siaana kibizaaiang iwana murutang ma xana zaxot ku lamaskana aiziarang iwana vaamamaraxazang ma marmari daxaiang. Aiziarang kanaan sin a funalik sin Nakmai.

²² Dia di rexaas adu xa utuaas taning, a faaziarang faakdul xat simbang faraxai wana iaarivang malasing a ravin ka iaarif pana maazikang kuna lukang. ²³ Ma xawit a faaziarang singbe, dia zaait ina Nakmai xa lis fanong a varumaraiang a talazang sin dia, a Laklagaai a Raabu, dit simbang saait faraxai wana iaarivang lamaskana dia varaxai wana adi maska ramaraatang pana a raan ina Nakmai xana vabalos dia amun gogon faabulus sina. Ga dador wana naan kana wul vamamaraxaas a winpina dia ziaana raksaatang. ²⁴ Nakmai xa zaxot faulin fanong dia malasing ma naari dit simbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana awat toroiang ina naana lis sin dia mur. Tamon axazak kat simbong tazaar, ma naa zুরু fanong, kana wen simbang kaarik pana. Nis kat simbong pana tazaar ina naa ra zুরু fanong? ²⁵ Singsaxai dia dit simbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana azaan ina xawit nanga na balas. Dit simbang, singsaxai xawit di malumbaai.

²⁶ Malasing bani zaait, araan dia di vasuin a maravanang ma xawit dit faraxas pana vazaakang, a Laklagaai a Raabu nanga xana vawaal dia. Kawit di rexaazin aze rasaan dina maainung pana, singsaxai a Laklagaai a Raabu nanga xat maainung sin Nakmai xun dia. Naan kat maainung faraxai wana iaarivang ina xawit nat faraxas taxazak kana vamaravaas. ²⁷ Nakmai xa rataamin a maskana dia, aubina ninis sina, ma xa rexaazin ainaxamang sin a Laklagaai a Raabu wanaze a Laklagaai a Raabu xat maainung lalos a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai xuna vawaalang dia.

²⁸ Ma dia di rexaas adu amun saan faakdul ina xa balas, Nakmai xat faamuzas pana xuna a daxaiang kana balas sin naandi ina di sasaxot Nakmai. Naan ka ra viring luk naandi lalos ainaxamang sina ina naa ra nol rasin. ²⁹ Mumua nanga Nakmai xa rexaazin fanong naandi ina dina inaxam paazaai wana naan. Ma xa ra kalin luk naandi zaait mumua nanga adu dina malasing Naatna, naan a ruaan lawalau amun taatum ka varas lamaskana Kaarisito. ³⁰ Ma naandi ina Nakmai xa ra kalin luk mumua nanga, naa viring luk saait. Ma naandi ina naa ra viring luk, naan ka ra vabalos saait naandi di tak lamarana. Ma naandi ina naan ka ra vabalos naandi di tak lamarana, xa valaup saait naandi.

Kawit Tazaan Kana Vatawaraxin Dia Ziaana Matmalabuk Iwana Sasaxotang Sin Nakmai

³¹ Malasing ma aze rasaan dia dina piaat pana amun saan angkanaan Nakmai xa giu? Tamon Nakmai xa iziar varaxai wana dia, nis kat faraxas kana waramin dia? Kawit taxazak nat faraxas. ³² Nakmai xawit na vevekaai wana Naatna vaatak, kawit. Ka lis pizin naan kuna maatang kun dia vaakdul. Malasing faa, lamaskana daxaiang sina, naan kana lis saait amun saan daxa vaakdul varaxai wana naan sin dia? Aiang! ³³ Nis kana vakor dia aubina ina Nakmai xa ra kalin luk? Kawit taxazak kat faraxas, panaze Nakmai nanga xa ra vabalos dia di tak lamarana. ³⁴ Nis kana vazei Nakmai adu dia dina zuruk a wulwulang taksaat iwana amun matmalabuk taksaat sin dia? Kawit taxazak kat faraxas, panaze Iesu Kaarisito xa ra maat kun dia. Kawit na giu be xanaan, singsaxai Nakmai xa ra varamaraat faulin saait naan siaana maatang ma taning ikula laaxur, naan ka iziar la mit sazaxa zin Nakmai ma xat maainung kun dia.

³⁵ Nis kat faraxas kana vatawaraxin dia ziaana a matmalabuk sin Kaarisito iwana sasaxotang dia? Iaak a maravanang, o araan aubina di vamaskalus famarazaat dia, o tamon di vamazik dia ina di inaxam paazaai, o a zong, o tamon kawit ta ma-maauzang sin dia, o azaan kuna puruaiang sin dia o iaak tamon di zop famaata dia?

Kawit. ³⁶ Ka malasing be di ra varaar vat-ing lamaskana Baar Xoxok malasing kari,

“Amun taan faakdul aubina di saxot dina zop famaata maam,
panaze maam aubina zunum.

Di naxaam adu maadi malasing amun sip-sip
ina di nimnimanin kuna zop famaatang.” *(Saam 44:22)*

³⁷ Singsaxai, dia di waramin amun saan faakdul avuna wana Kaarisito ina xa sasaxot dia. ³⁸ Avuna ga rexaas nanga adu xawit tazaan kat faraxas kana vatawaraxin dia ziaana a matmalabuk sin Nakmai iwana sasaxotang dia: a maatang, o a roroiang, o amun aangelo, o amun sapalau, o aze ramun saan kana wat taning o lamur, o azanon saan ka rauxin a dikdikang, ³⁹ o aze rawat saan ilaaxur o i waanaburut. Kawit! Kawit mase tazaan lamaskana faaziarang faakdul xat faraxas kana vatawaraxin dia ziaana a matmalabuk sin Nakmai iwana sasaxotang dia ina naa ra lis sin dia lamaskana Iesu Kaarisito a Piraana dia.

9

Pol Xa Maskalus Pana Aubina Zina Amun Judaa

¹ Ga piaat a dorang faaratunaan angkari lamarana Kaarisito, xawit ga vaagit. Ma a Laklagaai a Raabu varaxai wana a maskaagu di rudaxa varaxai iaa adu a dorang kari xa vaaratunaan: ² A maskaagu xa maravan marazaat ma xawit gat siaavus pana maskaluzang. ³ Avuna tamon nia gat faraxas, ga saxot gana xul aubina zurugu, amun paliaanugu amun Judaa, xuna Nakmai xana zaxot faulin naandi ma xana rasin a puxaaiang iwana aikilizang sin naandi wana nia ma xana kip pizin nia ziaana Kaarisito. ⁴ Naandi amun Israael. Nakmai xa ra kalin naandi xuna balazang amun gogon faabulus sina. A marmari daxaiang sina xa iziar lawalaua naandi, ma xa ra giu a rudaxaiang faraxai wana naandi, ma xa ra lis amun Lus sin Moses sin naandi, ma xa ra vatangin sin naandi a lan iwana

lotu la vaal xoxok, ma xa ra dadorin amun kalxalang sin naandi. ⁵ Naandi amun natnaat sin Aabaraam ma Aaisaak ma Jekop. Ma araan a Mesaaia xa balas axastunaan, naan sin naandi ma naan a Mesaaia, ma naan nanga Nakmai, ina xa ratasin a lus laaxur wana amun saan faakdul. A wisfaaruiang ka uzaa zina bulaai. Ka vaaratunaan.

A Gigiuang Sin Nakmai Wana Amun Israael

⁶ Singsaxai, a dorang sin Nakmai xawit na zuaai a gof pana amun Israael. Avuna xawit aubina vaakdul zin amun Israael naandi amun Israael vaaratunaan lamarana Nakmai. ⁷ Ma amun natnaat sin Aabaraam, kawit naandi vaakdul a funalik faaratunaan sin Aabaraam, kawit. Nakmai xa piaat sin Aabaraam naako, “Naandi be ina di balas sin Aaisaak, dina vakilaan naandi amun natnaat sunum.” *(Var 21:12)*

⁸ Kawit naandi vaakdul ina di ra balas pana a daraaia Aabaraam, di vakilaan naandi a funalik sin Nakmai, xawit. Naandi be ina di luk naandi lamaskana a xalxalang sin Nakmai, di raamin fakilaan naandi malasing amun natnaat faaratunaan sin Aabaraam. ⁹ A xalxalang sin Nakmai xa malasing kari, “La raan mase xa tak, gana uli wat ma Seraa xana rauxin a nalik tapti.” *(Var 18:10,14)*

¹⁰ Ma xawit naanaan be, Rabekaa xa luk a lua ma Aaisaak a xulmua zin dia, naan damana nandiaa, ¹¹⁻¹² singsaxai araan Rabekaa xawit nanga na luk nandiaa, Nakmai xa vazei Rabekaa naako, “A nalik ka balas paamua xana vaamuzas aaxan a nalik ka balas lamur.” *(Var 25:23)*

A dorang kanaan ka wat araan uru nalik kawit nanga di ra giu iaa ta daxaiang o ta raksaatang. Nakmai xa ra giu malasing kanaan kuna ainaxamang sina ina naa ra nol rasin kana iziar, xawit lalozang tazaar naadi ra giu iaa. ¹³ Ka malasing a Baar Xoxok ka piaat malasing kari, “Nia ga sasaxot Jekop, singsaxai ga maska raksaat pana Esaau.” *(Maal 1:2-3)*

¹⁴ Malasing ma dina piaat aze? Iaak dina piaat adu amun matmalabuk Nakmai xa giu xawit na tak aan? Kawit mase!

¹⁵ Avuna Nakmai xa piaat sin Moses naako,

“Nia gana maluf axazak ina ga saxot gana maluf naan, ma gana lis a maskaagu zin axazak ina ga saxot gana lis sina.” *(Zax 33:19)*

¹⁶ Malasing ma araan Nakmai xa giu malasing kanaan, kawit naa giu wana sasaxotang sin axazak angkanaan o wana ta vaamuzazang naa ra giu, xawit. Singsaxai wana varamaaluvang sin Nakmai nanga. ¹⁷ Avuna lamaskana Baar Xoxok Nakmai xa piaat malasing kari zin Paaraao la pira Ijip naako, “Ga rasin nua ma gu balas a xalxaal xuna vatanginang a dikdikang surugu wana nua ma xuna pitfiaatang aizinugu lamun non faakdul ila pira angkari.” *(Zax 9:16)*

¹⁸ Malasing ma Nakmai xa maluf axazak ina naa saxot naana maluf ma xa vadikdik a maskana axazak ina naa saxot naana vadikdik a maskana.

¹⁹ Ma iaak taxazak sinim kana iaari zurugu naako, “Tamon ka malasing kanaan, kunaze nanga naan ka vakor aubina wana amun matmalabuk taksaat sin naandi? Avuna xawit taxazak kat faraxas kana ruxol a sasaxotang ma ainaxamang sina.”

²⁰ Singsaxai nua axastunaan, nua nis kuna naxaamang adu guna dador zuaai Nakmai? “Araan axazak ka giu azaan, malasing faa, azaan angkanaan ina naa ra giu, xat faraxas kana piaat faulin sina ina xa ra giu naan naako, ‘Kunaze gu giu nia malasing kari?’” *(Aais 29:16, 45:9)*

²¹ Araan a rapti iwana gigiuang amun sopen kat faamuzas, naan nanga xat faraxas kana giu aze rasaan pana a pira ina naat gigiuang amun sopen. Tamon ka saxot kana zুরু a vang pira azaxai ma xana giu a sopen azaxai xuna amun flangan laba ma aza sopen kuna amun taan palaau, naan kana los a sasaxotang sina nanga.

²² Malasing saait bani, Nakmai xa kalin fanong a raan ina naan kana vatangin a boromaazikang sina ma a dikdikang sina, singsaxai la notaan angkari naan kat simbong daxa mase wana aubina ina naan ka boromaazik pana naandi ma xa nimniman kuna vanong pizinang naandi.

²³ Naan ka giu malasing kanaan kuna

vatanginang adi marmari daxaiang sina xa bas pakluaai zin naandi ina naa ra maluf. Naa ra nimnimanin naandi waamua nanga xuna iziarang lamaskana marmari daxaiang sina. ²⁴Nis naandi? Dia be, ina naan ka ra viring luk saait. Kawit sin amun Judaa be singsaxai zin aubina xawit amun Judaa zaait. ²⁵Ka malasing a dorang sin Nakmai lalozang aubina xawit amun Judaa, ina profet Osiaa xa ra varaar naako,

“Aubina xawit surugu, gana vakilaan naandi aubina zurugu.

Aubina ina xawit ga sasaxot naandi, gana vakilaan naandi aubina ga sasaxot naandi.” (Osi 2:23)

²⁶Ma Osiaa xa piaat saait naako,

“La non angkanaan mase ina waamua Nakmai xa ra piaat naako, ‘Nim kawit aubina zurugu,’ dina vakilaan naandi, ‘A funalik sin Nakmai xa roro.’” (Osi 1:10)

²⁷Singsaxai lalozang amun Israael, Aaisaia xa viraai laba naako,

“Naapalaau amun Israael di varas marazaat malasing a xon i laxon, Nakmai xana zaxot faulin be xawit faras.

²⁸Avuna a Piran kana waambazof fakdul aikilizang sina wana a pira angkari, ma xana giu vazaus.” (Aais 10:22-23)

²⁹Ma Aaisaia xa tabung piaat paaumuain naako,

“A Piran A Maradikdikang, tamon ka lek pen saxot faulin tazanon aubina ziaana aubina zin dia, dia vaakdul di lek milung malasing aubina ila uru bina laba Sodom ma Gomoraa.” (Aais 1:9)

Amun Israael Xawit Di Inaxam Paazaai

³⁰Ma dia dina piaat aze wana amun saan angkanaan? Naandi ina xawit amun Israael, xawit di gut kuna dina tak lamarana Nakmai. Singsaxai Nakmai xa vakilaan naandi adu di tak avuna wana ainaxam paazaaiang sin naandi. ³¹Amun Israael di

ra gut mase xuna vatokang naandi nanga wana valozang amun Lus, singsaxai xawit nat faraxas naadina giu vabalos. ³²Aze ra vuvuna? Panaze di ra gut kuna dina tak lamarana Nakmai singsaxai xawit pana ainaxam paazaaiang. Di naxaam be adu naandi dina tak lamarana Nakmai wana gigiuang amun faamuzazang daxa. Di tuxin naandi wana axazak ina xa balas a vaat iwana tuxinang naandi. ³³Ka malasing di ra varaar vating lamaskana Baar Xoxok malasing kari,

“Naagu langar, ga rasin a vaat Zaaion, ma xat faxalxaal aubina ma di tuxin naandi ma di zu.

Singsaxai axazak ina xa inaxam paazaai wana, xana wen suruk a maangilang.” (Aais 8:14, 28:16)

10

¹Amun taatum lamaskana Kaarisito, a sasaxotang laba mase zurugu ma maainungang surugu xa waan sin Nakmai saxotang amun Israael xa malasing kari: Ga saxot naan kana zaxot faulin naandi. ²Avuna xat faraxas gana pitfiat adu naandi di sasaxot famarazaat dina izi roro xun Nakmai singsaxai xawit di rauxin a mazamang daxa. ³Kawit di rexaazin a lan kuna Nakmai xana vakilaan naandi di tak lamarana, malasing ma di zaleng a lan sin naandi nanga xuna dina tak lamarana, ma xawit di vamumut naandi lawaana ma xawit di valos a lan sina xuna xana vakilaan naandi dina tak lamarana. ⁴Avuna Kaarisito xa vanong a vaamuza-zang iwana amun Lus sin Moses kuna aubina dina tak lamarana Nakmai, ma tanning naandi ina di inaxam paazaai wana Kaarisito, naandi di tak lamarana Nakmai.

Nakmai Xat Saxot Faulin Aubina Vaakdul Ina Di Inaxam Paazaai Wana Iesu

⁵Moses ka ra farar wana a lan aaxan aubina dina tak lamarana Nakmai wana valozang amun Lus. Nakmai xa piaat malasing kari, “Axazak ka ra gigiung malasing kanaan, naan kana valos fakdul amun lus faakdul.” (Liv 18:5)

⁶Ainaxamang sin aubina di inaxam paazaai malasing ma naandi di tak lamarana Nakmai xa malasing a dorang kari zin

Nakmai, “Tuua naagu inaxam malasing kari, ‘Nis kana uzaa ikula la lia?’”, adu xuna zaxot fawatang Kaarisito iriat. *(Lus 30:12)*

⁷ “Ma tuua naagu inaxam malasing kari, ‘Nis kana wizik paanaburut mase?’”, adu xuna zaxot fawatang Kaarisito ziaana maatang. *(Lus 30:13)*

⁸ Singsaxai aze razaan a Baar Xoxok ka piaat? Ka piaat malasing kari, “A Dorang sin Nakmai xa iziar lapaarum. Ka iziar la nguzum ma la maskaam saait.” *(Lus 30:14)*

Naan bani a dorang pana ainaxam paazaaiang ina maadi ifazei wana. ⁹ Ka malasing kari: Tamon gu dador vaamaravas la nguzum adu Iesu naan a Piran, ma gu inaxam paazaai la maskaam adu Nakmai xa ra varamaraat faulin naan siaana maatang, Nakmai xana zaxot faulin nua.

¹⁰ Avuna la maskaam gu inaxam paazaai ma Nakmai xat fakilaan nua adu gu tak lamarana. Ma la nguzum gu dador vaamaravas adu Iesu naan a Piran ma Nakmai xa zaxot faulin nua. ¹¹ Ka malasing a Baar Xoxok ka piaat naako, “Axazak ina xa inaxam paazaai wana naan, kana wen suruk a maangilang.” *(Aais 28:16)*

¹² Avuna amun Judaa ma naandi xawit amun Judaa dit faraxas faraxai be. A Piran angbani azaxai naan a Piraana dia vaakdul. Ma naan kana lis a daxaiang ka bas pakluaai zin aubina vaakdul dit firaai waan sina ma dit maainung naan kuna vawaalang naandi. ¹³ Avuna a Baar Xoxok ka piaat malasing kari, “Aubina vaakdul ina dit firaai ma dit maainung sin a Piran, naan kana zaxot faulin naandi.” *(Jl 2:32)*

¹⁴ Singsaxai naandi dina viraai ma dina maainung sin a Piran malasing faa tamon kawit di inaxam paazaai wana naan? Ma naandi dina inaxam paazaai wana naan malasing faa tamon kawit di langarin a dorang pana naan? Ma naandi dina langarin a dorang pana naan malasing faa tamon kawit taxazak ka fazei zin naandi? ¹⁵ Ma aubina di fazei, dina waan pana dorang malasing faa tamon kawit taxazak ka kling naandi? Ka malasing a Baar Xoxok ka piaat naako, “A balazang sin naandi ina di wat pana Dorang Daxa xa marmari daxa

mase.” *(Aais 52:7)*

¹⁶ Singsaxai xawit amun Israael vaakdul di ra valos a Dorang Daxa. Avuna a profet Aaisaia xa ra piaat naako, “Piran, nis ka inaxam paazaai wana dorang simaam?” *(Aais 53:1)*

¹⁷ Malasing ma ainaxam paazaaiang kat balas sin aubina araan di langarin a Dorang Daxa. Ma a dorang kanaan naadi ra langarin araan axazak ka fazei wana a dorang pana Kaarisito. ¹⁸ Singsaxai, ga saxot gana iaari, malasing faa, amun Israael xawit di langarin a Dorang Daxa? Ai ang naadi langarin fanong. A Baar Xoxok ka piaat malasing kari,

“A linga naandi xa waan farawuk faanong lamun non faakdul ila pira angkari.

A dorang sin naandi xa waan faanong lawalau lamun bina ila pira angkari.” *(Saam 19:4)*

¹⁹ Singsaxai, ga saxot gana iaari xaarik, malasing faa, amun Israael xawit di mazaam a dorang sin Nakmai? A zaan paamua xa malasing kari, Moses ka ra dador wana naandi naako,

“Nia gana vaxalxal nim kuna naaguna marazuzuai wana aubina ina xawit a lemlem aubina azaxai.

Ma gana vaxalxal nim kuna naaguna boromaazik pana a lemlem aubina ina xawit di rauxin a mazamang.” *(Lus 32:21)*

²⁰ Ma Aaisaia xa dador dikdik araan ka dadorin a dorang sin Nakmai ina xa piaat naako,

“Aubina ina xawit di zazaleng nia, di tangin nia.

Ma ga vatangin nia nanga la maravas sin aubina ina xawit di iaariin nia.” *(Aais 65:1)*

²¹ Singsaxai wana amun Israael, Aaisaia xa piaat a dorang sin Nakmai ina xa piaat naako,

“Lamaskana a raan faakdul gai saraa luk naandi, singsaxai xawit dit langar.

Naandi aubina a maskana naandi xa dikdik.”
(Aais 65:2)

11

A Varamaaluvang Sin Nakmai Wana Amun Israael

¹ Ga saxot gana iaari, xa malasing faa, Nakmai xa ra lis a torana zin aubina zina? Kawit mase! Nia nanga aza Israael, a natnaat sin Aabaraam ma i lamaskana watbung sin Beniaamin. ² Mumua mase araan aubina zin Nakmai xawit nanga di iziar, naan ka ra kalin naandi. Ma araan di iziar, xawit na lis a torana zin naandi, xawit. Malasing faa, xawit naagu rexaazin azaan ina a Baar Xoxok ka ra piaat pana Elaaija? Elaaija xa ra vazei Nakmai wana amun matmalabuk taksaat amun Israael di ra giu. Naan ka piaat naako, ³“Piran, di ra zop famaata fanong amun profet sunum ma di burut pizin fawizik saait amun aalta zunum paanaburut ma nia zingbe xari ga iziar, ma di saxot dina zop famaata saait nia.”
(1Xal 19:10,14)

⁴ Singsaxai Nakmai xa xis Elaaija naako, “Aubina zurugu, naandi di 7,000 kari di iziar nanga, xawit di lotu waan sin Baal, a nakmai vaagit.”
(1Xal 19:18)

⁵ Malasing saait bani taning, lamaskana daxaiang sin Nakmai, naan ka ra kalin aubina xawit faras be ziaana aubina vaakdul. ⁶ Naan ka ra kalin naandi lamaskana daxaiang sina nanga, singsaxai xawit lalozang ta gigiuang naadi ra gigiu. Tamon naan ka lek kalin aubina lalozang amun gigiuang ina naadi ra gigiu, naanaan kawit lalozang a daxaiang kanaan sina.

⁷ Malasing ma amun Israael di ra zaza-leng amun lan kuna naandi dina tak lamarana Nakmai, singsaxai xawit naadi ra tangin. Naandi be ina naa ra kalin, naandi di ra tangin. Singsaxai azanon aubina naan ka vadikdik a maskana naandi. ⁸ Ka malasing di ra varaar vating lamaskana Baar Xoxok malasing kari,

“Nakmai xa ra lis ainaxamang sin naandi malasing sin axazak a marana xa maravan pana milaaivang,
ma xa waakol a marana naandi xuna dina wen taamaai,

ma xa waakol alngana naandi xuna dina wen langar,

xa ruaas nanga taning.” (Lus 29:4, Aais 29:10)

⁹ Ma Dewit ka piaat a raksaatang pana naandi malasing kari,

“Akin favanganang sin naandi xana balas malasing a flung aaxan naandi, ma malasing a vaat ina di tuxin naandi wana, ma malasing a puxaaiang taksaat aaxan naandi.

¹⁰ Amun marana naandi xana suk, kuna dina wen taamaai, ma dina butufung bulaai bulaai lawaana adi maravanang lapuk.”
(Saam 69:22-23)

Aubina Xawit Amun Israael Ma Amun Israael Naandi A Lemlem Azaxai

¹¹ Gana iaari xaarik: Malasing faa, araan amun Israael di ra tuxin naandi, di ra zu wara mase? Kawit. Naandi di gigiu amun matmalabuk taksaat, malasing ma a matmalabuk iwana zaxot faulinang aubina xa balas sin naandi aubina xawit amun Israael, xuna varamaraatang ainaxamang sin amun Israael xuna naandi zaait naadina saxot. ¹² Ma tamon amun matmalabuk taksaat sin amun Israael xa vawaal vamarazaat aubina ila pira angkari, ma tamon a zuiang sin naandi xa vawaal vamarazaat naandi aubina xawit amun Israael, naanaan araan amun Israael di uli wat sin Nakmai, a daxaiang kana bas pakluaai xana wat sin naandi vaakdul.

¹³ Naari gai dador zinim aubina xawit amun Israael. Naagu rexaas adu nia a aaposal zinim. Malasing ma ga valaup a vaamuzazang ina Nakmai xa ra kling nia wana, ¹⁴ panaze ga saxot gana varamaraat ainaxamang sin aubina zurugu, xuna azanon sin naandi dina saxot saait ma gana zaxot faulin naandi. ¹⁵ Nakmai xa bain pizin amun Israael malasing ma xa vaamada varaxai wana aubina xawit amun Israael. Ma araan Nakmai xa rudaxain kaarik amun Israael, xana daxa mase,

xana malasing adu naandi di roro uli ziaana maatang. ¹⁶ Gana dador lalaamangaai malasing kari: Tamon a varumaraiang a vang raraba di lis sin Nakmai, a raraba xudul angkanaan ka zin Nakmai. Ma tamon a xatkador a iaai di lis sin Nakmai, amun tangtanganang faakdul zaait ka zin Nakmai.

A Dorang Lalaamangaai Wana Uru Rangatangaana Iaai A Olif

¹⁷ Nakmai xa buaak pizin azanon tangtanganang pana a iaai a olif faaratunaan ma xa zuruk nim, azanon tangtanganang pana a iaai a olif ina xa bok palaau be, ma naa vandaxot la wina iaai a olif faaratunaan lawalau azanon tangtanganang.* Malasing ma naari naagu roro wana a daanim a xatkadora iaai a olif faaratunaan. ¹⁸ Malasing ma tuaa naagu langga adu nim naagu daxa nanga wana amun tangtanganang kanaan naa ra buaak pizin. Naagu rexaas adu a xatkadora iaai xai lis a roroiang sin amun tangtanganang, a roroiang kawit na uwat lu lamun tangtanganang, kawit. Ka malasing saait kanaan pana nim. ¹⁹ Iaak naaguna naxaam malasing kari, “Nakmai xa ra buaak pizin azanon tangtanganang malasing ma xa vandaxot maam la kiaana naandi ina naa ra buaak pizin?” ²⁰ Aiang, ka vaaratunaan. Nakmai xa ra buaak pizin naandi wanaze xawit di inaxam paazaai ma naagu iziar malasing kanaan panaze naagu inaxam paazaai. Malasing ma tuaa naagu valaup nim nanga, naaguna maraaut, ²¹ panaze Nakmai xawit na xafluaa naandi, xa ra buaak pizin amun tangtanganang faaratunaan iwana a iaai angkanaan. Ma tamon Nakmai xa ra giu malasing kanaan pana naandi, naan kana giu malasing saait kanaan pana nim tamon kawit naagu inaxam paazaai.

²² Malasing ma naaguna naxaam a daxaiang ma a boromaazikang sin Nakmai. Nakmai xat fatangin a boromaazikang sina wana naandi ina di waan lawalau ziaana, ma xat fatangin a daxaiang sina

wana nim, tamon naagu maandaau nanga wana iziarang lamaskana daxaiang sina. Singsaxai tamon kawit naagu inaxam paazaai, naan kana tok pizin saait nim. ²³ Ma amun Israael zaait, tamon di inaxam paazaai, Nakmai xana vandaxot faulin kaarik naandi, avuna naan kat faraxas kana vandaxot faulin naandi. ²⁴ Avuna Nakmai xa tok luk nim siaana a iaai a olif ka bok palaau be ma xa vandaxot nim pana a iaai a olif ina di ra vazuu. Kawit a iaai zinin faatak. Malasing ma Nakmai xa sasaxot famarazaat kana vandaxot faulin amun tangtanganang iwana a iaai a olif faatak.

Nakmai Xa Saxot Kana Maluf Aubina Vaakdul

²⁵ Amun taatum lamaskana Kaarisito, naari ga saxot naaguna rexaas pana azaan paamua xa izi vunfun, singsaxai taning Nakmai xa viaat fanong. Ga saxot naaguna rexaas pana azaan angkanaan kuna tuaa naagu naxaam falaup nim nanga adu nim aubina mazam. Azaan angkanaan ka malasing kari: Azanon aubina zin amun Israael, a maskana naandi xa dikdik ka ruaas aaraan a vaakatang sin aubina xawit amun Israael di inaxam paazaai, xat faraxas pana ainaxamang sin Nakmai. ²⁶ Ma wana a lan angbani naan kana zaxot faulin amun Israael vaakdul. Ka malasing di ra varaar vating lamaskana Baar Xoxok malasing kari,

“Axazak kat faaroro in Zaaion kana wat, ma xana zuruk pizin a matmalabuk iwana naxaam pizinang Nakmai zin amun natnaat sin Jekop.*

²⁷ A dorang kanaan a rudaxaiang surugu varaxai wana naandi, aaraan gana zaf pizin amun matmalabuk taksaat sin naandi.” (Aais 59:20-21, 27:9, Jer 31:33-34)

²⁸ Amun Israael xawit di inaxam paazaai wana Dorang Daxa, malasing ma naandi amun purua zin Nakmai ma a daxaiang ka iziar wana nim aubina xawit amun Israael. Singsaxai amun Israael nanga,

* **11:17** Lamaskana a dor lalaamangaai angkari, amun Israael di malasing amun tangtangaana iaai a olif ina di ra vazuu ma aubina xawit amun Israael di malasing amun tangtangaana iaai a olif ina xa bok palaau be. * **11:26** Zaaion aza izina Jerusalem, ma Jekop aza izina Israael.

naandi aubina Nakmai xa ra kalin luk naandi, ma xa sasaxot naandi avuna wana a xalxalang sina zin amun kulmua zin naandi. ²⁹ Avuna Nakmai xawit nai xul ainaxamang sina wana aubina ina naa ra viring luk ma xa ra lis a talazang sina zin naandi. ³⁰ Paamua, nim aubina xawit amun Israael, xawit naagut falos a dorang sin Nakmai. Singsaxai taning, Nakmai xa maluf nim, panaze amun Israael xawit dit falos a dorang sina. ³¹ Ka malasing saait bani, taning amun Israael xawit dit falos a dorang sin Nakmai xuna naan kana maluf naandi, wanaze naan ka maluf nim. ³² Avuna Nakmai xa vamalmalin aubina vaakdul xuna a matmalabuk iwana iaa-tumbaaiang kana bulupis naandi xuna naan kana maluf naandi vaakdul.

A Wisfaaruiang Ka Uzaa Zin Nakmai

³³ Faaratunaan, a mazamang ma a rexaazang sin Nakmai
ina naa raxumbaaxut pana,
xa lulungaai marazaat.

A mazamang sin Nakmai araan naan kai kilis,
kawit nat faraxas taxazak kana mazaam,
ma xawit nat faraxas taxazak kana zaleng amun lan sina.

³⁴ “Nis kat faraxas kana rexaazin ainaxamang sin Nakmai?

O nis kai purus sina?” (Aais 40:13)

³⁵ “Nis ka ra lis tazaar sin Nakmai xuna naan kana xis faulin sina?” (Jop 41:11)

³⁶ Avuna naan nanga xa ra vaziaar amun saan faakdul
ma naan kat fainot amun saan faakdul
ma zina nanga amun saan faakdul.
A marmari daxaiang ka uzaa zina bu-laai, bulaai. Ka vaaratunaan.

12

Dia Dina Lis Fakdul A Roroiang Sin Dia Zin Nakmai

¹ Malasing ma amun taatum lamaskana Kaarisito, ga maainung nim malasing kari: Wana varamaaluvang sin Nakmai, naaguna lis fakdul a winpina nim sin Nakmai malasing a talazang ka roro, xa ninis ma xa vananam naan. Ma naa kanaan a lotu

vaaratunaan sinim ka uzaa zin Nakmai. ² Tuua naagu valos a roroiang sin aubina ila pira angkari, singsaxai naaguna lis nim nanga zin Nakmai xuna naan kana xul ainaxamang sinim ma naana giu vavaxur xaarik. Naanaan naaguna raamin fakilaan ka a sasaxotang ma ainaxamang sina. Amun saan angkanaan iwana sasaxotang ma ainaxamang sina xa daxa ma xa tak faakdul mase ma naan nanga xa nanam pana.

³ Avuna lamaskana a daxaiang ina Nakmai xa ra talazin surugu, naari ga piaat sinim faakdul malasing kari: Tuua naagu naxaam falaup nim nanga. Naaguna inaxam daxa wana nim nanga lalozang ainaxam paazaaiang ina Nakmai xa ra lis fanong sinim saksaxai. ⁴ A winpina dia be azaxai, singsaxai xa rauxin amun non iwana xa varas ma amun faamuzazang sin naandi zaait kawit nat faraxas. ⁵ Ka malasing saait bani wana dia, dia di varas mase, singsaxai lamaskana winpina Kaarisito, dia di zaxai be, dia atavur amun non ila winpina. Dia zaksaxai, dia zin naandi vaakdul.

⁶ Nakmai xa ra lis amun talazang ka rawarak sin dia lalozang a daxaiang naa ra lis sin dia zaksaxai. Sin azanon, Nakmai xa lis a talazang iwana dorang profet, ma naadina giu lalozang ainaxam paazaaiang sin naandi. ⁷ Ma zin azanon, Nakmai xa lis a talazang sin naandi xuna balazang aubina iwana vawaalang azanon tawarak, ma naandi dinat fawaal aubina rawarak. Ma zin azanon, Nakmai xa lis a talazang sin naandi xuna balazang amun maravas, ma naandi dinat firaai aubina. ⁸ Ma zin azanon, Nakmai xa lis a talazang sin naandi xuna vadikdikang aubina ma naandi dina giu malasing kanaan. Ma zin azanon, Nakmai xa lis a talazang sin naandi xuna balazang aubina iwana talazang sin aubina di izi gogof, ma naandi dina kaas a mita naandi zin aubina angkanaan. Ma zin azanon, Nakmai xa lis a talazang sin naandi xuna balazang amun paamua, ma naandi dina vaamuzas dikdik kuna waamuin fatalaminang aubina. Ma zin azanon, Nakmai xa lis a talazang

sin naandi xuna balazang aubina iwana varamaaluvang, ma naadina giu varaxai wana dokdokang.

Amun Matmalabuk Daxa Ina Dia Dina Valos

⁹ A sasaxotang sinim pana aubina xana vaaratunaan. Naaguna bain aze ramun saan ka raksaat ma naaguna taaxur vaalagat pana amun matmalabuk ka daxa.

¹⁰ Naaguna vaaratunaan pana amun taatum sinim lamaskana Kaarisito malasing naagu sasaxot amun taatum faaratunaan sinim. Naaguna varanop pana nim saksaxai ma naaguna valaup aizina naandi laaxur wana aizina nim. ¹¹ A maskana nim kana ramaraat pana gigiuang sinim aaxan a Piran ma tuaa naagu malumbaai. Naaguna lis fakdul a maskana nim aaxana. ¹² Naaguna zimbang faraxai wana nanamang pana amun daxaiang Nakmai xana lis sinim mur. Araan naagu tangin a maravanang, naaguna rur dikdik. Ma naaguna dikdik pana maainungang. ¹³ Araan aubina ninis sin Nakmai di izi gogof pana tazaar, naaguna vawaal naandi. Araan a ropuran ka balas, naaguna ruzuaai naan.

¹⁴ Araan aubina di vamazik nim, naaguna lis a daxaiang sin naandi, ma tuaa naagu piaat a raksaatang pana naandi. ¹⁵ Araan aubina di nanam, naaguna nanam faraxai wana naandi. Ma araan di raangis maskalus, naaguna raangis maskalus faraxai wana naandi. ¹⁶ Naaguna iziar varaxai wana matmalabuk daxa lawalaua nim saksaxai. Tuaa naagu naxaam falaup nim nanga, singsaxai a maskana nim kana ramaraat kuna vezurungang pana aubina xawit ta izina naandi. Ma tuaa naagu malmala mazam.

¹⁷ Tuaa naagu xis a raksaatang pana raksaatang. Naaguna inaxam daxa ma naaguna gigiu amun matmalabuk ka tak lamarana aubina vaakdul. ¹⁸ Tamon ka rauxin a lan kuna naaguna iziar lamaskana lu-
aai varaxai wana aubina vaakdul, naaguna giu malasing kanaan, tamon kat faraxas. ¹⁹ Amun paasaxo daxa zurugu,

tuaa naagu xis faulin a raksaatang ina axazak ka ra giu wana nim. Naaguna luaa Nakmai xana vatangin a boromaazikang sina wana naan. Avuna di ra varaar vat-ing lamaskana Baar Xoxok malasing kari, "A Piran ka piaat naako, 'Nia nanga gana puxaai wana naan, ma nia nanga gana xis faulin sina.'" *(Lus 32:35)*

²⁰ Singsaxai naaguna giu malasing kari,

"Tamon a purua zunum ka lagaai, gu ralaas naan.

Ma tamon ka maaru, gu vaimin naan.

Tamon gu giu malasing kanaan pana naan, naan kana maangil wana matmalabuk taksaat sina.*" *(Maz 25:21-22)*

²¹ Tuaa naagu luaa a raksaatang kana waramin nim, singsaxai naaguna waramin a raksaatang pana matmalabuk daxa.

13

Dia Dina Iziar Lawaana Gaapman

¹ Dia vaakdul dina iziar lawaana aubina ina di rauxin a burburaaiang sin a gaapman. Avuna Nakmai nanga xa ra lis a dikdikang sin naandi xuna rasing amun lus, ma xawit ta gaapman Nakmai xawit na lis ta burburaaiang sina. ² Malasing ma tamon axazak ka purua wana a gaapman, naan ka purua wana azaan angkanaan ina Nakmai nanga xa ra vaziaar vanong. Ma naandi ina di giu malasing kanaan, naandi nanga di urif fawat aikilizang pana naandi. ³ Tamon axazak ka gigiu amun matmalabuk ka tak, naan kana wen maraaut pana amun paamua. Singsaxai tamon naan ka gigiu a matmalabuk taksaat, kana maraaut. Tamon naagu saxot naaguna mamaraxas siaana maraautang pana axazak ina xa rauxin a burburaaiang sin a gaapman, naaguna giu amun matmalabuk ka tak kuna dina wisfaru nim. ⁴ Avuna Nakmai nanga xa ra rasing a gaapman kana iaana kilaiang sina xuna vawaalang nim. Singsaxai tamon naagu giu a raksaatang, naaguna maraaut, avuna a gaapman ka roting a baainaat ma xawit

12:14 Mt 5:44, Lk 6:28 **12:16** Maz 3:7 * **12:20** A waan dorang kari wana Grik adu guna waaturin amun kalafilar xa ingat la waatna.

naa roting palau. Naan a iaana kilaaian sin Nakmai xuna vamazikang axazak ka giu a raksaatang. ⁵ Malasing ma, a lan angkari be, dia dina iziar lawaana gaapman, panaze xat faraxas a gaapman kana vamazik dia. Kawit naanaan be, singsaxai wanaze zaait ainaxamang lamaskana dia xa vasei dia adu xa tak dina giu malasing kanaan.

⁶ Naan avuvuna xanaan dia di wulwul zaait a taakis kawaan sin a gaapman, panaze aubina dit faamuzas sin a gaapman, naandi amun iaana kilaaian sin Nakmai, ma naandi di gigi amun faamuzazang sin naandi. ⁷ Dia dina lis aze rasaan sin naandi ina xa tak dia dina wul. Tamon dina wul aze ramun taakis, dina wul. Tamon ka tak pana dia dina varanop pana amun paamua, dina varanop. Ma tamon ka tak pana dia dina valaup aizina naandi, dina valaup.

Axazak Ina Xai Sasaxot Azanon Ka Waambazof Amun Lus Sin Moses

⁸ Tuua naagu zুরুk tazaar sin axazak ma xawit naagu xis faulin. Singsaxai azaan azaxai nanga xa iziar xa malasing kari: Naaguna sasaxot nim saksaxai. Avuna axazak ina xai sasaxot azanon tawarak, naan ka waambazof amun Lus. ⁹ Amun dorang dikdik kari: “Tuua di milivin a rapti o a ravin tawarak, ma tuua di zop famaata palau axazak, ma tuua di vinaau, ma tuua di maraxaxat pana azaan sin axazak tawarak,” ma aze ramun dorang dikdik nanga. (Zax 20:13-15,17)

A dorang dikdik azaxai be xa xavut fakdul amun dorang dikdik faakdul angkanaan. Ma naan a dorang dikdik kari, “Guna sasaxot a waliaanum malasing gu sasaxot nua nanga.” (Liv 19:18)

¹⁰ Tamon axazak ka sasaxot a waliaana, xana wen kawin naan. Malasing ma araan naan ka rauxin a matmalabuk iwana sasaxotang azanon tawarak, naan ka waambazof amun Lus faakdul.

A Raan Ka Vaasilik

¹¹ Naaguna giu malasing kanaan panaze naagu raamin fakilaan amun taan angkari. A raan ka balas faanong ma

naaguna ravaangun ma naaguna nimmiman. Avuna taning a raan ka vaasilik kuna Nakmai xana zaxot faulin dia, xawit na malasing paamua araan di varumara inaxam paazaaiang. ¹² A bungszuk kana samura vaanong ka, ma a bina faasilik kana raan. Malasing ma dina rasin pizin amun matmalabuk ila bungszuk ma dina mamaaus pana amun saan iwana varopang ila maravas. ¹³ Dina giu amun matmalabuk daxa malasing aubina di iziar lamaskana maravas. Tuua di bumaat pana daanim dikdik ma tuua di balas fatu xuna vaananamang pana vanganang ma aimimin famarazaatang a daanim dikdik faraxai wana azanon matmalabuk taksaat. Tuua di giu a matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang ma tuua dina giu amun matmalabuk kat faamaangil xa mitikaai. Tuua di varamakalaai ma tuua di marazuzuai. ¹⁴ Singsaxai naaguna vamamaus a ro-roiang sinim pana a ro-roiang sin a Piran Iesu Kaarisito ma tuua naagu naxaam amun lan kuna lizang nim nanga zin amun sasaxotang taksaat ila winpina nim.

14

Dia Dina Wen Faakar Varawuk Pana Amun Saan Kawit Na Laba La Marana Nakmai

¹ Naaguna rudaxain fawat axazak ina xawit na irur dikdik pana ainaxam paazaaiang sina. Ma tuua naagu varamakalaai wana amun saan ina xawit na maravas. ² Azanon aubina di inaxam paazaai adu xa daxa wana naandi dina iaan amun saan faakdul. Ma azanon aubina ina xawit di irur dikdik pana ainaxam paazaaiang, kawit di saxot dina iaan a maraas amun kaktalavaat. Di iaan be amun fanganang naadit fazu. ³ Malasing ma axazak ina xa inaxam paazaai adu xa daxa wana iaanang amun saan faakdul, tuua xana wiaal axazak ina xawit nai saxot kana iaan amun saan faakdul. Ma naan ina xawit nai iaan amun saan faakdul, tuua xana klis axazak kai iaan amun saan faakdul ma xana vakilaan naan a rapti raksaat, panaze Nakmai nanga xa rudaxain fanong naan. ⁴ Malasing ma, nua nis

kuna klizang a iaana kilaaian sin axazak tawarak? A mono zina nanga xana raamin tamon naan ka irur dikdik o tamon ka zu. Singsaxai naan kana irur dikdik nanga wanaze a Piran kat faraxas kana vadikdik naan.

⁵ Azanon aubina dit naxaam adu xa rauxin azanon taan ka laba, ma azanon aubina dit naxaam adu amun taan faakdul xat faraxas be. Naandi zaksaxai dina rexaas faaratunaan adu amun inaxamang sin naandi xa tak. ⁶ Naandi ina dit naxaam adu xa rauxin azanon taan ka laba, naandi dit naxaam a Piran lamun taan angkanaan ma dit falaup aizina a Piran pana. Ma naandi ina di iaan amun saan faakdul, naandi dit naxaam a Piran pana ma naadi iaan, panaze di wisfaadaxa zin Nakmai wana ma naadi iaan. Ma naandi zaait ina di iaan be amun saan dit fazu, dit naxaam a Piran pana, wanaze di wisfaadaxa zaait sin Nakmai wana ma naadi iaan. ⁷ Avuna dia xawit di roro aaxan dia nanga, ma dia xawit di maat aaxan dia nanga be. ⁸ Tamon dia di roro, di roro aaxan a Piran ma tamon dia di maat, di maat aaxan a Piran. Malasing ma naapalaau tamon dia di roro o tamon di maat, dia zin a Piran. ⁹ Naan avuvuna xanaan, Kaarisito xa ra maat ma xa ra roro uli xuna naan kana Piraana naandi di ra maat faanong faraxai wana naandi ina di izi roro.

¹⁰ Ma nim, kunaze naagui klis amun taatum sinim lamaskana Kaarisito? O xunaze naagui wiaal naandi? Avuna dia vaakdul dina rur lamarana akin ikilizang sin Nakmai. ¹¹ Avuna di ra varaar lamaskana Baar Xoxok malasing kari,

“A Piran ka piaat naako, ‘Malasing ka vaaratunaan adu nia ga roro, xa vaaratunaan saait adu aubina vaakdul dina zibukaak la maraagu, ma aubina vaakdul dina pitfiaat adu nia Nakmai.’” *(Aais 45:23)*

¹² Malasing ma mur dia vaakdul, dia zaksaxai dina pitfiaat sin Nakmai amun saan faakdul dia di ra giu wana roroian sin dia.

Tuaa Dia Dina Kawin Ainaxam Paazaaiang Sin Axazak Tawarak

14:10 2Kor 5:10

¹³ Malasing ma dia dina vaanong pana matmalabuk iwana klizang dia zaksaxai. Aiang, ainaxamang sin dia xana maravas kuna tuaa dina giu ta gigiuang ina azanon taatum sin dia lamaskana Kaarisito dina tuxin naandi wana. ¹⁴ A Piran Iesu xa vamaravaas ainaxamang surugu ma ga rexaas faaratunaan adu xawit ta vanganang kana vamitikaai dia lamarana Nakmai. Singsaxai tamon axazak kana naxaam adu naan kana mitikaai lamarana Nakmai wanaze xa iaan azaan angkanaan, naanaan pana axazak angkanaan, azaan angkanaan ka mitikaai. ¹⁵ Tamon gu iaan tazanong fanganang ma daazum lamaskana Kaarisito xa maskalus, kawit gu vatangin a matmalabuk iwana sasaxotang naan. Tuaa ta vanganang sunum kana kawin ainaxam paazaaiang sin axazak Kaarisito xa ra maat saxot. ¹⁶ Malasing ma guna naknakaai wana a matmalabuk gu rexaas adu xa daxa, taulaan azanon dina piaat adu xa raksaat. ¹⁷ Avuna a bikabar zin Nakmai xawit azaan iwana vanganang ma iminang, singsaxai iwana amun matmalabuk ka tak ma a luaai ma a nanamang lamaskana a Laklagaai a Raabu. ¹⁸ Avuna tamon axazak ka valos amun matmalabuk angkanaan pana vaamuzazang sina xa waan sin Kaarisito, Nakmai xana dokdok pana naan ma aubina zaait dina saxot naan.

¹⁹ Malasing ma dia dina gut pana amun gigiuang ina xat fabalos a luaai ma ina xat fadikdik ainaxam paazaaiang sin dia zaksaxai. ²⁰ Tuaa gu kawin a vaamuzazang sin Nakmai lamaskana axazak panaze gu saxot guna iaan aza wat fanganang. Amun fanganang faakdul xa daxa lamarana Nakmai, singsaxai tamon axazak ka iaan ta vanganang ina xa kawin aza xazak pana ainaxamang paazaaiang sina ma xa tuxin naan, a matmalabuk angkanaan naa ra giu xawit na tak. ²¹ Ka daxa wana iaanang a maraas amun kak talavaat o iminang a waain o aze ramun saan malasing kanaan. Singsaxai tamon amun matmalabuk angkanaan kana vaxalxal amun taatum sinim lamaskana Kaarisito ma dina zu, naanaan kana daxa nanga wana valiuang amun matmalabuk angkanaan.

²² Amun saan faakdul ina gu naxaam adu xa daxa wana nua, zunum singbe varaxai wana Nakmai. Axazak ina xa giu azaan ina ainaxamang sina xawit na klis naan pana, aizardang sina xa daxa. ²³ Singxaxai axazak ina xa vangan ma ainaxamang sina xawit na rudaxa wana, naan nanga xana irur wana aikilizang pana, wanaze naan kawit na valos fatok ainaxam paazaaiang sina. Amun saan faakdul axazak ka giu ina ainaxam paazaaiang sina xawit na rudaxa wana, naan amun matmalabuk taksaat.

15

Dia Dina Vawaal Aubina Ina Xawit Di Irur Dikdik Pana Ainaxam Paazaaiang

¹ Dia ina di irur dikdik, dina vawaal aubina ina xawit di irur dikdik pana ainaxam paazaaiang sin naandi. Ma tuaa di giu amun saan kuna vadokdokang dia nanga. ² Dia zaksaxai dina giu amun saan kuna vadokdokang amun paliaana dia xuna vawaalang naandi ma vadikdikang naandi. ³ Avuna Kaarisito zaait kawit na giu tazaar kuna vadokdokang naan nanga. Ka malasing di ra varaar vating lamaskana Baar Xoxok malasing kari, “Nakmai, a dorang taksaat di psin pana nua, xa zu zaait pana nia.” (*Saam 69:9*)

⁴ Avuna amun dorang faakdul ina di ra varaar vating mumua nanga lamaskana Baar Xoxok, di ra varaar xuna viraaiang dia xuna airur dikdikang ma xa vadikdik a maskana dia xuna dina zimbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana amun daxaiang ina xana balas sin dia mur.

⁵ Ga maainung adu Nakmai nanga, ina xat fawaal dia xuna irur dikdikang ma xat fadikdik a maskana dia, naan kana urif fatuin nim kuna naaguna rauxin ainaxamang azaxai wana nim saksaxai malasing be ainaxamang ina Iesu Kaarisito xa rauxin pana nim faakdul. ⁶ Naaguna giu malasing kanaan kuna a maskana nim ma a linga nim kana zaxai be ma nim faakdul naaguna valaup aizina Nakmai, naan Nakmai ma Damana a Piran sin dia Iesu Kaarisito.

Kaarisito Xa Wat Saait Aaxan Aubina Xawit Amun Israael

⁷ Malasing Kaarisito xa rudaxain fanong nim, naaguna rudaxain saait amun taa-tum lamaskana Kaarisito xuna Nakmai nanga xana zuruk a wisfaaruiang pana. ⁸ Avuna ga vazei nim adu Kaarisito xa ra wat malasing a iaana kilaaiang sin amun Israael xuna xana vatangin adu amun kalxalang sin Nakmai xa vaaratunaan, ina naa ra pis faraxai wana amun kulmua zin naandi. ⁹ Naan ka wat saait kuna aubina xawit amun Israael dina valaup aizina Nakmai wana a varamaaluvang sina. Ka malasing di ra varaar vating lamaskana Baar Xoxok malasing kari,

“Malasing ma gana wisfaru nua lawalau aubina xawit amun Israael, ma gana rangon amun tanganang kuna wisfaruiang aizinum.” (*2Sml 22:50, Saam 18:49*)

¹⁰ Ma di ra varaar vating saait malasing kari,

“Nim aubina xawit amun Israael, naaguna nanam faraxai wana aubina zina.” (*Lus 32:43*)

¹¹ Ma di ra varaar vating saait malasing kari,

“Nim aubina vaakdul xawit amun Israael, naaguna wisfaru a Piran, ma nim atavur aubina vaakdul, naaguna valaup aizina.” (*Saam 117:1*)

¹² Ma Aisaaia zaait ka dador profet pana Kaarisito malasing kari,

“A Xatkadora Jesi xana bok puzaa,* ma xana rasin a lus laaxur wana atavur aubina vaakdul, ma aubina xawit amun Israael, dina zimbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana naan.” (*Aais 11:10*)

¹³ Ga maainung sin Nakmai, naan ina xa vaxalxaal dia di zimbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana naan. Naagu

* **15:12** Aknaaza dorang kari adu a natnaat sin Jesi, naan damana a Xalxaal Dewit.

inaxam paazaai wana naan ma ga maainung adu naan kana sfaar nim pana a nanamang ma a luaai, xuna a matmalabuk sinim iwana zimbang faraxaiang pana ainaxam paazaaiang pana naan kana bas pakluaai lamaskana a dikdikang sin a Laklagaai a Raabu.

Pol Xa Dador Wana Vaamuzazang Sina

¹⁴ Amun taatum surugu lamaskana Kaarisito, nia nanga ga rexaas faaratu-naan adu naagu bas pana daxaiang ma amun texaazang faakdul, ma xat faraxas naaguna viraai varauxin nim saksaxai. ¹⁵ Singsaxai ga varaar a waambaar angkari xa waan sinim, ma ga dador dikdik pana azanon saan kuna naaguna inaxam kaarik pana, wanaze Nakmai xa ra lis a daxaiang surugu, ¹⁶ ma ga balas a rapti vaamuzazang sin Iesu Kaarisito ma gat faamuzas lawalau aubina xawit amun Israael. Ga malasing a pris, ga fazei wana Dorang Daxa zin Nakmai xuna aubina xawit amun Israael, naandi di malasing amun talazang surugu xa uzaa zin Nakmai, ina naa rudaxain, avuna a Laklagaai a Raabu xa ra vaninis naandi.

¹⁷ Malasing ma nia gat falaup aizina Iesu Kaarisito lamun taan faakdul gat faamuzas aaxan Nakmai. ¹⁸ Kawit ga saxot gana dador xaarik pana tazaar tawarak, ga saxot be gana dador wana a vaamuzazang Kaarisito xa ra giu wana nia, xuna zaxot fawatang aubina xawit amun Israael ma dina valos Nakmai, avuna wana amun saan nia ga ra piaat ma ga ra giu lawalaua naandi, ¹⁹ wana a dikdikang iwana amun faakilanang ma amun faaxoxovang lamaskana a dikdikang sin a Laklagaai a Nakmai. Malasing ma ga fazei vaakdul wana Dorang Daxa zin Kaarisito lamun non faakdul inaan, ka varumara ikula Jerusalem ma xa ruaas la pira Ilirikum. ²⁰ La varumaraiang a vaamuzazang surugu zin Kaarisito ma xa ruaas taning, a sasaxotang laba zurugu adu gana fazei wana Dorang Daxa lamun non ina xawit nanga di rexaazin Kaarisito xuna gana wen malasing axazak ka varur a vaal laaxur wana a vaat siar ina axazak

tawarak ka rasin fanong paamua. ²¹ Ka malasing di ra varaar vating lamaskana Baar Xoxok malasing kari,

“Aubina ina xawit nanga taxazak ka ra vazei naandi wana naan, dina raamaai vaakilan, ma naandi ina xawit nanga di langarin a dorang sina, dina mazaam.”
(*Aais 52:15*)

²² Naan avuvuna xanaan, amun taan ka varas a lan surugu xuna watang sinim ka sang.

Ainaxamang Sin Pol Xuna Waanang Rom

²³ Naari a vaamuzazang surugu xa vaanong ka lamun non laba angkari. Amun maariaas ka varas faanong, ga saxot mase adu gana wa raamin nim. ²⁴ Wana zangazang surugu xula pira Spein, ga saxot adu gana wat iziar vaamumut kalaak inaan faraxai wana nim ma dina dokdok faraxai. Ma ga saxot saait naaguna vawaal nia wana zangazang kanaan surugu. ²⁵ Singsaxai naari gana waan kalaak Jerusalem kuna vawaalang aubina ninis sin Iesu di iziar inaan. ²⁶ Aubina di inaxam paazaai la uru non laba Maasedonia ma Aakaaiiaa di nanam ma di pizaai kaakaai xuna vawaalang aubina ninis sin Iesu ina di izi gogof, naandi di iziar Jerusalem. ²⁷ Avuna di nanam pana di giu malasing kanaan. Ma xa tak saait pana naandi di xis amun Judaa, wanaze amun Judaa di vezaraxin lawalaua naandi amun daxaiang sin a laklagai. Malasing ma xa daxa adu naandi zaxo dina vawaal amun Judaa wana amun saan daxa ila pira angkari. ²⁸ Araan ga vanong a vaamuzazang surugu, ma ga raamin adu a talazang ka ziar vaanong la mita aubina di inaxam paazaai ikula Jerusalem, gana wa raamin nim inaan ma mur gana waan Spein. ²⁹ Ma ga rexaas adu araan gana wat inaan sinim, gana wat faraxai wana daxaiang faakdul zin Kaarisito.

³⁰ Amun taatum, lamaskana aizina a Piran Iesu Kaarisito ma wana matmalabuk iwana sasaxotang ka wat sin a Lak-

lagaai a Raabu, ga maainung adu naaguna gut faraxai wana nia wana maainungang sin Nakmai xun nia, xuna vawaalang nia wana vaamuzazang surugu. ³¹ Naaguna maainung Nakmai adu naan kana raa-maai xaaul wana nia ziaana aubina xawit di inaxam paazaai ina di iziar la pira Judia. Ma naaguna maainung saait kuna aubina ninis sin Iesu ikula Jerusalem dina rudaxain a vaamuzazang surugu wana talazang sin naandi, ³² xuna, tamon pana sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai, gana wat sinim faraxai wana dokdokang ma gana ziaavus faamumut faraxai wana nim ma gana zuruk kaarik a dikdikang. ³³ Nakmai iwana luaai xana iziar varaxai wana nim. Ka vaaratunaan.

16

A Dor Vaananamang Sin Pol

¹ A ravin angkari xa irur, naan fafina dia Fibi. Naan a ravin daxa, ma a ravin faawalang sin aubina di inaxam paazaai la bina Senkriaa. ² Ga saxot naaguna rudaxain naan lamaskana aizina a Piran malasing aubina ninis sin Iesu di gigiu. Ma naaguna vawaal vatalamin naan pana aze razaan naa izi gogof pana, avuna naan ka ra vawaal amala aubina ma xa ra vawaal zaait nia.

³ A dor vaananamang surugu xa waan sin Prisilaa ma Aakuilaa, ina nimtaal varaxai maadi rat faamuzas taal wana vaamuzazang sin Iesu Kaarisito. ⁴ Nandiaa xawit di inaxam iaa wana a roroiang sin nandiaa xun nia. Gai wisfaadaxa zin nandiaa, ma xawit nia zingbe, naandi vaakdul zaait aubina xawit amun Israael ina di inaxam paazaai di iwisfaadaxa zin nandiaa.

⁵ Aza dor vaananamang surugu xa waan sin aubina di inaxam paazaai ina dit lotu varaxai la vaal zin nandiaa.

Aza dor vaananamang surugu xa waan sin a paasaxo zurugu Epenetus, naan a rapti ila provins Esia ina xa tabung inaxam paazaai wana Kaarisito.

⁶ Aza dor vaananamang surugu xa waan sin Maaria, ina xa rat faamuzas dikdik ku nim.

⁷ Aza dor vaananamang surugu xa waan sin Aandronikas ma Juniaas, nandiaa uru waliaanugu ina di ra iziar iaa varaxai wana nia la vaal a vaamaazikang, ma aizina nandiaa xa laba mase lawalau amun aaposal. Nandiaa di tabung suruk iaa Iesu Kaarisito wana roroiang sin nandiaa, waa-mua wana nia.

⁸ Ma aza dor vaananamang surugu xa waan sin Aampliaatas, ina ga sasaxot naan lamaskana aizina a Piran.

⁹ Aza dor vaananamang surugu xa waan sin Urbaanas, aza rapti vaamuzazang faraxai wana maam pana vaamuzazang sin Kaarisito ma xa waan saait sin a paasaxo daxa zurugu Staakis.

¹⁰ Aza dor vaananamang surugu xa waan sin Aapelis, naan ina xa ra albis lamaskana a lalaamangaaiang ma xa ra vatangin adu naan ka inaxam paazaai vaaratunaan pana Kaarisito.

Aza dor vaananamang surugu xa waan sin naandi ila vaal zin Aaristobulas.

¹¹ Aza dor vaananamang surugu xa waan sin Erodion, a waliaanugu.

Aza dor vaananamang surugu xa waan sin naandi ila vaal zin Naasisas ina di inaxam paazaai wana a Piran.

¹² Aza dor vaananamang surugu xa waan sin Trifena a Trifosaa. Uru ravin angkanaan di gut iaa wana vaamuzazang sin a Piran.

Aza dor vaananamang surugu xa waan sin a paasaxo daxa zurugu Persis, aza ravin saait ka gut marazaat pana vaamuzazang sin a Piran.

¹³ Ma aza dor vaananamang surugu xa waan sin Rufas, a rapti daxa zin a Piran, ma xa waan saait sin naanaa zina, ina xa rat fawaal vatalamin nia, malasing adu naan saait naanaa zurugu.

¹⁴ Aza dor vaananamang surugu xa waan sin Aasinkritas ma Flegon ma Ermes ma Paatrobaas ma Ermaas, ma amun taatum lamaskana Kaarisito ina di iziar varaxai wana naandi.

¹⁵ Aza dor vaananamang surugu xa waan sin Filologas ma Julia ma Nerijs nandiaa fafina ma Olimpaas ma aubina ninis faakdul zin Iesu di iziar varaxai wana naandi.

¹⁶ Naaguna dor vaananam sinim saxai varaxai wana varanguzang pana matmalabuk ka ninis.

Aubina di inaxam paazaai wana Kaarisito ilamun bina vaakdul di lis a dor vaananamang sin naandi xa waan sinim.

A Vaanongang Iwana Dorang Kuna Faawalang

¹⁷ Amun taatum lamaskana Kaarisito, ga maainung nim adu naaguna naknakaai wana aubina ina dit fatawagalin aubina ilamaskana lotu ma di piaat a dorang kai ruxol amun faraviraaiiang naagu ra zuruk fanong. Naaguna waan lawalaaui zi-aana naandi. ¹⁸ Uwat aubina angkanaan, kawit dit faamuzas aaxan a Piran sin dia Kaarisito. Kawit. Di los nanga amun sasaxotang taksaat ila winpina naandi. Ma wana amun dorang ka maamis ma amun dorang iwana wisfaaruang, dit fagit aubina ina dit fazaus naandi. ¹⁹ Aubina vaakdul di maravas faanong pana matmalabuk sinim iwana valozang a Piran, malasing ma nia ga nanam pana nim. Ga saxot naaguna mazaam aze ramun saan ka daxa ma naagu raamin pizin aze ramun saan ka raksaat.

²⁰ Nakmai iwana luaai, fazaaus mase xana was paramin Saatan lawaana xaaka nim.

A daxaiiang sin a Piran sin dia Iesu xana iziar varaxai wana nim.

Amun Paasaxo Zin Pol Di Lis A Dor Vaananamang Sin Naandi

²¹ Timoti, a waliaanugu wana vaamuuzang, ka lis a dor vaananamang sina xa waan sinim. Ma amun paliaanugu urul zaait, Lusias ma Jesan ma Sosipaater di lis taal a dor vaananamang sin nandiaal xa waan sinim.

²² Ma nia zaait, Tertius, nia ga varaar a dorang sin Pol lamaskana a waambaar angkari, ga lis a dor vaananamang surugu xa waan sinim lamaskana aizina a Piran.

²³⁻²⁴ Gaaius saait ka lis a dor vaananamang sina xa waan sinim. A rapti angkari xa xatkatong fatalamin nia la vaal zina ma xat katkatong saait aubina vaakdul di inaxam paazaai iriat.

Ma Eraastas, a rapti xat katkatong a kaakaai ila bina angkari nandiaa Kuaartas daaza dia lamaskana a Piran, di lis iaa a dor vaananamang sin nandiaa xa waan sinim.*

A Wisfaaruang Ka Waan Sin Nakmai

²⁵ Nakmai xat faraxas kana vadikdik nim pana ainaxam paazaaiiang sinim lalozang a dorang surugu ina gai fazei wana, naan a Dorang Daxa wana Iesu Kaarisito, lalozang a vaatangaaiiang iwana amun saan ka izi vunfun mumua nanga. ²⁶ Singsaxai taning, naan ka viaat fanong la maravas ma aubina di rexaazin, lamaskana amun fararang sin amun profet i mumua avuna wana a dorang dikdik sin Nakmai ina xa iziar bulaai, bulaai, xuna amun lemlem aubina vaakdul dina inaxam paazaai ma naadina valos. ²⁷ A marmari daxaiiang ka uzaa zin Nakmai, azaxai be ina xa mazam, ma xa uzaa zina lamaskana Iesu Kaarisito, bulaai, bulaai. Ka vaaratunaan.

16:21 Giu 16:1 **16:23-24** Giu 19:29, 1Kor 1:14, 2Tim 4:20 * **16:23-24** Azanon fararang kawit na varas i mumua, di rauxin a dorang kari zaait: A daxaiiang sin a Piran Iesu Kaarisito xana iziar varaxai wana nim faakdul. Ka vaaratunaan.

A Varumaraiang A Waambaar Zin Pol Xa Waan Sin Amun Korin A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Pol xa langar adu aubina di inaxam paazaai di iziar Korin di gigi amun matmalabuk taksaat lalozang amun sasaxotang taksaat ila winpin, malasing ma xa farar waan sin naandi araan ka iziar Efesus. Ka rauxin atavur amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang inaan Korin, ma wana a linga bina Grik “matmalabuk Korin” aknaasna adu a matmalabuk iwana milivinang a ravin o a rapti rawarak.

Pol xa ra farar waan sin naandi waamua, singsaxai di baabaa nanga, malasing ma xa varaar a waambaar angkari xuna xana vamaravaas fatalamin. A waambaar angkanaan iwaamua xa malik. Azanon sin naandi zaait di ra farar waan sin Pol wana azanon iaariang, malasing ma naa xis lamaskana a waambaar angkari. Naan ka farar xuna vadikdikang naandi ma vawaalang naandi la non naadi ra zu wana. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 55.

Korin, a bina laba xa iziar laxon la provins Aakaaiiaa. A non sin aubina in Grik, singsaxai amun Judaa xa varas saait di iziar inaan.

A baar 1 Korin ka malasing kari:

- (1) 1:1-9 A dor vaamaravazang
- (2) 1:10-4:21 Aubina di inaxam paazaai di ra vatawagalaai
- (3) 5:1-6:20 Amun matmalabuk taksaat ina aubina di inaxam paazaai di ra giu
- (4) 7:1-40 A varaviraaiang pana aizi varamaxuzang
- (5) 8:1-11:1 Tuua di lotu waan sin Nakmai ma zin amun sapalaau zaait
- (6) 11:2-14:40 Amun lus pana lotu ma amun talazang sin a Laklagaai a Raabu

(7) 15:1-58 A ramaraat puliang pana maatang sin Iesu ma zin aubina di inaxam paazaai

(8) 16:1-4 Amun talazang ka waan sin aubina di inaxam paazaai in Judia

(9) 16:5-24 A vaanongang iwana dorang

A Dor Vaamaravazang

¹ Nia xari Pol, ina Nakmai xa ra viring luk lalozang a sasaxotang ma ainaxamang sina malasing ma ga balas a aposal zin Iesu Kaarisito. Nimaa Sostenes daaza dia, ² maadi farar waan iaa zinim aubina naagu inaxam paazaai wana Nakmai ma naagut balas fatu la bina laba Korin. Nim ina Iesu Kaarisito xa ra vaninis nim ma xa ra viring luk nim naagu balas aubina ninis sina, varaxai wana aubina vaakdul lamun non faakdul ina dit lotu wana aizina a Piran sin dia Iesu Kaarisito, naan a Piran sin naandi ma zin dia zaait.

³ A daxaiang ma a luaai zin Nakmai Damana dia ma a Piran Iesu Kaarisito xana iziar varaxai wana nim.

Pol Xa Wisfaadaxa

⁴ Nia gai wisfaadaxa zin Nakmai wana nim panaze wana a daxaiang sina ina naa ra lis sinim lamaskana Iesu Kaarisito. ⁵ Avuna lamaskana Iesu, Nakmai xa ralaas famarazaat nim pana amun daxaiang sina wana amun lan faakdul zina, lamaskana dadorang faakdul zinim ma lamaskana rexaazang faakdul zinim. ⁶ Naan ka giu malasing kanaan panaze a dorang faaratu-naan simaam pana Kaarisito ina maadi ra fazei zinim pana, xa maravas faanong pana roroiang sinim. ⁷ Malasing ma xawit naagu izi gogof pana ta talazang sin a Laklagaai a Raabu, araan naagu zimbong faraxai wana a maska xa ramaraat pana a Piran sin dia Iesu Kaarisito xana balas la maravas. ⁸ Naan nanga xana vadikdik nim ka ruaas a vaanongang, ma xawit ta vaakarang pana nim la raan sin a Piran sin dia Iesu Kaarisito. ⁹ Ma amun dorang ina Nakmai xai piaat, naat falos. Naan ka ra viring luk nim kuna izi maska zaxaiang faraxai wana Naatna Iesu Kaarisito a Piran sin dia.

Aubina Di Inaxam Paazaai Di Vatawagalaai

¹⁰ Amun taatum lamaskana Kaarisito, ga maainung nim lamaskana aizina a Piran sin dia Iesu Kaarisito adu nim faakdul naaguna ruvatu ma tuua naagu vatawagalaai. Naaguna ruvatu ma a maskana nim ma ainaxamang sinim kana zaxai be.

¹¹ Amun taatum surugu lamaskana Kaarisito, azanon aubina ina di iziar la vaal zin Kloe, di ra vazei nia adu naagu rauxin amun faruaazang lawalaua nim nanga. ¹² Gana dador vaamaravas malasing kari: Azanon aubina zinim di piaat malasing kari, “Nia ga los Pol,” ma azanon aubina di piaat malasing kari, “Nia ga los Aapolos,” ma azanon nanga di piaat malasing kari, “Nia ga los Sifaas,”* ma azanon nanga di piaat malasing kari, “Nia ga los Kaarisito.”

¹³ Malasing faa, Kaarisito xa vatawagalaai, aan? Ma iaak di tukfating Pol wana robuxul xu nim, aan? Ma iaak di baaptaais nim pana aizina Pol, aan? ¹⁴ Ga wisfaadaxa zin Nakmai wana xawit ga baaptaais tazaxai zinim. Krispas be ma Gaaius ga baaptaais nandiaa. ¹⁵ Malasing ma xawit tazaxai zinim kat faraxas kana piaat adu nia ga baaptaais naan pana aizinugu. ¹⁶ Aiang, ga ra baaptaais saait naandi ina di iziar la vaal zin Stefanaas ma xawit ga naxaam tamon ga ra baaptaais taxazak kaarik nanga. ¹⁷ Avuna Kaarisito xawit na kling nia xuna baaptaaizang aubina. Singsaxai naan ka ra kling nia ma ga ifazei wana Dorang Daxa. Ma xawit ga ifazei wana dorang iwana mazamang sin aubina, taulaan gana ruxol a dikdikang iwana robuxul zin Kaarisito ma xana zaan palaau be.

Kaarisito Naan A Dikdikang Sin Nakmai Ma A Mazamang Sin Nakmai

¹⁸ Avuna a dorang pana a robuxul, a dorang ka baabaa wana naandi ina di waan kuna milungang. Singsaxai wana dia ina Nakmai xa zaxot faulin dia, di rexaas adu a dorang pana robuxul naan a dikdikang sin Nakmai. ¹⁹ Avuna Nakmai xa ra piaat lamaskana a Baar Xoxok naako,

“Nia gana vanong pizin a mazamang sin aubina mazam,
ma gana waakol ainaxamang daxa zin naandi ina di rauxin ainaxamang daxa.”
(Aais 29:14)

²⁰ Naan a rapti mazam faa? Ma naan a maravas iwana amun Lus sin Moses faa? Ma a rapti vuvuna dadorang taning faa? Kawit mase ta zaxai iriat. Nakmai xa vabaabaa a mazamang ila pira angkari. ²¹ Avuna lamaskana mazamang sin Nakmai, aubina ila pira angkari xawit nat faraxas dina rexaazin naan pana a mazamang sin naandi vaatak. A Dorang Daxa ina maadi fazei wana, aubina di naxaam adu a dorang ka baabaa, singsaxai wana a dorang kanaan Nakmai xa nanam pana zaxot faulinang naandi ina di inaxam paazaai.

²² Faaratunaan amun Judaa di iaari dikdik kuna raaminang amun faakilanang ka banglala ma amun Grik di zazaleng a mazamang. ²³ Singsaxai maam maadi ifazei be wana Kaarisito, di ra tukfating naan pana robuxul. Ka lagaf mase wana amun Judaa dina inaxam paazaai wana a dorang kanaan. Ma xa malasing be a dorang ka baabaa wana langarang sin aubina xawit amun Judaa. ²⁴ Singsaxai Kaarisito, naan a dikdikang ma a mazamang sin Nakmai aaxan aubina ina Nakmai xa ra kalin luk naandi zin amun Judaa ma zin naandi zaait kawit amun Judaa. ²⁵ A mazamang sin Nakmai ina aubina di naxaam adu xa baabaa, naan kanaan ka laaup nanga wana a mazamang sin aubina. Ma a dikdikang sin Nakmai ina aubina di naxaam adu xawit na dikdik, naan kanaan ka dikdik nanga wana a dikdikang sin aubina.

²⁶ Amun taatum lamaskana Kaarisito, naaguna naxaam faulin nim aze rawat aubina araan Nakmai xa ra viring luk nim. Kawit amala zinim aubina mazam lamarana aubina ila pira angkari. Kawit amala zinim di rauxin a burburaaiang. Ma xawit amala zinim lamaskana amun patbung di rauxin aiza laba. ²⁷ Singsaxai Nakmai xa ra kalin aubina ila pira angkari

ina di baabaa, xuna vamangilang aubina mazam. Ma Nakmai xa kalin aubina ila pira angkari ina xawit di rauxin a dikdikang, kuna vamangilang aubina di rauxin a dikdikang. ²⁸ Ma Nakmai xa kalin aubina ila pira angkari ina di rataamin pizin ma aubina ina naadi wiaal ma aubina ina di naxaam adu amun sangof. Naa kalin kuna vabalozang aubina ila pira angkari ina di laaup pana inaxamang sin aubina dina balas amun sangof. ²⁹ Naan ka giu malasing kanaan kuna xawit taxazak kana langga wana naan nanga lamarana Nakmai.

³⁰ Nakmai nanga xa ra giu a lan ma naagu iziar varaxai wana Iesu Kaarisito, ina xa ra balas a vuvuna a mazamang ka wat sin Nakmai aaxan dia. Kaarisito naan a vuvuna matmalabuk ka tak sin dia, ma dia di ninis lamarana Nakmai, ma wana naan Nakmai xa ra wul vaxarom dia ziaana amun matmalabuk taksaat sin dia. ³¹ Malasing ma dia dina giu malasing di varaar lamaskana a Baar Xoxok malasing kari, "Tamon axazak ka saxot kana langga, xa daxa adu naan kana langga wana a Piran singbe." *(Jer 9:24)*

2

¹ Amun taatum lamaskana Kaarisito, araan ga ra wat sinim pana a dorang faaratunaan pana Nakmai, xawit ga saxot gana urif ainaxamang sinim pana amun dorang ka maamis ma xawit ga dador wana awat dorang laba ina ubina mazam di dador wana. ² Araan ga ra iziar varaxai wana nim, ainaxamang surugu xa iziar be wana Iesu Kaarisito ma a maatang sina laaxur wana robuxul. Kawit ga saxot gana fazei wana taza zaan tawarak, kawit. ³ Ma araan ga ra wat sinim, kawit ga rauxin a dikdikang ma gat maraaut ma gai dakdakur marazaat. ⁴ Araan ga ra dador ma ga ra fazei, xawit ga ra dador varaxai wana mazamang sin aubina ma xawit ga dador wana awat dorang ina xana urif ainaxamang sin aubina. Kawit. A dikdikang sin a Laklagaai a Raabu xa ra vatangin adu a dorang surugu xa vaaratunaan, ⁵ malasing ma avuvuna ainaxam paazaaiang kanaan sinim kawit na wat pana a mazamang sin

aubina, singsaxai xa wat pana a dikdikang sin Nakmai nanga.

A Laklagaai A Raabu Xai Lis A Mazamang Sin Dia

⁶ Singsaxai maam maadi dador nanga varaxai wana mazamang lawalau aubina ina di makal wana ainaxam paazaaiang. A mazamang kari ina maadi dador wana, xawit iniat la pira angkari ma xawit sin amun paamua iniat la pira angkari taning ina a dikdikang sin naandi xana balas a zaan palaau be. ⁷ A mazamang kari maadi dador wana, naan a mazamang sin Nakmai, a mazamang ina waamua xa izi vunfun. Mumua nanga araan kawit na vaziaar a pira angkari, naan ka ra nimnimanin a lan kuna a mazamang kanaan sina xana lis a marmari daxaiang sin dia. ⁸ Kawit ta waamua iniat la pira angkari xa rexaazin a mazamang kari. Iaak tamon di lek texaazin, di lek pen tukfating a Piran laaxur wana robuxul, naan ina xa rauxin aiza laba ma a marmari daxaiang. ⁹ Singsaxai amun saan angkanaan ka balas malasing be a dorang di ra varaar vating lamaskana Baar Xoxok malasing kari,

"Amun saan ina xawit taxazak na ra raamin
ma xawit taxazak na ra langarin
ma xawit na wat pana ainaxamang sin taxazak,
amun saan angkanaan Nakmai xa ra nimnimanin aaxan naandi ina di sasaxot naan." *(Aais 64:4)*

¹⁰ Singsaxai Nakmai lamaskana Laklagai zina xa ra viaat amun saan angkanaan sin dia, avuna a Laklagai zina xa rataamin fakilaan amun saan faakdul. Aiing, naan ka rexaas saait pana amun inaxamang funfun sin Nakmai. ¹¹ Kawit nat faraxas taxazak kana rexaazin ainaxamang sin taza axazak. A laklagai zin a rapti nanga ina xa iziar lamaskana, naan singbe xa rexaazin. Malasing saait bani xawit taxazak ka rexaazin ainaxamang sin Nakmai. A Laklagaai a Nakmai zingbe xa rexaazin. ¹² Nakmai xawit na lis ainaxamang sin aubina iniat la pira angkari zimaam,

kawit. Naan ka lis a Laklagai zina zi-maam malasing ma maadi raamin fakilaan amun saan faakdul ina naa ra lis palau zimaam. ¹³Maadi dador wana amun saan angkanaan, singsaxai xawit maadi dador varaxai wana dorang iwana mazamang ina aubina wana ainaxamang sin naandi vaatak di ra viraai maam pana, xawit. Maadi dador varaxai wana dorang ina a Laklagai zina nanga xa ra viraai maam pana. Ma maadi vamaravaas amun faraviraaiang faaratunaan iwana ainaxam paazaaiang ka waan sin aubina varaxai wana a dorang a Laklagai zina xa lis simaam.

¹⁴ Singsaxai axazak ina a Laklagaai a Nakmai xawit na iziar zina, naan kana wen tudaxain amun faraviraaiang kanaan ka wat sin a Laklagaai a Nakmai. Avuna naan ka naxaam adu amun faraviraaiang kanaan amun faraviraaiang ka baabaa be. Ma naana wen mazaam panaze a Laklagaai a Nakmai xawit na iziar lamaskana xuna vamaravaazang sina. ¹⁵ Naan ina a Laklagaai a Nakmai xa iziar zina, xat faraxas kana raamin fakilaan amun saan faakdul. Singsaxai axazak ina a Laklagaai a Nakmai xawit na iziar zina xawit nat faraxas kana raamin fakilaan a rapti angkanaan ina a Laklagaai xa iziar zina. ¹⁶ Avuna a Baar Xoxok ka piaat malasing kari,

“Nis ka rexaazin ainaxamang sin a Piran, kuna xana viraai a Piran?” (Aais 40:13)

Singsaxai dia di rexaazin ainaxamang sin Kaarisito.

3

Aubina Vaamuzazang Sin Nakmai

¹ Amun taatum lamaskana Kaarisito, waamua xawit nat faraxas gana dador zinim malasing ga dador zin aubina di makall lamaskana ainaxam paazaaiang sin naandi. Naagu malasing a funalik mumut lamaskana Kaarisito. Ga dador zinim malasing be ga dador zin aubina ila pira angkari. ² Ga ra vavangaan be nim pana a zus, kawit pana vanganang dikdik, avuna

xawit nanga naagu ra dikdik kuna zুরুkang. Aiang, ma xa ruaas taning, kawit nanga naagu dikdik. ³ Naagu iziar nanga malasing aubina ila pira angkari, wanaze naagut marazuzuai ma naagut faramangat lawalaua nim saksaxai. Malasing faa, xawit na vatangin adu naagu iziar nanga malasing aubina ila pira angkari? Kuna naze naagu raagul lalos aubina ila pira angkari? ⁴ Avuna araan azaxai zinim ka piaat naako, “Nia ga los Pol,” ma axazak kaarik naako, “Nia ga los Aapolos,” naagu dador be malasing aubina iniat la pira angkari.

⁵ Malasing ma nis kari Aapolos? Ma nis kari Pol? Nimaa be uru iaana kilaiiang sin Nakmai ma nim naagu inaxam paazaai wana Kaarisito avuna wana amun faamuzazang sinimaa. Nimaa maadi giu iaa a vaamuzazang kanaan a Piran ka ra lis sinimaa zaksaxai. ⁶ Nia ga ra vazu a xala ma Aapolos ka ra tus pana daanim, singsaxai Nakmai xa lis a dikdikang sina ma xa bok. ⁷ Malasing bani naan ina xat faazu ma naan ina xai tus pana daanim, nandiaa varaxai xawit di laaup iaa. Nakmai zingbe naan ka laaup, naan ina xai lis a dikdikang sin amun saan ma xai bok. ⁸ Ma naan ina xat faazu ma naan ina xai tus pana daanim, ainaxamang azaxai be zin nandiaa. Ma nandiaa dina zুরুk iaa a wulwulang lalozang a vaamuzazang sin nandiaa zaksaxai. ⁹ Avuna nimaa uru rapti vaamuzazang lamaskana vaamuzazang sin Nakmai. Ma nim naagu malasing auma zin Nakmai ina dit fazu a vanganang lamaskana, ma naagu malasing saait a vaal zin Nakmai ina dit faamuzas pana.

¹⁰ Lalozang a daxaiiang Nakmai xa ra lis surugu, ga varur vanong a vaat siar iwana vaal malasing a rapti mazam iwana gigiuang a vaal. Ma aza xazak kari xat faamuzas laaxur wana. Naandi vaakdul, naandi zaksaxai ina di vaamuzas laaxur wana, dina naknakaai wana aze rawat faamuzazang kanaan naadi gigiu wana a vaal. ¹¹ Avuna Nakmai xa ra vabalos Iesu Kaarisito, malasing axazak ka vaziaar a vaat siar iwana a vaal, ma xawit nat faraxas taxazak kana vaziaar taza vaat

siar iwana vaal. ¹² Tamon axazak ka vaamuzas laaxur wana a vaat siar angkanaan pana a goul o siliwa o amun faat a maraana naandi xa laaup, o a iaai o a ri o a vis, ¹³ dina vatangin aze rawat faamuzazang sina la raan iwana aikilizang, panaze la raan angkanaan amun faamuzazang kanaan kana balas la maravas. A xaiaf kana viaat naandi ma a xaiaf angkanaan kana vatangin aze rawat gigiuang sin axazak saksaxai. ¹⁴ Tamon a vaamuzazang sin axazak ka irur dikdik, Nakmai xana lis a wulwulang sina. ¹⁵ Singsaxai tamon a vaamuzazang sina xa if faakdul mase, naan kana wen suruk a wulwulang sina. Nakmai xana zaxot faulin a rapti vaamuzazang kanaan singsaxai naan kana malasing be a rapti ina di zarif luk naan lamaskana a xaiaf.

¹⁶ Malasing faa, xawit naagu rexaazin adu nim a vaal xoxok sin Nakmai ma a Laklagaai a Nakmai xa iziar lamaskana nim? ¹⁷ Tamon axazak ka vanong pizin a vaal xoxok sin Nakmai, Nakmai xana vanong pizin naan. Avuna a vaal zin Nakmai xa xoxok ma nim nanga a vaal angkanaan.

¹⁸ Tuua naagu vagit nim nanga. Tamon axazak sinim ka naxaam adu naan ka mazam pana awat mazamang ila pira angkari taning, naan kana balas malasing a rabanat lamarana aubina vaakdul xuna naan kana balas malasing a rapti mazam lamarana Nakmai. ¹⁹ Avuna a mazamang ila pira angkari, xa rabanat lamarana Nakmai. A dorang kanaan ka malasing di ra varaar lamaskana a Baar Xoxok malasing kari,

“Naan kai flung aubina mazam lamaskana mazamang sin naandi nanga.” (*Jop 5:13*)

²⁰ Ma di ra varaar zaait lamaskana Baar Xoxok malasing kari,

“A Piran ka rexaazin ainaxamang sin aubina mazam, adu xa daxa be wana gof.” (*Saam 94:11*)

²¹ Malasing ma tuua xaarik naagu langga wana taxazak. Avuna amun saan faakdul bani zinim, ²² malasing Pol o Aapolos o Pita o a pira angkari o a roroiang o a maatang o amun saan i taning o amun saan kana wat mur, wanaze naandi vaakdul bani zinim. ²³ Ma nim sin Kaarisito, ma Kaarisito zin Nakmai.

4

Amun Aaposal Zin Kaarisito

¹ Ka daxa naaguna naxaam maam amun aaposal malasing amun iaana kilaiiang sin Kaarisito, ina xa ra lis amun dorang funfun sin Nakmai* zimaam ma maadi xatkatong. ² Nakmai xa saxot adu naandi ina xa ra lis a vaamuzazang sina zin naandi, dina vaaratunaan pana ma naan kana raamin. ³ Gana wen inaxam farvaras tamon naagu klis nia o azanon ubina rawarak dina klis nia wana aizardang iwana aikilizang. Faaratunaan, nia nanga xawit gai klis a roroiang surugu. ⁴ Avuna a maskaagu xa maravas, singsaxai awat inaxamang kanaan kawit na vatangin adu nia xawit ta vaakarang pana nia. Axazak ina xai klis nia, naan a Piran. ⁵ Malasing ma tuua naagu klis taxazak, araan a raan nanga xawit na tak. Naaguna zimbong ka ruaas a raan a Piran kana wat. Ma naan nanga xana viaat amun saan faakdul ina xa izi vunfun la bungszuk ma xana viaat ainaxamang sin aubina. Ma la raan angkanaan Nakmai xana wisfaru aubina lalozang nanga amun matmalabuk sin naandi zaksaxai.

⁶ Amun taatum lamaskana Kaarisito, nia ga ra piaat a dorang kanaan pana nia ma Aapolos kuna vawaalang nim ma xana viraai nim ma naaguna maravas pana aknaaza dorang kari, “Naaguna valos be a dorang lamaskana a Baar Xoxok.” Malasing ma xawit tazaxai zinim kana valaup azaxai zimaam ma xana vamumut aza xazak. ⁷ Nis ka kalin adu nim naagu rawarak nanga wana axazak tawarak? Aze rasaan naagu rauxin fanong ina Nakmai xawit na ralaas nim pana? Ma tamon Nakmai xa ralaas nim pana amun saan angkanaan,

3:16 1Kor 6:19, 2Kor 6:16 * **4:1** A dorang kari xa dador wana a Dorang Daxa zin Iesu, ina Nakmai xa ra dador wana lamaskana Rudaxiang Kabaar singsaxai xawit naa viaat fakdul.

kunaze naagu valaup nim nanga wana, malasing adu nim nanga naagu vabalos?

⁸ Malasing faa, iaak naagu bas faanong pana amun saan faakdul naagu saxot? Malasing faa, iaak naagu rauxin fanong amun lulugaan daxa xa varas? Malasing faa, iaak naagu vataling fanong maam ma naagu balas malasing amun kalxaal? Ga saxot mase adu naagu lek iziar malasing amun kalxaal ma maam saait maadi lek izi xalxaal varaxai wana nim. ⁹ Singsaxai xawit. Avuna ga naxaam adu Nakmai xa rasin maam maadi aaposal malasing aubina ina aubina dauran di waramin naandi ma di urif naandi xula bina laba zin naandi ma di vis naandi. Maadi malasing aubina ina di ra klis naandi ma di waan la non iwana raktaakang ma amun purua di zop famaati naandi ma aubina di xalim. Maadi malasing a zaan ina aubina vaakdul ma amun aangelo zaait di xalim ma di vanangon.

¹⁰ Malasing faa, naagu naxaam adu maam amun tabanat panaze maadi los Kaarisito ma nim naagu mazam faakdul wana Kaarisito? Malasing faa, naagu naxaam adu ainaxam paazaaiang simaam kawit na dikdik singsaxai ainaxam paazaaiang sinim ka dikdik? Malasing faa, naagu naxaam adu aubina di nop nim singsaxai xawit di nop maam? ¹¹ Ka utuaas taning, maadi lagaai ma maadi maaru, maadi mamaus pana marapi xa ramatar, di zopsop faraksaat maam ma xawit maadi rauxin ta vaal. ¹² Maadi gut nanga wana amun mita maam faatak. Araan di piaat faraksaat maam, maadi maainung Nakmai xana lis a daxaiang sin naandi. Araan di vamazik maam, maadi irur dikdik nanga. ¹³ Araan di wispi-aal maam, maadi xis faulin be naandi wana a dorang ka daxa. Ka utuaas taning maadi malasing a snaai ila pira angkari ma malasing azaan ka mitikaai ina aubina di psin.

Naaguna Valos Amun Matmalabuk Sin Pol

¹⁴ Kawit ga varaar a dorang kanaan kuna vamangilang nim. Ga varaar xuna fanaauang sinim malasing a funalik ga

sasaxot. ¹⁵ Naapalaau tamon naagu rauxin aubina di rataamaai xaul xa 10,000 ina dit katkatong a roroiang sinim lamaskana Kaarisito, xawit naagu rauxin amun damana nim ka varas. Avuna lamaskana Iesu Kaarisito, nia ga balas damana nim panaze ga ra fazei zinim pana a Dorang Daxa.

¹⁶ Malasing ma ga maainung nim adu naaguna valos amun matmalabuk surugu.

¹⁷ Naan a vuvuna xari ga kling Timoti xa waan sinim. Naan naarugu lamaskana Kaarisito ma ga sasaxot naan. Ma xat faaratunaan lamaskana a vaamuzazang sina zin a Piran. Naan kana vainaxaam nim pana aiziarang surugu lamaskana Iesu Kaarisito. Amun matmalabuk surugu xat faraxas pana amun faraviraaiang surugu xa waan sin aubina di inaxam paazaai ilamun non faakdul.

Tuaa Naagu Valaup Nim Nanga

¹⁸ Azanon sinim dit falaup naandi nanga wanaze di naxaam adu nia gana wen puli wat ka zinim. ¹⁹ Singsaxai gana samura uli wat sinim tamon a Piran ka saxot. Ma araan gana balas, gana wen langarin be a dorang sin ubina ina dit falaup naandi nanga, gana raamin saleng saait aze ra dikdikang sin naandi. ²⁰ Avuna a bikabar zin Nakmai xawit iwana dadorang be, singsaxai iwana dikdikang. ²¹ Aze rasaan naagu saxot? Malasing faa, gana wat sinim faraxai wana a xara xuna kmizang nim o varaxai wana a matmalabuk iwana sasaxotang nim ma wana a matmalabuk iwana mainovang?

5

Naaguna Kling Pizin A Rapti Angkanaan

¹ Ga ra langarin adu amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizi maxuzang ka iziar lawalaua nim. Azaxai zinim ka giu a matmalabuk taksaat pana xa zaxot taak sin damana. Ma aubina ina xawit di inaxam paazaai xawit di gigiu awat matmalabuk taksaat malasing kanaan.

² Singsaxai nim naagut langga wana azaan angkanaan. Kunaze xawit naagu maskalus pana? Ma xunaze xawit naagu kling pizin a rapti angkanaan siaana

amun izi vatuiang sinim lamaskana lotu?
³ Naapalaau nia ga iziar lawalau wana nim pana winpin, ga iziar nanga varaxai wana nim pana laklagai. Lamaskana aizina a Piran sin dia Iesu, ga klis fanong a rapti angkanaan ina xa giu a matmalabuk taksaat angkanaan, malasing be adu nia ga iziar nanga varaxai wana nim.
⁴ Naaguna izi watu wana aizina a Piran sin dia Iesu, ma nia gana iziar varaxai wana nim pana laklagai, ma a dikdikang sin a Piran sin dia Iesu xana iziar zaait faraxai wana nim, ⁵ naanaan naaguna rasin a rapti angkanaan la mita Saatan kuna a sasaxotang taksaat ila winpina xana vaanong ma Nakmai xana zaxot faulin a laklagaaina la raan laba zin a Piran.

⁶ Kawit na daxa wana naagut langga wana azaan angkanaan. Malasing faa, iaak kawit naagu rexaas adu a mis is mumut be xana varing a flaaua vaakdul?
⁷ Naaguna waapizin a is kabaar iwana amun matmalabuk taksaat kuna nim naaguna malasing a flaaua vaaxur xawit ta is pana. Faaratunaan mase, xawit ta is pana nim, panaze a Mesaaia xa ra maat laaxur wana robuxul, naan a talazang aaxan dia xa waan sin Nakmai, malasing a sipsip faaxur ina di zop famaata ma di talas pana La Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang.* ⁸ Malasing ma xa daxa dia dina malasing aubina ina dit nimniman pana amun saan kula Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang. Dina wen giu wana a is kabaar. Naan kanaan amun matmalabuk taksaat ma amun matmalabuk ka mitikaai. Dia dina giu be wana a raraba ina xawit ta is lamaskana. Naan kanaan amun matmalabuk ka ninis ma xa vaaratunaan.

⁹ Lamaskana a waambaar zurugu waa-mua ina ga ra varaar waan sinim, ga ra vazei nim adu tuaa naaguna vezurung faraxai wana aubina di gigi a matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang. ¹⁰ Kawit adu tuaa naaguna vezurung faraxai wana aubina ila pira angkari ina di gigi a matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang o aubina ina dit

lama o amun finaau o aubina ina dit lotu wana amun nakmai vaagit, kawit. Kawit nat faraxas dia dina waan fataling naandi, avuna dia di iziar varaxai nanga wana naandi iriat la pira angkari. ¹¹ Sing saxai ga farar zinim kuna tuaa naagu vezurung faraxai wana aubina ina di piaat adu naandi amun taatum lamaskana Kaarisito singsaxai di gigi amun matmalabuk taksaat malasing kari: Di gigi a matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang o dit lama o dit lotu wana amun nakmai vaagit o di wispiaal aubina o di imimin a daanim dikdik o dit finaau. Ma tuaa naagu vavangan nanga varaxai wana naandi.

¹²⁻¹³ Malasing faa, nia gana klis aubina ina xawit di inaxam paazaai? Nakmai nanga xana klis naandi angkanaan di iziar lamanar wana a lemlem sin dia di inaxam paazaai. Sing saxai xa daxa nim naaguna klis aubina nanga zin dia di inaxam paazaai. Naaguna giu malasing a dorang lamaskana a Baar Xoxok naako, "Naaguna kling pizin axazak taksaat siaana a lemlem sinim."
(Lus 17:7)

6

Amun Faramangatang Lawalau Aubina Di Inaxam Paazaai

¹ Tamon azaxai zinim ka rauxin a maravanang pana a waliaana ina xa inaxam paazaai, xunaze naana lis sin naandi ina di ilis a tora naandi zin Nakmai xuna klizang naan, ma xawit naa lis sin aubina ninis sin Iesu xuna naandi dina klis naan? ² Malasing faa, iaak kawit naagu rexaas adu aubina ninis sin Iesu dina klis aubina ila pira angkari? Ai ang naaguna klis aubina ila pira angkari, malasing ma naari nim naagut faraxas pana waafatokang akaana maravanang mumut lawalaua nim nanga. ³ Malasing faa, iaak kawit naagu rexaas adu mur dia dina klis amun aangelo? Ai ang ka vaaratunaan mase, taning kat faraxas dia dina waafatok amun saan pana roroiang kari. ⁴ Malasing ma, tamon naagu rauxin amun faramangatang pana roroiang kari, naaguna kalin aubina di inaxam paazaai

^{5:6} Gal 5:9 ^{5:7} Zax 12:5 * ^{5:7} Araan amun Judaa di nimniman pana A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang, di zuruk pizin amun is faakdul lamun faal zin naandi ma wana wawizik uruaiang a raan, di iaan a raraba ina xawit ta is pana. ^{5:8} Zax 13:7, Lus 16:3

naapalaau xawit di rauxin aiza xuna kilizang! Singsaxai xawit naagu gigi malasing kanaan. ⁵ Ga piaat malasing kanaan sinim kuna vamangilang nim. Malasing faa, xawit taxazak sinim ka mazam ma xat faraxas pana klizang amun faramangatang lawalau amun taatum sinim lamaskana Kaarisito? ⁶ Kunaze axazak ka inaxam paazaai xai lis taatum sina lamaskana Kaarisito zin naandi xawit di inaxam paazaai xuna klizang naan?

⁷ A matmalabuk naagu valos ka rasin nim nanga wana aikilizang, ka vamaravaas adu naagu zu vaanong. Kunaze xawit naagu vamalmalin pizin be naandi ina di gigi a matmalabuk taksaat pana nim o di vinaau zinim? ⁸ Singsaxai nim naagu inaxam paazaai, nim nanga naagu gigi amun matmalabuk kawit na tak pana amun taatum sinim lamaskana Kaarisito ma naagut finaau zin naandi.

⁹ Malasing faa, xawit naagu rexaas adu naandi angkanaan di gigi amun matmalabuk taksaat kawit nat faraxas dina raumana a bikabar zin Nakmai? Tuua naagu vagit nim nanga. Avuna naandi angkanaan di gigi a matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang, ma naandi ina dit lotu waan sin amun nakmai vaagit, ma naandi ina dit milivin a rapti o ravin tawarak, ma ubina dit faangurin a winpina naandi xuna kaakaai, ma ubina ina dit maxus kaarik sin ubina, ¹⁰ ma amun finaau, ma aubina di lama, ma aubina di imimin famarazaat a daanim dikdik, ma aubina di wispiaal azanon tawarak, ma azanon ina dit paxaar amun saan sin aubina rawarak, naandi vaakdul xawit nat faraxas dina raumana a bikabar zin Nakmai.

¹¹ Azanon sinim, paamua di gigi amun matmalabuk angkanaan. Singsaxai lamaskana aizina a Piran Iesu Kaarisito ma lamaskana a Laklagaai a Nakmai zin dia, Nakmai xa ra tus nim siaana amun matmalabuk taksaat sinim ma naagu ninis ma xa vaziaar warok nim ma naan ka vakilaan nim adu nim naagu tak lamarana.

A Winpina Dia A Vaal Xoxok Sin A Laklagaai A Raabu

¹² Azanon sinim di ipiaat malasing kari, “Amun saan faakdul xa tak pana nia gana giu.” Singsaxai xawit amun saan faakdul xana vawaal dia. Amun saan faakdul xa tak pana dia dina giu, singsaxai gana wen luaa tazaar kana waramin ainaxamang surugu. ¹³ Azanon saait di piaat malasing kari, “A vanganang kula xuna dia ma a xuna dia xuna vanganang.” Singsaxai Nakmai xana vanong pizin fakdul nandiaa varaxai. A winpina dia xawit kuna giuang amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang, kawit. Naan sin a Piran nanga ma a Piran aaxan a winpina dia. ¹⁴ Pana dikdikang sin Nakmai nanga, naan ka varamaraat faulin a Piran siaana maatang ma dia zaait naan kana varamaraat faulin dia.

¹⁵ Malasing faa, iaak kawit naagu rexaas adu a winpina nim, naandi amun non ila winpina Kaarisito nanga? Malasing faa, iaak gana vadumduma amun non ila winpina Kaarisito varaxai wana zin a ravin kat faangurin a winpina xuna kaakaai? Kawit mase! ¹⁶ Malasing faa, iaak kawit naagu rexaas adu a rapti xa milivin a ravin kat faangurin a winpina xuna kaakaai, nandiaa di zaxai iaa la winpin? Avuna a Baar Xoxok ka piaat naako, “Nandiaa urua dina zaxai iaa la winpin.” *(Var 2:24)*

¹⁷ Singsaxai axazak ina xa daxat pana a Piran, nandiaa di zaxai iaa wana a laklagai.

¹⁸ Naaguna valaau ziaana amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang. Azanon matmalabuk tawarak, ka raksaat ina axazak ka gigi, singsaxai xawit na iziar la winpina. Singsaxai tamon axazak ka giu a matmalabuk iwana milivinang a ravin o a rapti rawarak, naan ka kawin a winpina nanga. ¹⁹ Malasing faa, xawit naagu rexaas adu a winpina nim a vaal xoxok sin a Laklagaai a Raabu? A Laklagaai a Raabu ina xa iziar lamaskana nim, Nakmai xa ra lis sinim. Nim nanga xawit sinim, ²⁰ panaze Nakmai xa ra wul luk nim pana a wulwulang laba. Malasing ma naaguna valaup aizina Nakmai wana a winpina nim.

A Varaviraaiang Pana Aizi Maxuzang

¹ Naari gana xis a dorang ina naagu ra fararin fawat surugu: Kana daxa wana a rapti xana wen maxus. ² Singsaxai amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang ka varas, malasing ma xa daxa wana a rapti xana maxus sin taak sina vaatak ma a ravin saait kana maxus sin labana vaatak. ³ A rapti tuaa xa vevekaai wana a winpina ziaana taak sina ma malasing saait bani a ravin tuaa xa vevekaai wana a winpina ziaana labana. ⁴ A winpina ravin maxus kawit sina zingbe singsaxai zin labana zaait. Ma malasing saait bani a winpina rapti maxus kawit sina zingbe singsaxai zin taak sina zaait. ⁵ Tuaa di vevekaai iaa wana a winpina nandiaa ziaana nandiaa nanga. Singsaxai xa daxa nandiaa dina rudaxa iaa xuna waakolang nandiaa nanga wana a notaan mumut kuna maainungang. Singsaxai mur laxo dina wat faraxai iaa xaarik kuna Saatan kana wen faxabebeu nandiaa ma dina zu iaa, tamon kawit nat faraxas dina vadikdik iaa nandiaa ziaana a sasaxotang taksaat ila winpina nandiaa. ⁶ Ga piaat a dorang kanaan sinim kuna vawaalang nim, kawit kuna valozang malasing a lus sinim. ⁷ Ga saxot aubina vaakdul dina malasing nia, ga rauxin a talazang iwana lu maxuzang. Singsaxai Nakmai xa ra lis amun talazang sin aubina zaksaxai. Azaxai xa rauxin aza wat talazang ma axazak ka rauxin aza talazang tawarak.

⁸ Ma ga vasei naandi ina xawit di maxus ma amun raksiziar adu, xa daxa tamon di iziar be malasing kanaan malasing nia. ⁹ Singsaxai tamon kawit nat faraxas dina vadikdik naandi ziaana amun sasaxotang ila winpina naandi, xana daxa be dina maxus, kuna tuaa amun sasaxotang ila winpin kana urif naandi dina zu wana matmalabuk taksaat.

¹⁰ Ka waan sin naandi di maxus, ga lis a lus angkari. Ma xawit nia, a Piran nanga xa lis. Tuaa a ravin kana kip a maxuzang sin nandiaa labana. ¹¹ Singsaxai tamon ka vataling naan, tuaa xana maxus kaarik. Ma tamon ka saxot kana maxus kaarik, naan kana uli zin labana ma dina vaamada

iaa xaarik. Ma a rapti zaait kana wen kip a maxuzang sin nandiaa taak sina.

¹² Ma naari ga dador zin aubina rawarak. Kawit a Piran ka dador, nia nanga ga piaat malasing kari: Tamon aza daaza dia lamaskana Kaarisito xa maxus ma taak sina xawit a ravin ka inaxam paazaai, ma a ravin angkanaan ka saxot dina raagul varaxai iaa, daaza dia tuaa xana kip a maxuzang sin nandiaa.

¹³ Ma tamon a ravin ka inaxam paazaai ma labana xawit a rapti xa inaxam paazaai, ma labana xa saxot dina raagul varaxai iaa, tuaa a ravin angkanaan kana kip a maxuzang sin nandiaa. ¹⁴ Avuna a rapti ina xawit na inaxam paazaai, Nakmai xa vaninis fanong naan, avuna wana taak sina xa inaxam paazaai. Ma a ravin ina xawit na inaxam paazaai, Nakmai xa vaninis fanong naan avuna wana labana xa inaxam paazaai. Tamon di kip iaa a maxuzang sin nandiaa, a funalik sin nandiaa xawit di ninis. Singsaxai tamon di raagul varaxai iaa a funalik sin nandiaa di ninis.

¹⁵ Singsaxai tamon ta rapti o ta ravin ina xawit na inaxam paazaai xa saxot kana waan fataling taak sina o labana ina xa inaxam paazaai, luaa naan kana waan. Ma tamon ka waan, a rapti o a ravin ina xa inaxam paazaai, naan kana mamaraxas siaana a rudaxaiang iwana maxuzang sin nandiaa wanaze Nakmai xa ra viring dia xuna iziarang lamaskana a luaai. ¹⁶ Malasing faa, nua a ravin gu inaxam paazaai, gu rexaas tamon kat faraxas guna vawaal labaam ma Nakmai xana zaxot faulin naan? Ma malasing faa, nua zaait a rapti gu inaxam paazaai, gu rexaas tamon kat faraxas guna vawaal taak sunum ma Nakmai xana zaxot faulin naan?

Awat Toroiang Ina Nakmai Xa Ra Viring Dia Wana

¹⁷ Axazak saksaxai xana iziar nanga wana a wat toroiang a Piran ka lis sina ma ina Nakmai xa ra viring luk naan pana xuna iziarang pana. Gai lis a lus angkanaan sin aubina di inaxam paazaai lamun non faakdul. ¹⁸ Tamon Nakmai xa ra viring luk axazak ina di ra ftuk pizin a

vang pakpaakna, naan kana iziar malasing bani ma tuua dina waakol vaulin a vang pakpaakna. Ma tamon Nakmai xa ra viring luk axazak ina xawit di ftuk pizin a vang pakpaakna, naan kana iziar malasing bani ma tuua dina ftuk pizin a vang pakpaakna. ¹⁹ A matmalabuk iwana ftuk pizinang a vang pakpak o xawit di ftuk pizin, azaan palaau be. Singsaxai azaan laba mase xa malasing kari, dia dina valos fatok amun lus sin Nakmai. ²⁰ Axazak saksaxai xana raagul wana a wat toroiang naa ra raagul wana araan Nakmai xa ra viring luk naan.

²¹ Tamon nua a iaana kilaaiang araan Nakmai xa ra viring luk nua, tuua gu inaxam farvaras pana aizardang sunum malasing a iaana kilaaiang. Singsaxai tamon ka rauxin ta lan kuna mama-raxas, ka daxa guna los. ²² Avuna naan ina xa iaana kilaaiang araan a Piran ka ra viring luk naan, naan a rapti xa mama-raxas ka zin a Piran. Malasing saait bani naan ina xawit na iaana kilaaiang araan Nakmai xa ra viring luk naan, naan a iaana kilaaiang ka zin Kaarisito. ²³ Nakmai xa wul luk fanong nim pana a wulwulang laba, malasing ma tuua naaguna balas amun iaana kilaaiang sin aubina ma naagu valos a sasaxotang sin naandi. ²⁴ Amun taatum lamaskana Kaarisito, xa daxa nim saksaxai naaguna raagul varaxai wana Nakmai wana a wat toroiang ina naan ka ra viring luk nim kurun.

A Varaviraaiang Ka Waan Sin Naandi Xawit Di Maxus

²⁵ A Piran kawit na lis a lus angkari zurugu wana naandi ina xawit di maxus. Singsaxai gana vazei nim pana ainaxamang surugu nanga. Nia a wat tapti ina aubina di inaxam paazaai wana, avuna wana adi varamaaluvang laba zin Nakmai wana nia. ²⁶ Ma wana amun maravanang kari xat balas, ga naxaam adu xa daxa tamon naagu iziar malasing be xanaan. ²⁷ Tamon nua gu maxus faanong, tuua gu zaleng ta lan kuna kipang a maxuzang sunumaa taak sunum. Ma tamon nua xawit gu maxus nanga, tuua gu zaleng ta ravin kuna maxuzang sina. ²⁸ Singsaxai

tamon guna maxus, kawit gu giu a matmalabuk taksaat. Ma tamon ta rakfaaxur xana maxus, naan kawit na giu a matmalabuk taksaat. Singsaxai naandi ina di maxus, dina vazaak a maravanang ka varas pana roroiang sin naandi, ma xawit ga saxot amun maravanang kanaan kana balas sinim.

²⁹ Amun taatum lamaskana Kaarisito, a vuvuna dorang surugu xa malasing kari: A raan kawit na baraaf ka. Taning ma xa uzaa, ubina maxus dina raagul malasing kawit di maxus. ³⁰ Ma naandi di maskalus, dina raagul malasing kawit di maskalus. Ma naandi di dokdok, dina raagul malasing kawit di dokdok. Ma naandi di wulwul amun saan, dina raagul malasing kawit di raumana amun saan angkanaan faabung baraaf. ³¹ Ma naandi dit faamuzas pana amun saan ila pira angkari, dina raagul malasing kawit di inaxam marazaat pana amun saan angkanaan. Avuna a pira angkari dia di raamin taning kana samura vaanong.

³² Nia ga saxot naaguna izi mamaraxas ma tuua naagu inaxam farvaras. A rapti ina xawit na maxus, naan ka inaxam pana vaamuzazang sin a Piran kuna vadokdokang a Piran. ³³ Singsaxai a rapti ina xa maxus, naan ka inaxam pana amun faamuzazang ila pira angkari xuna vadokdokang taak sina. ³⁴ Naan ka saxot kana vadokdok taak sina ma xa saxot saait kana vadokdok a Piran, malasing ma ainaxamang sina xawit na zaxai. A ravin ina xawit na maxus, o a rakfaaxur, xa inaxam pana vaamuzazang sin a Piran. Naan ka saxot kana lis fakdul a roroiang sina ma a maskana vaakdul zin a Piran. Singsaxai a ravin ina xa maxus, ka inaxam pana amun faamuzazang ila pira angkari, xuna vadokdokang labana.

³⁵ Ga piaat amun saan angkanaan kuna aizardang sinim kana daxa, ma xawit kuna ruxolang nim. Ga saxot adu naaguna valos amun matmalabuk ka tak ma naaguna lis fakdul a roroiang sinim sin a Piran ma tuua ainaxamang sinim kana waan tawarak.

³⁶ Tamon ta rapti xa naxaam adu naan ka gigiu amun matmalabuk kawit na tak pana a ravin ina di ra vakol naan pana

xuna dina maxus iaa, ma tamon a maari-aas sin a ravin angkanaan ka uzaa laaxur, ma a rapti angkanaan ka saxot dina maxus iaa, naanaan ka daxa naan kana maxus sina, malasing naa saxot. Naan kawit na giu a matmalabuk taksaat. Naan kana zaxot a ravin angkanaan ma xana maxus sina. ³⁷ Singsaxai tamon ta rapti xa irur dikdik pana ainaxamang sina adu naan kana wen maxus, ma xawit tasaan na vangarin naan kuna maxuzang, ma xai waafatok ainaxamang sina, naan saait ka giu a matmalabuk daxa. ³⁸ Malasing ma a rapti ina xa maxus ka giu a matmalabuk daxa, singsaxai a rapti ina xawit na maxus, naan ka giu a matmalabuk daxa nanga wana aza rapti angkaina.

³⁹ Ma a ravin ina xa maxus, a lus ka pis faraxin naan pana labana araan labana xa roro nanga. Ma tamon labana xa maat, a ravin angkanaan ka mamaraxas ka xuna maxuzang sin taxazak naa sasaxot. Singsaxai naan kana maxus nanga zin axazak ina xa inaxam paazaai wana a Piran. ⁴⁰ Singsaxai a ravin angkanaan kana nanam mase tamon naan ka iziar be malasing kanaan ma xana wen maxus kaarik. Naan ainaxamang surugu xanaan ma ga naxaam adu a Laklagaai a Nakmai zaait ka lis ainaxamang kanaan surugu.

8

A Vanganang Di Talazin Sin Amun Nakmai Vaagit

¹ Naari wana nim naagu i iaan a vanganang axazak ka talazin sin amun nakmai vaagit,* nia ga vazei nim malasing kari: A rexaazang kat fabalos a matmalabuk kuna valaupang naan nanga, singsaxai a matmalabuk iwana sasaxotang azanon kat fadikdik aubina. ² Tamon axazak ka naxaam adu xa rexaas mase wana tasaan, a rexaazang kanaan sina xawit nanga nat faraxas pana aze rasaan naana rexaazin. ³ Singsaxai tamon axazak ka sasaxot Nakmai, Nakmai xa rexaazin naan.

⁴ Malasing ma wana nim naagui iaan a vanganang axazak ka talazin sin amun nakmai vaagit, dia di rexaas adu nakmai vaagit, naan azaan palaaui be ila pira angkari. Ma dia di rexaas adu Nakmai azaxai be, ma xawit kaarik taza nakmai. ⁵ Ka vaaratunaan amun saan ka varas ikula la lia ma iriat la pira angkari, dit faki-laan naandi amun nakmai ma amun piran. ⁶ Singsaxai dia di rexaas adu Nakmai azaxai be, naan Damana dia, naan ina xa vuvuna amun saan faakdul ma dia di lis a roroiang sin dia zina. Ma di rexaas adu a Piran be azaxai, naan Iesu Kaarisito, naan ka ra vaziaar amun saan faakdul ma lamaskana naan dia di izi roro.

⁷ Singsaxai xawit aubina di inaxam paazaai vaakdul di rexaazin azaan angkanaan. Azanon sin naandi, waamua dit falos a matmalabuk iwana talazang ka waan sin amun nakmai vaagit, malasing ma taning araan naandi di iaan a vanganang ina di ra talazin sin amun nakmai vaagit, dit naxaam nanga adu naandi dit falaup amun nakmai vaagit angkanaan. Ma a maskana naandi xai klis naandi nanga adu di ra giu a matmalabuk taksaat. ⁸ Singsaxai a vanganang kana wen saxot dia xu lapaara Nakmai. Tamon kawit di iaan, dina wen taksaat pana. Ma tamon dia di iaan saait, kana wen fawaal dia xuna daxaiang lamarana Nakmai.

⁹ Nim naagu mamaraxas ma naagut faraxas pana iaanang a vanganang ina di ra talazin sin amun nakmai vaagit. Singsaxai naagu naknakaai wana nim nanga xuna tuua a matmalabuk angkanaan sinim kana vaxalxaal aubina dina zu ina ainaxam paazaaiang sin naandi xawit na dikdik. ¹⁰ Nua gu rauxin a rexaazang kuna vanganang la vaal xoxok sin amun nakmai vaagit ma a maskaam kana wen fakor nua wana. Singsaxai tamon gu vangan inaan, ma taxazak ina ainaxam paazaaiang sina xawit na dikdik ka raamin nua, nua gu vaxalxaal zaait naan kuna naan saait ainaxamang sina xana ramaraat ma xana iaan a vanganang ina di talazin sin amun nakmai vaagit. ¹¹ Ma a rexaazang sunum ka vanong

* 8:1 Amun Grik di i iaan a maraas di talazin sin amun nakmai vaagit ma mur dina vaangurin azanon.

pizin a rapti angkanaan ina ainaxam paazaaiang sina xawit na dikdik, naan taatum sin dia ina Kaarisito xa ra maat saxot. ¹² Tamon naagu giu a matmalabuk taksaat malasing kanaan pana aza taatum sin dia lamaskana Kaarisito, xuna naan saait kana giu azaan angkanaan naa xazanaai raksaat pana, naagu giu a matmalabuk taksaat pana Kaarisito. ¹³ Malasing ma tamon a maraas amun kak talavaat ina nia ga iaan ka vuvuna taatum surugu lamaskana Kaarisito xana giu a matmalabuk taksaat, gana wen iaan kaarik a vanganang kanaan kuna tuua nia gana vuvuna a zuiang sina lamaskana matmalabuk taksaat.

9

Ka Tak Pana Dina Wul Amun Aaposal

¹ Malasing faa, iaak nia a iaana kilaa-iaang aan? Iaak nia xawit a aaposal? Iaak kawit nanga ga raamin Iesu Kaarisito, a Piran sin dia? Iaak a roroiang sinim faraxai wana a Piran, kawit a vuaaia vaamuzazang surugu lamaskana a Piran? ² Naapalaau azanon kawit di raamin fakilaan nia malasing a aaposal, nim naagu rexaas mase adu nia a aaposal. Avuna a roroiang sinim faraxai wana a Piran, ka vatangin adu nia a aaposal vaaratunaan sin a Piran.

³ Araan aubina di klis nia wana a vaamuzazang surugu, ga xis naandi malasing kari: ⁴ Ka tak pana naaguna ralaas nimaa wana vanganang ma naaguna vaimin nimaa malasing a wulwulang pana a vaamuzazang sinimaa. ⁵ Amun aaposal ma amun daaza Piran ma Sifaas, dit saxot amun taak sin naandi ina di inaxam paazaai, wana amun sangazang sin naandi. Malasing faa, iaak kawit na tak pana nimaa Baanabaas maadina giu iaa malasing kanaan? ⁶ O, iaak nimaa zingbe maadina vaamuzas iaa wana uru mita nimaa xuna kaakaai xuna raagulang sinimaa, ma naandi xawit?

⁷ Tamon axazak ka rapti dauran, malasing faa, iaak naan nanga xana wul amun saan aaxana araan kana waan pana varopang? Tamon axazak kat fazu a tesin

waain, malasing faa, iaak naan kana wen fangan pana a fnuaai iwana? Tamon axazak kat katkatong amun sipsip ma amun meme, malasing faa, iaak naan kana wen imimin a zus dit suruk sin naandi? ⁸ A dorang kanaan ga piaat, kawit ga piaat lalos ainaxamang sin aubina, xawit. Amun Lus sin Moses saait di dador wana azaan angkari. ⁹ Ma a dorang di varaar lamaskana amun Lus sin Moses ka piaat malasing kari, "Tuua ra pis kolang a nguza bulumagau araan ka waspas pizin a xalamona wit siaana wakpaakna, avuna naan saait nanga xana vangan." (*Lus 25:4*) Malasing faa, Nakmai xa inaxam farvaras pana amun bulumagau? Kawit. ¹⁰ Nakmai xa inaxam pana dia. Faaratunaan mase, a dorang kanaan di ra varaar aaxan dia nanga wanaze xa tak adu axazak ina xat pagaal vamumut a pira ma axazak ina xat gimaan psin a xalamona wit siaana a wakpaaka wit, nandiaa dina zimbang faraxai iaa wana ainaxam paazaaiang pana tazanon fnuaai iwana. ¹¹ Maadi ra vaamuzas pana a dorang sin Nakmai lawalaua nim malasing a rapti xat faazu, ma xa malasing faa, xawit na tak pana maam maadina laaf tazanon fnuaai inaan sinim kuna vawaalang maam pana raagulang simaam? ¹² Ka tak adu azanon tawarak dina zuruk a faawalang kanaan sinim, ma xa malasing faa, xawit na tak mase wana maam saait maadina zuruk sinim?

Singsaxai xawit maadi maainung nim kuna vawaalang maam. Maadi xazanin a maravanang ka varas, singsaxai xawit maadi iaari zinim pana ta faawalang kuna tuua maadina ruxol a Dorang Daxa zin Kaarisito. ¹³ Naagu rexaas adu aubina dit faamuzas la vaal xoxok, dit suruk a vanganang sin naandi la vaal xoxok. Ma naandi di gigiu a vaamuzazang la aalta, di iaan nanga amun saan ina aubina di talazin la aalta. ¹⁴ Wana a lan angbani zaait, a Piran ka ra dador dikdik adu naandi di fazei wana Dorang Daxa, dina zuruk a wulwulang sin naandi wana Dorang Daxa.

Pol Xawit Na Saxot Ta Wulwulang Pana Vaamuzazang Sina

¹⁵ Naapalaau xa tak pana nia gana giu malasing kanaan, kawit ga ra giu malasing kanaan. Ma xawit ga farar zinim adu naaguna ralaas nia, xawit. Nia ga dokdok adu ga ra fazei zinim ma xawit ga zuruk ta wulwulang pana. Ka lek daxa wana nia gana tabung maat kalaak kuna naaguna wen pul nia, taulaan taxazak kana waakol nia wana langgaiang adu nia ga wen suruk ta wulwulang sinim araan ga fazei zinim. ¹⁶ Araan ga fazei wana Dorang Daxa, xawit nat faraxas gana valaup nia nanga wana, xawit. Avuna Nakmai xa ra lis a vaamuzazang iwana fazeiang surugu ma xawit nat faraxas gana luaa psin a vaamuzazang kanaan. Kana raksaat mase wana nia tamon gana wen fazei wana Dorang Daxa! ¹⁷ Tamon pana ainaxamang surugu vaatak ma ga fazei, xat faraxas gana zuruk a wulwulang surugu. Singsaxai xawit pana ainaxamang surugu vaatak, malasing ma nia gana giu be a vaamuzazang kanaan Nakmai xa ra lis surugu. ¹⁸ Ma aze ra wulwulang surugu? A wulwulang surugu xari: Nia gana giu walau a vaamuzazang iwana fazeiang pana Dorang Daxa ma xawit taxazak kana wul nia wana. Ma gana wen iaari wana ta faawalang sinim ina xa tak adu naaguna lis surugu.

Pol Xa Gut Kuna Zaxot Fawatang Aubina Zin Kaarisito

¹⁹ Faaratunaan, nia ga mamaraxas ma xawit ga iaana kilaiang sin taxazak. Singsaxai ga lis nia nanga malasing a iaana kilaiang sin aubina vaakdul xuna zaxotang amala nanga xa waan sin Kaarisito. ²⁰ Araan ga iziar varaxai wana amun Judaa, ga valos nanga awat toroiang sin amun Judaa xuna zaxot fawatang naandi zin Kaarisito. Kawit ga iziar lawaana amun Lus sin Moses, singsaxai araan ga iziar varaxai wana aubina ina di iziar lawaana amun Lus sin Moses, ga lis nia nanga xuna gana iziar lawaana amun lus angkanaan kuna zaxot fawatang naandi zin Kaarisito.

²¹ Araan ga iziar varaxai wana aubina xawit di iziar lawaana amun Lus sin Moses, kawit saait ga iziar lawaana amun lus angkanaan kuna zaxot fawatang

naandi zin Kaarisito. Singsaxai nia xawit ga kip a lus sin Nakmai. Ga iziar nanga lawaana lus sin Kaarisito. ²² Araan ga iziar varaxai wana aubina ina xawit di maravas pana aze ramun saan ka daxa ma aze ramun saan ka raksaat, nia zaait ga iziar malasing naandi xuna zaxot fawatang naandi zin Kaarisito. Nia gat fatfaraxazin nia nanga malasing atavura aubina vaakdul ma gana los atavura amun lan faakdul xuna zaxot faulinang azanon sin naandi. ²³ Ga giu amun saan faakdul angkanaan kuna valaupang a Dorang Daxa, ma gana zuruk a daxaiang faraxai wana naandi ina di inaxam paazaai wana.

Dia Dina Valaau Vaatak Kuna Zurukang A Wulwulang

²⁴ Malasing faa, iaak kawit naagu rex-aas adu aubina vaakdul ina di valaau wana valaauang, naandi vaakdul dina laanga valaau singsaxai axazak azaxai be lawalaua naandi xana zuruk a wulwulang? Malasing ma nim faakdul naaguna valaau vaatak kuna zurukang a wulwulang.

²⁵ Aubina vaakdul di rataaktaak pana amun taktaakang, dit falazaan fadikdik a winpina naandi. Di giu malasing kanaan kuna zurukang a wulwulang ina xana vaanong be. Singsaxai dia, di valazaan dia nanga xuna zurukang a wulwulang ina xana wen faanong. ²⁶ Malasing ma nia xawit ga valaau malasing a ngong, ga valaau vaatak kula vaanongang iwana valaauang. Ma xawit ga varop malasing a rapti xai psin palau be a mitna, xawit. ²⁷ Gai wit a winugu ma gat fadikdik kuna xana langar zurugu. Gai giu malasing kanaan, taulaan lamuraana ga fazei zin aubina rawarak pana Dorang Daxa, Nakmai xana waakol nia ma gana wen suruk a wulwulang surugu.

10

Amun Matmalabuk Sin Amun Israael Xa Malasing A Fanaauang Aaxan Dia

¹ Amun taatum lamaskana Kaarisito, ga saxot naaguna naxaam faulin amun kulmua zin dia ina di ra los Moses. Naandi vaakdul di zangas lawaana bara Nakmai

xa rasin kuna vatanginang a lan ma naandi vaakdul di zangas buak pana pira maat lamaskana a Raas Memek. ² Ka malasing adu naandi vaakdul di baaptaais lamaskana a bara ma lamaskana a raas, ma xa vatangin adu naandi aubina zin Moses. ³ Ma naandi vaakdul di iaan awat fanganang azaxai be xa wat sin Nakmai, ⁴ ma di imin awat daanim azaxai be xa wat sin Nakmai, avuna di imin pana a daanim ka balas pana a vaat ka wat sin Nakmai. A vaat angkanaan ka zangas faraxai wana naandi. Ma a vaat naan Kaarisito. ⁵ Singsaxai Nakmai xawit na dokdok pana amala mase aubina zin naandi. Ma di maat farawuk lamaskana non bingil.

⁶ Ma amun saan angkanaan ka balas malasing amun saan dia dina raamaai vaakilan pana ma tuua a maskana dia xana sasaxot amun matmalabuk taksaat angkanaan malasing naadi ra gigiu. ⁷ Tuua naagu lotu wana amun nakmai vaagit malasing azanon sin naandi di ra gigiu. Naandi di malasing aubina ina di ra farar wana naandi lamaskana a Baar Xoxok malasing kari, "Aubina di ziar xuna vanganang ma iminang, ma mur di ramaraat ma di raktaak taksaat." (*Zax 32:6*)

⁸ Ma dia tuua di giu amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang malasing azanon sin naandi di ra giu ma 23,000 sin naandi di maat lamaskana a raan be azaxai. ⁹ Ma dia tuua di lalaamangaain Kaarisito malasing azanon sin naandi di ra giu ma amun sizi di ra xaraat famaata naandi. ¹⁰ Tuua naagu murmuru malasing azanon sin naandi di ra murmuru ma a aangelo iwana zop famaatang aubina xa zop famaata naandi vaakdul.

¹¹ Amun saan angkanaan ka balas sin naandi ma xa malasing azaan dia di raamin ma tuua dina giu. Ma di ra varaar vating kuna xana malasing a fanaauang aaxan dia aubina di iziar lamun taan angkari iwana vaanongang. ¹² Ma tamon axazak ka naxaam adu naan kai rur dikdik, kana naknakaai, taulaan kana zu lamaskana matmalabuk taksaat.

¹³ Amun lalaamangaaiang ina xa ra balas sinim, kawit nim singbe naagu ra tangin, kawit. Amala aubina rawarak saait, di ra tangin pana roroiang sin naandi. Singsaxai Nakmai ina xat falos a dorang sina, xana wen luaa walau nim kuna ta lalaamangaaiang kana balas sinim, kana laaup pana dikdikang sinim. Araan a lalaamangaaiang kana balas, Nakmai nanga xana nimnimanin a lan kuna naaguna tukbilak fataling ma naaguna rur dikdik pana.

Dia Tuua Di Lotu Wana Nakmai Ma Wana Amun Nakmai Vaagit Saait

¹⁴ Malasing ma amun paasaxo daxa zurugu, naaguna valaau ziaana amun matmalabuk iwana lotuiang pana amun nakmai vaagit. ¹⁵ Ga dador zinim malasing ga dador zin aubina di rauxin ainaxamang daxa. Malasing ma nim nanga naaguna klis a dorang kari zurugu. ¹⁶ Araan dia di imin pana a win imiminang ina dia di ra wisfaadaxa wana zin Nakmai, xa urif fatuin dia lamaskana dari zin Kaarisito. Ma araan dia di vangan pana a raraba ina dia di biaak, ka urif fatuin dia lamaskana a winpina Kaarisito. ¹⁷ Dia di varas, singsaxai, wana a raraba azaxai dia vaakdul di vangan pana, dia di winpin azaxai be.

¹⁸ Naaguna naxaam amun Israael. Araan di iaan a xaktalavaat ina di talazin sin Nakmai wana aalta, xat purif fatuin fawat naandi zin Nakmai. ¹⁹ Aze ra vuvuna dorang surugu? Azaan ina aubina xawit amun Judaa di lis malasing a talazang sin amun nakmai vaagit, ka zaan palaau be. Ma a nakmai vaagit ina di lis a talazang sina, naan saait azaan palaau be. ²⁰ Ma amun saan ina aubina xawit di inaxam paazaai di talazin, di talazin sin amun sapalaau, xawit na waan sin Nakmai. Ma xawit ga saxot naaguna urif faraxin nim pana amun sapalaau. ²¹ Kawit nat faraxas naaguna imin pana a win imiminang sin a Piran ma a win imiminang sin amun sapalaau zaait. Ma xawit nat faraxas naaguna

vangan pana a iban favanganang sin a Piran ma wana a iban favanganang sin amun sapalaau zaait. ²² Malasing faa, di saxot dina vamaska raksaat a Piran pana dia? Malasing faa, di naxaam adu a dikdikang sin dia iaak ka lapuk pana a dikdikang sina?

Dina Valaup Nakmai Wana Amun Saan Di Gigu

²³ Iaak axazak kana piaat naako, “Amun saan faakdul xa tak be wana dia dina giu.” Singsaxai xawit amun saan faakdul xana vawaal dia o xana vadikdik ainaxam paazaaiang sin dia. ²⁴ Tuua taxazak kana inaxam pana giuang a daxaiang aaxana nanga, singsaxai xana inaxam pana giuang a daxaiang aaxan aubina rawarak.

²⁵ A maraas amun kaktalavaat ina di vaangurin la vaal a vaangurang, ka tak pana naaguna iaan. Ma tuua naaguna iaariin tamon di ra talazin sin amun nakmai vaagit, kuna tuua a maskana nim kana klis nim pana giuang a matmalabuk taksaat. ²⁶ Avuna a Baar Xoxok ka piaat naako, “A pira angkari ma amun saan faakdul wana, zin a Piran.” (*Saam 24:1*)

²⁷ Tamon azaxai zin aubina xawit di inaxam paazaai, xa maainung nim kuna vanganang faraxai wana naan ma naagu saxot adu naaguna waan, naagu waan. Ma aze ramun fanganang ina naa lis sinim, naagu iaan be ma tuua naagu iaari wana, xuna tuua a maskana nim kana klis nim. ²⁸ Singsaxai tamon taxazak ka piaat sinim naako, “Azaan angkari di ra talazin sin a nakmai vaagit,” naanaan tuua naagu iaan kuna tuua naaguna vabaabaa ainaxamang sin axazak ina xa ra vazei nim pana. ²⁹ Kawit ga dador wana ainaxamang sinim, kawit. Ga dador wana naan ina xa vazei nim ma xa naxaam adu naagu vaaraksaat tamon naagu iaan.

Nia ga mamaraxas faanong. Kunaze ainaxamang sin axazak kana klis nia? ³⁰ Tamon ga wisfaadaxa zin Nakmai wana vanganang surugu, xunaze axazak tawarak kana piaat faraksaat nia wana vanganang ga iaan ina ga ra wisfaadaxa wana?

³¹ Malasing ma tamon naaguna vangan, o naaguna imin o aze ramun saan naaguna giu, naaguna giu vakdul amun saan angkanaan kuna valaupang Nakmai.

³² Tuua naaguna giu tazaan ina xana vaxalxal amun Judaa o aubina xawit amun Judaa o aubina zin Nakmai di inaxam paazaai wana Iesu xuna dina tuxin naandi. ³³ Ga saxot gana vadokdok aubina vaakdul wana amun saan faakdul ga gigu. Kawit ga giu tazaan kuna daxaiang aaxaku vaatak, kawit. Ga giu amun saan kuna amala aubina rawarak dina zuruk a daxaiang pana ma Nakmai xana zaxot faulin naandi.

11

¹ Naaguna valos amun matmalabuk surugu malasing nia ga valos amun matmalabuk sin Kaarisito.

Amun Lus Iwana Lotuiang

² Ga wisfaru nim panaze naagut naxaam bulin nia ma naagut falos amun faraviraaiang ina ga ra viraai nim pana.

³ Ma naari ga saxot naaguna mazaam adu Kaarisito naan a waata ubina vaakdul malasing adu naan a waamua zin naandi ma a rapti naan a waamua zin taak sina ma Nakmai naan a waamua zin Kaarisito. ⁴ Tamon a rapti xa pung kol a waatna ma xa maainung o tamon ka pung kol a waatna ma xa dador profet, naan ka vamangil a waatna. ⁵ Ma tamon a ravin kawit na pung kol a waatna ma xa maainung, o tamon kawit na pung kol a waatna ma xa dador profet, naan ka vamangil a waatna. Ka malasing be adu di ra fut pizin amun fur vaakdul la waatna. ⁶ Tamon ta ravin kawit na pung kol a waatna, xana daxa dina fut pizin a vurna. Singsaxai azaan iwana maangilang tamon dina fut pizin a vurna o dina baak pizin. Malasing ma xa daxa naan kana pung kol a waatna.

⁷ Kawit na tak pana a rapti xana pung kol a waatna wanaze naan a laklagaaia Nakmai ma xa vatangin a marmari daxaiang sin Nakmai. Singsaxai a ravin kat fatangin a marmari daxaiang sin a rapti. ⁸ Avuna Nakmai xawit na giu vabalos a rapti wana a winpina ravin. Kawit. Naan

ka ra giu vabalos a ravin pana a winpina rapti. ⁹Ma Nakmai xawit na vaziaar a rapti aaxan a ravin. Kawit. Naan ka vaziaar a ravin aaxan a rapti. ¹⁰Naan a vuvuna xari a ravin kana pung kol a waatna xuna vatanginang sin amun aangelo adu naan ka iziar lawaana burburaiiang.

¹¹Singsaxai faaratunaan, pana aiziarang sin dia lamaskana a Piran, a ravin kawit nat faraxas kana iziar rawarak siaana a rapti, o a rapti xawit nat faraxas kana iziar rawarak siaana a ravin. ¹²Avuna a ravin ka ra balas pana a winpina rapti singsaxai taning a rapti xa balas la winpina ravin araan a ravin ka luk a rapti. Singsaxai Nakmai nanga xa vuvuna amun saan faakdul.

¹³Nim nanga naaguna klis a dorang kari. Malasing faa, xa tak pana a ravin kana maainung sin Nakmai tamon kawit na pung kol a waatna? ¹⁴A roroiang sin dia nanga xa viraai dia adu tamon a rapti a vurna xa baraaf, azaan angkanaan kana lis a maangilang sina. ¹⁵Singsaxai tamon a ravin a vurna xa baraaf, naan a marmari daxaiiang sina. Avuna Nakmai xa ra lis a vur baraaf sina xuna pung kolang a waatna wana. ¹⁶Ma tamon taxazak ka dador varvaras pana azaan angkanaan, gana xis malasing kari: Kawit maadit falos taza matmalabuk tawarak, ma aubina vaakdul zin Nakmai lamun non faakdul zaait kawit di giu malasing kanaan.

A Vanganang Sin A Piran

(Mt 26:26-29, Mk 14:22-25, Lk 22:14-20)

¹⁷Naari ga saxot gana vazei nim pana azanon dorang dikedik naaguna valos. Gana wen pisfaru nim pana amun dorang kanaan. Avuna araan naagu izi watu wana lotu, naagu gigi amun matmalabuk kai kawin nim ma amun matmalabuk angkanaan ka varas nanga wana amun matmalabuk daxa. ¹⁸Paamua xalaak gana piaat malasing kari: Ga ra langarin adu araan naagu izi watu wana lotu, naagu izit fatawagalaai be wana amun lemlem ma ga rexaas faamumut adu xa vaaratunaan. ¹⁹Faaratunaan mase, xana rauxin azanon inaxamang ka rawarak kana iziar lawalaua nim kuna vatanginang adu nis

sinim Nakmai xa raamin fakilaan adu ainaxamang sinim ka tak. ²⁰Malasing ma araan naagu izi watu wana lotu ma naagu vangan, naagu naxaam adu naagu iaan a vanganang sin a Piran singsaxai xawit naagu waambazof. ²¹Avuna araan naagu vangan, axazak nanga xat naxaam naan ma xai tabung favangan ma xawit nat simbong azanon aubina rawarak. Malasing ma azanon dit lagaai ma azanon di imimin ka ruaas di bumaat. ²²Malasing faa, xawit naagu rauxin ta vaal xuna vanganang ma iminang lamaskana? O iaak naagui wiaal aubina zin Nakmai di inaxam paazaai wana Iesu araan naagut famangil naandi ina di izi gogof? Gana piaat aze wana nim? Malasing faa, gana wisfarur nim pana a matmalabuk angkanaan? Kawit mase!

²³Avuna a varaviraaiiang a Piran ka ra lis surugu, ga lis saait sinim ma xa malasing kari: A Piran Iesu xa zuruk a raraba labung angkanaan di ngutlis naan sin amun purua. ²⁴Ma araan naa wisfaadaxa vaanong pana, naa biaak ma xa piaat naako, "Naari a winugu, ga lis aaxan nim. Naaguna giu bulin malasing kanaan kuna naagunat naxaam nia." ²⁵Malasing saait bani, lamuraana vanganang, ka zuruk a win imiminang ma naako, "A win imiminang kari a rudaxaiiang faaxur wana dari zurugu. Naaguna giu bulin malasing kanaan kuna araan naagu imin, naagunat naxaam nia."

²⁶Avuna lamun taan araan naagu iaan a raraba angkari ma naagu imin pana a win imiminang kari, xa pitfiat a maatang sin a Piran ka ruaas la raan naan kana uli wat.

²⁷Malasing ma tamon axazak ka iaan a raraba zin a Piran ma xa imin pana a win imiminang sina singsaxai xa valos a matmalabuk kawit na tak lalozang a vanganang kanaan, ka malasing adu naan ka giu a matmalabuk taksaat pana a winpina Piran ma wana a dari zina. ²⁸Ka daxa tamon axazak kana tabung kilis kalaak a roroiang sina, ma mur naan kana iaan a raraba ma xana imin pana a win imiminang. ²⁹Tamon axazak ka vangan ma xa imin ma xawit na raamin fakilaan a winpina Piran adu aze ra vuvuna,

naan kana zuruk a vaamaazikang araan ka vangan ma xa imin. ³⁰ Naan a vuvuna xanaan amala aubina lawalaua nim di gias ma xawit ta dikdikang sin naandi ma azanon saait di maat faanong. ³¹ Tamon dia dina tabung kilis kalaak a roroiang sin dia nanga ma mur dina vangan ma dina imin, naanaan dina wen purif fawat a vaamaazikang pana dia nanga. ³² Singsaxai araan a Piran ka klis dia, naan kat fanaas dia xuna tuua dia dina milung pana a puxaaiang pana amun maravanang iwana aikilizang faraxai wana aubina ila pira angkari.

³³ Malasing ma amun taatum surugu lamaskana Kaarisito, araan naagu izi watu wana lotu ma naagu vangan, naaguna zimbong azanon aubina rawarak saait ma naaguna vangan faraxai. ³⁴ Tamon azanon sinim di lagaai, xana daxa tamon naandi dina tabung fangan kalaak la vaal zin naandi xuna aikilizang sin Nakmai xana wen suruk nim araan naagu izi watu.

Ma araan gana wat, gana waafatok azanon saan lawalaua nim.

12

Amun Talazang Ka Wat Sin A Laklagaai A Raabu

¹ Amun taatum lamaskana Kaarisito, naari ga saxot gana vasei nim pana amun talazang ka wat sin a Laklagaai a Raabu xuna naaguna maravas pana. ² Naagu rexaas adu araan kawit nanga naagu inaxam paazaai, di valos falmur nim ka waan sin amun nakmai vaagit ina xawit di dador ma naagu lotu wana naandi. ³ Malasing ma taning gana vasei nim adu araan a Laklagaai a Nakmai xa waamuin axazak, axazak angkanaan kawit nat faraxas kana piaat naako, "Iesu xa iziar lamaskana raksaatang." Ma tamon a Laklagaai a Raabu xawit na waamuain axazak, kawit nat faraxas kana piaat naako, "Iesu naan a Piran."

⁴ Ka rauxin amun talazang ka rawarak ka wat sin a Laklagaai a Raabu, singsaxai a Laklagai azaxai be xai talazin. ⁵ Ka rauxin amun faamuzazang iwana faawalang ka rawarak, singsaxai a Piran azaxai be dia di

vaamuzas ku naan. ⁶ Ka rauxin amun lan ka rawarak ina Nakmai xai los araan kat faamuzas, singsaxai Nakmai be azaxai xat faamuzas lamaskana roroiang sin aubina vaakdul.

⁷ A Laklagaai a Raabu xai lis a talazang sin axazak saksaxai xuna vawaalang azanon tawarak. ⁸ A Laklagaai a Raabu xa ralaas axazak pana a dorang iwana mazamang kuna dadorang pana. Ma a Laklagai angkanaan nanga xa ralaas axazak pana a dorang iwana rexaazang kuna dadorang pana. ⁹ Ma a Laklagai angkanaan nanga xa ralaas saait axazak pana ainaxam paazaaiang ka laaup. Ma naan nanga xa ralaas saait axazak pana a talazang iwana dikdikang kuna viraiang amun giazang. ¹⁰ Ma xa ralaas saait axazak pana a dikdikang kuna giuang a vaamuzazang ka banglala. Ma zin axazak ka ralaas naan pana a dikdikang kuna fazeiang pana a dorang profet. Ma xa ralaas axazak pana a dikdikang kuna raamin fakilaanang tamon a dorang ka wat sin a Laklagaai a Raabu o xawit. Ma xa ralaas axazak pana a dikdikang kuna wukang a linga bina rawarak, ma xa ralaas axazak pana a dikdikang kuna akpaat famaravaazang amun linga bina rawarak. ¹¹ A Laklagai be azaxai xai giu amun saan faakdul angkanaan. Ma wana sasaxotang sina nanga, naan kai talazin amun talazang kanaan sin naandi zaksaxai.

A Winpin Be Azaxai Singsaxai Amun Non Iwana Xa Varas

¹² Axazak ka rauxin be a winpin azaxai, singsaxai amun non iwana xa varas. Amun non iwana xa varas, singsaxai di duma varaxin kuna xana xudul. Ma a winpina Kaarisito xa malasing saait be xanaan. ¹³ Avuna di baaptaais dia vaakdul lamaskana a Laklagai azaxai, malasing ma dia di balas a winpin azaxai, naapalaau dia amun Judaa o dia xawit amun Judaa, o dia amun iaana kilaiiang o dia xawit amun iaana kilaiiang. Ma Nakmai xa lis be a Laklagai azaxai zin dia vaakdul malasing ma dia di imimin pana.

¹⁴ A winpina axazak kawit a non be azaxai singsaxai amun non ka varas. ¹⁵ Tamon a xaak kana piaat naako, “Nia xawit a mit, malasing ma nia xawit ila winpin.” Malasing faa, a dorang kari xat faraxas kana ruxol naan adu naan kawit aza non ila winpin? Kawit. ¹⁶ Ma tamon alnga xana piaat naako, “Nia xawit a xalimara, malasing ma nia xawit ila winpin.” Malasing faa, a dorang kari xat faraxas kana ruxol naan adu naan kawit aza non ila winpin? Kawit. ¹⁷ Ma tamon a winpin faakdul xa xalimara be, xana langar malasing faa xa? Ma tamon a winpin faakdul xa alnga be, xana bibis malasing faa xa? ¹⁸ Singsaxai Nakmai xa ra rasin amun non ila winpin ma xa дума varaxin naandi zaksaxai vaakdul lalozang nanga ainaxamang sina. ¹⁹ Tamon naandi vaakdul a non azaxai be la winpina axazak, naan kana xudul malasing faa? ²⁰ Axazak kawit na malasing kanaan, kawit. Ka rauxin amun non ka varas, singsaxai a winpin be azaxai.

²¹ A xalimara xawit nat faraxas kana piaat sin a mit naako, “Kawit nat faraxas guna vawaal nia, paan.” Ma a waat kawit nat faraxas kana piaat sin uru xaak naako, “Kawit nat faraxas naaguna vawaal iaa nia, paan iaa.” ²² Kawit mase. Azanon pop ila winpina dia, dia di naxaam adu xawit di dikdik, singsaxai araan amun non angkanaan kawit, a winpin kawit nat faraxas kana vaamuzas. ²³ Ma amun non ila winpin ina dia di naxaam adu dina wen suruk a varanopang laba, dia di vavalaak kol naandi wana varanopang laba. Ma amun non ila winpin ina dia xawit dit fatangin la maravas, dit favalaak kol naandi. ²⁴ Singsaxai amun non ila winpin ina dia dit fatangin la maravas, dia xawit dit fama-maus. Nakmai xa дума varaxin amun non ila winpin ma xa lis a varanopang laba nanga mase wana amun non ina xawit dit suruk a varanopang. ²⁵ Naan ka giu malasing kanaan kuna tuua a winpin kana vatawagalaai. Amun non ila winpin dina xatkatong naandi zaksaxai. ²⁶ Tamon ta non ila winpin ka maazik, amun non faakdul dina xazanin. Ma tamon di wisfarur ta non ila winpin, amun non faakdul dina

dokdok faraxai wana naan.

²⁷ Nim nanga a winpina Kaarisito, ma nim saksaxai amun non ila winpina. ²⁸ Lawalau aubina di inaxam paazaai, Nakmai xa ra kalin aubina di balas malasing kari: Paamua xalaak amun aaposal, a varuaiang amun profet, a varulang amun maravas, ma aubina ina di gigiu amun faamuzazang ka banglala, ma naandi di zuruk a talazang iwana viraiang amun giazang, ma naandi di zuruk a talazang iwana vawaalang aubina, ma naandi di zuruk a talazang iwana waamuinang aubina wana amun faamuzazang, ma naandi di wukpuk amun linga bina rawarak. ²⁹ Malasing faa, naandi vaakdul amun aaposal be? Kawit. Malasing faa, naandi vaakdul amun profet be? Kawit. Malasing faa, naandi vaakdul amun maravas be? Kawit. Malasing faa, naandi vaakdul di gigiu amun faamuzazang ka banglala? Kawit. ³⁰ Malasing faa, naandi vaakdul aubina iwana viraiang amun giazang? Kawit. Malasing faa, naandi vaakdul di wukpuk amun linga bina rawarak? Kawit. Malasing faa, naandi vaakdul aubina dit faraxas dina akpaat famaravaas amun linga bina rawarak? Kawit. ³¹ Singsaxai a maskana nim kana ramaraat ma naaguna saxot naaguna zuruk amun talazang laba.

Ma naari gana vatangin a lan sinim ina xa daxa marazaat mase wana azanon lan tawarak.

13

A Matmalabuk Iwana Sasaxotang Azanon Ka Malasing Kari

¹ Tamon nia ga wukpuk amun linga bina rawarak sin aubina ma zin amun aangelo zaait, singsaxai xawit gai sasaxot azanon, ga malasing be a vang kaadiu di witpit ma xa rataangis ma a dandalak ina xa rataangis palaau be. ² Tamon nia ga zuruk a talazang kuna dadorang profet, ma tamon ga rexaazin amun saan faakdul xa izi vunfun ma amun texaazang faakdul ma tamon ainaxam paazaaiang surugu xa dikdik ma xat faraxas gana put pizin a waatawut la kiaana, singsaxai tamon

kawit gai sasaxot azanon, nia a zangof be.
³ Tamon gana lis pizin amun saan faakdul zin aubina di izi gogof, ma gana lis nia nanga ma dina vamazik nia xuna gana langga singsaxai tamon kawit gai sasaxot azanon, amun saan faakdul angkanaan kana wen fawaal nia lamarana Nakmai.

⁴ Axazak ina xai sasaxot azanon, kat simbong daxa wana naandi ma xa gigiu amun matmalabuk daxa wana naandi. Naan kawit nat marazuzuai, ma xawit nat langga ma xawit nat falaup naan nanga.

⁵ Kawit nai wispiaal naandi, ma xawit nat saleng amun lan kuna vawaalang naan nanga, ma xawit nat mangat fazaaus, ma xawit nat naxaam faulin amun matmalabuk taksaat di gigiu wana naan. ⁶ Kawit nai dokdok pana amun matmalabuk kawit na tak singsaxai xai nanam be wana a vaaratunaanang. ⁷ Bulaai naan kat katkatong azanon ina naai sasaxot naandi ziaana a raksaatang. Bulaai naan kai inaxam paazaai wana naandi. Bulaai xat simbang faraxai wana ainaxamang adu naandi dina giu aze razaan ka tak. Bulaai xai rur dikdik ku naandi araan a maravanang ka balas.

⁸ A matmalabuk iwana sasaxotang azanon kana wen faanong. A talazang iwana dorang profet kana vaanong, ma a talazang iwana wukpuxang amun linga bina rawarak kana vaanong, ma a talazang iwana rexaazang saait kana vaanong. ⁹ Avuna a rexaazang sin dia xa akbal ma a fazeiang sin dia wana dorang profet ka akbal. ¹⁰ Singsaxai mur araan amun saan ka xudul vaakdul mase xana balas, amun saan ina xa akbal xana vaanong. ¹¹ Araan nia ga nalik mumut nanga, ga ra dador malasing a nalik mumut ma a rexaazang surugu xa malasing be zin a nalik mumut ma ga inaxam saait malasing a nalik mumut. Singsaxai araan ga rapti laba, ga luaa psin amun matmalabuk sin a nalik mumut. ¹² Taning a rataamaaiang sin dia wana Nakmai xawit na maravas, ka malasing be dia di raamin a laklagaai a Nakmai wana galaas ina xa bungbungaaf. Singsaxai mur dia dina raamaai varazuaai varaxai wana Nakmai. Taning a rexaazang surugu xawit na xudul, singsaxai mur gana rexaazin

fakdul amun saan malasing bani Nakmai xa rexaazin fakdul nia.

¹³ Ma amun saan angkari urul xana iziar bulaai: ainaxam paazaaiang ma aizit simbangang faraxai wana ainaxam paazaaiang ma a matmalabuk iwana sasaxotang azanon. Singsaxai a matmalabuk iwana sasaxotang azanon ka laaup mase wana nandiaal vaakdul.

14

A Dorang Profet Ma Talazang Iwana Wukang Amun Linga Bina Rawarak

¹ Naaguna gut pana giuang a matmalabuk iwana sasaxotang azanon. Ma a maskana nim kana ramaraat ma naaguna saxot naaguna zuruk amun talazang sin a Laklagaai a Raabu. Ma naaguna sasaxot mase a talazang iwana fazeiang pana a dorang profet. ² Avuna araan axazak ka dador wana a talazang iwana wukang a linga bina rawarak, naan kawit nai dador zin aubina, xai dador zin Nakmai, wanaze aubina xawit di rexaazin aknaaza dorang. Naan kai dador wana amun saan ka iziar vunfun pana dikdikang sin a Laklagaai a Raabu. ³ Singsaxai axazak kai fazei wana dorang profet, a dorang sina xat fadikdik aubina ma xat fawaal naandi ma xat mada naandi. ⁴ Naan ina xa dador wana a talazang iwana wukang a linga bina rawarak, kat fadikdik be naan sing. Singsaxai naan ina xai fazei wana dorang profet, naan kat fadikdik aubina vaakdul di inaxam paazaai. ⁵ Ga saxot adu nim faakdul naaguna dador wana a talazang iwana wukang amun linga bina rawarak, singsaxai ga saxot famarazaat nanga adu naaguna fazei wana dorang profet. Naan ina xai fazei wana dorang profet, kai faawal marazaat mase wana naan ina xai dador wana a talazang iwana wukang a linga bina rawarak. Singsaxai tamon axazak kana akpaat famaravaas aknaaza dorang kanaan, kana vadikdik aubina di inaxam paazaai.

⁶ Malasing ma amun taatum lamaskana Kaarisito, tamon gana wat sinim ma gana dador wana a talazang iwana wukang a linga bina rawarak, gana vawaal nim malasing faa? Singsaxai tamon ga saxot

gana vawaal nim, gana fazei zinim pana dorang Nakmai xa viaat surugu, o gana lis a rexaazang sinim ina xa wat sin Nakmai, o gana fazei wana dorang profet, o gana viraai nim. ⁷ Malasing be amun saan ina xawit na rauxin a roroiang malasing a lexu o a aap ka rataangis, tamon a raangizang iwana xa raangis farawuk, ma xawit a lingna, dina langarin fakilaan a ranganang malasing faa? ⁸ Ma tamon a linga raavuru xana wen maravas, nis ta rapti dauran kana nimmiman kuna waanang pana varopang? ⁹ Malasing saait bani wana nim, tamon a dorang sinim kawit na maravas, aubina dina langarin fakilaan a dorang naagu piaat malasing faa? A dorang sinim kana waan palaau be la non gof. ¹⁰ Iaak ka vaaratunaan ka rauxin amun linga bina xa varas la pira angkari, singsaxai naandi vaakdul di rauxin nanga aknaaza naandi. ¹¹ Singsaxai tamon kawit ga rexaazin a linga bina axazak ka wuk fawat surugu, nia ga malasing a ropuran sina ma naan saait ina xai dador zurugu, xa malasing a ropuran surugu. ¹² Ka malasing saait bani wana nim. A maskana nim ka rama-raat kuna zurukang amun talazang sin a Laklagaai a Raabu, malasing ma xa daxa naaguna gut kuna giu vatalaminang amun talazang kanaan ina xana vadikdik aubina vaakdul di inaxam paazaai.

¹³ Naan avuvuna xanaan, araan axazak ka dador wana a talazang iwana wukang a linga bina rawarak, naan kana maainung kuna xanat faraxas naan nanga xana akpaat famaravaas aknaaza dorang sina. ¹⁴ Avuna tamon ga maainung pana a linga bina rawarak, a maskaagu xa maainung singsaxai ainaxamang surugu xa izi gogof. ¹⁵ Malasing ma gana saa? Gana maainung la maskaagu ma gana maainung saait la inaxamang surugu. Gana rangan la maskaagu ma gana rangan saait la inaxamang surugu. ¹⁶ Tamon gu wisfaru Nakmai la maskaam pana a linga bina rawarak, axazak ina xawit na maravas pana aknaaza dorang sunum kana piaat “Ka vaaratunaan” malasing faa? Avuna xawit na rexaazin aze rasaan gui piaat. ¹⁷ Ka vaaratunaan mase, a wisfaadaxa-

iang sunum sin Nakmai xa daxa, singsaxai xawit na vadikdik aubina.

¹⁸ Ga wisfaadaxa zin Nakmai wanaze nia ga dador wana a talazang iwana wukang a linga bina rawarak faavaras nanga wana nim faakdul. ¹⁹ Singsaxai wana aizi vatuiang iwana lotu, xa daxa gana varaviraai be wana uwaan dorang ka watmit ina aubina di maravas pana. A matmalabuk angkanaan ka daxa nanga wana gana dador zin naandi wana amun dorang ka 10,000 pana a talazang iwana wukang a linga bina rawarak ina xawit naadi mazaam.

²⁰ Amun taatum lamaskana Kaarisito, tuua naagu inaxam malasing a funalik mumut. Laloang aze ramun matmalabuk taksaat, naaguna malasing akaana popo di luk favaxur naandi, xawit di rexaazin a raksaatang. Singsaxai ainaxamang sinim kana malasing sin aubina laba. ²¹ Lamaskana amun Lus di ra varaar vat-ing malasing kari,

“A Piran ka piaat naako,

‘Gana vaxalxaal amun topuran kuna dina wat sin aubina zurugu ma dina dador zin naandi, dina dador wana amun linga bina rawarak.

Gana dador zin naandi malasing kanaan, singsaxai nanga dina wen langar zurugu.” *(Aais 28:11-12)*

²² Malasing ma a talazang iwana wukang amun linga bina rawarak kari, a vaakilanang Nakmai xa lis aaxan aubina xawit di inaxam paazaai, xawit aaxan aubina di inaxam paazaai. Singsaxai a talazang iwana fazeiang pana dorang profet kari, a vaakilanang aaxan aubina di inaxam paazaai, xawit aaxan aubina xawit di inaxam paazaai. ²³ Ma tamon nim aubina vaakdul ina naagu inaxam paazaai naagu izi watu wana lotu, ma nim faakdul naagu wuk amun linga bina rawarak, ma azanon aubina walaau be o aubina ina xawit di inaxam paazaai di albis sinim, naandi dina piaat adu naagu rabanat. ²⁴ Singsaxai tamon nim faakdul naagu fazei wana dorang profet ma axazak ina xawit na in-

axam paazaai o axazak palaau xana al-bis sinim, a dorang sinim faakdul ina naa langarin kana suk a maskana adu naan axazak taksaat, ²⁵ ma amun saan ina xa izi vunfun lamaskana xana balas la maravas. Naan kana zibukaak ma xana lotu wana Nakmai ma xana vamaravaas naako, "Faaratunaan mase, Nakmai xa iziar lawalaua nim!"

A Zangazang Daxa Iwana Lotu

²⁶ Amun taatum lamaskana Kaarisito, gana piaat aze? Araan naagu izi watu wana lotu, azanon aubina dina rangen, azanon dina viraai aubina, azanon dina dador wana azanon saan Nakmai xa viaat sin naandi, azanon dina dador wana a talazang iwana wukang amun linga bina rawarak, ma azanon dina akpaat famaravaas aknaasna. Amun saan faakdul angkanaan naadina giu xuna vadikdikang aubina di inaxam paazaai. ²⁷ Tamon azanon aubina di saxot dina dador wana a talazang iwana wukang amun linga bina rawarak, tuaa aubina xa varas dina wuk, urua be o urul. Ma tuaa nandiaal urul dina dador raal la notaan azaxai. Axazak kalaak kana tabung dador, ma xana rauxin axazak lamaskana aiziarang kanaan kana akpaat famaravaas aknaasna. Ma nandiaal vaakdul dina giu raal malasing kanaan. ²⁸ Tamon kawit taxazak kat faraxas kana akpaat famaravaas aknaaza dorang, ka daxa tamon naan ina xa wukpuk a linga bina rawarak tuaa xana wuk lamaskana aiziarang iwana lotu. Naan kana dador zina nanga ma zin Nakmai.

²⁹ Amun profet urua o urul dina fazei wana dorang profet ma aubina dina langarin kilis a dorang sin naandi. ³⁰ Ma tamon taxazak inaan lamaskana lotu xa zuruk ta dorang sin Nakmai la notaan angkanaan, naan ina xai dador xana vaanong pana dadorang. ³¹ Nim amun profet faakdul xat faraxas naaguna fazei wana dorang profet, singsaxai tuaa naagu dador varaxai la notaan azaxai, axazak saksaxai xana dador. Naaguna giu malasing kanaan kuna aubina vaakdul dina zuruk a varaviraaiang ma xana vadikdik naandi. ³² Aubina ina di fazei wana dorang

profet, naandi dina xatkatong a nguza naandi ma dina fazei wana dorang la notaan sin naandi. ³³⁻³⁴ Avuna Nakmai, naan Nakmai iwana luaai ma xa bain tazaar kana vaiaagaal varawuk.

Ka daxa adu a furavin dina izi burung lamaskana lotu, malasing aubina ninis sin Iesu di gigi lamun non faakdul. Kawit dit luaa a furavin dina dador. Ma dina vamumut naandi nanga malasing amun Lus sin Moses di piaat. ³⁵ Tamon di saxot dina iaari wana tazaar, dina iaari wana zin amun labana naandi lamun faal zin naandi. Avuna azaan iwana maangilang tamon a ravin kana dador lamaskana lotu.

³⁶ Malasing faa, iaak a dorang sin Nakmai xa ramaraat inaan sinim ma xa wat? Kawit. O iaak nim singbe a dorang sin Nakmai xa waan sinim? Kawit. ³⁷ Tamon taxazak ka naxaam adu naan a profet o xa naxaam adu xa zuruk ta talazang ka wat sin a Laklagaai a Raabu, xa daxa naan kana rexaas adu a dorang kari wana zangazang iwana lotu ga varaar waan sinim taning, naan a dorang dikdik sin a Piran nanga. ³⁸ Ma tamon axazak kawit na valos a dorang dikdik angkanaan, tuaa dia dina langarin a dorang sina.

³⁹ Malasing ma amun taatum surugu lamaskana Kaarisito, a maskana nim kana ramaraat kuna fazeiang pana dorang profet ma tuaa naaguna wisbuaak axazak ina xa dador wana a talazang iwana wukang a linga bina rawarak. ⁴⁰ Singsaxai naaguna valos a zangazang iwana lotu wana matmalabuk daxa ma tuaa xana vaiaagaal varawuk.

15

A Maatang Ma Ramaraat Puliang Sin Kaarisito

¹ Amun taatum lamaskana Kaarisito, ga saxot gana vainaxaam nim pana a Dorang Daxa ina waamua ga ra fazei wana zinim ma naagu zuruk fanong ma naagu rur dikdik pana. ² Tamon naagu roting falagot a dorang iwana Dorang Daxa ga ra fazei wana zinim, Nakmai xa zaxot faulin fanong nim. Tamon kawit naagu roting falagot, ainaxam paazaaiang sinim ka zaan palaau.

³ Avuna a dorang laba mase ina ga ra zuruk, ga ra lis sinim. A dorang kanaan ka malasing kari: Kaarisito xa maat saxot amun matmalabuk taksaat sin dia, malasing a dorang lamaskana Baar Xoxok ka piaat, ⁴ ma di ra xavin naan ma wana varulang a raan, Nakmai xa varamaraat faulin naan malasing a Baar Xoxok ka piaat. ⁵ Ma xa balas sin Pita ma mur zin a zangaafu ma urua amun aaposal. ⁶ Lamur xa balas sin amun taatum sin dia lamaskana Kaarisito ma naandi varaxai di laanga raamin naan. Naandi di zangaafu varazuai xa watmit ma xa uzaa nanga laaxur, ina di izi vatu la notaan azaxai. Ma amala zin naandi nangari di izi roro, singsaxai azanon sin naandi di maat faanong. ⁷ Naanaan ka balas sin Jems ma mur zin amun aaposal vaakdul. ⁸ Ma mur mase xa balas saait surugu, nia ga malasing a nalik ina naanaa zina xa luk naan kawit la notaan sina.

⁹ Avuna nia ga mumut mase wana amun aaposal vaakdul ma xawit nat faraxas dina vakilaan nia a aaposal, wanaze ga rai purua wana aubina zin Nakmai di inaxam paazaai wana Iesu. ¹⁰ Singsaxai Nakmai xa lis a roroiang kari zurugu, taning ga roro wana, avuna wana daxaiang sina. Ma a daxaiang sina wana nia xawit na vaanong palaau, xawit. Pana maam amun aaposal vaakdul nia ga vaamuzas dikdik mase. Singsaxai xawit nia nanga ga vaamuzas, a daxaiang sin Nakmai ina xa iziar zurugu, xa vaamuzas faraxai wana nia. ¹¹ Ma araan ga fazei o azanon aaposal di fazei, maam faakdul maadi fazei wana amun saan angkanaan pana Kaarisito ma nim naagu inaxam paazaai vaanong pana.

A Ramaraat Puliang Siaana Maatang

¹² Tamon maadi fazei wana Kaarisito ina Nakmai xa ra varamaraat faulin naan siaana maatang, kunaze azanon aubina inaan lawalua nim, di piaat adu xawit a ramaraat puliang siaana maatang? ¹³ Tamon amun maat di lek pen tamaraat puli ziaana maatang, Nakmai xa lek pen faramaraat faulin Kaarisito ziaana maatang.

¹⁴ Ma tamon Nakmai xa lek pen faramaraat faulin Kaarisito ziaana maatang, a fazeiang simaam ka lek saan palaau be ma ainaxam paazaaiang sinim ka lek saan palaau zaait, ¹⁵ ma di lek taamin adu a dorang simaam pana Nakmai, xa lek dorang faagit be, wanaze maadi ipitfiaat Nakmai adu naan ka varamaraat faulin Kaarisito ziaana maatang. Singsaxai tamon ka lek pen tauxin a ramaraat puliang siaana maatang, Nakmai xa lek pen faramaraat faulin naan siaana maatang. ¹⁶ Avuna tamon Nakmai xana wen faramaraat faulin amun maat, malasing bani zaait, ka lek pen faramaraat faulin Kaarisito ziaana maatang. ¹⁷ Ma tamon Nakmai xa lek pen faramaraat faulin Kaarisito ziaana maatang, ainaxam paazaaiang sinim ka lek saan palaau be ma naagu lek iziar nanga lamaskana amun matmalabuk taksaat sinim, ¹⁸ ma naandi zaait di inaxam paazaai wana Kaarisito ina di ra maat faanong, di lek milung. ¹⁹ Tamon dia di lek simbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana Kaarisito, wana amun saan naana giu be wana a roroiang kari la pira angkari, naanaan, pana aubina vaakdul, dia angkari di lek piaat pana dia adu a vupiran.

²⁰ Singsaxai xa vaaratunaan, Kaarisito xa ramaraat puli vaanong siaana maatang. Ka vatangin adu mur amun maat saait dina ramaraat puli. ²¹ Avuna a maatang ka wat sin a rapti azaxai be, Aadaam. Malasing saait bani a ramaraat puliang siaana maatang ka wat sin a rapti azaxai be, Kaarisito. ²² Avuna aubina vaakdul zin Aadaam dina maat, malasing saait bani aubina vaakdul zin Kaarisito Nakmai xana varoro naandi. ²³ Singsaxai a valaauang iwana ramaraat puliang ka malasing kari: Kaarisito, a rapti xa tabung tamaraat puli ziaana maatang ma mur araan naan ka uli wat, naandi zina dina ramaraat puli ziaana maatang. ²⁴ Naanaan a vaanong iwana pira angkari xana balas. La notaan angkanaan Kaarisito xana vanong pizin amun sapalaau vaakdul malasing kari, naandi amun paamua ma naandi

di rauxin a burburaaiang ma naandi di rauxin a dikdikang, ma lamuraana naan kana lis a bikabar la mita Nakmai Damana. ²⁵ Avuna Kaarisito xana rasin a lus, ka ru-aas naan kana rasin amun purua vaakdul zina lawaana uru xaakna. ²⁶ Ma mur naan kana vanong pizin a maatang, a vaanong-gang iwana amun purua zina. ²⁷ Avuna a dorang di varaar vating lamaskana Baar Xoxok ka piaat naako, “Naan ka rasin fanong amun saan faakdul lawaana uru xaakna.”

(*Saam 8:6*)

Singsaxai araan a Baar Xoxok ka piaat naako, “amun saan faakdul,” ka maravas adu xawit na dador wana Nakmai wanaze Nakmai xawit na iziar lawaana Kaarisito. Kawit. Nakmai nanga xa rasin amun saan faakdul lawaana Kaarisito. ²⁸ Araan amun saan faakdul xa iziar vaanong lawaana Kaarisito Naata Nakmai, Kaarisito zaait kana rasin naan nanga lawaana Nakmai Damana, naan ina xa rasin amun saan faakdul lawaana Kaarisito. Kaarisito xana giu malasing kanaan kuna Nakmai xana balas a waamua wana amun saan faakdul.

²⁹ Malasing ma tamon kawit ta rama-raat puliang siaana maatang, naandi ina di zuruk a baaptaais kuna vawaalang amun maat dina saa xa? Tamon ka vaaratunaan adu amun maat dina wen tamarat puli ziaana maatang, kunaze aubina di zuruk a baaptaais kuna vawaalang amun maat? ³⁰ Ma maam saait, kunaze maadi giu a vaamuzazang sin a Piran ma maadi vasuin a vaamaazikang ina xat faraxas maadina purua wana lamaskana amun taan saksaxai? ³¹ Amun taatum lamaskana Kaarisito, lamun taan faakdul nia gat fasuin a maatang. A dorang kanaan ka vaaratunaan mase, malasing saait bani nia gat falaup aizina nim lamaskana Iesu Kaarisito a Piran sin dia. ³² Tamon, pana ainaxamang sin aubina be, ga ra varop faraxai wana aubina in Efesas ina di malasing amun pungpung, ka ra vawaal nia malasing faa? Tamon faaratunaan Nakmai xana wen faramaraat faulin amun maat siaana maatang, dia dina valos a dorang sin naandi ina di ipiaat malasing kari,

“Dia dina vangan ma dina imin,

15:25 Saam 110:1

panaze lamaf dina maat.” (*Aais 22:13*)

³³ Tuua aubina dina valos falmur nim, panaze “A vezurungang faraxai wana aubina raksaat, kana kawin ainaxamang daxa.” ³⁴ Ainaxamang sinim kana uli ma xana maravas, naaguna valos a matmalabuk ka tak ma naaguna vaanong pana giuang amun matmalabuk taksaat, panaze azanon sinim kawit di rexaazin Nakmai. Ga piaat malasing kanaan kuna naaguna maangil.

Nakmai Xana Xul A Winpina Dia

³⁵ Iaak tamon taxazak kana iaari naako, “Amun maat dina ramaraat puli malasing faa? Aze rawat pinpin naadina ramaraat puli wana?” ³⁶ Naagu rabanat! Araan naagu vazu a xalamona iaai, ma xawit na maat kalaak, kana wen toro. ³⁷ Singsaxai tamon naagu vazu a xalamona wit o a xalamona iaai rawarak, kawit naagu vazu a zaan angkanaan ina xana balas, naagu vazu be a xala. ³⁸ Araan ka bok, kana balas nanga a wat iaai malasing pana ainaxamang sin Nakmai. Aze rawat iaai zaksaxai, xana balas nanga awat iaai iwana, ma xana wen balas malasing taza iaai rawarak. ³⁹ A winpina amun saan faakdul xa roro xawit nat faraxas faraxai. A winpina aubina xa rawarak nanga, ma a winpina amun kak talavaat ka rawarak nanga ma a winpina amun maani xa rawarak nanga ma a winpina amun ian ka rawarak nanga zaait. ⁴⁰ Ma xa rauxin a winpina amun saan inikula nana mof, ma xa rauxin a winpina amun saan iniat la pira angkari zaait. Singsaxai a marmari daxaiang iwana a winpina amun saan inikula nana mof ka rawarak nanga, ma a marmari daxaiang iwana a winpina amun saan iniat la pira angkari xa rawarak nanga. ⁴¹ A marmari daxaiang iwana a iaas ka rawarak nanga ma a marmari daxaiang iwana a flan ka rawarak nanga ma a marmari daxaiang iwana amun patpada xa rawarak nanga ma a marmari daxaiang iwana amun patpada zaksaxai xa rawarak nanga.

⁴² Kana malasing saait bani wana a ramaraat puliang sin amun maat. A winpina naandi ina di xavin naandi varaxai wana, xana murut pizaai. Sing saxai araan di ramaraat puli, xana wen murut. ⁴³ A winpina axazak ka maat ma di xavin naan faraxai wana, naan a winpin kana raksaat. Sing saxai araan kana ramaraat puli, xana ramaraat puli varaxai wana adi marmari daxaiang. Ma araan di xavin naan, kawit na rauxin a dikdikang. Ma araan kana ramaraat puli, xana ramaraat puli varaxai wana a dikdikang. ⁴⁴ Ma a winpina ina di xavin naan faraxai wana, iniat la pira angkari. Sing saxai araan kana ramaraat puli, naan kana ramaraat puli wana a winpin inikula la lia.

Faaratunaan, ka rauxin a winpin ila pira angkari ma xa rauxin saait a winpin inikula la lia. ⁴⁵ Di ra varaar vating lamaskana a Baar Xoxok malasing kari, "A varumaraiang a rapti, Aadaam, Nakmai xa ra lis a roroiang sina." (*Var 2:7*) Sing saxai aza Aadaam ina xa balas mur mase, naan Kaarisito, a laklagai ina xai lis a roroiang sin aubina. ⁴⁶ A winpin inikula la lia xawit na balas paamua, xawit. Sing saxai a winpin iniat la pira angkari xa balas paamua ma a winpin inikula la lia xana balas laxo mur. ⁴⁷ A varumaraiang a rapti Nakmai xa ra giu naan pana a pira. Ma a varuaiang a rapti naan inikula la lia. ⁴⁸ Aubina iniat la pira angkari di malasing a rapti ina Nakmai xa ra giu wana a pira. Ma naandi inikula la lia, di malasing a rapti inikula la lia. ⁴⁹ Dia amun laklagaai a rapti Nakmai xa ra giu naan pana a pira ma xa malasing saait bani dia dina balas a laklagaai a rapti inikula la lia.

⁵⁰ Amun taatum lamaskana Kaarisito, ga vazei vatok nim adu a winpina dia iniat la pira angkari xana wen libis lamaskana a bikabar zin Nakmai. Avuna naan ina xana murut pizaai xana wen taumana ta zaan ina xawit nat faraxas kana murut pizaai.

⁵¹ Naagu langar, gana vazei nim pana azaan ka ra izi vunfun ka malasing kari: Kawit dia vaakdul dina maat, sing saxai dia vaakdul Nakmai xana xul dia. ⁵² Kana

balas fazaaus mase, lamaskana notaan mumut malasing araan naagu vawif a marana nim, naan kana xul dia la raan a vaanongang iwana raavuru xana raangis. Araan a raavuru xana raangis, amun maat dina ramaraat puli ma dina wen maat kaarik. Ma Nakmai xana xul dia. ⁵³ Avuna a winpina dia ila pira angkari ina xat murut pizaai xana xulxulaai wana a winpin ina xana wen murut pizaai. Ma a winpin ina xai maat kana xulxulaai wana a winpin ina xana wen maat. ⁵⁴ Ma araan a winpina dia ina xat murut pizaai xana xulxulaai wana a winpin ina xana wen murut pizaai, ma araan a winpina dia ina xai maat kana xulxulaai wana a winpin ina xana wen maat, a dorang lamaskana Baar Xoxok kana balas faaratunaan ka malasing kari, "Nakmai xa waramin fanong a maatang ma naa vanong pizin fakdul mase." (*Aais 25:8*)

⁵⁵ "A maatang, a dikdikang sunum faa xa xuna waraminang aubina?
A maatang, a dikdikang sunum faa xa ina gut famazik aubina wana?" (*Osi 13:14*)

⁵⁶ A dikdikang iwana maatang kuna vaamaazikang kanaan amun matmalabuk taksaat. Ma a dikdikang iwana matmalabuk taksaat kanaan a kipang amun lus. ⁵⁷ Sing saxai dia dina wisfaadaxa zin Nakmai wanaze naan ka lis a dikdikang sin dia xuna waraminang amun matmalabuk taksaat ma a maatang, lamaskana vaamuzazang ina Iesu Kaarisito a Piran sin dia xa ra giu.

⁵⁸ Malasing ma amun taatum daxa zurugu lamaskana Kaarisito, naaguna rur dikdik ma tuua naagu luaa tasaan kana urif pizin nim. Naaguna lis fakdul a roroiang sinim pana vaamuzazang sin a Piran, panaze naagu rexaas adu a gutang sinim ka waan sin a Piran, kawit na zaan palaau.

16

A Talazang Aaxan Aubina Di Inaxam Paazaai Ikula Jerusalem

¹ Ga saxot gana vazei nim pana aze razaan naaguna giu wana kaakaai ina naagu saxot naaguna iot turin aaxan aubina zin a Piran Iesu di iziar ikula Jerusalem. Naaguna giu malasing ga ra vazei aubina di inaxam paazaai lamun bina ila pira Galesia dina giu. ² La varumaraiang a raan iwana amun wik saksaxai, nim saksaxai naaguna rasin parok tazanon kaakaai lalozang usfa naagu vabalos la wik angkanaan kuna xana varas faamumut. Ma araan gana balas, naagu ra iot turin fanong a kaakaai. ³ Naaguna kalin tazanon ubina ina naagu naxaam adu xat faraxas dina zuruk a talazang sinim. Ma araan gana balas inaan, gana varaar lis amun paambaar zin naandi xuna dador vaamaravazang sin amun paamua ma gana kling naandi varaxai wana talazang sinim ka waan Jerusalem. ⁴ Tamon ga naxaam adu xa daxa wana nia gana waan, naandi dina saxat surugu.

Pol Xa Vamaravaas Naandi Wana Zangazang Sina

⁵ Gana waan la pira Maasedonia. Ma araan ga waan faanong inaan lamun bina ila pira angkanaan, naanaan gana wat saait sinim. ⁶ Iaak gana iziar vaamumut faraxai wana nim inaan, o gana iziar xa ruaas a raan iwana milaatus ma maaliu xa vaanong ma lamuraana naaguna vawaal nia wana zangazang surugu xu lamun bina varawuk ina gana waan pana. ⁷ Kawit ga saxot gana wat sinim naambari ma gana ziaavus be varaxai wana nim. Tamon ka balas lalos ainaxamang sin a Piran, ga saxot gana iziar vaabung baraaf faamumut faraxai wana nim. ⁸ Gana iziar iriat Efesas ka ruaas a raan iwana Pentikos, ⁹ panaze a lan ka ralakas kuna a vaamuzazang kana balas laba ma xana vuain a fnuaai ma aubina xa varas saait di saxot dina ruxol a vaamuzazang surugu.

¹⁰ Tamon Timoti xa wat sinim, naaguna xatkatong fatalamin naan kuna xana wen iziar varaxai wana maraautang araan ka iziar varaxai wana nim, panaze naan ka

gigiui a vaamuzazang sin a Piran malasing saait nia ga gigiui. ¹¹ Tuua naagu raamaai psaaai wana naan. Araan kana uli wat surugu, naaguna kling fawat naan lamaskana a luaai. Ma ga izit simbong naan ka ruaas naan ka wat faraxai wana amun taatum sin dia lamaskana Kaarisito.

¹² Ga saxot gana vazei nim pana Aapolos daaza dia lamaskana Kaarisito. Ga maainung falagot naan kuna saxat faraxaiang pana amun taatum sin dia lamaskana Kaarisito xuninaan sinim, singsaxai xawit mase na saxot kana waan. Mur laxo, araan ka rauxin a marapalau, xana waan.

A Vaanongang Iwana Dorang Sin Pol

¹³ Naaguna naknakaai ma naaguna rur dikdik lamaskana ainaxam paazaaiang. Naaguna malasing aubina di dikdik ma tuua naagu maraaut. ¹⁴ Naaguna giu amun saan faakdul varaxai wana matmalabuk iwana sasaxotang azanon.

¹⁵ Naagu rexaas adu aubina vaakdul la vaal zin Stefanaas, naandi aubina di tabung inaxam paazaai wana Iesu la pira Aakaaiiaa ma di lis naandi nanga xuna vawaalang aubina ninis sin Iesu. Malasing ma ga maainung nim, amun taatum lamaskana Kaarisito, ¹⁶ adu naaguna valos a dorang sin uwat aubina malasing kanaan ma zin naandi vaakdul ina di vaamuzas faraxai wana naandi ma di gut pana giuang a vaamuzazang kanaan. ¹⁷ Ma ga dokdok araan Stefanaas ma Fortunaatus ma Aakaaikus di ra balas panaze nandiaal di ra vawaal raal nia araan kawit naagu iziar varaxai wana nia. ¹⁸ Nandiaal di vadokdok taal nia, ma di vadokdok taal zaait nim. Ka daxa naaguna raamin fakilaan uwat ubina malasing nandiaal ma naaguna varanop pana naandi.

¹⁹ Aubina di inaxam paazaai ilamun bina iriat la provins Esia, di lis a dor vaananamang sin naandi zinim. Aakuilaa ma Prisilaa varaxai zaait pana aubina di inaxam paazaai ina di izi watu la vaal zin nandiaa, di lis a dor vaananamang daxa zin naandi zinim lamaskana aizina a Piran.

²⁰ Amun taatum faakdul lamaskana Kaarisito iriat di lis a dor vaananamang

sin naandi zinin. Naaguna dor vaananam sinim saksaxai varaxai wana varanguzang pana matmalabuk ka ninis.

²¹ Nia nanga Pol, ga varaar a dorang kari wana mirugu vaatak. Ga lis a dor vaananamang surugu xa waan sinim.

²² Tamon axazak kawit na sasaxot a Piran, naan kana milung tapal. Piran, gu wat!

²³ A daxaiang sin a Piran Iesu xana iziar varaxai wana nim.

²⁴ Ma a matmalabuk surugu iwana sasaxotang azanon ka waan sinim faakdul lamaskana Iesu Kaarisito. Ka vaaratu-naan.

A Varuaiang A Waambaar Zin Pol Xa Waan Sin Amun Korin A Dor Vaamaravazang Pana A Baar Angkari

Lamuraana Pol xa varaar 1 Korin, aubina iwana vaagitang di wat Korin ma di ipiaat adu Pol xawit a aaposal ma adu naan kat fagit naandi. Pol xa langarin ma xa varaar a waambaar angkari lalozang naandi di gigi azaan angkanaan, kuna xana dador xol amun faagitang sin naandi. Naan ka farar zaait kuna aubina di inaxam paazaai in Korin dina vanong a talazang naadit nimnimanin. Naan ka iziar Maasedonia ma xa farar, a maariaas naan ka farar wana xa malasing AD 55.

A baar 2 Korin ka malasing kari:

- (1) 1:1-2 A dor vaamaravazang
- (2) 1:3-11 Nakmai xat mada dia
- (3) 1:12-7:16 Pol xa vamaravaas a ro-roiang sina ma a vaamuzazang sina
- (4) 8:1-9:15 Ka vadikdik naandi lalozang a talazang sin naandi xawaan sin aubina di inaxam paazaai Jerusalem
- (5) 10:1-13:10 Pol xa vatangin adu naan a aaposal vaaratunaan
- (6) 13:11-13 A vaanongang iwana dorang

A Dor Vaamaravazang

¹ Nia xari Pol, a aaposal zin Iesu Kaarisito. Pana sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai, naan ka kalin nia a aaposal.

Nimaa Timoti daaza dia lamaskana Kaarisito, maadi varaar iaa a waambaar angkari xa waan sinim aubina naagu inaxam paazaai wana Nakmai ma naagut balas fatu la bina laba Korin ma xa waan sin aubina ninis sin Iesu di iziar varawuk la pira Aakaaiiaa.

² A daxaiang ma a luaai zin Nakmai Damana dia ma zin a Piran Iesu Kaarisito xana iziar varaxai wana nim.

Nakmai A Baraai A Vaamadaiang

³ Dia dina wisfaru Nakmai, naan Nakmai ma Damana a Piran sin dia Iesu Kaarisito

ma naan saait Damana dia ina xa bas pana varamaaluvang, ma naan Nakmai ina xa vuvuna amun lan faakdul iwana vaamadaiang. ⁴Naan kat mada dia lamaskana amun maravanang faakdul ina dia dit kazanin kuna dia zaait kat faraxas dina mada aubina di iziar lamaskana amun maravanang pana a vaamadaiang bani Nakmai xa ra lis sin dia. ⁵Malasing bani amun faamaazikang sin Kaarisito xa sfaar vambos dia, lamaskana Kaarisito dia di xazanin saait a vaamadaiang ka bas pak-luaai. ⁶Araan maadi xazanin amun maravanang, nim naaguna zuruk a faawalang pana ma Nakmai xana zaxot faulin nim. Ma araan Nakmai xa mada maam, nim saait naaguna xazanin. Ma xai lis a dikdikang sinim kuna xanat faraxas naaguna irur dikdik araan awat maazikang kanaan maadit kazanin kana balas sinim. ⁷Maadi inaxam paazaai wana nim adu naaguna irur dikdik nanga, wanaze maadi rexaas adu malasing bani naagu xazanin amun maazikang faraxai wana maam, naaguna xazanin saait a vaamadaiang sin Nakmai varaxai wana maam.

⁸Amun taatum lamaskana Kaarisito, maadi saxot naaguna rexaazin saait amun maravanang ina maadi xazanin lamaskana amun bina ila provins Esia. Amun maravanang kanaan ka waramin maam ma xawit nat faraxas maadina vazaak ma xawit maadi naxaam adu maadina roro. ⁹Maadi naxaam mase adu maadina maat ka. Azaan angkanaan ka ra balas kuna tuaa maadina irur wana dikdikang simaam faatak, kawit. Maadina irur be wana dikdikang sin Nakmai, ina xat faramaraat faulin aubina ziaana maatang. ¹⁰Aiang, Nakmai xa ra zaxot faulin maam siaana maatang araan faasilik maadina maat, ma naan kana zaxot faulin kaarik maam. Ma maadi inaxam paazaai adu naan kana zaxot faulin nanga maam lamun taan kana wat, ¹¹la notaan angkanaan nim saait naaguna vawaal maam pana maainungang. Naanaan amala aubina dina raamin ma dina wisfaadaxa zin Nakmai wana a talazang iwana xizang amun maainungang sin naandi xu maam.

Pol Xa Plaas Ainaxamang Sina Wana

Zangazang Sina

¹² Ma naan azaan kari maam maadi langga wana, adu a maskana maam kawit na vakor maam pana tazaar panaze maadi rexaas adu maadit falos nanga amun matmalabuk ka tak ma xa vaaratunaan sin Nakmai wana roroiang simaam iriat la pira angkari. Ma faaratunaan mase maadi valos amun matmalabuk angkanaan pana aizi vatuiang simaam faraxai wana nim. Maadi giu malasing kanaan ma xawit maadi irur wana awat mazamang sin aubina ila pira angkari. Kawit. Maadi raagul lalos nanga a daxaiang sin Nakmai. ¹³ Araan maadi farar wat sinim maadi varaar amun dorang ina xat faraxas naaguna vakot ma naaguna mazaam aknaasna. Ma ga inaxam paazaai adu ¹⁴ naari nim kawit naagu mazaam fatalamin amun inaxamang simaam ma amun matmalabuk simaam singsaxai mur naaguna mazaam fakdul. Naanaan la raan a Piran sin dia Iesu xana uli wat, naaguna langga wana maam malasing maam saait maadina langga wana nim.

¹⁵ Ga ra inaxam paazaai wana azaan angkanaan, malasing ma ga ra saxot adu gana wat kalaak inaan sinim kuna gana lis a faawalang sinim faarua. ¹⁶ Ga ra naxaam adu wana zangazang surugu xun Maasedonia, gana wat siaavus kalaak inaan sinim kuna raaminang nim, ma mur araan gana uli Maasedonia gana wat iziar xaarik inaan faraxai wana nim kuna naaguna vawaal nia wana zangazang surugu xula pira Judia. ¹⁷ Singsaxai xawit ka ga ra wat sinim. Ma xa malasing faa, naagu naxaam adu nia a rapti gai puk farvaras? O malasing faa, iaak a dorang surugu xa malasing sin aubina ila pira angkari, di rudaxa wana azaan singsaxai xawit naadi giu vatfaraxazin, ma ga piaat aiang ma xawit faraxai? Kawit!

¹⁸ Malasing bani Nakmai xat falos a dorang sina, maam saait a dorang simaam kat faaratunaan. A dorang simaam kawit aiang ma xawit faraxai. ¹⁹ Avuna Iesu Kaarisito, Naata Nakmai, araan ka rudaxain azaan, naan kai piaat aiang ma naai giu vatfaraxazin. Kawit nai piaat

aiang ma xawit faraxai. Naan ina nia ma Timoti ma Saailaas, maadi fazei raal wana. ²⁰ Ma Iesu Kaarisito xai piaat aiang ma xai waambazof amun kalxalang faakdul zin Nakmai. Ma lamaskana Kaarisito be xat faraxas dia dina piaat, "Ka vaaratunaan," kuna valaupang aizina Nakmai wana. ²¹ Nakmai nanga xat farur vadikdik maam faraxai wana nim lamaskana Kaarisito, ma naan ka ra kalin dia, ²² ma xa ra rasin a vaakilanang sina wana dia adu dia zina vaatak, ma xa ra sfaar a Laklagaaina lamaskana dia malasing a vaakilanang adu mur dia dina raumana amun saan faakdul ina Nakmai xa ra nimnimanin tasin aaxan dia.

²³ Nakmai nanga xa rexaazin faratunaan nia ma xa rexaas adu ga piaat faratunaan adu xawit ka ga uli wat sinim inaan Korin panaze xawit ga saxot gana klis nim ma gana vamazik nim. ²⁴ Kawit maadi saxot taal maadina balas amun paamua di ratasin a lus dikdik laaxur wana nim. Singsaxai maadi saxot taal be adu maadina vaamuzas faraxai raal wana nim kuna naaguna nanam, panaze lamaskana ainaxam paazaaiang naagu rur dikdik.

2

¹ Malasing ma ga naxaam tasin fanong adu naari gana wen puat kaarik sinim malasing paamua ga ra wat ma ga klis nim malasing ma ga vamaskalus nim. ² Avuna tamon ga vamaskalus nim, nis ka xana vadokdok nia? Kawit kaarik taxazak, singsaxai nim be ina ga ra vamaskalus nim. ³ Naan a vuvuna xari, ga ra farar wat sinim paamua. Tamon ga lek puat nanga, ga lek famaskalus nim. Avuna xa daxa nim naaguna vadokdok nia. Ga inaxam paazaai wana nim faakdul adu dia dina laanga dokdok faraxai. ⁴ Ga ra farar wat sinim paamua varaxai wana maskaluzang laba, ma a maskaagu xa maravan marazaat ma amun lumara zurugu xa varas ka zu. Kawit ga saxot gana vamaskalus nim, singsaxai ga saxot nim naaguna rexaas adu a sasaxotang surugu wana nim ka bas pakluaai.

Naaguna Naxaam Pizin Amun Matmalabuk Taksaat Sin Axazak Sinim

⁵ Tamon axazak ka ra vaxalxaal a vaamaskaluzang, naan kawit na vamaskalus nia, singsaxai xa ra vamaskalus nim faakdul. Gana wen piaat adu naan ka vamaskalus famarazaat nim, faamumut be. ⁶ Amala zinim naagu xis fanong aikilizang pana naan pana lizang a vaamaazikang sina, ma xat faraxas pana naan. ⁷ Singsaxai naari naaguna naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sina, ma naaguna mada naan kuna tuua a maskaluzang laba xana waramin naan ma xana zu. ⁸ Malasing ma ga maainung fadikdik nim adu naaguna vatangin sina adu naagu sasaxot nanga naan. ⁹ Ga ra farar waamua zinim pana aza vuvuna malasing kari: Ga saxot gana lalaamangaain nim kuna rexaazang tamon naagu valos amun dorang faakdul zurugu. ¹⁰ Tamon naagu naxaam pizin a matmalabuk taksaat sin axazak, nia zaait gana naxaam pizin, tamon ka rauxin ta raksaatang kuna naxaam pizinang. Ma a matmalabuk taksaat ina nia ga naxaam pizin fanong, ga ra naxaam pizin fanong lamarana Kaarisito xuna daxaiang sinim. ¹¹ Ma dia dina gigi malasing kanaan kuna Saatan kana wen fagit dia ma xana urif falmur dia. Avuna dia di rexaazin fanong amun inaxamang sina wana aze ramun gigiuang sina.

A Dorang Daxa Xa Malasing Azaan Ina Xa Milalas Mikuf

¹² Araan ga ra wat la bina Troaas kuna fazeiang pana Dorang Daxa zin Iesu Kaarisito inaan, ga raamin adu a Piran ka ra kaas lis a lan surugu xuna gana fazei marazaat inaan. ¹³ Singsaxai ga inaxam farvaras panaze xawit ga tangin Taaitus inaan, daazugu lamaskana Kaarisito. Malasing ma ga vataling naandi Troaas ma ga waan Maasedonia.

¹⁴ Singsaxai a wisfaadaxaiang ka waan sin Nakmai ina xat paamuin maam lamaskana Kaarisito xuna vatanginang Kaarisito malasing a xalxaal laba ina xat paamuin amun purua zina naa ra

waramin ku lamaskana bina zina. Ma a wisfaadaxaiang ka waan saait sin Nakmai wanaze xat fawaal maam kuna fazeiang lamun bina vaakdul wana a rexaazang pana naan. Ma a rexaazang kanaan ka malasing azaan ina xat milalas mikuf sin naandi dit langarin. ¹⁵ Maam maadi malasing azaan ka milalas mikuf sin Kaarisito xa waan sin Nakmai. Ma a miaana xai waan lawalau aubina ina Nakmai xa zaxot faulin naandi ma xai waan saait lawalau aubina dina milung. ¹⁶ A milalazang kanaan, ka waan sin aza lemlem ka min maat ka vabalos a maatang, ma xa waan sin aza lemlem tawarak ka min toro xa vabalos a roroiang.

Nis mase xat faraxas kana giu awat faamuzazang kanaan? ¹⁷ Maam kawit maadi malasing naandi ina dit faamuzas be wana a dorang sin Nakmai xuna ta kaakaai. Singsaxai lamaskana Kaarisito, maadit faamuzas faraxai wana amun matmalabuk ka tak ma xa vaaratunaan lamarana Nakmai, wanaze naan nanga xa ra kling maam.

3

Maam Amun Iaana Kilaiang Lamaskana A Rudaxaiang Faaxur

¹ Malasing faa, naagu naxaam adu maadit falaup aizina maam nanga lamarana nim? Azanon aubina dit fazaak amun paambaar ina xai dador wana awat matmalabuk daxa zin naandi. Malasing faa, naagu saxot maadina zuruk fawat azanon paambaar malasing kanaan sinim? O iaak maadina iaari zinim kuna varaarang tazanon paambaar malasing kanaan pana maam? ² Maadina wen lis a waambaar malasing kanaan, panaze nim nanga, nim naagu malasing a waambaar zimaam, ina di ra varaar lamaskana maam. Ma aubina vaakdul dit fakot ma di raamin fakilaan amun gigiuang daxa zimaam. ³ Ka maravas adu nim nanga a waambaar ina Kaarisito xa ra varaar, avuna wana vaamuzazang simaam pana nim. Naan kawit naa varaar wana xizong, singsaxai naa ra varaar nanga wana a Laklagaai a Nakmai xa roro. Ma xawit naa varaar laaxur wana

ta vaat iwana fararang singsaxai naa ra varaar nanga lamaskana iaata aubina.

⁴ Maadi piaat malasing kanaan panaze aizarang simaam lamaskana Kaarisito lamarana Nakmai maadi maravas mase adu amun saan angkanaan ka vaaratunaan. ⁵ Maam nanga xawit nat faraxas maadina giu a vaamuzazang kanaan, malasing ma maadina wen piaat adu maam maadit faraxas, singsaxai Nakmai nanga xat fainot maam ma maadi giu. ⁶ Naan nanga xa ra giu vatfaraxazin maam ma maadi balas amun iaana kilaiiang iwana rudaxaiiang faaxur, ma xa ra lis a dikdikang simaam pana vaamuzazang kanaan. A rudaxaiiang faaxur angkanaan, kawit di giu wana uwat lus ina di varaar, xawit. Naan a zaan iwana a Laklagaai a Raabu, avuna amun lus ina di ra varaar vating kai zop famaata aubina, singsaxai a Laklagaai a Raabu xai lis a roroiang.

⁷ Amun lus ina Nakmai xa ra lis sin Moses, Nakmai xa ra varaar vating laaxur wana vaat urua, ma di ra wat faraxai wana adi wilaaka marmari daxaiiang sin Nakmai. Araan Moses ka zুরু amun lus angkanaan ka waan sin amun Israael, xawit nat faraxas dina raamin a marana wanaze a marana xa wilwilak pana adi wilaaka Nakmai, singsaxai lamur a wilwilak angkanaan ka valat faanong lamarana. A vaamuzazang iwana amun lus angkanaan ka wat faraxai wana adi wilaaka marmari daxaiiang singsaxai xa lis a maatang. ⁸ Singsaxai a vaamuzazang sin a Laklagaai a Raabu xai lis adi wilaaka marmari daxaiiang nanga zin Nakmai wana ina iwaamua. ⁹ Amun Lus sin Moses di ra wat faraxai wana adi wilwilak dikdik, singsaxai a vaamuzazang iwana valozang amun lus angkanaan kai lis be a maatang. Singsaxai a vaamuzazang iwana rudaxaiiang faaxur xat fatok aubina lamarana Nakmai ma a wilaakna xa laba marazaat nanga wana ina iwaamua. ¹⁰ Avuna amun Lus sin Moses ka ra wat faraxai wana adi wilak dikdik mumua. Singsaxai adi wilak angkanaan ka malasing a wilak mumut taning, panaze a rudaxaiiang faaxur xai lis a roroiang sin dia xat pilwilak

dikdik nanga. ¹¹ Amun Lus sin Moses kana wen iziar bulaai ma adi wilaaka marmari daxaiiang iwana xa valat faanong pizaai. Singsaxai a rudaxaiiang faaxur ina xana iziar bulaai, adi wilaaka marmari daxaiiang iwana xa dikdik marazaat mase.

¹² Malasing ma maadi dikdik mase wana fazeiang pana Dorang Daxa wanaze maadi inaxam paazaai adu a rudaxaiiang faaxur xana iziar bulaai bulaai. ¹³ Maam kawit maadi malasing Moses, ina xa ra pung kol a marana wana a waan marapi malasing ma amun Israael di wen taamin a wilwilakang ka valat faanong lamarana. ¹⁴ Singsaxai ainaxamang sin naandi xa rabanat, ma xa ruaas taning araan naandi di vakot amun dorang iwana a rudaxaiiang kabaar, xa malasing be adu di pung kol ainaxamang sin naandi wana a waan marapi angkanaan. Ma xawit nat faraxas taxazak kana zুরু pizin a waan marapi angkanaan, singsaxai araan be di inaxam paazaai wana Kaarisito, naan kat faraxas kana zুরু pizin a waan marapi angkanaan. ¹⁵ Aiang, ka utuaas nanga taning, araan di vakot amun Lus sin Moses, ka malasing a waan marapi xai waakol a maskana naandi. ¹⁶ Singsaxai tamon axazak kana inaxam taawuk puat sin a Piran, a Piran kana zুরু pizin a waan marapi angkanaan. ¹⁷ A Piran naan a Laklagaai a Raabu, ma axazak ina a Laklagaai a Piran kai iziar lamaskana, naan kana izi mamaraxas. ¹⁸ Ma dia vaakdul xawit di pung kol a marana dia wana a waan marapi, ma di vatangin adi wilaaka marmari daxaiiang sin a Piran. Ma a roroiang sin dia xat kulxulaai uzaa uzaa ma dia di balas malasing naan ma adi wilaaka marmari daxaiiang sina xa valat laba uzaa uzaa lamaskana roroiang sin dia. Ka wat nanga zin a Piran, ma naan a Laklagaai a Raabu.

4

Maadi Malasing Amun Sopen Di Giu Wana Pira

¹ Malasing ma xawit maadit malumbaai wana giuang a vaamuzazang kari, wanaze Nakmai xa ra maluf maam ma xa lis simaam. ² Maadi lis fanong a tora maam

pana amun matmalabuk taksaat ina aubina di gigiun vunfunin ma araan di tangin naandi dit maangil wana. Kawit maadit faamuzas faraxai wana vaagitang ma araan maadi fazei, xawit maadi xul aknaas a dorang sin Nakmai, xawit. Maadi fazei vaamaravas pana dorang faaratunaan ka waan sin aubina malasing ma naandi di xazanin nanga lamaskana naandi adu maadi dadorin a vaaratunaanang lamarana Nakmai. ³Ma a Dorang Daxa angkari ina maadi ifazei wana, tamon ka izi vunfun, kana izi vunfun be zin naandi ina dina milung. ⁴Saatan a nakmai vaagit iniat la pira angkari, xa ra bafkol ainaxamang sin aubina ina xawit di inaxam paazaai. Malasing ma xawit di raamin a maravas iwana a Dorang Daxa ina xai fazei wana a marmari daxaiang sin Kaarisito, naan nanga a laklagaai zin Nakmai. ⁵Avuna maam kawit maadi ifazei wana maam nanga, xawit. Maadi fazei wana Iesu Kaarisito adu naan a Piran. Ma maadi fazei zaa it adu maam amun iaana kilaa iang sinim kuna valaupang aizina. ⁶Araan Nakmai xa ra vaziaar a pira angkari, xa piaat malasing kari, “A maravas kana ilap lamaskana bungszuk.” *(Var 1:3)*

Ma naari a maravas angkanaan sina xa vamaravaas a maskana dia malasing ma dia di rexaazin adi wilaaka marmari daxaiang sin Nakmai ina di raamin lamarana Kaarisito.

⁷A zaan angkanaan ka malasing adi lulugaan ma maam maadi malasing amun sopen palaa u di giu wana pira di ratoting a lulugaan angkanaan. Ka vatangin adu adi lulugaan angkanaan, naan a dikdikang laba mase, ina xa iziar wana maam, ka wat nanga zin Nakmai ma xawit simaam. ⁸Amun maravanang kai vasuin maam la tavor amun lan faakdul, singsaxai xawit nat fanong fakdul a dikdikang simaam. Amun saan ka varas kat fabaabaa ainaxamang simaam, singsaxai ainaxamang simaam kawit na lus faakdul mase. ⁹Aubina di vama zik maam, singsaxai axazak ka iziar varaxai nanga wana maam. Aubina di zop maam ma maadi zu, singsaxai xawit di vanong pizin maam. ¹⁰Maadit kazanin lamaskana

winpina maam amun saan ina Iesu xa ra xazanin araan naan ka waan kuna maatang. Malasing ma a roroiang sin Iesu xat faatangaai zaa it lamaskana winpina maam. ¹¹Avuna araan maadi izi roro, aubina di ilis maam la mit amun purua xuna zop famaatang maam avuna wana Iesu. Malasing ma a roroiang sin Iesu xat faatangaai zaa it lamaskana winpina maam ina xai maat. ¹²Malasing ma amun saan kuna maatang kai gut kuna waraminang maam, singsaxai amun saan kuna roro tapal xat fadikdik nim.

¹³Di ra varaar lamaskana Baar Xoxok malasing kari, “Ga inaxam paazaai malasing ma ga dador.” *(Saam 116:10)*

Awat inaxam paazaaiang bani xa iziar zaa it simaam. Maam saait maadi inaxam paazaai malasing ma maadi idador. ¹⁴Avuna maadi rexaas adu Nakmai ina xa ra varamaraat faulin a Piran Iesu ziaana maatang, kana varamaraat faulin saait maam faraxai wana Iesu. Ma naan kana zaxot maam faraxai wana nim saait ku lamarana. ¹⁵Amun maravanang ina maadi vasuin, ka wat kuna nim naaguna zuruk a daxaiang pana. Ma araan a daxaiang sin Nakmai xa waan farawuk sin amala ma amala nanga aubina, a wisfaadaxaiang ka bas pakluaai xana waan sin Nakmai ma naan kana zuruk aiza laba wana.

¹⁶Naan a vuvuna xari xawit maadit malumbaai. Naapalaa u a dikdikang ila winpina maam kat mumut pizik, a maskana maam kat balas faaxur lamuntaan saksaxai. ¹⁷Amun maravanang laba angkanaan ina maadit fasuin, ka ra vawaal maam kuna maadina raumana aiziarang daxa lamaskana adi marmari daxaiang ina xana wen faanong. Adi marmari daxaiang kanaan ka laba marazaat mase wana amun maravanang faakdul ina maadit kazanin. Malasing ma xa balas malasing adu amun maravanang kanaan ka mumut ma xa iziar wana a notaan mumut be. ¹⁸Ainaxamang simaam ka iziar wana amun saan ina xawit di rataamin, ma xawit pana amun saan ina di rataamin, panaze amun saan ina di rataamin, kana wen iziar vaabung baraa f, singsaxai amun saan angkanaan ina xawit

di rataamin kana iziar tapal.

5

Dia Dina Zuruk Amun Pinpin Faaxur

¹ A winpina dia xa malasing a vaal maling ina dia di raagul wana iriat la pira angkari. Ma dia di rexaas adu araan a vaal angkanaan kana raksaat, Nakmai xana lis a vaal vaaxur zin dia ikula la lia. Kawit a vaal ina aubina di ra giu wana amun mita naandi, xawit. Nakmai nanga xa ra giu, ma a vaal angkanaan kana irur bulaai. ² Naari dia di iziar iriat lamaskana vaal angkari, ma di iaarif panaze dia di saxot mase adu dina mamaaus pana winpin faaxur inikula la lia. ³ Ma araan di mamaaus pana winpin faaxur xa malasing be adu di mamaaus pana marapi, ma dina wen bulbulu xaarik. ⁴ Araan dia di izi roro nanga wana winpin angkari zin dia, dit kazanin amun maravanang ma di iaarif. Kawit di saxot adu dina luaa a winpin ma dina laklagai be, xawit. Dia di saxot mase adu dina mamaaus pana winpin faaxur inikula la lia, xuna a winpina dia ina xai maat be, xana xulxulaai wana winpin ina xai roro bulaai bulaai. ⁵ Nakmai nanga xa ra vaziaar dia xuna dina zuruk a roroiang faaxur angkanaan. Ma naan ka ra lis a Laklagaai a Raabu zin dia malasing a varumaraiang aza vang non iwana amun saan daxa vaakdul ina Nakmai xana lis sin dia. Naan ka ra lis fanong a Laklagaai a Raabu, malasing ma dia di rexaas faaratunaan mase adu mur dina zuruk amun sanon saan daxa vaakdul zaait.

⁶ Malasing ma dia di inaxam paazaai wana amun saan angkanaan ma di rexaas mase adu araan dia di iziar wana winpin angkari zin dia malasing a vaal zin dia, xawit nanga di iziar varaxai wana a Piran. ⁷ Avuna dia di roro wana ainaxam paazaaiang, ma xawit pana aze razaan dia di raamin. ⁸ Ma dia di inaxam paazaai malasing kari: Dia dina waan fataling a winpin angkari zin dia ma dina iziar varaxai wana a Piran la bina vaaratunaan sin dia. Ma dia dina nanam araan azaan angkanaan

kana balas. ⁹ Malasing ma wana a ro-roiang inikula la lia, dia di saxot adu dina giu be amun saan ina naan kana nanam pana. ¹⁰ Avuna dia vaakdul dina irur lamarana akin siziarang iwana aikilizang sin Kaarisito. Dia zaksaxai dina zuruk a wulwulang pana amun saan ina di ra giu wana roroiang sin dia iriat la pira angkari, ina xa daxa o xa raksaat.

Naaguna Vaamada Varaxai Wana Nakmai

¹¹ Maadi rexaazin a matmalabuk iwana maraautang pana a Piran ma varanopang pana naan, malasing ma maadi gut kuna varamaraatang ainaxamang sin azanon aubina xuna naandi dina inaxam paazaai wana naan. Nakmai xa rexaazin fatalamin maam ma ga naxaam adu nim saait naagu maravas daxa wana maam. ¹² Kawit maadi saxot maadina valaup maam nanga lamarana nim, kawit. Maadi saxot adu nim naaguna dokdok pana maam, kuna naaguna xis naandi ina di inaxam be wana a wisfaaruang sin aubina wana naandi, singsaxai xawit di inaxam marazaat pana a maskana naandi xana ninis. ¹³ Malasing faa, aubina di naxaam adu maadi rabanat? Tamon di naxaam malasing kanaan, tuua zik, maam maadi giu wana aizina Nakmai. Ma tamon ainaxamang simaam ka maravas, naanaan kuna vawaalang nim. ¹⁴ A matmalabuk sin Kaarisito iwana sasaxotang azanon kat faramaraat a maskana maam kuna vaamuzazang ku naan. Avuna maadi rexaas mase adu naan ka ra maat kun aubina vaakdul malasing ma xa malasing aubina vaakdul di maat. ¹⁵ Naan ka ra maat saxot aubina vaakdul xuna dia ina di roro, tuua dina roro xuna vadokdokang dia nanga. Singsaxai dina roro xun naan ina xa ra maat ma xa ra ramaraat puli ziaana maatang.

¹⁶ Ma taning ma xa uzua, dia dina wen taamin aubina wana awat tataamaaiang ila pira angkari. Ka vaaratunaan, paamua dia di raamin Kaarisito malasing aubina ila pira angkari di raamin naan singsaxai taning dia dina wen giu xaarik malasing kanaan. ¹⁷ Malasing ma axazak ina xa iziar lamaskana Kaarisito, naan a

faaziarang faaxur. A roroiang kabaar xa vaanong, ma a roroiang faaxur xa balas. ¹⁸ Amun saan faakdul angkanaan ka wat nanga zin Nakmai. Paamua dia amun purua zina, singsaxai wana a maatang sin Kaarisito naan ka vamada dia varaxai wana naan nanga. Ma taning, naan ka lis a vaamuzazang simaam kuna vamadaiang saait aubina varaxai wana naan. ¹⁹ Ma xa malasing kari: Lamaskana Kaarisito Nakmai xa vaamada varaxai wana aubina ila pira angkari. Naan kawit nat naxaam faulin amun matmalabuk taksaat sin naandi. Naan a dorang kari iwana vaamadaiang ina naa ra lis simaam. ²⁰ Malasing ma maam amun wangpaang sin Kaarisito, ma araan maadi dador, xa malasing Nakmai nanga xat maainung aubina vaakdul adu dina vaamada varaxai wana naan. Ma maam saait maadi maainung nim lamaskana aizina Kaarisito adu naaguna vaamada varaxai wana Nakmai. ²¹ Kaarisito xawit na giu ta matmalabuk taksaat, singsaxai Nakmai xa ra rasin turin fakdul amun matmalabuk taksaat sin dia laaxur wana naan kuna araan dia di iziar lamaskana Kaarisito, dina tak lamarana Nakmai.

6

¹ Maam maadit faamuzas faraxai wana Nakmai, malasing ma maadi maainung nim adu tuua naagu vanong palau a daxaiang sin Nakmai ina xa ra wat sinim. ² Avuna Nakmai xa piaat malasing kari,

“La notaan ka tak pana nia, ga ra langar zunum.

Ma la raan iwana zaxot faulinang aubina, ga ra vawaal nua.” (Aais 49:8)

Naagu langar, taning a notaan ka tak sin Nakmai. Naagu langar, taning a raan sin Nakmai iwana zaxot faulinang aubina.

Amun Aaposal Di Xazanin Amun Maravanang Ka Varas

³ Maam kawit maadi giu ta zaan ina xana vaxalxaal taxazak kuna tuxinang naan ma xana wen inaxam paazaai wana a Dorang Daxa ma xana piaat faraksaat a vaamuzazang simaam. ⁴ Maadi vatangin

adu maam amun iaana kilaaiang daxa zin Nakmai lamaskana amun faamuzazang faakdul maadi ra gigiu. Maadi rur dikdik araan maadi xazanin amun serawat maravanang ma maazikang ma amun saan ka lagaf pana aiziarang simaam, ma araan aubina di vamaskalus famarazaat maam, ⁵ ma araan di zop maam ma araan di rasin maam lamaskana vaala vaamaazikang, ma araan di ruvatu ma di tingar boro-maazik ma di zop maam, ma araan maadi vaamuzas dikdik, ma araan maadi zivararaan, ma araan maadi lagaai. ⁶ Maadi vatangin saait adu maam amun iaana kilaaiang daxa zin Nakmai wana matmalabuk ka ninis, ma a mazamang, ma wana a matmalabuk iwana zimbang daxaiang, ma wana gigiuang a daxaiang ka waan sin azanon, ma wana vaamuzazang simaam faraxai wana dikdikang sin a Laklagaai a Raabu, ma wana a matmalabuk iwana sasaxotang faratunaan azanon, ⁷ ma wana dorang ka vaaratunaan, ma wana vaamuzazang simaam faraxai wana dikdikang sin Nakmai, ma wana amun matmalabuk ka tak malasing amun saan iwana varopang la mit sazaxa ma la mit kais. ⁸ Maadi vatangin saait adu maam amun iaana kilaaiang daxa zin Nakmai araan aubina di valaup aizina maam, ma araan di kawin aizina maam, ma araan di piaat maam ubina raksaat, ma araan di piaat maam ubina daxa, ma araan maadi dador wana vaaratunaanang singsaxai aubina di piaat maam amun taktegit, ⁹ ma maadi rauxin aiza laba singsaxai di wispuke adu xawit maadi rauxin aiza, ma faasilik maadi maat singsaxai maadi izi roro nanga, ma di vamazik maam singsaxai xawit maadi maat, ¹⁰ ma maadi maskalus singsaxai maadi dokdok bulaai, ma maadi izi gogof singsaxai maadi vadikdik amala aubina wana amun saan iwana ainaxam paazaaiang, ma xa malasing adu xawit maadi rauxin tazaar singsaxai amun saan faakdul zimaam.

¹¹ Nim amun Korin, maadi ra dador mase la maravas sinim ma maadi sasaxot nim pana maskana maam faakdul. ¹² Kawit maadi waakol a sasaxotang

simaam pana nim, singsaxai nim nanga naagu waakol a sasaxotang sinim pana maam. ¹³ Ga dador zinim taning malasing kanaan panaze nim a funalik surugu lamaskana Kaarisito. Naaguna sasaxot saait maam pana maskana nim faakdul.

A Vezurungang Faraxai Wana Azanon

¹⁴ Tuaa naagu vezurung faraxai wana aubina xawit di inaxam paazaai. Malasing faa, xat faraxas a matmalabuk ka tak kana vezurung faraxai wana a matmalabuk tak-saat? Malasing faa, xat faraxas a mar-avas kana iziar varaxai wana bungszuk? ¹⁵ Malasing faa, xat faraxas Kaarisito ma Saatan* dina vaamada iaa? Ma malasing faa, xat faraxas ainaxamang sin aubina di inaxam paazaai xanat faraxas faraxai wana ainaxamang sin aubina xawit di in-axam paazaai? ¹⁶ Malasing faa, xat faraxas a vaal xoxok sin Nakmai xana rudaxain amun nakmai vaagit? Avuna dia nanga a vaal xoxok sin Nakmai xa roro. Ka malasing Nakmai xa ra piaat naako,

“Gana iziar varaxai wana naandi,
ma gana zangas faraxai wana naandi.
Ma nia gana Nakmai zin naandi,
ma naandi aubina zurugu.” (Liv
26:12)

¹⁷ Malasing ma a Piran saait ka piaat malasing kari,

“Naaguna waan tawarak siaana naandi,
ma naaguna iziar rawarak siaana
naandi.
Ma tuaa naaguna xaaf amun saan ka mi-
tikaai,
ma nia gana ruzuaai nim.” (Aais
52:11)

¹⁸ Ma “a Piran a Maradikdikang ka piaat malasing kari,

‘Nia gana Damana nim,
ma nim a funalik ma a fufnaalik su-
rugu.’” (2Sml
7:8,14)

7

¹ Amun paasaxo daxa zurugu, Nakmai xa lis fanong amun kalxalang kanaan sin dia, malasing ma dia dina vaninis dia nanga ziaana amun saan ina xat fami-tikaai a winpina dia ma a maskana dia. Ma dia dina vaninis fakdul dia avuna dit maraaut pana Nakmai ma dit faranop pana naan.

Pol Xa Nanam Pana Amun Korin Di In-axam Paazaai

² Naaguna sasaxot maam pana maskana nim faakdul. Kawit maadi ra giu ta rak-saatang pana taxazak, ma xawit maadi ra kawin ainaxam paazaaiang sin taxazak, ma xawit maadi ra vagit luk tazaar sin taxazak. ³ Kawit ga piaat a dorang kanaan kuna vakorang nim pana, xawit. Malasing ga ra vazei vanong nim paamua adu maadi sasaxot famarazaat nim, maadina irur varaxai wana nim naapalaau dia di roro o di maat. ⁴ Ga rexaas mase adu naaguna giu amun saan ka tak, ma ga dokdok marazaat pana nim, ma a roroiang sinim kat fadikdik nia. Aiang, lamaskana amun maravanang faakdul maadi kazanin, a nanamang surugu xa bas pakluaai.

⁵ Araan maadi balas la pira Maasedonia, xawit ta ziaavuzang simaam, panaze amun maravanang ka vasuin maam pana atavur amun lan faakdul. Aubina dit faruaas faraxai wana maam, ma ipaa lamaskana maam, maadi xazanin a maraautang. ⁶ Singsaxai Nakmai ina xat mada aubina araan a maskana naandi xa maravan, naan ka ra mada maam araan ka kling Taaitus ma xa wat balas simaam. ⁷ Ma xawit pana balazang be zin Taaitus Nakmai xa vamada maam, kawit. Maadi nanam saait araan maadi ra langarin adu naagu ra vadikdik naan. Naan ka vazei maam adu naagu saxot famarazaat kuna raaminang nia, ma naagu maskalus pana a matmalabuk taksaat angkanaan ma a maskana nim ka ramaraat kuna vawaalang nia. Malasing ma a nanamang surugu xa laba mase wana a nanamang iwaamua.

* **6:15** A waaling pana Ibru adu Beliar. Aknaasna adu a rapti walaau be. Azanon taan amun Judaa dit fakilaan aiza angkanaan pana Saatan. **6:16** 1Kor 3:16, 6:19 **7:5** 2Kor 2:13

⁸ Araan ga ra varaar a waambaar zurugu i waamua ma ga lis paanin sinim, ga naxaam adu xa raksaat pana ga varaar. Singsaxai lamur xawit ga naxaam malasing kanaan, panaze ga raamin adu a waambaar angkanaan surugu xa vamazik nim singsaxai wana a notaan mumut be. ⁹ Naari ga nanam, panaze naagu maskalus ma naagu inaxam taawuk siaana a matmalabuk taksaat angkanaan, kawit pana a waambaar xa ra vamazik nim. Avuna naagu inaxam taawuk malasing kanaan lalozang a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai, malasing ma xawit maadi varaksaat nim pana ta lan, kawit. ¹⁰ Awat maskaluzang Nakmai xa saxot kat falos aubina xuna inaxam taawukang. Ma araan di inaxam taawuk, Nakmai xana zaxot faulin naandi ma dina piaat adu a matmalabuk angkanaan ka tak. Singsaxai awat maskaluzang ina xat balas pana amun matmalabuk sin aubina ila pira angkari, xat falos aubina xuna dina maat. ¹¹ Naagu langar, a maskaluzang kanaan ka wat sin Nakmai xa vabalos amun saan daxa xa varas lamaskana nim: A maskana nim ka ramaraat kuna giuang amun saan ka tak, ma naagu dador xol nim, ma naagu vadawaar axazak ina xa ra giu a raksaatang, ma naagu maraaut pana a matmalabuk angkanaan, ma naagu sasaxot famarazaat adu dia dina vaamada, ma naagu inaxam marazaat pana axazak angkanaan, ma naagu nimniman kuna vamazikang naan. Aiang, amun matmalabuk faakdul zinim kat fatangin faratunaan adu nim naagu tak siaana azaan angkanaan. ¹² Ga farar waan sinim, kawit lalozang axazak ina xa ra giu a raksaatang, ma xawit saait lalozang aza axazak ina xa ra giu a raksaatang pana naan. Singsaxai ga farar xuna nim nanga naaguna raamaai vaakilan adu naagut langar ma naagut falos a dorang simaam lamarana Nakmai. ¹³ Malasing ma amun saan angkanaan ka vadikdik maam.

Laaxur wana amun saan angkanaan ka vadikdik maam, maadi dokdok mase zaaait araan maadi raamin adu Taaitus ka nanam panaze naagu ra vawaal naan ma

a maskana xa iaavus. ¹⁴ Araan kawit nanga na waan, ga ra dador langga zina wana nim, ma araan ka balas inaan sinim, kawit naagu vamangil nia. Amun saan faakdul maadi ra piaat sin Taaitus pana nim ka vaaratunaan, malasing amun dorang faakdul zimaam ka waan sinim ka vaaratunaan. ¹⁵ A sasaxotang sin Taaitus pana nim ka laba mase araan ka naxaam faulin adu nim naagu ra ruzuaai naan ma nim faakdul naagu ra langar ma naagu valos a dorang sina varaxai wana maraautang ma varanopang. ¹⁶ Ga nanam mase avuna ga rexaas faaratunaan adu wana aze ramun saan faakdul, xat faraxas naaguna giu amun matmalabuk ka tak.

8

A Matmalabuk Iwana Talazang

¹ Amun taatum lamaskana Kaarisito, maadi saxot maadina vazei nim pana a daxaiang ina Nakmai xa ra lis sin aubina di inaxam paazaai la pira Maasedonia. ² Di xazanin adi maravanang laba, singsaxai a nanamang sin naandi xa bas pakluaai. Ma naapalaau naandi di izi gogof, dit nanam nanga wana lizang amun talazang ka laaup. ³ Ga piaat faratunaan sinim, a talazang sin naandi xa wat lalozang a dikdikang sin naandi, singsaxai a talazang kanaan ka laba marazaat. Ma wana a sasaxotang sin naandi nanga, ⁴ naandi di maainung maam adu maadina rudaxain naandi xuna vawaalang aubina di inaxam paazaai wana talazang ka waan sin aubina ninis sin Iesu di iziar ikula Jerusalem. ⁵ Ma xawit di lis be a kaakaai ina maadi naxaam adu naadina lis, kawit. Di tabung lis kalaak a roroiang sin naandi zin a Piran Iesu ma zimaam saait, lalozang a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai. ⁶ Malasing ma maadi maainung Taaitus adu naan kana vawaal nim kuna naaguna vanong fatalamin a vaamuzazang kanaan iwana daxaiang ka waan sin naandi, wanaze naan nanga xa ra vawaal nim araan naagu varumara a vaamuzazang kanaan. ⁷ Nim naagu bas pana amun saan faakdul: ainaxam paazaaiang sinim ka dikdik, ma a dadorang sinim ka maravas, ma

naagu rauxin a rexaazang laba, ma naagu gut kuna giuang amun matmalabuk ka tak, ma naagu rauxin a matmalabuk iwana sasaxotang azanon ina maadi ra varamaraat lamaskana nim. Malasing ma naaguna bas pana vaamuzazang kanaan iwana daxaiang ka waan sin naandi.

⁸ Kawit ga piaat azaan angkanaan malasing a dorang dikdik naaguna valos, kawit. Sing saxai ga ra vazei nim pana aubina in Maasedonia ina a maskana naandi xa ramaraat pana talazang, kuna lalaamangaainang a matmalabuk sinim iwana sasaxotang azanon tamon ka vaaratunaan malasing sin naandi. ⁹ Avuna naagu rexaazin a daxaiang sin a Piran sin dia Iesu Kaarisito. Naan nanga xa bas pana amun saan faakdul, sing saxai xa ra vataling aiziarang daxe zina ikula la lia wanaze xa maluf dia. Naan ka izi gogof iriat la pira angkari xuna vawaalang nim naaguna bas pana amun saan faakdul.

¹⁰ Malasing ma gana vazei nim pana ainaxamang surugu wana azaan angkanaan: La maariaas angkapaa xa vaanong nim aubina naagu tabung sasaxot naaguna talas ma nim saait aubina naagu tabung talas. ¹¹ Ka daxe tamon naaguna vanong fakdul a vaamuzazang kanaan iwana talazang. Malasing paamua a maskana nim ka ramaraat kuna giuang a vaamuzazang kanaan, ka daxe naaguna vanong fakdul. Naaguna lis lalozang aze ra amun saan naagu rauxin. ¹² Tamon naagu nanam pana talazang, Nakmai xana nanam pana. Nakmai xa saxot naaguna talas lalozang aze ramun saan naagu rauxin ma xawit lalozang aze ramun saan kawit naagu rauxin.

¹³ Kawit ga piaat adu naaguna vawaal azanon ma nim saxo naaguna izi gogof, kawit. Sing saxai ga saxot adu nim fakdul naaguna laangat faraxas. ¹⁴ Naari naagu rauxin amun saan ka varas kuna vawaalang azanon pana. Ma azaan naagu izi gogof, naandi zaxo dina vawaal nim. Ma ga saxot adu naaguna laangat faraxas. ¹⁵ Ka malasing di ra varaar lamaskana Baar Xoxok malasing kari, "Axazak ina xa

ra gonin tasin amun saan ka varas, naan ka ra gonin be amun saan kat faraxas pana naan nanga. Ma naan ina xa gonin amun saan kawit faras, naan saait ka gonin be amun saan kat faraxas pana naan nanga." (*Zax 16:18*)

Taaitus Kana Waan Sin Amun Korin

¹⁶ Ga wisfaadaxe zin Nakmai, naan ina xa ra varamaraat a maskana Taaitus kuna vawaalang nim, ka malasing saait bani la maskaagu. ¹⁷ Naan ka dokdok marazaat azaan maadi ra maainung naan kuna vawaalang nim, ma wana sasaxotang sina nanga, naari xana wat kaarik inaan sinim faraxai wana a maskana xa ramaraat marazaat. ¹⁸ Maadina kling naan faraxai wana aza daaza maam ina aubina di inaxam paazaai lamun bina vaakdul di wisfaru naan pana vaamuza-zang sina wana Dorang Daxe. ¹⁹ Ma xawit a zaan angkanaan be, naandi nanga di ra kalin naan kuna maadina uzaxa varaxai ikula Jerusalem azaan maadina zuruk fauzaa a kaakaai xuna talazang. Maadina giu a vaamuzazang kanaan kuna valaupang a Piran nanga, ma xuna vatanginang adu a maskana maam ka ramaraat kuna faawalang. ²⁰ Kawit maadi saxot taxazak kana klis maam pana a matmalabuk maadi xatkatong a talazang laba angkanaan azaan maadi zuruk fauzaa. ²¹ Avuna maadi gugut kuna giuang a matmalabuk ka tak, kawit lamarana a Piran singbe, sing saxai lamarana aubina zaait.

²² Maadina kling saait aza daaza maam lamaskana Kaarisito varaxai wana nandiaa. Maadi ra lalaamangaain naan faavaras faanong ma maadi rexaas adu a maskana xa ramaraat kuna giuang a vaamuzazang. Ma naari naan kai saxot famarazaat kana faawal wana vaamuza-zang kanaan, panaze xa inaxam paazaai mase wana nim. ²³ Ma Taaitus, naan a waliaanugu ma maadit faamuzas faraxai iaa xuna vawaalang nim. Ma aza uru daaza maam di irur vakilaan iaa aubina di inaxam paazaai lamun non angkanaan, ma di valaup iaa Kaarisito wana roroiang sin nandiaa. ²⁴ Malasing ma nim amun Korin, naaguna vatangin a matmalabuk sinim iwana sasaxotang azanon pana

nandiaal xuna aubina di inaxam paazaai lamun bina rawarak dina raamin fakilaan aze ra vuvuna maam maadi wisfaru nim.

9

Amun Korin Dina Nimnimanin A Talazang Sin Naandi

¹ Naagu rexaas faanong pana a vaamuzazang iwana faawalang ka waan sin aubina ninis sin Iesu ikula Jerusalem malasing ma gana wen farar xaarik sinim pana. ² Avuna ga rexaas faanong adu amun maskana nim ka ramaraat kuna giuang a vaamuzazang kanaan. Ma ga rat falaup nim naagu iziar inaan la pira Aakaaiiaa, lamarana aubina ila pira Maasedonia. Ga ra vazei naandi adu la maariaas angkapaa xa vaanong naagu ra nimniman kuna lis pizinang a kaakaai zinim. Ma a maskana nim ka ramaraat pana talazang ka urif ainaxamang sin amala aubina xuna talazang saait. ³ Ga saxot adu naaguna nimniman malasing ga ra vazei naandi, taulaan dina raamin adu a dorang surugu xawit na vaaratunaan. Naan a vuvuna xari ga kling fauzaa amun daaza maam urul kuninaan sinim. ⁴ Tamon azanon ubina in Maasedonia dina wat faraxai wana nia ma dina raamin adu xawit naagu nimniman, maadina maangil wana a zaan angkanaan ma nim saait naaguna maangil. ⁵ Naan a vuvuna xari nia ga kling paamuin amun tapti angkari urul xuna vawaalang nim kuna nimnimaninang a talazang laba ina naagu ra xalxal xuna lizang. Araan naagu nimnimanin a talazang sinim faraxai wana a nanamang, kana malasing a talazang faaratunaan ma xana wen malasing a talazang ina di vangarin luk sinim.

⁶ Naaguna naxaam azaan angkari: Axazak ina xat fazu a vanganang kawit faras be, naan kana laaf nanga a vanganang kawit faras. Ma axazak ina xat fazu a vanganang ka varas, kana laaf saait a vanganang ka varas. ⁷ Nim saksaxai, naaguna talas pana azaan ina naagu naxaam fanong ka wat lamaskana nim kuna naaguna talazin. Ma tuaa naagu talas pana tazaar ina xawit naagu nanam kuna

lizang, ma tuaa zaait naagu talas panaze di vangarin nim. Avuna Nakmai xai sasaxot naandi ina di talas faraxai wana nana-mang. ⁸ Nakmai xat faraxas kana lis amun daxaiang ka bas pakluaai zinim kuna naaguna giu vatalamin amun gigiuang daxa vaakdul xa waan sin azanon lamaskana amun saan faakdul ma lamun taan faakdul naaguna rauxin amun saan faakdul naagu izi gogof pana. ⁹ Ka malasing a Baar Xoxok ka piaat naako,

“Naan kai talas farawuk sin aubina di izi gogof.

Amun matmalabuk sina xa tak kana iziar bulaai.” *(Saam 112:9)*

¹⁰ Malasing Nakmai xai lis amun kala xuna vaazuiang sin a rapti xat faazu ma xai lis a vanganang sin aubina vaakdul xuna iaanang, naan kana ralaas nim pana amun saan kuna giuang amun faamuzazang daxa wana, ma xana lis amun fnuaai xa varas iwana matmalabuk sinim ka tak. ¹¹ Nakmai xana varaxumbaaxut nim pana amun lan faakdul xuna xanat faraxas naagunat fawaal vamarazaat azanon tawarak. Araan naaguna giu malasing kanaan, amala aubina dina wisfaadaxa zin Nakmai wana talazang sinim ina maadina lis sin naandi di iziar Jerusalem.

¹² A vaamuzazang kanaan pana talazang ina naagu giu, xawit na vawaal be aubina di inaxam paazaai wana amun saan naandi izi gogof pana, singsaxai xa vabalos saait a wisfaadaxaiang ka uzaa zin Nakmai xa wat sin amala aubina. ¹³ A vaamuza-zang kanaan naagu gigiu, xat fatangin adu ainaxam paazaaiang sinim ka vaaratunaan. Ma amala aubina dina wisfarur Nakmai wanaze naagu pitfiat adu naagu inaxam paazaai wana Dorang Daxa zin Kaarisito ma naagu valos. Ma naandi dina wisfarur zaait Nakmai wana talazang laba zinim ina naagu vatawaraxin sin naandi ma varaxai wana azanon faakdul zaait. ¹⁴ Araan naandi dina maainung pana nim, dina vazei Nakmai wana a matmalabuk sin naandi iwana sasaxotang nim, panaze naan ka ra lis a daxaiang laba zina zinim. ¹⁵ A wisfaadaxaiang ka waan sin Nakmai wana adi talazang laba

zina ina xa banglala ma xawit nat faraxas taxazak kana vamaravaas.

10

Pol Xa Dador Vaamaravas Pana A Vaamuzazang Sina

¹ Nia Pol, wana matmalabuk sin Kaarisito iwana vamumutang naan nanga ma wana a matmalabuk iwana mainovang pana vaamuzazang sina lawalau aubina, ga maainung nim naaguna langar daxa zurugu. Azanon aubina di piaat adu araan ga ra iziar varaxai wana nim gai ziar malasing axazak kat maraaut, singsaxai araan ga iziar lawalau ga malasing axazak kai rur dikdik pana dorang sina. ² Ga naxaam adu gana dador dikdik sin azanon aubina inaan lawalaua nim panaze naandi di naxaam adu maam maadit falos amun matmalabuk ila pira angkari. Singsaxai ga maainung adu naaguna vatok aubina angkanaan kuna araan gana wat tuua gana irur dikdik pana dorang surugu xa waan sin naandi. ³ Faaratunaan, maadi raagul la pira angkari, singsaxai xawit maadit farop pana awat faropang iniat la pira angkari, ⁴ panaze amun saan iwana varopang ina maadit farop faraxai wana xawit ila pira angkari, xawit. Amun saan dikdik iwana varopang sin Nakmai, di dikdik marazaat kuna xanat faraxas maadina urif buaak amun kabil dikdik sin amun purua zin Nakmai. ⁵ Maadit paramin amun inaxamang ma amun dorang kawit na tak ina aubina dit falaup naandi nanga wana ma xai purua wana a rexaazang pana Nakmai. Ma maadit purif faulin amun ainaxamang kanaan kuna xana valos Kaarisito. ⁶ Ma maadit simbang kuna araan naagu los fakdul Kaarisito, maadina lis a vaamaazikang sin naandi ina xawit dit falos a dorang.

⁷ Naagu rataamaai be wana a rataamaai-ang lamanar iwana amun saan. Tamon axazak ka naxaam mase adu naan sin Kaarisito, xa daxa naan kana inaxam daxa ma xana raamin fakilaan adu maam saait sin Kaarisito, malasing be naan. ⁸ Iaak maadit langga vaamumut pana a burbu-raaiang ina a Piran ka ra lis simaam.

Ka vaaratunaan, singsaxai xawit maadit maangil wana, avuna naan ka lis kuna maadina vadikdik nim pana ma xawit kuna maadina varaksaat nim. ⁹ Ga baai naaguna naxaam adu ga varaar vawat amun paambaar zurugu zinim kuna va-marautang nim, kawit. ¹⁰ Avuna azanon di piaat malasing kari, "Lamaskana amun paambaar zina, a dorang sina xa maravan ma xa dikdik, singsaxai araan naan ka iziar varaxai wana maam, ka malasing be adu naan kawit a dikdikang ma a dadorang sina xa zaan palaau be." ¹¹ Ka daxa naandi dina rexaazin adu amun dorang dikdik ina naadit fakot lamaskana amun paambaar zimaam araan maadi iziar lawalau wana naandi, maadina malasing kanaan araan maadina wat inaan sin naandi.

¹² Kawit maadit fatfaraxazin maam faraxai wana naandi ina dit malavit ma dit falaup naandi nanga. Naandi di ikli naandi nanga ma dit fatfaraxazin naandi nanga. Singsaxai a matmalabuk angkanaan ka vatangin adu xawit di rauxin a mazamang. ¹³ Singsaxai wana maam, maadina wen dador langga wana amun saan ina Nakmai xawit na kalin maam pana. Maadina dador langga be wana a vaamuzazang Nakmai xa ra kalin maam pana. Ma a vaamuzazang simaam ka xavut saait nim amun Korin. ¹⁴ Avuna xawit maadi dador langga wana ta vaamuzazang ina xawit maadi ra giu, tamon maadi lek pen puat inaan sinim. Kawit. Singsaxai Nakmai xa ra kling maam ma maadi wat sinim pana Dorang Daxa zin Kaarisito. ¹⁵ Ma xawit saait maadi dador langga wana maam nanga wana ta vaamuzazang azanon ubina di ra giu, malasing ma xawit maadi laxau a xarxarangang iwana vaamuzazang simaam. Singsaxai maadi inaxam paazaai malasing kari, araan ainaxam paazaaiang sinim kana dikdik puzaa, a vaamuzazang simaam lawalaua nim saait kana laba uzaa, ¹⁶ xuna maadina fazei zaait pana Dorang Daxa lamun non di iziar inaan paamua wana nim, ina xawit nanga taxazak ka ra fazei zin naandi. Avuna xawit maadi saxot maadina dador langga wana vaamuzazang sin axazak la non

tawarak malasing adu zimaam. ¹⁷ A Baar Xoxok ka piaat malasing kari, “Tamon axazak ka saxot kana dador langga, xa daxa naan kana dador langga wana a Piran.” *(Jer 9:24)*

¹⁸ Avuna a Piran kana wen taamin fakilaan axazak adu naan axazak daxa, tamon axazak angkanaan ka piaat pana naan nanga adu naan axazak daxa. Kawit. A Piran kana raamin fakilaan axazak adu naan axazak daxa, tamon a Piran nanga xa piaat pana axazak angkanaan adu naan axazak daxa.

11

Pol Xawit Na Malasing Amun Aaposal Vaagit

¹ Ga saxot naaguna langar xalaak pana dorang surugu ina xa rabanat faamumut. Naagu luaa xalaak nia gana dador. ² Ga ra lis nim sin Kaarisito, xuna naaguna malasing a rakfaaxur ina xa ninis, di ra xalxalin naan kana maxus sina mur. Pana nim nia ga malasing axazak ka marazuzuai, malasing Nakmai, taulaan naaguna waan tawarak siaana Kaarisito. ³ Singsaxai naambari, ga maraaut taulaan dina vagit nim, malasing a zizi xa ra vagit Iwa, ma dina valos falmur nim pana lan kawit na tak siaana aizarang sinim faraxai wana Kaarisito ina xa vaaratunaan ma xa ninis. ⁴ Avuna nim naagut nanam pana langarinang axazak ina xa wat sinim ma xai xul amun dorang sin Iesu ina maam maadi ifazei wana. Ma naagut nanam tamon dina lis aza laklagai rawarak sinim, ma xawit a Laklagaai a Raabu ina Nakmai xa ra lis sinim. Ma nim naagut nanam pana langarinang axazak ina xa wat sinim ma xai xul a Dorang Daxa ina naagu ra rudaxain.

⁵ Kawit ga naxaam adu nia ga waanaburut marazaat pana naandi ina di piaat adu naandi amun aaposal di laaup. ⁶ Ka vaaratunaan nia xawit ga daxa marazaat pana dadorang, singsaxai ga rauxin a rexaazang. Maadi ra vatangin a zaan angkanaan sinim adu xa vaaratunaan pana amun lan faakdul.

⁷ Ka malasing faa, ga ra giu a raksaatang iaak araan ga vamumut nia nanga xuna nim naaguna laaup, panaze ga ifazei wana Dorang Daxa xa waan sinim ma xawit ga maainung nim pana azanon kaakaai? ⁸ Ka malasing faa, naagu naxaam adu ga vinau a kaakaai zin amun lemlem aubina di inaxam paazaai ina di iziar rawarak araan di ralaas nia wana a kaakaai angkanaan kuna wat fazeiang sinim ma gana vawaal nim? ⁹ A raan ka varas ga ra iziar varaxai wana nim. Araan ga ra izi gogof, kawit ga lis ta maravanang sinim. Avuna amun taatum lamaskana Kaarisito in Maasedonia di ra balas, ma di vawaal nia wana amun saan ina ga izi gogof pana. Kawit ga ra lis ta maravanang sinim pana ta lan ma gana wen lis ta maravanang sinim. ¹⁰ Aza vaaratunaanang sin Kaarisito xa iziar zurugu xa malasing kari: Kawit taxazak lamaskana pira vaakdul in Aakaaiiaa xat faraxas kana wisbuaak a dador langgaiang kanaan surugu. ¹¹ Ka malasing faa, araan kawit ga maainung nim pana kaakaai, xa vatangin adu xawit ga sasaxot nim? Kawit. Nakmai xa rexaas adu ga sasaxot famarazaat nim.

¹² Azanon ubina di dador langga adu naandi dit faraxas malasing maam ma di saxot naaguna piaat adu naandi dit faraxas malasing maam. Singsaxai gana giu amun saan angkanaan ga gigiu, xuna gana wen lis ta marapalau zin naandi ma naaguna wen piaat adu naandi dit faraxas malasing maam. ¹³ Ubina angkanaan, naandi amun aaposal vaagit, ma dit faagit pana vaamuzazang sin naandi, ma dit babof mara adu naandi amun aaposal zin Kaarisito. ¹⁴ Kawit a zaan iwana vakaarang dia, wanaze Saatan saait bulaai xai babof mara adu naan a aangelo ila maravas. ¹⁵ Ma dia tuua dina raknar zaaait tamon aubina vaamuzazang sina dina babof mara adu naandi ubina vaamuzaazang faaratunaan iwana matmalabuk ka tak. Lamur dina zuruk a wulwulang sin naandi, xat faraxas nanga wana matmalabuk taksaat sin naandi ina naadi gigiu.

Amun Maravanang Ina Pol Xa Ra Xazanin

¹⁶ Gana piaat kaarik malasing kari: Tuua naagu naxaam adu ga rabanat. Sing saxai tamon naagu naxaam adu ga malasing kanaan, kat faraxas naaguna luaa a rapti angkari ina xa rabanat kana dador langga vaamumut pana naan nanga. ¹⁷ Faaratunaan, araan ga dador langga wana nia nanga, xawit ga dador malasing a Piran kai dador, singsaxai malasing a rabanat ka dador. ¹⁸ Amala aubina di dador langga wana naandi nanga lalozang a matmalabuk ila pira angkari, malasing ma nia zaait gana dador langga wana nia nanga. ¹⁹ Nim naagu mazam marazaat, malasing ma naagu luaa aubina di rabanat dina viraai nim! ²⁰ Faaratunaan mase, naagu luaa naandi xuna naaguna iaana kilaiiang sin naandi, ma dina waxaar nim, ma dina vanong amun lulugaan sinim, ma dina valaup naandi nanga, ma dina rabaaf a paara nim. ²¹ Ga maangil wana piaatang adu maam nanga xawit maadi rauxin a dikdikang kuna giuang malasing kanaan pana nim!

Tamon naandi di irur dikdik ma di dador langga wana naandi nanga, xat faraxas gana dador langga zaait pana nia nanga. Ma naari ga dador malasing a rapti xa rabanat. ²² Malasing faa, naandi amun Ibru? Nia zaait a Ibru. Malasing faa, naandi amun Israael? Nia zaait a Israael. Malasing faa, naandi amun natnaat sin Aabaraam? Nia zaait a natnaat sin Aabaraam. ²³ Malasing faa, naandi amun iaana kilaiiang sin Kaarisito? Naari ga dador malasing ga ngong malasing kari. Nia a iaana kilaiiang daxe mase wana naandi. Ga vaamuzas dikdik marazaat nanga wana naandi vaakdul, ma ga ra iziar lamaskana vaal a vaamaazikang pana amun taan ka varas pana zin naandi, ma di kmis nia, xa dikdik marazaat nanga wana naandi, ma faavaras faanong faasilik gana maat lawaana amun saan taksaat. ²⁴ Amun taan ka watmit amun Judaa di ra lis a vaamaazikang surugu. Ma lamun taan saksaxai angkanaan di kmis nia vaa zangaaf lu vaarul ma xa wizik faat. ²⁵ Faarul amun Rom di ra kmis nia wana xara. Faaxaxai

aubina di tuk nia wana amun faat. Faarul a sip ga iziar wana xa lus nana raas. Ga kaa is a suk azaxai ma a raan azaxai la laman. ²⁶ Ga ra waan pana amun sangazang ka varas. Faasilik ga vasuin a maravanang pana amun sangazang surugu wana sip laaxur wana amun daanim, ma azanon taan la mit amun finaau, ma azanon taan faasilik ga vasuin a maravanang la mita ubina zurugu vaatak, amun Judaa, ma zin naandi xawit amun Judaa zaait. Faasilik ga vasuin a maravanang lamaskana amun bina ma lamaskana amun bina gof ma nana raas ma lawalau amun taatum faagit lamaskana Kaarisito. ²⁷ Ga ra gut amun taan ka varas. Ma xawit saait gai milaaif amun taan ka varas. Ga lagaai ma ga maaru amun taan ka varas. Ma xawit ga vavangan amun taan ka varas. Ma azanon taan ga xazanin a milaatus ma xawit ta marapi xuna valaak kolang a winugu. ²⁸ Ma azanon saan saait kat faraxas gana vazei nim pana, singsaxai a zaan azaxai ga saxot gana vazei nim pana xari: Lamun taan saksaxai ga xazanin a maravanang pana xatkatongang aubina di inaxam paazaai lamun non faakdul ga ra waan pana. ²⁹ Tamon a roroiang sin azaxai zin naandi xawit na dikdik, ka malasing adu a roroiang surugu zaait ka malasing kanaan. Tamon azaxai zin naandi di urif naan ku lamaskana matmalabuk taksaat, kat famazik a maskaagu.

³⁰ Sing saxai tamon gana dador langga wana nia nanga, gana dador langga wana nia nanga wana amun saan ina xa vatan gin adu xawit ga rauxin a dikdikang. ³¹ Nakmai Damana a Piran sin dia Iesu, ina a wisfaaruiang ka waan sina bulaai bulaai, xa rexaas adu xawit ga vaagit. ³² Lamaskana bina laba Daamaaskas, a waamua ila bina angkanaan, ina xa vaamuzas lawaana a xalxal Aaretaas, ka ra varur amun tuxaaul lamarana amun mara iwana adi balavaat ka varaxulin a bina, xuna zaraakang nia. ³³ Sing saxai di vakabaal vawizik nia wana a laxa, wana nan mara mumut iwana balavaat, ma ga izi roro ziaana a mita waamua angkanaan.

12

Lamaskana Miriftamaaiang Nakmai Xa Ra Zaxot Pol Xunikula La Lia

¹ Gana dador langga uzaa nanga. A dorang surugu xana wen fabalos ta zaan, singsaxai gana dador wana amun tataamaaiang ma amun faatangaaiang ina a Piran ka ra vatangin. ² Ga rexaazin aza rapti zin Kaarisito, ina Nakmai xa ra zaxot fauzaa naan lamaskana varulang a lia* wana a maariaas ka zangaafu ma urulavaat ka vaanong. Kawit ga rexaas, Nakmai xa zaxot naan faraxai wana a winpina o a laklagaaina be. Nakmai zingbe xa rexaas. ³ Gana piaat kaarik, kawit ga rexaas, Nakmai xa ra zaxot naan faraxai wana a winpina o a laklagaaina. Nakmai zingbe xa rexaas. Ga rexaas adu a rapti angkanaan ⁴ araan ka iziar ikula la paaradaais, ka langarin amun saan ina xawit nat faraxas taxazak kana dador wana, ma Nakmai xawit na luua naan kana fazei wana. ⁵ Malasing ma gana dador langga wana a rapti angkanaan, singsaxai gana wen dador langga wana nia nanga, wana amun saan be ina xa vatangin adu nia xawit ga dikdik. ⁶ Avuna tamon gana saxot nanga gana dador langga wana nia nanga, gana dador wana vaaratunaanang, ma xawit ga rabanat. Singsaxai xawit ga saxot gana dador wana amun saan angkanaan, panaze xawit ga saxot taxazak kana valaup nia lamaskana ainaxamang sina, ga saxot be ainaxamang sina wana nia xana vatfaraxas pana amun saan ga gigiu ma gai piaat.

Pol Xa Nanam Pana Amun Maravanang Sina

⁷ Amun saan Nakmai xa ra vatangin surugu xa laaup marazaat mase, singsaxai xa lis a zaan ina xai suk a winpinugu, xuna tuua gana inaxam pana valaupang nia nanga wana amun tataamaaiang kanaan. A zaan angkanaan naan a iaana kilaa- iang sin Saatan ina xat fadada vamazikang nia. ⁸ Ga ra maainung sin a Piran faarul xuna zuruk pizinang a zaan angkanaan

siaagu. ⁹ Singsaxai xa piaat surugu malasing kari, "A daxaiang surugu xat faraxas pana amun saan gu izi gogof pana, avuna a dikdikang surugu xana xudul wana nua araan kawit gu rauxin a dikdikang." Malasing ma ga nanam pana dador lang- gaiang araan kawit ga rauxin a dikdikang, kuna a dikdikang sin Kaarisito xana iziar wana a roroiang surugu. ¹⁰ Malasing ma, xuna valaupang aizina Kaarisito, ga nanam marazaat araan kawit ga rauxin a dikdikang, ma araan di piaat farak- saat nia, ma araan amun saan ka lagaf pana aiziarang surugu, ma araan di va- mazik nia, ma araan di vamaskalus fama- razaat nia. Avuna araan kawit ga rauxin a dikdikang, nia ga rauxin a dikdikang lamaskana Kaarisito.

Pol Xa Saxot Kana Vadikdik Ainaxam Paazaaiang Sin Amun Korin

¹¹ Nia ga dador wana amun dorang kanaan ka rabanat avuna nim kawit naagu piaat adu nia a aaposal daxa. Faaratu- naan mase nia a rapti walaau be, singsaxai aiziarang surugu malasing a aaposal xawit na wizik faamumut lawaana naandi ina di vakilaan naandi amun aaposal di laaup. ¹² Araan ga ra iziar varaxai wana nim, ga ra irur dikdik lamaskana amun mara- vanang ma ga rat fatangin lamarana nim adu nia a aaposal vaaratunaan. Ga vaba- los amun faakilanang ma amun faaxoxo- vang ma amun faamuzazang ka banglala. ¹³ Aubina di inaxam paazaai lamun non tawarak di vawaal nia wana amun saan ga izi gogof pana. Singsaxai xawit ga lis ta maravanang sinim malasing kanaan. Malasing ma, iaak naagu naxaam adu aiz- ina nim ka mumut pana zin naandi? Iaak naagu naxaam adu nia gana iaari zinim kuna naxaam pizinang a raksaatang su- rugu?

¹⁴ Naagu langar, naari ga nimniman kuna gana wat sinim pana varulang a zangazang. Ma araan gana balas, gana wen maainung ta zaan sinim, panaze xawit ga saxot aze ramun saan sinim, nim be. Avuna xawit na tak pana a funalik mumut dina gonin tasin amun saan aaxan

* **12:2** A dorang kari "a varulang a lia" wana linga bina in Grik adu a non ina Nakmai xa iziar wana.

damana naandi ma amun dina naandi. Sing saxai amun damana naandi ma amun dina naandi nanga dina gonin tasin amun saan aaxan a funalik sin nandiaa. ¹⁵ Ga nanam kuna lizang amun saan faakdul zurugu xa waan sinim, ma gana lis a ro-roiang surugu zaait kuna vawaalang nim. Tamon ga valaup a matmalabuk surugu iwana sasaxotang nim, ka malasing faa, naaguna vamumut a matmalabuk sinim iwana sasaxotang nia? ¹⁶ Ma naagu rexaas faanong adu xawit ga maainung ta kaakaai inaan sinim. Sing saxai iaak ga vagit nim kuna urif fawatang nim pana amun inaxamang surugu? ¹⁷ Malasing faa, iaak ga ra kling ubina angkanaan kuninaan sinim kuna waxaarang ta zaan sinim? ¹⁸ Ga ra maainung Taaitus ma xa waan sinim, naan ma aza daaza maam saait. Malasing faa, Taaitus ka ra waxaar ta zaan sinim? Kawit. Maam maadi los be awat inaxamang azaxai ma awat matmalabuk azaxai.

Pol Xa Maraaut Adu Naandi Dina Rak-saat Araan Ka Balas

¹⁹ Ka malasing faa, naagu naxaam adu maadi dador xol maam nanga la marana nim? Kawit. Amun paasaxo daxa zimam, maadi ra dador zinim faraxai wana vaaratunaanang lamarana Nakmai malasing aubina zin Kaarisito. Amun saan faakdul ina maadi gigi, maadi giu xuna vadikdikang nim. ²⁰ Avuna ga maraaut, taulaan araan gana wat sinim, gana wen taamin amun matmalabuk ina ga sasaxot gana raamin, ma nim saait naaguna wen nanam pana a matmalabuk ina gana wat faraxai wana. Ga maraaut, taulaan gana tangin awat iziarang malasing kari, naagunat mangat, ma naagunat marazuzuai, ma naagunat boromaazik, ma naagunat lama, ma naagunai wispiaal azanon, ma naagunai dador ngutngut, ma naagunat falaup nim nanga, ma aiziarang sinim kanat faiaagaal varawuk. ²¹ Ga maraaut taulaan araan gana wat inaan, Nakmai zurugu xana vamumut nia lamarana nim ma gana maskalus pana amala zinim ina di ra giu a raksaatang paamua ma xawit di inaxam taawuk siaana amun matmalabuk ka mitikaai ma amun matmalabuk taksaat

ila winpin ma amun matmalabuk iwana maangilang ina naadit falos.

13

Pol Xa Fanaau Zin Naandi

¹ Faarul xari xa gana wat sinim. Ka malasing a dorang lamaskana Baar Xoxok naako, "Tamon a dorang sin axazak urua o urul xa zaxai be wana ta zaan, naanaan a dorang sin nandiaal xa vaaratunaan." (*Lus 19:15*)

² Pana varuaiang a balazang surugu xa wat sinim, ga ra fanaau zinim pana amun matmalabuk taksaat sinim. Ma naari araan ga iziar rawarak, gana vazei nim kaarik nanga wana amun matmalabuk angkanaan. Araan gana uli wat inaan, gana vamazik naandi ina xawit di inaxam taawuk nanga ziaana amun matmalabuk taksaat sin naandi i waamua ma gana vamazik saait naandi uzanon nanga ina di gigi a raksaatang taning.

³ Avuna naagu saxot naaguna rexaazin adu faaratunaan Kaarisito xa lis amun dorang kanaan ma ga vazei nim pana. Tuua naagu naxaam adu naan kawit na rauxin a dikdikang kuna vatokang nim pana amun matmalabuk taksaat sinim, kawit. A dikdikang sina xat faamuzas lawalaua nim. ⁴ Ka vaaratunaan, araan di tuk fating naan laaxur wana robuxul, naan kawit na rauxin a dikdikang, singsaxai wana dikdikang sin Nakmai, taning naan ka roro. Ka malasing saait bani maam maadi malumbaai varaxai wana Iesu, singsaxai maadina roro varaxai wana naan pana a dikdikang sin Nakmai ma wana amun gigiung simaam lawalaua nim.

⁵ Naaguna raamaai daxa wana a ro-roiang sinim, tamon ainaxam paazaaiang sinim ka vaaratunaan o xawit. Naaguna klis nim saksaxai. Malasing faa, xawit naagu raamin fakilaan adu Iesu Kaarisito xa iziar zinim? Tamon kawit, naanaan ainaxam paazaaiang sinim kawit na vaaratunaan. ⁶ Ga inaxam paazaai adu naaguna rexaazin adu maam maadi iziar vaaratunaan lamaskana inaxam paazaaiang pana naan. ⁷ Ma naari, maadit maainung sin Nakmai xuna tuua naaguna giu ta raksaatang. Kawit adu xuna aubina

dina raamin adu maam aubina maadi tak, kawit. Singsaxai xuna nim naaguna giu be amun saan ka tak, naapalaau di naxaam adu amun faamuzazang simaam amun aaposal xa zu. ⁸ Avuna xawit nat faraxas dia dina giu amun saan ina xai ruxol a vaaratunaanang sin Nakmai, xawit. Singsaxai dia dina giu amun saan kuna a dorang pana vaaratunaanang kana waan farawuk. ⁹ Araan nim naagu rauxin a dikdikang ma maam kawit maadi rauxin a dikdikang, maadi nanam be. Ma maadit maainung pana nim kuna Nakmai xana vatok fakdul xaarik a roroiang sinim. ¹⁰ A vuvuna xari nia ga varaar amun saan angkanaan ka waan sinim araan kawit nanga ga balas. Avuna araan gana balas, kawit ga saxot gana lis ta dorang dikdik sinim pana a burburaaiang ina a Piran ka ra lis surugu. Naan ka lis a burburaaiang kanaan surugu xuna varur vadikdikang nim pana, ma xawit kuna kawinang nim pana.

A Vaanongang Iwana Dorang

¹¹ Naari a vaanongang iwana dorang surugu: Amun taatum lamaskana Kaarisito, naaguna nanam! Ma naaguna luaa Nakmai xana vatok nim, ma naaguna zুরু amun dorang surugu xuna vawaalang nim, ma ainaxamang sinim kana zaxai be, ma naaguna iziar lamaskana luaai lawalaua nim saksaxai. Ma Nakmai iwana matmalabuk iwana sasaxotang nim ma iwana a luaai xana iziar varaxai wana nim.

¹² Naaguna dor vaananam sinim saksaxai varaxai wana varanguzang pana matmalabuk ka ninis.

Aubina ninis faakdul zin Iesu di iziar varaxai wana nia di lis a dor vaananamang sin naandi xa waan sinim.

¹³ A daxaiang sin a Piran Iesu Kaarisito ma a matmalabuk sin Nakmai iwana sasaxotang nim ma a matmalabuk iwana izi vatuiang sin a Laklagaai a Raabu xana iziar varaxai wana nim faakdul.

A Waambaar Zin Pol Xa Waan Sin Amun Galesia A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Pol xa varaar a waambaar angkari xa waan sin aubina di inaxam paazaai di raagul lamun bina ila pira Galesia. Paa-mua Pol xa ra waan lamun bina varawuk in Galesia ma xa fazei wana a Dorang Daxa xawaan sin naandi. Naandi xawit amun Judaa. Ma Pol xa vazei naandi adu ainaxam paazaaiang be wana Iesu xat faraxas kana zaxot faulin naandi.

Lamur azanon Judaa di balas ma di piaat adu a dorang sin Pol xawit na tak. Di piaat adu aubina di inaxam paazaai dina valos amun Lus sin Moses.

Araan Pol xa langarin azaan angkanaan, ka varaar a baar angkari. Ka dador dikdik sin amun Galesia lamaskana a baar angkari. Ka saxot adu naandi dina waan siaana amun faraviraaiang sin amun mar-avas faagit, ma dina uli be wana ainaxam paazaaiang pana Iesu. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 53 (o iaak AD 49).

A baar Galesia xa malasing kari:

- (1) 1:1-5 A dor vaamaravazang
- (2) 1:6-10 A Dorang Daxa be azaxai
- (3) 1:11-2:21 Pol xa vatangin adu a Dorang Daxa ina naa fazei wana xa vaaratunaan
- (4) 3:1-4:31 Nakmai xa vamamaraxaas dia wanaze di ainaxam paazaai wana Iesu, ma xawit panaze di valos amun lus
- (5) 5:1-6:10 Dia di mamaraxas siaana a dikdikang iwana amun matmalabuk taksaat ma dina valos a sasaxotang sin a Laklagaai a Raabu
- (6) 6:11-18 A vaanongang iwana a dorang

A Dor Vaamaravazang

¹ Nia xari Pol, a aaposal. Kawit ta aubina di kalin nia ma ga balas aza aaposal, ma xawit taxazak na kling nia malasing kanaan saait. Singsaxai Iesu Kaarisito ma

Nakmai Damana dia, ina xa varamaraat faulin Iesu wana maatang, di ra lis iaa a burburaaiang iwana a aaposal zurugu.

² Malasing ma nia varaxai wana amun taatum lamaskana Kaarisito naari maadi iziar varaxai, maadi farar waan sinim aubina naagu inaxam paazaai naagut balas fatu lamun bina lamaskana a provins Galesia.

³ A daxaiang ma a luaai xana waan sinim ka wat sin Nakmai Damana dia ma a Piran Iesu Kaarisito. ⁴ Naan ka lis pizin naan nanga saxotang amun matmalabuk taksaat sin dia vaakdul xuna xana zaxot faulin dia ziaana notaan angkari taning ina aubina di gigi amun matmalabuk taksaat ka varas. Ma xa maat lalos a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai Damana dia. ⁵ A marmari daxaiang kana uzaa zina bulaai bulaai. Ka vaaratunaan.

Kawit Taza Dorang Daxa

⁶ Nia ga raknar mase wana nim panaze fazaas mase naagu wanpaan tawarak siaana Nakmai ina xa viring luk nim kuna naaguna iziar lamaskana a daxaiang sin Kaarisito. Singsaxai fazaas mase naagu rutaawuk saxotang aza dorang daxa xa rawarak mase. ⁷ Singsaxai naan azaan palaau. Kawit a Dorang Daxa vaaratunaan. Ma ga piaat be malasing kanaan, panaze azanon di vabaabaa nim, ma di saxot adu dina xul a Dorang Daxa zin Kaarisito wana a dorang kawit na vaaratunaan. ⁸ Tamon maam nanga, o taza aangelo nanga inikula la lia xana fazei zinim pana a dorang daxa xa rawarak pana ina maadi tabung fazei zinim pana, a raksaatang sin Nakmai xana iziar wana naan. ⁹ Malasing maadi piaat fanong, ma naari gana piaat kaarik, tamon taxazak ka fazei zinim pana a dorang daxa xa rawarak pana ina naagu rudaxain paamua, a raksaatang sin Nakmai xana iziar wana naan.

¹⁰ Naagu naxaam aze? Tamon ga dador malasing kanaan, malasing faa, xa raamaai malasing adu ga saxot aubina dina rudaxa wana nia? Kawit mase! Ga saxot adu Nakmai xana rudaxa wana nia. Aze, xa raamaai malasing adu ga saxot gana vaxabebeu aubina? Kawit. Tamon ga lek

faxabebeu aubina, ga lek pen iaana kilaa-
iang sin Kaarisito.

Nakmai Xa Viring Pol

¹¹ Amun taatum lamaskana Kaarisito, ga saxot naaguna rexaas adu a Dorang Daxa ina ga fazei zinim pana xawit na wat sin aubina. ¹² Ma aubina xawit di vazei nia o di viraai nia wana. Kawit. Iesu Kaarisito nanga xa viaat surugu.

¹³ Avuna naagu ra langarin awat toroiang surugu i waamua iwana ainaxam paazaaiang simaam amun Judaa. Gat famazik bulin mase aubina ilamaskana a lotu zin Nakmai ma ga gigiu amun saan kuna vanong pizingang fakdul naandi. ¹⁴ Amun tataawukugu lamaskana ainaxam paazaaiang sin amun Judaa xa bilaas mase a rataawuka naandi amala amun paliaanugu di luk maam faraxai. Ma ga gut mase xuna vadikdikang amun faraviraaiang sin amun kulmua zurugu. ¹⁵ Singsaxai Nakmai xa kalin nia lamaskana a daxaiang sina waamua wana a raan di luk nia, ma naan ka viring luk nia aaxana nanga. Ma naan ka nanam ¹⁶ pana viaatang Naatna zurugu, xuna gana fazei wana a Dorang Daxa wana naan lawalaua naandi aubina xawit amun Judaa. Ma araan Nakmai xa giu malasing kanaan, kawit ga zuruk ta puruzang sin ta xastunaan pana a Dorang Daxa angkari. ¹⁷ Ma xawit ga waan ikula Jerusalem sin naandi ina di rauxin a burburaaiang iwana a aaposal waamua wana nia. Kawit. Ga waan Erebia ma mur ga uli xun Daamaaskas.

¹⁸ Lamuraana a maariaas urul xa vaanong, ga waan ikula Jerusalem kuna nimaa Pita maadina rexaazin iaa nimaa. Ma ga iziar varaxai wana naan a raan ka zangaafllu ma xa watmit. ¹⁹ Singsaxai xawit ga raamin tazaxai zin naandi azanon aaposal, ga raamin be Jems, daaza Piran. ²⁰ Naagu langar. Ga xalxal lamarana Nakmai wana amun saan angkanaan ga varaar waan sinim adu xawit na vaagit.

²¹ Mur ga waan la uru provins in Siria ma Silisia. ²² Singsaxai aubina ilamaskana amun lotu zin Kaarisito la pira Judia xawit

di rexaazin nia. Kawit. ²³ Dit langarin be a dorang malasing kari, "A rapti ina waamua xat famazik dia, ma xa saxot kana vanong pizin fakdul mase a Dorang Daxa angkari, naari xai fazei wana a Dorang Daxa ina dia di inaxam paazaai wana." ²⁴ Ma naandi di wisfaru Nakmai avuna wana nia.

2

Amun Aaposal Di Rudaxain Pol Adu Naan Aza Aaposal

¹ Ma lamuraana a maariaas ka zangaafllu ma urulavaat ga uli xunikula Jerusalem, nimaa Baanabaas. Ma ga zaxot saait Taaitus. ² Ma ga uzaa wanaze Nakmai xa viaat surugu adu gana uzaa xuna tanginang amun paamua iwana lotu. Nia ma aubina ina di balas amun paamua iwana lotu, maam singbe maadi iziar varaxai, ma ga iaari zin naandi xuna klizang a Dorang Daxa ina ga ifazei wana lawalaua naandi aubina xawit amun Judaa. Ma ga saxot naandi dina rudaxa wana nia wanaze xawit ga saxot adu a vaamuzazang surugu iwaamua ma ila notaan angkari zaait, kana zaan palaau. ³ Ma xa vaaratunaan adu Taaitus ina nimaa maadi wat faraxai iaa, naan nanga xawit a Judaa, naan aza Grik, singsaxai xawit di vaangaraai xuna ftukang a winpina malasing amun Lus sin Moses ka piaat. ⁴ Ma azaan angkanaan ka balas panaze azanon sin aubina ina di vaagit adu naandi zin Kaarisito, di albis funfun kuna raamin fatalaminang maam adu maadi mita izi mamaraxas lamaskana Iesu Kaarisito ziaana amun lus angkanaan. Di saxot dina bulupis maam pana amun lus angkanaan. ⁵ Singsaxai maam kawit mase maadi rudaxa wana ainaxamang sin naandi, xuna a dorang faaratunaan iwana a Dorang Daxa xana iziar dikdik faraxai wana nim.

⁶ Ma wana naandi amun paamua zin dia lamaskana lotu ina di rauxin aiza laba, xawit di xul amun dorang ina ga fazei wana. Kawit ga inaxam marazaat pana naandi di rauxin aiza laba o xawit, ka zaan palaau be wana nia. Avuna lamarana Nakmai aubina vaakdul dit faraxas.

⁷ Kawit di xul tazaar. Kawit. Di raamin fakilaan adu Nakmai xa lis a vaamuzazang surugu xuna fazeiang pana a Dorang Daxa lawalaua naandi aubina xawit amun Judaa, malasing bani naan ka lis a vaamuzazang sin Pita xuna fazeiang lawalau amun Judaa. ⁸ Avuna Nakmai xa vaamuzas la maskaagu ma ga giu a vaamuzazang iwana a aaposal lawalaua naandi aubina xawit amun Judaa, malasing bani naan ka vaamuzas lamaskana Pita ma xa giu a vaamuzazang iwana a aaposal lawalau amun Judaa. ⁹ Ma Jems, Pita ma Jon, nandiaal di rauxin taal aiza laba malasing adu nandiaal amun iaalil ilamaskana lotu. Di raamin fakilaan taal adu Nakmai xa daxa wana nia ma xa lis a vaamuzas angkari zurugu. Malasing ma di zaksak mit taal zin nimaa Baanabaas kuna vatanginang adu maam maadi rauxin a vaamuzazang azaxai. Di rudaxa raal adu nimaa maadina waan iaa zin naandi aubina xawit amun Judaa ma nandiaal dina waan taal zin amun Judaa. ¹⁰ Di iaari raal zin nimaa adu maadina giu iaa be azaan azaxai. Di maainung taal nimaa xuna naxaamang pana vawaalang aubina di izi gogof. Ma naan azaan mase xanaan a maskaagu xa ramaraat kuna gigi bulinang.

Pol Xa Vadawaar Pita

¹¹ Aza raan Pita xa balas puat Entiok. Azanon taan lamur ga vadawaar naan lamarana wanaze naan ka giu azaan kawit na tak. ¹² Azaan naan ka giu xa malasing kari: Waamua wana azanon Judaa di inaxam paazaai di wat ikula zin Jems, Pita xa vavangan faraxai wana aubina di inaxam paazaai, naandi aubina xawit amun Judaa. Singsaxai araan amun Judaa angkanaan di wat, Pita xa vataling aubina angkanaan kawit amun Judaa, wanaze xa marauring amun Judaa angkanaan, avuna di irur dikdik adu aubina di inaxam paazaai dina ftuk pizin a vang pakpak malasing amun Lus sin Moses ka piaat. ¹³ Ma naandi vaakdul azanon Judaa rawarak, naandi zin Kaarisito, naandi di los Pita wana matmalabuk taksaat angkanaan. Di ra piaat adu di rudaxain aubina xawit amun Judaa singsaxai rataawuka naandi xawit na

vatangin. Ma a matmalabuk angkanaan ka urif falmur zaait Baanabaas ma naan ka giu malasing kanaan.

¹⁴ Singsaxai araan ga raamin adu naandi xawit dit falos fatok a dorang faaratunaan iwana a Dorang Daxa, ga vadawaar Pita lamarana naandi vaakdul malasing kari, “Nua a Judaa singsaxai nua nanga xawit gu raagul malasing aza Judaa, xawit. Nua gu raagul malasing aubina xawit amun Judaa. Malasing faa, gu vangarin aubina xawit amun Judaa xuna raagulang malasing amun Judaa?”

Nakmai Xana Zaxot Faulin Aubina Wanaze Di Inaxam Paazaai Wana Iesu

¹⁵ Dia amun Judaa dia amun natnaat sin amun Judaa. Dia xawit iwana azanon lemlem aubina rawarak ina dia amun Judaa dit fakilaan naandi adu naandi aubina ila maskana a matmalabuk taksaat. ¹⁶ Singsaxai dia amun Judaa di inaxam paazaai, di rexaas adu Nakmai xana wen kilis adu axazak ka tak lamarana tamon naan kat falos amun Lus sin Moses. Kawit. Naan kana klis axazak angkanaan adu naan ka tak tamon naan ka inaxam paazaai wana Iesu Kaarisito. Malasing ma dia nanga di inaxam paazaai vaanong pana naan ma Nakmai xa ra klis adu dia di tak lamarana. Ma naan kana kilis malasing kanaan panaze naan ka raamin fanong ainaxam paazaaiang sin dia ma xawit adu xa raamin fatfaraxazin amun matmalabuk sin dia wana amun Lus sin Moses. Avuna dia di rexaas adu Nakmai xana wen kilis adu axazak ka tak tamon naan kat falos amun Lus sin Moses.

¹⁷ Dia di saxot Nakmai xana klis adu dia di tak panaze dia di iziar lamaskana Kaarisito. Singsaxai tamon ka maravas adu dia di gigi amun matmalabuk taksaat saait, malasing faa, xa vatangin adu Kaarisito xa valos dia xuna giuang amun matmalabuk taksaat? Kawit mase! ¹⁸ Tamon ga lis a torugu wana awat inaxamang adu amun Lus sin Moses kat faraxas kana klis adu nia ga tak, ma mur ga valos kaarik, ga vatangin faratunaan adu nia axazak iwana laxauang amun lus.

¹⁹ Avuna amun Lus sin Moses ka klis adu gana maat. Malasing ma ga maat pana a dikdikang iwana amun lus angkanaan

kuna roroiang kun Nakmai. Ga maat faraxai wana Kaarisito wana robuxul.²⁰ Ma xawit nia nanga ga roro. Kawit. Kaarisito xa roro la maskaagu. Ma awat toroiang ila winugu taning, ga roro wana ainaxam paazaaiang lamaskana Naata Nakmai. Naan ka sasaxot nia ma xa lis pizin a roroiang sina nanga ma xa maat saxot nia.²¹ Avuna tamon Nakmai xat faraxas kana klis adu axazak ka tak tamon ka valos amun Lus sin Moses, ka raamaai malasing adu a maatang sin Kaarisito xa zaan palaau. Sing saxai xawit ga bain pizin a talazang sin Nakmai lamaskana Kaarisito. Kawit.

3

Amun Lus Sin Moses Kana Wen Fatok Dia

¹ Nim amun Galesia, amun tabanat! A dorang pana a maatang sin Iesu Kaarisito wana a robuxul xa maravas lamarana nim. Sing saxai nis ka vabaabaa nim pana valozang amun Lus sin Moses?² Ga saxot adu gana rexaazin azaan azaxai be zinim ma xa malasing kari. Malasing faa, naagu rudaxain a Laklagaai a Raabu, wanaze naagu gigi amun gigiuang iwana amun Lus sin Moses o wanaze naagu inaxam paazaai wana Dorang Daxa naagu langarin?³ Naagu rabanat mase! Naagu varumara a roroiang faaxur zinim pana a dikdikang sin a Laklagaai a Raabu. Kunaze naagu vataling a lan angkanaan ma naagu saxot naaguna giu vatok fakdul wana a dikdikang sinim faatak?⁴ Malasing faa, amun maravanang naagut kزانin kat balas palaau zinim? Kawit. Di balas kuna vadikdikang ainaxam paazaaiang sinim. Sing saxai iaak amun maravanang kanaan kawit di balas palaau zinim aan?⁵ Malasing faa, Nakmai xa lis a Laklagaai a Raabu zinim ma xat fabalos amun faamuzazang ka banglala lawalaua nim panaze naagu valos amun Lus sin Moses, o wanaze naagu langarin a Dorang Daxa ma naagu inaxam paazaai wana?

⁶ Ka malasing saait kanaan pana Aabaraam. A Baar Xoxok ka piaat pana naan naako, “Naan ka inaxam paazaai

wana Nakmai ma Nakmai xa kalin naan a rapti xa tak.” *(Var 15:6)*

⁷ Malasing ma naaguna raamin fakilaan adu naandi ina di inaxam paazaai, naandi amun natnaat sin Aabaraam.⁸ A Baar Xoxok ka piaat mumua pis adu Nakmai xana klis naandi aubina xawit amun Judaa adu di tak lamarana wanaze dina inaxam paazaai. Malasing ma a Baar Xoxok ka fazei mumua pis pana Dorang Daxa xa waan sin Aabaraam naako, “Pana nua gana lis a daxaiang sin amun lemlem aubina vaakdul.” *(Var 12:3)*

⁹ Malasing ma xa maravas adu naandi ina di inaxam paazaai, Nakmai xai lis a daxaiang sin naandi varaxai wana Aabaraam, a rapti ina xa inaxam paazaai.

¹⁰ Naandi aubina vaakdul iwana amun gigiuang iwana amun Lus sin Moses, naandi di iziar lawaana raksaatang sin Nakmai. Avuna di ra varaar vating lamaskana Baar Xoxok malasing kari, “Naandi vaakdul ina xawit dit falos fakdul amun Lus sin Moses di ra varaar, di iziar lawaana raksaatang sin Nakmai.” *(Lus 27:26)*

¹¹ Ma xa maravas adu Nakmai xana wen kilis adu axazak ka tak tamon naan kat falos amun Lus sin Moses, panaze a Baar Xoxok ka piaat naako, “Axazak ina xa tak ka roro lalozang ainaxam paazaaiang sina.” *(Aab 2:4)*

¹² A vuvuna amun Lus kawit ainaxam paazaaiang. Kawit. A Baar Xoxok ka piaat pana amun Lus angkanaan malasing kari, “Axazak ina xa gigi amun saan angkanaan, naan kana roro lalos amun saan angkanaan.” *(Liv 18:5)*

¹³ Sing saxai Kaarisito xa wul vaxarom dia wana a wulwulang laba ziaana a raksaatang iwana amun Lus dia di iziar lawaana. Naan ka zuruk a kiaana dia ma a raksaatang ka iziar wana naan. Avuna di ra varaar vating lamaskana a Baar Xoxok malasing kari, “Axazak ina di varokin pana a xabaai, xa iziar lawaana raksaatang.” *(Lus 21:23)*

¹⁴ Ma Iesu Kaarisito xa wul vaxarom dia wana a wulwulang laba malasing kari xuna a daxaiang ina Nakmai xa ra lis sin Aabaraam kana wat sin aubina xawit

amun Judaa. Malasing ma dia vaakdul di inaxam paazaai dina zuruk a Laklagaai a Raabu ina naa xalxalin sin dia.

Amun Lus Sin Moses Kawit Na Waramin A Xalxalang Pana Aabaraam

¹⁵ Amun taatum lamaskana Kaarisito, gana dador lalaamangaai wana azaan bu-laa'i xat balas lamun taan faakdul. Tamon axazak urua di rudaxain iaa tasaan, ma di xalxal iaa, xawit taxazak kat faraxas kana kip o vaduma. ¹⁶ Nakmai xa dadorin amun kalxalang sin Aabaraam ma zin a natnaat sina. Ma a Baar Xoxok kawit na piaat naako, "zin amun natnaat sunum," malasing adu xa varas. Kawit. Ka piaat naako, "zin a natnaat sunum," malasing be azaxai, ma naan Kaarisito. (Var 12:7)

¹⁷ A vuvuna dorang surugu xa malasing kari: Nakmai xa tabung pis a rudaxai-ang faraxai wana Aabaraam. A zangaafu varazuai urulavaat ma a zangaafu urul amun maariaas la muraana, Nakmai xa ra lis amun Lus sin Moses. Amun Lus angkanaan kawit na akpaat pizin a rudaxai-ang kanaan Nakmai xa ra giu waamua. Kawit. ¹⁸ Tamon amun fnuaai angkanaan di lek balas pana amun Lus sin Moses, di lek pen balas pana a xalxalang. Singsaxai lamaskana a daxaiang sin Nakmai, naa lis faxarom sin Aabaraam lamaskana a xalxalang kanaan.

¹⁹ Malasing ma aze a vuvuna amun Lus sin Moses? A rudaxaiang iwaamua Nakmai xa giu varaxai wana Aabaraam ka iziar vaanong, singsaxai Nakmai xa lis saait amun Lus angkanaan avuna wana amun matmalabuk taksaat. Ma amun Lus angkanaan di dikdik ka ruaas a natnaat angkanaan sin Aabaraam ka balas. Ma amun aangelo di lis fawat amun Lus angkanaan sin axazak la birua, naan Moses ma naan ka lis sin aubina. ²⁰ Ma axazak ila birua xawit na irur vawaal a non saxai be, singsaxai Nakmai naan singbe azaxai.

²¹ Malasing faa, amun Lus sin Moses di purua wana amun kalxalang sin Nakmai? Kawit mase! Tamon Nakmai xa lek lis amun Lus kuna vaaroroiang, naan ka lek kilis adu naandi di tak ina dit falos

amun Lus. ²² Singsaxai a Baar Xoxok ka piaat adu amun matmalabuk taksaat ka bulupis aubina vaakdul ma di iziar malasing kanaan, kuna Nakmai xana lis faxarom amun saan naa xalxalin fanong sin naandi ina di inaxam paazaai, wanaze di inaxam paazaai wana Iesu Kaarisito.

²³ Paamua wana matmalabuk iwana inaxam paazaaiang pana Iesu xa balas, amun Lus sin Moses ka bulupis dia, xa ruaas a matmalabuk angkanaan iwana inaxam paazaaiang ka balas la maravas lamur. ²⁴ Malasing ma amun Lus di xatka-tong dia xa ruaas Kaarisito xa balas, kuna tamon di inaxam paazaai wana naan, Nakmai xana klis adu dia di tak. ²⁵ Ma a raan iwana inaxam paazaaiang ka balas faanong, malasing ma amun Lus kana wen katkatong kaarik dia.

A Funalik Sin Nakmai

²⁶ Avuna nim faakdul ina naagu inaxam paazaai wana Iesu Kaarisito, nim a funalik sin Nakmai, ²⁷ wanaze nim faakdul ina di baaptaais nim lamaskana Kaarisito, naagu balas malasing naan, malasing be adu naagu vamamaus nim pana a roroiang sin Kaarisito. ²⁸ Nim faakdul naagu zaxai lamaskana Iesu Kaarisito, naapalaau nim amun Judaa o nim kawit amun Judaa, o nim amun iaana kilaiang o nim kawit amun iaana kilaiang, o nim ubina o nim a furavin. ²⁹ Ma tamon nim sin Kaarisito, nim amun natnaat sin Aabaraam ma naa-guna zuruk amun saan Nakmai xa ra xalxal wana.

4

¹ A vuvuna dorang surugu xa malasing kari: A nalik mumut mur xana rau-mana amun saan faakdul zin damana. Singsaxai araan naan ka mumut nanga, naan kawit na rawarak pana a iaana kilaiang, ² panaze naan ka iziar nanga lawaana gogonang sin azanon aubina ma di rataamaai xaaul wana naan ka ruaas a notaan ina damana xa ra kalin adu dina wen giu xaarik malasing kanaan. ³ Ma wana a lan angbani dia zaait araan di nalik mumut pana ainaxamang sin dia

3:17 Zax 12:40 **3:18** Rom 4:14 **3:29** Rom 4:13 * **4:3** Aza knaaza dorang kari wana a linga bina Grik, adu a varumaraiang amun faraviraaiang sin dia la pira angkari.

wana Nakmai, amun laklagai dit katkaton a bara o a daanim o a pira angkari,* di bulupis dia. ⁴ Sing saxai la notaan kat faraxas pana inaxamang sin Nakmai xa balas, naan ka ra kling fawat Naatna, aza ravin ka luk naan ma xa laba lawaana amun Lus sin Moses, ⁵ ma xa wul vaxarom dia di iziar lawaana amun Lus angkanaan, ma Nakmai xa gon fabulus dia ma dia di balas a funalik sina. ⁶ Ma nim a funalik sin Nakmai malasing ma xa ra kling fawat a Laklagai zin Naatna xu lamaskana dia ma xat firaai naako, "Maamaa, Maagu." ⁷ Malasing ma naari, nim kawit amun iaana kilaaiang kaarik. Kawit. Nim a funalik sin Nakmai. Ma Nakmai xana ralaas nim pana amun saan kat faraxas pana amun naatna dina zuruk, panaze nim a funalik sina vaatak.

Pol Xa Maskalus Saxotang Amun Galesia

⁸ Paamua araan nanga xawit naagu rexaazin Nakmai, nim amun iaana kilaaiang sin amun laklagai ina xawit Nakmai vaaratunaan. ⁹ Sing saxai naari naagu rexaazin ka Nakmai, o xa daxa gana piaat adu Nakmai xa rexaazin ka nim. Malasing ma xunaze naagu saxot naaguna uli waan pana amun laklagai angkanaan* kawit di dikdik ma xawit nat faraxas dina vawaal dia? Naagu saxot naaguna balas kaarik amun iaana kilaaiang sin naandi? ¹⁰ Naagut falos amun lus ila uwat taan laba ma amun flan faaxur ma amun flan iwana laflaavang ma amun maariaas laba. ¹¹ Ga naxaam amun matmalabuk sinim ma ga maraaut, panaze xa raamaai malasing adu a gutang surugu xu nim ka zaan palaau.

¹² Amun taatum lamaskana Kaarisito, ga maainung fadikdik nim adu naaguna balas malasing nia, wanaze waamua ga malasing be nim. Kawit naagu giu tazaar taksaat pana nia. ¹³ Ma naagu rexaas adu waamua ga ra fazei wana a Dorang Daxa zinim panaze ga ra gias. ¹⁴ Kawit naagu bain nia ma xawit naagu lis a toranim surugu naapalaau a giazang surugu xa lis a maravanang sinim. Naagu ruzuaai nia malasing adu nia aza aangelo zin Nakmai

o malasing saait adu nia Iesu Kaarisito nanga. ¹⁵ Ma naagu ra nanam mase! Naan a daxaiang sinim, ka waafaa xa? Ga piaat faratunaan sinim adu tamon kat faraxas, naagu ra lek bilok pizin amun marana nim ma naagu ra lek lis surugu xuna vawaalang nia. ¹⁶ Sing saxai naari, malasing faa, ga purua wana nim panaze ga fazei zinim pana a dorang faaratunaan?

¹⁷ Pana maska ramaraatang naandi uzanon aubina di lalaamangaai adu naandi dina valos fawat nim sin naandi. Sing saxai araan di giu malasing kanaan, kawit kuna daxaiang aaxa nim. Di saxot adu dina ruxol nim siaana maam, kuna naaguna maska ramaraat lalos naandi. ¹⁸ Ma xa daxa wana nim naaguna maska ramaraat tamon a vuvuna azaan angkanaan ka daxa. Ma bulaai naaguna malasing kanaan, ma xawit la notaan be ga iziar varaxai wana nim. ¹⁹ A funalik surugu, vaazaxai xaarik nia ga malasing a ravin ka xazanin a maazikang kuna xana luk. Ga xazanin awat maazikang kanaan saxotang nim ka ruaas naaguna balas malasing Kaarisito. ²⁰ Ga saxot mase adu gana iziar varaxai wana nim kuna tuaa gana dador dikdik sinim malasing kari, wanaze ga wetexaas gana giu aze xuna xana daxa wana nim.

A Funalik Sin Seraa Ma Aagaar

²¹ Nim naagu saxot naaguna iziar lawaana dikdikang iwana amun Lus sin Moses, ga saxot gana iaari zinim. Malasing faa, naagu mazaam aze amun Lus ka piaat, o xawit? Iak kawit. ²² Ka iziar malasing: A dorang di varaar vating adu Abaraam ka rauxin a nalik urua. Azaxai zin a ravin iaana kilaaiang ma axazak sin a ravin ka mamaraxas siaana amun faamuzazang sin a ravin iaana kilaaiang. ²³ A ravin iaana kilaaiang ka luk a nalik sin Abaraam malasing be a furavin di iluk. Sing saxai a ravin ina xa mamaraxas ka luk a nalik panaze Nakmai xa ra xalxalin malasing kanaan.

²⁴ Ka rauxin a dorang lalaamangaai lamaskana a dorang kanaan. Uru ravin di irur vakilaan iaa uru rudaxaiang. A

^{4:5} Rom 8:15-17 * ^{4:9} Aza knaaza dorang kari wana a linga bina Grik, adu a varumaraiang amun faraviraaiang sin dia la pira angkari. ^{4:22} Var 16:15, Var 21:2

rudaxaiang azaxai wana amun Lus sin Moses, ka balas ikula la waatawut Saainai ma a funalik sina dina iaana kilaiiang. Naan kanaan Aagaar. ²⁵ Aagaar xa irur vakilaan a waatawut Saainai ikula Erebia, ma xa iru vakilaan saait a bina laba in Jerusalem taning, panaze naan faraxai wana a funalik sina naandi di iaana kilaiiang pana amun Lus sin Moses. ²⁶ Singsaxai Jerusalem inikula la lia xa mamaraxas siaana a maravanang sin a iaana kilaiiang. Ma naan naanaa zin dia. ²⁷ A dorang pana naan di varaar vating malasing kari,

“Nua a ravin kawit gui luk, gu nanam!
Nua ina xawit gut kazanin a maazik iwana
lukung,
guna viraai wana nanamang,
panaze a ravin ina labana xa vataling
naan,
ka rauxin a funalik ka varas marazaat
mase
wana a funalik sin a ravin ina xa iziar
varaxai wana labana.” *(Aais 54:1)*

²⁸ Ma naari nim amun taatum lamaskana Kaarisito, naagu malasing Aaisaak, naagu ra balas a funalik ilamaskana a xalxalang. ²⁹ La raan angkanaan a nalik ina Aagaar xa luk pana a lan a furavin di luk pana, xa vamazik a nalik ka balas lamaskana a dikdikang sin a Laklagaai a Raabu. Ma xa malasing saait taning. ³⁰ Singsaxai a Baar Xoxok ka piaat aze? Ka piaat naako, “Gu kling pizin a ravin iaana kilaiiang ma naatna, wanaze naata ravin iaana kilaiiang kana wen suruk amun saan damana nandiaa xa raumana. Kawit. Naata ravin ka mamaraxas be xana zuruk amun saan angkanaan.” *(Var 21:10)*

³¹ Malasing ma amun taatum lamaskana Kaarisito, dia xawit a funalik sin a ravin iaana kilaiiang, singsaxai dia a funalik sin a ravin mamaraxas siaana a maravanang sin a iaana kilaiiang.

5

Dia Dina Mamaraxas Lamaskana Kaarisito

5:9 1Kor 5:6 * 5:9 Ka dador wana azanon faraviraaiiang taksaat kat faraxas kana vabalos a raksaarang ka varas pana a roroiang sinim.

¹ Kaarisito xa vamamaraxas dia ziaana amun Lus sin Moses, kuna dina izi mamaraxas siaana a dikdikang iwana amun Lus angkanaan. Malasing ma naaguna irur dikdik ma tuua haarik naaguna luaa amun Lus angkanaan kana bulupis nim malasing amun iaana kilaiiang.

² Naagu langar! Nia Pol, ga vazei nim tamon naaguna luaa azanon dina ftuk a winpina nim malasing amun Lus sin Moses ka piaat, Kaarisito xana zaan palaaui be zinin. ³ Ga dador dikdik kaarik sinim saksaxai, tamon nim naaguna luaa naandi dina ftuk amun pinpina nim, nim mase naaguna valos fakdul amun Lus sin Moses. ⁴ Nim ina naagu saxot Nakmai xana klis adu naagu tak pana valozang amun Lus sin Moses, naagu kip pizin fanong nim siaana Kaarisito. Naagu zu vaanong siaana a daxaiiang sina. ⁵ Avuna lamaskana a Laklagaai a Raabu dia di zimbang faraxai wana ainaxam paazaaiiang pana araan Nakmai xana vabalos a roroiang sin dia xana tak faakdul mase. ⁶ Avuna naandi vaakdul ina di iziar lamaskana Iesu Kaarisito, tamon di ftuk pizin a vang pinpina naandi o xawit di ftuk pizin, kana zaan palaaui be. Azaan laba azaxai be xari, ainaxam paazaaiiang sin dia wana Iesu Kaarisito xana vabalos a matmalabuk iwana sasaxotang azanon.

⁷ A gutang sinim pana valozang Kaarisito xa ra daxa singsaxai taning kawit. Nis ka ra vazobuaak nim ma xawit naagu valos a dorang faaratunaan? ⁸ Awat matmalabuk angkanaan ka urif ainaxamang sinim kawit na wat sin Nakmai, naan axazak ina xat firing nim. ⁹ Naagu naknakaai, “amis is mumut be xat faraxas kana varing fakdul a raraba.”* ¹⁰ Singsaxai lamaskana a Piran ga inaxam paazaai adu naaguna wen tauxin ta inaxamang tawarak. Nakmai xana vamazik nis nanga xat fabaabaai nim malasing kanaan, naapalaaui naan ka rauxin aiza o xawit.

¹¹ Amun taatum lamaskana Kaarisito, tamon ka vaaratunaan adu ga ifazei nanga adu aubina di inaxam paazaai dina ftuk pizin a vang pakpak, kunaze naandi dit

famazik nanga nia? Tamon ka vaaratu-
naan malasing kanaan, a fazeiang surugu
wana a robuxul zin Kaarisito xana wen
taangis taksaat pana a langlangarang sin
naandi. ¹²Ma naandi angkanaan, di kawin
ainaxam paazaaiang sinim. Ga saxot mase
dina ftuk pizin fakdul.

¹³Nim amun taatum surugu lamaskana
Kaarisito, Nakmai xa viring nim kuna
izi mamaraxazang siaana amun Lus sin
Moses. Sing saxai aizi mamaraxazang
sinim kawit na luaa nim naaguna giu la-
los amun sasaxotang taksaat ila winpin.
Kawit. Sing saxai xa daxa naaguna iziar
malasing amun iaana kilaaaiang pana a
matmalabuk iwana sasaxotang nim sak-
saxai. ¹⁴Avuna dia dina giu vatfarax-
azin amun Lus faakdul zin Moses tamon
dia di valos a lus azaxai angkari xa piaat
malasing kari, “Guna sasaxot a waliaanum
malasing be gu sasaxot nua nanga.” (*Liv*
19:18)

¹⁵Sing saxai tamon naagu varuaas ma
naagu varop farawuk lawalaua nim,
naaguna naknakaai daxa, naaguna put
familung nim faakdul.

Amun Fnuaaia Laklagaai A Raabu

¹⁶Ma ga piaat malasing kari: Naaguna
zazangas lamaskana a Laklagaai a Raabu
xuna naaguna wen falos amun sasaxotang
taksaat ila winpina nim. ¹⁷Avuna amun
sasaxotang taksaat ila winpina dia xa
rawarak pana amun sasaxotang sin a Lak-
lagaai a Raabu. Ma amun sasaxotang sin a
Laklagaai a Raabu xa rawarak pana amun
sasaxotang taksaat ila winpina dia. Nan-
diaa di purua iaa wana nandiaa nanga,
malasing ma tuua naaguna giu aze ramun
saan ina naagu saxot. ¹⁸Sing saxai tamon a
Laklagaai a Raabu xa waamuin nim, kawit
naagu iziar lawaana amun Lus sin Moses.

¹⁹Ma xa maravas ka amun sasaxotang
taksaat ila winpin ka malasing kari: Amun
matmalabuk taksaat lamanar wana aizi
maxuzang, ma amun matmalabuk ka mi-
tikaai, ma amun matmalabuk kat faa-
maangil, ²⁰ma amun matmalabuk iwana
lotuiang pana amun nakmai vaagit, ma
amun matmalabuk iwana taaringang, ma

amun matmalabuk iwana a maska rak-
saatang, ma amun matmalabuk iwana
varamangatang, ma amun matmalabuk
iwana marazuzuaiang, ma amun matmal-
abuk iwana maralaiang, ma amun mat-
malabuk iwana lamaaiang, ma amun mat-
malabuk iwana varuaazang, ma amun
matmalabuk iwana aizi vatawagalaaaiang,
²¹ma amun matmalabuk iwana maraza-
xatang, ma a matmalabuk iwana imimi-
nang a daanim dikdik, ma amun matmal-
abuk iwana a xulutung ka iziar ma xa bas
pana a tavura matmalabuk taksaat labirua
wana ubina ma a furavin, ma aze ra wat
matmalabuk nanga malasing kanaan. Ga
dador dikdik sinim malasing be ga ra piaat
paamua, adu naandi ina di gigi malas-
ing kanaan, dina wen suruk amun fnu-
aai iwana amun kalxalang ila bikabar zin
Nakmai.

²²Sing saxai amun fnuaai a Laklagaai
a Raabu xa malasing kari: A matmal-
abuk iwana sasaxotang azanon, ma a
matmalabuk iwana nanamang, ma a
matmalabuk iwana a luaai, ma a mat-
malabuk iwana zimbang daxaiang, ma
a matmalabuk iwana vawaalang azanon
tawarak, ma a matmalabuk a daxaiang,
ma a matmalabuk sin aubina dit falos a
dorang sin naandi, ²³ma a matmalabuk
iwana mainovang, ma a matmalabuk
iwana vadikdikang dia ziaana amun
sasaxotang taksaat ila winpin. Kawit
ta lus kana ruxol amun matmalabuk
angkanaan. ²⁴Naandi zin Iesu Kaarisito,
di tuk fating fanong amun sasaxotang
taksaat ila winpin laaxur wana robuxul.
²⁵Dia di roro lamaskana a Laklagaai a
Raabu, malasing ma xa daxa dina los
fatalamin a Laklagaai a Raabu. ²⁶Tuaa
dina valaup dia nanga, ma tuua dina
vaaxalxal wana dia zaksaxai ma tuua
dina maraxaxat lawalaua dia.

6

Dia Dina Vawaal Dia Zaksaxai Wana Amun Maravanang Sin Dia

¹Amun taatum lamaskana Kaarisito, ta-
mon naagu rexaazin adu axazak ka ra giu
a matmalabuk taksaat, nim ina naagu roro
lamaskana a Laklagaai a Raabu, xa daxa

naaguna vawaal naan kuna xana daxa xaarik. Singsaxai naaguna giu wana a matmalabuk iwana mainovang. Ma naaguna naknakaai zaait pana nim, kuna a matmalabuk taksaat angkanaan kana wen faaxabebeu nim. ² Ma naaguna vazaak amun maravanang sinim saksaxai. Tamon naaguna giu malasing kanaan, naaguna waambazof a lus sin Kaarisito. ³ Ma tamon axazak ka naxaam adu naan ka laaup, singsaxai a vaaratunaanang iwana, xawit, ka vagit be naan nanga. ⁴ Ma axazak saksaxai xana klis amun matmalabuk sina vaatak, tamon ka daxa o xawit. Tamon naan kana raamin fakilaan adu xa daxa, xat faraxas naan kana nanam pana amun matmalabuk sina. Singsaxai tuua xana vatfaraxazin naan pana axazak tawarak, ⁵ panaze axazak saksaxai xana vazaak amun faamuzazang sina vaatak.

⁶ Axazak kat suruk amun faraviraaiang pana a dorang sin Nakmai, xa daxa naan kana faawal wana amun saan daxa vaakdul zina zin axazak kat firaa naan.

⁷ Tuua naagu vagit nim nanga. Kawit nat faraxas dina vis Nakmai. Avuna aze ra zaan axazak ka vazuz, naana laaf nanga. ⁸ Axazak ina xa vaazu xuna vananamang amun sasaxotang taksaat ila winpina, naan kana laaf amun saan kuna milungang. Singsaxai axazak ina xa vaazu xuna vananamang a Laklagaai a Raabu, naan kana laaf a roro tapal zin a Laklagaai a Raabu. ⁹ Malasing ma tuua dia di malumbaai wana gigiuang amun matmalabuk daxa. Avuna xa rauxin a raan nanga paa xa iziar xuna laavang amun fnuaai, tamon dia xawit di malumbaai. ¹⁰ Malasing ma la notaan kat faraxas mase xa daxa dia dina giu a daxaiang pana aubina vaakdul. Singsaxai xana daxa nanga tamon dina giu malasing kanaan pana aubina di inaxam paazaai, naandi amun taatum lamaskana Kaarisito.

A Vaanongang Iwana A Dorang

¹¹ Naaguna raamin amun fararang laba gai fararin pana a mirugu vaatak.

¹² Naandi ina di saxot adu dina valaup naandi nanga lamarana aubina lalozang amun matmalabuk sin naandi ila winpin, dit fangarin nim kuna rudaxaiang pana

naandi xuna ftuk pizinang a vang pakpak. Di gigiu a matmalabuk angkanaan kuna valiuang azanon dina vamazik naandi lalozang a robuxul zin Kaarisito. ¹³ Naandi ina dit falos a lus iwana ftuk pizinang a vang pakpak, kawit dit falos fakdul amun Lus sin Moses. Singsaxai di saxot dina ftuk pizin a vang pakpak ila winpina nim kuna naandi dina langga wana matmalabuk angkanaan ila winpin. ¹⁴ Nia ga saxot adu gana wen langga wana tazaar, pana a robuxul zin Iesu Kaarisito a Piran sin dia be. Laaxur wana robuxul ga maat siaana amun matmalabuk taksaat ila pira angkari ma amun matmalabuk angkanaan di maat siaagu. ¹⁵ A matmalabuk iwana ftuk pizinang a vang pakpak, o matmalabuk iwana xawit di ftuk pizin a vang pakpak, nandiaa uru zaan palaau be. Singsaxai azaan azaxai be xa laba adu dia a faaziarang faaxur zin Nakmai. ¹⁶ Ma naandi ina dit falos fatalamin a lus angkanaan, a luaai ma a varamaaluvang kana waan sin naandi vaakdul. Naandi mase amun Israael zin Nakmai.

¹⁷ Taning ma xa uzaa, tuua taxazak kana lis ta maravanang surugu, avuna amun kiaana burus ila winugu xa vatangin fakilaan adu nia zin Iesu.

¹⁸ Amun taatum lamaskana Kaarisito, a daxaiang sin a Piran sin dia Iesu Kaarisito xana iziar varaxai wana amun laklagaai nim. Ka vaaratunaan.

A Waambaar Zin Pol Xa Waan Sin Amun Efesas A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Pol xa varaar a waambaar angkari xa waan sin aubina di inaxam paazaai la bina laba Efesas kuna vadikdikang ainaxam paazaaiang sin naandi, xawit pana amun matmalabuk taksaat sin naandi. Ka viraai naandi wana amun daxaiang ka varas sin Nakmai wana naandi. Ka viraai zaait naandi wana dina raagul malasing faa lalozang ainaxam paazaaiang sin naandi.

Efesas a bina laba ma xa rauxin aiza laba. Aaraan Pol ma Saailaas di waan farawuk iaa wana fazeiang pana a Dorang Daxa, di waan iaa Efesas. Lamur Pol xa iziar inaan pana a maariaas urul. Lamur aaraan Pol xa iziar la vaal a vaamaazikang la bina laba Rom, naan ka varaar a waambaar angkari. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 60.

A baar Efesas ka malasing kari:

- (1) 1:1-2 A dor vaamaravazang
- (2) 1:3-14 Ka vatangin naandi di mitat suruk aiziarang sin naandi lamaskana Kaarisito
- (3) 1:15-23 Ka maainung adu naandi dina zuruk a rexaazang ma a dikdikang sin Nakmai
- (4) 2:1-10 A lan iwana vaamuzazang sin Nakmai iwana zaxot faulinang aubina
- (5) 2:11-22 Aubina di inaxam paazaai, naandi amun Judaa o xawit amun Judaa, dit faraxas faraxai be
- (6) 3:1-21 A mazamang sin Nakmai ma a matmalabuk sin Iesu iwana sasaxotang dia
- (7) 4:1-6:20 A varaviraaiang iwana gigiuang a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai
- (8) 6:21-24 A vaanongang iwana dorang

A Dor Vaamaravazang

1:1 Giu 18:19-21, 19:1 1:7 Kol 1:14

¹ Nia xari Pol, a aaposal zin Iesu Kaarisito wana a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai.

Ga varaar a waambaar angkari xa waan sinim aubina ninis sin Iesu naagu raagul inaan Efesas, naagu los faaratunaan Iesu Kaarisito.

² A daxaiang ma a luaai xa waan sinim ka wat sin Nakmai Damana dia ma a Piran Iesu Kaarisito.

Lamaskana Kaarisito Nakmai Xai Lis A Daxaiang Sin Dia

³ A wisfaaruiang kana waan sin Nakmai Damana a Piran sin dia Iesu Kaarisito. Naan ka ra lis amun daxaiang faakdul zin dia iwana laklagai, wanaze dia di iziar lamaskana Kaarisito. Amun daxaiang kanaan ka iziar la lia. ⁴ Avuna mumua pis aaraan kawit nanga na vaziaar a pira angkari Nakmai xa ra kalin dia lamaskana Kaarisito, xuna dia dina ninis ma xanawit ta vaakarang pana dia lamarana. Lamaskana matmalabuk sina iwana sasaxotang dia, ⁵ mumua pis naan ka kalin fanong adu xana zaxot dia xuna balazang a funalik sina lamaskana Iesu Kaarisito. Pana a sasaxotang ma ainaxamang sina ma wana a nanamang sina, naan ka giu malasing kanaan. ⁶ Malasing ma a wisfaaruiang ka waan sin Nakmai wana a daxaiang sina xa marmari daxa ina naa ra ralaas dia wana lamaskana Naatna ina naa sasaxot.

⁷ Lamaskana Kaarisito a daraaina xa ra wul vaxarom dia ma Nakmai xa ra naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin dia lamaskana a daxaiang kanaan sina xa laba mase. ⁸ A daxaiang kanaan naa ra vukin fakdul laaxur wana dia, varaxai wana a mazamang ma a rexaazang faakdul. ⁹ Malasing ma lalozang a nanamang sina, naan ka ra vatangin sin dia a sasaxotang ma ainaxamang sina ina waamua xa ra izi vunfun. Naa ra vatangin lamaskana Kaarisito. ¹⁰ Kana malasing kari: Naan kana urif fatu amun saan faakdul ila lia ma ila pira angkari xuna naandi vaakdul dina iziar lawaana a waamua azaxai, naan Kaarisito. Nakmai xana giu vatfaraxazin ma xana balas la raan naa ra kalin tasin fanong.

11 Nakmai xa ra kalin dia lamaskana Kaarisito wanaze mumua pis naan ka ra kalin fanong adu xana malasing kanaan pana ainaxamang sina wana dia. Ma bulaai naan ka gigi amun saan faakdul lalozang a sasaxotang ma ainaxamang sina. 12 Naa giu malasing kanaan kuna a wisfaaruiang kana waan pana marmari daxaiang sina wanaze maam amun Judaa maam aubina maadi ra tabung simbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana Kaarisito. 13 Ma nim saait aubina xawit amun Judaa, araan naagu ra langarin a dorang faaratunaan angkari, a Dorang Daxa, Nakmai xa zaxot faulin nim. Ma araan naagu inaxam paazaai wana Kaarisito, Nakmai xa rasin a vaakilanang sina wana nim, a Laklagaai a Raabu ina naa ra xalxalin mumua. A vaakilanang kari xa vatangin adu nim aubina zina vaatak lamaskana Kaarisito. 14 Ma a Laklagaai a Raabu xari a varumaraiang a vaakilanang sin Nakmai xuna vabalozang adu mur la raan Nakmai xana wul vaxarom aubina zina ma naandi dina zuruk amun saan daxa ina naa ra xalxalin aaxan aubina zina vaatak. Malasing ma a wisfaaruiang ka waan pana a marmari daxaiang sina.

Pol Xa Maainung Pana Aubina Di Inaxam Paazaai

15 Malasing ma araan ga ra langar adu naagu inaxam paazaai wana a Piran Iesu, ma naagu sasaxot aubina ninis faakdul zina, 16 kawit ga ziaavus pana wisfaadaxaiang sin Nakmai xu nim. Ma lamaskana amun maainungang surugu, gat naxaam nim.

17 Gat maainung adu Nakmai zin a Piraana dia Iesu Kaarisito, ma naan saait Damana dia ina xa bas pana marmari daxaiang, kana ralaas nim pana a mazamang ka wat sin a Laklagaai a Raabu ma xana kaas ainaxamang sinim ma xana akpaat lis a vuvuna dorang sina xuna a rexaazang sinim pana Nakmai xana laba wana a rexaazang i waamua. 18 Gat maainung saait adu naan kana vamaravaas a maskana nim kuna naaguna rexaazin azaan dia dit simbong faraxai wana ainaxam paazaaiang ina Nakmai xa ra viring dia xuna

raumanaiang. Azaan angkanaan amun lulugaan lapuk ka marmari daxa mase xa iziar zimbong dia aubina ninis sina. 19 Ma gat maainung saait adu naaguna rexaazin adi dikdikang sin Nakmai ina naat fawaalang dia di inaxam paazaai. A dikdikang kanaan sina xa laaup pana amun dikdikang faakdul. 20 Ma wana a dikdikang kanaan naan ka ra varamaraat faulin Kaarisito ziaana maatang ma xa vaziaar naan la mit sazaxa zina ikula la lia.

21 Ma naari Kaarisito xa laaup pana amun laklagai rawarak faakdul mase malasing kari: amun laklagai dit paamua ma amun laklagai di rauxin a burburaiang ma amun laklagai di rauxin a dikdikang ma amun laklagai di rauxin aiza laba. A burburaiang iwana aiza Kaarisito xa laaup marazaat pana amun iza wana a roroiang kari ma wana a roroiang mur. 22 Nakmai xa rasin amun saan faakdul lawaana burburaiang sin Kaarisito ma xa kalin naan malasing a Waamua iwana amun saan faakdul xuna vawaalang aubina di inaxam paazaai. 23 Aubina di inaxam paazaai, naandi a winpina Kaarisito. Ma Kaarisito xai sfaar naandi wana naan faakdul. Ma xai sfaar zaait amun saan faakdul lamun lan faakdul.

2

Nakmai Xa Varoro Dia Lamaskana Kaarisito

1 Paamua la raan kawit naagu inaxam paazaai, naagu rat laxau amun lus sin Nakmai ma naagu rat gigi amun matmalabuk taksaat, ma amun saan angkanaan ka zop famaam nim. 2 Naagu rat falos amun matmalabuk taksaat ila pira angkari ma naagut langar zin Saatan, a waamua ila bikabar i nana mof, ma taning a laklagaaina xat faamuzas lamaskana naandi ina di iaatumbaai zin Nakmai. 3 Paamua dia zaait di ra raagul malasing aubina di iaatumbaai. Dit famalavit a winpina dia ma di rat falos amun sasaxotang taksaat ila maskana dia ma amun inaxamang sin dia nanga. Ma la raan di ra iziar malasing kanaan, dia aubina iwana matmalabuk

taksaat ma a boromaazikang sin Nakmai xa ra izi nimniman pana watang laaxur wana dia.

⁴ Singsaxai Nakmai, naan ka bas pana varamaaluvang, ka sasaxot famarazaat dia, ⁵ malasing ma naan ka ra varoro dia lamaskana Kaarisito araan dia di ra maat lamaskana amun matmalabuk taksaat sin dia. Faaratunaan, Nakmai xa ra zaxot faulin nim be avuna wana a daxaiang sina.

⁶ Lamaskana Iesu Kaarisito naan ka varamaraat fauzaa dia laaxur varaxai wana Iesu ma xa vaziaar dia la kin sizarang sina ikula la lia, ⁷ xuna Nakmai xana vatan-gin adi daxaiang sina ma xana balas la maravas sin amun patkul lamur. Pana a daxaiang sina xa gigi amun saan daxa xun dia lamaskana Iesu Kaarisito. ⁸ Avuna lamaskana daxaiang Nakmai xa ra zaxot faulin nim araan naagu inaxam paazaai. Kawit adu nim nanga naagu vuvuna azaan angkanaan, kawit. Azaan angkanaan a talazang ina xa wat sin Nakmai xa waan sinim. ⁹ Naan kawit na zaxot faulin nim avuna wana amun faamuzazang daxa naagu ra giu, xawit, taulaan taxazak kana langga wana. ¹⁰ Avuna Nakmai nanga xa ra vabalos fatalamin mase dia, ma xa vaziaar dia lamaskana Iesu Kaarisito xuna giuang amun faamuzazang daxa ina naa ra nimnimanin tasin aaxan dia dina giu.

Dia Vaakdul Di Zaxai Be Lamaskana Iesu Kaarisito

¹¹ Malasing ma nim kawit amun Judaa naagu inaxam paazaai, araan naanaa xa luk nim, naagu iziar wana aiziarang sin aubina xawit amun Judaa. Amun Judaa di ftuk pizin a vang pakpak, ka vaakilan adu naandi zin Nakmai. Naagu naxaam faulin adu dit fakilaan nim adu nim kawit sin Nakmai wanaze xawit naagu ftuk pizin a vang pakpaaka nim. Singsaxai awat matmalabuk angkanaan aubina di gigi wana mita naandi nanga. ¹² Naaguna naxaam faulin adu waamua naagu iziar nanga lawalaa ziaana Kaarisito, ma nim kawit amun Israael, ma a rudaxaiang ina Nakmai xa ra xalxal wana, xawit sinim. Ma wana roroiang sinim iriat la pira angkari, xawit naagu rexaazin Nakmai ma xawit naagu zimbang faraxai wana

ainaxam paazaaiang pana a roroiang mur. ¹³ Faaratunaan, paamua naagu ra iziar lawalaa ziaana Nakmai, singsaxai taning, naagu iziar lamaskana Iesu Kaarisito, ma a daraaina xa zaxot fawat nim lapaara Nakmai.

¹⁴ Taning dia di iziar lamaskana a luaai, avuna be wana Kaarisito. Naan ka urif fatuin maam amun Judaa maadi inaxam paazaai varaxai wana nim aubina xawit amun Judaa naagu inaxam paazaai xuna dia dina zaxai. Paamua dia xawit di paasaxo, singsaxai Kaarisito xa ra zuruk pizin a izi puruaiang kanaan. ¹⁵ Ma araan ka maat, naan ka vanong amun Lus sin Moses faraxai wana amun dorang dikdik. Naan ka saxot kana urif fatu uru lemlem faraxai ma dina balas iaa a watbung faaxur azaxai be malasing ma dia vaakdul dina iziar lamaskana a luaai. ¹⁶ Ma taning dia di lemlem azaxai be, ma Kaarisito xa ra urif faulin dia vaakdul malasing amun paasaxo varaxai wana Nakmai. Ma araan ka maat laaxur wana a robuxul, naan ka ra zuruk pizin a izi puruaiang lawalaa naandi. ¹⁷ Naan ka wat ma xa fazei wana a luaai zinim ina naagu iziar lawalaa ma zimaam saait amun Judaa maadi iziar vaasilik. ¹⁸ Avuna wana Kaarisito, dia vaakdul xat faraxas dina waan sin Damana dia lamaskana a Laklagaai a Raabu azaxai be.

¹⁹ Malasing ma nim kawit kaarik amun topuran, kawit. Taning naagu zaxai xa varaxai wana aubina zin Nakmai ma naagu iziar varaxai wana naandi malasing a funalik sina. ²⁰ Nim a vaal zin Nakmai ina naa ra varur laaxur wana amun aposal ma amun profet. Naandi amun faat siar iwana vaal ma Iesu Kaarisito naan nanga a varumaraiang a vaat iwana vaal. ²¹ Ma laaxur wana a vaat angkanaan, amun non faakdul iwana vaal xa vandumduma daxa wana ma xa balas a vaal xoxok aaxan a Piran. ²² Ma naan kat purif fatuin saait nim ma naagu balas a vaal ina Nakmai xa raagul wana lamaskana a Laklagaaina.

3

A Vaamuzazang Sin Pol Xa Waan Sin Aubina Xawit Amun Judaa

¹ Malasing ma ga maainung ku nim. Nia Pol, ga iziar la vaal a vaamaazikang saxotang Iesu Kaarisito, wanaze ga gigiu a vaamuzazang sina xuna vawaalang nim aubina xawit amun Judaa.

² Naagu rexaas faanong adu Nakmai xa ra lis a vaamuzazang kari zurugu lamaskana a daxaiang sina xuna vawaalang nim. ³ Ma Nakmai xa ra vatangin azaan ka izi vunfun surugu. Ga rexaazin ka ma lamaskana a waambaar angkari ga ra farar vaamumut pana. ⁴ Ma araan naagu vakot, naaguna rexaazin azaan angkanaan ina nia ga mazaam ka izi vunfun pana Kaarisito. ⁵ Kawit taxazak na vazei vamaravaas aubina ilamun patkul i waamua wana azaan angkari. Singsaxai taning a Laklagaai a Raabu xa viaat sin amun aaposal ninis ma amun profet ninis sin Nakmai. ⁶ Naan azaan angkanaan ka izi vunfun ka malasing kari: Pana a Dorang Daxa aubina xawit amun Judaa di inaxam paazaai dina zuruk amun saan faakdul ina Nakmai xa ra xalxalin sin naandi varaxai wana amun Judaa di inaxam paazaai. Ma naandi vaakdul amun non ila winpina Kaarisito. Ma amun kalxalang pana Iesu Kaarisito aaxan naandi zaait.

⁷ Nia a iaana kilaaiang iwana Dorang Daxa angkari. Nakmai nanga xa ra lis a vaamuzazang kari zurugu wana a dikdikang sina, naa ra lis surugu malasing a talazang lamaskana a daxaiang sina. ⁸ Ma nia ga mumut mase wana naandi vaakdul aubina zin Nakmai. Singsaxai naan ka ra vatangin a daxaiang sina zurugu ma xa lis a vaamuzazang kari xuna fazeiang sin aubina xawit amun Judaa wana amun talazang laba zin Kaarisito ina dia aubina xawit mase nat faraxas dina mazaam la pira angkari. ⁹ Nakmai ina xa vaziaar amun saan faakdul, xa lis a vaamuzazang kari zurugu xuna vamaravaazang aubina vaakdul wana ainaxamang sina ina mumua xa ra izi vunfun. ¹⁰ Ka ra izi vunfun mumua singsaxai taning, araan naan ka giu azaan angkanaan sin aubina di inaxam paazaai, xa vatangin adi mazamang sina zin amun

laklagai, naandi amun paamua ma naandi di rauxin a burburaaiang ikula la lia ma inana mof. ¹¹ Mumua pis nanga Nakmai xa rexaas la inaxamang sina adu naan kana giu azaan angkanaan. Ma taning naa waambazof pana Iesu Kaarisito a Piraana dia. ¹² Lamaskana naan dia di ifazei ma xawit ta maraautang. Ma lamaskana ainaxam paazaaiang sin dia wana naan, kat faraxas dia dina balas sin Nakmai ma xawit ta inaxamang urua. ¹³ Malasing ma ga maainung nim adu tuua a maskana nim kana maravan lalozang amun maazikang nia ga vazaak kuna vawaalang nim. Singsaxai wana amun maazikang kanaan Nakmai xana valaup aizina nim.

Pol Xa Maainung Aaxan Amun Efesas

¹⁴ Araan ga naxaam amun saan angkanaan, ga zibukaak lamarana Maa-maa ma ga maainung. ¹⁵ Naan Nakmai Damana aubina vaakdul zina, naandi di iziar la lia ma la pira angkari ma naan ka vaiza naandi vaakdul amun lemlem angkanaan. ¹⁶ Ma ga maainung adu lamaskana amun lulugaan sina xa marmari daxa, naan kana vadikdik a maskana nim pana dikdikang lamaskana a Laklagaai a Raabu, ¹⁷ kuna Kaarisito xana raagul lamaskana nim pana ainaxam paazaaiang sinim. Ma ga maainung saait adu a matmalabuk iwana sasaxotang azanon tawarak, kana balas dikdik lamaskana nim ma xana dikdik malasing a pira xa ratoting a xatkadora iaai ma xa vadikdik a iaai xa rur dikdik pana naan. ¹⁸ Ga saxot adu nim faraxai wana aubina ninis faakdul zin Iesu, naaguna dikdik kuna rexaazinang a matmalabuk sin Kaarisito iwana sasaxotang azanon ka walak malasing faa, ma xa baraaf malasing faa, ma xa baraaf puzaa laaxur malasing faa, ma xa lulungai malasing faa. ¹⁹ Ma ga maainung saait adu naaguna rexaazin a matmalabuk sin Kaarisito iwana sasaxotang azanon adu xa laba wana rexaazang sin aubina. Malasing ma amun saan daxa vaakdul xa bas lamaskana Nakmai xat faraxas saait kana bas lamaskana nim.

²⁰ Naan ina xa dikdik ma xat faraxas kana giu amun saan laba marazaat pana amun saan dia dit naxaam ma dit maainung pana, lalozang a dikdikang sina xat faamuzas lamaskana a roroiang sin dia, ²¹ a marmari daxaiang kana uzaa zina lamaskana aubina di inaxam paazaai ma lamaskana Iesu Kaarisito bulaai, bulaai. Ka vaaratunaan.

4

Aubina Di Inaxam Paazaai Di Maska Zaxai Lamaskana Kaarisito

¹ Nia ga iziar lamaskana a vaal a vaa-maazikang panaze ga gigi a vaamuza-zang sin a Piran. Malasing ma ga maainung fadikdik nim malasing kari: Naaguna raagul wana a roroiang kat faraxas pana naan ka ra kalin nim pana. ² Naaguna vamumut nim nanga, ma naaguna vatan-gin a matmalabuk iwana mainovang, ma naaguna rauxin a matmalabuk iwana zimbang daxaiang, ma tuua naagu malumbaai araan azanon sinim kawit di giu vatok azanon saan, panaze naagu sasaxot nim saksaxai. ³ Naaguna gut pana amun lan faakdul wana a matmalabuk iwana iru vatuiang ina a Laklagaai a Raabu xa ra lis sinim panaze naan ka pis faraxin nim pana a luaai. ⁴ Dia vaakdul di zaxai lamaskana winpina Kaarisito, ma a Laklagaai a Raabu azaxai be ina xa iziar lamaskana dia vaakdul. Ma Nakmai xa ra viring dia xuna dina rauxin a zimbangang faraxai wana ainaxam paazaaiang azaxai wana naan. A vuvuna azaan angkanaan, a viraaiang sin Nakmai. ⁵ Ka rauxin a Piran azaxai zin dia, ma ainaxam paazaaiang azaxai, ma a baaptaaiang azaxai, ⁶ ma xa rauxin Nakmai azaxai ma naan Damana dia vaakdul. Naan ka rasin a lus sina laaxur wana dia vaakdul ma xa vaamuzas lamaskana roroiang sin dia vaakdul ma xa iziar lamaskana dia vaakdul.

⁷ Kaarisito xa ratalaas dia saksaxai wana amun talazang lalozang a sasaxotang sina nanga. ⁸ Avuna a Baar Xoxok ka piaat malasing kari,

“Araan naan ka ra uzaa ikula laaxur,
xa zaxot amala aubina ina di iziar la
vaala vaamaazikang,

ma xa ralaas aubina wana amun ta-lazang.”
(*Saam*
68:18)

⁹ Araan di ra varaar malasing kari, “Naan ka uzaa laaxur,” aknaaza dorang kari adu waamua naan ka ra wizik paanaburut lamaskana a pira angkari. ¹⁰ Naan ina xa wizik paanaburut, naan bani xa uzaa ikula laaxur ma xa bilaas a bara ma a mof kuna sfaarang amun saan faakdul ikula laaxur ma iriat la pira angkari ma lawaana pira xuna naan kana iziar lamun non faakdul.

¹¹ Ma naan nanga xa ra lis amun talazang sin aubina zina malasing kari, azanon di balas amun aaposal, ma azanon amun profet ma azanon di fazei wana Dorang Daxa, ma azanon di xatkatong aubina zin Nakmai ma azanon amun maravas. ¹² Avuna xa saxot adu dina nimnimanin aubina vaakdul zin Nakmai, naandi a winpina Kaarisito, xuna vaamuzazang ku naan ma xuna dina dikdik puzaa. ¹³ Dia vaakdul dina giu malasing kanaan ka ruaas dina zaxai be lamaskana ainaxam paazaaiang, ma dia vaakdul dina rexaazin fatalamin Naata Nakmai xa ruaas dia vaakdul dina makal wana ainaxam paazaaiang. Ma dina uzaa uzaa xa ruaas dina malasing Kaarisito ma dina rauxin amun saan daxa vaakdul xa bas lamaskana.

¹⁴ Malasing ma dia dina wen malasing kaarik a funalik mumut ina ainaxam paazaaiang sin naandi xat falvaaiang malasing azaan ina a rof kai psin fawizik ma xai psin fawat ma a maaliu xai wif fawiaang ma xai wif fawat. Dia dina wen falos kaarik amun faraviraaiang sin aubina ina di rexaas daxa wana vaagitang ma dit faagit kuna urif falmurang aubina wana dorang maamis sin naandi. ¹⁵ Singsaxai dia dina piaat a dorang ka vaaratunaan faraxai wana matmalabuk iwana sasaxotang azanon. Ma dina laba uzaa uzaa wana amun lan faakdul ma dina balas makal malasing a winpina Kaarisito, naan a waamua zin dia, malasing a waat iwana winpin. ¹⁶ Naan ka vadikdik a winpin angkanaan. Malasing ma a winpin faakdul xa vadumduma daxa varaxai ma amun las di roting falagot, ma amun

non saksaxai ila winpin ka vaamuzas, ma a winpin faakdul xa walak puzaa ma xa makal lamaskana matmalabuk iwana sasaxotang azanon.

A Roroiang Faaxur Lamaskana Kaarisito

¹⁷ Malasing ma lamaskana aizina a Piran, ga vazei nim ma ga fanaau zinim adu tuaa xaarik naagu iziar malasing aubina xawit amun Judaa xawit di inaxam paazaai. Ainaxamang sin naandi xa rabanat mase. ¹⁸ A rexaazang sin naandi xawit na maravas ma di iziar lawalaa ziaana a roroiang sin Nakmai. Kawit di rexaazin a vaaratunaanang panaze a maskana naandi xa dikdik. ¹⁹ Kawit ta maangilang sin naandi ma di lis pizin a roroiang sin naandi wana amun sasaxotang taksaat ma uwat matmalabuk faakdul xa mitikaai varaxai wana a matmalabuk iwana lamaiang.

²⁰ Singsaxai nim ina di viraai nim pana Kaarisito, xawit di viraai nim pana amun matmalabuk malasing kanaan. ²¹ Ga rexaas adu naagu langar vaanong pana Kaarisito ma di viraai vanong nim pana a dorang faaratunaan ina xa iziar zin Iesu. ²² Di viraai nim kuna waan fatalingang awat toroiang sinim iwaamua, malasing naagu gamul psin a marapi xabaar. Awat toroiang kanaan ka raksaat ma xat fagit dia ma dit falos amun sasaxotang ka raksaat. ²³ Di viraai zaait nim kuna lizang nim nanga zin Nakmai xuna vavaxurang a maskana nim ma ainaxamang sinim. ²⁴ Di viraai zaait nim kuna mamaauzang pana a roroiang faaxur ina Nakmai xa ra vaziaar malasing nanga a roroiang sina, xuna naaguna valos amun matmalabuk ka tak ma xa vaaratunaan ma naaguna balas aubina ninis sin Nakmai.

²⁵ Malasing ma naagu vaanong pana vaagitang ma naagu piaat a vaaratunaanang sin amun paliaana nim avuna dia vaakdul amun non ila winpina Kaarisito. ²⁶ “Araan naagu boromaazik, tuaa naagu giu a matmalabuk taksaat.” (*Saam 4:4*) Ma tuaa a boromaazikang sinim kana iziar xa ruaas a iaas kana si, ²⁷ ma tuaa naagu lis

a marapalau zin Saatan. ²⁸ Tamon taxazak ka vinaau, tuaa xaarik kana vinaau. Ka daxa naan kana vaamuzas ma xana giu amun saan daxa wana uru mitna xuna vabalozang azaan kat faraxas pana naan nanga ma xana ralaas saait naandi ina di izi gogof.

²⁹ Ma tuaa ta dorang taksaat kana tukbilak la nguza nim. Naaguna ipiaat be a dorang iwana faawalang kuna vadikdikang aubina lalozang amun saan di izi gogof pana lamaskana roroiang faaxur zin naandi ma a dorang sinim kana lis a daxaiang sin naandi ina di langar. ³⁰ Ma tuaa naagu vamaskalus a Laklagaai a Raabu zin Nakmai ina Nakmai xa ra kalin malasing a vaakilanang sina wana nim adu nim sina vaatak, ma la raan naan kana vanong a vaamuzazang iwana wul vaxaromang nim, naaguna mamaraxas faakdul mase. ³¹ Ma naagu luaa psin a matmalabuk faakdul iwana maska mirikang, ma a matmalabuk iwana boromaazikang, ma tingarang faraxai wana varuaazang, ma wispiaalang axazak, ma aze ramun matmalabuk iwana kawinang azanon tawarak. ³² Ma naagu giu a daxaiang ma naagu maluf nim saksaxai. Ma tamon taxazak sinim ka giu a raksaarang pana nim, naagu naxaam pizin malasing be Nakmai xa naxaam pizin sinim lamaskana Kaarisito.

5

A Zangazang Lamaskana Maravas

¹ Nim a funalik sin Nakmai, ma naan ka sasaxot nim. Malasing ma naaguna ving fatalamin naan. ² Ma a roroiang sinim kana bas pana matmalabuk iwana sasaxotang azanon malasing Kaarisito xa sasaxot dia ma xa lis a roroiang sina zin dia malasing a talazang ka milalas mikuf ka waan sin Nakmai.

³ Singsaxai tuaa ta matmalabuk taksaat lamanar iwana aizit maxuzang kana iziar lawalaua nim ma tuaa ta wat matmalabuk ka mitikaai ma tuaa zaait naagu lama. Amun matmalabuk angkari xawit na daxa wana aubina ninis sin Nakmai dina giu. ⁴ Tuaa naagu piaat ta dorang

taksaat o ta dorang ka baabaa o tuua naagu visfis pana visfizang taksaat. Awat dorang kanaan kawit na daxa xuna pi-aatang, singsaxai naaguna wisfaadaxa zin Nakmai. ⁵ Avuna naaguna rexaas mase adu naandi ina di gigiu a matmalabuk taksaat lamanar iwana aizit maxuzang o naandi di gigiu a matmalabuk ka mitikaai o naandi ina di lama, dina wen taumana a bikabar zin Kaarisito ma Nakmai. A matmalabuk iwana lamaiang ka malasing a matmalabuk iwana lotuiang pana amun nakmai vaagit. ⁶ Tuua naagu luaa aubina dina urif falmur nim pana a dorang palaa. Avuna amun matmalabuk angkanaan ka urif fawat a boromaazikang sin Nakmai wana naandi ina xawit dit falos naan. ⁷ Malasing ma tuua naagu varawaal wana naandi.

⁸ Paamua nim aubina ila bungsuzuk, singsaxai taning nim aubina ila maravas lamaskana a Piran. Malasing ma naaguna raagul malasing a funalik ila maravas. ⁹ A maravas kat fabalos amun matmalabuk faakdul xa daxa ma amun matmalabuk faakdul xa tak ma amun matmalabuk lalozang a dorang faaratunaan. ¹⁰ Ma naaguna zaleng luk amun matmalabuk kat fananam a Piran. ¹¹ Tuua naagu giu amun saan aubina ila bungsuzuk di gigiu ina xawit ta vuaaina. Singsaxai naaguna vatangin adu amun matmalabuk angkanaan sin naandi xawit na daxa. ¹² Amun saan angkanaan aubina ina xawit dit langar zin Nakmai di gigiu vunfunin, ma dia dina maangil wana dadorang pana. ¹³ Singsaxai araan a maravas ka vamaravaas tazaar, kat fatangin la maravas. ¹⁴ Avuna a maravas ka ratasin amun saan faakdul la maravas. Malasing ma a dorang kari naako,

“Nua gui milaaif, gu ravaangun,
ma gu ramaraat siaana maatang,
ma Kaarisito xana lis a maravas pana nua.”

¹⁵ Naaguna xatkatong fatalamin a roroiang sinim malasing kari, tuua naagu malasing amun tabanat, singsaxai naaguna malasing aubina mazam.

¹⁶ Lamaskana a notaan faakdul ina xa rauxin a marapalau, naaguna giu amun matmalabuk sin Nakmai, wanaze amun taan angkari taning amun taan taksaat. ¹⁷ Malasing ma tuua naagu inaxam fewalaau singsaxai naaguna maravas pana a sasaxotang ma ainaxamang sin a Piran. ¹⁸ Tuua naagu imin famarazaat a waain ma naagu bumaat, avuna a matmalabuk angkanaan ka malasing sin amun pungpung. Singsaxai naaguna bas pana a Laklagaai a Raabu. ¹⁹ Ma naaguna dador zinim saksaxai wana a dorang lamaskana a baar zin Saam ma amun tanganang iwana lotu ma amun tanganang a Laklagaai a Raabu xa rasin lamaskana nim. Ma naaguna rangan faraxai wana wisfaaruiang la maskana nim ka waan sin a Piran. ²⁰ Ma lamaskana amun taan faakdul, naaguna wisfaadaxa zin Nakmai Damana dia wana amun saan faakdul lamaskana aizina a Piran sin dia Iesu Kaarisito.

²¹ Naaguna iziar lawaana nim saksaxai wanaze naagu varanop pana Kaarisito.

Pol Xa Dador Wana A Rapti Ma A Ravin Di Maxus Iaa

²² Nim a furavin, naaguna iziar lawaana amun labana nim malasing naagu iziar lawaana Piran. ²³ Avuna a rapti naan a waamua zin taak sina malasing Kaarisito naan a waamua zin aubina di inaxam paazaai. Naandi a winpina Kaarisito, ma naan a Baraai a Vaaroroiang. ²⁴ Malasing aubina di inaxam paazaai di iziar lawaana Kaarisito, malasing saait a furavin dina iziar lawaana amun labana naandi lamaskana amun saan faakdul.

²⁵ Nim saait ubina naaguna sasaxot amun tavin sinim, malasing Kaarisito xa sasaxot aubina di inaxam paazaai ma xa ra lis a roroiang sina nanga xuna vawaalang naandi ²⁶ malasing ma naandi di ra balas aubina zina. Naan ka ra tus faninis naandi wana daanim lamaskana dorang sina. ²⁷ Naan ka giu malasing kanaan kuna naandi dina marmari daxa lamarana, malasing a ravin kawit ta mitikaai wana naan o ta vulvulaai la winpina ma xawit ta zaan taksaat pana naan, ma xana ninis ma xawit ta vaakarang

pana naan. ²⁸ Malasing bani, ubina, naaguna sasaxot amun taak sinim malasing be naagu sasaxot a winpina nim nanga. A rapti xai sasaxot taak sina xai sasaxot naan nanga. ²⁹ Kawit axazak kai purua wana winpina nanga. Kawit. Naan ka rataalaas ma xat katkatong naan malasing Kaarisito zaait kai giu wana aubina di inaxam paazaai. ³⁰ Avuna dia vaakdul dia amun non ila winpina Kaarisito. ³¹ A Baar Xoxok ka piaat malasing kari: “Avuna xari a rapti xana waan fataling maamaa zina ma naanaa zina ma xana iziar varaxai wana taak sina ma nandiaa dina zaxai iaa la winpin.” *(Var 2:24)*

³² A dorang kanaan ka ra izi vunfun, ka lagaf pana dia dina mazaam, singsaxai nia ga dador wana Kaarisito ma aubina di inaxam paazaai. ³³ Malasing ma nim saxaxai naaguna sasaxot amun taak sinim malasing naagu sasaxot nim nanga. Ma nim a furavin naaguna varanop pana amun labana nim.

6

A Funalik Ma Amun Damana Naandi Ma Amun Naanaa Zin Naandi

¹ A funalik naaguna langar zin amun maamaa zinim ma amun naanaa zinim lamaskana a Piran. Avuna a matmalabuk angkanaan ka tak pana nim naaguna valos. ² A Baar Xoxok ka piaat malasing kari: “Guna varanop pana damaam ma dinaam.” Naan a varumaraiang a lus ka rauxin a xalxalang faraxai wana. ³ Tamon guna giu malasing kanaan, a Baar Xoxok ka piaat malasing kari, “Aiziarang sunum kana daxa ma a roroiang sunum kana baraaf laaxur wana pira angkari.” *(Lus 5:16)*

⁴ Ma nim amun maamaa tuaa naagu vabaromazik naandi, singsaxai naaguna xatkatong fatalamin naandi lamaskana varaviraaiang sin a Piran.

Amun Iaana Kilaaiang Ma Amun Mono Zin Naandi

⁵ Amun iaana kilaaiang, naaguna valos a dorang sin amun mono zinim initiat la pira angkari, naaguna maraaut ma naaguna

varanop pana naandi. Naaguna valos faraxai wana vaaratunaanang lamaskana nim, malasing naagu valos a dorang sin Kaarisito. ⁶ Tuaa naagu valos be araan di raamin nim kuna vadokdokang naandi. Kawit. Naaguna vaamuzas malasing nim amun iaana kilaaiang sin Kaarisito ma naaguna giu a vaamuzazang kat faraxas pana a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai la maskana nim. ⁷ Naaguna giu a vaamuzazang pana maskana nim faakdul xa waan sin a mono zinim, malasing adu naagu vaamuzas aaxan a Piran, ma xawit aaxan aubina. ⁸ Avuna naagu rexaas adu a Piran kana lis a wulwulang sin aubina vaakdul wana aze ra vaamuzazang daxa naadi ra giu, naapalaau naandi amun iaana kilaaiang o xawit amun iaana kilaaiang.

⁹ Ma nim amun mono, naaguna giu malasing saait kanaan pana amun iaana kilaaiang sinim. Ma tuaa naagu vamaraut naandi, wanaze naagu rexaas adu a Piran be azaxai ikula la lia, zin naandi ma zinim saait. Ma aikilizang sina xat faraxas pana aubina vaakdul.

Amun Marapi Iwana Varopang Sin Nakmai

¹⁰ A vaanongang pana dorang surugu xa malasing kari, naaguna dikdik lamaskana a Piran ma lamaskana dikdikang laba zina. ¹¹ Naaguna valaak amun marapi vaakdul iwana varopang sin Nakmai, xuna naaguna ruxol amun faaxabebeuang sin Saatan. ¹² Avuna dia xawit di varop faraxai wana aubina, singsaxai dia di varop faraxai wana amun paamua zin amun laklagai raksaat ma amun laklagai ina di rauxin amun burburaaiang ma amun laklagai ina di roting falagot a dikdikang ila bungszuk lamaskana pira angkari, ma amun laklagai raksaat ila mof.

¹³ Malasing ma naaguna valaak amun marapi vaakdul iwana varopang sin Nakmai, xuna araan a raksaatang kana balas, kat faraxas naaguna irur dikdik. Ma araan naagu nimmimanin fanong amun saan faakdul, naaguna irur dikdik.

¹⁴ Naaguna irur dikdik malasing kari: naaguna pis falagot a let, naan a dorang faaratunaan. Ma naaguna waakol a bangbangana nim pana a vang aain, naan a matmalabuk ka tak. ¹⁵ Naaguna valaak amun su la xaaka nim, amun su xuna nimnimanang kuna zangazang faraxai wana a Dorang Daxa iwana luaai. ¹⁶ Ma naaguna zuruk a sil xuna waakolang nim, naan ainaxam paazaaiang, kuna waakolang nim siaana amun bili vaakdul xa ililap sin Saatan ma naaguna zop famaata. ¹⁷ Ma naaguna valaak a kuf di giu wana aain iwana varopang, naan a matmalabuk iwana zaxot faulinang aubina. Ma naaguna zuruk a baainaat sin a Laklagaai a Raabu, a baainaat naan a dorang sin Nakmai.

¹⁸ Naaguna maainung faraxai wana a dikdikang sin a Laklagaai a Raabu lamun taan faakdul varaxai wana atavur amun maainungang faakdul. Naaguna naknakaai, ma naagunat maainung pana aubina ninis faakdul zin a Piran. ¹⁹ Naaguna maainung saait pana nia adu Nakmai xana lis amun dorang surugu xuna gana ipiaat, ma xuna gana wen maraaut pana pitfiaatang amun saan ina mumua xa ra izi vunfun ma taning a Dorang Daxa xa viaat la maravas. ²⁰ Avuna Nakmai nanga xa rasin nia gana waan farawuk ma gana fazei wana Dorang Daxa, ma wana vaamuzazang kari ga iziar la vaal a vaamaazikang. Naaguna maainung pana nia xuna gana pitfiaat ma gana wen maraaut, malasing Nakmai xa saxot nia gana giu.

A Vaanongang Iwana A Dorang

²¹ Taaikikas daaza dia lamaskana Kaarisito di sasaxot naan ma a iaana kilaaiang faaratunaan sin a Piran, naan kana vazei nim pana amun saan faakdul xa ra balas pana a roroiang surugu, ma naaguna rexaas nia ga iziar malasing faa. ²² A vuvuna ga kling fawat naan sinim kuna naaguna rexaas adu maadi iziar malasing faa iriat ma xuna naan kana vadikdik nim.

²³ A luaai ma a matmalabuk iwana sasaxotang azanon faraxai wana ainaxam paazaaiang kana iziar zinim amun taatum lamaskana Kaarisito xa wat sin Nakmai Damana dia ma a Piran Iesu Kaarisito. ²⁴ A daxaiang kana waan sin naandi vaakdul ina di sasaxot a Piran sin dia Iesu Kaarisito varaxai wana a matmalabuk iwana sasaxotang azanon kawit akin faanongang iwana.

A Waambaar Zin Pol Xa Waan Sin Amun Filipaai A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Araan di ra zaraak marmarain Pol ma di zaxot naan kun Rom kuna aikilizang inaan, aubina di inaxam paazaai in Filipaai di vawaal naan pana amun saan naa izi gogof pana. Malasing ma naan ka varaar a waambaar angkari xuna wisfaadaxaiang sin naandi. Naan ka farar zaait pana a raan dikdik naan ka iziar lamaskana, ma a fanaauang kuna airur dikdikang lalozang aze razaan kana wat. Naan ka farar zaait sin naandi xuna naandi dina balas malasing Iesu ma dina iziar wana ainaxamang azaxai. A vaanongang iwana, naan ka vazei naandi dina zaxot pizin amun maravas faagit ina dit balas.

Filipaai a bina laba ma xa rauxin aiza laba la provins Maasedonia. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 61.

A baar Filipaai xa malasing kari:

- (1) 1:1-2 A dor vaamaravazang
- (2) 1:3-11 Pol xa maainung pana amun Filipaai ma xa wisfaadaxa zin naandi
- (3) 1:12-26 Pol xa vazei naandi wana aiziarang sina la vaal a vaamaazikang
- (4) 1:27-2:18 Amun matmalabuk aubina di inaxam paazaai dina valos
- (5) 2:19-30 Pol xa farar zin naandi wana Timoti ma Epaafrodaaitas
- (6) 3:1-4:9 Pol xa dador dikdik sin naandi wana amun maravas faagit
- (7) 4:10-20 Pol xa nanam pana a talazang sin naandi
- (8) 4:21-23 A vaanongang iwana dorang

A Dor Vaamaravazang

¹ Nia xari Pol. Nimaa Timoti, uru iaana kilaaiang sin Iesu Kaarisito.

Maadi varaar iaa a waambaar angkari xa waan sinim faakdul aubina ninis sin Iesu Kaarisito, naagu iziar lamaskana bina laba Filipaai. Ma xa waan saait sin amun

paamua iwana lotu ma aubina ifaawalang lamaskana lotu inaan.

² A daxaiang ma a luaai zin Nakmai Damana dia ma a Piran Iesu Kaarisito xa waan sinim.

Pol Xa Wisfaadaxa Zin Nakmai

³ Ma lamun taan faakdul gat naxaam nim, gai wisfaadaxa uzaa zin Nakmai zurugu. ⁴ Ma lamaskana amun maainungang faakdul zurugu xu nim faakdul, gat maainung faraxai wana a nanamang, ⁵ panaze la varumaraiang a raan ma xa utuaas taning, nim naagu irur vawaal nia wana vaamuzazang iwana Dorang Daxa. ⁶ Faaratunaan mase, nia ga rexaas adu Nakmai ina xa varumarain a vaamuzazang daxa lamaskana roroiang sinim, naana giu vauzaa nanga lamun taan angkari xa ruaas naana vanong fakdul la raan laba zin Iesu Kaarisito.

⁷ Nim naagu iziar la iaarugu, ma gat naxaam bulin nim faraxai wana nanamang. Malasing ma wana xazanaaiang surugu, xa tak pana nia gana inaxam malasing kanaan pana nim faakdul. Naapalaau ga iziar la vaal a vaamaazikang o ga vaamuzas pana dador xolang a Dorang Daxa ma ga vatangin sin naandi adu xa vaaratunaan, nim faakdul naagu vaamuzas fawaal nia wana vaamuzazang kari wana daxaiang sin Nakmai. ⁸ Nakmai xat faraxas kana pitfiaat adu ga sasaxot famarazaat gana raamin kaarik nim faakdul, ma a sasaxotang kanaan ka wat lamaskana iaata Iesu Kaarisito.

⁹ A maainungang surugu xa waan sin Nakmai xa malasing kari: Ga maainung adu a matmalabuk sinim iwana sasaxotang azanon kana laba uzaa uzaa lamaskana a mazamang ma a raamaai vaakilanang sinim, ¹⁰ xuna nim naagunat faraxas pana klizang amun matmalabuk faakdul ma naaguna zuruk pilaai amun matmalabuk daxa mase, ma naaguna izi xudul ma dina wen fakor nim pana tazaar la raan laba zin Iesu Kaarisito. ¹¹ Ma ga maainung saait adu a roroiang sinim kana bas pana amun fnuaai iwana amun matmalabuk ka tak, ina Iesu Kaarisito xat fabalos lamaskana nim. Malasing ma

aiza laba ma a wisfaaruiang ka uzaa zin Nakmai.

Aiziarang Sin Pol La Vaal A Vaamaazikang Ka Vawaal A Dorang Daxa

¹² Amun taatum lamaskana Kaarisito, ga saxot adu naaguna maravas pana amun saan ka balas surugu. Kawit na ruxol a Dorang Daxa, xawit. Faratunaan, ka vawaal vamarazaat a Dorang Daxa, xuna a dorang iwana xana waan farawuk ma aubina xa varas dina langarin. ¹³ Malasing ma ubina dauran di ruxaaul la vaal laba zin Siza ma uzanon nanga zaait di iziar iriat, di rexaas adu aubina di rasin nia la vaal a vaamaazikang panaze nia a iaana kilaaiang sin Kaarisito. ¹⁴ Aiziarang surugu lamaskana a vaal a vaamaazikang ka vadikdik amala amun taatum lamaskana a Piran, ma di fazei dikdik pana dorang sin Nakmai ma xawit ta maraautang lamaskana naandi.

¹⁵ Ka vaaratunaan azanon di rataamaai zuzuai wana nia ma di maska raksaat pana a burburaaiang surugu malasing a waamua malasing ma di ifazei wana Kaarisito. Singsaxai azanon di maska daxa wana nia ma di ifazei wana Kaarisito. ¹⁶ Aubina angkanaan di gigi malasing kanaan lamaskana a matmalabuk iwana sasaxotang azanon panaze di rexaas adu Nakmai xa kalin nia gana dador xol a Dorang Daxa. ¹⁷ Singsaxai aubina angkanaan ina di rataamaai zuzuai di fazei wana Kaarisito, singsaxai di babofmara. Di saxot dina valaup be aizina naandi. Di naxaam adu xat faraxas dina vaxanaat a maravanang aaxaku araan ga iziar la vaal a vaamaazikang. ¹⁸ Singsaxai xawit tasaan. Tamon naandi di babofmara ma di fazei o tamon di fazei wana ainaxamang faaratunaan, ga dokdok be, wanaze amun lan faakdul bani, dina fazei wana Kaarisito.

Ma gana nanam nanga, ¹⁹ wanaze ga rexaas adu wana amun maainungang sinim ma a faawalang sin a Laklagaai a Raabu zin Iesu Kaarisito, aze rasaan ka balas surugu, xa balas kuna gana vataling a vaal a vaamaazikang ma gana mamaraxas.

²⁰ A maskaagu xa ramaraat ma ga izit simbang faraxai wana ainaxam

paazaaiang adu gana wen su vataling a vaamuzazang surugu ma gana wen maangil, singsaxai gana wen maraaut pana fazeiang pana Dorang Daxa xuna taning, malasing lamun taan faakdul lamaskana roroiang faakdul zurugu, amun matmalabuk surugu xana valaup aizina Kaarisito, naapalaau tamon ga roro o ga maat. ²¹ Ma ainaxamang surugu xa malasing kari, tamon gana roro, Kaarisito naan a vuvuna roroiang surugu. Ma tamon gana maat, gana zuruk azaan daxa mase. ²² Singsaxai tamon ga iziar roro nanga la winpin, gana gut kuna vabalozang amun fnuaai aaxan Nakmai. Ma taning ga wetexaas, gana kalin aze ra lan kuna lozang? ²³ Faaratunaan, ainaxamang surugu xa varop pana a non urua. Ga saxot gana luaa a roroiang kari ma gana raagul varaxai wana Kaarisito, wanaze naan azaan ka daxa marazaat mase. ²⁴ Singsaxai azaan laba mase xa malasing kari, nia gana iziar roro xuna gutang ku Nakmai. ²⁵ Ga rexaas mase ma ga mazaam adu gana iziar roro. Ma gana iziar varaxai wana nim faakdul xuna vawaalang nim kuna naaguna makal wana ainaxam paazaaiang sinim ma naaguna dokdok pana. ²⁶ Ma ga rexaas saait adu araan gana balas puat kaarik sinim, naaguna valaup aizina Iesu Kaarisito lamarana azanon ma xana uzaa uzaa avuna wana nia.

²⁷ Ma azaan laba xa malasing kari, amun matmalabuk sinim kanat faraxas pana a Dorang Daxa zin Iesu Kaarisito xa piaat. Malasing ma tamon ga wat taamin nim o xawit ga wat ma ga langarin be a dorang pana nim, gana rexaas adu naagu irur dikdik faraxai wana ainaxamang aza-xai xuna vadikdikang ainaxam paazaaiang sin aubina lalozang a Dorang Daxa. ²⁸ Ma gana rexaas saait adu amun purua zinim kawit dit faraxas dina vama-raurin nim inaan. Ma tamon di raamin adu xawit naagu maraaut, ka malasing a vaakilanang sin naandi adu dina milung singsaxai Nakmai nanga xana zaxot faulin nim. ²⁹ Avuna Nakmai xa lis a vaamuza-zang sin Kaarisito zinim, ma xawit naa-

guna inaxam paazaai be wana Kaarisito, xawit. Naaguna vazaak saait a maazikang pana aizina. ³⁰ Faratunaan, naagu albis faanong saait lamaskana varopang pana amun maravanang ina naagu raamin ka waramin nia waamua. Ma naagu langarin fanong a varopang kanaan nia ga irur nanga lamaskana taning.

2

Iesu Xa Vamumut Naan Ma Xa Wat Iriat La Pira Angkari

¹ Aizi roroiang sinim lamaskana Kaarisito xa vadikdik nim ma a matmalabuk sina iwana sasaxotang azanon ka mada zaait nim. Naagu iziar varaxai wana a Laklagaai a Raabu ma naagu rauxin a varamaaluvang pana azanon tawarak. ² Malasing ma a dokdokang surugu xana bas mase tamon naaguna giu amun matmalabuk daxa angkanaan ma ainaxamang sinim kana zaxai ma naaguna valos a matmalabuk azaxai iwana sasaxotang azanon ma naaguna maska zaxai. ³ Tuaa naagu giu amun saan kuna zurukang aiza laba, singsaxai naaguna vamumut nim nanga. Lamaskana a matmalabuk angkanaan naaguna inaxam pana azanon tawarak adu naandi di laaup pana nim. ⁴ Nim saksaxai, tuaa naagu inaxam pana amun saan nim be naagu saxot, singsaxai naaguna inaxam saait pana amun saan azanon tawarak di saxot.

⁵ Ainaxamang sinim kanat faraxas pana ainaxamang sin Iesu Kaarisito, ma xa malasing kari:

⁶ Naan kat faraxas pana Nakmai, singsaxai xawit na inaxam farvaras kuna roting falagotang aiziarang iwana burburaiiang sina.

⁷ Singsaxai naan ka rasin pizin azaan angkanaan, ma xa zuruk a roroiang kat faraxas pana a iaana kilaiiang, ka malasing kari, naan ka balas a xastunaan.

⁸ Ma di ra raamin naan, ma naan a rapti. Ka vamumut naan

ma xa valos be a dorang sin Nakmai, wana maatang sina, aiang, a maatang laaxur wana a robuxul.

⁹ Malasing ma Nakmai xa varamaraat faulin naan kunikula laaxur mase wana amun saan faakdul, ma xa valaup naan pana aiza xa laaup marazaat pana amun iza vaakdul,

¹⁰ xuna naandi vaakdul inikula la lia, ma ila pira angkari, ma naandi vaakdul di maat faanong saait, dina zibukaak, ma dina lis a varanopang laba wana aizina Iesu,

¹¹ ma dina laanga pitfiat adu Iesu Kaarisito naan a Piran, ma a matmalabuk angkanaan ka valaup aizina Nakmai Damana dia.

Naaguna Wilak Malasing Amun Patpada

¹² Malasing ma amun paasaxo daxa zurugu, malasing be naagut falos bulin a dorang surugu lamun taan angkapaa ga iziar varaxai wana nim ma lamun taan angkari ga iziar lawalau wana nim, naagu vamuuzas dikdik puzaa nanga varaxai wana varanopang laba ma a maraautang kuna vatanginang adu Nakmai xa zaxot faulin fanong nim. ¹³ Avuna Nakmai nanga xat faamuzas bulaai lamaskana roroiang sinim. Naan kat faramaraat a maskana nim kuna ainaxamang ma gigiuang sinim kana waambazof a sasaxotang daxa zina.

¹⁴ Pana amun saan faakdul naagu gigiug, tuaa naagu murmuru ma tuaa naagu varamakalaai, ¹⁵ kuna xanawit taxazak kana vakor nim ma naaguna izi ninis siaana amun matmalabuk taksaat malasing a funalik sin Nakmai. Naaguna iziar lawalau aubina raksaat ila pira angkari ina di bas pana matmalabuk kawit mase na tak, ma naaguna wilak lawalaua naandi malasing amun patpada di ililap famaravaas ambara. ¹⁶ Naaguna wilwilak lamun taan naagui talas pana dorang iwana roroiang ka waan sin naandi. Tamon naaguna giu malasing kanaan, nia gana langga la raan laba zin Kaarisito adu a gutang ma dikdikang surugu xawit na vaanong

palaau lamaskana vaamuzazang surugu. ¹⁷ Ma ainaxam paazaaiang sinim ka vabalos a matmalabuk ka malasing a talazang ka waan sin Nakmai. Tamon di zop famaata nia, xa malasing a talazang iwana daanim a waain ka ravukaai waan sin Nakmai. A talazang surugu xana ravukaai wana talazang sinim, ma nia gana nanam mase varaxai wana nim faakdul. ¹⁸ Ma nim saait naaguna dokdok ma naaguna nanam faraxai wana nia.

Timoti Ma Epaafrodaaitas

¹⁹ Tamon a sasaxotang sin a Piran Iesu, ga naxaam adu gana samura kling fawat Timoti inaan sinim, kuna xana uli wat ma gana langarin a dorang pana nim ma xana vadikdik nia ma gana nanam. ²⁰ Kawit ga rauxin taxazak malasing naan, ina xat naxaam amun saan kat faraxas pana roroiang sinim. ²¹ Amala aubina vaakdul dit faralil naandi wana lozang amun sasaxotang sin naandi vaatak, ma xawit di inaxam pana amun sasaxotang sin Iesu Kaarisito. ²² Singsaxai naagu rexaas adu Timoti xa ra vatangin naan nanga lamaskana vaamuzazang daxa zina. Naan ka ra vaamuzas faraxai wana nia malasing a nalik ma damana, araan maadi vaamuzas iaa malasing amun iaana kilaaiang lamaskana a vaamuzazang iwana Dorang Daxa. ²³ Malasing ma araan ga maravas pana aze rawat saan kana balas surugu, ga saxot adu gana samura kling fawat Timoti inaan sinim. ²⁴ Ga inaxam paazaai wana a Piran adu xat faraxas nia nanga gana samura balas inaan sinim.

²⁵ Singsaxai ga naxaam adu xa rauxin a lan be azaxai xa malasing kari, gana kling faulin Epaafrodaaitas, daazugu lamaskana Kaarisito xuninaan sinim. Naan ka ra vaamuzas faraxai wana nia ma xa ra iziar varaxai wana nia lamaskana a varopang sin Kaarisito. Ma naan saait a rapti xai fazak dorang sinim, ina naagu kling fawat naan kuna vawaalang nia. ²⁶ Naan ka sasaxot famarazaat adu xana raamin nim faakdul, ma xa maskalus saait panaze naagu ra langarin adu naan ka gias. ²⁷ Faaratunaan, naan ka gias ma

faasilik kana maat. Singsaxai Nakmai xa maluf naan, ma xawit naan singbe, xa maluf saait nia ma xa zuruk pizin a maskaluzang laba ziaagu wanaze xa vira Epaafrodaaitas. Malasing ma xawit ga xazanin taza maskaluzang. ²⁸ A maskaagu xa ramaraat kaarik nanga xuna gana kling fawat naan sinim kuna naaguna nanam pana wat fatuiang faraxai wana naan ma a maskaagu xana wen maravan marazaat. ²⁹ Araan naan kana wat, naagu ruzuaai naan pana aizina a Piran, ma naaguna varanop pana uwat aubina malasing kanaan, ³⁰ panaze faasilik kana maat lamaskana a vaamuzazang sin Kaarisito. Kawit na inaxam marazaat pana a roroiang sina. Naan ka zuruk a marapalau zinim kuna wat fawaalang nia wanaze nim kawit nat faraxas naaguna wat giu.

3

Dia Di Tak Panaze Di Inaxam Paazaai

¹ Amun taatum surugu lamaskana Kaarisito, xuna vanongang amun dorang surugu, naagu nanam lamaskana a Piran. Ka daxa be zurugu wana gana varaar vaulin kaarik a dorang ga ra varaar vanong ka waan sinim kuna vawaalang nim kuna naaguna wen su.

² Naagu naknakaai daxa wana amun piu wungpung, naandi aubina di gigi amun matmalabuk ka mitikaai, ma di ftuk kawin a wina ubina.* ³ Singsaxai dia xari di zuruk luk fanong a vaakilanang faratunaan sin Nakmai ma dia di gigi amun faamuzazang sin Nakmai lamaskana a Laklagaai a Raabu ma di valaup aizina Iesu Kaarisito. Dia xawit di inaxam paazaai adu a matmalabuk iwana ftuk pizinang a vang pakpak ma amun matmalabuk malasing kanaan sin amun Judaa xana vawaal dia. ⁴ Singsaxai xa rauxin amun fuvuna adu nia gat faraxas kuna irur dikdikang lawalau amun Judaa lalozang amun matmalabuk angkanaan.

Tamon taxazak ka naxaam adu naan ka rauxin amun fuvuna xuna irur dikdikang

* **3:2** A non mumut angkari xa dador wana amun maravas faagit ina dit firaai aubina di inaxam paazaai adu dina valos amun lus sin amun Judaa. **3:5** Rom 11:1, Giu 23:6, 26:5

pana amun saan ila winpin, nia ga rauxin ka varas mase. Amun fuvuna xa malasing kari: ⁵ Di ra ftuk pizin a vang pakpaakugu lamuraana a raan ka wizik tul naanaa xa luk nia. Nia a natnaat faaratunaan in Israael ma iwana watbung sin Beniaamin ma ga balas sin maamaa ma naanaa nandiaa amun Ibru vaatak. Ma lalozang amun lus sin Moses, paamua nia a Faarasi ma ga rat falos fatalamin. ⁶ Ma lalozang a maska lagavang surugu xu Nakmai, ga rat famazik aubina di inaxam paazaai wana Iesu. Ga rat naxaam saait adu a rapti be xa tak mase lamarana Nakmai tamon kana valos amun Lus sin Moses, ma xawit ga zu la non angkanaan.

⁷ Ga rat naxaam adu amun saan angkanaan kana vawaal nia lamarana Nakmai, singsaxai naari xa ga naxaam mase adu amun saan angkanaan ka zaan palaau be xuna gana daxat daxa wana Iesu Kaarisito. ⁸ Ma xawit azaan angkanaan be, singsaxai ga naxaam saait adu amun saan faakdul xa malasing amun saan palaau be, wanaze a rexaazang pana Iesu Kaarisito a Piran surugu, naan azaan ka laba marazaat mase. Ga ra luaa psin amun saan faakdul xuna gana valos be Kaarisito. Ga naxaam adu amun saan angkanaan amun snaai be xuna gana roting falagot Kaarisito ⁹ ma nia zina. Kawit ga tak panaze ga valos amun Lus sin Moses. Kawit. Nia ga iziar ga tak avuna wana a inaxam paazaaiang surugu lamaskana Kaarisito. Ma Nakmai nanga xa kalin nia ga tak lamaskana ainaxam paazaaiang surugu. ¹⁰ Ma ga saxot gana rexaazin Kaarisito ma gana zuruk luk a dikdikang malasing a dikdikang iwana ramaraat puliang sina ziaana maatang. Ma ga saxot gana albis lamaskana maazikang sina ma gana vazaak, kuna gana malasing naan pana maatang sina. ¹¹ Ma ga saxot amun saan angkanaan kana balas kuna Nakmai xana varamaraat faulin nia ziaana maatang ma gana roro.

Pol Xa Gut Kuna Vanongang A Valaauang Sina

¹² Ga rexaas adu xawit nanga ga zuruk amun saan angkanaan, ma xawit nanga

ga tak faakdul mase. Singsaxai nia ga gut nanga xuna gana zuruk amun saan ina Iesu Kaarisito xa ra kalin luk nia xurun. ¹³ Amun taatum lamaskana Kaarisito, ga naxaam adu xawit nanga ga zuruk fakdul. Singsaxai azaan azaxai be ga giu, ga naxaam pizin amun saan la muraagu, ma ga gut kuna gana zuruk luk amun saan ka iziar waamua wana nia. ¹⁴ Malasing ma ga gut pana valaauang kuna zuruk lukang a lawilot angkanaan Nakmai xa ra viring nia xurun lamaskana Iesu Kaarisito wana a roroiang ikula laaxur.

¹⁵ Dia vaakdul ina di makal wana ainaxam paazaaiang sin dia wana a Piran, dina rauxin a wat inaxamang kanaan. Singsaxai tamon naagu rauxin ainaxamang tawarak, Nakmai xana vamaravaas nim pana. ¹⁶ Singsaxai dia dina valos amun faraviraaiang di ra zuruk fanong.

¹⁷ Amun taatum lamaskana Kaarisito, nim faakdul naagu valos amun matmalabuk surugu, ma malasing saait bani naagu rataamaai wana naandi dit falos aizarang daxa malasing maam maadi rauxin. ¹⁸ Avuna paamua ga rat fazei bulin fanong nim ma naari gana piaat kaarik nanga varaxai wana lumara adu amala di iziar malasing amun purua iwana a robuxul zin a Mesaaia. ¹⁹ Naandi dina waan la non iwana vaanongang, panaze a xuna naandi xa malasing a nakmai zin naandi. Dit langga wana amun matmalabuk sin naandi xa vaamaangil. Ainaxamang sin naandi xai ziar be wana amun saan ila pira angkari. ²⁰ Singsaxai dia aizina dia xa iziar la lia. A maskana dia xa ramaraat kuna zimbongang a Baraai a Vaaroroiang, a Piran Iesu Kaarisito, ina xana kabal wat ikula laaxur. ²¹ Pana dikdikang sina, naan kana urif fawat amun saan faakdul lawaana burburaiiang sina ma xana xul a winpin palaau zin dia xuna xana malasing a winpina xa wilwilak dikdik.

4

Amun Dorang Kuna Vadikdikang Naandi

¹ Amun taatum surugu lamaskana Kaarisito, ga sasaxot nim ma ga sasaxot mase gana raamin kaarik nim panaze nim a nanamang surugu ma a lawilot surugu. Amun paasaxo daxa zurugu, naagu langarin fanong a dorang surugu. Malasing ma naaguna irur dikdik lamaskana a Piran.

² Ga maainung falagot Ewodia varaxai wana Sintike adu dina maska zaxai iaa lamaskana a Piran. ³ Ma nua zaait, a wali-aanugu vaaratunaan, ga maainung nua guna vawaal uru ravin angkanaan pana azaan angkanaan, panaze waamua nandiaa dit faamuzas dikdik iaa varaxai wana nia xuna vawaalang nia wana fazeiang pana Dorang Daxa, varaxai wana Klemen ma naandi rawarak saait amun pali-aanugu. Aizina naandi xa iziar lamaskana a baar iwana roroiang.

⁴ Naaguna dokdok bulaai lamaskana a Piran. Ma gana piaat kaarik: Naaguna dokdok. ⁵ Naaguna vatangin a matmalabuk sinim iwana mainovang sin aubina vaakdul. A Piran ka vaasilik.

⁶ Tuua naagu inaxam farvaras pana tazaar, kawit. Lamaskana amun saan faakdul xana balas, naaguna maainung sin Nakmai varaxai wana wisfaadaxaiang, ma naaguna iaari zina xuna vawaalang nim. ⁷ Ma a luaai zin Nakmai ina xawit taxazak kat faraxas kana mazaam, kana xatkatong a maskana nim ma ainaxamang sinim ma naaguna irur dikdik lamaskana Iesu Kaarisito.

⁸ Amun taatum lamaskana Kaarisito, xuna vanongang a dorang surugu, naagu sfaar vambos ainaxamang sinim pana amun matmalabuk ka daxa o xana vabalos a wisfaaruiang malasing kari: amun matmalabuk ka vaaratunaan, ma amun matmalabuk di varanop pana, ma amun matmalabuk ka tak, ma amun matmalabuk ka ninis, ma amun matmalabuk ka marmari daxa, ma amun matmalabuk di dokdok pana raaminang azanon tawarak di gigi. ⁹ Naagu giu vabalos amun saan faakdul naagu varaviraai wana zurugu, ma naagu zuruk luk surugu, ma naagu langarin surugu, ma naagu raamin luk saait pana nia.

Ma Nakmai ina xai lis a luaai zin dia xana iziar varaxai wana nim.

Pol Xa Wisfaadaxa Wana Talazang

¹⁰ Ga dokdok marazaat lamaskana a Piran adu naagu vavaxur xaarik ainaxamang sinim pana nia. Ga rexaas adu ainaxamang sinim pana nia xawit na vaanong, singsaxai xawit nat faraxas naaguna giu vatfaraxazin panaze xawit ta lan aaxan nim. ¹¹ Kawit ga piaat malasing kanaan panaze nia ga izi gogof. Avuna ga lazan faanong ma gat nanam be wana aze razaar ga rauxin. Tamon ka varas o xawit na varas, kat faraxas be. ¹² Azanon taan ga izi gogof ma azanon taan ga rauxin ka varas. Ga lazan faanong pana a vunfunaaing iwana a maska luaai lamaskana amun saan faakdul. Naapalaau ga lagaai o ga vangan maazur, o ga rauxin ka varas o ga izi gogof. ¹³ Nia gat faraxas gana giu amun saan faakdul lamaskana naan ina xai lis a dikdikang surugu.

¹⁴ Singsaxai xa daxa wana naagut fawaal nia wana vazaakang amun maravanang kat balas surugu. ¹⁵ Nim aubina in Filipaai, lamaskana amun taan paamua naagu rexaazin a Dorang Daxa ma ga vataling a provins sinim Maasedonia, xawit tazanon aubina di inaxam paazaai di ra vawaal nia wana kaakaai, singsaxai nim singbe naagu ralaas nia. ¹⁶ Ma waamua nanga zaait, lamun taan angkanaan ga iziar Tesalonikaa, araan ga izi gogof, naagu ilis fawat a faawalang surugu, xawit la raan be azaxai singsaxai faavaras. ¹⁷ Kawit ga saxot ta talazang sinim, singsaxai ga saxot gana raamin tazanon pulwulang kaarik laaxur wana wulwulang ka zimbong nim ikula laaxur. ¹⁸ Ga zuruk fanong amun talazang faakdul zinim ina Epaafrodaaitas ka vazaak fawat surugu, ma xa varas marazaat pana amun saan kuna xatkatongang nia. Amun talazang kari xa malasing a talazang ka milalas mikuf aubina dit faif paan sin Nakmai ma naan ka rudaxain ma naat nanam pana. ¹⁹ Ma Nakmai zurugu xana vatfaraxaas nim pana amun saan faakdul xuna xatkatongang a roroiang sinim lalozang adi marmari daxaiang sina

lamaskana Iesu Kaarisito. ²⁰ A marmari daxaiang kana uzaa zin Nakmai Damana dia, bulaai ma xawit ta kin faanongang iwana. Ka vaaratunaan.

A Dor Vaananamang

²¹ Naagu lis a dor vaananamang surugu lamaskana Iesu Kaarisito xa waan sin aubina ninis faakdul zina.

Amun taatum lamaskana Kaarisito di iziar iriat faraxai wana nia, di lis saait a dor vaananamang sin naandi xa waan sinim.

²² Ma aubina ninis faakdul zin Nakmai iriat, di lis a dor vaananamang ka waan sinim. Faaratunaan, ka wat saait sin aubina ninis dit faamuzas iriat la vaal zin Siza.

²³ A daxaiang sin a Piran Iesu Kaarisito xana iziar varaxai wana nim. Ka vaaratunaan.

A Waambaar Zin Pol Xa Waan Sin Amun Kolosi A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Amun faraviraaiang faagit ka balas Kolosi, ma Pol xa varaar a waambaar angkari araan ka iziar Rom. Amun faraviraaiang faagit kari: 1. Amun lus iwana tuua rotingang, tuua iaanang, tuua xaavang. 2. Amun faraviraaiang pana amun aangelo di laaup pana Iesu. 3. A dorang pana “Nakmai xa ra viaat a rexaazang funfun simaam.” 4. Ma a mazamang sin aubina ila pira angkari. Malasing ma Pol xa viraai naandi wana dorang faaratunaan. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 60.

A baar Kolosi xa malasing kari:

- (1) 1:1-2 A dor vaamaravazang
- (2) 1:3-14 Pol xa maainung ku naandi
- (3) 1:15-23 Kaarisito xa laaup mase
- (4) 1:24-2:5 Pol xat faamuzas dikdik
- (5) 2:6-23 Kaarisito xa vamamaraxaas dia ziaana amun tataawuk ila pira angkari
- (6) 3:1-4:6 Varaviraaiang pana aiziarang ka ninis
- (7) 4:7-18 A vaanongang iwana dorang

A Dor Vaamaravazang

¹ Nia xari Pol, a aposal zin Iesu Kaarisito lamaskana sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai.

Nimaa Timoti daaza dia lamaskana Kaarisito, ² maadi farar waan iaa zinim aubina naagu inaxam paazaai naagu iziar Kolosi. Nim amun taatum lamaskana Kaarisito, ma nim naagu ninis ma naagu vaaratunaan pana ainaxam paazaaiang lamaskana Kaarisito.

A daxaiang ma luaai zin Nakmai Damana dia xa waan sinim.

Pol Nandiaa Timoti Di Maainung Iaa Xun Aubina In Kolosi

³ Araan maadit maainung iaa xu nim, maadi wisfaadaxa iaa bulaai xa waan sin Nakmai, Damana a Piran sin dia Iesu Kaarisito, ⁴ wanaze maadi ra langar iaa adu naagu inaxam paazaai vaanong pana Iesu Kaarisito, ma naagu sasaxot aubina ninis faakdul zina. ⁵ Ainaxam paazaaiang kanaan sinim faraxai wana a matmalabuk iwana sasaxotang azanon ka balas panaze naagut simbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana azaan ina Nakmai xat katkatong aaxanim ikula la lia. Ma azaan angkanaan ka iziar la lia naagu langarin fanong lamaskana a dorang faaratunaan, naan a Dorang Daxa ⁶ xa wat sinim. A Dorang Daxa angkanaan ka balas ma xat fabalos a vuaaina ma xat falaup a vaakatang sin aubina di inaxam paazaai lamun non faakdul la pira angkari. Ka malasing ka ra vabalos amun saan angkanaan lawalaua nim, ka varumara la raan naagu langarin ma naagu rexaazin faaratunaan a daxaiang sin Nakmai lamaskana roroiang sinim. ⁷ Epaafraas ka ra viraai nim pana. Naan a rapti daxa a waliaana nimaa, maadit faamuzas faraxai, ma maadi sasaxot famarazaat naan, ma naan a rapti vaamuzazang faaratunaan sin Kaarisito ina xa irur vakilaan nimaa. ⁸ Naan ka ra vazei nimaa wana a matmalabuk sinim iwana sasaxotang azanon, ina a Laklagaai a Raabu xa ra lis sinim.

⁹ Malasing ma xawit maadit siaavus iaa wanat maainungang pana nim, ka varumarain la raan maadi langarin a dorang pana nim. Maadi maainung iaa zin Nakmai xuna xana vatangin a sasaxotang ma ainaxamang sina zinim, ma xana sfaar vambos nim pana mazamang ma amun inaxamang daxa a Laklagaai a Raabu xai lis sinim. ¹⁰ Maadi maainung iaa malasing kanaan kuna a roroiang sinim kanat faraxas pana a sasaxotang ma ainaxamang sin a Piran, ma naaguna gigi bulin amun matmalabuk naan kat nanam pana. Ma maadi maainung iaa adu amun faamuzazang daxa vaakdul naaguna giu xana vabalos a fnuaai, ma a rexaazang sinim pana Nakmai xanat laba uzaa. ¹¹ Maadi maainung iaa adu Nakmai xana vadikdik

nim pana adi dikdikang daxa zina nanga, xuna naaguna zimbang daxa ma naaguna irur dikdik lamaskana amun maravanang kana tangin nim, ma naaguna dokdok ¹² pana wisfaadaxaiang sin Damana dia. Naan ka rudaxain nim kuna zurukang amun daxaiang faraxai wana aubina ninis sin Iesu lamaskana bikabar iwana maravas. ¹³ Avuna xa zaxot faulin dia ziaana dikdikang iwana bungszuk, ma xa zaxot falbis dia lamaskana bikabar zin Naatna ina naa sasaxot. ¹⁴ Naatna nanga xa ra wul vaxarom dia. Aknaaza dorang kanaan adu naan ka ra naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin dia.

Pol Xa Dador Wana Amun Matmalabuk Sin Kaarisito Ma A Vaamuzazang Sina

¹⁵ Kawit nat faraxas aubina dina raamin Nakmai singsaxai araan di raamin Naatna di raamin Nakmai. Naan a ruaan sina ma xa laaup pana amun faaziarang faakdul. ¹⁶ Avuna la mita Naatna, Nakmai xa vaziaar amun saan faakdul, amun saan ikula la lia ma iriat la pira angkari, ma amun saan ina aubina di rataamin ma amun saan ina xawit di rataamin ma amun saan malasing kari, amun laklagai di malasing amun kalxaal ma amun laklagai di rauxin amun dikdikang ma amun paamua zin amun laklagai ma amun laklagai di rauxin amun burburaaiang. La mita Naatna, Nakmai xa vaziaar amun saan faakdul ma xa vaziaar naandi aaxana. ¹⁷ Araan Nakmai xawit nanga na vaziaar amun saan faakdul, Naatna xa iziar vaanong, ma naan ka ratoting amun saan faakdul xuna vaamuzazang daxa varaxai. ¹⁸ Naan nanga a waamua zin aubina di inaxam paazaai ma naandi a winpina. Naan nanga a vuvuna aubina di inaxam paazaai, ma naan nanga a ruaan pana ramaraat puliang pana maatang, kuna naan nanga xana laaup pana amun saan faakdul. ¹⁹ Avuna Nakmai nanga xa nanam pana a roroiang sina vaakdul xana iziar lamaskana Naatna. ²⁰ Ma Nakmai xa saxot adu amun faazirang faakdul xana uli zina, amun saan angkanaan la pira angkari ma amun saan ikula la lia. Naan ka vaamada wana daraaia Naatna araan ka maat pana robuxul.

²¹ Paamua naagu iziar lawalaa wana Nakmai ma wana ainaxamang sinim naagu purua wana Nakmai avuna wana amun matmalabuk taksaat naagu gigi. ²² Singsaxai naari Nakmai xa ra zaxot fawat nim sina xuna naaguna paasaxo xaarik sina. Naan ka giu a vaamuzazang kanaan pana Kaarisito araan ka maat, kuna zaxot fawatang nim lamarana Nakmai malasing aubina ninis sina, xawit ta mitikaai ma xawit ta vaakarang pana nim. ²³ Nakmai xana giu azaan angkanaan tamon naaguna inaxam paazaai bulaai ma naagu irur dikdik pana, ma tuaa naagu waan siaana aizit simbangang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana amun saan Nakmai xana giu ina naagu ra langarin lamaskana Dorang Daxa. A Dorang Daxa angkanaan di ra fazei wana zin aubina vaakdul la pira angkari. Ma nia Pol, a iaana kilaaian iwana Dorang Daxa angkanaan.

Pol Xa Vaamuzas Dikdik Aaxan Aubina Di Inaxam Paazaai

²⁴ Naari ga nanam pana amun maazikang ina ga ra vazaak saxotang nim. Ma ga nanam be adu gana vazaak amun maazikang kuna vawaalang aubina di inaxam paazaai, naandi angkanaan a winpina Kaarisito. Kaarisito xa ra vazaak amun maazikang kuna vawaalang naandi ma amun maazikang kanaan kawit nanga na vaanong. Ma lamaskana amun maazikang ina ga vazaak la winpinugu, ga giu vatfaraxazin amun maazikang sin Kaarisito. ²⁵ Nakmai xa ra kalin nia gana vaamuzas aaxan aubina di inaxam paazaai. Naan ka lis a vaamuzazang kanaan surugu xuna fazeiang pana a dorang faakdul zina xa waan sinim. ²⁶ A dorang kanaan a dorang funfun ina xa izi vunfun mumua nanga, singsaxai naari Nakmai xa pitfiaat la maravas ka waan sin aubina ninis sin Iesu. ²⁷ Nakmai xa ra saxot kana vamaravaas sin naandi a dorang kanaan ka ra izi vunfun. A dorang kanaan ka bas pana a marmari daxaiang. Nakmai xai viaat sin aubina xawit amun Judaa. A dorang kanaan ka ra izi vunfun ka malasing kari, Kaarisito xa iziar

lamaskana roroiang sinim. Malasing ma naagu izit simbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana marmari daxaiang sin Nakmai ina naana lis.

²⁸Maadi fazei wana Kaarisito zin aubina vaakdul. Maadi fanaau zin naandi ma maadi viraai naandi wana mazamang faakdul xuna naandi vaakdul dina makal wana ainaxam paazaaiang sin naandi lamaskana Kaarisito ma maadina lis naandi zin Nakmai. ²⁹Malasing ma nia ga gut kuna giuang amun faamuzazang kanaan pana dikdikang faakdul Kaarisito xa lis surugu, ina xat faamuzas dikdik lamaskana a roroiang surugu.

2

¹Ga saxot naaguna rexaas adu nia gai gut ku nim ma xun aubina in Laodisia ma xun naandi vaakdul zaait ina xawit nanga di rataamin a maraagu. ²Ga giu malasing kanaan kuna vadikdikang a roroiang sin naandi, ma naandi di iru watu varaxai lamaskana a matmalabuk iwana sasaxotang azanon. Ga saxot dina bas pana rexaazang ma dina rexaazin a dorang ka ra izi vunfun sin Nakmai singsaxai naari xa izi la maravas, naan bani Kaarisito. ³Amun mazamang faakdul ma amun texaazang faakdul di malasing amun lulugaan daxa, ma di izi vunfun lamaskana Kaarisito ma naan singbe xa viaat la maravas. ⁴Ga piaat malasing kanaan sinim, kuna tuaa taxazak kana vagit nim pana tazanon dorang ka maamis. ⁵Faaratunaan nia ga iziar lawalaau wana nim pana winpin, singsaxai wana laklagai zurugu ga iziar nanga varaxai wana nim ma ga nanam, panaze ga raamin adu naagu nol vatalamin a roroiang sinim ma naagu irur dikdik pana ainaxam paazaaiang sinim lamaskana Kaarisito.

A Roroiang Sin Dia Lamaskana Kaarisito

⁶Naagu zuruk fanong Iesu Kaarisito ma naan a Piran lamaskana roroiang sinim, malasing ma naaguna zazangas faraxai wana naan. ⁷A roroiang sinim kana irur dikdik lamaskana naan kuna xana balas laba malasing a iaai xai rur dikdik lamaskana pira, ma ainaxam paazaaiang

sinim kana laba bulaai. Naaguna irur dikdik pana ainaxam paazaaiang malasing di ra viraai nim pana, ma bulaai naaguna wisfaadaxa zin Nakmai.

⁸Naagunat naknakaai xuna tuaa taxazak kana bulupis nim pana rexaazang sin aubina ma amun faraviraaiang palaau ma amun faagitang. Amun texaazang kanaan ka wat pana rataawuka aubina ma xa wat sin amun laklagai ila pira angkari, ma xawit sin Kaarisito.

⁹Avuna amun saan faakdul xa iziar lamaskana Nakmai xa iziar lamaskana Kaarisito araan naan ka balas a xastunaan.

¹⁰Ma amun saan faakdul zin Kaarisito xa bas lamaskana roroiang sinim. Naan nanga xa waamua laaxur wana amun paamua vaakdul zin amun laklagai ma amun laklagai vaakdul ina di rauxin a burburaiang. ¹¹Pana roroiang sinim lamaskana Kaarisito naan ka ftuk pizin a vang pakpaaka nim, singsaxai xawit awat furukang aubina di gigi wana mita naandi, xawit. Awat furukang Kaarisito xa giu xa malasing kari, naan ka ftuk pizin amun sasaxotang taksaat ila winpina nim. ¹²Araan di baaptaais nim, ka malasing adu di xavin nim faraxai wana Kaarisito, ma naagu ramaraat puli varaxai wana naan panaze naagu inaxam paazaai wana dikdikang sin Nakmai naan ina xa varamaraat faulin Kaarisito ziaana maatang sina.

¹³Paamua naagu ra gigi amun matmalabuk taksaat ma naagu malasing a rapti xa maat panaze amun sasaxotang taksaat ila winpina nim ka iziar lamaskana nim. Singsaxai la raan naagu inaxam paazaai, Nakmai xa lis a roroiang faaxur zinim faraxai wana Kaarisito. Naan ka ra naxaam pizin amun matmalabuk taksaat faakdul zin dia. ¹⁴Avuna amun Lus sin Moses ka ra klis dia ma xa viaat amun matmalabuk taksaat sin dia, ma dia di iziar lawaana dorang ma a dikdikang iwana. Singsaxai Nakmai xa ra zuruk pizin amun lus angkanaan, ma xa ra tuk fating laaxur wana robuxul. ¹⁵Nakmai xa ra zuruk pizin a dikdikang sin amun paamua zin amun laklagai ma zin amun laklagai di rauxin a burburaiang. Ma laaxur wana robuxul xa vamangil naandi

araan naan ka vatangin sin aubina vaakdul adu naan ka waramin fanong amun laklagai angkanaan.

¹⁶ Malasing ma tuua taxazak kana klis nim adu xawit naagu valos amun lus iwana amun fanganang naagu iaan o naagu imin o iwana amun taan laba iwana lotu o iwana amun taan laba iwana a flan faaxur o iwana a raan a Saabat. ¹⁷ Amun lus angkanaan ka malasing be a laklagaaia amun saan kana wat lamur ma taning ka balas faanong. A zaan faaratunaan kari Kaarisito. ¹⁸ Tamon axazak ka babof mara adu xat famumut naan ma xat lotu wana amun aangelo ma xai dador wana amun mirifdaaiang naa rataamin, tuua naagu luaa naan kana klis nim. Avuna ainaxamang sin awat tapti angkanaan ka bas pana amun sasaxotang taksaat ila winpin ma xa saxot be aiza laba wana amun inaxamang palaau zina. ¹⁹ Naan ka ra kip pizin naan nanga ziaana a Waat naan Kaarisito, ina xa waamua zin aubina di inaxam paazaai. Kaarisito naan a waat sin dia ma dia a winpina. Naan kat fadikdik amun non ila winpin ma naandi di vawaal naandi zak-saxai ma di daxat faraxai malasing amun faadumdumaiang faraxai wana amun las kuna a winpin faakdul xana balas laba malasing pana sasaxotang sin Nakmai.

²⁰ Naagu maat faanong faraxai wana Kaarisito, ma naagu izi mamaraxas siaana amun faraviraaiang palaau zin amun laklagai ila pira angkari. Malasing ma xunaze naagu iziar xaarik malasing be nim iniat la pira angkari? Aze ra vuvuna naagu valos amun lus malasing kari: ²¹ "Tuua naagu roting! Tuua naagu iaan! Tuua naagu xaaf!" ²² Amun lus angkanaan ka dador wana amun saan ina dia dit faamuzas pana, ma lamur xana milung panaze amun lus ma amun faraviraaiang kanaan aubina be di vabalos. ²³ Faaratunaan, amun lus angkanaan ka raamaai malasing adu xana varamaraat a inaxamang daxa wanaze dit lotu wana ainaxamang sin naandi nanga ma dit famumut naandi nanga ma dit famazik a winpina naandi xuna vadikdikang ainaxam paazaaiang sin naandi, singsaxai xawit na vawaal

naandi. Amun lus angkanaan kawit nat faraxas kana ruxol a sasaxotang taksaat ila winpina dia.

3

A Roroiang Faaxur Lamaskana Kaarisito

¹ Nakmai xa ra varamaraat faulin nim faraxai wana Kaarisito, malasing ma naaguna rasin a marana nim pana amun saan i laaxur la non Kaarisito xa iziar wana la mit sazaxa zin Nakmai. ² Ka daxa ainaxamang sinim kana iziar wana amun saan i laaxur ma xawit pana amun saan iniat la pira angkari. ³ Avuna naagu ra maat faanong siaana awat toroiang ila pira angkari, ma taning a roroiang sinim ka izi vunfun faraxai wana Kaarisito lamaskana Nakmai. ⁴ Kaarisito naan a vuvuna roroiang sinim. Ma aaraan naan kana balas puli wat, nim saait naaguna iziar varaxai wana naan lamaskana marmari daxaiang sina.

⁵ Malasing ma naagu zop famaait pizin amun matmalabuk taksaat ila pira angkari ina xa iziar lamaskana roroiang sinim. Amun saan malasing kari, a matmalabuk taksaat lamanar wana izit maxuzang ma a matmalabuk ka mitikaai ma a mara varas ma amun sasaxotang taksaat ma a matmalabuk iwana lamaiang, ka malasing bani adu di lotu waan sin a nakmai vaagit.

⁶ A boromaazikang sin Nakmai xana balas sin aubina ina di gigi amun matmalabuk taksaat angkanaan. ⁷ Paamua nim saait naagu rat falos amun matmalabuk angkanaan lamaskana roroiang sinim. ⁸ Singsaxai taning naagu iziar lawalaau wana amun matmalabuk malasing kari, a boromaazikang ma a maska raksaatang ma a matmalabuk iwana kawinang azanon ma wispiaalang axazak ma azanon dorang ka mitikaai ina xa wat la nguza nim. ⁹ Tuua naagu vagit nim saksaxai, wanaze naagu waapizin fanong amun matmalabuk taksaat angkanaan ina naagu ra gigi, malasing naagu gamul psin amun marapi xabaar zinim, ¹⁰ ma naagu ra mamaaus pana roroiang faaxur. A roroiang faaxur angkanaan, Nakmai,

a Baraaia Faaziarang, kat favaxur bulin kuna naaguna malasing a laklagaaina ma xuna naaguna rexaazin fatalamin naan. ¹¹ Taning dia vaakdul di laangat faraxas, amun Judaa o amun Grik, o naandi ina di ftuk pizin a vang pakpaaka naandi o naandi ina xawit di ftuk pizin a vang pakpaaka naandi, o a lemlem ropuran o a lemlem kawit a rataawuka naandi, o amun iaana kilaaiang o naandi di mamaraxas. Kaarisito naan amun saan faakdul ma naan ka iziar lamaskana dia vaakdul.

¹² Nim aubina Nakmai xa ra kalin nim aaxana vaatak, naagu ninis ma naan ka sasaxot nim. Malasing ma naaguna maaus pana amun matmalabuk malasing kari, naaguna vawaal aubina ina di rauxin a maravanang ma naaguna giu a matmalabuk daxa wana aubina ma naaguna vamumut nim nanga ma naaguna iziar lamaskana a luaai ma naaguna vatan- gin a matmalabuk iwana mainovang ma a matmalabuk iwana zimbang daxaiang.

¹³ Tamon azaxai zinim ka raksaat pana nim, naaguna zimbang daxa wana naan ma naaguna naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sina. Naagu naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin azanon malasing a Piran ka ra naxaam pizin amun matmalabuk sinim. ¹⁴ Ma laaxur wana amun matmalabuk faakdul angkanaan, naaguna sasaxot aubina rawarak. A matmalabuk iwana sasaxotang azanon be xat purif faraxin amun matmalabuk faakdul angkanaan, ma xa bulupis naandi vaakdul lamaskana irur vatuiang faaratunaan.

¹⁵ A luaai angkanaan Kaarisito xa lis sinim, kana waamuain nim pana maskana nim, panaze nim amun non ila winpina Kaarisito, ma Nakmai xa ra viring nim kuna iziarang lamaskana luaai. Naagunai wisfaadaxa bulaai zin Nakmai. ¹⁶ Naaguna luaa a dorang sin Kaarisito xana iziar zinim ma xana bas lamaskana nim. Ma la notaan angbani zaait naaguna varaviraai ma naaguna fanaau zinim saksaxai wana amun mazamang faakdul. Ma naaguna rangon saait amun tanganang sin Dewit ma amun tanganang iwana lotu

ma amun tanganang a Laklagaai a Raabu xa lis sinim, ma naaguna rangon faraxai wana wisfaadaxaiang ka waan sin Nakmai lamaskana nim. ¹⁷ Lamaskana amun saan faakdul naagu giu o naagu piaat, naagu giu vaakdul lamaskana aizina a Piran Iesu, ma naagu wisfaadaxa zin Nakmai Damana dia lamaskana naan.

A Varaviraaiang Aaxan Amun Fatama

¹⁸ Nim a furavin maxus, naaguna iziar lawaana amun labana nim, avuna a matmalabuk angkanaan ka tak pana nim ina a roroiang sinim ka iziar lamaskana Piran.

¹⁹ Nim saait ubina maxus, naaguna sasaxot amun taak sinim, ma tuaa naaguna vamirik naandi.

²⁰ Nim a funalik, naagunat langar zin amun damana nim ma amun naanaa zinim pana amun saan faakdul, wanaze a Piran kana dokdok tamon naaguna giu malasing kanaan.

²¹ Nim amun maamaa, tuaa naagu vabaromazik a funalik sinim, taulaan dina naxaam adu dina wen giu ta matmalabuk daxa.

²² Nim amun iaana kilaaiang, naaguna langar zin amun mono zinim iniat la pira angkari wana amun saan faakdul. Tuaa naagu vaamuzas daxa be la raan di raamaai wana nim kuna vadokdokang naandi. Naaguna vaamuzas daxa xun naandi varaxai wana vaaratunaanang lamaskana nim panaze naagu varanop pana a Piran. ²³ Lamaskana amun matmalabuk naagu gigi, naaguna giu wana a maska vaakdul zinim, malasing naagu gigi aaxan a Piran ma xawit aaxan aubina. ²⁴ Avuna a mono vaaratunaan sinim naan a Piran Kaarisito, ma naan nanga xana lis a wulwulang sinim. A wulwulang kanaan aiziarang daxa ina naaguna raumana lamur. ²⁵ Ma axazak

ina xa giu a matmalabuk kawit na tak kana zুরুk a wulwulang iwana a matmalabuk kawit na tak, panaze Nakmai xai klis a matmalabuk sin aubina vaakdul wana a lan azaxai be ma xawit na irur vawaal azanon.

4

¹ Nim amun mono, naagu giu a matmalabuk ka tak pana amun iaana kilaiang sinim, ma amun matmalabuk sinim saait kanat faraxas pana naandi vaakdul, wanaze naagu rexaas adu nim naagu rauxin a mono zinim a Piran, ka iziar la lia.

Azanon Dorang Dikdik

² Naagunat maainung bulaai. Ma la notaan angbani zaait ainaxamang sinim kana maravas ma naagunai wisfaadaxa zin Nakmai. ³ Araan naagu maainung, naaguna maainung saait pana maam kuna Nakmai xana kaas a lan kuna maadina fazei wana a dorang sin Kaarisito, ina waamua xa izi vunfun singsaxai taning ka iziar la maravas. Ma naari ga iziar la vaal a vaamaazikang panaze gai fazei wana. ⁴ Naaguna maainung adu gana fazei wana ma xana maravas, malasing Nakmai xa saxot nia gana giu. ⁵ Naaguna gigi amun matmalabuk faraxai wana mazamang ka waan sin aubina ina xawit di inaxam paazaai, lamaskana a notaan faakdul ina xa rauxin a marapalau. ⁶ Araan naagu dador zin aubina, naaguna dador varaxai wana a dorang ka bas pana daxaiang ma a dorang naaguna vamamis, ma xana vananam naandi, xuna naaguna xis fatok naandi zaksaxai.

Pol Xa Kling Taaikikas Kun Kolosi

⁷ Taaikikas kana vazei nim pana amun saan faakdul wana nia. Naan daaza dia daxa lamaskana Kaarisito, ma a rapti vaamuzazang faaratunaan ma a iaana kilaiang faraxai wana maam lamaskana vaamuzazang sin a Piran. ⁸ Ga kling fawat naan sinim kuna xana vadikdik nim ma naaguna langarin a dorang pana a roroiang simaam iriat. ⁹ Naan kana wat faraxai wana Onesimas, aza daaza dia daxa lamaskana Kaarisito ina xat falos a dorang sina, ma naan nanga azaxai zinim in Kolosi. Nandiaa dina vazei iaa nim pana amun saan faakdul xa balas iriat simaam.

¹⁰ Aaristaakas, ka iziar varaxai wana nia la vaal a vaamaazikang, ka lis a dor vaananamang sina xa wat sinim, ma Maak

a lismara zin Baanabaas saait ka lis a dor vaananamang sina xa wat sinim. Tamon Maak kana balas sinim, naaguna ruzuaai naan, malasing ga ra vazei nim lamaskana waambaar ina ga ra varaar waamua.

¹¹ Ma Iesu, aza izina Jaastas, naan saait ka lis a dor vaananamang sina xa wat sinim. Nandiaal angkanaan be nandiaal amun Judaa lawalau ubina vaamuzazang surugu. Maadi vaamuzas faraxai raal wana bikabar zin Nakmai. Ma nandiaal dit fadikdik taal nia.

¹² Epaafraas, azaxai zinim nanga, ma a iaana kilaiang sin Iesu Kaarisito, xa lis a dor vaananamang sina xa wat sinim. Naan kat maainung dikdik pana nim adu naaguna irur dikdik lamaskana amun sasaxotang ma ainaxamang faakdul zin Nakmai, ma naaguna makal ma naaguna rexaazin fatalamin mase. ¹³ Nia nanga ga raamin ma ga vazei varatunaan nim pana naan adu naan kat faamuzas dikdik ku nim ma xu naandi ila bina laba Laaodisia ma naandi zaait ila bina laba Ierapolis.

¹⁴ Luk a dokta ma a paasaxo zin dia ina di sasaxot famarazaat naan, nandiaa Demaas di lis iaa a dor vaananamang sin nandiaa xa wat sinim.

¹⁵ Naaguna lis a dor vaananamang surugu xa waan sin amun taatum lamaskana Kaarisito di iziar Laaodisia, ma xa waan sin a ravin angkanaan Nimfaa ma xa waan saait sin aubina ina dit lotu varaxai la vaal zina.

¹⁶ Araan naagu vakot fanong a waambaar angkari, mur naaguna lis sin aubina di inaxam paazaai in Laaodisia xuna naandi zaait dina vakot. Malasing saait ga ra varaar a waambaar xa waan sin naandi dina lis sinim kuna naaguna vakot.

¹⁷ Naaguna vazei Aakipas adu naan kana vanong fakdul a vaamuzazang sin a Piran ina naa ra lis sina.

¹⁸ Nia Pol ga varaar a dor vaananamang kari wana mirugu vaatak ka waan sinim. Tuua naagu naxambain nia, naaguna naxaam nia, ga iziar la vaal a vaamaazikang. A daxaiang sin Nakmai xana iziar varaxai wana nim.

A Varumaraiang A Waambaar Zin Pol Xa Waan Sin Amun Tesalonikaa A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Pol xa albis Tesalonikaa ma xa fazei wana a Dorang Daxa. Azanon Judaa di boromaazik malasing ma naan ka valaau waan Beria ma Etans ma mur Korin. Aaraan ka balas inaan ka varaar a waambaar angkari xa waan sin aubina di inaxam paazaai in Tesalonikaa.

Naan ka iziar Tesalonikaa wana a no-taan ka xalxaalif, malasing ma xa varaar xari: 1. A dorang kuna vadikdikang a maskana aubina di samura inaxam paazaai. 2. A dorang pana a lan iwana iziarang lalozang a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai. 3. A dorang pana aze razaan kana balas sin aubina di inaxam paazaai ina di maat paamua wana Iesu xa uli wat.

Tesalonikaa a bina laba zin amun paamua iwana gaapman, lamaskana provins in Maasedonia. Pana amun paambaar vaakdul Pol xa varaar, a waambaar angkari xa waamua. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 51.

A baar 1 Tesalonikaa xa malasing kari:

- (1) 1:1 A dor vaamaravazang
- (2) 1:2-10 Pol xa wisfaadaxa wana naandi
- (3) 2:1-3:13 Pol xa dador xol a vaamuza-zang sina malasing a aaposal
- (4) 4:1-5:22 A wat toroiang ina Nakmai xa saxot
- (5) 5:23-28 A vaanongang iwana dorang

A Dor Vaamaravazang

¹ Nia xari Pol. Nia ma Saailaas ma Timoti, maadi farar waan taal zinim aubina naagu inaxam paazaai ma naagut balas fatu inaan la bina laba Tesalonikaa ma naagu iziar lamaskana Nakmai Damana dia ma a Piran Iesu Kaarisito.

A daxaiang ma a luaai zin Nakmai xana iziar varaxai wana nim.

A Roroiang Ma Ainaxam Paazaaiang Sin Aubina In Tesalonikaa

² Bulaai maadi wisfaadaxa raal zin Nakmai xun nim faakdul, ma bulaai maadi lis taal nim la mita Nakmai, lamaskana amun maainungang sin nimtaal. ³ Aaraan maadi maainung taal xa waan sin Nakmai Damana dia, maadit naxaam amun saan naagu gigi bulin panaze wana ainaxam paazaaiang sinim lamaskana Iesu. Ma maadi naxaam taal amun faamuzazang naagu gigi wanaze wana a matmalabuk sinim iwana sasaxotang azanon, ma maadi naxaam saait a irur dikdikang sinim panaze wana zimbangang faraxai wana ainaxam paazaaiang sinim pana a Piran Iesu Kaarisito.

⁴ Amun taatum lamaskana Kaarisito, Nakmai xa sasaxot nim. Maadi rexaas taal adu naan ka kalin nim, ⁵ panaze a Dorang Daxa zin Nakmai ina maadi fazei raal zinim pana, xa wat faraxai wana a dikdikang ma a Laklagaai a Raabu ma maadi inaxam paazaai raal mase adu a dorang kari xa vaaratunaan. A Dorang Daxa angkanaan kawit a dorang palaau. Kawit. Naagu rexaazin fatalamin amun matmalabuk sin nimtaal aaraan maadi iziar lawalaua nim ma maadi vawaal raal nim. ⁶ Naagu valos fanong amun matmalabuk sin nimtaal ma amun matmalabuk sin a Piran. Aubina di vamaazik nim, singsaxai naagu rudaxain a Dorang Daxa varaxai wana a nanamang ina a Laklagaai a Raabu xa lis sinim. ⁷ Malasing ma nim amun fivingaaiang daxa lamarana aubina di inaxam paazaai di iziar lamaskana amun provins Maasedonia ma Aakaaiiaa. ⁸ A dorang pana a Piran ina naagu pitfiaat, ka waan farawuk faanong, malasing a linga raavuru ina xa raangis paan mase lawalaua. Kawit inaan be Maasedonia ma Aakaaiiaa, xawit, amun bina vaakdul di rexaazin fanong ainaxam paazaaiang sinim pana Nakmai. Malasing ma maadina wen piaat taal tazaar pana ainaxam paazaaiang sinim. ⁹ Avuna naandi nanga di dador vaamaravas pana a matmalabuk daxa zinim aaraan naagu

ruzuaai nimtaal. Ma naandi zaait di fazei wana nim adu naagu luaa amun nakmai vaagit ma naagu inaxam taawuk kun Nakmai. Naari naagu vaamuzas aaxan Nakmai, naan ina xa vaaratunaan ma xa izi tapal. ¹⁰ Ma naagunat simbang pana Naatna ina xana kabal wat ikula la lia, naan ina Nakmai xa varamaraat faulin pana maatang. Naan kanaan Iesu, naan kana zaxot faulin dia ziaana a boro-maazikang sin Nakmai ina xana wat.

2

A Vaamuzazang Sin Pol Ikula Tesalonikaa

¹ Amun taatum lamaskana Kaarisito, nim nanga naagu rexaazin adu aiziarang sin nimtaal varaxai wana nim kawit azaan palaau be, xa rauxin a vuaaina. ² Naagu rexaas adu waamua wana a wat balazang sin nimtaal inaan sinim, aubina di vamaazik ma di kawin nimtaal ikula Filipaai. Singsaxai wana a faawalang sin Nakmai zin nimtaal, xawit maadi maraaut ma maadi fazei wana a Dorang Daxa inaan sinim, naapalaau di iru dikdik kuna dina vazobuaak nimtaal. ³ Araan maadi iaari raal zinim kuna inaxam taawukang, a dorang sin nimtaal xawit a dorang faagit o xawit saait maadi dador raal xuna urif fal-murang nim ma xawit maadi vaxabebeu nim. ⁴ Kawit mase! Maadi fazei raal wana a Dorang Daxa, wanaze Nakmai xa rudaxain nimtaal xuna fazeiang pana. Araan maadi fazei raal, xawit adu xuna wisfaruiang aubina wana, singsaxai xuna Nakmai nanga xana nanam pana maam. Naan ina xat lalaamangaain a maskana nimtaal. ⁵ Naagu rexaazin fanong adu xawit maadi vaxabebeu raal nim pana ta dorang ka maamis, ma xawit maadi babof mara raal zaxotang ta kaakaai zinim. Nakmai xa raamin ma xa rexaazin amun matmalabuk sin nimtaal. ⁶ Araan maadi iziar raal varaxai wana nim, kawit maadi zazaleng a wisfaaruang sinim o zin tax-azak tawarak.

Kat faraxas maadina iaari raal zinim pana tazanon faawalang, panaze nimtaal amun aposal zin Kaarisito. ⁷ Singsaxai maadi mainof lawalaua nim malasing a

ravin ka rataamaai xaul wana a kaana funalik sina. ⁸ Maadi sasaxot taal mase nim, malasing ma maadi nanam taal zaait kuna fazeiang sinim pana a Dorang Daxa zin Nakmai. Kawit naan singbe, maadi nanam taal zaait kuna lizang a roroiang sin nimtaal xuna vawaalang nim. ⁹ Amun taatum lamaskana Kaarisito, naagu nax-aam faulin a gutang sin nimtaal, araan maadi vaamuzas taal wana amun mita nimtaal labung ma lawaanaas. Malasing ma xawit maadi lis taal ta maravanang sinim, taulaan naagu wul nimtaal wana amun faamuzazang sin nimtaal wana fazeiang sinim pana a Dorang Daxa zin Nakmai.

¹⁰ Nim nanga, ma Nakmai zaait, naagu raamin a roroiang sin nimtaal araan maadi iziar raal lawalaua nim, aubina naagu inaxam paazaai. A roroiang sin nimtaal xa ninis ma xa tak, ma xawit ta vaakarang sin nimtaal wana tasaan. ¹¹ Malasing saait bani, naagu rexaazin adu a matmalabuka nimtaal xa waan sinim faakdul zaksaxai xa malasing a matmalabuka rapti xat fabalos ka waan sin a funalik sina ¹² malasing kari, maadi dador vawaal raal nim ma maadi mada nim ma maadi maainung falagot taal nim kuna raagulang pana awat toroiang ina xat faraxas pana a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai, naan ina xa viring nim ku lamaskana a bikabar zina ma a marmari daxaiang sina.

¹³ Aza vuvuna zaait bulaai maadi wisfaadaxa raal zin Nakmai xa malasing kari: Araan naagu zuruk a dorang sin Nakmai ina naagu langarin sin nimtaal, naagu rudaxain. Kawit naagu rudaxain malasing a dorang be zin aubina. Kawit. Naagu rudaxain panaze naan a dorang faratunaan sin Nakmai. A dorang kanaan kat faamuzas lamaskana a roroiang sinim naagu inaxam paazaai vaanong. ¹⁴ Avuna amun taatum lamaskana Kaarisito, naagu valos fanong amun matmalabuk sin aubina zin Nakmai di inaxam paazaai wana Iesu Kaarisito ma di iziar la pira Judio. Nim saait naagu xazanin a maazikang ka wat sin aubina ila bina zinim faatak,

malasing amun Judaa dit lotu zin Iesu di xazanin sin aubina zin naandi vaatak amun Judaa, ¹⁵⁻¹⁶ naandi ina di zop famaata a Piran Iesu ma amun profet, ma di vut pizin saait nimtaal. Naandi di pitkol nimtaal xuna maadina wen fazei raal wana a Dorang Daxa zin aubina xawit amun Judaa ma Nakmai xana wen saxot faulin naandi. Araan di giu malasing kanaan Nakmai xawit na nanam pana naandi, ma di izi raksaat pana aubina vaakdul. Ma wana amun matmalabuk taksaat sin naandi, dit bala vauzaa laaxur bulin ka ruaas ka bas. Naari xa lamuraana a notaan baraaf, Nakmai xa lis fawat a boromaazikang sina wana naandi.

Pol Xa Saxot Kana Raamin Kaarik Naandi

¹⁷ Amun taatum lamaskana Kaarisito, di vaziaar vatawagalin nimtaal ziaana nim pana azanon taan. Dia di izi vatawagalaai la winpin, singsaxai la inaxamang sin nimtaal mase maadi naxaam luk taal nanga nim. Maadi saxot mase adu maadina raamin taal nim, malasing ma maadi gut taal xuna raaminang nim. ¹⁸ Maadi saxot taal adu maadina uli waan kaarik sinim. Nia Pol, faavaras ga sasaxot adu gana uli waan sinim, singsaxai Saatan ka ruxol nimtaal. ¹⁹ Avuna maadi inaxam paazaai adu nim a vuvuna zimbangang faraxai wana ainaxam paazaaiang sin nimtaal, ma nim a vuvuna a nanamang sin nimtaal ma nim saait a vuvuna a lawilot sin nimtaal la raan a Piran sin dia Iesu xana wat balas ma dina irur lamarana. ²⁰ Avuna nim nanga amun marmari daxaiang sin nimtaal ma a nanamang sin nimtaal.

3

Pol Xa Kling Timoti Xa Waan Tesalonikaa

¹ Ma araan kawit kaarik maadi saxot maadina zimbang, maadi naxaam taal adu xa daxa tamon nimaa Saailaas singbe, maadina iziar iaa iriat la bina laba Etans, ² ma maadi kling iaa Timoti, daaza nimaa, ina xat faamuzas sin Nakmai varaxai wana nimaa. Maadi ifazei raal wana a Dorang Daxa zin Kaarisito. Maadi kling iaa naan ka waan sinim kuna vadikdikang

nim ma xuna dador vawaalang nim pana ainaxam paazaaiang sinim, ³ kuna tuua taxazak sinim kana inaxam farvaras pana amun faamaazikang naagut kazanin. Naagu rexaas mase adu Nakmai xa kalin dia, ma amun faamaazikang kanaan kana balas sin dia. ⁴ Araan dia di iziar varaxai nanga, bulaa maadit fazei nim adu aubina dina vamazik dia. Ma naagu rexaazin fanong adu amun faamaazikang kanaan ka balas faanong. ⁵ Ma naan a vuvuna xanaan ga kling Timoti xa waan sinim. Kawit kaarik ga saxot gana zimbang, malasing ma ga kling naan ka waan sinim kuna gana rexaas pana ainaxam paazaaiang sinim. Ga maraaut adu axazak kat faaxabebeu xa vaxabebeu vanong nim, ma a gutang sin nimtaal xu nim kana zaan palaau.

Pol Xa Dokdok Pana Fazeiang Sin Timoti

⁶ Naari Timoti xa uli wat kaarik sin nimaa. Naan ka lis a dorang ka daxa wana nim sin nimaa, wana ainaxam paazaaiang ma a matmalabuk sinim iwana sasaxotang azanon. Naan ka vazei nimaa adu bulaa naagut nanam araan naagut naxaam kaarik aizi varaxaiang sin dia waamua, ma nim naagu saxot mase adu naaguna raamin nimtaal, malasing saait maadi saxot taal mase maadina raamin taal nim. ⁷ Malasing ma, amun taatum lamaskana Kaarisito, ainaxam paazaaiang sinim ka vadikdik nimtaal wana aizarang sin nimtaal lamaskana amun maravanang ma amun faamaazikang aubina di lis sin nimtaal. ⁸ Naari a roroiang sin nimtaal xa daxa mase, wanaze naagu iru dikdik lamaskana a Piran. ⁹ Maadi nanam taal wana nim lamarana Nakmai zin dia ma maadi wisfaadaxa raal xa waan sina. A nanamang sin nimtaal xa laba mase, malasing ma maadina mitai wisfaadaxa raal xuna xanat faraxas malasing a nanamang sin nimtaal? ¹⁰ Maadit maainung marazaat taal xu nim lamun taan faakdul lawaanaas ma labung. Maadi maainung adu maadina raamin taal xaarik nim ma maadina viraai nim pana amun saan kawit nanga naagu rauxin lamaskana ainaxam paazaaiang sinim.

¹¹ Malasing ma maadi maainung taal adu Nakmai Damana dia nanga ma a Piran Iesu, nandiaa dina vamaravaas iaa a lan sin nimtaal xuna watang sinim. ¹² Ma maadi maainung taal zaait adu a Piran kana valaup a matmalabuk sinim iwana sasaxotang azanon ma xana bas paklu-
 aai lawalaua nim ma xa waan sin azanon aubina rawarak saait, malasing a matmalabuk sin nimtaal iwana sasaxotang nim. ¹³ Maadi maainung taal adu naan kana vadikdik nim kuna naaguna ninis, ma xawit a vaakarang pana nim araan naaguna irur lamarana Nakmai Damana dia laraan angkanaan a Piran sin dia Iesu xana wat faraxai wana aubina ninis faakdul zina.

4

A Roroiang Kuna Vananamang Nakmai

¹ Malasing ma amun taatum lamaskana Kaarisito, maadi viraai vanong taal nim pana awat toroiang kanaan naaguna roro wana xuna vananamang Nakmai, malasing bani naagu roting falagot fanong. Maadi maainung taal nim ma maadi dador vawaal nim lamaskana aizina a Piran Iesu malasing kari: Naaguna gut kuna a roroiang sinim kana balas laba malasing kanaan uzaa, ma uzaa nanga. ² Avuna naagu rexaazin fanong amun faraviraaiang ina maadi viraai nim pana lamaskana burburaaiang sin a Piran Iesu.

³ A sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai adu a roroiang sinim kana ninis lamarana. Malasing ma naaguna valiu amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang. ⁴ Nim saksaxai naaguna valazaan nim nanga wana a matmalabuk iwana vadikdikang nim siaana a sasaxotang taksaat ila winpin, ma naaguna giu wana a matmalabuk ka ninis ma a matmalabuk iwana varanopang, ⁵ ma tuaa naagu los ainaxamang taksaat iwana valambaanang tawarak, malasing naandi ina xawit di rexaazin Nakmai. ⁶ Tuaa taxazak sinim kana giu a matmalabuk taksaat malasing kanaan pana a taatum lamaskana Kaarisito. Malasing maadi fanaau raal ma maadi dador vaalagat taal

vaanong sinim adu a Piran kana kilis kuna lizang a puxaaaiang sin naandi vaakdul di gigi amun matmalabuk taksaat malasing kanaan. ⁷ Avuna Nakmai xawit na viring dia adu dina los a matmalabuk ka mitikaai. Kawit. Ka viring dia xuna lozang a roroiang ka ninis. ⁸ Malasing ma tamon taxazak ka bain a varaviraaiang kanaan, kawit adu xa langarin pizin a dorang sin aubina, xawit. Naan ka langarin pizin a dorang sin Nakmai, naan ka lis a Laklagaaina, a Laklagaai a Raabu, zinim.

⁹ Kawit na rauxin ta vuvuna farar watang inaan sinim pana matmalabuk iwana sasaxotang nim saksaxai. Avuna Nakmai xa viraai vanong nim pana sasaxotang nim saksaxai. ¹⁰ Ka vaaratu-
 naan mase, naagui sasaxot amun taatum lamaskana Kaarisito naandi vaakdul di iziar inaan lamaskana pira vaakdul in Maasedonia. Singsaxai maadi maainung nim adu a matmalabuk sinim iwana sasaxotang naandi xana balas laba uzaa, ma uzaa nanga.

¹¹ Kana daxa adu ainaxamang sinim kana malasing kari: Naaguna raagul lamaskana a roroiang ka manunus, tuaa naagu vasingin a waata nim pana azaan sin azanon tawarak, singsaxai naaguna vaamuzas pana amun mita nim, malasing bani maadi vazei raal vanong nim pana. ¹² Tamon naaguna giu malasing kanaan, aubina ina xawit di inaxam paazaai dina nop nim, ma naaguna wen sumal wana taxazak kuna vawaalang nim.

A Uli Watang Sin A Piran

¹³ Amun taatum lamaskana Kaarisito, maadi saxot taal adu naaguna rexaas pana naandi ina di maat faanong, kuna naaguna wen maskalus marazaat malasing aubina rawarak ina xawit di zimbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana a ramaraat puliang siaana a maatang. ¹⁴ Avuna dia di inaxam paazaai adu Iesu xa maat ma xa ramaraat puli. Malasing ma dia di inaxam paazaai adu naandi ina di inaxam paazaai wana Iesu ma di maat faanong, Nakmai xana zaxot naandi varaxai wana Iesu araan naan kana uli wat kaarik. ¹⁵ A dorang kari ina maadi

vazei raal nim pana, naan a dorang sin a Piran faatak. Dia ina dina roro xa ruaas a raan angkanaan a Piran kana uli wat kaarik, dina wen paamuain naandi ina di maat faanong. ¹⁶ Ma a Piran nanga xana kabal wat ikula la lia ma xana raravin a dorang dikdik, faraxai wana a linga waamua zin amun aangelo, ma a raavuru zin Nakmai xana raangis, ma naandi ina di maat faanong lamaskana ainaxam paazaaiang pana Kaarisito, naandi dina tabung tamaraat. ¹⁷ Naanaan dia ina di izi roro nanga, ina naandi di vataling dia, Nakmai xana zaxot faraxin dia ma naandi, ma dina uzaa ikula laaxur wana bara xuna vasuinang a Piran ikula. Ma dina iziar tapal varaxai wana a Piran. ¹⁸ Malasing ma naaguna vadikdik nim saksaxai wana a dorang kanaan.

5

Dia Vaakdul Dina Nimniman Simbong Auliang Sin A Piran

¹ Naari amun taatum lamaskana Kaarisito, maadina wen farar raal wat sinim pana a notaan ma a raan ina a Piran kana balas puat pana. ² Nim naagu rexaazin fatalamin adu a raan laba zin a Piran kana balas kana malasing axazak ka ruburung ka wat balas labung. ³ Ma araan aubina di ipiaat malasing kari, “Kawit maadi xazanin ta maravanang ma maadi xazanin be a roroiang daxa,” a maazikang laba xana balas faknaar naandi, malasing a maazikang a ravin ka xazanin la raan faasilik kana luk. Ma xawit nat faraxas naadina valaau vataling.

⁴ Sing saxai nim, amun taatum lamaskana Kaarisito, xawit naagu iziar la bungszuk kuna a raan angkanaan kana vaknaar nim malasing a ruburung. ⁵ Nim faakdul a funalik iwana a maravas ma a funalik iwana a waanaas. Dia xawit ilabung o ila bungszuk. ⁶ Malasing ma tuua di malasing azanon aubina di imilaaif. Dia dina naknakaai ma ainaxamang sin dia xana maravas. ⁷ Avuna naandi di imilaaif, di milaaif labung, ma naandi di imimin ma di bumaat, di imimin ma di bumaat labung. ⁸ Sing saxai dia a funalik ila maravas, malasing ma

ainaxamang sin dia xana maravas ma dina vamamaus dia wana ainaxam paazaaiang ma a matmalabuk iwana sasaxotang azanon, malasing a vang aain di waakol a bangbangana a rapti dauran pana. Ma dia zaait dina vamamaus dia nanga wana aizibangang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana vaaroroiang, malasing a gup iwana varopang. ⁹ Avuna Nakmai xawit na kalin dia adu dina xazanin a maazikang lamaskana boromaazikang sina. Kawit. Naan ka kalin dia xuna zaxot faulinang dia lamaskana a Piran sin dia Iesu Kaarisito. ¹⁰ Naan ka maat saxot dia xuna dina iziar varaxai wana naan araan kana uli wat kaarik. Dia vaakdul, dia ina di roro ma naandi di maat fanong. ¹¹ Malasing ma naaguna dador vawaal nim saksaxai ma naaguna vadikdik saait nanga nim saksaxai, malasing bani naagut gigi vanong.

A Vaanongang Iwana A Dorang

¹² Amun taatum lamaskana Kaarisito, maadi maainung taal nim adu naaguna varanop pana nis naandi di gugut lawalaua nim, ma di rataamaai xaaul wana nim pana a matmalabuk sin a Piran, ma dit fatok nim. ¹³ Naaguna varanop marazaat pana naandi wana a matmalabuk iwana sasaxotang naandi, wanaze wana vaamuzazang sin naandi. Ma naaguna iziar lamaskana a luaai lawalaua nim saksaxai. ¹⁴ Amun taatum lamaskana Kaarisito, maadi maainung taal nim kuna dador vaalagatang sin naandi aubina dit malumbaa ma a waata naandi xa dikdik, ma naaguna dador vawaal naandi dit maraaut pana giuang a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai, ma naaguna vawaal naandi ina xawit di irur dikdik pana inaxam paazaaiang sin naandi, ma naaguna vatangin a matmalabuk iwana zimbang daxaiang sin aubina vaakdul. ¹⁵ Naaguna naknakaai xuna naaguna wen kis a raksaatang pana raksaatang. Naaguna gut pana gigiuang amun matmalabuk daxa wana nim saksaxai ma wana aubina vaakdul zaait.

¹⁶ Bulaai naagunat nanam. ¹⁷ Tuua naaguna ziaavus pana maainungang.

¹⁸ Naagunai wisfaadaxa zin Nakmai lamaskana amun taan faakdul, amun taan daxa ma amun taan taksaat, panaze naan a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai xari aaxan nim lamaskana Iesu Kaarisito.

¹⁹ Tuua naagu vazobuaak a vaamuza-zang sin a Laklagaai a Raabu. ²⁰ Tuua naagu naxaam palau amun dorang sin amun profet. ²¹ Naaguna lalaamangaai wana amun dorang faakdul angkanaan ma naaguna roting falagot amun dorang ka daxa. ²² Naaguna bain amun tak-saarang faakdul.

²³ Maadi maainung taal adu Nakmai nanga, Nakmai iwana a luaai, xana vaninis a roroiang sinim, kuna naaguna ninis kudul. Maadi maainung taal zaait adu Nakmai xana rataamaai xaaul wana a roroiang faakdul zinim ma a maskana nim ma a wina nim, kuna xawit a vaakarang kana zuruk nim pana a raan a uli watang sin a Piran sin dia Iesu Kaarisito. ²⁴ Nakmai ina xa viring nim, naan kat falos a dorang sina, ma xana giu a zaan angkanaan.

²⁵ Amun taatum lamaskana Kaarisito, naaguna maainungku nimtaal. ²⁶ Naaguna dor vaananam sin aubina vaakdul zin Nakmai varaxai wana varanguzang pana matmalabuk ka ninis. ²⁷ Ga maainung nim lamaskana aizina a Piran adu naaguna vakot a waambaar angkari xa waan sin amun taatum faakdul lamaskana Kaarisito.

²⁸ A daxaiang sin a Piran sin dia Iesu Kaarisito xana iziar varaxai wana nim.

A Varuaiang A Waambaar Zin Pol Xa Waan Sin Amun Tesalonikaa A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Pol xa ra varaar a waambaar angkari araan ka iziar Korin, pana a flan ka malasing ka wizik saaxa lamuraana xa ra varaar a varumaraiang a waambaar zin aubina di inaxam paazaai Tesalonikaa. Kawit di valos falmur naandi, singsaxai Pol xa farar xuna vadikdikang a maskana naandi malasing naa ra giu lamaskana a waambaar i waamua. Naan ka varaar zaait azanon faraviraaiang nanga wana aze xana balas pana aubina di inaxam paazaai ina di maat paamua wana Iesu xa uli wat. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 51.

A baar 2 Tesalonikaa xa malasing kari:

- (1) 1:1-2 A dor vaamaravazang
- (2) 1:3-12 Pol xa maainung pana naandi
- (3) 2:1-17 Amun faraviraaiang
- (4) 3:1-15 Dina giu a vaamuzazang daxa ma tuaa dina malumbaai
- (5) 3:16-18 A vaanongang iwana dorang

A Dor Vaamaravazang

¹ Nia xari Pol. Nia ma Saailaas ma Timoti, maadi farar waan taal zinim aubina naagu inaxam paazaai ma naagut balas fatu inaan Tesalonikaa ma naagu iziar lamaskana Nakmai Damana dia ma a Piran Iesu Kaarisito.

² A daxaiang ma a luaai zin Nakmai Damana dia ma a Piran Iesu Kaarisito xana waan sinim.

A Wisfaadaxaiang Ma Aikilizang Ma A Maainungang

³ Amun taatum lamaskana Kaarisito, xa daxa adu bulaai maadina wisfaadaxa raal zin Nakmai xu nim. Ka tak maadina giu raal malasing kanaan panaze a inaxam paazaaiang sinim kat laba uzaa, ma a sasaxotang sinim faakdul aaxan axazak saksaxai xat laba uzaa zaait. ⁴Malasing ma

bulaai nimtaal nanga maadit falaup taal nim sin aubina di inaxam paazaai wana Nakmai lamaskana amun bina rawarak. Maadit falaup taal nim pana airur dikdikang sinim ma ainaxam paazaaiang sinim lamaskana amun maravanang ina naagut kasanin ma a maazikang ina aubina di ilis sinim.

⁵ Amun saan faakdul angkanaan ka vararavaas adu aikilizang sin Nakmai xa tak. Malasing ma naan ka rudaxa wana nim kuna albizang lamaskana a bikabar zin Nakmai. Ma aubina dit famazik nim panaze naagu iziar lamaskana. ⁶ Nakmai naan ka tak ma xana vamazik naandi ina di vamazik nim, ⁷ ma xana vaiavus nim ina naagu xazanin a maazikang ma xa malasing saait kanaan pana nimtaal. Nakmai xana giu malasing kanaan araan a Piran Iesu xana balas puat la lia xuniat faraxai wana axaiaf ma amun aangelo dikdik sina. ⁸ Naan kana klis ma xana lis a puxaaiang taksaat pana naandi ina xawit di rexaazin Nakmai ma wana naandi ina xawit di valos a Dorang Daxa zin a Piran sin dia Iesu. ⁹ Aubina angkanaan dina xazanin a puxaaiang taksaat iwana aikilizang ina xana wen faanong, naan a purua tapal, ma dina iziar lawalau ma xawit nat faraxas di wat lamarana a Piran ma a marmari daxaiang iwana dikdikang sina. ¹⁰ Aikilizang kanaan kana wat laraan a Piran kana balas kuna dina valaup aizina avuna wana aubina ninis sina. Naandi vaakdul angkanaan di inaxam paazaai, dina balaxof pana naan. Ma nim saait faraxai wana naandi wanaze naagu inaxam paazaai wana amun saan maadi ra vazei raal nim pana.

¹¹ Wana amun saan angkanaan, bulaai maadit maainung taal xu nim. Maadit maainung taal zin Nakmai zin dia xuna vainotang nim kuna xanat faraxas naaguna valos a wat toroiang ina naan ka viring nim saxotang. Ma naan kana vawaal nim pana a dikdikang sina xuna waambazovang amun faamuzazang daxa naagu saxot naaguna giu, ma amun matmalabuk faakdul zinim ina ainaxam paazaaiang sinim ka vabalos. ¹² Maadi maainung taal malasing kanaan kuna dina valaup aizina

a Piran sin dia Iesu lamaskana roroiang sinim, ma Nakmai zaait kana valaup aizina nim avuna wana naan. Amun saan faakdul angkanaan kana balas lalos a daxaiang sin Nakmai zin dia ma a Piran Iesu Kaarisito.

2

A Rapti Iwana Laxauang Amun Lus

¹ Amun taatum lamaskana Kaarisito, lalozang a uli watang sin Iesu Kaarisito a Piran sin dia ma lalozang a wat fatuiang sin dia varaxai wana naan, maadi iaari raal zinim adu ² tuaa ainaxamang sinim kana bulbulaai vazaaus ma tuaa xana baabaa tamon naagu langarin adu a raan laba zin a Piran ka balas faanong. Tamon axazak ka piaat adu a Laklagaai a Raabu xa vazei nimtaal wana a dorang kanaan, o tamon axazak ka piaat adu nimtaal maadi vazei raal naan pana, o tamon axazak ka piaat adu nimtaal maadi varaar raal a waambaar xa waan sina wana azaan angkanaan, tuaa naagu inaxam paazaai wana. ³ Tuaa naagu luaa taxazak kana vagit nim pana ta lan, panaze a raan angkanaan kana wen balas nanga, xa ruaas amala aubina dina lis a torana naandi zin Nakmai ma a rapti xat laxau amun lus kana balas la maravas, naan ina mur Nakmai xana vanong fakdul. ⁴ A rapti angkanaan kana valaup naan nanga laaxur wana amun saan faakdul ina aubina dit fakilaan naandi adu amun nakmai ma di lotu wana naandi, malasing ma xana albis ma xana iziar lamaskana a vaal xoxok sin Nakmai, ma xana fazei wana naan nanga adu naan Nakmai.

⁵ Araan ga iziar varaxai wana nim gat fazei bulin nim pana amun saan angkanaan. Iaak naagu naxambain fanong, aan? ⁶ Ma naagu rexaazin fanong azanon saan ka ruxol a rapti xat laxau amun lus kuna naan kana wen balas la maravas ka ruaas a notaan Nakmai xa rudaxain. ⁷ Avuna a dikdikang iwana gigiuang a raksaatang ka izi vunfun singsaxai xat faamuzas faanong. Axazak kai ruxol, xana ruxol nanga xa ruaas Nakmai xana waapizin naan. ⁸ Naanaan

a rapti xat laxau amun lus kana balas la maravas ma a Piran Iesu xana zop famaata naan pana a maaliu ila balana, ma xana vanong naan pana a marmari daxaiang iwana a wat balazang sina. ⁹ A rapti xat laxau amun lus kana wat balas lalozang amun gigiuang sin Saatan, ma xana vabalos a tavura amun gigiuang dikdik ka regit, ma amun faakilanang tegit ma amun faaxoxovang ka regit. ¹⁰ Pana aze ramun faamuzazang taksaat faakdul naana giu, naan kana vagit aubina ina dina milung. Dina milung panaze di bain dina sasaxot a dorang faaratunaan ma Nakmai xana zaxot faulin naandi. ¹¹ Malasing ma Nakmai xa vabaabaa vakdul ainaxamang sin naandi ma dina inaxam paazaai be wana amun faagitang. ¹² Malasing ma naandi vaakdul ina xawit di inaxam paazaai wana dorang faaratunaan ma di nanam be wana amun matmalabuk taksaat, Nakmai xana klis naandi ma xana lis a puxaaiang taksaat sin naandi.

Aubina Di Inaxam Paazaai Dina Irur Dikdik

¹³ Amun taatum lamaskana Kaarisito, a Piran ka sasaxot nim. Ka daxa bulaai maadina wisfaadaxa raal zin Nakmai xu nim, panaze Nakmai xa kalin nim la varumaraiang kuna zaxot faulinang nim. Naan ka ra zaxot faulin nim lamaskana ainaxam paazaaiang pana a dorang faaratunaan ma lamaskana a vaaninizang sin a Laklagaai a Raabu. ¹⁴ Lamaskana a Dorang Daxa ina nimtaal maadi fazei raal wana, Nakmai xa viring luk nim kuna naaguna raagul lalos amun saan angkanaan, ma naaguna iziar lamaskana a marmari daxaiang sin a Piran sin dia Iesu Kaarisito.

¹⁵ Malasing ma amun taatum lamaskana Kaarisito, naaguna irur dikdik, ma naaguna roting falagot amun faraviraaiang maadi viraai raal nim pana. Amun faraviraaiang kanaan maadi ra vazei raal nim pana o maadi ra farar raal waan saait sinim pana.

¹⁶ A Piran sin dia Iesu Kaarisito nanga ma Nakmai Damana dia, xa sasaxot dia, ma lamaskana a daxaiang sina, naan ka lis a dorang iwana faawalang ina xana

wen faanong, ma dina izit simbang daxa varaxai wana ainaxam paazaaiang. ¹⁷ Ma nimtaal maadi maainung taal Nakmai adu xana dador vawaal nim, ma xana vadikdik nim pana amun gigiuang daxa zinim faraxai zaait pana amun dorang ka daxa zinim.

3

Pol Xa Maainung Dina Maainung Kun Nandiaal

¹ Amun taatum lamaskana Kaarisito, naari aza dorang saait maadina vasei raal nim pana. Naaguna maainung kun nimtaal xuna a dorang sin a Piran kana waan farawuk fazaaus ma aubina dina varanop pana, malasing nim saait naagu varanop pana. ² Ma naaguna maainung kun nimtaal xuna Nakmai xana zaxot faulin nimtaal ziaana aubina raksaat, panaze xawit aubina vaakdul di rauxin ainaxam paazaaiang. ³ Singsaxai a Piran kat faaratu-naan pana a dorang sina ma naan kana vadikdik nim ma xana raamaai xaaul zaait pana nim siaana a Rapti Raksaat. ⁴ Maadi inaxam paazaai raal wana a Piran adu naagu gigiug amun saan ina maadi ra vasei raal nim naaguna giu, ma bulaai naaguna gigiug vauzaa malasing kanaan. ⁵ Maadi maainung taal a Piran adu naan kana waamuain ainaxamang sinim kuna naaguna rexaazin mase a matmalabuk sin Nakmai iwana sasaxotang nim ma naaguna rexaazin saait a irur dikdikang lamaskana amun maravanang ina Kaarisito xa ra vatangin a matmalabuk angkanaan sin dia.

A Dorang Dikdik Ka Waan Sin Aubina Dit Malumbaai

⁶ Amun taatum lamaskana Kaarisito, maadi maainung taal nim lamaskana aizina a Piran Iesu Kaarisito adu naaguna waan siaana aubina vaakdul di inaxam paazaai ina dit malumbaai ma xawit dit falos amun faraviraaiang ina maadi fazei raal zinim pana. ⁷ Avuna nim nanga naagu rexaazin adu xana daxa tamon naaguna valos amun matmalabuk daxa maadi ra gigiug raal lamarana nim. Araan maadi iziar raal varaxai wana nim, kawit maadi malumbaai raal. ⁸ Ma xawit saait maadi iaan ta vanganang sin taxazak ina xawit

maadi wul raal. Maadi gut taal labung ma lawaanaas pana amun mita nimtaal ma maadi klawas taal wana amun faamuza-zang ina maadi gigiug, xuna tuaa maadina lis ta maravanang sin taxazak sinim pana vawaalang nimtaal. ⁹ Kat faraxas adu maadina maainung taal nim kuna vawaalang nimtaal singsaxai xawit, maadi vaamuzas dikdik taal nanga xuna xatkatongang nimtaal ma xuna maadina lalamangaai daxa raal lamarana nim kuna naaguna valos. ¹⁰ Avuna araan maadi iziar raal varaxai wana nim, maadi lis amun lus angkari zinim: "Araan axazak kawit na saxot kana vaamuzas, naan kana wen fangan."

¹¹ Maadi langarin taal adu azanon aubina zinim dit malumbaai. Kawit dit faamuzas, naandi di rataalil be wana vasinginang a waata naandi lamaskana azaan ina xawit sin naandi. ¹² Lamaskana aizina a Piran Iesu Kaarisito, maadi ruxol raal uwat aubina angkanaan, ma maadi maainung taal naandi xuna zivatkulang ma dina vaamuzas kuna a vanganang naadina iaan. ¹³ Ma xa waan sinim, amun taatum lamaskana Kaarisito, tuaa naagu malumbaai wana gigiug amun matmalabuk ka daxa.

¹⁴ Araan axazak kawit na valos a dorang sin nimtaal lamaskana a waambaar angkari, naaguna naxaam tasin. Tuaa naagu varawaal wana naan, kuna naan nanga xana raamin fakilaan a roroiang sina ma xana maangil wana. ¹⁵ Singsaxai tuaa naagu raamin naan malasing adu naan a purua zinim, naaguna dador dikdik be zina malasing aza taatum sinim lamaskana ainaxam paazaaiang.

A Dor Vaananamang

¹⁶ Maadi maainung taal adu a Piran iwana a luaai nanga xana lis a luaai zinim, lamun taan faakdul ma lamun lan faakdul. A Piran kana iziar varaxai wana nim faakdul.

¹⁷ Nia nanga Pol ga varaar a dor vaananamang kari xa waan sinim pana a mirugu vaatak. Naari a vaakilanang iwana amun baar vaakdul zurugu. Ga farar malasing kanaan.

¹⁸ A daxaiang sin a Piran sin dia Iesu
Kaarisito xana iziar varaxai wana nim
faakdul.

A Varumaraiang A Waambaar Zin Pol Xa Waan Sin Timoti A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Timoti, naan ila bina laba Listraa. Damana a Grik ma naanaa zina a ravin Judaa ina xa inaxam paazaai wana Iesu. Amun sanon taan ina Pol xa waan farawuk pana fazeiang pana a Dorang Daxa, Timoti zaait ka waan. Araan Pol xa iziar Efesas pana a maariaas urul wana fazeiang pana Dorang Daxa, naan ma Timoti di giu iaa a vaamuzazang sin Nakmai. Pol xa rasin Timoti laaxur wana aubina di inaxam paazaai in Efesas kuna raamaai xaaulang pana naandi, ma lamur xa waan lamun bina rawarak. Naan ka waan ma xa vaabung baraaf malasing ma xa varaar a waambaar angkari.

Naan ka varaar xari: 1. A dorang pana a lan iwana raamaai xaaulang pana aubina di inaxam paazaai. 2. A dorang pana a lan iwana lotuiang. 3. A dorang iwana ruxolang amun maravas faagit. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 64.

A baar 1 Timoti xa malasing kari:

- (1) 1:1-2 A dor vaamaravazang
- (2) 1:3-11 Timoti xana ruxol amun maravas faagit
- (3) 1:12-17 Pol xa wisfarur Nakmai
- (4) 1:18-20 Pol xa vamaravaas a vuvuna fararang sina xa waan sin Timoti
- (5) 2:1-15 A lan iwana lotu
- (6) 3:1-16 Amun paamua iwana lotu
- (7) 4:1-16 Timoti xana xatkatong naan kuna xana balas a rapti vaamuzazang daxa
- (8) 5:1-6:19 Amun faraviraaiang
- (9) 6:20-21 A vaanongang iwana dorang

A Dor Vaamaravazang

¹ Nia xari Pol, a aaposal zin Iesu Kaarisito, ina dia dit simbong faraxai wana ainaxam paazaaiang. Nandiaa

Nakmai, a Baraai a Vaaroroiang sin dia, di kalin iaa nia wana a vaamuzazang kari.

² Nia ga varaar a waambaar angkari xa waan sin Timoti, naarugu vaaratunaan lamaskana ainaxam paazaaiang azaxai.

A daxaiang ma a varamaaluvang ma a luaai zin Nakmai Damana dia ma Iesu Kaarisito a Piran sin dia xa waan sunum.

A Dor Vaalagatang Pana Amun Maravas Faagit

³ Ga saxot guna iziar inaan Efesas, malasing ga ra vazei nua araan ga waan Maasedonia. Azanon aubina ininaan Efesas, dit firaai aubina wana amun faraviraaiang faagit, malasing ma ga saxot adu guna dador vaalagat sin naandi adu dina vaanong ka wana a matmalabuk angkanaan, ⁴ ma wana xuzang amun fingaaiang palaau ma wana amun faatzang ka varas mase wana amun kulmua zin naandi. Avuna amun saan angkanaan kat fabalos be amun inaxamang faagit ma xai ruxol amun faamuzazang sin Nakmai. Aubina di gigiu amun faamuzazang kanaan lamaskana ainaxam paazaaiang sin naandi. ⁵ Ma a vuvuna dorang dikdik angkanaan surugu adu, xuna varamaraatang a matmalabuk iwana sasaxotang azanon lawalau aubina ina di inaxam paazaai, ma a sasaxotang kanaan ka tukbilak lamaskana a maska xa ninis ma ainaxamang ka maravas ma xa daxa, ma ainaxam paazaaiang ka vaaratunaan. ⁶ Azanon aubina di inaxam taawuk faanong siaana amun saan angkanaan ma di fazei zoxo wana a dorang kawit a vuvuna. ⁷ Ma di saxot adu dina balas amun maravas iwana amun Lus sin Moses singsaxai naandi nanga xawit dit mazaam a dorang sin naandi ma xawit dit mazaam saait amun faraviraaiang sin naandi. Naandi nanga di dador dikdik adu di mazaam amun saan angkanaan, singsaxai xawit.

⁸ Dia di rexaazin adu amun Lus sin Moses ka daxa tamon di vaamuzas daxa wana. ⁹ Singsaxai dia di rexaas saait adu amun Lus sin Moses kawit aaxan naandi aubina di tak, singsaxai aaxan naandi aubina dit laxau amun lus ma aaxan naandi di iaatumbaai, ma aaxan

naandi aubina di ilis a tora naandi zin Nakmai, ma aaxan aubina di gigiu amun matmalabuk taksaat ma aaxan naandi zaait kawit dit faranop pana Nakmai, ma aaxan naandi zaait di naxaam amun saan ila pira angkari be, ma aaxan naandi di zopsop famaam amun damana naandi ma amun naanaa zin naandi, ma aaxan naandi di zopsop famaam palau aubina, ¹⁰ ma aaxan naandi zaait di gigiu a matmalabuk iwana milivinang a ravin o a rapti rawarak, ma aaxan ubina dit falambaan faraxai xaarik pana azanon ubina, ma malasing kanaan saait pana a furavin, ma aaxan naandi zaait dit finau aubina xuna dina iaana kilaaiang palaau aaxan naandi, ma aaxan naandi zaait amun taktegit ma aaxan naandi di rategit la raan aikilizang ma aaxan naandi di gigiu amun saan angkanaan kawit nat faraxas pana amun faraviraaiang faaratunaan, ¹¹ lalozang a Dorang Daxa. Nakmai xa lis la mirugu xuna xatkatongang. Ma a Dorang Daxa angkanaan ka dador wana marmari daxaiang sin Nakmai, naan iwana amun daxaiang.

Pol Xa Wisfaadaxa Wana Adi Daxaiang Sin Nakmai

¹² Ga wisfaadaxa zin Iesu Kaarisito a Piran sin dia, naan ka ra lis a dikdikang surugu xuna giuang a vaamuzazang. Ga wisfaadaxa zaait sina wanaze naan ka raamin adu nia a rapti vaaratunaan sina ma xa kalin nia xuna vaamuzazang aaxana. ¹³ Naapalaaau waamua ga ra pi-aat faraksaat naan, ma ga rat famazik aubina zina ma ga zopsop naandi, Nakmai xa vatangin a varamaaluvang sina wana nia. Avuna la raan angkanaan, nia xawit ga maravas pana aze rasaan ka tak ma xawit nanga ga rauxin ainaxam paazaaiang pana Iesu. ¹⁴ Ma a Piran sin dia xa lis adi daxaiang sina zurugu ma xa lis saait a matmalabuk iwana ainaxam paazaaiang surugu ma a matmalabuk iwana sasaxotang azanon ina xa wat lamaskana Iesu Kaarisito.

¹⁵ A dorang ina xa vaaratunaan ma dia dina rudaxain bulin kari: Iesu Kaarisito xa kabal wat paanaburut la pira angkari xuna zaxot faulinang aubina di gigiu

amun matmalabuk taksaat. Ma nia nanga amun matmalabuk surugu xa raksaat mase nanga wana zin naandi vaakdul. ¹⁶ Ma xa vuvuna be xanaan Nakmai xa vabalos adi varamaaluvang laba zina wana nia, ma Iesu Kaarisito xa zimbang daxa mase wana nia ga inaxam taawuk, fataling amun matmalabuk taksaat surugu, naapalaaau nia a rapti ga raksaat mase wana naandi vaakdul. Malasing ma nia ga vatangin a lan aaxan naandi ina dina inaxam paazaai adu naandi dina rauxin a roro tapal. ¹⁷ A varanopang ma marmari daxaiang ka uzaa bulaa bulaa zin a Xalxal Tapal ina xa iziar bulaa ma a marana dia xawit nat faraxas dina raamin naan, ma naan singbe Nakmai. Ka vaaratunaan.

¹⁸ Timoti, naarugu. Ga lis a dorang dikdik angkanaan sunum, kat faraxas pana a dorang profet ina xa balas paamua lalozang a vaamuzazang sunum ku Nakmai. Tamon guna valos, kana vadikdik nua xuna varopang pana varopang daxa. ¹⁹ Ma guna roting falagot ainaxam paazaaiang sunum ma ainaxamang sunum kana maravas ma xana daxa. Sing saxai azanon aubina di bain dina giu malasing kanaan malasing ma ainaxam paazaaiang sin naandi xa raksaat malasing be a sip ka ralaput farawuk la waata zaar. ²⁰ Ma lawalau a naandi Aaimeniaas ma Aaleksenda. Ga lis pizin fanong nandiaa la mita Saatan, kuna dina rexaas iaa adu tuua dina piaat faraksaat iaa Nakmai.

2

Amun Faraviraaiang Iwana Amun Matmalabuk Iwana Lotu

¹ Azaan paamua wana dorang surugu xa malasing kari: Nia ga maainung fadikdik adu dia dinat maainung paan sin Nakmai wana atavura maainungang aaxan aubina vaakdul ma dinai wisfaadaxa zina xu naandi, ² ma dina maainung saait pana amun kalxal ma amun paamua di rauxin amun burburaiang, adu dia dina izi vatkul ma dina maskaluaai, lalozang a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai ma amun matmalabuk ka ninis. ³ Amun saan angkanaan ka daxa ma xa vananam

Nakmai, a Baraai a Vaaroroiang sin dia. ⁴ Naan ka saxot adu aubina vaakdul dina inaxam paazaai ma naan kana zaxot faulin naandi, ma naandi dina rexaazin a dorang faaratunaan sina. ⁵ Avuna xa rauxin Nakmai azaxai, ma axazak be azaxai xa irur labirua wana aubina ma Nakmai. Naan Iesu Kaarisito. ⁶ Naan ka lis naan nanga malasing a wulwulang kuna wul vaxaromang aubina vaakdul ziaana matmalabuk taksaat sin naandi. Ma wana a notaan mase xat faraxas pana ainaxamang sin Nakmai, a dorang faaratunaan angkanaan ka balas lamarana maam. ⁷ A vuvuna azaan angkanaan, Nakmai xa kalin nia malasing a aposal ma a rapti xuna fazeiang pana a Dorang Daxa. Ma xa kalin saait nia a maravas faaratunaan sin aubina xawit amun Judaa ma gat falos a dorang surugu. Ga piaat faratunaan. Kawit ga vaagit.

⁸ Malasing ma ga saxot ubina ilamun bina vaakdul dina raxut fauzaa amun mita naandi xa ninis lamarana Nakmai ma dina maainung. Ma xana daxa tamon dina giu azaan angkanaan faraxai wana xawit ta boromaazikang o ta mangatang.

⁹ Ga saxot saait adu a furavin dina valaak a mamauzang kana wen purif a inaxamang sin ubina. Tuua dina kos a vura naandi ma tuua zaait di mamaus pana amun saan ka goul ma amun saan di giu wana amun katura zaang o ta mamauzang a maraana xa laaup marazaat. ¹⁰ Singsaxai dina vamamaus naandi wana amun matmalabuk daxa, xat faraxas pana uwat furavin di piaat dit lotu wana Nakmai.

¹¹ Ka daxa adu araan a furavin di zuruk a varaviraaiiang pana a dorang sin Nakmai, dina iziar manunus ma dina iziar lawaana amun maravas sin naandi. ¹² Kawit ga rudaxa wana ta ravin kana viraai ubina lamaskana lotu o xana waamuain naandi. Dina izi manunus be. ¹³ Avuna Nakmai xa tabung fazihaar Aadaam, ma mur loxo Iwa. ¹⁴ Ma aza zaan saait, kawit Aadaam ina Saatan ka ra vagit naan. Faaratunaan Saatan ka tabung fagit a ravin malasing ma a ravin ka laxau a lus sin Nakmai ma xa giu a matmalabuk taksaat. ¹⁵ Singsaxai Nakmai xana zaxot faulin a furavin araan

di luk a popo, tamon dina inaxam paazaai bulaai ma di rauxin a matmalabuk iwana sasaxotang azanon ma a maskana naandi xa ninis ma amun matmalabuk ka tak lamarana aubina.

3

Amun Paamua Iwana Lotu

¹ A dorang kari xa vaaratunaan: Tamon axazak ka saxot kana vazaak a vaamuuzang sin a waamua iwana lotu, naan ka sasaxot a vaamuzazang daxa. ² A waamua iwana lotu, naan a rapti malasing kari, a rapti xai los a matmalabuk ka tak ma aubina dina wen fakor naan pana ta raksaatang. Naan labana a ravin azaxai, ma xa izi vatkul, ma xat fadikdik naan siaana amun sasaxotang taksaat ila winpin ma naandi rawarak di nop naan, ma xai ruzuaai aubina, ma xat faraxas kana viraai aubina. ³ Naan kawit na imimin ma xai bumaat, ma xawit nai mangat ma xat farop, singsaxai a roroiang sina xa bas pana a matmalabuk a mainovang, ma xana wen su zaxot ta kaakaai. ⁴ Naan kana xatkatong fatalamin amun fatina zina ma xana viraai vatalamin a funalik sina xuna dina langar daxa zina ma dina nop saait naan. ⁵ Avuna tamon a rapti xawit na rexaas pana xatkatong fatalaminang amun fatina zina, xana mitat katkatong fatalamin aubina iwana lotu zin Nakmai? ⁶ Tuua di kalin a rapti ina xa samura inaxam taawuk ma xa ainaxam paazaai wanaze xana raksaat tamon naan kana valaup naan nanga ma xana zu lamaskana aikilizang sin Nakmai malasing Saatan Nakmai xa ra klis naan. ⁷ Naan a rapti ina aubina di iziar lamanar wana lotu di nop, kuna xana wen tauxin ta dorang taksaat sin aubina dina piaat pana naan. Naanaan kana wen maangil ma xana wen su lamaskana a vaaxabebeuang sin Saatan.

Amun Paamua Iwana Faawalang Lamaskana Lotu

⁸ Malasing saait pana ubina iwana faawalang lamaskana a lotu, naandi uwat kazak kat faraxas azanon tawarak dina varanop pana naandi, ma amun dorang

sin naandi xa tak, ma tuua dina imin famarazaat a daanim dikdik, ma dina wen los amun lan taksaat kuna zurukang a kaakaai. ⁹ Dina taaxur vaalagat pana amun faraviraaiang iwana amun dorang faaratunaan lamaskana ainaxam paazaaiang pana Nakmai varaxai wana ainaxamang sin naandi xa maravas. ¹⁰ Aubina ila lotu dina tabung lalaamangaai xalaak pana vaamuzazang sin naandi, ma tamon dina vaamuzas daxa, dina vazaak a vaamuzazang kanaan iwana faawalang.

¹¹ Ma malasing saait pana a furavin,* amun matmalabuk sin naandi xana daxa xuna azanon tawarak dina varanop pana naandi. Dina wen piaat taxazak la torana, ma dina izi vatkul, ma dina vaaratunaan pana amun saan faakdul.

¹² Ma a rapti faawalang la lotu, naan labana a ravin azaxai, ma naan kat faraxas kana xatkatong fatalamin a funalik sina ma naandi vaakdul zaait la vaal zina. ¹³ Kana daxa tamon ubina faawalang kanaan la lotu, dina giu vatalamin amun faamuzazang sin naandi iwana faawalang kuna dina rauxin aiza daxa ma ainaxam paazaaiang sin naandi wana Iesu Kaarisito xana dikdik mase.

A Vuvuna Ainaxam Paazaaiang Sin Dia

¹⁴ Nia ga varaar amun dorang kari xa wat sunum. Ga saxot adu gana wat fazaaus saait inaan sunum. ¹⁵ Singsaxai tamon tazaar ka ruxol nia wana tazanon taan ma xawit ga wat fazaaus, nua guna maravas pana amun lan daxa iwana aizit fatamaaiang sin dia lawaana Nakmai. Dia aubina iwana lotu zin Nakmai xa roro. A lelem sin dia xa malasing a iaalil ma a vaat siar iwana dorang faaratunaan.

¹⁶ Faaratunaan mase, aiziarang ina xat falos fatalamin a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai xa ra izi vunfun. A vaaratunaanang iwana azaan angkanaan ka laba marazaat mase. Ka malasing kari:

Naan ka balas malasing axastunaan,
ma a Laklagaai a Raabu xa vatangin
adu a roroiang sina xa tak faakdul,
ma amun aangelo di raamin naan.

Aubina di fazei wana naan lawalau amun
linga bina,
ma aubina di inaxam paazaai wana
naan iriat la pira angkari.
Ma Nakmai xa zaxot fauzaa naan kunikula
lamaskana marmari daxaiang sina.

4

Naagu Naknakaai Wana Amun Faraviraaiang Faagit

¹ A Laklagaai a Raabu xa dador vaamaravas adu lamun taan mur, azanon dina psin pizin ainaxam paazaaiang sin naandi ma dina los amun laklagai dit faagit ma amun faraviraaiang sin amun sapalaau. ² Amun faraviraaiang kanaan kana wat sin aubina di rategit ma a xaramana naandi urua. Ka malasing be di run ainaxamang sin naandi wana adi vaat lagaf kuna dina wen maravas pana aze xa raksaat ma aze xa daxa. ³ Naandi dit firaaai aubina adu dina wen maxus ma dina wen iaan azanon pat fanganang. Singsaxai Nakmai xa vaziaar amun fanganang faakdul aaxan dia aubina di inaxam paazaai ma di rexaazin a dorang faaratunaan sin Nakmai. Amun fanganang angkanaan dia di zuruk ma di wisfaadaxa wana. ⁴ Amun saan faakdul Nakmai xa vaziaar xa daxa, xawit tazaar dia dina bain pizin. Singsaxai dina zuruk amun saan faakdul varaxai wana maainungang iwana wisfaadaxaiang, ⁵ panaze a dorang sin Nakmai ma a maainungang, nandiaa dit faninis iaa amun saan angkanaan lamarana Nakmai.

A Rapti Faawalang Daxa Zin Iesu Kaarisito

⁶ Tamon guna fazei wana amun dorang kanaan sin naandi amun taatum lamaskana Kaarisito, guna balas a rapti faawalang daxa zin Iesu Kaarisito. Ma malasing a rapti xa vangan maazur, nua guna vadikdik nua nanga wana amun dorang faaratunaan iwana inaxam paazaaiang ma iwana varaviraaiang daxa, ina gu valos fanong. ⁷ Singsaxai gu lawalau ziaana amun fingaaiang sin aubina ila pira angkari ma amun fingaaiang i mumua xa naxaam pizin Nakmai. Ma gu valazaan

* 3:11 A vuvuna a waaling angkari adu "amun taak sin naandi" o "amun paamua ravin iwana faawalang."

nua nanga xuna valozang a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai. ⁸ A lan iwana valazaanang a winpin ka daxa vaamumut, singsaxai a matmalabuk iwana valozang a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai xana vawaal aizardang faakdul ma xat faraxas pana vawaalang a roroiang la pira angkari ma a roroiang mur zaait.

⁹ A dorang kanaan ka vaaratunaan ma xa tak pana dia dina rudaxain ma dina inaxam paazaai wana. ¹⁰ Malasing ma dia di vaamuzas dikdik ma di gut mase, wanaze di izit simbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana Nakmai xa roro ma naan a Baraai a Vaaroroiang sin aubina vaakdul, ma faaratunaan mase adu naan kana zaxot faulin aubina di inaxam paazaai.

¹¹ Guna viraai naandi ila lotu wana amun saan angkanaan ma guna dador vaalagat sin naandi xuna valozang. ¹² Tuaa gu luaa taxazak kana raamin paramin nua wanaze nua gu xulaau. Singsaxai guna balas a vivingaaiang lamarana aubina di inaxam paazaai wana amun dorang sunum ma amun rataawuk sunum ma a matmalabuk sunum iwana sasaxotang azanon ma ainaxam paazaaiang sunum ma amun matmalabuk sunum ka ninis. ¹³ Gunat faralil nua nanga wana vakotang a dorang sin Nakmai xa waan sin aubina ma gunai fazei zin naandi ma gunat firaai naandi xa ruaas gana uli wat. ¹⁴ Tuaa gu naxaam pizin a talazang sin a Laklagai ina xa iziar zulum, ka wat sunum inaan laraan amun paamua iwana lotu di rasin a mita naandi laaxur wana nua ma amun profet di vazai nua wana a talazang kanaan.

¹⁵ Guna vabalos bulin amun saan angkanaan ma guna lis fakdul a roroiang sunum pana, xuna aubina vaakdul dina raamin adu nua gu balas daxa uzaa wana vaamuzazang sunum. ¹⁶ Guna xatkatong fatalamin a roroiang sunum faraxai wana amun faraviraaiang gut firaai aubina wana. Guna gigiu bulin amun saan angkanaan. Tamon guna giu malasing kanaan, guna zaxot faulin nua nanga varaxai wana naandi dit langarin amun dorang sunum.

5

A Vaamuzazang Ka Waan Sin Aubina Di Inaxam Paazaai

¹ Tamon ta rapti di luk naan paamua wana nua xana giu a matmalabuk taksaat, tuaa gu vadawaar naan, singsaxai guna dador vawaal naan malasing be naan damaam. Ma guna dador zin amun kulaau di luk naandi lamuraam malasing be adu naandi amun daazum. ² Ma guna dador zin a furavin laba malasing amun dinaam, ma amun takfaaxur malasing amun fafnum, pana a matmalabuk sunum ka ninis faakdul.

A Dorang Aaxan Amun Taksiziar

³ Guna nop amun taksiziar ina xawit taxazak kat katkatong naandi ma guna vawaal naandi. ⁴ Singsaxai tamon a raksiziar xa rauxin a funalik sina o amun duxuna, naandi dina tabung giu vatfaraxazin kalaak ainaxam paazaaiang sin naandi wana xatkatongang damana naandi ma dina naandi, wanaze wana a lan angkanaan naandi dina xis a vaaxatkatongang sin damana naandi ma dina naandi ma amun duxuna naandi. Avuna Nakmai xai dokdok pana a matmalabuk angkanaan. ⁵ Singsaxai a raksiziar ina xai iziar naan sing ma xawit taxazak kat katkatong naan, kat simbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana Nakmai ma xanat maainung bulaai zina labung ma lawaanaas kuna vawaalang naan. ⁶ Singsaxai a raksiziar ina xa gigiu aze ramun saan kuna vananamang be naan, naan ka malasing axazak ka maat faanong, naapalaau naan ka roro nanga. ⁷ Gu lis a varaviraaiang kanaan sin naandi, ma naadina valos kuna xana wen tauxin ta vaakarang pana naandi. ⁸ Kana daxa tamon axazak kana xatkatong fatalamin amun taauna. Singsaxai azaan laba mase naan kana xatkatong fatalamin amun fatina zina. Tamon kawit naa giu malasing kanaan, naan ka wispuxin fanong ainaxam paazaaiang sina ma xa raksaat mase wana axazak ina xawit na inaxam paazaai.

Aubina Lamaskana A Lotu Dina Vawaal Amun Raksiziar

⁹ Guna vakot falbis be a raksiziar wana vaakatang sin amun taksiziar tamon a maariaas sina xa laaup pana a zangaafllu vaawizik saaxa ma xa rat faaratunaan pana labana,¹⁰ ma tamon aubina di rexaas adu a roroiang sina xa bas pana amun gigiuang daxa. Ma amun gigiuang daxa angkanaan ka malasing kari, xa rat katkatong fatalamin a funalik sina, ma xa ra iruzuaai amun topuran sina, ma xa rat suksuk pizin a paauf la axaaka aubina ninis sin a Piran, ma xa rat fawaal naandi di rauxin amun maravanang, ma xa ra ilis fakdul mase a roroiang sina wana gigiuang fakdul amun matmalabuk daxa.

¹¹ Sing saxai tuua gu vakot falbis amun taksiziar lawaana maariaas ka zangaafllu vaawizik saaxa lamaskana vaakatang sin amun taksiziar, wanaze araan ainaxamang sin naandi xana ramaraat kuna maxuzang, dina inaxam taawuk siaana Kaarisito ma dina saxot dina maxus kaarik.¹² Malasing ma dina zuruk aikilizang laaxur wana naandi, wanaze di kip a xalxalang sin naandi naadi ra giu waamua.¹³ Ma xawit naan singbe, di zazangas farawuk lamarana amun faal, ma dit fanong palau a raan sin naandi wana aizi walaauang. Sing saxai xa raksaat mase zaait panaze di idador ngutngut pana azanon tawarak, ma dit faralil naandi wana azaan sin azanon tawarak ma wana aikuzang pana amun saan kawit nat faraxas naadina piaat.¹⁴ Malasing ma ga saxot adu amun takfaaxur di raksiziar dina maxus, ma dina raxunalik, ma dina xatkatong fatalamin a maskana vaal zin naandi xuna dina wen lis a marapalau zin ta purua zin dia xuna piaat faraksaatang dia.¹⁵ Ga piaat malasing kanaan panaze azanon taksiziar di inaxam taawuk faanong ma di los Saatan.

¹⁶ Sing saxai tamon ta ravin ka inaxam paazaai, xa rauxin amun taksiziar lawaana vaaxatkatang sin, naan kana vawaal fatalamin naandi ma xana wen tasin a maravanang laaxur wana aubina di inaxam paazaai, wanaze naandi dina xatkatong be amun taksiziar ina xawit

mase di rauxin taxazak kuna vawaalang naandi.

Amun Paamua Iwana Lotu

¹⁷ Ma amun paamua iwana lotu ina dit paamuain fatalamin aiziarang iwana lotu, xat faraxas naandi dina zuruk a varanopang laba ma dina wul vatalamin naandi. Faaratunaan mase, dina giu malasing kanaan pana naandi ina di ifazei ma dit faraviraai.¹⁸ Avuna a Baar Xoxok ka piaat malasing kari,

“Tuua gu pis kol a nguza bulumagau araan kai waspaas pizin a wina xalmona wit,” *(Lus 25:4)*

ma aza dorang saait ka piaat malasing kari,

“A rapti xat faamuzas kat faraxas kana zuruk a wulwulang sina.” *(Lk 10:7)*

¹⁹ Tuua gu rudaxa wana ta vaakarang pana ta waamua iwana lotu, sing saxai tamon urua o urul dina pitffaat ma a dorang sin naandi xat faraxas faraxai, naanaan guna rudaxa wana dorang sin naandi.²⁰ Ma tamon amun paamua iwana lotu, di gigiu a matmalabuk taksaat, guna vadawaar naandi lamarana aubina vaakdul di inaxam paazaai, xuna naandi azanon tawarak saait dina maraaut ma dina wen giu.

²¹ Ga piaat faratunaan lamarana Nakmai ma Iesu Kaarisito ma amun aangelo ina Nakmai xa kalin naandi, adu guna roting falagot amun dorang kanaan ma gu los be a lan azaxai wana amun lemlem aubina vaakdul ma tuua gu klis faraksaat azanon ma gu irur varaxai wana azanon.

²² Tuua gu vazaaus pana rasing a mirum laaxur wana taxazak kuna balazang aza waamua. Ma tuua gu ruvawaal taxazak pana a matmalabuk taksaat sina. Sing saxai nua nanga guna gigiu bulin a matmalabuk ka ninis.

²³ Tuua guna imimin a daanim palaau be, sing saxai guna imimin tamis daanim a

waain kuna vawaalang a xunum ma amun giazang sunum ka varas.

²⁴ A matmalabuk taksaat sin azanon ka iziar vaanong la maravas, ma xat paamuin naandi xula non iwana aik-ilizang. Sing saxai a matmalabuk taksaat sin azanon mur xana balas la maravas. ²⁵ Malasing saait bani wana amun faamuzazang daxa, xa iziar vaanong la maravas. Sing saxai azanon faamuzazang ka daxa ina xawit na iziar nanga la maravas, kana wen iziar vunfun bulaai.

6

Amun Iaana Kilaaiang Ina Di Inaxam Paazaai

¹ Ka daxa amun iaana kilaaiang dina lis a varanopang faakdul zin naandi zin amun mono zin naandi, xuna tuua tazanon dina piaat faraksaat aizina Nakmai ma amun faraviraaiang sin dia zaait. ² Ma amun iaana kilaaiang sin amun mono di inaxam paazaai, tuua dina wispiaal amun mono zin naandi wanaze naandi di taatum lamaskana ainaxam paazaaiang. Kawit. Dina giu a vaamuzazang aaxan amun mono zin naandi ina xa daxa nanga wana a vaamuzazang aaxan atavur amun mono rawarak. Avuna di sasaxot amun mono zin naandi wanaze naandi varaxai di inaxam paazaai ma amun mono zin naandi di xatkatong fatalamin naandi.

Guna viraai aubina ma guna dador vaalagat sin naandi wana amun dorang kanaan.

A Matmalabuk Iwana Sasaxotang A Kaakaai

³ Tamon taxazak kana viraai aubina wana amun faraviraaiang tawarak, ma xawit na valaau varaxai wana amun dorang faaratunaan sin a Piran sin dia Iesu Kaarisito ma wana amun faraviraaiang ina xa valos a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai, ⁴ naan kat falaup naan nanga singsaxai xawit na mazaam tasaan. Amun sasaxotang taksaat sina iwana varuaazang ma varopang pana amun dorang ka malasing a giazang sina. Amun saan angkanaan kana vabalos a matmalabuk iwana rataamaai zuzuaiang, ma varamakalaaaiang, ma lingpuakang,

ma ainaxamang taksaat iwana vaakarang, ⁵ ma a varamangatang bulaai lawalau aubina ainaxamang sin naandi xa baabaa. Amun dorang faaratunaan ka malik siaana naandi. Di naxaam adu aiziarang kana valos fatalamin a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai naan a lan kuna raxumbaaxutang.

⁶ Sing saxai tamon axazak ka rauxin fanong amun matmalabuk ka valos fatalamin a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai ma xa dokdok pana amun saan angkanaan naa rauxin fanong, ka malasing bani adu naan ka raxumbaaxut mase. ⁷ Araan di ra luk dia, dia xawit di balas faraxai wana tasaan la pira angkari. Ma araan dia dina maat fataling a pira angkari, dina wen suruk saait tasaan. ⁸ Sing saxai tamon dia di rauxin a vanganang ma amun marapi xuna valaakang, dina dokdok adu xat faraxas bani wana dia. ⁹ Ma naandi ina di saxot dina raxumbaaxut pana kaakaai, dina zu lamaskana a vaaxabebeuang. Dina zokaai wana awat sasaxotang iwana amun baabaaiang ila waat ina xana vanong fakdul mase naandi lamaskana amun maravanang. ¹⁰ A sasaxotang a kaakaai, naan a vuvuna atavur amun taksaarang faakdul. Ma azanon a maskana naandi xa ramaraat kuna dina rauxin a kaakaai, di waan lawalau ziaana ainaxam paazaaiang ma di vamazik naandi nanga wana amun maravanang ka varas.

A Dorang Dikdik Aaxan Timoti

¹¹ Sing saxai nua a rapti zin Nakmai, guna valaau ziaana amun saan angkanaan. Guna los fatalamin amun matmalabuk ka tak, ma aiziarang kana valos fatalamin a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai, ma a matmalabuk iwana ainaxam paazaaiang, ma a matmalabuk iwana sasaxotang azanon, ma airur dikdikang lamaskana maravanang, ma aizit mainovang. ¹² Guna varop lamaskana varopang daxa lalozang amun saan dia di inaxam paazaai wana. Ma guna roting falagot a roro tapal ina Nakmai xa ra lis sunum. Nakmai xa viring nua xuna zurukang a roro tapal laraan nua gu pitffaat a dorang ka daxa wana

ainaxam paazaaiang sunum lamarana amala aubina. ¹³ Ga maainung falagot nua lamarana Nakmai, ina xa lis a roroiang pana amun saan faakdul, ma lamarana Iesu Kaarisito, ina xa pitffaat a dorang ka vaaratunaan pana naan nanga lamarana Pontias Paailat, ¹⁴ adu guna xatkatong fatalamin a dorang kanaan gu zuruk fanong ma tuaa guna zu vataling ma taxazak kana vakor nua. Guna xatkatong fatalamin ka ruaas a balazang sin a Piran sin dia Iesu Kaarisito. ¹⁵ Ma a balazang sina xana wat faatak laraan Nakmai xa ra kalin fanong. Nakmai nanga xa bas pana daxaiang, ma naan singbe a Waamua, a Xalxhaal zin amun kalxhaal vaakdul ma a Piraana amun piran faakdul. ¹⁶ Naan singbe xana iziar bulaai ma xa iziar lamaskana adi maravas, kawit nat faraxas taxazak kana waan lapaarana. Kawit nanga taxazak na rataamin naan ma xawit taxazak nat faraxas kana raamin naan. A varanopang kana uzaa zina varaxai wana a dikdikang bulaai. Ka vaaratunaan.

¹⁷ Guna dador vaalagat sin naandi ina di raxumbaaxut la pira angkari adu tuaa dina valaup naandi nanga ma tuaa dina rasin ainaxam paazaaiang sin naandi wana a kaakaai, wanaze xawit di rexaas kana iziar xu lasang. Singsaxai xana daxa dina izit simbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana amun saan daxa inikula laaxur zin Nakmai. Naan ka rataalaas bulin dia wana amun saan faakdul xuna vadokdokang dia. ¹⁸ Guna dador vaalagat sin naandi xuna gigiuang amun matmalabuk daxa ma dina bas mase wana a matmalabuk iwana ralaazang azanon tawarak ma dina izit nimniman kuna vawaalang azanon tawarak. ¹⁹ Tamon naadina giu malasing kanaan, dina waaturin amun lulugaan daxa, ina xana iziar aaxan naandi xumur. Awat lulugaan angkanaan kana irur dikdik ma dinat faraxas kuna zuruk lukang a roroiang, naan a roroiang faaratunaan mase.

A Vaanongang Iwana Dorang

²⁰ Timoti, guna xatkatong fatalamin aze rasaan Nakmai xa ra lis sunum. Ma guna iziar lawalaa ziaana amun dorang palaa ila pira angkari. Kawit sin Nakmai.

Ma guna iziar lawalaa zaait siaana amun dorang ina di ipsin kuna vangaiauang a varaviraaiang faaratunaan. Awat dorang kanaan di ipiaat adu amun dorang iwana mazamang, singsaxai xawit na vaaratunaan. ²¹ Azanon di ipiaat adu di zuruk fanong awat mazamang kanaan malasing ma di valmur naandi nanga lalozang a matmalabuk iwana ainaxam paazaaiang.

A daxaiang sin Nakmai xana iziar varaxai wana nim faakdul.

A Varuaiang A Waambaar Zin Pol Xa Waan Sin Timoti A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Lamuraana Pol xa farar waan sin Timoti, naan ka vataling Rom ma xa waan farawuk pana fazeiang pana Dorang Daxa. Di zaraak kaarik naan ma di rasin naan la vaal a vaamaazikang Rom. Naan ka rexaas adu a maatang sina xa vaasilik ma azanon aubina faawalang sina di ra waan faanong, malasing ma xa varaar a waambaar angkari. Naan ka saxot Timoti xana wat fazaus. Naan ka farar zaait sina xuna airur dikkikang, panaze amun faamaazikang ma amun faapuruaiang ka wat faanong sin aubina di inaxam paazaai. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 65.

A baar 2 Timoti xa malasing kari:

- (1) 1:1-5 A dor vaamaravazang
- (2) 1:6-14 Timoti xana xatkatong a Dorang Daxa
- (3) 1:15-18 Pol xa dador wana aiziarang sina xa malasing faa
- (4) 2:1-26 A matmalabuk sin a rapti vaamuzazang faaratunaan
- (5) 3:1-9 Amun matmalabuk sin aubina la vaanongang iwana amun taan
- (6) 3:10-4:8 Pol xat fadikkik Timoti
- (7) 4:9-18 Pol xai dador wana naan nanga
- (8) 4:19-22 A vaanongang iwana dorang

A Dor Vaamaravazang

¹ Nia xari Pol, a aposal zin Iesu Kaarisito, wana sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai, lalozang a xalxalang sina wana roro tapal xa iziar lamaskana Iesu Kaarisito.

² Nia ga varaar a dorang kari xa waan sunum Timoti, nua naarugu lamaskana ainaxam paazaaiang, ina ga sasaxot famarazaat.

A daxaiang ma a varamaaluvang ma a luaai xa waan sunum ka wat sin Nakmai

Damana dia ma Iesu Kaarisito, a Piran sin dia.

³ Araan gat maainung sin Nakmai lamun paanaas ma labung, gat naxaam nua ma gai wisfaadaxa zina. Nia gat faamuzas ku naan malasing amun kulmua zurugu di rat gigi. Nia gat faamuzas faraxai wana ainaxamang ka maravas. ⁴ Ga naxaam faulin a raan angkanaan gu raangis. Ga saxot famarazaat adu gana raamin kaarik nua xuna gana nanam mase. ⁵ Ga naxaam faulin saait ainaxam paazaaiang sunum ka vaaratunaan. Duxum Lois ka rauxin awat inaxam paazaaiang kanaan ma dinanam Iunis ka rauxin saait. Ma ga maravas adu nua gu rauxin saait.

Guna Xatkatong Fatalamin A Dorang Daxa

⁶ Malasing ma ga saxot gana vainaxaam nua xuna vadikkikang a talazang ina Nakmai xa ra lis fanong sunum laraan angkanaan ga vamaal umirugu laaxur wana nua. ⁷ Avuna Nakmai xawit na lis a Laklagai a Raabu zin dia xuna vamarautang dia. Kawit. Naan kai sfaar vambos dia wana a dikkikang ma a matmalabuk iwana sasaxotang azanon ma a matmalabuk iwana xatkatong fatalaminang a roroiang sin dia nanga.

⁸ Malasing ma tuaa guna maangil wana pitfaatang a dorang pana a Piran sin dia. Ma tuaa guna maangil zaait pana nia wanaze ga iziar la vaal a vaamaazikang saxotang Kaarisito. Sing saxai guna irur varaxai wana nia ma diaa dina vazaak iaa amun maazikang saxotang a Dorang Daxa lamaskana a dikkikang sin Nakmai naa ra lis sin dia. ⁹ Naan ka zaxot faulin dia ma xa viring luk dia xuna balazang aubina ninis sina. Ka zaxot faulin dia xawit pana amun saan dia di ra giu vanong, kawit. Sing saxai wana sasaxotang sina nanga ma a daxaiang sina naan ka zaxot faulin dia ma xa viring luk dia. Naan ka ra lis a daxaiang kanaan sin dia lamaskana Iesu Kaarisito waamua wana faaziarang iwana a pira angkari. ¹⁰ Ma naari Iesu Kaarisito xa ra balas faanong iriat la pira angkari, ma xa vatangin fanong a daxaiang kanaan sina malasing a Barai a Vaaroroiang sin dia,

ma xa vanong a dikdikang iwana maatang. Ma naan ka lis a roroiang sin dia ma a roro tapal varaxai wana naan. A Dorang Daxa xa vamaravaas azaan angkanaan sin dia.

¹¹ Ma lalozang a Dorang Daxa angkanaan Nakmai xa ra kalin fanong nia malasing a wangpaang ma a aposal ma a maravas. ¹² Malasing ma gat fazaak amun maazikang. Singsaxai nia xawit ga maangil, wanaze ga rexaas faanong pana a rapti ga inaxam paazaai wana naan, ma ga rexaas mase adu naan kat faraxas kana xatkatong amun saan nia ga ra lis la mitna xa ruaas la raan angkanaan mur.

¹³ Guna roting falagot amun faraviraai- iang ina ga viraai nua wana waamua. Ma malasing nia ga ra viraai nua, guna var- aviraain faraxai wana ainaxam paazaai- iang ma a matmalabuk iwana sasaxotang azanon lamaskana Iesu Kaarisito. ¹⁴ Pana dikdikang sin a Laklagaai a Raabu ina xa iziar lamaskana dia, guna xatkatong fata- lamin azaan daxa ina Nakmai xa ra rasin la mirum.

Amun Paliaana Pol

¹⁵ Gu rexaas adu aubina vaakdul la provins Esia, varaxai wana Faaigelas ma Emogenes di lis fanong a tora naandi zu- rugu ma di waan fataling nia.

¹⁶ Singsaxai ga maainung Nakmai adu naan kana vatangin a varamaaluvang sina zin Onesiforas naandi amun fatama, wanaze naan kat fadikdik nia faavaras ma naan kawit na ra maangil adu nia ga iziar la vaal a vaamaazikang. ¹⁷ Araan naan ka balas iriat la bina laba Rom, ka zaleng famaata nia xa ruaas ka tangin nia. ¹⁸ Ga maainung a Piran sin dia adu naan kana vabalos a varamaaluvang sina wana Onesiforas la raan angkanaan mur. Nua gu rexaas daxa adu Onesiforas kat fawaal vamarazaat nia la bina laba Efesas.

2

A Rapti Varopang Daxa Zin Iesu Kaarisito

¹ Naarugu lamaskana Kaarisito, guna irur dikdik lamaskana a daxaiang dia di rauxin lamaskana Iesu Kaarisito. ² Amun saan ga ra piaat sinim lamarana amala

aubina, guna lis sin aubina ina xat faraxas dina roting falagot ma xat faraxas dina varaviraai zaait pana zin azanon tawarak.

³ Guna irur varaxai wana nia ma diaa dina vazaak iaa amun maazikang, malasing a rapti dauran daxa lamaskana Iesu Kaarisito. ⁴ A rapti dauran kat faamuzas dikdik kuna a waamua zina xana dok- dok pana naan, ma xana wen giu taza vaamuzazang tawarak lamanar wana vaa- muzazang iwana varopang. ⁵ Malasing saait a rapti xa valvalaau wana valaauang. Tamon ka saxot kana valaau waamuin naandi di valaau varaxai wana naan, naan kana valos fatalamin amun lus sin aubina dit katkatong a valaauang kanaan. Naanaan tamon naan kana tabung balas kana zuruk a lawilot. ⁶ Malasing saait a rapti ina xat faamuzas dikdik la uma laba zin axazak, ka tak pana naan kana waamuain azanon ubina ina xawit dit faa- muzas dikdik malasing naan la uma, ma xana tabung laaf luk a non fanganang aaxana. ⁷ Guna inaxam pana a dorang kanaan. Avuna Nakmai xana vamaravaas nua wana a vuvuna amun dorang faakdul angkanaan.

⁸ Guna naxaam Iesu Kaarisito, naan ka ramaraat puli wana maatang, ma naan a natnaat sin Dewit. A dorang kanaan naan a Dorang Daxa ina nia gai fazei wana. ⁹ Ma ga vazaak amun maazikang panaze gai fazei wana a Dorang Daxa, aiang, di pis fating nia wana a sen malasing a rapti raksaat. Singsaxai a dorang sin Nakmai xawit nat faraxas dina pis fat- ing. ¹⁰ Malasing ma nia ga irur dikdik lamaskana amun maazikang faakdul xuna vawaalang naandi aubina zin Nakmai naa kalin naandi. Ga irur dikdik kuna naandi zaait dina zuruk a vaaroroiang ina xa iziar lamaskana Iesu Kaarisito varaxai wana a marmari daxaiang ka izi tapal.

¹¹ A dorang faaratunaan ka malasing kari:

Tamon dia di maat faanong faraxai wana naan,

dina roro zaait faraxai wana naan.

¹² Tamon dia dina irur dikdik lamaskana amun maazikang,

dina rasin saait a lus laaxur wana aubina varaxai wana naan.

Tamon dia di wispuxin naan,
naan saait kana wispuxin dia.

¹³ Tamon dia xawit di valos a dorang sin dia xa waan sina,
naan nanga xanat falos a dorang sina,
wanaze naan kawit nat faraxas kana kip a dorang sina.

A Rapti Vaamuzazang Ina Nakmai Xa Rudaxain

¹⁴ Gunat fainaxaam bulin aubina ila lotu wana amun dorang kanaan. Ma guna dador vaalagat sin naandi lamarana Nakmai adu tuua dinat faruaas pana aknaas amun paaling. A matmalabuk angkanaan kana wen fawaal naandi ma xana kawin ainaxamang sin aubina di izit langar. ¹⁵ Nua tuua guna malumbaai singsaxai guna vaamuzas daxa xuna vatanginang nua nanga lamarana Nakmai ma xana rudaxain nua, malasing a rapti xawit nat maangil wana a vaamuzazang sina ma naan ka varaviraai daxa wana dorang faratunaan sin Nakmai.

¹⁶ Tuua guna dador varaxai wana aubina di dador wana a dorang palaau ila pira angkari, naan kawit sin Nakmai. Avuna naandi ina di dador malasing kanaan dina waan mase lawalaaui ziaana Nakmai. ¹⁷ Awat faraviraaiiang kanaan ka malasing a burus laba ina xa vavangan la winpina axazak. Ma xa rauxin a rapti urua dit faraviraai iaa malasing kanaan, Aaimeniaas ma Filetas. ¹⁸ Nandiaa di waan fataling iaa a dorang faaratunaan sin Nakmai. Ma dit faagit iaa adu Nakmai xa ra varamaraat faulin fanong aubina ziaana maatang, malasing ma di kawin iaa ainaxam paazaaiiang sin azanon aubina. ¹⁹ Singsaxai a dorang sin Nakmai xa iru dikdik malasing a vaat siar ma xawit taxazak kat faraxas kana wuk. Ma wana a vaat angkanaan ka rauxin a dorang ka piaat malasing kari:

“A Piran ka rexaazin
naandi aubina zina vaatak,” *(Vaak 16:5)*

ma xa piaat saait naako,

“Naandi vaakdul ina di vakilaan naan a Piran,
dina lis a tora naandi wana amun matmalabuk taksaat.”

²⁰ Lamaskana a vaal laba zin a rapti laba xa rauxin amun saan iwana vanganang lamaskana ina di ra giu wana goul ma siliwa. Ma azanon saan saait di ra giu wana a iaai ma azanon pana a dawaan. Azanon saan angkanaan kuna amun taan laba ma azanon kuna amun taan palaau. ²¹ A vuvuna dorang kanaan ka malasing kari: Tamon axazak ka inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sina, naan kana malasing amun saan daxa xu lamun taan laba. Nakmai xa ra vaninis naan, ma xanat fawaal a Mono zina ma xana izit nimniman kuna giuang amun faamuzazang daxa.

²² Guna luaa psin amun sasaxotang taksaat kat balas sin amun kulaau, ma guna gut kuna lozang amun matmalabuk malasing kari, amun matmalabuk ka tak, ma ainaxam paazaaiiang pana Nakmai, ma a matmalabuk iwana sasaxotang azanon, ma a luaai. Guna giu amun saan angkanaan faraxai wana aubina ina dit firaai waan sin a Piran pana a maska xa ninis. ²³ Guna iziar lawalaaui ziaana amun faramakalaauiiang ina xa baabaa ma xawit ta vuvuna. Avuna nua gu rexaas adu xat fabalos a varopang. ²⁴ Ma a iaana kilaauiiang sin a Piran tuua xanat faruaas, singsaxai xana gigi amun matmalabuk daxa wana aubina vaakdul, ma xat faraxas kana viraai vatalamin aubina, ma xana rauxin a matmalabuk iwana maska luaai araan axazak kana giu a raksaatang pana naan. ²⁵ Naan kana vatok naandi xawit dit maska zaxai wana naan faraxai wana a matmalabuk iwana mainovang, taulaan Nakmai xana rudaxain naandi ma naandi dina inaxam taawuk ma dina rexaazin a dorang faaratunaan. ²⁶ Ma amun inaxamang sin naandi zaait kana maravas ma dina valaaui ziaana a flung sin Saatan, ina xa ra zaraak luk naandi ma di ra los a sasaxotang ma ainaxamang sina.

3

A Vaanongang Iwana Amun Taan

¹ Guna rexaas pana a dorang kari: La vaanongang iwana amun taan, amun maravanang taksaat mase xana balas. ² Aubina dina sasaxot be naandi nanga. Ma dina sasaxot famarazaat a kaakaai. Ma dina wisfarur naandi nanga. Ma dina valaup naandi nanga. Ma dina psin a dorang taksaat pana azanon tawarak. Ma dina iaatumbaai zin amun damana naandi ma amun dina naandi. Ma dina wen pisfaadaxa zin taxazak. Ma amun matmalabuk sin naandi xana wen ninis lamarana Nakmai. ³ Ma a matmalabuk iwana sasaxotang azanon kana wen iziar zin naandi. Ma dina wen naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin azanon tawarak. Ma dina piaat faraksaat azanon. Ma dina wen katkatong fatalamin amun sasaxotang ila winpin. Ma dina marala. Ma dina bain amun matmalabuk daxa. ⁴ Ma dina ngutlis azanon tawarak. Ma dina burusaak pana giuang amun saan. Ma dina naxaam adu naandi di laaup pana azanon tawarak. Ma dina sasaxot kuna giuang aze ramun saan kuna vananamang be naandi. Ma dina wen sasaxot Nakmai. ⁵ Dina giu amun matmalabuk malasing aubina zin Nakmai, singsaxai dina wen falos mase a sasaxotang ma ainaxamang sina ma dina wispuxin a dikdikang iwana amun matmalabuk angkanaan. Guna iziar lawalau ziaana aubina malasing kanaan.

⁶ Azanon sin naandi di ilbis burung lamaskana amun faal, ma di urif luk a inaxamang sin a furavin ina a waata naandi xa daanim. Amun matmalabuk taksaat sin naandi xa bulupis naandi ma fazaas mase di ilos atavur amun sasaxotang taksaat. ⁷ Dit lalaamangaai xuna dina zুরু a varaviraaiang singsaxai xawit nat faraxas dina rexaazin a dorang faaratunaan sin Nakmai. ⁸ Mumua mase Jaanes ma Jaambres di ra iaalawuxin iaa a dorang sin Moses. Ma malasing saait amun maravas faagit angkanaan dit langarin psin a dorang faaratunaan sin Nakmai. Ainaxamang sin naandi xa raksaat mase ma xawit nat faraxas dina ainaxam paazaai. ⁹ A matmalabuk angkanaan sin naandi iwana vagitang aubina xana wen iziar

vaabung baraaf, panaze aubina vaakdul dina raamin fakilaan adu naandi di rabanat, malasing be Jaanes ma Jaambres.

Gu Roting Falagot A Dorang Sin Nakmai

¹⁰ Singsaxai nua gut falos fatalamin amun faraviraaiang surugu ma amun tataawuk surugu ma a sasaxotang surugu xuna valozang Nakmai ma ainaxam paazaaiang surugu ma a matmalabuk surugu iwana zimbang daxaiang ma a matmalabuk surugu iwana sasaxotang azanon ma a irur dikdikang saait surugu lamaskana amun maravanang, ¹¹ ma amun maazikang surugu lalozang ainaxam paazaaiang, ma azanon maazikang. Gu rexaas pana amun maazikang ga xazanin lamun bina urul, Entiok ma Aaikoniam ma Listraa. Singsaxai Nakmai xa zaxot faulin nia ziaana amun maazikang faakdul angkanaan. ¹² Faaratunaan mase, naandi vaakdul ina di saxot dina roro lalos a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai lamaskana Iesu Kaarisito, dina vazaak amun maazikang saxotang ainaxam paazaaiang sin naandi. ¹³ Singsaxai naandi aubina raksaat faraxai wana aubina dit faagit adu naandi aubina daxa, a roroiang sin naandi xana raksaat singsaxai lamur dina raksaat marazaat mase. Dinat fagit aubina ma aubina dinat fagit naandi.

¹⁴ Singsaxai nua, guna roting falagot amun saan faakdul ina gu ra varaviraai vaanong pana zimaam ma gu rexaas mase adu xa vaaratunaan, panaze gu rexaazin nis naandi amun maravas sunum. ¹⁵ Ma gu rexaas adu araan gu nalik mumut nanga, gu rexaazin fanong a dorang lamaskana a Baar Xoxok. A dorang kanaan kat faraxas kana vamazaam nua wana a lan sin Nakmai xana zaxot faulin aubina wana ainaxam paazaaiang pana Iesu Kaarisito. ¹⁶ A Laklagaai a Raabu zin Nakmai nanga xa ra vabalos amun dorang faakdul lamaskana a Baar Xoxok. Ma a dorang kanaan kat fawaal mase naandi dit faraviraain ma xat fadawaar aubina di gigi amun matmalabuk taksaat, ma xat fatok a roroiang sin aubina, ma xat

falazaan aubina wana amun matmalabuk ka tak, ¹⁷ kuna xanat faraxas aubina zin Nakmai, amun iaana kilaaiang sina, dina izit nimniman kuna giu vakdulang amun faamuzazang daxa.

4

A Vaanongang Iwana Amun Dorang Dikdik

¹ Lamarana Nakmai ma Iesu Kaarisito, ina xana klis a roroiang sin aubina di roro ma zin aubina di maat, ma xana uli wat ma xana balas a Xalxaal ma xana rasin a lus laaxur wana aubina vaakdul, ga maainung falagot nua malasing kari: ² Guna fazei wana a dorang sin Nakmai. Guna nimniman lamun taan faakdul, naapalaau tamon aubina di nimniman kuna langarinang a dorang o xawit di nimniman, ma guna dador dikdik sin naandi ma guna vadawaar naandi, ma gu dador vawaal naandi. Guna giu amun saan angkanaan faraxai wana a matmalabuk iwana zimbang daxaiang ma a varaviraaiang daxa. ³ Avuna a raan kana wat ma aubina dina wen saxot dina langar wana amun faraviraaiang faaratunaan sin Nakmai. Sing saxai dina los a sasaxotang sin naandi nanga ma dina viring amala amun maravas faagit, kuna dina viraai naandi wana a dorang naadi saxot naadina langarin. ⁴ Dina luaa psin a dorang faaratunaan sin Nakmai ma dina los amun fingaaiang i mumua pis. ⁵ Sing saxai nua, guna vaxatkatong fatalamin a roroiang sunum lamun taan faakdul, ma guna iru dikdik pana vazaakang amun maravanang, ma guna giu a vaamuzazang sin a rapti xai fazei wana a Dorang Daxa xa waan sin aubina ina xawit di inaxam paazaai, ma guna giu vakdul amun faamuzazang sunum sin Nakmai.

⁶ Faasilik kari gana maat, ma a maatang surugu xana malasing a talazang iwana waain ka waan sin Nakmai. ⁷ Lamaskana a roroiang surugu, xa malasing nia ga ra vanong a varopang daxa lamaskana Kaarisito. Ga ra gut kuna valaau daxaiang pana a valaauang lamaskana Kaarisito,

ma ga ra vanong a valaauang kanaan. Ga roting falagot ainaxam paazaaiang surugu. ⁸ A lawilot iwana matmalabuk ka tak ka izit nimniman aaxaku ikula laaxur. A Piran, a rapti xai kilis faraxai wana ainaxamang ka tak, naan kana lis surugu la raan laba zina. Ma xawit aaxaku zingbe, xawit. Naan kana lis saait sin aubina vaakdul ina di sasaxot famarazaat dina raamin a balazang sina.

A Vaanongang Iwana Dorang

⁹ Guna dikdik kuna balazang fazaaus iriat, ¹⁰ panaze Demaas ka sasaxot a roroiang ila pira angkari ma xa lis a torana zurugu ma xa waan fataling nia ma xa waan Tesalonikaa. Kresens ka waan Galesia ma Taaitus ka waan Daalmaatia. ¹¹ Sing saxai Luk singbe xari xai iziar varaxai wana nia. Ma guna zaxot fawat Maak faraxai wana nua wanaze naan kat faraxas kana vawaal nia wana vaamuzazang surugu zin Nakmai. ¹² Ga ra kling Taaikikas kun Efesas. ¹³ Araan gu wat, guna zuruk saait a marapi baraaf surugu ga ra luaa la bina laba Troaas la vaal zin Kaapus. Ma guna zuruk saait amun wilwilai a baar dadorang surugu, faaratunaan mase naandi angkaina di giu wana a wina sipsip.

¹⁴ Aaleksenda, a rapti xat faamuzas pana amun aain, ka giu amun saan ka varas ka raksaat pana nia. A Piran kana xis amun taksaarang sina lalozang amun saan angkanaan naa ra giu wana nia. ¹⁵ Nua zaait guna naknakaai wana naan, panaze a rapti angkanaan kai ruxol valagot a Dorang Daxa dia di fazei wana.

¹⁶ Araan ga balas puat iriat Rom ma ga ra irur xuna dador xolang nia wana varumaraiang a raan, kawit taxazak na balas kuna vawaalang nia, naandi vaakdul di vataling nia. Sing saxai ga maainung Nakmai adu naan kana wen kis amun taksaarang sin naandi. ¹⁷ Ma a Piran ka ra iziar varaxai wana nia, ma xa ra vadikdik nia, malasing ma xat faraxas ga fazei wana a Dorang Daxa vaakdul xa waan sin naandi aubina vaakdul xawit amun Judaa ma naadi langarin. Ma a

4:10 Kol 4:14, Flm 1:24, 2Kor 8:23, Gal 2:3, Tts 1:4
Flm 1:24

4:12 Giu 20:4, Efe 6:21-22, Kol 4:7-8

4:11 Kol 4:14, Flm 1:24, Giu 12:12,25, 13:13, 15:37-39, Kol 4:10,
Flm 1:24

4:13 Giu 20:6

4:14 1Tim 1:20, Saam 62:12, Rom 2:6

Piran ka zaxot faulin nia ziaana aikilizang iwana maatang.* ¹⁸ Ma naan kana zaxot faulin nia ziaana amun matmalabuk tak-saat faakdul, ma naan kana valos falbis fatalamin nia, xunikula la lia la bikabar zina. A marmari daxaiang kana uzaa zina bulaai bulaai. Ka vaaratunaan.

A Dor Vaananamang Kuna Vaanongang

¹⁹ Ga lis a dor vaananamang ka waan sin Prisilaa ma Aakuilaa ma xa waan saait sin naandi vaakdul la vaal zin Onesiforas. ²⁰ Eraastas ka iziar la bina laba Korin ma nia ga luaa Trofimas ikula la bina laba Miletas, panaze xa gias. ²¹ Nua guna dikdik kuna balazang fazaaus iriat paamua wana amun flan iwana milaatus.

Iubulas ma Pudens ma Laainas ma Klaudia di lis a dor vaananamang saait ka waan sunum. Ma amun taatum sin dia vaakdul lamaskana Kaarisito zaaait iriat di lis a dor vaananamang ka waan sunum.

²² A Piran kana iziar la maskaam. Ma a daxaiang sin Nakmai xana iziar zinim faakdul.

* **4:17** A dorang in Grik adu “a balana laaion.”
20:4, 21:29

4:19 Giu 18:2, 2Tim 1:16-17

4:20 Giu 19:22, Rom 16:23, Giu

A Waambaar Zin Pol Xa Waan Sin Taaitus A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Lamuraana di marmara zaraakang Pol ma di zaxot naan kun Rom kuna aikilizang, di vamiluaar naan. Lamur nandiaa Taaitus di waan iaa la xurunuza Krit ma di waan farawuk iaa wana fazeiang pana a Dorang Daxa wana a notaan ka xalxaalif. Pol xa vazei Taaitus kuna vanongang a fazei varawukang pana a Dorang Daxa. Ma Pol xa vataling Krit ma xa waan lamun bina rawarak ma Taaitus ka roting a vaamuzas angkanaan.

Lamur naan ka varaar a waambaar angkari. Naan ka varaar xari: 1. A dorang aaxan Taaitus kuna vazeiang aubina in Krit ina di inaxam paazaai xuna luaa psinang amun inaxamang taksaat sin aubina in Krit. 2. A dorang kuna ruxolang naandi ina di ra balas amun purua iwana Dorang Daxa zin Iesu. 3. A dorang pana a lan iwana iziarang lamaskana ainaxam paazaaiang. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 64.

A baar Taaitus ka malasing kari:

- (1) 1:1-4 A dor vaamaravazang
- (2) 1:5-9 Amun paamua ila lotu
- (3) 1:10-16 Amun maravas faagit
- (4) 2:1-3:11 Amun lan iwana iziarang lamaskana ainaxam paazaaiang
- (5) 3:12-15 A vaanongang iwana dorang

A Dor Vaamaravazang

¹ Nia xari Pol, a iaana kilaaiang sin Nakmai ma a aaposal zin Iesu Kaarisito. Nia gat fawaal ainaxam paazaaiang sin aubina ina Nakmai xa ra kalin naandi ma gat firaai naandi wana a rexaazang pana a dorang faaratunaan. A dorang faaratunaan angkanaan kana valos naandi xuna los fatalaminang amun matmalabuk sin Nakmai. ² Avuvuna ainaxam paazaaiang kanaan ma a rexaazang kanaan naan a

zimbangang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana roro tapal. Ma Nakmai ina xawit nat faagit ka ra xalxal wana a roro tapal angkanaan mumua pis. ³ Araan a raan mase xa tak sina, naan ka vamaravaas a dorang sina lamaskana fazeiang adu Nakmai, a Baraai a Vaaroroiang sin dia, xa vazei nia gana giu.

⁴ Ga farar zunum Taaitus, nua gu malasing naarugu vaaratunaan lamaskana ainaxam paazaaiang ina diaa di zaxai iaa lamaskana.

A daxaiang ma a luaai zin Nakmai Damana dia ma Iesu Kaarisito a Baraai a Vaaroroiang sin dia xana iziar varaxai wana nua.

A Vaamuzazang Sin Taaitus La Xurunuza Krit

⁵ Ga vataling nua la xurunuza Krit kuna vanongang a vaamuzazang ina xawit nanga na vaanong ma guna kalin amun paamua iwana lotu lamaskana amun bina laba vaakdul malasing be nia ga ra vazei nua. ⁶ Araan gu kalin naandi, gu kalin axazak ina xawit ta vaakarang pana naan, ma xat faaratunaan pana taak sina ma a funalik sina di inaxam paazaai ma xawit di raagul wungpung ma naandi xawit di iaa-tumbaai zin damana naandi ma naanaa zin naandi. ⁷ A waamua iwana lotu, naan axazak kat katkatong amun faamuzazang sin Nakmai, malasing ma tuua xana rauxin ta vaakarang pana naan, ma xawit nat falaup naan nanga, ma xawit nat mangat faabuza, ma xawit axazak ka imimin a daanim dikdik, ma naan kawit axazak kat farop, ma naan kawit axazak kat maraxat saxot a kaakaai. ⁸ Singsaxai naan axazak kai ruzuaai aubina la vaal zina ma xai sasaxot a matmalabuk daxa, ma xa rauxin a matmalabuk iwana vadikdikang naan siaana amun sasaxotang taksaat ila winpin, ma naan axazak a matmalabuk sina xa tak, ma naan ka ninis lamarana Nakmai, ma xat katkatong fatalamin a roroiang sina. ⁹ Naan kana roting falagot a varaviraaiang faaratunaan ina di ra viraai naan pana xuna xanat faraxas kana vadikdik aubina wana varaviraaiang ka

tak ma xana vamaravaas a raksaatang sin naandi di ruxol a Dorang Daxa.

Pol Xa Vadikdik Taaitus Pana Vaamuza-zang Sina

¹⁰ Guna kalin tazanon paamua iwana lotu wanaze aubina xa varas di iaatum-baai. Di valai dador be wana amun saan palaau ma dit purif falmur ainaxamang sin aubina. Ga saxot gana dador dikdik pana aza lemlen sin naandi, ina di ipiaat adu aubina di inaxam paazaai dina ftuk pizin a vang pakpak sin ubina zin naandi. ¹¹ Guna wisbuaak a dorang sin naandi a lemlen angkanaan panaze dit fabaaba ainaxam paazaaiang sin azanon aubina varaxai wana amun fatama vaakdul zin naandi wana azanon faraviraaiang ina xawit na daxa xuna viraaiang naandi wana. Dit firaai naandi malasing kanaan kuna dina vagit luk tazanon kaakaai aaxan naandi nanga. ¹² Aza profet sin naandi nanga xa piaat malasing kari, “Amun Krit, naandi amun taktegit ma di malasing amun pungpung taksaat ma naandi aubina di fewalaau ma amun balavangan.” ¹³ A dorang kanaan pana naandi xa vaaratunaan mase. Malasing ma guna vadawaar vadikdik naandi lalozang a raksaatang sin naandi xuna dina roting falagot ainaxam paazaaiang sin naandi, ¹⁴ ma dina wen falos amun faraviraaiang palaau zin amun Judaa ma dina wen falos amun lus sin naandi ina di bain a varaviraaiang tunaan. ¹⁵ Amun saan faakdul xa ninis sin naandi aubina di ninis, singsaxai zin naandi aubina xawit di ninis ma xawit di inaxam paazaai, amun saan faakdul xawit na ninis. Ainaxamang sin naandi xa raksaat mase ma a maskana naandi xa mitikaai. ¹⁶ Di piaat adu di rexaazin Nakmai, singsaxai amun matmalabuk sin naandi xa vatangin adu xawit di rexaazin naan. Naandi aubina di mitikaai mase, ma di iaatumbaai, ma xawit nat faraxas dina giu ta vaamuzazang daxa.

2

A Varaviraaiang Ka Tak

¹ Singsaxai guna viraai naandi wana amun saan ina xat falos amun faraviraaiang ka tak. ² Guna viraai ubina makal adu dina xatkatong fatalamin amun

matmalabuk sin naandi. Dina zuruk awat toroiang sin aubina ina azanon tawarak di nop naandi. Dina rauxin a matmalabuk iwana vadikdikang naandi ziaana amun sasaxotang taksaat ila winpin. Dina vaaratunaan pana ainaxam paazaaiang sin naandi ma wana a matmalabuk sin naandi iwana sasaxotang azanon ma wana airur dikdikang sin naandi araan di tangin a maravanang.

³ Malasing saait kanaan pana a furavin. Guna viraai a furavin makal adu dina varanop pana Nakmai lamaskana roroiang sin naandi, ma tuaa dina wispiaal azanon, ma tuaa dina imimin famarazaat bulin a daanim dikdik, singsaxai dina viraai aubina wana amun saan daxa. ⁴ Naandi dina giu malasing kanaan kuna vadikdikang amun takfaaxur xuna dina sasaxot amun labana naandi ma a funalik sin naandi, ⁵ ma dina rauxin a matmalabuk iwana vadikdikang naandi ziaana amun sasaxotang taksaat ila winpin, ma dina izi ninis lamarana Nakmai, ma dinat katkatong fatalamin a maskana vaal zin naandi varaxai wana amun fatama zin naandi, ma dina daxa wana azanon, ma dina vamumut naandi lawaana amun labana naandi. Dina giu malasing kanaan kuna xawit taxazak kana piaat faraksaat a dorang sin Nakmai.

⁶ Malasing saait kanaan pana amun kulaau. Guna vadikdik amun kulaau xuna dina rauxin a matmalabuk iwana vadikdikang naandi ziaana amun sasaxotang taksaat ila winpin. ⁷ Lamaskana amun saan faakdul gu gigi, guna gigi daxa lamarana naandi xuna vivingaai daxaiang sin naandi. Araan gu viraai naandi, guna vatangin saait amun faraviraaiang kanaan pana roroiang sunum faraxai wana varanopang pana. ⁸ Guna dador wana amun dorang ka tak kuna xawit taxazak kana vakor nua ma xuna naandi ina di klis nua dina maangil avuna xawit nat faraxas dina piaat faraksaat dia.

⁹ Fazei amun iaana kilaaaiang adu dinat famumut naandi lawaana amun mono zin naandi ma dinat fadokdok naandi wana amun faamuzazang naadi gigi ma tuaa dina pukling sin naandi, ¹⁰ ma tuaa dina vinaau zin amun mono zin naandi. Singsaxai a roroiang sin naandi xana bas

pana a matmalabuk iwana valozang a dorang sin naandi. Malasing ma xana varaviraaiang sin Nakmai a Baraai a Vaaroroiang sin dia xa daxa marazaat.

¹¹ Avuna a dorang iwana a daxaiang sin Nakmai ina xat saxot faulin aubina ziaana maatang ka balas faanong la maravas sin aubina vaakdul. ¹² A daxaiang kanaan ka viraai dia xuna waanang lawalau ziaana a matmalabuk kawit na valos ainaxamang sin Nakmai, ma ziaana amun sasaxotang ila pira angkari. Dia dina rauxin a matmalabuk iwana vadikdikang dia ziaana amun sasaxotang taksaat ila winpin, ma dina tak, ma dina raagul lalos a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai wana roroiang kari, ¹³ araan dit simbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana a raan iwana daxaiang kana balas. A raan angkanaan Nakmai laba zin dia Iesu Kaarisito, a Baraai a Vaaroroiang kana balas la maravas lamaskana adi marmari daxaiang sina. ¹⁴ Naan ka ra lis fakdul a roroiang sina xun dia xuna wul vaxaromang dia ziaana amun matmalabuk taksaat faakdul zin dia ma xuna tus faninizang dia. Naan ka ra giu vanong malasing ma dia di balas aubina vaatak mase zina, ma a maskana dia xa ramaraat kuna giuang amun faamuzazang daxa.

¹⁵ Guna viraai naandi wana amun saan angkanaan. Pana a burburaaiang faakdul nua gu roting, guna vadikdik naandi ma guna vadawaar naandi wana amun taksaarang sin naandi. Ma tuaa gu luaa taxazak kana wiaal nua.

3

Awat Toroiang Aubina Di Inaxam Paazaai Dina Valos

¹ Guna vainaxaam faulin aubina zunum kuna vamumutang naandi nanga lawaana amun paamua iwana gaapman ma lawaana naandi vaakdul di rauxin a burburaaiang. Naandi dina valos a dorang sin amun paamua angkanaan ma dina nimniman kuna giuang amun faamuzazang daxa. ² Naandi dina wen pispiaal taxazak, ma aizarang sin naandi xana luaai, ma dina gigi a matmalabuk

iwana mainovang pana azanon, ma tuaa dina valaup naandi nanga laaxur wana aubina vaakdul.

³ Avuna dia zaait paamua, xawit di rauxin ainaxamang daxa ma di iaatumbaai ma di valos amun dorang ka vaagit ma dia di iaana kilaaiang pana amun sasaxotang taksaat sin dia ma atavur amun saan ina dia dit malavit palaau wana. Lamaskana aizi roroiang sin dia, di kawin azanon, ma dit marazuzuai, ma aubina di maska raksaat pana dia ma dia zaait di maska raksaat pana naandi. ⁴ Singsaxai araan a daxaiang sin Nakmai a Baraai a Vaaroroiang sin dia ma a matmalabuk sina iwana sasaxotang azanon ka balas, ⁵ ka zaxot faulin dia avuna wana varamaaluvang sina wana dia, xawit pana ta vaamuzazang ka tak ina dia di ra giu, xawit. Naan ka zaxot faulin dia wana a dikdikang sin a Laklagaai a Raabu ina tus pizin amun taksaarang siaana dia ma xa lis roroiang faaxur zin dia ma xa vavaxur dia. ⁶ Lamaskana a vaamuzazang sin Iesu Kaarisito, a Baraai a Vaaroroiang sin dia, Nakmai xa lis fakdul a Laklagaai a Raabu zin dia. ⁷ Naan ka zaxot faulin dia xuna dina raumana a roro tapal ina dit simbong faraxai wana ainaxam paazaaiang. Araan ka zaxot faulin dia, xa vakilaan dia adu di tak lamarana avuna wana a daxaiang sina. ⁸ A dorang kanaan ka vaaratunaan. Ma ga saxot guna vadikdik amun faraviraaiang kanaan kuna aubina ina di inaxam paazaai wana Nakmai dina lis naandi nanga wana amun faamuzazang daxa lamun taan faakdul wana roroiang sin naandi. Amun faraviraaiang kanaan ka daxa mase ma xat fawaal aubina vaakdul.

⁹ Singsaxai guna waan fataling amun mangatang ka baabaa ma amun faatizang pana amun kulmua ma a varuaazang ma a varamakalaaiang pana amun Lus sin Moses, panaze xawit nat faraxas pana tazaar ma xana wen fawaal taxazak. ¹⁰ Tamon taxazak kat fatawagalin aubina di inaxam paazaai, guna lis a dorang dikdik sina faazaxai ma a varuaiang a raan. Tamon kawit na langar, guna luaa

psin naan. ¹¹ Tamon axazak ka giu malas-ing kanaan, gu rexaas be adu ainaxamang sina xa waan lawalaau ziaana amun matmalabuk ka tak ma xa bas pana amun matmalabuk taksaat. Ma amun matmalabuk taksaat sina xa vatangin adu naan saait ka raksaat.

A Maainungang Sin Pol Xa Waan Sin Taaitus

¹² Araan ga kling Aatemas o Taaikikas ka waan sunum, guna gut kuna watang surugu la bina Nikopolis panaze gana iziar inaan pana amun flan iwana milaa-tus. ¹³ Guna vawaal vatalamin Aapolos ma Zenaas a rapti mazam pana lus, pana amun saan naadi izi gogof iaa wana, ma guna kling nandiaa wana zangazang sin nandiaa. ¹⁴ Ma aubina zin dia dina viraai naandi nanga wana lis fakdulang naandi wana giuang amun faamuzazang daxa, xuna vawaalang naandi nanga o azanon tawarak saait pana amun saan ina di izi gogof pana lamun taan saksaxai, ma xuna vabalozang amun fnuaai daxa wana ro-roiang sin naandi.

¹⁵ Naandi vaakdul iriat faraxai wana nia, di lis a dor vaananamang sunum. Ma gu lis a dor vaananamang simaam ka waan sin naandi ina di sasaxot maam lamaskana ainaxam paazaaiang inaan.

A daxaiang sin Nakmai xana iziar varaxai wana nim faakdul.

A Waambaar Zin Pol Xa Waan Sin Filamon A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Filamon naan a rapti xa inaxam paazaai ina xa iziar Kolosi. Naan ka rauxin amun iaana kilaaian. Azaxai zin naandi Onesimas. Naan ka vinaau zin Filamon ma xa valaau. A vaamaazikang iwana azaan angkanaan pana a lus in Rom, dina zop famaata naan. Lamur Onesimas ka tangin Pol ma xa langarin a Dorang Daxa ma xa inaxam paazaai. Malasing ma Pol xa farar xuna Filamon kana naxaam pizin amun matmalabuk sin Onesimas, panaze naan saait a rapti xa inaxam paazaai.

Pol xa varaar a waambaar angkari la raan naan ka farar waan sin aubina in Kolosi, malasing ma a maariaas iwana fararang ka malasing AD 60.

A baar Filamon ka malasing kari:

- (1) 1-3 A dor vaamaravazang
- (2) 4-7 Pol xa maainung ma xa wisfaadaxa xun Filamon
- (3) 8-22 Pol xa saxot Filamon kana rudaxain faulin Onesimas
- (4) 23-25 A vaanongang iwana dorang

A Dor Vaamaravazang

¹ Nia xari Pol, ga iziar iriat lamaskana a vaal a vaamaazikang panaze gai los Iesu Kaarisito. Timoti daaza dia nimaa maadi varaar iaa a waambaar angkari xa waan sunum Filamon. Nua a paasaxo daxa zini-maa ma a waliaana nimaa wana vaamuza-zang sin Nakmai.

² A waambaar angkari zaait ka waan sin Aapfiaa, fafina nimaa lamaskana Kaarisito, ma xa waan sin Aarkipas, naan saait a waliaana nimaa a rapti dauran lamaskana Kaarisito, ma xa waan saait sin aubina vaakdul di inaxam paazaai dit lotu la vaal zunum.

³ A daxaiang ma a luaai xa waan sunum ka wat sin Nakmai Damana dia ma a Piran Iesu Kaarisito.

A Maainungang Sin Pol

⁴ Araan gat maainung sin Nakmai, gai wisfaadaxa bulaai zina saxotang nua, ⁵ panaze ga langar wana ainaxam paazaaiang sunum pana a Piran Iesu, ma wana a matmalabuk sunum iwana sasaxotang aubina ninis faakdul zina. ⁶ Ga maainung adu a matmalabuk sunum iwana varawaalang faraxai wana maam lamaskana ainaxam paazaaiang, kana vuain a fnuaai malasing kari: Guna mazaam fatalamin mase amun saan daxa vaakdul ina dia di rauxin lamaskana Kaarisito. ⁷ Daazugu, a matmalabuk sunum iwana sasaxotang azanon ka vabalos adi nanamang surugu ma xa vadikdik nia wanaze gut fadikdik aubina ninis sin a Piran.

Pol Xa Maainung Filamon Kuna Rudaxain Faulinang Onesimas

⁸ Lamaskana Kaarisito nia gat faraxas gana dador dikdik sunum kuna guna giu aze rasaan ka tak pana nua guna giu. ⁹ Singsaxai gana maainung nua avuna wana a matmalabuk iwana sasaxotang lawalaua diaa. Nia xari Pol. Ga baiak ka ma naari ga iziar la vaal a vaamaazikang panaze gai los Iesu Kaarisito. ¹⁰ Ga maainung nua saxotang Onesimas, naan ka malasing naarugu wanaze xa varumara ainaxam paazaaiang faaxur zina iriat araan ga iziar la vaal a vaamaazikang. ¹¹ Paamua naan a iaana kilaaiang tak-saat, singsaxai naari taning, naan a rapti faawalang, aaxanum ma aaxaku.

¹² Gana kling faulin naan kuninaan sunum. Naan ka iziar mase la iaarugu. ¹³ Ga ra saxot adu gana vaxadong naan iriat faraxai wana nia xuna xana zuruk a kiaanum pana vawaalang nia iriat la vaal a vaamaazikang lalozang a Dorang Daxa. ¹⁴ Singsaxai xawit ga saxot gana giu tataan paamua wana guna lis a rudaxaiang sunum. Gana wen fangarin nua xuna vawaalang nia. ¹⁵ Iaak a vuvuna naan ka valaau vataling nua wana a notaan mumut be xari, adu xuna xana uli wat sunum ma xana iziar bulaai xa varaxai wana nua, ¹⁶ kawit kaarik a iaana kilaaiang, singsaxai xa laaup pana a iaana kilaaiang,

naan daazum daxa lamaskana Kaarisito. Nia ga sasaxot famarazaat naan, singsaxai nua guna sasaxot famarazaat mase naan, panaze naan a rapti malasing nua ma naan daazum lamaskana a Piran.

¹⁷ Tamon gu naxaam adu nia a wali-aanum, ka daxa gu ruzuaai naan malasing gui ruzuaai nia. ¹⁸ Tamon ka giu tazanon saan taksaat pana nua, o xa zuruk tasaan sunum ma xawit naa xis, gu rasin pana aizinugu. ¹⁹ Nia xari Pol, ga varaar a dorang kari wana a mirugu vaatak, adu nia gana xis amun saan angkanaan sunum. Singsaxai nua guna naxaam faulin adu nia ga ra vawaal nua wana zurukang a roro tapal. ²⁰ Daazugu, ga saxot adu guna rudaxain a maainung surugu xuna xana malasing azaan daxa aaxaku lamaskana aizina a Piran. Gu giu malasing kanaan ma guna rasin a nanamang la maskaagu lamaskana Kaarisito. ²¹ Ga varaar a waambaar angkari ma ga rexaas mase adu guna langar zurugu ma guna giu amun saan tawarak saait nanga ina xawit ga iaari zunum pana.

²² Ma aza zaan saait nanga, gu nimn-imanin tasin tanon imilaaivang aaxaku wanaze ga naxaam adu Nakmai xana xis amun maainungang sinim ma gana wat saait sunum.

A Dor Vaananamang Kuna Vaanongang

²³ Ma Epaafraas ina xa iziar varaxai wana nia lamaskana a vaal a vaa-maazikang lalozang Iesu Kaarisito, xa lis a dor vaananamang ka wat sunum. ²⁴ Ma Maak ma Aaristaakas ma Demaas ma Luk naandi amun paliaanugu, di lis saait a dor vaananamang ka wat sunum.

²⁵ A daxaiang sin a Piran Iesu Kaarisito xana iziar lamaskana nim.

A Waambaar Xa Waan Sin Amun Ibru A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Axazak ka farar xawit na varaar aizina lamaskana a waambaar angkari. A waamua, aza Kristian aizina Tertulian, pana a maariaas malasing AD 200 ka farar xai piaat adu Baanabaas ka varaar a waambaar angkari. Sing saxai taning azanon di piaat Apolos ka varaar ma azanon di piaat Saailaas ka varaar. Sing saxai naandi vaakdul di piaat adu axazak ka farar, xa farar lalos amun saan Nakmai xa vazei naan kana varaar.

Axazak ka farar naan a Judaa ina xa inaxam paazaai wana Iesu, ma xa farar zin amun Judaa ina di inaxam paazaai wana Iesu. Lamaskana a waambaar angkari naan ka vatangin adu Iesu xa laaup pana amun inaxamang faakdul zin amun Judaa ma amun lus sin naandi ma amun tudaxaiang ma amun lan iwana lotuiang sin naandi ma aizina xa laaup pana amun iza vaakdul. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 68.

A baar Amun Ibru xa malasing kari:

- (1) 1:1-4 Iesu naan Naata Nakmai ma xat fatangin Nakmai zin dia
- (2) 1:5-2:18 Iesu xa laaup pana amun aangelo ma naan a Baraai a Vaaroroiang
- (3) 3:1-4:13 Iesu xa laaup pana Moses ma Josua
- (4) 4:14-7:28 Iesu naan a pris laba zin dia
- (5) 8:1-9:28 A rudaxaiang faaxur
- (6) 10:1-39 A talazang sin Iesu
- (7) 11:1-40 Ainaxam paazaaiang
- (8) 12:1-13:19 Azanon faraviraaaiang
- (9) 13:20-25 A vaanongang iwana dorang

Naata Nakmai Xa Laaup Mase Wana Amun Aangelo

¹ Mumua pis Nakmai xa ra dador vaavaras pana atavur amun lan ka varas la ngus amun profet ka waan sin amun

kulmua zin dia. ² Sing saxai lamun taan angkari iwana vaanongang, naan ka dador zin dia la nguza Naatna, ina naa ra kalin kuna raumanaiang amun saan faakdul. Ma la mita Naatna, Nakmai xa ra vaziaar amun saan faakdul. ³ Naatna xat pilwilak marazaat pana adi maravaaza Nakmai ma naan ka irur vakilaan Nakmai wana amun lan faakdul. Naan kat katkatong a pira vaakdul angkari wana dorang sina ina xa rauxin a dikdikang. Naan ka ra giu a lan kuna aubina dina ninis siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi. Ma araan naan ka giu vanong amun faamuzazang faakdul angkanaan, ka iziar la mit sazaxa zin Nakmai, a Xalxhaal xa Laaup Marazaat ikula la lia. ⁴ Pana a vaamuzazang kanaan Naatna xa laaup nanga wana amun aangelo. Naan ka laaup marazaat malasing aizina ina Damana xa ra lis sina xa laaup nanga wana aizina amun aangelo.

⁵ Avuna Nakmai xawit na piaat sin ta aangelo malasing kari,

“Nua Naarugu,
ma taning nia ga balas Damaam.”
(*Saam 2:7*)

Ma xawit saait na piaat pana ta aangelo malasing kari,

“Nia gana Damana,
ma naan kana Naarugu.” (*2Sml 7:14,*
1Xux 17:13)

⁶ Ma araan Nakmai xa ra kling fawat a ruan sina xula pira angkari, naan ka piaat malasing kari,

“Amun aangelo vaakdul zin Nakmai dina lotu waan sina.” (*Lus 32:43*)

⁷ Ma xa piaat malasing kari wana amun aangelo naako,

“Naan kai xul amun aangelo zina xuna balazang malasing a maaliu.

Naandi zaait naandi amun iaana kilaaaiang sina, ma naan kai xul naandi malasing axaiaf.” (*Saam 104:4*)

⁸ Singsaxai xa piaat malasing kari wana Naatna naako,

“Nakmai, akin izi xalxaalang sunum kana iziar bulaai, bulaai ma xana wen faanong.

A rol xuna rasing a lus laaxur wana a bikabar zunum kari, amun matmalabuk ka tak.

⁹ Gui sasaxot amun matmalabuk ka tak ma gui maska raksaat pana amun matmalabuk taksaat.

Naan avuvuna xanaan Nakmai, Nakmai zunum ka ra lis a dokdokang sunum malasing adu xa vukin a wel laaxur la waarum, ma xa lis aiza xa laaup pana aizina amun paliaanum.” *(Saam 45:6-7)*

¹⁰ Ma Nakmai xa piaat saait sin Naatna malasing kari,

“Piran, la varumaraiang mase gu ra vaziaar a pira angkari,

ma a bara ma a mof amun faamuzazang ila mirum.

¹¹ Naandi dina milung faraxai, singsaxai nua guna iziar bulaai, bulaai.

A dikdikang sin naandi xana vaanong malasing a waan marapi xabaar xa murut.

¹² Guna klaak naandi malasing a wilwilaai a maat di klaak.

Guna xul naandi malasing axazak ka xul a marapi xabaar.

Singsaxai nua xawit gut kulxulaai, ma amun maariaas sunum kana wen faanong.” *(Saam 102:25-27)*

¹³ Ma Nakmai xawit na piaat saait sin ta aangelo malasing kari,

“Siar la mit sazaxa zurugu

xa ruaas gana waramin amun purua zunum

ma dina balas akin faiavuzang uru xaakum.” *(Saam 110:1)*

¹⁴ Amun aangelo vaakdul, naandi amun laklagai, dit faamuzas aaxan Nakmai. Naan kai kling naandi xuna vawaalang aubina ina naan kana zaxot faulin naandi.

2

Nakmai Xa Zaxot Faulin Dia Naan Adi Zaan Laba Mase

¹ Malasing ma dia dina naxaam fata-lamin amun faraviraaiang ina di ra langarin fanong ma dina valos kuna dina wen taapel varawuk siaana. ² A dorang ina waamua Nakmai xa ra dadorin la nguza amun aangelo, xa ra iziar dikdik. Ma araan axazak ka laxau o xawit na valos a dorang kanaan, Nakmai xa ra lis aikilizang ma vaamaazikang ka tak sina. ³ Tamon malasing kanaan, dia dina mitat faliu aikilizang ma vaamaazikang pana dia tamon di lis a tora dia wana a vaamuzazang iwana zaxot faulinang aubina xa zaan laba marazaat? A vaamuzazang kanaan a Piran nanga xa ra fazei wana. Ma naandi ina di ra langarin a lingna, di ra vatangin sin dia adu xa vaaratunaan. ⁴ Nakmai zaait ka ra vatangin a vaamuzazang iwana zaxot faulinang aubina adu xa vaaratunaan pana amun faakilanang ma amun faaxoxovang ma amun faamuzazang ka banglala ma amun talazang sin a Laklagai a Raabu ina naa lis farauxin sin aubina lalozang a sasaxotang ma ainaxamang sina.

Iesu Xa Balas Axastunaan Kuna Zaxot Faulinang Aubina

⁵ Nakmai xawit na rasing amun aangelo xuna dina rasing a lus laaxur wana a pira vaaxur ina mur xana balas, naari dia di dador wana. Kawit. ⁶ Singsaxai laza non lamaskana Baar Xoxok, axazak ka piaat sin Nakmai naako,

“Maam aubina, maam nis, kuna nua guna inaxam marazaat pana maam?

Ma aze ra vuvuna, nua gut katkatong maam?

⁷ Gu ra vaziaar maam pana aiziarang ka waanaburut pana zin amun aangelo wana a notaan ka xalxaalif.

Ma gu ra rasing a lawilot iwana aiza laba ma varanopang pana maam,

⁸ ma gu ra rasing amun saan faakdul lawaana xaaka maam kuna maadina rasing a lus laaxur wana naandi.” *(Saam 8:4-6)*

Araan Nakmai xa ra rasin amun saan faakdul lawaana xaaka dia, xa mar-avas adu xawit na luaa tasaan adu dia dina wen tasin a lus laaxur wana. Singsaxai lamun maariaas angkari, dia xawit di raamin adu amun saan faakdul xat langar zin dia. ⁹ Singsaxai dia di raamin Iesu ina Nakmai xa ra vamumut naan lawaana amun aangelo la notaan ka xalxaalif be xuna naan kana maat saxot aubina vaakdul. Singsaxai taning dia di raamin adu Nakmai xa rasin fanong a lawilot iwana marmari daxaiang ma aiza laba wana naan, avuna wana a maazikang iwana maatang naa ra xazanin. Lamaskana daxaiang sin Nakmai naan ka ra xazanin amun saan iwana maatang kuna vawaalang aubina vaakdul.

¹⁰ Nakmai xa ra vaziaar amun saan faakdul aaxana nanga. Naan ka ra kling fawat Iesu ma xa ra xazanin a maazikang kuna xana xudul mase ma xana zaxot fawat amala a funalik sina ma dina raumana aiza laba. Avuna Iesu naan a Baraai a Vaaroroiang sin dia. ¹¹ Iesu varaxai wana aubina ina naa ra vaninis siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi, Damana naandi vaakdul be azaxai. Naan avuvuna xanaan Iesu xawit na maangil wana vaki- laanang naandi amun taatum sina. ¹² Ma xa piaat sin Nakmai naako,

“Gana fazei wana aizinum sin amun taatum surugu,
ma gana rangan kuna wisfaruiang
nua lawalau aubina iwana lotu.”
(*Saam 8:4-6*)

¹³ Ma xa piaat saait malasing kari,

“Gana inaxam paazaai nanga wana
Nakmai.” (Aais 8:17)

Ma xa piaat saait malasing kari,

“Taamin, nia xari varaxai wana a funalik
ina Nakmai xa ra lis surugu.” (Aais
8:18)

¹⁴ Avuvuna dorang pana funalik kanaan, adu aubina wana winpin ma dari. Ma Iesu zaait ka balas axastunaan malasing naandi wana winpin ma dari. Naan

ka ra giu malasing kanaan kuna wana maatang sina, naan kana vanong pizin a dikdikang sin Saatan, ina xa roting a dikdikang iwana maatang. ¹⁵ Iesu xa ra maat kuna vamamaraxazang aubina ina a maraautang iwana maatang ka bulupis naandi wana roroiang faakdul zin naandi. ¹⁶ Ka vaaratunaan, Iesu xawit na ra giu a vaamuzazang kanaan kuna vawaalang amun aangelo, xawit. Naan ka ra giu malasing kanaan kuna vawaalang amun natnaat sin Aabaraam.* ¹⁷ Naan avuvuna xanaan Iesu xa ra balas malasing nanga amun taatum sina wana amun saan faakdul malasing ma naan ka ra balas a pris ka laaup sin naandi ma xat faamuzas ku Nakmai varaxai wana varamaaluvang ma xat falos a dorang sina. Ma xa ra lis a roroiang sina malasing a talazang kuna Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin aubina. ¹⁸ Iesu xat faraxas kana vawaal naandi ina di vaxabebeu naandi wanaze di ra vaxabebeu zaait naan ma xa ra xazanin a maazikang pana.

3

Iesu Xa Laaup Pana Moses

¹ Ma nim amun taatum ninis lamaskana Kaarisito ina Nakmai xa ra kalin, nim naaguna zuruk amun saan ila lia varaxai wana aubina zina, naaguna rasin bulin ainaxamang sinim pana Iesu. Naan a Aaposal ma a Pris ka Laaup ina dia di inaxam paazaai wana ma di dador vaamaravas pana. ² Nakmai xa ra kalin naan pana a vaamuzazang kanaan, ma naan ka los faratunaan naan, malasing Moses saait ka los naan araan ka xatkatong aubina zin Nakmai. ³ A varanopang ina Nakmai xa lis sin Iesu xa laaup pana a varanopang naa lis sin Moses. Ka malasing bani di lis a varanopang pana a rapti xa giu a vaal, ma a varanopang kanaan ka laaup pana varanopang di lis pana a vaal ina naa ra giu. ⁴ Amun faal vaakdul, xa rauxin axazak ka giu, singsaxai Nakmai nanga naan ka ra giu amun saan faakdul. ⁵ Moses naan a iaana kilaiang sin Nakmai, ma

^{2:16} Aais 41:8-9
malasing Aabaraam.

* ^{2:16} Aknaas a dorang kari “amun natnaat sin Aabaraam” adu, aubina di inaxam paazaai
^{3:2} Vaak 12:7

naan ka vaaratunaan pana vaamuzazang sina lawalau aubina zin Nakmai. Naan ka tabung dador vaamaravas lalozang amun dorang ina Nakmai xana fazei wana mur.
⁶ Singsaxai a Mesaai naan Naata Nakmai ma naan kat faaratunaan pana vaamuza-zang sina wana xatkatongang aubina zin Nakmai. Dia aubina zin Nakmai tamon di irur dikdik pana ainaxam paazaaiang ma xawit di maraut ma di zimbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana amun saan dia di langga wana ina Nakmai xana lis sin dia mur.

Tuaa Di Lis A Tora Dia Zin Nakmai

⁷ Malasing ma dia dina valos a dorang sin a Laklagaai a Raabu ina xa piaat naako,

“Taning tamon naagu langarin a lingna,
⁸ tuaa naagu vadikdik a maskana nim, malasing amun kulmua zinim di ra giu mumua,

araan di lis a tora naandi zurugu lamun mariaas naandi di ra iziar la non bingil ma di ra lalaamangaain nia faavaras.

⁹ Naandi di ra lalaamangaain nia, naapalaau di ra raamin amun saan nia ga ra giu lamaskana a mariaas ka zangaafu vaaralavaat.

¹⁰ Ma naan avuvuna xanaan nia ga boromaazik pana a watkul angkanaan sin amun Judaa,

ma ga piaat malasing kari,
 ‘Bulaai a maskana naandi xai waan lawalau ziaagu,
 ma xawit di los amun lan surugu.’

¹¹ Malasing ma ga boromaazik ma ga xalxal malasing kari,
 ‘Dina wen libis la non surugu iwana ziaavuzang.’” *(Saam 95:7-11)*

¹² Amun taatum lamaskana Kaarisito, naagu naknakaai, tuaa tazaxai zinim ainaxamang sina xana los amun matmalabuk taksaat ma xana wen inaxam paazaai ma xana waan lawalau ziaana Nakmai xa roro. ¹³ Naaguna vadikdik nim saksaxai lamun taan faakdul malasing dit fakilaan “taning.” Naaguna giu malasing kanaan kuna xawit ta matmalabuk taksaat kana valos falmur tazaxai zinim ma xana

vadikdik a maskana. ¹⁴ Dia di varawali-aanan faraxai wana Kaarisito tamon di irur dikdik pana ainaxam paazaaiang ka ruaas pana vaanongang malasing di ra varumara waamua. ¹⁵ Malasing a dorang lamaskana Baar Xoxok ka piaat naako,

“Taning tamon naagu langarin a lingna,
 tuaa naagu vadikdik a maskana nim,
 malasing amun kulmua zinim di ra giu mumua,
 aaraan di lis a tora naandi zurugu.”
(Saam 95:7-8)

¹⁶ Nis naandi di langarin a linga Nakmai singsaxai xawit di valos? Faaratunaan mase, naandi vaakdul angbani ina Moses ka ra zaxot pizin naandi la pira laba Ijip.

¹⁷ Nis naandi ina Nakmai xa ra boromaazik pana naandi lamaskana mariaas ka zangaafu vaaralavaat? Faaratunaan mase, naandi ina di ra giu amun matmalabuk taksaat ma di ra maat la non bingil.

¹⁸ Nis naandi Nakmai xa ra xalxal adu dina wen libis la non iwana ziaavuzang sina? Faaratunaan mase, naandi ina di baai dina langar zina. ¹⁹ Malasing ma dia di maravas adu naandi xawit nat faraxas dina albis la non sina iwana ziaavuzang panaze xawit di inaxam paazaai.

4

A Non Sin Nakmai Iwana Ziaavuzang Aaxan Aubina Zina

¹ Nakmai xa ra xalxal zin dia adu dia dina albis la non sina iwana ziaavuzang. Ma a xalxalang kanaan ka iziar nanga taning. Malasing ma dia dina naknakaai, taulaan Nakmai xana tangin tazanon lawalaua nim kawit nat faraxas dina albis.

² Avuna dia zaait di langarin fanong a Dorang Daxa malasing amun kulmua zin dia. Naadi ra langarin singsaxai xawit na vawaal naandi, wanaze xawit di inaxam paazaai wana. Naandi xawit di malasing amun paliaana naandi ina di inaxam paazaai ma dit falos a dorang sin Nakmai.

³ Ma dia ina di inaxam paazaai, dina albis la non sina iwana ziaavuzang. Singsaxai amun kulmua angkaina zin dia xawit di

inaxam paazaai, Nakmai xa piaat pana naandi malasing kari,

“Ga boromaazik ma ga xalxal malasing kari,
‘Naandi dina wen libis la non surugu iwana ziaavuzang.’” (Saam 95:11)

Singsaxai naan ka ra vanong a vaamuza-zang sina la raan naan ka vaziaar a pira angkari mumua pis. ⁴ Avuna xa maravas adu naan ka ra nimnimanin a non iwana ziaavuzang panaze a Baar Xoxok ka dador wana a vawizik uruaiang a raan malasing kari, “Ma wana vawizik uruaiang a raan Nakmai xa ziaavus pana amun faamuza-zang faakdul zina.” (Var 2:2)

⁵ Ma lamaskana a non angkanaan di ra vakot fanong, Nakmai xa piaat naako, “Naandi dina wen libis la non surugu iwana ziaavuzang.”

⁶ Naandi ina di tabung langarin a Dorang Daxa, xawit di albis la non sina iwana ziaavuzang panaze xawit di valos a dorang sin Nakmai. Singsaxai a lan ka ralakas nanga aaxan azanon aubina rawarak kuna albizang la non iwana ziaavuzang. ⁷ Malasing ma Nakmai xa kalin aza raan ma naa vakilaan “taning” panaze amun maariaas ka varas lamuraana naandi xawit di valos a dorang, Nakmai xa dador nanga wana a non sina iwana ziaavuzang. Naan ka dador la nguza Dewit malasing kari,

“Taning, tamon naagu langarin a lingna tuaa naagu vadikdik a maskana nim.” (Saam 95:7-8)

⁸ Tamon Josua xa lek lis a ziaavuzang sin amun kulmua zin dia araan di albis Kenaan, Nakmai xa lek pen dador mur wana taza raan tawarak kuna aubina dina albis la non sina iwana ziaavuzang. ⁹ Malasing ma a ziaavuzang sin aubina zin Nakmai xa iziar nanga, malasing a raan iwana ziaavuzang sin Nakmai la vawizik uruaiang a raan. ¹⁰ Avuna araan axazak ka albis la

non sin Nakmai iwana ziaavuzang, naan ka ziaavus pana vaamuzazang sina malasing Nakmai xa ra ziaavus pana amun faamuzazang sina. ¹¹ Malasing ma dia dina gut kuna albizang la non angkanaan iwana ziaavuzang, kuna xawit tazaxai zin dia xana malasing aubina ina xawit di ra valos a dorang ma xawit di albis la non sin Nakmai iwana ziaavuzang.

¹² Avuna a dorang sin Nakmai xa roro ma xat faamuzas dikdik. Ka fangan marazaat nanga wana a baainaat ka fangan pana uritna urua varaxai. Kai suk dia ma xai ftuk fatawaraxin a laklagaai zin dia ziaana maskana dia. Ma xai albis ma xai ftuk fatawaraxin amun non amun tuan dit faadumduma varaxai ziaana a miak.* Ma xai klis amun inaxamang ma amun sasaxotang ila maskana dia. ¹³ Ma xawit tazaar Nakmai xa ra vaziaar xa izi vunfun lamarana. Amun saan faakdul xa irur la maravas lamarana. Ma mur dia dina rur lamarana ma dina pitfiaat amun saan faakdul dia di ra giu vanong.

Iesu Naan A Pris Ka Laaup Sin Dia

¹⁴ Iesu Naata Nakmai, naan nanga a pris ka laaup ina xa ra waan ikula la lia. Malasing ma dia dina irur dikdik pana amun faraviraiiang dia di inaxam paazaai wana ma di fazei wana. ¹⁵ Avuna a pris ka laaup sin dia xa rexaas adu dia xawit ta dikdikang ma naan kat maluf dia, wanaze di ra tabung faxabebeu xalaak naan pana amun faaxabebeuang faakdul, malasing be dit faxabebeu dia wana, singsaxai naan kawit na giu ta matmalabuk taksaat. ¹⁶ Malasing ma tuaa dia dina maraaut singsaxai dina waan la kin izi xalxaalang sin Nakmai iwana lizang a daxaiiang. Dina waan sina xuna naan kana maluf dia ma xana lis a daxaiiang sin dia xuna vawaalang dia wana amun maravanang sin dia.

5

¹ Amun paamua vaakdul zin amun pris sin amun Judaa, Nakmai xa ra kalin naandi ziaana ubina zin amun Judaa, ma

4:5 Saam 95:11 4:8 Lus 31:7, Jos 22:4 4:10 Var 2:2

* 4:12 A dor lalaamangaai wana a baainaat ka malasing

kari: A dorang sin Nakmai xat faraxas kana tangin aze ramun saan ka izi vunfun lamaskana dia.

xa rasin naandi xuna irur vakilaanang aubina lamarana. Di ilis amun talazang ma dit faif amun kaktalavaat kuna Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin naandi. ² A waamua zin amun pris sin amun Judaa xat faraxas kana vaamuzas faraxai wana matmalabuk iwana mainovang ka waan sin aubina ina xawit di rauxin a mazamang ma di gigi amun taksaarang, panaze naan saait kawit ta dikdikang, avuna naan saait be axastunaan. ³ Naan avuvuna xanaan naan kana faaif talazang kuna zaf pizinang amun matmalabuk taksaat sin aubina, ma xuna zaf pizinang saait amun matmalabuk taksaat sina. ⁴ Kawit pana inaxamang sina nanga naan ka zuruk a vaamuzazang laba angkanaan sin a waamua zin amun pris sin amun Judaa. Pana viraaiang sin Nakmai nanga a rapti xana balas a waamua zin amun pris sin amun Judaa, malasing nanga xa ra viring Aaron.

⁵ Ma xa malasing saait bani Kaarisito xawit na valaup naan nanga xuna balazang a pris ka laaup, singsaxai Nakmai xa ra piaat sina malasing kari,

“Nua naarugu,
ma taning nia ga balas Damaam.”
(*Saam 2:7*)

⁶ Ma lamaskana aza non lamaskana Baar Xoxok, Nakmai xa piaat saait malasing kari,

“Nua a pris bulaai bulaai,
ma a wat pris malasing Melkizedek.”
(*Saam 110:4*)

⁷ Araan Iesu xa raagul iriat laaxur la pira angkari, naan ka dador rataangis lamaskana amun maainungang sina varaxai wana lumara xa waan sin Nakmai, ina xat faraxas kuna zaxot faulinang Iesu ziaana maatang. Ma Nakmai xa langarin amun maainungang sina, wanaze xa ra lis fakdul a roroiang sina zin Nakmai. ⁸ Ka vaaratunaan mase adu Iesu naan Naata Nakmai, singsaxai xa ra xazanin nanga a maazikang. Ma a maazikang kanaan ka ra viraai naan kuna valos fakdulang

Nakmai. ⁹ Araan Nakmai xa ra waafatok fakdul Naatna, naan ka balas a Baraai Vaaroroiang bulaai aaxan naandi vaakdul ina dit falos naan. ¹⁰ Ma Nakmai xa kalin Iesu xuna balazang a pris ka laaup malasing Melkizedek.

Tuaa Taxazak Kana Waan Fataling Ainaxam Paazaaiang

¹¹ Maadi rauxin amun dorang ka varas nanga lalozang amun saan angkanaan. Singsaxai xa lagaf pana maadina vamaravaas aknaaza amun saan angkanaan sinim, panaze xawit naagut suruk luk fazaus. ¹² Naagu ra inaxam paazaai vaabung baraaf faanong, ma naari xat faraxas ka xuna nim naaguna balas amun maravas. Singsaxai naagu izi gogof nanga xuna axazak kana viraai xaarik nim pana a varumaraiang amun faraviraaiang pana dorang sin Nakmai. Kawit naagut faraxas naaguna iaan a vanganang dikdik. Naagu malasing be a kaana nalik di zus. ¹³ Tamon taxazak kai zus nanga, naan be xa popo, ma xawit na lazan pana a varaviraaiang iwana amun matmalabuk ka tak. ¹⁴ Naandi ina di makal di iaan a vanganang dikdik. Naandi di ra valazaan naandi nanga xuna raamin fakilaanang amun matmalabuk daxa ziaana amun matmalabuk taksaat ma naadi gigi bulin malasing kanaan.

6

¹ Malasing ma, dia dina varaviraai uzaa nanga wana azanon faraviraaiang kaarik kuna dina makal wana ainaxam paazaaiang sin dia. Dina wen faraviraai xaarik pana a varumaraiang amun faraviraaiang pana Kaarisito ina di ra varaviraai vaanong pana. A varumaraiang amun faraviraaiang ka malasing kari: ainaxam taawukang siaana matmalabuk kat falos dia xuna maatang ma ainaxam paazaaiang pana Nakmai ² ma a varaviraaiang iwana baaptaaizang ma varaviraaiang iwana rasing a mit laaxur wana aubina ma a ramaraat puliang siaana maatang ma aikilizang kuna vaamaazikang tapal o wulwulang tapal. ³ Dia dina varaviraai

uzaa nanga wana amun faraviraaiang iwana makalang iwana ainaxam paazaaiang tamon Nakmai xa rudaxa wana.

⁴ Azanon aubina di rexaazin fanong a maravas sin Nakmai, ma di ra lalaa-mangaain fanong a talazang ila lia, ma di izi watu varaxai wana a Laklagaai a Raabu, ⁵ ma di ra xazanin fanong a daxaiang iwana a dorang sin Nakmai ma amun dikdikang sina ina xana balas kudul lamaskana amun taan kana wat lamur. ⁶ Singsaxai tamon azanon di zu ziaana ainaxam paazaaiang sin naandi, xawit nat faraxas taxazak kana zaxot faulin naandi xuna ainaxam taawukang kaarik. Ma a zuiang sin naandi xa malasing di tukfating kaarik Naata Nakmai laaxur wana robuxul ma di vamangil naan la maravas ma aubina di vis naan.

⁷ A dorang lalaamangaai xa malasing kari: A pira ina xa imimin a daanim iwana daavur ina bulaai xai zu, ma xai lis a vanganang kuna vawaalang naandi ina dit faazu, a pira angkanaan Nakmai xai lis a daxaiang pana. ⁸ Singsaxai a pira ina xai vabalos a lauran ka masang ma amun koxot, ka daxa be wana gof. Kana wen faabung baraaf ma Nakmai xana rasin a raksaatang pana ma mur naana vaif pizin lamaskana xaiaf.

⁹ Amun paasaxo daxa zimaam, ainaxamang simaam ka dikdik adu azaan angkanaan kana wen balas sinim. Ma maadi rexaas adu nim naagu valos a lan kat falos nim pana amun saan daxa iwana zaxot faulinang nim. ¹⁰ Nakmai xai giu be amun saan ka tak. Naan kawit nat faraxas kana naxambain amun gigiung daxa zinim ma a matmalabuk sinim iwana sasaxotang naan, araan naagu ra vawaal aubina zina, ma a faawalang sinim pana naandi xawit nanga na vaanong. ¹¹ Maadi saxot adu nim saksaxai naagunat maandaau nanga wana faawalang malasing bani bulaai naagu gigiung, xa ruaas a vaanongang. Naaguna giu malasing kanaan kuna amun saan ina naagut simbang pana varaxai wana ainaxam paazaaiang, kana balas sinim. ¹² Kawit maadi saxot adu nim naaguna

malumbaai. Maadi saxot adu naaguna ving naandi ina di inaxam paazaai ma dit simbang daxa ma dina zuruk amun saan Nakmai xa ra xalxalin.

Nakmai Xa Vaaratunaan Pana Xalxalang Sina

¹³ Araan Nakmai xa ra giu a xalxalang sina zin Aabaraam, naan ka vadikdik pana aizina nanga, wanaze xawit kaarik taza iza xa laaup pana aizina Nakmai. ¹⁴ Nakmai xa ra xalxal naako, "Ka vaaratunaan gana lis a daxaiang sunum ma gana lis amun natnaat ka varas sunum." (*Var 22:17*)

¹⁵ Ma Aabaraam ka rat simbang daxa ma mur Nakmai xa lis azaan naa ra xalxal wana zina.

¹⁶ Araan aubina di giu a xalxalang, dit fadikdik pana aizina axazak ka laaup nanga wana naandi. Malasing ma a xalxal angkanaan, ka irur dikdik ma xawit ta dorang kat faraxas kana xul. ¹⁷ Ma Nakmai zaait, araan ka ra giu a xalxalang sina, naan ka vadikdik pana aizina nanga, xuna vatanginang sin aubina zina, naandi ina naan ka ra xalxal zin naandi adu naan kana wen kul ainaxamang sina. ¹⁸ Nakmai xa ra xalxal ma naa ra vadikdik pana aizina nanga. Azaan angkanaan urua xawit taxazak kat faraxas kana xul. Nakmai xawit nat faagit, malasing ma dia di ra valaau waan sina xuna zurukang amun saan daxa ina naa ra nimnimanin ma di rat simbang daxa wana varaxai wana ainaxam paazaaiang. Ma amun saan angkanaan kat fadikdik dia. ¹⁹ Amun saan ina dia di zimbang daxa wana varaxai wana ainaxam paazaaiang, ka malasing aangga lamaskana roroiang sin dia ina xawit nat faraxas kana vaakiraai. A matmalabuk angkanaan sin dia iwana zimbang daxaiang faraxai wana ainaxam paazaaiang ka albis la vaal xoxok la non ina xa xoxok marazaat lamuraana a marapi di ra varokin lamaskana a vaal xoxok. ²⁰ Iesu xa albis faanong la non angkanaan ka xoxok marazaat kuna vawaalang dia. Naan ka balas a pris ka laaup malasing Melkizedek, ma a vaamuzas angkanaan sina xana iziar bulaai.

7

Melkizedek A Pris

¹ Mumua Melkizedek naan a xalxaal in Saalem ma naan a pris sin Nakmai Laaxur Mase. Ka ra vasuin Aabaraam araan Aabaraam ka waramin amun kalx-aal ma xa uli wat pana varopang. Ma Melkizedek ka lis a daxaiang sina. ² Aabaraam saait ka ra lis azaxai iwana azangaafllu iwana amun saan faakdul naa ra zuruk pana varopang, ma naa ra lis sin Melkizedek. Aknaaza aiza Melkizedek ka malasing kari, a xalxaal iwana amun matmalabuk ka tak. Ma a xalxaal in Saalem, aknaasna xanaan a xalxaal iwana luaai. ³ Kawit taxazak na rexaazin damana ma dina ma a watbung sina. Kawit di rexaazin araan di luk naan ma xawit saait di rexaazin a raan naa maat pana. Melkizedek ka malasing Naata Nakmai. Naan ka iziar a pris tapal.

⁴ Naagu inaxam pana, Melkizedek naan ka laaup marazaat. Aabaraam naan a varumaraiang mase a xulmua zin dia, singsaxai xa ra lis azaxai iwana azangaafllu iwana amun saan naa ra zuruk pana a varopang ma naa lis sin Melkizedek. ⁵ Amun Lus sin Moses ka piaat adu a watbung sin Livaai ina amun pris, di zuzuruk azaxai iwana azangaafllu iwana amun saan faakdul zin amun Israael. Naandi amun taatum sin a watbung sin Livaai. Ka vaaratunaan naandi zaait di natnaat sin Aabaraam, singsaxai amun pris di zuzuruk azaxai iwana azangaafllu iwana amun saan faakdul zin naandi. ⁶ Melkizedek kawit sin a watbung sin Livaai, singsaxai xa ra zuruk azaxai iwana azangaafllu iwana amun saan ina Aabaraam ka ra zuruk iwana varopang. Naan ka ra lis a daxaiang sin Aabaraam, ina xa rauxin amun kalxalang sin Nakmai. ⁷ Ka maravas adu naan ina xa laaup ka ilis a daxaiang sin axazak ina xa iziar lawaana. ⁸ Amun pris ina di zuzuruk azaxai iwana azangaafllu iwana amun saan faakdul zin amun Israael, di maat. Melkizedek ka ra zuruk saait azaxai iwana azangaafllu iwana amun saan, singsaxai a Baar Xoxok ka piaat adu naan ka izi roro. ⁹ Ma dia dina piaat malasing kari, Livaai,

ina xa zuzuruk azaxai iwana azangaafllu zin amun Israael, xa ra lis saait azaxai iwana azangaafllu zin Melkizedek araan Aabaraam ka ra lis, panaze Livaai xa natnaat sin Aabaraam. ¹⁰ Araan Melkizedek ka vasuin Aabaraam, Livaai xawit nanga di luk naan. Singsaxai xa malasing a roroiang sin Livaai xa ra iziar nanga lamaskana Aabaraam, panaze lamur naan kana wat sin Aabaraam.

Iesu A Pris Malasing Melkizedek

¹¹ A vaamuzazang sin amun pris, a watbung sin Livaai di gigi, naan a vuvuna xanaan Nakmai xa ra lis amun Lus sin Moses, naana lis sin aubina. Tamon a vaamuzazang kanaan ka lek fatok fakdul mase aubina, naanaan ka lek pen tauxin taza pris kana wat malasing a pris malasing Melkizedek naan ina xawit nat faraxas malasing Aaron. ¹² Avuna araan Nakmai xa xul amun pris, ka xul zaait amun lus. ¹³ Araan a Baar Xoxok ka piaat amun dorang kanaan, kai dador wana a Piran sin dia. Singsaxai naan sin aza watbung tawarak. Ma xawit taxazak pana watbung sina xa ra vaamuzas la aalta ila Vaal Xoxok. ¹⁴ Ka maravas adu a Piran sin dia naan a natnaat ka balas sin Judaa. Singsaxai Moses kawit na dador wana a watbung sin Judaa araan ka ra dador wana amun pris. ¹⁵ Amun dorang kanaan ka maravas mase nanga wanaze aza pris tawarak ka balas faanong, naan ina xa malasing Melkizedek. ¹⁶ A Piran sin dia xawit na zuruk a vaamuzazang sin amun pris panaze naan ila watbung sin Livaai malasing a dorang lamaskana amun Lus sin Moses ka piaat. Kawit. Avuvuna wana a dikdikang iwana roroiang sina ina xana wen faanong, naan ka ra zuruk a vaamuzazang. ¹⁷ Avuna a Baar Xoxok ka ra dador wana naan malasing kari,

“Nua a pris bulaai
ma a wat pris malasing Melkizedek.”
(*Saam 110:4*)

¹⁸ Ma xa maravas adu di ra zuruk pizin a lus iwaamua ina xai dador wana amun pris sin amun Judaa, wanaze a lus angkanaan kawit na rauxin a dikdikang

ma xawit nat faraxas kana vawaal dia. ¹⁹ Avuna a lus angkanaan kawit nat fakto fakdul mase aubina xuna dina uzaa vaasilik pana Nakmai. Kawit. Singsaxai Nakmai xa ra giu a lan ma dia di uwat faasilik pana naan. A lan angkanaan ka daxa marazaat nanga wana a lus angkaina. Ma naari xat faraxas pana dia dina zimbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana a lan angkanaan.

²⁰ Araan Nakmai xa ra lis a vaamuzazang iwana pris ka laaup sin Iesu, naan ka ra giu a xalxalang ma naa vadikdik pana aizina nanga. Singsaxai xawit na giu a xalxalang malasing kanaan pana watbung sin Livaai araan ka ra lis a vaamuzazang iwana pris sin naandi. ²¹ Singsaxai araan Iesu xa ra zuruk a vaamuzazang iwana pris ka laaup, Nakmai xa xalxal malasing kari,

“A Piran ka ra vadikdik a xalxalang sina, ma xana wen kul ainaxamang sina: ‘Nua a pris bulaai.’” *(Saam 110:4)*

²² Nakmai xa ra xalxal malasing kanaan, malasing ma xa maravas adu Iesu xa vabaraai a rudaxaiang faaxur ina xa daxa mase wana a rudaxaiang kabaar ina Nakmai xa ra lis sin Moses.

²³ Ka vaaratunaan, amun pris angkanaan di varas, panaze a maatang ka ruxol naandi xuna dina wen faamuzas bulaai. ²⁴ Singsaxai Iesu, naan a pris bulaai bulaai, wanaze naan ka iziar bulaai bulaai. ²⁵ Malasing ma Iesu xat faraxas kana zaxot faulin aubina ina di wat sin Nakmai wana aizina. Naan kana zaxot faulin mase naandi, wanaze naan ka izi roro bulaai xuna maainungang ku naandi.

²⁶ Iesu naan a pris ka laaup, ina xat faraxas mase xana vawaal dia. Naan ka xoxok, ma xawit taxazak kat faraxas kana vakor naan pana tazaar ma xawit na ra giu ta raksaatang. Nakmai xa ra zaxot pizin naan siaana aubina raksaat ma xa valaup aizina xa laaup nanga wana amun saan faakdul la lia. ²⁷ Naan kawit na malasing amun paamua zin amun pris sin amun Judaa, ina dit faif amun talazang lamun taan faakdul, wana matmalabuk

taksaat sin naandi xalaak, ma lamur zin aubina zaait. Iesu xawit na gigi malasing kanaan. Naan ka ra lis a talazang azaxai be saxotang amun matmalabuk taksaat sin aubina. Ka ra lis naan nanga. Naa giu be vaazaxain, ma xana wen giu xaarik, panaze a talazang kanaan kana iziar bulaai. ²⁸ Amun paamua zin amun pris sin amun Judaa, di kalin naandi lalozang amun Lus sin Moses, ina xawit di rauxin a dikdikang. Singsaxai lamuraana Nakmai xa ra lis amun Lus sin Moses, Nakmai xa ra xalxal ma naa vadikdik kuna kalinang Naatna malasing ma xa ra balas a pris ka laaup. Nakmai xa ra waafatok fakdul mase naan ma xa iziar malasing kanaan bulaai.

8

Iesu A Pris Ka Laaup Lamaskana Rudaxaiang Faaxur

¹ Azaan laba ina maadi ra dador vaanong pana xari: Dia di rauxin awat pris ka laaup malasing kanaan. Naan ka iziar la mit sazaxa iwana akin siziarang sin a Xalxaal Laba ikula la lia. ² Naan kat faamuzas aaxan a xalxaal angkanaan la non ka xoxok marazaat lamaskana vaal xoxok faaratunaan ikula la lia. A vaal xoxok angkanaan, a Piran nanga xa ra giu ma xawit aubina di giu.

³ Amun paamua zin amun pris faakdul zin amun Judaa, Nakmai xa ra lis a vaamuzazang sin naandi xuna lizang a talazang ma vaivang amun kaktalavaat malasing a talazang ka waan sina. Malasing ma azaan laba mase Iesu a pris ka laaup kana lis saait a talazang. ⁴ Tamon naan ka iziar la pira angkari taning, ka lek pen pris sin amun Judaa, wanaze xa rauxin fanong amun pris ina di ilis amun talazang lalozang amun Lus sin Moses. ⁵ A vaamuzazang iwana talazang di gigi la vaal xoxok. A vaal angkanaan ka malasing be a laklagaaia vaal xoxok inikula la lia. Naan avuyuna xanaan Nakmai xa ra dador dikdik sin Moses, araan ka ra nimniman kuna giuang a vaal maling ina dit faif amun talazang pana. Naan ka piaat sina malasing kari, “Gu langar! Guna giu amun saan faakdul malasing nanga a laklagaaia

vaal ga ra vatangin sunum ikula laaxur la waatawut.” *(Zax 25:40)*

⁶ Singsaxai Iesu xa zuruk fanong a vaamuzazang sin a pris ina xa laaup marazaat pana a vaamuzazang sin azanon pris. Malasing kanaan saait a rudaxaiang ina Iesu xa ra giu labirua wana Nakmai ma aubina, xa laba marazaat pana a rudaxaiang kabaar. Amun kalxalang ina xa vaatsiar iwana rudaxaiang faaxur, di daxa marazaat pana amun kalxalang kabaar.

⁷ Tamon a rudaxaiang kabaar xa lek tak faakdul, Nakmai xa lek pen inaxam pana giuang taza vaaxur. ⁸ Singsaxai Nakmai xa raamin adu amun matmalabuk taksaat ka ra iziar nanga zin amun Judaa ma xa piaat malasing kari,

“A Piran ka piaat naako,
‘Naagu langar, amun taan kana wat,
araan gana giu a rudaxaiang faaxur
varaxai wana amun patbung ka zangaafu
zin amun Israael
ma varaxai wana uru watbung sin
amun Judaa.

⁹ Kana wen malasing a rudaxaiang
ga ra giu varaxai wana amun kulmua
zin naandi
araan ga ra zaxot pizin naandi Ijip,
panaze xawit di valos a rudaxaiang
kanaan surugu,
malasing ma ga ra lis a torugu zin
naandi.’

¹⁰ A Piran ka piaat malasing kari,
‘A rudaxaiang gana giu varaxai wana
amun Israael
lamuraana amun taan angkanaan
kari:
Gana rasin amun lus surugu lamaskana
ainaxamang sin naandi,
ma gana varaar lamaskana naandi.
Ma nia gana Nakmai zin naandi,
ma naandi dina aubina zurugu.

¹¹ Kawit kaarik taxazak kana viraai axazak
lapaarana,
ma xawit taxazak kana piaat sin ax-
azak tawarak malasing kari,
“Guna rexaazin a Piran,”
panaze naandi vaakdul dina rexaazin
nia,

xana varumara wana aubina xawit ta
iza ma xa ruaas pana naandi ina di
rauxin aiza laba.

¹² Naandi dina rexaazin nia wanaze gana
naxaam pizin amun taksaarang sin
naandi,
ma gana wen naxaam kaarik amun
matmalabuk taksaat sin naandi.”
(Jer 31:31-34)

¹³ Araan Nakmai xa ra vakilaan a rudax-
aiang kari “a rudaxaiang faaxur,” ka mar-
avas adu a rudaxaiang iwaamua xa xabaar
ma a vaamuzazang iwana xa vaanong. Ma
amun saan ina xa xabaar ma a vaamuza-
zang iwana xa vaanong, faasilik ka xana
malik.

9

A Lan Iwana Lotuiang Ina Xa Valos A Rudaxaiang I Waamua

¹ Lamaskana rudaxaiang i waamua,
Nakmai xa ra lis amun lus iwana lotu
xa waan sin naandi, ma amun lus kuna
giuang a vaal maling ina dina lotu waan
sina iriat la pira angkari. ² Di varur a
vaal maling angkanaan. A non paamua
iwana vaal di vakilaan a non koxok. Inaan
pana non faal angkanaan, ka rauxin a
laam baraaf, ma aiban taasmaaiang iwana
raraba varaxai wana raraba di talazin
sin Nakmai. ³ Ma lamuraana xa rauxin a
varuaiang a marapi ina xa wagaal a non
faal di vakilaan a Non ka Xoxok Marazaat.
⁴ Inaan lamaskana non faal angkanaan,
ka rauxin a goul aalta, dit faif a laas pana
ma a buaana xa milalas mikuf. Inaan
saait lamaskana non faal angkanaan,
a bogis koxok iwana rudaxaiang ina a
maskana ma lamanar iwana di waakol
wana goul. Ma inaan lamaskana bogis
koxok angkanaan iwana rudaxaiang ka
rauxin a win ka goul, a maanaa xa iziar
lamaskana, ma a laak sin Aaron ina xa
varaar amun lus laaxur wana. ⁵ Uru
laklagaaia aangelo laaxur wana bogis
angkanaan di irur vakilaan iaa adu
Nakmai xa iziar la non angkanaan. Amun
bibina nandiaa xa pung kol a marana
bogis, a non Nakmai xat suruk pizin

amun matmalabuk taksaat. Sing saxai naari xawit nat faraxas maadina dador marazaat pana amun saan angkanaan.

⁶ Araan di ra nimmimanin fanong amun saan lamaskana vaal maling, amun pris sin amun Judaa di albis ma di tukbilak lamun taan faakdul lamaskana a non faal waamua, xuna giuang a vaamuzazang sin naandi. ⁷ Sing saxai faazaxai be lamaskana a maariaas saksaxai, a waamua zin amun pris angkanaan, naan be azaxai bulaai xanat libis lamaskana a varuaiang a non faal. Naan kana wen libis palaau, xana vazaak nanga dari xuna talazang sin Nakmai. Naan kana talazin a dari angkanaan kuna Nakmai xana zaf pizin amun matmalabuk taksaat sina ma amun matmalabuk taksaat saait sin aubina, ina naadit gigi bulin ma xawit naadi rexaazin adu xa raksaat. ⁸ Lamaskana amun saan angkanaan a Laklagaai a Raabu xa vamaravaas adu araan a varumaraiang a vaal maling ka irur nanga, a lan iwana albizang lamaskana Non ka Xoxok Marazaat kawit na ralakas nanga. ⁹ Naan kanaan ka dador lalaamangaai wana amun maariaas i taning. Aknaasna xanaan adu amun talazang ma amun faaivang ina aubina dit lotu waan sin Nakmai di talazin sina, xawit nat faraxas dina vaninis a maskana naandi xuna dina naxaam adu naandi dina iziar daxa. ¹⁰ Amun lus angkanaan be iwana vanganang ma imiminang ma iwana vaamuzazang iwana vaaninizang kuna lotuiang. Amun lus angkanaan di dador be wana amun saan ila winpin. Dina iziar be xa ruaas la raan Nakmai xana giu vavaxur amun saan faakdul.

A Daraaia Mesaaia Xa Vaninis Aubina

¹¹ A Mesaaia xa wat faanong, ma naan a pris ka laaup iwana amun saan daxa ina xa balas faanong. Ka ra albis la vaal xoxok ina xa daxa marazaat nanga wana a vaal xoxok ka iziar Jerusalem. A vaal xoxok angkanaan naan ka albis lamaskana, xawit aubina di giu, malas-ing ma xa maravas adu xawit ila pira angkari. ¹² Faazaxai be naan ka ra albis la Non ka Xoxok Marazaat ka iziar la lia. Naan kawit na albis faraxai wana

a daraai amun meme ma amun bulumagau vaaxur. Ka ra albis pana daraaina vaatak, ma xa ra wul vaxarom dia. Ma vaamuzazang sina iwana wulwul vaaxaramang kana iziar bulaai. ¹³ Lalo zang amun Lus sin Moses, bulaai dit savur aubina wana dari zin amun meme ma amun bulumagau rapti ma a burut iwana bulumagau ravin ka vaaxur ina di vaif fanong. Di zavur naandi ina di mitikaai lamarana Nakmai xuna a dari xana vaninis a rataamaaiang sin naandi lamar. ¹⁴ Tamon ka vaaratunaan dit faninis aubina malasing kanaan, naanaan ka vaaratunaan marazaat a daraaia Kaarisito xat faninis fakdul dia! Pana dikdikang sin a Laklagaai a Raabu ina xa iziar bulaai, Kaarisito xa ra lis a roroiang sina nanga, a talazang ka ninis ka uzaa zin Nakmai, a daraaina xa vaninis a roroiang sin dia ziaana amun matmalabuk taksaat. Amun matmalabuk angkanaan dit purif dia xuna maatang. Naan ka ra vaninis dia xuna vaamuzazang paan sin Nakmai xa roro.

¹⁵ Naan avuvuna xanaan Kaarisito xa ra giu a rudaxaiang faaxur labirua wana Nakmai ma aubina. Naan ka ra giu a rudaxaiang kanaan kuna naandi ina Nakmai xa ra kalin naandi, dina zuruk amun daxaiang ina xana iziar bulaai lalo zang a xalxalang sina. Kaarisito xa ra wul naandi wana daraaina araan naan ka maat saxot naandi. Ma a maatang sina xa vamaraxaas naandi ziaana matmalabuk taksaat sin naandi ina di ra giu araan a rudaxaiang iwaamua xa iziar nanga.

¹⁶ Tamon a rapti xa saxot kana pit famaravaas adu azanon kazak dina raumana amun saan sina mur araan naan kana maat, naan kana varaar vakdul lamaskana a waambaar. Sing saxai a waambaar angkanaan ka zaan palaau be, xawit nat faraxas pana ta zaan, ka ruaas axazak ka vatangin adu a rapti angkanaan ka maat faanong. ¹⁷ A waambaar angkanaan kawit na rauxin avuvuna araan a rapti xa izi roro nanga. Sing saxai araan naan ka maat faanong, kat faraxas azanon kazak dina raumana amun saan inaan lamaskana a rudaxaiang lamaskana

a waambaar angkanaan. ¹⁸ Malasing ma naandi xawit di giu walau a rudaxaiang iwaamua. Di ra giu varatunaan nanga wana dari zin a xaak talavaat di zop famaas. ¹⁹ Araan Moses ka ra pitfiaat amun lus faakdul xa waan sin aubina vaakdul, naanaan, ka ra zuruk a dari iwana bulumagau rapti ma meme, ma naa plaas faraxai wana daanim. Naan ka ra zuruk a rangtangaana iaai di vakilaan isop, ma di pis fating faraxai wana vura sipsip ka memek. Naan ka vasu lamaskana a dari angkanaan, ma xa zavur a baar iwana lus faraxai wana aubina vaakdul wana. ²⁰ Ma naan ka piaat malasing kari, “Naari a daraai a rudaxaiang kat purif fatu Nakmai ma aubina, ina naan ka ra dador dikdik sinim kuna lozang.” *(Zax 24:8)*

²¹ Malasing kanaan saait naan ka zavur a vaal maling iwana lotu wana dari, ma xa zavur zaait amun saan faakdul dit faamuzas pana lamaskana lotu. ²² Faaratunaan, amun Lus sin Moses ka piaat adu dina vaninis amun saan ka varas pana dari. Tamon a dari xawit na zaal, naanaan Nakmai xana wen naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin aubina.

A Talazang Sin Iesu Xai Zaf Pizin Amun Matmalabuk Taksaat Sin Dia

²³ A vaal maling iwana lotu varaxai wana amun saan lamaskana, naandi a laklagaai amun saan inikula la lia. Azaan laba mase di ra vaninis amun saan angkanaan pana daraai amun kaktalavaat. Sing saxai amun saan inikula la lia di vaninis naandi wana a talazang iwana a dari ina xa daxa marazaat mase nanga wana amun talazang iwana a dari iniat la pira angkari. ²⁴ Avuna Kaarisito xawit na albis lamaskana non iwana lotu ina aubina di ra giu. A non angkanaan be naan a laklagaai a non faaratunaan iwana lotu. Naan ka ra albis ikula la lia ma xa irur lamarana Nakmai xun dia. ²⁵ Kawit na albis ikula la lia xuna lizang naan nanga faavaras malasing a talazang ka waan sin Nakmai, malasing a waamua zin amun pris sin amun Judaa, xat libis pana Non ka Xoxok Marazaat iriat la pira angkari lamun maariaas faakdul wana dari xawit sina nanga. ²⁶ Tamon malasing kanaan,

a Mesaaia xa lek kasanin a maazikang ma xana maat faavaras ka varumara nanga wana faaziarang ila pira angkari. Sing saxai wana vaanong iwana amun taan naan ka ra balas faazaxai be ma xa ra lis naan nanga malasing a talazang ka waan sin Nakmai xuna vanong pizinang amun matmalabuk taksaat. ²⁷ Aubina vaakdul dina maat faazaxai be, ma lamur dina irur wana aikilizang sin Nakmai. ²⁸ Ka malasing kanaan saait a Mesaaia xa ra lis naan nanga malasing a talazang ka waan sin Nakmai faazaxai be, malasing ma xa zuruk pizin amun matmalabuk taksaat sin amala aubina. Ma naan kana varua xaarik a watang, sing saxai xawit ka xuna zuruk pizinang amun matmalabuk taksaat. Kawit. Naan kana wat kuna zaxot faulinang naandi dit simbong naan.

10

A Talazang Sin Iesu Xa Irur Dikdik Bu-lai

¹ Amun Lus sin Moses kawit amun saan faaratunaan, naandi be a laklagaai amun saan daxa ina mur xana wat. Aubina ina di uzaa vaasilik pana Nakmai ma di lotu wana naan lalozang amun Lus sin Moses, di faaif lamaskana amun maariaas faakdul. Sing saxai amun faaivang kanaan kawit nat faraxas kana vatok fakdul mase naandi. ² Tamon amun talazang kanaan ka lek faninis bulin aubina ziaana amun matmalabuk taksaat sin naandi, amun ainaxamang sin naandi taning ka lek pen fakor naandi wana amun matmalabuk taksaat sin naandi ma di lek faanong pana lizang amun talazang. ³ Sing saxai araan di lis amun talazang lamun maariaas faakdul, dit naxaam faulin kaarik amun matmalabuk taksaat sin naandi, ⁴ wanaze a daraai amun bulumagau rapti ma amun meme xawit nat faraxas kana zaf pizin amun matmalabuk taksaat sin aubina.

⁵ Malasing ma araan a Mesaaia xa ra wat iriat la pira angkari xa piaat sin Nakmai malasing a Baar Xoxok ka piaat malasing kari,

“Kawit gu sasaxot amun talazang dit faif ma amun talazang kawit dit faif, sing saxai gu ra lis a winpin surugu.

⁶ Kawit gut nanam pana amun talazang dit faif pizin fakdul
varaxai wana amun talazang saait
kuna naxaam pizinang amun mat-
malabuk taksaat.

⁷ Ma ga piaat malasing kari, ‘Nakmai, nia xari. Ga ra wat kuna waambazovang a sasaxotang ma ainaxamang sunum,
malasing di ra fararin fanong pana nia lamaskana baar zunum.’” (*Saam 40:6-8*)

⁸ A dorang paamua zin a Mesaaia xa malasing kari, “Kawit gu sasaxot amun talazang kawit dit faif ma amun talazang dit faif pizin fakdul ma amun talazang iwana matmalabuk taksaat, ma xawit gut nanam pana.” Singsaxai di lis amun talazang kanaan lalozang amun Lus sin Moses. ⁹ Ma lamur a Mesaaia xa piaat naako, “Nia xari. Ga ra wat kuna waambazovang a sasaxotang ma ainaxamang sunum.” Malasing ma Iesu xa ra zuruk pizin a rudaxaiang kabaar iwana talazang kuna vabalozang a rudaxaiang faaxur. ¹⁰ Iesu Kaarisito xa valos fakdul a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai araan ka ra lis a winpina malasing a talazang ka waan sin Nakmai. Naan ka ra lis faazaxai be, ma talazang sina xa vaninis dia lamarana Nakmai.

A Talazang Sin Kaarisito Xa Zaf Pizin Amun Matmalabuk Taksaat

¹¹ Lamun taan saksaxai a pris azaxai zin amun Judaa xa irur ma xa gigiu amun faamuzazang sina iwana lotu, varaxai wana atavura talazang ka waan sin Nakmai. Singsaxai amun talazang kanaan kawit nat faraxas kana zuruk pizin amun matmalabuk taksaat. ¹² Singsaxai a pris sin dia xa laaup ka ra lis naan nanga, a talazang ka waan sin Nakmai saxotang amun matmalabuk taksaat sin aubina. Faazaxai be naan ka ra giu malasing kanaan. Ma a vaamuzas angkanaan sina xana iziar bulaai, ma naan kana wen giu xaarik. Ma araan naa giu vanong, ka iziar la mit sazaxa zin Nakmai. ¹³ Ma taning naan ka izit simbang pana raan Nakmai xana waramin amun

purua zina ma naandi dina balas akin faivuzang uru xaakna, ¹⁴ wanaze naan ka ra vatok fakdul mase aubina zin Nakmai bulaai bulaai wana a talazang azaxai be. Naan kat faninis naandi ziaana amun taksaarang sin naandi.

¹⁵ Ma a Laklagaai a Raabu xat famaravaas saait a zaan angkanaan sin dia malasing kari:

¹⁶ “A Piran ka piaat malasing kari,
‘A rudaxaiang gana giu varaxai wana naandi lamuraana amun taan angkanaan kari:
Gana rasin amun lus surugu lamaskana ainaxamang sin naandi,
ma gana varaar lamaskana naandi.’” (*Jer 31:33*)

¹⁷ Ma naan ka piaat saait malasing kari,

“Gana wen naxaam kaarik amun matmalabuk taksaat sin naandi
ma amun matmalabuk iwana laxauang amun lus.” (*Jer 31:34*)

¹⁸ Araan Nakmai xa ra zaf pizin amun matmalabuk taksaat ma amun matmalabuk iwana laxauang amun lus, naanaan kana wen tauxin kaarik ta talazang kuna naxaam pizinang amun matmalabuk taksaat.

A Lan Faaxur Iwana Roroiang

¹⁹ Amun taatum lamaskana Kaarisito, dia di inaxam paazaai adu xat faraxas dina albis la Non ka Xoxok Marazaat, avuna wana daraaia Iesu. ²⁰ A maatang sin Iesu xa kaas famaravaas a lan faaxur iwana roroiang, kuna dia dina los. A lan angkanaan ka albis puzaa lamaskana a marapi iwana waakolang a mara iwana a Non ka Xoxok Marazaat. A marapi angkanaan, a winpina Iesu nanga. ²¹ Dia di rauxin a pris ka laaup naan Iesu, ma naan ina xat katkatong aubina zin Nakmai. ²² Malasing ma dia dina uzaa lapaara Nakmai varaxai wana vaaratunaanang lamaskana dia ma ainaxam paazaaiang faaratunaan, faraxai wana ainaxamang ka maravas sin dia ziaana vaakarang pana

amun matmalabuk taksaat, panaze Iesu xa zavur vaninis fanong dia wana a daraaina ma naa ra tus pana daanim tunaan. ²³ Dia dina irur dikdik pana zimbangang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana amun saan Nakmai xana giu, ina dia di ifazei wana, wanaze Nakmai xat falos amun kalxalang sina. ²⁴ Dia dina inaxam pana tazanon lan kat faraxas dina varamaraat ainaxamang sin azanon saksaxai wana, xuna dinai sasaxot aubina ma dina giu amun matmalabuk daxa. ²⁵ Dia tuua dina vaanong pana aizi vatuiang sin dia lamaskana lotu, malasing azanon aubina di gigiu. Dina vadikdik dia zaksaxai, ma dina giu vauzaa nanga malasing kanaan araan di raamin fakilaan adu a raan sin a Piran ka uwat faasilik.

Dia Tuua Di Uli Wana Matmalabuk Taksaat

²⁶ Tamon dia di rexaazin a vaaratu-naanang, singsaxai xawit di saxot dina valos, ma di uli xaarik pana amun matmalabuk taksaat, kawit ka ra talazang kana zaf pizin amun matmalabuk taksaat sin dia. ²⁷ Ma tamon dia dina giu malasing kanaan, dina zimbang be varaxai wana maraautang pana aikilizang ina xana wat, ma adi lagavang iwana xaiaf kana vaif fakdul amun purua zin Nakmai. ²⁸ Tamon axazak ka lis a torana wana amun Lus sin Moses ma a rapti urua o urul di raamin ma di laanga pitfiaat taal zin axazak kai kilis, naan kana wen tauxin a varamaaluvang pana naan, ma dina zop famaata naan. ²⁹ Singsaxai tamon axazak tawarak ka lis a torana zin Naata Nakmai, ma xa naxaam adu a dari iwana rudaxaiang di ra vaninis naan pana xa zaan palaau be, ma xa piaat faraksaat a Laklagai a daxaiang, kana laba marazaat nanga aikilizang pana xis faulinang sina. ³⁰ Avuna dia di rexaazin Nakmai, naan ina xa ra piaat naako, “A vaamuzazang surugu xuna klizang a raksaatang ma xis faulinang. Faaratunaan, nia gana xis faulin.” *(Lus 32:35)* Ma xa piaat saait malasing kari, “A Piran kana klis aubina zina.” *(Lus 32:36)*

³¹ Tamon axazak ka giu a matmalabuk taksaat ma xa zu la mita Nakmai xa roro, xana raksaat mase wana naan.

Dia Dina Irur Dikdik Lamaskana Ainaxam Paazaaiang

³² Naaguna naxaam amun taan paamua araan naagu ra zuruk a maravas iwana Dorang Daxa lamaskana roroiang sinim, ma di ra lis amun maravanang laba ma maazikang sinim, singsaxai naagu irur dikdik nanga. ³³ Azanon taan azanon aubina di ra piaat faraksaat nim lamarana aubina ma di kawin saait nim. Ma nim saait naagu ra rur varaxai wana aubina ina di kawin naandi. ³⁴ Naagu ra xazanin a varamaaluvang pana naandi lamaskana vaal a vaamaazikang ma naagu vawaal naandi. Ma naagu nanam araan azanon aubina di waxaar amun lulugaan sinim, panaze naagu rexaas adu nim nanga naagu rauxin azanon lulugaan tawarak ka iziar bulaa ikula la lia, ma di daxa marazaat nanga wana amun lulugaan angkanaan di waxaar ziaana nim.

³⁵ Malasing ma, tuua naagu luaa psin ainaxam paazaaiang sinim pana a Dorang Daxa, wanaze a wulwulang iwana xana laba marazaat mase. ³⁶ Tuua naagu malumbaai, naaguna irur dikdik kuna naaguna valos a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai, ma lamur naan kana lis amun saan naa ra xalxalin sinim. ³⁷ Avuna a Baar Xoxok ka piaat malasing kari,

“Faasilik be xa, naan ina xana wat, kana wat ma xana wen faabung.”

³⁸ “Axazak ina xa tak lamaraagu, naan kana iziar lalos ainaxam paazaaiang sina.

Ma tamon ka zuxa uli ziaana ainaxam paazaaiang sina, gana wen nanam pana naan.” *(Aab 2:3-4)*

³⁹ Singsaxai dia xawit sin naandi aubina ina di zuxa uli ziaana ainaxam paazaaiang ma di milung. Dia zin aubina di inaxam paazaai, ma Nakmai xana zaxot pizin dia ziaana amun taksaarang faakdul.

11

Ainaxam Paazaaiang Kanaan Aze?

¹ Tamon axazak ka inaxam paazaai, a knaasna xa malasing kari, naan ka rexaas mase adu azaan naat simbong faraxai wana ainaxam paazaaiang naana zuruk nanga. Naan kawit nanga naa raamin, singsaxai xa rexaas adu xana vaaratunaan. ² Aubina imumua di ainaxam paazaai malasing kanaan, malasing ma Nakmai xa nanam pana naandi.

³ Dia di inaxam paazaai, malasing ma di rexaas adu Nakmai xa ra vaziaar a pira angkari ma amun saan faakdul laaxur la bara wana dorang sina. Ma amun saan faakdul dia di raamin, Nakmai xa ra giu naandi wana amun saan dia xawit di raamin.

⁴ Aabel xa ra inaxam paazaai, malasing ma xa ra lis a talazang sin Nakmai ina xa daxa nanga wana a talazang sin Kaain. Avuna wana ainaxam paazaaiang sina Nakmai xa ra vakilaan naan a rapti xa tak, aaraan Nakmai xa ra dador vaananam pana a talazang sina. Faaratunaan Aabel xa maat faanong, singsaxai wana ainaxam paazaaiang, naari nanga naan kai dador zin dia.

⁵ Enok ka inaxam paazaai, malasing ma Nakmai xa ra zaxot pizin naan kuna xana wen kasanin a maatang. Di wen taamin kaarik naan panaze Nakmai xa zaxot pizin fanong naan. Avuna aaraan Nakmai xawit nanga na zaxot pizin naan, Nakmai xa piaat sina adu xa nanam pana naan. ⁶ Tamon axazak kawit na ainaxam paazaai, Nakmai xana wen nanam pana naan. Panaze axazak ina xa saxot kana uzaa zin Nakmai, naan kana ainaxam paazaai adu Nakmai xa iziar, ma xana ainaxam paazaai zaait adu Nakmai xana lis a daxaiang sin naandi ina di zasaleng amun lan kuna rexaazang pana naan.

⁷ Noaa xa inaxam paazaai, malasing ma xa ra giu a sip, ina naan faraxai wana amun fatina zina di albis lamaskana ma xawit di purua. Naan ka varanop pana Nakmai aaraan ka ra langarin a fanaauang sin Nakmai wana amun saan kana balas

ina xawit nanga naadi raamin. Amun matmalabuk sina ma ainaxam paazaaiang sina xa vatangin adu aubina ila pira angkari di raksaat. Ma Nakmai xa kalin adu Noaa xa tak avuna wana ainaxam paazaaiang sina.

⁸ Aabaraam ka inaxam paazaai, malasing ma xa ra langar aaraan Nakmai xa viring naan kuna waanang la non naan kana raumana mur. Ka ra waan, singsaxai xa wetexaazin a non naana waan pana. ⁹ Avuna wana ainaxam paazaaiang, naan ka ra iziar be malasing a ropuran la non Nakmai xa ra xalxalin adu naana lis sina. A xalxalang ina Nakmai xa ra xalxalin sin Aabaraam, mur zaait ka iziar zin Aaisaak ma Jekop. Aabaraam ka raagul be lamaskana a vaal maling, malasing saait bani wana Aaisaak ma Jekop. ¹⁰ Aabaraam ka raagul malasing kanaan, panaze naan ka ra zimbang pana a bina laba ina xana iziar dikdik bulaai. A bina angkanaan Nakmai nanga xa ra nol ma naa ra giu.

¹¹ Avuna wana ainaxam paazaaiang, Seraa xa rat faraxas kana luk a nalik. Naan ka baiak ma xawit na raxunalik, ka mala. Singsaxai naan ka ra ainaxam paazaai, wanaze xa rexaas adu Nakmai xa ra xalxal vaanong sina ma naan kana waambazof nanga. ¹² Malasing ma amun natnaat sin Aabaraam ka varas malasing amun patpada lamaskana bara ma malasing saait a xon, kawit nat faraxas dina vakot. Di ra balas pana a rapti be azaxai ina xa baiak taksaat ma a dikdikang sina xa vaanong.

¹³ Aubina vaakdul angkanaan di ra inaxam paazaai xa ruaas di maat. Naandi xawit di zuruk amun saan ina Nakmai xa ra xalxal wana. Di raamin be lawalaa, ma di nanam pana. Ma di piaat pana naandi nanga adu naandi be di malasing amun topuran, ma adu a pira angkari xawit a bina vaaratunaan sin naandi. ¹⁴ Aaraan di piaat malasing kanaan, ka maravas adu dit saleng ta pira aaxan naandi vaatak. ¹⁵ Tamon di lek naxaam a pira naadi ra vataling, kat faraxas di lek puli xarik ku la pira angkanaan. ¹⁶ Singsaxai azaan laba wana naandi adu naandi di sasaxot a pira

daxa nanga, a pira xa iziar la lia. Malasing ma Nakmai xawit na maangil araan di vakilaan naan Nakmai zin naandi, wanaze xa nimmimanin fanong a bina laba aaxan naandi.

¹⁷⁻¹⁸ Avuna wana ainaxam paazaaiang, Aabaraam ka ra lis naatna, Aaisaak, sin Nakmai malasing a talazang, la raan Nakmai xa ra lalaamangaain ainaxam paazaaiang sina. Faaratunaan, Nakmai xa ra xalxal zin Aabaraam malasing kari, “Amun natnaat faaratunaan dina balas sin Aaisaak.”

(*Var 21:12*) Sing saxai, araan Nakmai xa ra lalaamangaain naan, ka piaat kana zop famaata a nalik azaxai be zina, ma xana lis sina malasing a talazang, Aabaraam kawit na baai. ¹⁹ Aabaraam ka rexaas adu Nakmai xat faraxas kana varamaraat faulin axazak ka maat. Araan Aabaraam ka zaxot faulin Aaisaak, ka malasing adu naa zaxot faulin naan pana maatang.

²⁰ Aaisaak ka inaxam paazaai, malasing ma xa ra piaat a daxaiang sin Jekop ma Esaau wana amun saan kana balas mur.

²¹ Jekop ka inaxam paazaai, malasing ma araan naan kana samura maat, ka ra piaat a daxaiang sin uru naata Iosep. Ma xa ruvaakudung laaxur wana a laak sina ma xa lotu waan sin Nakmai.

²² Iosep ka inaxam paazaai, malasing ma araan naan kana samura maat, ka ra dador adu amun Israael dina vataling Ijip, ma xa ra vazei naandi dina vazaak amun tuaana araan dina waan.

²³ Damana ma dina Moses di inaxam paazaai iaa, malasing ma di ra vun iaa naan a flan urul lamuraana di luk naan, panaze di raamin iaa adu naan a nalik daxa mase, ma xawit di marauring iaa a lus sin a xalxaal in Ijip.

²⁴ Moses ka inaxam paazaai, malasing ma araan ka xulaau, xawit na rudaxa adu dina vakilaan naan adu naan naata fnaalik sin Paaraao. ²⁵ Naan ka ra kalin adu xana xazanin a maazikang faraxai wana aubina zin Nakmai ina aubina rawarak di ra lis sin naandi ma xawit na saxot kana valos amun matmalabuk taksaat ina xana

vadokdok naan pana a notaan ka xalxaalif. ²⁶ Naan ka naxaam adu a maazikang naa ra vazaak pana aizina Kaarisito xa daxa marazaat nanga wana amun lulu-gaan daxa mase in Ijip, panaze xa inaxam pana a wulwulang sina lamur. ²⁷ Avuna wana ainaxam paazaaiang, Moses ka luaa Ijip, ma xawit na maraaut pana boro-maazikang sin a xalxaal. Naan ka rur dikdik panaze xa ra raamin Nakmai, naan ina xawit di rataamin. ²⁸ Avuna wana ainaxam paazaaiang, Moses ka ra valos a matmalabuk iwana Zangas Fasaalang ma xa ra zop famaata a sipsip ma xa zavur amun rita mara wana dari, malasing ma a aangelo iwana saaup maatang kawit na zop famaata amun nalik tuaan sin amun Israael.

²⁹ Amun Israael di inaxam paazaai, malasing ma di zangas buaak a Raas Memek malasing adu di zangas la pira maat. Sing saxai araan amun Ijip di saxot dina kas buak malasing kanaan, naandi vaakdul di vara xanak.

³⁰ Avuna wana ainaxam paazaaiang, a balavaat ka baraaf puzaa laaxur, ina xa varaxulin a bina Jeriko xa zu, araan amun Israael di zangas faraxulin lamaskana raan azaxai wana raan ka wizik urua.

³¹ Reaap, a ravin ka rat faangurin a winpina xuna kaakaai xa inaxam paazaai, malasing ma xawit na maat faraxai wana aubina ina xawit di los Nakmai, wanaze xa ruzuaai ma xa vawaal uru ruburung sin amun Israael.

³² Ma aze xaarik ka gana piaata? Kana vaabung baraaf tamon gana fingaai wana Gidion ma Baaraak ma Saamson ma Jeptaa ma Dewit ma Saamuel ma azanon profet saait. ³³ Avuna wana ainaxam paazaaiang, azanon aubina angkanaan di ra varop faraxai wana azanon gaapman ma di waramin naandi. Ma azanon di ikilis pana matmalabuk ka tak, ma azanon di zuruk amun saan Nakmai xa ra xalxalin sin naandi, ma azanon di bafkol a balana amun laaion. ³⁴ Ma azanon di zop famaata a vaanga xaiaf dikdik, ma

11:17-18 Var 22:1-14 **11:20** Var 27:27-29,39,40 **11:21** Var 48:1-20, Var 47:31 **11:22** Var 50:24-25, Zax 13:19 **11:23** Zax 2:2, Zax 1:22 **11:24** Zax 2:10-12 **11:28** Zax 12:21-30 **11:29** Zax 14:21-31 **11:30** Jos 6:12-21 **11:31** Jos 6:22-25, Jos 2:1-21 **11:32** Paam 6:11-8:32, Paam 4:6-5:31, Paam 13:2-16:31, Paam 11:1-12:7, 1Sml 16:1-1Xal 2:11, 1Sml 1:1-25:1 **11:33** Daan 6:1-27 **11:34** Daan 3:1-30

azanon di valiu amun baainaat sin amun purua zin naandi. Ma naandi ina xawit di dikdik, Nakmai xa vadikdik naandi xuna varopang ma di vut pizin amun lemlem laba iwana dauran sin azanon gaapman tawarak.

³⁵ A furavin di inaxam paazaai, malasing ma di rudaxain faulin amun naata naandi ina di roro uli ziaana maatang. Azanon tawarak di inaxam paazaai, malasing ma di vamazik naandi xa ruaas di maat, panaze xawit di saxot dina wispuxin Nakmai xuna dina vamiluaar naandi. Di inaxam pana a ramaraat puliang siaana maatang ina xa daxa nanga wana a ro-roiang daxa iriat la pira angkari. ³⁶ Azanon tawarak di inaxam paazaai, malasing ma di vis naandi ma di kmis naandi. Azanon tawarak di inaxam paazaai, malasing ma di pis naandi wana amun iaarus a sen ma di rasin naandi lamaskana vaal a vaamaazikang. ³⁷ Azanon tawarak di inaxam paazaai, malasing ma di tuk naandi wana amun faat. Azanon tawarak di inaxam paazaai, malasing ma di raraai wagaal naandi. Azanon tawarak di inaxam paazaai, malasing ma di gaal vamaat naandi wana amun baainaat. Azanon di mamaaus be wana a winpina sipsip ma winpina meme, di izi gogof mase, ma di kawin naandi ma di giu a raksaatang pana naandi. ³⁸ Naandi xawit nat faraxas dina raagul varaxai wana aubina ila pira angkari wanaze amun matmalabuk sin naandi xa daxa marazaat nanga wana zin aubina ila pira angkari. Di raagul wizik ma di raagul wat lamaskana amun non bingil, ma laaxur lamun paatawut, ma lamaskana amun liang ma lamaskana amun luk.

³⁹ Naandi vaakdul angkanaan, Nakmai xa ra dador vaananam pana naandi avuna wana ainaxam paazaaiang sin naandi. Singsaxai xawit di zুরু amun saan Nakmai xa ra xalxalin sin naandi, ⁴⁰ wanaze Nakmai xa ra nimnimanin a zaan daxa mase aaxan dia vaakdul. Kawit na saxot kana tabung fatok fakdul mase xalaak naandi, xa saxot adu xana vatok fakdul mase dia ma naandi varaxai.

12

Nakmai Xat Fanaas A Funalik Sina

¹ Dia di rexaas adu amala marazaat aubina imumua ina di inaxam paazaai, xa malasing adu di rur varaxulin dia ma di pitfaat ainaxam paazaaiang. Malasing ma xa daxa dia dina luaa psin amun maravanang ina xai ruxol dia wana a zangazang sin dia lamaskana Kaarisito ma matmalabuk taksaat ina xat bulupis falagot dia. Ma dia dina valaau ma dina wen malumbaai wana valaauang pana a valaauang sin dia ina Nakmai xa ra nimnimanin aaxan dia. ² Dina rataamaai vaatak pana Iesu, naan a vuvuna ainaxam paazaaiang sin dia ma xana valaup ainaxam paazaaiang sin dia xa ruaas kana xudul. Iesu xa maat laaxur wana robuxul, a zaan iwana maangilang mase. Singsaxai xawit na naxaam a maangilang kanaan, ka ra lis naan nanga malasing ma xa vazaak a maazikang ma xa maat laaxur wana robuxul, wanaze xa rexaas adu mur xana zুরু a dokdokang laba. Ma taning naan ka iziar la mit sazaxa iwana akin izi xalxalalang sin Nakmai. ³ Naaguna naxaam amun matmalabuk iwana ruxolang Iesu ina aubina di gigiu amun matmalabuk taksaat di ra giu wana naan, ma xa ra rur dikdik nanga, xuna nim naaguna wen malumbaai ma naaguna wen siaavus pana ainaxam paazaaiang.

⁴ Naagu varop faraxai wana amun matmalabuk taksaat, singsaxai aubina raksaat kawit nanga di zop famaam nim avuna wana ainaxam paazaaiang sinim. ⁵ Iaak naagu naxambain fakdul a dorang ina Nakmai xa ra vadikdik nim pana malasing maamaa xa dador zin a funalik sina? Naan ka piaat lamaskana a Baar Xoxok malasing kari,

“Naarugu, tamon a Piran ka vanaas nua, tuaa gu naxaam adu azaan palaau be,
ma tuaa gu malumbaai araan ka vadawaar nua.

⁶ Avuna a Piran kat fanaas naandi ina naa sasaxot,

ma xai lis a maazikang sin naandi
vaakdul ina xat fakilaan naandi a
funalik sina.” *(Maz 3:11-12)*

⁷ Naaguna irur dikdik lamaskana amun
maazikang malasing adu Nakmai xat
fanaas nim kuna vatokang nim pana.
Araan naa giu malasing kanaan, ka
vatangin adu nim a funalik sina, wanaze
nis ta nalik damana xawit nat fanaas
naan? ⁸ Nakmai xat fanaas a funalik
faakdul zina. Ma tamon kawit nat fanaas
nim, ka maravas adu nim kawit a funalik
sina, ma di luk palau be nim la lan. ⁹ Amun
damana dia iniat la pira angkari dit
fanaas dia, ma di ra nop naandi wana.
Tamon di giu malasing kanaan, naanaan
dia dina vamumut saait dia lawaana
Damana a laklagaaia dia, ina xat fanaas
dia ma di roro. ¹⁰ Amun damana dia
iniat la pira angkari, di rat fanaas dia
wana notaan mumut be wana lan di
naxaam adu xa daxa. Singsaxai Nakmai
xa vanaas dia xuna vawaalang dia ma
dina xazanin aizi xoxokang sina varaxai
wana naan. ¹¹ Lamun taan araam Nakmai
xat fanaas dia, dia xawit dit nanam pana,
dit maskalus be. Singsaxai aubina ina
Nakmai xat fanaas naandi ma di rudaxain,
lamur dina vabalos a luaai ma amun
matmalabuk ka tak lamaskana roroiang
sin naandi.

¹² A dorang lalaamangaai xa malasing
kari: Naaguna vadikdik amun mita nim
ma amun bubukaaka nim ina xawit na
dikdik. ¹³ Ma naaguna waafatok amun lan
kula xaaka nim, kuna amun kaaka nim
ina xawit na dikdik kana wen maalapen,
singsaxai xana daxa uli xaarik.

A Fanaauang Kuna Lozang Nakmai

¹⁴ Naaguna gut kuna iziarang lamaskana
a luaai varaxai wana aubina vaakdul,
ma naaguna valos amun matmalabuk ka
ninis. Tamon a roroiang sin axazak
kawit na ninis, kana wen taamin a Pi-
ran. ¹⁵ Naaguna xatkatong nim nanga,
xuna tuaa taxazak kana waan tawarak
siaana a daxaiang sin Nakmai, ma xawit
taxazak kana balas lawalaua nim ma xana
vaamirik malasing a xatkadora iaai xa

mirik ma xat famitikaai aubina xa varas
lamarana Nakmai. ¹⁶ Naaguna xatkatong
nim nanga, xuna tuaa taxazak kana giu
a matmalabuk taksaat lamanar wana izit
maxuzang, ma tuaa taxazak kana naxaam
pizin Nakmai, malasing Esaau ina xa ra
vaangurin pizin aizarang sina malasing
a ruaan saxotang be a vanganang ila no-
taan azaxai. ¹⁷ Naagu rexaas adu mur
araan naan ka saxot kana zuruk a dax-
aiang sin damana, damana xa wispuxin
naan. Faaratunaan, naan ka raangis kuna
zurukang a daxaiang kanaan, singsaxai
xawit na tangin ta lan kuna xulang azaan
naa ra giu.

¹⁸ Kawit naagu wat la waatawut
Saainaai malasing amun Israael. A
waatawut angkanaan kat faraxas naadina
raamin ma naadina xaaf. A xaiaf ka ra ilap
inaan, ma di ra raamin a bungszuk ma
bara maxit ma adi maaliu dikdik. ¹⁹ Di ra
langarin alinga raavuru xa dikdik mase,
ma a linga axazak ka dador dikdik mase.
Ma araam di langarin, di maraaut mase
ma di maainung adu tuaa xaarik a linga
xazak angkanaan kana dador zin naandi.
²⁰ Avuna di maraaut mase wana a lus ka
malasing kari, “Tamon taxazak kana xaaf
a waatawut angkanaan, o naapalaau ta
xaktalavaat, dina tuk famaata naan pana
amun faat.” *(Zax 19:12-13)*

²¹ Amun saan angkanaan ina naadi ra
raamin ka vamaraut famarazaat naandi,
ma Moses ka piaat naako, “Ga maraaut ma
ga dakdakur.” *(Lus 9:19)*

²² Singsaxai, naagu wat faanong la
waatawut Zaaion, naan Jerusalem inikula
la lia, a bina zin Nakmai xa roro. Naagu
balas faanong sin a taausan taausan
amun aangelo ina xawit nat faraxas dina
vakot, naandi di izi watu varaxai wana
dokdokang. ²³ Naagu balas faanong pana
aizarang sin a funalik tuaan sin Nakmai,
naandi ina naan ka ra varaar aizina
naandi ikula la lia. Naagu balas faanong
sin Nakmai, naan a rapti ikilizang sin
aubina vaakdul, ma naagu balas faanong
sin aubina di tak ina naan ka ra vatok
fakdul mase naandi, ²⁴ ma naagu balas

faanong sin Iesu, naan ina xa ra giu a rudaxaiang faaxur varaxai wana dia, ma naagu ra rudaxain a vaamuzazang iwana daraaina ina naa ra zavur nim pana. A dari angkanaan kai fazei wana azaan daxa nanga wana azaan a dari zin Aabel xa ra fazei wana.

²⁵ Naaguna xatkatong nim nanga, xuna naaguna wen lis a tora nim sin Nakmai araan kai dador. Naandi ina xawit di valos naan la pira angkari araan ka fanaau zin naandi inaan la waatawut Saainaai, xawit dit faraxas dina valaau ziaana aikilizang iwana puxaaiang. Ma xa vaaratu-naan mase, dia zaait kawit nat faraxas dina valaau, tamon di lis a tora dia zina ina xai fanaau wat sin dia ikula la lia.

²⁶ Araan Nakmai xa ra dador zin amun Israael inaan la waatawut Saainaai, a lingna xa vadakdakur a pira angkari. Singsaxai naari xa ra xalxal malasing kari, “Faazaxai xaarik gana vadakdakur a pira angkari, ma xawit a pira angkari zingbe, a bara ma mof saait.” *(Aag 2:6)*

²⁷ Araan Nakmai xa piaat malasing kari, “faazaxai xaarik,” a knaaza dorang kari adu xana zuruk pizin amun saan ina xa valvaaliang, amun saan ina naa ra vaziaar. Kana zuruk pizin naandi xuna amun saan kawit dit falvaaliang, dina iziar nanga.

²⁸ Malasing ma, dia dina wisfaadaxa zin Nakmai, wanaze dit suruk a bikabar ina xawit nat faraxas kana valvaaliang. Dina lotu zin Nakmai wana a varanopang ma a maraautang, a wat lotu angkanaan naan kat nanam pana, ²⁹ wanaze “Nakmai zin dia xa malasing a xaiaf dikdik, ina xana vaif pizin fanong mase amun saan faakdul.” *(Lus 4:24)*

13

Amun Matmalabuk Ina Nakmai Xa Nanam Pana

¹ Naagunat maandaau wana gigiuang a matmalabuk iwana sasaxotang nim saksaxai, wanaze nim amun taatum lamaskana Kaarisito. ² Tuua naagu naxambain a matmalabuk iwana ruzuaaiang amun topuran lamaskana amun faal zinim, panaze azanon aubina ina di ra giu

a matmalabuk angkanaan di ra ruzuaai amun aangelo, singsaxai xawit di rexaas adu naandi di ra giu azaan malasing kanaan. ³ Naaguna naxaam naandi ina di iziar lamaskana vaala vaamaazikang ma naaguna vawaal naandi, malasing adu nim saait naagu iziar lamaskana a vaala vaamaazikang faraxai wana naandi. Ma naaguna naxaam saait naandi ina aubina dit famazik naandi ma naaguna vawaal naandi, malasing adu di vamazik saait nim.

⁴ Ka daxa tamon nim faakdul, naaguna nop aizit maxuzang, ma axazak kana milivin be taak sina o labana vaatak. Avuna Nakmai xana klis axazak ka giu a matmalabuk taksaat lamanar iwana izit maxuzang ma matmalabuk iwana milivinang a rapti o ravin tawarak. ⁵ Naaguna xatkatong nim nanga xuna naaguna mamaraxas siaana a matmalabuk iwana sasaxotang a kaakaai. Naaguna nanam be wana amun saan ina naagu rauxin fanong. Avuna Nakmai nanga xa ra piaat malasing kari,

“Gana wen fataling nua
ma gana wen paan siaanum.” *(Lus 31:6)*

⁶ Malasing ma dia dina wen maraaut, dina piaat be malasing kari,

“A Piran naan a rapti faawalang surugu,
malasing ma gana wen maraaut.

Gana wen maraurin aze razaan aubina
dina giu wana nia.” *(Saam 118:6-7)*

⁷ Naaguna naxaam amun paamua zinim, ina di rat firai nim pana a dorang sin Nakmai. Naaguna inaxam pana a fnuaaia roroiang sin naandi, ma naaguna ving lalos ainaxam paazaaiang sin naandi.

⁸ Iesu Kaarisito xat faraxas laraf ma taning ma bulaai bulaai. Amun matmalabuk sina xana wen kulxulaai.

⁹ Awat faraviraaiang ina xa rawarak pana a dorang sin Nakmai, tuua xana valos falmur nim. Ka daxa tamon a daxaiang sin Nakmai xana vadikdik a maskana

dia. Tamon di valos amun lus iwana vanganang, kana wen fadikdik a maskana dia, ma xana wen fawaal naandi ina di valos saait amun lus angkanaan. ¹⁰ Singsaxai dia di rauxin a aalta iwana lotu, ma amun pris sin amun Judaa xawit nat faraxas dina vangan pana.

¹¹ A waamua zin amun pris sin amun Judaa xat fazaak falbis a dari zin amun kaktalavaat ku lamaskana Non ka Xoxok Marazaat kuna talazang kuna zaf pizinang amun matmalabuk taksaat. Singsaxai amun kaktalavaat kudul angkanaan di vaif pizin la nguzamanar. ¹² Malasing saait bani Iesu xa ra xazanin a maazikang ma xa maat lamanar wana a balavaat ka varaxulin a bina laba xuna vaninizang aubina wana daraaina vaatak. ¹³ Malasing ma dia nanga dina waan inaan sina la nguzamanar angkanaan ma dina xazanin saait a maangilang faraxai wana naan. ¹⁴ Avuna xawit ta bina laba zin dia iriat kana iziar bulaai. Kawit. Dina zimbang pana a bina laba ina mur xana balas.

¹⁵ Malasing ma lamun taan faakdul dia dinat maandaau wana wisfaruiang Nakmai lamaskana aizina Iesu. A wisfaaruiang kanaan kana malasing a talazang ka waan sin Nakmai, araan a nguza dia xai fazei wana aizina. ¹⁶ Tuua naagu naxambain adu naaguna giu amun matmalabuk daxa ma naaguna italas sin aubina rawarak. Tamon naagu giu malasing kanaan ka malasing a talazang ka waan sin Nakmai ina naan kat nanam pana.

¹⁷ Naaguna langar zin amun paamua zinim, ma naaguna vamumut nim nanga lawaana naandi, wanaze dit katkatong nim, ma lamur dina vamaravaas a vaamuzazang sin naandi lamarana Nakmai. Tamon naagu langar zin naandi, dina nanam pana a vaamuzazang sin naandi. Singsaxai tamon kawit, dina vaamuzas faraxai wana maskaluzang, ma xana wen fawaal nim.

¹⁸ Naaguna maainung pana maam. Maadi rexaas mase adu ainaxamang simaam ka maravas, ma maadi saxot adu a matmalabuk simaam kana daxa wana amun saan faakdul. ¹⁹ Ma ga iaari dikdik

sinim, naaguna maainung adu Nakmai xana kling faulin fazaus nia zinim.

A Maainungang Pana Faawalang Sin Nakmai

²⁰ Iesu xa ra lis a daraaina nanga xuna giuang a rudaxaiang ina xana iziar bulaai, ma wana dari angkanaan Nakmai iwana luaai xa ra varamaraat faulin a Piran sin dia Iesu ziaana maatang. Iesu xa rataamaai xaaul wana dia malasing axazak ka rataamaai xaaul wana amun sip-sip. ²¹ Ga maainung sin Nakmai adu xana vatfaraxaas nim pana amun matmalabuk daxa vaakdul, xuna naaguna valos a sasaxotang ma inaxamang sina. Ga maainung saait adu naan kana vaamuzas lamaskana dia xuna xanat faraxas dia dina vananam naan. A marmari daxaiang kana uzaa zina bulaai bulaai. Ka vaaratunaan.

A Vaanongang Iwana Dorang

²² Amun taatum lamaskana Kaarisito, ga maainung nim naaguna langarin fata-lamin amun dorang kanaan surugu xuna vadikdikang nim, panaze a waambaar angkari ga ra varaar xa waan sinim ka xalxaalif be.

²³ Ga saxot naaguna rexaas adu daaza dia Timoti, di vamiluaar vanong naan la vaala vaamaazikang. Tamon kana wat fazaus iriat, naanaan nimaa varaxai maadina wat iaa zinim.

²⁴ Naaguna lis a dor vaananamang simaam ka waan sin amun paamua vaakdul zinim, ma zin aubina ninis faakdul zin Nakmai. Naandi zaait in Itali, di lis a dor vaananamang sin naandi xa waan sinim.

²⁵ A daxaiang sin Nakmai xana iziar varaxai wana nim faakdul.

A Waambaar Zin Jems Ka Waan Sin Aubina Di Inaxam Paazaai A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

A rapti xa farar naan Jems, taatum sin Iesu. Pana a linga bina Ibru, aiza angkari adu Jekop. Naan ka farar waan sin amun Judaa ina di inaxam paazaai di iziar lamun pira varawuk. Naan ka saxot naandi dina dikdik pana ainaxam paazaaiang. Naan ka varaviraai zaait adu ainaxam paazaaiang faaratunaan ka rauxin amun matmalabuk daxa. Ma xa varaviraai zaait adu ainaxam paazaaiang faaratunaan kawit na rauxin a mazamang ila pira angkari. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 50 o AD 62.

A baar Jems ka malasing kari:

- (1) 1:1 A dor vaamaravazang
- (2) 1:2-18 Dia dina irur dikdik araan di vasuin amun faaxabebeuang
- (3) 1:19-27 A matmalabuk iwana valozang a dorang
- (4) 2:1-13 Dia dina varanop pana aubina vaakdul
- (5) 2:14-26 Ainaxam paazaaiang kana uzaa varaxai wana amun matmalabuk daxa
- (6) 3:1-12 Amun karamana dia
- (7) 3:13-18 A mazamang ila lia
- (8) 4:1-17 A fanaauang pana amun matmalabuk ila pira angkari
- (9) 5:1-6 Aubina di raxumbaaxut tuaa dina waramin aubina di izi gogof
- (10) 5:7-20 Azanon dorang dikdik

A Dor Vaamaravazang

¹ Nia xari Jems. Nia a iaana kilaaiang sin Nakmai ma zin a Piran Iesu Kaarisito.

Ga varaar vawat a waambaar angkari zinim amun patbung ka zangaafu ma urua in Israael, ina naagu waan fataling a bina zinim ma naagu wa iziar varawuk lamun bina rawarak la pira angkari.

A dor vaananamang ka waan sinim.

Ainaxam Paazaaiang Ma A Mazamang

² Amun taatum surugu lamaskana Kaarisito, araan aze rawat maravanang kana balas sinim, naaguna dokdok be, ³ avuna naagu rexaas adu araan amun maravanang ka tangin nim ma xa lalaa-mangaain ainaxam paazaaiang sinim, kana vabalos a matmalabuk iwana irur dikdikang ma vazaakang a maravanang. ⁴ Naaguna luaa a matmalabuk iwana irur dikdikang ma vazaakang a maravanang kana balas laba wana roroiang sinim, naanaan naaguna tak mase wana roroiang faakdul zinim, ma naaguna wen izi gogof pana tazaar lamaskana aizarang sinim faraxai wana Nakmai.

⁵ Tamon tazaxai zinim, a mazamang sina xa xalxaalif, kana daxa naan kana maainung Nakmai wana, ma Nakmai xana lis sina. Naan kai lis fakdul ma xawit nai vakor naan ina xat maainung sina. ⁶ Ma araan ka maainung, kana maainung faraxai wana ainaxam paazaaiang, ma xana wen tauxin ainaxamang urua. Avuna axazak ina xa rauxin ainaxamang urua, xa malasing be a rof ina a maaliu xai wif fawizik ma xai wif fawat ma xai wif fauzaa ma xai wif fawizik paanaburur. ⁷ Awat kazak angkanaan, tuaa xana naxaam adu a Piran kana lis tazaar sina. Kawit. ⁸ Araan ka rauxin ainaxamang urua, naan kana wen tur dikdik saait pana amun gigiuang faakdul zina.

Aubina Di Izi Gogof Ma Aubina Di Raxumbaaxut

⁹ Tamon aubina di inaxam paazaai di izi gogof, dina dokdok pana, avuna naandi di laaup lamarana Nakmai. ¹⁰ Ma aubina di inaxam paazaai ina di raxumbaaxut dina dokdok panaze Nakmai xa vamumut naandi lamarana. Avuna a roroiang sin naandi xa malasing a purpur iwana a iaai, xana milung fazaaus. ¹¹ Avuna a iaas kai wat faraxai wana lagavang iwana ma xai laang faplaxas a iaai. Ma a purpur iwana xai zu ma a marmari daxaiang iwana xat faanong. Ka malasing saait bani wana a rapti raxumbaaxut, a dikdikang sina xana vaanong ma naan kana maat araan ka rataalil nanga wana a vaamuzazang sina.

A Lalaamangaaiang Ma A Vaaxabebeuang

¹² Axazak ina xai rur dikdik ma xat fazaak amun maravanang, Nakmai xa lis a daxaiang sina. Avuna araan naan ka waramin fanong amun saan ina di lalaamangaain ainaxam paazaaiang sina wana, naan kana zuruk a lawilot iwana roro tapal ina Nakmai xa ra xalxal wana zin naandi vaakdul ina di sasaxot naan.

¹³ Araan a vaaxabebeuang ka balas sin axazak, tuaa xana piaat naako, "Nakmai xa vaxabebeu nia." Avuna a raksaatang kawit nat faraxas kana vaxabebeu Nakmai, ma Nakmai xawit nat faxabebeu taxazak. ¹⁴ Aubina vaakdul, a sasaxotang taksaat sin naandi nanga xat faxabebeu naandi ma xat purif falmur naandi xuna giuang a raksaatang. ¹⁵ Naanaan araan a sasaxotang taksaat sin naandi xa balas, kat fabalos a matmalabuk taksaat. Ma a matmalabuk taksaat ka balas laba ma xa vabalos a maatang.

¹⁶ Amun taatum daxa zurugu lamaskana Kaarisito, tuaa naagu luaa taxazak kana vagit nim pana amun saan angkanaan. ¹⁷ Amun talazang faakdul di daxa ma di xudul, di wat ikula la lia xunitiat paanaburur. Di wat sin Nakmai Damana dia, naan ina xa ra vaziaar a iaas ma a flan ma amun patpada. Singsaxai Nakmai xawit nat kulxulaai, ma xawit nai xul varauxin amun matmalabuk sina. Kawit na malasing a maliaanga amun saan ina xat faakiraai varawuk lalozang a iaas. ¹⁸ Pana sasaxotang sina nanga, Nakmai xa ra vabalos favaxur dia wana dorang faaratuanaan sina xuna dia dina balas a lemlem paamua wana aubina vaakdul ma wana amun saan faakdul zaait ina naa ra vaziaar.

A Langarang Ma Valozang

¹⁹ Amun taatum daxa zurugu lamaskana Kaarisito, naaguna rexaas daxa wana azaan angkari: Kana daxa tamon nim faakdul naaguna vazaaus pana langarang singsaxai tuaa naaguna vazaaus pana dadorang ma tuaa naaguna vazaaus pana boromaazikang. ²⁰ Avuna a boromaazikang sin axazak kana wen fabalos a matmalabuk ka tak ina Nakmai xa sasaxot. ²¹ Malasing ma naaguna waapizin fakdul

amun matmalabuk ka mitikaai ma aze ramun matmalabuk taksaat nanga xa bas iriat la pira angkari. Ma naaguna vamumut nim nanga ma naaguna valos a dorang ina di vazu lamaskana nim, a dorang kanaan sin Nakmai ina xat faraxas kana zaxot faulin nim.

²² Naaguna valos a dorang sin Nakmai. Tuaa naagu langarin pizin, taulaan naaguna vagit nim nanga. ²³ Avuna axazak ina xa langarin pizin a dorang sin Nakmai ma xawit naa valos, ka malasing a rapti ina xa daring a marana wana galaas ²⁴ singsaxai araan ka waan faanong, fazaaus mase xa naxambain a marana xa raamaai malasing faa. ²⁵ Singsaxai tamon axazak ka daring a dorang iwana lus sin Kaarisito ina xa tak faakdul ma ina xat famamaraxas aubina, ma naat falos fatalamin ma xawit naat kanambain, Nakmai xana lis a daxaiang sina lalozang amun matmalabuk sina.

²⁶ Tamon axazak ka naxaam adu naan axazak kat falos amun lus iwana lotu, singsaxai naan nanga xawit nat katkatong fatalamin a xaramana, naan ka vagit naan nanga ma a valozang amun lus iwana lotu zina xa zaan palaa. ²⁷ Singsaxai Nakmai Damana dia xai rudaxain awat falozang amun lus iwana lotu xa ninis ma xa tak faakdul malasing kari: Dia dinat fawaal amun nakmaal ma amun taksiziar wana maravanang sin naandi, ma dia dina xatkatong dia nanga ziaana amun matmalabuk ka mitikaai ila pira angkari.

2

Dia Dina Varanop Pana Aubina Vaakdul

¹ Amun taatum surugu lamaskana Kaarisito, nim naagu inaxam paazaai wana a Piran sin dia Iesu Kaarisito, ina xa rauxin a marmari daxaiang. Lamaskana ainaxam paazaaiang kanaan, tuaa naaguna varanop be wana aubina di raxumbaaxut ma xawit naagu varanop pana naandi di izi gogof. ² Tamon axazak ka rasin a goul ring la klus mitna ma xa mamaaus pana amun marapi daxa, ma xa wat pana aiziarang iwana lotu, ma aza xazak ka izi gogof ka mamaaus pana marapi xabaar ma xa wat saait, ³ ma naagu nop be naan ina xa mamaaus pana

marapi daxa ma naagu piaat sina malasing kari, “Laawus gu ziar wana siaa daxa,” ma naagu piaat sin a rapti xa izi gogof malasing kari, “Gu rur inaan,” o, “Gu ziar waanaburut lapaara uru xaaku,”⁴ naagu vatawagalin fanong aubina lawalaua nim pana azaan naagu raamin be ma naagu klis aubina wana ainaxamang taksaat sinim.

⁵ Amun taatum daxa zurugu lamaskana Kaarisito, naagu langar: Nakmai xa ra kalin aubina di izi gogof lamarana aubina ila pira angkari ma di bas pana ainaxam paazaaiang. Nakmai xa ra kalin saait naandi dina raumana a bikabar ina Nakmai xa ra xalxalin aaxan naandi ina di sasaxot naan. ⁶ Singsaxai nim, naagut famangil aubina di izi gogof. Malasing faa, iaak kawit naagu rexaas adu aubina di raxumbaaxut dit paramin nim ma di ratasin amun maravanang laaxur wana nim, ma dit purif nim kuna irurang lamaskana non iwana aikilizang? ⁷ Naagu rexaas adu naandi bani di ipiaat faraksaat aiza daxa zin Iesu ina dia aubina zina.

⁸ A lus sin a Xalxal lamaskana Baar Xoxok, ka piaat malasing kari, “Guna sasaxot a waliaanum malasing gu sasaxot nua nanga.” *(Liv 19:18)*

Tamon naagu giu malasing kanaan, naagu giu a matmalabuk ka tak. ⁹ Singsaxai tamon naagu varanop be wana aubina di raxumbaaxut ma xawit pana naandi di izi gogof, naagu giu a matmalabuk taksaat. Ma amun lus ka piaat adu nim aubina iwana laxauang a lus. ¹⁰ Avuna axazak ina xat falos amun lus faakdul singsaxai xa laxau a lus be azaxai, xa malasing bani naan ka kip fanong amun lus faakdul. ¹¹ Avuna Nakmai xa piaat naako, “Tuua gu giu a matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang,” ma xa piaat saait naako, “Tuua gu zop famaaxazak.” *(Zax 20:14, Zax 20:13)*

Ma tamon kawit gu giu a matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang singsaxai gu zop famaaxazak, nua axazak iwana kipang amun lus.

¹² Nakmai xana klis nim pana lus ina xat famamaraxas aubina. Ka daxa tamon a

dorang sinim ma amun matmalabuk sinim kana valos a lus angkanaan,¹³ panaze axazak ina xawit nat faramaaluf, Nakmai xana wen maluf naan la raan iwana aikilizang. A matmalabuk iwana varamaaluvang ka waramin a matmalabuk iwana aikilizang.

Ainaxam Paazaaiang Ka Uzaa Varaxai Wana Amun Matmalabuk Daxa

¹⁴ Amun taatum surugu lamaskana Kaarisito, xa daxa malasing faa wana axazak ka piaat adu naan ka inaxam paazaai singsaxai xawit na vabalos pana gigiuang sina? Malasing faa, awat inaxam paazaaiang kanaan kat faraxas kana zaxot faulin naan o xawit? ¹⁵ Tamon azaxai zin amun taatum lamaskana Kaarisito xawit na rauxin ta marapi ma xawit ta vanganang, ¹⁶ ma azaxai zinim ka piaat sina naako, “Gu waan faraxai wana a luaai, ma gu mamaaus ma gu vangan maazur.” Singsaxai tamon kawit na lis tazaar sina ina naa izi gogof pana, a dorang kanaan kana vawaal axazak angkanaan malasing faa? ¹⁷ Ka malasing saait pana ainaxam paazaaiang, tamon kawit na uzaa varaxai wana amun matmalabuk, ainaxam paazaaiang kanaan ka maat.

¹⁸ Ma tamon axazak tawarak kana piaat naako, “Gu rauxin ainaxam paazaaiang pana dadorang be, ma nia ga rauxin ainaxam paazaaiang faraxai wana amun matmalabuk.” Ga saxot guna vatangin ainaxam paazaaiang sunum ina xawit na uzaa varaxai wana amun matmalabuk. Ma nia gana vatangin ainaxam paazaaiang surugu wana amun matmalabuk surugu. ¹⁹ Gu inaxam paazaai adu xa rauxin be Nakmai azaxai. Ka daxa. Singsaxai amun sapalaau zaait di inaxam paazaai malasing kanaan, ma dit marauring naan ma di dakdakur.

²⁰ Gu rabanat! Iaak gu saxot gana vatangin sunum adu ainaxam paazaaiang kawit na uzaa varaxai wana amun matmalabuk, ka zangof be? ²¹ Nakmai xa ra vakilaan Aabaraam a xulmua zin dia adu naan ka tak, avuna wana a matmalabuk sina araan ka ra lis naatna malasing a talazang ka waan sin Nakmai laaxur wana aalta. ²² Gu raamin, ainaxam paazaaiang sina xa uzaa

varaxai wana amun matmalabuk. Araan ainaxam paazaaiang sina xa uzaa varaxai wana amun matmalabuk, ainaxam paazaaiang sina xa xudul. ²³ Ma naan ka waambazof a dorang lamaskana Baar Xoxok ina xa piaat malasing kari, “Aabaraam ka inaxam paazaai wana Nakmai ma Nakmai xa kalin naan a rapti xa tak.” (*Var 15:6*) Ma Nakmai xa vakilaan saait naan adu naan a paasaxo zina. ²⁴ Naagu raamin, naan ka vakilaan a rapti adu naan ka tak pana amun matmalabuk sina, ma xawit pana ainaxam paazaaiang be.

²⁵ Malasing saait bani wana Reaap, a ravin ka rat faangurin a winpina xuna kaakaai. Sing saxai Nakmai xa vakilaan naan adu xa tak, panaze xa inaxam paazaai ma xa xatkatong uru rapti di rataamaai vunfun iaa ma naan ka kling pizin nandiaa wana aza lan tawarak.

²⁶ Axazak ina a laklagaaina xa waan fataling naan, naan ka maat faanong. Malasing saait bani, tamon ainaxam paazaaiang kawit na uzaa varaxai wana amun matmalabuk, ainaxam paazaaiang kanaan ka maat faanong.

3

Dia Dina Xatkatong Fatalamin A Xaramana Dia

¹ Amun taatum surugu lamaskana Kaarisito, xawit amala zinim dina balas amun maravas lamaskana lotu, wanaze naagu rexaas adu aikilizang sin Nakmai wana maam amun maravas kana dikdik mase wana aikilizang sin aubina rawarak. ² Dia vaakdul di tuxin dia wana amun lan ka varas. Sing saxai tamon axazak kai tak mase wana dadorang sina, naan angkanaan ka tak faakdul ma xat faraxas kana ruxaaul wana a roroiang faakdul zina.

³ Tamon di rasin a nan aain mumut la nguza os kuna xana langar zin dia, xat faraxas laxo dia dina urif aza iaarus iwana ma dina urif puk fakdul a os pana. ⁴ Ka malasing saait bani wana a sip kai zaal. A sip azaan laba ma a maaliu dikdik kai taaif ma xai vut a sip ma xai zaal. Sing saxai a vos azaan mumut be iwana sip, ma di iplaas fatok a sip pana xuna a sip kana

valaau vaatak lalozang a sasaxotang sin a rapti xai vut a sip. ⁵ Malasing saait bani wana xaramana dia, naan a non mumut be la winpina dia, singsaxai xat faraxas kana dador langga wana amun saan laba. Naagu naxaam, a nan kalaflar xat faraxas kana vaif fakdul adi buaal. ⁶ A xaramana dia xa malasing saait a xaiaf. Naan azaxai iwana amun non ka varas ila winpin ma xa bas pana amun taksaarang ma xat famitikaai vakdul axazak. Kat faif fakdul a roroiang sin dia, ma a bina iwana adi xaiaf kawit nai maat kat fabalos axaiaf angkanaan.

⁷ Aubina xat faraxas dina valazaan amun kaktalavaat ma amun maani ma amun saan ina di ios laaxur wana pira ma amun saan ina di iziar lamaskana raas. ⁸ Sing saxai xawit nat faraxas taxazak kana valazaan a xaramana. A xaramana dia xat nimniman pana giuang a raksaatang, ma xa bas pana taaring kai zop famaaf axazak. ⁹ Dia di wisfaru a Piran Damana dia wana xaramana dia, ma di piaat faraksaat saait aubina wana, aubina ina Nakmai xa ra vaziaar naandi malasing naan. ¹⁰ A dorang iwana wisfaaruang ma dorang iwana varaksaatang axazak, nandiaa varaxai di tukbilak iaa la nguza dia. Amun taatum surugu lamaskana Kaarisito, a wat matmalabuk angkanaan kana wen balas. ¹¹ A daanim tunaan ma a rasmexas dina balas faraxai iaa malasing faa lamaskana a luka daanim azaxai be? ¹² Amun taatum surugu lamaskana Kaarisito, malasing faa, xat faraxas a iaai a fik kana vuain amun fnuaaia olif, o xat faraxas a iaai a waain saait kana vuain amun fnuaaia fik? Malasing saait bani a daanim tunaan kawit na uwat la rus.

A Mazamang Ila Lia

¹³ Nis sinim ka rauxin a mazamang ma a rexaazang? Ka daxa tamon naana vatan- gin lamaskana a roroiang daxa zina. Naan ka gigi amun matmalabuk daxa varaxai wana a matmalabuk iwana vamumutang naan nanga. A matmalabuk angkanaan ka wat lamaskana mazamang. ¹⁴ Sing saxai tamon naagut marazuzuai ma naagut naxaam amun saan kuna valaupang nim nanga, tuua naagu langga wana nim nanga

ma naagu vagit kol a vaaratunaanang. ¹⁵ Awat mazamang kanaan kawit inikula la lia, singsaxai iniat be la pira angkari. Ka wat sin Saatan ma xawit na wat sin a Laklagaai a Raabu. ¹⁶ Avuna axazak kat marazuzuai ma xat falaup naan nanga, a roroiang sina xa vaiaagaal varawuk ma xa bas saait pana aze ramun matmalabuk taksaat faakdul.

¹⁷ Singsaxai a mazamang inikula la lia xa malasing kari: Paamua xalaak ka ninis, ma lamuraana xai los a matmalabuk iwana a luaai, ma a matmalabuk iwana naxaamang azanon aubina rawarak, ma a matmalabuk iwana iziarang lawaana azanon, ma xa bas pana varamaaluvang, ma xa vabalos amun fnuaai daxa, ma a matmalabuk kat faraxas pana aubina vaakdul, ma xat falos a dorang sina. ¹⁸ Axazak ina xa ratasin a luaai lawalau aubina, naan kat suruk a wulwulang pana a roroiang ka bas pana matmalabuk ka tak, malasing axazak kat faazu ma xai laaf amun fanganang daxa.

4

Naaguna Vamumut Nim Nanga Lawaana Nakmai

¹ Aze ra vuvuna varopang ma mangatang sinim lawalaua nim saksaxai? A vuvuna xari amun sasaxotang taksaat ina xat farop lamaskana roroiang sinim. ² Naagui saxot naaguna zuruk amun saan, singsaxai xawit naagu rauxin. Naagu zopsop famaata aubina, ma naagut marazuzuai wana amun saan sin naandi, singsaxai xawit nanga nat faraxas naaguna zuruk amun saan naagui saxot. Malasing ma naagut mangat ma naagut farop. Kawit naagu rauxin azaan, panaze xawit naagut maainung sin Nakmai wana. ³ Araan naagu maainung, kawit naagut suruk amun saan naagut maainung pana, wanaze ainaxamang sinim kawit na tak. Naagut maainung pana a kaakaai xuna vanongang be wana amun saan kuna vadokdok palauang nim.

⁴ Nim aubina raksaat, naagu waan fataling Nakmai, malasing a ravin ka vataling labana ma xa waan sin aza rapti

rawarak. Malasing faa, xawit naagu rex-aas adu tamon naagu saxot amun matmalabuk ila pira angkari, nim naagu maska raksaat pana Nakmai? Malasing ma axazak ina xa saxot kana paasaxo varaxai wana amun matmalabuk ila pira angkari, naan a purua zin Nakmai. ⁵ O malasing faa, naagu naxaam adu a Baar Xoxok ka dador walaau? Ka piaat malasing kari, "A laklagai zin dia Nakmai nanga xa vaziaar lamaskana dia, ma xa saxot famarazaat adu dia dina balas aubina zina vaatak." ⁶ Singsaxai a daxaiang ina Nakmai xai lis sin dia xa laba marazaat. Avuna a Baar Xoxok ka piaat malasing kari,

"Nakmai xai klis naandi ina dit falaup naandi nanga, ma xai lis a daxaiang sin naandi dit famumut naandi nanga." (*Maz 3:34*)

⁷ Malasing ma naaguna vamumut nim nanga lawaana Nakmai. Naaguna ruxol Saatan ma naan kana valaau vataling nim. ⁸ Naaguna vasilik Nakmai ma naan kana vasilik nim. Nim aubina iwana gigiuang amun matmalabuk taksaat, naaguna zuk amun mita nim. Ma nim naagu rauxin ainaxamang urua, naaguna vaninis a maskana nim. ⁹ Naaguna maskalus ma naaguna raangis pana amun matmalabuk taksaat sinim. Naaguna xul a nanganang pana raangizang, ma naaguna xul a nanamang pana maska maravanang. ¹⁰ Naaguna vamumut nim nanga lamarana a Piran ma naan kana valaup nim.

Tuaa Naagu Piaat Faraksaat Azanon

¹¹ Amun taatum lamaskana Kaarisito, tuaa naagu wispiaal nim saksaxai. Naan ina xai piaat faraksaat taatum sina lamaskana Kaarisito ma xai klis faraksaat naan, naan kai piaat faraksaat amun lus sin Nakmai ma xai klis faraksaat amun lus angkanaan. Ma tamon gu klis faraksaat amun lus ma xawit gu valos, nua gu naxaam adu gu laaup pana amun lus angkanaan. Ka malasing be adu nua axazak iwana ikilizang. ¹² Nakmai zingbe xa ra lis amun lus, ma naan singbe a rapti xana kilis. Nakmai zingbe xai klis aubina

xuna zaxot faulinang naandi ma xai klis aubina xuna puruaiang. Malasing ma nua nis, guna klis a waliaanum?

Tuaa Aubina Dina Valaup Naandi Nanga

¹³ Malasing ma naagu langar, nim ina naagui piaat malasing kari, “Taning o lamaf maadina waan laza bina, ma maadina iziar inaan pana mariaas azaxai ma maadina wulwul ma maadina vaangur xuna zurukang a kaakaai laba.”

¹⁴ Singsaxai xawit naagu rexaas aze xana balas sinim lamaf. A roroiang sinim ka malasing aze? Naagu malasing be a xuf ina xat balas ma xat malik fazaaus kaarik.

¹⁵ Ka daxa naaguna piaat malasing kari, “Tamon a Piran ka saxot, gana roro ma gana giu azaan malasing kari o azaan malasing kanaan.” ¹⁶ Singsaxai taning, naagut falaup nim nanga ma naagut langga. A matmalabuk malasing kanaan ka raksaat. ¹⁷ Naan ina xa rexaas adu xana giu a matmalabuk daxa, singsaxai xawit naa giu, naan ka giu vanong a matmalabuk taksaat.

5

A Fanaauang Aaxan Aubina Di Raxumbaaxut

¹ Naagu langar, nim aubina naagu raxumbaaxut. Naaguna raangis ma naaguna xupkup pana maazikang kana balas sinim.

² Amun lulugaan sinim kana murut, ma amun iaani dina saxa wana amun marapi zinim. ³ A goul ma siliwa zinim kana ros ma xana vatangin adu nim aubina raksaat, ma a ros iwana xana iaan amun pinpina nim malasing a xaiaf. Lamaskana amun taan angkari iwana vaanongang, naagu ra bala rasin palau amun lulugaan aaxan nim nanga. ⁴ Naagu langar, xawit naagu wul aubina di vaamuzas lamaskana amun uma zinim, ma naari dit firai zaxot a kaakaai zin naandi. Ma Nakmai a Piran, a Maradikdikang, ka langarin a viraiiang sin naandi. ⁵ Lamaskana roroiang sinim iriat la pira angkari, naagu vanong palau a kaakaai laba wana amun flangan sinim nanga ma wana amun lulugaan a maraana naandi xa uzaa laaxur ma wana amun

matmalabuk kat fadokdok nim. Naagu rata laas fawalok a winpina nim, malasing amun kaktalavaat ina di rata laas fawalok ma dina zop famaas. ⁶ Naagu iklis faraksaat amun kazak di tak ma naagu zop famaas palau naandi, singsaxai naandi nanga xawit di ra purua wana nim.

Naaguna Rur Dikdik Ma Naaguna Maainung Sin Nakmai Ma Naaguna Zimbong Naan

⁷ Malasing ma amun taatum lamaskana Kaarisito, naaguna zimbang daxa wana auli watang sin a Piran. Naagu raamin a rapti iwana vaazuiang la uma, naan kat simbang daxa wana daavur xana tus a pira, ma xat simbang daxa wana amun fanganang daxa ila uma zina xuna laavang. ⁸ Malasing saait bani naaguna zimbang daxa ma naaguna rur dikdik pana ainaxam paazaaiang, avuna a raan iwana uli watang sin a Piran ka vaasilik. ⁹ Amun taatum lamaskana Kaarisito, tuaa naagu dador varvaras pana nim saksaxai, taulaan Nakmai xana klis nim. Naagu langar, A Rapti Ikilizang ka irur lamanar la mara.

¹⁰ Amun taatum lamaskana Kaarisito, naagu naxaam faulin amun profet i mumua, ina di ra dador wana aizina a Piran. Di xazanin a maazikang ka varas, singsaxai di zimbang daxa ma di rur dikdik. Ma dia dina valos awat toroiang daxa zin naandi. ¹¹ Naagu langar, aubina i mumua ina di ra rur dikdik lamaskana ainaxam paazaaiang araan amun maravanang ka tangin naandi, dia di ipiaat adu Nakmai xa ra lis a daxaiiang sin naandi. Naagu rexaazin a roroiang sin Jop. Naan ka ra rur dikdik lamaskana ainaxam paazaaiang araan amun maravanang ka balas sina. Ma a Piran ka lis a daxaiiang sina lamur. A Piran ka bas pana varamaaluvang.

A Dor Vaamaravazang Pana Amun Kalxalang

¹² Amun taatum surugu lamaskana Kaarisito, azaan laba xa malasing kari: Tuaa naagu vadikdik a xalxalang sinim pana aze rawat dorang o aze ra zaan

nanga. Tuua naagu xalxal ma naagu vakilaan a lia o a pira angkari. Naagu piaat be aiang o xawit, naan singbe, xuna Nakmai xana wen lis a maazikang sinim pana.

Naaguna Maainung Faraxai Wana Ainaxam Paazaaiang

¹³ Araan axazak sinim ka rauxin a mar-avanang, naan kana maainung. Ma araan axazak ka dokdok, ka daxa naan kana rangon amun tanganang kuna wisfaruiang Nakmai. ¹⁴ Ma araan axazak sinim ka gias, naan kana kilaai wana amun paa-mua zin aubina di inaxam paazaai xuna dina maainung pana naan ma dina vukin a wel wana naan lamaskana aizina a Piran. ¹⁵ Ma a maainungang ina xa uzaa varaxai wana ainaxam paazaaiang kana zaxot faulin axazak ka gias, ma a Piran nanga xana varamaraat naan pana gi-azang. Ma tamon naan ka ra giu ta matmalabuk taksaat, Nakmai xana naxaam pizin. ¹⁶ Malasing ma naaguna pitfiaat amun matmalabuk taksaat sinim saksaxai ma naaguna maainung pana nim saksaxai xuna a Piran kana vira nim. Avuna a maainungang sin a rapti xa tak ka rauxin a dikdikang ma xat faraxas kana vabalos amun saan naat maainung pana.

¹⁷ Elaaija, a profet i mumua, axastunaan malasing be dia. Naan ka maainung dikdik sin Nakmai xuna xana wen daavur, ma a daavur xawit na uzan la pira Israael wana a maariaas urul ma akbal. ¹⁸ Ma xa maainung pana daavur, ma amun bara di lis fawat a daavur ma amun saan ka bok daxa xaarik la pira ma vanganang ka balas.

¹⁹ Amun taatum surugu lamaskana Kaarisito, tamon axazak sinim ka milung siaana dorang faaratunaan ma axazak ka zaxot faulin kaarik naan, ²⁰ naaguna naxaam azaan angkari: Tamon axazak ka zaxot faulin a rapti raksaat siaana amun matmalabuk sina xawit na tak, naan ka zaxot faulin a laklagai zina ziaana maatang, ma a Piran nanga xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sina xa varas.

A Varumaraiang A Waambaar Zin Pita Xa Waan Sin Aubina Di Inaxam Paazaai A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Pita xa varaar a waambaar angkari la bina laba Rom. A maariaas ka varaar a waambaar angkari, Siza Nero xa ra zop famaamun Kristian ka varas. Di kawin famarazaat amala aubina di inaxam paazaai. Pita xa farar xa saxot kana vadikdik ainaxam paazaaiang sin naandi ma dina irur dikdik pana ainaxam paazaaiang. Naan ka farar, xawit sin amun Judaa ina di inaxam paazaai, xa farar waan sin aubina vaakdul di inaxam paazaai. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 64.

A baar 1 Pita xa malasing kari:

- (1) 1:1-2 A dor vaamaravazang
- (2) 1:3-12 Dia dina zimbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana a roro tapal
- (3) 1:13-2:12 A roroiang ka ninis
- (4) 2:13-5:11 Amun matmalabuk daxa dia dina valos
- (5) 5:12-14 A vaanongang iwana dorang

A Dor Vaamaravazang

¹ Nia xari Pita, a aaposal zin Iesu Kaarisito.

Ga farar waan sinim ina Nakmai xa ra kalin nim ma naagu iziar varawuk malasing amun topuran lamun pira in Pontas ma Galesia ma Kaapadosia ma Esia ma Bitiniaa. ² Nakmai Damana dia xa ra kalin nim malasing a funalik sina mumua pis, ma a Laklagaai a Raabu xa vaninis nim kuna valozang Iesu Kaarisito ma xana zavur nim pana a daraaina.

A daxaiang ma a luaai xa bas pakluaai xana iziar zinim.

Dia Dina Zimbang Faraxai Wana Ainaxam Paazaaiang Pana A Roro Tapal

³ A wisfaaruiang kana waan sin Nakmai Damana a Piran sin dia Iesu Kaarisito.

Pana adi varamaaluvang sina, naan ka luk favaxur dia. Malasing ma naari di zimbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana a roro tapal, wanaze Iesu Kaarisito xa ramaraat puli ziaana maatang. ⁴ Ma dia dina raumana amun saan daxa Nakmai xa ra nimmimanin tasin ikula la lia, amun saan angkanaan dina wen murut ma dina wen taksaat ma dina wen milung. Nakmai xa ra rasin aaxa nim. ⁵ Ma naan ka ruxaaul wana nim pana a dikdikang sina wanaze naagu inaxam paazaai wana naan. Kana ruxaaul wana nim ka ruaas a roro tapal xana balas, ina naa ra nimmimanin tasin aaxa nim ma la vaanongang iwana raan, naana vatangin la maravas.

⁶ A zaan angkanaan kat fadokdok famarazaat nim, naapalaau wana azanon taan a tavura maravanang kana vamaskalus nim singsaxai xana wen faabung baraaf. ⁷ Amun maravanang kanaan di ra wat kuna lalaamangaainang ainaxam paazaaiang sinim kuna raaminang tamon ainaxam paazaaiang sinim ka vaaratunaan o xawit. Dina lalaamangaain ainaxam paazaaiang sinim malasing be di run faninis a goul lamaskana a xaiaf. Singsaxai a maraana ainaxam paazaaiang sinim ka laaup marazaat pana a goul ina xana vaanong be. Ma tamon ainaxam paazaaiang sinim kana irur dikdik lamuraana a lalaamangaaiang, Nakmai xana wisfaru nim ma xana valaup nim ma xana lis a varanopang sinim la raan Iesu Kaarisito xana balas la maravas. ⁸ Naagu sasaxot naan naapalaau xawit naagu ra raamin naan. Ma naagu inaxam paazaai wana naan naapalaau xawit naagu raamin naan taning. Ma naagui dokdok pana naan pana adi nanamang laba ina xa marmari daxa ma xawit nat faraxas naaguna vamaravaas pana ta dorang. ⁹ Avuna Nakmai xat saxot faulin nim, a fnuaai iwana ainaxam paazaaiang sinim.

¹⁰ Laloang a vaamuzazang kanaan sin Nakmai iwana zaxot faulinang aubina, amun profet i mumua di ra dador profet pana a talazang kanaan ina Nakmai xa lis sinim. Dit dikdik pana zalengang ma di saxot dina rexaazin a vuvuna. ¹¹ A Lak-

lagai zin a Mesaaia xa iziar wana naandi ma xa tabung fazei rasin naandi waamua wana amun maazikang ina a Mesaaia xana vazaak ma wana a laaupang sina lamuraana. Di inaxam marazaat pana adu lasang, ma amun saan angkanaan kana balas malasing faa. ¹² Nakmai xa pitfiaat sin amun profet adu amun saan angkanaan kana wen balas lamun maariaas naandi di izi roro, xawit. Di dador profet be wana amun saan Nakmai xana giu wana nim. Ma naari naagu langarin fanong sin aubina di fazei wana a Dorang Daxa zinim lamaskana a dikdikang sin a Laklagaai a Raabu ina Nakmai xa kling fawat naan ikula la lia. Ma amun saan angkanaan amun aangelo di sasaxot famarazaat dina rexaazin.

A Roroiang Ka Ninis

¹³ Malasing ma naaguna nimniman, naaguna rauxin a matmalabuk iwana vadikdikang nim nanga ziaana amun sasaxotang taksaat ila winpin. Naaguna zimbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana a daxaiang ina Nakmai xana lis sinim araan Iesu Kaarisito xana balas la maravas. ¹⁴ Nim a funalik sin Nakmai, ma naagut langar zina, malasing ma tuua naagu uli wana amun sasaxotang taksaat ina naagu ra gigi araan kawit nanga naagu rexaazin a Dorang Daxa. ¹⁵ Naaguna ninis pana amun matmalabuk faakdul zinim, malasing naan ina xa ra viring nim ka ninis. ¹⁶ Avuna di ra varaar lamaskana a Baar Xoxok malasing kari, “Naaguna ninis panaze nia ga ninis.” (*Liv 11:44*)

¹⁷ Naagut firaai zin Nakmai Damana nim, naan ina xai klis aubina vaakdul wana aikilizang ka tak pana amun saan faakdul naadi ra gigi. Malasing ma naaguna iziar wana maraautang ma varanopang lamarana, wana aiziarang sinim malasing amun topuran iriat la pira angkari. ¹⁸ Naagu rexaas adu Nakmai xa ra wul vaxarom nim siaana a roroiang palaau ina naagu zuruk sin amun kulmua zinim. Naan kawit na vabaraai nim pana

aasaan ina xana milung palaau, malasing a siliwa o a goul. ¹⁹ Kawit. Naan ka vabaraai nim pana a dari zin Kaarisito, a maraana xa laaup marazaat. Naan ka malasing a sipsip faaxur ina xawit ta mitikaai wana o xawit ta giazang pana.* ²⁰ Nakmai xa ra kalin naan paamua nanga a raan naan kawit nanga na vaziaar a pira angkari, ma naari lamaskana amun taan angkari xuna vaanongang, naan ka balas saxotang nim. ²¹ Ma ainaxam paazaaiang sinim pana Nakmai, a vuvuna xa iziar zin Kaarisito ina Nakmai xa ra varamaraat faulin siaana maatang ma xa valaup aizina. Naan a vuvuna xanaan naagu inaxam paazaai wana Nakmai ma naagu zimbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana aasaan angkanaan naana giu lamur.

²² Ma naari araan naagu valos fanong a vaaratunaanang, naagu balas ninis faanong lamaskana roroiang sinim, malasing ma naagui sasaxot faratunaan nim saksaxai. Naaguna sasaxot faratunaan nim saksaxai wana maskana nim. ²³ Avuna naagu balas faaxur wana a dorang ina xa roro ma xa iziar bulaai xa wat sin Nakmai. A vuvuna roroiang faaxur zinim kawit sin taxazak iniat la pira angkari, ma a roroiang iniat la pira angkari xat faanong palaau be. A roroiang faaxur zinim kana iziar bulaai. ²⁴ Avuna a Baar Xoxok ka piaat malasing kari,

“Aubina vaakdul di malasing awat lauran kai maat fazaaus,
ma a marmari daxaiang sin naandi xa malasing a purpur ina xa balas.

A lauran kai maraang ma a purpur xai zu,
²⁵ singsaxai a dorang sin a Piran ka iziar bulaai.” (*Aais 40:6-8*)

Ma a dorang kanaan naan a Dorang Daxa ina di ra fazei wana zinim.

2

Iesu Naan A Vaat Ka Roro

¹ Malasing ma naaguna luaa psin amun matmalabuk iwana kawinang azanon, ma a dorang faagit, ma a matmalabuk iwana

* **1:19** Amun Israael di italas sin Nakmai wana a sipsip faaxur ina xa walak daxa ma xawit ta giazang pana xuna Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin naandi.

piaatang azaan ma xawit dit falos, ma a matmalabuk iwana marazuzuaiang, ma wispiaalang azanon. ² Malasing a nan popo xa sasaxot famarazaat a zus sin dina, naaguna lagaai zaxot a vanganang ka ninis kuna ralaazang a laklagai, xuna naaguna makal lamaskana amun lan sin Nakmai iwana zaxot faulinang aubina. ³ Avuna naagu lalaamangaain fanong a roroiang sin a Piran ma naagu rexaas adu a Piran ka daxa.

⁴ Naagu wat sin a Piran, naan a Vaat Ka Roro. Aubina di bain naan, singsaxai Nakmai xa kalin naan ma xa laaup mase lamarana. ⁵ Ma nim saait naagu malasing amun faat ka roro ina Nakmai xa zুরুk ma xa varur a vaal xoxok, malasing ma naagu balas amun pris ninis. Naagu gigi aze razaan a Laklagaai a Raabu xat fazei nim kuna giuang, malasing amun pris di ilis amun talazang la aalta. Amun matmalabuk angkanaan ka tak lamarana Nakmai avuna wana vaa-muzazang sin Iesu Kaarisito. ⁶ Avuna a dorang lamaskana a Baar Xoxok ka piaat malasing kari,

“Naagu raamin, nia ga rasin a vaat ikula Zaaion
ina di varumara giuang a vaal wana.
A vaat ka laaup mase la maraagu
ma nia ga ra kalin a varumaraiang a
vaat iwana vaal.
Ma axazak ina xa inaxam paazaai wana,
naan kana wen maangil lalozang
ainaxam paazaaiang kanaan sina.”
(Aais 28:16)

⁷ A vaat angkanaan ka balas adi zaan laba mase zinim naagu inaxam paazaai. Singsaxai a Baar Xoxok ka piaat pana naandi xawit di inaxam paazaai malasing kari,

“A vaat ubina di gigi a vaal di bain pizin adu a vaat palaau,
xa balas a varumaraiang a vaat iwana vaal,”
(Saam 118:22)

⁸ ma,

“A vaat ina xai tate xol a lan ma aubina di tuxin naandi,
ma dina zu.”
(Aais 8:14)

Di tuxin naandi wana wanaze xawit di valos a dorang sin Nakmai. Nakmai xa ra kalin naandi dina giu malasing kanaan.

⁹ Singsaxai nim aubina Nakmai xa kalin ma amun pris sin a Xalxhaal zinim ma a lemlem aubina ninis ma aubina vaatak sin Nakmai xuna fazeiang pana amun matmalabuk daxa zina. Naan ka ra viring luk nim siaana a bungszuk ku la maravas sina ina xa marmari daxa mase. ¹⁰ Paamua nim kawit a lemlem aubina, singsaxai naari nim aubina zin Nakmai. Paamua xawit naagu iziar lamaskana a varamaaluvang sina, singsaxai naari naagu iziar vaanong lamaskana.

¹¹ Amun paasaxo daxa zurugu, naagu iziar malasing amun topuran iriat la pira angkari, xawit a bina zinim kari. Malasing ma ga maainung fadikdik nim adu tuua naagu los amun sasaxotang taksaat ila winpin ina xat farop faraxai wana a maskana nim. ¹² Singsaxai naaguna giu amun matmalabuk daxa lawalaua naandi ina xawit di inaxam paazaai xuna araan di vakor nim adu nim aubina iwana gigiugang a raksaatang, dina raamin amun faamuzazang daxa zinim ma dina valaup Nakmai la raan naan kana wat tutaamin nim.

Naaguna Valos A Gaapman

¹³ Avuna wana a Piran, ka daxa adu naaguna vamumut nim nanga lawaana aubina vaakdul ina di rauxin a burburaiiang iriat la pira angkari. Naaguna vamumut nim nanga lawaana a xalxhaal, naan a waamua laba zin a gaapman. ¹⁴ Ma naaguna vamumut nim nanga zaait lawaana amun paamua zin a gaapman ina a xalxhaal xai kling naandi dina klis aubina di gigi a raksaatang ma dina wisfaru aubina di gigi a daxaiang. ¹⁵ Avuna Nakmai xa saxot naaguna giu amun faamuzazang daxa xuna ruxolang a dorang palaau zin aubina di rabanat. ¹⁶ Naagu vatangin pana a roroiang sinim adu naagu izi mamaraxas faanong, singsaxai tuua naagu naxaam adu naagu mamaraxas kuna giuang

kaarik a raksaatang. Naaguna iziar malasing amun iaana kilaaian sin Nakmai.

¹⁷ Naaguna varanop pana aubina vaakdul. Naaguna sasaxot amun taatum lamaskana ainaxam paazaaiang, ma naaguna maraaut pana Nakmai ma naaguna varanop pana naan ma naaguna varanop pana a xalxaal.

Naaguna Valos Amun Matmalabuk Sin Iesu

¹⁸ Nim amun iaana kilaaian, naaguna vamumut nim nanga lawaana amun paamua zinim faraxai wana maraautang ma varanopang. Tuua naaguna vamumut nim nanga lawaana naandi be ina di daxa ma dit mainof, singsaxai naaguna vamumut nim nanga zaait lawaana naandi ina amun matmalabuk sin naandi xawit na tak. ¹⁹ Ka daxa tamon naagu naxaam naan ma naagu irur dikdikaraan aubina di vamazik palau nim. ²⁰ Nakmai xana wen pisfaru nim tamon di zop nim ma naagu vazaak a maazikang pana a matmalabuk taksaat sinim faatak. Singsaxai tamon naagu giu a matmalabuk ka tak ma di vamazik nim pana ma naagu rur dikdik, azaan angkanaan ka daxa lamarana Nakmai.

²¹ Nakmai xa ra viring nim kuna rur dikdikangaraan naagu vazaak a maazikang panaze Kaarisito xa ra vazaak a maazikang ku nim ma naan ka ra vinggaai aaxan nim kuna naaguna valos amun matmalabuk sina. ²² A Baar Xoxok ka piaat malasing kari,

“Naan kawit na giu ta matmalabuk taksaat,
ma xawit ta vaagitang na uwat la ngusna.”
(Aais 53:9)

²³ Aaraan di dador lingpuak lawaana, xawit na xis naandi. Aaraan di vamazik naan, kawit na vamaraut naandi. Singsaxai xa luaa psin naan nanga la mita Nakmai, naan ina xai kilis pana aikilizang ka tak.

²⁴ Kaarisito nanga xa ra zuruk amun matmalabuk taksaat sin dia xula winaaraan naan ka maat pana a robuxul, xuna dia

dina maat fataling amun matmalabuk taksaat ma dina roro ma dina valos amun matmalabuk ka tak. Avuna naan ka vira dia wana a kiaana amun nil ma bili ma amun koxot ina di zaxa a wina wana. ²⁵ Paamua nim naagu milung malasing amun sipsip ma naari naagu uli wat faanong sin A Rapti Xa Rataamaai Xaaul wana nim.

3

Aizi Maxuzang

¹ Pana a lan angbani zaait, nim a furavin maxus, naaguna vamumut nim lawaana amun labana nim, kuna tamon naandi xawit di inaxam paazaai wana dorang sin Nakmai, amun matmalabuk daxa zinim be xana dador zin naandi. Ma amun matmalabuk daxa zinim kana zaxot fawat naandi zin Nakmai, ² aaraan di raamin fakilaan a aiziarang sinim ka ninis ma a lan iwana varanopang sinim pana Nakmai. ³ Tamon naagu saxot naaguna marmari daxa, tuua naagu inaxam marazaat pana a mamauzang ila wina nim, malasing naagu kos a vura nim, naagu valaak amun saan di giu wana goul o amun marapi xuna vamarmari daxaiang a winpina nim. ⁴ A marmari daxaiang faaratunaan sinim ina xana wen faanong, kana wat nanga ipaa lamaskana nim, malasing a matmalabuk a mainovang ma aizi vatkulang. Amun matmalabuk angkanaan ka laba mase lamarana Nakmai. ⁵ A furavin ninis i mumua di zimbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana Nakmai, di ra giu malasing kanaan kuna dina marmari daxa. Dit famumut naandi lawaana amun labana naandi, ⁶ malasing Seraa xa valos a dorang sin Aabaraam ma xa vakilaan naan a piran sina. Ma nim a fufnaalik sin Seraa, tamon naagu giu amun matmalabuk ka tak ma xawit naagu maraaut.

⁷ Pana a lan angbani zaait, nim ubina maxus, ka daxa naaguna zindaxa varaxai wana amun taak sinim. Naaguna lis a varanopang pana naandi wanaze a dikdikang sin naandi xa mumut pana a dikdikang sinim ma Nakmai xa ra lis saait a talazang iwana roro tapal zin naandi ina

naa ra lis sinim. Naaguna giu malasing kanaan kuna xanawit tazaar kana ruxol amun maainungang sinim.

Naaguna Vazaak A Maazikang Panaze Naagu Gigu Amun Matmalabuk Ka Tak

⁸A vaanongang iwana dorang surugu xa malasing kari, xa daxa ainaxamang sinim kana zaxai be, ma tamon tazaxai zinim ka vazaak a maravanang, a xazanaaiang sinim kanat faraxas faraxai. Naagunai sasaxot nim saksaxai malasing adu nim amun taatum. Naagunat faramaaluf ma naagunat famumut nim nanga. ⁹Tuaa naaguna xis a raksaatang pana a raksaatang o naaguna xis a dorang taksaat pana a dorang taksaat. Singsaxai naaguna lis a daxaiang ka waan sin naandi ina di ra giu a matmalabuk taksaat pana nim, panaze Nakmai xa ra viring luk nim pana a matmalabuk angkanaan kuna xana lis a daxaiang sinim. ¹⁰Avuna a Baar Xoxok ka piaat malasing kari:

“Tamon axazak ka sasaxot a roroiang sina xana daxa
ma xana raamin amun taan daxa,
naan kana xatkatong fatalamin a xaramana ziaana dorang taksaat
ma tuaa a vaagitang kana tukbilak la ngusna.

¹¹Naan kana lis a torana ziaana a matmalabuk taksaat ma xana giu a matmalabuk daxa.

Naan kana zaleng a lan iwana a luaai ma xana gut kuna valozang a matmalabuk angkanaan.

¹²Avuna a Piran kat katkatong aubina di tak

ma xat langarin amun maainungang sin naandi.

Singsaxai naan kai purua wana naandi di gigu a raksaatang.” *(Saam 34:12-16)*

¹³Tamon a maskana nim ka ramaraat kuna giuang amun matmalabuk daxa, nis kana kawin nim? ¹⁴Singsaxai naapalaau naagu giu a matmalabuk ka tak ma di vamazik nim, Nakmai xa lis a daxaiang sinim. “Tuaa naagu maraaut pana amun

saan ina naandi di maraaut pana. Tuaa naagu maskalus.” *(Aais 8:12-13)*

¹⁵Singsaxai naaguna rasin Kaarisito waamua malasing a Piran sinim. Bulaai naaguna izit nimniman kuna xizang axazak ka iaari zinim pana aze ra vuvuna naagu zimbang faraxai wana ainaxam paazaaiang. Singsaxai araan naagu xis naan, naaguna xis naan pana a matmalabuk iwana mainovang ma a varanopang. ¹⁶Ma naagunat falos ainaxamang ka maravas, kuna naandi ina di piaat faraksaat amun matmalabuk daxa zinim naagu gigu lamaskana Kaarisito, dina maangil wana amun dorang naadi wispiaal nim pana. ¹⁷Tamon Nakmai xa saxot adu dina vamazik nim pana amun faamuzaang daxa naagu gigu, azaan angkanaan ka daxa nanga wana dina vamazik nim pana naagu gigu a raksaatang.

¹⁸Kaarisito xa maat be vaazaxai saxotang amun matmalabuk taksaat faakdul zin dia. Naan Ka Tak ka maat saxot aubina vaakdul xawit di tak kuna zaxotang nim ka waan sin Nakmai. Di zop famaata naan, singsaxai xa ramaraat puli wana a dikdikang sin a Laklagaai a Raabu. ¹⁹Lamaskana a Laklagaai a Raabu naan ka waan saait ma xa fazei zin amun laklagai ina di iziar la non iwana vaamaazikang. ²⁰Amun laklagai angkanaan amun laklagaai aubina i mumua lamun maariaas sin Noaa. Nakmai xa zimbong fatalamin naandi dina inaxam taawuk araan Noaa xa giu adi sip laba. Singsaxai xawit di valos a dorang sina. Malasing ma Nakmai xa zaxot faulin be azanon aubina ziaana adi ulim, naandi di wizik tul be. ²¹A ulim angkanaan ka irur vakilaan a baaptaaizang ina xa zaxot faulin nim taning. Kawit di baaptaais nim kuna zuk pizinang a maak la wina nim, kawit. Naadi giu malasing kanaan kuna naaguna lis nim nanga zin Nakmai wana ainaxamang ka maravas faraxai wana a xalxalang kuna lozang naan. Nakmai xa zaxot faulin nim avuna wana a ramaraat puliang sin Iesu Kaarisito. ²²Naan ka uzaa ikula la lia ma naari xa iziar la mit sazaxa zin Nakmai. Ma amun aangelo vaakdul ma amun lakla-

gai dit paamua ma amun laklagai di rauxin a burburaaiang di iziar lawaana lus sina.

4

Naaguna Inaxam Taawuk Siaana Amun Matmalabuk Taksaat

¹ Kaarisito xa ra xazanin a maazikang la winpina. Malasing ma nim saait naagu nimniman kuna xazaninang a maazikang malasing naan. Avuna axazak ka ra xazanin a maazikang la winpina, xai luaa psin a sasaxotang iwana gigiuang amun matmalabuk taksaat. ² Malasing ma naan kawit na lis a roroiang sina wana valozang amun sasaxotang taksaat ila winpin, singsaxai naan ka lis a roroiang sina lalozang amun sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai. ³ Faabung baraaf faanong naagu ra gigiu amun matmalabuk taksaat, ina aubina xawit di inaxam paazaai di gigiu. Di gigiu a matmalabuk ka mitikaai lamanar wana aizit maxuzang, ma dit falos amun sasaxotang taksaat ila winpin, ma di imimin famarazaat a daanim dikdik, ma dit balas fatu xuna vaananamang pana aimimin famarazaatang a daanim dikdik faraxai wana milivinang a ravin o rapti rawarak, ma dit lotu wana amun nakmai vaagit ina Nakmai xa piaat a matmalabuk angkanaan ka mitikaai. ⁴ Ma naari aubina angkanaan di raknar adu xawit kaarik naagu saxot naaguna valos amun matmalabuk taksaat angkanaan ka varas ina naadi gigiu ma di piaat faraksaat nim. ⁵ Singsaxai mur dina irur lamarana Nakmai ma dina dador vaamaravas pana aze rasaan naadi ra giu. Avuna Nakmai xa nimniman kuna klizang aubina vaakdul, naandi di roro ma naandi di maat faanong. ⁶ Naan a vuvuna xanaan ka ra fazei wana a Dorang Daxa zin aubina di maat faanong. Araan di maat, di zuruk fawat aikilizang la winpina naandi, malasing be aubina vaakdul ina di gigiu amun matmalabuk taksaat. Singsaxai xa ra fazei zin naandi xuna amun laklagaai naandi xana roro malasing nanga Nakmai xa roro.

Dia Dina Vaamuzas Pana Amun Talazang Ina Nakmai Xa Lis Sin Dia

4:8 Maz 10:12

⁷ A vaanongang iwana amun saan faakdul xa vaasilik faanong. Malasing ma naaguna inaxam daxa ma naaguna rauxin a matmalabuk iwana vadikdikang nim nanga ziaana amun sasaxotang taksaat ila winpin kuna xanat faraxas naaguna maainung. ⁸ Azaan laba mase xa malasing kari, naaguna sasaxot bulin nim saksaxai wanaze a matmalabuk angkanaan iwana sasaxotang azanon kat paramin amun matmalabuk taksaat ka varas. ⁹ Naaguna ruzuaai nim saksaxai lamun faal zinim ma tuaa naagu giu varaxai wana a murmuruiang.

¹⁰ Nakmai xa lis fanong amun talazang sinim saksaxai xuna vawaalang azanon aubina rawarak pana amun lan ka varas. Malasing ma naaguna izit nimniman kuna vaamuzazang pana amun talazang kanaan ma tuaa naaguna malumbaai. ¹¹ Tamon axazak ka zuruk a talazang pana ifazeiang, naan kana fazei vaatak pana a dorang sin Nakmai. Tamon axazak ka zuruk a talazang kuna faawalang, ka daxa naan kana faawal wana a dikdikang ina Nakmai xa ra lis sina. Malasing ma wana amun talazang faakdul angkanaan aubina dina wisfaru Nakmai lamaskana Iesu Kaarisito. Sina zingbe a marmari daxaiang ma a dikdikang bulaai bulaai. Ka vaaratunaan.

Aubina Di Inaxam Paazaai Dina Vazaak A Maazikang

¹² Amun paasaxo daxa zurugu, tuaa naagu raknar araan di lalaamangaain nim pana amun maravanang ka dikdik, malasing axaiaf kat faif nim. Ma tuaa naagu naxaam adu azaan faaxur xa balas sinim. ¹³ Singsaxai naaguna nanam araan naagu vazaak amun maazikang malasing Kaarisito xa vazaak kuna naaguna bas pana nanamang araan Kaarisito xa balas faraxai wana marmari daxaiang sina. ¹⁴ Tamon di lingpuak pana nim panaze naagu inaxam paazaai wana Kaarisito, Nakmai xa lis a daxaiang sinim. Avuna a Laklagaai a Nakmai, naan a Laklagaai a marmari daxaiang, ka iziar wana nim. ¹⁵ Singsaxai araan axazak sinim ka xazanin a maazikang, kawit adu wanaze

naan ka zop famaata palau axazak o xa vinaau o xa gigi aze rawat matmalabuk taksaat o xat fasingin a waatna lamaskana azaan sin azanon tawarak. ¹⁶ Singsaxai tamon di vamazik nim panaze nim amun Kristian, tuua naaguna maangil wana. Naaguna wisfaru Nakmai wana naagu rauxin aizina Kaarisito. ¹⁷ Avuna a raan ka balas kuna aubina zin Nakmai dina irur wana aikilizang. Ma tamon kana balas sin dia malasing kanaan, aze rasaan kana balas pana naandi angkanaan ina xawit di valos a Dorang Daxa zin Nakmai? ¹⁸ A Baar Xoxok ka piaat malasing kari,

“Kana lagaf pana aubina di tak Nakmai xana zaxot faulin naandi. Ma xana malasing faa wana aubina di gigi amun matmalabuk taksaat ma naandi ina di ilis a tora naandi zin Nakmai?” *(Maz 11:31)*

¹⁹ Malasing ma tamon naagu xazanin a maazikang lalozang a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai, naaguna lis fakdul nim nanga zin a Baraai a Faaziarang sinim ina xai giu vatfaraxazin amun kalxalang sina wana nim. Ma nim naaguna maandaau wana gigiuang amun matmalabuk daxa.

5

Amun Sipsip Sin Nakmai

¹ Amun paamua iwana lotu, nia aza waamua malasing nim ma ga ra raamin Kaarisito araan di vamazik naan. Ma araan naan kana uli wat, nia gana iziar varaxai wana naan lamaskana marmari daxaiang sina ina xana balas. Nia ga maainung nim malasing kari: ² Naaguna xatkatong fatalamin a lemlem sipsip sin Nakmai, ina nim amun paamua naagut katkatong naandi. Tuua naagu vaamuzas be wanaze aubina di vangarin nim, singsaxai naaguna vaamuzas panaze nim nanga naagu saxot, malasing Nakmai xa saxot pana nim. Tuua naagu maraxat saxot a kaakaai. A maskana nim kana ramaraat kuna vawaalang azanon. ³ Tuua naagu rasin a lus ka lagaf pana naandi di iziar lawaana vaaxatkatang

sinim, singsaxai a roroiang sinim kana vinggaai daxa lamarana a lemlem sipsip sin Nakmai. ⁴ Ma araan a Rapti Laba Xa Rataamaai Xaaul Wana Amun Sipsip kana balas, kana lis a lawilot sinim ina a marmari daxaiang iwana xana wen paan pizaai.

⁵ Nim amun kulaau ma amun takfaaxur, nim faakdul naagunat famumut nim lawaana naandi di luk naandi waamua wana nim. Naagunat famumut nim nanga lawalaua nim saksaxai. Avuna a Baar Xoxok ka piaat malasing kari,

“Nakmai xai purua wana naandi dit falaup naandi nanga, ma xai lis a daxaiang sin naandi dit famumut naandi nanga.” *(Maz 3:34)*

⁶ Malasing ma naaguna vamumut nim nanga lawaana mita Nakmai xa rauxin a dikdikang kuna la notaan ka tak naan kana valaup nim. ⁷ Naaguna lis pizin amun inaxam farvarazang sinim sina, avuna naan kat katkatong nim.

⁸ Naaguna rauxin a matmalabuk iwana vadikdikang nim siaana amun sasaxotang taksaat ila winpin ma naaguna naknakaai, wanaze a purua zinim Saatan ka zazangas farawuk malasing a laaion. Kat kupkup farawuk ma xa zazaleng taxazak kuna xanomang. ⁹ Naaguna rur dikdik pana ainaxam paazaaiang sinim ma naaguna ruxol naan, panaze naagu rexaas adu amun taatum sinim lamaskana ainaxam paazaaiang la pira angkari dit kazanin saait amun maazikang malasing nim naagu xazanin taning.

¹⁰ Singsaxai Nakmai, naan Nakmai iwana daxaiang faakdul, ma lamaskana Kaarisito naan ka viring luk nim kuna iziarang faraxai wana naan lamaskana marmari daxaiang sina bulaai, bulaai. Ma araan naagu xazanin a maazikang pana anan taan mumut be, lamuraana naan nanga xana vavaxur nim ma xana vadikdik nim ma xana vawaal nim kuna irur dikdikang. ¹¹ Sina zingbe a dikdikang bulaai bulaai. Ka vaaratunaan.

A Vaanongang Iwana Dorang

¹² Saailaas ka vawaal nia wana varaarang a waambaar xalxaalif angkari xa waan sinim. Ga rexaas adu naan daazugu lamaskana Iesu, ma ga rexaas adu naan kailos Iesu. Lamaskana a waambaar angkari, ga saxot gana vadikdik nim, ma gana vazei nim pana a daxaiang faaratunaan sin Nakmai. Naaguna rur dikdik pana a daxaiang kanaan.

¹³ Aubina di inaxam paazaai, ilamaskana lotu xa iziar Baabilon, di lis a dor vaananamang sin naandi xa wat sinim. Nakmai xa kalin naandi varaxai wana nim. Maak, naarugu lamaskana Iesu, xa lis saait a dor vaananamang sina xa wat sinim.

¹⁴ Araan naagu wat fatu, naaguna dor vaananam sinim saksaxai varaxai wana a varanguzang iwana matmalabuk iwana sasaxotang azanon.

A luaai xa waan sinim faakdul naagu iziar lamaskana Kaarisito.

A Varuaiang A Waambaar Zin Pita Xa Waan Sin Aubina Di Inaxam Paazaai A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Pita xa varaar a waambaar angkari la bina laba Rom. Aubina iwana gigiuang amun taksaarang ma amun maravas faagit di iziar varaxai wana aubina di inaxam paazaai, malasing ma Pita xa dador dikdik sin aubina di inaxam paazaai. Naan ka farar zaait ka piaat adu dina naknakaai wanaze Iesu xana uli wat. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 67.

A baar 2 Pita xa malasing kari:

- (1) 1:1-2 A dor vaamaravazang
- (2) 1:3-15 Dia dina iziar malasing aubina zin Nakmai
- (3) 1:16-21 A dorang pana Iesu Kaarisito xa vaaratunaan
- (4) 2:1-22 A fanaauang pana amun maravas faagit
- (5) 3:1-13 Auli watang sin a Piran
- (6) 3:14-18 A vaanongang iwana dorang

A Dor Vaamaravazang

¹ Nia xari Saaimon Pita, a iaana kilaa- iang ma a aposal zin Iesu Kaarisito.

Ga farar waan sinim ina Nakmai xa ra lis ainaxam paazaaiang sinim, avuna wana a matmalabuk ka tak sin Iesu Kaarisito, naan Nakmai zin dia ma a Baraai a Vaaroroiang sin dia. Ainaxam paazaaiang kanaan sinim ka daxa mase lamarana Nakmai, malasing simaam.

² A daxaiang ma a luaai xana bas paklu- aai wana nim lamaskana a rexaazang sin Nakmai ma Iesu a Piran sin dia.

Nakmai Xa Kalin Dia Dina Raagul Lalos Amun Lan Sina

³ Pana a dikdikang sin Nakmai, naan ka lis amun saan faakdul ina xat faraxas pana a roroiang sin dia xuna zindaxai- iang ma dina rauxin aiziarang kana va- los fatalamin a sasaxotang ma ainaxam- ang sin Nakmai, lamaskana rexaazang sin

dia wana naan. Naan ina xa ra viring dia lamaskana a marmari daxaiang sina vaatak ma a daxaiang sina. ⁴ Lamaskana amun saan angkanaan, naan ka lis amun kalxalang ina xa laba marazaat ma xa daxa mase. Lamaskana amun kalxalang kanaan kat faraxas naaguna gigiu varaxai wana Nakmai wana amun matmalabuk sina ma naaguna valiu amun matmalabuk taksaat ila pira angkari xat balas pana sasaxotang taksaat.

⁵ Naan a vuvuna xanaan naaguna gut kuna dumaiang ainaxam paazaaiang faraxai wana amun matmalabuk daxa. Ma naaguna gut kuna dumaiang amun matmalabuk daxa varaxai wana a rexa- aazang pana Nakmai. ⁶ Ma naaguna gut kuna dumaiang a rexaazang pana Nakmai varaxai wana a matmalabuk iwana vadikdikang nim siaana amun sasaxotang taksaat ila winpina nim. Ma naaguna gut kuna dumaiang a matmalabuk iwana vadikdikang nim siaana amun sasaxotang taksaat faraxai wana a matmalabuk iwana irur dikdikang lamaskana amun mara- vanang. Ma naaguna gut kuna dumaiang a matmalabuk iwana irur dikdikang lamaskana amun maravanang faraxai wana a matmalabuk iwana valozang a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai. ⁷ Ma naaguna gut kuna dumaiang a matmalabuk iwana valozang a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai varaxai wana a matmalabuk iwana sasaxotang axazak saksaxai malasing amun taatum. Ma naa- guna gut kuna dumaiang a matmalabuk iwana sasaxotang axazak saksaxai malasing amun taatum faraxai wana rauxinang a matmalabuk iwana sasaxotang azanon tawarak pana maskana nim. ⁸ Tamon amun matmalabuk angkanaan ka iziar zinim ma xat balas laba uzaa, a rexaazang sinim pana a Piran Iesu Kaarisito xana vuain nanga amun fnuaaina ma naaguna wen iziar walaau be. ⁹ Sing saxai naan ina xawit na rauxin amun matmalabuk angkanaan, a marana xa bungbungaaf o xa marawif, ma xa naxambain fanong adu Nakmai xa ra vaninis naan siaana amun matmalabuk taksaat ina naa ra gigiu.

¹⁰ Malasing ma amun taatum surugu

lamaskana Kaarisito, a maskana nim kana ramaraat ma naaguna vatangin pana a roroiang sinim adu Nakmai xa viring luk fanong nim ma xa ra kalin nim. Tamon naagu giu malasing kanaan, naaguna wen su, ¹¹ ma dina zaxot falbis nim faraxai wana a nanamang ka bas marazaat lamaskana a bikabar ina xa izi tapal zin Iesu Kaarisito a Piran sin dia ma a Baraai a Vaaroroiang.

¹² Naagu rexaazin fanong amun saan angkanaan ma naagu irur dikdik faanong pana amun faraviraaiang faaratunaan ina naagu rauxin fanong, singsaxai xa daxa wana gana vainaxaam bulin nim pana. ¹³ Araan ga iziar roro nanga, ga naxaam adu xa tak pana gana varamaraat kaarik ainaxamang sinim pana amun saan angkanaan, ¹⁴ panaze ga rexaas adu xa vaasilik faanong pana nia gana waan fataling a winpin angkari zurugu malasing a Piran surugu Iesu Kaarisito xa ra vazei vamaravaas nia. ¹⁵ Aiang gana gut kuna vainaxaamang nim pana amun saan angkanaan kuna naagunat naxaam falagot lamuraana ga maat.

Maadi Ra Raamin A Marmari Daxaiang Sin Nakmai

¹⁶ Araan maadi vazei nim pana a dikdikang sin Iesu Kaarisito a Piran sin dia ma a uli watang sina, xawit maadi fingaai walaau be wana amun fingaai ka maamis maam nanga maadi paata naxaam. Kawit. Maam nanga maadi ra raamin a marmari daxaiang ma dikdikang sina wana amun marana maam. ¹⁷ Nakmai Damana, xa valaup aizina ma xa lis a marmari daxaiang sina, araan naan ka dador wana a lingna ikula laaxur lamaskana adi marmari daxaiang ma a dikdikang sina. Naan ka piaat malasing kari, "Naari naarugu zurugu, ga sasaxot naan, ma ga nanam mase wana naan." (*Mt 17:5, Mk 9:7, Lk 9:35*)

¹⁸ Ma nimtaal nanga maadi langarin taal a lingna, ina xa wat ikula la lia la raan angkanaan maadi iziar raal varaxai wana Iesu, la waatawut koxok.

¹⁹ Amun saan maadi raamin ka vabalos faratunaan a dorang sin amun profet ka

wat sin dia ma xa daxa wana naaguna inaxam pana. Avuna a dorang sin amun profet ka malasing a laam ina xa ililap la bungsuzuk, ka ruaas nanga a bina xa raan ma xa ruaas a malara i waanaraan kana vamaravaas a maskana nim. ²⁰ Azaan laba azaxai xari nim naaguna rexaazin adu xawit nat faraxas taxazak kana akpaat a vuvuna dorang sin amun profet lamaskana Baar Xoxok pana ainaxamang sina nanga. ²¹ Avuna xawit ta dorang profet na wat pana sasaxotang ma ainaxamang sin ta rapti. A Laklagaai a Raabu nanga xat paamuain ainaxamang sin aubina ina di viaat a dorang profet ka wat sin Nakmai.

2

Amun Maravas Faagit

¹ Mumua amun maravas faagit di iziar lawalau amun Israael. Ka malasing saait bani taning, amun maravas faagit dina wat nanga lawalaua nim. Pana amun faraviraaiang faaratunaan dit faraviraai wana, dina rasin funfunin amun faraviraaiang faagit ina xana vanong mase ainaxam paazaaiang sinim, ma dina lis a tora naandi zin a Piran ina xa wul luk naandi. Malasing ma naandi dina zuruk fazaus a puruaiang sin naandi. ² Amala dina valos amun matmalabuk ka mitikaai zin amun maravas faagit malasing ma azanon aubina rawarak dina dador raksaat pana a lan iwana dorang faaratunaan. ³ Wana adi sasaxotang sin naandi wana a kaakaai, dina vagit nim pana amun fingaaiang palaau di paata naxaam kuna zurukang a kaakaai zinim. Singsaxai Nakmai xawit na imilaai, mumua nanga xa ra nimnimanin aikilizang ma xana samura lis a puxaaiang sin naandi.

⁴ Avuna Nakmai xawit na ra roting faulin aikilizang sina wana amun aangelo ina di ra giu amun matmalabuk taksaat. Naan ka ra psin fawizik naandi lamaskana a bina iwana adi axaiaf kawit nai maat ma di iziar wana vaamaazikang lamaskana adi luk ina xa bungsuzuk kuna zimbongang a raan aikilizang. ⁵ Ma mumua pis Nakmai xawit na roting faulin aikilizang sina wana aubina ila pira angkari zaait araan naan

ka vabalos adi ulim ma aubina ina di ilis a tora naandi zin Nakmai di milung lamaskana. Naan ka zaxot faulin be Noaa, a rapti iwana fazeiang pana matmalabuk ka tak, naan ma naandi di wizik urua zaait. ⁶ Naan ka lis aikilizang iwana puxaaiang sin uru bina Sodom ma Gomoraa araan ka vaif nandiaa ma di vaanong daxa iaa mase, ma a burut be xa iziar. Naan ka giu malasing kanaan kuna waafivingang azaan ina xana balas sin aubina di ilis a tora naandi zin Nakmai. ⁷ Singsaxai xa zaxot faulin Lot, a rapti xa tak, ina xat maskalus mase wana a matmalabuk ka mitikaai zin aubina xawit dit falos amun lus. ⁸ A rapti angkanaan ka tak, ka iziar lawalau aubina angkanaan di gigiu amun matmalabuk ina xawit nat falos amun lus ma lamun taan faakdul naan kat kazanin a maravanang laba wana amun saan taksaat naa rataamin ma naat langarin naadi gigiu. ⁹ Araan aubina dit falos fata-lamin a sasaxotang ma ainaxamang sin a Piran di iziar lamaskana maravanang, naan ka rexaazin a lan kuna zaxot faulinang naandi. Ma naan ka rexaazin saait a lan naan kana vamazik aubina xawit di tak ina dit simbong aikilizang iwana puxaaiang sin naandi la raan aikilizang. ¹⁰ Faaratunaan mase, a Piran kana lis aikilizang ka dikdik sin naandi ina dit falos a sasaxotang ka mitikaai ila winpina naandi ma di wispiaal a burburaaiiang sina.

Amun maravas faagit angkanaan kawit dit marauring tazaan, dit naxaam falaup be naandi nanga. Kawit dit maraaut araan dit lingpuak lawaana amun faaziarang inikula la lia. ¹¹ Amun aangelo di dikdik marazaat mase wana amun maravas faagit, singsaxai amun aangelo xawit dit lingpuak lawaana amun faaziarang inikula la lia lamarana a Piran. ¹² Singsaxai amun maravas faagit angkanaan, dit falos be amun saan a winpina naandi xa sasaxot kana giu, malasing amun pungpung ina di luk be naandi xuna zaraakang naandi ma zop famaatang naandi. Di ipiaat faraksaat amun saan ina xawit naadi mazaam. Malasing ma dina milung saait malasing amun pungpung.

¹³ Naandi di gigiu a raksaatang ma Nakmai xana xis naandi wana a raksaatang. Dit nanam be araan di imimin ma di ngong farawuk lawaanaas. Ma araan di iziar varaxai wana nim pana a flangan, di malasing be azaan ka mitikaai, ma azaan ina xa raksaat mase. Ma dit nanam be wana a matmalabuk iwana vaagitang naadi gigiu. ¹⁴ Dit naxaam be a matmalabuk iwana milivinang a ravin tawarak o a rapti rawarak. Kawit dit siaavus pana gigiuang amun matmalabuk taksaat. Dit falmur aubina ina xawit di irur dikdik. Di rexaas daxa wana amun lan iwana urif lukang a kaakaai. Singsaxai Nakmai xa ra nimnimanin tasin a vaa-maazikang tapal aaxan a lelem taksaat angkanaan. ¹⁵ Naandi di waan faanong siaana a lan ka tak ma di milung. Di valos a lan sin Baalaam, naata Beor, naan ina xa ra sasaxot a wulwulang iwana amun gigiuang taksaat. ¹⁶ Amun dongki xawit di dador, singsaxai a dongki zin Baalaam ka dador zina wana a matmalabuk taksaat sina wana a linga rapti ma xa wisbuaak a matmalabuk ka baabaa zin Baalaam.

¹⁷ Ubina angkanaan di malasing amun luka daanim ina xa maat faanong ma di malasing saait a xuf ina adi maaliu xa wif. Nakmai xa nimnimanin tasin fanong a non aaxan naandi lamaskana a suk ka maxit baangut. ¹⁸ Avuna amun maravas faagit angkanaan dit falaup naandi nanga wana dorang palaau ma dit purif falmur aubina xuna valozang amun sasaxotang taksaat ila winpina naandi. Naandi aubina angkanaan ina di samura inaxam paazaai ma di waan fataling amun matmalabuk taksaat sin aubina raksaat. ¹⁹ Amun maravas faagit angkanaan di xalxal zin naandi adu dina mamaraxas be singsaxai naandi nanga xawit di izi mamaraxas. Di iziar malasing amun iaana kilaaiang sin amun matmalabuk ka mitikaai zin naandi. Avuna axazak ka balas a iaana kilaaiang sin azaan ina xat paamuain naan. ²⁰ Aubina di valaau vataling amun matmalabuk ka mitikaai ila pira angkari wanaze di rexaazin fanong Iesu Kaarisito a Piran ma a Baraai a Vaaroroiang sin dia. Singsaxai tamon mur di zu lamaskana

a flung iwana matmalabuk taksaat ma amun saan taksaat angkanaan di bulupis kaarik naandi, aiziarang sin naandi mur xana raksaat mase wana aiziarang sin naandi waamua araan kawit nanga di rexaazin Iesu Kaarisito. ²¹ Iaak tamon naandi xawit di rexaazin a lan iwana matmalabuk ka tak, ka daxa nanga wana naadi ra rexaazin fanong ma di lis a tora naandi wana a dorang koxok sin Nakmai ina aubina di ra fazei wana zin naandi. ²² A dorang lalaamangaai angkari xa tak pana naandi: “A wiu xa ulili wana azaan naa luaak pizin fanong.” *(Maz 26:11)* Ma aza dorang lalaamangaai zaait kari: “A bari ina di tus fanong naan kana uli ma xana wulwulaai lamaskana ambimbi.”

3

A Uli Watang Sin A Piran

¹ Amun paasaxo daxa zurugu, naari a varuaiang a waambaar ga varaar waan sinim. Ma lamaskana uru waambaar varaxai, ga vainaxaam kaarik nim pana amun saan kuna ainaxamang sinim kana tak. ² Ga saxot adu naaguna naxaam faulin a dorang ina amun profet ninis sin Nakmai di ra dador profet pana, ma naaguna naxaam faulin saait a dorang dikdik sin a Piran, a Baraai a Vaaroroiang sin dia ina amun aaposal zinim di ra fazei wana.

³ Azaan paamua nim naaguna rexaazin adu lamun taan iwana vaanongang, azanon aubina dina balas ina dit falos be amun sasaxotang taksaat ila winpina naandi. Dina vis nim, ⁴ ma dina piaat malasing kari, “Lasang ka Iesu xana uli wat malasing ina naa ra xalxalin? A maariaas ka varas faanong. Lamun taan nanga amun kulmua zin dia di maat, amun saan ka iziar nanga malasing Nakmai xa ra vaziaar naandi la varumaraiang iwana faaziarang.”

⁵ Singsaxai di baai dina rexaazin a dorang kari adu, la varumaraiang mase, Nakmai xa ra vaziaar a bara ma a pira angkari wana a dorang sina nanga. Naan ka ra vaziaar wana a daanim ma a pira xa balas lamaskana daanim. ⁶ Ma araan ka

vabalos adi ulim, a daanim angkanaan ka pung paramin a pira ila raan angkanaan ma xa kawin mase. ⁷ Singsaxai a bara ma a pira angkari, dia di raamin nandiaa, di zimbong iaa a raan iwana aikilizang, araan axaiaf kana vanong pizin nandiaa varaxai wana aubina di ilis a tora naandi zin Nakmai. A dorang sin Nakmai xa vaziaar a bara ma a pira angkari ma a dorang kanaan nanga xa roting nandiaa xula raan aikilizang.

⁸ Amun paasaxo daxa zurugu, tuaa naagu xanambain azaan azaxai angkari. A raan azaxai xa malasing a maariaas ka taausan azaxai lamarana a Piran, ma a maariaas ka taausan azaxai xa malasing be a raan azaxai wana naan. ⁹ A Piran kawit nat faabung kuna waambazovang a xalxalang sina, malasing azanon aubina di naxaam malasing kanaan. Kawit. Naan kat simbong fatalamin nim, panaze xawit na saxot adu taxazak kana milung. Ka saxot adu aubina vaakdul dina inaxam taawuk.

¹⁰ Singsaxai a raan laba zin a Piran kana balas malasing a ruburung. La raan angkanaan a bara xana malik faraxai wana adi linga zaan kana raangis laba mase, ma axaiaf kana vaif pizin amun saan faakdul laaxur ma a pira angkari varaxai wana amun saan faakdul wana xana balas la maravas.

¹¹ Tamon amun saan faakdul angkanaan kana vaanong malasing kanaan, aze rawat toroiang ka naaguna rauxin? Kana daxa tamon a roroiang sinim kana ninis ma naaguna valos fatalamin a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai, ¹² ma naaguna zimbong a raan sin Nakmai ma naaguna vazauzin a raan angkanaan kuna xana wat fazaaus. La raan angkanaan Nakmai xana vaif pizin a bara ma amun saan ikula la bara ma amun saan faakdul xana daanim pana a lagavang iwana axaiaf ma xana malik. ¹³ Singsaxai dia di zimbong a raan Nakmai xa ra xalxalin sin dia: A lia vaaxur ma a pira vaaxur ina a non amun matmalabuk ka tak ka iziar lamaskana.

A Vaanongang Iwana Dorang

¹⁴ Amun paasaxo daxa zurugu, a raan naagu zimbang pana a raan angkanaan, naaguna gut kuna naaguna ninis ma xuna xawit ta vaakarang kana zuruk nim pana tasaan ma xuna iziarang lamaskana a lu-
aai varaxai wana Nakmai. ¹⁵ Naaguna naxaam. A Piran sin dia xawit nanga na wat panaze naan kat simbang daxa wana aubina dina inaxam taawuk ma xana xaxot faulin naandi. A dorang kanaan, daaza dia Pol xa ra fararin paamua varaxai wana a mazamang ina Nakmai xa lis sina. ¹⁶ Lamaskana amun paambaar vaakdul zina, naan kai dador wana amun saan angkanaan pana a lan be azaxai. Azanon dorang ina naat faraar xa lagaf kuna zurukang a vuvuna. Ma azanon aubina ina xawit di maravas pana ma ainaxamang sin naandi xawit na dikdik, di xul aknaaza dorang pana dorang sin Pol malasing di xul aknaaza dorang lamaskana a Baar Xoxok. Ma naandi nanga dina milung pana.

¹⁷ Sing saxai nim amun paasaxo daxa zurugu, naagu tabung texaazin fanong amun saan angkanaan. Naaguna naknakaai xuna tuua aubina ina xawit dit falos amun lus dina urif pizin nim lalozang amun faraviraaiang sin naandi xawit na tak. Tuua naagu zu vataling ainaxam paazaaiang dikdik sinim naari naagu paazaai wana. ¹⁸ Naaguna walak lamaskana a daxaiang sin Iesu Kaarisito a Piran ma a Baraai a Vaaroroiang sin dia ma a mazamang sinim pana naan saait kana balas laba uzaa, uzaa.

A marmari daxaiang kana uzaa zina tanging ma bulaai. Ka vaaratunaan.

A Varumaraiang A Waambaar Zin Jon Ka Waan Sin Aubina Di Inaxam Paazaai A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Aposol Jon, naata Zebedi xa varaar a waambaar angkari. Amun maravas faagit di wat ipiaat adu a laklagai a xazak ka daxa singsaxai a winpina xa raksaat, malasing ma a laklagai xa iziar rawarak siaana a winpin. Pana a vaagitung kanaan, di piaat adu Iesu xa wat be wana a laklagai, xawit pana a winpin. Ma di naxaam adu a laklagai xa iziar rawarak siaana a winpin, malasing ma di piaat a matmalabuk taksaat ila winpin ka daxa, xawit nat faraxas kana varaksaat a laklagai, malasing ma bulaai di gigi amun saan taksaat.

Jon ka langarin amun faraviraaiang faagit angkanaan ma xa varaar a waambaar angkari. Ka vazei naandi dina naknakaai wana amun faraviraaiang faagit, ma xa vainaxaam naandi adu Nakmai xana zaxot faulin naandi. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 87.

A baar 1 Jon ka malasing kari:

- (1) 1:1-4 Iesu a Dorang iwana roroiang
- (2) 1:5-2:29 A lan iwana a maravas ma a lan iwana bungsuzuk, nandiaa xawit dit faraxas iaa
- (3) 3:1-4:6 Amun naata Nakmai ma amun naata Saatan
- (4) 4:7-21 Nakmai xai sasaxot aubina
- (5) 5:1-12 Aubina zin Nakmai dit paramin a matmalabuk taksaat
- (6) 5:13-21 A vaanongang iwana a dorang

A Dorang Kai Lis A Roro Tapal

¹ Maam maadi ifazei wana naan, a Dorang kai lis a roroiang. Ma a Dorang kanaan ka izi roro mumua pis, paa-mua wana a faaziarang iwana a pira angkari. Maadi ra langarin ma maadi ra

raamin. Maadi ra raamaai wana naan ma maadi ra xaaf naan. ² Ma a roroiang kanaan ka ra balas la maravas, ma maadi ra raamin naan, ma maadi ipiaat a dorang faaratunaan pana naan. Ma naari maadi fazei wana naan sinim, naan a Roro Tapal ina xa ra iziar varaxai wana Damana, ma xa balas la maravas sin dia. ³ Maadi fazei zinim pana naan ina maadi ra raamin ma maadi ra langarin a dorang sina xuna xanat faraxas nim naaguna izi watu varaxai wana maam. Ma aizi watu-iang kanaan sin dia varaxai wana Damana dia ma Naatna Iesu Kaarisito. ⁴ Maadi varaar a dorang kari xa waan sinim kuna a nanamang sin dia xana bas mase.

A Zangazang Lamaskana A Maravas

⁵ A dorang maadi ra langarin sina ma maadi fazei wana zinim ka malasing kari: Nakmai naan a maravas ma xawit mase ta bungsuzuk na iziar lamaskana. ⁶ Tamon dia di piaat adu di izi watu varaxai wana Nakmai singsaxai di zazangas lamaskana bungsuzuk, dia amun taktegit ma dia xawit di iziar lamaskana a dorang faaratunaan. ⁷ Singsaxai tamon dia di zazangas la maravas malasing Nakmai xa iziar la maravas, dia di izi watu varaxai wana dia zaksaxai ma a daraaia Iesu Naata Nakmai xat faninis dia ziaana amun matmalabuk taksaat faakdul.

⁸ Tamon dia di piaat adu xawit ta matmalabuk taksaat sin dia, dia di vagit dia nanga, ma a dorang faaratunaan kawit na iziar zin dia. ⁹ Tamon dia di pitfiaat amun matmalabuk taksaat sin dia zin Nakmai, naan ka tak ma xana valos a dorang sina ma xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin dia, ma xana vaninis dia ziaana amun matmalabuk faakdul ina xawit na tak. ¹⁰ Tamon dia di piaat adu xawit di ra giu ta matmalabuk taksaat, pana awat dorang kanaan di vakilaan Nakmai adu naan a rapti iwana vaagitung, panaze Nakmai xa piaat adu aubina vaakdul di gigi amun matmalabuk taksaat. Ma tamon dia di piaat malasing kanaan, a dorang sina xawit na iziar lamaskana dia.

2

Iesu Xai Dador Xol Dia Ziaana Amun Faakarang

¹ A funalik daxa zurugu. Nia ga ra varaar amun saan angkanaan ka waan sinim kuna tuaa naaguna giu ta matmalabuk taksaat. Singsaxai tamon axazak ka giu a matmalabuk taksaat, a rapti faawalang sin dia, Iesu Kaarisito a Rapti xa Tak, kai dador xol axazak angkanaan uzaa zin Damana.

² Iesu xa lis naan nanga ma xa maat malas-ing a talazang kuna wul vaxaromang dia ziaana amun matmalabuk taksaat sin dia, singsaxai xawit sin dia zingbe, zin aubina vaakdul la pira angkari.

³ Tamon dia di valos amun dorang dikdik sin Nakmai, dia dina maravas adu di rexaazin Nakmai. ⁴ Tamon axazak ka piaat adu naan ka rexaazin Nakmai singsaxai xawit nat falos amun dorang dikdik sina, naan a raktegit ma a dorang faaratunaan kawit na iziar lamaskana. ⁵ Singsaxai tamon axazak ka valos a dorang sin Nakmai, a matmalabuk sin Nakmai iwana sasaxotang azanon ka bas mase lamaskana roroiang sina. A vaakilanang ina dia di rexaas adu dia zina xa malasing kari: ⁶ Axazak ka piaat pana naan nanga adu naan sin Nakmai, a roroiang sina xana malasing a roroiang sin Iesu.

A Dorang Dikdik Kuna Sasaxotang Azanon Tawarak

⁷ Amun paasaxo daxa zurugu, xawit a dorang dikdik faaxur xari ga varaar vawat sinim, singsaxai a dorang dikdik kabaar be ina naagu ra langarin fanong la varumara-iang ainaxam paazaaiang sinim. A dorang dikdik kabaar angkanaan, naan a dorang ina naagu ra langarin fanong. ⁸ Singsaxai a dorang dikdik angkanaan ka utuaas tan-ing ka vaaxur nanga. A dorang kanaan ka vaaratunaan lamaskana Kaarisito ma lamaskana nim, avuna a bungsuzuk ka wizik kuna vaanongang ma a maravas faaratunaan kat sarawilak.

⁹ Tamon axazak ka piaat adu naan ka iziar lamaskana maravas, singsaxai xat maska raksaat pana taatum sina lamaskana Kaarisito, naan nanga xa iziar lamaskana bungsuzuk. ¹⁰ Tamon

axazak ka sasaxot taatum sina lamaskana Kaarisito, naan ka iziar lamaskana mar-avas ma xawit tazaar lamaskana roroiang sina xana vaxalxaal naan kuna zuiang pana matmalabuk taksaat. ¹¹ Singsaxai tamon axazak ka maska raksaat pana taatum sina lamaskana Kaarisito, naan ka iziar lamaskana bungsuzuk ma xa zazangas lamaskana bungsuzuk. Naan ka wetexaas ka waafaa, avuna a bungsuzuk ka bafkol a marana.

¹² A funalik daxa, nia ga farar zinim, panaze Nakmai xa naxaam pizin fanong amun matmalabuk taksaat sinim lamaskana aizina Kaarisito.

¹³ Ma amun maamaa, ga farar wat saait sinim, panaze nim naagu rexaazin fanong naan ina xa izi roro waamua wana faaziarang.

Ma amun kulaau, ga farar wat sinim, panaze naagu waramin fanong Saatan.

Ma a funalik daxa, ga farar wat sinim, panaze naagu rexaazin fanong Damana dia.

¹⁴ Ma amun maamaa, ga farar wat sinim, panaze naagu ra rexaazin naan ina xa izi roro waamua wana faaziarang.

Ma amun kulaau, ga farar wat sinim, panaze naagu dikdik ma a dorang sin Nakmai xa iziar lamaskana nim ma naagu waramin fanong Saatan.

Tuaa Naagu Sasaxot Amun Matmalabuk Ila Pira Angkari

¹⁵ Tuaa naagu sasaxot amun matmalabuk ila pira angkari o tazaar pana. Tamon axazak ka sasaxot amun matmalabuk ila pira angkari, a matmalabuk iwana sasaxotang Damana dia xawit na iziar lamaskana. ¹⁶ Avuna amun saan faakdul xa iziar la pira angkari, malasing amun sasaxotang taksaat lamaskana aubina, ma a maraxatang ma a langgaiang pana amun saan axazak ka rauxin ma naa gigi, naan amun saan angkanaan kawit na wat sin Damana dia, singsaxai xa wat la pira angkari. ¹⁷ A pira angkari varaxai wana amun sasaxotang iwana, naandi vaakdul dina vaanong. Singsaxai axazak ina xa

valos ainaxamang ma a sasaxotang sin Nakmai xana rauxin a roro tapal.

Amun Purua Xa Varas Sin Iesu Di Balas Faanong

¹⁸ A funalik daxa zurugu, taning dia di iziar lamaskana a vaanongang iwana amun taan. Naagu langarin fanong adu a purua zin Kaarisito xana balas, ma taning amun purua angkanaan di varas di balas faanong. Malasing ma dia di rexaas adu a vaanongang iwana amun taan ka vaasilik.

¹⁹ Naandi di ra iziar varaxai wana dia, singsaxai di vataling fanong dia, avuna naandi xawit sin dia. Lek naandi zin dia, di lek iziar varaxai wana dia. Singsaxai di waan fataling fanong dia, ma xa vatangin adu naandi xawit sin dia.

²⁰ Singsaxai Kaarisito xa ra lis a Lakla-gaai a Raabu zinim ma xa iziar lamaskana nim. Malasing ma nim faakdul naagu rexaazin fanong a dorang faaratunaan sin Nakmai. ²¹ Kawit ga farar wat sinim panaze xawit naagu rexaazin a dorang faaratunaan angkanaan. Kawit. Ga farar wat panaze naagu rexaazin a dorang faaratunaan angkanaan ma naagu rexaazin adu xawit ta vaagitang na wat pana dorang faaratunaan angkanaan.

²² Nis a raktegit? Naan a axazak ina xai piaat adu Iesu xawit a Mesaaia, a rapti Nakmai xa ra kling fawat kuna zaxot faulnang dia. Axazak ina xai piaat malasing kanaan, naan a purua zin Kaarisito, wanaze naan saait kai wispuxin Nakmai Damana dia ma Naatna. ²³ Araan axazak ka lis a torana zin Iesu naan Naata Nakmai, naan kawit na iziar varaxai wana Damana Iesu. Ma araan axazak ka pitfiaat adu xa inaxam paazaai adu Iesu naan Naata Nakmai, Damana zaait ka iziar zina.

²⁴ Naaguna roting falagot amun faravi-raaiang faakdul ina naagu ra langarin paamua araan naagu ra zuruk ainaxam paazaaiang faaxur. Tamon naaguna giu malasing kanaan, naaguna iziar zaait faraxai wana Naatna ma varaxai wana Damana. ²⁵ Ma azaan ina naa ra xalxal wana xuna lizang sin dia xari: a roro tapal.

²⁶ Ga varaar vawat amun saan angkanaan sinim kuna naaguna raamin

fakilaan naandi ina di saxot dina valos falmur nim. ²⁷ A Laklagaai a Raabu ina Kaarisito xa ra lis sinim, ka iziar vaanong lamaskana nim, malasing ma xawit kaarik nat faraxas taxazak tawarak kana viraai nim. Avuna a Laklagaai a Raabu xat firaai nim pana amun saan faakdul. Ma aiziarang sin a Laklagaai a Raabu lamaskana nim ka vaaratunaan, ma xawit na vaagit. Ma malasing naan ka rat firaai nim, naaguna iziar varaxai wana naan.

Dia Dina Iziar Varaxai Wana A Laklagaai A Raabu

²⁸ Ma naari, a funalik daxa zurugu, naaguna maandaau nanga wana aiziarang faraxai wana naan. Tamon dia di giu malasing kanaan, araan Iesu xana uli wat la maravas, dia dina irur dikdik faraxai wana inaxamang azaxai ma dina wen maangil lamarana. ²⁹ Tamon naagu rexaas adu Iesu a rapti xa tak, naagu rexaas saait adu aubina vaakdul di gigi amun matmalabuk ka tak, Nakmai xa ra vavaxur vanong naandi lamaskana Iesu.

3

Taning Dia Di Iziar Malasing A Funalik Sin Nakmai

¹ Naagu langar! Damana dia xai sasaxot famarazaat mase dia, malasing ma xa vakilaan dia a funalik sina. Ka vaaratunaan, dia a funalik sin Nakmai. Aubina ila pira angkari xawit di rexaazin Nakmai, malasing ma naandi di wetexaazin dia. ² Amun paasaxo daxa zurugu, xa vaaratunaan, dia a funalik sin Nakmai, ma dia xawit nanga di rexaas dina mitat kulxulaai. Singsaxai dia di rexaas adu la raan Iesu xana balas, dia dina malasing naan, avuna la raan angkanaan dina raamin fakilaan naan aze rawat kazak. ³ Ma tamon axazak kat simbang faraxai wana ainaxam paazaaiang pana Kaarisito, xana vaninis naan malasing Kaarisito xa ninis.

⁴ Tamon axazak ka giu a matmalabuk taksaat, naan ka laxau amun lus sin Nakmai, avuna amun matmalabuk taksaat faakdul xat faraxas pana, a langarin pizining amun lus. ⁵ Ma nim naagu

rexaas adu Iesu xa balas kuna zuruk pizinang amun matmalabuk taksaat sin dia. Ma naan nanga xawit ta matmalabuk taksaat sina. ⁶ Ma axazak ina xa iziar lamaskana Kaarisito, xana wen iziar xaarik lamaskana matmalabuk taksaat. Singsaxai axazak ina xa gigiu vauzaa nanga a matmalabuk taksaat, ka vatangin adu naan kawit na raamin fakilaan Iesu ma xa wetexaazin naan.

⁷ A funalik daxa zurugu. Tuua naagu luaa taxazak kana valos falmur nim. Axazak ina xa gigiu bulin a matmalabuk ka tak, naan a axazak ka tak, malasing be Kaarisito xa tak. ⁸ Ma axazak ina xa gigiu bulin a matmalabuk taksaat, naan sin Saatan, avuna Saatan axazak iwana gigiuang a matmalabuk taksaat, naa varumara mumua la varumaraiang mase. Ma Naata Nakmai xa wat kuna vanong pizinang a vaamuzazang sin Saatan. ⁹ Naandi vaakdul a funalik sin Nakmai,* tuua di giu vauzaa xaarik a matmalabuk taksaat, panaze a roroiang sin Nakmai xa iziar zin naandi. Naandi xawit nat faraxas dina giu vauzaa nanga a matmalabuk taksaat, panaze naandi a funalik sin Nakmai. ¹⁰ Naari dia dina raamin fakilaan a funalik sin Nakmai ma a funalik sin Saatan pana awat matmalabuk angkari: Naandi vaakdul ina xawit di gigiu amun matmalabuk ka tak, naandi xawit a funalik sin Nakmai. Malasing saait naandi ina xawit di sasaxot amun taatum sin naandi lamaskana Kaarisito, naandi xawit a funalik sin Nakmai.

Naaguna Sasaxot Nim Saksaxai

¹¹ A dorang naagu ra langarin la varumaraiang ainaxam paazaaiang faaxur zinim pana Iesu Kaarisito xa malasing kari: Dia dina sasaxot dia zaksaxai. ¹² Ma tuua dia dina zuruk a matmalabuk sin Kaain. Naan sin Saatan ma xa zop famaata palau daasna Abel. Kunaze Kaain ka zop famaata Abel? Avuna amun matmalabuk sin Kaain ka raksaat ma amun matmalabuk sin Abel xa tak. ¹³ Amun taatum surugu lamaskana Kaarisito. Tuua naagu raknar araan aubina ila pira angkari di maska raksaat pana nim. ¹⁴ Dia di sasaxot amun taatum sin dia lamaskana Kaarisito,

malasing ma dia di rexaazin adu di vataling fanong a dikdikang iwana maatang, ma di albis lamaskana a dikdikang iwana roroiang. Singsaxai naandi ina xawit di sasaxot azanon tawarak, naandi di iziar nanga lamaskana dikdikang iwana maatang. ¹⁵ Axazak kat maska raksaat pana taatum sina lamaskana Kaarisito, naan ka malasing axazak kai zop famaata palau aubina, ma naagu rexaas adu axazak kai zop famaata palau aubina xawit na rauxin a roro tapal.

¹⁶ Dia di rexaazin a matmalabuk iwana sasaxotang azanon ka malasing kari: Iesu Kaarisito xa lis pizin a roroiang sina xun dia. Ma dia zaait dina lis pizin a roroiang sin dia xun amun taatum sin dia lamaskana Kaarisito. ¹⁷ Tamon axazak ka rauxin amun saan ma xa raamin taatum sina lamaskana Kaarisito xa izi gogof ma xawit na maluf naan ma xawit na saxot kana ralaas naan pana tazaar, malasing faa a matmalabuk iwana sasaxotang azanon ina Nakmai xa lis kana iziar zina? ¹⁸ A funalik daxa zurugu. Tuua dina sasaxot azanon tawarak pana a nguza dia be. Kawit. Dina sasaxot azanon tawarak lamaskana amun matmalabuk sin dia lalozang a dorang faaratunaan.

¹⁹ Tamon dia dina sasaxot azanon tawarak malasing kanaan, dia dina rexaas adu dia a funalik iwana dorang faaratunaan. Malasing ma wana aze rawat taan kat faraxas dina irur lamarana Nakmai ma dina rauxin a luaai, ²⁰ naapalaau a maskana dia xa klis dia wana ta matmalabuk taksaat ina di ra giu waamua. Avuna dia di rexaas adu Nakmai xa laaup pana a maskana dia, ma xa rexaazin amun saan faakdul.

²¹ Amun paasaxo daxa zurugu, tamon a maskana dia xawit na klis dia, dina irur dikdik lamarana Nakmai. ²² Ma amun saan faakdul di maainung naan pana, naan kana lis sin dia, wanaze dia dit falos amun dorang dikdik sina ma di gigiu amun saan ina naan kat nanam pana. ²³ A dorang dikdik sina xa malasing kari: Dina inaxam paazaai wana aizina Naatna, Iesu Kaarisito, ma dina sasaxot axazak saksaxai, malasing naan

* **3:9** Aknaaza dorang kari adu Nakmai xa luk favaxur naandi. **3:11** Jn 13:34 **3:12** Var 4:8 **3:14** Jn 5:24 **3:23** Jn 13:34, 15:12,17

ka ra vazei dia wana. ²⁴ Naandi ina dit falos amun dorang dikdik sina, di iziar lamaskana Nakmai, ma Nakmai zaait ka iziar lamaskana naandi. Ma naan ka ra lis a Laklagaai a Raabu zin dia, ma a Laklagaai a Raabu xa vamaravaas dia adu Nakmai xa iziar lamaskana dia.

4

Dia Dina Lalaamangaain Amun Laklagaai

¹ Amun paasaxo daxa zurugu, amun profet faagit ka varas di zazangas farawuk la pira angkari, malasing ma dia tuua dina inaxam paazaai vazaaus pana axazak ina xa piaat adu a Laklagaai a Raabu xa ra lis a dorang sin naandi. Ka daxa naaguna lalaamangaain amun laklagai ina di dador zin amun profet angkanaan tamon amun dorang sin naandi xa wat sin Nakmai. ² Naaguna raamin fakilaan a Laklagaai a Nakmai ma amun laklagai vaagit malasing kari: Naandi ina di piaat adu Iesu Kaarisito xa balas a xastunaan, naandi zin Nakmai. ³ Ma naandi ina di wispuxin adu Iesu xa balas axastunaan, naandi xawit sin Nakmai. A laklagai angkanaan, a purua zin Kaarisito, ina naagu ra langarin adu xana balas ma taning ka balas faanong iriat la pira angkari.

⁴ A funalik daxa zurugu. Nim sin Nakmai ma naagu waramin fanong amun profet faagit, panaze a Laklagaai a Raabu ina xa iziar lamaskana nim, naan ka laaup pana Saatan ina xa iziar la pira angkari. ⁵ Amun profet faagit, naandi ila pira angkari, malasing ma di dador wana amun saan ila pira angkari, ma aubina ila pira angkari dit langar zin naandi. ⁶ Singsaxai dia zin Nakmai, ma axazak ka inaxam paazaai wana Nakmai, xat langar zin dia. Singsaxai axazak kawit sin Nakmai, xawit nat langar zin dia. Malasing bani dia di raamin fakilaan a Laklagai iwana dorang faaratunaan, ma a laklagai iwana vaagitantang.

Nakmai Xai Sasaxot Aubina

⁷ Amun paasaxo daxa zurugu, dia dina sasaxot dia zaksaxai, avuna a matmalabuk

iwana sasaxotang azanon tawarak ka wat sin Nakmai. Ma naandi vaakdul ina di sasaxot aubina, naandi a funalik sin Nakmai* ma di rexaazin Nakmai. ⁸ Axazak kawit na sasaxot azanon tawarak, naan kawit na rexaazin Nakmai, avuna Nakmai nanga naan a vuvuna a matmalabuk iwana sasaxotang azanon. ⁹ Ma Nakmai xa vatangin sin dia a matmalabuk sina iwana sasaxotang dia malasing kari: Naan ka kling fawat Naatna azaxai be xunitiat la pira angkari, xuna dia dina roro lamaskana naan. ¹⁰ Kawit dia di tabung sasaxot Nakmai, xawit. A matmalabuk iwana sasaxotang azanon ka malasing kari: Nakmai nanga xa tabung sasaxot dia, ma xa ra lis fawat Naatna xuna maatang ma xuna zুরু pizingang amun matmalabuk taksaat sin dia. ¹¹ Amun paasaxo daxa zurugu. Tamon Nakmai xa sasaxot dia malasing kanaan, ka daxa dia zaait dina sasaxot dia zaksaxai. ¹² Kawit nanga taxazak na rataamaai varazuai wana Nakmai. Singsaxai tamon dia di sasaxot dia zaksaxai, Nakmai xa iziar lamaskana dia, ma a matmalabuk sina iwana sasaxotang azanon ka izi xudul lamaskana dia.

¹³ Dia di rexaas adu di iziar lamaskana Nakmai ma Nakmai xa iziar lamaskana dia wanaze naan ka ra lis a Laklagaaina zin dia. ¹⁴ Damana dia xa kling fawat Naatna, xa Baraai a Vaaroroiang sin aubina ila pira angkari, ma dia di ra raamin naan ma di ra fazei wana. ¹⁵ Tamon axazak ka fazei adu Iesu Naata Nakmai, Nakmai xa iziar lamaskana ma naan saait ka iziar lamaskana Nakmai. ¹⁶ Ma dia di rexaazin a matmalabuk sin Nakmai iwana sasaxotang dia ma di inaxam paazaai wana.

Nakmai naan a vuvuna matmalabuk iwana sasaxotang azanon. Ma axazak ina xai sasaxot aubina, xa iziar lamaskana Nakmai ma Nakmai xa iziar lamaskana. ¹⁷ Malasing bani a matmalabuk sina iwana sasaxotang azanon ka izi xudul lamaskana dia, xuna dina wen maraaut la raan iwana aikilizang, avuna dia di iziar zaait malasing Kaarisito iriat la pira angkari. ¹⁸ Kawit a maraautang lamaskana matmalabuk iwana sasaxotang azanon. Tamon a

* **4:7** Aknaaza dorang kari adu Nakmai xa luk favaxur naandi. **4:12** Jn 1:18

matmalabuk iwana sasaxotang azanon ka xudul lamaskana axazak, ka vutfut pizin a maraautang. Tamon axazak ka maraaut, ka vatangin adu a matmalabuk sina iwana sasaxotang azanon kawit nanga na xudul.

¹⁹ Dia di sasaxot azanon tawarak panaze Nakmai xa tabung sasaxot dia. ²⁰ Tamon axazak ka piaat naako, “Ga sasaxot Nakmai,” singsaxai xa maska raksaat pana taatum sina lamaskana Kaarisito, naan a raktegit. Avuna axazak ina xawit na sasaxot taatum sina lamaskana Kaarisito ina naa rataamin, kawit nat faraxas kana sasaxot Nakmai ina xawit naa rataamin. ²¹ A dorang dikdik ina naa lis sin dia xa malasing kari: Axazak ka sasaxot Nakmai xana sasaxot saait taatum sina lamaskana Kaarisito.

5

Aubina Zin Nakmai Dit Paramin A Matmalabuk Taksaat

¹ Aubina vaakdul ina di inaxam paazaai wana Iesu adu naan a Mesaaia, naandi a funalik sin Nakmai. Ma aubina vaakdul ina di sasaxot damana a nalik, di sasaxot saait a nalik sina. ² Tamon dia di sasaxot Nakmai ma di valos amun dorang dikdik sina, di rexaas adu dia di sasaxot a funalik sin Nakmai. ³ Tamon dia di sasaxot Nakmai, dina valos saait amun dorang dikdik sina. Ma amun dorang dikdik sina xawit na lagaf pana dina valos. ⁴ Avuna naandi vaakdul a funalik sin Nakmai, di waramin fanong a dikdikang ila pira angkari. A zaan ina dia di waramin a dikdikang ila pira angkari wana xari: ainaxam paazaaiang sin dia be. ⁵ Nis kat faraxas kana waramin a dikdikang ila pira angkari? Naandi be ina di inaxam paazaai wana Iesu adu naan Naata Nakmai.

⁶ Iesu Kaarisito xa wat faraxai wana daanim ma dari. A daanim ka irur vakilaan a baaptaaizang sin Iesu ma dari xa irur vakilaan a maatang sina. Naan kawit na wat be wana daanim. Kawit. Naan ka wat faraxai wana nandiaa. A Laklagaai a Raabu xai pitfiaat azaan angkanaan, panaze naan a dorang faaratunaan. ⁷ Ma amun saan urul di pitfiaat taal naan malasing kari: ⁸ a Laklagaai a Raabu, ma a daanim ma a dari. Nandiaal

vaakdul angkanaan di piaat taal azaan azaxai. ⁹ Dia di inaxam paazaai wana dorang sin aubina, singsaxai a dorang sin Nakmai xa maravan mase, wanaze Nakmai nanga xa dadorin. Ma Nakmai xa ra pitfiaat pana Naatna. ¹⁰ Tamon axazak ka inaxam paazaai wana Naata Nakmai, naan ka rauxin fanong a dorang kanaan lamaskana. Singsaxai tamon axazak kawit na inaxam paazaai wana Nakmai, naan ka piaat adu Nakmai xat faagit panaze naan kawit na inaxam paazaai wana dorang kanaan Nakmai xa pitfiaat pana Naatna. ¹¹ A dorang kanaan ka piaat malasing kari: Nakmai xa lis fanong a roro tapal zin dia ma a roroiang kanaan ka iziar lamaskana Naatna. ¹² Axazak ina Naata Nakmai xa iziar lamaskana, xa rauxin fanong a roro tapal. Singsaxai axazak ina Naata Nakmai xawit na iziar lamaskana, xawit na rauxin a roro tapal.

A Vaanongang Iwana A Dorang

¹³ Nim ina naagu inaxam paazaai wana aizina Naata Nakmai, ga farar wat sinim pana amun saan angkanaan kuna naaguna rexaas adu naagu rauxin fanong a roro tapal. ¹⁴ Ma tamon dia di maainung sin Nakmai, dina irur dikdik faraxai wana ainaxamang azaxai, avuna di rexaas faanong adu Nakmai xana langar zin dia tamon di maainung naan pana tazaar kat faraxas pana a sasaxotang ma ainaxamang sina. ¹⁵ Ma tamon dia di rexaas adu naan ka langar vaanong pana amun saan faakdul di maainung pana, di rexaas saait adu dina zuruk amun saan di maainung naan pana.

¹⁶ Tamon axazak ka raamin taatum sina lamaskana Kaarisito xa giu a matmalabuk taksaat ina naan kana wen milung tapal wana, naan kana maainung ma Nakmai xana lis a roroiang sina. A maainungang kanaan kana vawaal naandi ina amun matmalabuk taksaat sin naandi xana wen saxot naandi xuna milung tapal. Singsaxai xawit ga piaat adu naaguna maainung ku naandi ina amun matmalabuk taksaat sin naandi xana zaxot naandi xuna milung tapal. ¹⁷ Amun matmalabuk taksaat faakdul xawit na tak, singsaxai wana

azanon matmalabuk taksaat aubina dina wen milung tapal wana.

¹⁸ Dia di rexaazin adu a funalik faakdul zin Nakmai xawit dit maandaau wana gigiuang amun matmalabuk taksaat. Avuna Naata Nakmai xat katkatong naandi ma Saatan kawit nat faraxas kana kawin naandi. ¹⁹ Dia di rexaazin adu dia a funalik sin Nakmai, ma aubina

vaakdul ila pira angkari* di iziar lawaana dikdikang sin a rapti raksaat, Saatan.

²⁰ Dia di rexaas adu Naata Nakmai xa balas faanong ma xa ra lis a rexaazang daxa zin dia, xuna dia dina rexaas pana Nakmai vaaratunaan. Dia di iziar lamaskana Nakmai vaaratunaan, panaze di iziar lamaskana Naatna, Iesu Kaarisito. Ma naan Nakmai vaaratunaan ma a roro tapal.

²¹ A funalik surugu, naaguna xatkatong fatalamin nim nanga ziaana amun nakmai vaagit.

* **5:19** Naandi xawit di inaxam paazaai wana Iesu Kaarisito.

A Varuaiang A Waambaar Zin Jon Ka Waan Sin Aubina Di Inaxam Paazaai A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Aaposal Jon ka varaar a waambaar angkari. La raan angkanaan aubina di inaxam paazaai di iruzuuaai naandi ina di zuruk a Dorang Daxa zin Iesu ma di waan farawuk ma di fazei wana. Singsaxai amun maravas faagit di giu zaait malasing kanaan, malasing ma Jon ka farar zin aubina di inaxam paazaai xuna raamaai daxaiang pana amun faraviraaiang sin naandi dit sangas farawuk, ma dina ruzuuaai be naandi ina di ilos Iesu. A maari-aas iwana fararang ka malasing AD 87.

A baar 2 Jon ka malasing kari:

- (1) 1-3 A dor vaamaravazang
- (2) 4-6 A matmalabuk iwana sasaxotang azanon
- (3) 7-11 A fanaauang pana amun maravas faagit
- (4) 12-13 A vanongang a dorang

A Dor Vaamaravazang

¹ Nia a waamua iwana lotu.

Ga varaar a dorang kari xa waan sunum a ravin ina Nakmai xa kalin ma xa waan saait sin a funalik sunum. Nia ga sasaxot faaratunaan nim. Kawit nia zingbe, singsaxai naandi vaakdul di rexaazin a dorang faaratunaan sin Nakmai, di sasaxot saait nim, ² panaze a dorang faaratunaan sin Nakmai xa iziar zin dia ma xana iziar bulaai zin dia.

³ A daxaiang ma a varamaaluvang ma a luaai xana iziar varaxai wana dia xa wat sin Nakmai Damana dia ma Iesu Kaarisito Naata Nakmai lamaskana a dorang faaratunaan ma a matmalabuk iwana sasaxotang azanon.

A Dorang Faaratunaan Ma A Matmalabuk Iwana Sasaxotang Azanon

1:5 Jn 13:34, 15:12,17

⁴ Nia ga nanam mase wanaze ga langarin adu azanon sin a funalik sunum di valos a dorang faaratunaan sin Nakmai, malasing be Damana dia xa dador dikdik sin dia wana. ⁵ Ma naari fafnugu, xawit ga varaar vawat ta dorang faaxur zunum. A dorang dikdik angkari, dia di langarin fanong paamua la raan dia di zuruk a roroiang faaxur lamaskana Iesu Kaarisito. Ga maainung adu dia dina sasaxot axazak saksaxai. ⁶ A vuvuna a matmalabuk angkanaan iwana sasaxotang azanon ka malasing kari: Lamaskana a roroiang faakdul zin dia, dina valos amun dorang dikdik sin Nakmai. Malasing nim naagu ra langarin la raan naagu zuruk a roroiang faaxur, a dorang dikdik sina xa malasing kari: Naaguna sasaxot azanon tawarak lamun taan faakdul.

Dia Dina Roting Falagot A Dorang Sin Kaarisito

⁷ Avuna amala aubina dit faagit ma di zazangas farawuk la pira angkari. Aubina angkanaan di wisbuk adu Iesu Kaarisito xawit na balas malasing a xastunaan. Aubina malasing kanaan dit faagit ma naandi amun purua zin Kaarisito. ⁸ Naaguna lagat kuna xatkatong fatalaminang a matmalabuk daxa zinim, kuna tuua naaguna luaa psin amun saan ina naagu gut pana lamaskana Kaarisito, ma naaguna zuruk a wulwulang faakdul zinim. ⁹ Tamon axazak kawit na valos amun faraviraaiang sin Kaarisito, ma naa vadumduma wana azanon faraviraaiang tawarak, Nakmai xawit na iziar zina. Singsaxai tamon ka valos amun faraviraaiang sin Kaarisito, Damana dia ma Naatna di iziar iaa zina. ¹⁰ Tamon axazak ka balas sinim ma xawit na zuruk fawat a varaviraaiang kanaan, tuua naagu rudaxain naan kula vaal ma tuua naagu ruzuuaai naan. ¹¹ Avuna tamon taxazak ka ruzuuaai naan, ka malasing adu naan ka irur varaxai wana naan lamaskana amun taksaarang sina.

A Vaanongang Iwana A Dorang

¹² Ga rauxin a dorang ka varas kuna dadorang pana zinim. Singsaxai xawit ga saxot gana varaar wana a waambaar

ma wana a xizong iwana ikalarang. Ga naxaam be adu gana balas puat sinim, ma dia dina varataamaai varaxai ma gana dador zinim kuna a nanamang sin dia xana bas pakluaai. ¹³A funalik sin duaam ina Nakmai xa ra kalin naan, di lis a dor vaananamang sinim.

A Varulang A Waambaar Zin Jon Ka Waan Sin Gaaius A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Aposol Jon ka varaar a waambaar angkari. Diotrefes, ina aubina di inaxam paazaai di balas fatu la vaal zina, xa zaxot pizin naandi ina di wat pana a dorang sin Jon. Singsaxai Gaaius, ina xa gigiu amun matmalabuk daxa, xa ruzuaai naandi, malasing ma Jon ka varaar a waambaar angkari zina. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 87.

A baar 3 Jon ka malasing kari:

- (1) 1-4 A dor vaamaravazang
- (2) 5-8 Jon ka wisfaru Gaaius
- (3) 9-12 A dorang pana Diotrefes ma Demitrias
- (4) 13-15 A vaanongang iwana dorang

A Dor Vaamaravazang

¹ Nia a waamua iwana lotu.

Ga varaar a waambaar angkari xa waan sunum, a paasaxo zurugu mase, Gaaius. Ga sasaxot faaratunaan nua.

² A paasaxo daxa zurugu, nia ga maainung sin Nakmai adu nua guna nanam pana roroiang daxa gu rauxin la winpinum, malasing be a laklagaaium ka rauxin a roroiang daxa. ³ Nia ga ra nanam mase la raan azanon daaza dia lamaskana Kaarisito di balas ma di pitfiaat adu gut faaratunaan pana a dorang faaratunaan ma a roroiang sunum kat falaau varaxai wana a dorang faaratunaan. ⁴ Araan nia ga langar adu a funalik surugu di los a dorang faaratunaan, ga nanam mase. A nanamang kanaan surugu xa laaup pana amun nanamang ga rauxin.

Jon Ka Wisfaru Gaaius

⁵ A paasaxo daxa zurugu, lamaskana vaamuzazang sunum kuna vawaalang amun taatum lamaskana Kaarisito, gui giu vatfaraxazin fatalamin, naapalaau xawit

gu rexaazin naandi. ⁶ Di rai pitfiaat a matmalabuk sunum iwana sasaxotang azanon lamarana aubina ila lotu iriat. Ma xana daxa naaguna vawaal naandi wana zangazang sin naandi wana a lan ina xat faraxas pana a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai. ⁷ Di waan fataling amun bina zin naandi xuna fazeiang pana aizina Kaarisito ma xawit di rat suruk ta vanganang o kaakaai zin aubina xawit di inaxam paazaai. ⁸ Malasing ma xat faraxas mase adu dia di inaxam paazaai dina ruzuaai aubina malasing ubina angkanaan la vaal zin dia, xuna dia vaakdul dina vaamuzas faraxai wana vadikdikang a vaamuzazang iwana a dorang faaratunaan.

Diotrefes Ma Demitrias

⁹ Ga ra varaar vanong a waambaar xa waan sinim aubina iwana lotu wana azaan angkanaan. Singsaxai Diotrefes a rapti xai saxot adu xana waamuain nim, singsaxai naan kawit nat falos a dorang simaam. ¹⁰ Malasing ma, tamon nia gana wat sinim, gana pitfiaat fakdul amun saan naan ka gigiu. Naan kai dador ngutngut pana maam naako maam maadi raksaat. Naan kawit na gigiu be a matmalabuk angkanaan, singsaxai xawit nat fawaal zaait amun aposol ina di wat la bina zina ma xai waakol aubina iwana lotu ina di saxot dina vawaal amun aposol angkanaan. Ma xai kling pizin saait aubina angkanaan siaana aiziarang lamaskana lotu.

¹¹ A paasaxo daxa zurugu, tuaa guna valos amun matmalabuk sin aubina raksaat. Singsaxai guna valos amun matmalabuk daxa. Tamon axazak ka gigiu amun matmalabuk daxa, naan sin Nakmai. Ma tamon axazak ka gigiu amun matmalabuk taksaat naan kawit na raamin fakilaan Nakmai.

¹² Aubina vaakdul di piaat a dorang ka daxa wana Demitrias ma a roroiang sina xat falaau vatfaraxas pana a dorang faaratunaan. Maam saait maadi piaat a dorang ka daxa wana naan, ma nim naagu rexaas adu a dorang kari zimaam ka vaaratunaan.

A Vaanongang Iwana Dorang

¹³ Ga rauxin a dorang ka varas gana pi-aat sunum, singsaxai xawit ga saxot gana varaar wana xizong iwana fararang. ¹⁴ Gat naxaam adu gana samura raamin nua ma diaa dina dador varazuaai iaa.

¹⁵ A luaai xana iziar varaxai wana nua.

Amun paasaxo iriat di lis a dor vaanana-mang sin naandi xa waan sunum. Ma gu dor vaananam sin amun paasaxo inaan pana amun izina naandi.

A Waambaar Zin Jut Ka Waan Sin Aubina Di Inaxam Paazaai A Dor Vaamaravazang Pana A Waambaar Angkari

Jut taatum sin Iesu xa varaar a waambaar angkari. Aizina wana a linga bina Ibru adu Judaa. Naan ka farar waan sin aubina di inaxam paazaai. Jut ka saxot kana farar wana Nakmai xat saxot faulin dia. Singsaxai amun maravas faagit di ra balas fatu, malasing ma naan ka farar xuna piaatang dina naknakaai wana naandi. Uru aaposal Pita ma Jon di ra farar iaa zaait pana amun maravas faagit angkanaan (2 Pita ma 1 Jon). A maariaas iwana fararang ka malasing AD 65.

A baar jut ka malasing kari:

- (1) 1-2 A dor vaamaravazang
- (2) 3-16 Amun matmalabuk sin amun maravas faagit
- (3) 17-23 Dina irur dikdik lamaskana ainaxam paazaaiang
- (4) 24-25 A wisfaaruang ka waan sin Nakmai

A Dor Vaamaravazang

¹ Nia xari Jut, a iaana kilaaian sin Iesu Kaarisito ma nia daaza Jems.

Ga varaar a waambaar angkari xa waan sinim. Nakmai Damana dia xa ra viring luk nim, ma xa sasaxot nim ma naagu iziar lawaana vaaxatkatangang sin Iesu Kaarisito.

² A varamaaluvang ma a luaai ma a matmalabuk iwana sasaxotang azanon ka bas pakluaai xana iziar zinim.

Naaguna Xatkatong Fatalamin Nim Siaan Amun Maravas Faagit

³ Amun paasaxo daxa zurugu, a maskaagu xa ramaraat mase xuna fararang ma fazeiang sinim pana a vaamuzazang Nakmai xa ra giu wana zaxot faulinang dia vaakdul. Singsaxai naari ga naxaam adu gana farar waan

sinim pana aza zaan tawarak. Gana farar waan sinim ma gana vadikdik nim kuna varop dikdikang ma naaguna xatkatong fatalamin a Dorang Daxa ina dia di inaxam paazaai wana. Nakmai xa ra lis a Dorang Daxa faazaxai be zin aubina ninis sin Iesu. ⁴ Ga fararin panaze azanon ubina di wat funfun faanong inaan lawalaua nim. Naandi xawit dit falos a sasaxotang sin Nakmai, ma naan kana klis naandi ma xana lis a vaamaazikang sin naandi malasing di ra varaar vating mumua pis lamaskana Baar Xoxok. Naandi di xul varaksaat a dorang pana a daxaiang sin Nakmai zin dia lalozang a raagulang sin dia wana amun matmalabuk ka mitikaai. Ma di wispuxin a Piran sin dia Iesu Kaarisito, a Piraana amun saan faakdul, naan azaxai be.

⁵ Naagu rexaazin fanong amun saan angkari, singsaxai ga saxot gana vazei xaarik nim pana: A Piran ka zaxot faulin amun Israael vataling Ijip, singsaxai mur naan ka ra vanong pizin naandi ina xawit di inaxam paazaai wana naan. ⁶ Ma amun aangelo zaait ina xawit di roting falagot a non burburaiang sin naandi ina Nakmai xa ra lis sin naandi zaksaxai, di valaup naandi nanga ma di vataling fanong akin sizarang sin naandi ikula la lia. Malasing ma Nakmai xa pis fating naandi wana sen ina xawit akin takipang iwana. Ma di iziar lamaskana bungszuk kuna zimbongang a raan laba Nakmai xana klis aubina vaakdul ma amun aangelo vaakdul. ⁷ Ma xa ra malasing saait kanaan pana Sodom ma Gomoraa ma amun bina lapaara nandiaa. Aubina ininaan di ra gigiu amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang ma ubina dit maxus sin ubina nanga. Nakmai xa ra vanong pizin amun bina angkanaan lamaskana adi xaiaf. Ma a puruaiang sin naandi xa dador vaalagat sin dia xuna dia dina rexaas adu adi xaiaf kawit akin faanongang iwana, xat simbang kuna aubina raksaat dina if lamaskana.

⁸ Malasing saait bani wana ubina angkanaan di ra wat funfun ma di iziar vaanong lawalaua nim, ma dit firaai

aubina wana amun saan naadi ra mirif-taain, ma dit famitikaai naandi nanga wana amun matmalabuk taksaat. Di bain a burburaiiang sin Nakmai ma di piaat faraksaat amun aangelo inikula laaxur. ⁹ Singsaxai Maaikal, a waamua zin amun aangelo, araan naan ma Saatan di varamangat saxot iaa a winpina Moses, naan ka saxot kana vakor Saatan singsaxai xawit na piaat faraksaat naan. Ka piaat be naako, "A Piran nanga xana vadawaar nua." ¹⁰ Singsaxai ubina angkanaan di ipiaat faraksaat amun saan ina, naandi nanga xawit naadi maravas pana. Ma ainaxamang sin naandi xa malasing ainaxamang sin amun pungpung ina xawit di inaxam daxa ma dit falos be a sasaxotang ila winpina naandi. Ma naan amun saan angbani naadina purua wana.

¹¹ Kana raksaat mase wana naandi! Naandi di valos a matmalabuk sin Kaain. Ma di vazaaus pana gigiuang amun saan ka raksaat kuna suruk kaakaaiiang pana, malasing Baalaam. Ma di purua malasing Koraa, ina xa ra valos aubina di ra bain a dorang sin Nakmai, ma naandi vaakdul di ra purua.

¹² Ubina angkanaan araan di iziar lamaskana amun flangan sinim iwana vaamadaiang, di malasing be amun saan ka mitikaai. Dit favangaan famazur naandi nanga ma xawit dit naxaam uzanon tawarak. Di malasing a vang bara ina a maaliu xai wif fauzaa ma xai wif fawizik, singsaxai xawit ta daavur lamaskana. Di malasing saait amun iaai xawit dit fuai la flan iwana vuaiiang, ma di put pizin amun iaai angkanaan pana xatkadorna. Malasing ma xa malasing di maat faarua. ¹³ Di gigiu amun matmalabuk taksaat ina aubina dit maangil wana, singsaxai naandi nanga xawit dit maangil wana. Avuna amun matmalabuk taksaat sin naandi xa balas la maravas malasing a bumbusiro iwana rof ina xa ratambur. Ma di malasing saait amun patpada ina di waan farawuk la bara. Ma Nakmai xa nimnimanin tasin a suk baangut aaxan naandi xuna iziarang lamaskana bulaai.

¹⁴ Ma Enok a natnaat sin Aadaam, naan

a vawizik uruaiiang a watkul lamuraana Aadaam. Naan ka dador profet pana naandi malasing kari, "Naagu langar, a Piran kana wat faraxai wana amun taausan amun aangelo xoxok sina, ¹⁵ kuna klizang aubina vaakdul. Ma naandi vaakdul ina xawit dit falos a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai dina purua wana aikilizang lalozang amun matmalabuk taksaat faakdul naadi ra gigiu, ma wana amun dorang taksaat ina aubina di ra piaat pana naan."

¹⁶ Ubina angkanaan di dador marazaat ma dit faakar. Dit falos amun sasaxotang taksaat sin naandi ma dit falaup naandi nanga. Ma dit faxabebeu aubina wana dorang ka maamis kuna urif fawatang aubina zin naandi ma dina zuruk tazanon saan sin naandi.

Naaguna Rur Dikdik Pana Ainaxam Paazaaiiang

¹⁷ Singsaxai nim, amun paasaxo daxa zurugu, naaguna naxaam faulin amun dorang sin amun aaposal zin a Piran sin dia Iesu Kaarisito, ina naadi ra tabung piaat paamuin sinim. ¹⁸ Di ra piaat sinim malasing kari, "Lamaskana amun taan iwana vaanongang, azanon aubina dina vis Nakmai, ma dina valos a sasaxotang taksaat sin naandi vaatak, ina xawit na malasing a sasaxotang sin Nakmai."

¹⁹ Avuna uwat ubina angkanaan, naandi di vuvuna aizi vatawagalaaiiang sinim lamaskana a lotu zinim. Naandi dit falos be amun sasaxotang ila pira angkari, ma a Laklagaai a Raabu xawit na iziar lamaskana naandi.

²⁰ Singsaxai nim, amun paasaxo daxa zurugu, xa daxa naaguna vadikdik nim nanga wana ainaxam paazaaiiang sinim ina xa ninis faakdul mase xuna xana makal ma naaguna maainung pana a dikdikang sin a Laklagaai a Raabu.

²¹ Nakmai xai sasaxot nim ma naaguna iziar lamaskana a matmalabuk sina iwana sasaxotang nim araan naagut simbong a varamaaluvang sin a Piran sin dia Iesu Kaarisito ina xana lis a roro tapal zinim.

²² Naaguna vatangin a varamaaluvang pana naandi ina di rauxin ainaxamang

urua lalozang ainaxam paazaaiang sin naandi. ²³ Ma naaguna urif pizin fazaus azanon aubina ina di iziar lamaskana xaiaf. Ma naaguna maluf azanon aubina varaxai wana maraautang, kuna tuaa naaguna zu lamaskana amun matmalabuk taksaat sin naandi. Naaguna bain amun matmalabuk sin naandi xa mitikaai malas-ing adu naagu bain amun marapi xa mitikaai.

A Wisfaaruiang Ka Waan Sin Nakmai

²⁴ Nakmai xat faraxas kana raamaai xaaul wana nim kuna naaguna wen su, ma xana varur nim lamarana, lamaskana marmari daxaiang sina. Ma xawit taxazak kana vakor nim pana ta matmalabuk taksaat, ma naaguna rauxin adi nana-mang laba. ²⁵ Naan singbe azaxai Nakmai zin dia, ma a Baraai a Vaaroroiang sin dia avuna wana a vaamuzazang sin Iesu Kaarisito a Piran sin dia. Aiza laba ma a marmari daxaiang sin a xalxal ma a maradikdikang ma a burburaaiang kana waan sina lamun taan faakdul angkapaa xa vaanong ma taning ma bulaai bulaai. Ka vaaratunaan.

A Vaatangaaiang Iesu Kaarisito Xa Lis Sin Jon A Dor Vaamaravazang Pana A Baar Angkari

Aposol Jon ka varaar a baar angkari la xurunuza Paatimos. Naan ka farar adu aubina dina kawin famarazaat aubina di inaxam paazaai, malasing ma naandi dina dikdik pana ainaxam paazaaiang. Naan ka farar zaait pana a Piran Iesu xa balas sina lamaskana a rataamaaiang ma xa vazei naan pana aze xana balas la vaanongang iwana amun taan. A maariaas iwana fararang ka malasing AD 95.

A baar A Rataamaaiang ka malasing kari:

- (1) 1:1-8 A dor vaamaravazang
- (2) 1:9-20 A Piran Iesu xa balas sin Jon lamaskana rataamaaiang sina
- (3) 2:1-3:22 Amun dorang ka waan sin aubina di inaxam paazaai lamun bina xa wizik urua
- (4) 4:1-5:14 Akin izi xalxaalang sin Nakmai ma Naata Sipsip
- (5) 6:1-7:17 A Piran ka kaas a wilwilaai a baar
- (6) 8:1-11:19 A raavuru xa wizik urua
- (7) 12:1-18 A ravin ma a zizi
- (8) 13:1-18 Uru wungpung
- (9) 14:1-20 Aubina xa 144,000 ma a aangelo urul
- (10) 15:1-16:21 A win ka wizik urua
- (11) 17:1-19:5 Baabylon, a ravin kat faangurin a winpina
- (12) 19:6-21 Iesu xana uli wat
- (13) 20:1-6 A taausan azaxai amun maariaas
- (14) 20:7-10 Nakmai xa waramin Saatan
- (15) 20:11-15 A vaanongang iwana aikilizang
- (16) 21:1-22:6 A lia vaaxur ma a pira vaaxur
- (17) 22:7-21 A vaanongang iwana dorang

A Dor Vaamaravazang

¹ A baar angkari, a vaatangaaiang sin Iesu Kaarisito ina Nakmai xa ra lis sina

xuna vatanginang sin amun iaana kilaa-
iang sina wana amun saan kana samura
balas. Iesu xa kling a aangelo zina xa waan
sin a iaana kilaaaiang sina Jon kuna vazei
vamaravaazang naan pana amun saan
angkanaan. ²Ma Jon ka pitfiat amun saan
faakdul ina naa ra raamin lamaskana a
vaatangaaiang kanaan. Naan azaan urua
xari, a dorang sin Nakmai ma a dorang
faaratunaan sin Iesu Kaarisito. ³Axazak
ina xa vakot a dorang profet angkari,
Nakmai xa lis a daxaiang sina, ma aubina
ina di langarin amun dorang kari Jon ka
ra varaar vating lamaskana a baar angkari
ma di roting falagot lamaskana naandi,
Nakmai xa lis a daxaiang sin naandi zaait,
avuna a raan amun saan angkanaan kana
balas, ka wat faasilik faanong.

A Dor Vaananamang

⁴ Nia xari Jon, ga farar waan sinim
aubina naagu inaxam paazaai ma naagut
balas fatu lamun bina xa wizik urua la
provins Esia.

A daxaiang ma a luaai xa waan sinim, ka
wat sina ina xa iziar taning, ma xa ra iziar
mumua pis, ma naan ina xana wat, ma xa
wat saait sin amun laklagai xa wizik urua
ina di irur lamarana akin izi xalxaalang
sina, ⁵ ma xa wat saait sin Iesu Kaarisito,
ina xa vaaratunaan pana pitfiatang a do-
rang sin Nakmai, ma naan axazak ina xa
tabung tamaraat puli ziaana maatang ma
xa roro tapal, ma naan a waamua zin
amun kalxal ila pira angkari.

Naan kai sasaxot dia ma xat famama-
raxas dia ziaana amun matmalabuk tak-
saat sin dia wana dari zina, ⁶ ma xa ra
vabalos dia di balas a lemlem azaxai ma
di balas amun pris ma dit faamuzas aaxan
Damana, naan Nakmai zina. Malasing ma
a marmari daxaiang ma dikdikang kana
uzaa zin Iesu Kaarisito, bulaai bulaai. Ka
vaaratunaan.

⁷ Naagu langar, naan kana wat faraxai
wana amun bara,
ma amun marana aubina vaakdul
dina raamin naan,
ma naandi zaait ina di zaxa naan,

ma amun lemlem aubina ila pira angkari dina rangis naan. Aiang, amun saan angkanaan kana balas malasing kanaan. Ka vaaratunaan.

⁸ A Piran Nakmai, ina xa iziar taning ma xa iziar mumua pis ma xana wat. Naan a Maradikdikang, ka piaat naako, “Nia Aalfaa ma Omegaa.”*

Jon Ka Raamin Iesu

⁹ Nia xari Jon, daaza nim lamaskana Kaarisito ma a waliaana nim ina dia di irur varaxai lamaskana maazikang ma lamaskana a bikabar zin Nakmai ma lamaskana airur dikdikang lamaskana amun maravanang, panaze di los Iesu. Nia ga iziar la xurunuz Paatimos, panaze ga rai fazei wana a dorang sin Nakmai ma a dorang faaratunaan sin Iesu. ¹⁰ La raan sin a Piran ga bas pana a Laklagaai a Raabu, ma lamuraagu ga langarin adi linga axazak ka malasing a raavuru. ¹¹ Ka piaat malasing kari, “Amun saan guna raamin faraar lamaskana a wilwilaia baar ma guna lis sin aubina di inaxam paazaai ma dit balas fatu lamaskana amun bina angkari xa wizik urua, Efesas ma Smenaa ma Pegamom ma Taaiatiraa ma Saadis ma Filadelfia ma Laaodisia.”

¹² Ga rutaawuk kuna raaminang axazak angkanaan ka dador zurugu, ma ga raamin amun goul laam baraa ka wizik urua. ¹³ Ma lawalau amun laam angkanaan, ga raamin axazak malasing a xastunaan,* ka mamaaus pana marapi baraa ina xa ruaas ipaa la uru xaakna, ma xa valaak kol a bangbangana wana marapi di giu wana goul. ¹⁴ A waatna ma vurna xa xufkuf mase malasing a vura sipsip, ma xa malasing saait a bara xa xufkuf mase. Ma uru marana di ililap iaa malasing a xaiaf ka ililap dikdik. ¹⁵ Uru xaakna di malasing a braas ka ninis ma xa wilwilak, ma a lingna xa malasing a linga daanim ka valvalaau laaxur wana vaat. ¹⁶ Naan

ka roting amun patpada xa wizik urua la mit sazaxa zina ma a baainaat ka fangan la uritna urua varaxai xa tukbilak la balana. Ma a marana xa malasing a iaas ka wilwilak marazaat.

¹⁷ Araan ga raamin naan, ga zu wizik paanaburut lapaara uru xaakna malasing axazak ka maat. Naanaan ka rasin a mit sazaxa zina laaxur wana nia ma xa piaat naako, “Tuua gu maraaut, nia a Waamua ma a Zaxamur. ¹⁸ Nia ga iziar bulaai. Ga maat faanong, singsaxai taamin, naari ga izi roro bulaai bulaai ma ga roting a ki iwana maatang ma a ki iwana a bina zin amun maat.

¹⁹ Malasing ma faraar amun saan angkari, amun saan gu raamin fanong ma amun saan ina xa balas taning ma amun saan kana balas mur. ²⁰ Aknaas amun patpada xa wizik urua la mit sazaxa zurugu ma amun goul laam baraa ka wizik urua, mumua xa izi vunfun singsaxai taning ga vamaravaas malasing kari: Amun patpada xa wizik urua xa iru vakilaan amun aangelo xa wizik urua zin amun lemlem aubina di inaxam paazaai ma dit balas fatu. Ma amun goul laam ka wizik urua xa irur vakilaan amun lemlem aubina xa wizik urua di inaxam paazaai ma dit balas fatu.”

2

A Dorang Ka Waan Sin Aubina Di Inaxam Paazaai Efesas

¹ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Guna farar waan sin a aangelo zin aubina di inaxam paazaai di iziar Efesas malasing kari:

A dorang kari zin axazak ina xa ratoting amun patpada xa wizik urua la mit sazaxa zina, ma xa zazangas lawalau amun goul laam baraa ka wizik urua. ² Ga rexaazin amun matmalabuk sinim ma amun gutang sinim, ma a irur dikdikang sinim araan naagu xazanin a maazikang. Ga rexaas adu xawit naagu rudaxain aubina raksaat, ma naagu lalaamangaain naandi ina di

1:8 Vaat 22:13, Zax 3:14 * **1:8** Aknaaza dorang kari adu Nakmai xa iziar tapal ma amun saan faakdul xa iziar lawaana. **1:13** Daan 7:13, Daan 10:5 * **1:13** A dorang pana Grik adu “axazak malasing a naata rapti.” Pana ainaxamang sin amun Judaa aknaas a dorang kari adu “axazak malasing a xastunaan.” Pana a dorang kanaan Jon ka inaxam pana a baar zin Daaniel 7:13-14. Amun non mumut angkanaan ka dador wana a Mesaia. **1:14** Daan 7:9 **1:14** Daan 10:6 **1:15** Izi 1:24, 43:2 **1:17** Aais 44:6, 48:12, Vaat 2:8, 22:13

piaat adu naandi amun aaposal, singsaxai naandi xawit amun aaposal vaaratunaan ma naagu raamin fakilaan adu naandi aubina iwana vaagitang. ³ Naagu xazanin a maazikang pana aizinugu singsaxai xawit naagu malumbaai wana, naagu irur dikdik nanga.

⁴ Singsaxai ga vakor nim pana azaan angkari: Kawit naagu sasaxot nia malasing naagu ra sasaxot nia araan naagu varumara ainaxam paazaaiang. ⁵ Naagu naxaam faulin aizarang daxa zinim iwaamua singsaxai naari naagu zu vaanong siaana! Naaguna inaxam taawuk ma naaguna giu amun saan naagu gigi waamua. Tamon kawit naagu inaxam taawuk, gana wat sinim ma gana zuruk pizin a laam sinim la kiaana. ⁶ Singsaxai azaan azaxai naagu giu xa daxa. Naagu maska raksaat pana amun matmalabuk taksaat sin aubina ina dit falos a varaviraaiang sin Nikolaas ina nia zaait ga maska raksaat pana.

⁷ Axazak ina xa rauxin alngana, xa daxa naan kana langarin a dorang kanaan ina a Laklagaai a Raabu xai piaat sin aubina di inaxam paazaai. Ma naan ina xat paramin amun matmalabuk taksaat, gana rudaxain naan kana vangan pana a iaai iwana roroiang ina xa irur lamaskana paaradaais sin Nakmai.”

A Dorang Ka Waan Sin Aubina Di Inaxam Paazaai Smenaa

⁸ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Guna farar waan sin a aangelo zin aubina di inaxam paazaai di iziar Smenaa malasing kari:

A dorang kari zina, naan a Waamua ma a Zaxamur, naan ina xa ra maat ma xa roro uli xaarik. ⁹ Ga rexaazin amun maazikang ina dit famazik nim pana ma aizi gogovang sinim, singsaxai a vaaratunaanang iwana nim naagu raxumbaaxut pana amun saan inikula la lia. Ga rexaazin a dorang pispiaalang ina azanon aubina di ipiaat pana nim. Naandi di ipiaat adu naandi amun Judaa singsaxai naandi xawit amun Judaa, naandi zin a lemlem sin Saatan. ¹⁰ Tuua naagu maraaut pana vazaakang amun maazikang ina xana samura balas sinim.

Ga vazei nim, Saatan kana rasin azanon sinim la vaala vaamaazikang kuna lalamangaainang nim ma naaguna xazanin a maazikang pana raan ka zangaafu. Naaguna irur dikdik pana ainaxam paazaaiang sinim, naapalaau tamon naaguna maat, ma gana lis a roroiang sinim malasing a lawilot.

¹¹ Axazak ina xa rauxin alngana, xa daxa tamon kana langarin a dorang ina a Laklagaai a Raabu xa dadorin sin aubina di inaxam paazaai. Naan ina xat paramin amun matmalabuk taksaat, a varuaaiang a maatang kana wen kawin naan.”

A Dorang Ka Waan Sin Aubina Di Inaxam Paazaai Pegamom

¹² Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Guna farar waan sin a aangelo zin aubina di inaxam paazaai di iziar Pegamom malasing kari:

A dorang kari zin axazak ina xa rauxin a baainaat ka fangan la uru ritna varaxai.

¹³ Ga rexaazin a bina naagu iziar wana, a bina ina Saatan ka iziar wana malasing a xalxaal. Singsaxai naagut faaratunaan pana nia, ma ainaxam paazaaiang sinim kawit na waan siaagu. Naagu giu nanga malasing la maariaas ina di ra zop famaata Antipaas. Naan ka ra irur vaaratunaan pana dorang pana aizinugu, ma di ra zop famaata naan la bina zinim ina Saatan ka iziar wana.

¹⁴ Singsaxai ga vakor nim pana azanon saan angkari: Ka rauxin azanon aubina inaan la bina zinim dit falos a varaviraaiang sin Baalaam ina naa ra viraai Baalaak pana xuna vagitang amun Israael xuna giuang a matmalabuk taksaat, araan di iaan a vanganang azanon tawarak di lis malasing a talazang ka waan sin amun nakmai vaagit ma di giu amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang. ¹⁵ Ma azanon aubina zinim dit falos a varaviraaiang sin Nikolaas. ¹⁶ Malasing ma naaguna inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sinim. Taulaan gana uli wat sinim, ma gana varop faraxai wana naandi wana a baainaat ila balaagu.

¹⁷ Axazak ina xa rauxin alngana, xa daxa naan kana langarin a dorang ina a Laklagaai a Raabu xai piaat sin aubina di inaxam paazaai. Ma axazak ina xat paramin amun matmalabuk taksaat gana lis amun maanaa zina ina xa izi vunfun. Ma gana lis saait a vaat kufkuf sina xa rauxin aiza vaaxur ga varaar wana ina xawit taxazak ka rexaazin. Naan singbe ina ga lis a vaat angkanaan sina, naan kana rexaazin.”

A Dorang Ka Waan Sin Aubina Di Inaxam Paazaai Taaiatiraa

¹⁸ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Guna farar waan sin a aangelo zin aubina di inaxam paazaai di iziar Taaiatiraa malasing kari:

A dorang kari zin Naata Nakmai ina uru marana di ililap malasing a xaiaf ka ililap dikdik, ma uru xaakna di malasing a braas ka ninis ma xa wilwilak. ¹⁹ Ga rexaazin amun matmalabuk sinim ma a matmalabuk sinim iwana sasaxotang azanon ma ainaxam paazaaiang sinim ma amun matmalabuk iwana vawaalang azanon ma airur dikdikang sinim araan naagu xazanin a maazikang. Ga rexaazin amun matmalabuk sinim naagu gigiu tanging, ka laba nanga wana amun matmalabuk naagu ra gigiu waamua.

²⁰ Singsaxai ga vakor nim pana a zaan angkari: Kawit naagu lamain psin Jesebel a ravin ina xai piaat adu naan a profet. Naan kat purif falmur amun iaana kilaaiang surugu wana amun faraviraaiang sina xuna dina giu amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang, ma xuna dina iaan a vanganang ina azanon tawarak di ra talazin sin amun nakmai vaagit. ²¹ Ga ra lis a notaan sina xuna inaxam taawukang siaana amun matmalabuk taksaat sina singsaxai naan kawit na saxot kana inaxam taawuk. ²² Malasing ma gana lis adi giazang laba zina ma naan kana itate be wana aiban sina. Ma gana lis saait a maazikang laba zin naandi di gigiu amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang faraxai wana naan ma xawit di inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sina. ²³ Ma gana zop

2:17 Zax 16:14-15, 16:33-34, Jn 6:48-50, Aais 62:2, 65:15 Saam 62:12

famaat a funalik sin Jesebel xuna aubina vaakdul di inaxam paazaai dina rexaas adu nia ga rexaazin a maskana aubina vaakdul ma amun inaxamang faakdul zin naandi, ma gana xis faulin sinim sak-saxai xat faraxas pana amun matmalabuk naagu ra giu.

²⁴ Singsaxai azanon faakdul zinim inaan Taaiatiraa xawit naagut falos a varaviraaiang sin Jesebel ma xawit naagu zuruk a rexaazang pana a varaviraaiang di vaki-laan a dorang funfun ka bangbaang sin Saatan. Ga vazei nim adu gana wen tasin ta maravanang kaarik pana nim. ²⁵ Amun saan faakdul naagu roting falagot fanong, naaguna irur dikdik pana xa ruaas gana wat.

²⁶ Axazak ina xat paramin amun matmalabuk taksaat ma xa gigiu vakdul a sasaxotang ma ainaxamang surugu xa ruaas pana vaanongang, gana lis a burburaa- iang sina xuna rasinang a lus laaxur wana amun lemlem aubina wana,

²⁷ ‘Naan kana rasin fadikdik a lus laaxur wana naandi wana a rol ina di giu wana a aain ma xana buaak famimidi naandi malasing a sopen di giu wana a pira ina xa rataabiak fazaaus.’ (*Saam 2:9*)

A burburaa- iang kanaan Maamaa zurugu xa ra lis surugu. ²⁸ Ma gana lis saait a malara zin axazak angkanaan. ²⁹ Axazak ina xa rauxin alngana, xa daxa naan kana langarin a dorang a Laklagaai a Raabu xa piaat sin aubina di inaxam paazaai.”

3

A Dorang Ka Waan Sin Aubina Di Inaxam Paazaai Saadis

¹ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Guna farar waan sin a aangelo zin aubina di inaxam paazaai di iziar Saadis malasing kari:

A dorang kari zina ina xa rauxin amun laklagaai xa wizik urua zin Nakmai ma xa ratoting amun patpada xa wizik urua. Ga rexaazin amun matmalabuk sinim.

2:20 1Xal 16:31, 2Xal 9:22,30 **2:23** Saam 7:9, Jer 17:10,

Aubina di ipiaat adu ainaxam paazaaiang sinim ka malasing a zaan ka roro, singsaxai xawit, ka malasing a zaan ka maat faanong. ² Naaguna naknakaai! Ma naaguna vadikdik ainaxam paazaaiang sinim ina faasilik adu xana maat, panaze ga raamin adu amun matmalabuk sinim kawit nanga na xudul lamarana Nakmai zurugu. ³ Malasing ma naaguna naxaam faulin, azaan Nakmai xa ra lis sinim ma ina naagu langarin. Naagu valos ma naagu inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sinim. Singsaxai tamon kawit naagu naknakaai, gana wat sinim malasing a ruburung, ma naaguna wen texaazin a raan nia gana wat sinim.

⁴ Singsaxai nim naagu iziar Saadis azanon aubina zinim kawit faras be, xawit di vamitikaai amun marapi zin naandi. Naandi dina zangas faraxai wana nia, ma dina mamaaus pana marapi xufkuf avuna naandi dit faraxas nia gana rudaxain naandi. ⁵ Naan ina xat paramin amun matmalabuk taksaat, naan kana mamaaus malasing kanaan pana marapi xufkuf. Ma gana wen saf pizin aizina lamaskana a baar iwana roroiang, ma gana dador vaamaravas pana naan lamarana Maagu ma amun aangelo zina. ⁶ Axazak ina xa rauxin alngana, xa daxa naan kana langarin a dorang a Laklagaai a Raabu xai piaat sin aubina di inaxam paazaai.”

A Dorang Ka Waan Sin Aubina Di Inaxam Paazaai Filadelfia

⁷ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Guna farar waan sin a aangelo zin aubina di inaxam paazaai di iziar Filadelfia malasing kari:

A dorang kari zin axazak ina xa xoxok ma xa vaaratunaan, ina xa ratoting a ki zin Dewit. Ma tamon naan kana kaas a mara, xawit taxazak kat faraxas kana baraat kol, ma araan naa baraat kol, xawit taxazak kat faraxas kana kaas. ⁸ Ga rexaazin amun matmalabuk sinim. Naagu langar, a mara xa ralakas lamarana nim, ina xawit taxazak kat faraxas kana baraat kol. Ga rexaas adu a dikdikang sinim ka

mumut, singsaxai naagu valos nanga a dorang surugu, ma xawit naagu wispuxin aizinugu. ⁹ Azanon aubina ininaan naandi zin Saatan. Di kalin adu naandi amun Judaa, singsaxai xawit, naandi aubina dit faagit. Gana zaxot fawat naandi ma dina zibukaak lamarana nim ma dina pitfiaat adu nia ga sasaxot nim. ¹⁰ Naagu ra valos a dorang surugu ma naagu ra rur dikdik araan naagu xazanin a maazikang, malasing ma nia zaait gana raamaai xaaul wana nim la raan a lalaamangaaiang laba xana balas la pira vaakdul angkari, xuna lalaamangaainang aubina ina di iziar la pira angkari.

¹¹ Gana samura balas. Naagu roting falagot azaan ina naagu rauxin fanong, kuna xawit taxazak kana zuruk a lawilot sinim. ¹² Naan ina xat paramin amun matmalabuk taksaat, gana varur naan malasing a iaalil iwana vadikdikang a vaal xoxok sin Nakmai zurugu, ma naan kana wen tukbilak kaarik siaana. Gana varaar aizina Nakmai zurugu wana naan, ma aizina bina zin Nakmai zurugu, Jerusalem faaxur, ina xana kabal wat ikula la lia zin Nakmai zurugu. Ma gana varaar zaait aiza vaaxur zurugu wana naan. ¹³ Axazak ina xa rauxin alngana, xa daxa naan kana langarin amun dorang a Laklagaai a Raabu xai piaat sin aubina di inaxam paazaai.”

A Dorang Ka Waan Sin Aubina Di Inaxam Paazaai Laadisia

¹⁴ Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Guna farar waan sin a aangelo zin aubina di inaxam paazaai di iziar Laadisia malasing kari:

A dorang kari zina ina Xa Vaaratunaan, naan axazak kat falos a dorang sina ma xat faaratunaan araan kai pitfiaat Nakmai, ma naan a vuvuna a faaziarang faakdul zin Nakmai. ¹⁵ Ga rexaazin amun matmalabuk sinim, singsaxai xawit naagu mindaavut ma xawit saait naagu lagaf. Ga saxot naaguna mindaavut o naaguna lagaf. ¹⁶ Nim naagu zaan palaau be, xawit naagu lagaf, ma xawit naagu mindaavut,

malasing ma gana luaak pizin nim la bal-aagu. ¹⁷ Naagu piaat, 'Aiang, maadi raxumbaaxut, maadi gonin tasin amun lulu-gaan maadi raxumbaaxut pana, ma xawit maadi izi gogof pana ta zaan.' Singsaxai xawit naagu raamin fakilaan adu lamarana Nakmai aiziarang sinim kawit mase na daxa, ma azaan iwana maskaluzang, ma naagu izi gogof, ma naagu marawif ma naagu bulbulu. ¹⁸ Gana vawaal nim pana amun inaxamang kari: Naagu wul a goul iriat surugu ina di ra vaif faninis pana xai-iaf kuna naaguna raxumbaaxut. Ma naaguna wul zaait amun marapi xufkuf iriat surugu xuna mamauzang pana ina naaguna valaak kolang a winpina nim kuna waakolang a maangilang sinim, avuna naagu bulbulu be. Ma naaguna wul a makara iriat surugu ma naaguna rasin lamarana nim kuna raamaai daxaiang.

¹⁹ Naandi ina gai sasaxot naandi, gat fadawaar naandi ma gat fanaas naandi. Malasing ma a maskana nim kana ramaraat ma naaguna inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sinim. ²⁰ Naagu langar, ga irur lamarana mara ma gai pidik. Tamon axazak kana langarin a lingugu ma xana kaas a mara, gana albis ma maadina vangan faraxai iaa.

²¹ Naan ina xat paramin amun matmalabuk taksaat, gana rudaxain naan kuna maadina iziar varaxai iaa wana akin izi xalxaalang surugu, malasing be nia ga ra waramin a varopang ma ga iziar varaxai wana Maagu wana akin izi xalxaalang sina. ²² Axazak ina xa rauxin alngana, xa daxa naan kana langarin a dorang a Laklagaai a Raabu xai piaat sin aubina di inaxam paazaai."

4

A Rataamaaiang Ila Lia

¹ Ma la mur, ga raamin a mara xa iru ralakas lamaraagu ikula la lia. Ma a ling axazak ina ga ra langarin paamua, ina xa ra dador zurugu malasing a raavuru, xa piaat malasing kari, "Laawus iriat laaxur ma gana vatangin amun saan ina xana

balas lamur." ² Fazaaus mase a Laklagaai a Raabu xa sfaar nia. Ma lamaraagu ga raamin akin izi xalxaalang ikula la lia ma axazak ka iziar wana. ³ Ma axazak angkanaan ina xa iziar wana, xa wilwilak malasing uru vaat di vakilaanang a jaaspa ma kaanilian. Ma a ludari xa wilwilak malasing a vaat di vakilaanang a emeral, xa varaxulin akin izi xalxaalang kanaan. ⁴ Ma akin siziarang iwana ratasinang a lus ka zangaafu vaarua ma urulavaat di irur varaxulin akin izi xalxaalang angkanaan ma amun paamua xa zangaafu vaarua ma urulavaat di iziar inaan laaxur wana. Di mamaaus pana amun marapi xufkuf ma la waata naandi di kuf amun goul lawilot. ⁵ Ma amun pilak ma amun bambarak ma amun faanggalaiang ka wat inaan la kin izi xalxaalang. Ma lamarana akin siziarang sin a xalxaal, amun laam ka wizik urua xai lilap. Amun laam angkanaan di irur vakilaan amun laklagai xa wizik urua zin Nakmai. ⁶ Ma lamarana akin izi xalxaalang saait, ka rauxin a zaan ka raamaai malasing a raas di giu wana a galaas ma xa maravas mase.

Amun faaziarang ka roro urulavaat di irur varaxulin akin izi xalxaalang, a winpina naandi xa bas pana amun mara waamua ma lamuraana naandi zaait. ⁷ A varumaraiang a faaziarang ka roro, xa raamaai malasing a laaion, ma a varua-iang ka malasing a bulumagau, ma a varulang a marana xa malasing sin a xastunaan, ma a varalavaatang ka malasing a maningulaai xai lif. ⁸ Amun faaziarang urulavaat di roro, naandi zaksaxai di rauxin amun bibina naandi xa wizik saaxa ma amun marana naandi xa iziar varawuk lamun non faakdul la winpina naandi ma lawaana bibina naandi zaait. Lawaanaas ma labung naandi xawit dit siaavus pana ipiaatang a dorang kari,

"A Piran Nakmai, a Maradikdikang, naan ka xoxok, ka xoxok, ka xoxok. Naan ka iziar mumua, ma xa iziar taning, ma xana wat."

⁹ Naan ina xa iziar wana akin izi xalxaalang, kana izi roro bulaai bulaai. Ma

amun faaziarang urulavaat di roro dit falaup aizina, ma di iwisfarur naan ma di iwisfaadaxa zina. Araan di gigi malasing kanaan, ¹⁰ amun paamua xa zangaafu vaarua ma urulavaat saait di zibukaak pana varanopang lamarana axazak ina xa iziar wana akin izi xalxaalang, naan ina xa iziar bulaai bulaai, ma di lotu waan sina. Di waapizin amun lawilot sin naandi ma naadi rasin lamarana akin izi xalxaalang ma di piaat malasing kari,

¹¹ “A Piran simaam ma Nakmai zimaam, nua gut faraxas adu maadina valaup aizinum ma maadina varanop pana nua,
ma nua gut faraxas adu nua gu rauxin a dikdikang,
panaze nua gu vaziaar amun saan faakdul.
Gu vaziaar naandi wana a sasaxotang ma ainaxamang sunum nanga,
ma di zuruk a roroiang be zunum.”

5

A Wilwilaia Baar Ma Naata Sipsip

¹ Ga raamin a baar di wilwilin la mit sazaxa zin axazak angkanaan ina xa iziar la akin izi xalxaalang. Ka rauxin a fararang la uru ritna varaxai, ma di vandaxot kol wana a bulut ka wizik urua xa rauxin amun faakilanang pana. ² Ma ga raamin a aangelo xa maradikdik ka raraf malasing kari, “Nis ka tak kat faraxas kana paak pizin amun bulut siaana wilwilaia baar ma naana kaas?” ³ Singsaxai xawit taxazak la lia o la pira angkari o lawaana pira xat faraxas kana kaas a wilwilaia baar angkanaan ma naana raamaai lamaskana. ⁴ Ma ga raangis taksaat avuna xawit taxazak ka tak kat faraxas kana kaas a wilwilaia baar ma naana raamaai lamaskana. ⁵ Malasing ma aza waamua xa vazei nia naako, “Tuua gu raangis! Taamin, a rapti aizina a Laaion sin a watbung sin Judaa, ma a Xatkador a Dewit,* naan ka ra waramin amun purua zin Nakmai. Naan be xat faraxas kana

paak pizin a bulut ka wizik urua ma xana kaas a wilwilaia baar angkanaan.”

⁶ Naanaan ga raamin Naata Sipsip ka raamaai malasing adu di zop famaata naan, ka irur lapaara kin izi xalxaalang, ma amun faaziarang urulavaat di roro ma amun paamua di irur varaxulin naan. A Naata Sipsip ka rauxin a kum ka wizik urua ma amun marana xa wizik urua zaait. Amun mara angkanaan ka wizik urua naandi amun laklagai xa wizik urua zin Nakmai ina naa kling naandi di waan farawuk lamun non faakdul la pira angkari. ⁷ Naata Sipsip ka wa zuruk a wilwilaia baar la mit sazaxa zin a xazak ina xa iziar wana akin izi xalxaalang. ⁸ Araan naan ka zuruk a baar angkanaan amun faaziarang urulavaat di roro ma amun paamua xa zangaafu vaarua ma urulavaat di zu vaakudung lamarana Naata Sipsip ma di lis a varanopang pana naan. Naandi zaksaxai di roting a aap ina di witpit malasing a gita ma amun pin ka goul. Amun pin angkanaan di bas pana a wat laas ina a buan iwana xa milalas mikuf araan di vaif. Amun saan angkanaan, ka irur vakilaan amun maainungang sin aubina ninis sin Iesu. ⁹ Ma di rangon a ranganang faaxur malasing kari,

“Nua mase gu tak ma gut faraxas guna zuruk a baar
ma guna paak pizin amun bulut pana,
avuna di ra zop famaata nua
ma gu wul vaxarom aubina zin
Nakmai wana a daraaium ma naari
di iziar aubina zunum,
aubina zin amun lemlem aubina vaakdul
ma aubina ilamun pira vaakdul ma aubina ilamun kaantri vaakdul.
¹⁰ Gu ra vabalos naandi di balas a lemlem azaxai
ma di balas amun pris sin Nakmai zimaam,
ma dina balas amun paamua la pira angkari.”

^{5:1} Izi 2:9-10, Aais 29:11 ^{5:5} Var 49:9, Aais 11:1,10
dador lalaamangaai adu Iesu naan ka malasing a xatkadar vaaxur iwana a iaai xana samura maat. ^{5:6} Aais 53:7, Zek 4:10 ^{5:8} Saam 141:2 ^{5:9} Saam 33:3, 98:1, Aais 42:10 ^{5:10} Zax 19:6, Vaat 1:6 ^{5:11} Daan 7:10

* ^{5:5} Aknaaza dorang kari adu a natnaat sin Dewit. Ka

¹¹ Naanaan ga raamaai, ma ga langarin a linga amun aangelo ina di irur varaxulin akin izi xalxaalang ma amun faaziarang urulavaat di roro ma amun paamua. A vaakatang sin amun aangelo xa malasing amun tausan tausan ma amun milian milian nanga. ¹² Naandi di raraf faraxai malasing kari,

“Naata Sipsip ina di ra zop famaata, kat faraxas kana zুরু a dikdikang ma amun lulugaan daxa, ma a mazamang ma a burburaaiang. Ma xat faraxas dina varanop pana naan, ma dina valaup aizina, ma dina wisfarur naan.”

¹³ Ma ga langarin saait a ling amun faaziarang faakdul ila lia ma ila pira angkari ma ilamaskana a pira angkari ma inana raas, amun faaziarang faakdul angkanaan di pitfiaat malasing kari,

“Ka waan sina ina xa iziar wana akin izi xalxaalang ma xa waan sin Naata Sipsip, dina wisfarur nandiaa, ma dina varanop pana nandiaa, ma dina valaup aizina nandiaa, ma nandiaa di rauxin iaa a dikdikang, bulaai bulaai.”

¹⁴ Ma amun faaziarang urulavaat di roro di piaat malasing kari, “Ka vaaratunaan!” Naanaan amun paamua di zu vaakudung ma di lotu wana nandiaa.

6

Naata Sipsip Ka Paak Pizin Amun Bulut Ka Wizik Saaxa

¹ Ga raamin Naata Sipsip ka paak pizin a varumaraiang a bulut iwana amun bulut ka wizik urua inaan pana baar. Ga langarin azaxai zin amun faaziarang urulavaat di roro xa viraai laba ma a lingna xa malasing a bambarak ka piaat malasing kari, “Laawus.” ² Ma araan ga raamaai ga raamin a os kufkuf ka irur lamaraagu. Ma naan ina xa iziar laaxur wana os ka roting a bunaara, ma axazak

ka lis a lawilot sina. Naan ka waan faraxai wana a dikdikang kuna waraminang a varopang.

³ Naata Sipsip ka paak pizin a varua-aiang a bulut, ma ga langarin a varua-aiang a faaziarang ka roro xa piaat malasing kari, “Laawus.” ⁴ Aza os ka wat, ka memek mase. Ma axazak ka lis a dikdikang sina ina xa iziar laaxur wana os angkanaan, kuna zুরু pizingan a luaai la pira angkari xuna aubina dina zop famaata naandi zaksaxai. Ma axazak ka lis adi baainaat sina.

⁵ Naata Sipsip ka paak pizin a varulang a bulut, ma ga langarin a varulang a faaziarang ka roro xa piaat malasing kari, “Laawus.” Araan ga raamaai ga raamin a os maxit ka irur lamaraagu. Ma naan ina xa iziar laaxur wana xa roting a sigel la mitna. ⁶ Ga langarin a zaan malasing a ling axazak lawalau amun faaziarang di roro xa piaat malasing kari, “A maraana amun fanganang kana laaup marazaat. Dina wul a kilogrem wit azaxai wana a kaakaai denaarias* azaxai ma dina wul a kilogrem baali urul zaait pana a kaakaai denaarias azaxai. Singsaxai tuaa ra kawinang a olif wel ma a waain.”

⁷ Naata Sipsip ka paak pizin a varalavaatang a bulut, ma ga langarin a linga varalavaatang a faaziarang ka roro xa piaat malasing kari, “Laawus.” ⁸ Ga raamaai ma ga raamin a os a wina xa xuf ka irur lamaraagu. Ma naan ina xa iziar laaxur wana aizina xanaan Maat. Aza xazak ka iru vakilaan a bina zin amun maat kai las puat be vaasilik lamuraana. Axazak ka lis a dikdikang sin nandiaa laaxur wana a non azaxai iwana a non urulavaat sin aubina ila pira angkari malasing ma di zop famaata iaa naandi wana varopang ma wana lagaa-aiang ma wana amun giazang taksaat ma amun pungpung ila pira angkari, di zop famaata saait aubina angkanaan.

⁹ Naata Sipsip ka paak pizin a vawatmitang a bulut, ma ga raamin amun laklagai zin naandi ina aubina di ra zop famaata naandi wanaze dit falos a dorang sin Nakmai ma di pitfiaat Naata Sipsip. Ga

^{6:2} Zek 1:8, 6:3,6 ^{6:4} Zek 1:8, 6:2 ^{6:5} Zek 6:2,6 * ^{6:6} A denaarias azaxai zin amun Rom kari xa malasing a kinaa xa zangaafu vaawatmit la maariaas 2022. ^{6:8} Izi 14:21

raamin naandi lawaana aalta. ¹⁰ Di viraai laba malasing kari, “A Piran Laba, nua gu xoxok ma gut faaratunaan. Lasang guna xis faulin aikilizang sin naandi angkanaan di iziar la pira ina di ra zop famaam?”

¹¹ Naanaan axazak ka lis amun marapi xufkuf sin naandi vaakdul. Ma xa vazei naandi adu dina zimbang faamumut ka ruaas aubina dina zop famaam amun pali-aana naandi zaait, naandi amun taatum lamaskana ainaxam paazaaiang. Aubina angkanaan dina zop famaam saait malasing naandi waamua, xa ruaas a vaakatang sin naandi xat faraxas.

¹² Ga raamin Naata Sipsip ka paak pizin a vawizik saaxaiang a bulut. Ma adi maraulia laba xa balas dikdik ma a iaas ka bung-suzuk malasing a marapi maxit iwana maskaluzang di giu wana a vura meme ma a flan ka memek malasing a dari. ¹³ Ma amun patpada ikula la bara di zu wizik paanaburut la pira malasing amun fnu-aai fik di zu araan a maaliu dikdik ka wif pizin naandi laaxur wana a iaai naandi.

¹⁴ Ma a bara zaait ka menawaai malasing a maat di wilwilin. Ma amun paatawut faakdul ma amun kurunuza vaakdul di vaakiraai vataling amun kiaana naandi.

¹⁵ Ma amun kalxaal ila pira angkari ma amun paamua laba, ma amun paamua zin ubina dauran, ma naandi di rax-umbaaxut, ma aubina di maradikdik, ma amun iaana kilaaaiang ma naandi xawit amun iaana kilaaaiang naandi vaakdul di zikam lamaskana amun liang ma lawalau amun faat laba lamun paatawut. ¹⁶ Ma di xupkup paan sin amun faat laba ma amun paatawut malasing kari, “Naagu zu waramin maam ma naagu vun maam siaana marana axazak ina xa iziar wana akin izi xalxaalang, ma ziaana a boro-maazikang sin Naata Sipsip. ¹⁷ Avuna a raan laba zin nandiaa iwana boro-maazikang ka balas faanong, ma nis mase xat faraxas kana irur lamarana nandiaa?”

7

Di Rasin A Vaakilanang Pana 144,000 Aubina Zin Amun Israael

6:12 Vaat 11:13, 16:18, Aais 13:10, Jl 2:10,31, 3:15, Mt 24:29, Mk 13:24-25, Lk 21:25 **6:13** Aais 34:4 **6:14** Vaat 16:20 **6:15** Aais 2:19,21 **6:16** Osi 10:8, Lk 23:30 **6:17** Jl 2:11, Maal 3:2 **7:1** Jer 49:36, Daan 7:2, Zek 6:5 **7:3** Izi 9:4,6

¹ Araan amun saan angkanaan ka vaanong, ga raamin amun aangelo urulavaat di irur lamun marana maaliu urulavaat ka taaif puat la pira angkari. Di ruxol amun marana maaliu urulavaat kuna dina wen taaif pana a pira angkari ma a raas ma amun iaai. ² Ga raamin aza aangelo xa wat lamarana maaliu ila non a iaas kai laak pana, xa roting a vaakilanang sin Nakmai xa roro. Naan ka viraai laba waan sin amun aangelo urulavaat ina axazak ka ra lis a dikdikang sin naandi urulavaat kuna kawinang a pira varaxai wana raas. ³ Naan ka piaat malasing kari, “Tuua naagu kawin a pira o a raas o amun iaai, xa ruaas maadina rasin a vaakilanang lamun nona amun iaana kilaaaiang sin Nakmai zin dia.” ⁴ Di moi vakilaan fanong naandi ma ga langarin a vaakatang sin naandi xa 144,000 sin amun patbung faakdul in Israael. Naandi xari:

⁵ 12,000 sin a watbung sin Judaa,
⁶ 12,000 sin a watbung sin Ruben,
⁷ 12,000 sin a watbung sin Gaad,
⁸ 12,000 sin a watbung sin Aaser,
⁹ 12,000 sin a watbung sin Naaftali,
¹⁰ 12,000 sin a watbung sin Manaase,
¹¹ 12,000 sin a watbung sin Simion,
¹² 12,000 sin a watbung sin Livaai,
¹³ 12,000 sin a watbung sin Isaakaar,
¹⁴ 12,000 sin a watbung sin Zebulon,
¹⁵ 12,000 sin a watbung sin Iosep,
¹⁶ 12,000 sin a watbung sin Beniaamin.

Adi Mala Aubina Di Lotu Wana Nakmai

⁹ Lamuraana amun saan angkanaan, ga raamin amala aubina xawit nat faraxas taxazak kana vakot naandi. Aubina ila-mun kaantri vaakdul ma ilamun lemlen aubina vaakdul ma ilamun pira vaakdul ma ilamun linga bina vaakdul. Di irur lamarana akin izi xalxaalang ma lamarana Naata Sipsip. Di mamaaus pana amun marapi xufkuf ma di roting amun tangtangaana baibaai. ¹⁰ Dit kupkup laba malasing kari,

“A vaamuzazang iwana zaxot faulinang aubina, xa wat sin Nakmai zin dia,

naan ina xa iziar wana akin izi xalxaalang, ma xa wat saait sin Naata Sipsip.”

11 Akin izi xalxaalang ma amun paamua ma amun faaziarang urulavaat di roro, amun aangelo vaakdul di irur varaxulin naandi. Amun aangelo angkanaan di zu vaakudung faraxai wana varanopang lamarana akin izi xalxaalang ma di lotu wana Nakmai. ¹² Di piaat malasing kari,

“Ka vaaratunaan!
Dina wisfarur Nakmai zin dia,
ma dina valaup aizina,
ma dina wisfaadaxa zina,
ma dina varanop pana naan.
Naan ka rauxin a mazamang ma a burbu-
raaiang
ma a dikdikang, bulaai bulaai.
Ka vaaratunaan!”

¹³ Naanaan azaxai zin amun paamua xa iaari zurugu naako, “Nis naandi xari di mamaaus pana amun marapi xufkuf ma di wat faa?”

¹⁴ Ga xis naan ninaako, “Piran, nua nanga gu rexaazin.”

Ma xa vazei nia naako, “Naandi angkanaan di ra tukbilak pana adi maazikang. Ma di zuk faxufkuf fanong amun marapi zin naandi wana daraaia Naata Sipsip.

¹⁵ Malasing ma, bulaai di irur lamarana akin izi xalxaalang sin Nakmai, ma dit faamuzas lamaskana vaal xoxok sina lamun paanaas ma lamun suzuk.

Ma naan ina xa iziar wana akin izi xalxaalang kat fakuf naandi wana a vaal maling sina ma xana rataamaai xaaul wana naandi.

¹⁶ Naandi dina wen lagaai ma dina wen maaru xaarik.
Ma a lagavang iwana iaas kana wen laang famazik naandi.
Kawit taza zaan kana laang famazik naandi.

¹⁷ Avuna Naata Sipsip ina labirua wana akin izi xalxaalang, kana rataamaai xaaul wana naandi.

Naan kana valos naandi xula daanim ka vuvuat, a daanim iwana ro-roiang.

Ma Nakmai xana suxa psin amun lumara vaakdul lamarana naandi.”

8

A Vawizik Uruaiang A Bulut

¹ Araan Naata Sipsip ka paak pizin a vawizik uruaiang a bulut, ikula la lia a bina xa manunus pana a minit ka zangaafu vaarul.

² Naanaan ga raamin amun aangelo xa wizik urua ina di irur bulaai lamarana Nakmai, axazak ka lis a raavuru xa wizik urua zin naandi.

³ Aza aangelo ina xa roting a win ka goul, xa wat tur lapaara aalta. Axazak ka ra lis a laas ina xat milalas mikuf araan di vaif faraxai wana amun maainungang sin aubina ninis faakdul zin Iesu. A laas angkanaan ka varas mase, ma naan ka rasin a zaan urua angkanaan pana a aalta xa goul lamarana akin izi xalxaalang. ⁴ A buan iwana laas angkanaan kat milalas mikuf ka uzaa laaxur varaxai wana amun maainungang sin aubina ninis sin Iesu. A buan angkanaan ka ramaraat la mita aangelo la aalta ma xa uzaa zin Nakmai. ⁵ Naanaan a aangelo xa sfaar a win pana a xaiaf iwana aalta ma naa psin fawizik paanaburut la pira. Amun bambarak ma amun faanggalaiang ma amun pilak ma a maraulia xa balas.

Amun Aangelo Di Wif Amun Raavuru

⁶ Ma amun aangelo xa wizik urua ina di roting a raavuru xa wizik urua di nimniman kuna wivang amun raavuru.

⁷ A varumaraiang a aangelo xa wif a raavuru zina, ma a daavur vaat ka wat faraxai wana xaiaf ina di plaas faraxai wana dari xa zu wat la pira angkari. A non azaxai iwana amun non urul ila pira angkari xa if faakdul mase wana a xaiaf. A non azaxai iwana amun non urul iwana amun iaai xa if faakdul mase wana a xaiaf.

Ma amun garaas faakdul zaait ina xa bok ka if pana a xaiaf.

⁸ A varuaiang a aangelo xa wif a raavuru zina ma aza zaan malasing a waatawut laba xa if, di psin fawizik nana raas. A non azaxai iwana non urul iwana raas ka xulxulaai ma xa balas a dari. ⁹ A non azaxai iwana a non urul iwana amun saan faakdul di roro lamaskana raas di maat, ma a non azaxai iwana non urul iwana amun sip faakdul di milung.

¹⁰ A varulang a aangelo xa wif a raavuru zina ma adi watpada laba ina xa ubar malasing a zangat ka zu wizik lamaskana a non azaxai iwana a non urul iwana amun daanim ka valvalaau ma lamaskana a non azaxai iwana non urul iwana amun daanim ka vuvuat. ¹¹ Aizina watpada angkanaan di vakilaanang Mirik. Ma a non azaxai iwana a non urul iwana amun daanim ka valvalaau ma a non azaxai iwana a non urul iwana amun daanim ka vuvuat ka mirik taksaat saait. Ma mala aubina di maat panaze di imin amun daanim angkanaan ka mirik taksaat.

¹² A varalavaatang a aangelo xa wif a raavuru zina, ma a non azaxai iwana a non urul iwana iaas ma a non azaxai iwana a non urul iwana flan ma a non azaxai iwana a non urul iwana amun patpada xawit di ilap. A iaas saait kawit na lang pana a non azaxai iwana a non urul lawaanaas, ma a non azaxai iwana a non urul zaait labung ka suk baangut.

¹³ Ga rataamaai ma ga langarin a maningulaai xa lif ikula nana mof, kat firaai laba malasing kari, “Kaaskurun, kaaskurun, kaaskurun pana naandi angkanaan ina di iziar la pira angkari, avuna wana amun linga raavuru ina faasilik amun aangelo urul dina wif taal.”

9

¹ A vawatmitang a aangelo xa wif a raavuru zina, ma ga raamin a watpada ina xa ra zu wat ikula laaxur la bara xula pira angkari. Di lis a ki iwana a marana liang ka waan pana adi maadif sin a watpada. Adi maadif angkanaan kawit a kin faanongang iwana. ² Araan

ka kaas a marana adi maadif angkanaan, adi buan ka tukbilak pana xa malasing a buan iwana adi xaiaf laba xa dikdik marazaat. Ma a iaas ma bara di bungsuzuk iaa wana a buan ilamaskana adi maadif laba angkanaan. ³ Amun sixa di tukbilak siaana buan angkanaan ma di iziar la pira angkari, ma axazak ka lis a dikdikang sin naandi malasing a dikdikang sin amun guzumaat. ⁴ Di ra vazei naandi dina wen kawin amun garaas la pira angkari ma amun iaai zaait, dina kawin be naandi ina xawit di rauxin a vaakilanang sin Nakmai la nona naandi. ⁵ Singsaxai xawit di lis a dikdikang sin naandi xuna zop famaatang naandi, xawit, kuna lizang adi maazikang laba be zin naandi wana a flan ka watmit. Ma a maazikang sin naandi xa malasing a maazikang iwana a guzumaat araan ka xaraat axazak. ⁶ Lamaskana amun taan angkanaan, amala aubina dina saxot dina maat, singsaxai dina wen maat. Dina saxot dina maat singsaxai a maatang kana valiu naandi.

⁷ Amun sixa angkanaan di raamaai malasing amun os ina di mamaaus pana amun saan iwana varopang. La waata naandi xa rauxin amun saan malasing amun lawilot ka goul ma amun marana naandi di malasing a marana xastunaan. ⁸ A vura naandi xa baraaaf malasing sin a furavin ma alvana naandi xa malasing sin a laaion. ⁹ Di valaak kol a bangbangana naandi wana amun saan ka malasing a aain. Amun linga bibina naandi xa raangis malasing a ling amun kaaris ma amun os di valvalaau vazaaus kuna varopang. ¹⁰ A zuma naandi xa malasing a zuma guzumaat, ka rauxin a taaring taksaat ka iziar wana. Ma a dikdikang ka iziar la zuma naandi xuna lizang adi vaamaazikang laba zin aubina wana a flan ka watmit. ¹¹ A aangelo iwana adi maadif laba ina xawit a vaanongang iwana, naan a xalxmaal zin naandi, aizina di vakilaan pana a linga Ibru Aabaadon ma wana linga Grik, di vakilaan Aapolion.*

¹² A varumaraiang adi maazikang ka

8:10 Aais 14:12 **8:11** Jer 9:15 **8:12** Aais 13:10, Izi 32:7, Jl 2:10,31, 3:15 **9:2** Var 19:28 **9:3** Zax 10:12-15

9:4 Izi 9:4 **9:6** Jop 3:21, Jer 8:3 **9:7** Jl 2:4 **9:8** Jl 1:6 **9:9** Jl 2:5 * **9:11** Aknaaza uru iza angkari adu axazak kat fanong pizin amun saan.

vaanong ka. Urua nanga xana balas.

¹³ A vawizik saaxaiang a aangelo xa wif a raavuru zina ma ga langarin a ling axazak ka wat lamun kum urulavaat ina di rur lamun nguza aalta xa goul lamarana Nakmai. ¹⁴ A ling axazak angkanaan ka piaat sin a vawizik saaxaiang a aangelo ina xa roting a raavuru malasing kari, “Gu akpaat pizin amun aangelo urulavaat ina di pis tasin naandi la adi daanim Iufretis.” ¹⁵ Naan ka akpaat pizin amun aangelo angkanaan urulavaat kuna zop famaatang a non azaxai iwana a non urul iwana aubina vaakdul. Amun aangelo angkanaan urulavaat, naandi ina Nakmai xa ra nimnimanin kuna a notaan angkanaan ma a raan angkanaan ma a flan angkanaan ma a maariaas angkanaan. ¹⁶ Ga langarin a vaakatang pana ubina dauran faakdul di waan pana varopang di iziar laaxur wana amun os sin naandi, di 200 milian.

¹⁷ Lamaskana rataamaaiang surugu ga raamin amun os angkanaan ma naandi di iziar laaxur wana malasing kari: Amun saan di valaak kol a bangbangana naandi wana xa memek ma xa raubung ma xa xis malasing a saalfa. A waata amun os ka raamaai malasing a waata laaion. A xaiaf ma buan ma a saalfa xa tukbilak la balana naandi. ¹⁸ A xaiaf ma a buan ma a saalfa ina xa tukbilak la balana naandi di zop famaata a non azaxai iwana non urul zin aubina vaakdul. ¹⁹ A dikedikang sin amun os ka iziar la nguza naandi ma la zuma naandi. Amun suma naandi di malasing amun sizi, ina di karat ma di kawin aubina wana.

²⁰ Ma aubina rawarak ina amun maazikang kanaan kawit na zop famaata naandi, xawit di inaxam taawuk siaana amun gigiuang taksaat ila mita naandi. Kawit nanga di vaanong pana lotuiang paan sin amun sapalaau ma amun laklagaai amun nakmai vaagit ina di giu wana goul o siliwa o braas o vaat o a iaai. Amun laklagaai amun saan angkanaan kawit nat faraxas dina raamaai ma xawit nat faraxas dina langar ma xawit nat faraxas dina zazangas. ²¹ Ma aubina angkanaan

kawit saait di inaxam taawuk siaana amun matmalabuk iwana zop famaata palauang aubina, o iwana taaringang, o iwana giuang a matmalabuk taksaat lamanar wana izit maxuzang, o a matmalabuk iwana vinaauang.

10

A Aangelo Varaxai Wana A Wilwilaai Baar Mumut

¹ Naanaan ga raamin aza aangelo xa maradikdik ka kabal wat ikula la lia. Naan ka mamaaus pana bara, ma a ludari xa iziar laaxur la waatna. Ma a marana xa wilwilak malasing a iaas, ma uru xaakna di malasing iaa uru iaalil di if iaa. ² Naan ka ratoting a wilwilaai baar mumut ka ralakas la mitna. Naan ka rasin a xaak sazaxa laaxur wana raas ma aza xaak laaxur wana pira. ³ Ma xa xupkup laba mase malasing adi linga laaion. Araan ka xupkup, amun linga bambarak ka wizik urua di dador. ⁴ Ma araan di vaanong pana dadorang, ga nimniman kuna fararang, singsaxai ga langarin a ling axazak ka wat ikula la lia naako, “Tuua gu varaar a dorang ina amun bambarak ka wizik urua di ra dadorin. Gu vun la inaxamang sunum.”

⁵ Ma a aangelo ga ra raamin ka irur laaxur wana raas ma wana pira, xa raxut fauzaa a mit sazaxa zina xunikula la lia. ⁶ Ma xa vadikdik a dorang sina wana aizina axazak ka izi roro bulaai bulaai, ina xa vaziaar a bara ma amun saan faakdul lamaskana ma a pira angkari ma amun saan faakdul lamaskana ma a raas ma amun saan faakdul lamaskana. Ma xa xalxal naako, “A raan ka vaasilik faanong. Ma naan kana wen simbang kaarik. ⁷ Lamun taan faasilik pana a vawizik uruaiang a aangelo xana nimniman kuna wivang a raavuru zina, azaan ina xa izi vunfun sin Nakmai lamaskana dorang sina xana balas faaratunaan malasing naa ra pitfiaat sin amun iaana kilaaaiang sina amun profet.”

⁸ Naanaan a linga axazak ina ga ra langarin ka wat la lia, xa dador wat kaarik surugu naako, “Gu waan ma gu zuruk a

wilwilaaiia baar ina xa ralakas la mita aangelo xa irur laaxur wana raas ma a pira.”

⁹Ma ga waan sin a aangelo ma ga maainung naan kana lis a wilwilaaiia baar mumut angkanaan surugu. Ma xa vazei nia malasing kari, “Suruk, ma gu iaan. Kana mirik la xunum, singsaxai xana maamis malasing a aani la balaam.” ¹⁰Malasing ma ga zuruk luk a wilwilaaiia baar mumut la mita aangelo ma ga iaan. Ma xa maamis malasing a aani la balaagu. Singsaxai araan ga xanom, ka mirik la xunugu. ¹¹Ma di vazei nia malasing kari, “Guna pitffaat a dorang profet kaarik iwana amun saan kana balas sin atavura lemlem aubina ma atavura amun kaantri ma atavura amun linga bina ma atavura amun kalxaal.”

11

Uru Rapti Di Pitffaat Iaa A Dorang Sin Iesu

¹Axazak ka lis a vang iaai zurugu xa malasing a vang iaai iwana xarxarangang, ma di vazei nia malasing kari, “Gu waan ma gu zuruk a vaakatang iwana vaal xoxok sin Nakmai ma a aalta, ma fakot naandi ina dit lotu inaan. ²Singsaxai tuaa gu zuruk a vaakatang iwana a rabaraau lamanar, wanaze Nakmai xa lis fanong sin aubina xawit amun Judaa. Naandi dina waramin a bina laba ina xa xoxok pana a flan ka zangaafu vaaralavaat ma urua. ³Ma gana lis a dikdikang sin uru rapti zurugu ina dina pitffaat iaa nia. Dina mamaaus iaa wana marapi iwana maskaluzang ma dina dador profet iaa wana amun taan ka 1,260.” ⁴Nandiaa angkanaan di malasing iaa uru iaai a olif ma uru laam baraaaf ina di irur iaa lamarana a Piran iwana a pira angkari. ⁵Tamon taxazak ka saxot kana kawin nandiaa, a xaiaf kana wat la nguza nandiaa ma xana vaif amun purua zin nandiaa. Malasing ma axazak ka saxot kana kawin nandiaa, xana maat nanga wana a lan angbani. ⁶Uru rapti angkanaan di rauxin iaa a dikdikang kuna ruxolang a bara xuna tuaa xana uzan la notaan di dador profet iaa.

Ma di rauxin iaa zaait a dikdikang kuna plaazang amun daanim kana balas a dari, ma dina vabalos iaa atavur amun maravanang laba la pira la aze ramun taan di saxot iaa.

⁷Araan di vaanong iaa wana pitffaatang Nakmai, a wungpung ka tukbilak puat lamanar wana adi maadif kawit a kin faanongang iwana. Ma xana varop faraxai wana nandiaa ma xana waramin nandiaa ma xana zop famaata nandiaa. ⁸Araan di maat iaa di imaal iaa la lan iwana bina laba xa rauxin aiza laba ina di dador lalaamangaai wana adu Sodom ma Ijip, a bina zaait di ra tukfating a Piran sin nandiaa wana. ⁹A raan urul ma akbal aubina ilamun lemlem aubina vaakdul, ma ilamun pira vaakdul, ma ilamun linga bina vaakdul, ma ilamun kaantri vaakdul dina raamin nandiaa ma dina bain a xavinang nandiaa. ¹⁰Ma aubina vaakdul ila pira angkari dina vaananam ma dina vatangin a nanamang sin naandi wana lizang amun talazang sin naandi zaksaxai, avuna uru rapti angkanaan di ra lis iaa adi vaamaazikang laba zin aubina ila pira angkari.

¹¹Singsaxai lamuraana a raan urul ma akbal Nakmai xa lis a maaliu iwana roroiang sin nandiaa. Ma di ramaraat iaa ma di rur iaa, ma aubina di raamin nandiaa ma di maraaut taksaat. ¹²Naanaan di langarin iaa adi ling axazak ka wat ikula la lia xa piaat sin nandiaa naako, “Laawus iaa iriat laaxur.” Ma di uzaa iaa varaxai wana bara xunikula la lia ma amun purua zin nandiaa di raamin nandiaa di uzaa iaa.

¹³La notaan angkanaan mase adi maraulia xa balas. Ma a non azaxai iwana a non sangaafu iwana a bina laba angkanaan ka rambara wat paanaburut. A taausan ka wizik urua aubina di maat, ma naandi ina di roro nanga di maraaut taksaat ma di valaup aizina Nakmai ila lia.

¹⁴A varuaiang adi maazikang ka vaanong ma a varulang nanga xana samura balas.

A Aangelo Xa Wif A Vawizik Uruaiang A Raavuru

11:1 Izi 40:3, Zek 2:1-2 **11:2** Lk 21:24 **11:4** Zek 4:3,11-14 **11:6** 1Xal 17:1, Zax 7:17-19, 1Sml 4:8 **11:7** Daan 7:7, Vaat 13:5-7, 17:8, Daan 7:21 **11:8** Aais 1:9-10 **11:11** Izi 37:10 **11:12** 2Xal 2:11 **11:13** Vaat 6:12, 16:18 **11:15** Zax 15:18, Daan 2:44, 7:14,27

12

¹⁵ A vawizik uruaiang a aangelo xa wif a raavuru zina ma amun ling aubina xa varas di viraai laba la lia di piaat malasing kari,

“A bikabar ila pira angkari xa xulxulaai vaanong ma xa balas a bikabar zin a Piran sin dia ma zin a Mesaaia zina, ma naan kana iziar a xalxaal ma xana rasin a lus laaxur wana a bikabar angkanaan bulaai bulaai.”

¹⁶ Amun paamua xa zangaafu urua ma urulavaat ina di iziar wana amun kin sizarang sin naandi iwana ratasinang a lus lamarana Nakmai, di zu vaakudung ma di lotu wana Nakmai. ¹⁷ Ma di piaat malasing kari,

“A Piran Nakmai, nua a Maradikdikang, nua axazak gu iziar taning ma gu iziar mumua pis,

maadi wisfaadaxa zunum panaze gu ra vaamuzas pana adi dikdikang sunum ma gu varumara vanong a rasinang a lus sunum.

¹⁸ Amun lemlem aubina di boromaazik mase, singsaxai a boromaazikang sunum saait ka balas faanong.

A raan ka balas kuna nua guna klis naandi ina di maat faanong,

ma xuna guna lis a wulwulang sin amun iaana kilaaiang sunum, amun profet,

ma aubina ninis sunum ma naandi zaait ina dit faranop pana aizinum,

naandi xawit ta iza ma naandi di rauxin aiza laba,

ma guna vanong pizin naandi ina di kawin a pira angkari.”

¹⁹ A mara ila vaal xoxok sin Nakmai ikula la lia xa ralakas, ma lamaskana a vaal xoxok sina di raamin a bogis koxok iwana rudaxaiang. Malasing ma amun pilak ma amun bambarak ma amun faanggalaiang ma a maraulia ma adi daavur vaat ka balas.

A Ravin Ma A Zizi

¹ Adi vaakilanang ka balas la lia. Ka malasing kari: A ravin ka mamaaus pana a iaas, ma a flan ka iziar lawaana uru xaakna, ma amun patpada xa zangaafu ma urua xa iziar la waatna malasing a lawilot. ² A ravin angkanaan ka buxut ma xa raangis pana maazikang panaze naan kana samura luk. ³ Ma aza vaakilanang tawarak ka balas la lia. Ka malasing kari: Adi zizi laba xa memek, ka rauxin amun paatna xa wizik urua ma xa rauxin amun kum ka zangaafu ma amun lawilot ka wizik urua lamun paatna. ⁴ A zumna xa sor psin fawat a non a zaxai iwana non urul iwana amun patpada la bara xunitiat paanaburut la pira angkari. Ma adi zizi angkanaan ka rur lamarana a ravin ina adu xana samura luk kuna xanomang a nalik sina la notaan mase naan kana luk naan. ⁵ Ma xa luk a nalik tapti ina xana rasin a lus dikdik laaxur wana amun lemlem aubina vaakdul wana a rol ina di giu wana a aain. Ma fazaaus mase axazak ka vazaak fauzaa naatna xu laaxur zin Nakmai ma xula akin izi xalxaalang sina. ⁶ Ma a ravin ka valaau xula non bingil ina Nakmai xa ra nimnimanin tasin aaxana xuna dina xatkatong naan pana a raan ka 1,260.

⁷ Ma adi varopang ka balas ikula la lia. Maaikal ma amun aangelo zina di varop faraxai wana adi zizi angkanaan, ma adi zizi ma amun aangelo raksaat sina di varop puli varaxai wana naandi. ⁸ Di waramin adi zizi malasing ma xawit nat faraxas naan faraxai wana amun aangelo raksaat sina dina iziar ikula la lia. ⁹ Ma di psin fawizik adi zizi, naan a zizi in mumua pis ina di vakilaan a Rapti Xai Piaat Faraksaat Axazak, o Saatan, ina xat falos falmur aubina ila pira angkari. Di psin fawizik naan faraxai wana amun aangelo raksaat sina xunitiat la pira angkari.

¹⁰ Ma ga langarin adi ling axazak ikula la lia xa piaat malasing kari,

“Naari a vaamuzazang iwana zaxot faulinang aubina ma a dikdikang ma a bikabar, nandiaal zin Nakmai zin dia, ma a burburaaiang sin a Mesaaia zina, di balas faanong.

Avuna naan ina xat fakor amun taatum sin dia lamaskana Kaarisito, lamarana Nakmai zin dia lawaanaas ma labung, di psin fawizik fanong naan.

11 Amun taatum sin dia di ra waramin naan pana a daraaia Naata Sipsip ma wana dorang faaratunaan sin naandi ina naadi pitfiaat pana naan.

Ma xawit di saxot dina roting falagot a ro-roiang sin naandi ziaana maatang.

12 Malasing ma a lia ma nim naagu iziar la lia, naagu dokdok.

Singsaxai xana raksaat mase wana a pira angkari ma a raas saait, avuna a Rapti Xai Piaat Faraksaat Axazak ka wizik faanong sunumaa.

Adi boromaazikang sina xa raksaat mase, avuna xa rexaas adu amun taan sina xawit faras ka.”

13 Araan adi zizi xa raamin adu di psin fawat naan kula pira angkari, xa vut a ravin ina xa ra luk a nalik tapti. **14** Di lis uru bibina maningulaai zin a ravin kuna lif paanang la non Nakmai xa ra nimnimanin tasin aaxana la non bingil, xuna dina xatkatong naan inaan siaana adi zizi wana a maariaas urul ma akbal. **15** Adi zizi xa luaak psin a daanim la balana malasing a daanim laba xa valau lalos naan ma xana vazaak pizin naan. **16** Singsaxai a pira xa vawaal a ravin araan ka ralakas ma xa xanom a daanim ina a zizi xa luaak pizin la balana. **17** Ma adi zizi angkanaan ka boromaazik mase wana a ravin ma xa wa varop faraxai wana azanon funalik tawarak sin a ravin. A funalik angkanaan naandi ina dit falos amun lus sin Nakmai ma dit falos Iesu ma di pitfiaat aizina. **18** Ma a zizi xa irur be laxon.

12:14 Daan 7:25, 12:7 **13:1** Daan 7:3, Vaat 17:3,7-12 7:21 **13:8** Saam 69:28

13

A Wungpung Ka Tukbilak Nana Raas

1 Lamuraana ga raamin a wungpung ka tukbilak puat nana raas. Naan ka rauxin amun kum ka zangaafllu, ma amun paatna xa wizik urua, ma laaxur wana amun kum ka rauxin amun lawilot. Ma laaxur wana amun paat saksaxai angkanaan, ka rauxin amun iza xa lingpuak lawaana Nakmai.

2 A wungpung angkanaan ga raamin ka malasing a lepat, singsaxai uru xaakna xa malasing a bea, ma a ngusna xa malasing sin a laaion. A zizi xa lis a dikdikang sina ma akin izi xalxaalang sina ma a burburaaiang dikdik sina zin a wungpung angkanaan. **3** Azaxai zin amun paata wungpung angkanaan ka raamaai malasing adu di ra zop famaas, singsaxai xa ra maaf ma xa daxa uli xaarik. Aubina ila pira vaakdul di raknar ma di los a wungpung angkanaan. **4** Aubina di lotu wana zizi, wanaze naan ka lis a burburaaiang sin a wungpung angkanaan. Ma naandi zaait di lotu wana wungpung, ma di iaari malasing kari, “Nis ka malasing a wungpung angkari? Nis kat faraxas kana varop faraxai wana naan?”

5 Di luaa a wungpung ka dador langga ma xa lingpuak lawaana Nakmai ma a wungpung angkanaan ka vaamuzas pana burburaaiang sina wana flan ka zangaafllu vaaralavaat ma urua. **6** Ka kaas a balana ma xa dador lingpuak lawaana Nakmai, ma xa wispiaal aizina Nakmai ma a bina naa iziar wana ma naandi di iziar la lia. **7** Adi zizi xa lis a dikdikang sin a wungpung kuna varopang faraxai wana aubina ninis sin Iesu, ma xana waramin naandi. Ma xa lis a burburaaiang sina xuna rasing a lus laaxur wana aubina lamun pira vaakdul ma wana amun lemlem aubina vaakdul ma wana amun ling bina vaakdul ma wana amun kaantri vaakdul. **8** Ma aubina vaakdul ina di iziar la pira angkari, ina amun izina naandi xawit na iziar lamaskana baar iwana roroiang, ina Naata Sipsip ka ra varaar araan Nakmai xawit nanga na vaziaar a pira angkari, di lotu wana wungpung angkanaan. A baar

13:2 Daan 7:4-6 **13:5** Daan 7:8,25, 11:36 **13:7** Daan

angkanaan sin Naata Sipsip ina di ra zop famaata.

⁹ Axazak ka rauxin alngana, xa daxa xana langarin a dorang kari:

¹⁰ “Tamon Nakmai xa kalin axazak kana waan la vaala vaamaazikang, naan kana waan mase la vaala vaa-maazikang.

Tamon Nakmai xa kalin axazak kana purua wana baainaat, naan kana purua mase wana baainaat.” *(Jer 15:2)*

Araan uwat matmalabuk malasing kanaan ka balas, aubina ninis sin Iesu dina irur dikdik ma dina vaaratunaan pana inaxam paazaaiang sin naandi.

A Wungpung Ka Tukbilak Pana Pira

¹¹ Naanaan ga raamin aza wungpung ka tukbilak puat la pira. Ka rauxin a kum urua malasing sin amun naata sipsip, singsaxai xa dador malasing adi zizi. ¹² Ka vaamuzas pana burburaaaiang faakdul zin a wungpung iwaamua, xuna vawaalang a wungpung angkanaan iwaamua wana, xuna vangarinang aubina ila pira angkari ma dina lotu wana a wungpung ina xa ra purua ma a burus sina xa ra maaf. ¹³ A wungpung ina xa wat la pira xa giu amun faamuzazang ka banglala, ma aza zaan naa giu xa viring fawat a xaiaf kunitiat paanaburut la pira angkari lamarana aubina. ¹⁴ Naan ka valos falmur aubina ila pira angkari, avuna wana amun faak- ilanang naa ra giu wana dikdikang ina adi zizi xa ra lis sina xuna vawaalang a wungpung iwaamua. Ma xa vazei naandi dina varur a laklagaaia wungpung iwaamua xuna valaupang naan. A wungpung angkanaan iwaamua naan ina xa ra purua wana baainaat, singsaxai xa roro nanga. ¹⁵ Adi zizi xa lis a dikdikang sin a varuaiang a wungpung kuna lizang a maaliu iwana roroiang sin a laklagaaia wungpung iwaamua, xuna naan kana dador ma xana klis adu aubina ina xawit di langar wana lotuiang pana laklagaaia wungpung angkanaan dina zop famaata naandi. ¹⁶ A varuaiang a wungpung ka vangarin

aubina vaakdul xuna rasinang a vaak- ilanang la mit sazaxa zin naandi o la nona naandi. Ka vangarin naandi xawit di rauxin aiza laba ma naandi di rauxin aiza laba, ma naandi di raxumbaaxut ma naandi izi gogof, ma amun iaana kilaaaiang ma naandi di izi mamaraxas. ¹⁷ Kawit tax- azak kana wulwul ma xawit taxazak kana vaangur, tamon kawit a vaakilanang pana naandi. A vaakilanang kanaan aizina a wungpung o a vaakatang iwana aizina.

¹⁸ Naaguna zuruk a mazamang pana azaan angkanaan. Naaguna raamin ma naaguna klis fatalamin amun faakatang sin a wungpung, panaze a vaakatang ka irur vakilaan aizina a rapti. A vaakatang sina xanaan 666.

14

Naata Sipsip Ma Aubina Xa 144,000

¹ Naanaan ga raamaai, ma ga raamin Naata Sipsip ka irur laaxur la waata wut Zaaion faraxai wana 144,000 aubina ina di rauxin aizina Naata Sipsip ma aizina Damana la nona naandi. ² Ma ga langarin adi vaanggalaiang ka wat ikula la lia xa malasing adi ling a daanim ka val- valaau laaxur wana vaat ma adi linga bambarak ka pau. A linga zaan ga langarin ka malasing aubina di witpit amun aap sin naandi. ³ Ma di rangon a ran- ganang faaxur lamarana Nakmai wana akin izi xalxaalang sina ma lamarana amun faaziarang urulavaat di roro ma lamarana amun paamua. Kawit taxazak kat faraxas kana varaviraai wana a ran- ganang kanaan singsaxai 144,000 aubina ina Nakmai xa ra wul vaxarom naandi la pira angkari, naandi zingbe dit faraxas. ⁴ Naandi angkanaan ina xawit di ra giu ta matmalabuk taksaat faraxai wana a furavin, avuna a roroiang sin naandi xa ninis. Naandi di los Naata Sipsip lamun non faakdul naai waan pana. Lawalau aubina vaakdul ila pira angkari Nakmai xa ra wul vaxarom naandi. Naandi di malasing amun fanganang di tabung laaf marmara la uma di talazin sin Nakmai ma Naata Sipsip. ⁵ Naandi xawit dit faagit, ma xawit ta vaakarang pana naandi wana tazaar.

A Aangelo Urul Di Dador Raal Wana Aik-ilizang

⁶ Ma ga raamin aza aangelo xa lif nana mof. Naan ka rauxin a dorang ka daxa ina xa izi tapal xuna fazeiang pana zin aubina ila pira angkari, amun kaantri vaakdul ma aubina ilamun pira vaakdul ma aubina ilamun linga bina vaakdul ma amun lemlem aubina vaakdul. ⁷ Malasing ma naan ka dador laba malasing kari, “Naaguna ma-rauring Nakmai ma naaguna valaup naan, avuna a raan sina iwana ikilizang ka balas faanong. Naaguna lotu wana Nakmai ina xa ra vaziaar a bara ma a pira angkari ma a raas ma amun daanim ka vuvuat.”

⁸ A varuaiang a aangelo xa las lamuraana ma xa piaat malasing kari, “A bina laba Baabilon ka rauxin aiza laba. Naan ka rat paamuain aubina vaakdul ma di imimin a waain dikdik iwana gigiuang a matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang. Naan ka raksaat faanong! Ka raksaat faanong!”

⁹ A varulang a aangelo xa las lamuraana nandiaa ma xa dador laba malasing kari, “Tamon axazak kana lotu wana a wungpung ma a laklagai zina ma xa zuruk a vaakilanang sina ma xa iziar la nona o la mitna, ¹⁰ naan saait kana imin pana a waain iwana adi boromaazikang sin Nakmai. A waain angkanaan di ra nimnimanin pana a dikdikang faakdul, ma di vukin lamaskana win iwana boromaazikang sin Nakmai. Dina lis adi vaamaazikang laba zina wana a xaiaf a saalfa lamarana amun aangelo xoxok sin Nakmai ma lamarana Naata Sipsip. ¹¹ Ma a buan iwana adi vaamaazikang sin naandi xana uzaa laaxur bulaai bulaai. Naandi angkanaan ina dit lotu wana wungpung ma a laklagaaina ina di giu ma naandi ina di zuruk a vaakilanang iwana aizina, dina wen siaavus lawaanaas ma labung pana adi vaamaazikang kanaan.” ¹² Malasing ma xa daxa aubina ninis sin Iesu dina irur dikdik lamaskana amun maravanang, naandi ina dit falos amun lus sin Nakmai ma dit faaratunaan pana Iesu.

¹³ Ma ga langarin a ling axazak ikula la lia xa piaat malasing kari, “Faraar azaan angkari: Naandi angkanaan ina di maat faraxai wana ainaxam paazaaiang lamaskana Piran, ka varumara taning ma xa ruaas lamun taan mur, dina zuruk a daxaiang.”

A Laklagaai a Raabu xa piaat naako, “Aiang, naandi dina ziaavus pana amun faamuzazang sin naandi, avuna a vuaaia vaamuzazang daxa zin naandi xana los naandi.”

A Pira Angkari Di Laaf Avuna Xa Makal

¹⁴ Ga raamaai ma ga raamin a bara xufkuf ma axazak malasing a xastunaan* ka iziar laaxur wana. Naan ka rauxin a lawilot ka goul la waatna ma xa roting a sikal xa fangan marazaat la mitna. ¹⁵ Ma aza aangelo xa tukbilak la vaal xoxok ma xa viraai laba waan sin axazak angkanaan ina xa iziar laaxur wana bara naako, “Suruk a sikal zunum ma gu laflaaf. A raan iwana laflaavang ka balas faanong, avuna amun fanganang ila pira angkari xa makal vaanong.” ¹⁶ Malasing ma a rapti angkanaan laaxur wana bara xa zuruk a sikal zina ma xa laflaaf la pira angkari.

¹⁷ Aza aangelo xa tukbilak la vaal xoxok la lia. Naan saait ka roting a sikal xa fangan marazaat. ¹⁸ Ma aza aangelo ina xa ratasin a lus pana a xaiaf ka tukbilak puat pana aalta ma xa viraai laba waan sin axazak ina xa ratoting a sikal naako, “Suruk a sikal zunum ma gu tok turin amun bunga fnuaai a waain ila pira angkari, avuna di makal vaanong.” ¹⁹ Ma a aangelo xa zuruk a sikal zina ma xa tok turin amun bunga fnuaaia waain ila pira angkari ma naa psin naandi lamaskana a non ina di was maios naandi lamaskana xuna daanimna xana zaal. A non angkanaan ka irur vakilaan adi boromaazikang sin Nakmai. ²⁰ A non angkanaan ka iziar lamanar wana a bina laba. Amun fnuaaia waain di was maios inaan, ma a dari xa zaal wat pana. A baraavang iwana dari xa zaal xat faraxas pana 300 kilomita,* ma a dulukang iwana

14:8 Aais 21:9, Jer 51:8, Vaat 18:2 **14:10** Aais 51:17, Var 19:24, Izi 38:22 **14:11** Aais 34:10 **14:14** Daan 7:13 * **14:14** A dorang pana Grik adu “axazak malasing a naata rapti.” Taamin a dorang paanaburut pana 1:13. **14:15** Jl 3:13 **14:20** Aais 63:3, Raa 1:15, Vaat 19:15 * **14:20** A dorang pana Grik adu 1,600 staadia. ** **14:20** Malasing 1.5 mita

a dari xa malasing tamon a os ka irur, a dari xa wat tuaas la vuruna.**

15

Amun Aangelo Xa Wizik Urua

¹ Ga raamin aza adi vaakilanang ka banglala la lia. Ka malasing kari: Amun aangelo xa wizik urua di rauxin amun maravanang laba xa wizik urua. Amun maravanang kanaan kuna vaanongang ka, avuna a boromaazikang sin Nakmai xana wat tuaas. ² Ma ga raamin aza zaan ka raamaai malasing a raas di giu wana a galaas di plaas faraxai wana a xaiaf. Ma naandi ina di waramin a wungpung ma a laklagaina ina di giu ma vaakatang iwana aizina, di irur la rita raas angkanaan ma di roting amun aap ina Nakmai xa ra lis sin naandi. ³ Naandi di rangon a ranganang sin Moses a iaana kilaaiang sin Nakmai ma a ranganang sin Naata Sipsip ka malasing kari,

“Piran Nakmai, a Maradikdikang.

Amun faamuzazang sunum ka laaup ma xa banglala.

A Xalxaal zin a lemlem aubina vaakdul.

Amun matmalabuk sunum ka tak ma xa vaaratunaan.

⁴ Piran, nis kana wen marauring nua ma xana wen nop nua?

Ma nis kana wen falaup aizinum?

Avuna nua zingbe gu xoxok.

Amun lemlem aubina vaakdul dina wat ma dina lotu wana nua,

avuna amun faamuzazang sunum ka tak faakdul ma xa izi maravas lamarana aubina.”

⁵ Lamuraana, ga raamaai ma ga raamin a vaal xoxok la lia xa ralakas. A vaal angkanaan, naan a vaal maling ina xai pitfiaat sin aubina adu Nakmai xa iziar varaxai wana aubina zina. ⁶ Amun aangelo xa wizik urua ina di rauxin amun maravanang laba xa wizik urua di tukbilak la vaal xoxok angkanaan. Naandi di mamaus pana amun marapi xa ninis ma xa wilwilak ma di valaak kol a bangbangana naandi wana marapi xa goul.

⁷ Azaxai zin amun faaziarang urulavaat di roro, xa lis amun pin ka goul xa wizik urua zin amun aangelo angkanaan ka wizik urua. Amun pin angkanaan ka wizik urua xa bas pana adi boromaazikang sin Nakmai xa izi roro bulaai bulaai. ⁸ Ma a vaal xoxok ka bas pana a buan iwana a wilaak a marmari daxaiang sin Nakmai ma iwana dikdikang sina. Ma xawit taxazak kat faraxas kana albis lamaskana, xa ruaas amun aangelo xa wizik urua di vanong fakdul amun maravanang laba xa wizik urua.

16

Amun Pin Ka Wizik Urua Iwana Adi Boromaazikang Sin Nakmai

¹ Ga langarin a ling axazak ka raraf puat la vaal xoxok ka piaat sin amun aangelo xa wizik urua naako, “Naaguna waan ma naaguna vukin amun pin ka wizik urua iwana adi boromaazikang sin Nakmai la pira angkari.”

² A varumaraiang a aangelo xa waan ma xa vukin a win sina iwana adi boromaazikang la pira angkari. Ma amun burus taksaat mase xa maazik marazaat ka balas la winpina aubina ina di rauxin a vaakilanang sin a wungpung pana naandi ma di lotu wana a laklagai zina ina di giu.

³ A varuaiang a aangelo xa vukin a win sina iwana adi boromaazikang nana raas, ma a raas ka balas malasing a dari zin axazak ka maat. Ma amun saan faakdul ina xa roro lamaskana raas di maat.

⁴ A varulang a aangelo xa vukin a win sina iwana adi boromaazikang lamun daanim ka valvalaau ma lamun daanim ka vuvuat ma xa balas a dari. ⁵ Ma ga langarin a aangelo ina xat katkatong a raas ma amun daanim ka piaat naako,

“Nakmai Xoxok, nua gu iziar taning ma gu iziar mumua.

Nua gu tak pana amun puxaaiang kanaan pana aubina angkanaan, panaze gu klis naandi malasing kanaan.

⁶Avuna naandi di ra zop famaata aubina nis sunum ma amun profet sunum, ma daraaia naandi xa zaal, malasing ma gu ra lis a dari zin naandi xuna iminang malasing a puxaa- iang kat faraxas pana naandi.”

⁷Ma ga langarin a ling axazak ka wat ikula la aalta xa piaata malasing kari,

“Aiang, Piran Nakmai A Maradikdikang, amun kilizang sunum ka vaaratunaan ma xa tak.”

⁸A varalavaatang a aangelo xa vukin a win sina iwana adi boromaazikang laaxur wana iaas ma axazak ka lis a dikdikang sin a iaas kuna vaivang aubina wana xa- iaf. ⁹Ma adi lagavang iwana xa vaif aubina, ma di dador lingpuak lawaana Nakmai, damana amun maravanang laba angkanaan, singsaxai xawit di inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi ma xawit di valaup naan.

¹⁰A vawatmitang a aangelo xa vukin a win sina iwana adi boromaazikang laaxur wana akin izi xalxaalang sin a wung- pung ma a bikabar vaakdul zina xa iziar la bungszuk. Ma aubina di xaraat a xaramana naandi wana adi maazikang, ¹¹ma di dador lingpuak lawaana Nakmai ina xa iziar ikula la lia, avuna wana adi maazikang laba ma amun burus taksaat ka iziar wana naandi, singsaxai xawit di inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sin naandi.

¹²A vawizik saaxaiang a aangelo xa vukin a win sina iwana adi boro- maazikang laaxur wana a daanim laba Iufretis ma a daanim ilamaskana xa maat faakdul mase xuna nimnimaninang a lan aaxan amun kalxaal ila non a iaas kai laak pana. ¹³Naanaan ga raamin a zapalaa urul di raamaai malasing taal a waau urul. Azaxai zin nandiaal xa tukbilak la balana adi zizi ma azaxai la balana a wungpung ma azaxai la balana a profet faagit. ¹⁴Nandiaal amun laklagai amun sapalaa urul ma di gigi raal amun faamuzazang ka banglala, ma di waan

farawuk taal zin amun kalxaal ila pira vaakdul angkari, xuna zaxot fatuiang taal naandi wana varopang faraxai wana Nakmai a Maradikdikang la raan laba zina.

¹⁵Ma Naata Sipsip ka piaata naako, “Langar, gana wat malasing a ruburung. Naan ina xa izit naknakai ma xa nimnimanin amun marapi zina, naan kana zuruk a dax- aiang, avuna xana wen bulbulu ma xana wen maangil.”

¹⁶Ma amun sapalaa urul di zaxot fatuin amun kalxaal xula non ina di vakilaan Aamagedon pana linga bina Ibru.

¹⁷A vawizik uruaiang a aangelo xa vukin a win sina iwana adi boromaazikang nana mof, ma adi ling axazak ka wat la kin izi xalxaalang ikula la vaal xoxok ma xa piaata malasing kari, “Ka vaanong ka!”

¹⁸Amun pilak ma amun bambarak ma amun faanggalaiang ma adi maraulia xa balas. Ka varumara wana faaziarang ka ruaas a raan angkari, xawit ta wat maraulia malasing kari nat balas nanga zin aubina la pira angkari, adi marau- lia angkanaan ka raksaat mase. ¹⁹Ma a bina laba Baabilon ka rawagal wana a non urul ma amun bina laba zin amun lemlem aubina xa ramaangalas. Nakmai xa naxaam a bina laba Baabilon ma xa lis a win ka bas pana a waain ka rauxin a raksaatang iwana adi boromaazikang sina. ²⁰Ma amun kurunuza vaakdul di malik ma amun paatawut di wen taamin luk kaarik. ²¹Adi daavur vaat, a mara- vanang iwana azaxai xa malasing a zan- gaafu vaaralavaat a kilogrem ka zu laaxur wana aubina. Ma aubina di dador ling- puak lawaana Nakmai wana amun faa- maazikang iwana daavur vaat angkanaan panaze a maazikang kanaan ka raksaat mase.

17

A Ravin Di Vakilaan Baabilon

¹Azaxai zin amun aangelo xa wizik urua ina xa roting amun pin ka wizik urua xa wat surugu ma xa piaata malasing kari, “Laawus iriat, gana vatangin a puxaa- iang

iwana a vaamaazikang sin a ravin kat faangurin a winpina xuna kaakaai ina xa rauxin aiza laba. Naan ka iziar laaxur wana amun daanim ka varas. ² Amun kalxaal ila pira angkari dit gigi a matmalabuk taksaat pana milivinang naan. Ma aubina la pira angkari di bumaat pana iminang a waain iwana amun matmalabuk taksaat sina.”

³ Ga bas pana a Laklagaai a Raabu ma a aangelo angkanaan ka vazaak nia xula non bingil. Inaan ga raamin aza ravin ka iziar laaxur wana a wungpung memek. A wungpung angkanaan ka rauxin amun paatna xa wizik urua ma amun kum ka zangaafu ma a winpina xa bas pana amun iza xa lingpuak lawaana Nakmai. ⁴ A ravin angkanaan ka mamaus pana a marapi xa raubung ma xa memek saait ma di vamaus naan pana goul ma amun sawat faat ka marmari daxa mase ma amun katura zaang. Naan ka roting a win ka goul la mitna ina xa bas pana amun saan ka maavuru ma amun matmalabuk ka mitikaai zina iwana milivinang a rapti rawarak. ⁵ Aiza di varaar la nona xa dador lalaamangaai malasing kari:

A Bina Laba Baabilon Ka Rauxin Aiza
Laba,
Naanaa Zin A Furavin Dit Faangurin A
Winpina Naandi Xuna Kaakaai
Ma Zin Amun Matmalabuk Ka Mitikaai Ila
Pira Angkari.

⁶ Ga raamin adu a ravin ka bumaat, panaze naan ka ra imin a daraaia aubina ninis sin Iesu, a daraaia naandi ina di pitfiat aizina Iesu.

Araan ga raamin naan, ga banglala mase. ⁷ Ma a aangelo xa piaat surugu malasing kari, “Kunaze gu banglala? Gana vamaravaas a vuvuna a dorang lalaamangaai angkanaan pana a ravin ma a wungpung naa iziar laaxur wana ina xa rauxin amun paatna xa wizik urua ma amun kum ka zangaafu. ⁸ A wungpung ina gu raamin, naan ka ra iziar waamua, ma naari xawit na iziar, ma mur naan kana tukbilak puat pana adi maadif laba ina xawit a kin faanong iwana. Ma xana wat

kuna Nakmai xana vanong pizin naan. Ma aubina ila pira angkari ina amun izina naandi Naata Sipsip kawit na varaar lamaskana a baar iwana roroiang araan Nakmai xawit nanga na vaziaar a pira angkari, naandi dina banglala araan di raamin a wungpung angkanaan. Avuna naan ka ra iziar waamua ma naari xawit na iziar ma mur naan kana wat nanga.

⁹ Naaguna zuruk ainaxamang daxa varaxai wana a mazamang pana amun saan angkanaan. Amun paatna xa wizik urua xa malasing a kaana wut mumut ka wizik urua ina a ravin ka iziar laaxur wana. ¹⁰ Ma aza aknaaza dorang pana amun paatna xa wizik urua xanaan saait adu amun kalxaal xa wizik urua. Ka watmit di zu vaanong, ma azaxai be xa iziar ma azaxai zin naandi xawit nanga na balas. Araan kana balas, kana iziar be wana notaan mumut. ¹¹ Ma a wungpung ina xa iziar waamua ma naari xawit na iziar, naan a vawizik tulang a xalxaal zin amun kalxaal angkanaan ka wizik urua ma dina vanong pizin naan.

¹² Amun kum angkanaan sina xa zangaafu ina gu raamin, ka irur vakilaan amun kalxaal xa zangaafu ina xawit nanga di lis ta bikabar zaksaxai zin naandi xuna naadina rasin a lus laaxur wana. Singsaxai wana a notaan ka xalxaalif dina lis a burburaiiang sin naandi ma naandi dina rasin a lus faraxai wana a wungpung malasing amun kalxaal. ¹³ Ainaxamang sin naandi be azaxai, ma dina lis a dikdikang sin naandi ma a burburaiiang sin naandi zin a wungpung. ¹⁴ Dina varop faraxai wana Naata Sipsip, ma Naata Sipsip kana waramin naandi, avuna naan a Piraana amun piran faakdul, ma a Xalxaal zin amun kalxaal vaakdul. Ma naandi ina naa ra kalin ma naa ra viring luk aaxana vaatak ma di vaaratunaan pana naan, naandi dina iziar varaxai wana naan.”

¹⁵ Ma aangelo xa vazei nia naako, “Amun daanim gu ra raamin ina a ravin kat faangurin a winpina xuna kaakaai xa iziar laaxur wana, xa iru vakilaan amun lemlem aubina, ma aubina ila amun kulu-

tung, ma ilamun kaantri, ma ilamun linga bina. ¹⁶ A wungpung ma amun kum ka zangaafu gu raamin, dina maska raksaat pana a ravin kat faangurin a winpina xuna kaakaai. Naandi dina kawin mase naan ma amun mamaauzang ila wina xana vaanong ma xana bulbulu be. Naandi dina iaan a maraasna ma dina vaif naan pana xaiaf. ¹⁷ Avuna Nakmai nanga xa ra lis amun inaxamang sin naandi xuna naandi dina waambazof amun inaxamang sina. Malasing ma naandi dina lis a dikdikang iwana rasinang a lus sin a wungpung ka ruaas a dorang sin Nakmai di waambazof. ¹⁸ A ravin gu raamin, ka irur vakilaan adi bina laba xa rauxin aiza laba ina xa ratasin a lus laaxur wana amun kalxaal ila pira angkari.”

18

Baabilon Ka Raksaat Faanong

¹ Lamuraana amun saan angkanaan, ga raamin aza aangelo xa kabal wat la lia. Naan ka rauxin a burburaaiang dikdik ma a marmari daxaiang sina xa wilaak a pira vaakdul. ² Ma xa raraf dikdik malasing kari,

“Adi bina laba Baabilon ka raksaat faanong!

Ka raksaat faanong!

Taning ka balas a bina zin amun sapalaau, a non mazali zin amun sapalaau di mitikaai

ma amun maani ina xa mitikaai ma di maska raksaat pana.

³ Ka raksaat mase wanaze amun lemlem aubina vaakdul di ra imin a waain dikdik iwana a matmalabuk taksaat sina iwana milivinang a rapti rawarak,

ma wanaze amun kalxaal ila pira angkari di ra giu a matmalabuk taksaat pana milivinang naan,

ma wanaze aubina dit faangur la pira angkari di raxumbaaxut panaze naan ka rat pulwul amun lulugaan laba xa varas marazaat

ina a maraana naandi xa laaup marazaat.”

⁴ Ga langarin aza ling axazak ka wat la lia xa piaat malasing kari,

“Nim aubina zurugu, naaguna waan siaana

xuna tuaa naaguna paasaxo varaxai wana naan pana amun matmalabuk taksaat sina

ma xuna tuaa zaait naaguna xazanin amun maravanang laba varaxai wana naan.

⁵ Avuna amun matmalabuk taksaat sina xa ruaas faanong la lia,

ma Nakmai xa naxaam faulin amun matmalabuk sina iwana kipang amun lus.

⁶ Amun matmalabuk taksaat naa giu wana nim, naaguna vaulin sina,

amun saan taksaat na giu wana nim, naaguna xis faulin pana naan faarua.

Ma a win naa vaimin nim pana ma naagu zuruk a raksaatang pana,

naaguna vitor sfaar vaarua ma naaguna vaimin naan pana.

⁷ Naan ka valaup naan nanga wana adi marmari daxaiang ma xa lis amun lulugaan laba ina a maraana naandi xa laaup marazaat sina nanga,

malasing ma wana a lan angbani naaguna lis adi vaamaazikang laba ma a maskaluzang laba zina.

Ka dador langga lamaskana malasing kari, ‘Nia a ravin kalxaal, ma ga iziar wana akin siziarang sin a ravin kalxaal.

Nia xawit a raksiziar ma xawit nat faraxas gana maskalus.’

⁸ Naan a vuvuna xanaan amun maravanang laba angkari:

a maatang ma a maskaluzang laba ma a zong,

kana balas sina lamaskana a raan aza-xai.

Dina vaif vakdul mase naan pana a xaiaf avuna a Piran Nakmai, ina xa klis a ravin angkanaan, naan a maradikdikang.

18:2 Aais 21:9, Jer 51:8, Vaat 14:8, Aais 13:21, Jer 50:39
51:6,45 **18:5** Var 18:20-21, Jer 51:9 **18:6** Saam 137:8, Jer 50:29

18:3 Aais 23:17, Jer 51:7

18:4 Aais 48:20, Jer 50:8,

18:7 Aais 47:7-9

⁹ Amun kalxaal ila pira angkari ina di gigi a matmalabuk taksaat pana milivinang a ravin angkanaan ma ina dit fatawaraxin amun lulugaan laba zina, araan naandi di raamin a buaana xaiaf iwana vaivang naan, dina maskalus ma dina raangis. ¹⁰ Dina rur lawalaaui ziaana, avuna di maraaut pana adi vaamaazikang laba naa zuruk. Ma dina piaat malasing kari,

‘Kaaskurun, kaaskurun, adi bina laba Babilon!

Gu ra rauxin a dikdikang laba, singsaxai lamaskana a notaan ka xalxaalif be, nua gu raksaat faanong.’

¹¹ Aubina ila pira angkari ina dit faangur; dina raangis ma dina maskalus pana naan panaze xawit ka taxazak kana wul amun saan naadit faangurin kaarik. ¹² Amun saan naadit faangurin ka malasing kari: a goul ma siliwa ma azanon faat ka marmari daxa mase ma amun katura zaang, ma amun marapi daxa xa xuf, ma amun marapi xa raubung, ma amun marapi xa siliga, ma amun marapi memek, ma amun iaai xa milalas mikuf ma atavur amun saan di giu wana amun livana elefan, ma amun iaai a maraana naandi xa uzaa marazaat laaxur ma brons ma aain ma a vaat ka laaup di vakilaan a maabal, ¹³ ma a sinamon ma azanon saan kat famikuf a vanganang, ma a laas ina dit faif ma xat milalas mikuf, ma a bulut iwana a nan iaai di vakilaan a mar, ma a bulut a iaai di vakilaan frengkinsens, ma a waain ma wel iwana olif ma flaaui ma wit, ma amun bulumagau ma amun sipsip ma amun os ma amun kaaris ma amun iaana kilaauiang ma azanon aubina.”

¹⁴ A ling axazak angkanaan ka piaat kaarik malasing kari, “Amun saan gu sasaxot famarazaat, di vaanong. Amun lulugaan daxa zunum ma amun saan ka marmari daxa zunum, di vaanong saait siaanum, ma guna wen taamin kaarik naandi. ¹⁵ Aubina ina dit faangurin amun

saan angkanaan ma di raxumbaaxut pana, dina rur lawalaaui ziaana avuna dina maraaut pana adi vaamaazikang laba naa zuruk. Dina maskalus ma dina raangis, ¹⁶ ma dina xupkup malasing kari,

‘Kaaskurun, kaaskurun, adi bina laba!

Gu rat mamaaus pana amun marapi daxa, amun marapi xa raubung ma xa memek, ma di rat famamaus nua wana a goul ma azanon faat ka marmari daxa mase ma amun katura zaang.

¹⁷ Lamaskana a notaan ka xalxaalif be di kawin mase amun lulugaan daxa zunum ka varas.’

Ma naandi di xup amun sip, ma naandi dit kawas paan pana sip ma naandi dit faamuzas pana sip, ma dit suruk kaakaai wana amun saan inana raas, di rur lawalaaui ziaana. ¹⁸ Araan di raamin a buan iwana a xaiaf ka vaif naan dina xupkup malasing kari, ‘Azera bina laba xa malasing adi bina laba angkari xa rauxin aiza laba?’ ¹⁹ Dina vatangin a maskaluzang sin naandi wana xawurang amun paata naandi wana paauf ma dina raangis maaluf ma dina xupkup malasing kari,

‘Kaaskurun, kaaskurun, adi bina laba!

Naandi ina dit suruk kaakaai wana amun sip, di raxumbaaxut pana amun lulugaan laba zina!

Lamaskana a notaan ka xalxaalif be amun saan faakdul angbani di kawin mase.”

²⁰ A ling axazak angkanaan ka piaat kaarik malasing kari,

“Nim ila lia ma nim aubina ninis sin Iesu ma amun aaposal ma amun profet, naaguna dokdok pana naan,

panaze Nakmai xa klis naan pana amun matmalabuk taksaat sina wana nim.”

²¹ Ma aza aangelo xa maradikdik ka zुरूk adi vaat laba malasing a vaat laba iwana maiozang a wit ma naa psin kula maskana raas ma xa piaat naako,

“A bina laba Baabilon,
dina psin mangaring naan malasing
adi vaat angkari,
ma xawit taxazak kana raamin kaarik
naan.

²² A linga amun aap ina di witpit, ma a
linga amun lexu,
ma a linga amun raavuru, ma a linga
amun saan kuna ranganang,
kawit taxazak kana langarin kaarik inaan
sunum.

Ma aubina dit gigiu atavur amun faamuza-
zang pana mita naandi,
xawit taxazak kana raamin kaarik in-
aan sunum.

Ma a linga adi vaat laba iwana maiozang a
wit,
kawit taxazak kana langarin kaarik
inaan sunum.

²³ Kana wen tauxin kaarik ta maravas
iwana laam kana ililap la bina
zunum.
Kawit kaarik taxazak kana langarin ta
linga vaananamang iwana vaamax-
uzang inaan sunum.

Aubina zunum dit faangur, naandi aubina
di rauxin aiza laba la pira angkari.
Gu valos falmur amun lemlem aubina
vaakdul wana a taaring sunum.

²⁴ A daraai amun profet ma aubina ninis
sin Iesu ma naandi vaakdul ina di ra
zop famaata naandi la pira angkari,
xa iziar wana nua.”

19

Adi Xulutung Aubina Di Wisfarur Nakmai

¹ Lamuraana amun saan angkanaan ka
vaanong, ga langarin adi ling aza zaan
malasing adi ling adi xulutung aubina
ikula la lia di xupkup malasing kari,

“Aaleluiaa!
A vaamuzazang iwana zaxot faulinang
aubina xa wat sin Nakmai zin dia,

ma naan ka rauxin aiza laba ma a
dikdikang.

² Avuna amun ikilizang sina xa tak ma xa
vaaratunaan.

Naan ka klis a ravin kat faangurin a win-
pina xuna kaakaai,

ina aizina xa laba wana vaziaar varak-
saatang aubina ila pira angkari
wana amun matmalabuk taksaat
sina lamanar wana aizi maxuzang.

Ma Nakmai xa xis a wulwulang taksaat
pana naan,

avuna wana a daraai amun iaana ki-
laaiang sin Nakmai ina naa ra zop
famaata.”

³ Ma di xupkup kaarik malasing kari,

“Aaleluiaa!

A buaana xaiaf iwana vaivang a ravin
angkanaan ka uzaa laaxur bulaai
bulaai.”

⁴ Amun paamua xa zangaafu vaarua ma
urulavaat ma amun faaziarang urulavaat
ina di roro, di zu vaakudung faraxai wana
varanopang, ma di lotu wana Nakmai ina
xa iziar laaxur wana akin izi xalxaalang
ma di piaat malasing kari,

“Ka vaaratunaan, Aaleluiaa!”

⁵ A ling axazak ka wat la akin izi xalx-
aalang ka piaat malasing kari,

“Nim faakdul amun iaana kilaaiang sina,
nim ina xawit ta iza laba ma nim
naagu rauxin aiza laba,
ma naagut faranop pana naan,
naaguna wisfarur Nakmai zin dia!”

⁶ Ma ga langarin adi linga zaan malasing
a ling adi xulutung aubina ma xa malas-
ing adi linga daanim ka valvalaau laaxur
wana vaat ma a linga bambarak ka pau
dikdik malasing kari,

“Aaleluiaa!

Avuna a Piran sin dia Nakmai a
Maradikdikang, a xalxaal vaaratun-
naan.

⁷ Ma naari dia dina dokdok

ma dina nanam ma dina valaup aizina!
 Avuna a raan iwana vaamaxuzang sin Naata Sipsip ka balas faanong, ma a ravin naana maxus sina xa izi nimniman faanong.

⁸ Di lis amun marapi daxa xa wilwilak ma xa ninis sin a ravin malasing ma naa mamaaus pana.”

Amun marapi daxa angkanaan ka rur vakilaan amun matmalabuk ka tak sin aubina ninis sin Iesu.

⁹ Naanaan a aangelo xa piaat surugu naako, “Gu varaar malasing kari: Naandi angkanaan ina naan ka maainung fawat naandi wana flangan iwana vaamaxuzang sin Naata Sipsip dina zuruk a daxaiang.” Ma xa piaat saait naako, “A dorang kanaan a dorang faaratunaan sin Nakmai.”

¹⁰ La notaan angkanaan, ga zu vaakudung pana varanopang lapaara uru xaakna ma adu gana lotu wana naan. Singsaxai naan ka piaat surugu naako, “Tuua! Nia zaait a iaana kilaaiang malasing nua ma amun taatum sunum lamaskana Kaarisito ina di roting falagot a dorang faaratunaan sin Iesu. Gu lotu be wana Nakmai. Avuna a dorang faaratunaan sin Iesu a vuvuna amun dorang ina amun profet di fazei wana.”

A Rapti Xa Iziar Laaxur Wana Os Kufkuf

¹¹ Ga raamin a lia xa ralakas ma a os kufkuf ka irur lamaraagu. Ma naan ina xa iziar laaxur wana os di vakilaan “Axazak Kat Falos Amun Dorang Sina” ma “Axazak Kat Faaratunaan.” Araan naan kai klis aubina ma xat faramaraat a dauran, naa gigi wana amun matmalabuk ka tak be.

¹² Uru marana xa ilap malasing iwana a xaiaf ma amun lawilot ka varas la waatna. Ma aza aiza Nakmai xa varaar wana naan ina xawit taxazak ka rexaazin, naan sing be azaxai xa rexaazin. ¹³ A marapi barAAF sina xa memek faakdul wana dari. Aizina a rapti angkanaan di vakilaanang “A Dorang sin Nakmai.” ¹⁴ Adi mala aubina dauran ila lia di xawaas amun os kufkuf ma di los naan. Di mamaaus pana amun marapi daxa xa xufkuf ma xa ninis. ¹⁵ Ma

adi baainaat ka fangan marazaat ka tukbilak la balana xuna waraminang amun lemlem aubina vaakdul wana, ma “xana rasin a lus laaxur wana naandi wana a rol ina di giu wana a aain.” *(Saam 2:9)*

Naan axazak kai was maios amun fnuaaia waaain ina xa irur vakilaan a raksaatang iwana adi boromaazikang sin Nakmai a Maradikdikang. ¹⁶ Ma wana marapi zina ma la xaakna aizina Nakmai xa varaar malasing kari,

A XALXAL ZIN AMUN KALXAL VAAKDUL MA A PIRAANA AMUN PIRAN FAAKDUL.

¹⁷ Naanaan, ga raamin aza aangelo xa irur lamarana iaas, ma xa viraai laba xa waan sin amun maani di lif nana mof naako, “Naagu lif puat iriat, naagu wat fatu wana adi flangan laba zin Nakmai, ¹⁸ ma naaguna iaan a maraas amun kalxal, ma amun paamua zin ubina dauran, ma amun os, ma naandi zaait ina di iziar laaxur wana os, ma a maraas aubina vaakdul di iziar mamaraxas ma naandi amun iaana kilaaiang, ma naandi di rauxin aiza laba ma naandi xawit di rauxin aiza laba.”

¹⁹ Naanaan ga raamin a wungpung ma amun kalxal ila pira angkari, ma amala aubina dauran ina di wat fatu xuna varopang faraxai wana a rapti angkanaan ina xa iziar wana os ma aubina dauran sina. ²⁰ Singsaxai a wungpung di zaxir naan faraxai wana a profet faagit ina xa ra gigi amun faamuzazang ka banglala wana aizina wungpung. Araan ka giu amun faamuzazang kanaan ka banglala, xa vagit naandi di rauxin a vaakilanang sin a wungpung ma di lotu wana a laklagaaia wungpung. A profet faagit ma a wungpung di psin faroro nandiaa lamaskana adi luka xaiaf a saalfa xa ililap. ²¹ A rapti laaxur wana os ka zop famaata aubina rawarak faakdul zin nandiaa wana baainaat ila balana. Ma amun maani vaakdul di iaan a maraaza naandi ma di maazur xaxaas naandi.

20

A Tausan Azaxai Amun Maariaas

¹ Ma ga raamin aza aangelo xa kabal wat la lia ma xa roting a ki iwana adi maadif ina xawit a kin faanongang iwana, ma la mitna zaait ka roting adi sen laba. ² Naan ka zaxir a zizi, naan a zizi i mumua pis ina di vakilaan pana a Rapti Xai Piaat Faraksaat Axazak o Saatan. A aangelo xa bulupis naan pana sen kat faraxas pana a taausan azaxai amun maariaas. ³ Ka psin naan lamaskana adi maadif ma naa baraat kol vadikdik ma naa bulut kol wana vaakilanang sin Nakmai xuna tuua xana vagit amun lemlem aubina xa ruaas a taausan azaxai amun maariaas ka vaanong. Lamuraana Nakmai xana vamiluaar naan kuna zangas farawukang pana notaan ka xalxaalif be.

⁴ Ga raamin amun kin izi xalxaalang ma naandi angkanaan di iziar laaxur wana, naandi ina Nakmai xa ra lis a burburaa- iang sin naandi xuna ikilizang. Ma ga raamin amun laklagaai aubina ina di ra kip pizin amun furuna naandi wanaze di pitfiaat a dorang faaratunaan pana Iesu ma dit falos a dorang sin Nakmai. Naandi xawit di lotu wana wungpung o a laklagaaina. Ma xawit di rasin a vaakilanang sin a wungpung la nona naandi o la mita naandi. Naandi di roro uli xaarik ma di rasin a lus faraxai wana Iesu Kaarisito wana a taausan azaxai amun maariaas. ⁵ Naari a varumaraiang a ramaraat puliang siaana maatang. Ma naandi vaakdul ina di ra maat faanong ma xawit di ramaraat puli la notaan angkanaan, naandi dina wen tamaraat puli xa ruaas a taausan azaxai amun maariaas ka vaanong, ma naan laxo dina ramaraat puli. ⁶ Naandi ina di varamaraat faulin naandi ziaana maatang la varumaraiang a ramaraat puliang, di ra zuruk a daxaiang ma di ra ninis lamarana Nakmai. Dina wen kasanin a varuaiang a maat. Naandi amun pris sin Nakmai ma zin a Mesaaia. Naandi dina rasin a lus faraxai wana a Mesaaia wana a taausan azaxai amun maariaas.

Dina Waramin Saatan

⁷ Araan a taausan azaxai amun maariaas ka vaanong, dina vamiluaar Saatan la vaala vaamaazikang sina, ⁸ xuna waanang

kuna vagitang amun lemlem aubina ila- mun non faakdul la pira angkari, di dador lalaamangaai wana naandi adu amun Gok ma amun Magok. Kana viring fatu naandi xuna varopang. A vaakatang sin naandi xana malasing a xon. ⁹ Ma naandi dina wat lamun non faakdul ila pira angkari ma dina rur varaxulin a xumanar zin aubina zin Nakmai, a bina laba ina Nakmai xa sasaxot. Singsaxai a xaiaf kana wat la lia ma xana vaif pizin aubina dauran angkanaan. ¹⁰ Saatan ka rat fagit naandi. Ma dina psin fawizik Saatan paanaburut lamaskana adi luka xaiaf iwana saalfa, ina waamua di ra psin a wungpung ma a profet faagit lamaskana. Inaan nandiaal dina maazik marazaat taal mase lawaanaas ma labung bulaai bulaai.

A Vaanongang Iwana Aikilizang

¹¹ Naanaan ga raamin akin izi xalxaalang laba ina xa xufkuf, ma ga raamin saait axazak ina xa iziar laaxur wana. Ma a pira angkari ma a bara di vataling faza- aus iaa naan ma xawit kaarik di raamin nandiaa. ¹² Ga raamin aubina vaakdul ina di ra maat faanong, naandi di rauxin aiza laba, ma naandi xawit di rauxin aiza laba, di irur lamarana akin izi xalxaalang, ma di walaas amun baar. Ma di walaas saait aza baar, naan a baar iwana roroiang. Naandi angkaina di maat faanong, di klis naandi lalozang amun faamuzazang sin naandi ina di ra varaar vating lamaskana amun baar. ¹³ Naandi ina di ra maat nana raas, a raas ka lis fawat naandi. A maatang ma a bina zin amun maat, nandiaa zaait di lis fawat iaa amun maat sin nandiaa lamarana akin izi xalxaalang. Di klis naandi zaksaxai lalozang amun matmalabuk sin naandi. ¹⁴ Naanaan a maat ma a bina zin amun maat di psin fawizik nandiaa lamaskana adi luka xaiaf. Adi luka xai- iaf angkanaan naan a varua a maatang. ¹⁵ Naandi ina aizina naandi xawit na iziar lamaskana a baar iwana roroiang, di psin naandi lamaskana adi luka xaiaf.

21

A Lia Vaaxur Ma A Pira Vaaxur

¹ Naanaan ga raamin a lia vaaxur ma a pira vaaxur, avuna a lia iwaamua ma a pira iwaamua di malik iaa ma xawit kaarik ta raas. ² Ma ga raamin Jerusalem faaxur, a bina laba xoxok sin Nakmai. Ka kabal wat paanaburut ikula la lia. A bina xoxok angkanaan ka izit nimniman malasing a ravin kana maxus di vamamaus fatalamin naan aaxan labana. ³ Ma ga langarin a ling axazak ka dador laba wat la akin izi xalxaalang ka piaat malasing kari, “Langar, Nakmai xana raagul lawalau aubina, ma naan nanga xana iziar varaxai wana naandi. Ma naandi dina iziar aubina zina vaatak, ma Nakmai nanga xana iziar varaxai wana naandi ma naan nanga xana iziar Nakmai zin naandi. ⁴ Ma naan kana suxa wizin amun lumara vaakdul lamarana naandi. Kana wen tauxin kaarik ta maatang o xawit ta maskaluzang o xawit ta raangizang o ta maazikang, avuna amun saan iwaamua xa waan faanong.”

⁵ Ma naan ina xa iziar wana akin izi xalxaalang ka piaat malasing kari, “Langar, naari ga giu vavaxur amun saan faakdul! Faraar vating a dorang kanaan, avuna a dorang kanaan ka vaaratunaan ma xat faraxas aubina vaakdul dina inaxam paazaai wana.”

⁶ Ma naan ka piaat surugu malasing kari, “Ka vaanong ka! Nia a Aalfaa ma nia a Omegaa, a Varumaraiang ma a Vaanongang. Axazak ka maaru, gana vaimin naan pana a daanim ila daanim ka vuvuat, a daanim iwana roroiang, ina xawit ta wulwulang iwana. ⁷ Axazak ina xat paramin amun matmalabuk taksaat, naan kana raumana amun saan faakdul angkanaan ma nia gana Nakmai zina ma naan kana balas a nalik surugu. ⁸ Singsaxai naandi ina dit maraaut ma naandi xawit di inaxam paazaai ma naandi amun matmalabuk sin naandi xa mitikaai, ma naandi aubina di zopsop famaata palau aubina, ma naandi ina di gigi a matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang, ma amun pimaat, ma naandi dit lotu wana amun nakmai vaagit, ma naandi vaakdul dit faagit, a non sin naandi xa iziar lamaskana adi luka xaiaf a saalfa. Naari a varua a

maatang.”

A Jerusalem Faaxur

⁹ Ma azaxai zin amun aangelo xa wizik urua ina di ratoting amun pin iwana vaanongang iwana amun faamaazikang ka wat surugu ma xa piaat malasing kari: “Laawus iriat, gana vatangin a ravin kana samura maxus sin Naata Sipsip.” ¹⁰ A Laklagaai a Raabu xa sfaar nia, ma a aangelo xa vazaak luk nia xunikula laaxur wana adi waatawut ina xa uzaa mase laaxur. Ma xa vatangin Jerusalem, a bina laba xa xoxok ka kabal wat paanaburut ikula la lia zin Nakmai. ¹¹ Ka wilwilak pana a marmari daxaiang sin Nakmai, ma a wilaakna xat pidaar naan malasing aza vaat a maraana xa laaup marazaat di vakilaan a jaaspa. ¹² Adi balavaat ka irur varaxulin ka rur uzaa laaxur ma xa rauxin amun marana mara xa zangaafu ma urua ma amun aangelo xa zangaafu ma urua di irur lamun mara angkanaan. Ma wana amun mara angkanaan di varaar aizina amun patbung in Israael. ¹³ Amun marana mara urul xa raamaai waan la non a iaas kai laak pana, ma aza urul xa raamaai waan la not, ma aza urul xa raamaai waan la saaut, ma aza urul di raamaai waan la non a iaas kai si wana. ¹⁴ A balavaat iwana bina laba angkanaan ka rauxin amun faat siar xa zangaafu ma urua. Ma laaxur wana amun faat angkanaan di varaar aizina amun aaposal xa zangaafu ma urua zin Naata Sipsip.

¹⁵ Ma a aangelo angkanaan ina xa ra dador zurugu, xa roting a laak ka goul iwana xarxararangang kuna xana xaraang a bina laba angkanaan ma amun marana mara iwana ma a balavaat iwana. ¹⁶ A bina laba angkanaan ka rauxin amun tititna urulavaat ma a vaakatang iwana naandi vaakdul di laangat faraxas be. A baraa- vang iwana ma a labaiang iwana, di laangat faraxas iaa be. Araan ka zuruk a vaakatang iwana a bina wana a laak iwana xarxararangang sina, a vaakatang iwana xat faraxas pana 2,200 a kilomita iwana, ma a ralakazang iwana xa uzaa laaxur ma

nandiaal di laangat faraxas taal. ¹⁷ A aangelo xa zuruk a vaakatang pana a batbaatang iwana a balavaat, kat faraxas pana 65 mita. Naan ka zuruk a vaakatang pana a wat karxarangang sin aubina dit karxarang pana. ¹⁸ A balavaat di giu wana a jaaspa. A bina laba angkanaan di giu wana a goul xa ninis faakdul, ma xa ninis mase malasing a galaas faaxur. ¹⁹ Amun faat siar iwana amun balavaat iwana a bina laba angkanaan di vamamauzang amun faat ka marmari daxa mase. A varumaraiang a vaat siar xanaan a jaaspa, ma a varuaiang a vaat ka blu di vakilaanang a saafaai, ma a varulang a vaat ka xuf ma xa xis di vakilaanang a kaalkidon, ma a varalavaatang a vaat ka maraxawa di vakilaanang a emeral, ²⁰ ma a vawatmitang a vaat ka memek ma xa pira di vakilaanang a saadoniks, ma a vawizik saaxaiang ka memek di vakilaanang a kaanilian, ma a vawizik uruaiang a vaat ka xis ma xa maraxawa di vakilaanang a krisolaait, ma a vawizik tulang a vaat ka maraxawa di vakilaanang a beril, ma a vawizik faatang a vaat ka xis di vakilaanang a topaaz, ma a vazangaafliu a vaat ka maraxawa xuf di vakilaanang a krisopres, ma a vazangaafliu ma azaxai a vaat ka blu maxit di vakilaanang a jaasin, ma a vazangaafliu ma uruaiang a vaat ka raubung di vakilaanang a aametis. ²¹ Amun marana mara xa zangaafliu ma urua, naandi zaksaxai di giu wana a xatura zaang azaxai. Adi lan iwana bina laba angkanaan di giu wana a goul xa ninis singbe ma xa maravas malasing a galaas.

²² Kawit ga raamin ta vaal xoxok lamaskana bina laba angkanaan, panaze a Piran Nakmai a Maradikdikang ma Naata Sipsip nandiaa a vaal xoxok ilamaskana a bina laba angkanaan. ²³ A bina laba angkanaan kawit ta iaas ma flan kana lang kuna lizang a maravas, avuna a wilaaka Nakmai nanga xana vamaravaas, ma Naata Sipsip naan a maravas ilamaskana bina laba angkanaan. ²⁴ Amun lemlem aubina dina zazangas lamaskana mar-

avaasna, ma amun kalxmaal ila pira angkari dina vazaak falbis amun lulugaan ka marmari daxa zin naandi xu lamaskana a bina laba angkanaan. ²⁵ Kana wen tauxin kaarik ta raan kuna barat maraiang avuna xana wen tauxin kaarik a bungsuzuk. ²⁶ Amun lemlem aubina dina vazaak falbis amun lulugaan ka marmari daxa zin naandi ma amun saan kuna valaupang aizina Nakmai. ²⁷ Kana wen tauxin mase xaarik tazaar ka mitikaai xana albis lamaskana, o taxazak ina xa gigiu a matmalabuk iwana vaamaangilang o vaagitang. Kawit. Naandi be ina amun izina naandi xa iziar lamaskana a baar iwana roroiang sin Naata Sipsip, naandi angkanaan dina albis.

22

A Daanim Iwana Roroiang Ma A Iaa I Roroiang

¹ Naanaan a aangelo xa vatangin a daanim iwana roroiang surugu, xa wilwilak malasing a galaas. Ma a daanim angkanaan ka ramaraat inaan la kin izi xalxmaalang sin Nakmai ma zin Naata Sipsip ma xa zaal wizik. ² Ka zaal wizik la birua wana adi lan ila bina laba. La uru rita daanim ka rauxin a iaai iwana roroiang, ina xat fuain amun fnuuai lamaskana amun flan ka zangaafliu ma urua lamaskana a maariaas azaxai. Ma amun paxana iaai xat fira amun lemlem aubina wana amun giazang. ³ Amun taksaarang ina Nakmai xa ra lis kana wen iziar xaarik. Akin izi xalxmaalang sin Nakmai ma zin Naata Sipsip kana iziar inaan lamaskana bina laba angkanaan ma aubina di inaxam paazaai naandi amun iaana kilaaiang sin Nakmai dina giu a sasaxotang ma ainaxamang sina. ⁴ Naandi dina raamin a marana ma aizina xana iziar la nona naandi. ⁵ Kana wen tauxin kaarik ta bungsuzuk, ma xana wen tauxin ta vaamuzazang iwana maravaaza laam o a maravaaza a iaas, avuna a Piran Nakmai nanga xana lis a maravas sin naandi. Ma naandi dina malasing amun kalxmaal bulaai.

21:18 Aais 54:11-12

21:23 Aais 60:19-20

21:24 Aais 60:3

21:25 Aais 60:11

21:27 Aais 52:1, Izi 44:9

22:1 Izi 47:1, Zek 14:8

22:2 Var 2:9

22:3 Zek 14:11, Var 3:17

22:5 Aais 60:19, Daan 7:18

⁶ A aangelo xa vazei nia naako, “A dorang kanaan ka vaaratunaan mase ma xat faraxas dina inaxam paazaai wana. A Piran Nakmai ina xat paamuin amun lakla-gaai amun profet kuna pitfiaatang amun dorang sina, xa ra kling a aangelo zina xuna vatanginang sin amun iaana kilaa-iang sina amun saan ina xana samura balas.”

Iesu Xana Samura Uli Wat

⁷ Ma Iesu xa piaat naako, “Langar, gana samura balas! Axazak ina xat falos amun dorang profet ilamaskana baar angkari, Nakmai xa lis a daxaiang sina.”

⁸ Nia Jon, ga ra langarin amun saan angkanaan ma ga ra raamin naandi. Araan ga ra langarin naandi ma ga ra raamin naandi, ga zu vaakudung pana varanopang la uru xaaka aangelo xuna lotuiang pana naan. A aangelo angkanaan ka ra vatangin amun saan angkanaan surugu. ⁹ Singsaxai a aangelo xa vazei nia naako, “Tuua! Nia zaait be a iaana kilaaiang sin Nakmai malasing nua ma amun profet, naandi amun taatum sunum lamaskana Kaarisito, ma naandi vaakdul zaait ina dit falos amun dorang ilamaskana baar angkari. Guna lotu be wana Nakmai!”

¹⁰ Ma xa vazei nia naako, “Tuua gu vun amun dorang profet ilamaskana baar angkari, avuna a raan amun saan angkanaan kana balas ka wat faasilik faanong. ¹¹ Axazak ina xa gigiu amun matmalabuk taksaat, luaa naan kana maandaau nanga wana gigiuang amun matmalabuk taksaat. Ma naan ina xa mitikaai, luaa naan kana maandaau nanga wana gigiuang amun matmalabuk ka mitikaai. Ma axazak ina xa gigiu amun matmalabuk ka tak, luaa naan kana maandaau nanga wana gigiuang amun matmalabuk ka tak. Ma naan ina xa ninis, luaa naan kana maandaau nanga wana gigiuang amun matmalabuk ka ninis.”

¹² Ma Iesu xa piaat kaarik naako, “Langar! Gana samura balas faraxai wana a wulwulang, ma gana xis faulin aubina vaakdul lalozang amun matmalabuk

naadi ra giu. ¹³ Nia Aalfaa ma Omegaa, ma a Waamua ma a Zaxamur, ma a Varumaraiang ma a Vaanongang.

¹⁴ Naandi ina di zuk faninis amun marapi baraaaf sin naandi, Nakmai xa lis a daxaiang sin naandi, malasing ma xa tak pana naandi dina vangan pana a iaai iwana roroiang ma dina albis lamaskana amun marana mara iwana balavaat ila bina laba angkanaan. ¹⁵ Singsaxai aubina ina amun matmalabuk sin naandi xa mitikaai malasing amun piu ma amun pimaat ma aubina ina di gigiu amun matmalabuk taksaat lamanar wana aizit maxuzang ma aubina di zopsop famaaf palau aubina ma aubina dit lotu wana amun nakmai vaagit ma naandi ina di sasaxot famarazaat dinat faagit, naandi vaakdul angkanaan dina iziar lamanar wana bina laba angkanaan.

¹⁶ Nia Iesu, ga kling a aangelo zurugu xuna pitfiaatang a dorang faaratunaan angkari zinim aubina naagu inaxam paazaai. Nia a Xatkador a Dewit ma a Natnaat sina, ma a Malara ina xat pilwilak dikdik paaninaraan.”

¹⁷ A Laklagaai a Raabu ma a ravin kana samura maxus, di piaat iaa malasing kari, “Laawus iriat!” Ma naan ina xa langarin, kana piaat naako, “Laawus!” Axazak ka maaru, xa daxa naan kana wat iriat. Ma axazak ka saxot, ka daxa naan kana wat ma xana imin pana daanim iwana ro-roiang kawit a wulwulang iwana.

A Vaanongang

¹⁸ Nia Jon, ga wurus nim faakdul naagu langarin a dorang profet ilamaskana baar angkari. Tamon axazak kana duma ta dorang tawarak pana dorang ka itate vaanong, Nakmai xana duma vauzaa nanga amun maravanang laba ina di fazei vaanong pana lamaskana baar angkari. ¹⁹ Tamon axazak ka zuruk pizin ta dorang pana amun dorang profet ilamaskana baar angkari, Nakmai zaait kana zuruk psin a non sina naa raumana lawalau aubina wana a iaai iwana roroiang ma la

bina laba xa xoxok, ina a baar angkari xa dadorin.

²⁰Naan ina xai pitfiaat a dorang faaratunaan pana amun saan angkanaan ka piaat naako, “Aiang, gana samura balas.”

Ka vaaratunaan. Piran Iesu, laawus.

²¹A daxaiang sin a Piran Iesu, xana iziar varaxai wana aubina vaakdul.

A Dor Vaamaravazang Pana Azanon Paana Ling

Aabaraam: Naan a xulmua zin aubina in Israael. Mumua pis Nakmai xa ra pis a xalxalang pana Aabaraam, kuna xana lis a pira vaaxur zina. Nakmai xa piaat sina naako, "Luua a pira zin damaam ma guna waan pana a pira rawarak," malasing ma naan ka waan inaan. Aza raan tawarak, Nakmai xa pis aza xalxalang, adu amun natnaat sin Aabaraam dina balas aubina zin Nakmai. Aabaraam ka inaxam paazaai wana a xalxalang kanaan, ma Nakmai xa nanam pana naan ma xa piaat naako, "Ga piaat tasin adu naan a rapti xa tak." Malasing ma naan ka vatangin lamaskana Aabaraam a lan kuna inaxam paazaaiang pana Nakmai ma dina balas aubina di tak. A sasaxotang sin Nakmai adu aubina vaakdul dina giu malasing kanaan. Tamon naandi dina giu malasing kanaan, Nakmai xana xatkatong naandi (Var 15, Rom 4, Ibr 6:13-15, Saam 105).

A ravin sin Aabaraam Seraa. Naan ka mala. Nandiaa di baiak iaa ma Nakmai xa giu vatfaraxazin naan ma xa luk a nalik. Aizina xanaan Aaisaak (Var 21, Ibr 11:17-19). Aaisaak ka walak puzaa laaxur ma xa maxus sin Rabekaa. A lua zin nandiaa xanaan Esaau ma Jekop. Nakmai xa vakilaan Jekop pana aza iza Israael. Malasing ma naan avuvuna aubina in Israael (Var 28:13-15, 32:22-32, Rom 9:10, Ibr 11:20). Lamur amun natnaat sin Esaau di balas amun purua zin amun natnaat sin Israael.

Jekop ka maxus sin a ravin urua, Leaa ma taatum mumut sina Raakel. Malasing saait bani, naan ka maxus sin uru ravin iaana kilaaaiang sin uru vandaanan angkanaan. Naan ka rauxin amun nalik ka zangaafu ma urua, ma naandi avuvuna amun patbung ka zangaafu ma urua in Israael (Vaat 7:4-8). Naandi di zuruk amun kalxalang Nakmai xa lis sin Aabaraam, malasing ma aubina in Israael di varas.

Aabel: Naan naata Aadaam, taatum mumut sin Kaain (Mt 23:35, Lk 11:51, Ibr 11:4, 12:24). Nakmai xa vakilaan Aabel a rapti daxa singsaxai Kaain ka zop famaam Aabel (Var 4:1-12). Taamin "Kaain" paanaburut.

Aadaam: Nakmai xa ra giu vabalos naan pana a pira la varumaraiang mase (Lk 3:38, Rom 5:12-21, 1Kor 15:22,45, 1Tim 2:13-14). Aknaaza waaling Aadaam adu "Rapti." Aadaam ma taak sina Iwa di lis iaa a tora nandiaa wana dorang sin Nakmai araan naan ka piaat naako, "Tuua dina iaan iaa a fnuaaia iaai angkari," malasing ma di giu iaa a matmalabuk taksaat. Malasing ma aubina vaakdul naandi aubina iwana matmalabuk taksaat.

Lamaskana 1Kor 15:45, Pol xa piaat adu Iesu Kaarisito naan Aadaam a vaanongang, panaze lamaskana Aadaam a matmalabuk taksaat ma a maatang ka ra wat sin dia vaakdul. Singsaxai lamaskana maatang ma ramaraat puliang sin Iesu Kaarisito, a roroiang faaratunaan ka ra wat sin dia ina di inaxam paazaai wana naan.

Aagaar: Naan a ravin iaana kilaaaiang sin taak sin Aabaraam Seraa (Gal 4:24-25). La notaan angkanaan Seraa xa mala, malasing ma xa lis Aagaar zin Aabaraam kuna xana raxunalik. Seraa xa naxaam adu a nalik angkanaan aaxana. Aagaar xa luk Ismaael, singsaxai xawit na zuruk a xalxalang ina Nakmai xa giu wana Aabaraam ma Seraa. Lamur Seraa xa luk Aaisaak lamaskana xalxalang sin Nakmai.

Lamuraana Seraa xa luk Aaisaak, Seraa xawit na saxot kana giu tazaar pana Aagaar ma Ismaael, ma nandiaa di valaau iaa xula waatawut Saainaai. Lamur laaxur la waatawut angkanaan Nakmai xa balas sin Moses ma xa lis amun lus. Malasing ma Pol xa piaat adu aubina ina di roting amun lus sin amun Judaa, di balas malasing Aagaar, dina wen suruk a xalxalang sin Aabaraam (Gal 4:21-31).

Aaisaia: Naan a profet pana aiza laba (Mt 3:3, Giu 8:30, Rom 9:27-29). Mumua pis, amun maariaas ka malas-

ing azangaafu varazuai xa wizik urua waamua wana Iesu xa balas, Aaisaia xa iziar. Amun dorang profet ka varas sin Aaisaia xa ra vatangin aze xana balas pana Kaarisito lamur.

Aaisaak: Naan naata Aabaraam ma Seraa, ma damana Jekop (Giu 7:8, Rom 9:7, Ibr 11:9). Aknaaza waaling Aaisaak pana a linga bina Ibru adu “xa nangan.” Taamin saait “Aabaraam” laaxur.

Aaleluiaa: Naan a waaling pana linga bina Ibru, adu “Dia dina wisfarur aizina Nakmai,” malasing ma di ra plaas ma di varaar malasing kanaan.

Aalta: Mumua pis amun Judaa di zop famaam amun bulumagau ma amun sipsip ma amun meme ma amun maani ma dit faif laaxur wana aalta ma xai milalas puzaa zin Nakmai. Naadi giu malasing kanaan lalozang amun lus sina (Mt 5:23). Lamuraana di ra varur a vaal xoxok, di giu amun saan angkanaan be lamarana a vaal xoxok. Taning ainaxamang kanaan ka iziar nanga, singsaxai amun Rom di bara psin fanong a vaal xoxok ma xawit ka di gigi.

Aangelo: Naandi amun laklagai, singsaxai xawit di lis a tora naandi zin Nakmai, malasing ma Nakmai xawit na psin fawat naandi waanaburut la pira, di iziar nanga la lia. Kawit dia di rataamin naandi, singsaxai tamon a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai azanon taan dit balas sin aubina. A vaamuzazang mase zin naandi xuna raamaai xaaulang pana aubina zin Nakmai (Giu 12:6-11, 27:23, Ibr 1:14). Azanon taan Nakmai xai kling naandi ma di lis amun dorang sina zin aubina (Mt 2:13, Lk 1:26, 2:9). A waamua zin amun aangelo xanaan Maaikal (Jut 9), ma aza aangelo xa rauxin aiza laba xanaan Gaabriel (Lk 1:19,26).

Aaposal: Iesu xa kalin ubina varaviraai xa zangaafu ma urua ma di balas amun aaposal zina (Mt 10:1-4, Mk 3:13-19, Lk 6:12-16). Naandi di ra iziar varaxai wana Iesu wana a maariaas urul ma xa rat firai naandi. Di

raamin a maatang sina ma a ramaraat puliang sina. Ma xa ra kling naandi ma di wa fazei ma di viraai aubina vaakdul wana a dorang Daxa zina (Mt 28:18-20).

Aaron: Naan a natnaat sin Livaai, ma Livaai naan naata Israael (Lk 1:5, Giu 7:40, Ibr 5:4, 7:11, 9:4). Nakmai xa kalin Aaron ma amun natnaat sina dina balas amun pris, ubina ina di irur labirua wana Nakmai ma amun Judaa (Zax 28). Aaron naan taatum laba zin Moses. Araan Nakmai xa zaxot pizin amun Israael vataling Ijip, ka varur nandiaa uru waamua zin amun Israael.

Ainaxam Taawukang: Tamon dia di inaxam taawuk siaana raksaatang ma di wat sin Nakmai, naan kana vaninis a maskana dia, xawit kaarik taza lan. Axazak ina xa piaat adu naan a xazak ka gigi amun matmalabuk taksaat ma xa luaa psin amun inaxamang ila pira angkari ma xa saxot kana valos Nakmai, naan kana inaxam paazaai adu a Piran Iesu xa ra maat kuna zuruk pizinang amun matmalabuk taksaat sina, ma xana maainung kuna Nakmai xana zuruk faulin naan, ma Nakmai xana giu a matmalabuk kanaan (Giu 3:19, 20:21, 26:20).

Aubina xawit amun Judaa: Amun Judaa di ra langga adu naandi aubina zin Nakmai. Malasing ma araan naandi di ra ipiaat “aubina xawit amun Judaa,” di ra vis naandi. Singsaxai lamaskana Iesu Kaarisito a lan azaxai be xa iziar aaxan amun Judaa ma aubina xawit amun Judaa. Dia dina inaxam paazaai wana naan, ma naan kana zaxot faulin dia ziaana maatang. Malasing ma Nakmai xa ra waapizin a maravanang ka iziar labirua wana uru lemlem angkanaan. Avuna dia vaakdul dit faraxas faraxai lamarana Nakmai, wanaze dia vaakdul di inaxam paazaai wana a lan azaxai (Lk 2:32, Rom 1:5, 3:29, Efe 3:6).

Baabilon: Naan adi bina laba mase mumua nanga. Amun Israael di ra vataling Nakmai ma di los amun nakmai vaagit. Malasing ma Nakmai xa lis ainaxamang sin a xalxaal zin

amun Baabilon Nebukadnezaa ma xa varamaraat a varopang pana amun Israael ma xa waramin naandi. Ma xa zaxot naandi xun Baabilon ma di balas amun iaana kilaaing sina. Naandi di iziar inaan Baabilon pana maariaas ka zangaafu vaa wizik urua. Amun Baabilon di rauxin amun nakmai vaagit ka varas, ma aiziarang sin naandi zaait ka raksaat mase, malasing ma Nakmai xa piaat adu amun purua zina xa malasing amun Baabilon (Vaat 17-18).

Baal: Naan a nakmai vaagit (Rom 11:4). Nakmai xa piaat sin amun Israael dina zop famaata aubina vaakdul ina di iziar la pira naa lis sin naandi. Singsaxai amun Israael di zop famaata be azanon, kawit naandi vaakdul, malasing ma naandi ina xawit di zop famaata naandi, di vagit amun Israael xuna dina inaxam paazaai wana a nakmai vaagit Baal ma amun Israael xa varas di vataling Nakmai vaaratunaan ma di inaxam paazaai wana Baal. Amun Israael di giu a matmalabuk taksaat angkari ma wana azaan angkanaan Nakmai xa mangat mase wana naandi.

Baalaam: Naan a profet singsaxai xawit a Judaa, naan a rapti in Mesapotaamia (2Pit 2:15, Jut 11, Vaat 2:14). Naan ka ra iziar araan Moses ka rat paa muain amun Israael. Aza raan, amun Moaap di ra varop faraxai wana amun Israael. Ma a xalxaal zin amun Moaap a xalxaal Baalaak ka maainung Baalaam kana piaat a raksaatang pana amun Israael xuna dina varop ma naan kana waramin naandi. Ainaxamang sin Baalaam ka laba xuna zurukang a kaakaai laba ma xa rudaxa zin Baalaak. Malasing ma Baalaam ka waan kuna piaatang a raksaatang pana naandi, singsaxai a aangelo xa wat tuxol naan la lan ina naa los. A dongki zin Baalaam ka raamin a aangelo angkanaan ma xa rur, singsaxai Baalaam kawit na raamin naan, malasing ma xa zop dongki xuna xana waan. Ma Nakmai xa vazei a dongki xana dador

malasing a xastunaan ma xa dador dikdik sin Baalaam (Vaak 22-24). Ma Nakmai xa ruxol Baalaam ina xa saxot kana piaat a raksaatang pana amun Israael, ma xa lis a dorang kuna lizang a daxaiang pana naandi, ma naa giu malasing kanaan.

Baaptaais: Jon a rapti iwana Baaptaaizang ka baaptaais aubina xa varas. Naan kai piaat bulin naako, “Naaguna tabung inaxam taawuk siaana amun matmalabuk taksaat sinim ma dina baaptaais nim,” panaze a matmalabuk iwana baaptaaizang a zaan kuna vatanginang adu naagu inaxam taawuk faaratunaan.

Baaraak: Naan a waamua zin amun Israael ma xa rauxin aiza laba (Ibru 11:32). Naan ka ra varop faraxai wana amun purua zin naandi ma xa waramin naandi (Jut 4-5). Naan ka ra iziar lamuraana Moses ma Josua, singsaxai Dewit ka wat lamuraana.

A Baraia Vaaroroiang: Naan aza izina Iesu Kaarisito. Naan ka ra zaxot faulin dia ziaana maatang. Naa giu malasing kari xuna dia dina iziar lalos a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai. Dia di giu amun matmalabuk taksaat ka varas, singsaxai araan Iesu xa maat laaxur wana robuxul zaxotang dia, Nakmai xa rasin amun matmalabuk taksaat sin dia laaxur wana naan ma xa zuruk a maazikang sin dia ma xa maat. Malasing ma axazak ka inaxam paazaai wana Iesu, Nakmai xa raamin naan adu xa ninis lamaskana Iesu.

Bea: Naan adi xaktalavaat (Vaat 13:2), ka malasing 200 o 300 kilogrem a maravanang iwana. Di raagul lamaskana a buaal wana a pira xa mindaavut. Amun kaaka naandi xa batbaat ma amun wilwila mita naandi xa fangan ma amun livana naandi zaait ka fangan. Azanon taan di iaan a xastunaan.

Belzebul: Naan aza izina Saatan (Mt 12:24). Aknaasna adu “Baal laba” o “Piran laba.” Singsaxai amun Judaa xawit di los naan, malasing ma naandi di dador visfis pana naan adu Belzebaab, aknaasna adu, “Piran iwana laang.”

Beniaamin: Naan naata Israael, damana azaxai iwana amun patbung sin amun Israael (Giu 13:21, Rom 11:1, Flp 3:5, Vaat 7:8).

A Bina Iwana Adi Xaiaf Ina Xawit Nai Maat: Naan a non ina aubina xawit di inaxam paazaai wana Iesu dina waan pana. Nakmai xawit na naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin naandi, malasing ma xana lis a vaa-maazikang sin naandi wana psinang naandi lamaskana a bina iwana adi xaiaf ina xawit nai maat (Mk 9:47-48, Vaat 19:20, 20:11-15). Inaan naandi dina xazanin a maazikang bulaai (Lk 16:19-31).

Bogis Koxok Iwana Rudaxaiang: Nakmai xa ra dadorin mumua pis sin amun Israael ma di giu a bogis pana iaai, ma xa marmari daxa mase ma di zaf fakdul wana goul (Ibru 9:4, Vaat 11:19, Saam 132:6-8). Di rasin amun saan ka xoxok mase lamaskana a bogis angkanaan, a vaat urua ina di fararin amun lus pana ma a goul win iwana maanaa ma a laak sin Aaron ina xa baurivi. La raan di ra giu a bogis angkanaan ma xa utuaas pana a notaan sin Dewit, aze ranon amun Israael di waan, di zuzuruk a bogis angkanaan, kuna vatanginang adu Nakmai zin naandi xa iziar varaxai wana naandi.

Lamur Iesu Kaarisito xa kalin Pol ma Baanabaas ma azanon nanga ma di balas amun aaposal. A vaamuzazang sin a aaposal di raamin pana aiziarang sin naandi (Giu 11:19-26, 13:1-14:28, 15:36-28:31, Gal 1).

Daxaiang: Dia vaakdul di gigiu amun matmalabuk taksaat. Malasing ma xa rauxin nanga paa tasaan lamaskana dia xuna Nakmai xa rudaxain dia wana? Kawit mase. Singsaxai wana daxaiang sina naan ka giu a lan aaxan dia xuna zurukang a roroiang faaratu-naan lamaskana Iesu. Lamaskana Metiu 25:34-40, aubina di lis a daxaiang sin azanon tawarak, ma a xalxhaal xa dokdok pana naandi. Fakot saait Rom 3:24 ma 6:13-14.

Dewit: Naan a xalxhaal laba mase zin amun Israael (Mt 1:1-17, Lk 3:31). De-

wit ka iziar wana a maariaas ka malasing 1,000 paamua wana Iesu xa wat. Naan a zaxamur zin Jesi. Naan kat katkatong amun sipsip araan ka xulaau (1Sml 16:11). Aza raan naan ka tuk famaas adi rapti laba aizina Goliaat pana a liu (1Sml 17). Dewit ka sasaxot Nakmai, ma xa varaar amun tanganang ka varas lamaskana a Baar Saam. Nakmai xa giu a xalxalang adu araan a Mesaaia xana wat, naan kana natnaat sin Dewit. A dorang kanaan di waambazof (Rom 1:3, Vaat 5:5).

Dorang Daxa: Naan a dorang pana Iesu a Mesaaia. Naan ka saxot adu aubina vaakdul dina langarin ma dina inaxam paazaai (Mk 16:15). A Dorang Daxa xari: Nakmai xa ra kling fawat Naatna ma xa kabal wat la pira angkari ma xa balas a xastunaan. Ka iziar la pira angkari ma xawit na giu ta matmalabuk taksaat. Ka maat kuna wul vaxaromang dia. Tamon dia di inaxam paazaai wana Iesu, naan kana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin dia ma xana zaxot faulin dia ziaana maatang ma xana vabalos dia aubina aaxan Nakmai ma xana lis a roroiang faaxur zin dia bulaai (Jn 3:16).

Elaaija: Naan a profet sin Nakmai ma xa rauxin aiza laba (Mt 11:14, Mk 9:4, Rom 11:2, Jms 5:17-18). Ka giu amun faakilanang ma amun faamuza-zang ka banglala xa varas, kuna viring faulinang amun Judaa zin Nakmai (1Xal 17-19, 2Xal 2:11-12). Ka iziar amun maariaas ka malasing 440 waa-mua wana Iesu xa wat, Maalakaai xa farar adu profet Elaaija xana uli wat kuna xana nimnimanin aubina (Maal 4:5-6). Ma Iesu xa ra vatangin adu a dorang kanaan di waambazof pana Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang (Mt 17:9-13, Lk 1:17).

Elisa: Naan aza profet sin Nakmai (Lk 4:27). Ka zuruk a kiaana Elaaija. A dorang sina xa iziar lamaskana 2Xal 2-8.

Erot: Ka rauxin azanon ubina wana aiza angkanaan.

A Xalxhaal Erot (Mt 2:1-18, Lk 1:5). Di vakilaan naan saait Erot Laba. Ka

rasin a lus laaxur wana amun pira Judia ma Samaaria ma Peria ma Idumia ma Gaalili ma Traakonaaitis. Araan di luk Iesu, a xalxaal Erot ka rasin fanong a lus laaxur wana aubina wana a maari-aas ka malasing azangaafu vaarul ma urul. Naan kawit a Judaa, naan a rapti in Idumia, a natnaat sin Esaau. Ubina mazam di waan sin Erot ma di iaari zina wana a waamua laba zin amun Judaa ina di luk naan. Singsaxai naan kawit na saxot taza xalxaal. Malasing ma xa kling ubina dauran sina xuna zop famaatang aza xalxaal angkanaan ina di luk naan. Ma di zop famaata a funalik ka varas, singsaxai xawit di zop famaata a xalxaal ina di luk naan. Naan Iesu, ma Nakmai xa xatkatong naan. A xalxaal Erot ka maata araan Iesu xa nalik mumut nanga (Mt 2:19).

Erot Aantipaas: Naan naata Erot Laba. Araan Iesu xa gigiua a vaamuzazang sin Nakmai, Aantipaas ka ra rasin a lus laaxur wana uru pira Gaalili ma Peria be. Naan ka kip pizin a waata Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang (Mk 6:14-19). Pontias Paailat ka naxaam adu Iesu a rapti Gaalili ma xa dador zin ubina vaamuza-zang sina ma di lis Iesu zin Aantipaas kuna klizang naan. Singsaxai xa baai (Lk 23:6-12).

Erot Aagripaa A Varumaraiang: Naan a nalik sin Aantipaas daasna laba. Naan ka rasin a lus laaxur wana amun pira vaakdul ina duxuna Erot Laba xa ra rasin a lus laaxur wana, varaxai zaait pana amun pira Kaalsis ma Aabilaa. Naan kat maska raksaat pana aubina di inaxam paazaai wana Iesu. Ka ra zop famaata naata Zebedi, aaposal Jems (Giu 12:1-23).

Erot Aagripaa A Varuaiang: Naan a nalik sin Aagripaa A Varumaraiang. Ka rasin a lus laaxur wana uru pira be Aabilaa ma Baatanea. Araan Pol xa ra iziar la vaala vaamaazikang Sesaria, a xalxaal angkari xa wat inaan ma Pol xa dador xol naan lamarana (Giu 25:13-26, 26:19, 27-32).

Esaau: Naan taatum laba zin Jekop. Esaau nandiaa Jekop a lua zin Aaisaak (Ibr 11:20). Singsaxai Esaau xa lis pizin aiziarang sin a ruaan sin

Jekop saxotang be a vanganang. Ainaxamang taksaat sina di vatangin lamaskana Rom 9:13 ma Ibr 12:16-17. Ma lamur amun natnaat sin Esaau di balas amun purua zin amun natnaat sin Jekop.

Faarasi: Mumua pis amun Judaa di vataling Nakmai, malasing ma naan ka luaa amun Baabilon di zaxot pizin naandi. Araan amun Judaa di uli waat sin Nakmai ma di vataling Baabilon kula bina zin naandi, amun inaxamang laba zin azanon sin naandi adu dina roting falagot amun lus sin Nakmai. Aknaaza waaling Faarasi adu “Di vatawagalaai ma di iziar naandi nanga.” Singsaxai di zuruk amun lus sin Nakmai ma di duma wana amun lus ka varas sin naandi nanga. La raan Iesu xa wat, naandi di roting ainaxamang iwana “maam be maadi tak.” Naandi di maska raksaat pana Iesu, wanaze a naunaau a Iesu xawit nat faraxas malasing ainaxamang sin naandi wana naan. Araan aaposal Pol xa xulaau nanga, naan saait a Faarasi (Giu 23:6, Flp 3:5-6).

Ftuk Pizin A Vang Pakpak: Naan a lus sin amun Judaa (Rom 2:25, Gal 5:2, 1Kor 7:19). Lamuraana a raan ka wizik urua xa vaanong, di ftuk pizin a vang pakpaaka nalik ina di luk naan. Di giu a matmalabuk angkanaan kuna vatanginang adu naandi amun natnaat sin Aabaraam, a zaan kuna piaatang adu naandi di zuruk a xalxalang sin Nakmai aaxan Aabaraam (Var 17:9-14).

Amun aaposal di vazei aubina xawit amun Judaa wana Dorang Daxa zin Iesu ma azanon Judaa ina di inaxam paazaai wana Iesu di piaat malasing kari, “Tamon di ftuk pizin a vang pakpak, naandi dina tak lamarana Nakmai.” Singsaxai amun paamua zin aubina di inaxam paazaai di varaviraai wana azaan angkanaan ma di rudaxa adu tamon di inaxam paazaai wana Iesu, a matmalabuk angkanaan be xana vatok naandi lamarana Nakmai (Giu 15).

Gidion: Naan a waamua zin amun

Israael ma xa rauxin aiza laba (Ibr 11:32). Araan naan ka ra iziar amun Israael xawit di rauxin ta xalxaal, ma Nakmai xa kalin axazak ma xa balas a waamua zin naandi. Gidion ka rauxin ainaxam paazaaiang laba, malasing ma xa maainung Nakmai xana vawaal naan ma Nakmai xa giu vatfaraxazin nanga. La notaan angkanaan ubina dauran in Israael xawit di varas singsaxai amun purua zin naandi di varas. Ma Nakmai xa zop famaam amun purua zin naandi ma Gidion ka varop ma xa waramin a varopang (Jut 6-8).

Gomoraa: Taamin a dorang pana “Sodom.”

Grik: A pira zin amun Grik ka iziar labirua wana Rom ma Israael. Adi bina laba zin naandi xanaan Etans. Korin saait aza bina laba zin naandi. Mumua pis amun Grik di mazam, malasing ma aubina ila azanon kaantri di piaat adu naandi aubina daxa. Amun maariaas malasing 320 waamua wana Iesu xa balas, a xalxaal zin amun Grik aizina Aaleksenda xa iziar. Naan ka rexaas mase wana xana mitat farop pana dauran, malasing ma xa varop faraxai wana amun kaantri xa varas ma xa waramin naandi. Ka rasin a lus laaxur wana amun kaantri xa varas, malasing ma aubina angkanaan di varaviraai wana linga bina Grik. Araan Iesu xa balas, aubina xa varas di rexaazin a linga bina Grik, malasing ma Metiu ma Maak ma Luk ma Jon di varaar amun baar zin naandi wana linga bina Grik.

Iaahweh: Lamaskana Baar Xoxok sin amun Judaa xa malasing kari YHWH. Naan aiza vaaratunaan sin Nakmai, aiza ina naa vazei Moses pana (Zax 3:13-15). Aknaasna adu “Nia xari.” Amun Judaa di naxaam adu aizina Nakmai xa xoxok ma di ipiaat adu xawit nat faraxas dina vakilaan aizina, malasing ma araam di raamin aizina lamaskana Baar Xoxok dit fakilaan “Piran.” Avuna a varulang a lus ka piaat “Tuua dina vakilaan aizina Nakmai wana gof” (Zax 20:7). Malasing ma wana baar Varumaraiang ma xa utuaas pana baar Maalakaai, araam

di raamin YHWH, amun Judaa di piaat be “Piran” kuna dina valiu a matmalabuk taksaat. Malasing ma lamaskana Baar Xoxok sin amun Kristian di varaar “PIRAN.” Azanon taan Iesu xa piaat pana naan nanga adu, “Nia xari,” ka vatangin adu naan ma Nakmai dit faraxas iaa (Lk 22:70, Jn 8:58, 18:5).

Iaana kilaaaiang: Lamaskana azanon kaantri azanon ubina di rauxin aiza laba ma a burburaaaiang di zaraak aubina xawit di rauxin aiza ma di iaana kilaaaiang sin naandi. Amun iaana kilaaaiang di gigiu amun faamuzazang singsaxai xawit a wulwulang sin naandi, di lis be a van-ganang ma marapi ma non kuna milaivang sin naandi. Kawit nat faraxas dina vataling amun mono zin naandi avuna xawit na tak pana lus. Tamon dina waan, amun mono zin naandi dina zop famaam naandi malasing a lus ka piaat. Singsaxai tamon a mono zin naandi naan a rapti daxa, xana giu a daxaiang pana amun iaana kilaaaiang sina. Mumua pis amun Israael di iaana kilaaaiang sin amun Ijip ma di zুরু a maazikang laba. Araan Iesu xa ra iziar, a matmalabuk angkanaan ka iziar lawalau aubina, malasing ma Pol xa farar adu aubina dina iziar wana ainaxamang daxa lalozang a matmalabuk angkanaan (1Kor 7:20-24, Efe 6:5-9, Kol 3:22-25).

Ibru: Naan aza izina amun Judaa. Azaxai zin amun kulmua zin amun Judaa xanaan Aabaraam, ma azaxai zin amun kulmua zin Aabaraam kanaan Eber (Lk 3:34-35). Malasing ma azanon taan dit suruk aizina ma dit fakilaan naandi nanga amun Ibru. Di vakilaan a linga bina zin naandi Ibru. Di ra varaar amun baar lamaskana Rudaxaiang Kabaar wana linga bina Ibru. Singsaxai a raan Iesu xa wat, di luaa a linga bina angkanaan Ibru ma di wuk a linga bina Aaraam.

Iesu: Naan Naata Nakmai. Aknaaza waaling Iesu adu “Piran ka zaxot faulin” (Mt 1:21). Azanon izina xari: Kaarisito, ma Naata Rapti, ma a

Natnaat sin Dewit, ma Imaanuel (Mt 1:23), ma a Maravas Sin Aubina Ila Pira Angkari (Jn 9:5), ma a Rapti Xa Rataamaai Xaul Daxa Wana Amun Sipsip (Jn 10:14), ma a Roroiang (Jn 11:25), ma a Dorang sin Nakmai (Vaat 19:13), ma Naata Sipsip sin Nakmai (Jn 1:29), ma a Laaion sin a Watbung sin Judaa (Vaat 5:5), ma A Xalxaal zin Amun Kalxaal Vaakdul ma a Piraana Amun Piran Faakdul (Vaat 19:16).

Ijip: Naan a kaantri xa iziar lapaara Israael (Giu 7:34-40, Ibr 11:27, Saam 105). Araan Jekop, aza izina Israael, xa iziar xa zaxot amun fatina zina xunipaa Ijip. Naandi di iziar inaan pana a maariaas 430. La notaan angkanaan naandi di iaana kilaaiang sin amun Ijip. Amun Ijip di lis a vaamaazikang laba zin naandi. Sing saxai Nakmai xa varur Moses a waamua zin naandi ma xa zaxot pizin naandi vaakdul inaan Ijip. Aknaaza waaling Paaraao adu “a xalxaal” wana a linga bina Ijip.

Iosep: Ubina xa wizik urua di rauxin aiza angkari lamaskana Baar Xoxok:

Naata Jekop: Naan ka ra mirifdaai wana amun saan ma Nakmai xa ra akpaat lis a vuvuna amun mirifdaaiiang kanaan sina. Lamur naan ka ra balas a lawaza zin Paaraao, a xalxaal in Ijip. A dorang sina xa iziar lamaskana a baar Varumaraiang 37-48 (Jn 4:5, Giu 7:9-14, Ibr 11:21-22, Vaat 7:8, Saam 105:16-22).

Labana naanaa zin Iesu (Mt 1:18-25, Lk 2).

Azaxai zin amun daaza Iesu (Mt 13:55, Mk 6:3).

Taatum mumut sin aaposal Jems (Mt 27:56).

A rapti ila bina Aarimaatiaa: Araan Iesu xa maat, Iosep angkari xa vazaak luk naan ma naa vatate naan lamaskana baaul a maat (Mt 27:57-60, Mk 15:42-46, Lk 23:50-53, Jn 19:38-42).

A rapti ina aza izina xanaan Baarsabaas: Amun aaposal di ra zaxot naan faraxai wana Maatiaas ma di ra maainung Nakmai xuna vatanginang sin naandi aze ra rapti dina kalin. Nakmai xa ra piaat Maatiaas (Giu 1:23).

A rapti ina amun aaposal di ra vakilaan Baanabaas: Lamur naan ma Pol

di zuruk farauxin iaa a Dorang Daxa zin Iesu (Giu 4:36-37, 11:22-26, amun sapta 13-15).

A Is: Naan a zaan di plaas faraxai wana a flaua ma xai ring (Mt 13:33, 16:6,12). Ka rauxin amun knaasna xa varas lamaskana amun dorang lalaa-mangaai (Mt 13:33, 16:6, 1Kor 5:6-8, Gal 5:9).

Israael: Naan aza izina Jekop (Var 32:22-28). Aknaaza Israael adu “xa varop faraxai wana Nakmai.” Jekop ka rauxin amun nalik ka zangaafu ma urua, ma amun natnaat sina di vakilaan naandi wana amun Israael. Azaxai zin amun nalik sina xanaan Judaa, malasing ma aza izina amun natnaat sina di vakilaan naandi wana amun Judaa. La notaan angkanaan Iesu xa balas, di vakilaan a kaantri zin naandi Judia.

Iwa: Naan taak sin Aadaam (2Kor 11:3, 1Tim 2:13). Araan Nakmai xa ra vaziaar amun saan faakdul, xa vaziaar zaait Aadaam. Lamur xa zuruk a ruan sin Aadaam ma xa vabalos Iwa wana a ruan angkanaan. Iwa xa inaxam paazaai wana amun tegitang sin a zizi, ma xa iaan a fnuaai ina Nakmai xa piaat tuua dina iaan. Lamuraana iaanang ka ralaas labana ma naan saait naa iaan. Aadaam ma Iwa di rauxin iaa amun nalik, Kaain ma Aabel ma Set ma azanon funalik nanga.

Jekop: Naan naata Aaisaak, ma duxuna Aabaraam. Aza izina Jekop kanaan Israael. Naan damana amun Israael, lamur di vakilaan naandi amun Judaa. Taamin saait a dorang pana “Aabaraam” ma a dorang pana “Israael.”

Jeremaia: Naan a profet sin Nakmai ma xa rauxin aiza laba. Jeremaia xa ra iziar malasing a maariaas ka 600 paamua wana Iesu xa balas. Naan ka dador profet pana amun matmalabuk taksaat sin amun Judaa. Sing saxai naandi xawit di inaxam taawuk. Di saxot be dina wen tauxin ta zaan pana naan. Azanon taan Jeremaia xa dador profet lalozang a Mesaia.

Jonaa: Naan a profet sin Nakmai (Mt 12:39-41, 16:4, Lk 11:29-32). Nakmai

xa vazei Jonaa adu xana waan Niniwe ma xana vazei aubina in Niniwe dina inaxam taawuk. Singsaxai Jonaa xawit na saxot kana waan inaan, malasing ma xa valaau wana aza lan tawarak ma xa xawas pana sip. A sip ka varumara zaal buaakang a raas. Ma Nakmai xa varamaraat a maaliu ma amun rof laba mase ma aubina wana sip di raamin adu a matmalabuk taksaat ka iziar zin Jonaa. Malasing ma Jonaa xa piaat adu naandi dina psin naan nana raas. Naandi di psin naan ma adi ian ka xanom naan. Naan ka iziar lamaskana a xuna ian pana a raan urul ma mur a ian ka luaak pizin naan pana xon. Jonaa xa valos a dorang sin Nakmai ma xa waan Niniwe ma xa viraai adu aubina dina inaxam taawuk ma naandi vaakdul di ra inaxam taawuk.

Josua: Naan ka zuruk a kiaana Moses araan ka maat ma xa waamuain amun Israael. Naandi di ra varop ma di zuruk a pira ina Nakmai xa ra xalxalin (a baar Josua, Giu 7:45, Ibr 4:8). Di vakilaan Iesu wana linga bina Ibru adu “Iesua” o “Josua.” Nakmai xa vatangin lamaskana vinggaaiang sin Josua adu Iesu naan a xazak kana waambazof amun kalxalang sin Nakmai.

Amun Judaa: Naandi di rauxin aza aiza: amun Israael. Mumua pis di ra vakilaan naandi wana amun Judaa wanaze amun Aasiria di ra varop faraxai wana a zangaafu amun patbung sin amun Israael ma di waramin naandi. Di zaxot naandi ma di rasin farawuxin naandi Aasiria. A watbung urua be zin amun Israael, Judaa ma Beniaamin, di iziar iaa la pira zin amun patbung faatak sin nandiaa. Di ra vakilaan uru watbung angkanaan pana amun Judaa, wanaze amun Judaa di varas ma amun Beniaamin kawit di varas. Di ra vaxalxalif aiza Judaa wana linga Inglis adu amun Ju. Taning aknaaza waaling “amun Judaa” adu amun Israael vaakdul.

Kaain: Naan a ruaan sin Aadaam ma Iwa (Ibr 11:4, 1Jn 3:12, Jut 11). Taatum mumut sina Aabel xa zuruk a sipsip ma naa zop famaata ma xa vaif ma

xa lis a milalazang iwana zin Nakmai. Kaain ka lis be a vanganang ila uma zin Nakmai. Nakmai xa dokdok pana Aabel singsaxai xawit na dokdok pana Kaain. Malasing ma Kaain ka mangat pana Aabel ma xa zop famaata naan. Ma Nakmai xa rasin a raksaatang pana Kaain (Var 4:1-16).

Kaamel: Di iziar la non bingil xa lagaf kawit ta daavur (Mt 3:4, 19:24, Mk 10:25, Lk 18:25). Aubina di iziar laaxur wana ma di waan. Amun kaamel dit fazaak farauxin amun saan la butuana naandi.

Kaarisiko: A waaling angkari wana a linga bina Grik. Pana a linga bina Ibru di vakilaan “Mesaaia.” Aknaasna adu “axazak di kalin ma di vukin a wel iwana olif la waatna xuna vatanginang adu di kalin naan” (Mt 1:16, 16:16, Jn 1:41, Giu 5:42, 9:22). Saamuel xa ra vukin a wel wana Dewit ma xa balas a xalxal zin amun Judaa (1Sml 16:1-13). Nakmai xa ra giu a xalxalang adu axazak ka rauxin aiza laba ina di vukin a wel wana naan kana giu a vaamuzazang laba (Aais 61:1-3). Di vakilaan naan a Mesaaia. Amun Judaa di naxaam adu naan kana wat ma xana lis faulin a gaapman sin naandi. Singsaxai xa vaaratunaan naan ka wat kuna zaxot faulinang naandi ziaana maatang. A rapti angkanaan Iesu.

Kenaan: Naan duxuna Noaa. Amun natnaat sin Kenaan di vakilaan naandi adu amun Kenaan. Aabaraam ka iziar la pira naandi di iziar wana, ma Nakmai xa xalxal zina adu a pira angkanaan kana balas a pira zin amun natnaat sina xa varas. Lamur Nakmai xa vazei amun Israael adu a xalxalang kanaan aaxan naandi ma naandi dina zop famaata amun Kenaan ma dina zuruk a pira angkanaan (Saam 105:11, Giu 13:19). Ma di vakilaan a pira angkanaan Israael.

Koraa: Naan ka maska raksaat palaau wana Moses ma xawit ta vuvuna (Jut 11) la raan Moses kat paamuain amun Israael. Malasing ma Nakmai xa kaas a pira ma xa xanom Koraa ma naandi ina di los naan faraxai wana amun fatina zin naandi ma di maat (Vaak

16).

Laaion: Di iziar Aafrika. Mumua pis di ra iziar zaait la pira Israael (Paam 14:5, 1Sml 17:34-35), singsaxai taning di milung. Di malasing a pusi singsaxai di laba mase, a maravanang sin naandi xa malasing 170 a kilogrem. Di iaan amun kaktalavaat laba ma amun kaktalavaat mumut saait. Azanon taan di zop famaataubina ma naadi iaan (Saam 7:2, 10:9). Di dikdik pana azanon kaktalavaat. Aaposal Jon ka vakilaan Iesu wana "A Laaion sin a watbung Judaa" (Vaata 5:5). Ma Pita xa piaata Saatan ka malasing a laaion, kat sangas farawuk kuna zalengang aubina ma xana vanong naandi (1Pit 5:8).

A Laklagaai a Raabu: Naan a Laklagaai zin Nakmai nanga, malasing ma di vakilaan naan a Laklagaai a Raabu. Ka iziar lamaskana dia aubina di inaxam paazaai. Ma xat faawaal dia ma xat fatangin a vaaratunaanang sin dia (Jn 16:13), ma xat suruk amun maainungang sin dia xa waan sin Nakmai (Rom 8:26), ma xat fatangin a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai zin dia (Giu 13:2, 16:6-7), ma xai lis a dikdikang sin dia xuna fazeiang pana Dorang Daxa zin Iesu. Naan kai lis a dikdikang kuna vawaalang amun taatum lamaskana Kaarisito (1Kor 2:4-5, 12, 14), ma xai lis ainaxamang kuna giuang amun gigiuang daxa (Gal 5:22-23).

Lepat: Di malasing amun laaion, singsaxai di toxatok. Kawit di laba malasing amun laaion, a maravanang sin naandi xa malasing a zangaafu vaawizik saxa a kilogrem (Vaata 13:2).

Lia: Naan a bina ina Nakmai xa iziar wana (Mt 5:16, Mk 11:25, Lk 11:13). Iesu Kaarisito xa ramaraat fataling ma xa kabal wat la pira angkari ma xa balas a xastunaan (Jn 3:13, Flp 2:5-7). Ma araan di vaanong la pira angkari, dia ina di inaxam paazaai wana Iesu dina waan sin a Piran ma dina iziar daxa la lia (Jn 14:1-3, 2Kor 5:1, Flp 3:20). Aaposal Jon ka ra farar wana aze raraan kana balas la

lia lamun taan iwana vaanongang (a baar Vaatangaaiang).

Livaai: Naan naata Jekop, ma naan damana azaxai zin amun patbung ka zangaafu ma urua zin amun Israael (Ibr 7:5, 9, 10, Vaata 7:7). Nakmai xa kalin amun Livaai ma di balas ubina iwana vawaalang amun pris. Aza izina aaposal Metiu xanaan Livaai (Mt 9:9-13, Mk 2:14, Lk 5:27-29).

Lot: Naan naata taatum mumut sin Aabaraam (Lk 17:28-32, 2Pit 2:7). Nakmai xa vazei Aabaraam kana waan pana a pira ina naan kana vatangin sina, ma xa zaxot Lot ma xa vataling a bina laba Aaraan ma xa waan la pira Kenaan. Singsaxai Lot ka vataling Aabaraam ma xa wa raagul lapaara bina Sodom. Nakmai xa saxot kana vanong pizin Sodom malasing ma xa vazei Lot kana valaau. Naan ka vazei zaait naandi tuua dina raamaai uli, singsaxai taak sin Lot ka raamaai uli ma xa balas a iaalil a rasmexas (Varumaraiang 18-19).

Lus: A dorang iwana amun lus sin Nakmai ina amun Judaa di dador wana, naan amun baar xa watmit, a baar Varumaraiang ka uzaa wana a baar Amun Lus. A baar Metiu xa uzaa wana a Baar Jon, araan di piaata "amun lus sin Nakmai," naandi di naxaam amun baar angkanaan ka watmit. Amun Judaa xa varas di naxaam adu wana valos fatalaminang amun lus sin Nakmai, xuna naandi dina tak lamarana Nakmai. Singsaxai Iesu xa vatangin lamaskana amun baar iwana amun lus sin Nakmai ma amun baar zin amun profet adu wana inaxam paazaaiang pana Iesu, naana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin dia ma dia dina tak lamarana Nakmai (Mt 5:17, Jon 1:17, 15:1-17, Giu 13:39, 15:24, 28, Rom 5:18, 10:4, Gal 2-6, Efe 2:15, Kol 2:14, Ibr 7).

Maanaa: Nakmai xa zaxot pizin amun Israael fataling Ijip ma xa zaxot naandi xu lamaskana a non bingil. Amun uma zin naandi xa iziar Ijip, malasing ma amun fanganang sin naandi xa vaanong ma di murmuru wana Moses ma Aaron. Singsaxai

Nakmai xa lis fakabaal vawat a maanaa la bara malasing a daavur xa uzan. Aknaaza maanaa adu “Aze ra zaan kari?”, wanaze xawit di rexaazin a vanganang angkari ma di iaari wana a iaariang kanaan (Zax 16). Amun Judaa di langga adu Nakmai xa ralaas naandi wana a maanaa, singsaxai Iesu xa piaat adu naan a raraba iwana roroiang (Jn 6:31-51). A dorang kanaan ka vatangin adu naandi ina di inaxam paazaai wana naan dina zuruk a roroiang faaratunaan.

Maastat: Naan a iaai, ma xa rauxin a kaana xalamona (Mt 13:31-32, 17:20, Mk 4:31-32, Lk 13:19, 17:6). Amun kala angkari dit maios kuna vamamizang a vanganang. Iesu xa dador lalaaman-gaai wana a xalamona maastat.

Maatang Pana Robuxul: Naan a vaamaazikang sin amun Rom, tamon axazak ka giu a matmalabuk taksaat mase, amun Rom dina klis naan ma dina rasin naan pana robuxul ma dina tukfating amun mitna ma amun kaakna, ma dina raxut fauzaa a robuxul laaxur ma dina varur la pira (Jn 19:17, Giu 2:23). A rokaaiang inaan laaxur, a zaan kuna zurukang adi maazikang laba, ma xuna zurukang saait a maangilang laba. Araan Dewit ka izi roro xawit di giu malasing kanaan, singsaxai Dewit ka dador profet kuna vatanginang a maazikang iwana lamaskana Saam 22.

Amun Maravas Iwana Amun Lus: Naandi amun Judaa, ma naandi ina di ra waan pana varaviraaiang sin naandi ma di zuruk fatalamin fazaus a dorang sin Nakmai, naandi di balas amun maravas iwana amun lus sin amun Judaa. Amala zin naandi ma amun Faarasi xawit di rudaxain Iesu.

Matmalabuk Taksaat: Azaan angkari xa balas araan di bain a dorang sin Nakmai. Tamon di rexaazin a gigiuang daxa ma xawit di giu naan saait a matmalabuk taksaat (Jms 4:17). Dia vaakdul di gigiui amun matmalabuk taksaat, ma xawit nat faraxas dina rur lamarana Nakmai. Singsaxai Iesu xa maat kun dia, ma tamon dia di inaxam paazaai wana

naan, naan kana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat faakdul zin dia ma dina iziar bulaai varaxai wana naan ikula la lia (Giu 2:38, Kol 2:13-14, 1Jn 1:9-10, Rom 6:8).

Melkizedek: Naan a xalxaal zin amun Saalem la raan sin Aabaraam, ma a pris sin Nakmai aaxan aubina. Aabaraam ka varop faraxai wana azanon kalxaal ma xa waramin naandi, ma araan ka uli xa zuruk azaxai iwana a zangaafu iwana amun saan daxa zin amun kalxaal ina naa ra zuruk ma naa lis sin Melkizedek (Var 14:17-20). A matmalabuk angkanaan ka vatangin adu Melkizedek ka rauxin aiza laba wana Aabaraam. Ma axazak ina xa varaar a baar Ibru xa piaat adu Iesu xa malasing Melkizedek, malasing ma naan ka laaup nanga wana Aabaraam o Moses o Aaron (Ibr 5-7).

A Mesaaia: Taamin a dorang pana “Kaarisito.”

Moses: Nakmai xa kalin naan kana balas a waamua zin amun Israael (Zax 3). A zaan angkanaan ka balas lamun maariaas malasing 1,400 paa-mua wana Iesu xa balas. La notaan angkanaan amun Israael di iaana ki-laaiang sin amun Ijip, ma amun Ijip di lis a vaamaazikang laba zin naandi. Nakmai xa ra xalxal zin Aabaraam (Var 15:13) adu naandi dina iziar inaan pana a maariaas ka zangaafu varazuai urulavaat ma amun maariaas angkanaan ka vaanong, malasing ma naan kana samura zaxot pizin naandi vataling Ijip. Malasing ma Moses ka giu amun faamuzazang ka banglala xa varas ma Nakmai xa vangarin a xalxaal zin amun Ijip ma xa piaat “Aiang paan.” Ma Moses ka zaxot pizin naandi vataling Ijip. Naan ka zaxot pizin amun Israael wana a maariaas ka zangaafu vaaralavaat. Moses ka iziar lalos be a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai, singsaxai faazaxai naan ka giu a matmalabuk taksaat ma wana a zaan angkanaan naan kawit na albis la pira Nakmai xa ra xalxal wana (Vaak 20:8-13). Nakmai xa lis amun lus sin Moses. Ma Moses ka varaar a baar Varumaraiang ma

a baar Zaxot Pizin ma a baar Amun Livaai ma a baar Vaakatang ma a baar Amun Lus. Amun Judaa di naxaam adu Moses a rapti laba.

Naamaan: Naan a rapti Aaraam, kawit a rapti Judaa. Naan a waamua zin ubina dauran. Ka rauxin a tapak ma xat famumut naan nanga ma xa waan sin a rapti Judaa aizina Elisa, wanaze Elisa naan a profet sin Nakmai ma xa rauxin aiza laba. Ma Elisa xa vira Naamaan pana dikdikang sin Nakmai (2 Xal 5:1-15, Lk 4:27).

Naata Rapti: Aknaaza dorang kanaan adu “a xastunaan.” Araan Iesu xa wat la lia xa balas a xastunaan. Daaniel xa dador wana “naata rapti” (Daan 7:13-14), ma azanon Judaa lamur di piaat adu aza izina a Mesaaia. Iesu xa vakilaan naan nanga adu “naata rapti.” Lamur dia di raamin fakilaan adu naan aza izina Iesu, malasing ma di varaar malasing kari “Naata Rapti.”

Niniwe: Naan adi bina laba mumua pis. La notaan angkanaan amun Niniwe di ra gigiu amun matmalabuk taksaat ka varas. Nakmai xa maluf naandi ma xa vazei Jonaa xana vazei naandi dina inaxam taawuk. Ma Jonaa xa vazei naandi ma fazaaus mase di vataling amun matmalabuk taksaat sin naandi ma di inaxam taawuk, ma Nakmai xawit na vanong pizin naandi (Jnaa 1-4, Mt 12:41, Lk 11:32). Taamin saait a dorang pana “Jonaa.”

Noaa: Ka rauxin a watkul xa zangaafu wana Aadaam ma xa utuaas pana Noaa (Lk 3:36-38). La notaan angkanaan aubina vaakdul di ra gigiu bulin amun matmalabuk taksaat, singsaxai Nakmai xa raamin adu Noaa naan a rapti daxa. Malasing ma Nakmai xa vazei Noaa xana giu a sip laba. Naan ka giu a sip angkanaan ma atavur amun kaktalavaat ka wizik urua ina di i iaan di wat ma urua urua iwana amun kaktalavaat tawarak faakdul di wat. Naandi di albis lamaskana sip ma Nakmai xa vabalos adi ulim laba ma xa zop famaas aubina vaakdul. Nakmai xa varoro be Noaa ma taak sina ma naatna urul ma amun taak sin nandiaal urul (Var 6-

9). A roroiang sin Noaa xa malasing a vivingaaiang kuna varaviraaiang (Mt 24:37-38, Lk 17:26-27, Ibr 11:7, 1Pit 3:20, 2Pit 2:5).

Olif: Naan a iaai. A fnuuiai iwana dit maios ma dit suruk a daanim iwana. Dit suruk kuna vaavang a vanganang ma xuna a wel xuna laam (Rom 11:17,24, Jms 3:12, Vaat 11:4). A waatawut lapaara Jerusalem ka rauxin amun iaai a olif ka varas mumua pis malasing ma di vakilaan pana a “Waatawut Olif.”

Paasova: Taamin a dorang pana “A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang.”

Pentikos: Naan aza raan laba iwana lotu zin amun Judaa (Giu 2:1, 20:16, 1Kor 16:8). Aknaaza waaling Pentikos adu “a zangaafu vaawatmit.” Amun taan ka zangaafu vaawatmit lamuraana A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang, naan a flangan iwana Pentikos, pana flang Mei o Jun. Naandi di laaf a marmaraaiang a wit ka makal ma di giu a flangan ma di dokdok pana Nakmai. A Laklagaai a Raabu xa tabung balas la flangan iwana Pentikos ma xa iziar wana aubina di inaxam paazaai ma di wuk atavur amun linga bina rawarak ma aubina xa varas di inaxam paazaai (Giu 2:1-4). Ka malasing adu naandi di balas a varumaraiang a laflaavang, lalozang a gigiuang iwana vaamuzazang sin Iesu.

Amun Pris: Naandi di gigiu amun faamuzazang la vaal xoxok sin Nakmai: Dit suruk amun talazang ka waan sin Nakmai ma amun non azaxai iwana amun laflaaf ila uma ma dit faif amun kaktalavaat malasing amun talazang aaxan Nakmai ma dit fawaal amun Judaa ma dit firaai naandi ma di gigiu azanon faamuzazang saait. Naandi amun natnaat sin Aaron. Ubina iwana a watbung sin Livaai dit fawaal naandi. Amun maariaas saksaxai dit farur a pris laba aaxan naandi vaakdul, ma lamaskana a maariaas saksaxai naan kat libis la vaal xoxok ma gigiu a talazang iwana faaivang kuna zuruk pizinang amun matmalabuk taksaat. Singsaxai

Iesu Kaarisito xa zuruk pizin amun matmalabuk taksaat sin dia wana daraaina faazaxai be ma xana iziar bulaai bulaai (Ibr 5-10).

Profet: Nakmai xai kalin axazak kana balas a profet. Azanon profet kanaan Saamuel, Aisaia, Jeremaia, Izikiel, aaposal Jon ma Aagabus (Giu 3:24, Mk 1:2, Mt 2:17, Izi 2, Vaat 1:3, Giu 11:28). Singsaxai Nakmai xa piaat adu tamon naagu langarin a dorang profet faaxur, naaguna klis fatalamin pana dorang sin Nakmai, wanaze a dorang profet faagit ka uwat sin amun profet faagit o xa uwat be wana ainaxamang sin a rapti (Lus 18:15-22, 1Jn 4:1-6).

A dorang profet ka wat sin Nakmai. Nakmai xa rexaazin aze ra zaan ka izi vunfun, malasing ma tamon naan ka saxot, kana lis a dorang profet sin axazak ma naan kana pitfiat sin azanon. O xana rauxin a dorang aaxan aubina. Axazak ka rauxin a vaamuzazang kanaan di vakilaan naan a profet.

Raakel: Naan azaxai zin uru ravin sin Jekop, ma naan naanaa zin Iosep ma Beniaamin (Mt 2:18). Jekop ka sasaxot famarazaat naan (Var 29-35).

A Raan Laba Di Viaat A Vaal Xoxok: A maariaas ka malasing a zangaafu varazuai urua waamua wana Iesu xa balas, a rapti Grik ka wat faraxai wana ubina dauran sina ma xa varop faraxai wana amun Judaa ma xa waramin naandi. Lamur a maariaas ka malasing ka zangaafu vaarul aza xalxal xa rur ma xa rasin a lus laaxur wana naandi, ma xa ruxol a lotu zin amun Judaa ma xa rasin amun nakmai vaagit lamaskana vaal xoxok sin Nakmai. A rapti Judaa aizina Judaas Makaabias ka balas a waamua zin amun Judaa ma xa varop faraxai wana amun purua zin naandi ma xa waramin naandi. Naan ka psin fatukbiloc amun nakmai vaagit faakdul ma xa gimaan a vaal vaakdul ma naa lis faulin sin Nakmai (Jn 10:22). Aza izina a flangan angkanaan adu “a flangan iwana amun pilaaka maravas ka varas.” Pana a flangan angkanaan Iesu xa piaat naako, “Nia a maravas

sin aubina ila pira angkari” (Jn 9:5). Taning amun Judaa di iaan nanga a flangan angkanaan, di vakilaan Aanukaa, wana a flang Novemba o Disemba.

A Raan Laba Iwana A Raraba Xawit A Is: Naan a flangan pana a raan ka wizik urua. A varumaraiang a raan, di iaan a vanganang iwana a Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang. Naandi di ra valaau vataling Ijip, malasing ma xawit nat faraxas dina zimbong a is dina rasin pana flaaau ma xana ring ma xana malmaal (Zax 12:14-20, Mt 26:17, Lk 22:1). Malasing ma wana a flangan angkanaan naandi di iaan a raraba xawit a is. Naandi iaan lamaskana a flang Maas o Epril.

A Raan Laba Iwana Amun Faal Maling: Naan aza flangan sin amun Judaa. Kat fatangin adu amun fanganang ila uma di laaf fanong (Jn 7:2-52). Naandi dit farur amun faal maling ma di iziar wana lamaskana a raan ka wizik urua, xuna naxaam faulinang adu amun kulmua zin naandi di ra raagul wana amun faal maling pana a maariaas ka zangaafu vaaralavaat araan di zazangas farawuk la non bingil (Liv 23:33-36, Lus 16:13-15). Naandi gigi la flang Septemba o Oktoba.

A Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang: Naan a flangan laba zin amun Judaa (Mt 26:2,5,17-19). La raan a flangan angkanaan amun Judaa dit naxaam faulin adu naandi di ra valaau vataling Ijip. Araan di nimniman kuna valaauang, Nakmai xa vazei naandi lamaskana amun faal zaksaxai adu dina zop famaata a sipsip faaxur ma dina zuruk a dari ma dina zaaf la marana mara (Zax 12). Ma xa vazei a aangelo adu xana raamin a dari ma xana zangas fasaal a vaal angkanaan, singsaxai naandi ina xawit a dari la marana mara, xana zop famaata a nalik tuaan. Lamuraana xa dador vaanong, ka kling naan ma xa wa zop famaata amun nalik tuaan sin amun Ijip, panaze xawit di zaaf amun marana mara zin naandi wana dari. Ma araan amun Judaa di vangan pana a

flangan angkanaan, dit naxaam faulin adu naandi di mamaraxas lamaskana maatang sin amun nalik tuaan. Ma Jon a rapti iwana Baaptaaizang (Jn 1:29) nandiaa aaposal Jon (Vaata 5:8-9) di vakilaan iaa Iesu Naata Sipsip, panaze Iesu xa vamamaraxaas dia ziaana amun matmalabuk taksaat sin dia wana dari zina. Naandi di gigiu a flangan angkanaan pana flan Maas o Epril.

A Raas Memek: Ka iziar labirua wana Ijip ma a non bingil in Saainaai. Mumua pis Nakmai xa ra zaxot pizin amun Israael vataling Ijip ma Moses ka waamuin naandi. Ma di balas laxon la Raas Memek, ma Nakmai xa wagaal a daanim ku lamun titit ma naandi di zangas buak la pira maat. Lamuraana di zangas buak, ubina dauran sin amun Ijip di varumara zangas buakang ma a daanim ka rambur uli ma xa pung paramin naandi ma naandi vaakdul di maat (Zax 14).

Rabekaa: Naan taak sin Aaisaak, ma naanaa zin Esaau ma Jekop (Rom 9:10-13). A dorang pana naan ka iziar lamaskana Varumaraiang 25-27.

Reaap: Naan a ravin kat faangurin a winpina xuna kaakaai ma xa iziar Jeriko. Ka langarin a zaan Nakmai xa ra giu aaxan amun Israael ma xa inaxam paazaai wana Nakmai (Jos 2:1-21). Amun Israael adu dina varop faraxai wana amun Jeriko, malasing ma naandi di kling amun tuburung ma Reaap ka vawaal naandi. Amun Israael di zop famaata fakdul amun Jeriko. Naandi di luaa Reaap be xa iziar. Di farar wana ainaxamang daxa zina xuna varaviraaiang (Ibr 11:31, Jms 2:25).

Rom: A bina laba ila pira Itali, malasing ma azanon tawarak di vakilaan naandi amun Rom. Ka malasing a maariaas ka zangaafu vaawatmit paamua wana Iesu xa balas, a waamua laba zin amun Rom aizina Julius Siza xa varop faraxai wana amun Judaa ma atavur azanon aubina ma xa waramin naandi, malasing ma

xa rasin a lus laaxur wana amun kaantri xa varas. Amun Judaa di saxot dina rasin a lus laaxur wana naandi nanga, singsaxai xawit dit faraxas. Amun Judaa di naxaam mase adu a Mesaaia xana zop amun Rom ma xana waramin naandi, singsaxai ainaxamang sin Nakmai xa rawarak.

Roroiang Faaxur: Nakmai xana lis a roroiang faaxur zin dia aubina di inaxam paazaai avuna wana a xalxalang sin Iesu Kaarisito. Ma dia dina roro lamaskana luaai varaxai wana a Piran bulaai bulaai (Mt 25:46, Lk 10:25-28, Jn 3:14-16,36, 5:24,39-40, 6:40,47, 11:25-26). Kawit a zaan ku lamur, dia di rauxin taning, malasing ma dia dit faraxas dina luaa psin amun inaxamang ila pira angkari ma amun sasaxotang taksaat ila winpina dia ma dina valos a dorang sin Nakmai (Jn 10:10,28, 17:1-3, 20:31, 2Kor 5:17, Efe 4:22-24).

Rudaxaiang: Nakmai xa ra giu a rudaxaiang urua. Naandi ina di zuruk fata-lamin a rudaxaiang sin Nakmai, naan kana vakilaan naandi aubina zina.

A varumaraiang a rudaxaiang naa ra giu naa lis sin Moses. A rudaxaiang angkanaan lamaskana a baar Varumaraiang ka uzaa wana a baar Amun Lus. Amun Judaa di saxot dina langarin ma dina valos amun dorang fakdul iwana amun lus singsaxai xawit dit faraxas, malasing ma xawit nat faraxas saait naandi dina iziar lamarana Nakmai. Kawit taxazak nat faraxas kana valos amun dorang faakdul iwana lus pana roroiang faakdul zina, wanaze dia vaakdul aubina iwana gigiuang amun matmalabuk taksaat (Zax 19:4-6, Lk 1:72, Giu 3:25, 7:8, Gal 3:17, Ibr 9:1).

Singsaxai Nakmai xa giu a rudaxaiang faaxur. Naandi ina di inaxam paazaai wana Iesu Kaarisito, Nakmai xana naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sin naandi ma naan ka vabalos naandi xat faraxas pana dina iziar lamarana naan nanga (Mt 26:28, Mk 14:24, Lk 22:20, Rom 11:27, 2Kor 3:6, Ibr 7:22, 8:6-13, 9:15, 10:16,29, 12:24, 13:20).

Saabat: Araan Nakmai xa giu amun

saan faakdul, xa vaamuzas pana a raan ka wizik saaxa. Naan ka ziaavus pana a vawizik uruaiang a raan (Var 2:1-3). Ka dador wana a lus sin amun Judaa adu a raan ka wizik saaxa xuna vaamuzazang ma a vawizik uruaiang a raan kuna ziaavuzang. Ma xa piaat adu a vaamuzazang di ruxol. A raan angkanaan di vakilaan a "Saabat." Malasing ma lamur araan Iesu xa vira aubina la Saabat, amun paamua zin amun Judaa di piaat adu naan ka vaamuzas, malasing ma xa kip a lus iwana a raan a Saabat. Sing saxai Iesu xa vatangin la maravas adu xuna vawaalang aubina la Saabat kawit di ruxol. Sing saxai amun paamua xawit di inaxam paazaai wana dorang sina (Lk 6:1-11, 13:10-17, 14:1-5).

Saadusi: Araan amun Faarasi di varumara a lemlem angkanaan sin naandi, amun Saadusi zaait di varumara a lemlem sin naandi. Ainaxamang laba zin amun Faarasi adu xuna valozang amun lus sin Nakmai, singsaxai ainaxamang laba zin amun Saadusi adu xuna lozang ainaxamang sin amun Grik. Malasing ma naandi di ipiaat adu xawit ta xazak kana ramaraat puli ziaana maatang (Mt 22:23, Giu 23:6-8). Ma di saxot mase dinai politik, ma di saxot dina urif ainaxamang sin amun Judaa xuna dina rauxin awat inaxamang sin amun Grik.

Saainaai: Aizina a waatawut Saainaai, ma xa iziar la non bingil in Saainaai (Gal 4:21-31). Araan Moses ka zaxot pizin amun Israael, Nakmai xa balas sina la waatawut Saainaai ma xa lis amun lus (Zax 19-20).

Saamson: Naan a waamua zin amun Israael mumua pis (Paam 13-16, Ibr 11:32). Nakmai xa ra lis a dikdikang sina ma naan ka dikdik marazaat mase.

Saamuel: Naan a profet sin Nakmai ma xa rauxin aiza laba (1-2Sml, Giu 3:24, 13:20, Ibr 11:32). Nakmai xa vazei Saamuel ma xa vukin a wel la waata Dewit kuna vatanginang adu Nakmai xa ra kalin naan kana balas a xalxaal.

Saatan: Naan a waamua laba zin amun

sapalaau. Paamua wana Nakmai xa giu a bara ma a pira, Saatan a aangelo zin Nakmai. Naan ka rauxin aiza laba wana azanon aangelo. Ka langga ma xa piaat adu naan kat faraxas kana zuruk a kiaana Nakmai ma xa varop suaai Nakmai. Malasing ma Nakmai xa psin Saatan ma amun aangelo angkanaan di ilos naan ku lamar ziaana lia (Lk 10:18, Vaat 12:7-9). Saatan kat fagit aubina ma di gigi amun matmalabuk taksaat. Ma xa saxot kana vagit aubina di inaxam paazaai xuna dina vataling ainaxam paazaaiang sin naandi. Iesu xa varop suaai Saatan ma xa waramin naan, ma la vaanongang iwana amun taan kana psin naan lamaskana adi luka xaiaf iwana saalfa (Vaat 20).

Samaaria: Araan duxuna Dewit Re-oboam ka balas a xalxaal, xa vangarin amun Israael ma di wul amun taakis laba. Amun patbung ila not di murmuru, ma a xalxaal xa vakilaan naandi a snaai, malasing ma amun patbung angkanaan ka zangaafu di vatawagalaai ma di rasin a lus laaxur wana naandi nanga. Sing saxai lamur naandi di lis a tora naandi zin Nakmai, malasing ma Nakmai xa luaa amun Aasiria di varop faraxai wana naandi ma di waramin naandi. Di zaxot amun Israael xa varas kun Aasiria ma di rasin aubina ilamun kaantri rawarak la pira in Israael. Lamur aubina ina di iziar inaan di vakilaan naandi nanga wana amun Samaaria. Uru watbung sin amun Israael, amun Judaa ma amun Beniaamin, kawit di saxot dina giu tazaar pana amun Samaaria. Avuna naandi di ra balas aubina rawarak ma di xul amun lus sin Nakmai wana amun lus sin naandi nanga (Lk 10:25-37, Jn 4:4-42).

Amun Sapalaau: Naandi di ilos Saatan (Mt 17:14, Mk 5:1-20, Lk 4:33-36, 1Tim 4:1). Naandi amun purua zin aubina. Dit faraxas malasing amun aangelo, singsaxai naandi amun sapalaau dit falaup naandi ma xawit dit langar zin Nakmai. Di sasaxot dina valos falmur aubina xuna vatalingang Nakmai ma dina los Saatan. Azanon

taan a zapalaau xana sfaar axazak ma naan kana giu amun saan taksaat. Singsaxai dia di inaxam paazaai adu Nakmai xa rauxin a dikdikang laba wana amun sapalaau (1Jn 4:4).

Seraa: Naan taak sin Aabaraam (Rom 4:19, 9:9). Naan ka mala singsaxai Nakmai xa ra xalxal adu naan kana luk a nalik. Ka luk Aaisaak araan a maariaas sina xa zangaafu vaawizikfaat, lalozang a xalxalang sin Nakmai (Var 15-23). Taamin saait "Aabaraam."

A Sip: Mumua pis aubina di giu a sip pana amun palaang di vatate laaxur wana uzavang ma di vandaxot faraxin. Amun lan iwana giuang pana a aain di varumara wana maariaas malasing AD 1900. Amun lan iwana giuang amun moto, Robet Fulton ka varumarain la maariaas AD 1807. La notaan Iesu xa balas, di rai zaal wana amun sel o amun vos.

Sipsip: Amun kaktalavaat di lazan. Di iaan a garaas ma amun saan malasing kanaan. Ma xawit di dikdik malasing ma ubina ina di rataamaai xaaul wana naandi dina xatkatong fatalamin naandi. Taulaan amun pungpung dina zop famaata naandi ma dina iaan naandi. Amun sipsip di rexaazin a linga xazak ina xa rataamaai xaaul wana naandi, malasing ma tamon di langarin a lingna dina wat fazaas sina. Amun Judaa dit faif amun sipsip malasing a talazang ka waan sin Nakmai. Singsaxai Iesu Kaarisito xa lis a winpina nanga malasing a talazang ka waan sin Nakmai ma xa maat, kuna wul vaxaromang amun matmalabuk taksaat faakdul xu lamun taan faakdul (Ibr 7:27, 9:28). Ma Jon A Rapti Iwana Baaptaaizang ka vakilaan Iesu wana "A Naata Sipsip Sin Nakmai" (Jon 1:29,36).

Siza: Naan a waamua laba zin amun Rom. Di vakilaan naan Siza, wanaze a varumaraiang a waamua laba zin naandi xa varop faraxai wana amun kaantri xa varas ma xa waramin naandi ma aizina xanaan Julius Siza. Lamur di vakilaan amun paamua laba zin naandi wana Siza (Mt 22:21, Giu 25:8-11).

Sodom: Aubina ila bina laba angkari di rauxin amun inaxamang taksaat (Mt 10:15, 11:23-24, Lk 17:29, Vaat 11:8). Aubina ila bina laba Gomoraa di malasing saait bani. Malasing ma lamun taan sin Aabaraam Nakmai xa klis naandi ma xa lis a vaamaazikang iwana a xaiaf ma iwana xaiaf a saalfa xa wat la bara. Aubina vaakdul inaan di ra maat (Var 13:13, 18:20-19:24).

Solomon: Naan naata Dewit (Mt 1:6-7, 6:29, 12:42, Lk 11:31, 12:27, Giu 7:47). Dewit ka maat ma Solomon ka zuruk a kiaana damana ma xa balas a xalxal zin amun Judaa. Nakmai xa iaari zina naako, "Gana lis aze zunum?" Ma Solomon ka xis naan naako, "Gu lis a mazamang surugu, xuna gana rasin fatalamin a lus laaxur wana amun Israael." Nakmai xa nanam pana a dorang sina ma lis a mazamang laba zina. Nakmai xa lis saait amun lulu-gaan ka varas marazaat sina ma xa valaup saait aizina. Solomon ka varur a vaal xoxok sin Nakmai la bina laba Jerusalem.

Vaal Xoxok: Naan a non ina amun Judaa dit balas fatu ma dit lotu waan sin Nakmai. A vaal xa rauxin a rumaaf urua. A varumaraiang a rumaaf kanaan ina amun pris di gigi amun faamuzazang iwana lotu lamun taan saksaxai. Naari di vakilaan a Non Koxok. Singsaxai aza rumaaf di vakilaan a Non Ka Xoxok Marazaat. Inaan a waamua zin naandi xat libis faazaxai lamaskana a maariaas saksaxai lalozang a matmalabuk iwana zuruk pizinang amun matmalabuk taksaat. A marana mara di waakolang a marapi batbaat. Ma araan Iesu xa maat Nakmai xa taar laaxur ma xa wizik paanaburut (Mt 27:51, Mk 15:38, Lk 23:45). A matmalabuk angkanaan ka vatangin adu Iesu xa giu a lan aaxan dia xuna dina wat lamarana Nakmai. Ma dia di malasing a vaal xoxok sin Nakmai, wanaze a Lakla-gaai a Raabu xa iziar lamaskana dia (1Kor 3:16-17).

A Vaamuzazang Ka Banglala: Iesu ma aubina di inaxam paazaai wana naan di gigi amun faamuzazang ka banglala lalozang a sasaxotang

ma inaxamang sin Nakmai. Araan aubina di raamin a vaamuzazang ka banglala, di wisfaru Nakmai. Singsaxai lamun taan iwana vaanongang amun sapalaau dina giu amun faakilanang ka banglala wana a dikdikang sin Saatan kuna valos falmurang aubina (Vaat 16:14).

A Varamaaluvang: Nakmai xa rexaas adu dia aubina di gigi amun matmalabuk taksaat. Singsaxai araan dia di inaxam paazaai wana Iesu, naan ka maluf dia ma xawit na lis ta maazikang saxotang amun matmalabuk taksaat sin dia (Lk 1:50, Tts 3:4-5). Naan ka saxot adu dia dina rauxin a varamaaluvang pana naandi ina di gigi amun matmalabuk taksaat pana dia (Jms 2:13).

Waain: Naan a daanim iwana a fnuaaia iaai di vakilaan a greip (Jn 15, Mt 21:33-43). Azanon taan di maios amun fnuaai ma di zuruk a daanim iwana ma di rasin lamaskana a win laba. La Raan Laba Iwana Zangas Fasaalang, di imimin a waain faaxur. Tamon ka iziar lamaskana a win laba, xat balas a daanim dikdik.

Wit: Ka malasing a raais singsaxai xai bok pana pira (Mt 12:1, Mk 2:23, Lk 6:1, 22:31). A wakpaakna di paak pizin ma amun kalamona wit di maios ma xa balas a flaaua. Azanon taan di plaas faraxai wana a is ma a daanim, ma xai ring ma di vaaf ma xa balas a raraba.

Zaaion: Aizina a waatawut koxok la bina laba Jerusalem (Mt 21:5, Jn 12:15, Rom 9:33, 11:26, 1Pit 2:6, baar Saam). Mumua pis di varur a vaal xoxok sin Nakmai inaan. Ma azanon taan di vakilaan Jerusalem pana a bina laba Zaaion. Ma azanon taan di piaat adu a waatawut Zaaion ka malasing a lia (Ibr 12:22, Vaat 14:1).

Amun Faraviraaiang Pana Atavur Amun Waata Dorang

Tamon gu saxot guna rexaas pana Nakmai nis, fakot amun dorang kari:

Giu 14:14-17
 Giu 17:22-31
 Rom 1:18-23
 Rom 11:33-36
 1Kor 8:4-6
 Mk 12:29-30
 Jn 4:23-24
 1Tim 1:17
 1Tim 6:15-16
 Ibr 4:13
 Ibr 10:30-31
 Jms 1:17
 1Pit 1:14-17
 1Jn 1:5
 1Jn 4:7-12, 16
 2Kor 1:3
 Jut 24-25
 Vaat 4:8-11
 Vaat 15:3-4

Tamon gu saxot guna rexaas pana Iesu Kaarisito nis, fakot amun dorang kari:

Jn 1:1-18
 Flp 2:5-11
 Kol 1:15-20
 Kol 2:9-10
 Ibr 1:1-14
 Rom 1:3-4
 2Kor 4:4-6
 Lk 1:26-38
 Gal 4:4-5
 Mt 16:13-17
 Jn 5:19-29
 Jn 6:35-40
 Jn 11:25-27
 Jn 14:5-11
 Jn 17:1-5
 Jn 20:26-31
 Giu 3:13-16
 Giu 4:10-12
 1Jn 2:1-2
 1Jn 5:20
 Vaat 19:11-16

Tamon gu naxaam adu Nakmai xawit na naxaam nua, fakot amun dorang kari:

1Jn 4:9-10
 Rom 5:8
 Jn 3:16
 1Tim 2:3-6

2Pit 3:9

Tamon gu naxaam adu xawit gu giu ta matmalabuk taksaat pana Nakmai, fakot amun dorang kari:

Rom 3:10-12, 23-24
 Rom 5:12
 Gal 3:22
 1Jn 1:8-10
 Jn 3:18-20, 36
 Giu 17:30-31
 Kol 3:5-10
 Rom 6:23
 Gal 6:7-8
 2Tes 1:7-9
 1Pit 4:3-5
 Vaat 20:11-15

Tamon gu naxaam adu Nakmai xana wen naxaam pizin amun matmalabuk taksaat sunum, fakot amun dorang kari:

Giu 5:31
 Giu 10:43
 Giu 26:18
 Efe 1:7
 Kol 1:13-14
 Kol 2:13-14
 1Tim 1:15-16
 Ibr 10:17-18
 1Jn 1:8-10

Tamon gu naxaam adu gu saxot Iesu Kaarisito xana zaxot faulin nua, fakot amun dorang kari:

Jn 1:12
 Jn 3:15-18, 36
 Jn 14:6
 Jn 20:31
 Giu 4:12
 Giu 16:30-31
 Rom 3:20-22
 Rom 10:9-10
 Gal 2:16
 Efe 2:8-9

Tamon gu saxot adu guna rauxin a ro-roiang faaratunaan, fakot amun dorang kari:

Jn 3:1-16
 Jn 5:19-29
 Jn 11:25-26
 Jn 14:6
 Jn 17:2-3
 Jn 20:31
 Rom 8:10-17
 2Kor 5:17
 Efe 2:1-6
 Kol 2:13
 Tts 3:4-7

1Jn 5:11-13

Tamon gu saxot guna maainung sin Nakmai, fakot amun dorang kari:

Mt 6:5-13
 Mt 7:7-11
 Mt 14:23
 Mt 18:19-20
 Mk 1:35
 Mk 11:24-25
 Lk 5:16
 Lk 6:12
 Lk 18:1-8
 Lk 21:36
 Jn 14:13-14
 Jn 15:7
 Jn 16:23-24
 Rom 8:26-27
 Rom 12:12
 Efe 6:18
 Flp 4:6-7
 Kol 4:2
 1Tes 5:17
 1Tim 2:1-4, 8
 1Tim 4:4-5
 Ibr 4:16
 Ibr 10:19-22
 Jms 1:5-8
 Jms 4:2-3
 Jms 5:13-18
 1Pit 4:7
 1Jn 3:21-22
 1Jn 5:14-15

Tamon gu saxot guna rexaazin a lan kuna maainungang, fakot amun dorang kari:

Lk 11:1-4
 Lk 22:32, 39-46
 Jn 17:1-26
 Giu 4:24-31
 Giu 16:25
 Rom 1:9-10
 Rom 10:1-2
 Rom 15:30-33
 2Kor 12:7-10
 Efe 1:15-20
 Efe 3:14-21
 Efe 6:19-20
 Flp 1:3-5, 9-11
 Kol 1:9-12
 Kol 4:3-4
 1Tes 3:9-13
 2Tes 1:11-12
 2Tes 3:1-2
 Ibr 5:7
 Ibr 7:25

Tamon amun maravanang ka balas sunum, fakot amun dorang kari:

Rom 8:18-25, 28, 35-37

Rom 12:12
 2Kor 1:3-5
 2Kor 4:16-18
 Jms 1:2-4
 1Pit 1:3-9
 1Pit 2:19-23
 1Pit 5:8-10

Tamon gu gias, fakot amun dorang kari:

Mt 4:23-25
 Mt 9:35
 Mt 11:2-5
 Giu 3:1-6
 Giu 8:4-8
 Giu 19:11-16
 Giu 28:8-9
 1Kor 12:9, 29-30
 2Kor 12:7-10
 1Tim 5:23
 1Tim 4:20
 Jms 5:14-15

Tamon gu maraaut pana maatang, fakot amun dorang kari:

Jn 6:39-40
 Jn 11:17-27
 Jn 14:1-4
 Rom 8:38-39
 Rom 14:7-9
 1Kor 15:12-58
 2Kor 5:1-10
 Flp 1:20-24
 1Tes 4:13-18
 Ibr 2:14-15
 Vaat 14:13
 Vaat 21:1-4
 Vaat 22:1-5

Tamon gu iaari wana guna mita iziar malasing a Kristian, fakot amun dorang kari:

Jn 13:34-35
 Rom 12:9-13
 Gal 5:22-26
 Efe 4:25-32
 Kol 3:12-17
 1Tes 5:12-22
 Tts 2:11-14
 Jms 3:13-18
 2Pit 1:3-9

Tamon gu iaari wana aze rasaan kanaan a matmalabuk taksaat, fakot amun dorang kari:

Rom 1:18-32
 1Kor 6:9-11
 Gal 5:19-21
 Efe 5:3-5
 Kol 3:5-10

Jms 4:17
 1Pit 4:3
 1Jn 2:15-17
 1Jn 3:4-5

Tamon gu naxaam adu xawit gut faraxas guna iziar lalos a sasaxotang ma ainaxamang sin Nakmai, fakot amun dorang kari:

Jn 14:16-23
 1Kor 10:13
 Efe 3:20-21
 Flp 1:6
 Flp 4:13
 Kol 1:11-12
 1Tes 5:23-24
 Ibr 13:5-6
 1Jn 5:3-5

Tamon azanon di vamazik nua wanaze gu balas a Kristian, fakot amun dorang kari:

Mt 5:10-12
 Mk 13:9-13
 Lk 12:4-9
 Jn 15:18-21
 Jn 16:1-4
 Giu 5:41
 Rom 8:35-37
 Rom 12:14, 17-21
 1Kor 4:11-13
 2Kor 4:8-12
 2Kor 12:10
 Flp 1:28-29
 2Tes 1:4-8
 1Tim 3:10-13
 Ibr 10:32-39
 Ibr 12:3-4
 1Pit 3:13-17
 1Pit 4:12-19
 Vaat 2:10

Tamon kawit kaarik gu saxot guna watu varaxai wana azanon Kristian, fakot amun dorang kari:

Mt 18:19-20
 Giu 2:41-47
 Rom 12:4-8
 Efe 1:22-23
 Efe 4:11-16
 Kol 3:15-17
 1Tim 4:13
 Ibr 10:24-25

Tamon axazak adu xana giu a rak-saatang pana nua, fakot amun dorang kari:

Mt 6:12-15
 Mt 18:21-35
 Mk 11:25
 Lk 17:3-4

Rom 12:17-21
 Efe 4:31-32
 Kol 3:13

Tamon gu maxus, fakot amun dorang kari:

1Kor 7:1-16
 Efe 5:21-33
 Kol 3:18-19
 Tts 2:3-5
 Ibr 13:4
 1Pit 3:1-7
 Mt 5:31-32
 Mt 19:3-9
 Lk 16:18
 Rom 7:2-3

Tamon gu naxaam adu guna giu a mat-malabuk iwana milivinang a ravin o a rapti rawarak, fakot amun dorang kari:

Mt 5:27-28
 Jn 8:2-11
 Rom 13:8-10
 1Kor 6:9-20
 Gal 5:19
 Efe 5:3
 Kol 3:5-6
 1Tes 4:1-8
 Ibr 13:4
 Jut 7

Tamon gu rauxin a funalik, fakot amun dorang kari:

Efe 6:1-4
 Kol 3:20-21
 1Tim 3:4-5

Tamon dinaam o damaam di izi roro iaa, fakot amun dorang kari:

Mt 15:3-6
 Efe 6:1-3
 Kol 3:20
 1Tim 5:4-8

Amun lan kuna vawaalang azanon tawarak, fakot amun dorang kari:

Mt 7:12
 Mt 25:31-46
 Lk 3:10-11
 Lk 6:38
 Giu 11:27-30
 1Kor 10:24
 2Kor 8:1-15
 2Kor 9:1-15
 Gal 6:9-10
 Flp 4:14-19
 Ibr 10:24
 Ibr 13:1-3, 16
 Jms 1:27
 Jms 2:15-16
 1Jn 3:16-18

Tamon di urif nua xuna giuang a matmalabuk taksaat, fakot amun dorang kari:

Mt 6:13
Mt 26:41
1Kor 10:13
Ibr 2:18
Ibr 4:14-16
Jms 1:12-15

Tamon gu giu a matmalabuk taksaat, fakot amun dorang kari:

Lk 15:11-24
Rom 6:1-23
1Jn 1:9-2:2
Jms 4:7-10
Vaat 3:19-20
Ibr 12:1-2

Tamon gu maraaut pana Saatan o amun sapalaau, fakot amun dorang kari:

Mt 4:1-11
Mt 6:13
Lk 22:31-32
Jn 17:14-19
Rom 16:19-20
1Kor 16:13
2Kor 12:7-10
Efe 3:20-21
Efe 6:10-18
1Tes 3:5-8
2Tes 3:3
Jms 4:7-8
1Pit 5:8-11
1Jn 4:4
Vaat 12:7-12

Tamon gu mangat faraxai wana axazak, fakot amun dorang kari:

Gal 5:22-23
Efe 4:26
Kol 3:8, 13
Jms 1:19-20

Tamon gut falaup nua nanga, fakot amun dorang kari:

Mt 5:3-12
Mt 18:1-5
Lk 14:7-11
Lk 18:9-14
Rom 12:16
1Kor 4:7
2Kor 10:17-18
Efe 4:2
Kol 3:12-13
Jms 4:6, 13-16
1Pit 5:5-7

Tamon gu piaat a dorang taksaat, fakot amun dorang kari:

Efe 4:29

Efe 5:4
Flp 4:8
Kol 3:8
1Tim 4:12
Jms 1:26
Jms 3:9-10

Tamon gu saxot guna vaagit, fakot amun dorang kari:

Efe 4:25
Kol 3:9
1Pit 3:10
Jn 8:44
Vaat 21:8
Vaat 22:15

Tamon gu saxot guna imin a daanim dikdik ma guna bumaat, fakot amun dorang kari:

Rom 13:13
1Kor 5:9-11
1Kor 6:9-10
Gal 5:19-21
Efe 5:18
1Tim 3:1-3
Tts 1:7
1Pit 4:3-5

Tamon ainaxamang sunum ka laba wana amun lulugaan sunum, fakot amun dorang kari:

Mt 6:19-21, 24-34
Lk 12:13-21, 32-34
Giu 20:35
1Tim 6:6-10, 17-19
Ibr 13:5-6

Tamon azanon tawarak di urif nua xuna lotuiang pana amun nakmai vaagit, fakot amun dorang kari:

Mt 4:10
Giu 17:22-31
1Kor 5:11
1Kor 6:9-11
1Kor 8:1-13
1Kor 10:1-22
2Kor 6:14-18
Gal 5:19-21
1Tes 1:9-10
1Jn 5:21
Vaat 21:8
Vaat 22:15

Tamon gu saxot guna rexaas pana a lan iwana naunaum ka waan sin amun paamua, fakot amun dorang kari:

Mt 22:15-22
Rom 13:1-7
1Tim 2:1-4
Tts 3:1
Ibr 13:17
1Pit 2:13-17